
7
2 E
27

ANGELI POLITIANI OPERA, QVAE QVIDEM EXTITERE HACTENVS, OMNIA, LONGE' EMENDATIVS QVA'M

usquàm antehac expressa: quibus accessit Historia de Coniuratione Pactiana in familiam Medicam, elegantissimè conscripta: quorum omnium ordinem post Politiani elogia inuenies: addito unà Indice memorabilium copiosissimo.

Τῆς ἐπιμελείας δοῦλα πάντα γίγνεται.

BASILEAE
APVD NICOLAVM EPISCOPIVM IVNIOREM, M. D. LIII.

CLARISSIMO IVRISCONSVLTO, D. CAROLO HARSTO, PRINCIPIS GVILHELMI, *Ducis Cliuensis, Iuliacen. &c. Consiliario, Domino suo uenerando, Nicolaus Episcopius iunior* S. D. P.

VM AD eam ætatem Dei benignitate uentum sit, uir ornatiss. qua decet pro sua uirili quemque prodesse uitæ communi, & honesto quæstu aliquo tueri rem domesticam, uisum est parentibus, & amicis, ut me applicarem ad typographicam, ne quid degenerem à paterna auitaq; industria. Itaque institutam officinam ab hoc Opere auspicari placuit, idq; sub tuo nomine inuulgare, quòd id passim desiderari animaduerterem: & spero has nostri conatus primitias hoc consilio tam fore gratas omnibus regionibus, quàm ipsum nomen tuum notũ ac gratiosum est, propter lustratas Europæ partes omnes propemodũ: uel cùm iunior uisendis hominũ moribus ac urbibus parabas tibi, qua nunc polles, prudentiam: uel cùm matura iam ætate uarijs legationibus exerceris in illustrissimi Iuliacensiũ Cliuensiũq; ducis Gulielmi principis laudatissimi negotijs, cui es ob expertã integritatẽ ac solertiã charissimus, sicut & magnis regibus, quos legatus adisti, tum notus, tum charus ob dexteritatem & facundiam. Datũ est igitur hoc meũ præsens officiũ, partim libri cõmendationi, ut dixi, partim meę gratitudini: cuius monumentũ extare cupio, agnoscẽs me tibi deuinctũ non simpliciter: primũ ante aliquot annos in ædibus tuis Louanij peramanter, & planè hospitaliter habitus, quæ cõiunctio priscis fuit sanctissima, adeò ut eam consecrarint Ioui Xenio, & memorabile illud diluuiũ prodiderint, non ob aliud scelus inductũ, quàm ob uiolatum hospitium: deinde quia nobis intercedit & aliud beneuolentiæ uinculũ, inueterata tua cũ meis maioribus & cognatis amicitia, præsertim cũ parentibus & FROBENIIS inchoata iam tum quando propter DES. ERASMVM nostrum, uirũ æterna dignũ memoria, hæc patria uisebatur ab eruditis & candidis: quos ille, ceu magnes ferrũ, ad se attrahebat occulta quadã συμπαθείᾳ, studiorũq; in quibus excellebat, similitudine. negari certè nõ potest, affulsisse tum sidus quodpiã feliciter, nõ sine diuina prouidẽtia, ut affectus isti mutui, iamdudũ inchoati feliciter, auctiq; pòst multis officijs, durent hodieq;, non intermorituri quoad Deus hac luce nos frui uoluerit. Orsus sum autem hanc negotiationẽ literariam optimo iure ab eo, qui si non primus, certè cum primis rem literariam, per mille annos pessundatam à Barbaris, tanta sua

cum laude cœpit restituere integritati pristinę hoc nostro felice seculo, ut cum patrum ætate unà cum Hermolao Picoq́ꝫ maiore triumuiratus honorem adeptus sit omnium eruditorū calculis, ita ut pro impudente alienoq́ꝫ à Musis simul & Gratijs exploderetur quisquis cōtrà mutire auderet, eam existimationē etiam fato functus retineat apud posteros: & quamuis in hodiernum usq́ꝫ secuta sint multa præclara lumina, tamē cōstanter suum gradum teneat, & inter primores censeatur. tanta fuit uis illius nati felicissimè ingenij, quod ardenti perpetuaq́ꝫ contentione discendi docendiq́ꝫ, & assidua cum doctis, uel priscis, uel æquæuis consuetudine, accedente fauore Mœcenatis non sui tantum, sed cōmunis omnium in hoc genere clarorum, ad summū euasit fastigium. De quo non libet hic plura dicere, cum hoc ipsum uolumen tam uariū satis declaret, quid ille in utraq́ꝫ lingua, quid in disciplinis omnib. liberalibus ualuerit, daturus meliora, grauiora, cumulatioraq́ꝫ, ni mors hominem cum expectatione applausuq́ꝫ cunctorum bonis literis fauentiū multa molientē intercepisset: quo auidius frui debemus his reliquijs, in quas illa nullum ius habet, uicturis quoad uiuent ipsæ literæ. Tu certè fruetis, cui cæterisq́ꝫ similibus, hoc est, uiris doctis, integris, candidis, si satisfacio, cœpti me nunquam pœnitebit. Bene uale, uir ornatissime. Basileæ, Calendis Septembris. Anno salutis humanæ, M. D. LIII.

CENSVRA

CENSVRA DOCTORVM ALIQVOT DE ANGELO POLITIANO.

EX PAVLI IOVII ELOGIIS ILLVSTRIVM VIRORVM ueris imaginibus appositis excerpta.

Olitianus à prima statim iuuēta admirabilis ingenij nomen adeptus est, quum nouo illustriq; poemate Iuliani Medicis equestres ludos celebrasset, Luca Pulcio nobili poeta, omnium confessione superato, qui Laurentij fratris ludicrum equestris pugnæ spectaculum, ijsdem modis & numeris decantarat. In id enim è Græcis atq; Latinis delectos flores populo stupendos contulisse censebatur. Nec multo post Iuliano à Pactijs in templo immaniter interfecto, eius uindicatæ coniurationis historiam latinè ornatissimeq; perscripsit. Professusq; demùm in Gymnasio græcas pariter latinasq; literas, tantos de se excitauit clamores, fauente iuuentute, ut Demetrius Chalcondyles, uir græcus, præstantiq; doctrina, uti aridus atq; ieiunus à discipulis desereretur. Exinde Herodianum Romanè loquentem publicauit, cunctis haud dubiè erepta laude, qui id generis munus antè susceperint: quanquā æmuli eam translationem, uti nos à Leone pontifice accepimus, Gregorij Tifernatis fuisse dicerent, quòd passim inducto fuco, & falsis neuorum coloribus interlita alieni styli habitum mentiretur. Sed eadem præcellenti studiorum omnium ubertate florentem, post editam Miscellaneorum Centuriam, publicataq; latina poemata immatura mors oppressit. Erat distortis sępe moribus, uti facie nequaquam ingenua & liberali, ab enormi pręsertim naso, subluscoq; oculo perabsurda, ingenio autem astuto, aculeato, occulteq; liuido, cum aliena semper irrideret, nec sua, uel non iniquo iudicio expungi pateretur. Non sine graui Musarum iniuria, doloreque seculi, festinante fato ereptus est. Vix enim quadragesimum quartū ætatis annum attigerat. Sed eo præpropero uitæ exitu profectò felix fuit, quòd imminentem conuulsæ Medicæ domus ruinam effugerit. Tumulo autem hoc carmen Crinitus discipulus affixit.

PETRI CRINITI.

Hic hic uiator paulalum gradum siste.
Vatem potentis spiritus uides clarum,
Qui mente promptus acri, & arduum spirans,
Ac summa quæq; & alta consequi suetus.
Is ille ego Angelus Politianus sum.
Fouit benigno me sinu Flora, & illic
In fata cessi, Parthenopeos reges
Cum Gallica arma irruerent minabunda.
Tu uale, & hoc sis meriti memor nostri.

EIVSDEM CRINITI MONODIA DE laude Ang. Politiani.

Siren relicto Daunio
Quærebat ubi consisteret:
Diuq; uagula deuolans
Accessit amnem lassula

Arni fluentis leniter:
Et cōmorata satis, iter
Parabat inceptum sequi.
Sed ecce dum uaga subuolat,
Audit repentè rem nòuam,
Nouósq; numeros, & noua
Carmina canentis Angeli.
Itaq; statim in labra conuolat
Dulci lepore perlita:
Et, inquit, hic libet agere,
Hic hic morabor sedulò:
Vbi Gratia, Decor, & Venus
Tam blanditer simul canunt:
Carmenq; fundunt aureum.
Tu nunc ualebis Daunie.

EX ERASMI ROT. CICERONIANO.

Fateor Angelum Politianum prorsus angelica fuisse mente, rarum naturæ miraculum, ad quòdcunq; scripti genus applicaret animum: sed nihil ad phrasin Ciceronis, diuersis uirtutibus suspiciendus est.

EX STROZII FILII EPIGRAMMATIBVS.

Quis Lycias sortes? quis Phthiæ carmina uatis?
Transmissos Deli quis neget huc tripodas?
Quippe huc assiduè Phœbus, Musæq; parentant,
Et charos lacrymis sæpe lauant cineres.
Quin si fata uelint, tegerentur numina, sub qua
Angelus obdormit Politianus humo.

INCERTI CVIVSDAM.

Politianus in hoc tumulo iacet Angelus, unum
Qui caput, & linguas, res noua, tres habuit.

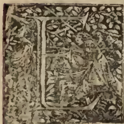
CATALOGVS OPERVM ANgeli Politiani.

INDEX

INDEX EORVM QVI IN HOC OPERE SCRIBVNT epiſtolas, & ad quos ſcribit Politianus.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER PRIMVS.

ANGELVS POLITIANVS PETRO Medici suo S. D.

GISTI mecum sæpenumero, magnanime Petre Medices, ut colligerē meas epistolas, & in uolumē redactas publicarem. Collegi, ne non in omnibus obsequerer tibi, quo sunt in uno spes omnes, opesq; meæ sitæ. Neq; collegi tamen uniuersas: id enim laboriosius, quàm Sibyllæ folia. Non scripserā uidelicet ad hoc, ut in unum corpus referrentur: sed ad usum præsentē duntaxat, oblatis argumentis, non quæsitis. Ita nec exempla mihi retinui, nisi quarundam, puto minus feliciū, quæ diu iam cum blattis & tineis rixabantur. Veruntamen ut instar uoluminis efficerem, nonnullas etiam missas ad me, sed à doctis duntaxat, inserui, quæ marcentem quasi stomachū lectoris excitarent. Est autem omnino stylus epistolarum mearū ipse sibi dispar: quo nomine multū quoq; scio reprehendar. Nam nec eadē mihi semper uoluntas, nec idem cuiq; uel personæ, uel materiæ congruebat. Non deerunt ergo qui dicāt, ubi tam uarias epistolas legerint (si qui modò legerint) iterū me Miscellanea, non epistolas composuisse. Sed inter diuersas opiniones & præcipientium de epistolis, & epistolas scribentium, speraui fore profectò necubi mihi patrocinium deesset. Occurret aliquis forsan, qui Ciceronianas esse neget: huic ego dicā (nec sine autore tamē) in epistolari stylo silendum prorsus esse de Cicerone. Rursus alius hoc ipsum culpabit, quòd æmuler Ciceronem: sed respondebo, nihil mihi esse magis in uotis, quàm ut uel umbrā Ciceronis assequar. Optaret alius ut Oratorem Pliniū saperem, quòd huius & maturitas, & disciplina laudatur: ego contrà totum illud aspernari me dicam Plinij seculum. Sed & si Plinium cuiquam redolebo, tuebor ita me, quòd Sidonius Apollinaris, non omnino pessimus autor, palmā Plinio tribuit in epistolis. Symmachum si cui referre uidebor, non pudebit, ut cuius & breuitas celebretur, & rotunditas. Abesse rursus à Symmacho si cui credar, negabo mihi siccitatē placere. Longiores quædam dicentur epistolæ: tales Plato scripsit, Aristoteles, Thucydides, Cicero. Dicentur aliæ contrà nimis breues: obijciā tunc ego Dionem, Brutū, Apollonium, Marcum, Philostratum, Alciphronem, Iulianū, Libanium, Symmachum, sed & Lucianum, quem falsò Phalarim uulgò putant. Damnabit alius me, quòd argumenta non sint hîc epistolaria: damnari me patiar, sed cum Seneca. Nolet aliquis in epistolis sententias: prouocabo rursus ad Senecam. Poscet alius rursum sententias: huic ergo pro me Dionysius resistet, ac pertinere sententias ad epistolā negabit. Stylus esse nimium dicetur apertus: hunc tamen laudat Philostratus. Dicetur obscurus: at est ad Atticum talis M. Tullij. Neglegens erit: at epistolis neglegentia est ipsa pro cultu. Rursus erit idem diligens: conuenit maximè, quoniā pro munere mittuntur epistolæ. Si cōcinnitas ibi sit, asseretur à Dionysio: si desit, ab Artemone. Tum quoniā Romani quoq; sunt Atticissimi quidam, si nō erit Attica, de-

Epistolarum stylus.

Lucianus. Phalaris.

cebit hoc ipsum:nam quo alio damnatur Herodes, quàm quòd Atticus homo nimis Atticisset? Sin contrà nimis Attica: Theophrastus hîc proferetur, in hoc notatus ab anicula, licet homo non Atticus. Non erit festiua: me uerò seueritas delectat. Nõ erit seuera: sed ego delicijs capior. Figuras habebit: hos ergo ipsos quasi gestus amat epistola sermoni propior. Carebit figuris: at hoc ipsum carere figuris, figurat epistolam. Promet indolem scribentis: id quoq; præcipitur. Non promet: non scilicet quæsiuit, ut quæ carere ambitione debet. Circulo claudetur: hoc & Græci faciunt. Aberit circulus: nec hoc Philostratus improbat. Soluta erit, & incomposita: non displicet Aquilæ. Pedes habebit, & iuncturã: non displicet Quintiliano. Non aget: non est enim dialogus. Aget: est affinis dialogo. Cõmuniter dicis, inquit alius, quæ communia: noue, quæ noua: cum stylo res igitur congruit. Imò autem cõmuniter noua dicis, nouè cõmunia: nempe quoniam memor sum præcepti ueteris τὰ μὲν κοινὰ καινῶς, τὰ δὲ καινὰ κοινῶς. Ad hunc igitur modũ posse usquequaq; spero tergiuersari. Sed tamen ipsi uiderint. Tibi uerò mi Petre suauissime, certò satisfaciam uel in epistolis, si bonæ fuerint: uel in obsequio, si non bonæ. Vale.

ANG. POLITIANVS PETRO MEDICI SVO S. D.

De ciuitatis Florentinæ origine.

Vm sæpe ex nobis audisses Florentiam, qua tu in urbe principem locum, sicuti diu maiores tui meritò tenes, aliam prorsus habuisse originem, quàm quæ ab historiæ nostræ scriptoribus prodatur: rogasti humanissime, quod semper soles, ut quicquid ea de re cõperti haberem, literis mandarem. Fore enim aiebas, ut mihi ciuitas omnis iure deberet, quòd parentes ei suos demonstrassem: præsertim qui tales extitissent, ut si sumendi ex quacunq; historia fuissent, præstantiores omnino deligi non potuerint. Ego igitur mi Petre, cùm ut ciuitati gratum faciam, quæ me benignè semper, humaneq; tractauit, tum ut tibi honesta postulanti, quo nihil mihi gratius in terris uiuit, obtemperem: breuiter hac epistola complectar, quid in literarum monimentis de urbis huius autoribus inuenerim, tum de nomine ipso pauca subnectam. Quoniamq; satis constat etiam Fæsulanos in partem ciuitatis fuisse acceptos, unde appellatas quoq; crediderim Fæsulas, exponã. Deduxere igitur Florentiam Coloniam Triumuiri, Caius Cæsar, qui deinde Augustus, Marcus Antonius, & Marcus Lepidus, etiam Pontifex Maximus. Coloni autem deducti Cæsariani milites, quibus assignata ducenta iugera per cardines, & decumanos. Quod ego apud Iulium Frontinum reperio celeberrimum scriptorẽ, qui Neruæ ætate floruit, in libro de Agrorum mensuris, quem tu librum domi habes Petre Medices uetustissimum. Ita, quod nulli unquam contigit, à tribus Imperatoribus, quorum unus omnium summus, alter etiam Pontifex Maximus, orta est Florentia. Ciues autẽ primi Florentini uiri illi fuerunt, quorum uirtuti nulla nec arma, nec munimenta, nec robora restiterunt. Explorata origine, causam quoq; nominis indagemus. Triplex Romæ urbi fuisse nomen proditur: unum hoc, quod diximus, peruulgatũ: alterum, quod arcanũ fuit, unde Amaryllida suam, quæ amorem propriè significat, in Bucolicon carmen Poeta detorsit: tertiũ sacrificijs debitum, de quo uocabulum Floralibus impositũ, quod Anthusam Græcè Philadelphus interpretatur, homo doctus, à quo hæc accepimus. Hoc tu Latinè uel Florentem uertas, uel aptius Floram fortasse, aut Florentiam. Scimus autem populi Romani Colonias quasi effigies paruas eius, & simulachra fuisse. Constat etiam Florentiam conditã ad Romæ imaginem, quod (ut alia prætеream) nomen quoq; adhuc Capitolij, & regionum quarundam testificatur. Idem autem fuisse Anthusæ uocabulum Constantini urbi

Iulius Frontinus.

Romæ triplex nomen.

Anthusa.

tini urbi

tini urbi positū, quæ noua Roma diceretur, tam Philadelphus idem, quàm etiam doctissimus Eustathius tradiderunt. Inde igitur productum nomen, unde urbs quoq; ipsa producta. Nam apud Plinium uel corrupta uoce Fluentinos legi, pro *Fluentini.* Florentinis: uel ita olim ueteres populos, qui profluentis Arni ripas incolerent, appellatos crediderim, qui tamē deinde in Florentinos condita urbe, deductaq; Colonia commigrauerint, ut edictum quoq; Desiderij Longobardorum Regis Fluentinos appellantis, ad utramuis redigi causam facilè possit. Ptolemæus certè (ut quidam uetusti fatentur codices) Florentiam dixit. Idemq; libro Historiæ naturalis quartodecimo Plinius, quanquàm uulgatis codicib. mendosissimus omnino sit locus. Meminit & Paulinus Ambrosij discipulus Florentię, qui nostro etiam Præsuli Zenobio locupletissimum sanctitatis testimonium perhibet. Indicat & Procopius quàm etiam tum ualida hæc urbs, & præpotens fuerit, quæ tentata sæpius à Gotthis, expugnari non potuit. *Zenobius Præsul Florentiæ.* Vnum antiquitatis in ea uestigium pulcherrimum extat adhuc, templum hoc mirifica structura olim Martis, nunc Præcursoris titulum gerēs. Etenim Martem Romani originis autorem, Martem *Mars.* Cæsariani potissimum colebant milites, orbis terrarum uictores, Martem præcipuus uestræ urbis cōditor Augustus, ut cui Romæ quoq; medio foro cognomento Vltori posuit templum. Quo minus mirandum Florentinā iuuentutem, quam uis patrio more abstineat armis, ludicris tamen adhuc certaminibus, etiam inter milites exercitatissimos, excellere. Nam de te, Petre, nihil hoc loco mihi dicendum, qui tot palmas nuper paucis diebus toties uictor abstuleris: ne forte nostra hac epistola tui laudandi captasse occasionem cuiquam uidear. Fæsulæ restant, *Fesulæ à quo conditæ.* quas ab Atlante illo cœlifero conditas, & uetus fama fert, & homo, ut illis temporibus, doctissimus Ioannes Boccatius confirmat: quæ ne diutius tamē uacillet autoritas, Hesiodum citare possum uetustissimū Poetam, qui Fæsulam fuisse unam, sed & primam Nympharum declarat, à quibus Hyadum, seu Latinè Sucularum sydus exprimitur, quarum scilicet positum luna repræsentat, quod adhuc insigne Fæsulanis est: nisi potius ob id lunam gestant, quòd ultima erraticarum uerticem ipsum Atlantis cœlum fulcientis potissimùm premit. Sed audi iam uersus Hesiodios, quos ex libro ipsius, cui titulus Astræa, partim grauis autor Theon, partim Zezes ille Grammaticus repetit in epistolarum suarum commentarijs, incomparabilis memoriæ uir, atq; infinitæ penè lectionis. *Zezes.*

Νύμφαι χαρίτεσσιν ὁμοῖαι
Φαισύλη ἠδὲ Κορωνὶς, ἐϋστέφανός τε Κλέεια,
Φαιὼ δ' ἱμερόεσσα καὶ Εὐδώρη τανύπεπλος.
Νύμφαι ἃς ὑάδας καλέουσι φῦλ' ἀνθρώπων.

Vides ut Fæsulam nominat Hesiodus inter Hyadas potissimam, quod apud Eustathiū quoq; reperias, quamuis in eo mendosis codicibus Aesula sit. Sed & Ammonius Grammaticus Fæsulę meminit, ut unius è Bacchi nutricibus. Hyadas autem fuisse Atlantis filias, & easdē Bacchi nutrices, nullus credo paulò humanior ignorat. In ea uerò ciuitate fulminum claros interpretes uetere Hetrusca disciplina fuisse, docet ita Silius: Affuit & sacris interpres fulminis alis Fæsula. Cui quoniam semper ego nescio quo pacto plus cæteris faui, tacere illud non possum, totius etiam Italiæ salutem referri acceptā Fæsulanis oportere, uidelicet in quorum iugo Radagasius olim Gotthorum rex immanissimus, cum ducentis hominum millibus orbem terrarum uastantibus diuinitus conclusus, exceptus, trucidatusq; fuerit. *Radagasius Gotthorum rex.* Hæc sunt, mi Petre, quæ de Florentia, & Fæsulis intacta nostris annalibus, apud reconditos quidem; sed idoneos tamen autores inuenerim: quæ, nisi fallor,

ciuibus nostris,tibiq; gratissima esse debent. Ego certè nihil hoc maius homo studijs deditus literarum præstare uobis potui,qui me in ciuitatem asciueritis,quàm ut labore, industriaq; mea parentes aliquando uestros, tam multis adhuc seculis ignoratos,celebres,illustresq; uiros agnosceretis. Vale.

IOANNES PICVS MIRANDVLA ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Musæ Pici Mirandulæ.

Vm Musas tenues meas, quibus dum per ætatem licuit de amoribus meis iocatus sum,in libellos quinq; digesserim,mitto ad te illorū primum,missurus & alios,si in hoc uno amicum experiar te,non assentatorem:ea enim lege ad te ueniunt,ut castigentur, ut uapulent, ut erratorum pœnas & ungue,& obeliscis luant. Adhibe igitur te illis æquum iudicem, non iniquum,hoc est,seuerum,non indulgentē.Nam quæ maior iniquitas,quàm amicum fallere de te sibi omnia promittentē? Non eò usq; ingenio delicato sum, ut amici hominis lituras fastidiam. Quin fortè nec tu, nec quispiā crederet, quàm hæc mea mihi non satisfaciant,quàm in his etiam, quæ magis placent,metuam tamen ne sim,ut inquit ille,Suffenus.Quare operam tuam quæso in re honesta,& liberali,amicissimo homini ne deneges. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI PICO MIRANDVLAE SVO S. D.

AE tu homo es lepidus, qui me cum tuis amoribus committere tentes, quiq; adeò seuerè, & tetricè à me homine haud sane rugosæ frontis, tam bellos accipi pueros postules. Vnus (aiunt) Amor Pana deū palæstra prouocatum supplantauit. Tu me concertare cum toto Veneris grege,qui putas posse? sed tamen hoc tu exigis: tu inquam Pice, cui denegari quicquam sit planè nefas. Quare aliquot exoraui ex ijs, ut se à nobis uexari paulum paterentur.Neq; ego iudicis (ita me semper ames) sed Momi personam indui, quem ferunt sandalium Veneris tandem culpasse, cùm Venerem nō posset.Confodi igitur uersiculos aliquos,non quòd eos improbarem, sed quòd tanquam equestris ordinis,cedere reliquis,ueluti senatoribus uidebantur, atq; patricijs. Plebeium nihil offendi, sed & in his non tam iudiciū tibi, quàm uoluntatem defuisse certò scio,quando & Nasoni tuo decentior(ut aiunt)facies uidebatur,in qua neuus esset.Remitto ad te eos,atq; addo Stoicum comitem,quem utinam talione tantum referiant ipsi, ac non planè habeāt ludibrio. Vtcunq; erit,habet senecio hic superciliosus ubi patientiam suam exerceat.Non erit iam quod clamet, ὦ ζεῦ βρέξον τὰς πρισάσας. Non Bithus & Bacchius melius compositi, Reliqui, quos petis,negant ferre lucem.Tu me ama,id quod mutuò facies. Vale.

Amor.

Momus.

IOANNES PICVS ANG. POLITIANO S. D.

Ec urbanius unquàm, nec hilarius acceptos se amores mei prædicant, quàm his proximis diebus apud te,& quòd amicè quidē confossi sunt, cùm sibi gratulantur maximè, tum tibi plurimum debent. Quis enim nolit ab isto ense mori? Dolent tamen indulgentius id factū esse,quàm oportebat:atq; in eo sunt,ut dubitent amore ipso in amores te cæcutientē factum

meos,ac

meos, ac ita demum dubitant, ut iudicio tuo, alioqui grauissimo, in sua causa non satis confidant. Confidunt tamen, & iam sese uinculis asserũt, domi esse nesciunt, libertatem, & publicum securè postulant. Sed quid de Epicteti tui festiuitate dicam? O rem iocosam, & risu dignam Catoniano, uix erat in limine, cùm pandens sinus en, inquit, obelos, en sagittas, si nescitis Græcè. En me, si ex uestris quisquã audax fuerit, paratum referire. Quis cachinnis temperasset, cùm Stoicus homo tam lepide iocaretur? Abstinuimus profectò telis, & quòd interminatus erat repositurum sese iniuriam, & quòd ita cutis occalueratut tam leues ictus non admitteret. Qua igitur ueneratione debuimus, senem excepimus: qui ut demum apud nos consedit, philosophari cœpit de moribus, & id quidem Latinè, non tam ob id, quòd apud Latinos erat, nam & erant in eo consessu, qui Græca nouerant, quàm quòd Latinè ipse beneficio tuo luculentius saperet. Sed nec operam perdidit, quandoquidem non prius loqui desijt, quàm nos ex peripateticis Stoicos fecerit, & apathiam illam omnes approbauerimus: ut iam uidere sit paulò antè delicatos homines, iam factos omnium tolerantissimos: qui lacessiri quidem possimus ab alijs, lædi à nobis tantũ: qui fato reluctemur nunquàm, & quæ nostra non sunt, sic fieri demũ uelimus, ut dij uolunt, & eos nec culpemus unquàm, nec accusemus: nihil doleamus, nihil expostulemus: seruire, uinci nesciamus: re, nõ oratione philosophemur: & qui nouitij sumus, nos ipsos ut aduersarios obseruemus: aliorum de nobis opinionẽ, atq; id genus alia, quæ externa sunt, negligamus potius quàm reijciamus: ad diẽ curemus, ut hospitiũ uiatores: habeamus ea deniq;, non habeamur: silentium amemus, ne quicquam euomatur non concoctũ: & nobis alij rarò, & nos alijs nunquã risum pariamus: & ut uno Epictetũ totũ uerbo complectar, & sustinere aduersa, & abstinere uoluptatibus abũdè didicerimus. Vide quàm sigillatim ad Epictetũ tuum effinxerimus uitam nostrã: uide quàm & citò, ne hac quoq; parte Stoici non essemus, qui nos admonitos uolũt, tandiu deficere hominem, quandiu non proficit. Id quod quanquàm in cæteris admiratus sum, in me tamen uno uel maximè, qui cum semper in Lycio, uel Academia, nunquàm in porticu sim uersatus, ita uictus sum oratione senis, ut in eius sententiam non pedibus modò, sed manibus quoque, & toto corpore discesserim. Vale.

Risus Catonianus.

Apathia.

Sustine, & abstine.

ANG. POLITIANVS IOANNI PICO MIRANDVLAE S. D.

Tanti mihi sunt literæ tuæ mi Pice, ut nullo pacto credam posse me illis rescribendo satisfacere. Tanta rursus tua est humanitas, ut te boni consulturum quicquid à nobis proficiscatur, existimem. Si uerba suppeterent animo, laudare pro merito ingenium, literas, eloquentiam tuam conarer. Sed uereor ne laudes cogar tantas, ut Flaccus inquit, culpa deterere ingenij. Quare imitabor Timantem, quodq; exprimere penicillo nõ possum, uelo contegam. Quòd si mihi hortandus est, qui ipse omnibus exemplo sit, ita ego meum Picum, ut ille Mycenæus Teucrum hortabor βάλλ' οὕτως. Tibi autem debere me multis nominibus intellego, quæ singula enumerare non est consiliũ, sed accessit meritis erga me tuis Manuelis nostri uiri docti elegans epistola, Hymettio illo, unde scilicet eam legit, melle, atq; omni nectare dulcior. Eũ nos planè Glaucum reddidimus, χάλκεα χρυσέων commutantes. Quis enim nescit quàm illi ἰταλιῶται τοῖς ἑλλησιν ἀτθικισμοὶ degenerent citra mare? Sed tamẽ hoc ipso minus eius obelos metuimus, quòd in Latio nati sumus. Sicut Latina cum scribimus perpe-

ram, hoc nos tuemur, quòd Græcissare putamur: atq; ut uespertiliones, dum neq; mures, planè neq; aues sumus, utrisq; tamen nos probare tentamus. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI PICO MIRANDVLAE SVO S. D.

Vdio te uersiculos amatorios, quos olim scripseras, combussisse: ueritum fortasse, ne uel tuo iam nomini, uel aliorũ moribus officerent. Non enim puto, quoniam minus exierint aptè, sicuti Plato suos dicitur. Nam quantũ repeto memoria, nihil illis tersius, dulcius, ornatius. Quos quia uocabas amores tuos, placuit mihi nuper, uelut in amores ipsos abs te crematos, ita ludere Græcis uersibus.

Πολλάκι τοξευθεὶς, φλεχθείς θ' ὑπὸ Πῖκος ἐρώτων,
 Οὐκ ἔτλη πωτρόφω, πάντα δ' ἀφείλεθ' ὅπλα
Τόξα, βέλη, φαρέτρας. καὶ νηήσας τά γε πάντα
 Ἧψεν ὁμοῦ σωρὸν λαμπάσι λοιδίοις.
Σὺν δ' αὐτοὺς μάρψας, ἀμβλυνὰ χερύδρια δῆσεν
 Ταῖς νευραῖς, μέσσῃ δ' ἔμβαλε πυρκαϊῇ,
Καὶ πνεῖ φλέξε τὸ πῦρ. Τί δ' ὦ ἄφρονες αὐτὸν ἔρωτες
 Τὸν Πῖκον, μισῶν εἰσποτάσθε πρόμαχ.

IOANNES PICVS MIRANDVLA ANGELO POLITIANO S. D.

Vòd proximis literis tuis me tantopere laudaris, debeo tibi tantum, quantum ab eo absum, ut meritò lauder. Id enim debetur cuiq;, quod gratis dat, nõ quod persoluit. Quare & ipse id totum tibi debeo, quod de me scribis, cùm in me tale sit nihil: cùm id mihi ipse nullo pacto deberes, id totum tuæ fuit humanitatis, & singularis in me beneuolentiæ. De cætero si me examinaris, nihil inuenies nisi tenue, humile, angustum. Nouitij sumus, atq; tyrunculi, qui ex inscitiæ tenebris pedem modò mouimus, promouimus ferè nihil. Benignè nobiscum agitur, si inter studiosorũ ordines referamur. Habet docti nomen quiddã aliud, quod sit tibi, & tui similibus peculiare: mihi tam grandia nõ conueniunt, cùm eorum, quæ in literarum studijs sint præcipua, nihil non solum exploratum habeam, sed nec adhuc etiam nisi per transennam uiderim. Conabor quidem, id quod nunc ago, talis esse aliquando, qualem nũc me prædicas, & esse aut iudicas, aut certè uelles. Interea imitabor te Angele, qui te Græcis excusas, quòd sis Latinus: Latinis, quòd Græcisses. Simili & ego utar perfugio, ut poetis, rhetoribusq; me approbem, propterea quòd philosophari dicar: philosophis, quòd rhetorissem, & musas colam. Quanquàm mihi longè aliter accidit, atque tibi. Quippe ego dum geminis sellis (ut aiunt) sedere uolo, utraq; excludor, fitq; demum (ut dicã paucis) ut nec poeta, nec rhetor sim, neq; philosophus. Tu ita utrunq; imples, ut utrum magis, haud satis constet, qui & Græcam, & nostram Mineruam ita pulchrè amplectaris, quasi Cinnus utriusq; linguæ, ut quæ insititia sit, quæ genuina nõ facilè discerni possit. Nam ut de Latinis taceam (de his enim cui è primo loco cesseris?) quis credat, ut de Hadriano ille, Romanum hominem tam Græcè loqui? Iurabat Emanuel noster, dum tuas legeret, non esse tam Atticas Athenas ipsas. Is es mi Angele (facessat adulatio) cui ex nostris unus, aut alter, ne

ter, ne dicam nemo, conferendus sit. Quòd si plures essent tales, non haberent hæc secula cur inuiderent antiquitati. Incumbe quæso, & literas quantum potes à situ recipe, ne nitor ille Romanæ linguæ iniuria temporum penitus obsolescat. Excude semper aliquid nouum quod rem Latinam adiuuet, & illustret. Et quæ domi habes, fac tandem exeant in communem studiosorum utilitatem. Vale.

HERMOLAVS BARBARVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Ost discessum tuũ Venetijs ad te scripsi nunquam, de te sæpe: nec scripsi modò sæpe, sed etiam locutus sum de te quoties incidebat: incidebat aũt cùm uolebam, uolebã semper. Omnino mihi multus in ore Politianus est, eritq; dum uixero. Nam quantum ipse de te conceperim, cum primum te cognoui, quantum porrò de doctrina tua literæ sibi sperent & spondeant, facilius cogitare possum animo, quàm dicere. Postulo autem à te quasi meo iure duo. Primum, uti uiuere diu studeas, non tibi, sed & tibi sanè, dum literis primum, & bonis artibus, quibus hercule succurrendum est ruinosis, & nutantibus, breuiq; casuris, nisi per solertissimos homines ope summa prospiciatur. Alterum uti aut tu me socium in hæc adhibeas, aut à me adhibitus æquo animo patiare. Sin grauaris, in famulatu ero tibi cùm iusseris. Vltro nomen do, profiteor inuocatus, & maximè uoluntarius. Ardeo cupiditate iuuandi recta studia. Nullus est tam magnus labor, nullum munus in literis tam sordidum, quod defugiã: quanquàm omnis ferè functio, quæ pertinet ad literas, non potest esse non honesta, non splendida, non magnifica. Vale.

ANGELVS POLITIANVS HERMOLAO BARBARO SVO S. D.

V uero Hermolae ita mihi omnia, uel præsenti prius, uel deinde absenti præstitisti, ut (si officia duntaxat, non autem animum, atque uoluntatem remetiamur) ingratus proculdubio sim moriturus. Et quidem ea causa est, cur tibi nec agam gratias, nec egerim hactenus, quòd intellego non orationem modò nostram, sed planè facultatem omnem imparem esse tuis erga me meritis. Nam quòd mihi in tua epistola tantum tribuis, quantum ego nec agnosco, nec fateor, uel ob id certè mihi gratum est, quòd amicius, quàm uerius sentiens, magis fortasse nos diligis. Verba porrò quibus uelut me militem bonus imperator hortaris, ut rectis studijs utroque quasi cornu laborantibus succurram, eò minus mouerunt, quòd sanè quàm paucos tui similes uideo, quos duces sequar. Vt enim non dubitat Agamemnon, quin sit breui Troiam capturus, si decem dentur συμφράδμονες Nestoris similes: ita si Hermolai mihi dentur decem, sub quibus mercam, facile sperem literas cùm Græcas, tum Latinas, è barbaria media receptum iri. Te tamen & laudo, & admiror, qui adeò accisis rebus, atque afflictis spem tibi aliquam feceris adhuc reliquam. Quapropter mihi etiam, uel ob id audentem extrema cupido est certa sequi. Vale.

ANG. POLITIANVS HERMOLAO BARBARO SVO S. D.

Vód ad te iandiu nihil Hermolae dederim literarum, non tam meis uelim, quàm tuis occupationibus adscribas. Occupationes autẽ non minus equidem studia ipsa literarum, & sapientiæ, quibus usquequaq; inuigilas, quàm istos accipio discursus obeundæ legationis, & rei gerendæ publicæ. Quid igitur uel ineptius, uel inhumanius, quàm aut Musarum sacris operanti obstrepere, aut agenti rem seriam trichas ueluti intempestiuas obijcere? Neq; uerò causa fuit cur timuerim, ne (quod est apud Aristotelẽ tuum) nostram quoq; amicitiam silentium dirimeret. Nõ enim sic in amore mutuo languemus, ut simus inter nos machinis retinendi. Sed nec silentium quispiam interpretetur, ubi neuter cessat honorificè de altero & loqui, & scribere. Caue enim putes Hermolae, non diem dixerim, sed horam penè ullam præterire, in qua non ego de ingenio, de literis, de prudentia, de consilio, de humanitate, de candore, de studijs deniq; tuis propè declamitẽ. Testis Medices Laurentius meus, testis hic item Mirandula Picus, heroes (arbitror) duo, non uiri, quos aut auditores habeo laudum tuarum attentissimos, aut beneuolentissimos prædicatores. Iam apud eruditam iuuentutem, & familiarium cohortem, tantum de te loquendo profecimus, ut unus utiq; habeare, non solum doctissimus, sed & humanissimus, & prudentissimus. Porrò autẽ ut epistolas, ut orationes omiserim, in queis de te semper à nobis illustris mentio facta, uel hæc ipsa, quæ mox edentur, Miscellanea nostra, cùm quidam (ut Horatius inquit) dignus uindice nodus incidisset, te scilicet unà cum Laurentio, Picoq; iudicem sibi contra rudem inscitiam nuncupauerunt. Neq; uerò tu quoq; otiosus, aut occasionibus imparatus in me semper etiã ultrà fortasse quàm patior ornando, extollendoq;, sic ut temet pulcherrimè, ab hoc epistolarũ silentio, crebris de me sermonibus redemeris. Non igitur amicitiã nostram blandimentis istis & assentationibus indecoris, & ineptis, atq; optimo cuiq; maximè suspectis, addo etiam uulgaribus, fouemus. Non tamen ullo loco, uel studio desumus alter alteri uel officio. Speciosa ista & popularia beneuolẽtiæ ostentamenta, quasiq; fucum, & præstigias, neq; tu arbitror desideras, & ego abominor. Vino, aiunt, uendibili suspensa hedera nil opus. *Adagium.* Et nos ergo faciem, strepitumq; omnem (sic doctos decet) aspernemur, atq; amicitiæ (quod dicitur) personam detrahamus. Cęterùm, ut eò tandem deueniam, qua gratia tibi hanc epistolam scribere institueram, cùm Franciscus Gaddius Florentinus, *Franciscus Gaddius.* qui paulò antè legatus istic agebat, uir utriq; nostrum coniunctissimus, fortè (ut fit) in sermone apud Laurentium Medicem nuper iniecisset desiderare te uolumen, si quòd hîc emendatum Dioscoridis haberemus, statim nobis Laurentius (ut est homo tui studiosissimus) pro more autoritateq; mandauit, ut eam rem quàm primùm quàm diligentissimè curaremus. En tibi igitur librum mi Barbare, satis emendatum (ni fallor) certò ueterem. Tu cùm fueris usus, ad me remittes, non tam (quæ tua est diligentia) incolumem, quàm doctissima ista notatum manu, quò pretium uolumini aliquod ex te, atq; autoritas accedat. Vale.

HERMOLAVS BARBARVS ANG. POLITIANO SVO S. D.

Innocuas & simplices locutiones.

I surdis etiam, brutisq; rebus amicitiæ & inimicitiæ suæ non aliunde quàm à cœlo constant, quò & affectus cæcos, & quæ Græci ἀνατιολόγητα uocant, referimus accepta, quid ni sentiat hac uim & homo? quanquàm interest, quòd stolida illa, & muta semper inter se pro natura quæque sua dissident, aut concordant unius cœli merito, sed hominem homini

mini plerunq; mores, & iudicia conciliant, nec minore glutino, quàm isthæc syde rum defluuia ferruminant: huiusq; generis est amor, qui nos inuicem innexuit, & Herculeo nodo iunxit. Nihil mirum si nec spacio temporis excutitur, nec locorum intercapedine conuellitur, nec officiorum silentio polluitur, nec alia quauis negligentiæ rubigine decoloratur. Certa opinione uirtutis, & doctrinæ tuæ natus, eadem opinione conseruatur, alitur, augetur: te uolente, nolenteq; perennat. Tandiu Hercule futurus, non dico me quandiu ames, sed quandiu amare cogas, & iste ingenij, & eruditionis tuæ fulgor obuersetur oculis. Tūc amare potero desinere, cum tu rem Latinam deserere. Sed de hoc satis. Dioscoridem accepi, gratias & tibi, & Gaddio nostro tam multas ago, ut quas Laurentio meo agam homini clarissimo, humanissimo, doctissimo non habeam, habeam quas non ago: atq; utinā quandoq; possim referre. Multis nos magnus ille uir in dies & studijs accumulat, & officijs adobruit. Ego contrà diu, noctuq; retracto, ac recogito, nō quemadmodum rationem cum eo parem faciam (quis enim posset hoc, nisi alter Hercules, aut certè alter Laurentius?) sed quemadmodū planè intelligat, me apud eum eo loco esse cupere, quo qui magnitudinem æris alieni & professione nominis, & magnæ fidei compensatione redimunt. Vale.

ANG. POLITIANVS HERMOLAO BARBARO SVO S. D.

Xplicare non possem literis Hermolae, quanta mihi lætitia prandenti nuper secum Laurentius Medices te Patriarcham factum esse Aquileiensem nuntiauerit. Ego uerò tantò sum ex ea re gaudio, tantaq; uoluptate perfusus, ut in ipso quoq; discubitu (quid enim manifesta negē?) gestierim, exilierim, lætum, felicemq; nuntium, uix ipse me capiens proclamauerim. Et nunc gratulor tibi, gratulor doctis omnibus, gratulor seculo Hermolae: Tibi, quòd hoc etiam tuarum uirtutum præmium dixerim, an testimonium, publicè acceperis. Nam quamuis antea quoq; multis, magnificisq; fueris ornamentis affectus, tamen hoc unum procul excellit atq; eminet, non modò quia maius, aut quia genere diuersum, sed quòd per eum quasi gradum breui putaris altius ascensurus. Doctis uerò, quòd is uir ad maximas proueheris dignitates, cui semper hoc hominum genus, atq; hæc secta uitæ plurimum placuit. Etenim summo loco natus, amplis opibus innutritus, egregijs honoribus perfunctus, & fastigiū disciplinarum propè omniū tenes, & professores, ac studiosos artium bonarum (quamuis humili fortuna pleriq; sumus) ita complecteris, & amas, ut æquè cunctis tuæ quasi maiestatis fasces, ac uexilla submittas. Seculo autem, quòd insigne aliquod habet, quo iam stare audacter aduersus & uetustatem possit, & posteritatem: scilicet quia ueluti recuperasse nunc oculos cęca prius fortuna uideri potest, dum cumulare honoribus eum gestit, in quo uirtutum penè omnium quasi quidam concentus exauditur. Tu igitur etsi uirtute ipsa clarior es, atq; (ut puto) lætior, quàm uirtutis præmio, debes tamen hanc & temporibus, & literis diligentiā, ne fortunæ desis, nec uota nostra destituas, sed incumbas, instesq; fauori quantum potes, non quidem ambitu infami, qui philosophum dedecet, sed his potius artibus, quæ te charum bonis, admirabilem propè uniuersis reddiderunt. Equidem, quod ad me attinet, quando aliter suffragari non licet, illud usquequaq; præstabo, nequam occasionem uel tui celebrandi nominis, uel conciliandæ tibi, colligendæq; beneuolentiæ prætermittam. Vale.

Hermolaus Barbarus patriarcha Aquileiensis.

HERMO-

HERMOLAVS BARBARVS ANG. POLITIANO SVO S. D.

Vòd ex secundis rebus meis lætitiam incredibilem conceperis, neq; nouam rem fecisti, nec mihi non præuisam, imaginationeq; præsumptam. Noui quanta propensione, atq; adeò inductione animi prouinciam duram, & inexplicabilē susceperis ornandi, & tollendi nominis mei: quàm constans, pertinax, & addictus in eo fueris: quàm rem tuam uidearis agere, cùm meā agis. Itaq; nihil sum miratus, quòd rationibus tuis consultum puta ueris, cùm meis est prouisum. Habeo tibi, & semper habebo gratias, non solum ut amico, & beneuolo, sed ut Politiano, id est, ut homini doctissimo. Plus enim est à Politiano, quàm ab amico laudari. Testimonium, & iudicium amici fallitur, Politiani etiā amantis non fallitˀ. Laurentio nō minus principi tuo, quàm meo in dies plura, & maiora debeo. Testis est ipse. In magno uersor periculo, ne in tanto meritorum eius erga me cumulo, & ingratus, & barbarus esse uidear. Vale.

POMPONIVS LAETVS ANG. POLITIANO SVO S. D.

Erius quàm opinabaris ab amicissimo fieri, distuli ad te mittere, quod summopere legere optabas. Causa fuit nescio quis, qui se intra paucos dies daturū Quintilem & Sextilē mihi pollicitus est: remq; is longius opinione mea traxit. Ipse tandē ut creditori, qui uel præcipuus es satisfacerem, quæ apud me erant, diligentissimē exscripsi. à Venusia Apulorum adlata sunt marmorea in tabula obscuro loco ibi latebant. fragmenta aliarū tabularū, ubi annus integer erat coniungi nequiuerunt, quòd multa deerant, illinc translata Arianum: summa cura, quæ superest tabula, seruatur. Mitto & quædam monimenta rerum eodem in loco reperta, & placitura tibi (ut existimo) amatori uetustatis. Romæ ferè idem, sed multò antè, uerùm fine caret: si habere cupis, rescribe: quanquàm quid hoc dixerim? cùm facile intelligam te plurimum id quærere: sed uidebatur optabilius, si popósceris. Scias omnia, quæ apud me sunt, tua esse. Duo à te sum petiturus, alterum studio, alterum autoritate conficies. Illud est apud Valerium Flaccū in quinto libro, cùm loquitur de Chalybibus populis, apud quos ferrum repertum est: quid sibi uelit, indigena. Quod sequitur corruptū est: & statim duo carmina, quæ sequuntur fabulam habent mihi incognitam. Forte Apollonius aliquid de ea re scribit. Tuum limatissimum iudicium expecto, quod, mea sententia, quicūq; profitemur literas, ueneremur necesse est. Sed de ingenio scio quid scripturus sum. Illud alterum erat, ut unicis literarum fautoribus Laurentio, ac filio me cōmendes. Ab Laurentio tua opera obsecro, impetres literas non uulgares, siue ad Ioannem Tornabonum, siue ad oratorem Florentinorum, in commendationem Fabritij contubernalis mei, qui, ut prędicat, notissimus est Laurentio, aliasq; Florentiæ negotia Reguli Fauentini egit. In præsentia cùm sit expediturus quædam honestissima in Curia Romana, autoritatem Laurentij (quæ plurima est) uehementer accedere cupit. Effice tu homo non minus literatissimus, quàm integerrimus, ut uoto fruamur. Bene ualeas. Romæ, decimosexto Calendas Aprilis. M. CCCCLXXXVIII.

ANG. POLITIANVS POMPONIO LAETO S. D.

Vas à te nuper accepi literas, ita gratas habui mi Pomponi, ut me ab ijs putem immortalitate donatū. Sed & semenstre Calendarium mirè fuit gratum, & quam ais tabulam bello Marsico factam: quæ si eadem est quam Romæ obiter legerim, uereor ut satis ex fide sit exscripta. Siquidem

quidem Aimilius nõ Aemilius erat in ſaxo. Quam eandem diphthongum etiam ſuper ipſa Panthei teſtudine adnotaueram. Quòd uerò etiam (ſi dijs placet) de obſcuris poetarum me conſulis, homo omnis literaturæ conſultiſſimus, atq; id mihi ex amore tribuis, quod tibi ex uero debetur: intelligo quàm tibi debeam, quàm mihi faueas, quantum oneris ſuſtineam. Dicam tamen quod ſentio, tibiq; ſi non rem ipſam, ſtudium certè meum, uoluntatemq; probabo. Verſiculi ipſi, quos uerè mendoſos putas, hi ſunt uidelicet:

Indigena æterni rupem Iouis. hinc tibi Mauors *Locus Valerij Flacci lib. 5.*
Dant uirides poſt terga lacus, ubi deſide mitra
Fœta legat, partuq; uirum fouet ipſa ſoluto.
Hos equidem ita legendos arbitror:
Inde Genetæi rupem Iouis, hinc Tibarenûm
Dant uirides poſt terga lacus, ubi deſide mitra
Fœta ligat, partuq; uirum fouet ipſa ſoluto.

Vt ſit ſenſus: poſt Chalybas promontorium Genetæi Iouis, dant poſt terga, hoc eſt prætematuigant. Tum uirides lacus Tibarenorum: uirides, ſcilicet, quoniã pecore abundant, atq; ob id paſcuis, quibus ſcilicet Tibarenis mos eſt, uti à parturientibus, iamq; etiam partu liberatis uxoribus, uiri in lecto mitrati collocentur, & ipſi uice puerperarum foueantur, curenturq;: quod ex Apollonio mira breuitate tralatum, cuius in libro ſecundo ſunt hi uerſus. *Tibarenorũ mos.*

Τοὺς δὲ μετ' αὐτίκ' ἔπειτα Γενηταίου Διὸς ἄκρην
γνάμψαντες, σώοντο παρὲξ Τιβαρηνίδα γαῖαν.
Ἔνθ' ἐπεὶ ἄρ κε τέκωνται ὑπ' ἀνδράσι τέκνα γυναῖκες,
Αὐτοὶ μὲν στενάχουσιν ἐνὶ λεχέεσσι πεσόντες,
Κράατα δησάμενοι· ταὶ δ' εὖ κομέουσιν ἐδωδῇ
Ἀνέρας, ἠδὲ λοετρὰ λεχώϊα τοῖσι πένονται.

Addunt interpretes Apollonij, ſcriptum id etiam à Nymphodoro in Tiſinomis, tum Genetæũ promontorium à Genete fluuio uocatũ, in quo templum ſit hoſpitalis Iouis, quem Xenion appellant. Idem eodem libro ſic ſcribit Apollonius: *Genetæum promontorium. Iupiter ξένιος.*

Ἄγχι δὲ ναιετάουσι πολύῤῥηνες Τιβαρηνοὶ
Ζηνὸς ἐϋξείνοιο Γενηταίην ὑπὲρ ἄκρην.

Quo loco πολύῤῥηνες ab agnorum copia dicti. Vnde uirides lacus eruditè dixit Valerius, ob paſcua, ut arbitror. De Tibarenis etiam Orpheus in Argonauticis poſt Chalybas meminit ſtatim: & eoſdem Strabo libro XII. Tibarnos appellat. Quod autem de Eribote quæſieras: fuit is filius Teleontis, de quo ſic idem ſcribit Apollonius libro primo. *Tibareni. Strabonis. Eribotes.*

Εἵπετο δ' Εὐρυτίων τε καὶ ἀλκήεις Ἐριβώτης
Υἷες ὁ μὲν Τελέοντος, ὁ δ' Ἶρου Ἀκτορίδαο.
Ἤτοι ὁ μὲν Τελέοντος ἐϋκλειὴς Ἐριβώτης,
Ἶρου δ' Εὐρυτίων, σὺν καὶ τρίτος ἦεν Ὀϊλεύς.

Literas contubernali tuo commendatitias ad Oratorem Florentinum, paulo negotio impetrabimus à Laurentio Medice: qui ſi mihi quaſi uni è minutioribus literatis, nihil non indulget, cur quicquam tibi literarum principi deneget? Vale, & ſi quid te dignum ex antiquitate habes, participa quæſo nobis, tui cupidiſſimis. Et Vaſinio dic ſalutem meis uerbis. Florentiæ, IIII. Calend. Martij. M. CCCCLXXXVIII.

POMPO-

POMPONIVS LAETVS ANG. POLITIANO S. D.

Am tempus appetit eruditissime, & candidissime Italorũ, ut Lucretij libros remittas, ut uir integer fidẽ soluas. Dabis ferendos ad urbem Petreio, homini fidei summæ, qui celebritatẽ tui nominis cum cæteris nostri ordinis amat, colit, ueneratur. Nam quisquis est, qui de se bene senserit, gratulari plurimũ debet seculo nostro, cùm tales habeat uiros, quales maiores nostri in summa gloria habuisse duxissent. Data opera Florentiã se confert, ut te sæpius uisat, & ut totus ex lima tua pendeat: utinam & mihi liceret. Cùm de altitudine tui ingenij cogito, non possum non admirari, cur nostri graculatim & sturnatim (ut ita loquar) ad te non aduolent. Legi opus tuum, in quo apertissimè doctrina quadã singulari ueteres ab inferis reuocasse uideris. Sed parcius in præsentia, prædicatione mea non indiges, satis enim tuo labore clarus es. Verũ quoties de aliquo sublimi interpretatio est, unus Politianus occurris. Ego quid de perspicacissimo ingenio tuo sentiam, una epistola, & longa quidem, explicui, quanquàm in ca re quid longum esse potest? Credo distulisti carmina Lucretij remittere, propter uariarum disciplinarum occupationẽ. Obsecro, atq; obtestor, effice ut ad suum Quirinum redeant. Habeo quædã uetustissima monimenta, quæ cùm uideris obstupesces, admiraberisq́;, quòd nuper effossa, erutaq;, & inuẽta, in illa tua obseruatione reperiantur. Qua de re diuinitatẽ quandam in te esse intellego, ut uerè animus tuus sit de cœlo sumptus ignis. Dij te seruent. Cõmenda me Medicibus, patri & liberis literarum patronis. Deinde plurima salute Demetriũ impertias. Vale. Romæ, ante v. Calendas Iunij.

Graculatim & sturnatim.

ANG. POLITIANVS POMPONIO SVO S. D.

Vcretium Petreio dedi, quẽ tibi iam redderet. Vah, tam serò, inquis. Fateor: sed non plus negligentia mea, quàm tuæ humanitatis fiducia, dũ alia ex alijs in quibus opera ponatur, occurrunt, dilatus hic in quadriennium liber est, qui uel triduo poterat absolui. Cæterum ego Pomponij mei memor, qui quidem nescit offendi, à Politiano præsertim, pretuli audacter officio commodum. Petreio nondum frui licuit, ut optabam, probo, & antiquis moribus homine. Iam tum peregrè aberam, cùm ille Florentiam, statimq; peregrinationem meam rusticatio excepit. Spero tamen dierum paucorum iacturam, ut in urbem reuerterimus, inrupta (quod aiunt) copula sarciet. Quas in me laudes confers, quanquàm agnoscere salua fronte non ausim, tamen ob id gratissimas habui, quoniam cùm nec irrisio in istos mores, nec adulatio cadat, necesse est laudatio hæc aut ex amore in me nimio, aut ex uero proficiscatur: quorũ cùm sit utrunq; mihi gloriosum, alterum diu in uotis, alterum etiam supra uota est. Monimenta illa, quæ narras antiquitatis, iamiam tractare, complecti, adorare gestio: per fortunas imperti, si quid habes, quod excellat. Medices nostri unicè tibi fauent. Demetrius autem salutem sibi à te dictam totidem uerbis remuneratur. Vale. In Fæsulano sexto Idus Augusti. M. CCCCXCI.

BAPTISTA GVARINVS IOANNI PICO MIRANDVLAE S. D.

Ondum concedo secundum te litem dari oportere: nam facilè possum tuas istas captiones in te ἀντισρέφειν. Si tibi præceptor sum, cur mihi nõ obsequeris? Si non sum, cur me præceptorem appellas? Neq; ideo nomen hoc recuso, quòd te discipulum spernã, quem mihi præceptorem assero, sed quòd tuam doctrinam & ueneror, & prædico, in qua te neq; unguium meorum nota, neq; transuersi calami signo, neq; miniata cerula, neq; obelisco deniq;, aut asterisco, tantũ promouisse mihi conscius sum. Sed in nouum quoddam

Retorquere.

uindiciarum

uindiciarum genus (ut uideo) incidimus, dum tu mihi eam possessionem asserere contendis, qua ego cedere conor. Quæ unquam Rhetorum causa huius generis actorem, aut reum habuit? Ego, mi Pice, nunquã in hac pugna tibi herbã porrigam, nisi prius bona cũ gratia composuerimus (ut quando aliter non succumbis) uterq; nostrum alteri præceptor pariter, & discipulus iudicetur. Sed omissis iocis seria agamus: & Heptaplus tua, & tuipse tibi meritò placere potes, cùm omnia doctorum hominum puncta ita sis assecutus, ut ne in tabellæ quidẽ latebra liuor ullus appareat. Idem in reliquis scriptis facilius tibi datum iri sperandum est, cùm usus etiam accesserit, qui solet in scribendo magister haberi optimus. Quod ad me attinet, gaudeo uehementer laudato uiro, & ab omnibus, ac ubiq; laudando Laurentio me in ore esse, addito præsertim Politiani calculo: cuius ego copiosam, & arcanam multiplicis disciplinæ lectionẽ ita complector, ut admirer, ita admiror, ut cõmendare non desinam. Quo fit ut extra doctrinæ aleam me ab illo poni, triumphi instar existimem. Quòd librorum meorum indicem petis, id mihi & laboriosum est, & inutile. Satis erit, si pro tempore postulatis meis inseruies. Nũc Martianum Capellam, & Senecæ quæstiones naturales opto, si modo emaculati sint codices: Nam qui apud nos sunt, opera Sibyllæ indigent. Eos si impressos emere possim, gratius mihi erit; sin minus, non longo postliminio tui ad te redibunt. Vale specimen bonarum disciplinarum, meq; amare perge. Ferrariæ, Non. Decemb. M.CCCCLXXXIX.

Vsus in scribendo magister.

ANG. POLITIANVS BAPTISTAE GVARINO SVO S. P.

Ostendit epistolã mihi nuper ad se tuam Ioannes Picus Mirandula, princeps omni laude cumulatissimus: in ea cùm tu mihi multum tribueres ex recenti Miscellaneorũ fœtura, tum uerò seorsum in scheda syllabas notasti aliquas, in quibus meam nonnihil diligentiam requirebas. Sed hoc posterius tamen ita cunctanter, ita suspiciose fecisti, quasi deniq; metuisses, ne me lędi grauius putarem, sicubi abs te non doctissimo solùm uiro, sed optimo quoq; redarguerer. Ego igitur quanquàm dissimulare non possum, laudationem mihi tuam fuisse pro eo ac debuit omnino gratissimã, tamen ut eam quoq; plausibilius exciperem, causa fuit in primis, quòd abundè fidem blanditijs illis tuis comes addita libertas, ne dixerim castigatio faciebat. Etenim non ego auidius refellam, quàm refelli me patiar, & opinionum fallacijs, quasi morbis animi præcipuis, multò etiam libentius ipse caream, quàm cæteros liberem. Tuum uerò mihi omnino, quasi pro lapide Lydio, iudicium debet esse. Nam ut illo purum dinoscitur aurum ab adulterino, sic apud me de tua facilè sententia uerum uidetur posse, falsumq; discerni. Nec est in quo tam bene de proprijs mihi studijs spondeam, quàm quòd ita disputare soleo de ambiguis, ut plus inuento uero gaudeam, q̃ uictoria. Quanquàm autem abs te tantæ autoritatis homine prouocatio non est, tamẽ pro tua singulari humanitate quæso benignè audias quid ad ista respondeam. Negas probare te quòd imolare prima breui, quòd item matutinus prioribus correptis syllabis enuntiauerim. Ego uerò tametsi rudis in primis, non adeò tamen obtusi sum pectoris, in uersibus maximè faciundis, ut spatia ista, morasq; non sentiã. Verùm cùm mihi de Græco penè ad uerbum forent antiquissima interpretanda carmina, fateor affectaui equidem, ut in uerbis obsoletam uetustatem, sic in mensura ipsa, & numero gratam quandã, ut speraui, nouitatem. Nec autem putabam fore, ut cùm Vergilius, acerrimi uir iudicij, uersus aliquoties Homeri uatis exemplo caudam trahentes effinxerit, non etiam mihi tale quippiã, præsertim Græca uertenti concederet. Quocirca uersiculos feci de industria prominuli quasi uentris,

Lapis Lydius.

qui medij pedem quaterna tempora superantem caperent, ex argumento προκελευσματικοὺς appellatos. Qualis apud Homerum puta sit ille: πατρόκλῳ ποθέων ἀνδρότητά τε καὶ μένος ἠΰ. Sed quoniam quod ego studio nouitatis quæsiueram syllabarum scilicet ignorationi pleriq; tribuebant, mandaui statim, quibus maxime potui, amicis, ad quos ulla modo exemplaria peruenissent, ut uersiculos eos uelut in quadram redigerent, ad hoc exemplum: Luce feri, nam lux superis gratissima diuis. Et item: O pueræ, emicuit rubor haud mora, matutina Quem rosa, etc. Cuius enim stultitiæ, uel cuius potius improbitatis fuisset agere diutius, etiã bonã fabulã, quàm continuò populus exsibilaret? Itaq; magnopere à te peto, cures mihi primo quoq; tempore, non ausim dicere tua, sed scholastici alicuius manu locum sic utrunq; in omnibus quotquot isthic erunt exemplaribus emendandum. Nam ut tibi potestas uenalium quoq; fiat, ipsi continuò per literas cauebimus. Iam uerò, quòd liquentibus prima correpta dici uix permittis, equidem in eo Vergiliũ sequebar, cuius illa certè sunt notissima: Principio cœlum, ac terras, camposq; liquentes. & Ignemq; horribilemq; feram, fluuiumq; liquentem. Nec me fallunt autem, liquentia mella, sic apud eundem posita, ut quantum scilicet in tempore, tantum sit in intellectu discriminis. Sed & orichalcum breui secunda dictum reprehendis, quæ tamen syllaba diphthongo notatur. Ad hæc illo ipso quem tum locũ interpretabar; ὡδ' εἰς ὀρείχαλκον dixerat Callimachus, unus mihi tum quidem præ cæteris sequendus, quanquam aliàs quoq; grauissimus autor. Nam quòd Statius aliter usurpat iure suo, uidelicet una diphthongum litera defraudat: quod & in Pleiadum uocabulo non reformidat. Postremò quæris idem, ut cur & Bœotia scribam: sed enim quærere ego quoq; uicissim poteram, cur tu Boetia potius, nullo scilicet in has uocales Græcorum transitu, quem modò uel præcepta tradiderint, uel rationes persuaserint, uel autoritas comprobauerit: nisi fortè uulgus imperitum respicimus, nullo prorsus habendum numero apud eruditos, quorum te principem semper existimauimus. Adde, quò hanc nostram uocis istius scripturam, sicut è Græco primùm demigrauit, intemeratã seruant exemplaria quæcunque adhuc incorruptæ uetustatis indole censentur. Hæc igitur habui nunc quidem, quæ pro mea causa dicerem. Verùm quando tu unus omnium ætatis nostræ professorum celeberrimus aliter sentis, nihil iam credo mihi, sed ad Pyrrhonios planè deficio: nec esse prorsus aut affirmo posthac, aut nego quicquam, sicuti nobis uel à sensibus ipsis, uel ab animo denique repræsentatur. Cupio tamen & de cæteris quid sentias audire, tanto maiorẽ tibi habiturus quotidie gratiam, quanto ab erroribus me uel sæpius, uel liberius, uel postremò etiam seuerius uindicaueris. Vale.

Liquere prima breui. *Orichalcum secũda breui.* *Callimachus.* *Statius.* *Bœotia.* *Boetia.* *Vulgus.* *Pyrrhonij qui, uide apud Aul. Gel. lib. 11, cap. 5.*

BAPTISTA GVARINVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

GAudeo mirificè, interprete Pico nostro Palladio magis quàm Martio, datam esse nobis occasiunculam, ut de cõmunibus studijs aliquid per literas colloquamur. Sic enim fore spero, ut amor in doctrinam tuam meus, amicitiam inter nos conflet. Quòd autem ita cunctanter, & meticulose ad Picũ ipsum nonnulla de aureolo Miscellaneorũ tuorum libro scripsi, id neutiquam mirari debes: ita sunt horum temporum mores, ut si quis liberius quid proferat, bellicum cecinisse uideatur. In me, Angele mi suauissime, ut nullus est loliginis succus, ita est candida, & sine labe simplicitas. Doctos omnes amo, coloq; & nouos nescio quomodo magis etiam, quàm ueteres admiror. Quippe cum hoc tempore & librorum iactura, & morum aliquorum ignoratio, & mul-

tarum rerũ desuetudo anxiam,laboriosamq́ pariat emergendi difficultatẽ: quare ignosces mihi, si ex aliis animum spectaui tuum. Quia tamen te maximè diligebam,ut hominem eruditissimum,cupiebamq́ sine exceptione ab omnibus posse laudari,ideo quæ sentiebam à liuidulis fortasse notatum iri,ea tibi clandestina aliqua uia nota fieri desideraui. Delectatus sum uehementer tua ista probitate, qua neq; tulisti ægrè te commoneri,& rogasti, ut de cæteris idem facerem: quia eis te gratiam habere profitearis,qui ab erroribus te uindicauerint. Nõ ego tantũ mihi arrogo,ut quod tu ignoraueris,ego id me scire credam. Sed scribentib.omnibus id usu uenire solet,ut in scriptis suis(dum noua sunt)relegẽdis, uel obaudiant,uel conniueant,ut taceam opiniones nõnullas,quarum inuentionibus applaudunt. Quod ni ita esset,non in præceptis haberemus: Nonumq; prematur in annum. Si quid autem à me bene dictum uideatur, Terentianum illud, non tamen assentatoriè respondebo: Ridiculum,non enim cogitaras. Cæterùm idem isthuc tutè melius quanto inuenisses? Vt aliquando ad rem ueniam,dabo operam,ut qui residui sunt apud mercatorem libri tui, nõ nisi ex tua sententia exeant. Ego sumptu meo habueram librum ipsum apud me hospitem: posteaquam tamen etiam gratis alterũ fratrem in contubernio esse uoluisti, usus sum tua liberalitate,ut ego munificus esse possim,& ut tibi plus debeam. Leoniceno & Pictorio munus tuũ tradam,cum abs te responsum accepero. Magnificis Laurentio & Pico me cõmendes rogo. Vale. Ferrariæ,quarto Calendas Ianuarias, M.CCCCLXXXIX.

ANG. POLITIANVS BAPTISTAE GVARINO SVO S.

Bene habet. Amicos undiq; Miscellanea nobis aut comparant,aut excitant. Vndiq; epistolæ ad nos, uel de nobis excellentium uirorum plenæ studij,plenæ laudum. Vel proximæ duæ abs te, q̃ ingenuæ, bone deus, quàm simplices,quàm liberales,quantis postremò,& quibus asperse amoris notis: mitto enim quàm elegantes, & doctæ. Proprium uidelicet hoc eius domus, in qua duntaxat etiam ipsa bonarũ artium sunt incunabula. Quos igitur mihi tanta ista seu iudicia, seu studia uestra admouere aculeos, imò uerò quos ad scribendum subdere stimulos debent? Iam facilè contemno, quas & contempsi tamen semper,ineptias maleuolorum,& nugas uerè dixerim abortiuas (prius enim penè emortuæ quàm editæ) tuis mihi suffragantibus epistolis, etiã phœnice uiuacioribus.Ego uerò alacer iam doctorum clamorib. adiutus ad huius calcem curriculi propero.Quin (si modò tu non aspernaris) curabo extet ad posteros in reliquis meis scriptis perpetuum,non dixerim doctrinæ tuæ, quo quidem minus eges, sed certè beneuoli inter nos animi testimonium. Vale: Pictoriumq́ue nostrum, candidissimum hominem, saluere iube meis & Pici uerbis. Florentiæ, quinto Idus Ianuar. M.CCCCLXXXIX.

BAPTISTA GVARINVS ANGELO POLITIANO S. D.

Nolim existimes maxima esse tuarum laudũ præconia, quæ ad te in epistolis perscribuntur. Multo enim maiora sunt, quæ studiosi humanitatis in animis suis ex libro tuo taciti concipiunt,aut cum in cœtu sunt,de te colloquuntur: uno ore omnes omnia bona dicunt, doctrinam tuam prædicant, extollunt, admirantur. Nemo est qui precio deterreatur, quo minus Miscellanea domi habeat, unde discat. Hæc sunt uera eruditionis testimonia, in quibus nulla est placendi adulandi'ue suspicio. Quo magis miror dubitari à te,an cupiam scriptis tuis famam meam immortalẽ fieri,quasi cornea mihi sit fibra: non id ego quoq; expetam, in quod fertur humanæ naturæ procliuitas. Illud tamen monuisse, aut saltem rogasse uelim, ut & morsibus uiuentium, & laudationibus

(non enim adulationes appellauerim) quàm minimè in scribendo utaris. Nam prætерquàm quòd ea res dignitati scribentis officit, multi sunt qui magis affectionibus animi id scribendi genus, quàm uero iudicio acceptum referant. Non temerè hoc dici putes: audio enim persæpe quæ de reliquis circumferantur, & tamen liberum tibi in hisce rebus examen relinquo, quem etiam plus uidere arbitror. Salutem tibi Pictorij nostri uerbis dico: tu uerò magnificis Laurentio & Pico me commendabis. Vale. Ferr. XVI. Cal. Ian. M.CCCCXC.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER SECVNDVS.

ANGELVS POLITIANVS PHILIPPO BEROALDO SVO S. D.

LEGIT epistolam mihi nuper ad se tuam Picus hic Mirandula noster, planè flos illibatus ingeniorum, cuius in extrema clausula nostri quoque sic honorificam mentionē faciebas, ut in quodam ueluti literatorum consessu, proximos uidelicet ab illo mihi gradus assignaueris. Hanc igitur ego tuā (si modò ita uocetur) sententiam, quamuis audire citra ruborem, gnarus inscitiæ meæ, nō poteram, tamen quòd ab insigni quadam beneuolentia proficiscebatur, ita gratanter accepi, ut uix tantundē fuerim uoluptatis habiturus, si mihi esse illa, quæ de me pronunciabas, uera persuasissem. Nam quāuis testimonio con scientia repugnet, lætor tamē alicui talem me uideri posse, qualem tua me fingit, hoc est, hominis eruditissimi, prædicatio. Quare statim dictaui hanc tibi epistolā, Beroalde, qua docerem quantopere mihi tuum tale laudationis officium blandiatur, simulque darem fidem nulli me prorsus occasioni defuturum, rerumque posthac, & temporū planè omneis articulos excussurum, donec tibi pro studio erga me tali, & animo tandem quoquomodo referam gratiam. Vale, Florentiæ, XVII Calend. Febr. M.CCCCLXXXIX.

PHILIPPVS BEROALDVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

PErlegi oppidò quàm libens literas illas, quas ad me nuperrimè dedisti, & quia tuæ sunt, & quia literatæ. Miscellanea tua doctissimum te esse testantur, epistolæ humanissimum. Turpe est uinci eruditione, humanitate uerò turpissimum. Inde fit, ut mihi non minutula labecula insper gatur, sed maxima labes, & ea quidem incluibilis infigatur, cum abs te uincar in utroque. Assurgebat iam primùm literatio nostra tuæ politissimæ literaturę, neque id dissimulanter, iam uerò & illa quoque, quæ in me alioqui non improbari solet humanitas, tuæ cedit humanitati, adeò ut tibi comparatus possim meritò inhumanus iudicari. In aliena tibi epistola salutem transeunter adscripseram: tu (quæ tua dexteritas est) euestigiò me per epistolam resalutasti; quæ sua planè politura Politianum ostentat artificem, totaque est officij beneuolentiæque refertissima. Cui ut breuiter respondeam: non opus est mi Politiane, ut mihi gratias agas, ob meū de singulari tua uirtute uel testimonium, uel iudicium. Etenim si nolo uideri mēdax, & uanus, id faciam, quod facio, necesse est. Præterea persuasissimum habe, me in primore fronte animum gestare, nec à labijs dissentire præcordia: concordat in me scriptio cum mente, lingua cum pectore, & de promptuario nostro syncera promun-

promuntur citra omnem fucatam simulationem. Eruditio tua illa interior atq; politior, à nemine non paulo humaniore suspicitur, à me & suspicit & amatur. Hoc in præsentia fit, hoc idem fiet in posterum: Sum & ero tuarum laudum, si non idoneus, saltem beneuolus buccinator. Olim isthic iecimus amicitiæ inter nos mutuæ fundamenta: quæ cùm id temporis à nobis glutino literario fuerint ferruminata, superest ut eodem deinceps ferrumine immisso, ad fastigium extollantur. Quod ad amussim fiet, & libellam, si epistolæ inter nos ultro citroq; discurrerint, si fuerit inter nos, si non quotidiana, saltem hebdomadica literarum reciprocatio. Quæ in fulturis amicitiæ stabiliendis laterculorum, aut calcis haud dubiè uicem repræsentant. Patefactæ sunt amicitiarum fores, quarum me futurum subinde hospitem polliceor. Vale decus literarum, & quod Pico Polyhistori meo nomine debes, eidem meo nomine resoluito. Vale.

NICOLAVS LEONICENVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Vnus Miscellaneorum tuorũ, quæ tuo nomine Baptista Guarinus nuper mihi tradidit, ingenti me uoluptate affecit. Nam etsi à politioris humanitatis studijs iampridem feriatus sim, gaudeo tamen à doctissimis atq; amicissimis hominibus mihi aliquando occasionem pręstari ad ea studia redeundi, quæ me in adolescentia maximè delectarunt. Quanquam (ut uerum fatear) postquam opus id perlegi, uisus sum non in alienis agris cum dispendio, sed in proprio solo, magna cum utilitate uersari. Inueni in eo non modò quæ ad literaturam, ac poetarum & oratorum cognitionem plurimùm conferunt, sed & medicorum & philosophorum sententias doctè atq; eleganter abs te explicatas, & in ueriorem lucem eductas, quàm in aliorum libris perleguntur. Quæ res non mediocrem mihi spem affert, fore ut aliquando philosophia uniuersa, quæ iampridem apud barbaros barbara facta est, Angeli Politiani opera Latinè loqui incipiat. Habuisti (ut scribis) à teneris annis præceptores præstãtissimos, sub quibus & Platonicam & Aristotelicam disciplinam imbibere potuisti: nunc uerò, ut ex tuis scriptis accepi, frueris consuetudine Pici nostri, principis nunquam satis laudati: cuius doctrinæ imitatione summum sapientiæ culmen, quemadmodum iam in oratoria ac poetica facultate eminentissimum obtines locum, breui attingere poteris. Nisi utrũq; amarem, utriq; plurimum deberem, inuiderem felicitati uestræ, quibus in praeclarissima Italiæ ciuitate, sub Laurentio Medice, ac Petro filio, eximijs ætate nostra uirtutis, atq; ingeniorum patronis, per summũ otium ingenuè philosophari contigit. Vtinam ego is essem, quem uos tertium socium tantis rebus adiungere non indignum iudicaretis. Si facultas daretur uobiscum uiuere, uobiscum emori uellem. Nam quid suauius, quid conducibilius esse in uita potest, quàm cum amicissimis, ijsdemq; & integerrimis, & undecunque doctissimis, quales uos estis, uiuere? Sed erit (ut spero) ut reliquum iam ingrauescentis ætatis meæ uobiscum traducam, non modò propter consuetudinis suauitatem, sed etiam ut cõmentemur quo'nam modo pereunti doctrinæ, ac uitæ hominum potius, quos multorum inscitia ἄιδη προΐαψε, consulamus. Vale. Magnifico Petro tuo, in cuius olim pueri, dum Florentiæ essem, me gratiam insinuasti, nunc iam iuueni, atq; unà cum ætate uirtutibus ac dignitate, ut audio, aucto, si tibi uidetur, me plurimùm cõmendabis. Ex Ferraria, v. Calend. Februarij.

ANGELVS POLITIANVS NICOLAO LEONICENO SVO S. D.

NOn tu munus accepisti, quinimò dedisti potius, ut qui dignum me habueris, cuius etiam nugas lectitares. Nisi magis iniuria sit hæc, florales agentem spectari à Catone. Feriatum diu te dicis à literis politioribus: at ego, si talem scribere epistolam qui feriatur, potest, qualem tu misisti nuper omnium elegantissimam, censeo esse mihi quoq; quacunq; occasione feriandum. Sed ita est profectò, bonæ istæ artes, literæ, philosophiæ quę uestræ non prius tenentur singulæ, quàm simul omnes. Omneis uerò ætate nostra, tu, si non solus, certè cum paucis, hoc est, cum uno aut altero ad summum tenes. Sed de reliquis aliàs. Galeni uerò commentarios uidi nuper, quos tu planè Latinos fecisti. Auguror, nec puto me fallit augurium, plurimùm posteritati collaturos. Nam seculo etiam huic nostro nondum audeo sperare, quoniam praua consuetudine sic penè quidam homines obbrutuerunt, ut glandem adhuc defendant repertis frugibus. Similesq; mihi Gryllo uidentur illi qui cum Vlysse disputat apud Plutarchum, nec ullis adduci rationibus potest, ut è sue rursus in hominem redire uelit, quem prius ex homine Circe mutauerat in suem. Gratulatio tua quòd philosophiæ me totum dediderim, quantum mihi bonæ spei addidit. Perseuerabimus igitur, præsertim cum bene cesserit adhuc quod hactenus publicè specimen dedimus, non modò docendo, sed etiã disputando. Facit animos credo Picus hic noster, qui cum diu comparem sibi non inueniat in arena, certanti mihi, laborantiq; tamen unicè fauendosq; cum mihi tale quiddã fortè, quale Glauco illi Carystio pater acclamauit τὴν ἀπ' ἀρότρου, terram mediusfidius ipsam subijcere uidetur Antęi pedibus. Atq; utinam tu quoq; nobiscum uiueres eodem cõtubernio, crederem fore, ut & Musæ huc omnes (si modò ullæ usquam sunt Musę) cum suis & nemoribus & fontibus, ne dixerim cum sua modò supellectile, commigrarent, & indoctorum barbarorumq; phalanges, quæ totum ferè orbem signis positis exultantes tenent, facilè te & Pico ducibus, fugarent. Laurentius Petrusq; Medices, hoc est, cum filio suauissimo pater humanissimus certatim te diligunt, occasionemq; sibi dari uolunt, qua beneuolentię ipsorum aliquãdo erga te uberiorem fructum, pleniorémq; percipias. Vale.

NICOLAVS LEONICENVS ANG. POLITIANO SVO S. D.

QVemadmodum non multum doleter fero ab hominibus illaudatis uituperari, ita plurimùm gaudeo à uiris nunquam satis laudatis cõmendari. Nam etsi illi aut odio aut inuidiæ liuore obcæcati omnibus detrahunt, hi uerò plura quandoq; amori ac beneuolentiæ tribuunt, quàm ueritati, non parum tamen interesse censeo, hoc ne an illo affectu quicquam agatur. Quis enim Thersiti maledicenti, ac nemini parcenti credat: Nestori uerò, à cuius ore melle dulcior distillat oratio, non assentiatũ? Ego sanè, etsi nihil me esse sciam, tuæ tamen orationis persuasione ac lepôre ductus, aliquod iam nomen ac decus censeo possidere. Neq; in animum inducere possum, quin tuum de me iudicium nonnulli sint approbaturi. Si non illi, qui (ut in tua elegantissima epistola scribis) iam obbrutuerunt, & à glande nesciunt desuescere, saltem ij, quos recta studia delectant, exigui sanè numero, sed bello uiuida uirtus. Horum armis atque auxilijs fretus, barbarorum phalanges, atq; eorum qui à nobis ad illos defecerũt, impetus insolentiasq; contemnam. Tu modò, mi Politiane, eum te mihi exhibe, qui semper fuisti erga me, hoc est, mei honoris ac dignitatis acerrimum defensorem. Laurentium uerò ac Petrum Medices, hoc est, cum patre filium humanissimum in

mum in me dilectione certantes, quandoquidem tu ille fuisti, qui mihi quodcũq; hoc regni, qui sceptra, Iouemq; tua apud illos autoritate ac gratia conciliasti, studeas in eodem erga me amore conseruare. Vale.

ANG. POLITIANVS NICOLAO LEONICENO SVO S. D.

Dictata illa tua, Nicolae, quibus Auicennæ refellis inscitiam, docesq; medicos iuniores quanta in caligine rerum uersentur, nescio plus ne mihi uoluptatis an doloris attulerint. Nam & gauisus mirifice sum res eas, quibus hominum uita salusq; continetur, ab eo potissimum uiro editas esse in lucem, quem quidem ego semper ingenij disciplinarumq; merito plurimi fecerim: & indolui rursus generis humani uicem, quòd in se grassari tam diu impune tristem hanc inscitiam patiatur, atque ab ijs interdum uitæ spem precio emat, unde mors certissima proficiscatur. Quis enim nõ uideat plus esse à medico, quàm à morbo periculi: siquidẽ & morbus alius pro alio curetur, & alia pro alijs remedia afferantur? Quòd si te prisca illa, Nicolae, tulisset ætas, in qua pro meritis præmia reddebantur, ne deorum quidem honoribus caruisses: nisi forte maius esse credimus, unum aut alterum (quod Aesculapius fecit) à morte quàm omneis pariter homines (quod ipse facis) à mortis etiam periculo eripere. Quare perge obsecro, qua instituisti uia, scilicet ut una opera & immortalem tibi gloriam parias, & omnibus uere hactenus mortalibus ægris uitam salutemq; concilies. Quòd autem Plinium quoq; redarguis nostrum, quasi cisthon pro hedera acceperit, in hoc ego, ut libere agam, & amice, longe à te dissentio. Nec autem uerebor eius uiri patrociniũ suscipere audacter, qui fuerit de uita & literis tam præclare meritus, præsertim aduersus te, hoc est, aduersus eminentem philosophum, cui nihil ueritate ipsa debeat esse antiquius. De uestris enim illa sunt scholis, amicus Socrates, amicior ueritas: & item, amici ambo, plus tamen habendum honoris ueritati est. Plinius igitur, ut quidem tu ais, perinde atq; Auicenna cisthon ab hedera non distinguit, errore (si quidem ita sit) maximo, quando cisthos ab hedera plurimum & figura & colore & uiribus differat. Addisq; mirandum de Plinio magis quàm de Auicenna, quoniam Græcæ linguæ peritus secernere à cisso, hoc est, ab hedera, cisthon debuerat. Argumentum affers quamobrem alterum ab altero non separet, quòd in libro Naturalis historiæ decimosexto diuidat in marem ac fœminam, floremq; utriusq; similem dicat esse rosæ syluestri. Tum idem lib. IIII & XX cisthon quoq; illam, sub qua nascitur hypocisthis, in marem diuidat & fœminam, mariq; rosaceum, fœminæ album tribuat florem. Postremò, quòd etiã cisthi huius fecisse inter hederas mentionẽ se dicat. Quocirca sic uideris posse colligere: cum Plinius libro IIII & XX mentionẽ se de cistho inter hederas fecisse doceat, cuius tamen uocabulum nusquam superius inter hederas citetur, facilis coniectura est, cisthon ab eo hederæ nomine cõprehensam, præsertim qui sic hederam, quemadmodum & cisthon in marem fœminamq; partiatur, & in hederis florem describat cisthi. Iam quoniam quid tibi uideatur exposui, quid ego contrà opiner differam. Nego usquam à Plinio inter hederas cisthi mentionem factam, præterq; lib. IIII & XX ubi illam præclare distinxit ab hedera. Nam quod tibi sumis quasi Plinij testimonium, alibi eum de cistho inter hederas locutum, hoc ego neutiquã cõcedo. Mihi enim, ubi hoc ait, in IIII & XX scilicet libro, differere de cistho adusq; illam tantum clausulam uidetur, quæ sic est apud ipsum: Sub his nascitur hypocisthis. Post id autem statim interpungitur, ac de integro sic uerba incipiunt: Quam inter hederas diximus cissos erythranos, ab eisdem appellatur similis hederæ. Nec autem uereor (quæ tua est in literis elegantia) quin figuram agnoscas

Auicenna. *In medicos imperitos.* *Aesculapius.* *Plinius.* *Veritas.* *Plinij & Auicennæ error circa cisthon & hederam.* *Defendit Plinium.*

agnoſcas,cuiuſmodi apud Ouidiũ eſt: Quam legis à rapta Briſeide littera uenit. Et iterũ: Quam niſi tu dederis,caritura eſt ipſa,ſalutem Mittit Amazonio Creſſa puella uiro. Quòd ſi illud, quam, referre ad id malis, quod antegreditur, cogeris ad hypociſthida potius (hæc enim ſtatim prior) quàm ad ciſthon referre. deq; hypociſthide tacet omnino ſuperius,hoc eſt,libro decimoſexto inter hederas,cum de erythrano tamen loquatur. Quid? quòd nec ciſthon alibi uſquã nominat inter hederas, nec maris fœminæq; diſcrimen tam ciſthi proprium, quàm omnium planè arborum uirgultorumq; uidetur,quod nec idem Plinius diſſimulat. Quid? quòd flos quoq; diuerſus perhibetur, in hedera quidem maris & fœminę concolor,in ciſtho autem planè diſcolor. Nam quòd hederaceum ſyluestri roſæ comparat, non tam colorem inſinuari,quàm lanuginẽ puto, qualis intra roſas eſt. Vnde etiam hederæ florem χνοώδη Theophraſtus appellauerit. Satis igitur (ut arbitror) apparet,nihil eſſe quod nos fateri cogat Plinium libro X V I. ciſthon inter hederas retuliſſe, qui tamẽ idem libro IIII & XX ſic hederæ ciſthon, quemadmodum & chamęciſſon adnexuit: nõ quia ciſthon hederamq; eſſe idem crediderit, ſed quòd eam Græci uicino(ſic enim inquit) uocabulo appellent. Quare ne quenquam ſimilitudo uocabuli falleret, ibi potiſſimum diſtinctiones adhibuit,ubi confuſionis occaſio naſcebatur: nec eo contentus,etiam ciſthi proprietates prorſus ab hedera diuerſas adiecit. Nuſquã enim hederam ſic ante deſcripſerat,ut aut maiorẽ thymo,aut ocymi folijs, aut poſtremò albo eſſe flore docuerit. Quamobrem quis iam dubitet ſecundum Plinium pronunciari oportere, quem ne ſuſpicio quidẽ ulla iſtius erroris attingat? Illud obiter mirari me fateor, quid ita tibi in mentem uenerit,ledon herbam, ſeu tu ladam mauis,unde & ladanum uocetur,Latinam uocem arbitrari prorſus,quaſi non & Dioſcorides, & alij ueteres Gręci paſſim ut patria,uernaculaq; utantur, tam Hercules quàm & Lada no.Hæc habui, mi Nicolae,quæ tibi pro Plinio (uera'ne an falſa neſcio, ſed mihi tamen uerisimilia) obijcerem. Quæ ſi tibi doctiſſimo homini probabuntur,lætabor equidem Latinum autorem non in eadem eſſe alea, qua barbari. Sin minus expecto iam quid ad hæc noſtra qualiacunque reſpondeas. Etenim cum grauiſſima ſit apud eruditiſſimum quemq; Plinij autoritas,aut non tentanda fuit, aut aliquanto fortius,quàm certè adhuc feciſſe uidearis,conuellenda. Vale.

NICOLAVS LEONICENVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Audeo plurimùm, Angele uir doctiſſime, ſtudium meum in refellenda inſcitia barbarorum,qui de medicina ſcripſerunt, abs te nunquam ſatis laudato uiro probari. Non enim ego id de te ſentio, quod fortè plerique, qui in ea hæreſi ſunt, hominem eloquentem non poſſe de alijs diſciplinis iudicare: quaſi earum peritia carere ſit neceſſarium ei qui bonarum literarum, ac politioris humanitatis ſtudijs fuerit imbutus. Noui ego tuum perſpicaciſſimum ingenium, noui feruens iam inde à pueritia ſtudium,non minus ad philoſophiæ doctrinam, quàm ad oratoriam atque poeticam capeſſendã: in quibus omnibus tantum profeciſti, ut tua te patria inclyta Florentia omnium liberalium artium utatur præceptore. Nec ſanè mirandum te unum eſſe perpaucorum, qui ætate noſtra eloquentiam cum ſapientia iunxerunt, cum in eiuſdem ſapientiæ ſtudio habeas ducem, ac comitem diuino uirum ingenio, Ioannem Picum Mirandulam noſtrum, cum quo dies ac noctes in omni doctrinarum meditatione uerſaris: ac præterea tibi omnia ad ingenuè philoſophandum adiumenta ſuppeditet fauor ac gratia Laurentij Medicis, maximi hac tempeſtate ſtudiorũ patroni, qui

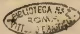
missis per uniuersum terrarū orbem nuncijs, in omni disciplinarū genere libros summa ope cōquirit, nulli sumptui parcit, quò tibi ac reliquis præclaris ingenijs bonarum artium studia æmulantibus, instrumēta abundantissima paret. Audiui, te referente, uocem illam præclaram ex Laurentij ore prodijsse, optare tanta sibi abs te, ac Pico nostro ad libros emendos præstari incitamenta, ut tandē deficientibus sumptibus, totam supellectilem oppignerare cogatur. Cum igitur omnia & animi & fortunæ bona in te cumulatissima sint, nihil est quod Angelo Politiano pro me contra barbaros pronunciante, quempiam deinceps timere debeam, qui illorum patrocinium sit suscepturus. Quòd autem, ut iure à me barbaros reprehendi iudicasti, ita non approbas, quòd Plinium de uita ac literis optimè meritū, intra eandem cum barbaris aleam posuerim: cuius tanta sit apud peritissimum quemque autoritas, ut aut eam tentare non debuerim, aut si omnino conuellendam duxeram, fortius id à me fieri, quàm adhuc fecisse uidear, oportuerit: Si me fortè hisce uerbis (ut qui mecum amicè omnia potes) temeritatis atq; impudentiæ tacitè accusas, qui tantæ existimationis uirum præclarum iam quodammodo deprehendere quæsiuerim, habeo iam excusationem mihi ex tua epistola paratam. Fateris enim uera esse, quæ in scholis nostris lectitantur: amicus Plato, magis amica ueritas: sed cum ambo sint amici, pium esse ueritatē in honore præferre. Cum igitur ego ita sentirem, Plinium non minus quàm cæteros in hederæ descriptione, alterius plantæ, quæ apud Græcos κισθὸς appellatur, nominis uicinitate deceptum, quoniam hedera à Græcis κισσὸς dicatur, indicia non sine errore misscuisse, nolui, quantum in me erat, pati ueritatem ipsam in obscuro iacere. Quòd autem fortius atq; euidentius hunc à me errorem indicari oportuisse censes, scito non fuisse tunc animi mei propositum, Plinij autoritatem pessundare. Nam cum illa dictabam, præcipua erat mihi contentio cum barbaris. Atq; ideo cum de hedera sermo haberetur, cuius naturam non satis Auicennæ cognitam fuisse probare contendebam, obiter, ac ueluti quodam in transcursu Plinium quoque in aliorum mentione nominaui. Quem tamen non dixi unà cum Auicenna ac reliquis errasse, sed uideri in eodem cum alijs errore uersari. Vide quàm modestius de Plinio, quàm de alijs tunc sim locutus, quos non uideri eodem errore deuiare, sed planè aberrasse asseueraui. Quòd si is mihi animus tunc fuisset, aut nūc etiam esset, Plinij errata in lucem patefacere, potuissem & tunc, & nūc quoque possem integrum de eisdem implere uolumen. Pauca tamen è multis hoc in loco censui aperienda, ut intelligas me non temerario iudicio, sed certissimis rationibus adductum, ut existimarem Plinium in hederæ descriptione, quemadmodum in multis alijs ad medicinam pertinentibus, aberrasse. Illud uerò mihi primùm tecum conueniat, tam apud Græcos, quàm apud Latinos, atque etiam barbaros, Dioscoridem esse summum autorem, atque præcipuum, cui in herbarum ac fruticum descriptionibus fides sit adhibenda. Nam & Plinius ipse non minus hunc quàm Theophrastum in hac parte secutus uidetur, ut qui utramque linguam, & Græcam & Latinam nouerit, sententias integras Dioscoridis, quasi uerbum ex uerbo, à Plinio translatas agnoscat. Galenus præterea, homo cùm in omnium liberalium artiū, tum in medicinæ præsertim disciplina præcipuus, in suo de simplicibus medicamentis libro, se à describendis herbarū imaginib. supersedisse fatetur, quoniā abundè in hoc studio fuerat à Dioscoride satisfactū. Nec Serapio Arabs herbas describere aggressus, alijs eas non is indicauit, q̄ Dioscorides: quãuis & ipse, nō rectè in omnib. imitando Dioscoridē, libros suos innumeris impleuit erroribus. Quos nisi sperarē aliquando in lucem fore detegendos studio ac diligētia inclyti

Amicus Plato, amica ueritas.

Dioscorides.

Galenus.

Serapio.

inclyti præsulis Hermolai Barbari, patriarchæ Aquileiensis, uiri omniũ disciplinarum peritissimi, libentius sanè aliquando notarē, quàm hosce Plinij in præsentia sim recitaturus, tum quia magis me iuuat contra homines barbaros, quàm Latinos agere, tum quia maius humano generi ex Serapionis inscitia, quàm ex Plinio periculum imminet. Siquidem ętate nostra omnes ferè medici in simplicium medicaminum cognitione Serapionem sequuntur: Pliniũ autem nec legendum quidem existimant, quòd eum in numero grammaticorum, uel oratorum, nõ autem philosophorum aut medicorum habendum iudicent. Ego uerò, etsi non inficias eo Plinium omnium doctrinarum studia excoluisse, multa tamen, de quibus in suis de naturali historia libris conscripsit, non satis illi comperta atq; explorata fuisse crediderim. Ex quo illud secutum est, ut cum non ea scriberet, quæ ipse nouisset, sed quæ potius à diuersis autoribus uariè scripta collegisset, sæpius diuersa pro eisdem, atq; eadem pro diuersis retulisse uideatur. Quam quidē rem me tibi homini doctissimo facilè probaturum spero, si paululum seposito affectu, nõ tanquam Plinij patronus, sed potius iudex, hæc quæ in Plinio notaturi sumus errata, diligentius perpendere atq; examinare uolueris. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IOVINIANO PONTANO S. D.

ETsi magnum te dolorem Ferdinandi regis interitu cepisse nõ dubito, propterea quòd in illo & autoritas & sapiētia tanta fuit, quantam uix in rege unquam alio meminimus, tamen cum mecum ipse considero, quis ei regi rex succedat, penè esse nefas arbitror, uel te, uel quenquā ex ijs, qui rebus uestris fauent: quorũ de numero nos quoq; sumus, maiore aliquo in luctu mœstitiaq; uersari. Nam cũ uobis regni hæres (quod felix faustumq; sit) Alfonsus alter maximus natu filius obtigerit, cuius excellens ingenium, singularis uirtus, incredibilis sapientia, bello & pace claruit, ingrati profectò fuerimus, si non quantum relictũ, sed quantum sit ademptum, respexerimus: præsertim cum subsidijs tot tantisq; regnum fulciatur. Dux enim suffectus Calabris Ferdinãdus alter Alfonsi filius, quem & ipsum nobis fama refert omnibus corporis, animiq; dotibus excellere, sic ut multis magnisq; rebus non dubium iam regiæ cuiusdam indolis specimen dederit. Accedit eo Federicus magna prudentia, magna dexteritate, magno usu rerum, sed maiore in regem fratrem beneuolentia, fide, pietate. Mitto necessitudines alias, opes, exercitus, duces, socios, studia, popularium prę sidia, munimenta, propugnacula, quæ nullis penè humanis uiribus labefactari posse uideantur. Opem uerò diuinam quis rogo uel sperare, uel polliceri sibi magis potest, quàm qui Turcas impios ferro igniq; sequens, non tam ab oppido Hydrunte, quàm (ut mihi uidetur) ab Roma ipsa, quam primùm petebant, atq; adeò à sanctissimis illis altaribus expulerit. Quapropter tametsi magna omnino facta est iactura Ferdinandi obitu, tamen quoniam uigiliam quasi suam filio tradidit, regem'que pro se, quem potissimum uoluit, reliquit in omni genere laudis excellentem, non debetis ullo pacto, mi Pontane, quicunque inter officia regis estis, mœrori uos dedere, sed animo præsenti, quod equidem te facere arbitror, præstò esse, diligentiam'que omnem uestram, uidelicet ad eum (quantum quidem fieri potest) cura, labore, molestia'que leuandum conferre. Te uerò etiam seorsum gratias agere deo maximo conuenit, quòd eum quem in hanc spem à tenero educasti, quem disciplinis ornasti, quem præceptis instituisti, regem iam uides: atque ita regem, non modò ut regno pulcherrimo isto quidem, atque opulentissimo

lentissimo, sed ut etiam orbis terrarum imperio dignissimus habeatur. Hæc ego ut ad te scriberem, præcipuus quidam meus erga te, principesq; tuos, amor impulit. Sed & multum quoq; adhortatus est alumnus hic meus, idemq; patronus, nostræq; reipublicæ columen Petrus Medices, excellenti iuuenis & animo & ingenio, quo nihil fieri potest, mi Pontane, tui amantius. nam regi ipsi tuo, quàm sese idem totum, penitusq; tradiderit, nihil attinet scribere, præsertim ad te, cui nota sunt omnia. Sed tamen ita de illo semper & honorificè loquitur, & amanter, ut cęteris penè reliqui nihil faciat. Atq; hæc hactenus. Quòd autem superioribus diebus excusasti diligenter occupationes tuas, propterea quòd epistolæ cuidam nostræ non responderas, nimis officiosus homo es (ut uideo) nimis humanus. Me enim, quamuis omnino equidem literas tuas gratissimas haberē, nihil delectare potest, quod cum tua ulla molestia tribuatur. Tantum illud ignoscas uelim, quòd dum studio in te meo, & amori obsequor, non sum ueritus, semel iterumq; tuis occupationibus obstrepere. Licet autem per me tibi (dummodo amare non desinas) non solum non respondere ad literas meas, sed ne legere eas quidem, si ita sit commodum. Vale.

HIERONYMVS DONATVS IOANNI PICO MIRANDVLAE S. D.

Quæ meæ partes esse debuerant, eas omnes tibi sumpsisti, Pice doctissime, teipsum apud me negligētię insimulans, & in eo crimine, cuius ego apud te maximè reus sum, excusationem quærens. Parum tibi uidetur alios ingenio & eruditione præcellere, nisi modestia quoq;, & humanitate uincas non solum alios, sed teipsum. At uerò obsecro, harum uirtutum munera ita amplectaris, ut nobis quoq; aliquam obeundi officij nostri occasionē relinquas: ne dum harum omnes tibi partes uendicas, nos inhumani atq; inciuiles habeamur: qua ego in re (quæ mea est impudentia) iam non excuso negligentiā, sed accuso humanitatem tuam. Quòd scribis te non temporariam mecū, sed perpetuam amicitiam statuisse, nō solum ea causa tibi me plurimū debere intellego, uerumetiam rectè mihi amicitiam definisse uideris: quæ temporaria cum sit, iam amicitia esse non potest. Illud scito, me eam in meorum ornamentorū delectu seposuisse. Quid enim mihi accidere potest præclarius, quàm à tanto uiro non laudari solum, sed etiam amari? Hermolaus noster incredibilem doctrinarū tranquillitatem, & studiorum φιλοπονίαν curat maxima utilitate eruditorū: uideo esse summum, ac rarum quiddam, quod sperare possunt literæ, eo incolumi. Eius ego consuetudinem, quam mihi tantopere inuides, eadem penu seruo, qua & amicitiam tuam. Nihil præterea adeò θαυμαστὸν censeo, quòd assequi ingenio & eruditione non possis, præsertim quia audio te τῆς ἑλληνικῆς παιδείας χάριν istuc demigrasse. Quod ego consiliū ita laudo, ut magis laudare non possim. Nam ἡδὺ γλυκύτερον ἢ πᾶν εἰδῆναι. Ego Politianum tibi inuideo, hominem fertilissimi & facundissimi ingenij, cuius Rusticum nuper legi: uisus est mihi splendor ætatis nostræ, & πᾶν ἐπ' ἀληθείᾳ πεπλασμένον ἐκ Διὸς ἔρνος. Cui ea de me polliceri te meis uerbis postulo, quæ ab homine amicissimo expectare potest. Vtor autem te internuncio, in auspicanda mihi cum eo beneuolentia, cum fretus humanitate tua, tum quòd τῷ μουσῶν ἐμπύρῳ σώματι per te, qui eruditissimus es, me conciliari cōuenit. Vale, & puta nihil mihi tuis literis esse iucundius. Plura laxiore ocio ad te scribam. Venetijs XVII. Calend. Ianuarij, M.CCCCLXXXIIII.

ANGE-

ANGELVS POLITIANVS HIERONYMO DONATO SVO. S. D.

Iudicium amici.

N epistola quadam tua ad Picum nostrũ, cùm me pleraq; delectassent, tum ut ad te scriberem subinuitauit iudicium, quod affers de Rustico: utinam quidem tam uerum, quàm honorificum. Quod ego tamẽ non iudicium adeò de me, sed studium potius in me, ac beneficium interpretor. Neq; enim ita mihi sum inexploratus, ut tibi amicißimo homini, atq; ob id minus integro iudici, plus de me credendum statuam, quàm ipse mihi: nisi fortè ita me ludit illa poetarũ (quod Horatius inquit) amabilis insania, ut nunquam congrediar mecum, nunq; de tergo in pectus manticam reuocem. Quòd si poeticen sequitur, uelut umbra corpus, cæcus ille amor sui, qui φιλαυτία dicit̃, quæq; plerosq; infatuat, attollens uacuum plus nimio gloria uerticem: fateor iam nunc piget me candidatum poetices haberi tam ingrata uice, tam tristi ac pœnitenda mercede. Alioqui ne Lycius quidem ille me stultior χρύσεα χαλκείων demutauerit ἑκατόμβοια ἐννεαβοίων. Cæterùm nihil minus debemus tibi, uel sentienti de nobis, uel sentiri ab alijs postulanti, quæ nec agnoscat cõscientia nostra, nec ferat pudor. Siue enim ut cæteros fallas, ne tua quidem ornamenta, hoc est, laudum tuarum supellectilẽ mihi inuides: siue ipse fallaris potius, meaq; te uel uitia delectãt: utrunq; amoris est, & quidem non uulgaris: siquidẽ Achilles quoq; Patroclo sua arma induit, & Alcæum uatem næuus etiam in articulo pueri delectabat. Quare si me amas, id quod scio, iam scilicet dubitare non potes, quin ego te redamem. Siquidem aiunt amorem nullo magis emi, quàm seipso. Neq; tamen, sicut amantem mutuò amo, ita laudantem uicissim te laudo. Quippe in reponendis beneficijs lex est illa Hesiodi custodienda, ut eadem mensura reddas, aut etiam cumulatiore, si possis. Sed cum tu, quas habes orationis diuitias, cum tu, inquam, isto ingenio uir, istaq; doctrina, in me unum è medio homunculum laudes tantas ipso (quod aiunt) horreo cõgesseris, quî possum ego de reditu maligni, incultiq; soli, saltem alterum tantum tibi, nedum plus aliquid remetiri? nisi tamen uelut Echo illa tuas tibi uoces regeram atq; refundam. Sed uereor, ne si quæcũq; dederis, resignauero, tibiq; laudes tuas, quas precariò possideam, remisero, nudum ipse me statuam, & ut illa Aesopi cornicula, plumis ablatis, moueam risum. Atqui tamen nec illud saltem me potes ingrati reum peragere, cùm uicariam pro me solutionem sponte suscipiat, ac meas parteis subleuet sacer hic Picus, dicã, an phœnix? cuius tu semper in ore illo es Musarũ, Gratiarumq; pleno. Quo scilicet inspirante nos quoq; impellimur ad te, suprà etiam quàm ualemus, sed tamen adhuc infrà quàm cupimus, efferendum. Nam par quidem tanto perferendo oneri ipse solus. Nos autẽ de eo sic pendemus, ut de magnete Platonis annuli ferrei. Ipseq; in nos uim quandam arcanam depluit, quasiq; ἐνθουσιασμόν, qui plus etiam posse nos cogit, quàm sponte possumus. Ipse quasi Pausarius modos, & incitamenta dat nobis laudandi tui, laudandi unà tecum Hermolai Barbari, hominis, ut mihi quidem uidetur, unius ex reliquijs aurei seculi, quãuis ipse longè doctior, & nõ illi sanctiores. Sed ingressos plerunq; nos super uobis aliquid ῥαψῳδεῖν tam multa in cœlũ aura leuat, ut Icarium quandoq; casum formidemus. Vides autem nũc quoq; me quasi νυμφόληπτον etiam in epistola nescio quid exhibere διθυραμβικώτερον. Quid tu igitur frontem obducis? An scilicet te fugit indulgendum hoc mihi, quicquid est furoris? uel quòd omnis paulo humaniores iuxtà adamo, ac sum (quod dicit̃) amussis alba: uel quòd tibi quoq; non abhorrẽs uideor à Musis, Picoq; item ipsi, & fortasse Hermolao, triumuiris scilicet literarijs: qui si me uel tantillũ probatis,

Lex Hesiodi in beneficijs reponendis.

iam nunc medium ostendo digitum nõ popello tantum,& literatoribus,sed philosophis adeò ipsis,ne excepto quidem Platone,sed Florentino. Vale.

HIERONYMVS DONATVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

EGo uerò,Politiane doctissime,tui erga me amoris fructus gratissimos & iucundissimos cepisse me sentio, neq; aliunde uberiores honorificentioresq; prouentus expecto. Nam & in amicitia respondisse te uideo, αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λώϊον,& te, id quod nunquam dubitaui,non Politianũ modò,uerùm & πολιτικώτατον esse percipio,sociata tam rara, exactaq; eloquentia infinitæ propè humanitati atq; modestiæ. Quòd si rationes negotiorum meorum excussero, atq; inuicem retulero, nihil me ab eo die quo ad Picũ nouissimè scripsi,præstantius lucrifecisse comperiam tua hac epistola,dij boni,quantum Attica,erecta,exculta,quantum deniq; amabili,ut in ea summus amor, summaq; eruditio cõtendere uideantur: neq; facilè utrum excellat dignosci possit. utriusq; rei euidentissimas causas cõiectari facilimum est. Eruditio enim diuino ingenio, studio infatigabili,tota ex te ipso summa est: beneuolentia uerò,nõ ingentissima esse non potest, qua me, Pico autore,complexus es. Ego tamen iam antea amare te cœperam,sed defuit illa, εἰς ταὐτὸν συνάγουσα ὁμιλία, qua tamen in posterum beneficio literarũ non indigebimus. Attamen meminisse te suspicor,ferè enim quinquennium agitur,cum apud nos uersabaris, te Hermolao, ac mihi tunc parentis & patrui morte squalido ac pullato carmen illud aureum de sacrilega ac sanguinaria Iuliani cæde recitasse. Ex quo nunquam apud me eruditorum hominũ mentio facta est,quin mihi ex omnibus primus occurreres. mox in tua illa Rustico elegantissima, magnus à me semper habitus, maior inuentus es. Quamobrẽ id tibi persuasum uelim,ea te mecum amoris & officij fundamenta iecisse, ut nulla casu ruere,nulla ui conuelli possint. Cuius fructus candidissimos, & mihi omniũ longè gratissimos,hoc est,literas tuas,expecto. Neq; solum literas,sed interdũ quoq; amœnissimas Musas: quæ cum ad me uenerint, tunc maximè Theocriti carmen illud suauissimum cantabo: *De cæde Iuliani.*

Τᾶς μοι πᾶς εἴη πλέος δόμος, οὔτι γὰρ ὕπνος,
οὔτ᾽ ἔαρ ἐξαπίνας γλυκερώτερον, οὔτε μελίσσαις
ἄνθεα ὅσσον ἐμοὶ μῶσαι πωλιτιανῶ φίλαι.

Vale,& me ama, à quo amaris plurimùm. Venetijs, VI. Idus Iunij M.XIID.

HIERONYMVS DONATVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

SAlue Politiane mi. Tandiu humanissimis literis tuis respõdere distuli, ut putẽ me nunc potius ad te scribere quàm rescribere. Imputabis siue occupatiões publicas, siue priuatam desidiam,modò abdices omnem aut obliuionis aut arrogantiæ suspicionem. Equidẽ Politiane mi,nullum ego thesaurum cõparari posse censeo amico,qui & probus & doctus sit, nec aliunde homini locupletior felicitatis prouentus accedit, quàm ex uera incorruptaq; amicitia,quam uirtus probitasq; cõciliat. Quo fit, ut ego sæpissimè uestram istam sub parente patriæ Laurentio academiam absens mirari, & amare maximè soleam. In qua præclara simul optimarum artium morumq; precia contra pertinacissimas animi sordes,uitium atq; inscitiam conspirauerunt. Quorsum hæc? ut facilè tibi persuadeas me quanq; tardius rescripserim, summopere tamen delectatum esse humanissimis & eruditissimis literis tuis. In ijs præclarum istud uestrum otium intueri licet,& doctrinarum quietem uobis inuidere. Nam nos & publica *Amicitia.*

& priuata diſtringunt, & noſtra ferè ſunt temporis furta, non ſtudia. Gratulor uobis amœniſſimas Muſas, literatiſſimum otium, quibus abſens impēſe faueo, ſubſcribo, & bene opto, cùm ueſtra, tum bonarum artium cauſa. Sed hæc ſatis. Scio iſthic apud uos eſſe complura Alexandri Aphrodiſei uolumina in uarijs generibus doctrinarum, præcipuè uerò in philoſophia naturali. Sunt item apud me hic nonnulla illius opera mirè erudita, & grauia. In his habent duo uolumina, περὶ ψυχῆς, quæ per hos dies perlegi. Alterū ex his uoluminib. principiū habet eiuſmodi, περὶ ψυχῆς, τί τ' ἐστὶ, καὶ τίς αὐτῆς ἡ οὐσία. Is libellus apud me ferè poſt principium mutilus eſt. Cupio me certiorem reddas, numquid apud uos in delectiſſima iſta Medicum bibliotheca totus atq; incolumis ſit. Quòd ſi (ut ſpero) illæſus & integer, mihi gratiſſimum facies, ſi primum huius libri caput tranſcribi feceris, & ad me mitti curaueris: ſi negotium librario commiſeris, neq; præceleri, uix horam abſumet. Vale. Picum meum ſaluere iube. Cum dico Picum, doctos etiam omnes intellego. Iterum uale. Mediolani, pridie Cal. Aprilis, M.CCCCLXXXX.

ANGELVS POLITIANVS HIERONYMO DONATO SVO S. D.

Etſi literarum tuarum ſemper incredibili deſiderio teneor, propterea quod mihi ex eruditione fructus, ex elegantia uoluptas, ex authoritate ſummus honos conciliatur, facilè tamen id ego differri nonnunquam patior, uel ne te à ſtudijs auocem potioribus, uel certè ut exemplum mihi tuum ſexcentas iam debenti epiſtolas patrocinetur. Roges cauſas tanti debiti. Nō inficior deſidiam eſſe primam, quæ mihi ſemper, neſcio quo pacto, fuit in delicijs. Sed tamen & occupatiunculæ, uel trichæ potius ineptæ quædam, moleſtæq; nimis, otium omne meū penè inter ſeſe ſcripulatim partiuntur. Nam ſi quis breue dictum, quod in gladij capulo, uel in anuli legatur emblemate: ſi quis uerſum lecto, aut cubiculo, ſi quis inſigne aliquod non argento dixerim, ſed fictilibus omnino ſuis deſiderat, ilicò ad Politianum curſitat, omnesq; iam parietes à me quaſi à limace uideas oblitos argumentis uarijs, & titulis. Ecce alius Bacchanalib. Feſcenninorum argutias, alius conciliabulis ſanctas ſermocinationes, alius citharæ miſerabiles næmias, alius peruigilio licētioſas cantilenas efflagitat. Ille mihi proprios amores ſtultus ſtultiori narrat. Ille ſymbolum poſcit, quod ſuæ tantum pateat, cæterorum fruſtra coniecturas exerceat. Mitto ſcholaſticorum garritus intempeſtiuos, uerſificatorumq; nugas, ſeq;, & ſua de more admirantium, quæ quotidie cuncta demiſſis auriculis perpetior. Quid plebeculam dicam, uel urbanam, uel agreſtem, quæ me tota urbe ad ſuū negotium, quaſi naſo bubalū trahit? Ergo dum proterue inſtantibus negare nihil audeo, cogor & amicos uexare cæteros, & (quod moleſtiſſimum eſt) ipſius in primis Laurentij mei Medicis abuti facilitate. Quare adeò mihi nullus inter hæc ſcribendi reſtat, aut commentandi locus, ut ipſum quoq; horarium ſacerdotis officium penè (quod uix expiabile credo) minutatim concidatur. Poſtremò cum nihil faciam, nunquam ſum tamē otioſus, imò dum cuiuſuis eſſe compellor, nec meus eſſe planè, nec cuiuſquam poſſum. Proinde ſicubi diſtulero poſthac, aut omiſero ad te reſponſum, ſcito me ſtatim, ſicuti ſoleam, nugas agendo fuiſſe occupatum. Laurentius Medices noſter uel ex epiſtolis tuis, quas ei ſemper honoris mei cauſa recito, uel ex huius magni Pici teſtimonio, qui tibi plurimum tribuere ſolet, ita te iam diligit, ut nobiſcum ferè contendat. Hermolaū uerò ipſum Romę, hoc eſt, quàm oculatiſſimo loco, legatū fore, mirè gauiſus eſt, etiā ſtudiorū nomine. Quem ſic expectamus auidè, ut ſpe iam totum penè contriuerimus. Quòd ſi ſemel in itinere exceptus abire à nobis properabit,

Horariū officium.

perabit, iam nunc dico atq; edico, uæ hominis togæ, uæ lacinijs. Alexandri uerò quos ais de anima libros, nullos ipsi prorsus hic habemus, sed nec extare quidem suspicamur, quod ex indice quoq; ipso, quē Seraticus ad te misit, animaduertes. Quin rogamus ego & Picus, ut cum Venetias (quod propediem fore nunciant) remeaueris, eius describendi copiam Laurentij Medicis librario facias. Equidem nonnullas Alexandri huius peracutas in philosophia quæstiones, anno iam tum superiore Latinas feci. Sed & te quæpiam scriptoris eiusdem narrat Seraticus interpretari. Tum Grimanus proxima æstate missurum se mihi exemplar alterum, quod tibi pridem cōmodauerat, ultrò est pollicitus. Qua de re cōiecturam facio, potuisse illud accidere, ut eundem uterq; fortefortuna librum cōuerterimus. Hoc si non falsò ratiocinor, iam scilicet spongiam cogito, rogoq; mihi de eo quàm primum significes, ut ipsum saltem limæ laborem lucrifaciam. Vale, me'que Iacobis duobus, Volaterrano & Antiquario, hoc est, humanitatis ac probitatis geminis exemplaribus cōmenda. Florentiæ, x. Cal. Maias, M.CCCCLXXXX.

HIERONYMVS DONATVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Accepi Miscellanea, percurri: iucundissima lectio, in qua delectari & iuuari uel doctissimus quisq; possit. At, inquies, præceps iudiciū est, quod obiter fertur. Sed cum de re literaria agitur, iudicare de te possumus abdicatis iuris solennibus, etiam stantes, adeò cuiq; securum est de eruditionum controuersijs cum Politiano in tenebris quoq; dimicare. Mihi autem in eo opere tantum tribuis, quantum nec agnosco, nec postulo. Perge (quod facis) iuuare bonas artes, neq; formides blateratorum, & sciolorum aculeos: nunquam caruere inuidia egregij fortesq; conatus. ἀλλ' ὅμως (κρέσσων γὰρ οἰκτιρμῶν φθόνος) μὴ παρίει καλά, νώμα δικαίῳ πηδαλίῳ, Latinas literas. Fortasse enim hi maximè ex eo opere profecturi sunt, quibus id magis sordescere uidebitur. Vale, Mediolani XI Cal. Nouemb. M.CCCCLXXXIX.

ANGELVS POLITIANVS HIERONYMO DONATO SVO S. D.

Non est is autoritatis meæ rigor, ut inuidentium flatus quasi uentorum tutò possit excipere, ni uestris paucorum testimonijs, uelut adminiculis, ipsa per se decidua fulciatur. Equidem multorum accepi literas, ex quo Miscellanea publicaui, laudantium scilicet (ut fit) & gratulantiū. Sed nescio q̄ pacto de tuo, de Barbari, de Pici, de istiusmodi perpaucorū iudicio, sic ipse me censeo, ut tum deniq; stare uidear, cum puncta omnia tulerim suffragij uestri. Quanquam etiam isthinc reddita mihi nuper epistola est Iacobi Antiquarij, mirè grauis & erudita: quem mihi uirum minimè alioqui facie notum, sæpenū mero tamen Laurentius Medices meus à literis, à moribus, à prudentia commendauerat. In ea profectò epistola nec honestam indolem, nec expressam quandam uetustatis imaginem, nec textum illud operosius, quale uestrum est, nec ullū denique styli cultioris ornamentū requisiueris, ut admitti, ni fallor, in istam quasi prærogatiuam tribuum iure debeat. Sed de hoc ipsi uideritis. Epistolam uerò ad me tuam idem legit Laurētius, & quidē nō incuriosè, lectamq; uerbis exquisitissimis laudauit, sic ut mihi quoq; apud illum magna accesserit de tuo felici calamo commendatio. Nam quanquam mihi ille uir plus meritis semper tribuit, tamē ut tuas legit literas, uisus est nescio quo pacto fauere propēsius iudicio de me suo, & pluris aliquantò me post eam diem facere, quàm antea cōsueuisset. Iam'ne igitur sentis, quantopere isto literarum nomine debeam tibi, per quem factū sit, ut sibi iam

Laurentius ipse placeat,quòd ego non displiceam? Quare te rogo, cum tibi à re-publica otium fuerit,scribas aliquando ad Polirianum tuum, putesq; te non epistolas ad ipsum,sed stipendia mittere,sed sacerdotia,sed honoris titulos,omniaq; deniq; uitæ humanæ commoda. Quorum cum semper autor ei Laurentius unus extiterit,tanto subinde potiora collaturus uidetur,quantò eundem gratiorem uobis, hoc est, religiosissimis artium bonarum censorib. intellexerit.Ioannes Picus Mirandula,lux omnium doctrinarũ,salutem tibi adscribit: & ut item Merulæ Puteolanoq; nuncies,uterq; rogamus. Vale,Florẽtiæ,Cal.Decẽb.M.CCCCLXXXIX.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER TERTIVS.

ANGELVS POLITIANVS CALLIMACHO SVO S. D.

TSI uideo quæ tu de me sentias,prędicesq;,amicius multò,q̃ uerius & sentiri, & prædicari, tamen gaudeo ea mihi tribui abs te, quæ ipse in memet neutiquam agnoscam. Quid enim non gaudeam me etiã præstigia quadam sensum istum, prædicationemq; tuam lucrifacere? Nam haud dubiũ mihi quidem est,quin tu tibi quę scribis,etiam uera esse persuaseris,quando neq; tu ex ea nota es hominum, quos Homericus ille heros tantopere se perosum cõfirmat, aliud in lingua promptum,aliud clusum habentes in pectore: neq; ulla est causa,cur Politiano Callimachus palpum obtrudere postulet. Nõ fallis itaq; me,sed ipse abs te magis falleris: atq; adeò non falleris,uera sentis, uera de me prædicas. Gratulare igitur iudicio de nobis tuo,atq; isthanc opinionem perpetuò obtine, dum amorem,dum beneuolentiã obtineas: quin lauda me quoq; ut cœpisti,ut ego ille laudatus uir,laudari me cum Næuiano Hectore gaudeam. Fiam autem, te laudatore,uendibilis potius,q̃ uænalis.Neq; enim sum unquã dominũ mutaturus,quare quicquid mihi astruxeris,tibi accreuerit.Sum quippe in tuo ære,& forsitan locellos isthinc usq; ad me misisti, gratiq; sunt, scilicet quia festiui, quia tui. Sed gratias nõ ago,tutè enim beneficiũ dando accepisti,nõ quia digno,sed quia tuo,imò tibi (amicus ẽm alter ipse est)atq; ob id digno, hoc est, Callimacho ipsi dedisti. Vale.

CALLIMACHVS ANG. POLITIANO S. D.

A quæ mihi obijcis in principio literarum tuarum,adeò subinde argutè purgas, & eleganter, ut respondendi facultatẽ simul & causam mihi interceperis,planeq; indicaueris id quod prioribus literis meis asseueraui,diuinũ ingenium tuũ omnia posse.Itaq; omissis illis quæ neq; melius neq; subtilius dici pro me possunt,q̃ dicta sint à te,affirmo amicè,sed & uerè, (neq; enim illud, nisi & hoc) quòd nisi iampridẽ mihi propè unicus uisus esses, cuius carmen utile dulci cõmisceat, nunc certè uolentẽ adduxisset me in eam sententiam.Rusticus tuus sanè urbanissimus, doctrinaq; & elegantia plenus, & qui uerè ex fumo clarissimam lucem efferat,atq; ob id eo titulo indignissimus. Vidi, & legenti placuere multa scriptorum nostri temporis,sed Rusticũ hunc non satis est uidisse semel,iuuat usq; morari,& conferre pedem: nihilq; in eo nõ summè placet,nisi quod desinit,cum tamen desit nihil,ut tam multa nemo alter, quàm tu afferre potuerit pro materia.Habeo itaq; tibi gratias,quòd locellos meos tanti duxeris,non poterant uendi carius,cũ donare instituissem? uoluisti,ut in cæteris omnibus,etiã liberalitate me superare, in qua hoc genere cõpensandi uinci & cupio & patior. Vale literarũ decus, & doctrinæ.Leopoli,IIII.Cal.Octob.M.XVD.

LODOVI

LODOVICVS ODAXIVS ANG. POLITIANO SVO S. D.

Nisi mihi de liberalissimis moribus, & humanissimo ingenio tuo constaret, hanc nuper ad te scribendi prouinciam nō desumerem, potiusq; in antiquo silentio persisterem. Mirum enim tibi fortasse uidebit, cur ego tecum exigua admodum, & quatuor horarum spatio contracta familiaritate deuinctus, qui plurimas tribus abhinc annis ad te scribendi occasiones omiserim, quas undequaq; aucupari debueram, nunc ad te potissimū scribere uoluerim, meamq;(ut opinor) temeritatem incusabis, quòd nunc scribam, uel negligentiam, quòd antehac non scripserim. Cæterùm quia non tam ex aliorū sermone, quàm ex mea opinione mihi persuasi, te eum esse, qui omnes tibi ac uirtuti tuę deditos, nullo unquā tempore reijceres, ea propter has nunc ad te literulas amoris duntaxat atq; obseruantiæ in te meæ testes esse uolui, quas ob subitam opportunitatem cuiusdam isthuc proficiscentis exaraui. Quanquam igitur me prorsus ab omni uel ignauia, uel rusticitate pręteriti silentij non excuso, spero tamen fore, ut reliquum meum erga te studium boni consulas. Nam præter hanc scribendi diligentiam, qua ego iampridē initam Patauij familiaritatem confirmare debui, nullum à me cùm beneuoli, tum obseruantis amici officium prætermissum puto. Siquidem à superioribus annis, quo primùm tempore tua mihi uel doctrina uel humanitas innotuit, fui semper honorum, ac dignitatis tuæ studiosissimus, ac sæpissimè cùm apud alios eruditissimos uiros Venetijs & Patauij, tum hic apud principes meos de te sum honorificentissimè locutus, effeci que (ut opinor) præconio meo, ut claritati tuæ maius quippiam splendoris adderetur. Quo fit, ut non dubitem me abs te in eorum amicorum numero collocari posse, qui (ut Isocrates tuus asserit) non tam præsentes amicos uenerantur, quàm absentes etiam amplectuntur. Principes sanè mei, quibus cum de te frequentissimum sermonem habui, de moribus atq; eruditione tua optimè ac magnificè sentiunt. Quid ita? quia ego in eam opinionem adductus sum, ut existimem eum te fore, qui literarum studiosis emolumentum, tibi uerò gloriam immortalem sis allaturus. Cuius rei periculum fecisses, si unà cum præstantissimo discipulo tuo Roma discedens superioribus diebus, Vrbinum ex condicto uenisses. Quòd si me nudiustertius audire potuisses de te uerba facientem unà cum Nino Bononiensi sedecimuiro, homine mea quidem opinione plurimi faciendo, si nobilitatem, si diuitias, si liberalitatem morum, si literaturā inspicias, profectò intellexisses ea præterquàm ab amantissimo homine dici, aut excogitari non potuisse. In eam confabulationem ueneramus, ut de uiris hoc tempore doctissimis loqueremur. In quibus facilè tu principatū obtinere uisus es. Nec me amor, aut adulandi studium fallit, à quo semper tanquam intestino morbo abhorrui. Sed quorsum hæc tam multa de officio erga te meo? Nempe ut intelligas me tibi esse, ac fore deditissimum, & si magno montiū ac regionum interuallo secludamur, teq; habere neminem, à quo maiori uel beneuolentia uel obseruantia fouearis. Quòd si ulla unq; mihi occasio euenerit, ut quapiam in re tibi morem gerere possim, id uerò in primis mihi iucundissimum erit. Quam quidem occasionem abs te actutum pręueniri cupio, ne me in pollicendo quàm in præstando liberaliorem autumes. Demetrium uerò uirū eruditissimum, Petrumq; in primis discipulum tuum elegantissimæ atq; amplissimæ spei adolescentem nomine meo saluos facito: cui librum ex Plutarcho traductum, unum ex multis ineptiarum mearum monumētis, dedicaui multos iam menses, misissemq; hactenus, si dignum putassem, qui in manus uestras eruditissimas perueniret: mittetur tamen clementia uestra potius allectus, quàm iudicio deterritus. Vale.

ANG. POLITIANVS LODOVICO ODAXIO SVO S. D.

Deprehenderunt me in actu literæ tuæ, ideoq; lectas paulum in præsens seposui, diligentius dein per otium recogniturus, ad easq; (ut par erat) cum primùm possem, responsurus. Id si serius quàm aut tu pateris, aut ego uoluissem, contingit: est tamen humanitatis tuę quicquid hoc est, quod facimus, boni consulere. Neq; enim tam opellam aliquam alter ab altero, q̃ ipsum animũ requirimus. Neq; eñ continuò parũ amat, qui parũ officiosus est. Quare ne illud quidē in epistola tua ualde ꝓbo, ꝙ te tam scrupulose excusas, cur aut antea nihil ad me scripseris, aut nũc demũ scripseris. Si eñ amamus ex animo inter nos, sicuti certè amamus, quicquid alteri cõmodat, ꝓfectò utriq; cõmodat. Quare neq; dissoluere, sed nec laxare uolũtates nostras, quasi nodo Herculaneo cohærentes, aut silentium possit, aut ulla officij, præsertim nõ necessarij intermissio. Quò autem amicis ista literarum uicissitudo? cùm ad absentes tantum mittentur: amor autem uerus etiam absenteis præsenteis faciat, nisi uel ipsis testãtur, uel alijs ostentant mutuam uoluntatem. Sed neque testibus eget amor syncerus, quippe oculeus totus, ac lynceus, & qui Momi quoq; iudicium de positu humani corculi despuat: neq; se populo iactat, cum sint amici κατ' ἐπίκαιρον, satis magnũ theatrũ alter alteri. Quin istam quoq;, penè dicam, superstitiosam probationem amoris in me tui totam tibi remitto. Est enim mihi, est est ad manum semper amicitię examen. Est & Hecatonis amatorium, quo te uel ingratis ad amandum compellam. Sed nec te monebo, ut principibus me tuis insinues, neq; inuicem moneri me patiar, ut patronis te meis adiungã. Quoquò enim tu irrepseris, ego sequar. ubi ubi ego me adglutinauero, inde scilicet tu pendebis. Vt enim militem, custodemq; eadem catena, ita par legitimum amicorum una tenet copula. Plutarchum Latinè iam per te loquutem ego atq; adolescens meus auidi expectamus, nihil me quidem dubitãtes, quin sit absolutissimus futurus, uel ob id certè, ut alicui ex ueteribus Græcis τὰ δίδακτρα referas, quando ita Gręcè ab eis didicisti, ut nouos docere iam omneis possis, & quod dicitur ἀντιπελαργεῖν. Vale.

LODOVICVS ODAXIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Plutarchi libellus ad te uenit, qui si ullam potius elegantiam quàm beneuolentiam profiteretur, erubesceret profectò, nec ad exactissimæ eruditionis officinam sese, nisi uerecundè, conferret. Nunc autem lætus & securus accedit, humanitate tua magis quàm ullo ornamẽto suo fretus. Proinde meretur, ut eum ad te proficiscentem benignè suscipias, illiq; primariam amoris operam sedulò impertiaris. Siquidem ego illum, quem alioqui friuolum, abiectum, & uile munus existimarem, non indignum tamen putaui, qui ad exhibendum studij atq; obseruantiæ in uos meæ pignus adueniret. Vtcunq; erit, & quanticunq; erit, in bonam accipias partem rogamus, obsecramusq;. Nudiustertius ab Hermolao Barbaro, & Petro Cõtareno, qui duo uel nobilissimi uel ornatissimi, uel eruditissimi sunt, Venetijs mihi literæ uenerunt, in quibus admoneor, ut si unquam ad te scripturus sum, corũ te nomine saluum esse iubeam. Memini me autumno superiore, cũ Venetijs essem unà cum his, de te perinde ac doctissimo homine sermonem habuisse. Illi aũt se familiaritatem tuam inijsse asserebant, cum triennio aut quadriennio proximò uisendæ ciuitatis gratia eò concessisses. Digni homines sunt, qui à te quoq; diligantur. Vale igitur, & me ama. Igubij, quinto Calend. Iulias, M. CCCCLXXXV.

ANG. POLITIANVS LODOVICO ODAXIO SVO S. D.

PLutarchi lepidum nouum libellū, quem tu scilicet latinè interpretatus adolescenti meo nuncupasti, uidi, cepi, legi, & quidem simul omnia adeò cupidè, ut prius penè ad calcē præ studio peruenisse, quàm ex carcerib. promouisse me senscrim. Illex mihi fuit statim suauis odor quidam uerborū tuorum planè ambrosius, tum sententiarū ueluti sapor quidā austerus & dulcis, nō secus illecebris orationis tuæ, φ myrothecij condimentis imbutus, ita (quod dicit) palatū irritauit, ut quasi helluo aliquis, uix cōmansas epulas has tam lautas, tam opiparas deuorauerim. Et sum profectò miratus, sic latinè Plutarchum loqui didicisse iam mortuū, cui uiuenti quondā (sic enim scribit ipse) adeò sermo Romanus repugnabat. Videri enim potest non tam obijsse, quo die obijt, φ secessisse ad studiū Romanæ linguæ, ut qui Græcorū Latinorumq; uitas illustriū hominū inter se contulerit, cum quo ipse se conferat, non inueniat. Nam sese conferre sibi in utriusq; orationis facultate certè non ausit, quia scilicet in nostra præponderat. Quòd aūt princeps iste tuus, atq; adeò noster (noster enim est profectò, qui literarū studiosus est) quòd, inquā, bonas artes cōplectitur, atq; ad omneis parteis bene audiendi se cōparat, parentisq; sui absolutissimi hominis uestigijs insistit, dici non potest ut gaudeam, ut exultem atq; triumphem, ut tibi φq; gratuler mi Lodouice. Duos mihi uiros tulisse ætas nostra uidebatur, qui rem literariam, nō quidē cunctando, ut ille uerrucosus, sed multa agendo potius restituerent, Federicum Vrbinatem, principem olim tuū, & Laurentiū Medicem patronum semper meum, utinamq; semper. Hi duo (ni fallor) ausi in tantis seculi huius tenebris lucem sperare, quasiq; contra torrentem pessimorū morum brachia dirigere: ergo & librorū pulcherrimā supellectilem sibi cōpararunt, & doctos iuuerunt, et ipsi studia tractarunt. Nam ut de principe tuo taceā, de quo longiore subsellio agendū puto, dicam aūt de Laurentio meo, caue putes quenq; esse ex nostro (ut sic dixerim) seminio, hoc est, ex ijs qui omnem ætatem in literis consumpserunt, cui cedat hic uel acumine in disputando, uel prudentia in iudicando, uel in explicando quæ sentiat, facilitate, copia, uarietate, gratia. Acer illi sermo, & grauis, & cum res postulat, salibus scatēs, sed ex illo mari collectis, in quo Venus est orta: exempla, & historiam ueterem sic habet ad manū, ut eis perinde uti semper atq; suis stipatorib. uideatur, sic ut ingeniū habere in numerato, & esse quasi promum, condū (ut Plautino utar uerbo) totius antiquitatis facilè credas. Extincto igitur duce illo tuo, cum uiderē nostras iam artes unica spe niti, fateor, uereri cœpi, unius ut hominis uires tanto perferendo oneri pares esse possent. Quare cùm ostēdis rediuiuam illam uirtutē Federici resurgere in filio, ijsdemq; adolescentem artibus quib. olim clarissimū patrem delectari, reddidisti mihi quidē animū atq; aquam (quod dicit) aspersisti. Quare gaude tuo tanto bono, gaude tuo labore & diligentia, & (quod facis) perge protinus exercere principem nostrū in stadio Musarū. Assuescat iam nunc à tenero amare literas, fouere literatos, cōplecti & colere. Scis autem messem plerunq; respōdere sementi, tibiq; potissimùm primitias frugum deberi ab hoc agro: quippe (ut ille inquit) Morū quos fecit præmia doctor habet. Sed & Petrus nunc studijs acriter incumbit, & humanitati. Habet indolem paternam, habet ingenium, ludit & ipse nunc uersiculis, nunc soluta oratione, & libera. Græcis plurimùm delectatur. In summa, dignus qui sit principi tuo charus, quia similis. Similis autem, qua ratione parua magnis componuntur. Is nunc, scribente hanc epistolam me, alteram seorsum commentatur epistolam. Quæ cuicuimodi erit, etiamsi minus aptè exierit, mittetur tamen ad te,

ut ipsius ingenioli degustationem uelut aliquam accipias. Amat autẽ plurimùm te de munere hoc, & cupit sanè occasionem sibi aliquam dari, qua gratiam reponat. Si ad Hermolaum, Petrumq́ Contarenum Venetos rescripseris, uelim utriq; agas meo nomine gratias, utriq; me cõmendes nõ uulgariter. Ad superiores tuas literas nescio an responsum acceperis nostrum, cupio significes, ut in ratione lati atq; accepti possim tecum paria facere. Vale.

MARCVS ANTONIVS SABELLICVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

ERam ego aliunde nostram auspicaturus amicitiam, ni subitus Atlantis conterranei tui hinc digressus nostrum in ea re consilium præuertisset. Fuit is annũ, & amplius Venetijs, ac quãdiu fuit, & domi & foris etiam frequens mecum esse perseuerauit. Nullius unquam cõsuetudine sum magis delectatus. Siquidem præter morum elegantiã, singularemq́ modestiam, patrio sermone, Thuscaq́ illa sua urbanitate breui cõsecutus est, ut eo uno nemo esset mihi iucundior, nemo in hac urbe gratior. Omnia, præter tempus, secunda habui, in illius amicitia fruenda. Etenim tunc potissimùm ei uisum est hinc abire, cum maximè in sui erexisset admirationem. Sed in eo uisus est mihi omne uetustum amicitię exemplũ æquare, quòd in tam tumultuario digressu, sine meis ad te literis uenire identidem recusauit, ratus certissimum se nostræ fururæ amicitiæ pignus secum in patriam deferre, si apud te uirum clarissimũ, cui ꝗ charissimus esse cupit, ipsius mores & studia cõmendarentur: quasi ita uelit euenire, ut cum uterq; nostrûm de ipsius moribus idem sentire cœperit, non infirmus ad amicitiam gradus (ut Crispo placet) factus uideatur: sed rectè ille. Nos uerò scribendi consuetudinem, maioribusq; officijs illam ijs modicis principijs ortam, locupletiorem (ut spero) in dies faciemus. Nunc Atlantem ipsum tuę dignitatis studiosissimum, maiorẽ in modum cõmendarem, nisi urbanissimus poeta moneret, peccare eum, qui suos putet cuiquam cõmendandos. Gratulor igitur (quod superest) tibi lepidissimi adolescentis restitutam cõsuetudinem, quam tantisper etiã inuidere pergam, donec in utriusq; cõplexus uenero. Vale Thusci nominis decus, & Marcũ Antonium iamhinc amare incipe, qui te ob tuas amplissimas uirtutes amat, colit, obseruat. Venetijs, Idibus Iulijs, M. CCCCLXXXVIII.

ANGELVS POLITIANVS MARCO ANTONIO SABELLICO S. P. D.

SOlebat Atlas quondã suo mihi nomine redire tam gratus, ut recepto cõtentus amico, nullum ultrà officium desiderarem. Nunc aũt tuarum nomine literarum, quas fideliter reddidit, tam mihi iucundus redijt, ut eius penè præsentiam non requirerem, atq; haberet Atlas quippiam secum, quod planè plus à me quàm Atlas expeteretur. Nunc idem istuc reuertitur cum literis meis, quas tibi arbitror fore gratas, non tam suo, quàm tabellarij nomine. Noram quidem antea quoq; quantum ingenio & literatura, quantũ etiam stylo facundiaq; polleres. De humanitate nihil sanè adhuc inaudierã, sed eam tua mihi nunc epistola deliniauit, Atlas uerò penicillo & coloribus expressit. Aucupabar sanè iampridem occasionem quampiam ineundæ abs te gratiæ, cum tu scilicet hoc agentem præuenisti, non ob id humanior modò, quòd prior, sed quòd minore quoq; proposito præmio. Quare danda mihi opera est, ut quemadmodũ ineunda tecum amicitia posterioris tuli, sic eadẽ tuenda colendaq́ prioris feram. Vale. VI. Calend. Septemb. M. CCCCXCVIII.

ANGELVS

ANGELVS POLITIANVS IOANNI LAVRENTIO VENETO SVO S. D.

EN ad te reuertitur Phędrus, utriusq; nostrûm homo studiosissimus: cui tu scilicet aliquot ab hinc menses literas ad me dedisti, plenas amoris erga me, rectas, elegãteis, qualesq; deniq; à te uno poterant proficisci. Respõdebo ad eas quàm breuissimè. Laudas me Ioannes quasi unum ex numero eruditissimorũ, & tui similium. Laudas, inquam, tu me unus omnium quos uiderim, quos audierim longè eruditissimus. Ego igitur, etsi memet haud ignoro, tamen fero æquissimè, te aut ipsum decipi amore in nos nimio, aut alios item uelle deceptos. Non est aũt quod paria coner cõferre. Nam cum tu mihi uix leuem umbram assequenti doctrinæ, humanitatisq; tuæ, tantum tamen tribueris laudum; quantæ demum tibi iure debeantur, si coner ipse inuicẽ laudes regerere, restituenda erunt, & resignanda tibi illa ipsa uerba, quæ abs te acceperam, usuraria: ut iure rideatur egestatis nostræ sinistra quædã ambitio, illi ipsi diuitias ostentans, unde scilicet emẽdicauerit. Libellos tuos, atq; item quos ex bibliotheca ista codices habemus, remittemus cũ primũ isthuc orator noster Florentinus se cõtulerit. Pausaniam uerò expectamus, cum tibi erit commodum. Vale, Fæsulis Idibus Octobribus, M.CCCCLXXXVI.

LVCIVS PHOSPHORVS PONTIFEX SIGNINVS ALEXANDRO CORTESIO S. D.

POlitianas epistolas legi Alexander accuratissimè, summaq; cum uoluptate, quorum utrunq; propè necessarium fuit, & quòd ad hominẽ amicissimũ, & quòd ab homine eruditissimo erant scriptæ. Video os probum, iam interpellas & obstrepis: apage tu, uis scire quid sentiam? uide quid agas, an ego iudicare possim'ne ultra crepidas sutor, ut in Gręco adagio est. Pergis urgere? respondebo, ne superbus uidear. Memento tamẽ me cum homine familiari tanquam mecum loqui: scio inuidiosam rem esse huiusmodi iudicia, etiam recta, nedum mea, qualiacunq; sunt. Accipe igitur in aurem uelut μυσῆ εια, caue enuncies. Ego Politianum nostrum, mi Alexander, summopere amo, & admiror, atq; ei omnia summa tribuo. Et ut liberè quod sentio dicam, non magis istum damnandum censeo, quàm illos laudandos, qui quadringentis abhinc annis papyros & chartas uelut maculis prætextas, & encausticas tabellas inusserunt potius, quàm ulla egregia forma atq; imagine illustrarunt: præter unum aut alterum, Laurentium Vallam, me puero, & nuper Domitium Calderinum: quos quidem non laudare, ac admirari nefas, & planè impium duco. Cæteros autem (ut apud Ciceronem inquit uel Antonius, uel Crassus) non dubitabo inertiæ, & prorsus inscitiæ condemnare, tametsi illos quoq; excusatos habeo. Sum enim æquus iudex: siquidem id quod poterant, præstiterunt. Neq; enim omnes Catones, aut Scipiones, aut Lælij (ut ait M. Tullius) possumus esse: quamuis nonnulli (ut ait idem) siue felicitate quadam, siue bonitate naturæ, rectam uitæ secuti sunt uiam: præclarè tamen actum cum eis existimo, qui id quoquomodo tentauerunt, etiamsi non sunt consecuti. Adde quòd non tam ipsis quàm temporibus acceptum est referendum, bonarum literarum, & magistrorum penuria. Quis enim ignorat, iam inde ab diruta urbe, amisso imperio, Italia à barbaris occupata, Romanam eloquentiam, atque adeò omnem literaturam, & omnes artes perijsse? Sic Cæsari tuo placuit, qui hæc omnia pessùm, & planè perditum ijt. Sed emersit tandem aliquando ingenium, & uelut ex cineribus ac carbonibus rediuiuus ignis effulxit

De Angelo Politiano iudicium.

effulxit, unde hi tanquam lumina nobis illuxerunt. Quod cum ita sit, dulcissime Alexander, gratulemur seculo nostro, & eo magis, quòd iam istud par impar factum est, ænigma tibi propono, ego istos pares impares reddo. Non intelligis? quin Apollinem, quin uatem Cumæam, quin Hāmonem, quin Hetruscos tuos, quin quicquid est ariolorum consulis? At non est opus. Ecce tibi solutum ænigma, Laurentio Vallæ, Domitio Calderino, Angelum Politianum adiicio, & quasi triumuiratum creo. Ego sic sentio, sic censeo, sic iudico, in aurem tuam insusurrans. Sed libet exclamare, sic inquam pro tribunali sententiā fero, & omnibus bonis doctisq́ uiris, atq; adeò toto orbe terrarum audiente proclamo: Thraces, Sauromatæ, Getæ, Britanni possum ostendere literas, uenite, ut ait lepidissimus poeta. Habes meum, Alexander, de Politiano iudicium: neque hoc adulationi datum quempiam arbitrari uelim, quippe qui alteros iam mortuos, & sensibus orbatos conciliare mihi nequeo: alterū nondum noui uiuum, quanquam fateor me id uehementer optare, & talia iacere fundamenta amicitiæ, ut ea nulla unquam temporum iniuria possit abolere. Quod ut facias, ô noster Alexander, maiorem in modum à te peto, ut insinuatione tua me uoti compotem facias, & principi literarum me concilies ac planè dedas. Ipsum uerò Politianum (audin' tu uir doctissime? tecum mihi res est) oratum uelim, ut quod ab alijs beneficij loco accipit, à me rogatus non aspernetur, ut in amore ac beneuolentia respondeat, simul ut uiro clarissimo, & ciui primario Laurentio Medici me cōmendatum reddat. Aliquot enim aguntur anni, ex quo tam magno amico, & præpotēti me dicare summopere cupio, & in clientelam ac uoluntariā tradere seruitutem. Vale, III. Idus Mart. M.CCCCLXXXV.

ANG. POLITIANVS LVCIO PHOSPHORO PONTIFICI SIGNINO S. D.

Misit ad me Alexander Cortesius, homo utriq; nostrûm amicissimus, epistolam quandā tuam ad ipsum scriptam. In qua tu mihi multa tribuens, cupere postremò affirmas, per eum ipsum nobis, per me autem Laurentio Medici conciliari. Eam epistolam cum legerem, dici nō potest, quantopere sim delectatus. Nam ita & uerbis & sentētijs & cōcinnitate erat absoluta, ut planè appareret Musis eam dictantibus fuisse exceptam. Cogita igitur tu quàm mihi nunc placeam, quamq; ipse me mirer, qui sim Musarum κατυςῷ σέ μετι laudatus. Sed tamē uereor, ne ita me tuæ istæ puellæ ornandum susceperint, ut Isocrates Busirin, Thersiten Libanius, Muscam Lucianus, Fauorinus etiā quartanam febrim, ad ingenij modò periclitandas uires, artemq; ostentandam laudauerunt. Sunt enim in fabulis totæ, sunt in mendacijs atq; præstigijs, mihi tamen libet hoc loco uerum locutas. Quis enim damnet sua uota libēter? Quòd si in hoc erro, libenter (ut Cicero inquit) erro. Est enim idipsum lucro apponendū, quòd decipimur. Quippe uoluptatem certè aliquam falsa quoq; opinio nobis cōciliat. Scis Stratoclem illum oratorem deuictis prælio Atheniēsibus, suamq; fortunam ignorantibus, uictoriam nunciasse, re autem postmodum sic ut erat intellecta, ita indignantibus popularibus respōdisse: Qui uobis ciues mei (inquit) iniurius fui, si bidui tristitiam me autore lucrifecistis? quare ego quidē falli me sinam, & quod esse uerum maximè cupio, uerum esse facilimè patiar. De te autem (amoto ioco) sic sentio mi Phosphore (malo enim te Phosphorum homo in literis agens, quàm ut uulgus reuerendum patrem appellare, hoc enim literarum atque humanitatis, illud nomen dignitatis est: nos autem ex literis te, & humanitate, si pateris, magis quàm ex dignitate pendimus) sed ita mi Phosphore sentio, te esse hominem

nem plenum humanitatis. Humanitatē cum dico, non magis φιλανθρωπίαν quàm etiam παιδείαν intellego: utrumq; enim Latinè quidem scientibus significat. Itaque ne cornu quidem copiæ, aut uirgulam diuinam pluris quàm tuam amicitiam fecerim. Esq; tu iam nūc meo infixus cordi, & quidem trabali clauo: daboq; operam, quantum quidem præstare potero, ne tu auidius quàm prudētius me tibi asciuisse amicum uideare: & quando longius abs te agitare contigit, quàm ut subseruire usibus tuis queam, fauebo certè laudibus: omniq; (ut aiunt) pede in te honestando consistam. Epistolam certè ipsam tuam, non tam epistolam, quàm Venerium illud cingulum amoribus medicatum, nunquam à me amittam, quin potius quasi imaginem animi tui identidem contemplans, ita meum desiderium consolabor. Cæterùm nunc demum intellego quantum iacturæ fecerim, quòd te prius haud cognouerim, cum tanta mihi te cognito uoluptas arriserit. Nos ad Laurentium Medicem, qui nunc balneis dat operam, exemplum epistolę tuæ mittemus, simul ut animū erga se tuum ex ea perpendat, simul ut nos ex tuo testimonio pluris aliquantò faciat, quàm fortasse facit: quamuis multo etiam pluris faciat, quàm digni ipsi nobis uidemur. Vale.

LVCIVS PHOSPHORVS PONTIFEX SIGNINVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Officiose quidem, & amicè fecit Alexander, qui nescio quas literulas meas ad te misit. Sed hominem certè nimium amantem mei fefellit id quod amatores fallit. Solent enim aliqui præ nimio amore zelotypia laborare: sic enim appellant quandam nimij amoris siue sedulitatem siue suspicionem. Quod ideo accidit, quoniam ea quæ sibijpsis tantopere placent, eadem omnibus placere credunt, ac uix tutum hominum intuitum arbitrantur. Simile aliquid Alexander noster fecit, qui dum mea extollit, prædicat, amat, admiratur, eadem alijs placere putat. Quod fortasse cum Tarentinis & Cōsentinis, aut cum Lælio Decimo (ut ille inquit) optimè factum esset: sed cum Persio omnium doctissimo, hoc est, cum Politiano, uereor ne imprudens fuerit, & inconsideratū, feliciter tamē cecidit, quando illæ meæ (ut scribis) puellæ pro uno amatore duos sortitæ sunt, & ego ex usura (inquit Plinius) sortem feci. Vellem illas easdem non quidem fucatas, aut unguentis delibutas tanquam ad mœchos, sed quasi ornatas matronas cum muliebri mundo, & dote ad uiros iuisse. Nam quis aut repudium, aut certè repulsam non formidaret? Sed mehercule extra iocum, nec μιγαφρικῶς Politiane non minus horrui, quàm lætatus sum, cū illas literas ad manus tuas peruenisse audiui. Me potius recta oratione, ac præparata, & comperendinata, ad te scripsisse oportuit, ac decuit, & ita amicitiam petere. Sed illas literas ad Alexandrum dedi, ut eo ueluti legato, & caduceatore uterer, cum quo tibi ueterem amicitiam intercedere sciebam, & hospitalitatem. Tu pro tua sapiētia ac facilitate, si quid illic obiurgandum, aut parum aut te aut me dignum offendisti, condonabis amori nostro, & nimiæ familiaritati. Est eñ Alexander planè alter ego, & ego alter Alexander. Quòd si tu conditionem non reijcis, tertius accedes, & ne unquam à triumuiratus magistratu discedas, quando proximis comitijs te triumuirum literarum creauimus, comitijs futuris te triumuirū amicitiarum creabimus. Sustulisti digitū, bene habet, non perhorrescam posthac. Nunc uolo te aliquantulum uellicare. Cur tamdiu nobis ignotus fuisti? Parum piè, mi Politiane, & planè crudeliter fecisti. Nūc demū post tot annos ad nos uenis? Me miserū, tā lōgo tempore Politiano caruisse? sine eius literis egisse? non scripsisse? non legisse? non recitasse? præsertim quando & Romæ fuisti, & ad multos isthinc sæpe scripsisti.

Sed quid ago? quasi uerò ego quoq; non eandem nauim conscenderim, & in eadem culpa sim, qui de te nō sciscitarim. Hernicis meis refero acceptū. Nam postquam ijs sacris initiatus fui, in illa saxa me conieci, ubi ne nomen quidē clarorum uirorum audiebam, sed nec literis uacabam, cum pecoribus & glebis res gerebatur, tanta erat satietas, uel potius fastidium curiæ & fori. Rursus nunc mutata uoluntate, consilium nostrum totum est Ciceronianum, qui ad Ruffum scribens: Vrbem, inquit, mi Ruffe, cole. & ex Sicilia reuersus, statuit ab oculis ciuium nō discedere. Sed dico Ciceronianum? imò Alexandrinum. Alexander enim est, qui me retinere nunquam desistit. Hic fiunt homines, & ut est in quadam eius: Hic caput, hic sedes, hic fortunarum alea. Quid quæris? uehementer his uerbis sum incensus, & planè confirmatus. Quare, iucundissime Politiane, demus operam, ut tam diuturni temporis iacturam resarciamus, & tanto impensius recentem amicitiam colamus, quanto serius est cœpta. Ego tuas expecto singulis hebdomadibus per tabellarios, qui trapezitis Medicibus tuis rationes afferunt. Genus literarū erit non de republica, quę nulla est: non de imperio, quod iamdiu amisimus, quo dolore maximè crucior infelix, sed de philosophia, de bene beateq; uiuendi ratione, de studijs artibusq; nostris præclarissimis, & de illorum felicissimorū temporum cōtemplatione. Nam in his nihil est, quod pro magnitudine animi nostri spectare possimus, nisi fortè te Samarobrinæ & Bataui delectant. En quò discordia ciues perduxit miseros. An hoc ita fato datum erat, & de nihilo nihilum? nollem potius unquam factum, quamuis tanta nobis monumēta reliquerint illi uiri, literarum, rei militaris, artificiorum, ædificiorum, uirtutum deniq; omnium, tamē nescio quomodo desiderium illud ferre non possumus, & fuisse felicem miserius est, quàm semper infelicem: & nunquā patrem, quàm orbum esse: & mori, quàm non nasci. De ijs igitur uelim ad me scribas accuratè, ut soles, ac elegantissimè. Cum Laurentio naua mihi operam, per fortunas, Politiane, admiror istum principem ciuitatis, & amo planè, ut eum sæpe cum Magno Pompeio cōparare sim solitus, etsi feliciorem exitum & opto & spero. Vale, Romæ duodecimo Cal. Maias M.CCCCLXXXV.

ANGELVS POLITIANVS LVCIO PHOSPHORO PONTIFICI SIGNINO SVO S. D.

Nihil peccauit Alexāder meus, qui mihi epistolam miserit, quæ mihi debebatur. Peccasset magis nulla expiandus uictima, si meas mihi laudes inuidisset, quanquam non meæ illæ, sed tuæ potius laudes sunt, atq; ob id etiam meæ, κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων, sed tu personam ex nobis mutuatus, teipsum scilicet in scenam detulisti. Nam ut ego libenter hunc amicorum, ita tu iure illum literatorum expleueris triumuiratum. Quòd autem cōqueraris parum scriptas diligenter eas fuisse literas, aut me ludis, aut omniū es homo felicissimus, qui promas de summo, quod uix quispiam de imo pectore. Non est autem quòd aut ruri urbem, aut rus in urbe desideres, si ipse habitas tecum, si quocunque is, te sequeris, magnum tibi in quauis solitudine theatrū, magnam solitudinē in quouis theatro facturus. Officium porrò epistolarum, quod requiris, hac lege polliceor, ut tu inuicem pollicearis, illo etiam (cum res tulerit) intermisso, nullam tamen amoris inter nos iacturam factum iri. Ita enim sum aliquando districtus & occupatus, ut non liceat: ita tristis, & nauseabundus, ut non libeat scribere. Tu igitur (ut uetus est dictum) amici uitia noueris, non oderis. Vale.

LVCIVS PHOSPHORVS PONTIFEX SIGNINVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Bi sunt isti qui obloquuntur & allatrant? en quò redacti sumus, ô Politiane, ut imperiti iudicent. Mihi Miscellanea tua, atque adeò quæcunque scribis, magnopere placēt, garriant isti quid uelint, quòd portenta uerborum loquaris, ego te planè Latinum esse iudico. Nam illud ne inimici quidem negāt te suprà quàm dici possit curiosissimum ac diligentissimū esse, & omnes forulos excussisse, teq; doctrinę quidem singularis hominem fatentur, eloquentiæ uerò nullius, quasi possit aliquis eloquens esse, nisi idem sit doctus. Ridiculi æstimatores, & critici nostrorū temporum. Quid quòd & de Pico tuo, uel nostro potius, tot laudes, quot scribis, cum audiunt, stomachantur, & (si dijs placet) faceti esse uolunt, afferentes illud Aesopeum, nihil reliqui alijs esse, quib. quid potest esse uerius? Is enim unus est, in quo natura omnia bona congessisse, et ubi omnes suas uires exercuisse uidetur. Sed tu ridere debes. Volo tibi narrare quo erga illos adagio utor. Videte, inquam, quid agatis boni uiri. nam iste piscis paucorum hominum est, ut ille Scipioni dixisse fertur. Quod ita transfero: Politianus paucorum, id est, doctissimorum est, non turbæ literatulorum, ac pædagogorum, & uulgi. Ergo omnes docti te unum admirantur, & fatētur te omnes qui sexcentis abhinc annis scripserunt, facilè superare, hoc est, te illos, non illos te, ne quis me reciprocis argumentis uti, aut amphibologicè loqui credat, & doctrinā & eloquentiā in te esse coniunctas. Nō enim quis non eloquens dici debet, si suo quodammodo utitur stylo, cum complura & uaria sint genera dicendi. Sed epistolam plicabo, quoniā festinat tabellarius: mox plura audies. Hæc scripsi tumultuariè, cum in Pauli Cortesij domum diuertissem, qui est planè tuus, & omnē impetum aduersariorum sustinet. Tuum erit scuto & parma tela suscipere, & in eosdem retorquere, nisi mauis, ut suprà dixi, irridere. Vale. Pridie Idus Februarias.

ANGELVS POLITIANVS LVCIO PHOSPHORO PONTIFICI SIGNINO S. D.

Rasceris obtrectatoribus nostris, eruditissime Phosphore, quòd in Miscellaneis portenta me loqui uerborum dicant, & ut hominem (quod ais) doctum fateantur; ita negent eloquentem. Tum quòd illud etiam criminentur, tantas me in unum Picū laudes contulisse, ut alijs omnino nullas fecerim reliquas. Me uerò ista, Phosphore, nihil mouet. neq; enim ulla sermonum taliū noua mi facies, inopina'ue surgit. Omnia præcepi, atq; animo mecum antè peregi, quin ad ea ne respōderem quidem, nisi te ita uelle sentirem, cui negare nihil possum. Portenta igitur uerborū quæ uocent isti, fateor ignoro: nisi portenta credunt, quæ ipsi noua nunc primùm uocabula uel audiunt uel intellegunt. Nam ego nec uerba ulla peperi cinctutis non exaudita Cęthegis, nec ullos habeo, nisi receptissimos autores. Non tamen ex eorum sum numero, qui cessare latinam linguā magna ex parte patiuntur, dum quisq; illa reformidat, quæ uulgò hactenus ignorata sunt. Siquidem eò res redijt, ut ne magnorum quidem autorum lingua tutò loquamur, quoniā uulgò minus innotuerit. Itaq; barbaris uti malumus, quàm Romanis uocibus: & cum siligineus domi sit panis, emendicato furfure magis uescimur. Quòd autem mihi eloquentiam sic adimunt, ut doctrinam concedant, nō modò equidē non succenseo, sed & gratias ago. Noli quæso amori erga me tuo nimis indulgere Phosphore, nec parum laudari putes, si Marci Varronis exemplo lauder, quem & ipsum ueteres scientiæ multæ, nullius eloquentiæ esse crediderūt. Ego sanè, mi Phosphore, nec eloquentiā mihi uindico,

nec doctrinam agnosco. Si cui tamen in Miscellaneis, etiam citra eloquentiam sciolus uideor, bene habet, uici: nam isthuc ipsum quærebã. Quò enim eloquentia mihi in hoc opere non ad persuadendum, sed ad docendum parato? Quod autem de stylo scribis, utiq; uerum puto, non continuò peius esse quod uariet, cum sit ipsius eloquentiæ non uultus, non color unus. Quapropter nec adhuc quisq; suffragijs est omnibus habitus eloquens, siue quòd sibi quisq; præ cæteris placet, siue quod alios alia dicendi forma plus capit. Demosthenem cogita, & Ciceronem, illius quibusdam sicca oratio, Demadi lucernam olere, Aeschini etiã (si dijs placet) barbara uidebatur: hunc Caluus exanguem & tritum, Brutus fractum & elumbem, quidam ieiunum atq; aridum: contra alij tumentem & inflatũ, nec satis pressum, exultantemq; supra modum, & superfluentem: alij frigidum in iocis, alij parum antiquum, quidam etiam in dicendo uiro molliorem, superstitiosumq;, & peregrinis quasi legibus nimis addictum putauerunt. Neq; uerò hęc ideo refero, quò me putem cum talibus conferendum. non enim sic insanio, Phosphore, sed utendũ magnis nominib. fuit, ut stomacho isti tuo potius occurrerem. Nam quid ego de Pico Mirãdula dicam? Hi sunt inuidię nimirũ, Phosphore, mores. Sed uiuat ille, uiuat modò, nec eat alio deinceps, q̃ quo pede iam cœpit, etiã liuor ipse fatebitur non modò eum nõ supra modum, sed longè etiam infra modum fuisse à nobis laudatum. Cuius tamen præconium non uideo quid aliorum titulis offecerit, quos in hoc ipso Miscellaneorum libro concelebramus. Reliquum est, ut tibi agam Phosphore gratias, qui me hominem tenuissimæ fortunæ, neq; multæ admodum literaturæ, ne uisum quidem tibi adhuc, ita diligas ipse & pontifex & doctissimus, ut etiam contentiones honoris dignitatisq; meæ causa suscipias. Sed & Picus debere se tibi plurimùm sentit, salutemq; tibi & Cortesio suo nomine iussit adscribi. Laurentius quoq; Medices noster uisus est epistola tua magnopere delectari, quem scito esse hominem tui studiosissimum: quod esse uerum tum denique agnosces, cum periculum feceris. Vale, Florentiæ pridie Calend. Martias, M.CCCCLXXXXI.

ANGELVS POLITIANVS LVCIO PHOSPHORO PONTIFICI SIGNINO S. D.

Ccepta epistola tua, statim ad Laurentiũ cucurri. Exposui quid optares, grata uolũtas, gratus illi tuus animus. Deniq; pro munere accepit, quod pro munere poscis. Quam ad eum dedisti epistolam, nondum mihi quidẽ legendam dedit, sed tamen ut et doctam laudauit, & amoris erga se plenissimam, ac si per occupationes liceat, responsurum se tibi uel hodie promisit. Vale. Florentiæ, prid. Idus Maias, M.CCCCLXXXXI.

ANGELVS POLITIANVS CASSANDRAE FIDELI VENETAE PVELLAE DOCTISSIMAE S. D.

Decus Italiæ uirgo, quas dicere grates, quas'ue referre parem, quòd etiam honore me tuarum literarum non dedignaris? mira profectò fides, tales proficisci à fœmina (quid autem à fœmina dico?) imò uerò à puella & uirgine potuisse. Non igitur iam Musas, non Sibyllas, non Pythias obijciant uetusta nobis secula, non suas Pythagorei philosophantes fœminas, non Diotimam Socratici, nec Aspasiam, sed nec poetrias illas Græca iactent monimenta, Telesillam, Corinnam, Sappho, Anyten, Erinnem, Praxillam, Cleobulinam, & cæteras: credamusq; facile Romanis iam Lælij & Hortensij filias, & Corneliã Gracchorum matrem fuisse matronas quantumlibet eloquẽtissimas. Scimus hoc profectò, scimus, nec eum sexum fuisse à natura tarditatis aut

Mulieres literis pollentes.

hebetudinis damnatum. Sedenim ueterũ seculorum talis ista pené publica laus fuit, ut in quibus etiã uilissimos seruos ad extremum peruenisse quondam uel literarũ uel philosophiæ fastigiũ reperiamus. At uerò ætate nostra, qua pauci quoque uirorũ caput altius in literis extulerunt, unicã te tamen existere puellam, quę pro lana librum, pro fuso calamum, stylum pro acu tractes, & quæ non cutem cerussa, sed atramento papyrũ linas: id uerò non magis usitatum, nec minus rarum, aut nouũ, quàm si de glacie media nascãtur uiolæ, si de niuibus rosæ, si de pruinis lilia. Quòd si conatus ipse pro miraculo iam cernitũ, quid de profectu studiorũ tanto dicemus? Scribis epistolas, Cassandra, subtiles, acutas, elegãteis, latinas, & quan quam puellari quadam gratia, uirginali quadam simplicitate dulcissimas, tamen etiam mirè graueis, & cordatas. Orationẽ quoq; tuam legimus, eruditã, locupletem, sonoram, illustrem, plenamq; lætæ indolis. Sed nec extemporalẽ tibi deesse facultatem accepimus, quæ magnos etiam oratores aliquando destituit. Iam uerò in dialecticis implicare nodos inenodabiles, explicare ab alijs nunquam solutos, nunquam soluẽdos diceris. Philosophiam uerò sic tenes, ut & defendas acriter quæstiones propositas, & impugnes uehementer, audesq; uiris cõcurrere uirgo, sic scilicet in doctrinarũ stadio pulcherrimo, ut non sexus animo, nõ animus pudori, nõ ingenio pudor officiat. Et cum te laudib. nemo nõ attollat, summittis ipsam te tamen, & temperas, nec minus ad humum modestè cunctorum de te opinionem, quàm uerecundè uirgineos oculos, reuerenterq; deijcis. O qui me igitur statim sistat istic, ut faciem uirgo tuam castissimam contempler, ut habitum, cultum, gestumq; mirer: ut dictata, instillataq; tibi à Musis tuis uerba quasi sitiẽtibus auribus perbibã: deniq; ut afflatu instinctuq; tuo consummatissimus repentè poeta euadam, nec me carminib. uincant aut Thracius Orpheus, aut Linus: huic mater quamuis, atq; huic pater adsit, Orphi Calliopea, Lino formosus Apollo. Mirari equidem antehac Ioannem Picum Mirandulam solebam, quo nec pulchrior alter mortaliũ, nec in omnibus (arbitror) doctrinis excellẽtior. Ecce nunc etiam te Cassandra post illum protinus cœpi, fortasse iam cum illo quoq; uenerari. Tibi uerò tanta incœpta Deus Opt. Max. secundet: & cum recesseris à parẽtibus, is autor contingat, & consors, qui sit ista uirtute non indignus: ut quæ nunc propemodum sua sponte naturalis ingenij flamma semel emicuit, ita crebris deinceps aut adiuta flatibus, aut enutrita fomitibus effulgeat, ut à nostrorum hominum præcordijs animoq; nox omnis, geluq; penitus & languoris in literis, & inscitiæ discutiatur. Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANG. POLITIANO S. D.

Pergens nuper ex uitæ instituto ad scribarum Mediolanensium decuriam, cõplureis adolescentes, qui ibi uersantur, remisso aliquantisper principis negotio, certatim intentos offendi ad legendum dispertitũ, quem in manibus habebant inter se librum. Roganti quid nam operis noui emersisset, Miscellanea, inquiunt, Politiani. Conscendo, ac inter eos sedeo, tum unà incipio auidissimè legere. Quippe delector ingenijs ætatis nostræ, quæ non solum manca non sit, sed iam planè in Romanæ antiquitatis uestigia abeat. Verùm cum parum temporis impendere liceret, ex bibliopolę taberna codicem requiro. Affertur à puero meo statim cum domi essem, eum intentius euoluo: in primis uerbis, imò in ipsa inscriptione, quòd in Laurentij Medicis nomine liber apparuerit, animus ualde cœpit delectari. Tum ipsa pręfatio multam literis spem ostendere, specimenq; quoddam pulcherrimum præ se ferre uisa est. Capita subinde libri excurro, ubiq; summa eruditio, ubique fastidij expultrix blanditur ua-

rietas. Et (quod plurimum ingenij ac laboris postulauit) tot tantorumq; autorum testimonio res agitur, ut quicunq; suggillare aliquid ex istis lucubrationibus tuis tentauerit, canis latrator haberi possit, non demorsor. Nollem cum Domitio tanquam cum larua (quando olim inter mortales desijt esse) pedem te sæpius cōferre. Iuuit enim, quantū potuit, rem literariam, inter primos situm, & puluerem ueteribus excutere studuit: politiora in dies Politiani æmulatiōe, uel exemplo præstiturus, si uixisset. Non tamen aliter eum abs te peti arbitror, quàm primi pili hominem. Mors illum (ut scis) immatura præripuit, emendaturū fortasse, si quid inconsideratius exciderat. Satius est (ut tu inquis) candidatum, ut autem ego, philosophiæ uirum consularē aliorum errata notatis locis coarguere, nomini autem parcere. Verùm in hanc ipsam sententiam ambiguus tendo, quia pugnis aerem creditur uerberare, aut cōmentitia nugamenta sectari, ex tantem qui nullū habet, in quem suscepta uideatur oratio. In hac tamen opinionis ambiguitate uacillantem; certū in ea parte me esse sentio, qui prodesse uoluerunt, diem capitis illis dicendum non esse. Fuit inter nos Domitius, & monimenta reliquit famæ non pœnitendæ. Te æternitas manet, sincipitio capillo eam prehendisti. Cupio, & pro humano iure abs te peto, ut cū in ijs Miscellaneis quæ edidisti, centurionem te esse uolueris, iam in reliquo opere, quod inter manus (ut arbitror) multiplex & eruditum est, tribunum, aut planè positis castris legatum te facias, & imperatorem. Nam quibus centum capita placuerint, ij longè maiore numero delectabuntur. Idibus Nouemb. M.CCCCLXXXIX.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO ANTIQVARIO SVO S. D.

VTinam quas in me confers epistola tua laudes, ita ueras esse, nec ab humanitate magis, quàm à iudicio profectas, alijs mihiq; persuaderes, ut ego statim de hac ipsa epistola tua, iudicium semper grauissimum Laurentij Medicis agnoui. Nam cum tibi ille summus hominum in omni usu plurimùm sermonib. suis deferat, tum se uidere ait neminē, cui tu literis, probitate, prudentiaq; concedas. Crederem uerò facilè, quæ sic ex animo, quasiq; dicam uero uultu de me scribis, ac proprijs omnino laudibus fauerem, nisi testimonio isti, præter conscientiam meam, fama quoq; ipsa publicè in omnes tuæ humanitatis obstreperet. Quare totam quidem sic accipio laudationem, non ut illam meis meritis, sed ut tuis morib. assignem, tanto plus tibi me debere sentiēs, quanto ipse minus mihi debeam. Quod autem ad Miscellanea nostra attinet, aut ego fallor, aut nihil in eis æquè fructuosum, quàm libertas illa, & simplicitas incauta fortasse, sed & ingenua tamen, ac si minus à prudentia, certè à charitate profecta cōmunium studiorum, quę prima uidelicet in huius seculi scriptoribus desideraē. Nam quòd me pedem conferre cum Domitio nolles, equidem quid spectes intellego, nec ego non aliquid istiusmodi iam tum uidebam, cum personam mihi illam censoris odiosissimam imponebam, diligentiamq; penè improbam, iactatiōi uerborum, cantilenæq; cuilibet expositam, neglectis cautionib. affectans, ad sarcienda literarū damna, solertiam omnem pro uirili parte dirigebam. Semper autem sum ueritus, quam deniq; in partem meum tale consiliū, non dico ab obtrectatoribus raperetur, sed à prudentissimis etiam hominibus, ijsdemq; cautissimis acciperetur. Quanquam autem omnino conuenire mihi tecum, id est, cum uiro amicissimo doctissimoq; necesse est, tamen quia suspiciq; corde quædam peruidentur, dicam ad ea nonnihil, quæ mihi in hac epistolæ tuæ parte sapienter obijcis, & amicè. Cum mortuo negas quasi cum larua decertandum. Mihi uerò contrà uideri

Cū mortuis an decertandum.

trà uideri solet. Etenim quod aduersus mortuos pronunciamus, pro uero accipi tam solet, quàm debet: ut item quod aduersus uiuenteis, plerunque odij uel inuidiæ suspicione laborat. At iuuit ille rem literariam. Quis neget? An nõ isto nomine sic à me laudatur, ut à nemine magis, & quidem in eadem ipsa pagina, qua & reprehenditur? Sed erat, inquies, emendaturus ea, si diutius uixisset. Qui sciam uerò isthuc? An usquequaque de ingeniorum profectu bene sperare est? aut non huius ipsius postrema quæque mendosiora? Quid? quod futurus in dies ambitu honorum minus otiosus, opinione quoque sui magis inflatus? Sed fac emendaturũ fuisse. Num igitur ob id inter scriptores omneis, unus à censoria uirgula Domitius assereret? unus erit iste (si dijs placet) gallinæ filius albæ? Iam cur dissimulari quoque nomẽ oporteat, cuius in autoritate uenenum, si quod est ipsius cõmentariorum, uelut anguis in herba delitescat? Ego uerò sic Domitium studiosis quasi foueam uiatoribus ostendo. Nec autem obliuisci uideor humanitatis, quin potius (ut iam non sperare modò, sed etiam exploratè uideor iudicare posse) melius aliquantò de uita merebor censura ista mea, quàm forsan alius indulgentia. Adde quòd illustribus factũ id quoque exemplis, nisi cui tamen leuis est autor Horatius, Ennium, Plautum, Lucilium, Dossennium, totamque illam cohortem poetarũ ueterum semel iugulans, & quidem reclamante populo. Quid? nõ in Senecã quoque Aulus Gellius magna libertate uerborũ incurrit? Non eundẽ Quintilianus atro notat calculo? Nõ Marino Ptolemæus diem dicit? Eratostheni Strabo? Thessalo Galenus? Hermagoræ Cicero? Non omnes denique philosophorũ scholæ maximè cũ prioribus digladiantur? Nec cuiusquã sanè parcitur nomini, dum pro se quisque certat publico bono. Sed ista, inquies, grauiora. Fateor: at idem cur non liceat in leuioribus? Certè Plato philosophorum princeps, etiam sine præfatione honoris nugari dicit Aeschylum, tragœdiæ summum (si quidẽ Aristophani credamus) autorem, quòd in leuicula re dissenserit ab Homero. Nec ego tamẽ causam Domitij damnaui totam, sed ut iam decuriatus hominem, sic ipsum neutiquã negligenter expendi critica lance, dissimulaturus in plenum, si non aliquo certè habendum numero credidissem. Et uidebatur ita mihi rectum sanè tum cum illa meditabar. Qui tamen idem facilè iam, libenterque muto factum, te dissentiente, cuius mihi protinus ut debet, etiam pro magnis ratiõibus est autoritas. Cæterùm quoniam de eo nobis integrũ non est, ubique diuulgatis exemplaribus, & quidem pluribus, quàm ut ullo modo retexi queant, uelim tu tibi de cætero, secundũ reliquũ candorem tuum contrarias parteis in mei gratiam sumas, & ut homo doctus homini non indoctissimo fauens, eloquẽtiæ tuæ blanditijs impetres, ut hanc aduersus Domitium (quando ita uis) pugnam tam cæteris uidear nõ ab insectandi studio proteruiter aut maleuolè, quàm me scio à certo sensu, & uero, simpliciter & sedulò suscepisse. Quod si feceris, maximo mihi fueris inuitamento, ad cætera quoque edẽda, quæ domi quotidie, nec (ut quidem spero) minus elaborata proximis, excuduntur. Vale. Ioannes Picus Mirandula nullius homo magis, quàm tui simillimus, salutem tibi à me suo quoque nomine iussit adscribi. Florentiæ, pridie Calẽd. Decemb. M. CCCCLXXXIX.

In Domitium Calderinum.

Horatius in ueteres poetas.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Cripsi ad te optima fide, sciens fore, ut literæ meæ pari candore animi acciperentur. Quod factum non muto, & ita contigisse sicut optabam, ualde lætor. Superuacua est in Domitiũ excusatio, in quem omnes (sic enim dixerim) uehellas utilitate publica discentiũ, à te susceptas fuisse arbitror

arbitror. Nec eas à me uel minimo uerbo repunctas esse uelim, uel notatas contraria censura. Sed optassem, quod amplius opere edito liberum non est, temperatum esse frequentius à persona, dum rem incesseres. Vtcunq tamē id studium susceperis, more optimi agricolæ, quicquid sentium occurrebat, fulcis tuis penitus cum radicibus extirpatum iri te uoluisse nō dubito. Nec uetus adhiberi exemplum oportuit, ubi negotium præsens nō caret laude. Equidē scriptis tuis deesse id tantum sentio, quòd priscam ætatē non uixeris, cum qua memoriam omnium seculorū consecutus esse uideris, industriæ ac laboris similitudine. Hoc testimonium qui non dederint, infelici nati sunt Musarum partu & adulterino. Noli igit longi incubatus fœtura nos in expectatiōe macerare, sed accepto etiam in tui nominis securitatem, sponsore Pico, cuius tota uita gloriarū plena est, à quo in amicorum gregem per te receptum iri omnibus uotis expeto, cuius uestigia semper adoro, quicquid ex altilium cohorte domi nascitur, spectandum, legendum, ediscendum emittas, detenturus eos omneis in fidibus tuis, qui aliquo uirtutū simulachro aut harmonia ducuntur. Vale. Chalcus tibi salutem dicit, tuus est, & Antiquarius tuus est, uterq uelut dexteræ tuæ digitus haberi cupit. Mediolani, V Id. Decemb. M.CCCCLXXXIX.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANG. POLITIANO S. D.

PVdorem nuper mihi fecit Hieronymus Donatus, qui receptam à Republica personam magno apud hunc principem æstimatu agens, officium meū singulari humanitate præuertit. Sed tu quoq in causa. Nam ad eum simul, & ad me scribens, ita inter sese utramq epistolam cōmisisti, ut maiorem meritis de me opinionem tuam apud illum testatus, plus pignoris (quod aiunt) deposueris, q̄ mea pecunia possit redimi. Vnde statim legēdum misit, quod (pace tua) falsò prædicabas. In mea itidem epistola demōstrasti illum esse dignum quem ueneremur, cumulata optimarum artium laude. Equidē instituteram ad eum quod scripseras deferre, sed mei ingenij remissa natura, quasi perendinandi ius usurpans, spatium dedi homini præstantissimo, ut istiusmodi uerecundia me conspergeret: quam longè tamen æquiore animo fero, quàm testimonium tuū, quod magnis uerbis, nullo alioqui ad ueritatem cōfinio pertinentibus, ita confercis, ut nihil potius agere coneris, q̄ ut inter dulce resonantes tibias carmen aliquod demeruisse uidear. Equidem prolotos digitos me habere non sentio, quibus mysterium philosophiæ ab istis sanctissimè ac penitus tractatū contingere liceat: profanus sum, & procul limen adoro. Satis est tale arcanum inter eorum manus uersari, quos idoneos perspeximus ad restituenda humana & diuina animorū exercitamenta: quæ paulo antè ex disciplinis disciplinæ censebant, congesta barbaricè terra in oculos miseræ, & toto orbe in unam sepulturam tedactæ philosophiæ. Mihi certè in partem felicitatis tribuo, quòd hoc seculo nasci contigit, in quo uelut è cœlo delapsi homines expultricem immunditiarum curam literis adhibentes effecerunt, ut ubi picus, phœnix, & id auium genus auspicatissimum est, obstrepere anser amplius non debeat. Licuit Hermolaū de facie cognoscere, licuit eum differentem audire de fato, de fortuna, de casu. Quæ res ut populari captu difficilis est, & in primis à Peripateticis operosè tractata, ita ab eo reddebatur perspicua, ut omnem illam cœlestium causarū seriem, ueluti catenā quandam ante oculos ponere uideretur. Sæpe ad pacem, sæpe ad gratiam, in quæ templa uterq nostrûm diuinæ rei causa pergebat, cōuenimus. Mira in eo comitas, leporque multus totam mentem ad afflatū diuinū refert, cuidam terrestri numini similis. Cum Hieronymo nondū frequens cōgressus, quoniam etsi cultura literarum

in eo eminentiũ plurimùm inuitat,ut ei fiam ꝙ familiarissimus:quod tam facilè futurum perspicio,ꝙ cum uiro in officium semper exposito,& obuio,negotij tamẽ publici ratio,quæ nusquam suspicione uacauit,me deterret,& ab eius honestissima ac frugifera consuetudine retrahit. Vnde dolor, ira & indignatio frequenter macerant animum meum,ut in singulari,ac diu alioqui, multisq; rebus perspecta fide alienam delationem cauero opotteat,iucundissimi in uita fructus amissione atq; iactura. Verùm propius eum intueor, quoties in regiam uenit, delector q; amœnitatibus ingenij,quas prudentia & grauitate cōdiuit, qualem in amplissima Repub.opportuna ad honores subsellia sortitũ esse decet. Sed solicitudine quadam pungor (id scilicet curat homuncio) ne per quos linguæ latinæ ornamenta restituuntur,per eosdem aliquando Italicum imperium in unam Rempub.cedat. Veneti enim in omni tempestate sapientes uiri,quòd superbiã suam nimis infensam omnibus esse intelligerent(ampullosa namq; quorundam imperitia & ostentatione id accidebat) nouato nuper in melius more, eos legatos circummittunt, qui & molliant animos quibus eum agunt,& familiarius cōmercia misceant,atq; patefacto,quod prius senioribus tantum licebat,etiam iuuentuti & gliscenti philosophiæ aditu honoribus & præmijs ornant. Incredibile est, quantum isti proficiant.Sed quoniam imperiũ non nisi fato dari cernimus,quid sit euenturũ, alij uiderint.Nos interea cōmunibus studijs gratulamur,quæ assertores uos habẽt maximos,& primæ classis uiros. Bene profectò nobiscum agitur, ꝙ lucernam à uobis anteferri contigit,quotidie aliquid excuditur posteritate dignum.Id magnopere ad mei animi lætitias pertinet.Illud tantũ mea interesse ut putes uelim,quòd quam operam præstare nequeo,in aliorũ industria libenter intuear: ultrà onerari non patior,ꝙ hominẽ postremæ tribus,sine prærogatiua ferentis suffragia. Vale, & Pico omniũ qui uiuunt, laudem supergresso, me sæpius & iterum cōmenda. Mediolani,XVI.Calend.Ian.M.CCCCLXXXIX.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO ANTIQVARIO SVO S. D.

Rguis mendacem,quòd in epistola mea proxima stylum literasq; tuas apud eruditissimum uirum quasi plus nimio laudauerim. Sed hoc ita doctè facis tamen, ut quibus me uerbis accusas, iisdem prorsus absoluas. Quo fit, ut non alio magis iudicij mei ratio mihi constet, quàm ꝙ abs te sic reprehẽditur eloquenter.Nisi fortè parum uerus ob id ego testis (testis enim planè,non laudator) quòd attigi testimonium de te,nec impleui:uerùm cogita quàm sit arduum,uerbis exæquare laudes,quæ fidem sic excedant,ut eis nec tu quidẽ protinus assentias,qui iampridem satisfeceris. Quòd autem me Ioanni Pico Mirandulæ,Hieronymoq; Donato,& Hermolao Barbaro,tantis in omni literatura uiris,quantos olim non meminimus,adnumeras, equidẽ irrideri me putarem, nisi persuasissimum haberem, falli te duntaxat amore nimio,quem solere ait Plato in iudicijs cæcutire.Cæterùm ego tam me scio cum talibus nec ingenio nec doctrina,quàm nec natalibus nec fortuna debere conferri.De imperio uerò, quòd ais,fors ipsa uiderit:aut si quis est in magnis rebus meæ quoq; preci & uoto locus: utinã deniq; apud eos resìdat,qui sint illo ꝙ dignissimi.Picus noster unicè te diligit,nec autem plus de meis uerbis, ꝙ de tuis epistolis: quin eas nũc me tibi dictante cũ maximè legit,curatq; describendas: sed & mirè gaudet, ꝙ Hieronymum Donatũ iuxtà secũ probes,cum ꝙ inter uos cohæseritis tu & Barbarus,non inuicem modò, sed in commune consultum putat. Idem penè me quoq; prouocat in te redamando, nulli scilicet hominum concedentem. Quare uelim mihi

 pro meo

pro meo in te studio Chalcum perpetuò uel patronũ, si patitur, uel si hoc mauult, amicum magnum, quibus potes machinis retineas. Vale. Florentiæ, quarto Calend. Januar. M. CCCCLXXXIX.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Perferuntur quotidie ad te manipulatim ex toto doctissimorum hominum cœtu literæ, quæ tuæ laudi multum uidentur afferre: qua eas frõte accipias ignoro, opinor tamen indissimulata, & familiari. Quòd uerò scribunt, seculo gratulantur, & tibi. Interea Pomponij epistola plurimùm me delectauit, quam mihi legendã nuper tradidit Bernardus noster, adolescens in tua schola tornatim expolitus. Cupio tamẽ ex te scire, an tibi ex tam referta multorum laudatione quicquam uindices. Nam sapientes uiri, in quorũ sententia te esse arbitror, quicquid inspexerint in se boni, non sua opera id partũ paratum'ue, sed naturæ, & Dei beneficio tributũ esse credunt. At uerò qui illud sibi acceptum referũt, hi proculdubio lenæ purpurissatæ cõparandi sunt, aut Poggianæ fabulæ: Et nos poma natamus. Sæpe eas cogitationes immigrare in te (sic enim puto) quæ ad alicuius rei fastigium iam tenendum spectent, sed extrarias, et tuæ menti quasi quibusdam igniculis collucentes, haud dubiè sentis. Itaq; cum te alicuius humani decoris conscium cernis esse, supra hominem te, ne uno quidem digito, efferre debes Ego enim is sum, qui te amem, atque etiam colam uirtutem tuam: sed rursus qui donũ cœlitus datum in te agnoscam, quò & uetera illustres longæuitate rubiginata, & surgenti, atq; ad æmulationem laudis adnitenti seculo manum porrigas. Vale. Mediolani Cal. Septemb. M. IXD.

ANG. POLITIANVS IACOBO ANTIQVARIO SVO S. D.

Quæris ex me per epistolam, qua tandem fronte doctissimorum hominum tam crebras literas, meis refertas laudibus accipiam: & an quippiam mihi ex illorum testimonio plus uindicem. Prudenter'que admones, & beneuolè, ne meum esse putem quod diuini beneficij sit, ne'ue supra hominem efferar. Deniq; sic epistolam claudis, ut esse in magna spe, uel expectatione potius studiorum literarumq; nostrarum uidearis. Equidem (ut planissimè dicam) sentio me tibi in suspicionem uenisse, quasi plus nimio sim gloriæ auidus, quòd ut quas à doctis hominibus proximis aliquot mensibus acceperim literas, earum exemplum statim isthuc Bernardo Riccio miserim, quò tibi protinus ostenderentur. Vt autem sic ineptirem: non mea me uoluntas, uerùm ipsius Bernardi, optimi quidem iuuenis, sed mei nimium amantis, assiduæ propè obsecrationes impulerunt: præsertim qui te quoq; ipsum magnopere id uelle, atq; etiam contendere assereret. Non igitur ut auras quasi captarem, quod à meis moribus procul abest, sed ut amicis obsequerer, quorum me semper iudicio permiserim, crebras isthuc epistolas illas missitabam: quas tamen probè memineram non iuratorum testium, sed blandientiũ esse amicorum. Quòd igitur rogas, qua eas deniq; fronte suscipiam, planè fateor læta. sic enim soleo quæcunq; à uiris & amicis & doctis proficiscuntur: cæterùm sic ipsemet mecum cogitare soleo. Si fallitur qui me laudat, danda mihi opera est, ne iterum fallatur, atque interim habenda gratia: sin autem minimè fallitur, aut idem nec etiam fallit, atque ita maior sum, quàm mihi fortasse uideor: aut si fallit, animandi mei, uel conciliandi, uel irridendi gratia fallit: quorum primum mihi expedit, alterum nõ displicet, tertium cadere in amicũ non solet. Itaq; ratiocinationem sic colligo, ut aut ego ne doctus quidẽ sim, quod isti uel opinantur, uel dictitant, aut sim certè, qualem prædicant.

Sed quoniam uir esse nemo doctus potest,quin sibi ipse quoque uideatur:prima enim docti hominis conditio est,ut ipse se norit: ego uerò mihi doctus nō uideor, sequitur omnino ne sim doctus.Sed hoc ipsum tamen non falli me in eo,quo plerique opinor falluntur,nisi diuini esse muneris intellegerem,etiā plus cæteris fallerer.Ibi uerò,fateor,risi mediocriter, cum me admones, ne supra hominem efferar: scilicet periculum est hoc in me,qui quidē adhuc in primis literulis hæsitem, quasdam uerò arteis ex ijs ne attigerim quidem,quæ philosophię studio famulantur,cum sit eorum quoque qui disciplinas omneis omnemque sapientiam prohibuissent,celebris illa sententia,sic ad ea quæ natura in promptu haberet,nostræ mentis aciem,sicut ad solem noctuæ oculos caligare.Procul hæc à nobis insania sit,ut quantum absimus adhuc,non dico à summis, sed uel à mediocribus uiris, ignoremus. Assentatiunculis autē quorundam, aut item obtrectatiunculis & ineptis & leuibus, non magis equidem aut attollor, aut deprimor, quàm umbra ipsa mei corporis.Non enim quia longior illa,& extensior manè ac uesperi sit,meridie uerò breuior & contractior, ob id ego quoque statim maior, procériorque mihi manè ac uesperi,quam meridie ipso uideri debeo. Quòd autem fore suspicaris, opera,studio,industriaque mea, ut & uetustati squalor abstergatur, & ad frugē iuniores perueniant,uide quæso,ne tibi uerba det amor erga me nimius.Ego certè(nescio autem,uitio'ne mentis captus,an consilio magis adductus) magnū quiddam omnino molior,facturusque operæprecium uideor,modò uires animū subsequantur. Vale.Fæsulæ.ante VII Cal.Septemb.M.CCCCXCI.

Vmbra corporis.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER QVARTVS.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGELO POLITIANO S. D.

AD quintum Idus Aprilis secesseram Ticinū. Postridie eius diei, cum officij causa præfectum arcis, humanissimum uirum Iacobum Pusterlam cōuenissem,perbenignè me exosculatus,secunda, inquit, noctis uigilia de Laurentij Medicis obitu præuolans tabellarius ad principem contendit.Hoc nuncio attonitus, oculos cum in terram defixissem, est'ne,inquam, nobis iratus deus, ut in illo omnium sapientissimo uiro,tot spes, tot uirtutū imagines,& signa,tanquā ad uasa conclamans sustulerit? sed de Italiæ calamitatibus mox. Quæ enim ab eminentissimis locis mala ingruunt,niuibus,cum in montium cacuminib. liquescentes ingētia efficiunt flumina,similima esse solent. Biduo pòst Mediolanū regressus offendi sermonem uarium: ea namque de mœstissima re iam populus erat certior. Alij de cœlo ædem Liberatæ paulo antè quam Laurentius decederet,tactā: alij desperata eiusdem salute,Petrum Leonem medicū, qui ægrotanti assederat, sese in puteum præcipitasse affirmabant.Dedi complusculos dies dolori meo: neque possum,mi Politiane,magnopere non torqueri: & ut meipsum assiduè magis urgeam,tum mea,tum aliorū causa facit. Scis qua illum ueneratione prosequebar, quo'ue quasi restituta uice, me ipse cōplectebatur animo non ignoras: qui unus omnium uitæ meæ præsidiū in pleraque fortuna à me censeretur constantissimum. Sed in communi rerum aceruo plura sunt. Sæpe enim inter Scyllam & Charybdim positus,Italiam non minus temperabat, quàm Isthmus ille,qui inter Ionium

Laurētij Medicis mors.

& Aegæum, ne inter se cōcurrentia maria confundantur, natura constitutus esse uidetur. Scio in clarissimo iuuene Petro Medice ab uniuersa ciuitate, quod nostrum dolorem plurimùm extenuat, patris autoritatem prorsus cōfirmatam esse: idq; decretum publicum, quoniam in unius familiæ incolumitate totius reipub. salus uersatur, perpetuò mansurum & speramus, & cupimus. Laurentij tamē desiderium lenire nequeo: & quod recenti uulneri accidere solet, quò magis frigescit, eo grauius dolet, in me sentio. In ista uerò tua ingenti studiorū calamitate atque iactura, quid abs te optem uideo, quid impetrare possim ambigo. Faciam tamen quod in cōmuni luctu assolet, ac per ipsius Laurentij felicem memoriam, ut abstersis aliquantisper lacrymis, quo ille emigrauerit animi tenore, quid'ue antea ad suos sit præfatus, in utriusq; nostrûm consolationē (totam illius uitam splendoris & laudis plenam, tuis aliquando lucubrationibus ad posteritatem peruenturam non dubito) quibus honoribus sit elatus, cui quoq; monumēto, & quibus eulogijs intulerint perscribas & rogo & obsecro. Vale. Mediolani XVIII. Calend. Aprilis, M.CCCCXCII.

ANG. POLITIANVS IACOBO ANTIQVARIO SVO S.

Vlgare est, ut qui serius paulo ad amicorum literas respōdeant, nimias occupationes suas excusent. Ego uerò quò minus maturè ad te rescripserim, non tam culpam confero in occupationes, quanquam ne ipsæ quidem defuerūt, quàm in acerbissimum potius hunc dolorem, qui em mihi eius uiri obitus attulit, cuius patrocinio nuper unus ex omnibus literarum professoribus, & eram fortunatissimus, & habebar. Illo igitur nunc extincto, qui fuerat unicus autor eruditi laboris, uidelicet ardor etiam scribendi noster extinctus est, omnisq; propè ueterum studiorum alacritas elanguit. Sed si tantus amor casus cognoscere nostros, & qualem se ille uir in extremo quasi uitæ actu gesserit audire, quanquā & fletu impedior, & à recordatione ipsa, quasiq; retractatiōe doloris abhorret animus, ac resilit, obtemperabo tamen tuæ tantæ, ac tam honestæ uoluntati, cui deesse pro instituta inter nos amicitia neq; uolo, neq; possum. Nam profectò ipsemet mihi nimium & inciuilis uiderer, & inhumanus, si tibi & tali uiro, & mei tam studioso rem ausim prorsus ullam denegare. Cæterùm quoniam de quo tibi à nobis scribi postulas, id eiusmodi est, ut facilius sensu quodam animi tacito, & cogitatione cōprehendatur, q̄ aut uerbis aut literis exprimi possit: hac lege tibi iam nunc obsequium nostrū astringimus, ut neq; id polliceamur, quod implere non possimus, tua certè causa non recusemus. Laborauerat igitur circiter menses duos Laurentius Medices è doloribus ijs, qui quoniam uiscerum cartilagini inhæreant, ex argumento Hypochondrij appellantur. Hi tametsi neminem sua quidem ui iugulant, quoniam tamen acutissimi sunt, etiam iure molestissimi perhibentur. Sed enim in Laurentio fato'ne dixerim, an inscitia, incuriaq; medentium id euenit, ut dum curatio doloribus adhibetur, febris una omnīū insidiosissima contracta sit, quæ sensim illapsa, non quidē in arterias aut uenas, sicuti cæteræ solent, sed in artus, in uiscera, in neruos, in ossa quoq; & medullas incubuerit. Ea uerò quòd subtiliter ac latenter, quasiq; lenibus uestigijs irrepserat, parum primò animaduersa: dein uerò cum satis magnā sui significationem dedisset, non tamen pro eo ac debuit, diligenter curata, sic hominē debilitauerat prorsus, atq; afflixerat, ut non uiribus modò, sed corpore etiam penè omni amisso & consumpto distabesceret. Quare pridie q̄ naturæ satisfaceret, cum quidem in uilla Caregia cubaret æger, ita repentè concidit totus, nullam ut iam suæ salutis spem reliquā ostēderet. Quod homo, ut semper cautissimus, intellegēs, nihil prius habuit, quàm

quàm ut animæ medicum accerseret, cui de contractis tota uita noxijs Christiano ritu confiteretur. Quem ego hominem postea mirabundum sic propè audiui narrantem, nihil sibi unquam neq; maius, neq; incredibilius uisum, quàm quomodo Laurentius constans paratusq; aduersus mortem, atq; imperterritus, & præteritorum meminisset, & præsentia dispensasset, et de futuris item religiosissimè prudentissimeq; cauisset. Nocte dein media quiescēti, meditantiq; sacerdos adesse cū sacramento nunciatur: ibi uerò excussus, procul, inquit, à me hoc absit, patiar ut Iesum meum, qui me finxit, qui me redemit, adusq; cubiculum hoc uenire: tollite hinc obsecro me quàm primùm, tollite, ut domino occurram. Et cum dicto sublevans ipse se quantum poterat, atq; animo corporis imbecillitatem sustentans, inter familiariū manus obuiam seniori ad aulam usq; procedit: cuius ad genua prorepens, supplexq;, ac lacrymās: Tu'ne, inquit, mitissime Iesu, tu nequissimū hunc seruum tuum dignaris inuisere? At quid dixi seruum: imò uero hostem potius, & quidem ingratissimum, qui tantis abs te cumulatus beneficijs, nec tibi dicto unquam audiens fuerim, & tuam toties maiestatem læserim. Quod ego te per illam qua genus omne hominum complecteris, charitatem, quęq; te cœlitus ad nos in terram deduxit, nostræq; humanitatis induit inuolucris, quæ famē, quæ sitim, quę frigus, æstū, labores, irrisus, contumelias, flagella, & uerbera, quę postremò etiam mortem crucemq; subire te compulit: per hanc ego te salutifer Iesu quæso, obtestorq;, auertas faciem à peccatis meis, ut cum ante tribunal tuum constitero, quo me iamdudum citari planè sentio, non mea fraus, non culpa plectatur, sed tuę crucis meritis condonetur. Valeat, ualeat in causa mea sanguis ille tuus Iesu pretiosissimus, quem pro asserendis in libertatem hominibus in ara illa sublimi nostræ redemptionis effudisti. Hæc atq; alia cū diceret lacrymans ipse, lacrymantibusq; qui aderant, uniuersis, iubet eum tandem sacerdos attolli, atq; in lectulum suum, quò sacramentum cōmodius administraretur, referri. Quod ille cum aliquandiu facturum negasset, tamē ne seniori suo foret minus obsequens, exorari se passus, iteratis eiusdem fermè sentētiæ uerbis, corpus ac sanguinem dominicum plenus iam sanctitatis, & diuina quadam maiestate uerendus accepit. Tum consolari Petrum filiū (nam reliqui aberant) exorsus, ferret æquo animo uim necessitatis admonebat, non defuturum cœlitus patrocinium, quod ne sibi quidem unquam in tantis rerum fortunęq; uarietatibus defuisset, uirtutem modò & bonam mentem coleret, bene consulta bonos euentus paritura. Post illa contemplabundus aliquandiu quieuit: exclusis dein cæteris, eundem ad se natum uocat, multa monet, multa præcipit, multa edocet, quę nondum foras emanarunt, plena omnia tamen (sicuti audiuimus) & sapientiæ singularis, & sanctimoniæ: quorū tamen unum, quod nobis scire quidem licuerit, adscribam. Ciues, inquit, mi Petre, successorem te meum haud dubiè agnoscent. Nec aūt uereor, ne nō eadem futurus autoritate in hac rep. sis, qua nos ipsi ad hanc diem fuerimus. Sed quoniā ciuitas omnis corpus est (quod aiunt) multorum capitum, neq; mos geri singulis potest, memento in eiusmodi uarietatib. id consiliū sequi semper, quod esse q̄ honestissimū intelleges, magisq; uniuersitatis, q̄ seorsum cuiusq; rationem habeto. Mandauit & de funere, ut scilicet aui Cosmi exemplo, iusta sibi fierent, intra modū uidelicet eum, qui priuato conueniat. Venit dein Ticino Lazarus uester, medicus (ut quidē uisum est) experientissimus: qui tamen serò aduocatus, ne quid inexpertum relinqueret, preciosissima quædam gemmis omne genus, margaritisq; conterendis, medicamēta tentabat. Quærit ibi tum ex familiarib. Laurentius (iam eñ admissi aliq̄t fueramus) quid ille agitaret medicus, quid moliret. Cui cū ego respōdissem,

epithema

intuens, identidemque deosculās expirauit. Vir ad omnia summa natus, & qui flantem, reflantemque toties fortunam usqueadeo sit alterna uelificatione moderatus, ut nescias utrum secundis rebus constantior, an aduersis æquior, ac temperantior apparuerit. Ingenio uerò tanto, ac tā facili, & perspicaci, ut quibus in singulis excellere alij magnum putant, ille uniuersis pariter emineret. Nam probitatem, iustitiam, fidem, nemò, arbitror, nescit ita sibi Laurentij Medicis pectus, atque animum quasi gratissimum aliquod domicilium, templumque delegisse. Iam comitas, humanitas, affabilitas quanta fuerit, eximia quadā in eum totius populi, atque omnium planè ordinum beneuolentia declaratur. Sed enim inter hęc omnia liberalitas tamen, & magnificentia explendescebat, quę illum penè immortali quadam gloria ad deos usque prouexerat: cùm interim nihil ille famæ duntaxat causa, & nominis, omnia uerò uirtutis amore persequebatur. Quanto autem literatos homines studio complectebatur, quantum honoris, quantum etiam reuerentiæ omnibus exhibebat, quantū denique operæ, industriæque suæ conquirendis toto orbe terrarum, coemendisque linguę utriusque uoluminibus posuit, quantosque in ea re, quàm immanes sumptus fecit, ut non ætas modò hæc, aut hoc seculum, sed posteritas etiā ipsa maximam in huius hominis interitu iacturā fecerit. Cæterùm cōsolantur nos maximo in luctu liberi eius, tanto patre dignissimi. Quorum, qui maximus natu, Petrus, uixdum primum, & uigesimum ingressus annum, tanta iam & grauitate, & prudentia, & autoritate molem totius Reip. sustentat, ut in eo statim reuixisse genitor Laurentius existimetur. Alter annorum duodeuiginti Ioannes, & Cardinalis amplissimus (quod nunquam cuiquam id ætatis contigerit) & idem pontifici maximo, non in ecclesiæ patrimonio duntaxat, sed in patriæ quoque suæ ditione legatus, talem, tantumque se iam tam arduis negotijs gerit, & præstat, ut omniū in se mortalium oculos conuerterit, atque incredibilem quandam, cui responsurus planissimè est, expectationem cōcitauerit. Tertius porrò Iulianus, impubes adhuc, pudore tamen, ac uenustate, neque non probitatis, & ingenij mirifica quadam, suauissimaque indole totius sibi iā ciuitatis animos deuinxit. Verùm ut de alijs in præsenti taceam, de Petro certè ipso cohibere me nō possum, quin recenti re testimonium hoc loco paternum adscribam. Duobus circiter ante obitū mensibus, cùm in suo cubiculo sedens (ut solebat) Laurentius de Philosophia, & literis nobiscū fabularetur, ac se destinasse diceret reliquam ætatem in ijs studijs mecum, & cum Ficino, Picoque ipso Mirandula consumere, procul scilicet ab urbe, & strepitu: negabam equidem hoc ei per suos ciues licere, qui quidem in dies uiderentur magis, magisque ipsius & consilium, & autoritatem desyderaturi. Tum subridens ille, atqui iam, inqūit, uices nostras alumno tuo delegabimus, atque in eum sarcinam hanc, & onus omne reclinabimus. Cumque ego rogassem an adhuc in adulescente tantum uiriū deprehendisset, ut eis bona fide incumbere iam possemus. Ego uerò, ait ille, quanta eius, & quàm solida uideo esse fundamenta, laturū spero haud dubiè quicquid inædificauero. Caue autem putes Angele, quenquam adhuc ex nostris indole fuisse tanta, quantam iam Petrus ostendit, ut sperem fore, atque adeò augurer (nisi me ipsius ingenij aliquot iam experimenta fefellerint) ne cui sit maiorum suorum concessurus. Atque huius quidē iudicij præsagijque paterni magnum profectò, & clarum specimen hoc nuper dedit, quod ægrotanti præstò fuit semper, omniaque per se penè etiam sordida ministeria obiuit, uigiliarum patientissimus, & inediæ: nunquamque à lectulo ipso patris, nisi cùm maximè Respub. urgeret, auelli passus. Et cùm mirifica pietas extaret in uultu, tamen ne morbum, aut solicitudinē paternam mœrore suo adaugeret, gemitus omneis, & lacrymas incredibili

Laurentij laus.

Petrus Medices.

Ioannes Medices.

Iulianus Medices.

credibili uirtute quasi deuorabat. Porro autem, quod unum tristissima in re pulcherrimum ceu spectaculum uidebamus, inuicem pater quoque ipse, ne tristiorem filium tristitia sua redderet, frontem sibi ex tempore uelut aliam fingebat, ac fluentes oculos in illius gratiam continebat, nunquam aut consternatus animo, aut fractus, donec ante ora natus obuersaretur. Ita uterque certatim uim facere affectibus suis, ac dissimulare pietatem pietatis studio nitebatur. Vt autem Laurentius è uita decessit, dici uix potest quanta & humanitate, & grauitate ciues omneis suos Petrus noster, ad se domum confluentes, exceperit, quàm & apposité, & uarié, & blandè etiam dolentibus, consolantibusq; pro tempore, suamq; operam pollicentibus responderit. Quantam deinde, & quàm solertem rei constituendæ familiari curam impenderit, ut necessitudines suas omneis grauissimo casu perculsas subleuarit, ut uel minutissimum quenque ex familiaribus deiectum, diffidentemq; sibi aduersis rebus collegerit, erexerit, animauerit, ut in obeunda quoque Repub. nulli unquam aut loco, aut tempori, aut muneri, aut homini defuerit, nulla denique in parte cessauerit. Sic ut eam plane instituisse iam uiam, atque ita pleno gradu iter ingressus uideatur, breui ut putetur parentem quoque ipsum uestigijs consecuturus. De funere autem nihil est, quod dicam. Tantum ad aui exemplum ex præscripto celebratum est, quemadmodum ipse, ut dixi, moriens mandauerat. Tam magno autem omnis generis mortalium concursu, quàm magnum nunquam ante meminerimus. Prodigia uerò mortem fermè hæc antecesserunt, quanquam alia quoque uulgò feruntur. Nonis Aprilibus, hora fermè diei tertia, triduo antè, quàm animam edidit Laurentius, mulier nescio quæ, dum in æde sacra Mariæ Nouellæ, quæ dicitur, declamitanti è pulpito dat operam, repente inter consertam populi multitudinem expauefacta, consternataq; consurgit, lymphatoq; cursu, & terrificis clamoribus: Heus heus, inquit, ciues, an hunc non cernitis ferocientem taurum, qui templum hoc ingẽs flammatis cornibus ad terram deijcit? Prima porrò uigilia, cùm cœlum nubibus de improuiso fœdaretur, continuò Basilicæ ipsius maximæ fastigium, quod opere miro singularem toto terrarum orbe testudinem supereminet, tactum de cœlo est, ita ut uastæ quæpiam deijcerentur moles, atque in eam potissimum partem, qua Medicæ conuisuntur ædes, ui quadam horrenda, & impetu marmora immania torquerentur. In quo illud etiam præscito non caruit, quòd inaurata una pila, quales aliæq; in eodem fastigio conspiciuntur, excussa fulmine est, ne non ex ipso quoq; insigni proprium eius familiæ detrimentum portenderetur. Sed & illud memorabile, quòd ut primùm detonuit, statim quoque serenitas reddita. Qua autem nocte obijt Laurentius, stella solito clarior, ac grandior suburbano imminens, in quo is animam agebat, illo ipso temporis articulo decidere, extinguiq; uisa, quo compertum deinde est eum uita demigrasse. Quin excurrisse etiam faces trinoctio perpetuo de Fæsulanis montibus, supraq; id templum, quo reliquiæ conduntur Medicę gentis, scintillasse nonnihil, moxq; euanuisse feruntur. Quid? quòd & leonum quoque nobilissimum par, in ipsa qua publicè continentur caueæ sic in pugnam ferociter concurrerit, ut alter pessimè acceptus, alter etiam leto sit datus. Arreti quoque supra arcem ipsam geminæ perdiu arsisse flammæ, quasi Castores feruntur, ac lupa identidem sub mœnibus ululatus terrificos edidisse. Quidam illud etiam (ut sunt ingenia) pro monstro interpretantur, quòd excellentissimus (ita enim habebatur) huius ætatis medicus, quando ars eum, præscitaq; fefellerant, animum despondertt, puteoq; se sponte demerserit, ac principi ipsi Medicæ (si uocabulum spectes) familiæ sua nece parentauerit. Sed uideo me, cùm quidem multa, & magna reticuerim, ne

Prodigia.

rim, ne forte in speciem adulationis inciderem, longius tamen prouectum, quàm à principio instituerам. Quod ut facerem, partim cupiditas ipsa obsequendi, obtemperandiq; tibi optimo, doctissimo, prudentissimoq; homini, mihiq; amicissimo, cuius quidem studio satisfacere breuitas ipsa in transcursu non poterat: partim etiam amara quædam dulcedo, quasiq; titillatio impulit recolendæ, frequentandæq; eius uiri memoriæ. Cui si parem, similemq; nostra ætas unum forte atq; alterum tulit, potest audacter iam de splendore nominis, & gloria, cum uetustate quoque ipsa contendere. Vale. XV. Calendas Iunias. M. CCCCXCII. in Fæsulano rusculo.

CAESAR CARMENTVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Politias tuas, hoc est, Miscellaneorum librum ostendit nuper mihi Iacobus Rufinus, amœnissimi homo ingenij, tibiq; amicissimi. Nihil me hercules illis mundius, nihil acutius, nihil doctius, ista una centuria (ut equidem sentio) non modò Gellium, & id genus alios æmularis, sed longè superas. Fama quanquàm magnus es, scriptis certè maior: quare ætati huic nostræ gratulor. Est enim præsenti in seculo, quod admirari possimus, ne semper ueterum ingenia suspiciamus. Ego per te cùm multa didicerim, tibi me debere fateor, cunctaq; mea polliceor. Amicos habes supremæ fortunæ uiros, nos humili de plebe sumus, qui quasi fores amicitiæ tuæ pulsamus. Quid tu tenuis hominem sortis despicies? Inter ganeatas dapes uilis quandoq; iuuat, atq; appetitur oliua. Porrò quòd & ipse literas istas profitear, nihil uelim charum me tibi reddat: nam professio adeò ieiuna est: in hoc laude dignus, quòd ad studia ista anhelem, non quòd profitear. Quali enim simus doctrina, ipsi probè scimus: iter in densis tentamus tenebris, lucella sectamur: quandiu tantum congesserimus, quantum sit satis pro uictu annorum aliquot, mox Athenas, id est, Florentiam ad capiendum abs te cultum ingenij proficiscemur: absentem quæso, & incognitum, si potes, dilige interea, & Vale.

ANGELVS POLITIANVS CAESARI CARMENTO SVO S. D.

Ignosce occupationibus Cæsar, neq; me uel superbum crede, uel inofficiosum, quòd ad tuas hactenus literas non rescripserim. Melior diei pars lectionibus uarijs mihi teritur, reliqua datur amicis opera. Noctem sibi quies, & somnus cum precibus, horario, & stylo diuidunt. Ac (ne manifesta dissimulem) recrastinator quoque natura sum maximus, nec ad diem facilè soluo, quanquàm omnino aliquando soluo quod debui: quorum alterum dum redditur (ut uerum fatear) nonnihil dolet ob ignauiam: alterum me, quoniam redditum nõ est, semper excruciat. Venio nunc ad epistolas tuas, quas equidem, quoniam sunt elegantissimæ, plenæq; mearum laudum, cupiebam sic in uicem ferre laudibus, ut par pari relatum cognosceres: At enim si fecero, credet aliquis me forsitan huius deniq; spe mercedis, abs te anteà fuisse laudatum. Quare malo equidem tibi hoc officium debere, quàm meas laudes adducere in suspicionem, præsertim sic abs te rhetoricè dictas, ut ob eas ipse quoq; mihi placeam, qui scio ueras non esse. Sine igitur, quæ de me scripsisti, mora aliqua temporis roborari, talionemq; tum deniq; à nobis expecta. Nunc usuram laudationis tuæ gratuitam quæso permitte dies aliquot, ne quis argutulus dicat, nos iter nos (ut illi apud Terentium faciunt) tradere operas mutuas. Vale. Florentiæ, Idibus Ianuarijs M. CCCCLXXXVIIII.

ANG. POLITIANVS TRISTANO CHALCO SVO S. D.

SIgnificas mihi literis tuis decuriam scribarũ totam sic delectari Miscellaneis nostris, ut inde me quoq; uidelicet autorem, quanto uix credibile sit amore prosequatur. Equidẽ habeo gratiã studijs meis, & uigilijs, in quibus acriter ab ineunte ætate, si minus cum dispendio bonæ ualetudinis, certè sim maximo periculo uersatus. Etenim quamuis ipsa sibi literarũ tractatio satis grande præmiũ sit, adeò scilicet suauis, & iucunda, tamen istiusmodi fit accessionibus, ut nullum uitæ genus esse putẽ cum literati hominis otio, dummodo non sterili, conferendum. Nec enim plures Iasoni, & Cadmo satu dentiũ nati sunt hostes, quàm mihi satu Miscellaneorum nati amici. De Tertulliano, quod requiris, Quintus Septimius Florens Tertullianus appellatur, eiusq; legi libros, præter Apologeticum, de pallio, de carnis resurrectione, de corona militis, ad martyria, de uirginibus uelandis, de habitu mulierũ, de cultu fœminarũ ad uxorem, ad Scapulam, de persecutione ad Fabiũ, de exhortatione castitatis, de patientia, de monogamia, de præscriptionibus hæreticorũ contra Hermogenẽ, aduersus Praxeam, Valentianos, Marcionẽ, Iudæos, hæreticos omneis. Ipse quorundã, præter hos, librorũ meminit à se compositorũ, qui nec extant. Lactantius, ut in omnibus eruditũ doctrinis ita in eloquendo duriorẽ perhibet. Augustinus lapsum quibusdam locis miratur, quãuis hominẽ doctissimũ, Cyprianus sua frequẽter scripta de illius fontib. irrigauit. Reliqua super eo libellus Hieronymi uirorũ illustriũ suppeditabit. Ex apologetico uerò nimiũ tibi deerat, quod & huic epistolæ totũ subnexui. Tu cæteros tamen eius libros caue putes cũ apologetico cõferendos: tũ illud scito, uolumẽ esse, quod desyderas, propè immẽsum. Nã quod ad operã scilicet attinet meã, libenter equidẽ de illo tibi uerbis eisdẽ spondeo, quibus Publio Septimio de ciuiũ fortunis Antonius. Quod cõcupiscas, tu uideris. Quod concupiueris, certè habebis. Vale. Florentiæ, pridie Idus Ianuar. M. CCCCLXXXIX.

Tertulliani lib.

ANG. POLITIANVS TRISTANO CHALCO SVO S. D.

Marianus Genazanensis theologus.

SCribis Marianũ Genazanensem Theologiæ consultũ, qui sacras istic ad populũ conciones habet, tanta esse omniũ admiratione apud uos, ut eorum facile fidẽ, quæ de ipso in Miscellaneis prędicauimus, absoluerit. Iri ad hunc plenis undiq; uijs, allici lepóre uerborũ, suspendi sententiarũ grauitate, flecti omneis orationis impetu, & uiribus. Fatebor quid mihi usu uenerit, cùm primũ hîc apud nos concionari cœpit. Accessi ut audirem, sic quomodo alios consueuerã, explorabundus, & penè (ut uerũ dicã) contemptim. Sed ut habitũ uidi hominis, & statũ, quasiq; indolem quandam in oculis, & uultu minimè uulgarem, cœpi aliquid expectare iam quod esset in probaturus. Ecce tibi igitur, præfari incipit. Arrigo iam tum aures, canora uox, uerba electa, grandes sententiæ. Deniq; agnosco incisa, uideo membra, sentio circunductum, capior numero: tum partiri pergit, attendo: nihil impeditũ, nihil inane, nihil ibi quod caudam traheret. Texit deinde argumentorũ nexus, illaqueor: retexit, expedior: inserit alicubi narratiunculas, ducor: modulatur carmen, teneor: iocatur nonnihil, rideo: premit, urgetq; ueris, do manus: tentat affectus mitiores, statim mihi per os lacrymæ: clamat iratus, terreor, ac uenisse iam nollẽ. Deniq; pro re ipsa, quam tractat, & figuras uariat, & uocis flexus, & ubiq; actionẽ gestu commendat. Mihi uerò etiam (ut fatear) crescere in ipso pulpito, nec supra sui modò, sed omnino suprà hominis mensurã sæpe est uisus. Ac dum sic omnia, quasi singula contemplor, cessit miraculo iudiciũ. Putabam fore tamen, ut consumpta postmodum nouitate, minus in dies me caperet. Cæterum contrà accidit, idem enim

postridie,

postridie, quasi alius audiebat, sed illo ipso melior, qui pridie uisus optimus. Nec tu illud corpusculum contempseris, inuictum, infatigabile est: ut non aliunde ma gis reparare uires, quàm de laboribus ipsis uideatur. Quis inde autem tantum uo cis, tantum spiritus, tantum uirium, ac laterum speraret? Adde quòd & rusticatus quandoq; sum, domiq; cum ipso familiarius egi: & quidem nihil uidi placidius, ni hil tamen etiam cautius. Non eius absterret seueritas, nō item corrumpit facilitas. Alij cùm se magistros ecclesiarum profitentur, credunt sibi ius esse in homines ui tæ, & necis: itaq; sic intemperanter potestate abutuntur, ut nunquā supercilium, nunquam pædagogi uultum, & uerba illa tetrica deponant. Hic autem noster sic modum tenere didicit, ut in ipso tantum pulpito censuram exerceat: cùm descen dit, inuicem ciuilitas excipiat. Quare sic à me, sic à Pico item Mirandula meo (bo ne deus, quo uiro?) frequēter aditur, ut nullo magis quàm sermone illius, & con suetudine, tristitiam literati laboris discutiamus. Nam Laurentius ipse Medices e legans ingeniorum spectator, quantum homini tribuat, nō modo substructo pro tinus insigni cœnobio ostendit, sed multò etiam magis assiduitate quadam, cul tuq;: sic ut unam cum illo ambulatiunculam omnibus fermè uitæ urbanæ discur sibus anteponat. Itaq; te quoq; hortor, inspicias hominem (si potes) & explores, etiam de proximo, laudabis & hic Politiani tui iudicium. Nec illi molestus un quam uenies, nescit offendi. Non enim is est, qui lucem refugiat, & oculos: puto, quia bona conscientia testibus omnino gaudet, quamuis utiq; non desideret. Va le. XI. Calend. April. M.CCCCLXXXIX.

Ecclesiarum magistri su percilioſi

ANG. POLITIANVS ANTONIO PIZAMANO S. D.

Vid esse hoc dicam uir doctissime, quòd illo ipso tempore, quo uos Io anni Pico Mirandulæ, me præsente, tu Grimanusq;, non iam tuus po tius, quàm meus, quanquàm mentito nomine, quanquàm dissimulatā patria, quanquàm sub mille inuolucris exhibuistis, nō alium prius, aut libentius sermonē, quàm de uobisipsis, licet aliò reuocantibus, ac propemodum resistentibus iniecimus? An non, obsecro uos, surda & ignara quædā naturę con sentientis ratio non modo personā detrahere illam uobis intempestiuam, sed & exprobrare fucum falsarū huiusmodi apud amicos imaginū uidebatur? adeon' autem uos tum fuisse ferreos? adeon' quęso in illo malè mehercules lepido propo sito pertinaces, ut cùm de utroq; uestrū, tam ardenter uterq; nostrum sic à uobis, quasi certè nō à nobis, quęrebamus, & cùm apud uos de uobisipsis, ut apud alios, tam ex animo, tamq; amanter loquebamur, duritiē tamen, aut obstinationem po tius latendi, fallendiq; nos eandem semper retinueritis? O (si nō ita induxissetis a nimum) qui complexus, & quanta illa nostra extitissent gaudia? Quem diem no bis inciuili illo, ne dixerim crudeli cōmento, quem fortasse etiā uobis inuidistis. Etenim ego, ne postea quidem lætitiā indicij toto persensi pectore, cùm sub arti culo uno temporis mihi uos penè prius abstulistis, quàm obtuleratis. Nā etsi ani mus omnino inclinabat eòdem, uix tamen credere audebam uos eos esse bona fi de, qui uidelicet eratis: nec enim uel ab eis me antea potuisse, uel tum quoq; non iterum posse falli existimabā, qui se nuper fefellisse confitebantur: ut ne illud qui dem tantillum uoluptatis, liberum, syncerumq; mihi, & ab omni uacuum suspicio ne reliqueritis. Vt enim pisces, atq; aues decepti semel cæteros etiam cibos, illi ha matos, hæ uiscatos credunt: sic ab impostura nuper uestra, quod etiam merū, syn cerumq; fuit, esse id omne tamen dilutū mihi, atq; incrustatū penitus uidebatur. Fecit isthuc ipsum olim in me Picus, uerum longe ille mitius. Nam cùm me rusti cantē temporarius uersipellis adiuisset, ac sibi ludos paulisper de amico cepisset,

& de se quid sentirem callide, quasi alienus explorasset: mox tamē ubi lusit satis, ultro se mihi ridens patefecit, ut omni prorsus erepta nube frui iam liberrime suauissimi iuuenis præsentia, dulcissimoq; colloquio licuerit, & ueras audire, & reddere uoces. Vos contrà immodici, nisi me fortuna reuertentem uestra ipsorum causa rure in urbem, penè dixerim fugientibus in ipso limine obiecisset, taciti (quod adhuc abominor) taciti ambo, & ignorati mihi, tum pro Venetis Vicentini, pro Pizamanis, & Grimanis, nescio qui Porticenses discesseratis. Sed enim querelæ conticescant, feræ iam & nihil profuturæ, licitumq; amicis fuerit ludere: aliquando ex suo commodo amicos, sicuti charissimos homines etiam interdum numina solent, quod uiri quidam sapientissimi prodiderunt. Venio nunc ad epistolas tuas elegantissimas, quas mihi & Pico Lactantius noster diligentissimus reddidit, hoc est, utranq; utriq;. Nam quod in hoc genere alteri datur, utriq; profectò datur, & quidem uideris in eis mihi uel ob hoc ipsum neruos omneis tuæ contendisse humanitatis, ut quod peccaueras, antea te nobis coràm diffingens, nunc absens eundem refingens pulcherrima uicissitudine redimeres. Etenim sic in literis ipsis amor, humanitasq; tua, & suauitas ingenij natiua quædam uiuit, spirat, exhibetq; se, ut non (quod solitum est) in atramento, sed in penitissimis præcordijs intinxisse nobis scriptorium calamū uidearis. Ita quod ait Syracusius poeta, si quid nos anteà momordisti, nunc innoxium repetita etiam utilitate reddidisti. Nam quòd breuiores fuerint epistolæ, dolemus quidem, sed eas arte longissimas, hoc est, à capite crebrò repetentes, facere didicimus. Sunt autem adhuc apud me literæ quoque aliæ tuæ, neque non simul & Grimani, quas abhinc annos fermè decem dedisti ad me. Nec illæ profectò indignæ, quæ tanquam semina iacerent adulescentes, qui quidem forent ad hanc uberrimam frugem peruenturi. Nempe igitur sicuti amatores munuscula suæ quisq; Veneris diligenter seruant, anellum puta, catellam, sudariolum, uiolam quoque, nonnunquam rosam, flosculum: sic ego tuas illas, & item Grimani literas amoris ueri gratissima pignora, nō modò paulò incuriosius non habeo, sed & sub oculos crebrò reuoco, nunc mihi ipse, nunc amicis recitans, atque ita memoriam redintegrans, ita affectus renouans, ita consuetudinem mihi uestram quàm sæpissime asciscens. Quare abs te iure quodam meo postulo, ne istud ad me scribendi officium omittas, cuius fructum tanti faciam. Sed cùm tibi à studijs grauioribus otium suppetit, otium illud in me potissimum transferas, operamq; mihi aliquam saltem uacui temporis impertias. Debes hoc amori meo, debes certè humanitati tuæ. Dominicum uerò Grimanum lætor equidem legationis honorificentissimæ perfungi munere: cupio tamen eum saluum quàm primum recipias, ne diutius à Musis ferietur, & ut aucto multis pro merito laudibus ob rempub. bene gestam, non tuo modò, sed meo quoque nomine gratuleris, salutes, amplectarisq; reducem: tum qua poteris significatione, unum me quoque illi inter longa prosequentium officia repræsentes. De codice autem nihil te equidem hortabor. Errarem potius, si causam tibi meam commendandam putarem. Tantum dixerim uehementer me illum desiderare, qui lectus à me libenter, custoditus diligenter, etiam deinde fideliter remittetur. Ioannes Picus Mirandula, quasi Roscius quidā literarij theatri, respondebit arbitror & ipse ad tuas literas, quas uidelicet gratanter accepit. Te cordi, & Grimanum, mecum simul infixos habet, & quidem trabali clauo: laudat utrunque ubique, quacunque occasione, nec occasio illi tamen unquam deest. Sed & Laurentio Medici tuas ego ad me literas recitaui, fabulamq; illā simulati nominis ridenti narraui totam. Castigauit tamen ille me uerbis, quòd cognitos deinde

non etiam

non etiam inuitos in ædes suas adduxeram, ut ueteris cælaturæ uasa, gemmasque, quando id uos cupere dixeratis, pro arbitrio spectaretis. Negaui me parem duobus. Nam ne Hercules quidem contra duos, quod est in prouerbio. Verùm amat ille uos, fauet proposito doctrinæque isti, uir unus ad omnia magna & honesta natus, educatus, exercitatus, nec minore à uobis (ni fallor) studio uisendus, quàm illa ipsa cælamina, quæ prius appetita, dein tamẽ oblata continuò refugistis. Vale.

ANGELUS POLITIANUS FRANCISCO CASAE SUO S. D.

Ccepi epistolam tuam, qua mihi significas allatum isthuc esse de machinula Automato, quæ sit nuper à Laurentio quodã Florentino constructa, in qua siderũ cursus, cum cœli ratione congruens explicetur. Aisque te cupere ut quoniam famæ fides derogetur, ego ad te de ea scribam si quid comperti habeam. Geram tibi morẽ. Et quamuis longo interuallo id opus ruri agens, haud aspexi: tamen eius uel quæ forma sit, uel ratio, uel usus, quantum consequi memoria potero, breuiter exponam. Quæ si tibi explicatio paulò uideatur obscurior, non nostræ omnino orationi, sed ipsius etiam rei, qua de agitur, subtilitati, atque adeò nouitati uelim attribuas. Columella est quadrata, quæ pyramidos modo in acutum desinens fastigiatur, altitudinis ferè trium cubitũ: Supra eam pro capitello planus orbis est aheneus, auro & coloribus distinctus, & in cuius altera parte omnis syderum errantium cursus explicetur, cuius est dimensio cubitali breuior, rotulisque intrinsecus, denticulatis agitur, circulo immobili summum complectente marginem, quatuor & uiginti horarum spatijs distincto: Intraque cum in summo uersatili orbe, signa duodecim suis discernuntur gradibus: Interius orbiculi octo pari fermè inter se magnitudine uisuntur. Ex ijs duo medium obtinent punctum, alter scilicet alteri infixus, sic ut inferior maiusculus solem, superior lunam repræsentet: à sole radius ad circulum pertingens, in ipso quidem horas, in signifero uerò menseis, dies, graduumque numerum, uerumque & medium (quod aiunt) solis motum pariter indicet. A luna item stylus prodit, ipsius horarum index, quæ scilicet inferius in limbo ipso maioris orbiculi designantur, perque lunaris epicyclij transiens centrum, signiferumque contingens, medium sui syderis declarat motum. Alter item indidem exoriẽs, lunarisque centrum corporis, hoc est, epicyclij oram secans, uerum eius locum manifestat. Quo fit ut & tarditas, celeritasque, & motus, cursusque omnis, & coitus item, pleniluniaque uisantur. Circum hos orbiculi sex, quorum unus, quem Draconis caput, caudamque uocant, solis pariter lunæque defectus insinuat. Reliqui planetis attributi. Quorum à singulis bini eminent cuspides motuum indices, perinde atque in luna ostendimus. Sed ij retrò quoque gradiuntur, quod nequaquam in luna usuuenit, utpote cuius in contrarium feratur epicyclios. Ita & coniunctionum, & recessuum, & latitudinum ratio in singulis manifesta. Est præterea limbus alius signiferi instar, sex illos, quos dixi, planetarum orbiculos superne secans, unde & orientium gradus signorum, & dierũ spatia, hoc est, quota sol hora exoriatur apparet. A quibus singuli planetæ orbiculis deferuntur, & uicissim interdiu quidem ad orientem, noctu uerò ad occasum commeant. Contrà orbis ipse amplissimus noctu ad orientem, interdiu ad occidentem, quatuor & uiginti horarum spatio planetas torquet. Quæ scilicet omnia cum cœlo congruere ipso & ratio conuincit, & peritissimus quisque consentit. Nec est quòd mireris incredibilia hæc uideri permultis. Quippe (ut est apud quendam) Tarda solet magnis rebus inesse fides. Vix ipsi, inquam, oculis credimus, cùm hæc quotidie intueamur. Atque adeò

αὐτόματον.

Astronomici instrumenti descriptio.

cùm legerem aliquando tale quiddam fabricatum Archimedem Syracusanum, uacillabat etiam in tanto autore fides, quam planè hic noster absoluit. Et ipso quidem opere laus omnis inferior est: neq; enim aliter laudari pro dignitate potest, nisi ut omnem illi laudem esse imparem fateamur. Ipsum certè artificem dubium est morum'ne, & probitatis, candorisq;, & sanctitatis, an ingenij magis causa admiremur, sic ut & coelitus demissum, & in coelo ipso coelũ didicisse existimemus. Vale. Fesulis, VI. Idus Augustas. M.CCCCLXXXIIII.

ANG. POLITIANVS PHILIPPO POSCO S. D.

Ratum fecisti quòd epistolam, quòd uersiculos misisti. Quæris quid sentiam, breue faciam. Recti sunt, festiui, arguti, pleni sensibus, & aculeis. Dicerem consummatos, nisi non cum seculo hoc illos, sed cum uetustate committerem. Quòd autẽ rogas, cur ego has particulas, quod quod, & adq;, per d, potius quàm per t, literas notem, facile responsum. Ac ne aut te circunduci, aut etiam falli putes, pauculos testes, neq; eos tibi non domesticos citabo. Est in atrio capitolino ad sinistram opinor æneí Herculis, haud ita pridem inuenti, marmor quoddam uetustis, ac iam penè exoletis incisum uersiculis, quorum initium est: Hercules inuicte. In eo hoc quoq; legitur, Administrandũ quod
Quodannis. annis. Adstipulatur etiam huic scripturæ ille codex antiquissimus Vergilianus, qui istic in intima Palatina bibliotheca adseruatur, maiusculis characteribus exaratus, de quo paucula mecum recognoscas, licet ex Bucolicis modò, & Georgicis, ne totum tibi sit uolumen explicandum. Pocula, inquit, bina nouo spumantia lacte quodannis. Et paulò pòst: Vt Baccho Cererique, tibi sic uota quodannis. Et rursum: Degenerare tamen ni uis humana quodannis. Item: Nanque omne quod
Adque. annis Terq; quaterq; solum scindendum. Sed & illud, adq; pari ratione notatur. Neq; te moueat quòd in ponte illo Anienis à Narse constructo deprehendas aliter: atq; interruptum continuatur iter, nisi si illi inerudito seculo standum putas. Ego Quint. sequi malim, qui in primo de Oratoria institutione libro, uelut frigidam eludit, quæ sit à multis seruata differentia, ut ad cùm esset præpositio, d, lite-
Ad, & At. ram, cùm autem coniunctio, t, acciperet. Itaq; ueteris adhuc scripturæ uestigia in eodem inuenias Vergilio: ut, Adque humiles habitare casas. Ad mihi sese offert ultro. Adque iterum ad Troiam. Adque ære Menalca. Adque solo proceras erigit alnos. Adque utinam ex uobis unus. Adque aduersos detinet hostis. Et mille alia, ut minore etiam, quàm sum pollicitus, me pomoerio circumscribam. Quærit
Adgredior. insuper de nobis Lollius noster, cur idem in uerbo adgredior seruemus. Ducitq; eum (ni fallor) cùm consuetudinis uis, tum Prisciani autoritas. Sed ego à consuetudine hac praua ad rectam uetustatem prouoco. Inspice (si est otium) librum eundem, ita opinor inueneris: Adgredere ô magnos, aderit iam tempus, honores. Et item: Adgressi: nam sæpe senex spe carminis ambos Luserat. Neq; mihi sanè hoc quidem loco non imbecilla etiam (adsit uenia dicto) ac uacillans Prisciani uideatur autoritas: quippe qui etiam censeat, errore magis scriptorum, quàm ratio-
Numismatum fides. ne factum, ut adfatur, adludo, adrideo, adnitor, adsumo, d, retineant. Quis enim putet etiam in nummismatis ipsis Cæsaribus consecratis, id mendum admissum?
Adlocutio. in quibus cùm alia ad eundem modum, tum certè adlocutio, d, litera notatur, nun
Pomponius Lætus. quam l. Sed uos nimium belli homines, ac faceti, planè me luditis, qui domi Pomponium habeatis, hominem totius antiquitatis, omnisq; adeò literaturæ consultissimum. Itaque ego ineptus etiam Athenas noctuam. Sed iam uale, nostrasq; Lollio occupationes excusa, ad quem scilicet nullas huic quidem tabellario literas dederim. Vale.

ANG

ANG. POLITIANVS IOANNI GOTTIO RAGVSINO S. D.

Vm per hos quadragesimæ proximos dies enarrandis populo sacris literis essem occupatus, pellegi tamen libros carminũ tuorum, quos mihi tu pro singulari humanitate tua, mutuoq; inter nos amore dedicaueras. Hi me scilicet cùm uoluptate maxima, tũ maiore prorsus admiratione affecerunt. Nam quem non, obsecro, suauitas illa tanta, lepot, elegantiaq; uersiculorũ, tot aculei, sales, argutiæ, tanta eruditio, tãta uarietas, tantæ ubiq; Veneres, Gratiæq; delectent? Quis non attonitus audiat hominem ab Illyrio mercimonijs (ut inquit Plautus) emundis, uendundisq; occupatum, florentibus adhuc annis, tantos in omni poetice fecisse progressus, ut nõ solùm cum suæ ætatis hominibus, sed cum ipsa planè antiquitate conferri possit? Persequerer nimirum singula mi Ioannes, quæ ego in tuis poematis audacter contra ueteres statura deprehenderim, ni metuam, ne aut plus paulò indulgere amori, aut assentatiuncula aliqua uideat te uelle demereri. Sed planè ita sentio, esse hos libellos ita examussim perfectos, atq; ad summum absolutos, ut ne ab liuore quidem iure ualeant reprehendi. Debet autem tibi hoc nostrũ (qualecunq; est) seculum, quòd tu uidelicet par ueteribus in hoc saltẽ laudis genere reddidisti. Equidẽ gratias tibi ago immortaleis, utpote quem tuis illustrando carminibus immortalitate donaueris. Ita enim mihi persuadeo, tam lepida ista poemata, tã uenusta, tamq; ornata, & pulchra, omnem esse iniuriam temporum superatura. Vale.

Politianus ecclesiastes.

ANG. POLITIANVS ROBERTO SALVIATO SVO S. D.

Eatus es gratiæ mi Roberte, quem sic docti certatim laudant, ut tum dèniq; docti credantur, cùm te maximè laudauerint. Prodigiosus honor, sed tuis meritis non indebitus. Facit enim sedulitas erga hunc ordinem tua, non ut ineptus, aut adulator, qui laudet, sed ut impius, aut ingratus habeatur, qui non laudet. Adeò quippe doctorum studioso fauetur, ut in ipsum nec inuido quicquam liceat. Quare ne, quæso, morum talium pœniteat, quibus ad splendorem nominis plus multò proficitur, quam triumphis. Nunquam enim uestigia gloriæ obliterantur ab hominum doctorum impressa, non ingenio dixerim, sed animo. Vale.

Studiosos doctorũ ab omnib. laudari.

ANGELVS POLITIANVS ANDREAE MAGNANIMO SVO BONONIENSI S. D.

Eq; desidiæ meæ, neq; occupationũ culpa omnino est, licet harum quoque nonnulla sit, quòd ad epistolã superiorem non rescripsi hactenus, sed tuæ potius facilitatis notæ iam sic omnibus, ut ob eam protinus & ego licere in te mihi omnia existimauerim. Qui si nomen hoc humani retinere studes, quòd usu penè iam fecisti tuũ, nec ita sci silentio nostro potes ullo pacto, nec debes. Quòd Miscellaneis nostris ita faues, ut Atticis quoq; noctibus eas compares: equidẽ uellem minus uulgò humanus habereris, ut nõ ex ingenio tuo semper ad officiũ parato scribi talia, sed ex operis ipsius meritò crederet. Tu perge nihilominus ornare isto pacto me uel immerentẽ. Nõ minus enim plerũq; delectat falsa, quàm uera laus: sicuti gratius accidit ferè quod dono datur, quàm quod ex debito. Vale. Florentiæ, XVII. Calend. Febru. M.CCCCLXXXIX.

ANG. POLITIANVS ANDREAE MAGNANIMO SVO S. D.

Fflagitari scribis isthic ab ijs, qui libros excudunt formis, Herodianũ meum. Meũ enim iure appello, quẽ quasi Latinitate donauerim. Tum rogas codicẽ tibi ipsum tuum remittã aliquando nostra (quod illos cupere ais) manu emendatum. Remitto, sed (ut uerum fatear) leniter potius, quàm

tius, quàm seuerè castigatum: sic autem ut nostra errata plura in eo, quàm librarij deprchendas. Crediderim tamen stylo ipsi certè meo, hoc est, interpretis, plus aliquantò ueniæ deberi, quàm autoris: quoniam meliusculè respondent ferè, quæ scribas, ubi sit liber quasi cursus, quàm quę uertas, ubi nihil extra præscriptũ. Accedit & illud, quòd hoc mihi munus interpretandi quasi lcuioris operæ fuit, utpote qui diebus pauculis dictauerim sic deambulãs. Itaq; tantum abest ut mihi inde laudem petam, ut etiam abundè pulchrum fore putem, si uitauero grauiorem culpam. Quare cùm amicis reliquis, tum tibi in primis omnem huius operis defensionẽ non remitto solùm, sed etiã propè interdico, uosq; integros ad alia reseruo, quæ post edẽtur. Sed quanquàm plurimi sunt apud uos, qui mihi etiã plus nimio fauent, unus tamen es tu, Andrea Magnanime, cognomento isto tuo gentilitio dignissime, quem equidem faciam plurimi, cùm quod ex bonis ortus, & opibus flores, & honoribus, tũ uel maximè quòd ingenio es elegantissimo, moribus suauissimis, gratia penè quadam, quicquid ais, quicquid loqueris, imò etiam si nihil ais, nihilq; loqueris, singulari, ac uultu deniq; ipso (quod dicitur) homines deuincis. Itaq; nihil quenquam metuo, ubi tu mihi studeas. Nunquam enim malè de Politiano sentiet, qui placere eum Magnanimo intelleget. Vnum tantum est, quod à te nunc contendo. Cures pro reliqua in nostris rebus diligentia, ut quàm minimum quasi degenerent ab origine, quæ mox uolumina formabuntur: utq; ne illæ ipsæ quidem adnotatiunculæ omittantur, quas marginibus adscripsimus. Inter eas uerò etiam locos puto treis, quatuor ue ad summum reperies, ubi fuit excusatione utendum corrupti apud Græcos exemplaris. Ad hæc uerò facilè procuranda, obeundaq; magis idoneum habere, magisq; ex usu tuo neminẽ possis, quàm Alexandrum Sartium, ciuem tuum literatum hominem, nostriq; studiosum, tum (quod ego in hac re primùm puto) neutiquam in amici negotio dormitantem. Vale. In rusculo Fæsulano, pridie Nonas Maias. M. CCCCXCIII.

Interpreti ueniam deberi.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER QVINTVS.

ANG. POLITIANVS BARPTOLOMAEO SCALAE S. D.

T tu mihi superioribus diebus apertè dixisti, & abs te auditum multi retulerunt, non placere genus scribendi meum, propterea quòd ascita nimium uerba, & remota consecter. Me quoq; esse quendam (sic enim soletis dicere) ferruminatorem. Vox enim hæc apud te significare iamdiu cœpit eum, qui uerbis istis paulò minus uulgatis uteretur. Nam Hermolaũ Barbarũ, quasi per iocũ uocare ferruminatorẽ soles (ut audio) quia uerbũ fortasse istud aliquoties ille usurpauisset. Sed ego, mi Scala, quemadmodũ tibi facilè cõcedo uocẽ infrequentẽ nõ temere recipiendã: sic è diuerso contenderim, nõ debere esse cuiquã fraudi quòd Latinas, & apud idoneos autores repertas in usum reuocet, ac uetustis dare nouitatẽ studeat, nec uacare omnino patiat, quæ temporũ culpa prorsus in desuetudinem abierũt. Etenim si quę cuiq; obuia sint, ea tantũ noster sermo recipiat, nulla magis, quàm tabellionũ lingua utemur. Ad Ciceronẽ uerò quòd me reuocas, autorem quidẽ Latinæ linguæ summũ, nec tamen solum, quæro quid alijs facias, quorum testimonia uim sententiæ semper apud eruditissimũ quenq; habuerunt? Quæro item, quid uni saltẽ Varroni respõdeas, qui quidem sicuti Ciceroni palmam cõcedit orandi causas, ita Latinè loquendi sibi retinet? Quæro etiam, an quasi

Ferruminator.

Varro.

quasi barbaros quosdam reijcias Liuium, Sallustium, Quintilianum, Senecam, Plinium quoque utrunque, multos alios præterea tot seculorum suffragijs comprobatos? præsertim cùm diuersissimè iam quidã dubiam fecerint palmã: uelut apud Græcos Herodotus in historia & Thucydides, apud nos autem Liuius, & Sallustius. Quid quòd & Cicero dissimillimus Demosthenis? Nihil enim adijci alteri, nihil alteri detrahi potest: uidelicet orationis ille succus alteri quidem penè deest, alteri uerò quasi superfluit. Cæterùm cur hoc ipsum uerbũ Ferrumino tanto cum risu profertur? cùm sit proprium, simplex, non malè sonans, non obsoletum, quo nec Plinius ipse proprietatis adamator, nec Iurisconsulti abstineant, qui uocabulorum sibi uim iure quodam suo præ cæteris uindicant. Eò ne igitur, quoniam semel aut iterum sit usus Hermolaus, meritò aut contemnitur, aut irridetur? Multa tu quidẽ (credo) scripsisti, non multa adeò tamẽ edidisti, quæ uulgò ferantur. Sed historiam certè componis, longum opinor opus, & arduum. Quod ergo in te sta tuis exemplum, si ne bonorum quidem autorum uocibus utemur tutò? Fateor tamen rationem habendam uel materiæ, quam scribas, uel personæ, ad quam scribas, uel temporis, in quo scribas. Non enim idem Ciceronis actiones, & Apuleij Milesias fabellas decuerit. Alia enim quasi lingua, qua ludimus, alia, qua seria peragimus. Nec eodem sermone puerum, quo doctum hominem alloquaris. Nec rursus eodem modo ad amicos, quo ad ignotos, nec eodem ad principes, quo ad priuatos scribas. Quare Cicero quoque tuus, fortasse autem & meus, ita sibi dissimilis aliquando deprehendit, ut non omnia perinde quæ scribit, eiusdẽ prorsus esse autoris uideantur. Sed te censorem Scala facilè ferimus, hominẽ tot annos in literis non sine gloria uersantem. Malè doctos quosdã ferre irã non possumus, qui tamẽ ipsi quoque omnia exigunt ad Ciceronis gustum. Sæpe enim hoc usu uenit, & quidem cum magno meo interdũ uel risu, uel stomacho, ut illa ipsa in nostris scriptis potissimũ reprehenderent, quę in bonis emendatisque Ciceronis exemplaribus reperirentur, cùm tamẽ ipsi uoces omnino barbaras pro Ciceronianis usurparent; quas uidelicet excusores isti nouorũ librorũ Teutones peruersissimè aliquando effinxissent. Iam præceptũ illud Cæsaris, quod obijci protinus solet, ut tanquã scopulũ refugiamus infrequẽs uerbũ, magis fortasse illo seculo ualuerit, quo Latinè adhuc omnes loquebantur, quàm nostro. Iure enim tum poterat argui, qui parũ contentus foret ætatis suæ uocabulis. Nunc autẽ uulgò Latinus sermo nescitur, nec à nutricibus iã, sed à magistris discitur. Apud quos certè nulla magis haberi uerba & usitata debent, & recepta, quàm quæ de ueteribus illis magnorũ autorum thesauris proferantur. Hæc ego ad te liberè quidẽ, sed & amicè scripsi, mi Scala, non tam meipsum uidelicet asserens à risu tuo, quo equidẽ non offendor, quàm Hermolaum ipsum Barbarũ leuiter defendẽs, hominem seculi nostri eruditissimum, deque literis, & Philosophia, dum uixit, optimè meritum. Liceat autem mihi per te (ut opinor) quæ tua est in rebus omnibus æquanimitas, sentire aliud omnino in literis, quàm tu sentias, dummodo nulla inter nos amoris, hoc nomine, beneuolentiæque mutuæ iactura fiat. Vale. VIII. Calendas Ianuarias. M.CCCCXCIII.

Demosthenes. Cicero. Ferrumino. Teutones nouorum librorũ excusores.

BARPTOLOMAEVS SCALA ANG. POLITIANO SVO S. D.

Onuenerant in coronæ modũ quidã docti uidelicet, & literati homines, ac cùm de studijs (ut ferè fit) sermo incidisset, de diuo Hieronymo frequẽtior oratio fuit, ut ne uerbera quidẽ ante æterni Iudicis tribunal, quòd Ciceronianus, nõ aũt Christianus esset, tacerent. Theodorus Gaza, qui & ipse fortè aderat, uir profectò, quantùm possum ego iudicare de literis, præclara eloquentia, ridẽs facetè admodũ questus dicitur

iniuriam uiro sanctissimo [illegible] meritissimè illatã. Ita cum risu soluta concio est. Sed quorsum fabella, inquies mi Politiane, delitiæ urbis huius? quoniã & mihi quoq; nunc Theodoro aliquo opus est, qui me eximat de Ciceronianorũ grege. Nam quis est tandem, qui me usquã huiusmodi notauerit? qui ne inter mediocriter qui dem eruditos connumerari iure queam. Sum enim quispiam de populo (si nolle me uis) eloquentiæ Latinæ studiosus, affectatorq;, atq; admirator bonarum artium, ipse tamen triuialem uix aliquam eloquentiã, doctrinamq; consecutus. Nam testes profectò, qui id ad te mendacij detulerũt, falsum te nimirũ habuere, ne me indicta causa condemnes. An ego Sallustium, an Liuium despexerim? quorum altero nihil in scribendo ingeniosius, aut exactius crediderim: alterius grauitatẽ orationis, atq; maiestatem admirari satis pro meritis nemo potest. Nam quod de Quintiliano addis, & Seneca, & Plinijs ambobus, diuersa ratio est, ualde quidem tum rebus ipsis, tum elocutionis genere disparibus. Sed quãdo ad has me modò disceptationes eleganti epistola tua reuocauisti, agam ego tecum iam amicius, ut uoluisti, & liberius. Non enim stylũ ego duntaxat non probaui tuum aliquando, quia nimis affectata uideretur oratio: sed & alia fuerunt, in quibus à tuis ego opinionibus facilè dissentirem. Neq; unquam satis dignam putaui causam, quæ tan-

Vergilius, an Virgilius. tas turbas cieret, ut Vergilius scriberetur pro Virgilio, siue à uerendo, ut uideri uelle uis, quia & Parthenius dictus sit: siue à uirendo, quod multò magis placet. Quid tandem flagitij est, si hoc, uel illo potius modo pronuncies? Minurior (mihi crede) res est, quàm quæ bona diutius ingenia distorqueat. Idẽ de duobus quo

Totiens. que aduerbijs dixerim, totiens, & quotiẽs. Placet tibi ea scribi absq; n litera, & ar-

Quotiens. bitror autorem habere te, ac causam cur ita placeat. At uidebatur aliter Prisciano nobili Grammatico, idq; usus comprobauerat. Num capitale fuerit, si quid pecca

Intellego. ris tale? Nam intellego quod dici contendis oportere, ab frequentiore scribendi

Compremo. usu reuocauisti, ut isto iam exemplo, & compremo, & redemo, ut alia multa præ-

Redemo. termittam, non comprimo, & redimo dicendum sit. Et quidẽ ista fortasse melius. At indigna certè tot iam, tantisq; studiosorum hominum digladiationibus. Adu-

Adulescens. lescentem quoq; dicere te pro adolescente aiunt. Quam ego opinionem tantum abest ut probem, ut tetrasticho etiã olim, cùm ex alijs quoq; idem audiuissem, sim

A cauda. prosecutus. Neq; alienum mihi nunc uidetur, si hoc id loco apposuero.

Nunquid adulescens ἐκ τῆς οὐρᾶς ut adulor
Fiet? & à cauda nomine, nomen erit?
Αἰσχρὸν τοῦτ' ἐστὶν nomen: tolle ergo pudendum
Censeo, quodq; adolet Papiriane uoca.

Plura sunt huius generis, quæ præterire nunc necesse est, ne fiat fortasse fastidium hinc lectoribus. Ferruminator tamen, de quo tu tam multa, dicendus est prius: quod uerbum sicuti asperum natura pronunciatu est, ita minus usu emollitum ar bitror: nisi eo propriè utaris, & necessitate significandi quadam, ut illi ipsi, quorum affers testimonia, factitasse mihi uidentur, fugiendum est. Ad alias enim re-

Asperitate auré offendit R. rum notas duriter transfertur. Et r quidem litera natura aspera est. τραχύνει δὲ τὴν ἀκοὴν τὸ ρ, ait Dionysius. Poetæ quoq; & ipsi, atq; oratores, siquando in res incide rint paulò crudiores, ut eas exprimant accommodatius, asperentq; uerbis, crebri us inserunt eas dictiones, quæ eius soni plus habent. Si enim geminaueris, multò rugire uidetur asperior, uti in terra accidere uidemus, & serra. Cuius ne ferre quidem stridorem aures quorundam possunt. Quid curro? non'ne strepitum etiam præ se uidetur ferre currentium? Quid autem carri? num canthorum quasi frago re quodam pertundunt auditu? Ex eodem uidentur genere error, marræ, susurri,

barrhi,

barbi,horror,ferrum,terror,& huiusmodi sexcenta, quæ enumerasse ab re est. Adde quòd adeò absoletum puto,ut uix è plurimis unum inuenias,qui ferruminandi uim naturamq; nunc planè teneat,aut unde sit dictum. Nam si Liuius ferrumen posuit pro bitumine,aut bitumen est ferrumē,aut aliud quiddam, quod ego ignorare me fateor:neq; inueni adhuc,etsi multum diuq; quæsiuerim, qui scire id se profiteretur.Nouisse arbitror te tamen, atq; Hermolaum, uirum certè in literis ijs nostris minimè contemnendum,qui ita & utamini liberè,atq; insolentiam uerbi defendatis. Hermolaum enim etiam sum ob uirtutis excellentiam admiratus, ac dum ferruminatorem non riserim. Namq; inter eos qui hac tempestate bonis artibus excelluerunt,libenter connumerem. Verùm ut quod sentio fatear,è nostris temporibus plus spei mihi uidentur illa præstare, quàm rei. Ac soleo id sæpe cum Landino nostro, qui cum propter cōmune literarum scribendi publicarum munus congredior frequētius,neq; est de quo colloquamur, q; de ista uestra humanitate auidius.Soleo,inquam,pr e antiquis nos appellare homullulos,qui etsi ipse quoq; multa scripserit appositè atq; eleganter,ediditq;,ut inde subtimere scriptis suis possit,si uetustatis candidissimū illum splendorem non attigerint, nihilo minus tamen,quæ uiri modestia est,haudquaq; repugnat obstinatius. Plusculum uerò nescio quid q; ego,uidetur huic ætati tribuere. At ipse cum rem militarem, cum literas,cum philosophiam,cum picturas sculpturasq; nostras,reliquaq; ætatum ornamenta considero,& confero cum uetustioribus,quid putas? cadunt animi,pudereq; incipit nostrorum studiorū, nisi astrologia forsitan redimat, & solatium afferat prostratis.Quæ ad id iam insaniæ redegit nonnullos rerum profitenteis futurarum scientiam,ut ne uespertilionum quidem,aut papilionum,& cicindelarum motus ullos fieri sine fato putent. Verumenimuero non frustra erit, opinor,ad nepotes & posteritatem prouocatio:et profectò tuâ maximè opera,qui meliorem nobis legendo & docendo Florentinam reddidisti iuuentutem. Multa iam & magna uidentur iacta esse fundamenta glori e literarum,sed nondum ad frugem,quod dicitur,peruentum,nisi me aut iudicium animi mei,aut desiderium consequendæ tantæ dignitatis fallit: atque in desiderio quidem, antiquo prouerbio, uel celeritas mora est. Nunc uenio ad eum locum, qui est in tuis literis de scriptis meis, ut hac quoque de re, quod est, non differar. Quæ scripsi ego quidem,parum multa sunt:edita uerò nulla,nisi quæ aut imprudentiore in ætate pueriliter penè exciderunt, aut extorsit necessitas. Non enim digna mihi uisa sunt, quæ in manus eruditorum mitterentur: ut autem legerentur ab indoctis, nō fuit desiderium. quid enim nisi uanum inde, atque infructuosum expectandum fuit? Contra illorum opinionem, qui prius etiam quàm atramentū (quod aiunt) exaruerit,informatores habent librorum paratos, & multa millia eiusdem scripti exempla per Italiam orbemq; terrarum legenda disseminant: ut quasi latioribus ex campis uberiores famæ suæ fructus percipiāt,ingenti profectò de se potius, deq; uiribus scribendi suis,q; de aliena uirtute proferre sententiam uidentur. Id tamen inest in re periculi (ni fallor) quod quæ ita ediderís, non in nonum pressa annum (quod Flacco placet) si quid humano more aberraueris, ad limā uix redire possunt sine dedecore: quod etiam quibusdam qui festinantius sua impressere, accidisse certū est: sed detur ista uenia doctioribus. Quonam pacto feremus eos, qui rerum ignari cunctarū,blaterant tamen & ipsi multa,atq; oblinunt,necdum finita informant,unde sunt Nymphales, quos uocant,unde Morgantes Dryadesq;, & infinita penè monstra,quæ uulgò decantantur, ut uel hinc facta nota aliqua uideatur informaturæ arti,quæ istam occasionem præbuerit indoctis, doctisq; insa

niendi, ut sit uerũ illud quod dicitur, Nihil beatum esse ab omni parte. Sed certè sum longior, amoris uinculo extractus, quo te complector, colo, atque admiror. Quæ restant autẽ plurima, agemus coram melius, cum uoles: uel domi otiosius, si fortè plebeias spectatorum turbas uereamur. Vale. Domi, pridie Cal. Ianuar. M.CCCCXCIII.

ANGELVS POLITIANVS BARPTOLEMAEO SCALAE SVO S. D.

Ita respondebo ad epistolam tuam, Scala doctissime, qua mihi multa, sed leuicula obijcis, ut iocer interdum tecum liberius, & cauiller. quod quoniam & liberale est, & ad imitationem tui susceptũ à nobis, credo non succensebis. Ac primò quidẽ quod uereris, ne te inter Ciceronianos numeremus, suspicione ista falsa te libero. Nec est cur Theodorum desideres ob id aliquem, tale nihil de te (crede mihi) homines existimant. Nec uerò ego id unquam dixi: nõ sum tam temerarius, nec audax, nec mendacia qui loquar libẽter. Nam quòd Liuium modò, & Sallustium probas, Quintilianũ, Senecam, Plinios ambos reijcis, causa est, opinor, quòd otiũ tibi nondũ fuit historiam scriptitanti, etiam horum uirtutes inspicere. Sed & affectatam uideri tibi orationem meam facilè patior, quoniam dictandis epistolis scriba publicus assuetus probare eum stylum maximè debes, qui à uulgari cõsuetudine minus abhorreat. Nec in eo tu reprehendendus tamen, quoniam plerunque ad indoctos epistolæ istæ uestræ mitti solent: nos contrà, qui iuuentuti ueterum scripta prælegimus, delectum habere uerborum sententiarumque didicimus. Nec ipsi nobis, ut auribus indoctorũ seruiremus, eloquentiæ meliorem partem sponte abscidimus. Hoc uos affectatũ fortè putatis, quo maiestas quædam potius linguæ continetur, & sanctitas. Ex quo Sallustium quoque ipsum, quem iure mecum probasti, quidam tamen ut affectata scribentem notissimo epigrammate incesserunt. Iam quòd minuta quæpiam, quę ad orthographiam potissimùm pertinent, adeò improbas, ut penè tragœdias excites, rogo te mi Scala, ne mihi inuidiam istam facias, nec ob id turbas cieri, aut studiosorum digladiationes misceri, aut distorqueri bona ingenia clamites, propterea quod Vergilium scribere malo, quàm Virgilium. Non enim, puto, ad pileum seruos ideo uoco, non aduersus optimates armatam multitudinẽ concito, quin deierare tibi persanctè possum, nunquam me ob eam causam, nec cum quopiam uerba cõmutasse, nec in eo mihi aliquẽ repugnasse, pręter tę unum. Diu uerò ista, qualiacunque sint, non iuuentus modò nostra, sed & doctores plerique, pronis auribus acceperunt, ut nec Landinus ipse præceptor olim meus, nunc autẽ utriusque nostrûm collega, magnæ uir in literis & autoritatis & celebritatis aliter iam pronũciet, quàm Vergilium. Quòd si tu Virgilium mauis, nõ equidem clamo flagitium te facere. Quid enim mea id refert? Non te scilicet docendum suscepi, sed Florentinam iuuentutem. Cæterùm de isto quidem, quæ dicenda uidebantur, abundè in Miscellaneis exposui: simul ijs respondi obiter, qui modum statuere nostræ industrię conabantur, ac me in crimen uocabant, quòd ad hæc minuta & uilia non conniuerem, quasi uerò ista me uel à linguæ utriusque, uel ab ipsius denique philosophiæ, cæterarumque artium bonarum professiõe auocauerint. In quibus iam multos annos magno quidem cum labore, nescio uerò an & cum laude adhuc aliqua uersor. Nam quòd me credidisti Vergilium putasse à uerendo deduci, risi, fateor, nõ mediocriter. Quis enim ad te ista detulit, quæ ne cogitaui quidem? Sed audi ad cetera, de quibus adhuc nihil quicquam mandaui literis, ne me nugis duntaxat istis censeri putes. Totiens & quotiens defendis, autore Prisciano, ceu uerò nõ & ipse

hoc

hoc ſemper affirmauerim,analogiam quidem poſtulare quoties, toties,ſicuti de-
cies,& millies. Priſciano autem autore, etiam n literam in his duobus, ut in illo,
multotiens,interponi.Nec uerò negat Priſcianus, & ſine literà n utrumq; uſurpa
ri,ſed & n ait interponi: quoniam,credo, quibuſdam rectius ita tum uidebatur.
Eſſe autem hoc uitium feræ iam,& affectæ latinitatis aduerbium quoq; illud mul
totiens teſtatur,quod arbitror apud idoneos non reperies.Illa uerò ætas, & item
paulo ſuperior centiens quoq;,& milliens,item uicenſimus,tricenſimus,interpo
ſita n litera,uſurpabat: quod in Pandectis ipſis archetypis Iuſtiniani principis, ut
erratum librarij ſemper inducitur.Iam intellego ut dicam potius ꝙ intelligo, ue-
tuſtis exemplaribus adducor,præſertim ſi nec grammaticorum repugnet autori-
tas,nec analogia.Sic enim intellego uidet̃,ut pellego.Tum ab interlego formari
ait hoc uerbū Priſcianus,r litera in l conuerſa: ſicut à perlego illud pellego. Rur-
ſusq; idem quo loco e uerti ait in i,à lego affert diligo. De hoc autem intelligo pe
nitus tacet.Poſtremò alibi quoq; & intellego inquit,intellexi: quod antiqui dice
bant interlego,interlexi. Vides igit̃ ut interlego apud antiquos fuit,de quo uer-
ſa r litera in l,poſtmodò intellego ſit factum. In adulcſcentem uerò tetraſticho e-
tiam luſiſti,uerba ſcilicet Græca latinis admiſcens,ne perdidiſſe operam te creda
mus, quòd homo ſenex in Græca ſchola ſedere cœperis ſub magiſtro, Catonem
puto illum Cenſorium æmulatus.Et ſunt quidam tui familiares,qui latere cauillū
neſcio quod in calce dicant iſtius epigrammatis, quod equidē nec agnoſco, nec
credo.Nam & tu homo prudens non temerè ieceris in alterum, quòd in te facilè
reijciatur.Et me adeò morum nō pœnitet, ut ſi turpiculè aut nequiter quippiam
dixeris, pertinere id ad me non credam. Verùm ut iocos tuos omittam, ſi modò
ibi iocus eſt ullus, rogo te, unde expiſcatus adulandi uerbū græco intellectu de-
duci à cauda,nulla penè inter ſe ſimilitudine,cum tranſpoſitis potius literis creda
tur ab adludendo? Sed adoleſcentem ſcribi negas oportere u litera,cum adoleo
dicamus.Quæro autem ego nunc abs te,cur non inde adoltus potius quàm adul
tus? uidelicet neſcis quanta ſit harum cognatio inter ſe literarum,nec apud Lati-
nos modò,ſed & apud Græcos.Aut te illud ſaltem fugit, nouitiam fuiſſe o literā,
qua etiam aliquæ Italiæ ciuitates caruerint,& eius loco u poſuerint,ut Thuſci no
ſtri,& Vmbri.Quo nomine in uetuſtis adhuc urbis monumentis,& ſacerdus pro
ſacerdos, & epiſtulis pro epiſtolis, & nungento pro nongento,multaq; itē ad id
exemplum conſpiciuntur,quæ tamen ego non omnino ſequor: ſed & cur nō ſe-
quar,certa ratio eſt. At enim adoleſcens non modò in ueteribus libris cum litera
u,plerunq; reperitur,ſed & tertiam quoq; à fine producit ſyllabam, contra origi-
nis naturā,quod ille indicat uerſus: At leuis ille deus,cui ſemper adoleſcentum.
Sicuti apud Maronem,upilio,ſicuti fortè apud antiquos omneis,iucundus. Nec
pro his tamen ego,ut pro aris & focis pugno. Tantū admoneo leuiter ſtudioſos,
quid obſeruem.Sæpe item(quod Cicero ait)ſcientiā mihi reſeruo,uſum loquēdi
populo concedo.Cæterùm q; multa præterire te dicis in hoc genere,ne lectorib.
faſtidiū parias: quæ ſunt quæſo iſta,quæ præteris? An Carthaginienſis,quod ego
dicere malo,ꝙ quod uulgò ſoletis,Carthaginenſis? Quid autem habetis,præter
inueteratū diu errorem,quod hic obijciatis? Principio ille ipſe Priſcianus,quem
tu nobilem grammaticum uocas,Carthaginienſem dici regula pręcipit:poſt hoc
illius autoritati plurimùm uidelicet addit Ennianus uerſus, quem Tullius citat:
Hoſtem qui feriet,mihi erit Carthaginienſis.Si enim Carthaginenſis legatur,me-
trum(ſicuti uides) claudicauerit. Poſtremò libros quoq; proferre poſſum, quan
do uoles,cōplureis uetuſtiſſimos: poſſum & epigramma citare,quod in antiquo

marmore incisum Romæ adhuc in Transtyberina regione spectatur, quæ nostrę obseruationi subscribāt. Sed uenio iam ad Ferruminatorē, quem tu uitas (ut utar Flacci uerbis) cane peius & angue. Quo si utendum non est, propterea quòd literam habeat r geminatam, profectò isto exemplo, mi Scala, nec tu ferrū militi iam, nec agricolæ terram suam relinques, imò nec marram. Nam tot errata illa tua uerba (sic enim iocari libet) hoc est, quæ habeant r literam geminatam, non minus utiq; in usu sunt, q̄ quę mollia putas. Ac si audiēdus mi Scala sis, cogemur omnes iam lallare pueriliter, & quod ridendum sit, ad Alcibiadis labdacismum confugere. At si propriè utare, inquis, fortasse non pecces, sed tantū si transferas. Quasi uerò aut hoc tralationi repugnet, aut non ferè sæpius apud bonos quoq; autores uerbum hoc de suo in alienum domicilium immigrauerit. Nam quòd ais nescire te, quid nomine ferruminis usurpetur, equidem ignosco. Nō enim fortassis euoluere Grammaticos nostros Græcis occupato licuit, à quibus enarratur. Pro bitumine autem cur accipias non uideo, tum profiteor indicaturū quid apud Liuium ualeat, modò tu locum ostendas, ubi Liuius utatur. De Hermolao tu quidē prudenter quòd excusas, inuidiam credo metuens. Sed redi quęso mecum in memoriam, quàm & tu eum ardenter superioribus diebus accusaueris, & ego constanter defenderim. Nec enim ob aliud infamastis hoc ferruminandi uerbum, quàm quòd illo est usus Hermolaus. Nam in meis certè adhuc scriptis non reperitur. Est & aliud quiddam, quod me fateor in epistola tua ualde mirari: qui enim derogas plurimùm seculo huic, in quo uiuimus, parumq; putas eruditum, si cum ueteribus conferatur, idem tamen seculi eiusdem tantum autoritatibus mecū pugnas. Sed & arrogātes temerariosq; iudicas, qui sua scripta publicent, ac propagari formis patiantur: quasi uerò qui rectè scribant, nō eo pacto pluribus etiam prosint. Isto utantur consilio tuo, qui miseras chartas oblinunt, ut eas uidelicet perpetuis tenebris sepeliant. Me uerò nec pudeat emendare sequentibus scriptis, si quid in prioribus quandoq; deliquerim: quò uidelicet (ut quidam inquit) & scribendo proficiam, & proficiendo scribam. Nec enim minor eo nomine uel Hippocratis, uel Augustini, uel Ciceronis est gloria, quòd publicata diu à se quædā nouis subinde editionibus damnauerunt. Sed uideo me lōgius prouectum, dum pluribus epistolæ tuæ quasi capitibus respondeo. Dabis ueniam (quæ tua est humanitas) non loquacitati modò, sed libertati quoq; meæ: quorum alteri occasionē tua dedit epistola, ad alteram me inuitauit exemplum. Videtur autē, nescio quo pacto decere amicos, ut in sermonibus, ita etiam in epistolis quædam inter se quasi uelitatio, qua solitos uti plurimùm Socraticos illos emunctæ naris homines accepimus: ut uidelicet in dicendo eruditionem, in audiendo patientiam experirentur. Vale. Florentiæ.

BARPTOLEMAEVS SCALA ANGELO POLITIANO S. D.

Dixin tibi edentulum esse me? Sum antè protestatus cum sene tibi ætate iam confecto, atq; effœto uiribus rem fore: sum uerus. Iubeo receptui canant signa. Non commiserim, mi Politiane, ut his cōditionibus isto me ludo includā. An ego inermis, imbellis, ignauus, tremulus miles descendam in puluerem, & in campū ad insulsam ac ridiculam uelitationem? Nam cum Hercule congressus, quem tot tantaq; euicta monstra transferunt in cœlum, herbam do iam, manusq;, & serues uictum precor. Ne sæui, triumphi die ductus inter captiuos addere ad pompam potero, atq; ad numerum. Nam certè agere potes (iam mihi uidetur) non de literis modò nostris, sed et de literis quoq;

ipsis triumphum. Quòd me ita dignum putaueris, cui adeò accuratè respõderes: quodq; tantum scribendo honestaueris atq; extuleris, etiam supra modum, etsi is semper mos fuit tuus, tamen hac quoq; noua in me nunc humanitate, debere tibi multum fateor. Admirabilis est profectò ornatus epistolę tuæ, doctrina noua plane, atq; incredibilis, inusitata, incomparabilisq; facundia. En habes quid sentiã de scriptis tuis, etiam chirographo confirmatũ, si quid maleuoli obloquerẽtur. Ipse cũ his uulgatioribus epistolis, ut feci hactenus, me oblectabo, contentus hac obscuriore sorte, quando præclariora uos nati annis (ut ferunt) melioribus occupauistis. Tu certè, præter cæteros, mi Politiane, naturæ multum debes. Illa tibi ingenium istud, quo agere tam multa, atq; memoriã, qua omnium ferè rerũ reminisci potes, dedit: ut corporis modò prætermittam dotes, quæ nonnihil & ipsę habere à quibusdam putantur momenti, ad felicitatem, & fortunæ cõmoda: quæ profectò iuuare natiuam uirtutẽ, nisi ipsa sese deserat, uehementer solent. Cæcus sit fun ditus, qui hæc nõ uiderit. Cæterùm sine epistola, nam melius id fieri coràm puto, cum opportunè agi res possit, omnibus de rebus, de quib. scribis (est enim quod dici contrà possit) transigemus. Vale. Florentiæ, M.CCCCXCIII.

ANG. POLITIANVS BARPTOLEMAEO SCALAE SVO S. D.

SI tu edentulus, mi Scala, tua tamen fuerat dentata epistola: sensi equidem. Nam penè morsu me fregit, & pepercit illa tamen nonnihil: atq; ita mecum lusit, ut ursa interdum cum catello solet. Stultus ego, qui nõ statim ueterano toties coronato cessi, uidelicet tyrũculus adhuc, ense leuis nudo, parmaq; inglorius alba. Tu tamen magnificè hoc, sicut alia, qui ne dignum quidem me putes ira. Nam quòd Hercules abs te uocor, nõ mihi ob id placeo: sic enim pigris canibus (ut inquit ille) nomẽ erit tigris, pardus, leo. Vincere autem non magis te potui, q̃ Herculem ridiculi apud Philostratũ Pygmæi, quos ille omneis correptos leonis pelle inuoluit. Cæterùm triumphare de literis, non est meum. Quando enim mihi illæ hostes? Gotthorum laus ista, & Hunnorum, non mea est. Sed & occupare præstantiora qui potui quæso? qui quidem te concionante forsan adhuc in cunis uagiebam. Postremò si quem tibi honorẽ habui, mi Scala, merito tuo me fateor habuisse. Si quid rursus te pupugi per iocum, iam nunc equidem muto factum. Quòd uerò laudes in me tantas ore pleno cõgeras, amor in causa. Sed tamen hoc ita interpretor, unam mihi laudẽ hanc esse laudum omniũ maximam, quòd abs te merui laudari etiam falsò. Si quid est quod agere præterea coràm uelis, nulla mora in Politiano tuo. Vale.

BARTHOLOMAEVS SCALA ANGELO POLITIANO S. D.

TAnquam qui asperiora prægustauerũt, si deinde in mitiora inciderint, sapere uidentur dulcius: ita sum ipse modò isto saccaro tuo, istoq; nectare epistolæ recreatus: atq; ut quod est fatear, nescio quomodo acciderit, quæ scribuntur à te cuncta, tuum sapiunt salem, ac te referũt. Hoc quod postremò ad me misisti muneris, magis tuum est, scilicet concitaui ego te, ut uideo plusculum, & in causa fui ipsemet mihi cõmutati styli. Ego floribus Austrũ Perditus, & liquidis immisi fontibus apros, Vergiliano prouerbio: & oleum immiscui liquidæ lixiuię nostrum. Sed redij in uiam, &, mihi crede, quia minus habent concitationis, atq; animorum, grauiora sunt: quod tamen forsitan poetę negauerint, quorũ buccina sæpe inflatior melius complet aures. Dedisti iam errori ueniam, quod te dignum fuit, sic Heroes quondam magnanimos factitasse accepimus. Ac tibi quoq; illud apud Maronẽ dicitur: At tu Romane memẽto, etc.

Nosti carmen. Generosa profectò mens, quę aut non cõmouetur iniurijs, aut acceptarum uel inulta obliuiscitur. Quòd dixi te de literis triumphaturũ, non eum sensum habet, ut ego te literarum dicere hostem uoluerim, quarũ professorib us nihil est aut tua domo, aut teipso hospitalius: sed sunt illæ loco positę excelso atq; aspero: &, Qui cupit optatam cursu contingere metam, Multa tulit, fecitq; puer, sudauit & alsit. Te nihil deterruit, nihil reuocauit, non anni domuere decem, non mille carinæ. Tulisti de literis triumphum, id est, eas habuisti in potestate, quæ immortali te admodum gloria decorarent. Neq; Gotthi mihi triumphasse de literis, aut omnes illæ barbaræ gentes uideri solent: quippe quę eas ne norint quidẽ, neq; nomen audierint, nedum adierint armis, atq; expugnauerint. Nec solent illæ quidem machinas uereri præliares, & tormenta: studio atq; officio leniuntur, ut noster de literis apologus fortasse nõ usquequaq; insulsus nititur ostendere. Nec quod de occupatis à uobis locis scripsi, penitus absurdũ est. Nam & posteriores in Euangelio operarij, non minus mercedis retulerunt. Fortunatiora certè sunt ista tempora (quis negauerit?) nostris temporibus, quantum ad literas saltẽ pertinet. Voco autem nostra, uagitus illius tui tempora, in quibus & librorũ & præceptorum, ex quibus quasi fonte quodam certo literæ hauriunt, penuria permagna fuit, suo quisq; marte quid possent uires experiebatur: unde multa uitia inhæserunt mẽtibus. Ego certè, qui illius ætatis imbibi aquulam, uix ad uestrum hunc modum depurare turbidam possum, & ad liquidum istud tempestatis huius reuocare. Hos ego uocaui annos meliores, nisi tu aliter sentias. Vale. M.CCCCXCIII. Florentiæ.

ANGELVS POLITIANVS ANTONIO VRCEO CODRO SVO S. D.

Composui propemodum libellum græcorum epigrammatôn, quem sæpe ut edam familiares mei me rogant, & pertinere dicũt (ita enim mihi palpantur) non ad latinorum modò, sed omnino ad seculi gloriam, si latinus homo tamdiu iam dormienteis excitem græcas musas. Nõ enim poema reperitur ullum citra sexcentos annos à Græcis conditum, quod patienter legas. Sunt hodie tamen unus & alter, qui nonnihil dicuntur conari, quanq; adhuc non appareat. Vt igitur hos ipsos uel euocem uel irritem, cogitabam libellum qualemcunq; hunc nostrum publicare, modò tu nõ dissentias. Etenim in ea re tuum consilium fartum tectum habere placet. Aut igitur libellus hic probabitur ab ijs quoq; ipsis, qui cõponere putantur, atq; ob id magna mihi omnino gloria tribuetur: aut improbabitur, & meliora ipsi fortasse scribent. Itaq; rursus hoc ipso nomine bene audiam. Mitto interim quædam tibi ex ipsis non delecta, sed fortuita: mentior: imò delecta potius, siquidem illa potissimum, quibus cum ueteribus Gręcis (nisi tamen hoc nimis improbum) certaui. Tu confer tamen, & utcunq; displicuero prærepta crede, quibus poteram placere. Lege uerò primùm, quod in Apelleam Venerem post tot antiquorũ composui. Quam Plinius etiam noster Anadyomenen uocat, & uictam Græcis uersibus ait: à quibus tamen sit illustrata, quæ laus ad me non attinet, illo qui nondum tempore factus eram.

Εἰς ἀφροδίτην τὴν ἀναδυομένην.

Κύπριν ἀπελλέαις ἔργον χερὸς, ὡς ἴδον, ἔσαν
 δαρὸν θαμβάλεος, τὴν ἀναδυομένην.
τᾶς ἅτε παρθενικᾶς, ἅτε καὶ φιλοπαίγμονος, αἰδὼς
 τὰν ὄψιν μέγαν ἔλλαχεν, ἠδὲ γέλως.
καὶ τᾷ μὲν ῥαθάμιγγας ἁλιβρέχεος κεφαλᾶς

ἀξιοπρε

δεξιτερᾷ θλίβων, καὶ κυλάκεσσιν ἀφρός.
ἦν δ' ἄρα τᾶς νοτίδος τίς ἐμοὶ φόβος, ἃ δὲ γε λαιᾶ
ἔσκεπε τὰν ἄβαν τὰν ἔθ' ὑποβρύχιον.
καὶ γὰρ ἴσως λαγόνων ὕφαλος πέλε καὶ τὶς ἔτι φρίξ
ματρὸς ἀπ' ὠδίνων ὄμφακα μασὸν ἔχων.
εἰ ποίαν ποτ' ἄρης ἔχε δέσμιος, οὐκ ἀπολῦσαι
οὐδ' ἀφαιρεῖν ἤθελ' ἀλυκτοπέδας.

Sed & in armatam Venerem tam diu post alios, ita lusi.

Εἰς ἀφροδίτην ὡπλισμένην.

Εἰς τί σάκος κρατέεις παφία, λόγχαν δὲ τινάσσεις,
καὶ θώρακ' ἔνδυς, καὶ κόρυν ἀμφίφαλον;
μέμνασ' ὅτι οὐ σοὶ δέδοται πολεμήϊα ἔργα
τᾷ τρυφερᾷ, δίεπεις δ' ἱμερόεντα γάμον.
ἀλλ' οὐκ ἐς δάειν θαρρήσομαι, ὅπλα δ' ἄρηος
ἐνδύομ', ὡς κ' ἄρης ἐκλελάθοιτο μάχας.
ἐν γὰρ ἐμοὶ μούνᾳ τὰ τεύχεα καὶ κύπριν εὑρών,
οὔ ποτ' ἐμῶν λεχέων ἔσσετ' ἀπαυλόσυνος.

In matrem quoque Lacaenam, trito Graecis argumento ad hunc modum.

Εἰς λάκαιναν.

Ἐκπροφυγόντα μάχας τὸν ἑὸν παῖδ' ὡς ἐνόησε
σπαρτιάτις μάτηρ, φασγάνῳ ἀντίασεν.
καὶ κτάνε τὸν δύστανον, ὃν ἔτραφεν, ὃν τέκεν αὐτά.
ταῦτα δ' ἐκφθεγγομένη λέξ' ἐπιδακρυμένα.
εἰ παῖς σ' ἐδίκουν, οὐκ ἂν τέκον, ἔρρε λακαίνας
ὡς παῖς, οὐκ ἐθέλων ὡς λακεδαιμόνιος.

Nec reueritus Iulianum principem sum, cuius heroicis uersibus de organo musico meos Elegos, & quidem pauciores opposui, quos & ipsos adscribam.

Εἰς τὸ ὄργανον.

Χάλκεον δονάκων ὁρόω στίχον, ἀλλά τις αὐτῶν
τεχνᾶται κρύβδην τὸν πολύθρουν κέλαδον;
ὅπως ὁ τοῖς προχαλοῖς ἐστρόφοτροπα δάκτυλα παλμοῖς
δινεύων, προμολάς τ' ἀμφιστοβῶν σελίδας.
ἀλλὰ πολυστρεφέων πόθεν οἱ πόσος ἐσμὸς ἀητῶν.
οὐκ ἀθρεῖς ἀσκοὺς διχθαδίους ὄπιθεν.

Extant etiam nobilissima duo epigrammata in puerum super Hebri glacie ludentem, sicuti latinum quoque non inuenustius, quod Augusto tribuitur, sed cum Graecis illis ita quidem graece contendimus.

Εἰς παῖδα.

Παῖς ἔβρον ἐπέθρωσκε πεπηγότι τυτθὸς ἀθύρων,
κρυστάλλου δ' ἐάγη μαρμαρόεν δάπεδον.
χ' ὁ μὲν ὀλισθαίνων πέσεν εἰς βυθὸν, ἀλλ' ἀδίκαιον
κρατὸς ἔκοψε δέρην ὀστρακόεις παγετός.
σκῆνος ἄρ' ἐνδόμυχον ῥοθίων ταχὺς ἔσπασεν ὁλκὸς
τὸ πυρὶ δ' ἁ μάτηρ μοῦνον ἔδωκε κάρα.
ἄπτε δ' ἐπιστονάχουσα, τί δύσμορος υἱὸν ἔτεξα;
ἄρ' ὡς στοιχείοις βρῶμα γένοιτο δυοῖν.

Hoc autem quod sequitur, non cum Graecis iam, sed cum latino commisimus. Vertimus enim uetustum poetae Pulicis in hermaphroditum, quod uulgus Antonio

Panormitano falsò adiudicat: in quo laborioſiſſimũ fuit reddere totidẽ uerſibus, ac penè uerbis, imò uel ſyllabis eandem gracilitatem. Latinum Pulicis hoc eſt:

Cum mea me genitrix grauida geſtaret in aluo,
　Quid pareret fertur conſuluiſſe deos.
Mas eſt, Phœbus ait, Mars fœmina, Iunoq; neutrum:
　Cumq; forem natus, hermaphroditus eram.
Quærenti letum, Iuno ſic ait, occidet armis,
　Mars cruce, Phœbus aquis, ſors rata quæq; fuit.
Arbor obumbrat aquas, aſcendo, decidit enſis
　Quem tuleram caſu, labor & ipſe ſuper.
Pes hæſit ramis, caput incidit amne, tuliq;
　Fœmina, uir, neutrum, flumina, tela, crucem.
　Nunc audi noſtrum Græcum, ſi placet.

Ἔγκυος οὖσα γυνὴ, τίκτος πέρι, φοῖβον, ἄρηα,
　ἥρην, σὺν ἅμα τρεῖς ἐξερέεινε θεούς.
ἄρσενα φοῖβος, ἄρης θῆλυν φάτο, κὐδέτερον σὺ
　ἥρη, παῖς δ' ὑγιὴς, ἀνδρόγυνος γὰρ ἔφυ.
ἀρχομένῳ δὲ μόρον, μόρος οἱ ξίφος ἔλλαχεν ἥρη,
　σταυρὸς ἄρης, φοῖβος κύματα, πάντ' ἐπέβη.
δένδρεῳ ἐφεστήκει, πέσε δ' οἱ ξίφος, αὐτὸς ἐπ' αὐτῷ
　ἔμπεσεν εἰς ποταμὸν κύμβαχος, ἐκ δὲ ποδῶν
ἄρθη ἀπ' ἀκρεμόνων, θάνε γοῦν θῆλύς τε, καὶ ἄρσην,
　κὐδέτερον, σταυρῷ, κύμασι, καὶ ξίφεϊ.

Sed nimis tibi ſum fortaſſe moleſtus, itaq; iam deſinã. Prius tamen illud teſtabor, me non ideo certaſſe cum tam præclaris ingenijs, quę diu cõprobauit antiquitas, præſertim in arena ipſorum, quòd inde mihi uictoriam uel ſperarem, uel quærerem: ſed quòd hoc magis uidebar illa cogniturus, quo minus in experiundo con ſequerer. Tu tamen qualiacunq; ſint ludicra hæc mea, uelim diligenter explores, agniturus & in cæteris eiuſdem generis, quę uel iam ſcripſi, uel adhuc ſcripturio, prorſus eundem guſtum. Vale.

ANTONIVS CODRVS VRCEVS ANGELO POLITIANO S. D.

IN magnis Iulij caloribus redditæ fuerunt mihi literæ tuæ, Angele doctiſſime, quibus non grauatus es ad me mittere pauca quædam Græca ex multis, quæ compoſueras epigrammata, cum Grecis & Latinis certantia. Ego quibus uerbis iſti tam prompto ac tam liberali in me animo gratias agam, non reperio. Dediſti enim mihi ſeneſcenti, quid comparare, & quid comparando diſcere poſſem. Et certè mihi uiſus es & Latinus uir terſiſſimus, & Græcus facundiſſimus. Quòd autem ſcripſiſti, te cogitaſſe, libellum ipſum Epigrammatum publicare, modò nõ diſſentirem: quid eſt quod fieri, aut dici, aut cogitari à Politiano poſſit, in quo diſſentiat Codrus? Equidem nõ ſum tam ſocors, nec tam mihi placeo, ut uerbis tuis uel elicitus prodeam, aut tanquã criſtatus gallus cantaturus exultem. Ego'ne paucis admodum literis, & mediocri ingenio do tatus, tibi uiro in omni doctrinæ genere peritiſſimo conſilium dabo? μὴ γένοιτο. Et certè miratus ſum non parum, quæ te ratio ad hoc ſcribendum exhortata fuerit: niſi fortè meus erga te ſingularis amor, & uitæ meæ pluſculi anni commouerunt. Quod ſi ita eſt, ſcribã libens quod ſentio: ea tamẽ lege, ut ſi quid inconditũ, aut inſuaue hic tuas aures mordaci aceto lotas offenderit, non me, ſed teipſum

accuſes

accuses, qui tacentem, ac penè sopitum excitaueris. Contuli igitur, ut iussisti, epigrammata tua cum Græcis: & tantũ abest, ut Græca uituperare uelim, ut illa plurimùm comprobem. Verùm in tuis uersiculis nescio quid plus gratiæ & dulcedinis mihi esse uidetur, quod magis sentiri, q̃ monstrari potest. Præterea non eo inficias uersus hexametros ex paucis quidem, sed lõgioribus particulis cõpositos, suam in tempore seruare autoritatem, qualis est apud Hesiodum, πληϊάδων ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων. Et apud Vergilium: Pastorum Musam Damonis & Alphesiboei. Et alij eiusmodi plures, tam apud Græcos, q̃ apud nostròs poetas. Sed uersiculi sanè ex pluribus dictionibus compacti, scatentibus dactylis elegantiores, rotundiores, ac leniter magis currentes, iudicio meo existimandi sunt: ut, ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλά. Et, Si quis in hoc artem populo non nouit amandi, Me legat, & lecto carmine doctus amet. Et hoc præcipuè in elegis seu epigrammatis apparet. In pentametris uerò longas dictiones libenter audio: ut, τὴν ἀναδυομένην, & ὡς λακεδαιμόνιος. Habent enim nescio quē Græciensis consuetudinis modum. Postremò quantum decoris ac gratiæ uersibus præbeant epitheta non tantũ perpetua, sed & nouè excogitata, & argutæ sententię, nemo non eruditus intelligit. In tuis uersibus, ut ad te redeam, hęc omnia inueniuntur. Nam ipsi & partibus multis aptè cohærentibus, & dactylis frequentibus leguntur, ac scanduntur, & sentẽtijs fortasse argutioribus, q̃ Græci uersus concluduntur. Quanti me putas fecisse epitheton illud, ὄμφακα μαζόν; Et illam uariatam similitudinem, μόρον μόρος; & alia id genus multa, quæ multiplicem in se habẽt doctrinam & uoluptatem. Sed quibus uerbis laudabo illam sententiam, qua in fine Veneris Anadyomenes usus es, ubi scripsisti: si Mars ligatus talem habuisset Venerẽ, noluisset unquam uinculis Vulcanijs dissolui. Angele mi obseruande, non tibi blandior, sed ex animo loquor: in alijs quidem non es Græcis inferior, in hoc uerò etiam es (ut sentio) superior. Quare non te tantum hortor ut edas quæ scripsisti, sed rogo, & obtestor. Ede, ede quàm celerrimè, ut & tu gloria, & literarum studiosi tua doctrina frui possint. Nam uel euoces, uel irrites ad scribendum eos, quos nosti, uel non: bene audies omnino, & summopere laudaberis. Sed tecum in hoc stadio currentibus licebit (mihi crede) potius terga tua, quàm pectus uidere. Et si nulla alia te ad hanc editionem causa moueret, uel hęc te impellere debet, rumpantur ut ilia, non dico Codro, qui tuus est, sed illis, quos ego sanè non uideo, tu fortasse cognoscis tibi esse non amicos, ut intelligant te, quod iam latinè fecisti, Gręcè non minus posse, & indoctis prodesse, & doctos summopere delectare. Et tandem si non uis alijs prodere, prode mihi, qui rerum tuarũ, ut sum sic semper ero lector sedulus, ac amplificator. Sed hæc satis sint in ijs præcipuè caloribus, qui nescio quomodo uobiscum, certè nobiscum grauiter agunt: ἐπεὶ κεφαλὴν καὶ γόνατα σείριος ἄζει, ut scribit Hesiodus. Vale, & memento nos epigrammaton Græcorum uolumen integrum expectare. Tibi me cõmendo, & si Picus princeps noster ibi est, me illi seruum suum esse insinuato. Bononiæ, quinta luce Iul. M.CCCCXCIIII.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO MODESTO PRATENSI SVO S. D.

Ogasti me sæpius, ut tibi nomina colligerem ueterum iuris conditorum, nõ qui citentur ab alijs, sed quorum sint ipsorum uerba pro legibus in Iustiniani principis digestis, quas & Pãdectas appellamus. Ego uerò quoniam te longius distuli, quàm fortasse singularis amor erga me tuus merebatur, ne sine foenusculo mora ista fuerit, etiam titulos, numerumq̃ librorum

librorum tibi perscribam, de quibus quinquaginta digestorum uolumina consar cinantur. Volo enim tibi hoc quoq; apponere quasi condimentum studiorum tuorum: in quibus te tam multam ponere operã, multumq; proficere, quod mihi pręceptores tui narrant, unicè gaudeo. Nam cum tu nostris laribus à puero fueris innutritus, probauerimq; semper ingenium, mores, animum, fideliratemq; tuam, nihil abs te mihi penè seiunctũ puto, laudesq; tuas perinde amplector, ut meas. Sed ut ad rem redeam, septem omnino & triginta fuere cõditores iuris, quorum de uerbis digestorum leges, uelut centones quidam consuuntur. Et quorundam ex his mentio est in titulo de origine iuris, quem tibi non damus insolutum, propterea quòd est in ære tuo. Vetustissimus autem omnium, sicuti mihi uidetur, Q. Mutius Scæuola est P.F. Pontifex maximus. Cuius apud Ciceronem quoq; plurima mentio. Huius huc accersitur unus tantum liber definitionũ. Gallus deinde Aquilius, qui Ciceronem orantem iudex audiuit, & quem familiarem suum Cicero idem in Topicis appellat. Huius tantum respõsis irrigantur digesta. Labeonis uerò eodem asciscuntur libri πιθανῶν, id est credibilium, seu uerisimilium, & item posteriorum decem. Fuit autem Labeo, quem uocat Horatius insanum, de cuius ingenio, natura, studijs ac doctrina multa scribit Gellius in Atticis Noctibus. Saluij quoq; Iuliani digestorũ nonaginta libri, de ambiguitatib. unus, ad Minutium sex, ad Vrseium quatuor. Floruit hic Hadriani temporibus, & iudicanti fuit in consilio, magnæ uir autoritatis, auunculus etiam Didij Iuliani, deinde principis. Aduocantur & Neratij Prisci regularum quindecim, membranarũ septem, respõsionum tres. Hunc sibi putatur Traianus amicorum consensu successorem destinasse, sic ut ei dixerit aliquando: Commendo tibi prouincias, si quid mihi fatale contigerit: eundemq; mox Hadrianus imperator habuit in cõsilio. Volusius quoq; Mætianus iurisconsultus est habitus celeber, quo multum est usus Hadrianus idem: quiq; docuit M. Antonium principem, cognomento Philosophum. Veniunt huc igitur illius quoque libri fideicommissorum sedecim, publicorum quatuordecim: sed Mætiani nomen in Marcianum deprauatur à librarijs. Fuit enim Marcianus ipse quoq; iuris autor, à Didio Iuliano principe iussus occidi: qui libros huc contulit institutorum sedecim, regularum quinq;, de appellationibus duos, publicorũ duos. Item singulares, quos Græci μονοβίβλους, his titulis, de delatoribus, hypothecariæ, ad S.C. Turpilianum. Iulius quoq; Celsus Hadriano fuit in consilio, qui Digestorum libros undequadraginta composuit. Sed & Valens qui fideicõmissorum septem. Marcellus quoq;, qui Digestorum scripsit unum & triginta, responsorum unum, sex ad leges. Item Iabolenus, cuius acciti huc libri sunt. Ex Cassio quinque, epistolarum quatuordecim, ad Plautium quinque. Claruit his temporibus etiam Serbidius Scæuola, cui M. Antonius philosophus operam dedit, ac deinde factus imperator, multum illo est usus. Hic & Seuerum docuit illum, qui sibi post Pertinacem magna uirtute imperium parauit. Docuit & Papinianum, de quo mox dicemus. Sed Scæuolæ huius libri deducuntur in Iustiniani Pandectas, Digestorum quadraginta, quæstionum uiginti, responsorum sex, regularum quatuor, de quæstione familiæ unus, quæstionum publicè tractatarum unus. Huius auditor (ut diximus) Papinianus libros ad Pandectas affert, quæstionum trigintaseptem, responsionum undeuiginti, definitionum duos, de adulterijs unum, ædilitium unum. Hic habitus omnium est acutissimus, eum'que uocant historiæ iuris asylum, doctrinæ legalis thesaurum, sic ut ab illo studiosi legum, qui profecissent, appellati Papinianistæ quandoque fuerint: amicus & Seuero principi, sed à condiscipulatu, neque non affinis per secundam uxorem,

succeſſor eidẽ quoq; in adminiſtratione fiſci. Deniq; moriens Seuerus filios ſuos non alijs magis, quàm Papiniano commendauit. Erat autem præfectus urbi Papinianus, ac plus potens in aula quàm uolebat. Itaq; ſæpe deponere nocituram potentiam fruſtra conatus, tandem ab Antonino Caracalla, Seueri filio, militũ gladijs obiectus, & ſecuri percuſſus eſt, quòd excuſare parricidium noluiſſet. Huius aſſeſſores in præfectura Iulius Paulus, & Domitius Vlpianus, quos quidã ex ueſtris Græco uocabulo Coryphæus appellant, quoniam quaſi uerticem legitimæ diſciplinæ cum Papiniano tenuerunt. Feruntur & Vlpiani libri ad edictum tres & octoginta, ad Sabinum uerò unus & quinquaginta, ad leges uiginti, pro tribunali decem, de officio proconſulis decem, regularum ſeptem, fideicommiſſorum ſex, opinionum ſex, de adulterijs quinq;, de appellationibus quatuor, de officio conſulis tres, inſtitutorum duo, de cenſibus ſex, reſponſorum duo. Tum ſingulares hi. Regularum rurſus, de ſponſalibus, de officio præfecti urbi, de officio præfecti uigilum, de officio curatoris Reipublicæ, de officio prætoris tutelaris, de officio quæſtoris. Sed quamuis tam multa ſcripſerit Vlpianus, tamẽ Paulus aliquantò eſt (ut Græcè dicam) πολυγραφώτερος: eius enim numerantur hi libri: Ad edictum octoginta, quæſtionum uigintiſex, reſponſorũ uiginti tres, breuium uiginti tres, ad Plautium duodeuiginti, ad Sabinum ſedecim, ad leges decem, regularum ſeptem, ſententiarum uel factorum ſex, ſententiarum iterum quinque, ad Vitellium quatuor, ad Neratium quatuor, fideicommiſſorum tres, decretorum tres, de adulterijs tres, manualium tres, inſtitutorum duo, de officio proconſulis duo, ad legem Iuliam, uel, ut aliter lego, ad legem Aeliam duo: item ad legem Aeliam Sentiam tres, de iure fiſci duo. Monobibli autem, regularum rurſus, regularũ tertiò, de pœnis paganorum, de pœnis militũ, de pœnis omnium legum, de uſuris, de gradibus & affinibus, de iure codicillorum, de excuſationibus tutelarũ, ad regulam Catonianam, ad S. C. Orficianum, ad S. C. Tertullianum, ad S. C. Syllanianum, ad S. C. Belleianum, ad S. C. Libonianum, ſeu Claudianum, de officio præfecti uigilum, de officio præfecti urbi, de officio prætoris tutelaris, de extraordinarijs criminibus, hypothecaria, ad municipalẽ, de publicis iudicijs, de inofficioſo teſtamento, de ſeptemuiralibus iudicijs, de iure ſingulari, de ſecundis tabulis. Ad orationem diui Seueri, ad orationẽ diui Marci, ad legem Velleiam, ad legem Cinciam, ad legem Falcidiam, de tacito fideicommiſſo, de portionibus quæ liberis damnatorum conceduntur, de iuris & facti ignorantia, de adulterijs, de inſtructo & inſtrumento, de appellationibus, de iure libellorum, de teſtamentis, de iure patronatus, de iure patronatus quod ex lege Iulia & Papia uenit, de actionibus, de concurrentibus actionibus, de interceſſionibus fœminarum, de donationib. inter uirum & uxorem, de legibus, de legitimis hæreditatibus, de libertatibus dandis, de Senatuſconſultis. Fuere autẽ Paulus, & Vlpianus præfecti ambo, ſed quidam factos ab Alexandro dicunt, quidam uerò ab Heliogabalo, qui tamen Vlpianũ remouit, ut uirum bonum. Cęterùm Alexander utrunq; magno in honore habuit, maximè autem Vlpianũ, qui conſiliarius ei quoq; fuit, & ſcrinij magiſter. Nec unquam ad eum ſolus admiſſus quiſquam eſt, niſi præfectus, atq; Vlpianus. Tum ſi quando alter adhibitus, ſemper tamen Vlpianus rogari iubebatur. Sabinus autem ille, ad quem libros Vlpianus ſcripſit, puto etiam ad quem Paulus & Põponius, uir fuit inſignis, & cõſularis, ab Heliogabalo iuſſus occidi, cuius filius etiam Fabius Sabinus Alexãdro fuit gratiſſimus, & Cato ſui temporis dictus eſt. Neſcio autem an hic filius idem ſit Sabinus, qui Conſularis, ac præfectus urbi per tumultum fuſti percuſſus in populo, & occiſus, atq; in publico derelictus fuerit.

Deillo

De illo quoq; ambigitur, uter'ne de iure scripserit, filius an pater. Scripsit uerò iuris ciuilis tres, ex Proculi singularem, sed & Epistolarum libros octo. Pomponij quoq; collati sunt eôdem libri, scilicet ad Quintum Mutium, lectionũ undequadraginta, ad Sabinum quinq; & triginta, epistolarum uiginti, uariarũ lectionum quindecim, ad Plautium septem, fideicommissorum quinq;, Senatuscõsultorum quinq;, regularũ unus, enchiridij duo. Caium uerò citat & Boetius in Ciceronis Topicôn cõmentarijs. Huius huc adhibiti sunt ad edictum prouinciale libri duo & triginta, ad leges quindecim, ad edictum publicũ quindecim, qui soli tum reperti fuerunt, Aureorum septem, dodecadelti, hoc est, duodecim tabularum sex, institutionum tres, de manumissionibus tres, fideicõmissorum duo, de casibus unus, regularum unus, dotalitiorum unus, hypothecariæ unus. Sumpserunt haustus, qui Tribunianum iuuerunt, ex Venulei quoq; stipulationum libris undeuiginti, Actionum decem, de officio Proconsulis quatuor, de pœnis Paganorum uno, publicorum tribus, de interdictis sex. Item ex Mauritiani ad leges sex; ex Terentij Clementis ad leges uiginti, ex Africani quæstionum nouem, ex Florentini institutorum duodecim, ex Tertulliani de castrensi peculio uno, ex Iusti constitutionum uiginti, ex Triphoniani disputationum libris uno & uiginti, ex Callistrati de cognitionibus sex, edictorum monitoriorum sex, de iure fisci quatuor, institutorum tribus, quæstionum tribus, ex Menandri militarium quatuor, ex Modestini responsorum undeuiginti, Pandectæ duodecim, regularum decem, differẽtiarum nouem, excusationũ sex, de pœnis quatuor. Item ex eiusdem Monobiblis, de præscriptionibus, de inofficioso testamento, de manumissionibus, de legatis & fideicommissis, de testamentis, de eurematicis, de enucleatis casibus, de differentia dotis; de ritu nuptiarum. Ex Tarruntij Paterni militarium quatuor, ex Macri militarium duobus, publicorum duobus, de officio præsidis duobus, Icoston, seu uerius Icaston, duobus: de appellationibus duobus. Ex Arcadij de testibus uno, ex Rufini regularum duodecim, ex Anthi siue Publij Furij Anthiani patris edicti quinq; libris, ex Maximi ad legem Falcidiam, ex Hermogeniani epitomatum sex libris. Hæc est deniq; tam iuris conditorum, qui symbolam dederunt, quàm librorum quoque, & titulorum, quibus Pandectæ se debent, exactior nomenclatura. Nam cæteri non intexuntur, sed tantum citantur: quidam tamen in codicibus deprauatis, quamuis omnino immunes, munificibus tamen adnumerantur. Tituli præterea nonnulli, sicuti de excusationibus, penè integri Græcè sunt editi, quos indoctus aliquis (ut apparet) in Latinum transtulit. Sed & hæc (ut opinor) & alia pleraque nostras aliquando uigilias desiderant, quas utique nos (modò uita suppetat, ac paululum quid otij contingat) nimium quàm libenter tribuemus, sed prius tamen philosophiæ satisfaciendum, cui nunc totos (ut scis) penitusq; nos tradidimus. Erit opus omnino Barptolomæi Sozini Senensis doctoris excellentis, imò uerò planè singularis, opera nobis, & consilio. Quem equidem & Papinianum alterum uideor audacter posse appellare seculo nostro. Vale.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER SEXTVS.

ANG. POLITIANVS PHILIPPO BEROALDO SVO S. D.

ERTIOREM me per literas iamdiu multi fecerũt, uenisse isthuc ad uos quendã, qui nostras adnotationes uenditet in Statij Syluulas, easq; se iactet ex nostris autographis descripsisse. Puto esse autem non quas, me prælegente, studiosi exceperũt, sed quas ego adulescens uiuente adhuc Domitio, marginibus domestici codicis adscripseram: uidelicet offensus iam tum, quòd multa ille parum perspectè prodidisset, quæ ferè omnes tamen quasi cœlitus demissa mirabantur. Quare uisum est adnotationes istas, qualescũq; sint, his ad te literis, quasi quibusdam characteribus insignire, ne uel aliena fortè mihi tribuantur, uel propria subripiantur. Scribere autem ad te potissimũm libuit, ut maior in teste foret autoritas: præsertim quoniam uulgari ista primùm Bononiæ cœpta sunt, qua tu in ciuitate iure diu principem locum tenes inter nostri ordinis professores. Ergo in epistola prima negamus à Vergilio Culicis pastoris defleri mortem, quod Domitius credidit. Nec probamus, quod ille de hymnis Homericis dubitauit. In equo maximo, Dacum attonitum, & iturum castris Catonẽ, secus atq; idem accipimus. Pelleasq; ceras legimus, non Apelleas, quas & Lysippo tribuimus. Noctem designari dicimus per tempus, quo superis terrena placent. Nec mitis apud nos Tonans, imò Taras, quo Neptuni statua innuitur, cuius apud Nonium Lucilius, cuius (ut omittam Græcos) etiam Plinius meminit. Lætus quoq; huic dono, non lætius, ipsi legimus. At in Violantilla, uocalis umbra ritũ spectare illum nobis nuptiarũ, uidetur, de quo in problematis Plutarchus. Sed & quæ dulcis imago prosiluit, ad speculũ potius pertinet. Nec illud, Tam Thybridis, sed magis, Iam Thybridis arces admittimus, ut & falsus huic pinnas, nõ autem falsas. Nam Minoa corona, quæ sit alia quàm Ariadnes? Tum nec apud Statium Chiron (quanquàm hoc tamen alicubi legitur) pater Thetidis est accipiendus. In Tyburtina quoq; uilla, pulchrè de Leone dictum illud aspexit, quòd torua belluæ frons, torui oculi, nec talis hyems tectis, Epiphonema. Nec ubi de Chalcidos fluctibus mentio fit, res mirandæ in comparationem, sed fretorum angustiæ uocantur. Reprehendimus & illud, ut admodum frigidum, quod de amne ridente, deq; Nymphis exi stimat anhelantibus: nec probamus Aniene in fonte, sed Anien & fonte. Proq; Tiburno Tiberinum recipimus, explosis locorum genijs. Tum quod ille sibi algentia uindicat, ipsi publicum diu probamus. Conquerimur & quòd apud eundem, pro Lucrinis domibus, Laciniæ sint, nullo idoneo sensu, contra exemplarium fidem, reclamantibus & syllabis duabus. Sed nec maiorem lyram trahi per uim patimur ad Vergilium. Dissentimus & Gallici soterijs, ut in illo: Licet enthea uatis. Item in illo: Hinc alti gaudens. Nec uerò Galiciæ syllabam reformidamus, Phœbum tamen affirmamus loqui, non Aesculapiũ. Sed in Hetrusci balneo, primùm illud ita legimus: Tu quoq; muta, feræ, uolucer Tegeææ sonore. quo Mercurius, testudoq; mõstratur. Nec auertite, pro exuite, sed aduertite uolumus, & quod ibidem maximè deprauatum, nos ita corrigimus: Vix locus Eurotæ uiridis cùm regula longo Sinada distinctu uariat. Huc illud etiam pertinet: Nõ lumina cessant, quo excitari oculos colorum uarietatibus ostenditur. Nec pro uasis labra, sed pro summis accipimus aut uasorum partibus, aut fistularum. In Calendis Decembribus, latere palmam putamus, præ magnitudine ipsa dactylorum. Deridemus & Hæmum,

Adnotationes Politiani in Statij Syluas.

Hæmum, & Spassionem, quod tamen & Merula refellit. In Glaucia, lectionem pluribus locis improbamus, ut: Atq; ipsos reuocabat ad oscula postes. &, Turba catastæ, sed & illud, At legisse iuuat. Deniq; parabolen quoque succisi papaueris, non à Vergilio tantùm, sed ab Homero usq; repetimus. In Pollij uilla, miramur planè tantum de Prætorijs esse silentium. Sed & per Epexegesin legimus illud: Aspicit & Phœbi tenerum iubar. In arbore Attedij, credimus esse Cacozelon, ut æstuare ad fulmen redigatur. In Psitacho querulæ iam sponte fores uidentur, quoniam quidem querulæ antea quoq;, sed non sponte, quia brutorum uoces etiam interdū querulæ dicantur. Nec uerò agnoscimus illam de Blesci pueri obitu consolationem. Sed & in Leone Mansueto, nouum pudorem, nō ut Domitius interpretamur, imò autem nec omnino fleuisse Cæsarem suspicamur. In Lucani genethliaco, duos ita uersiculos corruptos integramus: Et siquà patet, aut diem recepit, sertis mollibus expleatur umbra. Nec aliam præter Argo ariolamur puppem temerariam Mineruæ. De Nerone quoq;, de Orpheo, de urbis incendio, de Pollæ laudibus diuersa sentimus ab ipso. Nec penetrasti legimus in epistola ad Pollium, sed penetrali. Porrò in Hercule Surrentino falsò ludi Actiaci pro Pithijs accipiuntur. Falsò item illud de Parthenope ridente, Parua suæ simulachra coronæ. Verbum quoq; degenerauit, in suum locū restituimus, in quem scilicet illud subierat, dedignatur. Etenim in Propemptico, pro Thebaide posuit Domitius Achilleida. Sed & in Hetrusci lacrymis malè illud: Aeternasq; ultrò sacrauimus umbras. Et item illud, Præcipuos sed chism meritò surrexit in arcus. In Eatini coma, puer Sangarius, nobis haud dubiè Ganymedes est. Nec Concussum uulnere torpens, ipsi legimus, imò corpus: sicuti crinis apud nos, qui est apud illum uertex. In Ecloga ad uxorem, leuicula mutatio hæc, Etenim tua, pro illo, est mens tua, totum penè Poetæ confundit intellectum. Non approbo Lechias, neq; enim syllabæ ferunt, in uia Domitiana, nec item cœnum populeum. Versiculum quoq; illum, Sed grates ago strictus, atq; tanti est, sic equidem in exemplaribus inuenio, Sed grates ago, seruitusq; tanti est. Damno & lutras, in lyrico ad Septimium. Nec qui Libyam doceant, sed qui deceant, defendo. In Epitrapezio, nos hoc spatium, quod ille, an spatio. Nos infra stet mensura pedem, quod ille pedum. Nam illud, Aut eleæ lucis, ipso refellitur syllabarum uitio. Sed & Torani alumnum confinxit ipse sibi, pro Timaui. Recusat & in Saturnalibus ad Grippum, Cereos arentes, hendecasyllabi ratio. Versiculus quoq; ille sic domi nostræ, Nil mutas, sed idem mihi rependis. Iam genitrix Sipileia in Abascantio, non Domitij fuit emendatio, sed publica omnium diu lectio. Quod tamen attulit ipse, Iam laceras, & quæ sequuntur, quodq; Meropen uocauit eam, quæ sit Aerope, proprium fuit ipsius. Sicuti humeri iubati, pro fortibus, non quod uerius, pro puerilibus. Illud quoque sic ipse restituo. Quod cupis ipse iuberi, Da capitolinis, & cætera. In Protreptico ad Crispinum, Respuo Nemeam, respuo Nubigenas illos cōmentitios clypeos, cum tyronibus: & quo loco tributa ibi sunt, ego Thoraca repono. Multa in Epicedio quoq; patris, aliter apud nos, ut uatem, & nil dulce sonantem, ut Phrygius silex, qui mihi Niobam significat, non Hecubam, ut quod mensis uocabulum putat ipse, nos participium. Legit ibidem, qualis & ille dies: at ego, quàm tuus ille dies. Nec umbram phylaceida, Protesilaum, sed Alcestim credere malo. Certè in carmine ad somnum, non ab Aethonte, sed ab Oeta deduco Oeteos. Multa in Epicedio quoq; pueri uel notaui, uel emendaui. Puta illud, Quis error? quem luimus tantis mœroribus ecce lacertis. Et illud, Nimirum cum uestra domus, & quæ multa parum cohærenter intercisa supplet, & ipsum simij uocabulum, quod ibi

nusquam. Præterea, nitantes, nihili uocem. Sed nec à Iuuenale Statium taxari, quasi circulatorem crediderim. Ferè autem sunt hactenus, quæ notauimus adulescentes in libri nostri margine, quibus iste nos homo nimium familiaris circundu xit. Sed his tamen (ut arbitror) longè sunt & plura, & meliora, quæ quartodecimo ferè abhinc anno nobis easdem publicè Syluulas enarrantibus excepta sunt. In quæ se diu iam casu incidisse, uir admodum literatus Tydeus Acciarinus, quo Consentiæ tempore profitebatur, eleganti nobis epistola significauit. Nactus autem fuerat, ut mihi postea renunciatum est, quæ Franciscus Puccius Florentinus collegisset, auditor ille quidem noster olim, dein uerò in eadem schola etiam professor, qui Neapoli nunc agitat magna cum laude, doctus utraque lingua iuuenis, nec absurdo ingenio, siue tu prosam condere, siue carmen iubeas. Itaque nihil institor iste uester, aut magnum circunfert, aut nouum. Sed uides, ut no taui locos, non explicaui. Sanè quoniam commentarios non faciebam, sed epistolam, quæ meo quasi pecori notas inureret: mox (ut spero) commentarios quoque in easdem syluas publicaturus, breuissimos illos quidem, sed tamen prorsus (ut Plautinum uerbum penè amissum reuocetur) amussitatos. Tu interim (quæ tua erga me beneuolentia est) ubi res tulerit, imponas (quæso) plagiarijs pudorem. Vale. Florentiæ, Calend. April. M. CCCCXCIIII.

Franciscus Puccius. *Amussitati.*

PHILIPPVS BEROALDVS ANG. POLITIANO SVO S. D.

Ide mi Politiane in studijs nostris politissime, quanti te, & quidem merito, tissimò faciam. Quicquid ex officina isthac tua luculenta depromitur, id omne probum, excoctum, ac emaculatum esse habeo persuasissimum. Imò (quæ tua est in literis curiositas, & excellentia) si quid tibi ad huc adulescenti parum elimatum per incuriam elapsum foret, id tamen apud me, & reliquos, qui bene sentiunt, fieret perfectissimum, uel ob idipsum, quòd à Politiano proueniret. Tanta enim tua iampridem claritudo, & æstimatio, ut possis uel obsoletis nitorem dare, fastiditis gratiam, nouis autoritatem. Et ut semel finiam, hæc apud me tuorum studiorum reuerentia est, hunc tibi honorem deferre soleo, quem diuus Augustinus scriptoribus canonicis autumat sese retulisse, ut te nuspiam errori confinem esse credere ausim. Non ex amore iudicium hoc est, sed ex iudicio amor. Testes sunt scholastici sexcenti, testis est pulpitum illud, ex quo cot tidie profitemur, me identidem esse præconem, & buccinatorem tuæ singularis eruditionis. Quid multa? publicè, priuatim, domi, foris, in gymnasio literario, extra gymnasium, ubique locorum, ubique gentium, ubique temporum Politianus à Beroaldo extollitur, celebraturque meritissimo præconio. Tibi me uirtus tua fecit amicum. Perlegi libenter, quæ ad me peramanter, & officiosè scripsisti: perlegi libentius, quæ in Merulam eloquenter, & cordatè exarasti. Qui instar Zoili iam sibi cognomentum Homeromastigis adoptauerat: qui in cunctos seculi nostri literatos, non dentes, cùm edentulus foret, acuebat, sed linguam uibrabat uirulentam: qui pati æquo animo non poterat uirtutem in iuuenibus sobolescentem. Qui ad maledicendum faberrimè formatus ingemiscebat, imò (ut uerius loquar) disrumpebatur orientem solem à plerisque omnibus iampridem adorari, quàm occidentem. Mors hominis declarauit, quàm gratus foret omnibus. Videtur enim Merula ex gaudio esse procreatus, ita cũcti mortales ex illius obitu gaudent. Quod ad me attinet, uellem uiueret, uellem peperisset criminosissima adnotamenta, quæ in me fertur diu parturisse, ut ita inter ueteranũ & tyronem pugna foret conspicabilis. Forsan forsan didicisset se cornutam bestiam irritasse, & momordisse remorsurum, & quòd nostro sequitur de uulnere sanguis. Nanque nobis neque

Merula. *Homeromastix.*

bis neq; machæra hebes est, neq; stylus retusus. Quòd si mortui in nos scripta pu blicabuntur, cogemur aduersus mortuum suscipere certamen, & uicem talionis implodere: quanquàm non me fugit, quàm parum plausibilis futura sit ista contentio, & quòd cum mortuis non nisi laruæ luctantur. Gratias tibi uberes ago, & habeo pro honorifica illa nominis mei mentione, quàm amanter nimis inseruisti epistolæ in Merulam graphicè luculenterq; conscriptæ. Quæ enim mihi uberior laus, & uerior contingere potest, quàm laudari à laudatissimo nostri temporis, eruditissimoq;? Quòd scribis nescio quem perinde ac fugitiuum istinc huc migrasse, tuasq; uel potius sub nomine tuo adnotationes in syluulas Statij uenditare: quis hic sit haud equidem noui, neq; quispiam est hac nota notabilis: nemo prorsus apud nos uisitur, qui aliquid inuulget, aut nomini tuo obfuturum, aut eruditioni derogaturum. Adnotatiunculæ autem illæ tuæ breues, & concisæ, quas ad me dedisti, quibus subnotantur magis, quàm explicentur loca reconditiora Syluularum aduersus Domitij interpretamenta, effecerunt, ut syluulas uelut in transcursu relegerem. Iamq; & ipse in sententiam tuam non tam pedibus eo, quàm assensu literario. Nihil potest esse uerius, nihil pensitatius. Vale, decus literarum, & me (quod facis) ama mutuiter. Si rarenter ad te scribo, causa est aceruus occupationum, quibus iugiter distineor. Verum, ut inquit ille, & non officiosus amo. Iterum salue. Vale. Ex Bono. pridie Idus Apriles. M.CCCCXCIIII.

ANGELVS POLITIANVS PHILIPPO BEROALDO SVO S. D.

Deò testibus non indiget amor erga me tuus, & studiorum similitudine conciliatus, & multis roboratus officijs, ut qui Bononia Florentiam ueniunt, statim quasi solenniter, quò mihi se magis approbent, in tua cohorte se numerent. Vellem tamē ut laudare me tam uerè posses, quàm plenè soles: quanquàm hoc ipsum laudari abs te, laus est (ut mihi quidem uidetur) non ampla modò, sed & uera. Lætor autem placuisse tibi, quæ ad Merulam scripserim, qui utinam nobis ereptus tam subitò non fuisset, exegissemus ad
Obrusa. obrusam quicquid ille unquam literis mandauerat. Ac puto (quod cum modestia dictum sit) perierat Merula, nisi perijsset. Nunc cineres, & ossa persequi non libet, ne si liceat quidem. Nec est quod ulla expectemus illius scripta quasi posthuma, coruos delusit hianteis. Nam nec Centuriæ usquam, nec Plautinę quæstiones comparent. Ita lepidus homo posteris imposuit. Dignus omnino tamen, quem professores non contèneremus, nisi professores ipse omneis cōtempsisset. Quod porrò ad notas attinet, quas nobis necessitas quædam penè retentantibus extor-
Pueritia. sit, satis mecum præclare agetur, si pueritiam sapere, non etiam puerilitatem uide-
Puerilitas. buntur. Vale. Florentiæ, IX. Calend. Maias. M.CCCCXCIIII.

FRANCISCVS PVCCIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

E uerò ipsum recens ista Miscellaneorum editio, ut delectauit sanè plurimum ob eximiam laudem, atq; adeò immortalem, quam tibi pulcherrimo hoc opere partā candidè sum pro amicitia nostra gratulatus: sic certè in eo commouit, atq; pupugit non parum, quòd arcana illa, & uerè dixerim, mysteria literarum, quæ diu nos ac singulatim ab oris tui oraculo exceperamus, ut his quasi pro iure nostro placere nobis, & gloriari possemus, peruulgatis nunc his libris, non magis nostra, id est, sectatorum tuorum, quàm populi, atq; adeò scholasticorum omnium erunt. Et de Aristotele quidem præceptore suo conquestum esse per epistolam Alexandrum regem Gellius

gem Gellius scribit, quòd is scriptis, ac publicatis philosophiæ secretioribus ope *A. Gellius li.*
ribus, priuatum illum disciplinæ profectum auditoribus suis inuidisse uidere *20. cap. 4.*
tur. Et ita tamen legendos dedit libros illos Aristoteles, ut ab his tantum intelli-
gi possent, qui eum prælegentem audiuissent. Rescribens enim regi affirmat τοὺς λόγους καὶ ἐκδεδομένους καὶ μὴ ἐκδεδομένους, ut iam nostra multò æquior expostulatio ui deri debeat, quod Miscellanea tua sic dilucidè, ac distinctè conscripta sunt, ut hos libros qui legunt, os autoris, & ut aiunt ζῶσαν φωνὴν non multùm, aut certè nihil desyderent. Hos tu igitur thesauros, has margaritas non porcis quidem, ut dici- tur, sed populo, aut quod sit etiam indignius, grammaticorum ferulæ exposuisti. Nam per deos immortales, quid ego primum in hoc opere admirer? reconditissi mos ne locos, & quasi sanctius illud ærarium literarum, unde nihil communi per cussum moneta, nihil publici iuris effertur? An doctrinarum uarietatem, & illius ἐγκυκλοπαιδείας uersicolorem, & undequaque fulgentissimam uestem? An uerò te stium, quos citas, & autorum dignitatem, simul ac numerum? quorum sanè ple- rosque hi quoque, qui sibi docti uidentur, ne de nomine quidem ipso notos antè ha- bebant. Nam de ornatu illo, ac lepôre nitidissimæ orationis quid dicam? quæ ua rio quodam, & propè uermiculato intertextu lasciuiens, omnesque uerborum flo- sculos captans, candorem tamen ubique Latinitatis, & quasi pudicitiam præfert, ut illa ipsa purpura, & muliebri mundo quàm honestissimo indefessum lectorem u- no propè decursu, à præfatione ad extremam illam coronidem traducat. Habe- mus in manus quotidie ego & Vgolinus tuus hunc librum, legimus, decanta- mus, ediscimus, ac nulla iam pagella est, quàm non decies reuoluerimus: nec ta- men adhuc caput ullum sic attentè, aut diligenter perlegere potuimus, quin resu mentibus illud idem in manus arridere magis nobis, atque, ut Aphrica illa, affer- re noui subinde aliquid uideatur. Ac cum illo recognoscere iuuat, quæ pridem, cùm istic eramus, te prælegente didicimus: tum uerò pleraque alia de liberalitate tua addita, quasi auctarium quoddam auida, ac pendenti aure combibimus: ut iam scilicet partitam cum alijs auditionis nostræ mercedem hoc ipso corollario non inuiti rependamus. Iam uerò quanquam quicquid ipsi sumus, si quid sanè su mus, id totum tuo beneficio sumus: quantum tamen ingenio meo applaudere, & gratulari me putas, ubi aliquid de penu tuo proferri uidemus, quod nos quoque ipsi in re nostra nostro quæsitum Marte haberemus. Etenim licet sanè perspiciam quantum inter aquilam ac noctuam intersit, tamen uenire in idem, & consentire rationes nostras cum tuis, id uerò ipsum placere me, meipsum mihi uideri nunc demum aliquid facit. Omittam alia quædam, fraterculus ille gigantis apud Iuue- nalem, & terræ filius apud M. Tullium, quàm eruditè abs te, & appositè enarra- tus est. In eundem uerò sensum expositum esse à nobis abhinc fermè biennio in publico, frequentique auditorio lectissimus iuuenis, & utriusque nostrum amicissi- mus Nicolaus Valorius, qui tum fortè aderat, nouit. A miniatula quoque cera in epistolis Ciceronis non admodum diuersa nostra lectio fuit, qui nullum quidem emendatiorem codicem nacti (est enim bonorum librorũ in his locis mira peun ria) sed tantum coniecturis permoti, minio, ac cera tua ponendum putaueramus. Sed & illud Iuuenalis cacoethes quid appellari existimem, iudicij tui causa explo randi, quod mihi quidẽ pro Delphico oraculo esse debet, nõ reticuero. Nã cùm legerim apud Cornelium Celsum, cacoethes speciem quandam carcinomatis es- *Cacoethes.*
se, eam quidem molestissimam admodum, & diuturniorem, inde per metapho- ram quandam à satyro assiduam incessantem uomicã scribendorum carminum, hoc signari nomine crediderim. Idque cùm adiecta insanabile, & ægro in corde, &

 uerbum

uerbum ipsum senescit, quod aptè cadit in ulcus rediuiuum: tum uerò etiam tria illa Augusti carcinomata, simili propè ratione sic dicta, quasi digito indicare uidẽtur. Huic tamen sententiæ meæ quamuis (ut mihi quidem uidetur) undequaq; in hunc locum quadranti, non prius calculũ album adiecero, quàm cùm abs te quoque doctissimo, atq; incomparabili uiro comprobatum iri excepero. Nec uerò illud ueremur, ne fortè me existimes ex ijs rebus uelle tecum conferri. Præfati enim iam sumus intelligere nos quantum distet ab Aiace Thersites, & simul noui facilitatem tuam, qui in laudis tuæ participatum cum omneis bonos, tum præsertim tui studiosos, & amatores nõ grauatè admittis. Sed redeo ad Miscellanea, in quæ me hercule Propertianum illud iam decantare possimus: Cedite Romani scriptores, cedite Graij. Etenim si quid mihi de literis iudicij est, non iuniores modò omnes longo post te interuallo reliquisti, sed ueterum etiam scriptorum laudem in hoc quidem genere haud dubie adæquasti. Nam de copiæ quidem cornu, quod nonnulli in te inuidi acuebant, sentiant alij quid uelint: mihi certè totũ inane, ac uile, nec redimitum floribus, sed palcis occultatum uidetur. Sunt enim meræ nugæ, & planè (ut ipse scripsisti) crassior inter uos, quàm inter Pyrrhamum & Thisben paries extat. Atq; ut intelligas quàm istius operis æternitatem exploratissimam habeam, haud parum inuidere me fateor Michelotio, Vgolino, alijsq; compluribus æqualibus, & familiaribus nostris, quod tam eximia in hoc libro præfatione citati cognoscentur à posteris, fientq; pariter tecum ęterni, & illustres. Quòd si id antè mihi uenisset in mentem, uel gratia, uel precibus, aut pretio etiam, atq; omni ambitus genere contendissem, ut nos quoque honestissimæ isti centuriæ adscriberemur: & quoniam alios te subinde libros subcenturiaturum esse polliceris, iam nunc honorem istum quacunq; tecum mercede paciscor. De meo autem erga te singulari studio, & amore, etsi de eo te nõ dubitare certò scio, tamen quia ita locus exposcere uidebatur, scripsissem in præsentia aliquid, ni ueritus essem, ne tam longa, ac uerbosa epistola stomachum iam tibi, & propè nauseam fecerit: cùm præsertim nihilo breuiorem elegiam, quasi coronidem quandam adiecerim, quam ijs Dominici natalis ferijs per otium lusimus, admoniti patriæ, domestici laris, cuius iam non minus, quàm Homericus ille Vlysses ἱέμενος καὶ καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι: & simul ut una opera ueteribus amicis, & tibi præcipuè duci, & præceptori meo pristinam obseruantiã, & amorem testarer. Eam tu cum uacabit, diligentius pellcges. Et si uidebitur istorum hominum nasum non reformidare, ostendes cum omnibus, tum etiam, si qua opportunitas affuerit, Laurentio Medici, uiro primario, & de me, & de omni ciuitate nostra bene meritissimo. Vale. Neapoli. pridie Calend. Ianuar.

ANG. POLITIANVS FRANCISCO PVCCIO SVO S. D.

INcredibili me uoluptate tuæ literæ affecerunt. Non tam, crede, quòd nostra Miscellanea laudãt (quanquàm id etiam) quàm quod apud me, qui tibi olim præceptor obtigerim, singularem quandam uel eruditionem, uel eloquentiam tuam profitentur. Vt enim agricola uehementer exultat, ubi generosos fœtus ex arbore ipsa legit, quam suis quondam manibus conseuerat, ac diu multa cura produxerat: ita nos magnopere delectatos illa epistola tua scias, quæ mirificos istius ingenij nostra opera culti nobis fructus exhibuerit. Audieram quidem sæpe antea quoq;, nec sine ingenti meo quidem gaudio, te Neapoli docere iuuentutẽ, magna celebritate, magna gloria. Sed hæc tua nunc tamen epistola planè declarauit, non abesse à Neapolitanis, quibus ita placeas, iudicium illud antiquum studiorum, quæ sibi olim sedem apud ipsos propriam,

priam, quasiq́ certum domicilium delegissent. Est enim stylus eius epistolæ cùm (quod ego in primis exigere soleo) Latinus, & castus, tum uerò elegantem quandam præ se indolem ferens, elaboratus, inlaboratoq́ similis, hoc est, ita latenter, ita dissimulanter cultus, ut in eo se forma, non cultus ostentet. Facilis idem, profluens, numerosus, non anxiè, non molestè diligens, magisq́ similis negligenti; sed ita tamen, ut plus eo quoque pacto Veneris habeat, qualis Apelleis est color in tabulis. Quid igitur mirum, si meum quoque sicuti Latonæ tacitum pertentāt gaudia pectus, cum tales prodisse discipulos è nostris umbraculis uideo, quales ego fortasse iam nec magistros asperner? Nō enim propterea quòd tibi ego tunc magister, ideo nunc quoque te doctior. Nam & qui me docuerunt, ipsi deinde aliquoties in nostra schola cum cæteris discentibus desederunt. Vices ita rerum sunt, & quidem pulcherrimæ. Ne mihi certè quicquam gratius, quàm discipulos emittere me quoque ipso doctiores, præsertim si grati, si memores, si non in præceptorem quoque ipsum, sicut in parentem equulei recalcitrent. Sed & de uersiculis, mi Pucci, tuis quid dicam? quàm noua ibi multa, quàm imò antiqua, quod filum, qui color, qui cultus, quæ illecebræ, quæ mollitia, quæ quasi teneritudo, quàm ibi multas figuras, quàm multa lineamenta Græci Callimachi, nescio equidem an data opera, sed expressisti. Nam quòd in ijs me quoque laudas, & triplici eloquio succingis, ac ne liuori quidem ius esse in nos ullum dicis, siue ita tu credas, siue tanquam poeta fingas, omnino tamen ago gratias, quoniam hoc ipsum contigisse mihi ut à docto homine, quanuis falsò, lauder, ingens profectò laus est, atque ob id uera. Sed illud, opinor tu quidem iocans, quòd quasi magnam quandam expostulas iniuriam, quia quæ prius in schola docui, nunc & in Miscellaneis peruulgaui. Quid autem hoc tua? Nunquid adhuc dictatis indiges, qui per te numeros implere omneis, ac iam præscribere cæteris potes? Quin imitare tu quoque leonum catulos, quibus cùm satis dentes, unguesq́ creuerunt, aspernati matris ubera, prædam sibijpsi procul in syluis captant. Sed uersari cum Baccio Vgolino te dicis, eiq́ librum nostrum uoluptati fuisse. Cum Baccio tu igitur meo uersaris Pucci? Cum Baccio iocos agitas, & seria? penè dixi (quod nefas) inuideo. Sed quis non tibi eius hominis inuideat consuetudinem, quò nemo blandior, humanior, suauior? Deierem equidem nihil me illo uidisse amabilius, nihil etiam tamen amantius. Itaque consecutus mihi, quod nemo ferè unquam, uidetur, ut sit omnibus charus, omnibus iucundus. Amatur à principibus, sed sine aulicorum obtrectatione. Celebratur à doctis, sed sine æmulorum offensione. Cum cæteris ita uiuit, ut omnium ex æquo beneuolentiam colligat, ordinum tamen discrimina non confundat. Quanta autem illi prudentia? quanta fides? quanta rebus maximis administrandis animi altitudo? quæ uis? quæ facundia? quæ acrimonia? quantum deinde amoris, officij, sedulitatis, diligentiæ? quæ porrò in conuictu comitas, facilitas, simplicitas? quàm ubique candidus, facetus, ingeniosus? quàm etiam eruditus, ac literatus? quid postremò carminibus illis, siue quæ ad citharam canit extempore, siue quæ per otium componit, dulcius, mundius, limatius, uenustius? Sed quid ego longius euagor? Fruere tu, quantum potes, meam, tuamq́ uicem Baccio meo: fruere Baccio, meis serijs, meisq́ delitijs. Atque adeò non tantum meis, quàm omnium potius, quicunque salem modò habent aliquem. Date uerò operam (quò desyderium uestri leuius ferā) crebris ut inter uos de me sermonibus sæpissimè mihi (quod dici solet) aures circunsonent. De fraterculo gigantis quid mirum, si tu eadem prodidisti fere mè abhinc biennium, quæ nos abhinc fermè quadriennium? Non'ne etiā catuli

Baccij laus.

sæpe duo leporis eiusdem cubile deprehendunt, si forte ijsdem uterque uestigijs institerunt. Cacoethes uerò non ulcus modò, sed & lenta quædã febris est, in definitionibus apud Galenũ, quod & nos alibi retulimus in literas. Vtroque tamen apud Iuuenalem consuetudo mala significatur. Cæterum quid hoc est, quòd tu tam timide, & diffidẽter, tam lentè, tam suspiciosè, tã cautim, tam quasi pedetentim nos adis? An uereris ne me istis offendas? quasi uerò non laudes tuę redundẽt in nos, sicut in te nostræ: quasique nescias me meorum familiarium laudibus plus aliquanto fauere, quàm proprijs. Ego te profectò in consortium laudum mearum (si modò meæ sunt aliquæ laudes) adeò non grauatò admiserim, ut hanc potius mihi laudem unam putem laudum omnium maximã, quòd eas tu non aspernaris. De copiæ cornu, Miscellaneisque nostris (quanquàm amore labi tu quoque potes) à te tamen (ut uerum fatear) non magnopere dissentio. Veruntamẽ illud interim memini, simiam quoque ipsam, quæ turpissima bestia uocatur ab Ennio, credere tamen suos catulos esse omnium formosissimos. Vale.

AVGVSTINVS MAFFEVS ANG. POLITIANO SVO S. D.

Vm esses Romæ apud nos æstate superiore uir doctissime, ac nõ multis ego anteà diebus accepissem, te non minore ingenio, & doctrina, quàm cura, Herodiani uiri sanè clarissimi historias è Græco in nostrũ sermonem uertisse, ad cõmunem uidelicet studiosorum omnium gratiam & utilitatem: tanta sum equidem animi uoluptate affectus, ut nihil profectò auribus meis aut antiquius, aut optabilius afferri eo tempore potuisse existimem. Hinc enim factũ est, arbitror, ut ego recenti quodam desyderio eius uisendi operis cõmotus, atque erectus, paulò curiosius exemplar abs te petere non dubitauerim. Quod mihi pro singulari tua erga omnes facilitate, non modò non negasti, sed & uerbis amplioribus spopondisti: id te quàm primùm Florentiã usque ad nos transmissurum, ne diutius scilicet tam floridæ, tamque amœnæ lectionis fructu, ac uoluptate careremus. Quem librum cùm auidè per dies multos expectassem, neque meum ingens illud desyderiũ diutius sustinere possem (quippe iam dubia, & incerta spe quadam meus detineri animus uidebatur) omni studio, ac sollicitudine, industriaque elaboraui id efficere, quo minus tale opus esset mihi ulterius desyderandum. Itaque inuento apud nescio quem dubiæ sanè fidei exemplari quodam, quàmprimum iussi uolumen ipsum, ut erat, exscribi, atque exarari. Quod equidem arbitror partim scriptoris incuria, partim exemplaris uitio esse pluribus in locis corruptum, ac deprauatum, nec planè suis omnibus integris membris consistere. Quam rem adnotasse haud improbè uidear, dum proximè luculentam ipsam historiam non incuriosè, ac conniuentibus oculis perlustrauerim: quæ adeò meas aures impleuit, ut in ea lectione meum omne studium, atque otium per hos continuos dies collocauerim. In qua præter elegantiam, concinnitatemque Romani sermonis, ac sententiarum uarietatem, illud in primis non solùm præcipua laude, sed etiam singulari admiratione dignissimum conspicatus sum, quòd concionibus adeò crebris, adeò sublimibus abundat, ut in ea parte insignis ipse historiarum scriptor Herodianus Cornelio Tacito nostro, ne primo quidem loco cessisse uideatur. In quo non minor profectò laus tua, & felicitas esse debet, cùm in eo uertendo opere illud planè fueris assecutus, ut seruata ubique ueræ historiæ maiestate, nihil quod ad candorem, ad sublimitatem, ac decus Romani sermonis, aut ad sententiarum grauitatem, uel totius operis ipsius concinnitatem pertineat, aut requiri abs te, aut desyderari posse ullo modo uideatur. Qua ex re illud proculdubio futurum de hac tua proxima fœtura ominamur, ut

magnos

magnos scilicet, atque uberes fructus, nec minores uoluptates sit cunctis literarum professoribus succiliuis paritura temporibus. Quæ licet hactenus non nisi ad paucorum manus peruenerit, autori tamen iam suo æternam memoriam, & claram nominis perpetuitatem spondere affatim, ac polliceri uidetur. Nam mihi uere per suadeo Græcum uirum Herodianum, quem ipse nuper ciuitate Romana donasti, si in mille uolumina diligenter impressus, transcriptusque ad manus literatissimorum hominum, semel reseratis carceribus peruenerit, de eo singulorum iudicio, expectationique satis facturum, ut in eo libello nihil nisi candidum, nisi sublime, nisi luculentum, atque omni ex parte perfectissimum, contineri omnes ingenue fateantur. Quamobrem nihil est, uir literatissime, quod singularem hanc gloriam, ueluti popularem quandam auram uel contemnas, uel in postrema parte felicitatis tuæ colloces. Quæ quidem cùm ex ingenij tui uiribus orta sit, ac solo uirtutis suffragio tanquam ex quodam legitimo certamine constet, in memoria pro fectò, ac recordatione sempiterna omnium mortalium euigilabit. Hanc ego mediusfidius futuram de te famam, hanc lucubrationum tuarum æternitatem, tanquam ex altissima quadam specula intueri iam planè uideor: nisi tamen (quod minimè uereor) singularis meus erga te amor, & antiquæ ipsius historiæ maiestas, & reuerentia, quam Græcis iampridem commendatam, uel potius occupatam literis, postliminio tandem in patriam redire iussisti, me in hac parte cæco, & obscuro esse iudicio facit. Non potui tamen non molestissimo, & iniquo animo ferre, quòd cùm proximè (ut dixi) ex deprauato illo archetypo sumptum, & emendatum non incuriosè, non surda aure, non illotis (ut aiunt) manibus retractauerim, quædam in eo adeò corrupta, adeò uaria, & præpostera adnotaui, ut nullo pacto sententijs uerba congruere, aut satis competere uideantur. Quibusdam tamē in locis tentaui deprauatas libelli partes, si qua possem lima, uel ingenij ratione castigare. Quod cùm minimè assecutū me fuisse intelligam, cupiamque nostro huic uolumini suum ius, suamque integritatem restitui, operæpretium me hercle arbitratus sum illud ad te qualecunque transmittere, quod bene in primis abs te perlustratum, atque omni ex parte diligenter repurgatum, ad suum quàm primùm dominum serena fronte, & cute candidula reuertatur. Quam curam si nō molesto animo pro amico sumpseris, habebis me profectò laudum in primis tuarum uocalissimum præconem, atque omni tempore memoriæ tuæ clarissimæ non ingratum, aut sanè frigidum debitorem. Vale.

ANG. POLITIANVS AVGVSTINO MAFFEO SVO S. D.

QVantò tu erga me liberalior, & humanior, tantò me abs te maiori affici iniuria puto, uidelicet quòd inhumanus habeor, cùm tecum confero. Accepisti me Romæ superiori æstate domi tuæ, mihique perbenignè libros ueteres, aliaque monimenta, quibus tu abundas, ipse delector, ostendisti. Rem tibi ego tamen pusillam, facilemque roganti non tribui. Quis me ferat? omnes te docti colunt, hominem doctum, doctisque fauentem: solus ego si non contempsi, certè suspicionem dedi, quasi contempserim. Quid agam? culpam'ne conferam in occupationes? sed quæ tantæ potuerunt occupationes efficere, ne codicem mitterem, quem domi habebam? Oblitum'ne me dicam? Sed obliuisci nec potui, nec debui, quod tu tantopere à nobis homo tantæ dignitatis, tantæ autoritatis, & gratiæ, tam bene de nobis meritus petijsses. Si factum neglegentia dixero, erit hæc ipsa neglegentia uix expiabilis. Quid igitur? Nempe id quod res est, putabam quotidie cras missurum, cras tamen uidere adhuc non potui. Denique sic cogitabam: Sciet Augustinus eo plus esse apud me fiduciæ,

me fiduciæ, quo sit minus officij. Plus amari porrò fiducia, quàm officium debet. Ergo quo plus cessabimus, plus ille nos amabit. Nec uero ratiocinatio fefellit. Tantum enim abest, ut te offenderimus, ut honoris etiam nostri causa describi protinus egregijs & notis, & paginis Herodianum curaueris, epistolamq; composueris ornatissimam, nostris refertam laudibus. Ac nequid abesset, etiam grammaticum uetustum, nec adhuc peruulgatum, quem cõmodari tantum uolebam, dono dedisti. Sic ergo meum consilium, si non sapiens fuit, at certè felix. Sed cur non & sapiens, cùm bene coniectauerim, prorsusq; diuinauerim? Quòd Herodianum laudas, gratum: nec enim pluris apud me munera illa pontificia, quàm suffragium hoc tuum. Licet igitur hunc ego librum penè ex tempore Latinum fecerim, tamen quoniam tu negligentiæ meæ subscribis, ego quoque iam posthac ita illi fauebo, ceu si nihil industriæ defuerit. Exemplum certè quod misisti, libens emendabo, tum epistolam seruabo tuam diligenter, ut ex occasione contra obtrectatores proferatur. In qua cùm sint omnia laudanda, nisi quòd nimium me laudat: quid tamen ibi prius laudem, non inuenio. Fortasse uerò laus eius nulla prior, quàm quòd animata, & spirans, citra lectoris operam per se ipsa penè uidetur loqui. Vale.

IOANNES FRANCISCVS BENEDICTVS ANG. POLITIANO S. D.

Miraberis fortasse eruditissime Politiane, quòd ad te ignotus scripserim, & præsertim tanti nominis uirum. Verùm si ad huius calcem perueneris, inuenies profectò si ignotum, saltem tui amantissimum, & acerrimum tuarum laudum propugnatorem ad te scripsisse: si acerrimus propugnator is esse potest, qui nondum uelitis functus est officio. Agens enim hîc Venetus secretarius Miscellanea tua, opus sanè multijugum, ac eruditum perlegere decreui. Arbitrabar enim id, quod de te constantissimè conceperam, me non minus eorum doctissima lectione, quàm multiplici eruditione delectatum iri. Verùm me hercule superauit (ut ille ait) præsentia famã. Inueni siquidem non sellulariam, ac triuialem in eis doctrinam, sed qualem Marci Catonis, illius ueanti quitatis fuisse memorant. Quo factum est, ut si prius tuus fueram amicus, nunc deditissimus sim: publicoq; prædicabam ore Politianum nostra ætate eruditissimum esse. Et ne fortassis me hæc ad adulationem dixisse putares, Bernardus Riccius Florentinus secretarius uir literatissimus, indubitãs erit testis. Essent & alij, & præcipuè Georgius Merula, si naturalis liuor permitteret: cum quo tui causa pugnando, res mea ferè ad Triarios deuenerat, qui te furem, te Cæsariani præcepti immemorem appellabat, instabatq; acrius (prout eius est instituti) amplissimam uirtutum tuarum famam deturpare, ac statim post compositam in te inuectiuam ostendit, qua conatur te manifesti furti deprehendere. Ego autem uirum admonere non cessabam, hortans, & enixè rogans, ut ab huiusmodi inuidioso desisteret instituto. Affirmabam enim se non tantum Politianum ueteranum militem, sed Picum etiam, quem tu iure Phœnicem appellas, in se concitaturũ: omnem deniq; doctissimorũ uirorum academiã: qui cùm bonarũ literraum studiosi sint, Politiani partes acerrimè defendent. Verùm irrita, & uana nostra fuit omnis admonitio. Nam transcripturus inuectiuã, quàm primum in lucem dabit. Sed parturient montes, nascetur ridiculus mus. Fateor certè Georgiũ Merulã uirũ doctum esse, uerum Politianum doctiorem esse nunquam negabo. Et ne cogitares me in eum hæc odio dixisse, scias uelim meũ fuisse præceptorẽ, cui (ut Fabius inquit) tanquã alteri debeo parenti. Verùm amicus Plato, amicus Socrates, sed magis amica ueritas.

Georgius Merula.

ritas. Et de his satis. Tuam in Aristotelis libros prælectionem his proximis diebus uidi: quam adeò admiratus sum, ut stupore quodam altera dubitarem fieri Niobe. Prò Iupiter, sapit'ne hæc uulgatam aliorum lectionem? sapit'ne pedagogorum tritam enarrationem? Quicquid in uniuersali scientiarum machina continetur, in quatuor quinque ue schedas strictim à te repositum uideo. Faueant igitur dij cœptis, nam quemadmodum de Pico uerissimè dici potest, solum in literis esse phœnicem: sic quoque de te iam fatendum erit. Reliquum est, ut scias Ioannis Francisci operam ad nutum te habere. Teque sacratissimo academicorum uinculo obtestor, ut non minus me, & rebus utaris meis, quàm proprijs. Nec te pigeat Pico, optimo, optimatum literarum principi me commendare. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI FRANCISCO BENEDICTO S. D.

Non minus gratæ mihi tuæ literæ, quàm si tu diu notus. Idem quippe in amicis, quod in pecunia: iucundius multò parantur, quàm habentur. De Miscellaneis credo equidem ita tibi uideri, ut scribis, fortasse aliter uidebitur, cùm in amoris locum censura subierit: Hoc & Merulæ fortasse usuuenit. Olim nos cum primis amabat, nunc (ut ais) accusationes quoque parturit, non liuore credo, sed iudicio. Cupio quamprimùm clamet, Iuno Lucinia fer opem. Ac si opus fuerit, egomet quoque obstetrix accurram. Prælectionem uerò, qua disciplinas omneis aut diuidimus, aut partimur admirari tum desines, cùm te ad Picum conuerteris, cuius uno in pectore sese disciplinæ illę omnes, tantæ, tamque multiplices explicarunt. Nam quòd utriusque ambias amicitiam, causa non est, utpote iam nunc utrique charissimus, utrique intimus. Non enim aliter amicos, quàm in commune paramus. Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS MARSILIO FICINO S. D.

Libros quos graueis, & copiosos de uita nuper dedisti, accepi. Prima eorum frons, & indicium plurimum inuitarunt, ut capita decurrerem. Immorari in eorum lectione diutius non licuit, quoniam heri sunt redditi inter conclamandum ad uasa, exeunte in uenationes principe. Cras uerò Ticini me esse oportet, in qua urbe (ut spero) absumam duodecim dies. Inde regrediens ad Ficinum, id est ad uitam meam, regressum me esse arbitrabor: magno enim me studio iam nostratia hæc oblectant, qui uetera tantum sectari soleo. Nec ab re, penè totas Athenas isthuc concessisse uideo, ut Latinas habeamus. Id fieri nemo negarit, autore Laurentio Medice, uiro ex omni æuo incomparabili, qui signum quoddam omnibus bonis artibus, & disciplinis, ad bene sperandum sustulisse uidetur: sed plura aliquando de illo, nec pauciora de libris tuis, quibus Plato planè fit noster. Interea nec gratias tibi ago, quando maximarū debitor sum. Nec magis contendo ut me ames, qui te parentis loco esse uolui. Vale, & oculis nostri seculi Pico, & Politiano me commenda. Vale, Mediolani.

ANG. POLITIANVS IACOBO ANTIQVARIO SVO S. D.

In calce epistolæ cuiusdam, quam tu ad Marsilium nostrum Ficinum scribis, mei, Picique mentionem faciens, oculos nos huius seculi appellas. Gauisus, fateor, opinione tua sum, delectatus testimonio, propè etiam elatus laudatore Antiquario, presertim apud Ficinum illum, mortui penè Platonis Aesculapiū. Sed ut in me descendi, nihil omnino reperi, quod istis laudibus responderet. Conuerti ergo ad Picum, partemque illam meam laudationis tuæ transcripsi. Nam ut Solem unum mundus, ita unum habet hæc ætas oculum, non duos. Vale.

MARSILIVS FICINVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Cceperam calamum Angele, ut Homericam Musam tuam miris in cœlum laudibus, quoad possum extollerem. Repente autem sic interpellauit me Cupido: Quid agis inepte Ficine? semper ne in laudibus Musæ uersaberis? Me lauda philosophe, si uis absque adulationis suspicione laudare. Si Musam celebras Politianam, Angelum solum celebras: si Cupidinem, Angelum unà, atque Marsilium. Ego enim cõmunis uestrum amor sum, utrunque colo, ab utroque color. Hæc, Angele, deus ille mihi. Sed ego illi inquã, Verax est Musa Politiana, nunquã mentiri me compulit, & tu periure Amor me cogis mentiri quotidie. Ita heri delitias Politianas amabam, ut iurarem eas in posterum uehementius amare non posse: sic hodie rursus amo ut iurem me heri eas nõ satis amasse: utque simul adfirmem, non posse cras ardentius amare, quàm hodie. Cras istud quotidie similiter me deludit, semper adultus est meus amor, quis credat? semper & adolescens. Adolescat tamen ut placet, modò non senescat. Sed audi Cupido, non Venus amoris huius mater est, sed Calliope. Fouet hunc Musa sedulò, crescit assiduè: crescat hoc fomento, iugiter, & periurus sit. Non est hoc uitium in amore. Sic igitur, Angele, cõmunem amorẽ nostrũ, Musamque tuam colere unà & debeo, & uolo. Tu Musam ipsam adora, amoris & gloriæ matrẽ. Vale.

ANG. POLITIANVS MARSILIO FICINO PHILOSOPHO PLATONICO SVO S. D.

Vid obsecro indignatur amor iste semper in nostræ Musæ laudibus te uersari? quasi uero alius eam magis, quàm amor laudauerit, qui quoniã cæcutit, ut Plato inquit tuus, ideo nec fidem facit. Itaque iure nostro ciuili ne postulare quidem cæco licet: sed quoniam laudari iam se quoque uult, à quo tandẽ laudabitur? An à Musa? quando nec in Phædro sine Musis laudatus. Sed Musis non creditur, utpote dicentibus falsa (si credis Hesiodo) similia tamen ueris. Dicunt & uera quidem (sic enim est apud eundem) cùm uolunt: uolunt, opinor, apud Mineruã, cui noctua famulatur, quæ uel in tenebris cernit. Mineruæ porrò numen familiare tibi, sicuti Musarum mihi. Verè igitur apud nos amor noster laudabitur, licet ipse minus uerè Musam laudauerit. Solet autẽ (quod idem tuus autor Plato affirmat) etiam Iouis permissu peierare amor. Vale.

MARSILIVS FICINVS ANG. POLITIANO SVO S. D.

I nunc Politiane dixero me literarum tuarum acumẽ, & eloquentiam non mediocriter admirari, aliquis fortè me nimis admirabundum existimabit: quippe cùm nouitas tantum cæteris admirationem parere soleat, ego uerò etiam quæ mihi in Politiano iamdiu notissima sunt, uidear admirari. Sed re uera non antiqua nunc in te, sed noua demiror. Adeò enim feliciter Politianus meus breuissimo quodam tempore adoleuit, ut mutata forma alius mihi iam nouusque appareat. Ergo qui mihi puer nõn parũ, qui multùm placuit adolescens, idem plurimum perplacet adultus. Meritò crescente in dies forma, creuit & gratia: atque id quidem ea etiam ratione placet factum, quia sæpe uaticinatus sum futurum. Perge igitur, fac obsecro, ut cœpisti, te diuinum, ut simul me facias diuinantem. Quòd autem Marsiliana tantis ubique effers laudibus, nihil miror. Quis enim in proprijs laudibus canendis non uehemens sit? non accendatur? Quis adeò gustu caret, ut non sibi sua maximè placeant? Retulit nobis Francus, quid eũ doctis omnibus, præsertim cum Hermolao Barbaro erga nos egeris. Quid petas ut agam? agam equidem libenter, utinam bellè. Bellè certè ago, atque

bene quicquid cum Bernardo Bembo meo ago. Landinus & Caualcantes innumeris te uicissim salutibus obruunt. Vale.

ANGELVS POLITIANVS MARSILIO FICINO SVO S. D.

Non tu noua deprehendis in me quotidie, quæ laudes, sed noua potius in te, quibus me laudes. Suggerit hanc tibi copiam nimius amor, apud quem (sicuti Propertius ait) maxima de nihilo nascitur historia. Diuinum uerò tu puto, me facies, qui fecisti diuinantem, dum quotidie diuinum te prædico. Vale.

MARSILIVS FICINVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Alamannus Donatus noster iampridē ore illo, Politiane, suo (nosti hominem) ore rotundo, altius hunc in modum nostris auribus insonat. Commenda precor, per humanitatem, cōmenda obsecro, per sacrum istum amorem in me tuum, qua quidem obsecratione nulla sacratior, cōmenda ꝙ primùm Alamannum tuum Politiano. Cùm uerò tam ardētis, tamq; pertinacis petitionis, siue flagitationis potius ab eo causas diligenter exquiro, ille similiter rursus ingeminat: Cōmenda Ficine modò, cōmenda ꝙ primùm. Causam autem tam exoptatæ cōmendationis adhuc explicat nullam. Ego igitur causam eius, qui nullam petitionis suæ causam affert, sine causa similiter tibi cōmendo. Sed caue, Politiane, putes præsentem cōmendationē ob hoc ipsum, quòd carere causa uideatur, esse leuissimam. Ego enim contrà, ob id potissimum tibi grauissimam uideri uolo. Nempe summū apud philosophos in quolibet rerum genere illud habetur, quod in eo ipso genere causam nullam habet, quasi non ab alio ullo, sed à seipso dependeat. Quamobrem cōmendatio præsens, cuius nulla præter ipsammet tibi adducitur causa, summa apud te cōmendationum omnium censeatur. Etsi Alamannus ipse, sicuti plerunq; solēt qui ad quosuis concitatius efferuntur, clamitat solum, eundemq; clamorem sæpius iam auribus nostris ingeminat, clamoris autem sui rationes ullas lingua sub rapidissimo cordis affectu hæsitante planè explicare non potest: ego tamē indicijs certis adductus, opinor eum insano quodam amore Musæ alicuius formosioris accensum ardere iam totum, atq; uehementer optare saltem gratiam Politiani Musarū sacerdotis, amicitiamq; inire: quo quidem conciliatore, amata quandoq; Musa facilius potiatur: Omnes ut secum studijs pro talibus annos Exigat, & pulchra faciat se prole parentem. Vale. Sed antè ꝙ epistolam obsignem, teste Angelo te, prędico huic Alamanno, si quando huic officio meo minus officiosus, gratus' ue uidebitur (quod absit) ei me sic prorsus exprobraturum: Ha, nimis ingrate, dicam, non'ne satis à me tibi factum quondam existimabas, si te nō tam Musarum sacerdoti, quàm ipsis Musis, quod multo maius est, uideor cōmendasse? Vale.

ANG. POLITIANVS MARSILIO FICINO SVO S. D.

Herculē me uocas in libro tuo de uita, ꝙ mōstra domem, puto illa intuēs mōstra, quæ ueterū libros nimis obsidēt, in quibus ego purgandis diu, multūq; laboro. Magnifica laus, prǽsertim à philosopho illo qui sit princeps in secta principe. Sed ego tāti nominis pōdus sustinere nō queo, non magis ꝙ cœlū, q̄d ipse tamen Hercules sustinuit: Iolaū potius appellato me, si speciosis nominibus delectaris: ꝙ penè oppressę ab Hydra uetustati, uelut Herculi clamāti sum prętò cū face. Tu tamē indulgēs amori (q̄d & parētes alij facere solent) nomen imposuisti filio, nō quod aptissimū, sed quod pulcherrimū. Vale.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER SEPTIMVS.

MACARIVS MVTIVS EQVES ANGELO POLITIANO S. D.

PERVENIT ad me nuper auspicio quidem tuo, sed ductu Guarini Camertis Centuria tua, uario splendore, multiplicicꝗ; apparatu: nihil sanè lætius, nihil felicius memoria nostra prodijt in lucem. Præibat enim Centurio non Latiam, sed Hetruscam uitem gerens, omnis infantiæ atque inscitię acerrimus expugnator M. Tullius Cicero iam læto hilari que uultu, patrocinio tuo detersa macula grauioris censuræ Argyropyli, restitutoꝗ; ordine literarũ suarum & Philotheoron, & Sciomachiam agnoscere lætabatur. Proximè Catullus reiectis Cercopithis, & Caprotinis lõgiore itinere Carpatinas crepidas resumpserat, ac subinde chõmodis, atꝗ; hionijs Arrij fluctibus ridens aspirabat. Hunc Oarion atque Harpocrates iam noti, libera longo ignorantiæ situ facie sequebantur. Horatius Chamęlopardali, Lucretius equo Durateo, Martialis comparę mulo uehebatur, circum dulcissimi moduli poeticis cõcentibus respondebant. Genialia Ouidius naulia præferebat. Martiali Græcula recantabat Echo. Ornabant Claudiano tempora purpureę rosæ, colore Veneris coloratæ. Delectauit mirificè me hoc spectaculum, in quo pulcherrimum planè erat aspicere, industria atꝗ; opera tua omnes ferè principes linguæ latinæ aliquid ornamenti ad suam pristinam dignitatem recepisse. Præ cæteris uerò Iuuenalis pulsis Domitij umbris purus nitebat, tandem Cotytto, & Cacoethes approbabat. Fastidiebat pleraꝗ;, in primis brassicas reponi. Inde Laconicũ petere uidebatur, quo sese agnito per te deniꝗ; Pitylismate suo exerceret. Præclara deinde controuersia uisa est, dum quisꝗ; magis se tibi debere contendit. Hinc Suetonius salutis augurium, Ascoperam, Tetraones, automaton, Naso Sibaritidos autorem, Aristidis libellos, Priapi carmen, Teuthrantiam turbam: inde Quintilianus ceratinas & crocodilitas, Propertius ocnũ, cum sparto & asello: Valerius duriam noctẽ, Liuius Causarios milites, alij quoꝗ; alia tibi accepta referebant. Postremo ferè ordine Iustinianus, qui pluribus cicatricib. deformis fuerat, clara fronte, rectoꝗ; supercilio omnibus se passim exhibebat. Tibi ciuicam parabat, te uindicem, te assertorem imperatoriæ maiestatis ingenuè fatebatur. Verùm extrema centuria subtristes quidam incedebãt. Dolebat siquidem A. Gellius ænigma Varronis, quod ad exercenda ingenia inuolutum reliquerat: & Ausonius legem puto Sphingis ueritus, scirpos, qui hactenus insolubiles habiti sunt, te omnibus explicuisse. Longè uerò ab his Domitius nubila fronte, ac deiectis ad terram oculis, pręterea candidus & comptus uidebatur, ubi proximè accessit, fucatus, accersitis quoꝗ; pigmentis ornatus, compositusꝗ; apparuit. Fœdissimæ tamen maculæ censura tua relictis tectorijs, qui de se quæ ue hominis natura esset, facilè indicabant. Iamꝗ; Attegias, in quibus hæsitauerat, quàm præclarissimas illas Medicæ familiæ ædes malebat, ubi præstigiosis commentis fortasse locum inueniret: cum isthinc quæ corrupta, inuersa, aut supposita olim Laurẽtio ac Iuliano Medicib. persuadere conatus est, deprehensa à Politiano, reiecta atꝗ; explosa perspiceret. Verùm dum hęc uel illa inrentus spectarẽ, non potui sub primum aspectũ singula colligere, quæ mediam Centuriam uario decore pulcherrimè aspergebant. Effugerant siquidem Pliniani Poppismi ad Fulgetras, Leo quoque Nemeæus à Luna desiliens, & canis Herculeus, qui purpuratis fortè labris

Tyro

Tyro delectabat. Multaq; praeterea, quae supremum ingenium, operosam industriam, exactam atq; multiplicem doctrinam, purum, erectũ, elegans, perpetuoq; sibi constans dicendi genus apprime commendarent: & quae doctissimus quisque, & syncerae ueritatis studiosus, qui uel ipsos antiquorum codices archetypos cupiat sine controuersia, omni laude ac fauore cumulabit. Equidem si citra inuidiam & reprehensionem, uel infimum mihi in eo numero locum uindicem, nõ infimas tamẽ, aut uulgares tibi laudes debere sum uisus, nec officio deesse uolui. At ubi me collegi: Quid ago, inquam? quid lucis aut splẽdoris à me accipiet, qui clarissima quaeq; Romanae linguae lumina quotidie suscitat & accendit? Abunde quidẽ & nitidus & splendidus uideri debet, qui alios illustrat. Non uideo profectò quid unius aut alterius approbatione, ad consummatam laudem tuam possit accedere, cùm Oratores, poetae atq; Historici, eorum' que interpretes studium tuum, ac doctrinam singularem necessariò testentur. Hoc Cicero, hoc Quintilianus, Catullus, Propertius, Plinius, Liuius, ac caeteri demũ, qui Centuriam implẽt, uel inuiti prae se ferent. Nemò sanè leget illorum monumenta, qui ubi eos locos attigerit, quos tu aut correxeris, aut restitueris, uel fidelius fueris interpretatus, nominis tui possit obliuisci. Viues igitur cum illis, & perpetuò uiues, ut par est, quorum scripta ab iniuria audacis inscitię, & ignauae posteritatis uindicasti. Nam qui apud Latinos aliquãdiu docti sunt habiti, dum multa minus cognita, minus' ue inspecta temerè transeunt, approbare sunt uisi. Inde frequẽtes maculas clarissimis autorib. inustas cernimus, quos modò Politianus si polit, si abstergit, si emendat, & ad propriam reducit dignitatem, meritò sanè cum illis immortalitatẽ assequitur. Prodeant ergo aliae Centuriae, & tota acie cum barbarie decernatur. Nam si una uertit in fugam, tota classis aut legio facilè triumphabit. Musset inuidia, uel libenius murmuret: Haec mea sunt, ego prius inueni, ita sensi, haec abstulit, haec surripuit, sibi illa supposuit Politianus, nugae & rapinae. Ego sanè, ut de me loquar, antè quàm Venetias annauigares, Harpocratem ex Varrone & Ouidio satis noueram. In aspiratione Arrij nunquam dubitaui. Ocnum apud Propertium ex lectione Plinij iampridẽ emendaram. Aenigma Varronis pluribus solui, & ne quę damno uitia subeam, pleraque alia noui, & docui. Cur autem non scripsi? cur non edidi? Mea culpa est, tua est laus, tua est gloria, conueni tecum. Cui mirum? Communi literatorum iure haec sunt communia, patent occupantibus. Verũ his tantum adscribuntur, è quorum sinu iam sua prius euolarunt. Gaudeant alij umbra, uel intra limen se contineant, ibi signum semper expectẽt, ibi obstrepant, ibi contendant. Tu uerò cum laude per stadium curras, tu coronatus incedas, qui rinocerotes, aut mastiges non horruisti, nec liuidae censurę aleam subire. Fruere igitur parta uictoria, & praeclari certaminis, in quo nec laboribus, nec periculis cessisti. Consensum doctorum nomini tuo ad aeternitatem praemia repone. Tu quoque felix Centuria, quantum praestantissimo duci debes, qui ad amussim omnis disciplinae te instruxit? Abi uictrix, tutus est tibi congressus, nihil obstabit. Nam (ut uerbis Papinij te alloquar, quibus ille Thebaidem est affatus) iam fama benignum Strauit iter, coepitq; nouam monstrare futuris. Iam te magnanimus dignatur noscere Caesar (Quo etenim Caesare Laurentius tuus unicum literarum praesidium habetur inferior?) Itala iam studio discit, memoratq; iuuentus. Nec meritis honoribus mors expectanda, sed autori uiuenti decus, atq; sentienti literarum studiosi iam meritò impendunt. Haec ad te scripsi tumultuario stylo, ac licentiore epistola. Excusabis tantum occupationes meas, quibus nimium distringor, & primum ingenij motũ, quem celeritas maturare non potuit. Malui tamen haec quę-

cunque essent, ad te mittere, quàm diutius à me officium desiderari. Omnia enim tibi debere sum uisus, ex quo te semel Venetijs sum allocutus. Cœpisti enim me, nimirum aureis eloquentiæ tuæ hamis, & tenacioribus filis implicuisti, quib. nec uolui nec potui unquã explicari. Vtinam mihi par esset ingenium laudibus tuis, uel saltem, quod olim fuit, ut cupiditati meæ satisfacerem. Fuit, fuit, inquam Macarius, nunc tantum reliquiæ sunt sæuissimæ apoplexiæ, quæ me non multo pòst quàm à me discessisti, dum publicè Horatium profiterer, repentè corripuit. Nota est pestis. Inueniet ne hoc fidem (ut prætereeam biennium, quo attonitus sinistra quoq; corporis parte penè syderatus per omnem difficultatem uitam traxi) me aliquandiu nullas literas tenuisse? Cognoscebam libros, literas ignorabam: qua parte nihil seuius, nihil crudelius expertus sum. Tandem ad me redij, ac paulatim diuino auxilio, industria medicorum, & benignitate patrij cœli liberatus sum. Nondum tamen Macarium agnosco, reliquias uideo tantum, quas uiris doctis, & tibi in primis dedicaui. Neq; quod morbus ille teterrimus reliquit, alia uis unquam Politiano meo eripiet. Vale. Camerini.

ANGELVS POLITIANVS MACARIO MVTIO EQVITI CAMERTI S. D.

Accepi superioribus diebus elegantem abs te epistolam, doctam, copiosam, grauem, summo etiam artificio cõscriptam, summo ingenio, qua Centuriam nostram uelut in Circensi pompa uario tu quidem ornatu, uarijsq; insignibus ostentabas. In ea uerò mihi non magis Oratorem facundum, quàm poetam diuinum uideris exhibuisse, qui sic excellenter pulcherrimas atq; admirabiles uisiones non modò animo conceperis, sed & oculis repræsentaueris. Viuunt imagines in tuis uerbis, & spirãt. Vegetę sunt, actuosæ que, non otiosæ, non lentæ, nõ cessantes: Hilaria scilicet ipsa mediusfidius expressisti. Sic ubiq; personata occurrit uarietas. Nec tam profectò apud me, quàm apud te culta Miscellanea mea sunt, ac plus fortasse iam tibi quàm autori, parenti que debent. Agnoui Macarium prorsus illum, qui mecum Venetijs olim congressus, quodam penè facundiæ suæ torrente me rapuit: agnoui, nec ei quicquam morbus ille pestifer detraxerat, quòd non etiam magno cum fœnore bona ualetudo restituerit. O si mihi concederes usuram paulisper eloquentiæ tuæ, quàm penitus in eius epistolæ me laudes insinuarem. Quæ mihi pro clypeo & muro contra liuoris impetus, imò quæ non epistola mihi, sed quædam propè immortalitas. At enim quoniam id rerum natura non patitur, circumferam certè, dimittã, spargamq; eam per omniũ aures, uidelicet ut enixè laudetur semper ab omnibus, nec tamen unquam putetur laudata satis. Vale. Varinus ciuis tuus, auditor meus, ad summum linguæ utriusq; fastigiũ pleno gradu contendit, sic ut inter doctos iam conspicuus digito monstretur.

TIDEVS ACCIARINVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Inciderunt in manus nostras ueluti mutilata ramenta quędam interpretationum tuarum in Papinij syluas, quibus aut intacta à Domitio explicas, aut explicata ab eo meliora reddis, Angele uir eruditissime. Hæc ego diligentissimè pensitata, nõ potui non uehemẽter probare, sumq; coactus, & ingenium tuum suspicere, & doctrinam singularẽ tuam mirificis laudibus persequi. Tametsi sua luce clarissimi uiri alienis igniculis minus indigeant. Igitur etsi nõ sum de te benemeritus, nullaq; extent in te officia mea, peculiari tamen humanitate tua, qua cæteris omnibus te præstare, una & constanti omnium

uoce

uoce audio, rogo, imò obsecro & obtestor, ut tuis mihi literis significes, an aliud uel in eundem Papinium, uel in alios latinos autores edideris, quod à cæteris discrepet interpretibus. Ariolari enim licet multa & præclara, & cognitione digna abs te acris ingenij uiro collecta. Quibus si me impertire uolueris, nō parum me tibi debere profitebor. Non sum nescius tibi nō deesse librarios, pecunias ego ad te per colybistas numerabo. Age igitur, & amicitiæ meæ auspicem uoluntatē ne contemne, ut apud me amicum ineuntem autoritas imminuatur tua. Tu uerò si quid à me exigis, impera, polliceor imperata facturum. Sum ego ex agro Piceno oriundus, sed fatis uolentibus, & nouercante fortuna in Brutijs Consentię profiteor. Et qui hactenus principum familiaritate sum usus, nunc syderibus aduersantibus ludum aperui. Bene uale, & me ama, cum te uenerer & obseruem. Consentiæ, quarto Nonas Iunias.

ANG. POLITIANVS TYDEO ACCIARINO SVO S. D.

Non tam auersus equos nostra sol iungit ab urbe, ut huc quoq; tui nominis fama non penetret. Illa te uindicat à fortunæ iniuria, nec patitur Consentiæ delitescere. Qua tamē in ciuitate si ludū aperuisses, scribente adhuc Lucilio, Siculis tantum profectò, non etiam Consentinis ille, scripsisset. De interpretationibus nostris, quas ais in Papinij Syluas casu quodam peruenisse ad te, sic habeto, neq; dictatas fuisse à nobis, neq; compositas. Studiosus forsitan eas aliquis, enarrante me (quà licuit) orationis cursum calamo subsecutus exceperit. Nec autem quicquam habemus, quod in hoc genere tibi nunc mittamus. Spargere enim talia solemus in populum, nec inde nobis quicquā retinemus. Tibi tamen habemus gratiam, uel quòd nostra friuola tanti facias, uel q̄ amicitiam tam diligenter experas: dignus hoc ipso nimirum, qui iam non in ueteribus modò nostris, sed & in magnis amicis numereris. Vale.

BACCIVS VGOLINVS ROBERTO SALVIATO S. D.

Mirò te, Roberte, docti diligunt, quos miro quodam ardore coluisti semper, & studiosi omnes amant: quos non modò opera, sed & impensa iuuas, ut cōmodius proficiant. Ego uerò etsi nec doctis, nec studiosis quidem annumerandus, plurimùm tamen tibi debere me, fateor, quòd per te nobis uel remotioribus capta sit diuini admodū operis, editi nuper à Pico Mirandula, uiro sanè præ omnibus qui sint, quiq; fuerint, admirādo: quem rectè non iam Picum, sed suam uocat phœnicem, in sacra Medicum lauro nidificantem, Politianus meus, aliud ætatis nostrę miraculum. Illius tu librum de septiformi sex dierum Geneseos enarratione ueræ philosophiæ, & Christianæ religionis argumentum magno Laurentio Medici, patrono meo dicatum, cū diligentissimè imprimendum, tum ad loca diuersa ac distantia transmittendum, & plurimis eius lectionis percupidis uel gratis habendū curasti. Quos inter & mihi contigit per Victoriū Caianum tuum, hominem multi ioci, multaq; suauitate aspersum, & salibus, opta to hoc munere potiri. Hoc tuum in uiros claros studiū, hanc in omnes uirtutis amatores officiosam liberalitatem, qui non laudet, & gratiore affectu prosequatur, is ab omni humanitate discors, & à literatorū consuetudine alienus proculdubio est habendus. Non enim publicæ utilitati consuli à te amantius, rectius, celerius'ue potuit. Quare hoc apprimè tibi esse exploratum uelim, haud tenui mercede sumpsisse te huiusmodi prouinciam, cum inde & bonorum gratiam, & non mediocrem gloriam sis consecutus. Vale. Neapoli.

ANG. POLITIANVS BACCIO VGOLINO S. D.

Legit epistolã mihi nuper tuã, Robertus noster Saluiatus, in qua cum gratias ageres, quòd eruditissimo te libro Pici nostri Mirandulæ donauisset, mentionem quoq; obiter nostri facis. Nec autem me dubitas ut amori nimium indulgens, appellare alterum nostræ ætatis miraculum. Negare non possum Bacci, quin tua mihi grata uoluntas omnino fuerit, gratus animus, utinamq; uere addere possem, gratum testimoniũ. Sed nimis magna ista laus, nec nostræ mediocritatis est, qua non efferor, sed obruor. Quis enim uel illud saltem patiatur, me cum Pico Mirandula conferri, qui tam multis unus bonis abũdat, ut unus omnium laudes exhauriat? Quare te rogo, ne me illius posthac, sed meo modulo metiaris, contentus in me uulgatis istis laudatiunculis, quę secundæ notæ hominibus competant. Sed heus tu, nimis bella profectò tua mihi illa epistola est uisa. Nec enim puto laudatio imposuit, quam non agnoui. Latinè scribis (ita me deus amet) & elegãter: nec quasi diuerteris in hæc studia, sed quasi migraueris. Vale.

ALDVS MANVTIVS ROMANVS ANGELO POLITIANO S. D.

ANnum abhinc tertiũ, quo Veneti Ferrariam oppugnabant, me ut uel dei (ut aiunt) ne dum hominum bellum fugerem, ex urbe Ferraria Mirandulam contuli ad Ioannem Picũ, principem ætatis nostræ doctissimum, quòd & amaret literatos uiros, & faueret ingeniis. Ibi Emanuel Adramyttenus familiarissimus meus, tuam mihi Græcam, quam ad se dederas, ostendit epistolam, ornatè quidem, & doctè, atq; copiose scriptam: quæ non à Romano uiro, sed à mero Attico, qui Athenis semper fuisset, elucubrata uidebatur. Quamobrẽ cœpi, mi Angele, amare te uehementer, doctrinam tuam, atq; ingenium non mediocriter admiratus. Deinde Emanuel suo cum principe Ticinum profectus est, ubi paucis antè mensibus, q̃ ad te scriberem, excessit è uita. Cuius interitu ita quidem moueor, ut multis annis grauius nihil, & molestius tulerim. Erat enim homo & morib. apprime ornatus, & Græcis literis sanè quàm doctus, meiq; amantissimus. Non possum igitur non mœrere tali amico orbatus, quanq̃ meo magis ipsius incõmodo, quàm illius. Nam illi ad superos facilimũ fuisse cursum, quoniam & bene & beatè semper uixit, non sum nescius. Quapropter malum, si quod accidit, meum est. Iuit, inquam, ille Ticinum, ego uerò Mirandula Carpum perrexi: quò cùm aliquot pòst mensibus uenisset & Picus noster, Rusticum mihi ostẽdit tuam, quæ, mi Angele, mirificè auxit amorem erga te meum. Ibi enim perspici facilè potest, quantum abũdes ingenio, quanti homo sis studii, quanta tibi bonarum literarum sit copia. Nec uereor tibi me adulari ducas, ὡ σαυτὸν γινώσκεις. Scis enim, quàm ipse scripserim, esse impẽdio plura. Taceo autem & quæ de te mihi dixit ipse Picus, & dicit quoties in tui incidimus sermonẽ (nactus es enim dignum præconem laudum tuarum) & quæ retulit mihi Alexander Sarcius Bononiensis, homo uerus, ac integer uitæ, scelerisq; purus, nec nõ quantum ex ipsius sermone colligere potui, tui studiosissimus. Quid plura? Hisce tuis impulsus laudibus, non potui ad te non aliquid literarum dare, ut facerem te certiorem, me ita esse tuum, ut posses omnia de me tibi constantissimè polliceri. Incredibilis enim erga doctissimũ quemq; meus est amor, qui me etiã coegit, ut ad te scriberem, peteremq;, ut me pro tua erga studiosos uiros humanitate, inter tuos, mi Angele connumerares: quod ut facias, te quantũ possum rogare, rogo. Quod profectò feceris, si me uteris familiarissimè, mihiq; quoties usu uenerit, non secus iusseris

iusseris,ac cuiuis ex domesticis tuis.Sic eñ tua uirtus postulat, facitq; ut sim tuus, quoad uiuam. Vale.Carpi. v.Calend.Nouemb.

ANGELVS POLITIANVS ALDO MANVTIO ROMANO SVO S. D.

REdditæ mihi fuerunt literæ tuæ,quę perspicuè declarant,nòn modò q̃ sis homo doctus,uerumetiam quàm mei studiosus.Est enim scribendi genus illud tuũ minimè triuiale,cultum quinimò, subactum'què uelut exercitatiõe multa, sparsumq; deniq; fruge bona ueterum lectionum. Tum epistolam sic laudas nostram græcè scriptam, quippe ad Græcum hominẽ, magis ut amorem uidearis habuisse in cõsilio,quàm iudicium. Sed tamẽ utcunq; sit,equidẽ tibi uel ob id placuisse eam lętor, quòd quanto ego tibi fuero doctior, tanto minus fortasse pœnitebit amicitiam te nostram tam cupidè,tam uehementer expetisse. Facit autem, ut in ea mihi epistola faueam, nonnihil Emanuel ipse Adramyttenus,qui respõdens ita prorsus ultra modum laudauit,ut omnibus me suis Græcis,quicunq; aliquot antè seculis scripserunt, hominem citra mare natũ, non dubitauerit anteferre. Iurare illum solitum quoq; Picus meus literis significat,dum legeret hanc epistolam,ne ipsas quidẽ tam esse Athenas Atticas. Quare placerem profectò mihi Græci hominis testimonio, nisi Cretensis fuisset Emanuel.Etenim hoc genus ut mendaces notauit Epimenides: qui tamẽ & ipse Cretensis, ut mentiri non minus potuerit: ideoq; non mendaces illi. Sic ergo uerus Epimenides, atq; ita rursus illi mendaces. Vides hunc dialecticorum ψευδόμενον. Mihi tamen extra iocum ueros esse omnino Cretenses libet.Iam quoniam de epistola me amo,ne palpum quidem reijciam,quod obtrudis Rustici nomine: monstrum enim prorsus, imò autem scelus inexpiabile, si laudatori suo poeta nõ crederet.Sed cupio præsens te præsente frui aliquãdo, siquidem absens ita delectas. Accipio uero iam nunc inter amicos,& quidem primi ordinis. Nec enim explorandus ultrà,quem Picus noster receperit. Ille inquam Picus, cuius nunquã nec cessauit ingenium, nec errauit iudicium. Alexandro Sartio cottidie plus debeo, tibiq; esse eum familiarem summopere gratulor. Vir est profectò syncerus,candidus,amœnus,idem fidus,acer,ingeniosus, experiens. Hunc uelim meo nomine plurima salute impertias,quando me asiduè laudat: estq; non inter postremos Pici nostri familiares. Vale.

MATTHAEVS VERONENSIS CANONICVS REGVLARIS ROBERTO SALVIATO S. D.

VT cæteros soles,qui gratia tibi digni uidentur,ita me quoq; cùm ueneratione, tum meritis es prosecutus. Quin & quæ mea lègisti, probata non modò tibi,acceptaq; fuere,uerumetiam illa sparsisti cum laude,et longè splendidiore,quàm ea ipsa prædicari mereantur. Tum mihi sæpe & amicè illud suasisti,ut nostra salutaria gaudia imprimẽda proferrem. Quod & Ioannes Mirandula,& dulcis Politianus noster fecere: quorum alterum obstupescimus tanquam fulgorem seculi nostri,altero optimarum etiam literarum magno grauiq; magistro insignis, & læta est omnis Hetruria. Impressa itaq; sunt, & uno ueluti partu uolumina supra sexcẽta in lucẽ èdita sunt: de quibus unũ transmittimus tibi,ut nostrum aliquid in manibus habeas: quod quoties legas(si non id antè fecisti) spreta terrenarum omnium rerum amara dulcedine, inani, falsaq; lætitia,fœlicitatem alto atq; firmißimo animo quæras,& certum illum,directum'que callem, mi Roberte sequare, qui te ducat, ubi maxima bona, & sempiterna sunt gaudia.Quoniã uerò nullis ornamẽtis adiunctis, sed qualis duntaxat euasit

ab arte purus & nudus proficiſcitur ad te libellus, illum tu Roberte, & ornare minio, & amicire tegumento curabis, qui es liberalis & diues. Vale.

ANGELVS POLITIANVS MATTHAEO BOSSO VERONENSI CANONICO REGVLARI S. D.

HOnorifica mentio, quam tu feciſti de nobis in literis ad Robertum: magis ibi tamen amorem tuum, quàm meas agnoſco laudes. Sed illud ex arte, quòd falſò me laudaturus, à ueris Pici laudibus incœpiſti, uidelicet ut per illum de me tibi credatur. Fortaſſe autem me talem credis etiam, qualem prædicas, propterea ꝙ ſic amor à Pico: ſed non ob iſta me Picus, ob amorem potius amat, ob amorem qui non cæcutiat. Hoc eſt enim, cur unus omnium penitus hunc amo, quòd unus omnium penitus inſpicio. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI BAPTISTAE MIDAE S. D.

AGerem tibi gratias, quòd ubiꝙ me laudas, ſed uereor ne laudes ipſæ, quibus me afficis, fidem perdant, ſi pro ijs tibi gratias agam, quaſi debeam, quaſiꝙ ueræ laudes non ſint. Nam pro ueris, hoc eſt, pro ſuis laudibus nemo cuiquam debet. Quis enim pro ſuo debeat? At ego tibi me debere tamen dicerem, niſi mihi nimis magnam faceres in hoc iniuriã, quòd es amicus. Ob id enim tibi non creditur, cum me laudas. Sed interim te quoque furtim laudas. Nam ſi non laudari ego meritò putor, haberis tu tamẽ ingenioſus: ſi meritò, bonus. Vt autem rectius egeno, quàm diuiti datur, ita rectius qui caret, ꝙ qui ſuis laudibus abundat, laudatur. Mihi certè non minus tuæ gratæ ſunt laudes, hoc eſt, alienæ, ꝙ ſi meę laudes forent. Non enim minus proſunt. Vt ergo nõ minus aliquando bene paſcimur alieno ſumptu, ꝙ noſtro: ſic non minus aliquando decenter alienis ornamur laudibus, ꝙ noſtris. Vale.

ANG. POLITIANVS HIERONYMO PORCARIO S. D.

ANtonius Zenus, homo cùm cæteris in rebus, tum maximè in amicitia diligentiſſimus, multa mihi ſæpe de ingenio, de literis, de morib. etiam tuis, præcipuè tamen de humanitate narrauit, & ut ad te ſcribam, uehementer hortatus eſt. Ego uerò libenter obſequor candidiſſimo uiro, ſuauiſſimo amico. Tibiꝙ nunc has literas ob id ſcribo, quò certiorem te faciam: quanꝙ adhuc os tuum non uidi, tui tamen eſſe ſtudioſiſſimum. Vale.

ANGELVS POLITIANVS CVIDAM S. D.

MVltò æquius fuerat denegare ſtatim, quod tam uehementer rogaueram, ꝙ poſtea non perficere, quod tam liberaliter uir grauis promiſeras. Non enim tunc fuiſſet iniuria, quia nondum debebas: at nũc eſt, quia iam debes. Debes, quia promiſiſti. Non enim credo adhuc, te quoꝙ eſſe ex illo hominum genere, quos promiſſa non alligãt. Crediturus idem nec ne ſim deinde, tibi eſt in manu. Tantum rogo, ſi beneficium tribuere mihi nõ uis, deſinas tamen eſſe iniurius. Deſines autem, ſi ſperare diutius fruſtra uetueris. Denique debebo tibi multum, ſi quod opto, præſtiteris: mirabor multum, ſi non præſtiteris. Vale.

ANG. POLITIANVS ANTONIO ZENO SVO S. D.

AMorem fugitiuum, quem penè puer adhuc è græco in latinum conuerti, non ſententijs modò, ſed numeris etiã ſeruatis, ac lineamentis penè omnibus, cupienti flagitantiꝙ diu tibi mitto tandẽ. Cauſa uerò cur tam ſero miſerim, fuit, ꝙ aliquandiu mecum deliberaui prius, an mitterem. Multa enim longo pòſt interuallo retractanti, diſplicuerũt, quæ tunc fortaſſe

fortasse, cum scribebam, uisa sunt optima. Corrigere nimis durum, quòd ita diu iam inueterauerat. Mitto elegiam quoq; de uiolis, alterũ eius ætatis lusum. Nam & eam te nimis cupere significasti. Mihi certè nihil esse in ijs uidetur, quod probes, præter indolẽ fortasse. Rogarem uerò, ne cui nugas istas ostenderes, nisi me scirem prorsus frustra rogaturum. Non enim ob aliud puto nostra requiris, nisi ut quàm plurimis ostendas: quoniam (qui tuus est erga nos amor) placitura statim, quia nostra sunt, omnino confidis. Epigrammata tibi non mitto, quòd ea simul cum Græcis publicare statim cogito. Vale.

AMOR FVGITIVVS E GRAECO MOSCHI.

Cùm Venus intento natum clamore uocaret:
Si quisquam in triuijs errantem uidit Amorem,
Hic fugitiuus, ait, meus est. precium feret index
Basiolum Veneris: quòd si ad me duxeris illum,
Non tantum dabo basiolum, plus hospes habebis.
Insignis puer est: en omnia percipe signa.
Non est candidulus: uerùm ignem imitatur, ocelli
Acres, flammeoli, mala mens, suauissima uerba.
Quod loquitur, non sentit idem, uox mellea: sed cùm
Ira inflammatur, tum mens est aspera, fallax,
Fraudator, mendax, ludit crudele puellus.
Crispulus est olli uertex, faciesq; proterua,
Exiguæq; manus, procul autem spicula torquet.
Torquet in umbriferumq; Acherõta, & regna silentum.
Membra quidem nudus, mentem uelatus, auisq;
More quatit pinnas, & nunc hos, nunc petit illos,
Sæpe uiri pressans præcordia, sæpe puellæ.
Arcum habet exiguum, sed & arcu imposta sagitta est.
Parua sagitta quidem, sed cœlum fertur adusq;.
Parua pharetra olli dependet, & aurea tergo.
Sunt & arma intus calami, quibus ille proteruus
Me quoq; sæpe ferit matrem: sunt omnia sæua.
Omnia, seq; ipsum multo quoq; sæuius angit.
Paruula fax olli, solem tamen urit & ipsum.
Verbere si prendes, age, ne miserare puellum.
Si flentem aspicias, mox ne fallare caueto.
Sin arridebit, magis attrahe: basia si fors
Ferre uolet, fuge tu, sunt noxia basia, in ipsis
Multa uenena labris: si fors ita dixerit, heus tu
Accipe, nempe tibi cuncta hæc mea largior arma:
Ne continge, caue, fallacia munera Amoris.
Omnia quippe igni sunt infecta illius arma.

ELEGIA DE VIOLIS.

Formosæ ô uiolæ Veneris munuscula nostræ,
Dulce quibus tanti pignus amoris inest,
Quæ uos, quæ genuit tellus? quo nectare odoras
Sparserunt Zephyri mollis & aura comas?
Vos'ne in Acidalijs aluit Venus aurea campis?
Vos'ne sub Idalio pauit amor nemore?

His ego

His ego crediderim citharas ornare corollis,
Permessi in roseo margine Pieridas.
Hoc flore ambrosios incingitur Hora capillos,
Hoc tegit indociles Gratia blanda sinus,
Hoc Aurora suæ nectit redimicula fronti,
Cum roseum uerno pandit ab axe diem.
Talibus Hesperidum rutilant uiolaria gemmis,
Floribus his pictum possidet aura nemus.
His distincta pij ludunt per gramina manes.
Hos fœtus uernæ Chloridos herba parit.
Felices nimium uiolæ, quas carpserit illa
Dextera, quæ miserum me mihi surripuit.
Quas roseis digitis formoso admouerit ori
Illi, unde in me spicula torquet amor.
Forsitan & uobis hæc illinc gratia uenit,
Tantus honor dominæ spirat ab ore meæ.
Aspice lacteolo blanditur ut illa colore,
Aspice purpureis ut rubet hæc folijs.
Hic color est dominæ, roseo cum dulce pudore
Pingit lacteolas purpura grata genas.
Quàm dulcem labris, quàm latè spirat odorem.
En uiolæ in uobis ille remansit odor.
O fortunatæ uiolæ, mea uita, meumq;
Delicium, ô animi portus, & aura mei.
A uobis saltem uiolæ grata oscula carpam,
Vos auida tangam terq;, quaterq; manu.
Vos lacrymis satiabo meis, quæ mœsta per ora,
Perq; sinum, uiui fluminis instar, eunt.
Combibite has lacrymas, quæ lentæ pabula flammæ
Sæuus amor nostris exprimit ex oculis.
Viuite perpetuùm uiolæ, nec solibus æstas,
Nec uos mordaci frigore carpat hyems.
Viuite perpetuùm miseri solamen amoris,
O uiolæ, ô nostro grata quies animo.
Vos eritis mecum semper, uos semper amabo,
Torquebor pulchra dum miser à domina:
Dumq; cupidineæ carpent mea pectora flammæ,
Dum mecum stabunt & lachrymæ & gemitus.

ANG. POLITIANVS PAVLO COMPARINO SVO S. D.

Rogasti me superioribus diebus, ut quoniam fabulam Plauti Menæchmos acturi essent auditores tui, prologum facerem genere illo uersiculorum, qui sint comœdiæ familiares: simul ut obiter notarem quosdam nostræ ætatis nō quidem Plautos, sed tantum pistores, qui comœdias absque uersibus, nullo nec artificio nec elegantia docent, & ut actæ primū sunt, tenebris ipsimet (in quo nimis eos laudo) perpetuis damnant. Quæ tamen ab imperitis aliquando non improbentur, quoniā scommata sæpe isti quædam commiscent antiquorū, quæ tamē ipsa quoq; dum malè collocant, infamāt. Postremò ut & stylū Plauti laudarem, totumq; hoc agendi genus ab indoctis quibusdam,

ſed moleſtis prædicatoribus defenderem: qui moribus officere clamitent, quicquid uſquam ſit elegans aut eruditum, contrá que ſtudium propoſitumq; hoc ueſtrum plebeculam concitent. Geſſi tibi morem, nec minus libenter, quàm celeriter candido amicó, deq; nobis benemerito, quanquam (ut ſcis) otij non ſatis habebam, Romam tum maximè proficiſcens, itineri que paratus, atque accinctus. Et cum quidem prologũ, qualiſqualis eſt, mitto ad te, cum gratia (ſi nihil aliud) celeritatis. Vale.

PROLOGVS IN PLAVTI MENAECHMOS.

Heus heus, tacete, ſultis, uos, ego ut loquar.
Nam noſtra conducta eſt huc lingua, ueſtri oculi:
Vos ſpectare decet, nos loqui, & fabulam agere.
Alioqui capite ipſi hunc ornatum ſcenicum,
Atq; exporgite lumbos, tum nos ſeſſum ibimus,
Spectabimusq; uos taciti, aut ridebimus:
Aut ſi actio frigebit, dormitabimus.
Comœdiam Menæchmos acturi ſumus
Lepidam, & iocoſam, & elegantem, ut nil ſuprà:
Sed mendoſam alicubi tamen, culpa temporum.
Inerunt in ea nonnulla, ne nobis quidem
Satis intellecta, ſed hæc erunt pauca admodum.
Quæ ſi minus placebũt, auribus expuite,
Aut deuorate, ceu ſoletis catapotia.
Romanus eſt hic ſermo, Romani ſales,
Nil inuenuſtum eſt, aut ineptum, & Græculum:
Quale ſolent nugari molitores cæteri,
Quorum nec ullis uerſibus Comœdiæ,
Nec argumento conſtant perplexabili,
Nec quicquam habent Comœdiæ, præter titulos.
Non ipſæ ſecum congruunt, nec adeſt fides
Rebus agundis, ac nec perſonis indoles,
Tantumq; ſi quid furtiuum eſt, id eis placet:
Quippe alienis inſidiantur laboribus.
Facient profectò maiora operæprecia nunc
Longè aduleſcentes iſti, ſi quidem inſueuerint
Puro ſermoni Romæ urbis uernaculo,
Quàm ſi magiſtris freti triuialibus
Linguas tenellas polluant ſtribiligine.
Siquidem ita traditum eſt à laudatis uiris,
Latinè uellent etiam ſi Muſæ loqui,
Nullis uſuras, niſi Plautinis uocibus.
Quòd ſiqui clament nos facere hiſtrionicam,
Atq; id reprehendant, minimè diffitebimur,
Dum nos ſciant diſciplinam antiquam ſequi.
Etenim formandos Comœdo ueteres dabant
Pueros ingenuos, actionem ut diſcerent.
Sed qui nos damnant, hiſtriones ſunt maximi.
Nam Curios ſimulant, uiuunt bacchanalia.
Hi ſunt præcipuè, quidam clamoſi, leues,

Cucullati, lignipedes, cincti funibus,
Superciliosum, incuruiceruicum pecus.
Qui quòd ab alijs & habitu & cultu dissentiunt,
Tristesq; uultu uendunt sanctimonias,
Censuram sibi quandam, & tyrannidem occupant.
Pauidamq; plebem territant minacijs.
Sed iam ualete spectatores, & gregi
Fauete nostro, uobis quod uortat bene.

ANGELVS POLITIANVS CAESARI CARMENTO SVO S. D.

COntemni te putas, quòd nō rescribo. Contemnerē, si rescriberem. Quos enim contemno, respōdere his audeo uel occupatus, tibi nec otiosus. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO MODESTO SVO S. D.

DOles quòd non rescribam: dolere desine, iam rescribo. Vale.

ANGELVS POLITIANVS CVIDAM S. D.

NOn præstas quæ pollicitus. Conqueror si oblitus, magis etiam si non oblitus. Oblitum fuisse, uix amici est: non præstare cum recorderis, prorsus inimici. Vale.

ANGELVS POLITIANVS PICO MIRANDVLAE S. D.

QVæ uellem corrigeres, tu laudas. Hoc uerò facilè facis, quod semper facis. Vale.

ANGELVS POLITIANVS AMICO S. D.

IRasceris quòd iste me Simius carpit. Non ideo me carpit, ut carpat, sed ut sibi uictum quærat homo famelicus apud quosdam, qui multum gaudent assentatoribus, plus tamen detractoribus. Vale.

ANGELVS POLITIANVS AMICO S. D.

SI te ob diuitias amare cœpissem, desissem tibi nunc esse amicus, cum tu desisti esse diues. Verùm si nunc desissem, ne tum quidem cum fuisti diues, fuissem tibi amicus, sed adulator: quod esse qui potest, is esse liber non potest. Vale.

ANGELVS POLITIANVS AMICIS S. D.

MVlti simul epistolas poscitis. Multis ecce mitto, sed unicam. Cōuenit unica multis, quos unicè diligo: quæ tamen erit ut multæ, quando multi legetis. Valete.

ANGELVS POLITIANVS INVIDO.

INuides omnibus omnia, præter inuidiā. Sed & hanc inuides tuo compari, qui magis inuidus etiam, quàm tu. Sic inuidiam tibi non inuidet, quā tu illi tamē inuides. Ita rursus ille minus inuidus. Qui sitis nō dicā, ne miseriores faciam, quàm nunc estis. Nam si nomen uestrum proferrem, nomen quoque ipsum uobis inuideretis, nec uterque utrique modò, sed & uterque sibi. Vale.

ANGELVS

ANGELVS POLITIANVS MALEDICO.

Maledicenti non remaledico, ne maledicere mihi tu forsitan, hoc est, ne laudare me desinas. Quis enim laudatur uerius, quàm cui maledicitur à malo uiro? Te uerò appellare malum uirum, tantum à maledicto abest, ut nihil dici possit melius.

ANGELVS POLITIANVS LAVRENTIO MEDICI S. D.

Cygno poeta similis, uterq; candidus, uterque canorus, uterque fluuios amans, uterq; Phœbo gratus. Sed negatur canere cygnus, nisi cũ Zephyrus spirat. Quid igitur mirum, si taceo tam diu tuus poeta, cum tu tam diu non spires meus Zephyrus? Vale.

ANGELVS POLITIANVS PICO MIRANDVLAE S. D.

Vincebar abs te prius doctrina, uincebar ingenio, sed uinci tamen lætabar, atque adeò lætor, quoniam te diligo: quin ob hoc ipsum diligo, quòd his uincor. At nunc & humanitate me uincis. Hoc equidem ferre nequeo, quoniã turpe: sed iam fero. Nihil enim turpe mihi, quod honestum tibi. Vale.

ANGELVS POLITIANVS AMICO S. D.

Doles quòd amicus in disputatione te uicerim: dolere nõ debes. Nam si sunt amicorum cõmunia omnia, non magis quàm tu uictor ego: nec minus quàm tu uictus. Sed hoc tu fortasse doles, quòd hac amicorum lege nec ego planè sum uictor, qui te uici. Vale.

ANGELVS POLITIANVS AMICO S. D.

Reprehendebam tacitus, quòd te diutius oblectares in agro, cum mihi redditus abs te calathus floribus plenus, & quidem rosidis adhuc multicoloribus, ac suaue olentibus. Inuidere (fateor) tibi agrũ uolebam, qui flores tam pulchros educaret. Sed ut epistolam tuam deinde legi, floribus aliјs multo pulchriorib. cumulatam, quàm calathus fuerat, inuidere potius agro cœpi, qui de tuis (ut mihi uidetur) epistolis floruisset. Vale.

ANGELVS POLITIANVS AMICO S. D.

Dolui uehementer, lætatus sum uehementer, quòd ægrotasti, quòd & conualuisti.

ANGELVS POLITIANVS CVIDAM S. D.

Mitto lilia, nõ ut gratum faciam tibi, quanquam tibi quoq;, sed ut ipsis liliјs, hoc est, ne marcescant. Vale.

ANGELVS POLITIANVS PVCCIO FLORENTINO IVRISCONSVLTO, ET AD SVMMVM PONTIFICEM LEGATO S. D.

Non desinam de te solicitus esse, quandiu Romæ fueris, ubi pestilentia laboretur. Etenim te periclitante maior, ac melior pars animæ meæ periclitatur. Quanquam uerò tu legatione fungeris isthic honestissima, partemq; magnam sustines tuæ reipub. quæ difficilimis temporib. carere opera tua uix potest, tamen has noster amor consolationes nõ accipit, imò iam nec audit. Præcipit autem poeta Hesiodus mercatoribus, ut uilissima quæq; nauigiјs imponant, uidelicet ut si iactus in mare fiat, saluis rebus tamen potioribus euadant. Cæterùm Florentina ciuitas, quæ putatur in mercatura tenere prin-

cipatum, nescio quo consilio te Romæ nunc talem ciuem quasi preciosissimam mercem, mari turbido commisit. An quia lucrum sæpe fit ibi maius, ubi maius est periculum? Iam uerò illud quoque mihi ualdè auget metum, quòd ut nimiū de tua repub. solicitus, ita nimiū diceris esse de teipso securus. Est omnino familiare uestræ domui magna facere, magna pati pro Republ. Sic uidelicet auus tuus homo prudens à factiosis ciuibus cum magno Cosmo relegatus est, dum patriæ consulit, qui cum maiore deinde gloria cum eodem illo reuocatus à bonis. Sic pater in castris occidit, dum uictoriam nobis aduersus Ligurem procurat, nec labori parcens, nec periculū fugitans, nec omnino ullam suæ senectutis rationem ducens. Cui quidē, si mos antiquus maneret honestandæ uirtutis, statuam sicuti Romani Seruio Sulpitio, foro medio posuissemus. Sed alia tamen patris tui ratio fuit, alia tua debet esse. Pater pro qua ciuitate tantū laboris longa ætate susceperat, eidem uitæ quoque reliquias libens consecrauit. Tua uerò, mi Pucci, ætas uigens & florens, ad multos usus deinceps, & ad alia reipub. tempora seruari debet. Consule igitur in primis tuæ saluti, qui primus de iure consuleris, ac tibi tutè caue, qui tam bene cæteris cauere soles. Nam salutem neglegere non potes, quin laudē quoque tuam neglegas. Non enim (mihi crede) laudaberis, si talem ciuem periculis exposueris. Quòd si te ratio temporum cogit, & senatus autoritas, ut omnino istic agites, habe quæso semper de tua salute prudentes medicos in cōsilio: quando etiam Marcus Varro doctissimus ille Romanorum, se suamque familiam ratione certa dicitur à pestilentia uindicasse. Sed in primis tamē exposce cottidie summi Dei pacem per sacra & aras: cui nō dubito quin salus tua curæ futura sit, cum fides cordi esse debeat ea, quam patriæ præstas. O quando igitur te reducem complectar mi Pucci? quando diem tecum totum (quod soleo) noctisque etiam partem iucundissimis & fabulis & sermonibus consumam? Sed interim tamen fratre tuo Iannoctio perfruor, homine suauissimo, studiosissimoque nostri, quē iure meus alumnus, publicum patriæ præsidium, Petrus Medices unicè diligit amoris ac prudentiæ merito. Quin idem quoque de te sic honorificè quacūque occasione loquitur, ut testimonium tibi reddat amplissimū perfectæ laudis. Tu me uelim diligenter Alexandro affini tuo, Cardinali Farnesio commendes, quem colo et ueneror ob alia quoque, sed ob id in primis, quòd non minus honoris adijciunt ipsius dignitati literæ, quàm literis dignitas. Vale.

ANGELVS POLITIANVS PANDVLFO COLLENVTIO SVO S. D.

Ratissimum fecisti, quòd specimen herbarū Gnaphalij, Gallicæque nardi misisti mihi, quas nuper in Germania repereris: nec dubitari potest, quin sint (ut Plautus inquit) ipsissimæ. Nam & nardus hæc ab Assyria & Cilissa, neque specie multū, neque colore distat. Et in Gnaphalio signa congruunt, albedo, mollitiaque foliorum. Quamobrem pro tomento ueteribus fuerit, quod & Artemidorus in quinto libro De somniorum euentibus ostendit, scribens eum qui sibi uisus est triticū pro gnaphalo habere in culcitra, marem filium suscepisse. Sed de hoc aliàs. Diligentiam uerò solertiamque istam tuam peruestigandis, agnoscendisque rebus oblius, dici non potest quàm complectar, atque exosculer: præsertim tamen hac parte, quòd ad eam plurimùm scilicet medicina quoque ipsa nostri temporis caligat. Miror autem persæpe, quomodo tu tam multis queas unus, tamque diuersis munerib. par esse. Res enim principis administras, ut uix quisquam circumspectius. Caues tuis consultoribus, ut pauci prudentius. Orationem scribis (quod Apuleius inquit) & prosam & uorsam, sic eleganter,

ut concedas

ut concedas ferè nemini. Sed & disciplinas attingis has interdum remotiores, in quibus aliquid eruis cottidie uel ipsis professoribus ignoratum. Postremò curam tuam sic in diuersa feliciter spargis, tanquā si totā collegeris ad singula. Nec absunt domesticæ (sicuti Cicero inquit) trichæ, quæ multum sibi quoq; uel cogitationum, uel operę tuæ decerpunt, ut inuita prorsus, & indignante fortuna, fouere otium literarium uideri possis. Quòd uerò scribis in exemplaribus Digestorum iuris uestri ciuilis, desiderari uerbum, quo Græcè nominetur edulis uua, quam tu uocari cibariam dicis à Plinio, simulq; petis, ut scribam q̄ pacto deniq; res ea Græcè dicatur, ut restitui suo locó possit. Scito nō aliud esse omnino, quàm τρώξιμον. Quæ uox incolumis adhuc in archetypis Iustiniani. Sed & apud Theocritum primo Idyllio, ἁ μὲν ἀν' ὄρχως φοιτῇ, σινομένα τὸν τρώξιμον. Consulis etiam num rectè, latineq; dicamus, Ab ima die, cum significare diem uitæ supremum uolumus. Nam te quidem dicis apud Scæuolam reperire, titulo Digestorum de legatis tertio, Titia ima die disposuit. Sed uereri nonnihil, ut emendatè sit scriptū, propterea quòd idem alibi non reperias. Rectè uerò mi Pandulfe suspicaris. Non enim uerba illa sunt in archetypo, sed pro his Græca magis, quorum exempla ad te mitto. τιτία διαθήκην, καὶ βούλομαι δοθῆναι καλλιμάχῳ μισθοῦ χάριν δηνάρια δύο. Quod ita cōmodius ad Latinos transferas: Titia testamentum condidi, ac placet ut Callimacho dentur mercedis nomine denarij duo. Nisi mauis tamen, ut ipse quoq; denaria dicam neutro genere: sicuti rudis iste quisquis omnino fuit interpres, qui pecunias quoq; fortasse nerua esse belli, non neruos putauisset. Ago etiā tibi gratias, quòd indicem misisti librorum ueterum, quos in Germania reperisti. Mallem tamen orationem misisses tuam, quam díceris habuisse magno consessu principis tui legatus, ad imperatorem designatum Maximilianum: quæ tamen oratio penè dixerim, nobis ab ipsa usq; Germania exaudita est. Sed mitte tamen, neć te moueat, qui ei multum sit uirium, multumq; gratiæ decessurum, quoties alius ipsam q̄ tu pronunciauerit. Etenim uidere mihi Pandulfe uideor linguæ istius fulmine Germanos attonitos pendēre de uerbis quidem, sed oculos tamē oratoris Itali uultumq; & statū, & gestū, defixos ac penè stupentes contemplari: sicuti Florentina quondam ciuitas, cum tu prætor urbanus pleno foró, me quoq; multum mirante, grandes illos heroicos intonabas pro rostris. Verùm (ut dixi) mitte omnino descriptā nobis. Nam quoniam uersatur adhuc ante oculos illa tua pronunciantis carmen imago, sic uerba etiam soluta legemus, non quasi nos recitemus, sed quasi modò quoq; tutè pronuncies. Vale.

ANGELVS POLITIANVS BAPTISTAE GVARINO SVO S. D.

AGo tibi gratias, quòd librū misisti eum, quem Picus abs te noster meo nomine petierat. Vtar ad paucos tantum dies, ac protinus remittam. Retulit idem quoq; mihi Picus cupere te admodum, ut quæ de te Thymele, ac Latino aduersus Merulę sententiam breuiter attigi, magis tibi perspicua faciā. Libenter obsequar tibi uiro & literis & moribus præstantissimo, deq; nobis optimè merito. Fuisse igitur Thymelen Merula prodit uxorē Latini, quam sit etiam prostituere solitus, sic ut à mœchis (inquit) no... quam cæderetur: adeoq; notum foret Thymeles adulterium, & ipsius Latini opprobrium, ut de illis noua induceret persona à mimographis in scenam. Sed ego præfatus honorem docti alioqui uiri, quæcunq; hoc loco tradit, partim manifestò falsa deprehendi, partim nulla nec autoritate probari posse, nec ratione dico. Quanquam autem Merulę magis incumbit ipsi probatio, uel si quis Merulam defensurus est,

quàm mihi, proponam tamen quibus eum credam suspicionibus adductũ fuisse, ut ista quasi cõminisceretur. Legebat uidelicet apud Iuuenalem, quem tunc enarrabat: Et à trepidó Thymele summissa Latino. Quem locũ uulgò sic interpretantur, ut Thymele sit uxor, quam summiserit Latinus: hoc est (ut existimant) lenocinio prostituerit. Cui fauere sententię nonnihil & illos ad Domitianum Martialis uersiculos putauit, quos etiam citat: Qua Thymelen spectas, derisoremq́ Latinum, Illa fronte precor carmina nostra legas. Et rursus illud ex Iuuenale: Zelotypus Thymeles. Et item: Quem toties texit perituri cista Latini. Nam cęsum fuisse à mœchis, inde probat, quod ait idem Martialis: O quàm dignus eras alapis Mariane Latini, Te successurum credo ego Panniculo. Personam uerò inductam suspicari credo potuit, aut quòd Zelotypus Thymeles legatur (ut diximus) apud Iuuenalem, aut quòd apud Martialem spectet & Latinũ pariter Domitianus, & Thymelen. Hæc autem quàm friuola sint argumenta, quiuis mediocriter doctus, etiã me tacente perspexerit. Iam primùm igitur constat Latinum fuisse Domitiani familiarem, mimum temporibus illis celebrem. Cuius in scena gestus maximè populo Romano placuerint, cuiusq́ fabulis, ac iocis etiam princeps delectaretur. Hæc ita esse declarat epitaphium, quod ipsius Latini legitur apud Martialem libro nono, his uerbis:

Dulce decus scenæ, ludorum fama, Latinus
  Ille ego sum, plausus, deliciæq́ tuæ.
Qui spectatorem potui fecisse Catonem,
  Soluere qui Curios, Fabriciosq́ graues.
Sed nihil à nostro sumpsit mea uita theatro,
  Et sola tantum scenicus arte feror.
Nec poteram gratus domino sine moribus esse,
  Interius mentes inspicit ille deus.
Vos me laurigeri parasitum dicite Phœbi,
  Roma sui famulum dum sciat esse Iouis.

Declarat & Suetonius, ita scribẽs in Domitiano: Idq́ ei cœnanti à mimo Latino, qui præteriẽs fortè animaduerterat, inter cæteras diei fabulas referretur. Eundem uero derisorem uocat Martialis, aliorumq́ uelut irrisioni negat expositum, scilicet ut nasutissimum, scribens ita in Xenijs:

Nasutus sis usq́ licet, sis deniq́ nasus,
  Quantum noluerit ferre rogatus Atlas.
Et possis ipsum tu deridere Latinum,
  Non potes in nugas dicere plura meas:
Ipse ego quàm dixi, quid dentem dente iuuabit
  Rodere? carne opus est, si satur esse uelis.

Deniq́ moribus ipsius fauet eptiaphium quoq́, quod proposui. Nusquam igitur hoc legit Merula, Thymelem fuisse Latini uxorẽ. Nec propterea quòd summissa dicatur à Latino, continuò prostituta significabitur: sed adhibita potius à Latino quæ suam uicem palparet munere delatorẽ, quem palpabat & Carus. Nec absurdum est, ut mimæ opera mimus uteretur, etiam si non uxoris. Nam fuisse mimam Thymelen quoq́, super nominis Etymon, persuadet illud, quòd itidem, ut Latinus à Domitiano spectabatur & ipsa. Cæterùm mimæ (quantum legimus) ex ea ferè nota fuerunt, quæ corpus uulgarent: quales Augusti ætate celebrantur, Arbuscula, Citheris, & Origo. Quo fit ut ferè nullus adulterio sit locus in mima. Nam Cista illa perituri Latini nihil ad Thymelen, quemadmodum scilicet & ze-

lotypus

lotypus Thymeles nihil ad Latinum. Sed ita potest accipi Latini cista, qua mœchus tegatur, ut ipsa generaliter mœchorum latibula designentur à cista illa, sub qua lateret in scena (sic forsan argumento postulante) mœchus aliquis, quē mimus hic nobilissimus agere sit solitus. Nam periturus ideo puto uocatur, nō quia re uera Latinus perierit opera delatorum, quem gratum principi fuisse mortuum quoq; Martialis innuerit: sed quoniam pereat in argumento mimicæ fabulæ deprehensus adulter, aut omnino periturus uideatur, nisi statim sub cista delituerit. Par coniectura de zelotypo Thymeles. Etenim, sicuti existimo, Thymele mima personā sustinebat uxoris alicuius in scena, quę uiro zelotypo uerba daret, quem uirum quiqui nobilis ille iuuenis agebat, is à Iuuenale zelotypus Thymeles appellatur. Adulteria uerò potissimùm fuisse mimorū segetem, declarat his ad Augustum uersibus, lib. Tristium secundo poeta Ouidius:

Quid si scripsissem mimos obscœna iocantes,
  Qui semper iuncti carmen amoris habent?
In quibus assiduè cultus procedit adulter,
  Verbaq; dat stulto candida nupta uiro.

Et paulo pòst:

Cumq; fefellit amans aliqua nouitate maritum,
  Plauditur, & magno palma fauore datur.

Et rursus:

Luminibusq; tuis, totus quibus utitur orbis,
  Scenica uidisti lætus adulteria.

Iam'ne tibi liquet Baptista, nusquam adhuc probari uel uxorē fuisse Latini Thymelen, uel ab ipso conciliari solitos adulteros, uel postremò nouam de tali adulterio inductam personam à mimographis, quando nec autor hæc quisquam dixit, & inanes istæ quasi nebulæ non argumentorum, sed leuissimarum suspicionum, uel insomnię cuiusdā potius, ipso penè spiritu difflantur? Restat ut ne cæsum quidem fuisse doceamus à mœchis Latinū. Nam quod ille citat de Latini alapis ex Martiale, neq; non de Panniculo, magis accipi debet, ut Panniculū ceciderit ipse Latinus, quàm ut os præbuerit Panniculo. Quod esse uerum declarat & Martialis idem lib. secundo Epigrammatôn, his uerbis:

Hesterna factum narratur Posthume cœna,
  Quod nollem. quis enim talia facta probet?
Os tibi percisum, quanto non ipse Latinus
  Vilia Panniculi percutit ora sono.

Vides ut os percisum non Latino à mœchis, sed Panniculo ipsi potius à Latino. Percidi uerò dicitur os, cum bene pulsatur. Ita certè Seneca usurpat libro Naturalium quæstionum tertio, qui tamē uulgò quartus inscribi solet, ac decimo subnecti. Verba Senecæ sic sunt: Qui me usq; ad mendacia hęc leuiora, in quibus os percidi, non oculi erui solent, credulum præsto. Panniculum uerò ipsum quoque fuisse mimum, docet illud eiusdem Martial. lib. tertio:

Ne legeres partem lasciui casta libelli,
  Prædixi, & monui: tu tamen ecce legis.
Sed si Panniculum, si spectas casta Latinum,
  Non sunt hæc mimis improbiora, lege.

Sed fuit (ut uidetur) Panniculus uilioris notæ mimus, cuius ob id ora quoq; uilia poeta dixit. Itaque personam semper eam puto sustinebat, quæ cæderetur alapis ex argumento. Quod ut homo facetus, ingenti sono solitus est Latinus, ut ipso

Panniculi malarũ grandiore crepitu cachinnum tolleret spectatores. Nam fuisse in argumento fabulæ cuiuspiam (sicuti diximus) alapas istas indicat Iuuenalis, inquiens: Ridere potest qui Mamercorum alapas. Taxat enim ciues, qui delectarentur edente in scena gestum nobilitate, sic ut ex ea quidam uel præberẽt os alapis, uel cæderent. Sed & illud quæri poterat, quæ ratio fuerit, cur à mœchis cæderetur Latinus, si uel uxorem mœchis prostituebat. Aut quid opus denique, contegi cista Latini mœchos, si iubente Latino coniux prostabat? Quapropter (ut antea quoq; dixi) friuola sunt hæc, & falsa, sibiq; prorsus ipsis obstrepẽtia, nullaq; nec ratione munita, nec autoritate. Sed hæc hactenus. Quæsiuit autẽ Picus idem tuo quoque nomine, cum Gallus intempestiuum caneret, quo pacto illud uocis à Græcis diceretur. Etenim Iuuenalis meminit eius, & Quintilianus. Ego certè, mi Baptista, non aliud puto, quàm quod aliquando reperi apud idoneos ἀωρῳδὶν: quanquam mihi nunc autores ipsi non succurrunt. Est uerò ἀωρῳδὸς ea uox etiam, quæ neque choro neque fidibus concordat. Hæc nos ad te pusilla nimium, leuiaque, uerecundè quidem, sed tamẽ & libenter scripsimus. Quoniam sicuti me tua multum deterret eruditio, sic multum rursus inuitat humanitas. Vale.

BAPTISTA GVARINVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

PErlectis literis tuis, non minus eruditis, quàm humanis: agnoui & Pici diligentiam, & amorem erga me tuum. Ille quod receperat, accuratè perfecit. Tu ita satisfecisti, ut expectationẽ meam superaueris. Sed de grãmaticis mihi gratias agis, perinde ac si rem acceperis, quæ mea magis sit quàm tua. Nam si usus librorum, qui apud me sunt, non ita ut cupis, tibi suppetit, locorum interuallo animaduertas uelim, non meæ possessioni. Approbo quę scripsisti de cęteris locis. Quis enim à Politiano dissentiat? Sed de uoce Gallorum immatura ampliari iudicium opto. Cõmune est enim, quod scripsisti, aliis etiam cantibus absonis. Quærendum est aliud nobis, ut arbitror, aut ingenuè fatendum nos homines esse. Quintilianus (ut credo) apposuit, sed in omnib. exemplaribus desideratur. Si quid à me fieri potest, quod tibi cõmodum futurum sit, optio tua est. Pico me commendes, rogo. Vale. Ferrariæ, nono Idus Augusti, M.CCCCLXXXXIIII.

ANGELVS POLITIANVS PANDVLFO COLLENVCIO SVO S. D.

NEgant eruditi quidam (sic enim scribis) uerum uideri, quod consulenti responderam tibi, τρωξίμους esse apud Iurisconsultos uuas, quas nõ uini causa haberemus: ac ne illud quidem credunt in Digestis archetypis ita reperiri Iustiniani principis, titulo De uerborum significatione. Sed & latinè dici, contra quam nos opinati sumus, affirmant Imam diem, quæ sit ultima uitæ. Damnant & quòd specimen accepisse me dixi Nardi & Gnaphali, cum tu mihi non formam, sed ipsas potius herbas, aut (ut Iurisconsulti uestri loquunt) species miseris. Reprehendũt itẽ quòd cottidie noster à manu scripserit, nõ quotidie: quodq; quotiens, non quod antea defenderim, quoties. Postremò culcitam pro culcitra. Quare accipe ad singula. τρωξίμους in archetypis esse, nõ quod ipsi uolunt ἐδωδίμους, nolo mihi, sed archetypis credant. Qui sic publicè custodiuntur, ut tamen etiam frequenter adeantur. Sunt igitur Pauli uerba sic in Pandectis ad liquidum: Qui fundum uendidit, pomum recepit, nuces, & ficos, & uuas duntaxat duracinas & purpureas, & quæ eiusdem generis essent, quas non uini causa haberemus, quas Græci τρωξίμους appellarent, recepta uideri. Nec abnuerim

tamen

tamen ἐδωδίμους quoque rectè nuncupari, quo nomine quasi uerso dixerā prius edules. Sed ἐδώδιμος ad alia quoque pertinet, τρώξιμος ad uuam duntaxat, etiāsi non hanc adijcias. Nec uerò me fallit ita uulgò illud accipi διακελτέον, quasi maturam lędat uuam, non cibariā uulpes, cum sit à uerbo facta τρώξιμος, quod maximè secundis mensis congruit: à quo τρωγάλια quoque, τραγήματα, τραγηματισμός. Quare non aliam profectò, quàm τρώξιμον, Vergilius exprimere tentauit, cum dixit in Georgicis: Non ego te dijs & mensis accepta secūdis Transierim Rhodia. Nec utiq; tacuit Aristoteles, διαφέρειν τράγημα βρώματος ὅσον ἔδεσμα τρωγαλίου. Sed Ima dies an latinè dicatur, uos uideritis, qui scilicet usurpatis uestro periculo. Certè nec autoritas Iurisconsultorum, nec Horatij poetæ uos adiuuat. Nam nec apud illos (ut ostendi) nec apud Horatium legitur, Ima dies. Non enim quoniam dixerit: Seruetur ad imum, pro illo ad finem, statim sequitur, ut & ima dies, pro ultima uitæ die rectè dicatur: quæ potius dici summa debet: ut, Venit summa dies: &, Summum nec metuas diem, nec optes. Summus enim uerè dies, quo summa dierum colligitur. Horatius autem sic ait: Ab incœpto ad imum, uelut ad pedes à capite, ducta similitudine à pictoribus, qui prius laborant in capite. Cæterùm specimen quoq; uocari, quasi gustum quendam mercis ab empturientibus, hoc est, quod in Demosthene Plutarchus δεῖγμα uocat: ut alij negent, indicat Cicero tamen, haud dubitans in Tusculanis quæstionibus, quin specimen naturæ capi ex optima quaq; natura debeat. Cottidie uerò, c, litera scripsit amanuensis meus, autore Quintiliano: Quotiens autem Prisciano. Nec tamen absurdum est, si nunc hoc, nunc illud, pendente adhuc lite, sequor. Huc enim me proportio uocat, illuc autoritas. In culcita sequor obseruationes codicum, pręsertim si nihil ijs pręter indoctam consuetudinem refragetur. Possum uerò proferre tibi sexcentos, quoniā tamen procul abes, citabo paucos ex ijs tantum qui publicè spectentur. Iube igitur adiri (potes enim) Suetonij Martialisq; uetustissima exemplaria: quorū illud quidem Romæ Vaticana bibliotheca patet, hoc uerò Florentiæ publica Medicæ familiæ reperiet is, cui negotium dederis, culcitā, uel in Tyberio, uel in Apophoretis: quod idem Satyra quinta Iuuenalis codice peruetere, quem doctissimus princeps, ac dux Vrbinatum Guido, de pulcherrima sua librorum supellectile prompserit. Sed quid in ijs laboro, cum sit in Florentinis etiam Pandectis, titulo de supellectile legata, prorsus ad hoc exemplum: Lecti etiam inargentati, culcitæ, toralia. Nec abhorret à ratione, cum fieri possit è calco, secundū uerborum formam, quæ sæpius quid fieri ostendunt, uersa tamen sicut in composititijs a litera in u. Quod tamen qui reprehēdit, uelim doceat inuicem, quam rationem potius ipse, uel autoritatem sequatur. Siquidem mihi euenit interdum, quod & Ciceroni, uidelicet ut habeam quem fugiam, non habeam quem sequar. Nec tamen fore unquam credidi, ut hæc ad obrusam sic exigerentur in literis, pręsertim non mea manu, sed meo duntaxat ingenio formatis, cum detur idiographis quoque doctorum hominum uenia, sed à doctis: uel quòd hæc orthographa pro friuolis habenrur interdum, uel quòd (ut Cicero inquit) usum populo concedimus, scientiam nobis reseruamus. Vale.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER OCTAVVS.

ANGELVS POLITIANVS INNOCENTIO VIII. PONTIFICI MAXIMO S. D.

VM Romæ abhinc triennium fermè in comitatu essem Florentinæ legationis, quæ tibi sancte pater Innocenti Pontifex maxime, ad supremæ istius dignitatis fastigium nuper euecto gratulatum aduenerat, memini abs te mihi magna celebritate curam delegari uertendi in latinam orationem Romanorum principum res gestas, si quæ adhuc inter Græcorum monumenta nostris intactæ hominibus reperirentur. Quare cum cœlestis animi tui iudicio, nō plus mihi honoris additum, quàm oneris iniunctum animaduerterem, ut primùm Florentiam sum reuersus, altissima solicitudine circumspicere cœpi, quem potissimùm ex omni Græcorum copia interpretandum susciperem. Occurrit autem in primis Herodianus hic, excellens rerum scriptor: & qui diu in Palatina uersatus aula, affectæq; iam ætatis historiam de suis temporibus componere aggressus, neq; eloquentiæ caruerit laudibus, & fidem tamen in primis, libertatemq; retinuerit. Hoc ubi opus à nobis, neq; multo sanè negotio, neq; inuita (ut arbitror) Minerua elucubratum est, ea mox tempora inciderunt, quibus & nostra impedirentur studia, &, quæ plurimùm ualet in scribendo, omnis propemodum alacritas excuteretur. Postea uerò q̃ pro tua prouidētia & pacem Italiæ cupiēti reddidisti, & cum patrono meo Laurentio Medice amplissimæ quidē fortunæ, sed amplioris ingenij, prudentiæq; uiro priuatim affinitatē contraxisti, cessit uidelicet ille quasi nimbus, suaq; mundo reddita serenitas est: sic ut nos iam ipsos colligamus, atq; ut grauati pluuia flores, peneq; decidui, ad nouæ lucis radios erigamur. Ergo & uetera edere in publicū, & noua procudere iam libet: unde aliqua modò uel tuo sacratissimo nomini celebritas, uel nostris temporibus claritas, uel studiosis etiam hominibus utilitas pariatur. Cęterū Herodianum hunc nostrū, donec maiora tibi, ac fortasse meliora parturimus, ueluti præludium aliquod ueri iustiq; laboris læta, rogamus, fronte excipias, summe Pontifex. Magnā in eo negotiorū, personarumq; uarietatem, multam rerum nouitatem deprehēsurus, crebraq; in utramq; partem fortunæ ceu uacillantis exempla, consiliaq; admirabilia, & consiliorū inopinatos euentus, grauesq; pro tempore sententias, & plenā ubiq; dignitatis, plenā suauitatis orationē, copiosam uidelicet quandam ad instruēdos mores supellectilem, & ceu speculū humanitatis, in quod inspicere omnis uita, unde capere atq; haurire documēta queat, per quæ uel publicis uel priuatis rationibus consulat. Quæ sanè nostræ fuerunt partes, tentauimus profectò, utinamq; etiam effecerimus, ut omnia ex fide responderēt, ne inepta peregrinitas, ne Græculæ usquā figuræ, nisi si quæ iam pro receptis habent, latinā quasi polluerent castitatem, ut eadem propemodū esset linguæ utriusq; perspicuitas, eædēq; munditiæ; idē utrobiq; sensus, atq; indoles, nulla uocū morositas, nulla anxietas. Tu quando nobis aliquod ceu signū ex arce ista tui pontificatus ad bene sperandū sustulisti, perge obsecro, sanctissime pater, perge inq;, fouere atq; illustrare bonas arteis, quę sese pedibus istis sanctissimis aduoluunt supplices, numenq; tuū aduersus rudē inscitiā, tetrāq; barbariam implorant: ut à quo pax Italiæ, atq; adeò terrarū orbi restituta est, etiā ab eodem pacis alumnæ literæ ab iniuria scilicet, atq; indignitate uindicentur.

INNO-

INNOCENTIVS PAPA VIII. DILECTO FILIO ANGELO POLITIANO.

Dilecte fili, salutem & apostolicam benedictionem: Librũ quem nuper ad nos misisti, è Græco in latinum traductum, gratissimo animo accepimus, tum propter rei nouitatem, tum quòd doctrina & ingenio ita cultus est multorum iudicio, quos apud nos doctos habemus, ut bibliothecæ nostræ magnum sit ornamentum allaturus. Gratias tibi propterea maximas agimus, uirtutemq́ tuam in Domino cõmendamus: hortantes idem in posterum facere perseueres, ut his honestis laboribus maiorem in dies tibi laudem parias, & à nobis uberiorem gratiam promerearis: Nunc uerò in signũ tam grati animi, q́ amoris nostri erga te pâterni, ducentos aureos per dilectum filium Ioannem Tornabonum ad te mittere decreuimus, ut eo uitæ præsidio facilius huiusmodi labores subire queas. Datum Romæ apud sanctũ Petrum, sub anulo piscatoris, die decimoquinto Augusti, M. C C C C L X X X V I I. Pontificatus nostri anno tertio.

INNOCENTIVS PAPA VIII. DILECTO FILIO LAVRENTIO MEDICI.

Dilecte fili, salutem & apostolicam benedictionem. Agimus deuotioni tuæ gratias, quòd eius potissimùm opera dilectus filius Angelus Politianus, uir eruditissimus, librum è Græco in latinum traductum, nuper ad nos miserit, nostro nomini dedicatum, non solũ nostro, uerum etiam aliquorum peritorum, quibus illum ostendimus, iudicio maximè cõmendatum. Erit apud nos (ut decet) in magno honore, bibliothecæ nostræ ornamentũ, uirtutis ac doctrinæ illius testimonium. Hortamur te maximè, eundem Angelum autoritate promoueas ad huiusmodi opera edenda, quæ nõ uulgarem sibi gloriam parient, & nobis delectationem maximam afferent: qui tam honestis laboribus partim in beneficijs, partim in alijs rebus dignam mercedem collocabimus. Et nunc in huius animi testimonium, ducẽtos aureos per dilectum filium Ioannem Tornabonum illi mittere decreuimus, ne hic liber indonatus remaneret. Datum Romæ apud S. Petrũ, sub anulo piscatoris, die X V I Augusti, M. CCCCLXXXVII. Pontificatus nostri anno tertio.

ANGELVS POLITIANVS INNOCENTIO VIII. PONTIFICI MAX. S. D.

Nescio quibus uerbis gratias tibi agam, sanctissime pater Innocẽti, summe Pontifex, qui tam multis laudibus uigiliolas nostras, tamq́ ampla liberalitate prosequaris. Quod ego factum sic interpretor, uoluisse beatitudinem tuam huiuscemodi exemplo iacentes olim literatorum animos erigere, cum uidelicet intellegant tantam esse in Pontifice maximo nostris temporibus humanitatem, tantamq́ beneficentiam, ut nunc postremus quidem, atq́ infimus illius ordinis, non dicam inlaudatus, aut inhonoratus, sed ne uacuus etiam munerum, atq́ indonatus dimittatur. Mihi sanè calcaria, & stimulos cùm in me collatæ laudes, tum præsens quoq́, & sperata benignitas subdiderunt, maximamq́ iniecerũt curam cauendi etiam atq́ etiam, ne quo uel tempore, uel casu liberalitate ista, indulgentiaq́ tua uideri indignus queam. Quocirca curabo, atq́ enitar, ut hic noster tenuis agellus, cui scilicet colendo tantum instrumenti tua nunc munificentia suppeditat, nouos subinde prouentus tuæ afferat sanctitati. Spero autem fore, ut quàm diu sub umbra tui numinis recubuero, ita ab omnib. uel incõmoditatibus, quas uita humana fert, uel languorib. molestijsq́ exoluar,

ut ab umbra apostoli Petri, cuius tu locum in isto fastigio obtines, omni prorsus ægritudine homines liberabantur. Valeat tua sanctitas. Florentię, pridie Calend. Septemb. M.CCCCLXXXVII.

ANGELVS POLITIANVS INNOCENTIO OCTAVO PONTIFICI MAX. S. D.

Tsi me pudor prohibet hominem tenuis fortunę, nulliusq; propemodum autoritatis, literas dare ad te Dei maximi uicarium, principemq; generis humani: tamē in tanto uel priuato meo, uel publico totius nostræ ciuitatis gaudio, facere non possum, quin tester apud te, summe pontifex Innocenti, subitū hoc animi gaudiū, profitear lætitiam, gratias agam priuato quoq; nomine tuæ sanctitati, quòd adulescentem nostrū Ioannem, Laurentij filium, Florentinæ reipublicę delicias, tuorum numero fratrum, summiq; senatus collegio adoptaueris, quòd ciuitatem florentissimam, familiamq; nobilissimam, tam insigni munere, tamq; eminenti dignitate cumulaueris. Tum gratulor etiam tibi, quod hac acerrimi iudicij constantissima fide, propè immortalem cæteris tuis egregijs uirtutibus gloriam conciliaueris. Vt enim Laurentium ipsum taceam, quem tibi in perpetuū, sancte pater, beneficio isto tanto deuinxisti, quid ipso tandem Ioanne Cardinali nostro perfectius? aut quid omnibus numeris absolutius? Nō indulgebo amori meo, nō tuo iudicio blandiar Pontifex, nota cunctis, & testata loquar. Ita natus, & factus, ita altus atq; educatus, ita deniq; eruditus atque institutus hic est, ut nemini secundus ingenio, nec æqualibus industria, nec pręceptoribus literatura, neq; grauitate senibus cōcesserit. Natiua in eo probitas, & genuina, diligentia quoq; parentis ita impensè culta est, ut ex illius ore non modò non uerbum dictu fœdius, sed ne leuius quidem unquam, aut etiam licentius excideret. Non actio, non gestus, non incessus in illo notatus, non aliud postremò, quod in deteriorem partem conspiceretur. Sic in uiride ætate cana maturitas, ut qui loquentem senes audiant, proauitam in eo, nos paternam certè indolem agnoscamus. Cultum pietatis & religionis penè etiam cum lacte nutricis exuxit, etiam tum ab incunabulis sacra meditatus officia, quando nondū editum eum, tamen ecclesiæ iam genitor prouidentissimus destinauerat. Protinus autem q̄ est in lucem susceptus, multis magnisq; præsagijs in hanc erudiri spem cœpit. Et quoniam tale de se specimen dabat, ut istius iam tum uirtutis faceret fidē, compulsus fama Ludouicus ille Francorū sapientissimus, idemq; sanctissimus rex, ne summi quidem archiepiscopatus fastigio indignū hunc ipsum planè adhuc puerum est arbitratus. Illum tu igitur habes regem collatæ istius dignitatis prælusorem. Telam rex maximus exorsus, quam Pontifex maximus pertexeret. Audires utinā uoces fausta tibi nūc, & prospera ominantis Florētini populi. Aspiceres gestientem ubiq;, & concursantē in atrijs nostris, ac lætitię suæ impotentē ciuiū multitudinē, plebemq; ipsam uix gaudiū capientē animis. Non senes grauitas, nō matronas pudor, non pueros infirmitas ab officio retardat. Cōfluunt in ędes Medicas sexus, ætas q; omnis, omnis huc ordo (ut ad priuatas necessitudines) properant. Pro se quisq; primi haurire oculis aspectum noui Cardinalis festinant, exultant, uociferanī, manus ad cœlū tendunt: propitiū tibi Deū, prospera, secundaq; omnia cōprecantur. Pro tua uel salute uel dignitate uota prorsus ab omnib. suscipiunī. Nec est q̄ annos ac natales Cardinalis nostri numeretis, uirtus illi ante diē contigit. Ne dubita Pontifex, implebit utiq; augustā purpurā. Nō sub galeri pondere anhelabit, non fulgore caligabit nimio, non indecorem eum tanto Senatui,

non imparem tanto fastigio recipies. Iam nunc ampla maiestas, iam solito maior species. Constabit ratio collegis lati suffragij, nec te unquam summe pontifex iudicij pœnitebit. Hoc tibi nomine (quod unum ualeo) gratulor, agoq́ gratias. Quos aliquando pedes istos beatissimos præsens osculabar, ijsdem nunc illis absens lætitiæ plenus aduoluor. Deumq́ precor, ut diu tuo perfrui beneficio gaudeamus, ut prospera incœpta prosperrimi cōsequantur euentus. Quod autem ad me attinet (quando nō alia pro animo meo facultas est) dabo operā certè quàm diu uires suppetent, ut istiusmodi tua benefacta sancte pater in omnem posteritatem sempiterna literarum memoria propagentur.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO CARDINALI PAPIENSI S. D.

NOn possum facilè explicare literis, in quantam nos admirationem adegerit Laurētius Medices, patronus meus, testimonio laudum tuarum. Nam etsi illæ quidem uno omnium consensu maximæ semper, admirabilesq́ prædicantur, & uirtutis tuæ constans opinio in omninm pectoribus uiuit, omnium linguis celebratur: tamen cum Laurentium Medicem (id quod sæpenumero accidit) de te loquentē audio, cumq́ te mihi totum (ut dicit) atq; integrum in oculis constituit, proculdubio intellego pristinam illam de tuis uirtutibus famam parcissimam sane tibi, minusq́ benignam fuisse. Existimabam equidem antea Papiensis gloriam in otio tantum, literisq́ consistere, eamq́ per se satis amplam atq; mirificam in principis animo statuebam: alteram uerò partem, quæ in rerum agendarum usu & ratione uersatur, etsi haud omnino ademeram, non tamen ut propriam tibi, peculiaremq́ adscripseram. Ecce nunc Laurentij testimonio, in utriusque gloriæ splendore maximus nobis admirabilisq́ exoreris, & tanquam Homericus Asteropæus dextra pariter, ac sinistra manu iaculum intorques. Caue autem putes me tibi nūc his laudationibus assentari. Testor enim meum in te animum ac fidem, nihil me aliud scribere, quàm quod sentio: atq; omnem gloriam, quantacunq; ea sit, tua uirtute inferiorem existimare. Neq; ego hęc de teipso ad te scribere auderē, nisi incredibilis meus erga te amor, ea mihi ex intimo corde, ex ore, è calamo, quasi suo iure extorsisset. Idem quoq; ipse & Homerum nostrum, quem tu à Laurētio petieras, & meum ad te animum uno tempore pertulit. Hunc quidem uelim Papiensis in tuum sinum placidè suscipias: dignus est enim, quando tuus est, in quē omne genus humanitatis ac beneuolentiæ profundas. Homerum uerò nostrum seminudum quidem adhuc, atq; inuolucrem, ardentibus iudicij tui radijs aduersum statuimus, perinde atque aquilam ferunt implumes pullos, & nuper calido ex ouo prolatos, orienti soli obijcere. Quòd si ille intrepidus ad tuum radium, non conniuenti pupilla suffiget intuitum, referemus eum in nidum, & ut legitimum fœtum educabimus. Sin uerò oculorum acies offensa perstringetur, ueluti alienum, ac nothum exponemus. Aut tutè ipsum magis tanquam Musarum hostem proijce, & in profluentem aliquam demerge. Erit enim perquàm gratum nobis, si Rheni fluuij ingenium imitaberis: quem quidem ferunt pusillos Celtarum infantes intra sinum coniectos, si quidem polluta matris pudicitia suscepti fuerint, tanquam impuri lecti uindicem, rapidis uorticibus suffocare: quos autem senserit legitima fœtura editos esse, placido alueo leniter suspendere, atque in trementes genitricis manus iterum subuehere, salutem pueri quasi intemeratæ pudicitiæ testimonium ferentem. Remittas ergo item tu quoque Homerum nostrum, uagientem quidem illum, atque infantem in complexum soliciti parentis, si ea tibi esse indole uidebitur, *Rheni fluuij ingenium.*

quæ & spei tandem nostræ responderit, & exquisitissimo iudicio tuo faciat satis. Sin minus, aut Thetidi, aut Veneris largire marito. Vale, musarū patrone, & animulum istum meum in delitijs habeas, rogo.

IACOBVS CARDINALIS PAPIENSIS ANGELO POLITIANO, ET NICOLAO MICHELOTIO S. D.

Equo animo feretis ambo, si uacui temporis raro aliquid habens, serò atq; una tantum epistola utriq; respondeo. Legi traductionē tuam, Angele, diligenter satis pro otij copia. Quærenti quid sentiam, promptius est quòd respondeam, quàm quòd bene responderi posse ab indocto confidam. Vos me esse aliquid creditis, ego infra opinionem uestram sum multum. Si quid olim attuli lucis, infuscatum id est tenebris curiæ. Paupertas dudum, nunc dignitas, diuersa à primis institutis coegerunt tractare. Intyba successit ambrosiæ, & gustui ingluuies: tam malè nunc possum de oratorijs & poeticis iudicare, q̄ ineptè de musicis capti auribus iudicant. Ne desim tamē expectationi uestræ, accipite, quod beneuolentiæ potius, q̄ retentæ disciplinæ sit signum. Oratio tua, quantum remetior præterita, latina est, & illustris, ut huic cōmendationi addi possit. Pleni etiam uersus & suis numeris magnificè auribus seruientes. In tam recenti ætate, laudis & admirationis hæc sunt. Neque ego susceptum laborem inutilem puto. Ad ediscendum Homerum pertinet, ad alendum grandibus spiritum, ad ea tandem suscipienda, in quibus nostro gradu, non alienis uestigijs incedere habeamus. Homerum tamen si quis roget, num latinū fieri se uelit, uersumq; uersui reddi, uereor ne uidens transmarina multa inter Græcos q̄ nostros sentiri: linguæ porrò cuiusq; suam excellentiam esse, quam uix in aliena est assequi: denique barbam menti nec latinum planè arguere, nec græcum referre: inquam uereor, ne respondeat malle se Colophonium, q̄ Florentinum haberi: & pallium, q̄ togam græcis membris aptius conuenire. Tum eorum iudicium laudet, qui magno ingenio præditi, cum diffiderēt eundē reddi posse nostris, qui est apud suos, maluerunt imitare q̄ uertere. Censeo tamen (ut dixi) operam inchoatam nō deserendam, hocq; exercendi styli studium colendum assiduò, à ueteribus quidem laudatū, & ad complendum pectus maximè necessarium. Si nō assequêris, quod uis, rei non sinit magis, quàm nostræ facundiæ inopia: æqualis tui Phaetonis laudem inuenies, ut iam de suscepto à te cœlesti Homero, q̄d ab illo de cœlesti curru dicatur: Hunc si non tenuit, magnis tamen excidit ausis. Meum hoc est, ut imprudens, fidele tamen de labore tuo iudicium. Traductionem ipsam remitto, ut petis, & tibi gratias ago. Te uerò in meum suscipio tam altè amorem condens, q̄ altè descendit admiratio uirtutis insolitæ. Est iam tuus Papiensis, tibiq; in stadio literarum currenti uocibus secundis acclamat, ut pergas, ut nō fatigeris, ut calcem ipsum contentis oculis spectes, & huic palmæ nil anteferendū existimes, uiuenti ac mortuo profuturæ. Ad te reuertor Micheloti. Attende quid agas, in bona tua uideris iniurius. Ais cœpisse teipsum amare, mox ut à me amari es cœptus. Si nullum est iudicium meum, te autē ex meo amas iudicio, non sentis sine causa tuum de teipso esse amorem? Atqui magnæ sunt causæ, quibus teipsum existimatione propria debes diligere: ingenium, literæq; humanitatis, ad obsequium dexter modus, in primis Laurentij nostri fides, & gratia, quando Principibus placuisse uiris non ultima laus est. Quare caue posthac ex meo magis q̄ tuo iudicio ipsum te ames: Papiensi etiam hactenus tribue, ut eius beneuolentiam ex dignitate, non meritis ornamento tibi esse existimes. De Balducio gratias habeo, quotidianis officijs tuum animum probas. Hunc ego, quòd solus Florentiæ ex omnibus necessarijs

cessarijs est, cõmendo liberius, & benignius accipi cupio. Tua diligentia reliqua absolue, & me ama, inq; amicorum rationarium, non inter postremos relatum te scito, fixum etiam cordi trabalibus clauis. Vale. Romæ, Calend. Ianuar.

ANGELVS POLITIANVS ASCANIO SFORTIAE VICECOMITI CARDINALI S. D.

Diu multumq; fateor, dubitaui, an ad te principem dominumq; excellentem homo infimæ sortis, humilisq; fortunæ literas darē. Quippe à scribendo me magnitudo deterrebat tua, quasiq; radijs quibusdam nostræ aciem mentis perstringebat. Contrà autē, experta mihi humanitas clementiaq;, ut aliquando scriberem, adhortabantur. Nimis autem stultum uidebatur, cum tute mihi autor audēdi fueris, pati siue metu quodam intempestiuo, siue pudore subrustico nostri apud te memoriam exolescere. Meministi, arbitror, uenire aliquando ad te uisum, salutatumq; unà cum Laurentij Medicis filiolo, Angelum nescio quem Politianum, ipsius magistrum pueri. Quem aiebant nõnulli haud omnino indoctissimum haberi hominem, eumq; apud te, capta ex tempore audacia, de antiquis urbis operibus ac substructionibus aliquandiu fabulari. Ille ego sum scilicet, eademq; absenti uel fiducia erga te, uel audacia superest, quæ tūc haud defuerat præsenti. Sed eam tamen nihil est cur mihi quisquam uitio uertat, scilicet quæ ex humanitatis tuæ notitia, quàm ex magnitudinis ignorantia proficiscatur. Roges quid sibi hæ quærant literæ. Nempe aliud nihil, nisi ut mei apud te memoriam renouent, me esse hominem tibi deditissimum declarent, sperantē maximè in tuo patrocinio, daturumq; operam (si res ferat) ut animum tibi meū, fidem, uoluntatemq; aliquando probem. Orarem autem (nisi improbum est) ut si qua de nobis mentio apud summum Pontificē oriatur (orituram scio cum tu uoles) ostendas me illi esse hominem nõ ingratum. Facilè enim intelligo, quantum tua apud illum ualitura sit autoritas: quoniam quantum iure ualere debeat, non ignoro. Vale. Florentiæ, M.CCCCLXXXV.

ANGELVS POLITIANVS FRANCISCO PICOLOMINEO CARDINALI SENENSI S. D.

Etsi scio, pater amplissime, ita me tuæ debere humanitati, quā, cū isthic essem, egregiam mihi, singularemq; præstitisti, ut ei nullis officijs, nulla opera, labore, industriaq; mea posse uidear satisfacere: tamē cogitans, nihil tam ingrati esse animi, quàm dissimulare quod debeas, cum persoluere nequeas, decreui aliquid ad te literarum dare, quibus meum sensum aduersum te, conscientiamq; testarer. Ego si mihi tecum dandæ referendæq; gratiæ certamen instaret, continuò scilicet manus dedissem tibi, utpote cuius etiā in ædibus ipsæ habitant Gratiæ. Sed quoniam maior tu es, quàm quò nostri aspirare conatus queant, uelut imaginarijs tē quibusdam officijs pro re, pro copia remuneramur, bene uidelicet sentiendo, loquēdoq; de te, fauendo tibi, omniaq; bona cupiendo. Quòd si officia officijs duntaxat, ac non uoluntate potius, animoq; pensantur, fateor, soluendo non sum: sin (ut Cicero putat) etiam cum habetur gratia, in eo ipso quod habetur, refertur, non uereor quin sim quæ debeo, saltem animo ipso persoluturus. Qui quoniā tibi totus humanitatis tuæ merito debetur, totum iam nunc eum tibi addico, ea lege, ut nunquam manumittatur. Nos ad historiam de Romanis principibus conscribendam magno spiritu atq; animo adgressi sumus. Et quamuis oram nuperrimè soluerimus, paulumq; adhuc à portu promouerimus, tamen ferentem nacti uentum, æquo pede prouehimur. Neq; dubitamus, quin prospero Innocentij fauente numine, cuius ab auspicio proficiscimur, per-

petuò nobis Alcedonia futura sint. Te uerò obsecro, ut si quando apud eius sanctitatem nostri inciderit mentio (inciderit autem quoties tu uoles) hisce me, si uidetur, cõmendes uerbis: Angelus hic Politianus neq; malus homo est, neq; planè indoctus. Tibi uerò, sancte pater, ita studet, ut non sit fortasse indignus, quem tu aliquando respicias. Hoc satis est ipsi, cætera mando deo. Antonij autẽ Lollij familiaris tui orationem illam aureolam de circumcisione legi nuper iterum atq; iterum: quàm magis legi, tam magis placuit. Græcum autem est uerbum: Ter pulchrum esse, quod ter lectum placeat. Commendarem tibi eum hominẽ, nisi absurdum, præposterumq́ue uideretur, commendari à nobis illum tibi, quem ita habeas charum, ut tibi me ab ipso uehementer cupiam commendari. Vale. M.CCCCLXXXV.

FRANCISCVS PICOLOMINEVS CARDINALIS SENENSIS ANGELO POLITIANO S. D.

Conceperamus eam de Politiano opinionem, ut augeri illam posse minimè putaremus, ad summũ enim peruenerat, auxit tamen suis & ornatissimis & grauissimis literis, & ita auxit, ut nos, qui rebamur ante de ipso omnia concepisse, ne attigisse quidẽ quanti ualeat, uideremur. Laudamus ingenij tui dexteritatem, concinnitate delectamur, miramur grauitatem. Sed hæc omnia silentio potius, quàm infirmo sermone obeunda sunt. Nec putes in eorum nos esse numero, qui sub capite cõsuunt puluinaria. Amor enim uerus adulari non nouit. Testis deus, testis conscientia nostra. Quod autem de Romanis principibus aggressus es opus, erit puto absolutum, quia tuum erit: expectamus ultimam eius manum, quam fore non dubitamus consummatissimam. Nos quia uirtuti debemus, tibi debemus, cui opera & industria nunquam deerimus. Romæ, VIII. Idus Aprilis, M.CCCCLXXXV.

ANGELVS POLITIANVS ANTONIOTTO GENTILI CARDINALI SANCTAE ANASTASIAE S. D.

Paruum quidem tuo nomini libellũ dedico, sed (ut spero) nec inanem rerum, nec inopem. Multa et remota lectio, multa illum formauit opera. Titulũ Nutritia diximus, qua figura & Statius Soteria. Plenior hic enim mihi uisus, & argumento cohærentior, quàm qui olim placuerat, Nutrix. Tu uerò electus potissimũ, in cuius appareat nomine, non quo rem tantillam tantæ uirtuti fortunæq; cõuenire arbitrer, aut hoc esse deniq; putem, quod tuis erga me meritis debeatur: uerùm cum prodire nollet in publicum liber sine patrocinio, tuum præcipuè sibi nomen inscripsit, ex quo tutior foret, atque honestior. Quare suscipe quæso, quicquid hoc est mei fœtus, qua me quoq; ipsum soles humanitate. Deinceps autem plura, melioraq; forsitan accipies, modò hunc primum quasi gustum non asperneris. Nec enim uel ignoro, uel dissimulo, quantum tua mihi apud Innocentium Pontificem maximum suffragata sit autoritas. Cui quidem & ipsi quotidie à me, si non par gratia, certè aliqua tamen pro uirili parte scribendo saltem, beneq; & sentiendo & loquendo refertur. Vale, Florentiæ. VI. Cal. Iun. M.CCCCLXXXI.

ANGELVS POLITIANVS FRANCISCO EPISCOPO CEPHALEDENSI HISPANO S. D.

Non causam dico, neq; absolui me postulo, quin ipse mihi nigrum appono calculum, quòd me tibi scripturum aliquando pollicitus, fidẽ quam ad mensam, etiam hospitalem dederam, non præstiterim. Ipsum tibi igitur memet noxę dedo. Abduc, uinci, quasq; est cõmodũ pœnas irroga.

Sed

Sed quid agas? Nõ ego scilicet ex ingenio emigraui meo, sum quippe homo omnium hominum ad scribendas epistolas pigerrimus, diem ex die duçens, ac procrastinator mirificus: præsertim si cum eis res amicis est, quorum mihi sit & humanitas cognita, & explorata facilitas. Tutè igitur accusandus, qui ita me istic humanè habueris, ut omnium quæ facturus essem, ueniam mihi, & impunitatem pollicerer. Sed non erit profectò cur mihi in posterum succenseas. Nam ita crebras literas missiculabo, ut eas propediem aut ne lecturus quidem sis, aut mihi silẽtium imperaturus. De Græco autem adulescente haud sanè satis ex sententia res cecidit. Illis enim ipsis, quibus Romæ eramus diebus, alium sibi patronum optauerat. Nos tamen haudquaquam destitimus, propter eos, quorum consilio fretus est, hominem illinc potioris spe conditionis electare. Sed uereor, ne si ad nos defecerit, tamen dies præuertatur, qua tibi in Siciliam ad tua procuranda negotia sit abeundum. Laurentius Medices noster magnopere his diebus ex intestinorum doloribus laborauit, qui nũc ut planè liberatus est, ita non planè recreatus. De te uerò apud illum statim ut huc peruenimus, multũ sumus diligentissimè locuti, speramusq; nos illius in te amori, etsi erat antea quoq; maximus, nonnihil tamen addidisse cumuli, tuis in nos officijs exponẽdis. Vale. Florẽtiæ, M.CCCCLXXXV.

ANGELVS POLITIANVS EPISCOPO SYLVENSI S. D.

ET doctrina quædam nõ uulgaris, cuius mihi haud dubium specimen, & singularis quædã humanitas, cuius omnes impleuisti aduersum me numeros, exigere quasi suo iure aliquid à nobis uidentur literarũ, quæ nostri apud te memoriam foueant, nec eam planè refrigescere patiantur. Nostra autem cautio esse debet, ne diutius quàm par est, hominem scilicet occupatissimum teneamus. Itaq; rem ipsam in pauca conferemus. Ego me præstantissimo domino Cardinali Olisipponensi, germano tuo, uiro excellentis ingenij, doctrinæ atq; humanitatis, tantum debere intellego, quantum nunquam sim persoluturus, etiam si me opposuerim pignori, aut si bonorum omnium meorũ, atq; adeò ipsius capitis fecerim auctionem. Quare aut decidam cum ipso oportet, aut certè addicar. Atq; ego quidem addici malo, ut illius mihi periculo uiuendũ sit, non meo. Sed heus tu, agas cum eo tamen te rogo, uti de nobis apud pontificem (ubi occasio tulerit) ita aliquam faciat mentionẽ, ut intellegat eius sanctitas, nos etiam tanti uiri iudicio nõ improbari. Neq; tu autem absurdum ineptumq; putaueris, si quò magis debemus, magis etiã debere nos postulamus. Mos hic uidelicet debitoribus, cùm sint maximè obruti ære alieno, tum pecunias maximè mutuantur. Sed hæc hactenus. Nequeo autem, quin obiter cõmendem Phædrũ nostrum, hominem candidissimi animi, elegantissimiq; ingenij, tibiq; in primis deditum. Scis eum minimè dubitare, quin aliquando hortatu impulsuq; tuo adduci Cardinalis tuus possit, ut cũ Pontifice de horologio illo aliquid explicet. Quæ ne spes eum frustra habeat (si qua modò copia sit) etiam atq; etiã te rogo. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI PETRO ARRIVABENO VRBINATI EPISCOPO S. D.

ETsi nunquam dubium fuerat, quin tibi omni laude præstanti uiro, nulli non honores iampridem, dignitatesq; deberentur, tamẽ posteaquam auditum est, præsulem te esse Vrbinatum factum, tanta uniuersi quidem, sed præcipuè qui literarũ sacra ueneramur, affecti lætitia sumus, ut inexpectatum propè, nec spe ulla, quasi dixerim, præcontrectatum contigisse hoc nobis gaudium uideatur. Etenim cum timere iam inciperemus, quicunque tibi inuicẽ studemus, ne qui dilatus à fortuna fueras, etiã planè præteritus fuisses:

quo grauior ille fuerat,atque indignior metus, eò nunc & maior lætitia, & iustior, postquam is euanuit,oborta est.Ad hanc autem quasi publicam tanti gaudij priuata etiam mihi,& peculiaris accedit causa, quòd eum prouehi ad ingentes titulos aspicio uirum,cuius mihi & autoritas et humanitas durissimis etiam meis temporibus ita suffragata est,ut tantum crescere spes mea,& fiducia,quantum tua uel fortuna uel dignitas meritò debeat. Quapropter in hac animi mei præcipua quadam uoluptate, præcipuam quoque gratulandi rationem desiderarem, nisi tecum mihi,hoc est,cũ homine peritissimo res esset: cuius insignis prudentia(sicuti credimus)quasi lynceis oculis in ipsa quoque hominum præcordia introspiciat. Illud autem neutiquam omiserim,uideri mihi Innocentium Põtificem maximum ceu uia quadam regia, ad immortalem gloriam cõtendere, qui uiros augeat honoribus & eruditos & graues,nec delitescere sub modio(quod dicitur)præclarũ uirtutis lumen patiatur. Nam ut omittam cæteros,inque his Hermolaum Barbarum meum,quem tanto studio Põtifex ornandum sibi prius,mox autem tuendũ quoque,defendẽdumque suscepit: etiam nuper Hieronymum ipsum Balbanum audio præstantem doctrina,& moribus hominem tecum pariter præsulem esse factum, quò nobis excellentis huius lætitiæ, ac uoluptatis ingens hinc etiam quasi cumulus accederet. Cui tu quidem uelim (si pateris) meo quoque nomine gratuleris. Vale.

ANGELVS POLITIANVS LEONELLO EPISCOPO CONCORDIENSI S. D.

FRanciscus Soderinus Volaterranus põtifex, epistolam mihi nuper ad ipsum tuam super Miscellaneis nostris ostendit, in qua certare dubia palma inter se doctrina mihi & humanitas uidebantur. Ac doctrinam quidem non modò ipse stylus exhibebat elegans, ornatus, & grauis: sed illa etiã multo magis, quæ mihi abs te de autore Stromateon Clemente obijciebantur. Humanitatis autem certissima illa uisa sunt indicia, quòd uir & autoritatis maximæ, & sortis amplissimæ, multis'que & magnis agendis rebus occupatus,etiam nõnihil ad te pertinere putasti, quid ego in meis aliquando libris tenui fortuna homuncio retulissem. Mitto autem quàm benignè, quàm blandè, quàm uerecundè,quàm amanter,quàm lentè etiam & cunctanter erratũ illud,ita enim uidebatur,nostrum protulisti.Quàm multis me prius laudibus, etiam si eloquentius lõgè,quàm uerius adobruisti.Mitto quòd & Soderinum delegisti, qui mihi rem potissimùm significaret: quo uiro nec grauior, nec prudẽtior, nec item humanior,sed nec mihi amicior quisquam deligi potuit:ut si me literæ illę tuæ offendere aliqua ratione potuissent,hac una tantum potuerint, quòd nimium solicitus uidebaris,ne aliorsum fortasse acciperẽ,quod obieceras. Ego mi Leonelle, non modò in ijs quæ hactenus edidi,sed & quæ scribere deinceps conor, omnibus hoc testatum uolo,nihil mihi esse prius ueri studio, & recti. Si sponte hoc assequor,bene habet: sin minus, at ab alijs & placidè admoneri gaudeo, & asperè castigari non recuso. Quin ut illis habeo gratiam,sic istis nõ irascor: honestius ducens aliquando doceri,quàm semper nescire. non enim tam turpe refelli, quàm pulchrum corrigi. Quod autem ad Clementem attinet,artificis librarij uitiũ, non autoris est. Is in exemplaribus nostris quædam male (ut fit) aut inducta,aut deleta repererat: eaque tamen pro rectis ac legitimis inconsultò excudit. Ita necesse habui curare protinus,ut errata ipsius omnia,nisi quæ relegentem fefellerãt, primis ibidem paginis imprimerentur. In eas tu fortasse paginas nõdum incideras, cum locum notasti: quas tamen se ait è uestigio misisse ad te Volaterranus Pontifex,

etiam

etiam antè quàm tuas mihi literas ostenderet. Ibi igitur primo statim capite correctum hoc à nobis erratum reperies. Nec uerò ullis opus est ad hanc rem, uel Eusebijs, uel Hieronymis. Ipsos enim & legimus Græcos, & excerpsimus octo Alexandrini Clementis libros, qui στρωματεῖς appellantur. In queis alterius etiam Clementis (quod uerè ais) Romani pontificis identidem testimonia citantur. Reliquum est, ut agam tibi gratias. Ago igitur quàm possum maximas, ut tibi me deditissimum profitear, profiteor, & quidem ex animo. Sed & rogo te etiam atque etiã adhuc, ut si quis locus apud te uacat, numeres me quoque inter tui studiosos. Postremò quoniam uerbis honorificentissimis in tua epistola Cardinalis Alexandrini fecisti mentionem, cuius sæpe mecum de literis & uita Ioannes Picus Mirandula meus diuinè loqui solet, ei me quoque (si fas est) uelim des aliquo pacto in clientelam. Vale.

ANG. POLITIANVS PAVLO CORTESIO SVO S. D.

Remitto epistolas diligentia tua collectas, in quibus legendis (ut liberè dicã) pudet bonas horas malè collocasse. Nam præter omnino paucas, minimè dignæ sunt, quæ uel à docto aliquo lectæ, uel à te collectę dicantur. Quas probem, quas rursus improbem, nõ explico. Nolo sibi quisquam uel placeat in his, autore me, uel displiceat. Est in quo tamen à te dissentiam de stylo nonnihil. Non enim probare soles (ut accepi) nisi qui lineamenta Ciceronis effingat. Mihi uerò longè honestior tauri facies, aut item leonis, quàm simiæ uidetur, quæ tamen homini similior est. Nec ij qui principatum tenuisse creduntur eloquentiæ similes inter se, quod Seneca prodidit. Ridentur à Quintiliano, qui se germanos Ciceronis putabant esse, quòd his uerbis periodum clauderent, esse uideatur. Inclamat Horatius imitatores, ac nihil aliud quàm imitatores. Mihi certè quicunque tantum componunt ex imitatione, similes esse uel psitaco uel picæ uidentur, proferentibus quæ nec intellegunt. Carent enim quæ scribunt isti, uiribus & uita, carent actu, carent affectu, carent indole, iacent, dormiunt, stertunt. Nihil enim uerum, nihil solidum, nihil efficax. Nõ exprimis (inquit aliquis) Ciceronem. Quid tum? Non enim sum Cicero, me tamen (ut opinor) exprimo. Sunt quidam præterea, mi Paule, qui stylum quasi panem frustillatim mẽdicant, nec ex die solum uiuunt, sed in diem: tum nisi liber ille præstò sit, ex quo quid excerpant, colligere tria uerba non possunt, sed hæc ipsa quoque, uel indocta iunctura, uel barbaria inhonesta cõtaminant. Horum semper igitur oratio tremula, uacillans, infirma, uidelicet malè curata, malè pasta, quos ferre profectò non possum: iudicare quoque de doctis impudenter audentes, hoc est, de illis quorum stylum recondita eruditio, multiplex lectio, longissimus usus diu quasi fermentauit. Sed ut ad te redeam Paule, quem penitus amo, cui multum debeo, cuius ingenio plurimũ tribuo: quæso ne superstitiõe ista te alliges, ut nihil delectet, quod tuum planè sit, & ut oculos à Cicerone nunquam deijcias. Sed cum Ciceronẽ, cum bonos alios multum diuque legeris, contriueris, edidiceris, concoxeris, & rerum multarum cognitiõe pectus impleueris, ac iam componere aliquid ipse parabis, tum demum uelim (quod dicitur) sine cortice nates, atque ipse tibi sis aliquando in consilio, solicitudinemque illam morosam nimis, & anxiã deponas effingendi tantummodo Ciceronem, tuasque denique uires uniuersas pericliteris. Nam qui tantum ridicula ista, quæ uocatis lineamenta, contemplantur attoniti, nec illa ipsa (mihi crede) satis repræsentant, & impetum quodammodo retardant ingenij sui: currentique uelut obstant, & (ut utar Plautino uerbo) remoram faciunt. Sed ut bene currere non potest, qui pedem ponere studet in alienis tantum uestigijs: ita nec bene

ſcribere, qui tanquam de præſcripto non audet egredi. Poſtremò ſcias infœlicis eſſe ingenij, nihil à ſe promere, ſemper imitari. Vale.

PAVLVS CORTESIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Ihil unquam mihi tam præter opinionem meam accidit, ꝙ redditus à te liber epiſtolarum noſtrarum. Putabam enim illum tibi in tantis occupationibus excidiſſe. Nunc autem lectis tuis literis, uideo illum nõ modò à te guſtatum, ſed etiam planè deuoratum: quum & ſcripſeris puduiſſe te in eo legẽdo bonas horas malè collocaſſe, & eas ipſas minimè tibi dignas uideri, quæ uel ab aliquo docto lectæ, uel à me collectæ fuiſſe dicantur, præter neſcio quas hominum perpaucorum. Ego autem totũ iſtud tibi remitto, nec planè iudicium meum interponam, cum nefas ſit quodammodo à te diſſentire: et ego is ſim, qui de altero iudicium facere (ut ait M. Tullius) nec uelim ſi poſſim, nec poſſim ſi uelim. Sed ueniã ad illud, in quo te dicis à me quàm maximè diſſentire. Scribis enim te accepiſſe, me neminem probare, niſi qui lineamenta Ciceronis conſectari uideantur. Ego uerò, quantũ repetere memoria poſſum: nec iſtud recordor unquam dixiſſe, nec dictum uolo. Quæ enim ſtultitia eſſet, cum tam uaria ſint hominum ingenia, tam multiplices naturæ, tam diuerſæ inter ſe uoluntates, eas uelle unius ingenij anguſtijs aſtringi, & tanquam præfiniri? Sed quoniam me in hanc diſputationem uocas, non erit fortaſſe alienũ tempus purgandi iudicij noſtri, & tuendi mei, cum planè cognoſcam uerba tua eſſe ſuaſoris, non laceſſentis. Et primùm de iudicio libenter fatebor, cum uiderem eloquentię ſtudia tamdiu deſerta iacuiſſe, & ſublatum uſum forenſem, & quaſi natiuam quandam uocem deeſſe hominibus noſtris, me ſæpe palàm affirmaſſe, nihil his temporibus ornatè uarieꝙ; dici poſſe, niſi ab his qui aliquem ſibi præponerent ad imitandum: cum et peregrini expertes ſermonis, alienas regiões malè poſſint ſine duce peragere, & anniculi infantes non niſi in curriculo, aut nutrice prçeunte inambulent. Cum autem multi in omni eloquentiæ genere floruerint, memini me unum Marcum Tullium ex doctorũ acie abduxiſſe, in quem omnium ingenioſorum hominum ſtudia cõferenda putarem. Non quòd ignorarẽ multos dicendi gloria præſtitiſſe, qui & acuere induſtriam, & multis oratorijs uirtutibus alere ingenia poſſent: ſed & quia uidebam hunc unum omnium ſeculorum conſenſu principẽ eſſe iudicatum, & quia à puero didiceram in omni numero ſemper optimum eſſe eligendum: corrupti ſtomachi, & intemperantis ægri eſſe putabam, deteriorem cibum ſeligere, ſalutarem, & optimũ aſpernari. Auſim nunc etiam affirmare idem quod ſæpe, neminẽ poſt M. Tullium in ſcribendo laudem conſecutũ, præter unũ aut alterum, qui non ſit ab eo edoctus, & tanquam lactis nutrimento educatus. Sed erat tum quædam certa imitandi ratio, qua & faſtidio ſimilitudinis occurrebatur, & nitidum illud genus hilaritate quadam aſperſa condiebatur: nunc autem illa ab hominibus noſtris aut neglecta eſt, aut ignorata. Similem uolo mi Politiane, non ut ſimiam hominis, ſed ut filium parentis. Illa enim ridicula imitatrix tantum deformitates & uitia corporis deprauata ſimilitudine effingit: hic autẽ uultum, inceſſum, ſtatum, motum, formam, uocem deniꝙ; & figuram corporis repræſentat: & tamẽ habet in hac ſimilitudine aliquid ſuũ, aliquid naturale, aliquid diuerſum, ita ut cum cõparentur, diſſimiles inter ſe eſſe uideantur. Dicam idem iterum: habere hoc dilucidam illam diuini hominis in dicẽdo copiam, ut exiſtimanti ſe imitabilem præbeat, experienti ſpem imitationis eripiat. Fit enim undiꝙ; ad eum concurſus, & quiſꝙ; arbitratur illo modo ſe poſſe dicere. Homines enim natura ſuauitatis auidiores, difficillimam rem uoluntate, non facultate metiuntur.

Itaꝙ;

Itaq; dum abundantiam sermonis,& (ut ipsi aiunt) facilitatem imitantur, neruos, & aculeos deserunt,& tum à Cicerone absunt longissimè.Nec autem refert alieno ornatu,& quibusdā luminibus, ac quasi insignibus nostra scripta explere, nisi queamus id distinctè apteq; facere.Fit enim nescio quid monstrosum, cum membra cohærētia malè dissipanť. Quare (ut de me loquar) nihil est Politiane, quòd me à Ciceronis imitatione deterreas: sed quòd potius obiurges inscitiam, quòd nequeam bene illum imitari: quanquā ego malo esse assecla,& simia Ciceronis, quàm alumnus, aut filius aliorum. Sed permagni interest, utrum quis uideatur quenquā uelle imitari,aut neminem.Ego autem statuo non modò in eloquētia, sed in alijs etiam artibus necessariam esse imitationem. Nam & omnis doctrina ex antecędenti cognitione paratur,& nihil est in mente,quin fuerit prius in sensibus perceptum. Ex quo intelligitur omnem artem naturæ esse imitationē, sed natura fieri, ut ex eodem genere dissimilitudo nascatur. Homines enim cum inter se dissimiles sint,similitudine coniunguntur: & quanquam alij coloratiores, alij pallidiores,alij uenustiores,alij prociores sint,una tamen est omnibus figura & forma. Illos aūt quibus aut crus,aut manus,aut brachia desunt,nō omnino ex hominum genere excludendos,sed aut mancos,aut claudos appellandos putarem. Sic eloquentiæ una est ars,una forma,una imago.Qui uero ab ea declinant,sæpe distorti,sæpe claudi reperiunť. Aspice nunc eos homines,qui sibi elegerunt M. Tulliū imitandū,quantū ab eo distent,quantū etiam inter se dissimiles sint.Profluentem quandā sine modestia ubertatē Liuius arripuit,acumen Quintilianus, sonum Lactantius, lenitatē Curtius, elegantiam Columella : quorū cum esset unum propè imitandi propositū: nihil est tam dissimile,quàm ipsi inter se,nihil tam distans(si cōparentur) quàm ipsi à Cicerone.Ex quo intelligiť maximè, & cū iudicio ponderandam esse imitationē,& eum ipsum hominē mirabilē fuisse,ex quo tam diuersa ingenia tanquā ex perenni quodā fonte defluxerint.Omnino Politiane certis autorib. insistendum est,quibus ingenia formentur,& tanquā alantur. Relinquunt enim in animis semina,quæ in posterū per seipsa coalescūt.Qui aūt neminem imitari, & sine cuiusquā similitudine laudē consequi uideri uolunt,nihil (mihi crede) roboris, aut uiriū in scribendo præ se ferunt, & illi ipsi, qui se niti dicunt ingenij sui præsidijs & uiribus,facere nō possunt,quin ex aliorū scriptis eruant sensus,& inferciāt suis,ex quo nascitur maximè uitiosum scribendi genus,cum modò sordidi,& inculti,modò splendidi & florentes appareant: & sic in toto genere,tanquā in unū agrum plura inter se inimicissima sparsa semina. Fieri enim nō potest, quin uaria ciborū genera malè concoquantur,& quin ex tanta colluuione dissimilimi generis inter se uerba collidantur.Nec minus huius corruptæ orationis asper concursus aures ferit,quàm ruentium lapidū fragor,aut strepitus,aut quadrigæ transcurrentes. Quid enim uoluptatis afferre possunt ambiguæ uocabulorū significationes, uerba transuersa,abruptæ sententiæ,structura salebrosa,audax translatio, nec fœlix,ac intercisi de industria numeri? Quod necesse est his omnibus accidere, qui ex singulis sensus & uerba eruunt,& neminem imitantur. Horū sanè omnis oratio est tanquam Hebræorum domus, quibus sunt ad quoddam tempus diuersorum hominū bona oppignerata.Nam ibi & lacernę,& amictus, & penulę,& multorum sæpe pallia suspensa internoscuntur. Ego autem tantum interesse puto inter eum qui neminem imitatur,& qui certum ducem consectatur,quantum inter eum,qui temerè uagetur,& qui rectà proficiscatur. Ille deuius inter spinas uolutatur, hic autem ex proposito itinere ad constitutū locum sine lapsu & molestia cōtendit. Præterea Politiane,sic habe,neminem eloquentiæ laudē consecutum,

qui non sit in aliquo imitationis genere uersatus. Apud Græcos non modò oratores Demosthenes, Hyperides, Lycurgus, Aeschines, & Demarchus: sed etiam illi philosophi, uirtutum magistri, alicuius imitatores esse uoluerunt. De nostris hoc loco taceo, ne uidear tibi uni omnium doctissimo quasi scholam quandam explicare. Nec item aliquid de Marco Tullio dicendum puto, exploratū est iam illud omnibus, ut qui se ad M. Tullium effingendum cōtulerit, si minus aliquam imitandi gloriam assequatur, in eo tamen ornetur, quòd illum sibi elegerit exprimendum: ut illud fuisse naturæ & ingenij uideri possit, hoc iudicij. Vale.

ANGELVS POLITIANVS BAPTISTAE MANTVANO THEOLOGO CARMELITAE SVO S. D.

NEc dubito quin amer abs te, nec exigo, quod sit incommodum, sed nec officio literarum metior amicos: quippe quod & ab inimicis præstari solet. Gratulatione tua, quòd philosophiæ sim deditus, ipse mihi mediusfidius ita gratulor, daturus ut operam sim, quò possis in dies magis meritò mihi gratulari. Sed adulescens hic tuus consilio nostro si fuisset usus, magis fortasse suis rationibus consuluisset. Nunc quoniam consilio noluit (ni frustra augurium) credo nec opera iam uolet uti. Veruntamen ei cupio scribas, ut à me expectet omnia, tui quidem causa. Nihil enim molestius, ꝙ fuisse hunc mihi abs te frustra cōmendatum. Vale.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER NONVS.

ANGELVS POLITIANVS MATTHIAE DEI GRATIA INVICTISSIMO PANNONIAE REGI S. D.

CVM superioribus diebus ego & Philippus Valor Florentinus, præstans uir, tuæq; maiestati deditissimus, de nostri seculi principibus casu loqueremur: ac tu primus nobis, inuicte rex, imò uerò solus occurrisses, quem uideremur audacter cum quouis laudatissimo ueterum posse conferre: castigauit ille me uerbis amicissimis, quòd nunquam tibi aut lucubrationes ullas nominatim dicauerim, aut epistolam saltem scripserim, quo tibi si non ingenium quodcunque, doctrinaq; mea, certè animus tamen ac uoluntas innotesceret. Etenim te regem temporibus esse nostris aiebat unum (quòd ego illi facilimè assentiebar) in quo uel maximè celebrãdo labores, industriam uigiliasq; suas omneis ponere literati homines certatim debeant: ut in cuius egregijs innumerisq; laudibus habeat utriusq; linguæ facultas, ubi liberrimè posset, & uelut in patentibus campis exspatiari. Quare sumpsi animum (fateor) de sermone prudentis, & amici uiri, gloriosissime rex, cumq; animo statim sumpsi calamum, uidelicet in hoc, ut tuas eximias uirtutes honore saltem quocunq; styli mei prosequerer. Sed cum se mihi illæ tam multæ, tam magnæ protinus obtulissent, ut facilius mundum pugillo posse crederem, quàm eas epistolæ breuitate complecti, mutato protinus cōsilio, dilatis paulisper tuæ claritatis præconijs, statui duntaxat in præsentia significare tibi, me quoq; unum, rex, è multis esse, qui magno animi fauore te uenerer, dariq; mihi occasionem celebrandi tui nominis concupiscam. Non quia me sperem naturali facūdia parem tuæ laudi fore, sed quòd est à sapientibus hominibus obseruatum, non minus animi uires aliquando ꝙ ingenij ualuisse. Quocirca si quid erit, inclyte Rex, in quo

in quo tibi mea gratificari professio possit, rogo, obtestorq́ perinde utaris opera nostra, quasi unus ex eo sim numero, qui regni tui finibus contineatur. Vt autem Dinocrates ille nobilis architectus Herculeo sese habitu ius dicenti obtulit Alexandro, cumq́ se cogitationes ac formas afferre dignas illo rege, uidelicet Atho montem statuæ uirilis effigie figurandum docuisset, ita regiam cõmendationem uidelicet adeptus est: idem mihi ego quoq; usu uenturum speraui, rex magne, si pro leonis pelle non obscuram indolem, pro claua non absurdum ingenium, pro corona populea non incelebrem doctrinæ mediocritatem, pro uastæ illius molis compositiõe multiplices tibi linguę utriusq; figuras obtulissem. Nec enim minor quouis architecto putandus, qui studijs istis liberalib. claruerit: nisi forte diutius marmora & cæmenta restitura uetustati, quàm literarum monimenta cõfidimus. Nec tu profectò Macedoni Alexãdro (sit uerò uenia) iure cesseris, Matthia rex, seu uictorias eius, seu beneficentiam consideres, quę duo prima tanto in rege fautrix miratur antiquitas: nisi forte credimus Arabas, Indos, Armenios, Chaldęos, mollissimas fugacissimasq́ gentes laboriosius uinci, quàm Turcas, & Mysios, & Triballos, & Illyricos, et Liburnos, & Boemos, & Rhetos, & Vindelicos, & alias item bellicosissimas nationes: quarum ipsa quoq; nomina Martium sonant: nisiq́ plus esse putamus, quòd unum aut alterum donauit ille bene de se meritis hominibus oppidum, quàm quòd in omnium penè sinus, quoscunq; dos aliqua ingenij uirtutisq́ nobilitat, è tuis istis beneficis manibus, quasi perenne fluit aurũ semper, ut aqua de fontibus, & in maximã uenire iam quæstionem cœpit illud, unde nam tibi tanta ista, tamq́ inexhausta diuitiarum copia, sic omnibus usquequaque largienti: quanquam facilè à prudentibus intelligitur, quę plerique alij principes in suas cupiditates ac libidines profundant, ea te tantum uel in ædificiorum nobilissimas substructiones, uel in usus publicos, uel in hanc postremò, de qua nunc agimus, beneficentiam conferre. Quapropter uehementer cupio labore aliquo meo tuam celsitudinem demereri: cupio studijs, ingenioloq́ meo, si detur, commendare me tibi, rex inuicte. Qui sim uerò, quem'ue inter literatos locũ teneam, malo equidem ex aliorum tibi, quàm ex meis indicari uerbis, Tantũ dixero me Laurentij Medicis magni, sapientisq́ uiri, tuarum uirtutum studiosissimi non diligentia minus, quàm liberalitate de obscuro, tenuiq́ loco, qui nascentem suscepe rat, in aliquam certè lucem dignitatem'que, nullis adeò nisi literarum adminiculis peruenisse, profiteri iam multos annos latinas Florentiæ literas, magna (quod omnibus notum est) celebritate: sed & Græcas ex pari cum Græcis, quod nescio an alteri Latinorum (dicam enim audacter) mille circiter annos antè contigerit: stylum denique sic ipsum per omnia penè materiarum diuerticula duxisse feliciter, ut (quod erubesco, quanquam penè testatum, referre) cunctos fermè, quicunque in literis ætate mea claruerunt, habere meruerim laudatores. Atque hæc ego de me, Rex indulgentissime, nouo scilicet, & periculoso more, multorumq́ reprehensionibus obnoxio, simpliciter tamen, sed & uerè: nec enim hoc, nisi & illud, ad te scribo, quo deliberare secum tua sapientia, uelutiq́ præscribere possit (modò non hæc aspernetur) ubi nos potissimũm, scilicet in tuę spem gratię nostri neruos ingenij contendamus. Si quid igitur ipse mandaueris, obibo libẽs: sin minus, eligam tamen pro iudicio, captuq́ meo, quod tibi fore arbitrer quàm gratissimũ. Bibliothecã uideo, iampridem comparas omniũ (sicut expectamus) nõ ornatissimam solũ, sed etiã copiosissimã. Possumus igitur multa (si res postulet) è græco uertere in latinũ tibi, multaq́ rursum quasi noua cudere, quæ nec ab eruditis forsitan respuant. Regiã construis idẽ longè magnificentissimã, forũq́ tuum

simulachris

simulachris omne genus uel æneis, uel marmoreis exornas. Nec autem cessant ubique terrarum nobilissimi pictores, tabulas tibi pulcherrimas uiuis animare coloribus. Et ista ergo possumus, te iubente, non erubescendis illustrare carminibus. Iam bella, & paces mandare uicturis utriusq; linguæ monumentis, & historiæ molli filo contexere pridem didicimus: tum uel undanti solutæ uocis eloquio, uel immortali Musarum cantu totam posteritatē sacris implere præconijs. Quin philosophiæ seria ne desuerint cupiēti, milleq; iocis tædium subinde, mille profectò argutijs fefellerimus. Nec autem uendito ista tibi, dum sic indico: nec mihi referri ob ea gratiam quæro, sed abundè relatam putabo, si placuerit ex me tibi, non dicam res ipsa, sed animus. Vt autem gustum sumere aliquem iam nunc uigiliarum nostrarū possis, en poema tibi multa lima cruciatū, quod laudes poeticæ, quod historiam continet omniū ferè uatum. Sed & mittam cōmentarios paulo post in id opus copiosissimos, in quibus quicquid de uaria multiplicíq; lectiōe cōdidimus, explicabitur. Ac (nisi me dulcissimus amor suscepti laboris fallit) tantas ex hoc libello uelut è thesauro diuitias proferemus, ut magna ex parte studiosæ iuuentutis quædam ueluti inopia releuetur: ac tum deniq; puto quiuis intelliget, q̄ multis ista mihi lucubrationibus constiterint. Quare ne quæso numeret Angeli Politiani carmina lector, sed ponderet. Tu uerò, Matthia rex regū prorsus omnium celeberrime, dum tibi cōmentarios quoq; multiplici pagina surgentes euigilamus, accipe hunc interim rogo libellum, uultu quo regem decet, hoc est, sereno & hilari, quem tibi uidelicet ego si non eruditissimus, at certè tuo nomini deuotissimus homo, quasi deo donum religiosa mentis atque animi pietate consecraui. Vale.

ANG. POLITIANVS BERNARDO RICCIO SVO S. D. 2

Accepi uersiculos tuos ingeniosos, eleganteis, uenustos, facileis, sed ita tamen affectibus plenos, ut eos non fictos, quemadmodum tu uis, sed ueros esse amatorios existimem. Delectatus lectione sum, sed & admiratus admodū, superfuisse tibi tempus in hos tam delicatos lusus à publico munere, quod & diligenter obire diceris, & prudenter. Quòd autem me rogas, ut eos angulo cuipiam secretiori solus insusurrem, mox uerò domi septos & inclusos habeam: quanquam tibi rebus omnibus obsequi studeo, tamē in hoc uno minus obtemperabo, ne quid amor succenseat, si retineam tam bellos ipsius ministros, & uelut in ergastulo supprimam. Sed de uersiculis aliàs. Scribis autem permultos isthic esse, qui Ioannem Picum Mirandulam laudari à nobis in cognitione rerum, studio' que sapientiæ non molestè ferant, ijdem tamen ornamenta dicendi, splendorem' que illi quasi oratorium tribui uix patiantur. Itaque rogas, ut ipsius uel epistolam tibi mittam, uel breue aliquod omnino scriptum, quod circumferre tecum possis, & ostentare: ne tuis tantū uerbis, aut illius æstimatio propugnanda sit, aut nostra fides absoluenda. Gero equidem morem, descriptamq; tibi epistolam Pici mitto, qua barbaros philosophos aduersus Hermolaum Barbarum, sed nihil minus quàm barbarum defendit, simul ipsius Hermolai responsum luculentè scriptum, quò conferre utriusq; stylum, genusq; dicendi possis. Aestimabis igitur ex hac epistola Picum, sed ut leonem (quod Græci dicunt) ab unguibus. Etenim solitus ille tractare ampla quædā semper, & scribere: quod opera illius indicabunt, magnis de rebus, quæ domi clausa cottidie maturescūt, ad argumēta deinde minora hęc & leuiora, uix exiguā partē conferre suarū uiriū dignat̄. Quapropter hanc ipsam epistolā tam plenā, tam spissam, tam diuitē, paucis antemeridianis horis extēpore ꝓpè dictauit. In qua tamē (ut uidebis) electa uerba,

casta latinitas, Atticus nitor, iunctura tenuis, numerosus ambitus, grata concinnitas, hilaris color, pura uenustas, ornatus facilis, agentes figuræ, sensus acres, apta exempla, multa fides, argumenta fortia, graue consilium, subtile iudicium, uis alta, indoles rara, mira maiestas. Sed hoc usu plerunq; uenit, quod & M. Cicero quodam loco scribit, ut in rebus diuersis eundem præcellere nolint homines. Itaque Picus noster, quoniam fidem fecit apud omnes diu, quantum emineat in studio sapientiæ, pro quo sunt illi maxima bella pugnata: nunc impetrare nõ potest, cùm sit eloquentissimus, ut in dicendo saltem nec incultus omnino, nec inelegans habeatur. Sed qui deinceps sequentur dies (ut Pindarus inquit) testes erunt sapientissimi. Tibi tamen interim studioso uidelicet utriusq; nostrum, quasi de lacu mustum quod degustes, hanc eius epistolam propino. Quæ displicere non debet, propterea quòd eloquentiam destruit. Destruit enim sic eloquenter, ut adstruat hoc ipso quod destruit. Ita nihil eloquentiam destruere præter eloquentiam potest: ideóque nec ipsa potest, quoniam scilicet hoc quoque potest, quod omnino non potest. Vale.

HERMOLAVS BARBARVS VENETVS IOANNI PICO MIRANDVLAE S. D.

On possum tibi non uideri planè barbarus, & ingratus, qui tibi toties, & tam multa de me non minus scribenti semper, & prædicanti, sed sentienti quoq; gratias agere distulerim. Nullæ enim unquam uenerunt huc à te literæ, ex quo sum tibi cognitus, quin mentionẽ in illis de me illustrem, & honorificam habueris. Sed uide quanti faciam testimonium tuum de me, siue id iudicio agas, siue propensione uoluntatis. Ego alioqui modestus, imò timidus, & parum mihi fidens, uideor aliquid esse, quòd tu me laudas, quòd mea probas, quòd in Themistio nostro, quemadmodum scribis, tanquam in iucundissimo diuersorio sæpe conquiescis. Quid quòd in literis tuis plerunq; me recognosco? Ecquid arbitraris quicquam nobis esse posse iucundius, quàm cùm te uel nostrum aliquod incisum, uel circuitum, uel figuram dicendi non adeò notasse, sed imitatum esse perspicio? Et nisi quòd ad multos scribendo non uideris hoc facere simulanter, & ex composito, magnæ mihi sese rationes offerũt, quamobrem hoc à te repertum putem ad gratiam. Nec enim uidere poteram, quare tu genus illud tuum dicendi fluens, ac floridum frangeres, & ad me deficeres, qui filum orationis aridum, & prætenuè sequutus humi serpo, nunquam assurgo, non inspiro, non circumduco, nõ eleuo, non abijcio, inuita scilicet, & repugnante natura. Omnino de me nescio quid in me laboris & diligentię, cætera nihil sum, nisi cum à te, uel similibus tui q̃ paucissimis cõmendor, aut cum placere tibi mea, uel ad imitationem usq; cõperio. O præclarum, & planè diuinum ingenium tuum Pice, qui cum optima sint ea, quæ tu scribis, ita tamẽ exprimas, & effingas aliena, quæ sunt pessima, ut uideantur esse tua, quæ sunt optima. nam demittere se, ac descẽdere pluris esse deputo, quàm in ardua conari. Vt enim sit hoc honestius, illud certè laboriosius, & operæ maioris. Proinde siue tu talia credis esse nostra, quib. imitandis operã impendas: siue hoc agis demerendi mei causa, utroq; modo tibi plurimùm debeo: relaturus aliquando gratiam, nolo dicere, cùm potero (nunq̃ ẽm potero) sed cũ tu ipse, uel tui posse me putabitis: tanta ẽm est familię totius uestræ bonitas & humanitas, ut beneficiũ quod nõ est, imputare ꝓ beneficio soleatis: quamobrẽ ex usu meo fecero, si uobis & modũ & tẽpus reposcẽdæ gratiæ reliquero, ut in expunctiõe rationũ paralogismus omnis, & impostura nõ à me, sed à uobis tota proficiscat. Quę uero de ratione studiorũ tuorũ ad Scythã scripsisti, & commu-

& communicanda mecum esse uoluisti, maxima uoluptate nos affecerunt. Gratulatus sum huic seculo uirum tanta doctrina, ut nihil ferè nesciat, tanta cura, ut nil omnino scire uideatur. Video te poetam egregium, oratorem eminentissimum. Animaduerto te philosophum prius Aristotelicum, nunc etiam Platonicũ esse. Video literas græcas, quæ in te solæ desiderari poterant, & sine quibus nihil eras futurus, non didicisse modò, sed hausisse: idq; facilitate tanta, celeritateq;, ut literas græcas ignorasse aliquãdo te neq; tu memineris, neq; persuadere possis alios, id quod de Hieronymo Donato meo nõ plus libenter quàm uerè prædico. Hortarer te ad has literas, uti eas tam planè familiariter, quàm latinas teneres, sed non indiges calcaribus. Et hercule uerba prodigunt, quicunq; peritioribus se consiliũ dare pergunt. Vnũ te scio scire, nullius latina lingua tot seculis extare monumenta, qui literis græcis caruerit. Nec enim inter autores latinæ linguæ numero Germanos istos, & Teutonas, qui ne uiuentes quidem uiuebant, ne dum ut extincti uiuant: aut si uiuunt, uiuunt in pœnam & cõtumeliam. Appellantur enim uulgò sordidi, rudes, inculti, barbari, Quis malit sic esse, quàm prorsus non esse? At enĩ utile aliquid dixerunt, ualuere ingenio, doctrina, bonarum rerum copia: nõ nego penitus, quod & possum negare: sed sermo nitidus & elegans, saltem purus & castus, qualis uel in autoribus Christianis, Græcis, Latinisq; perspicitur, laudem, & memoriam sempiternam scriptoribus conciliat. Nisi quis pictorem, & excusorẽ, & statuarium, & cęteros opifices laudari posse iudicet hoc solo, quòd magni constet, & preciosa sit materia, circa quam uersentur. Aut si Chœrilus & Meuius habuissent illam segetem canendi, quam Vergilius & Homerus, futurum fuisse, ut primũ à Criticis & Aristarchis, mox cõmuni Grammaticorum consensu redigerentur in numerum poetarum. An uerius est, Chœrilum & Meuium quacunque materia, Chœrilum & Meuium futuros, neq; Chœrilum Iliada, neq; Meuium Aeneida conscripturos unquam fuisse? Non plus utiq; quàm Chœrilum Aeneida, Meuium Iliada. Quî enim possum non iocari, cum scribo de ridiculis? Sed nimis fortasse multa de nebulonibus: redeo ad propositũ. Amplectere literas græcas, non iam ut discipulus, sed ut doctor, gloriareq; de nullo uerius dici posse tritum illud, q; de te, per omneis arteis multos discipulos meliores esse præceptoribus: id quod senario græco significantius exprimitur: πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων. Quòd uerò me ad Platonis libros, & placita hortaris, agnosco beneuolentiã tuam. Habeo Platonem in manibus, & habebo semper cùm sponte mea satis inuitatus, tum à te fideliter & amicè cõmonitus. Verbum est Simplicij: Nemo profiteatur Aristotelem, qui Platonem ab Aristotele dissociet, ut diuersa sentientem. Cui autem potest consentire Plato cum Aristotele, nisi ei qui libros & cõmentationes utriusq; cognouerit? Codices quicunq; sunt apud nos, ex ijs quos desideras, curabo tibi protinus exscribantur. Vale. Venetijs, Nonis Aprilis, M.CCCCLXXXV. Politianum meum ἀσπάζομαι.

IOANNES PICVS MIRANDVLA HERMOLAO BARBARO SVO S. D.

EGo quidem, mi Hermolae, nec possum aut tacere, quæ de te sentio, aut non sentire ea quæ de illo debeant, in quo omnia ueluti singula summa reperiantur. Sed utinam essent is meæ mentis captus, ut pro meritis tuis de te sentirem: utinam ea dicendi uis, ut exprimere aliquando possem, quod semper sentio. Scio quæ de te concepi infinitum subsidere infra fastigia doctrinæ tuæ. Scias & tu quæcunque loquimur, longè esse minora ijs, quæ concepimus. Tam deesse scias animo uerba, quàm rebus animus deest. Et tamẽ ita me audere

audere credis,ut ſpetem poſſe imitari tua, quorum nec magnitudinem æſtimare poſſum.Admirari te poſſunt omnes, imitari tã pauci poſſunt, quàm nemo reprehendere.Et utinam ea mihi felicitas, ut quæ ſcribam, Hermolaum meum aliqua ex parte imaginentur.Ipſe enim(ut taceam cætera) ſtylus tuus, cui tu adeò malè faues,mirum quantum me afficit,atq; delectat.Ita eſt doctus,grauis, compoſitus, eruditus,exculſus,ingenioſus,in quo nihil expoſitum,nihil uulgatum,nihil ſit triuiale, ſeu uerba, ſeu ſententias ſpectes. Legimus ſæpe ego & noſter Politianus quaſcũq; habemus tuas,aut ad alios,aut ad nos epiſtolas.Ita ſemper prioribus certant ſequentia,& nouæ fertiliter inter legendum effloreſcũt ueneres, ut perpetua quadam acclamatione interſpirandi locum non habeamus. Sed mirum dictu, quàm perſuadeas,& legentis animum quocũq; uelis impellas.Expertus ſum ego cum ſemper aliàs,tum hac proxima tua ad me epiſtola, in qua dum barbaros hos Philoſophos inſectaris,quos dicis haberi uulgò ſordidos, rudes, incultos, quos nec uixiſſe uiuentes,nedum extincti uiuant: & ſi nunc uiuant,uiuere in pœnam, & contumeliam,ita hercules ſum commotus, ita me puduit, piguitq; ſtudiorum meorum(iam enim ſexennium apud illos uerſor)ut nihil minus me feciſſe uelim, quàm in tam nihili facienda re tam laborioſe contendiſſe.Perdiderim ego,inquã apud Thomam,Ioannem Scotum,apud Albertum,apud Auerroem meliores annos,tantas uigilias,quibus potuerim in bonis literis fortaſſe nõnihil eſſe.Cogitabam mecum ut me conſolarer, ſi qui ex illis nunc reuiuiſcant, habituri ne quicq; ſint,quo ſuam cauſam argumentoſi alioqui homines ratione aliqua tueantur. Demum ſuccurrit ex ipſis quempiam paulò facundiorem ſuam barbariam,quàm poterit minime barbarè hunc in modum fortaſſe defenſurum: Viximus celebres ô Hermolae,& poſthac uiuemus,non in ſcholis grammaticorum, & pædagogijs, ſed in philoſophorum coronis,in conuentibus ſapientum,ubi non de matre Andromaches,non de Niobes filijs, atq; id genus leuibus nugis,ſed de humanarũ, diuinarumq; rerum rationibus agitur, & diſputatur. In quibus meditandis,inquirendis,& enodandis,ita ſubtiles,acuti, acresq; fuimus, ut anxij quandoq; nimiũ, & moroſi fuiſſe fortè uideamur,ſi modò eſſe moroſus quiſquam, aut curioſus nimio plus in indaganda ueritate poteſt.Atq; in his quidem ſiquis nos arguat hebetudinis,& tarditatis,age amabo quicunq; is eſt,pedem conferat,experietur habuiſſe barbaros non in lingua,ſed in pectore Mercurium,non defuiſſe illis ſapientiam,ſi defuit eloquentia:quam cum ſapientia non coniunxiſſe tantum fortaſſe abeſt à culpa,ut coniunxiſſe ſit nefas.Quis enim cincinnos,quis fucum in proba uirgine non damnet? Quis in Veſtali non deteſtetur? Tanta eſt inter oratoris munus,& philoſophi pugnantia,ut pugnare magis inuicem nõ poſsint. Nam quod aliud rhetoris officium,quàm mentiri,decipere,circumuenire,præſtigiari? Eſt enim ueſtrum(ut dicitis)poſſe pro arbitrio in candida nigrũ uertere, in nigra candidum:poſſe quæcunq; uultis tollere, abijcere, amplificare, extenuare dicendo. Demum res ipſas magicis quaſi(quod uos iactatis)uiribus eloquentiæ, in quam libuerit faciem,habitumq; transformare,ut non qualia ſuopte ingenio,ſed qualia uolueritis,non ſiant quidem,ſed cum non ſint, eſſe tamen audientibus appareãt. Hoc totum eſt ne quicquam aliud, quàm merum mendaciũ, mera impoſtura, merum præſtigium,cum à natura rei ſemper,uel augendo excedat,uel minuendo deficiat,& fallacem uerborum concentũ,ueluti laruas, & ſimulachra, prætendens, auditorum mentes blandiendo ludificet? Erit ne huic cũ philoſopho affinitas, cuius ſtudiũ omne in cognoſcenda,& demonſtranda cæteris ueritate uerſatur? Adde quòd nobis nulla erit fides:lautitias uocum,& ueneres affectantibus,quaſi re-

bus parũ fidentes, nec ucro nixi trahere in sententiã his lenocinijs homines quęramus. Est ob hanc causam legere res sacras rustice potius, q̃ elegãter scriptas: q̃ nihil sit magis dedecens, & noxium in omni materia, in qua de uero cognoscendo agitur, quàm uniuersum istud dicẽdi genus elaboratum. Hoc, hoc forensium est quæstionum, nõ naturalium atq; cœlestium. Non est eorum qui in Academia, sed qui in republica illa uersantur, in qua quæ fiunt, quæq; dicuntur, populari trutina examinant, apud quam flores fructibus longe præponderant. Non'ne scis illud? Non omnia omnib. pari filo cõueniunt. Est elegans res (fatemur hoc) facundia, plena illecebræ & uoluptatis, sed in philosopho nec decora, nec grata. Quis mollẽ incessum, argutas manus, ludibundos oculos in histrione & saltatore non probet? in ciue, in philosopho, quis non improbet, arguat, abominetur? Si puellam uiderimus moribus lepidam atq; dicaculã, laudabimus, exosculabimur: hæc in matrona damnabimus, & persequemur. Non ergo nos, sed illi incpti, qui ad pedes Vestæ agant Bacchanalia, qui grauitatẽ philosophicarũ rerum & castitatẽ lu dicris ueluti, & calamistris dehonestent. Profectò quod Sinesius de adolescente, de oratione dici cõmodè potest, comatam orationẽ semper cinædam. Quare nos nostrã malumus capillis hirtam, globosam, inexpeditam, q̃ cum impuritatis uel nota uel suspicione bellè comatam. Alioqui Palladis peplũ nõ reuelaret, sed à sacris uti profana repelleretur. Et ut nihil sint reliqua, hoc est ucrissimũ, nihil esse di uersum magis ab instituto philosophi, quacunq; in re, q̃ quòd luxum aut fastum aliqua ex parte sapit. Sicyonios calceos habiles, aptosq; ad pedem dicebat Socrates, sed Socrati non conuenire. Omnino non eadem ratio ciuilis habitus, & philosophici, sicut neq; mensæ, neq; sermonis: utitur his philosophus duntaxat ad necessitatẽ, utitur ciuilis homo etiam ad gratiã: quam & hic si neglexerit, nõ ciuilis: & ille si affectauerit, nõ erit philosophus. Si posset Pythagoras uiuere sine cibo, holeribus etiã parceret: si sua sensa aspectu, aut demũ minore, q̃ sermonis opera explicare, omnino nõ loquereť, tantũ abest, ut linguam poliat & exornet. Quod uel ob id cauendũ nobis, ne illectus cute medicata lector demoretur ad eam, ad medullã & sanguinẽ non peruadat, quem subesse sæpe cerussato ori infectũ uidimus. Vidimus, inquam, in hisce omnibus, quibus propterea usu uenit, cum nihil sit intus nõ inane & uanũ, detinere lectorẽ in prima facie, modulatu uario atque cõcentu: quod si fecerit philosophus, clamabit Musonius nõ philosophũ loqui, sed tibicinẽ canere. Non ergo nobis uitio detur, id nõ fecisse, quod fecisse uitium erat. Quærimus nos, quid nam scribamus, non quærimus quomodo: imò quomodo quærimus, ut scilicet sine pompa & flore ullo orationis, quam nolumus ut delectabilis, uenusta & faceta sit, sed ut utilis, grauis & reuerenda, ut maiestatẽ potius ex horrore, q̃ gratiam ex mollitudine cõsequatur. Non expectamus theatri plausum, quòd aures demulserit æquabilis clausula, uel numerosa, q̃ hoc sit falsum, illud sit lepidũ: sed expectamus paucorũ potius prę admiratione silentiũ, introspicientiũ penitus aliquid, aut de naturę adytis eruditũ, aut de Iouis aula ad homines adductũ, tum uel aliquid ita argutũ, ut defendendi, ita defensum, ut arguendi non sit locus. Admirentur præterea nos sagaces in inquirendo, circumspectos in explorando, subtiles in contemplando, in iudicando graues, implicitos in uinciendo, faciles in enodando. Admirentur in nobis breuitatem styli, fœtam rerum multarum, atq; magnarum, sub expositis uerbis remotissimas sententias, plenas quæstionum, plenas solutionum: quàm apti sumus, quàm bene instructi ambiguitates tollere, scrupos diluere, inuoluta euoluere, flexianimis syllogismis & infirmare falsa, & uera confirmare. His titulis, ô Hermolae, uindicauimus hucusq;, & uin-

& uindicaturos posthac ab obliuione memoriam nostram nō dubitamus. Quòd si uulgò (ut dicis) habemur sordidi, rudes, inculti, hoc nobis ad gloriam est, non ad contumeliam. Vulgo non scripsimus, sed tibi, et tui similibus. Nec aliter quàm prisci suis ænigmatis, & fabularum inuolucris arcebant idiotas homines à mysterijs: & nos consueuimus absterrere illos à nostris dapibus, quas nō polluere non possent, amariori paulum cortice uerborum. Solēt & qui thesauros occultare uolunt, si non datur seponere, quisquilijs integere, uel ruderibus, ut prætereuntes non deprehendant, nisi quos ipsi dignos eo munere iudicauerint. Simile philosophorum studium celare res suas populum, à quo cum non probari modò, sed nec intelligi illos deceat, non potest non dedecere habere aliquid, quæ ipsi scribunt, theatrale, plausibile, populare, quod demum multitudinis iudicio accōmodare se uideatur. Sed uis effingam ideam sermonis nostri? Ea est ipsissima, quæ Silenorum nostri Alcibiadis. Erant enim horum simulachra hispido ore, tetro, & aspernabili, sed intus plena gemmarum, supellectilis raræ, & preciosæ: ita extrinsecus si aspexeris, feram uideas: si introspexeris, numen agnoscas. At, inquies, non ferunt aures, nunc asperam, nunc hiulcam, semper inconsonam texturam, non ferunt barbara nomina, ipso etiam penè timenda sono. O delicate, cū accedis choraulas, & citharœdos pone te in auribus: cum uerò philosophos, auoca à sensibus, redeas ad te ipsum in animi penetralia, mentisq; secessus. Assume illas Tyanei aures, quibus, cum omnino non erat in corpore, non terrestrem Marsiam, sed Apollinem cœlestem diuina cithara uniuersi melos ineffabilibus temperantem modis exaudiebat. His auribus philosophorum uerba si delibaueris, mellea tibi ad Nestoris inuidiam esse uidebuntur. Sed hæc sinamus nimio plus assurgentia. Profectò fastidire in philosopho subtilissimè disputante minus concinnā elocutionem, non tam delicati stomachi est, quàm insolentis. Neq; est aliter, ac si quē in Socrate de moribus docente offendat laxus calceus, aut toga dissidens, & sectum prauè stomachetur ob unguem. Non desiderat Tullius eloquentiam in philosopho, sed ut rebus & doctrina satisfaciat. Sciebat tam prudens, quàm eruditus homo, nostrum esse componere mentē, potius quàm dictionem: curare, ne quid aberret ratio, nō oratio. Attinere ad nos τὸν ἐν διαθέσει λόγον, non attinere τὴν ἐν προφορᾷ. Laudabile in nobis habere Musas in animo, & non in labris: ne quid in illo uel per iram sonet asperius, uel per libidinē eneruatius. Deniq; ne qua sit discors à genuina ipsa, qua temperatus est modulabiliter harmonia. Quā Plato cum intelligeret theatrali ista, & poetarum sæpe corrumpi, à repub. sua poetas omnes eliminauit, gubernandam autem philosophis reliquit, mox certè si per lasciuiam disserendi poetas fuerint imitati, exilio condemnandis. At instabit Lucretius, etsi non egeant per se philosophiæ cōmentationes amœnitate dicendi, per eius tamē adhibitionem dissimulandam esse ipsarum rerum austeritatem: sicut absynthia per se pellunt morbos, melle tamen illinuntur, ut puerorum ętas improuida ludificetur. Hoc fortè tibi faciendum erat, ô Lucreti, si pueris scribebas tua: si uulgò, faciendum utiq; tibi, qui non absynthia modò, sed meracissima toxica propinares. Sed longè alia nobis habenda ratio, qui uulgus (ut antè diximus) non allectare quærimus, sed absterrere, nec tetra absynthia, sed nectar propinamus. Sed cōtendet Lactantius, satis constare in auditorū animos, uel seniorum influere potētius ueritatem, & ui sua instructā, & luce orationis ornatam. Si fuisses ô Firmiane, tam frequens in sacris literis, quàm in fictis litibus fuisti, & hoc non dixisses, & nostra non minus bene fortasse confirmasses, quàm destruxeras aliena. Dic, quæso, quid mouet fortius, & persuadet, quàm sacrarum lectio literarum? Non mouent, non

persuadent, sed cogunt, agitant, uim inferunt legis rudia uerba, & agrestia: sed uiua, sed animata, flammea, aculeata, ad imum spiritum penetrantia, hominē totum potestate mirabili transformantia. Periclis orationibus elaboratis, & luculentis nihil se cōmoueri inquit Alcibiades, sed Socratis uerbis nudis, & simplicibus. Addit, etiam si sint inepta, rapi in furorem, extra se poni, & uelit, nolit, faciendum ei quod ille præceperat. Sed quid perdo uerba in re confessa? si non desipit auditor, à fucato sermone quid sperat aliud quàm insidias? Tribus maximè persuadetur, uita dicentis, ueritate rei, sobrietate orationis. Hæc sunt Lactanti, quæ philosophio fidem conciliabunt: si bonus fuerit, si ueridicus, si id genus dicendi appetens, quod non ex amœnis Musarum syluis, sed ex horrēdo fluxerit antro, in quo dixit Heraclitus latitare ueritatem. At dicet quispiam: Agè amice, examinemus hæc deposita contentione. Reuerendum quiddam, atque diuinum per se est sapientia, nec exotico quoquam eget ornatu: sed quæ inuidia & hunc accedere? Quis negat quæ per se decent, si adornentur, fieri decentiora? Ego amice hoc in plerisque nego, adeò multa sunt, quorum splendorem, si quid adiunxeris, elimines, & non illustres: ita sunt scilicet in sua natura optimo statu, ut demutari ab illo, nisi in peius, non possint. Marmorea domus picturam non recipit, si opus albarium superinduxeris, demas de dignitate, de pulchritudine. Non aliter & sapientia, & quæ tractantur à philosophis tectorio non clarescūt, sed offuscantur. Quid plura? Non'ne uulgatum bonas formas cerussa deuenustari? In uniuersum quicquid pulchri superimponas, celat quod inuenit: quod affert secum, illud ostentat. Quare si quod prius fuerat, aduentitio præstat, iacturam fecerit illud quicquid est, non lucrum. Ob eam causam nudam se præbet philosophia, undique conspicuam, tota sub oculos, sub iudicium uenire gestit, scit se habere unde tota undique placeat. Quantum de ea ueles, tantum de forma ueles, tantum de laude minuas, synceram, & impermixtam se haberi uult, quicquid admisceas, infeceris, adulteraueris, aliam feceris, stat puncto insectili, & indiuiduo. Quapropter nec ludendum tropis, nec uerbis aut nimijs luxuriandum, aut translatis lasciuiendum, aut factitijs audendum in re tam seria, tanti discriminis, in qua demere, addere, demutare aliquid, sit flagitium. At, inquies: Age damus hoc uobis, ut non sit uestrum, ornatè loqui: sed uestrum est certè (quod nec præstatis) ut Latinè saltem, ut si non floridis, suis tamen uerbis res explicetis. Non exigo à uobis orationem comptam, sed nolo sordidam: nolo unguentatam, sed nec hircosam. Non sit lecta, sed nec neglecta. Non quærimus ut delectet, sed querimur quòd offendat. Bene habet, iam scilicet ad nos deficis. Sed amabò iam cognoscamus, quid isthæc sit latinitas, quam solam dicitis debere philosophos, & non persoluere. Si dicendo incurrat, exempli causa, à sole hominem produci, causari hominem, nostrates dicent. Clamabis actutum, hoc non est Latinum, hucusque uerè, non est Romanè dictum: hoc uero uerius, igitur non rectè, peccat argumentum. Dicet Arabs eandem rem, dicet Aegyptius, non dicent Latinè, sed tamen rectè. Aut enim nomina rerum arbitrio constant, aut natura. Si fortuito positu, ut scilicet communione hominum in eandem sententiam conueniente, quo sanxerint unumquodq; nomine appellare, ita apud eos rectè appelletur: quid prohibet hosce philosophos, quos nuncupatis barbaros, conspirasse in unam dicendi normam, apud eos non secus sanctam, ac habeatur apud uos Romana? Illam cur rectam non appelletis, appelletis uestrā, nulla est ratio, si hæc impositio nominū tota est arbitraria. Quòd si dignari illam Romani nominis appellatione nō uultis, Gallicam uocetis, Britannicā, Hispanā, uel

uel(quod uulgares dicere solent)Parisiensem.Cum ad uos loquentur,continget eos pleraque rideri,pleraque non intelligi. Idem accidet uobis apud eos loquentibus, ἀνάχαρσις παρ' ἀθηναίοις σολοικίζει, ἀθηναῖοι δὲ παρὰ σκύθαις. id est: Anacharsis apud Athenienses solœcismum facit,Athenienses apud Scythas. Quòd si nominum rectitudo pendet ex natura rerū,debemus'ne rhetores,an philosophos, qui rerum omnium naturam soli perspectam habent & exploratā,de hac rectitudine consulere? Fortè quæ aures respuunt,utpote asperula, acceptat ratio, utpote rebus cognatiora.Sed quid oportuit nouare eos linguam,& si nati erant inter Latinos,non latinè loqui? Non poterant illi, ô Hermolae, dum legebant in cœlo fatorum leges,euentorum notas,ordinem uniuersi: legebant in elementis nascendi uices & obeundi,simplicium uires,mixtorum temperaturas:non poterant,inquam,eodem tempore in Cicerone,in Plinio, in Apuleio Romanæ linguæ proprietates,leges, obseruantias adnotare. Quærebant quid abhorrens,quid receptum in natura, quid à Romanis interea non curabant. Verumenimuero iam te loco meliore statuo,do tibi eloquentiam, & sapientiam mutuo nexu inuicē conspirasse. Abiunxerunt philosophi sapientiam ab eloquentia, abiunxerunt historici,rhetores, poetæ, quod deflet Philostratus, eloquentiam à sapientia. Hos tu uicturos celebri fama minimè dubitas. Illos non nisi in pœnam & contumeliam. Vide quid agas,indisertam mauult Cicero prudentiam, quàm stultam loquacitatem.Non quærimus in pecunia,qua moneta percussa sit,sed qua materia cōstet. Nec est qui purum aurum non malit habere sub nota Teutonum,quàm sub Romano symbolo factitium.Peccant qui dissidium cordis & linguæ faciunt:sed qui excordes toti sunt lingua,non'ne sunt mera (ut Cato ait)mortuaria glossaria? Viuere sine lingua possumus, fortè non cōmodè: sed sine corde nullo modo possumus.Non est humanus, qui sit insolens politioris literaturæ. Non est homo, qui sit expers philosophiæ.Prodesse potest infantissima sapientia,insipiens eloquentia,uti gladius in furentis manu,non obesse maximè non potest.Ergo,inquies,& statuæ non à figura,sed à materia cōmendantur. Et si Chœrilus eadē quę Homerus,& de eisdem Mçuius ac Vergilius cecinissent,futurum erat ut æquè illi atque isti inter poetas reciperentur.Non' ne uides disparilitatem similitudinis? Illud & nos asseueramus,à specie rem æstimari, non ex subiecto. Est enim à specie res id quod est: sed alia specie quispiā inter philosophos, alia inter poetas recipiendus. Scribat Lucretius de natura, de deo, de prouidentia, scribat de ijsdem ex nostris quispiam,scribat Ioannes Scotus,& quidē carmine, ut sit ineptior. Dicet Lucretius rerum principia,atomos, & uacuum: Deum corporeum, rerū nostrarum inscium: temerè omnia fortuito occursu corpusculorum ferri: sed hæc latinè dicet, & eleganter. Dicet Ioannes, quæ natura constant sua materia,specieq; constitui, esse Deum separatam mentem,cognoscentē omnia,omnibus consulentem.Nec propterea quòd uniuersa etiā infima uideat, ac moderetur, è sua pace minimum dimoueri,sed quod dici solet κατιόντα καὶ κατηγύαι. At dicet insulsè, ruditer,non latinis uerbis.Quæso quis in dubiū reuocet, uter poeta melior, uter philosophus? Extra omnem est controuersiam,tam rectius Scotum philosophari, quàm ille loquitur ornatius.Sed uide quid differant: huic os insipidum, illi mens desipiens. Hic grammaticorū,ne poetarum dicam,decreta nescit,ille Dei atq; naturæ. Hic infantissimus dicendo sentit ea quæ laudari dicendo satis non possunt,ille fando eloquentissimus eloquitur nefanda.Hæc illi fortasse afferent,Hermolae charissime,in defensionem suæ barbariæ,aut qua sunt subtilitate,multo fortasse meliora. Quorum sententię nec ego planè accedo,nec ingenuo cuiquam,& liberali accedendum

deridum puto, sed exercui me libenter in hac materia, tanquã infami, ut qui quartanam laudant, cùm ut ingenium periclitarer, tum hoc consilio, ut ueluti Glauco ille apud Platonem iniustitiam laudat, non ex iudicio, sed ut ad laudes iustitię Socratem extimulet: ita ego ut eloquentiæ causam à te agi audiam, in eam licentius repugnante paulisper sensu atq; natura inuectus sum: quã si uel negligendã uel posthabendam barbaris existimarem, nõ ab illis ad eam, quod nuper feci, ad grę- cas literas, ad tuum nunquam satis laudatum Themistium penè totus defecissem. Quamuis (dicam liberè quod sentio) mouent mihi stomachũ grammatistæ quidam, qui cum duas tenuerint uocabulorũ origines, ita se ostentant, ita uenditant, ita circumferunt iactabundi, ut præ seipsis pro nihilo habendos philosophos arbitrentur. Nolumus, inquiunt, hasce uostras philosophias. Et quid mirum? nec falernum canes. Sed nos hac fini epistolam claudamus. Si decus aliquod, nomenq; sibi promeruerunt barbari illi sola rerum cognitione, non esse facilè dictu, quem locum, quid laudum tu tibi uendices, qui sis inter philosophos eloquentissimus, inter eloquentes, ut dicam græcè, φιλοσοφώτατος. Florentiæ, III. Nonas Iunias, M.CCCCXCV.

HERMOLAVS BARBARVS IOANNI PICO MIRANDVLAE SVO S. D.

Xpectabam quidem isthinc usuras aliquas omnino ex ijs literis, quas superioribus diebus ad te dedissem: sed tu eas (quæ tua liberalitas est) etiam inciuilibus & immodicis remunerandas esse censuisti, nõ epistolam rescribens, sed uolumen ferè iustum. Ea mihi res, ut par erat, attulit incredibilem uoluptatem, quòd uidebam te, quanq; occupatissimum, delectari lectiõe literarum mearum adeò, uti ne minima quidem in ijs, & friuola præterire inexplorata patiare: id quod ego nuper ex hac epistola tua facilè animaduerti. Nam cum ipse in quodam literarũ ad te mearum angulo quasi aliud agens, & in transcursu philosophos æui nostri barbaros insectatus essem, quibus te quoq; infensum esse factum, & nuncium remisisse scriberes, occasione hinc arrepta, litem & controuersiam ueterem inter nos & illos de genere dicendi philosophorum multis millibus uersuum comprehensam & explicatam, opus elegans, eruditum, elaboratum, ad nos misisti, perfectum celeritate tanta, ut nisi quod opes ingenij tui perspectissimas habebam, crediturus fuerim paratũ fuisse tibi pridem hoc argumentum, ut ad primam quamq; occasionẽ proferre posses. Sed ut ea mihi res & festiuior & iucũdior eueniret, homo lepidissimus, humanissimus, latinissimus, barbaros contra Barbarum defendis, ut hostis pro hoste, socius contra sociũ, ipse contra teipsum stare, patrocinariq; simulares. Illud sanè plurimùm me delectat, quòd sub specie defensiõis exitialiter iugulas, quod defendis. Primùm, quòd hostes eloquẽtię tueri se, nisi per eloquentes uiros nõ possunt, quasi mancipia, quasi bruta: deinde, quòd si te patrono, te uindice, te aduocato nõ elabuntur, neq; colluctari, neq; tergiuersari præterea poterunt. Proinde ab amicis, quos habeo Pataiuij, certior factus sum, apologiam tuam, quæ Scytharum & Teutonum est inscribi cœpta, quasi Typhonis & Eumenidum laudatio, molestissimam accidisse maiori eorum parti, quos defendis, alijs aliter factũ tuum interpretantibus. Nam nobis quibus cum uerbo litigas, corde sentis, gratissimam omnibus rem fecisti, quia & ductum & emphasim intelligimus, ἄλλα μὲν γὰρ λέγομεν, ἄλλα δὲ λέγοντος ἦθος. Alioqui transfugam appellare te possemus, si quemadmodum scribis, etiam sentires. Quanquam ut tecum iocer, si transfuga nõ es, pręuaricator sis oportet, qui

parietes duos linas, & causam quam susceperis, schemate corrumpas. Nihil enim interest, quacunque ratione Barbaros clientes tuos prodas. Quod autem schema callidius adire poteras, quàm reos eloquentiæ confitentes & noxios, eloquentia conari summa defendere? idque rationibus, quas uel ipsi facillimè diluāt, quos tuetis: modò si quis est ex illo grege, qui possit ea capere quæ dixisti, tanto cultu prę dita, tot luminibus, tot emblematis oculos adeunnũ stringentia: adde tot sententias prurientes, tam multas historias, & exempla remotioris doctrinæ, quasi flosculos, & omnino θάλασσαν ἀγαθῶν, ad quæ si qui sunt ex illis paulo minus asini, uolebam dicere ὄνοι, auriculas tantum mouent, cæteri diffugiunt, respuunt, detestantur. Quorum è numero unus aliquis à gymnasio Patauino (nihil cōfingo Pice, ridiculam omnino, sed ueram historiam denarro) audaculus, & insolens, cuiusmodi ferè sunt, qui literas humaniores & odio & ludibrio habēt. Picus, inquit, iste quisquis est, grammaticus opinor, paruo pedi calceos magnos circumdedit. Quid enim opus est tam multis rhetorijs? aut quid ranis propinat? addidimus ipsi, & quidem Seriphijs. Ecquis est, inquit, tam stolidus atque sensu carens, qui patronum hunc egregium cum altero, quisquis est, nefario grammatista colludere non intelligat? Mihi quidem uidetur flere ad tumulum nouercæ, nullā homini fidem habeo. Accedit quòd nec prima huius cantionis, nec media, nec postrema teneo, non secus hercule, quàm si Græcè nos uel Aegyptiè defenderet, & omnino litoribus loquitur. Sed finge patrocinium eius fidele: si uincimur, malè factum: sin uincimus, pessimè. Futurum enim est, uti non iure nostro erepti, sed eloquentiæ uiribus dicamur, cui sumus, & semper esse uolumus infensissimi. Quid autem potest ingenuo molestius accidere, quàm ei uitam & salutem debere, quem sublatum et perditum uelit? Atque iste ipse noster inopinatus & magnus patronus si superabitur: quoniam superari eum eloquentia non posse prædicant, ratione ipsa superatus, & ueritate putabit: sin superabit (quod abominor) deficiet ad suos illico, decus hoc & uictoriam eloquentiæ suæ tribuet. Malo non defendi, quàm hoc periculo defendi: suspectum mihi hoc hominum genus est. Lepori canis fauet: intem pestiua beneuolētia (nescio quis poeta dixerit) nihil à simultate differt. Iam quis unquam hominem sic defendit, ut ea quæ dicuntur, intelligat solus accusator? Aut quis ita causam suam agi patiatur, ut is qui sententiam est laturus, ex aduersa parte iudex idem & arbiter cooptandus sit? Ita ne reiectioni quidem locus esse possit, ut cōditione simus peiore futuri multò, quàm fabri, quàm mancipes tabernarum, & institores, & uenalitij. Sed audio eum exēplis, historijs, fabulis, testimonijs poetarum uti. nec enim percipio ipse, quæ pro nobis scripsit. Quòd si hæc uera sunt, miseri quò recidimus? Adeon' rem redijsse, ut tenere iura nostra per fabulas & apologos oporteat? At uerò esse ubi & hypotheticis & inductionibus & enthymematis agatur. Quid ni? Philosophus sum, apodixin desidero, cætera oratorib. relinquo. Dices non omnia posse per apodixin doceri, probabilibus interim locum esse. Reuocatur ergo res ad aleam, probabilia multa contra nos, pro nobis multa, quis arbitrabitur? Finge dictum esse ab isto, philosophiam rebus cōstare, uerborum pompa nihil indigere. Credo enim hanc esse summam omnium, quæ pro nobis dicantur. Contrà illi philosophiam, quæ sit munus diuinum, sanctū, religiosum, religiosè adiri oportere, manibus nō illotis, sed puris, sed nitidis, sermone casto, nō spurco, nō lutulēto cōtrectari. Vtrũque probabile, tam illud prius, quęsua ui polleant, extrarijs nō egere, quàm hoc posterius, rem nobilē & eximiā & uisendam, sordidis uerbis & ignobilibus inquinari, cōtaminari, pollui nō debere. Ven dibilius hoc fortasse, non quòd philosophia sine uerborū delectu pellucentium

& nitentium definat esse summum bonum: sed quemadmodum numina, quanquam nihil indigent humanis opibus, tamen & donari & coli uolũt: ita philosophia ornari se non modò patitur, sed amat, inquiunt, & laborat. Deo perfectius, absolutius nihil esse, nusquam tamen plus auri, plus argenti, plus marmoris, plus preciosæ uestis, plus gemmarum, quàm in templis & in altaribus conspici. Non igitur licere deos colere, philosophiam nefas esse. Nouerunt enim & oratores locũ à repugnantibus & contrarijs: eoq; uel frequentissimè utuntur, qui est inter omnes (ut ipsi prædicant) instantissimus & acerrimus. Quid autem sit instans & acer sermo, nihil docent, sed nos ad Aristotelem nunquam à nobis lectum, nunquam legendum remittunt. Iam ne illi quidem philosophos eloquentibus postponunt: non enim tam parum pudentes sunt: sed philosophos eloquentes infantib. præferunt. Nempe quia plus sit bonis duobus esse præditum, quàm uno. Dicunt enim hoc argumentum à toto duci: Themistium id eos docere, quem è Græco in Latinum uertisse gloriant̃. Nam totũ & partẽ, quãtitatis esse, quantitatẽ porrò aliam numeri, aliam modi faciunt. Quia uerò nos argumento respondebamus (sæpe enim cum ista grammatistarum & nebulonum manu cõgredior) alterutrum duorum aut eloquentiam bonum non esse: aut bonum quidem esse: cæterùm nihil attinere ad eam de philosophia, utiq; non plus quàm ad sutoriam, statuariam, excusoriam: utramq; disiunctionis partem longissimo & profundissimo risu exceptam amoliuntur, & diluunt in hunc modum. Primùm, quòd philosophia omnis bonum sit: Rhetoricen porrò philosophiæ partem esse testari peripateticos omnes ferè contendunt. Speciem enim esse ciuilis scientiæ rhetoricen Aristoteli credendum esse, qui hoc dicat. Hoc genus interpellationem ab Aristotele uocari affirmant eam quæ generaliter obnunciet, & ad primam tantum syllogismorum figuram pertineat: sicut eam quæ particulariter concipitur, in figuram summã, nec aliter reponi posse. Hoc ego uerum sit, an contrà, nescio. nec enim Aristotelem ubi hoc dixerit inuenio, sed satis intelligitur argumentum à genere sumptũ esse. Quanquam dicat hæc Aristoteles portenta, nec ne, ipsi parum laboramus. Quandoquidem philosophi eius omnes ferè libri nimiam propter obscuritatem à nobis deserti sunt, ab illis, ut iactant, occupati: propterea nos qui bouillas edimus, et suillas, qui'que pomenta nobis hæc delicatos & ociosos homines suffurari facilè passi sumus, congressum hunc in Aristotele, quasi scopulum uitamus, in cætera pertinaces, & imperterriti. In altera porrò disiunctionis parte sic eludimur: Si ad rhetoricen philosophia nihil pertinet, nec animal ad hominẽ. Pertinet autem animal ad hominem, quis hoc nõ uiderit? ad rhetoricen ergo philosophia pertinet, siue quasi partem, siue quasi formam & speciẽ, quod & magis probant. Responſdi philosophiæ partem eius esse, quam practicen uocamus, non eius quam theoricen. Studebamus, inquiunt, uobis hoc exprimere. Philosophi uultis esse dimidiati, semiperfecti, mutili, rhetoricen philosophiæ partem esse conceditis, & tamen fœdũ & turpe ducitis rhetoricen à philosopho teneri, sine qua philosophus perfectus & cumulatus nemo sit futurus. Cui enim desit aliquid, hoc perfectum, & consummatũ esse non posse: alioqui si philosophia omnis ad animi nostri perfectionem pertinet, rhetorice nõ pertinet: syllogismum figura secunda necti, qui sit elenchus, philosophiam aliquam non esse philosophiam: quod genus ex contrapositis appellatũ ab Aristotele primo uolunt. Quòd si animus eloquentia perficitur, quæ inuidia est contendere philosophum eundem, & eloquentẽ esse non oportere? His quasi cumulum quendam, & corolarium hoc addebant: Valeat autoritas, & exempla maiorum: Aristotelem, & Platonem, quorum sectam & placita

placita profitemur, eloquētissimos uiros fuisse, nihil ut sit oratione illorū suauius, purius, luculentius. Proinde qui philosophiā cum eloquentia pugnare dicerent, qui rhetoris officium aliud non esse, quàm decipere, quàm mentiri, calumniam euidentem esse, & quæ peripateticum nihil sapiat, & quæ ignorare uideatur inter oratorem & sophistam quid intersit: quod discrimē in Topicis & Rhetoricis Aristotelem reddidisse perhibēt. Nec minus auidè cauillari, qui dicant orationem in philosopho mollem & delicatam esse non oportere, quasi sit aliquis qui hoc requirat in philosopho, quod ne in oratore quidē feratur. Sed quemadmodū oratio luxu diffluens, atq; fracta, sic squalorosa, illuuiosa, lutulēta, sordida, grauitatem & maiestatem philosophię cōminuunt. medium quendam tenorem, & filum dicendi probant. Atticam uolunt esse, non Asiaticā, non Germanicam, sicut neque mēsam. Displicet Cynica, displicet Persica: sumptuosa hæc, illa sordida, placet frugi: sic oratio. Propterea ridendos esse, qui tam licenter in re confessa mentiantur, dicentes orationem, qua philosophi modò utuntur, setosam, & squalidam, et horrentem, uenerationis cuiusdā & maiestatis plenam esse. Iam hic ego fateri uerum adigor: nam impudens mendacium ne in patrono quidem & aduocato ferimus. Si sermo noster sordidus non est, non uideo quod genus dicendi sordidum esse possit. Aut si hunc horrorem & maiestatem habet, eundē habebit & cerdonum & rusticorum oratio. Nec enim cultius ipsi loquimur, quàm cerdones, & populus: uernaculo melius usuri, q̄ sic Latino. Aliter' ne loquuntur agrarij sacerdotes, & pædagogi, tabelliones & formularij, q̄ nos loquamur? Quis tamen unquam in illorū sermone religionem & maiestatem notauit? Nec minus intemperanter uersari, qui testimonio Ciceronis contra se nitantur scribentis quodam loco: Et tamen à philosopho si afferat eloquentiam, non aspernər: si non habeat, nō admodum flagitem. Nec enim potuisse maximum oratorem, qui sententiam Epicuri conuelleret, aliter respondere Lucio Torquato, qui sic dixisset: Sed existimo te sicut nostrum triariū minus ab eo delectari, quòd ista Platonis, Aristotelis, Theophrasti orationis ornamenta neglexerit. Nam illuc quidem adduci uix possum, ut ea quæ senserit ille, tibi non uera uideantur. Tum Cicero: Vide quantū fallere Torquate, oratio me istius philosophi non offendit: nam & complectitur uerbis quod uult, & dicit planè quod intelligā: & tamen à philosopho si afferat eloquentiam, non aspernər: si non habeat, non admodum flagitem. Re mihi non æquè satisfecit. Hæc illum non tam ex animi sententia, quàm ad hominem dixisse. Multa enim in disputando plus ex animi sententia dici, quàm uel captandi, uel molliendi gratia, uel docendi. Alioqui multos in Cicerone locos esse, ex quibus id commonstrant. Primū eodem libro de Finibus: Sed ex eo, inquit, credo quibusdam uenire usu, ut abhorreant à Latinis, quòd inciderint in inculta quædam, & horrida, de malis Græcis latinè scripta deterius: quibus ego assentior, dum de eisdem rebus ne Græcos quidem legendos putent. Res uerò bonas, uerbis electis grauiter ornateq; dictatas quis non legat? Item alíubi: Philosophia, inquit, iacuit ad hanc ætatē, nec ullū habuit lumen literarū latinarum, quę illustranda & excitanda nobis est. In quo, inquit, eo magis nobis elaborandum est, q multi iam esse libri latinè dicuntur scripti incōsideratè, ab optimis illis quidem uiris, sed parū eruditis. Fieri autem potest, ut rectè quis sentiat: & id quod sentiat, politè eloqui non possit. Sed mandare quenquam literis cogitationes suas, qui eas nec disponere, nec accuratè illustrare possit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis est intemperatè abutentis & otio & literis. Itaq; suos libros ipsi legunt cum suis, nec quisquam attingit, præter eos, qui eandem scribēdi licentiā sibi permitti uolunt.

Mille

Mille alios esse locos, quibus hoc ostēdant, tam ubi nouitatē uerbi non satis aptā fugiendam esse Cicero præcipiat, quàm ubi cōmoditatem in dicendo non negligendam contendat. Nolim (inquit) nisi latinè quidē dici possit, speciebus, & specierum dicere. Heus tu quisquis es, patrocinij fides ubi: hoc tu defendere appellas, nō prodere, testi denunciare, qui nos iuguletʔ Sciebas quid is dicturus esset perfidia, nesciebas imprudentia testem citare subiectum ab aduersario, qui autoritatem habiturus esset, nō arguentis modò, sed etiam confitentis. Quis hoc peccasset tantum non oratorʔ At uerò arbitraria res est, uocabulum non profectum natura, sed ex aliqua quasi cōuentione hominum, & pactione. Quis hoc negatʔ sed & petasus, & tunica: nemo tamē tunicam pedibus circundat, petaso latus integit. Non omnia quæ placeant, etiam bona esse. Braccatum os Mecœnatē, quasi Sarmatam, potuisse quidem ius dicere, quoniam arbitraria res esset: sed qui non reprehēderit fuisse neminem. Vt calceos à sutoribus, & uestes ab institoribus, ita rationem dicendi ab oratoribus petendam, & condiscendam esse. Quid tam arbitrarium est, quàm leges, quàm iura, quàm cerimoniæʔ Quis tamē ferat hæc philosophum, ꝙ lubet egregium, ꝙ lubet Deo proximū, uel nouare, uel immutare cupientemʔ Præsertim nobis, qui de contēplatore modò loquimur, & ab eo practicen discludimus, sine qua homo, qua homo, nō philosophus est, inquiunt, sed stupor. Hæc illi nescio ꝙ ueta, certè uerisimilia: neque tamen protinus herbā dedi. est enim hic noster in disputando mos, rigere semper, nunquam dare terga, nunquam manus, confugia semper aliqua, siue latebras habere, à quibus ne Aristoteles quidem ipse, si reuiuiscat, posset nos reuellere. Quanquā & hac parte nos incessunt, rusticitatem & impudentiam appellantes, natam ex hoc ipso, quòd literas bonas contempsimus. Mirum dictu, liberalium artium professores non satis esse liberalibus literis carere, nisi eas & odissent, & omnibus modis lacesserēt: ut nemo sit liberalibus studijs infensior, ꝙ qui liberalium artiū doctores uocari uolunt. O iocularem ambitionē, aliquos esse, qui nomine glorienē, rem cōtemnant. Quamobrem, inquit, hæc summa est, aut rationem aliquam euidentem, & necessariā pro nobis habent, aut non habent: si habent, proferant hanc ꝙ primùm: hęc una mihi sufficit, nec in ea re desidero patrociniū hominis eloquentis: sin nō habent, loci sunt communes, & translatitij, non minus contra nos, quàm pro nobis fortasse ualituri: & quòd in pari causa facilius persuadēt, qui appositè loquuntur, quàm qui contrà: & quod præiudicijs clarorū uirorum premimur, Aristotelis, et Platonis, & omnium antiquorum, quos non solum philosophiæ, sed etiam eloquentiæ præsides & antistites fuisse constat. Proinde aut quæstio tota iaceat, aut suscipiatur ab his, qui loqui nesciunt, hoc est, qui partibus nostris & uerbo & animo fauent. Hanc tu, quisquis es, anagyrim (ut prouerbio medicorum utar) ne moueris. Malumus tota causa cadere, quàm per te seruari: satius enim est, fortiter uinci, quàm turpiter uincere. Quandoquidem & ita uinci minus erit molestum: & uictoria per hostes quæsita, dulcis & speciosa esse non potest. Hæc Patauinus ille simius, quę omnia scripsi ad te libenter, ut intelligeres nullam tibi popularem auram apud istos quæsitam esse, plurimam apud nos. Cæterùm suscepisti rem nō solum (ut scribis) ὑποζυγιώδη, sed etiā ἀδώνατον. Quid enim est aliud αἰθίοπα λευκαίνειν, quàm rationem philosophandi barbaram & ineptam uelle defendereʔ Quid, inquam est, cotem alere, nisi gratiam expectare ab ijs quos ipsę deæ Gratię nunquam nouerunt ʔ Quocirca mirum non est (patere tecum in re faceta iocer) si non modò nobis, contra quos egisti, sed ne illis quoque, pro quibus egisti, causam tuam probaris. ὁ μὲν γὰρ λόγος θαυμαστὸς, ὁ δὲ λέγων ἄπιστος. Tu uerò (nec enim

desino

desino iocari) credebas ex actiõe tua barbaris extorquere tritũ illud, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον, ceu per te seruatis, & quidẽ ex insperato, sed αὕτη ἡ μύελινθος ὁ ἐλέφαντα, captasti uentos retibus. Quamobrem moneo te, mi Pice, χρυσαῦ ἂν μὴ ζῶ τα θάλλασαν. ἐκ μὴ σύζος ἂν, μὴ σύειζε· καὶ νέους φίλους ποιῶν λάθει, τῶν παλαιῶν μὴ ἐπιλανθάνου. Alioqui fecisti quod liberales & opulenti solent. ὁ γὰρ ἔχων πολὺ τὸ περὶ ἔργον, τίθησι κ' ἀν λαχάνοις. Vale. Politianum saluta. Venetijs.

IACOBVS ANTIQVARIVS BERNARDO RICCIO SVO S. D. 5

POlitianus noster magnus literarum arbiter, imò censor, imò assertor, id agit, quod omnes, qui ex eadem fidelia sunt, agere debent: cuius epistolis, quas nuper mihi complures legendas tradidisti, mirificè delectatus sum. Sed illa me præcipuè affecit in manum sæpius resumpta, quæ ad Pici laudem, uiri clarissimi, consensuq; omnium nunquam satis laudati uerissimè pertinet. Nam meritò eos retaxat Politianus, qui Picum præter quàm honoris causa nominarint: in cuius admirabili natura, nisi quoddam nostro æuo contigisse cœleste munus fateamur, sentimus ut pecudes, neque melius uocem effundimus, quàm ut balantes. Ille unus omnium mihi sapientissimus uidetur esse, qui gentilitias diuitiarum sarcinas abiecit: ac beatissimum ob id existimo, quoniam à sapientiæ studio nunquam cessat. Qui quanquam in omni disciplinarum genere admodũ est uersatus, multa tamẽ (ut arbitror) antistitibus philosophiæ inuenienda superfuisse, aut adhuc perficienda cognoscit, ex quibus animũ suum dijs ipsis propinquiorem fieri posse non desperet, continuò uestigatur. Qui uerò eloquentiam, quæ in eo singularis est, maiorem desiderat, hic mihi suauitatẽ in melle desiderare uidetur. Orationis enim uis, ac ornamẽta, rebus ipsis quas felicissimè tractat, nusquam minora sunt, adeò ut ratio atq; oratio cum ipso ex eodem utero natæ credantur. Sapienter igitur Politianus (ut assolet) ac piè importunas abigit muscas, nõ à Pico, sed à uenerando quodã diuini hominis simulachro, cui publicè serta, ac thura debeantur. Vale. Mediolani, Nonis Iunij M. CCCCXCIIII.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO ANTIQVARIO S. D. 7

EPistolam quam tu dederas ad Riccium, protinus ut accepi legendã, Pico misi: quoniã pertinere magis ad ipsum, quàm ad me uisa est, ut in qua laudor ego abs te, nihil ob aliud, nisi quia Picum laudo: quod qui non facit, aut omnino brutus, aut inuidus est. Scripsit igitur homo omnium gratissimus, & ipse ad te hanc epistolam statim quam tibi nunc mitto, doctam (sicuti uidebis) acutam, cordatam, plenamq; humanitatis. In qua facile perspicies, quanti non modò officium tuum, sed & uoluntatem fecerit. Interim consules tuis pariter, nostrisq; rationibus, si laudanti putabis ei credendum, qui mentiri ferè sit nescius, etiam in amicorum laudibus. Ego certè me uerè laudatum soleo credere, quoties à Pico laudor. Multo'que nunc uerius, quia tecum laudor, nisi (quod opinor potius) in te laudando ueras omneis laudes exhausit, ac iam falsis utitur, contentus ueris in te, quibus abundat. Vale.

IOANNES PICVS MIRANDVLA IACOBO ANTIQVARIO SVO S. D.

Nter uoluptates, quas cùm eram Florentiæ, de Politiani consuetudine maximas capiebam, uiri mea sententia nostro æuo omniũ literatissimi, non erat illa mediocris, quod tuas ad ipsum epistolas graues illas semper, & eleganteis, ut quamq; accepisset, statim mihi dabat legẽdas. Delectabat in illis me uehementer, & prudentia quędã singularis, qua magnis etiam in rebus, negotijsq; tractandis à prudentissimis cõmendaris, & orationis cultus, atq; sobrietas. Tum quòd in nonnullis honorificam nostri mentionem faciebas, non solum mihi tuæ literæ placebãt, sed in illis quoq; ipse mihi placebam, scilicet testimonio tanti uiri cedente conscientia: quæ nonnihil dissimulans quod sentiret, quasi ipsa se proderet, non magnopere pugnans, & propemodum uolens fallebatur. Ita duplici nomine tibi eram deuinctus, inde tuæ uirtutis, hinc collati sæpius in nos non officij modò, sed beneficij. Cogitaui non semel agere tibi gratias per epistolas, ne fortè parum gratus, aut ne tecum rusticus existimarer. Verùm cum tu, Politianusq; noster pulcherrimũ quoddam inter uos literarum commercium exerceretis, nolui Musis importuna Pica obstrepere, quasiq; malè uocalis anser alternè sibi concinentes olores interturbare, alioqui tibi animum nostrum per Politianum ipsum patere sciebam. Tum conscius infantiæ meæ, interprete libens utebar eloquentissimo. Nunc ab ipso missæ ad nos tuæ literæ sunt, quas ad Bernardum Riccium nuper dedisti, iuuenem ingeniosum, in quibus tantum tribuis mihi, quantũ nec optare ausim, ne dum mereri me credam. Rupit officij magnitudo nostrum hactenùs, nescio an ciuile, certè non superbum silentium. Nec potui non agere gratias immortales, non quòd premas me laudibus immodicis, quas non agnosco, sed quòd ita me ames, ut tuum illud alioqui constans, robustumq; iudicium, tantopere tamen in nobis sub amoris pondere uacillauerit. Debeo igitᷣ tibi suprà ꝙ uel ego possim persoluere, uel tu facilè credere. Nec est quicquam tam arduum, tam difficile, quod non æquè pro tua dignitate sim facturus, ac pro mea salute. Tu quidem in Politiano me possidebas hactenus, nunc uerò nihil mutata re, tuis tantum rationibus Pici nomen, quod suberat, explicabis. Vale. Ex agro Ferrariensi, quarto Calend. Iun. M. CCCCXCIIII.

IACOBVS ANTIQVARIVS IOANNI PICO MIRANDVLAE SVO S. D.

Olitianum meritò laudare potes, me nõ potes: amari abs tè cupio, laudari uerò puto ineptissimum: sed neq; antiquius mihi quicquam esse potest, quàm cùm Antiquarium in tuis nominibus habes. Debeo eñ tibi plurimùm cùm mea causa, tum magis seculi, quod à te tantopere illustratum cernimus, adeò ut non dubitem gentilem atque cognominem auem tuam à posteris consecratum iri miraculo tenus. Sed si Aegyptijs figmentis in tegenda rerum fide nõn delectaris, certè illud palàm est, quòd philosophantiũ omnium maximũ, uiuentium optimum, scribentium præclarissimũ nemo est qui te non arbitretur. Id si inficiaris, caue ne maxima deorum munera penes te deposita dissimules, & malè habeas. Ista enim animi ingratitudine, quam in te nullã esse nobis olim persuasimus, efficeres, ut quicquid ex omni ætate de uiris unquã clarissimis fuit prædicatum, sentiremus desideratum fuisse potius, quàm compertũ. Nam si quicquam uel studio non quæsitum, uel non tributum à natura, aut à fortuna tibi minus præstitum fuisse censes, aliũ post natos homines si adeptũ ostendes, non Picum tenemus, sed Phœnicem. Nihil damus auribus tuis, adulationes

græculas

Græculas odimus ſemper, uera & ſolida eſt gloria tua. Quod animus de te ſentit, lingua depromit. Neq; aliter laudauerim, quàm probem. Nam qui te laudibus proſequendi finem facit, is admirandi rurſus quærit initium. Nec putes, quoniam me nuper tuis literis exornaſti, teſtimoniū à me tibi mutuò reddi. Meipſum nemo melius nouit, quàm ego. Ex otio nullam, ex negotio autem uel minimam opinionem uſurpaui. Principum benignitas effecit, ne omnino in turba deliteſcerē, quibus præterquàm fidem & diligentiam, quid rependere poſſim, nō uideo. Itaq; ſi quid in hoc uitæ meæ inſtituto contigit aliquando, quod tibi placeret, totū illis acceptum refero, qui non ſolum magnitudinem ſuorum magnis liberalitatibus extulerunt, uerum etiam ſæpe in regna reſtituerunt hoſtes, quos uicerant. Vale. Mediolani, Nonis Auguſti, M.CCCCXCIIII.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGELO POLITIANO S. D. 10

Debebam tibi antea, quantum ſat erat, nec addere poterā aliquid amori erga te meo, ſed tu uiſus es, quod nō putaram, tuis de meipſo rationibus permultum adijcere, conciliata nuper omnium qui uiuunt, clariſſimi Pici beneuolentia. Sciebam eum mirum in modum comem eſſe: ſed tam citò fieri poſſe familiarem, non credebam. Fecerunt planū id nuper eius literæ, quas (ut noſti) ita elegantes expuit, ut homo ad gratiam natus atq; expoſitus, & obuius, quicquid à philoſophis præclarum in omni æuo memoriæ fuerit mandatum, tum ad uitæ inſtitutū, tum ad animi ſui ornamenta libenter uſurpans, utriuſq; philoſophiæ in admirationem adductæ, priſcam illam Barbariæ expultricem eloquentiā reſtituiſſe cenſeatur: neq; aliud magis uideatur egiſſe, quàm oratorem & philoſophum iuxtà bonum atq; humanum eſſe. Inde quoq; neminem oſtenderet inſoleſcere, niſi agreſtibus moribus conſperſum. Reſcriberem porrò nec ne ad eum, aliquantulum dubitaui, quoniam tam ſuaue de me concinniſſet. Verebar enim ne de illius opinione in aliorū cenſuram incurrerem, & quem doctum idoneumq; ad ſcribendum ipſe iudicaſſet, iſti longè aliter eſſe deprehenderent. Sed quanquam nihil tutius ſit ꝙ ſilentium, hæſitationem tamē eijcit meam de memoria nunquam exituri Pici manſuetudo, ad quem quod uidebis, reſpondeo: uerùm fides tua mihi ſpem fecit. Nam proculdubio tuæ opis egemus, tū aduerſus ſciolos, quorum fœtura his temporibus multa contingit: tum præcipuè, cum eodem Pico, quem orabis, ne literarum cōdimenta ex me requirat, ſed mea ſingulari aduerſum ſe obſeruantia contentus, Antiquariū inter ſuos habeat, neq; antiquari unquam patiatur ſuſceptæ ſemel amicitiæ legem. Vale, & me ama. Mediolani, Nonis Auguſti, M.CCCCXCIIII.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D. 11

Complicaueram iam, Politiane, literas ad Picum, eas ſuperſcripturus, ac illius nomen adiecturus: quid ex omni fortunæ, ac etiam uirtutum con ſummatiſſimi hominis aceruo potiſſimū deligerem, non occurrebat. Nam ſi quid ſpeciatim illi tribuiſſem, uidebar non habuiſſe rationem reliquę multitudinis. Itaq; explorata diligenter trutina, nihil magis placuit, quàm felicem appellare illum, in quem dij ſuorum munerum ſinum prorſus effuderūt. Quod omnino haud feciſſem, niſi à te rectè factum cenſeri crederem. Vale. Nonis Aug. M.CCCCXCIIII.

Ang. Polit. M. MARSI-

MARSILIVS FICINVS ANGELO POLITIANO SVO. S. D. 12

Ontra multos Astrologos, qui more gigantum eripere cœlũ Ioui tam frustra quàm impiè moliuntur, meritò & Picus alumnus Palladis, & tu miles Herculeus sæpe feliciterꝗ; certatis. Nempe Palladem Orpheus Gigantum expultricem canit, & ab Hercule poetæ multi Gigantem Antæum à terra simul & è uita sublatum ferunt. Ego autem quid? Profectò tanquam in omni uita uobis unanimis, in hoc quoque studio conspiro uobiscum. Et si fortè non decerto strenuè, tamen ita planè decerno. Cæteri quidem Platonici cœlestes imagines, quas describunt Astronomi, pro opportunitate cõmemorant, neqꝫ reprobant eas, neqꝫ rursus comprobare student: Plotinus autem talia extra controuersiam ridet. Ego quoque in Commentarijs meis in eum tanquam interpres æquè derideo, partim quidem eius authoritate confisus, partim etiam quoniam nullam habeo certam eiusmodi imaginum rationem. Multas præterea ibidem Astrologorum regulas in controuersiam simili ratione deduco. Sed in libro de Vita, ubi profiteor Medicinam, ac remedia uitæ utcunque, & qualiacunque possum, undique diligenter exquiro: neque despicio prorsus imagines illas, neque omnes respuo regulas. Etsi enim arbitror certam his rationem nullam inesse, tamen ut studiosissimus humanæ medicinæ curator remedia non solum sapientibus certa, sed etiam multis probabilia sector, ut subsidia passim accumulem quomodolibet profutura: ne quid denique prætermiserim intentatum, quod ad uitam utcunqꝫ conducturum cuiquam uideri possit. Nonnulla tamen intersero, firmiora, multa quoque passim congero, quæ etsi fortè minus spero, tamen opto prodesse. Quòd autẽ in principio libri tertij dicere uideor, imagines ab antiquioribus Platonicis in cœlo dispositas esse, non id equidem uolo. Non enim consilium ibi meum est, Platonicos affirmare cœlestium imaginum assertores, de quibus aut nihil, aut parum quid loquuntur: sed Platonicorũ quorundam fuisse sententiam, mundi animam cœlestia sibi corpora peperisse, stellasque cum cœlo, atque ultra stellas singulas, si modò ibi ullæ sint imagines, eiusmodi quoque imagines genuisse. Narro autem illic dispositiones signorum imaginumqꝫ, non quales apud Platonicos, sed quales apud Astrologos obseruauerim. Iam uerò quantum imaginibus credam, uel arte factis confidam, progressio libri declarat. Præterea in libro de Sole non tam Astronomica doceo, quàm per hæc morales allegorias affecto, anagogiasqꝫ ad diuina perquiro. Denique tam in libris de Vita, qꝫ de Sole & lumine cum philosophicis poetica miscens, liberius sum interdum, & fortè licentius euagatus. Cum Plotino parcius & seuerius ago: ut mihi tandẽ non ingratum sit futurum, astrologica portenta fuisse à Pico nostro Mirandula singulariter confutata. Quæ enim ego nusquam affirmo, imò & cum Plotino derideo, explodi à Mirandula gaudeo. Superstitiosam præterea uanitatem ab illo tanquã à Phœbo Pythonicum uirus extingui tecũ Politiane congratulor. Tu enim semper hac in causa, ut ubique soles, te Herculem præstitisti. Soles profectò iam diu hæc Astrologorũ prodigia, ut alia monstra, passim acriter insequi, ut non in terris solùm, sed etiam in cœlo monstra fortissimus Hercules expugnaueris. Vtinam deniqꝫ sicut Herculi, sic & tibi superata tellus sydera donet. Interim in terris uiue diu. Vale feliciter, XII. Calend. Sept.

M. CCCCXCIIII.

ANGELVS POLITIANVS MARSILIO FICI-
NO SVO S. D.

Vanta me uoluptate, quãtoq; putas affici gaudio, Marsili Ficine, cum te, Picumq; meum sic esse concordes uideo, nõ modò ut idem uelitis in uita, sed & idem sentiatis in studijs? quanta rursus, ubi me uobis nõ minus esse charũ perspicio, quàm uos estis uterq; utriq;? Quid quòd omnes in hoc incumbimus, ut recta studia pro uirili iuuemus? ac nõ ullo præmio, sed operis amore solicitati, semper hoc agimus tamen, ita dispensatis inter nos officijs, ut nulla fermè studiorum parte cessetur. Etenim Picus ipse Mirandula sacras omnes literas enarrat, aduersus ecclesiæ septem hostes directa fronte decertat, inter Aristotelem iam meum, Platonemq; semper tuum caduceator incedit. Tu Platonem, quanquã & alios ueteres, sed Platonem tamen ipsum maximè, Platonicosq; omnes, & latinè loqui doces, & uberrimis commentarijs locupletas. Mihi uerò (quàm diu catechumenos in philosophia uestra sum) uarietas ista certè literarum cessit, quæ non minus habẽt iucunditatis, etiam si minus autoritatis. Nam quod ad Astrologos attinet, de quibus epistolam mihi pulcherrimam scripsisti, lætor summopere, quòd à Pico nostro tu quoq; uel nunc primùm stes, uel olim iam steteris. Nec enim referre arbitror, utrum tibi aliud alias uisum sit, an ex aliorum potius opinione aliquando scripseris. Nam nec mutare sententiam turpe philosopho, qui cottidie plus uidet, & ad opinionem uulgi sæpe se non inutiliter accõmodat, quòd & Aristoteles in Exotericis libris, & in dialogis Plato fecit, qui quidẽ dogmatici non habent. Quin ipsæ quoq; Iustiniani principis leges, in quib. aliquid repugnare cõtra leges est, aliud in institutiõibus, aliud in Pandectis decernũt, hoc est (ut mihi uidet) aliter rudibus, aliter eruditis præcipiũt. Ago uerò tibi gratias ingenteis, q; me dignatus honore tanto fueris, ut mihi potissimùm tuam sententiam participaueris. Illud uerò nescio satis' ne probem, quòd Herculem uocare me pergis. Tu quidẽ opinor iocaris. Sed tamen ansam timeo ne præbeas cauillandi, ridendiq; maleuolis & inuidis, quibus nemo unquam uir bonus ac doctus caruit. Quod enim tu, si non amore deceptus (quanquam id potius) at leui certè similitudine, qua parua sæpe magnis comparamus, adductus, mihi tribuis, hoc isti maligni interpretes adulationi, credo, potius assignabunt, ac me quoq; ridebunt, ceu si de eo mihi cognomine multum placeam. Mihi tamen omnino lõgè pluris est argumentum hoc amoris erga me tui, quàm quid omnes isti uel sentiant uel loquantur. Contemno enim falsa, & leuia, uel conscientia mea fretus, uel autoritate tua munitus. Sed hęc tamen coràm cõmodius. Tu, uelim, quando Caregianum tuum Sextili mense nimis æstuat, rusculum hoc nostrum Fæsulanum ne fastidias. Multũ enim hic aquarum habemus, ut in conualle, minimum solis, uento certè nunquam destituimur. Tum uillula ipsa deuia cum penè media sylua delitescat, totam tamen æstimare Florentiam potest. Et cum sit in proximo celebritas maxima, semper apud me tamẽ solitudo est mera, qualem profectò secessus amat. Vti poteris autem duplici spe. Nam sæpius è querceto suo me Picus inuisit improuisus obrepens, extractumq; de latebra secum ducit ad cœnulam, qualem nosti frugi quidem, sed & scitam, plenamq; semper iucundi sermonis, & ioci. Tu tamen ad me potius, non enim peius hic cœnabis, bibes fortasse uel melius. Nam de uini quidem palma cum Pico quoq; ipso ualde contenderim. Vale.

Ang. Polit.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER DECIMVS.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI DEI GRATIA INVICTISSImo regi Portugalliæ,& Algarbiorum citra & ultra mare in Africá, dominoq; Guineæ, S. D.

QVANQVAM nec fortuna mea, nec eruditio, nec ulla omnino uirtus eiusmodi est,ut licitũ mihi putem scribere ad te, Rex inuicte,tanta me tamẽ dignitatis,splendoris,gloriæq; tuę,tantaq; laudum tuarum iam per omnium ora uolitantium perculit admiratio, ut sponte sua calamus ipse meas exhibere tibi literas, testari animum,significare uoluntatem, gratias agere denique totius ætatis nostræ nomine gestiat. Quæ nunc uirtutũ tuarum penè cœlestium beneficio iam cum uetustis seculis, iamq; cum omni fortiter audet antiquitate contendere. Nam profectò si breuitas hæc epistolaris, aut si ratio temporis pateretur,ipsa me faceret audacem ueritas,ut ostendere tentarem, nullius unquam ueterũ nec laureas,nec auratos currus, cum tuis posse rebus factisq; prorsus immortalibus comparari. Vt enim quæ penè puer aduersus impias Africæ contumacis gentes prælia gesseris, ut fusos diuersorum hostium ualidissimos exercitus,ut capta oppida ui,prædas abactas,impositas nationibus asperrimis leges,ut item domesticas artes,& decora pacis minimè bellicis concessura præterirem: quanta se mihi tandem rerum uix credibilium facies aperiret, si lacessitos, confractosq; remigio tuo rudes intactosq; prius Oceani tumentis fluctus cõmemorarem, despectas Herculis metas,redditum sibi ipsum, qui fuerat interuulsus, orbem terrarum,Barbariamq; illam, ne rumoribus quidem nobis antea satis cognitam, fatuam, immanem, incultam, sine more, sine lege, sine religione, ferino propè ritu degentem,nunc humanitati,nunc uitæ,nunc docilitati,& cultui,nunc etiam pietati restitutam? Porrò mihi tum narrandi locus idoneus hic esset,quantæ nostris hominibus illinc inuectæ cõmoditates,quàm larga compendia,quàm multa importata uiuẽdi subsidia, quanta etiam ueteribus historijs accessio facta, quanta rebus antiquis olim sanè uix credibilibus adiecta fides, quantaq; rursus eisdem sit admiratio detracta. Tum mihi etiam Plato ille magnus, & Aegyptiorum compares seculo annales,omni mendacij suspicione forent absoluendi, qui de istius à te perdomiti Oceani magnis quibusdã exercitibus,non magno tamen assensu meminerũt. Ergo & Macedonem iure ingemuisse Alexandrum fateret, qui mũdos adhuc alios suis restare uictorijs suspirabat. Etenim quid tu aliud, obsecro,rex nobis,quàm terras alias,mare aliud, alios mundos, aliaq; postremò sydera non magis inuenisti, quàm ab æternis tenebris, & à ueteri penè dixerim chao, rursus in hanc publicam lucem protulisti? Sed quorsum hæc ego nunc tam multa? Nempe ut te rogem non seculi modò istius,sed omnis etiam posteritatis, omnium gentium uerbis,ne perire rerum tantarum, ne'ue intercidere cõsecrandam scilicet æternitati memoriam patiaris,quin ferrea doctorum hominum, atq; adamantina potius signari iubeas uoce, quæ nec æui quidem tacitè se uoluentis edaci dente consumitur. Et cur autem,qui uirtuti faueas, nõ & comiti uirtutis gloriæ faucas? Aut cur unus generosi maximè spiritus,animiq; rex, non hanc instabilem uitæ humanæ breuitatem, quæ sic exigua spe, tenuiq; pendet, quæq; tam angustis

angustis limitibus concluditur, immortali gloriæ semper florentis curriculo promoueas? Cur non memoria rerum maximarum, uel ad successores tuos propagetur, ut præclara ista facinora caritura semper exemplis, ad institutionem quoq; ipsorum, regulamq; proficiant? Cur non aliquam rogo formulam natis nepotibusq; deinceps tuis relinquas, ne quis ab hac unquam perenni, contestataq; maiorum uirtute degeneret, cuius ad instar illorum potissimùm regalis effingatur indoles? Cur non postremò cæteri quoq; sub omni, qua latissimè patet, ambitu cœli nascituri principes habeant ex te, si non quod imitentur, at certè quod admirentur? Nihil autem interest, utrum pulcherrimos quispiam filios gignat, nec cibis tamen enutriat, an ingentia edat facinora, nec literis tamē illustret. Absit hoc, absit excellēntissime rex, ut tuæ istæ immortalitate dignissimæ laudes, in uasto illo nostræ fragilitatis aceruo delitescant. In quo uidelicet omnium labores obruti iacent, quicunq; doctissimorum uirorum suffragijs caruerunt. Memineris Alexandri, memineris Cæsaris, quæ duo nobis præcipuè nomina fastosa uetustas obiectat. Quorum uidelicet alterius nobilis illa ad Achillis tumulum fertur exclamatio, fortunatum uocantis adolescentem, qui suarum laudum præconem Homerum inuenisset. Alter etiam in procinctu, ac penè in acie quoq; ipsa, rerū suarum cōmentarios ita diligenter conficiebat, ut nihil à quoquam tam putetur accuratè perscriptum, quod non illorum purissima elegantia superetur. Hi tibi sunt igitur insequendi saltem, rex optime, quos longo interuallo in cæteris antecellis. Atq; id quidem tum denique uerè à me, nec adulandi studio dictum intelleges, cum tute rex in temetipsum diuinæ mentis aciem reflexeris, cum tanti honoris, tantæ maiestatis, tanti deniq; istius imperij pulcherrimos titulos intentis (quod dicitur) oculis perspexeris, quantumq; teneas in rebus humanis fastigium, toto penitus obtutu cōsideraueris. Etenim Lusitaniæ te regem cernes, hoc est (ut semel dixerim) Romanæ multitudinis, cuius olim tam multis (sicut accepimus) colonijs ista potissimùm regio frequētabatur. Cernes Africæ te uindicem, quæ tertia pars orbis, magna sui parte iam per te catenis exuta Barbaricis, etiā in dies magis magisq; plenæ libertatis expectatione triumphat. Cernes eundem te uasti illius, & indignantis Oceani domitorem, cuius ad primos quoq; impetus etiam domitor orbis Hercules expauit. Occurres tutè tibi sanctæ Christianæ fidei, ucræq; religionis propugnator, ac maximus aduersus Mahumeticā perfidiam, pacis armorumq; arbiter, rabiem illam teterrimam sola maiestate prosternens, solo nomine, solo uirtutis miraculo grauissima bella conficiens. Idemq; mundi alterius sequester, & ianitor, tot illos sinus, tot promontoria, tot littora, tot insulas, tot portus, tot oppida, tot maritimas urbes, uno ueluti pugillo concludens, & numerosissimas nationes penè sub manu tenens, ad quas antea tamē ne ipsius quidem famæ quamlibet præpetes alæ peruolarunt. Quid illa? quanta sunt, obsecro, quòd te uisere ignotissimi reges, tua gestiunt adorare uestigia, quòd tuis aduoluere se genibus, perq; tuam istam tam fide, quàm armis potentem dexteram rigari se certatim salutari fonte festinant? Quid quòd exciti uirtutis amore, priscis inauditę seculis, extremi quoq; hominum conuolant ad te populatim, totusq; iam meridies suis penè funditus sedibus reuulsus, ad eundem te uenerabundus accurrit, ut uultum propius istum parem cœlicolis, utq; regiæ frontis decus, diuinamq; penitus maiestatem contempletur? Conferat ijs nunc aliquis captam Babylona, quanq; lateritio muro superbam, profligatos Orientis etiam suapte natura fugacissimos barbaros. Conferat Scythas, campestres, & uagos, ne satis quidem fortiter irritatos, dum ne occisum quoque inter pocula charissimum quemque laudi tribuat,

dum ne peregrinos cultus, & indecoras adulationes turpiter ascitas. Conferat & Gallias, toto etiam decennio uix subactas: aut minora his alia rursum, dum ne ciuilem quoque, & cognatum toto orbe fusum crudeliter sanguinē præconio dignetur. Tu igitur præcipuè dignus (rumpatur inuidia licet) tu præcipuè dignus unice rex honoribus sempiternis. Tibi aduigilare nostras lucubrationes, id est, omnium quicunque Musarum ueneramur sacra, præ cæteris conuenit. Quapropter (si qua mihi est apud te, quamuis ignoto homini, tui tamen studiosissimo, fides) delegetur, obsecro, magne rex, idoneis hominibus officium mandandi literis (interim quidem) quocunque stylo, quacunque lingua, materiam segetemque rerum à te, tuisque gestarū: sed in qua deinceps operosius excolenda tam cæteri, quibus idem est ardor animi, quàm nos ipsi quoque neruos qualescunque nostros intendamus. Et quidem rogaui ego nuper hos tuæ ditionis adulescentes, ingenio moribusque præstantes, Ioannis Teixiræ Cancellarij tui maximi liberos, ut mihi istic ipsorum opera rerum à uobis gestarum (si qui modò extent cōmentarij) describerentur. Qui quanquam se diligentissimè curaturos, pro eo quod præceptori debēt, officium pollicerentur, deesse tamē ipsemet mihi nolui, sed has ultrò ad te literas indulgentissimum clementissimumque regem, iam meum quoque dare decreui: malens utique audacis animi subire scribendo crimē, quàm tacendo pusilli. Iam quod ad personam meam deinde attinet, homo equidem sum mediocris fortunæ, sed literarum tamen professione me quoque non omnino postremæ credunt esse aliqui celebritatis. Innutritus autem penè à puero sum (si quid hoc ad rem facit) castissimis illis penetralibus magni uiri, & in hac sua florentissima Repub. principis Laurētij Medicis: qui cum sit ipse quoque in primis tui cupidissimus, etiam me uerbis aliquando suis in istius amorem uirtutis ita inflammauit, ut dies, noctesque de tuis cogitare præconijs non desistam: nec omnino quicquam nunc exoptem magis, quàm ut ea mihi uis, ea facultas, ea denique detur occasio, qua nomen tuum cœlesti prædicatione dignissimum, qua pietatis, integritatis, innocentiæ, religionis, continentiæ, prudentiæ, iudicij, qua iustitiæ, fortitudinis, prouidentiæ, liberalitatis, animique magnitudinis, qua postremò tot operum, tot illustrium facinorum tuorum testimonia sic etiam per me fidelibus seu Græcæ, seu Latinæ linguæ consecrentur monumentis, ut nulla humanarum rerum uicissitudine, nullo unquam fortunæ uariantis incursu, nullo etiam squalentis æui senio deleantur. Vale.

IOANNES DEI GRATIA, REX PORTVGALLIAE, ET ALGARbiorum citra & ultra mare in Africa, dominusque Guineæ, Angelo Politiano, uiro peritissimo, & amico suo S. P. D.

EX suauissimis tuis literis, doctissime uir, iam diu perlectis, & maximè ex dilecti Ioannis Teixiræ Cancellarij nostri maioris frequenti relatione uberrimè intelleximus, te gloriæ nostræ (si qua in humanis est) fore percupidum, & nomen nostrum cum rebus gestis, tuo literario beneficio ab obliuionis rubigine reddere exemptum. Quę etsi satis magnū summæ in nos beneuolentiæ ac obseruantiæ argumentum testantur, tamen ea magis ab animi tui probitate, ingenijque acumine, atque doctrinæ copia, quæ longè maiora suspirant, credimus emanasse. Pro quibus magnas tibi habemus gratias, quas dum tempus & res exegerint, cumulatiores referemus, speramusque tuæ erga nos affectionis te non pœnitere. Et ut tibi breuibus ad propositum respondeamus, scias nos tui officij, & pij laboris, quem in nostræ mortalitatis redemptionē tam crebrò polliceris, esse admodum gratos, idque amplectimur, uehementerque laudamus.

mus.In cuius executionem curabimus diligenter,ut annales nostri,quos uulgari & patrio sermone,p regni instituto posteris tradendos iubemus, hi Hetrusca lingua,uel Latina saltem familiari demum conficiantur, ad te scilicet q̃ primùm deferendi, ut eos iuxtà ueritatis tenorem, nostram in memoriam ita tuis salibus,& grauitate,doctrinaq; respergas, limaq; expolias, ut saltem tua conuiuante facundia,lectione dignos efficias.Nam multum interest (ut melius nosti) quo dicendi modo unumquodq;, licet egregium sit, referatur. Quia quemadmodũ usu uidemus optimos natura cibos prudenter reijci,cum sordidius parati sint:sic etiam historiam,quæ ornatu suo ac nitore uacat, cõtemnendam, reijciendamq; existimamus.Sed his erroribus minimè metuendũ est,quando tibi uiro laudatissimo, omniumq; disciplinarum genere prædito erit curæ rebus nostris consulere. Habes igitur quæ nobis sit sententia menti.Reliquum est,Angele noster,ut præfati Cancellarij filios, regiæ nostræ generosos, omnium tibi habeas commendatissimos. Quod etsi tua sponte atq; humanitate eras facturus, tamen ut nostro intuitu aliquid cumuli accedat,te nimium rogamus.Hi enim sunt,quib. te in omni genere gratitudinis debes credere obnoxium.nam uicissim pater,& filij,alter meritis,& laudibus, & alij approbatissimis doctrinæ tuæ testimonijs non cessant apud nos te sæpius extollere,nomenq; tuum in hos mundi fines propagare, quod tuæ gloriæ & existimationi haud parum conducit. Sed adolescentibus ipsis plurimùm congratulamur,in id ætatis & tẽporis incidisse, quo à tuo literarum fonte aliquid doctrinæ possint feliciter haurire: cũ qua deo præcipuè,& nobis deinde seruientes utramq; cœlestis & terrestris regni felicitatem promereamur,eamq; sibi uindicent.Vale.Ex Vlixbona,XXIII.die Octob. M.CCCCXCI.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI TEIXIRAE MAXIMO REGIO CANCELLARIO S. D.

Conatus persæpe sum, scribere aliquid ad te, uir clarissime, quo tibi meus animus,studium'que,& uoluntas innotescerent. Verùm nescio qui semper, ingenuus dixerim, an rusticus obstitit pudor, ut qui nec me tibi satis notum sciebam,& uirtutis, fortunæ'que tuæ quodam quasi fulgore deterrebar. Sed impetrauit à me tandem qualescunque has literas uel mei officij ratio, uel tuę humanitatis opinio. Quod igitur epistolæ huius uel mihi accommodatius, uel tibi acceptius fore argumentum sperem, quàm si de tuis liberis, ijsdem'que meis discipulis ex uero quid sentiam perscripsero? Misisti tu quidem illos in Italiam, uir excellens, ut moribus, ut literis, ut omnibus denique ingenuis artibus ad summæ fortunæ cultum formarentur. Sed eos domo secum credo paternos attulere mores, ut exempla non magis accipiant ipsi, quàm præbeant cæteris. Nihil in illis ineptum, nihil improbum, nihil immodestum, nihil durum. Non inuerecunda frons, non elatum supercilium, non licentes oculi, non proteruior lingua, non inconstans uultus, non aliquid postremò uel in facie tota,uel in gestu,uel in statu, uel in incessu, quod offendat, quod molestum, quod putidum, quod odiosum sit. Aedes quottidie sacras frequentant, magistris operam dant, non assiduam modò, sed & alacrem. Doctiores condiscipulos humanitate sibi, & obsequio deuinciunt: quos moribus obfore, uel famæ credant, eorum consuetudine penitus abstinent. Nullum inter ipsos, nisi de studijs, ac de ijs perpetuum certamen. Nullibi sæpius, aut libentius, quàm aut in oculis præceptorum, aut in cœtu condiscipulorum uersantur.

Horas quoq; tempestiuas bonæ ualetudini dedicant, eamq; ob id prosperrimam tuentur. Ingenijs autem excellũt, ut facilè se (ne multa dixerim) tuos esse liberos declarent. Percipiunt facilè, quæ traduntur, pronunciant eleganter, retinent fideliter, imitantur feliciter. Iam de studio quid dixerim? Nihil equidem ego ardentius, nihil uidi perseuerantius. Tantos ergo iam lingua utraq; fecere profectus, ut ipse quoq; non imperitissimus ingeniorum magister obstupescam. Quem uerò eis domi custodem, moderatoremq; dedisti, sic eos prudenter, amanter, diligẽter curat, excolit, gubernat, instituit, ut omnino desiderari nihil possit. Nõ fallo equidem te, sed nec ipse rursus fallor. Ita esse rem, uel admirãs inuidia fateretur. Quocirca multum equidem fortunæ isti tuæ, non minus animo tamen, proposito' que gratulor. Nec enim leuis hinc ad te quoq; redundat honos, filios tot, ac tales imbecilla adhuc ætatula, tam procul abesse à tuis oculis, à laribus, à patria, tamq; diu non quidem fœnori multiplicando, nec mercibus commutandis, ut nostri solẽt, sed ut optimis institutis, ut optimis artibus ac disciplinis imbuti, uiaticum sibi ad senectutem parent: in quod ipsa quoq; fortuna nullum ius habeat. Quæ res tibi iam non modò supra spem, sed, opinor, etiam supra uota succedet. Mihi autem crede, uir magne, non tibi illi apud nos minus acquirunt gloriæ, quàm sibi literaturæ. Iam equidem uel tua, uel ipsorum causa sic eos amo, sic me redamari sentio, ut in tuum penè mihi locum uidear amore & diligẽtia successisse. Qua fiducia uidelicet ausim rogare te, clarissime uir, ut epistolæ meæ, quæ iudicium regis tui tan quam Apollinis subitura iam nunc tota tremit atq; horrescit, tantum fauoris impertias autoritate, qua polles, ut indulgẽtiam potius quàm censuram tantæ illius maiestatis experiatur. Vale. Florentiæ, XVI. Cal. Septemb. M.CCCCLXXXIX.

ANGELVS POLITIANVS MARQVARDO BREISACIO S. D.

Vm superioribus diebus Petrus Medices Florentinę decus Reipublicæ, quem nos à tenero educatũ linguæ utriusq; literis erudiuimus, Romam te proficiscentem salutauisset, ac me sibi comitem fortè in diuersorium adduxisset, memoria tenes, ortam ibi esse mentionem cõmentariorum quorundam, quos in ius ciuile Romanorum multis dicebar uigilijs elucubrare. Quo quidem loco, cum tu ex nobis humanissimè quæsisses, quæ ratio suscepti operis foret, atq; ego eam breuiter (ut in illis temporis angustijs) exposuissem: rursus te cupere adhuc significasti: ut illud ipsum, quod tibi tum perstrinxeram, posteaquam Romam te suspicarer peruenisse, scripto repeterem. Sed ego ne tibi confestim tanti regis obeunda legatiõe multum forsitan occupato, molestus essem, dies complusculos etiam de industria expectaui. Nunc autẽ quoniam nonnihil iam remissum tui laboris existimo, propterea quòd in istiusmodi munere prima quasi coitio solet esse acerrima: uisum mihi tẽpus est, quod tibi eram pollicitus dependendi. Principio igitur scire te illud opinor, imperatorem Iustinianũ posteaquam ius ciuile perpurgauit, in ordinemq; redegit, cauisse illud in primis, ut in omnibus ciuitatibus, quæ dignitate aliqua præcellerent, exemplaria legum quàm emendatissima publicè asseruarentur, quascunque ipse uel nouas condidisset, uel etiam antiquas enucleasset. Sed nullum ex his clarius tamen, aut celebratius, q̃ quod adusq; urbis eius captiuitatem Pisis magna religione sit custoditum. Nam & maximus iuris interpres Accursius, & alij plerique uiri doctissimi, quoties de synceritate lectionis ambigitur, literam Pisanam (sic enim ipsi uocãt) quasi fidelissimũ quoddam testimonium citant, mendumq; esse omnino putant,

quicquid

quicquid usquam aliter, quam in quo diximus uolumine, reperiatur. Captis autem deinde Pisis, liber idem Florentiam, cum præda reliqua uidelicet in urbē uictricem translatus est. Ibi uerò in ipsa curia loco celeberrimo monachorum quorundam, summique magistratus diligentia & religione seruatur. Tum quoties profertur (quod ipsum non sine graui causa fieri solet) accensis funalibus (ita enim mos traditus) monachi illi, quos dixi, summusque magistratus capite aperto uenerabundi circunsistunt. Nullæ in eo libro interpunctiones, nulla scribendi compendia, grandes ubique literæ, & compares. Græcum in fronte epigramma, Græcæ præfationes, au torum, librorumque index, quorum hæ leges à fontibus emanarunt, prorsus ubique argumenta plurima, quæ breuitati seruiens omitto, quibus esse eum librum Iustiniani ætate descriptum nō dubitemus: in primisque uoluminis ipsius ueneranda facies, & quę sanctam illam uetustatem procul ostentet. Hoc ergo mihi inspicere per ocium licuit, rimarique omnia, & olfacere: quæque uellem excerpere diligenter, & cum uulgatis exemplaribus comparare. Tribuit enim hoc mihi uni Laurentius ille Medices, uir optimus, ac sapientissimus, fore illud aliquando arbitratus, ut opera, labore, industriaque nostra magna inde omnino utilitas eliceretur. Deprehendi igitur multa nouis in codicibus uitia, multa in interpretibus: quoniam uidelicet inerudito nati seculo, cum Latinitatis ipsius imperiti fuerunt, tum Græcam linguam penitus ignorauerunt: multæ uerò sunt ibi leges Græcis editæ uerbis, quas aut omiserunt iuniores, aut in Latinum sermonem pessimè cōuerterunt. Quapropter operæprecium me facturum credidi, si commentarios aliquos euigilarē, quibus in integrum corrupta diu lectio restitueretur, & linguæ Latinæ uis, quæ tota penè in legibus est, explicaretur. Quod ut ex sententia perficiam, multum quoque me adiuuat, quòd eos quoque sum libros nactus, quos è Latina in Gręcam linguam Iustinianus idem transferendos curauit. Vnum duntaxat est, quod quidem me non tam impedit, quàm remoratur: quòd publicis lectionibus dum linguam utramque, dum philosophiam profiteor, multum mihi operę subtrahitur, multumque temporis eripitur. Etenim quæ res præcipuum laborem desiderabat, in eam uidelicet studia tantum subsecundaria conferimus. Sed erunt hæ nostræ uigiliæ tamen autoritate quoque Maximiliani uestri Romanorum inuictissimi regis muniendæ. Qui cum designatus iam (sicuti speramus) imperator sit, cuius esse legibus armata maiestas debet, fauebit, opinor, illius studio, qui tantopere sit in armis ipsius aut expoliendis, aut reconcinnandis occupatus. Vale. Florentiæ, tertio Nonas Februarij, MCCCCXCIII.

LAVRENTIVS MEDICES ANGELO POLITIANO S. D.

EX literis, quas ad Michelotium dedisti, factus sum certior filiolos nostros aduersa ualetudine uexari. Id ut humanum parentem decet, grauiter, molesteque tuli. Quam profectò molestiam tu præuidens, ita multis uerbis ac rationibus animum nostrum confirmare conatus es, ut in maximam de nostra cōstantia dubitationem incidisse uideare. Quod tametsi ab amore in nos tuo proficisci certus sum, multo tamen maiori molestia nos affecit, quàm significatio ulla aduersæ ualetudinis liberorum. Quamuis enim parentis substantia liberi esse dicantur, multo tamen magis propria est animi ægritudo, quam filiorum. Quibus enim integer ac sospes est animus, cæterarum facilè rerum incolumitatē consequuntur: quibus uerò infirmus, nullus unquam portus est à fortunæ fluctibus tutus, nullū est tam placatū æquor, tam quieta malacia, quin perturbatiōe uexentur. Existimas'ne me adeò natura imbecillum, ut tam parua re mouear?

Si uerò eiusmodi nostra natura est, ut facilè huc atque illuc perturbationib. agatur: multarum rerum experiētia confirmatus animus sibi constare iam didicit. Ego filiorum non ualetudinem tantum, sed fatum quandoque expertus sum. Pater immatura morte præreptus, cum annum agerem primum & uigesimum, ita me fortunæ ictibus exposuit, ut quandoque uitæ pœniteret meæ. Quapropter existimare debes, quam nobis uirtutem natura negauit, experientiam attulisse. Verū cum tu in epistola ad Michelotium imbecillitati animi nostri diffidere non parum uidearis, atque in tuis ad nos literis summopere uirtutem atque ingenij nostri dotes extollas, hęcque simul pugnare uideantur, aut alterum falsum est, aut non ea es animi magnitudine, quā in me desiderare uideris, cum ea in tuis ad nos literis silentio prętereas, quæ scripta ad Michelotium sunt, tanquam non tua à me accipienda sint: utpote qui existimas multo magis nuncium, quàm liberorum ualetudinem, mihi molestiam allaturum. Sed nolo esse in paruis longior, ut non idem incurram uitium, quod in te uitupero, neque in ijsdē literis & parua spernere, & prolixioribus uerbis prosequi uidear. Si quid est in epistola quod te mordeat, id totum condones amori nostro, atque exercitationi, cui, ut puto, abundantius materiam suppeditant, si in quenquam inuehimur, quàm si laudamus, multoque latior campus est in unoquoque uituperationis, quàm laudis. Gaudeo mirum in modum, Iulianum nostrum se totum literis tradidisse, illi gratulor, tibique gratias ago, quòd eum ad hæc prosequenda studia excitaueris. Tu uerò fac ut hominem ad literas inflammasti, ita sedulò cures, stimulosque adijcias, ut perseueret. Ego propediem uos reuisam, comitemque uobis in hoc felici Musarum itinere me adiungam. Bene uale, Pisis pridie Calend. Aprilis, M.CCCCLXXVII.

ANGELVS POLITIANVS LAVRENTIO MEDICI SVO S. D.

NOn quòd tuæ constantiæ sapiētiæque diffiderem, propterea literas dedi ad Michelotiū potius, quàm ad te de liberûm tuorum ualetudine: sed quoniam sum ueritus, ne fortè inconsultior uiderer, si grauior tibi à me nuncius alieno tempore obijceretur. Tabellarius enim sæpe literas nō aptè, non loco reddit: scriba uerò temporum captat omneis articulos. Reueritus igitur iure sum Laurentium Medicem: Cui malè si palpere, recalcitrat undique tutus. Nec uerò ista repugnant, quòd hic te reuereor, ibi laudo. Non enim ob aliud reuereor, quàm quòd omni laude puto dignissimum. Molles uerò illæ tuæ morsiunculæ, tantum abest ut me lædant, ut ipsas quoque nescio quo pacto penè mihi magis blanditias commendent. Iulianus tuus uerè frater, hoc est, ut docti putant, ferè alter, ipse sibi in studijs est nō modò iam mirificus hortator, sed & prǣceptor. Nihilque nobis ad summam uoluptatem deest, nisi quòd abes. Vale.

ANGELVS POLITIANVS LAVRENTIO MEDICI PATRONO SVO S. D.

BAptista Leo Florentinus è clarissima Albertorū familia, uir ingenij elegantis, acerrimi iudicij, exquisitissimæque doctrinæ, cùm complura alia egregia monumenta posteris reliquisset, tum libros elucubrauit de architectura decem, quos propemodū emēdatos, perpolitosque editurus iamiam in lucē, ac tuo dedicaturus nomini, fato est functus. Huius frater Bernardus, homo prudens, tuique inter primos studiosus, ut una opera tanti uiri memoriæ uoluntatique consuleret, & tuis in se meritis gratiam referret, descriptos eos ex archetypis, atque in uolumen redactos, tibi repræsentat, Laurenti Medices.

Et cupie-

Et cupiebat ille quidem, ut ipsum apud te munus, autoremq; muneris Baptistam ornarem uerbis. Quod ego mihi nulla ratione statui faciendum, ne tam absoluti operis, tamq; excellentis uiri laudes culpa desererem ingenij. Namq; operi quidem ipsi maius multo ex lectione praeconium accedet, q̃ quantum ego ullis uerbis consequi possim. Autoris autem laudes non solum epistolae angustias, sed nostrae omnino paupertatem orationis reformidant. Nullae quippe hunc hominem latuerunt, quamlibet remotae literae, quamlibet reconditae disciplinae. Dubitare possis, utrum ad oratoriam magis, an ad poeticen factus: utrum grauior illi sermo fuerit, an urbanior. Ita perscrutatus antiquitatis uestigia est, ut omnem ueterũ architectandi rationem, & deprehenderit, & in exemplum reuocauerit: sic ut non solum machinas, & pegmata, automataq; permulta, sed formas quoq; aedificiorũ admirabileis excogitauerit: optimus praeterea & pictor & statuarius est habitus, cum tamen interim ita examussim teneret omnia, ut uix pauci singula: quare ego de illo ut de Carthagine Sallustius, tacere satius puto, quàm pauca dicere. Huic autem libro, Laurenti, cum uel praecipuum locum in tua bibliotheca uelim attribuas, tum eum & ipse legas diligenter, & legendum uulgò, publicandumq; cures. nam & ipse dignus est, qui uolitet docta per ora uirûm, & in te iam uno prope modum recumbit desertum ab alijs patrocinium literarum. Vale.

ANGELVS POLITIANVS RAMBERTO MALATESTAE PRINCIPI S. D.

Non possum facilè consequi uerbis, quantum mihi epistola tua pariter & admirationis attulerit, & uoluptatis. Admiratus enim te sum loco fortunaq; ista iuuenem cùm popularibus regendis, tum uerò militaribus studijs occupatum, sic iam profecisse in literis, ut cõferendus propemodum cum professoribus ipsis, & hoc unum semper agentibus uideare. Voluptati autem fuit amor erga me quidem tuus non uulgaris, cuius in epistola eadem non significationem modò aliquam mihi, sed expressam propè imaginem ostendisti. Quare habeo gratiam meis libellis, quamuis & paucis adhuc, & rudibus, quòd animum mihi tuum tam facilè conciliauerint. Qui tamẽ utinam digni forent laudibus, quas in eos nimis homo humanus contulisti, magis illud cogitans, quomodo indulgeres amori tuo, q̃ quomodo pudori meo parceres. Quod uerò ad causam tuam attinet, non concedo tibi prorsus, ut eam rem uehementius optes, quàm ego. Quapropter enitar, faciam, experiar, deniq; nullum remittã studium, quò tuae isti uoluntati, atq; honestissimo desiderio satisfaciam. Caeterũ illud molestum est, quòd certi adhuc, quod quidem ad te scribam, nihil habeo. Non enim conueniendi Petri Medicis copia mihi fuit hos dies, quoniã scilicet adhuc animi causa rusticatur. Cum primũ se in urbem receperit, praestò erimus, operãq; dabimus, ut illius erga te uoluntas aut eliciatur, aut si opus etiam fuerit, impellatur. Rumor certè uanus apud uos de belli apparatu, deq; militum delectibus increbuit. Nam cõtrà, res ad pacem magis (quod bene uertat) & concordiam spectat. Librariam prouinciam Marcellus ipse suscepit, nos ei operam polliciti omnem sumus. Picus Mirandula noster, èx tuis literis uel ad me, uel ad Marsiliũ mirificè te diligit: cuius etiam nomine salutem tibi ascribo. Vale. Florentiae, nono Cal. Augusti, M.CCCCXCIIII.

ANGELVS POLITIANVS LAVRENTIO MEDICI, PETRI FRANCISCI F. S. D.

COgis tu quidem me, Laurenti, carmen edere inconditum, inemendatum, & quod in publico semel pronunciatum, nimis fuisse impudens uisum sit. Satis profectò fuerat, uixisse unum diem, quod tam foret imperfectũ animal, ac posse etiam inter insecta illa, quæ uocentur Ephemera, connumerari. Namque ego id ad præsentem duntaxat celebritatem, quasi Adonidos hortũ concinnaueram. Prorogare tu nostræ Mantus (ita enim inscribimus) nõ tam uitã cupis, ꝙ dedecus: ferreus sim, si tibi, quid denegẽ, tam nobili adulescẽti, tam probo, tam mei amanti, tanto deniq; eam rem studio efflagitanti. Quare habe tibi quicquid hoc libelli, ac tu quoq; desiderio nostro aliquãdo subueni, & quæ tibi Musæ amatoria carmina uernaculè suggerunt, ne patere quæso, à nobis expectari diutius. Vale. Florentiæ, quarto Nonas Nouembris, M.CCCCLXXXII.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO SALVIATO SVO S. D.

IN Rusticum tibi, id scilicet ab argumento inditum nomen. Tuo coactu prodit in uulgum, tibi est uni quicquid acciderit, imputaturus. Iam ne sentis ꝙ tibi tuendus sit, uel tuo ipsius nomine, uel meo? Tua enim fides in eo, meus honos agitur: cuius quidem etsi semper cura apud te iam inde à pueritia excubuit, tamẽ eum tueri nunc uel ob idipsum impensius debes, quòd es nuper Laurentio Medici principi uiro, cuius ego cliens alumnusq; sum, unus ex omni Florentina iuuentute gener ascitus. Profer igitur in tali patrocinio autoritatem omnem, atq; gratiam, quam uidelicet tibi & uiri excellẽtis affinitas, & tua egregia indoles, morũq; suauitas cõciliant. Vale, & me, ut facis, ama.

ANGELVS POLITIANVS LAVRENTIO TORNABONO SVO S. D.

DEbetur hæc sylua tibi uel argumento, uel titulo. Nam & Homeri studiosus es, quasiq; noster consectaneus, & propinquus Laurentij Medicis, summi præcellentisq; uiri, qui scilicet Ambrã ipsam Caianam, prædium (ut ita dixerim) omniferum, quasi pro laxamento sibi delegit ciuilium laborum. Tibi ergo poemation hoc, qualecunque est, nuncupamus, ut sit amoris nostri monimentum, sit incitamentum tibi ad studia literarum, præsertim Græcarum, in quibus tamen ita iam processisti, ut uideare ad summum breui, si modò perrexeris, euasurus. Vale. Florentiæ, pridie Nonis Nouembrib. M.CCCCLXXXV.

ANGELVS POLITIANVS PETRO MEDICI SVO S. D.

FAcere non possum, quin tibi agam gratias, mi Petre, quòd autoritate operaq; tua curaueris, ut in collegium nostrum Matthęus Francus, homo (ut scis) mihi amicissimus, cooptaretur. Est autem non modò isto (licet inuidi quidam rumpantur) sed quouis honore dignissimus. Prima illi cõmendatio contigit apud patrem tuum, sapientissimum uirum, iocorum & urbanitatis, cùm faceta illa scriberet carmina patrio sermone, quæ nunc Italia tota celebrantur. Quin idem parens tuus, penè infantẽ adhuc te, quædam ex his facetiora ridiculi gratia docebat, quæ tu deinde inter adductos amicos balbutiebas, & eleganti quodam gestu, qui quidem illam deceret ętatulam, cõmendabas. Nec tamen insuauior Francus in sermonibus, usuq; domestico, siue tu dicteria,

siue fabulamenta, siue id genus oblectamenta alia requiras, in queis non eius ingenium magis eminet, quàm prudentia. Nihil enim unquam scurriliter, nihil immodestè, nihil nō suo loco, nihil extra rem, nihil incautè, nihil sine delectu. Quare siue rusticaretur animi causa, siue balneis operam daret Laurentius parēs tuus (quod te meminisse nō dubito) Francum sibi adducebat comitem, cuius lepôre quasi recrearetur. Adhibuit eum deinde consiliarium Magdalenæ sorori tuæ Romam proficiscenti ad uirum, uidelicet ut rudis adhuc puella, quæ nunquā de materno sinu se prompserat, paternū aliquem circa se haberet amicum, ad quam de re dubia referret. Hic se Francus (ut homo est eximia patiētia, sed & dexteritate) sic nescio quo pacto diuersis ignotis' que moribus accōmodauit, ut & uniuersorum beneuolentiam collegerit, & sorori ipsi tuæ facilè unus omnia paternæ domus solatia repræsentet. Gratus esse Innocentio quoq; pontifici mirè dicitur, gratus aliquot è purpuratis patribus: tui certè illum ciues, qui Romæ negotiantur, in oculis gestant. Quid quòd breui causarum foriq; Romani sic peritus euasit, ut iam non inter postremos habeatur? Est autem omnino ingenio uersatili Francus noster, & quod rebus ac personis omnibus congruat. Cæterùm dispensatiōe domestica nemini cesserit, quippe gnarus omnium quæ postulat usus, non tam præscribere familiæ potest ac solet, quid quisq; agat, quàm quomodo, & quatenus agat. Addam unum adhuc illius insigne, nemo diligentius amicos parat, nemo fidelius retinet. Meus certè in ipsum, contraq; ipsius in me sic amor innotuit, ut quod gratissimum est, & nos inter rara admodum paria numeremur. Itaq; bis me esse canonicum puto abs te factum, quando illum quoq; nunc, id est alterum me, nostro cœtui aggregasti. Nō enim minus in eo mihi, quàm in meipso uideor honestatus. Vale.

ANGELVS POLITIANVS FRANCIOTTO VRSINO SVO S. D.

Xigebas à me superioribus diebus, ut ponderum nomina, & mensurarum breuissime tibi colligerem, sed quorum potissimū sit apud Vegetium Renatum mentio libro, quem nunc in manum sumpseris, quo medicinam ueterinariam pertractat. Geram tibi morem, sed & libēter mi Franciotte. Nam cū tu Petri Medicis alumni, patroniq; mei sis amitinus, ijsdē cum ipso laribus educatus, excellentis & indolis, & uirtutis, & ingenij iuuenis, idemq; singularis erga me semper humanitatis, nihil est utique, quod magis ex animo faciam, quàm quod esse tibi quàm gratissimū sentiam. Prius igitur de ponderibus accipe, mox uerò & de mensuris. Minimum pondus est, qui latinè Scripulus, & idē græcè dictus Obolus: pendere is putatur Siliquas omnino sex, quæ Ceratia græcè nominantur: hoc est, quantū lentis octo semina. Tres uerò scripuli drachmā faciunt, quod est argētei pōdus. Duplex drachma Sicilicū facit. Drachmæ additus Scripulus, Sextulam creat. Sextulas Vncia senas habet. Sextulæ duę Duella uocantur. Octo Drachmæ reddunt Vnciam, quæ & Scripulos omnino cōtinet quatuor ac uiginti. Sed & Vncijs duodecim Romana libra cōstat: nanq; Attica minor est, ut quæ drachmis cōficiatur septem & septuaginta, cùm Romana sex & nonaginta. Sic drachmæ centum minam constituunt, maiorem drachmis quatuor Romana libra. Talentum uerò Atticum maius est, ac minus: quod minus his, minas habet sexaginta, quæ sex millia drachmarum sunt: quod maius, tres & octoginta minas, sed & uncias insuper quatuor, nec maius ullum pondus Attico talento. Dixi de ponderibus, dicam uerò & de mensuris, illis, inquam, nō quibus agros, sed quibus aut fruges aut liquores demetimur. Incipiendum uerò

ab Amphora conſecrata Romanis in Capitolio, ne cui uiolaretur. Capit hæc omnino quantū teſſera quoquouerſus in area pedum quatuor. Pes autem ſedecim conſtat digitis. Duplex amphora modius eſt, aut ſi mauis græce, medimnus: eademq́ꝫ triplex efficit ſextarium. Sextarij dimidium Cotula uocatur, & hemina: quatuor uerò ſextarij chœnica cōplent, ita ſex congium, qui latinè chus dicitur. inde forſitan ſextarij nomen, quod eum ſexies congius capit. Scribit tamen Pollux, cotulam chœnicis eſſe tertiam partem, chœnicas octo & quadraginta medimno contineri. Sed et hemina ſex implet̃ cyathis, cyathi uerò pondus ferè drachmæ decem, ſicut oxybaphi quindecim. Cyathi pars quarta myſtros, huius tertia cyame, quæ duo cochlearia capit. Sunt & Artabæ, quæ ternæ denos capiunt modios. Et omnium maximus culleus, quem uiginti amphoræ complent. Addam notas etiam quaſdam, quæ legentem perturbent. Sextarij nota hæc eſt ꞩꞩ, ſcripuli ɜ, unciæ ∽, ſemis ÷, libræ ʌ. Abſolui iam q̃d mihi penſum dediſti. Si quid eſt, quod in eo genere adhuc deſideres, etiam atq; etiam potes audacter uti opera noſtra. Reſtat ut te laudem, Franciotte, quòd ſtudium tantum adhibeas comparandis equis bellatoribus, & alendis, ſic ut libros etiam diligenter, quibus ipſorum cura continetur, & exquiras, & euoluas, ac peritos, id eſt, ueterinarios conſulas, quorum ſcilicet ope uocabula quædam deſita, ne doctiſſimis quidem uiris intellecta conſequaris. Decet hoc te bellicis laudibus inhiantem, ueſtigijsq́ꝫ maiorum, gentiliumq́ꝫ tuorum fortiter inſiſtentem: qui ſemper in armis incredibili gloria floruerunt, & nunc cum maximè florent: ſic ut familia Vrſina nihil eſſe aliud uideri poſſit, quàm militum fortiſſimorum, ducumq́ꝫ magnanimorū quoddam quaſi ſeminarium. Vale.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER VNDECIMVS.

ANGELVS POLITIANVS LODOVICO SFORTIAE VICECOMITI, PRINCIPI CLARISSIMO S. D.

TSI minora fortaſſe uideri poſſunt, optime princeps, de quibus ego nunc ad te ſcribam, quàm ut animaduerſione curaq́ꝫ tua digna ſint, tamen quæ tua eſſe humanitas dicitur, æquo animo laturum confido, ſi, dum probari tibi quàm maximè ſtudeo, deuocare pauliſper ad hæc inferiora, uelut ab excelſiore quodam faſtigio te coner. Nam cum tu princeps habearis ingenij perſpicaciſſimi, prudentiæq́ꝫ ſingularis, idemq́ꝫ bonas arteis, & hæc ingenua ſtudia, quæ profitemur, præ cæteris foueas: omni ope contendere debemus, ut tu quàm honeſtiſſimè de nobis loquaris, & ſentias. Eſt enim bonorum principum, cum uiris eruditis tacita quædam, naturalisq́ꝫ ſocietas, ut alteri ab alteris illuſtrētur, ac dum ſibi mutuò ſuffragantur, & gloria principibus & doctis autoritas concilietur. Sed ut ad id ueniam aliquando, quamobrem ſcribere hanc epiſtolam inſtitui. Georgium habes Merulam prouidentiſſime princeps, hominem doctiſſimū, qui non ſolū docendo politiores cottidie tuos ciues reddit, uerùm ſcribendo quoque res tuas geſtas, maiorumq́ꝫ tuorum non poſteritati modò, ſed etiam (ut credimus) æternitati commendat. Hunc ego uirum cùm antea ſemper dilexi, & colui, tum poſteaquam ſub tuum quaſi uexillum ſe contulit, quibuſcunq́ꝫ officijs potui, ſum proſecutus. Nam & quoties incidit mētio, laudaui, ſic ut neminem magis: & obtrectatori-

trectatoribus eius, quibus profectò non caret, audacissimè restiti: & eiusdem postremò nomen, quàm honorificentissimè potui, scriptis meis intexui: speraui'que fore ne minor esse inter nos animorum, quàm studiorum coniunctio diceretur, quæ me tamen spes ualde fefellit. Nam triennio iam & literis suorum familiarium & multorum sermonibus, & fama denique ipsa cottidie certior fio, non modò eum de nobis asperè & acerbè quacunque occasione, sed etiã contumeliosissimè solere loqui. Postremò librũ quoque aduersus Miscellanea nostra cõposuisse dicitur, plenum fortasse (quod ipse ait) erratis nostris, certè plenum conuitijs. Quo equidem libro tantum abest ut offendar, ut etiam gratias agam, modò aliquando edatur. Sed hoc molestum, quòd cùm diu uulgo recitet, adhuc tamẽ domi retinet, multa iactans, multa minitans. Itaque uisum mihi est, dare ad hominẽ literas, honoris mei causa: non equidem ut in his iniurias illas expostulem, sed ut eum tamen rogem uerbis amicissimis, ut mihi etiam aliquando potestatem faciat audiendæ accusationis: ne scilicet indicta causa condemner, ac si non excusandi, quæ scripsi, certè castigandi copia quandoque fiat. Hoc est denique, quod ab ipso non solum multis precibus, sed loco etiã maximi cuiusdam beneficij peto. Verùm ne quis fortasse ad te mearum literarum sententiam secus deferret, ex quo tuus animus offenderetur, mitto exemplum ipsius epistolæ, qua uidelicet æquitatẽ postulationis meæ cognoscas: quod etiã ut impetrem, rogo me adiuues, nutu autoritateque tua. Nam si mihi respondendi facultas dabitur, neminem equidem alium, nisi teipsum iudicem nuncupabo. Tum ut alia multa posthac, ita nunc responsum meum tuo clarissimo nomini dedicabo. Quanquam enim adhuc nõ contigit, ut te ullis officijs demererer, curabo tamẽ, sapientissime princeps, ut intellegant aliquando homines fuisse etiam Politianum gloriæ splendoris'que tui studiosissimum. Vale. Florentiæ, pridie Calendas Februarias, M. CCCCLXXXIII.

ANGELVS POLITIANVS GEORGIO MERVLAE SVO S. D.

EX literis, & sermone multorum cognoui iam diu, te parum amicè de nobis & sentire, & loqui: scripsisse etiã contra Miscellanea nostra, librum criminosissimum, quem soleas quoque libenter, ut in quemque incideris, recitare: denique meipsum abs te (quod uix equidẽ credo) tertio quoque uerbo contumeliosissimè appellari. Quæ quoniam res magis rumoribus increbuit, quàm ut dissimulari iam possit, uisum mihi est dare ad te has literas, quibus uoluntatẽ sensumque omnem tibi meum declararem. Ego te ad hanc diem, mi Merula, semper & dilexi, & colui, cottidianisque sermonibus, atque hoc ipso Miscellaneorum opere, quod reprehendis, collaudaui. Nullaque denique est à nobis in te unquam (cuius quidem mihi sim conscius) orta iniuria. Quapropter nõ uideo quæ causa sit, cur tu suspicionem dare maleuolis alienati à nobis animi concupiueris: aut cur nõ potius ipse ad me liberè scripseris, copiamque feceris amicissimo tibi homini, uel agnoscendi errores suos, uel refellendi. Non enim mihi fieri iniuriam puto, si quis aliter atque ego sentiat aut scribat: quoniam sententiarum diuersitate, præsertim in literis, amicitiam distrahi non est necesse: quin potius debere me illis magnopere intellego, qui me ab inueteratis erroribus aliquãdo reuocent. Quare tu quoque, si quid in me tale uel peperisti iam, uel adhuc parturis, unde ego bonam frugem sim laturus, adeò non offendar, ut etiam perpetuò me tibi debiturum profitear. Rogoque te per amicitiam nostram, per cõmunia studia, perque tuas uigilias obtestor, ut istud quicquid est, edas aliquando in lucem, ne'ue mihi

mihi occasionem uel emendandi mei eripias, si uero, uel defendendi, si falso accu ser. Illud me fateor ualde mirari, scripsisse ad me familiares quosdam tuos, quibus adhuc ego tui honoris causa, ne respondi quidem, solere te in omnes inuehi nostræ ætatis professores, ac sustulisse animos de libellis quibusdam modò repertis, unde etiam lactis gallinacei (quod dicitur) haustũ sumpsisse te iactes. Quos ego tamen sermones ab obtrectatoribus tuis confictos, quàm abs te usurpatos libentius crediderim: non enim decẽt canos istos. Nam quid habes in hoc seculo Merula, quod contemnas? Aut cur tantum libris ijs censeri te postulas, quos auspicio Ludouici Sfortiæ, sapientissimi principis inueneris? Cuius tu beneficiũ si supprimes, quod patere ꝙ latissimè debet, magnam profectò in te calumniam concitabis. Cæterum de eo tu uideris. Multo enim tu melius perspicere ꝙ nos, quod tuum officiũ sit, & potes, & debes. Ergo illud à te breuiter peto, notas ut istas scriptorum meorum (quas aiunt) aliquando publices, locumq; mihi des uel purgandi meipsum, uel corrigendi: quod si feceris, polliceor me quoque par pari relaturum. Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Bernardus Riccius inter disciplinas & alumnationes tuas sanè iuuenis non pœnitendus, potestatem mihi fecit legendi exempla earum literarum, quas cùm ad Merulam, tum ad sapientissimũ principem Ludouicum eadem de re nuper conscripsisti, & quid à me consilij postulares, ostendit. Conueni cum eo in sententiam, ut literæ ipsæ ordine suo redderẽtur, ne illis fortè suppressis, aut dissimulatis, si res ad aures peruenisset, de Miscellaneis tuis in aliquo metu fuisse uidereris, cum defensio longè ualidior, quàm accusatio sit parata. Quid iste senex uir, alioqui (quod nosti) lectionis multæ, atq; eloquentiæ non indiligentis, ex literarijs tumultib. uelit, planè iam cerno. Satis gloriæ sibi cõparauit: quoniam quæ cõmentatus est, & quæ scripsit, magna posteritatis spe, & uiuentium gratia sunt recepta: nunc alienæ si quo fato imminet famæ, tam malè audiet, ꝙ malè dixerit alteri, laudis oblitus, aut prodigus suæ. Inter professores primas sibi partes uendicat: id ambienti concedatur, & merenti, sed ea lege, ut ab illo secundus esse non debeas, nisi ætatis concessu. Spero tamẽ (ne à ioco absim) hominem tibi non multum nocere posse, cui undiq; dentibus sit os uacuum. Interea uerò pietatis erga illum meę fuerit, & amoris quoq; in te maximi, diligenter curare, ne te mordicus lacessat. Sed quod æquissimè petis, si quid in tuis libris à ueritate, aut à maiestate Latina, cuius assertor studiosissimus semper fuisti, remotum reprehendit, & alienum, ostendat boni cõsulentis more: quia sis paratus herbam dare, neq; puditurus errata corrigere: qui plurimũ prodesse ingenijs concupisti. Vale. Mediolani, XV. Februarij, M.CCCCLXXXIIII.

LVDOVICVS MARIA SFORTIA ANGELO POLITIANO S. D.

Id ab naturæ & maiorum instituto erga doctos nobis insitum est, quod fieri tu optas, ut eos diligamus, & ubi accidit, etiam libenter ornemus. Hoc autem tecum eo studiosius agimus, quòd ad doctrinam hoc plus habes: quia in Medicum gente nobis amicissima & uixisti hactenus, & illi charus haberis. Itaq; minimè grauatim cum Georgio Merula id egimus, quod petijsti, non modò ut tu clarius intelligas, quæ per obscuros hominum sermones de illius in te accusatione isthuc ferri dicis: uerumetiam quia minimè probamus, ut uiri eruditi aut mutuò odia exerceant, aut quod inuicem fraternè agi deberet amicè

amicè monendo, id durius agendo ad mordacitatem transferant. Rescribit tibi ille, quod scribæ oratoris apud nos agentis dedimus. Itaq; putamus eum tibi satisfacturum, & ostensurum, quamuis molestè tulerit, quę sua putat ab alijs tanquàm sua usurpari: non obliuisci tamẽ quod ueteri amico, & homini literato à se debeatur. Vale. Vigleuani, die 11. Martij, M.CCCCXCIIII.

GEORGIVS MERVLA ANG. POLITIANO S. D.

Conquereris Angele per literas, quòd maledictis siue profitear, siue in circulis aduersus literatos sermo habeatur, te insecter: criminosissimũ præterea libellum confecerim, quem etsi nondum edidi, tamen ut in quemq; incido recitem: atq; non parum miraris, cur hæc in te moliar, qui me colueris, laudaueris, & nulla iniuria affeceris. Ego, mi Angele, priusquam te nossem, fama nominis tui adductus, quib. potui officijs sum prosecutus: libros Græcos, in quibus eruditio ampla, & recondita continetur, Florẽtiam ad te misi, nihil sanè ueritus, quòd æmulus & imitator studiorum fores. Quid? quòd de te semper honorificè sum locutus, tantumq; tibi deferebam, ut qui audirent, plus amicitiæ ꝙ ueritati me tribuere existimarent. Meministi, credo, quid in frequenti auditorio Venetijs, cùm ad me accessisses, palàm dixerim, te illum esse, quem priscæ & Romanæ doctrinæ instauratorem mihi pollicerer. Nihil unquam contumeliosius sum locutus, nec est qui audiuerit Merulam aduersum tua scripta (Miscellanea excipio) quicquam, quod te offendere debeat, protulisse. Notauere alij syllabas in metris uitiose positas, alij solœcismos tetigere. Ego hæc, & talia in Politiano nec exigi, nec culpari debere duxi. Miscellanea ut primùm mihi oblata sunt, titulo ipso permotus, carptim legi. Cum in eum incidissem locum, ubi cum honesta præfatione mentionem de me facis, non potui non gaudere testimonio tuo. Quis enim à uiro erudito laudari non expetat? Cæterùm familiares quidam & discipuli animaduertisse se mihi retulere nõ admodum pauca, quæ iampridem à me didicissent, & literis prodidissem, ceu autor eorum esses, in Miscellaneis à te usurpari, atq; suppresso nomine, alia uelut peruersè interpretata damnari. Mouit ea res mihi stomachum, extra tamen iram & obtrectationem. Deinde paulo curiosius dum capita percurro, plus inueni, quàm à familiarib. accepissem. Ita dum mea partim subrepta, partim subdolè designata cognosco, pauca tumultuariò in aduersarijs magis, quàm in codice adscripsi. Dices, cur non continuò mecũ iniuriam expostulasti? Non æqua facere me existimabam, quasi tu errata nec cognoscere nec corrigere scires: ita satis habui in summa magis quàm particulatim quid peccasses indicare. Potuisti, nisi tua nimis amasses, ubi te notare sensisti, diligẽtius Miscellanea explorare, tum retractare, si quid perperàm scripsisses: & quod bona nomina facere solent, si non erat unde debitum redderes, saltem apud creditorem, quantũ debeas profiteri. Quòd autem indignaris, & ęgrè fers, ꝙ dictitem, nostri tẽporis professores non admodum doctos mihi uideri: abstineas quæso ab ira & indignatione. Satis enim constat ex commentarijs nostris, qui circumferuntur, quid in re Latina præstare ualeat Merula. Exibunt in publicum, & in aciẽ elucubratæ nostræ Centuriæ, quarum uim & impetum quis sustinebit? Terga proni nus dabunt, et diffugient. Cæterùm ut ad libros redeam, quos auspicio Ludouici principis excellentissimi, à situ & propinquo interitu uindicauimus, quid reum calumniæ me facis, quasi beneficium supprimere uelim? Publicaui autorum nomina, & operum titulos. Gestiunt credo umbræ, & scriptorum manes, ad quos diligentiam & fidem Merulæ iam peruenisse puto. An existimas ex ingenio, si non tuo, certè multorum me esse: qui si thesauros hos inuenissent, iterum eos defodissent?

dissent? Canos mihi obijcis, importuni non sunt, superest animi uigor, corporis robur, celeres ingenij motus, manet preterea pertinax, & ampla illa tam rerum quam literatum memoria. Et hæc satis ad Politianum nostrum. Vale. Ex Mediolano, VI. Calend. Mart. M.CCCCXCIIII.

ANGELVS POLITIANVS GEORGIO MERVLAE SVO S. D. 1

Ratæ mihi omnino literæ tuæ fuerunt, gratiores futuræ tamen, si quod ego in primis optabam, petebamque à te, secū quoque Miscellaneorū nostrorū notas attulissent. Nam ista quidē ratio scribendi tua, nec diluēdi criminis mihi potestatē, nec agnoscendi fecit: sed quoniā in manu mea non fuit, quo tu tandē pacto rescriberes, breuiter ad hæc ipsa quæ epistolæ tuæ capita respōdebo. Cōmemoras officia, quæ adhuc ignoto præstiteris. Misisse eñ Græcos ais libros ad me Florentiā, plenos eruditionis recōditę, nihil ueritū quod ęmulus & imitator studiorū forem. Nō soleo Merula nec facilè obliuisci, nec libēter dissimulare, si quod aliquādo in me quisque beneficiū contulerit. Cęterùm tu quidē ad me libros misisti nullos, ac si qui Florentiam Venetijs allati sunt, eorum copiam senatus Venetus Laurētio nostro Medici semper fecit. Sed nec ego æmulus, aut imitator studiorum tuorum: quanque enim tu uir omnino in literis magnus, non tamen planè tantus, ut te mihi unquam ad imitandum proposuerim. Nam quòd te semper de nobis honorificè ais locutum, malo equidem tibi quàm tuis familiaribus credere. Solent enim minuti quidam, & pusilli, famam quoque libenter magistrorum suorum detrectare. Cuiusmodi hominum malignitates, ingratumque animum in nos quoque interdū, magis etiam quàm uolumus, experimur. Videlicet cōmittere me tecum studuerunt, falsisque ob id suspicionibus impleuerunt. Sed uitiosas deprehendi syllabas, inquis, in nostris uersibus. Rogo, quas? an eas fortè dices, quas in fronte ipsa statim, sicut alia errata librariorum collegimus? At hoc periniquum est: non enim præstare alienam culpam debeo, quā præsertim correxerim. Nescis quàm sæpe semidocti illi, qui librorū excusorib. operam nauant, ita explicare se soleant, ut in quôque hæsitauerint, ut aut inducta pro receptis supponant, aut ipsi ex tempore ad suum cōmodum falsa quæpiam cōminiscantur? Præsertim si confusè ac perturbatè scripta sint exēplaria, sicuti plerunque solent, quę prima procudimus. Nam & illud usu quandoque uenit, ut ne ipsi quidem scripta nostra facilè relegamus. Quòd si calumniæ isti sit locus, quomodo quæso illa tua defendes? Non stratū, non ulla ualent uelamina pati. Et item? Cui dat latratos obuia turba panes. Non enim saltem codices proferre antiquos potes, qui corruptæ lectioni adstipulentur, sicuti nos in Catulliano illo uersiculo, quem quidā frustra inuadūt. Ista tamē lingua si usus ueniat tibi possis. Fit autem interdū profectò, ut ne nostra quidem relegentes, mendum quod ibi est librariorū, deprehēdamus. Ecce enim quàm multa me prætererūt, quæ nemo bonus & æquus obiecerit. Eulabiam scilicet artifices isti, pro ablabia, Sabadium pro Sabazio, Theodoritū pro Theodoreto subdiderunt. Iidem capite duodeuigesimo, Pędianū pro Pompeio, pro Iuuenale Vmbricium. Capite rursum duodequinquagesimo, quintū ac uigesimū Plinij uolumen, pro quinto & trigesimo. Sexto autem octogesimoque, Martialis septimū pro undecimo citauerunt. Mustellariam quoque alibi quàm Mostellariam: & Cæcilianos annales, quàm Cælianos maluerunt. Solœcismos porrò adhuc nemo mihi ex doctioribus obiecit. Nam quæ uilissimi quidam nugatores in angulis garriebant, ea nos propalàm citatis autoribus confutauimus. Verùm hæc & talia, inquis, in Politiano nec exigi, nec culpari debere duxi. Rectè tu quidem, quando hæc errata

nostra nō sunt. Nam si nostra ibi culpa ulla foret, magis aliquantò in nobis & exigenda fuissent, & reprehendenda, quàm in quibus nulla iactura fieret, quocunque modo tandem uel loquerentur, uel scriberent. Venio ad Miscellanea, in quib. offensum te scribis, quòd tua quædam subripuerim, quædam autem subdolè (sic enim inquis) designauerim. Ita nobis & plagium Merula obijcis, & dolum malum: graue utrunque crimen, sed utrunque falsum: nihil enim est apud me, quod tibi subreptū dicas, quoniam quæ scripsi, partim nihil ad tuos cōmentarios attinent, partim ab ijsdem magnopere dissentiunt. Tantum de Baptis nonnihil apud te, sed rude tamen adhuc, & inchoatum, de quo mihi tacendum putaui, ne statim ibidem reprehendere in Cotytto nominatim te cogerer. Nam quòd Ouidianū tu quoque uersiculum citasti de Naulijs in cōmentariolis quibusdam, quos adhuc equidem non uideram, tam pusillū, minutum, tamque nihil est, ut illius etiam fortasse te pudeat. Vbi autem subdolè tua notauerim, nondum profectò intellego. Bis equidē toto opere laudaui, prius à doctrina, posterius & à moribus. Sed tu fortasse iniuriam tibi factam credis, quòd de rebus ijsdem non eadem tecū prodiderim: quasi uerò maior tui mihi, quàm mei ipsius habenda ratio fuerit. Satis opinor amicitiæ dedimus, quòd ut quæque fuit occasio, te laudauimus, nunquā reprehendimus. Iam nostra illa errata, quæ te alijs indicasse prædicas, rogo nobis quoque ipsis aliquando indices. Efficiam, credo, efficiam Merula, protinus ut sententia decedas. Nec tamen si quid usquam peccasse ostēderis, defendam: sed agnoscā protinus, agamque tibi meritò gratias. Nam & ipse posterioribus scriptis non dubitem quædam interdum ex prioribus, exemplo doctissimorum uirorū retractare: sicuti Pitylisma illud apud Iuuenalem, quoniam Pitysma quoque pulchrè uideor posse tueri, quo poeta illos innuat, qui conceptos ore aquarum haustus, per laconicum spargant: uerbum enim ipsum φιτυπίζειν etiam apud Alexandrinū Clementem, qui Stromateus dictus, inuenitur: cuius significatū grammaticus declarat quispiam, sicuti nos ante meminimus, & uulgaris etiamnum Græcorum lingua usurpat: à quo Terentianū quoque illud pytissare formatū crediderim. Quòd si tibi idem sensus atque animus est, ut indicari à nobis uicissim tua tibi uel optes, uel saltem non molestè feras, profiteor hoc me quoque lautè munus administraturū. Nam quòd & tu Cēturias facis, ac ne titulis quidem nostris abstines, facilè patior. Sed quid est, quod ais fore, ut terga dent protinus, ac diffugiant? An ex Parthorum gente tuæ istæ Centuriæ sunt, ut uidelicet fugientes prælientur? Sed hoc iocatus. neque enim me fugit aliud planè sensisse te, quàm quod in tuis omnino uerbis expresseris. Libros autem recens inuentos, si publicaueris, optimi uiri officio fueris functus. Ita nos quidem Græcos è tenebris permultos eruimus, quorum cottidie nostris quoque non modò æmulis, sed etiam obtrectatoribus copiam facimus. Illud miror, quòd obijci tibi canos pro uitio putas: utinam enim mihi quoque sic aliquando obijciantur. Non enim turpis canities homini docto præsertim, sicut tu es, uersantique semper, quod ipse facis, in studijs literarum. Vale.

GEORGIVS MERVLA LVDOVICO SFORTIAE DVCI S. D.

Postulat apud te, princeps excellentissime, Merulam titulo iniuriarum Angelus Politianus, atque acrius premit, quòd in illius scripta inuectus sim, neque parcam quoties de literis agatur: & proinde iniquum & ingratum me esse: qui cùm me coluerit, & aduersus obtrectatores defenderit, non aliquid gratiæ reponam, aut crimina impingam. Postremò petit, ut ab obtrectatione desistam, & quod domi, & in capsis clausum contineo,

cur id aliquando non publicem, ut causam is dicere possit. Ego princeps clementissime, si quicquam de Politiano paulo licentius locutus sum, citra cōtumeliam id fecisse fateor: poetas & oratores enarramus, & si quid in illis habetur, quod interpretatiōis indigeat illud palàm aperimus, etiam cum offensa grammaticorum nostri temporis, quibus fortiter repugnamus. Hunc morem tenuere prisci, quoties difficiles quæstiones, aut occultum quiddam, & abstrusum enucleare & expedire oportuit. Intercessisse inter nos amicitiam non diffiteor, sed prior Merula magnis beneficijs in Politianū prouocauit. Græcos libros eruditionis uariæ partim meos, alios mea opera & diligētia Venetijs transcriptos Florentiā misi, quos optarem, ut paulo curiosius tractaret, gratiam se retulisse existimat, quòd de Merula in Miscellaneis cum præfatione honesta mentionem fecit. Quorsum tendit agnosco. Pugnāt facta cum dictis: nam quoties explicare quippiam, & obscuros sensus explanare tentat, Merulam perstringit. Hæc animaduertunt, & rident, qui Miscellanea legunt. Et, quod nō bene literati hominis est, interuertere, ne dicam circumducere ijs Merulam conatur, quæ aliquot abhinc annos exposuimus, & literis prodidimus. Hermolai manibus & umbris bona optamus: is ingenuè fatetur per quos profecerit, ita fortem facit ex usura. Politianus plus æquo sibi arrogat, nec pati potest, si contrà ꝙ sentiat, aut scripserit, quippiā proferatur. Mutuis assentationibus quidam sibi aures permulcent, & ut audio, uelut disciplinarum proceres triumuiratum in literis sibi uendicant, qui sine sole, puluere, & lucta parari minimè potest. Pugnandū est perpetuò pro literis: tantum abest ab iniuria huiusmodi concertatio, ut nihil honorificentius, aut quod magis cōducat studiosis, fieri possit. Cæterùm quid tantopere deposcit, ut quæ iam triennium conscripsi, edam? an non uidet datum sibi spacium, ut ea retractare & corrigere possit, quæ minus eruditè conscripserit? Illud, ut coniector, hominem ad uiuū pungit, quòd libros, te auspice, & nostra diligentia inuentos, Florentiā non miserim: semel atque iterum illos efflagitarunt, breui exibunt in publicum, tibiq; gratias habebit posteritas, quòd tuo auspicio magis renatæ, quàm restitutæ literæ Romanæ fuerunt. Vale, Princeps potentissime. Ex Mediolano, quarto Calendas Martias, M. CCCCXCIIII.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Eorgio Merulæ nunquā uideo familiarior fuisse, quàm cum è uita modò discessit: neq; senem unquam tanti feci, quanti cùm illū amisimus. Ipse enim tum docendo, tum quoq; scribendo admodum occupatus, nisi cum animum contemptim tamen aliquando relaxaret, nihil de se nobis reliqui faciebat. Et ego principis negotio assiduè implicitus ad eum nō accedebam, nisi in uia fortè fortuna conspicatus, gressum ad salutandū deflexissem, filij officiū præ me ferens. Cœperat proximè ægrotare, de cuius ancipiti morbo cùm ad principem Ludouicū, qui tum prandebat, nuncius esset allatus, animum & mensam non mediocriter conturbauit. Est enim princeps ipse natura sua in omnes bonos facilè procliuis. Sed Georgium in primis uehementer amabat, quia de se & de maioribus suis ab eo singulari fide, ne dicam æternitatis spe, scribendi studium susceptum fuisse animaduertebat. Itaque de ministrantium, atque aliorum turba, quæ mensam circumstabat, sensim me subtrahens, ad ægrotantem conuolaui. Offendo non synanche, & angina, sed quodam nouo faucum casu oppressum, libero alioqui uocis meatu loquentem. Saluto, hortorque ut bene speret. Animo respondit ualido se esse. Et quanquam cerneret

medicos

medicos animi pendentis, ipse tamen nihil metuere statuerat. Qui insecutus est, ac tertio etiam die ad ipsum redeo, alebatur fistula argentea in eiusmodi usum fabrefacta: quoniam crassioris materiæ neq; mansum, neq; pinsum deglutire per se quicquam poterat. A uino prorsus, cuius alioqui per ætatis indulgentiã, ac etiam per morbum auidus erat, medici temperandum fore præceperant. Dies decem produxit, præter postremum biduum, in bonam spem. Vbi uerò è uita discedendum esse cognouit, expiato animo, & religione Christiana ritè recognita, in somnum abeuntis more, ut speramus, cœlo receptus est. Concordiam tibi, complexum, & osculum, testamento reliquit. Atq; in his, quas scripserat, Latinarum literarum obseruationibus, & cæteris id genus, ob Miscellanea tua, nomini tuo parci mandauit. Nam ut totam eam amaritudinem mihi condonaret, tempestiuè rogaueram. Mi Politiane, nullis equidem uerbis cõsequi possem, quantum mors eius, qui principi gratus, qui utilis instituendæ iuuentuti, rerum memoria, & iucunditate omnes oblectabat, doloris mihi attulerit. Verùm abs te illud contenderim, ut iacturam nostram tibi communem existimes, & quod semper fecisti, fato functum illa tua pietate cõsequaris, per quam in tuo nomine illius nomẽ semper con iunctum appareat, & quę forte in diuersum alterius fuerat censura, utriusq; studiũ pari uoluntate semper copulasse cernatur. Vale. Mediolani.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO ANTIQVARIO SVO S. D.

An uerò Merulam nostrũ fato functum? O incertam spem, fragilemq; hominum uitam. O nimiam profectò studiorũ iacturam. Sed quò me uertam Antiquarie? quod' ue consiliũ capiam? Tacebo' ne penitus, & ipse me prodam? an potius iniquissima conditione certabo cũ mortuo? cui scilicet in inuidiæ locum misericordia successit? At, inquies, testamento cauit, ne nominatim taxareris: quasi uerò quicquam intersit, nomine an signis noscitet. Sed quicquid futurum, rogo, obtestor, cures ne diutius animi pendeam, notæq; illę scriptorum meorum, quales quales omnino sunt, ut q̃ ocyssimè publicentur. Dederam in hoc ad eum iam literas, quibus hominem leuiter pungẽs ad edenda quæ supprimeret, euocabam: sed retraxi statim, posteaq̃ tu me certiorem de illius interitu fecisti. Fuit autem impetus etiam concerpere quæ scripseram. Nec abfuisset, quin facerem, nisi tu eum decessisse, dimisso prius in nos aculeo, significasses. Libuit ergo mittere eas ad te literas, quanq̃ scio intempestiuas, imò uerò etiam inuidiosas, illo iam mortuo. Sed tamen perire uigiliolas meas pati nõ quiui. De cætero, quod mihi consiliũ dederis, id exequar. Nam cùm, uiuente illo, retaxatio quoq; foret honesta, nunc mihi nescio quo pacto parum etiam speciosa uidetur defensio. Quòd uerò tu tam officiosus rebus omnibus erga me sis, ago quidem gratias, sed ita tamen, ut fatear gratiam, quæ tibi à nobis maxima deber, nulla ex parte agendis tantum gratijs posse referri. Vale.

ANGELVS POLITIANVS GEORGIO MERVLAE SVO S. D.

Ederam cõmodùm literas ad te, quibus ad eas respõdebam, quas proximè acceperam, cum redditum mihi est eius ipsius epistolæ exemplũ, quam tu paulo antè ad Ludouicum Sfortiam sapientissimũ principem scripsisses. Miratus in ea epistola sum, non quidem quòd in ordinẽ me coegeris, aut q̃ uiros in literis præcellenteis, quibus ego sim charus, obliquè perstrinxeris: neq; ẽm hæc in te iam quispiam miratur: sed quòd apud eum principẽ tam

tam multa, nō dico mentiaris, sed certè fingas, cuius & autoritatem uereri debueras, & ingenium. Cæterū ego ad cōuitia illa tua, siue quæ propalàm aduersus me, siue quæ aduersus homines me mihi ipso chariores obscurè fudisti, nihil in præsentia respondebo. Non quia non & facultas nobis, & materia superfit, sed quoniam certare maledictis tecum, hoc est, cum homine exercitatissimo, non libet. Illud adhuc ut taceam, persuaderi mihi non potest, nullum me unquam abs te beneficium accepisse, præter hoc unum forte, quòd arrogantē me uocas apud principem. Licebit enim tandem correcto mihi (quando ætas mea discendi nondum præterijt) doceri abs te modestiam & humanitatem: qui cum sis homo omnium (sicut uis) eruditissimus, adeò teipsum deijcis, adeoq; summisse geris, ut conferri te cum professoribus cæteris non patiaris. Hermolaum iure laudas hominem doctum, & probum: quem tamen, si uiueret, ut morem tuum teneres, non laudasses. Is tamen semper à nobis, nescio quo pacto contra te stetit, ne tibi ex illius iudicio nimium placeas. Illud omnino uanum, quòd semel atq; iterū me dicis à te libros istos efflagitasse: quod ego profectò nec feci, nec si facerem (quæ tua liberalitas est) impetraturum confiderem. Porrò autem, quòd ais non posse me pati, si cōtrà quàm sentiam, aut scripserim, quippiā proferatur: adeon' quæso oblitus nunciorum, literarumq; mearum, quibus ad edenda quæ aduersum me scripseras, cohortabar, debiturum tibi me magnopere professus, si mihi uel quod defenderē obijceres, uel quod emendarem: Quod quoniā ut faceres, nec meis ullis adduci precibus, nec autoritate præclarissimi principis potuisti: fateris' que tamen apud eum scripsisse iam triennio contra nos, quod in tuis ad me literis ferè negaueras: alia iam uia te Merula adoriar, eliciamq; tandem, si potero, ex umbraculis in solem. Nec uerò te imitabor, ut in uniuersitatem inueharscriptorum tuorum, quod bellissimè poteram: sed ad parteis accedam potius, in quibus ingenium, doctrināq;, præterea memoriam illam amplam tuam, quam prædicas, desideramus. Cæterùm quoniam epistolam scribo, non librum, ludoq; tecum blandè potius, quàm adhuc certo, paucula tantum de multis, eaq; breuiter attingam. De satyra non bene sentis, confundis species, confundis autores. Quod si non statim fateris, profiteor argumentis euicturum. Peccas idem, quòd ais, causas primùm reddere poetam, cur relicta frequenti poetarum materia satyras adgressus. Non enim hoc ille primùm, sed cur omnino carmen componat: deinde autem, cur & satyras potissimùm, quo loco ita subdit: Cur tamen hoc libeat potius decurrere campo. Nam de Rhinthone bis peccas, & quòd rusticos authores hic quoque contaminas, & quòd uilissimum fuisse nugatorem falsò credis, cuius etiam Græco epigrammate poemata celebrantur. Nego uerò usquam legi, quod asseris excogitatum fuisse tum primùm, ut rubigo uulneribus adhiberetur, cum Telephum curauit Achilles: in quo te Plinius quoque tuus nihil adiuuat. Sed à spadonibus uxores duci solitas, notari credis epigrammate Martialis, in quo non magis uxor quàm meretrix: non magis spadonis esse uidetur Egle, quàm senis. Lacernam credis ubique militarem uestem, parū memor exemplorū, quæ passim refragantur, quale nunc illud subit: O quantos risus pariter spectata mouebit, Cum Palatina nostra lacerna toga. De Latino & Thymele uanissima omnia. nam nec illa usquam Latini uxor, nec eius celebre adulterium, nec à mœchis Latinum cæsum significant alapæ, nec ipsius unquam noua persona inducta est à mimographis: quæ si mentior, refelle. Sequitur uelut extra ordinem corruptus à te Nasonis uersiculus, ubi pro Teuthrantia turba, de qua nos in Miscellaneis, tu Thestitiam supposuisti. Vt igitur & erratum tuum pariter agnoscas, & beneficium meum, qui de hoc

etiam

hoc etiam tanta illa occasione cum iactura aliqua debitæ mihi gloriæ tacuerim, dico te quater in una uoce peccasse, quòd antiquam pariter, & uulgatam dictionem sustuleris, ac pro Teuthrantia contra omnium fidem exemplarium Thestitia subdideris, quòd Thestiũ credideris fuisse, qui sit apud Eustathium Thespius, quòd à Thestio Thestitiam contra analogiam deduxeris, quòd antepenultimam feceris longam, quæ breuis esse in Thestio debuerat. Hinc si te, Merula, extricabis, uirum putabo. Nolo nunc tibi quæstionem super Ichthyocolla mouere: satis enim te (si modò sentis) Hermolaus ipse Barbarus confutauit. Illud quæro, Præsepia pro meretricibus, aut quod mox adijcis, pro ipsarum locis, ubi nam legeris, cur necesse habueris ad lupanar cõfugere, cum statim illud sequat̃: Dum peruolat axe citato. Quid autem pugnantius, quàm per amicam lacernatam puerum significari Sporum, quòd uirilis habitus lacerna sit, eundemq; tamen dicere muliebriter fuisse uestitum? Quid porrò tam ridiculum, quàm supinum accipere pro superbo & erecto, tum autores ibidem aduocare, qui delicatũ & mollem tueantur? quod & usus doctorum comprobat, & historiæ fides. Quid postremò tam rude, quàm putare traductam Gyaris turbam, significare in Gyaras relegatam? Quid quòd & tabulam doces, in quam tesseræ mitterentur, etiam dici la truncu- lariam? Quare ad autores te uoco. De lithostrato nihil dixerim, quoniã quamuis exceptione ista non uteris, conferre tamen in librarios culpam facilè posses. Crispinum certè significari per hominem, qui sit ad Euphratem natus, mihi Merula non persuadebis: cum fuerit Crispinus (ut apertè Iuuenalis ostendit) Aegyptius, non Armenius. Volo de hemistichio quoq; illo taceamus: Quid confert purpura magis, ubi te nõ sentis hexametrum uersum pyrrhichio clausisse. Nam rancidulæ illi tuæ ciconiæ, qua repræsentari concordiam putas, nullus, opinor, idoneus autor, sicuti nostræ cornici suffragatur. Docebo aliàs quàm multa prætercam, sed & hæc ipsa uides, quàm pressè, quàm astrictè, quàm breuiter: necdum satyram unam exhausi, nimis tamen epistola extenditur. Itaq; ne mihi in libellum surgat, carptim paucula tantum sequentibus delibabo, uidelicet ut quæque in oculos incurrerint. Ergo secunda satyra, uuluam dici uis in reliquis animalibus, in muliere uterum. Nos è diuerso uuluam quidẽ mulieris ibidem legimus, uterum uerò cerui, & equi, apud Vergilium. Defende igitur hoc quoq; si potes. Defende illud etiam, Creticum deriuari à Græco iudice, reclamantibus, opinor, & orthographia, & syllaba Tum doce nos, magister, ubi sit is locus, à quo præclara ista Cocytos, repugnante spacio syllabæ, cognominetur. Etenim de Laide satis dictum opinor, in Miscellaneis. Illa uerò tua ratiocinatio in satyra tertia eiusmodi est, ut planè palmarium repereris: colligis enim (sicuti uideo) peracutè alium esse hunc apud Iuuenalem Vmbricium, alium de quo Plinius ut aruspice meminerit. Quoniam hic, inquis, aruspicinæ imperitum se dicit: sed ostendas uelim, quo loco dicat hoc Vmbricius. Nam ranarũ uiscera tu quoq; ad ueneficiũ transfers, & rectè quidẽ. non enim pro uictimis credo ranæ quoq; cædebãtur. Iam palliolum, quod esse ru linteũ putas, crederẽ fortasse, nisi tutemet aduersus re Martialis hunc uersũ culũ aduocasses: Succida palliolo uellera quinq; petit. At opicos pro frendentib. accipis, & barbaris. Sed opicos esse autores idonei persuadẽt illos qui græcè nesciant, etiã si latinè non indocti sint. Itaq; festiuè mures opici uocantur, qui græca rodebant carmina, quæ nec intelligebant: & malè Græcissantis amicæ uitia uelut opicæ mulier illa mera Cecropis castigabat. Verùm deos etiam Phæcasios apud Appianũ legisti, nos calceos ibi Phæcasios legimus, nõ deos. Sed & strigiles corruptè profers, Persiumq; aduocas in syllabæ quantitate reluctantẽ. Iam si placet,

ad quartam

ad quartam descendamus, nisi nimium fatigatus, uerùm quiescas paululum, mox tamen opus repetemus. Nego Aricinos axes ad Bouillas pertinere. Nego te uerũ scripsisse in pegmatis etymo. Nam chironomonta tam corruptè legis in quinta, quàm indoctè explicas: quæ enim de tribus nominibus aliena prodidisti, satis, ut arbitror, in Miscellaneis arguuntur. Nec illud in sexta defendere à risu possis: Et àgello cedo paterno: ubi pariter & latinitatis obliuisceris, & intellectum confundis. Glaphyram uerò, qui tamen est apud te Glaphyrus, nunquam profectò comœdum, citharœdum'ue credidisses, si Græca teneres Antipatri epigrammata, & Philippi. Nec inter Veneris figuras Grecus uspiam concubitus reperitur, ut ad has confugere ineptias necesse habueris, cùm taxentur ibi fœminæ etiam inter coeundum Græco sermone blandientes. Certè Capitolina quercus, quomodo consulatum triumphum'ue significet, haud intellego. Nec tu quercum doces fuisse in Capitolio, sed (quod nihil ad rē facit) in palatio. Numerosum hic agmen quasi transmitto, breuitati seruiens, ad columnas tamen Delphinorũ te uoco, rogo'que uideas aliquãdo, si pôtes, quæ Dion historiæ scriptor, libro undequinquagesimo de Agrippa prodidit. Intelliges profectò, quàm malè istud intellexeris. Vis & septimam percurramus? An tibi Cacethos defendes? pro quo nos Cacoethes: quod siue ulcus, ut multi, siue etiam febris est, ut Galenus tradit, malam certè consuetudinem significat. Etenim de Parnassi iugis, Helicone illo Cithero ne'que tuis, leuauit onere nos Beroaldus, à quo simul cum Seruio refelleris. Beroaldus, inquam, ille doctus homo, & celeber, qui tuis & ipse conuicijs irritatus, dentes acuit timendos, ut in te morsibus incurrat. Hic tibi credo non conceder, ut hydros à crinibus casuros, ad Turni galeam referas, sicuti nec est Hermolaus noster passus, à quo te laudari falsò credidisti, Statum Lacertam ditissimũ uideri causidicorum, qui nostram quoq; cum laudauit Cramben, nõ sine magno credo tuo dedecore laudauit. Chrysogonum quoq;, & Pollionem rhetoras credis, oblitus quæ suprà legeras, quæ citaueras. Octaua iam nos appellat, ubi Numantinos ortus, nobilemq; tuam de luciferi ortu non satis astronomiam percipimus: quanquam illud omnino teneamus, quoniam rotunda terra sit, alijs sydera tardius, atq; alijs gentibus exoriri. Me quidem interprete, pernox alea luditur ante Numantinos, hoc est, in atrio pleno imaginibus maiorũ, quos poeta per Numantinos potissimũ triumphales homines, ac fama celebres indicauit. Tum ortu luciferi legerim, non ortus, ut fit, oriente lucifero. Nolo quicquam de Laureato mimo. Tantũ polliceor indicaturũ me ubi uoles, non modò uana te, sed & pugnantia scripsisse. Testem præterea idoneum non habes, qui coronari pinu doceat eos qui Nemea uicerint. Nam Lucianus apio testatur. Nec tamen illa me prætereunt, quæ de pinu & apio scribit Plutarchus in quarto Symposiacôn, ubi uictores Isthmijs utroque coronat. Græcũ quoq; nescio quid in Satyra nona reperitur: quod si quis legat, ut adhuc ipse legis, non eum equidem dicam nullas, sed nimis potius lõgas habere aures. Librarium uerò partiendis pensis præficis, ipso quem aduocas Vlpiano stomachante. Sed strumam tergo, gibbum pectori astruis in decima, quib.' obsecro autoribus? Non enim hoc uspiam Celsus. Sed in undecima, lanista ille coquum se negat esse, & lanium. Nam pytismati nostro puto iam credis, saltationemq; tuam Lacedæmoniam derides, sicuti artificem Parthenium duodecima. Tum si cui sanum fuerit sinciput, non semper esse, quod tute in tertiadecima coctum sinciput æstimabit. Remitto spithamen tibi, & pleuresim: quoniam quartadecima nos urget, quæ uitem libello posci, non post libellos ait: sed quo libello principi supplicatur. Nam de Attegijs & Cerealibus nihil tibi compertũ credo,

nec

nec de Petauro. Non enim scimus unde expiscatus, ludum esse in quo homines per aera rotarum pulsibus iactarentur. Duæ restant satyræ, quarum prior minimè illos innuit, qui currentes facem tenerent, posterior de Bardiaco non consentit, Martialisq; uersiculum tribus abs te plagis deformatum grauiter fremit. Hæc atque alia multa in tuis istis famosis cõmentarijs nos homines indoctissimi deprehendimus. Sed erit operæprecium credo, aliquando etiam in emendatiões Plautinas, in quibus Herculem te facis, inquirere. Qualem enim te spondes in cęteris, qui emussitata legas in Milite, pro eo quod est amussitata: quod nemo ignorare poterat, qui modo uulgatissimum scriptorem Nonium Marcellum sumpsisset in manus. Verùm de hoc, & item de rusticis autoribus aliàs prolixius. Nunc autem rogo te Merula, concedas hæc, aut defendas: quoniam in altero ingenuus, in altero etiam doctus haberi poteris. Des etiam ueniam nostræ inscitiæ, si tibi paulo asperior uidetur crassa hæc, & rustica ueritas indocti hominis, cui deliniamẽta illa uerborum nota non sunt, quibus epistolę uidelicet eruditissimorũ uirorum, tuiq; similium condiuntur. Vale.

ANGELVS POLITIANVS LVDOVICO SFORTIAE, PRINCIPI CLARISSIMO S. D.

Ita mihi contingat in otio & literis molliter consenescere, clarissime princeps, ut hoc tam subito, tamq; inexpectato Merulæ nostri obitu non leuius cõmotus sum, quàm si ei discipulus, aut alioqui familiarissimus fuissem. Quod fortasse parũ credẽt, si qui certamẽ hoc inter nos de communibus studijs exortum, parum benignè interpretabuntur. At enim quod ego sæpissimè sum testatus non uideo quid impediat, quò minus dissidere inter nos de literis, saluo tamen amicitiæ iure, potuerimus. Cæterùm contracta hæc opinio est quorundam immodestia, qui lædi se capitaliter ab ijs existimant, qui dictum scriptumq; ipsorum de leuissimis etiam rebus confutauerint. Ego certè semper & sum professus, & præ me tuli maximi loco beneficij positurum, si notas aliquãdo meorum scriptorum mihi Merula noster indicauisset. Dedissem uerò protinus manus, & gratias ingentes egissem, quòd admonitu illius essem consecutus, ut iterum (quod dicitur) ad eundem lapidem non offenderem. Denique certamẽ hoc inter nos eiusmodi futurum uidebatur, ut ego nec uinci turpiter ab homine tam docto, nec eum contrà uincere, nisi magna mea cum gloria potuerim. Dolendũ profectò studiosis omnibus illius desiderio est: in quo publicè res latina iacturam fecit. Sed quoniam sic ille uitam, quasi bonus poeta fabulã in magna laude, magnaq; omnium approbatione peregit, nõ lachrymis eius interitus, uerùm dulci grataq; potius mentione prosequendus est. Quod ego profectò, quantum ratio studiorum meorum patietur, polliceor quacunq; occasione libenter, cumulateq; facturum. Nunc autem quando ille historiam familiæ uestræ luculenter scriptam, librosq; item quosdam uetustissimos auspicio tuo repertos, quoniam mors præuertit, publicare non potuit, rogamus te princeps, quicunq; in studijs literarum uersamur, ut ista latêre diutius non patiaris. Quòd si tibi ad utranq; editionem, quamuis doctissimis hominibus abundes, conferre aliquid tamen nostra quoq; mediocritas ualet, utere quæso audacter, non dicam ingenio & doctrina, sed labore industriaq; nostra. Nam cũ defungi hoc ultrò tam honesto munere cupio, tum uerò tibi, quẽ meritò plurimi facio, gratificari: profiteorq; si uelis, me uel historiæ, uel antiquis publicandis codicibus, præfationes additurum, cum tua (quod primum est) illustri gloria, sic tamen ut ne Merulam quidem nostrum, debito ipsius doctrinæ, diligentiæq; testimonio fraudemus. Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Onsilium ego tuum semper, ac ualde probaui, qui nec aduersus pugnantem remittis quicquam, neque ubi aduersarius cessit loco, uictoria ullam honestiorem esse putas, quam uincere potuisse. Sed Merula prouocator tantum fuit: quem cum coepti sui poeniteret, mors nobis subtraxit. Itaque in eum qui desiit esse inter homines, quod cudas nihil est amplius: si teipsum fueris imitatus, qui ad omnia humanitatis officia magnis passibus ire consueuisti. Nam quid cõficere potueris, delectis ad praelium ex illius commentarijs in Iuuenalem uarijs locis, probè atque satis ostendisti. Sed quia suae erga te optimae uoluntatis sequestrem me esse uoluit, tu nunc reconciliandae cum fatis eius pristinae beneuolentiae ne deprecatorem auerseris etiam atque etiam rogo, curaturum diligenter, ne ullius unquam aculei uestigium inter uos superfuisse cernatur. Vale. Mediolani, Non. Aprilis, M.CCCCXCIIII.

LVDOVICVS MARIA SFORTIA ANGELO POLITIANO S. D.

Acilè credimus tibi, uiro eruditissimo mortem Merulę nostri, doctrina & eruditione multarum rerum excellentis grauem fuisse. Quid enim minus ei conueniat, qui bonus esse, & haberi cupit, quàm ita literariam cõtentionem suscipere, ut eam ad odium plus quàm ad ueri inuestigationem exerceat? Facis ergo probè, qui fateris uiuentem amasse Merulam adeò de literarum studijs meritum, licet in quibusdam ambo dissideretis, & nunc amissum mentione amoris plena prosequeris. Quòd monumēta eius mones ne perire patiamur, & operam tuam offers siue in historia eam, siue in uetustis codicibus Merulae diligentia inuentis desideremus: agnoscimus in eo bonitatem tuā, ac magnae nobis uoluptati est, quòd uir literatissimus tantopere & famam nominis nostri, & rei literariae causam curare uideatur. Nos uerò etsi minimè neglectuari sumus, quod ad utramque rem pertinet, tamen quia recens casus amissi Merulae & maiorum cura nos ab hac cogitatione auertit, dum quid agi uellemus constituendi facultas fuerit: quicquid autem agi continget, si aliunde quàm hinc opem ab literatis petendam duxerimus, ostendemus & uirtutis, & eruditionis, & in primis amoris erga nos Politiani rationē minimè in obscuro apud nos fore, & pergratum habuisse, quòd tam studiosè & amanter operam tuam nobis obtuleris. Vale. Vigleuani.

ANGELVS POLITIANVS BARPTOLEMAEO CHALCO SVO S. D.

Bsecro uos, Chalce, ne tolli patiamini scriptorum meorum notas de Merulae commentarijs. Multo enim uos mihi grauiores notas inuretis: occupabunt hanc inuidi ansam, credituri semper, imò futuri similes credentibus, hoc me à uobis imbecillitatis meae conscium multis precibus impetrasse. Si iure me carpit, cur ipsius inuidetis laudi? Si iniuria, cur meae? Respondeas forsitan ad biceps argumentum. Si iniuria te carpit, illi parcimus: si iure, tibi. Nempe igitur à uestra ista indulgentia ueritas rursus in Democriti puteum demergitur. Sed testamento cauit, ut tollerentur. Esto, scio, quale illud testamentum, graui malo expugnatus, ac praesenti iam morte solicitus, roganti hoc Antiquario, multum' que instanti negare non potuit. Quod utinam ut faceret, Antiquario nostro nunquam uenisset in mentem. Hoc enim illius officium, quanquam

quanquam scio sedulò, ac piè susceptum, metuo mihi ne ualde offecerit. Sed pauca sunt, & leuicula (sic enim audio) quæ mihi obiecerit Merula: cur ergo ea deletis, tanquam si multa, tanquam si grauia? lubet, inquis, princeps Ludouicus. Ille uerò iubet, quoniam se mihi beneficium facere, nõ iniuriam putat. Notum enim quantopere mihi faueat, quàm de me bene sentiat, honorificè loquatur. Rogate meis amabò eum uerbis: meis dico, studiosorum imò omniũ, ne fœdari doctissimi uiri lucubratiões turpissima litura patiatur. Imitetur Augustum Cæsarem, qui Vergilij Aeneida contra ipsius testamenti uerecundiam uindicauit à flammis. O si liceat istuc excurrere, quàm me suppliciter aduoluam principis genibus, quib. eum uerbis, quibus (ita me Deus amet) etiam lachrymis obsecrem, ne tantũ fieri flagitium, ne rursus extingui Merulam permittat, ne illius fructu uigiliarum seculum nostrum, posteritatemq́ defraudet, ne mihi Lydium lapidem quasi de manibus excutiat. Non quo aurum purum, subæratumq́ discernam, sed quo uerum falsumq́ dijudicem in meis scriptis. Per fortunas, Chalce, circumfusi omnes exorate principem, ne quid ibi mutari, neu' quid interlini sinat. Edantur autem quàm primùm, nec uerò interpolentur, non modò quæ ille absoluta reliquit, sed & quæ rudia, quoniam magni artificis opera speramus illa optima, quæ postrema: frustraq́ summa desiderata manus est in Apellea Venere, siquidẽ tantopere inchoata protinus oculos tenuit. Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Rem ambiguam, & ancipitis consilij plenam ex obitu Georgij Merulę tibi euenisse cerno: quoniam nec cum uiuo licet cõferre pedem, neq́ iacentem decet, ac deloricatum uulnerare. Nulla tamen res tam difficilis unquam fuit, aut molesta, in qua si animum sedabis, non reperias modum, & laudem pares. Centurias quasdam in te scripsisse aiebat. Ferebas grauiter, quòd eas non ederet. Nos uerò qui putabamus aliquid esse quod cudendũ censuisset, ut est tui nominis dulcis cura, ne rumusculis adolescentium inter uos dissidium aleretur, agere cœpimus, ut utrinq́ rediretur in gratiam. Ego quoq́ iocabundus sæpe id ætatis hominem aggressus, ne se ad Vergilianum Entellum referret hortabar. Iam in amicorum preces totus concesserat. Iam te ut antea diligebat, cum subitò in eum morbum incidit, unde à nobis desijt posse amplius uideri. Prius tamẽ quàm è uita discederet, quam tibi concordiam instituisset, satis nostri uerùm adhuc patienti fronte uelle inspicere uideris, quod ille admodum segniter de literis certamen parauerat. Morem tibi profectò gereremus, nisi Ludouici sapientissimi principis decreto Chalcus uir optimus, & rarissimus, id genus quicquid Merula scripserit unquam, diligenter collectum coniecisset in uincula: Centurias in primis, neque quidem reluctantes: non enim sunt eiusmodi, quæ lucem perferre possint. Vix triginta adnotamenta sunt, in queis tam ad alienas lautitias compellere muscas, quàm inde abigere, quę alioqui nusquã erant, uisus est, adeò ut uicem hominis doctissimi pudenter doleam. Repetit (ut audio) pauca quædã de Miscellaneis tuis tanquam sua: non multa rursus per te ab alijs accepta, quòd tua esse uolueris, somniculosè conqueritur. Quę igitur euanida fuit illius, ac edentula morsicatio, tam ad te eam pertinere credimus, quàm ad elephantũ culices Indum. Neque tibi ex usu amplius foret illius manes ad pœnitentiã reuocare: quoniam historiæ, quam de Vicecomitum gestis, ab ipsius gentis primordio fuerat orsus, omnem scriptoris autoritatem saluam esse oportet. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO ANTIQVARIO SVO S. D.

Vtar igitur consilio tuo, prudentis hominis, & amici: quoniamq; non potest fieri, quod uolo, id uolam, quod possit. Sed quid tu ais? Adeon' pauca Merula noster, adeon' incōdita reliquit, ut iussu principis etiam supprimantur? Vbi ergo Cēturiæ illæ, tam paratæ, tam instructæ, tam formidabiles? Vbi tam diu nobis expectatæ, toties promissæ Plautinæ quæstiones? An eas secum forsitan tulit ad manes, nec dignos putauit nos quicunq; superstites eramus, indoctos prorsus homines rerum tantarum lectione? Sed extra iocum. Parcam ego Merulæ semper, quando nos euasit, cui tamen iratus nunquam fui, ne me simultatem credas exercere aduersus umbram. Defero hunc honorem libenter sapientissimo quoq; principi Ludouico Sfortiæ, cuius autoritas non minus tueri nunc extinctum, q̃ olim uiuentem debet. Vale.

BARPTOLEMAEVS CHALCVS ANGELO POLITIANO S. D.

EX literis quas nuper ad me dedisti, intellexi te summo desiderio teneri, ut quæ Georgius Merula iampridem aduersus Miscellanea tua conscripsit, aliquando in lucem prodeant. Idq; ut magis animum tuū ostendas, non solùm multis rationibus, sed multis etiam precibus cōtēdis, ut Ludouicum principem comprecer, ut assentiat, uelitq; Georgij scripta, quòd iniuriam tibi atq; illi faceret, litura non destrui. Est quidem tua hæc petitio nō honesta tantum, uerumetiam ingenua, quando non tam ut te ab offensiōne & notæ uindices, quàm ut studiosi homines iacturam in fruge, quam ex scriptis Merulæ sperant, non faciant: id ut optes, te adduci profitearis. Neq; uerò nos hoc ipsum abs te desiderari permisissemus, nisi Ludouicus princeps, qui acceptis abs te literis, te submolestum id ducere animaduertit: & ne in lucem proferrētur, anxiè per uicarium agere deprehēdit, in eam sententiam deuenisset, ut ne offenderetis, edi ea non debere statuisset, & Antiquarius, quod tu scribis, idem etiam ab Merula, ut uelle uideretur, extorsisset. Verùm quando utraq; res in gratiā tuam facta est, tuq; nihil minus q̃ id uoluisse uideris: & maximopere copiam tibi horū scriptorū fieri petis, dabimus operā, ut & principis sententia, qui te omninò ꝓmereri optat, & uiolentum (ut ita dixerimus) decretum tibi, quò minus mos geratur, non obstet: sed quod quęris, tibi largiter suppetat. Sed quoniam ea adhuc uix notata prima in forma sunt, neque Georgius morte occupatus, ea elimare, & meliore nota conscribere potuit, primùm curabimus ut prius quàm edantur, censeantur: & in eum ordinem quem prætendisse Georgius uidetur, redigantur, moxq; ita absoluta ad te mittentur. Vale.

ANGELVS POLITIANVS BARPTOLEMAEO CHALCO SVO S. D.

AGo tibi gratias ingenteis, quòd de Merulæ scriptis edendis rem confeceris ex animi nostri sententia. Ludouico autem, sapientissimo pariter, humanissimoq; principi quantopere debere me, uel hoc ipso nomine sentiam, non explico: tantum enim mihi ille tribuit, quantum ego uix optare unquam ausus. Nam & antea supprimens, & nunc emittens, honori præcipuè meo consultum uoluit. Sed quid ais, animaduertisse eum de meis literis, molestè me laturum si publicarentur? An ego unquam aliud precatus, quàm ut copia fieret audiendæ accusationis? Deniq; quos ego isthic habeo uicarios? Aut quid unquam cuiquam mandaui, nisi ut omneis machinas adhiberet, quò notæ

istæ de latebris eruerentur? An fortè amicus istic aliquid plus in mea re uidere se, quàm ego uidebam, credès, meumque animum spectans ex animo suo, quicquid uel egit inscio me, uel dixit, quod ego nollem? Expostulabo iniuriam, si resciero, quàuis ille sedulò, quamuis amicè, quamuis officiosè fecerit. Sed cui magis credendum, quàm tot epistolis meis uulgatis, contestatis: Latinè (ut arbitror) scriptis, & perspicuè? Quare apage quæso à me istam calumniam, quo nemo unquã fuit & confessioni paratior, & defensioni. Quò maiorem tibi nunc habeo gratiam, qui ut mihi utriusque fieret potestas, opera & autoritate curaueris. Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Iam in Merulanis reb. nihil melius sentio, ut qualẽ se effinxit, planè relinquamus, prꝫter historias & epistolas quasdã, sine aliis monumentis superstitem. Plautinæ quæstiones apparent nullę, cõmentarios in Iuuenalem uix illius fuisse crediderim, nisi ipse suos edendo affirmasset. Tu quidem rectè facis, qui ab eius nomine temperandũ statuisti, cuius retaxatio impietatem non effugeret, etiamsi Ludouici nobilissimi principis autoritas non intercessisset. Qui te amant, ut in literariam & communem rem pro consuetudine tua studium conuertas, magnopere cupiunt. Quippe id tuum erit, quod post te non desiderabitur. Vale.

ANG. POLITIANVS BERNARDO RICCIO SVO S. D.

Significas desperandã planè mihi esse publicationẽ Georgii Merulæ scriptorum, quòd friuola, quòd paucula, quòd imperfecta, quòd perturbata sint, & interlita. Sed à Corycæo tamen quodã tuis ais esse auribus insusurratum, reprehendi ab illo me quodam loco, quòd albæ lineæ prouerbium secus acceperim, quàm debui, uidelicet in bonam partem. Respondebo leuiter, & quod aiunt, suspensa manu. Nõ enim defensio grauis, ubi leuis oppugnatio. Græcum prouerbium celebratur, λευκὴ στάθμη, quod Aulus Gellius albam lineam transtulit. Possis tu tamen & amussim dicere, filum scilicet illud fabrorum, quod oblinitur rubrica. Valet ergo in eos prouerbium, qui sine discrimine dicũt aliquid, aut faciũt. Vt autem rectè dixerimus haberi odio malos omneis sine discrimine, sic rursus & amari bonos. Certè Socrates in Charmide Platonis, is qui nullius rei scientiam sibi præter amoris uindicat, albam se tamen esse lineam dicit erga formosos: propterea quòd omnes amaret ex ęquo. Quod idem transtuli ego prorsus ad hominẽ non doctũ quidem, sed amatorem tamẽ utcunque doctorum, cuius amori pudenter (ut mihi quidem uideor) iudicium, delectum, discrimenque detraxi, ne mihi scilicet ob eum quasi iam planè docto nimium dicerer tribuere. Nec amico tamen iniuriam feci. Nam uulgò quoque laudatorib. nostris dicimus falli quòd ament. Est uerò integrum, sicuti quidam referunt, hoc adagium, λευκῷ λίθῳ λευκὴ στάθμη, quod ita cõmodè uertas: In albo lapide, alba linea, uidelicet quæ nullum faciat discrimen. Id esse autem sic integrum in Cidalione Sophoclis, tam Græci quidam Platonis interpretes, quàm Suidas ipse (si qui modò hic unquam Suidas) non omnino malus autor, testati sunt.

LVDOVICVS MARIA SFORTIA DVX ANGELO POLITIANO.

Non est quod uerearis, Angele, ne tibi notam aliquam inurant, si supprimantur scripta, quę in te Merula parasse dicebatur. Tua enim opera minimè factum putari debet, qui non quæsiuisti ut occultẽtur: sed multis precibus per nostros agere apud nos non destitisti, ut ea in lucẽ ue-

nire pateremur. Quod scribere ad te uoluimus, ut hæ nostræ apud omnes testari possent te scripsisse, non modò nō futurum graue tibi, si in manus hominum uiri literatissimi scripta uenirent, sed etiam si ita pateremur, nobis te gratias ingentes debiturum affirmasse. Vale.

ANGELVS POLITIANVS LVDOVICO SFORTIAE, PRINCIPI SVO S. D.

NOn tam gloriæ meæ consulis, quàm tuę, quòd & ueritati suffragaris, & literarum professorē uindicas ab iniuria. Sic itur ad astra, mi princeps. Non enim tam solidam, tam ueram laudem uanæ prędicationes, quam sua cuiq; rectè facta conciliant. Sed tamen & rectè factorum memoria ipsa parum per se fida, nisi literarum testimonio roboretur. Equidem quantū tibi debeam, nec ipse ignoto, nec tu pateris ab alijs ignorari. Si tamen æstimas, quantum præstare tibi uolo, soluendo sum: si quantum ualeo, non sum. Vale.

LVDOVICVS MARIA SFORTIA ANGELO POLIT. S. D.

ANgele, si dum tibi operam damus, ut ueritas locum suum habeat, gloriæ nostræ consulimus, in lucro nobis labor noster est, & desideriū nobis sæpe pro te laborandi relinquitur. Est autem hic fructus eo gratior, quòd etiam præter expectationem contingit. Satis enim putabamus, si dum mutuè præstitimus officium nostrum, in eo consuetudo nostra nō intermitteretur benignè cum omnibs agendi: quanquam id etiam tecum libentius agebatur, cuius uirtus & doctrina iam diu nobis nota est, & in quem beneficium nostrum esse semper optauimus. Itaq; iam plus est, quàm quod spectabamus, si cum tuo etiam nostrum beneficium coniungitur. Te autem soluendo esse nobiscum, & dum quę potes agis, ducimus: & plura tibi uidemus superfutura, cum solueris, q̄ ea erunt, quæ soluendo quod debes, impenderis. Vale.

PHILIPPVS BEROALDVS ANGELO POLIT. S. D.

QVòd Merula imposturam fecerit posteritati, minimè miror. Sic enim gloriosi milites facere consueuerūt, qui uerborum strepitu uigentes, reflaccescunt. Nimirum egregius hic noster imperator, dum Centuriarum impetum impatibilem minitatur, nondum decurias in acie collocauerat: & dum hastatos triariosq; terrificos cum solicitudine pręstolamur, uix roratios, accensos' que centuriauerat. Sed iam uiuat, ualeat' que Merula apud manes cum sua canina facundia, qui ut bellissimè uerissimeq; scripsisti, iam perierat, nisi perijsset: prout sementē fecisset, ita messem planè facturus. Quod ad nos attinet, scito mi Politiane, te hic propè plures q̄ isthic habere fauissores, buccinatoresq; tuæ politissimæ eruditionis, quæ ueluti frutex odoratissimus fragrat inenarrabilem quandam suauitatem. Scribo quod sentio, sentio quod scribo, cōcordat calamus cum corde, lingua cum animo. Vale.

ANG. POLITIANVS LVDOVICO BOLOGNINO EQVITI, AC IVRECONSVLTO BONONIENSI S. D.

VEllem, Ludouice uir clarissime, cæteris quoq; Iureconsultis, quæ tibi est corrigendis restituendisq; legibus in ueram atq; eam ipsam lectionem, qua ab Imperatore Iustiniano publicatæ sunt, & olim fuisset, & nunc esset diligentia. Non enim nos puderet multorum quæ tum ridiculè, tum perperam leguntur in legibus, sed emaculata omnia, & uera haberenť. Scripsisti tu superioribus diebus ad Laurentium Medicem, ætatis nostræ Mecœnatem alterum. nam ut Romanus ille Mecœnas consilio, diuitijs, opera fauebat sui seculi literatis uiris, ita & hic noster facit; quandoquidem doctos omneis

doctus

doctus ipse iuuat semper, sustentat, alit, dat munera, prodest omnibus studiosis. Scripsisti, inquam, ut legem quartam, titulo de uerborum obligat. De Pandectis quæ olim Pisanæ fuerunt, nunc Florẽtinæ, ad unguem exscriptam ad te mitteret, propter contextum eius §. Cato in uulgatis exemplaribus incuria temporũ deprauatum. En igitur ea tibi ex ipso archetypo eius ipsius Laurentij Medicis iussu excerpta à nobis summa fide. Est autem liber characteribus maiusculis, sine ullis compendiarijs notis, sine ullis distinctionibus, nec Græcus, sed Latinus: uidelicet ille ipse, quem inter cæteros publicauit Iustinianus, quod et hoc pulcherrimũ in fronte libri græcum epigramma ostendit.

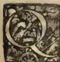
βίβλον ἰυστινιανὸς ἄναξ τεχνήσατο τήνδε
τὴν ῥα τριβωνιανὸς μεγάλῳ κάμε παμβασιλῆϊ,
οἷά τις ἡρακλῆς πανταίολον ἀσπίδα τεύξας,
ᾗ ἔνι μαρμαίρουσιν ἀγάλματα πάντα θεμίστων
ἀνθρώποις, ὅσ' ἀσίης τε, δρυκτάτης τε λιβύσσης,
εὐρώπης τε πέλοντα ὅλῳ συμπάνδεω κόσμῳ.

PAVLVS LIBRO DVODECIMO AD SABINVM.

EAdem dicemus, & si dolũ abesse à te hæredeq; tuo stipulatus sim, & aut promissor aut stipulator pluribus hæredib. relictis decesserit. Cato libro 15. scribit pœna certæ pecuniæ promissa, si quid aliter factũ sit mortuo promissore si ex pluribus hæredibus unus contrà q̃ cautum sit fecerit aut ab omnibus hæredibus pœnam cõmitti pro portione hæreditaria aut ab uno pro portione sua. ab omnibus si id factum de quo cautum est indiuiduũ sit ueluti iter fieri, quia quod in partes diuidi non potest ab omnibus quodammodo factum uideretur: at si de eo cautum sit quòd diuisionem recipiat, ueluti amplius non agi tum eum hæredem qui aduersus ea fecit pro portione sua solum pœnam cõmittere. differentiæ hanc esse rationem quod in priore casu omnes cõmisisse uidentur, quod nisi insolidũ peccari non poterit illam stipulationem per te non fieri, quò minus mihi iure agere liceat: sed uideamus ne non idem hic sit, sed magis idem quod in illa stipulatione Titiũ hæredemq; eius ratum habiturũ: nam hac stipulatione & solus tenebit, qui non habuerit ratũ, & solus aget à quo fuerit petitũ, idq; & Marcello uidet, quamuis ipse dominus pro parte ratũ habere non potest, si is qui duplam stipulatus est, decesserit, pluribus hæredib. relictis, unusquisq; ob euictionẽ suæ partis pro portione sua habebit actionem: idemq; est in stipulatione quoq; fructuaria, & damni infecti, & ex operis noui nunciatione, restitui tamen opus ex operis noui nunciatione pro parte non potest: hæc utilitatis causa ex parte stipulatorũ recepta sunt, ipsi aũt promissori pro parte neq; restitutio neq; defensio contingere potest.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER DVODECIMVS.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI PICO MIRANDVLAE SVO S. D.

QVANTOPERE me semper, dum uixit, Hermolaus Barbarus dilexerit, quantum' què ego illi uicissim tribuerim, notum tibi mi Pice: qui ita utrumque amabas, ita rursus ab utroque amabaris, ut sicut uterque se esse apud te primum, sic tu primum te esse apud utrumque existimares. Adeo' que singularis hic inter nos amor alios delectabat, alios rursus perstringebat, ut qui unum uel laudabat è tribus, uel uituperabat, idem sibi cæteros uel laudandos esse, uel uituperaudos arbitraretur.

Edidit ille paulo antè quàm diem obijt, opus (ut scis) elegans, & eruditum Plinianarum castigationum: quo in opere, quantum equidē æstimare possum, iuuit apprimè rem Latinam: siquidem multum ingenio nisus, & studio uetusta diligenter exemplaria contulit, & autores utriusq; linguæ penè omnes aduocauit. Libertate autem usus est omnino aliqua, sed modesta, nec tam in alios, quàm in se quoq; ipsum: multa enim posterioribus confutauit, quæ prioribus cōmentarijs defendisset. Ita (quod ego in primis laudo) nihil sibi prius esse fide putauit agenti negocium posterorum, qui sententiam de nobis sine gratia, sine inuidia laturi sunt. Sed in me unum tamen paulo fuit indulgentior: ubi enim occasio laudandi, nominatim me citat: ubi rursus dissidet, rem refellit ipsam, nomini parcit. Et cupiebam defensionē omittere, quoniamq; sunt utriusq; nostrū scripta in manibus, doctiorum iudicio relinquere. Sed occurrunt interdum scioli quidam, malè inaugurati literis, qui pro damnato accipiunt, quicquid non protinus defendatur. Quocirca tu mihi nunc adeundus, mi Pice, doctorum omnium doctissime, non quidē ut iudex, sed ut arbiter honorarius, qui uidelicet inter amicos disceptantes litem dirimas. Defensus à nobis Cicero est, quòd Endelechiam sic exponat, motionem quandam continuam & perennem. Placet hoc Hermolao, ueteremq; suam reuocat sententiam. Censet autem nihilominus Entelechiam scribi t litera oportere, quod in hanc uertere d soleant Attici. Tum id autoritate Luciani tuetur, & grammaticorum quorundam ignobilium, qui de Dialectis conscripserunt. Cæterùm si Luciani uerba ipsa græca perpendas, nihil ibi aliud inuenias, nisi furtum obijci t literæ, quòd ea quæ sit Endelechia, uocare malit Entelechian. Quare cùm constet apud omneis uocabulū id ab Aristotele primitus fuisse cōfictum, non dubiū est, quin Endelechian, quod prius fuerit, non Entelechian, quod posterius, & autor ipse protulerit, & autorem Cicero secutus. Apparet autem nasutissimum hominem Lucianum carpere indoctos iam tum linguæ philosophos, qui dum uocem contaminant, etiam intellectum non assequerentur: quem tamen Luciani salem parum degustantes, quicūq; isti insipidi literatores, ad Attici sermonis discrimina detorserunt. Quod & ipsum tamen Hermolao quoq; non fauet, quando utrunq; in confesso est, & autorem fuisse uocis eius Aristotelem, & in d locum, t literam successisse. Nec ego tamen, quod ille (ut uideo) putauit, occasione abutor deprauati exēplaris. Nemo igitur me magis defendit, q̃ qui sic accusauit. In Tetraonibus uerò mecū planè sentit aduersus Erythrotaonas, g tamen insertat, & scriptos calamo Plinianos aduocat codices. Ego uerò contrà tam Suetonianos profero, q̃ etiam Plinianos, sed uetustos utrosq;, quales in Medicæ quoq; gentis bibliotheca patent. Nam tetrax apud Athenæum lib. 9. nihil ad Tetraonas. Illi enim à Plinio dicuntur absoluta esse nigritia, & quasi coccinis superciliis, quidāq; tamen uulturū colore. Tetracē uerò porphyrioni similē tradit Athenęus, eiusq; uolucris admiraт τὸ εὐανθὲς, quasi picturatum significans, & floridū, quod Hermolaus forma conspicua conuertit. Tum pendêre utrinq; ab auribus paleā, sicut gallinaceis ostēdit. Paleam enim interpretari τὰ κάλλαια malo, q̃ quod Hermolaus cristas. Melos quoq; defendi apud Persiū posse putat, autore in Hymnis Homero: quasi uerò nō constet hymnos istos, quos etiā uatis esse Homeri quidā dubitant, plurimis esse locis mendosissimos: quod & Demetrius Chalcocondyles in præfatione quadā sua conquerit. Scio aūt uersiculum citari quendā malè cōpaginatū de hymno ipso, puto in Mercuriū: quē ob id opinor, Hermolaus ipse nō citat, quoniā uidelicet in eo fides uacillabat. An igit cum uniuersis Gręcorū latifundijs unus iste infamis angulus cōferetur? nec quicq̃ profuerit, q etiā tum cū locū ipsum

ipsum tractabamus, friuolis istis autoritatib. occurrimus? Iam quòd Ascoperam nos inuenisse putat in codicibus antiquis, non meminit ad liquidum. Sicut enim scopa est in peruulgatis exemplaribus, ita in uetustis Ascopa. Quod ipse tamē ob id rectum putat, quòd eo sit usus Hieronymus: nec autē animaduertit idem esse utrobiqꝫ lubricum mendum, nec Græcum tamen probari Ascopa, nec Latinum. Cæterùm secunda editione quasi priorem sententiam pertæsus, Græcos quoque allegat autores, apud quos Ascoperam reperisset. Illud etiam quidam pertinere ad nos contendunt, quòd Dionysium nō à Prisciano, sicuti ego prodideram, sed à Rhemnio Fannio conuersum dicit. Verùm quoniam nec argumentis hoc ille, nec autoritatib. obtinet, & æquo iure utimur omnes in literis; ad noua pariter & uetusta, quæ indicari possunt, exemplaria prouocamus. Illud equidē miror, quòd ut Theodorum Gazam defenderet à nobis in suada reprehensum, cui tamē nec ipse pepercit, mella nescio quæ poetica miscuit, quæ nihil omnino (ut uidetur) ad rem. Deniqꝫ ista sunt ferè, in quibus aliter quàm nos Hermolaus noster prodidit: cùm tamē idem pleraqꝫ inuenta nostra nunc edito, nunc suppresso nomine tuetur. Declarāt hoc illa quę de Bœotia, de Crambe, de Oaxi, de Cicuta, de salutis augurio, de Hecale, de Prœtidibus, de Causarijs, de Harpocrate, de Ocno, de Priapeis, de Philyra, de Poppysmo, de Catulliano passere disputat. Quin idem, quæ fabulatus ego cum eo Florentiæ inter cœnam de solstitiali herba, de Elutriato uellere, sed & de Dioscoride domi tuæ sum, retulit in hoc ipso statim libro mei honoris causa. Quanquam ego inibi tamen etiam Dorcada nō recipio. Sed cum mihi pleraqꝫ omnia placeant in Hermolai scriptis, tum illud in primis, quod utiqꝫ sentit, quanta in perplexitate uersemur librorum enarratores, quos & barbaria confudit, & ueritas obscurauit, ut uituperandi non sint, quorum etiam sedulitas retrahere illa non potest, quæ maioribus nostris (ut Varro inquit) ademit obliuio fugitiua: digni magis æternis honoribus, qui hæc assequi, tam remota, tamqꝫ obliuia quoquo modo potuerūt: quò minus ferendi, qui uel se, uel alios refelli talibus in rebus ęgrè ferunt. Contrà ego profiteor tam magis reprehensoribus debiturum, quàm magis errasse me docuerint. Etenim, ut idem testatur Marcus Varro, non si non potuero indagare, eo ero tardior, sed uelocior ideo, si quiuero. Non mediocres enim tenebræ in sylua, ubi hæc captanda. Tantum illos nec ferre interdum, nec dissimulare possum, qui de me tacēt, & mea suppilant. Vale mi Pice. In rusculo Fæsulano, sexto Nonas Maias, M.CCCCXCIIII.

ANGELVS POLITIANVS PICO MIRANDVLAE SVO S. D.

Vàm uellem te quoqꝫ hodie nobiscum Paulus Vrsinus inuitasset ad epulas, uir ut in omni militari gloria celeber, ita nec abhorrens à literis, nec à literatis. Filiolus est illi Fabius undecim natus annos, insigni cùm pulchritudine, tum uirtute. Flaui puero crines in terga molliter fluentes, alacres oculi, facies liberalis, uultus ingenuus, status elegans, decorus habitus, atque is militaris. Vt ergo discubuimus, canere quædam iussus notata Musicis accentiunculis carmina simul cum peritis alijs, statim suauissima quadā uoce sic in aures nostras illapsus, imò uerò in præcordia est, ut me quidem (cæteros nescio) penè extra me rapuerit, certè sensu tacito diuinę prorsus cuiusdam uoluptatis affecerit. Pronunciauit heroicum deinde carmē, quod ipsemet nuper in Petri Medicis nostri laudem cōposuerat. Id ab ipso reuera, nō (quod ego tamē suspicabar) ab alio factū, signis euidentissimis, argumētisqꝫ postea cognoui. Rogas quale carmē: quale ferè nec meū dici sanus recusem. Vox ipsa nec quasi legentis, nec

nec quasi canentis,sed in qua tamen utrunq; sentires,neutrum discerneres: uaria tamen,prout locus posceret,aut æqualis,aut inflexa, nunc distincta,nunc perpetua,nunc sublata,nunc deducta,nunc remissa,nunc cōtenta,nunc lenta, nunc incitata,semper emendata,semper clara,semper dulcis,gestus non otiosus, non somniculosus,sed nec uultuosus tamen,ac molestus. Rosciolum prorsus aliquē diceres in scena uersari.Postularunt subitò quidam carmen ut illud in prosam retexeret,& oratione soluta totum rursus ut argumentum colligeret.Cunctatus paululum quasi deliberabūdus cœpit mox dicere,uerecundè quidē,sed tamen admirabiliter. Et fluebant ex ore tenello uerba lectissima,tanto cursu, quantum facilè nec stylus ipse suppeditat.Miraris hæc Pice? dabo aliud maius,maiusq; quod mireris.Impleuerat hoc iam munus,& eum pater iusserat ibidem cibum capere stantem: non enim solet aliter.Iam secundæ mensæ,cum proponere iubeor, quot & quæ argumenta epistolarum uelim, quas ille simul pluribus dictaret extempore, proposui quinq; duntaxat(non enim plura libuit,ne fortè puerum fatigarem,plura tamē ille blandè adhuc deposcebat) sed quæ proposui nata ibidem statim sunt uaria,noua,quædamq; ridicula,sic ut ad ea comparare se prius non potuerit.Collocati quinq; igitur per ordinem librarij cum stylis,& pugillaribus, excepturi q̄d ille dictasset.Consistit in summo puer terram intuens modestè,cogitat aliquantulum,mox tamē oculos attollit,imperat ei qui summus consederat,ut iam scribat: ubi pauca dictauit.innuit & secundo,dictat & huic alterum argumentum, pergit ad cæteros deinceps,donec ad infimum: rursus quoq; ad primum reuertitur sarciens quod omiserat,fulciens quod pependerat: dissidebat ibi nihil, claudicabat nihil.Ita sæpius in orbem remeans,epistolas uno tempore (quis credat?) quinq; absoluit.His actis equos conscendimus,ut concurrētes hastatos, inq; ijs Petrum Medicem nostrum spectaremus.Ibi res accidit,quæ sicuti me statim maximè turbauit,ita diuinitatem penè quandam postea pueri huius ostendit. Vehebaē equo Fabius,quo plurimùm delectatur,pulcherrimo illo quidem,sed qui nimium freno repugnet.Hoc persultare campum solet,hoc decurrere,citat,flectit, ut scienter,ita ferociter.Ibat ergo mecum sermonibus captus,ac fabulis inhians literatis, auresq; mihi penitus,animumq; dediderat,cum repentè collapsus equus in limite quodam super equitem ruit ipsum resupinus.Clamat puer, quiritatur,ut in extremo periculo: accurrunt undiq; famuli, pro se quisq;, subleuant: quorum unus etiā dum salit incautius,sibi miser crus defregit. Plena omnia tumultu, me terror, horror,obstupefecerant.Pater adest,hortatur animo bono sit. Ille ubi patrem uidet (ut generosi spiritus facilè indolem cerneres) nullum ultrà clamorem, nullos gemitus edere,tantum hortari pedetentim,cautimq; agerent,ne fortè ipsum grauius,dum consurgere conatur, equus affligeret. Abscisa igitur cingula iacenti equo,subtractusq; ita Fabius,nobis multū pauefactis,incolumis restitutus:quanquam tamen uexatus nonnihil,atq; ob id in ædibus deinde relictus.Ego uix mei compos,omisso spectaculo,nec mihi ipsi adhuc de salute pueri satis credens, domum sum reuersus, penè attonitus, ac periculi tanti metu quasi præsentis exanimatus.Habes diei unius historiā de Vrsino Fabio, qui si superstes fuerit, ætatisq; numeros(quod ille sinat Deus)impleuerit,si iam quo gradu cœpit,ad excellentē gloriam perrexerit, auguror euasurū talem, qualis tu solus mi Pice nostro seculo esse uideris:hoc est,ut eum quoq; propter admirabilem uirtutem mortales omnes, tanquam si cœlitus demissus, uenerentur. Vale.

ANGELVS.

ANGELVS POLITIANVS PICO MIRANDVLAE SVO S. D.

QVòd honoris mei causa tu quoq; sederis inter auditores meos, non habeo gratiam. Nam si placui, iam retuli: si non placui, nec debeo. Vale.

IOANNES PICVS MIRANDVLA ANGELO POLITIANO S. D.

NArrabas mihi superioribus diebus, quæ tecum de ente, & uno Laurentius Medices egerat, cum aduersus Aristotelem, cuius tu Ethica hoc anno publicè enarras, Platonicorũ innixus rationibus disputaret, efficaci adeò uir ingenio, & multiformi, ut uideat factus ad omnia. In quo illud præcipuè admiror, quòd cùm sit semper in republica occupatissimus, quasi tamẽ otiosissimus literarium semper aliquid aut loquitur, aut meditatur. Et quoniam qui Aristotelẽ dissentire à Platone existimant, à me ipsi dissentiunt, qui concordem utriusq; facio philosophiam: rogabas quomodo & defenderetur in ea re Aristoteles, & Platoni magistro consentiret. Dixi quæ tunc mihi in mentem uenerunt, confirmans potius quæ tu Laurentio inter disputandum responderas, quàm nouum aliquid afferens. Sed non tibi hoc satis. Efflagitas enim, ut quanquam de ijs fusius in ipsa, quam adhuc parturio, Platonis, Aristotelisq; concordia sim scripturus, breui tamen ad te cõmentariolo perstringam ea, quæ tunc tibi coràm de hac quæstione sum locutus, cùm fortè & Dominicus Beniuenius adesset, utriq; nostrũ pro sua & doctrina & integritate charissimus. Ego uerò negare tibi quid possum, in re præsertim literaria socio penè dixerim indiuiduo? Liceat autẽ mihi per te linguæ politioris uindicem uerbis uti quibusdam, nondum fortasse Latij iure donatis, quæ tamen ipsa rerum nouitas, & quædam propè necessitas expressit, nec elegantioris styli lenocinium quæras: ut enim Manlius inquit, Ornari res ipsa negat, contenta doceri. Vale.

ANGELVS POLITIANVS PICO MIRANDVLAE SVO S. D.

ARsi penè semper, nimis improbè forsitan, sed arsi tamẽ semper studio famæ perpetuæ, sic ut pro nihilo diuitias, dignitatem, potentiam, uoluptates habuerim, si cum superstite gloria conferrentur: sed quoniam quæ scribebam, uix etiam uetustatem nominis pollicebantur, extitisti tu Pice, qui, quod ego mihi non poterã, præstiteris, dedicato cõmentario de uno & ente (sic enim titulum facis) in quo riuos per Lycium decurrentes, & Academiam reuocas ad uerum caput, & cum philosophia magis una quàm gemina nostram quoq; theologiam copulas. Quod igitur iam Glauci gramẽ requiram uicturus æternùm per te, sed & tecum? Narrabit autẽ quandoq; posteritas, fuisse olim Politianum quendam, quem tanti fecerit ipse quoq; Picus, omniũ doctrinarum lux, ut ne librum quidem nuncupare illi pulcherrimũ de rebus altissimis dubitauerit. Ago itaq; tibi gratias pro immortalitate, sed immortales. Vale.

ANGELVS POLITIANVS PICO MIRANDVLAE SVO S. D.

CElebrauit hodie nostra iuuentus equitum certamen, hastis concurrentium, quo mihi spectaculo carere penè non licebat, certè non libuit. Etenim pleriq; certatorum de schola nostra prodierant, tu tamen à me solos fieri poetas, aut oratores putas: at ego nõ minus facio bellatores. Et uicerunt omnino quos optabã, Petrus Medices, ac Laurentius Tornabonus, noster uterq; non discipulus modò, sed & alumnus. Duplex ibi palma, prioremq;

Petrus,

Angelus Politianus

Petrus, alteram Laurentius abstulit, sed insigni tamen populi totius acclamatiõe, plausuq; multiplici: uidelicet admiratio quædam suffragabatur, quòd primæ nobilitatis iuuenes alias in toga & foro conspicui, cum militib. exercitatissimis con currerant, & eos in ipsorum (quod dicitur) arena superauerant. Scis autem quàm gratus multitudini sit, & ciuibus, Petrus noster, non minus iam sua quàm familiæ gloria, scilicet in quo patris ingenium, patrui uirtus, patrui magni humanitas, aui probitas, proaui prudentia, pietas abaui reuiuiscit: omnium uerò maiorum suorum liberalitas, omniumq; animus. Sed & ipsi Laurentio mirè fauetur, non ob opes modò, & nobilitatem, quanq; ob has etiam: uerùm multo magis quoniã cum Petro assiduus est, utpote consanguineus, utpote simul educatus, utpote fidissimus. Itaq; sicuti rem nummariam curat eius uniuersam diligenter, cautè, fideliter, ita diligit ipsum uehemẽter, sic tamen ut & colat & imitetur. Est enim Laurentius quoq; doctus admodum lingua utraq;, poetarumq;, uel ex tempore. Dat & Musicis operam, uires etiam corporis exercet, omniaq; feliciter, uni Petro longè con cedens, id quoq; feliciter, ut qui plus ei fauet etiam q̃ sibi. Deniq; cum recesseris à Petro, nihil apud nos inuenies Laurentio placidius, mansuetius, dulcius, nihil etiam blandius, humanius, benignius, postremò nihil modestius, candidius, amabilius. His igitur artibus celeberrimi iuuenes fauorem colligunt, plausus excitãt, acclamationes eliciunt. Optarem profectò tu quoq; adfuisses nobiscum: quanq; popularia ista uos philosophi magni contemnitis, mihi tamẽ philosophastro adhuc uenia dabitur credo, si pluris id spectaculum feci, quàm tuum quoq; conuiuium. Tu certè, cuius hodie uocatores fefelli, scio dabis facilè: nam (si te noui) non minus libenter hanc à me accipis epistolam, quàm me accepisses conuiuio. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI PICO MIRANDVLAE SVO S. D.

CVm superioribus diebus enarrarem Florentinę iuuentuti Rusticũ nostram, cui tu quoq; poemati nõnihil tribuis: & ad eum iam locum deuenissem, quo lunares dies Hesiodũ secutus, alios aliis aut inspectionibus, aut operibus tribuebam: dubitare mecum cœpi doctissime Pice, nunquid istiusmodi tam ueteres obseruationes à naturę causis, an à uulgi magis credulitate profectæ sint. Quare quoniam tu nunc librum cùm maximè com ponis aduersus astrologos, multiplici doctrina, magnisq; argumẽtis instructum, quibus hęc esse uel propria, uel certè finitima uideri possunt, adeundus pręcipuè mihi es, qui præscribas quatenus his antiqui uatis legibus, quas iam nostras imitatione fecimus, obtemperandũ sit. Ac ne tibi grauioribus, & quasi sanctioribus literis occupato, requirendi, relegendiq; Rustici poetæ onus imponam, breuiter hac epistola complectar, & quid ille prodiderit, & quas ego uel rationes, uel cau sas partim de Procli, cæterorumq; lectione, partim uerò de mea coniectura posse uidear afferre. Summa igitur est Hesiodi partitio, dies ut alios admittat uel ad inspiciendum, uel ad efficiendum, rursus ut alios uelut emortuos prætereat. Tres tamen Iouis appellat, ut primum diem mensis, quartumq;, & septimum. Primũ puro, quoniam princeps unitas numerorum, principiumq; omne diuinũ (sicuti Plato docet) ex quo mensis apud Orpheum μονόχρ@ μόχ@ dicitur. Quartum uerò quoniam in eo rationes omnes musicæ continentur, quæ de numerorum propor tionibus euocanẽ, quarum prius in unitate semina latitabãt, ex quo ueteres eum Pana uocabant. Septimum deniq;, quoniam solũ hunc numerum producit unitas, qui tamen & quaternario congruit, propter quadruplam proportionem, quæ

quæ uidelicet in unitate, binario quaternarioꝗ reperitur, & omnino inter hos numeros Arithmetica est proportio: sed quaternarium nuptijs accõmodat, quoniã de binario nascitur, siue cõponas eum, siue ducas in se. Porrò binarius fœcundus appellatur: estꝗ duntaxat inter duos matrimonij copula, quod illa tamen quam diximus harmonia præ cæteris indiget. Sed & denarium constituit quaternarius, modò partes ipsas inter se iunxeris, qui primum limitem cludit, ac perfectissimus habetur. Iubet item uates quarto die naues ædificari, fortasse quoniam solidi natura quaternario debetur, sub quo uidelicet tria, superficies, linea, punctum comprehenduntur. Idemꝗ primus est numerus pariter par. Nec à nauibus construendis abhorret harmonia, sic ut Homerus Harmonidem quendã putetur ob id appellasse. Septenarium tamen etiam sacrũ uocat Hesiodus, ut in quo natus Apollo sit, ut ipse ait, atꝗ ob id arbitror cõstare septenis fidibus Apollinis lyram. Sextum puellis inutilem, maribus generãdis utilem perhibet. Credo quòd à binario ternarioꝗ nascitur, hoc est, à fœmina, masculoꝗ: in eo masculus tamen pollet, ut ex cuius partibus ipse resultat. Itaꝗ tum maximè castrare agnos iubet, ut planè uidelicet emasculentur, sed & includere septis pecora, quo scilicet perfectus numerus (talis enim senarius, etiam ut suis æqualis partibus) ipsum quasi recenseat numerum. Cauillis etiam, mendacijs, blandimentis, & clancularijs omnino susurris hunc diem dedicat: quoniam lunæ facies ipsa quoꝗ tũc mentitur, utpote quæ diuidua uidetur, cum tamen ex æquo lumen, umbramꝗ non habeat. Octauum laudat, ut operibus efficacem, suibusꝗ tamen, & bubus castrandis accõmodat. Est enim primus hic cubus, cuius interualla tria sunt: ideoꝗ Neptuno sacer, cuius insigne tridens, cui maximè uerres, ac tauri cæduntur: quoniam sistere impetũ creditur: itaꝗ contra terræmotus etiam colitur, atꝗ ob id ἀσφάλειος appellatur. Nonum uocat innoxium, pangendis arboribus aptum, gignẽdisꝗ liberis. Hic enim primus ab impari quadratus, in cuius etiam radice principium, medium finis'que sit: sed & componitur è cubis duobus, hoc est, ex unitate, & octonario: quorũ alter reuera cubus, in altera cubi semen. Tum sibi rursus adijciens unitatem, numerum creat plenissimum, quo limes ipse tandem numerorum primus excurrat, ut meritò tot eum priuilegia genituris incrementisꝗ præfecerint. Vndecimũ messi, tondendisꝗ lanis: sanè quoniam secundi limitis initium, quo lunæ maximè lumẽ augetur, idꝗ lumen ipsius esse uel pabulum, uel indumentum non absurdè dixeris. Huic tamen duodecimus præfertur, ut quòd initium præ se agat incrementi maioris: sed & numerus ipse nouenarium cum latere continet, repetitumꝗ senarium perfectum, sicuti diximus. Est uerò deorum quoꝗ numerus. Tot enim colligit Ennius geminis uersibus: hoc igitur telæ cõgruit, ut cuius causa tonsura peragitur. Igitur in hoc araneus (ut ipse ait) fila sua net, in hoc & ex aceruo formica prædatur. Castrari quoꝗ mulos eodem præcipit. Mulis enim lunam fabulant inuehi: bos quippe soli sacer, asinus typhoni, qui terrestris deus. Inter hos media luna est utriusꝗ particeps, hoc est, obscuritatis, & luminis. Sed & numerus est hic primus impariter par: itaꝗ progressum quasi sistit, quod & domitor facit, & ut mixtus numerus, ita mixtum est animal. Tertiusdecimus conserendis arboribus idoneus, quòd (ut ait Plutarchus) insita uis radicibus pleniore iam lumine diffunditur. Idem seminibus iaciendis incommodus, quòd iactum semen pluuijs magis adiuuatur, ut computrescat & germinet. Quartusdecimus & ipse sacer dictus, fœminis gignendis, bubusꝗ, & ouibus, prætereaꝗ mulis, canibusꝗ mansuefaciendis laudatur, in quo sit & dolium degustandum. Diues hic luminis uidelicet, ut in quo luna sub occasum solis oriatur. Tenet & dimidiam partem numeri, quo

suum luna peragit orbem. Perfectio uerò circuli totius in semicirculo, præsertim tamen in luna, cuius à medio sint incrementa utrinq; & decremēta, & humidius lumen est, ideo fœminis conuenit. Ita sextusdecimus quoq; maribus magis quàm fœminis congruit, quòd est eius tepidius tunc, & minus humidum lumen: unde nec habilis plantationi, quòd germina non euocet. Nec idem nuptias amat, ut in quo sol à luna procul abest, ut ob id Athenienses lunæ silentio Theogamia celebrarēt, quasi naturales hæ sint nuptię, cū sol ac luna coeant. Decimoseptimo cędi arbores tempestiuum, quòd decrescere luna incipit, & humor qui cariem faciat, imminuitur. Comportari quoq; iubentur in aream fruges: quoniā uenti post plenilunium surgant, quibus à grano palea ipsa, & gluma discernantur. Vndeuigesimi pomeridianum tempus duntaxat in transcursu laudatur, quòd tunc Atheniensium more ciuitas lustrabatur. Vigesimus ideo magnus opinor uocatus, quòd è tribus portionibus ipse duas occupauerit. In quo gigni prudentes ait, & gnaros: fortasse quoniā satis ille doctus haberi potest (ut sunt humana) cui plura sint perspecta, quàm ignorata. Vigesimusquartus mane quàm uesperi laudatur, fortasse quoniā uesperi iam uigesimæ quintæ coniungitur: ut enim quartas omnes laudat Hesiodus, ita quintas uituperat. In quibus errare furias, & uindicare periuria testatur. Hunc enim Pythagorei numerum iustitiæ tribuebant. Vetat autem uigesimoquarto die conficere animum curis. Non quòd idem cæteris quoq; diebus facere non sit utile, sed quòd sacris potissimùm diebus retinenda sit animi tranquillitas. Trigesimus quoq; laudatur, in quo fit lunæ coitus, qui ueritatis imago creditur, ut cuius propria sit unitas, sicuti mendacij multiplicitas. Præcipit igitur, ut opera inspiciamus, & cibaria familiæ diuidamus, hoc est (ut arbitror) quod Latinè demensum uocabatur. Tunc enim cessatur ab opere: quod & formicam facere dicunt. Est uerò uulgatum præceptum, quæ sunt usui faciendo operi, præparanda esse cùm uacamus. Sed processit epistola longius, & uides quàm multa comprehenderim, quàm paucis, quæ mihi tamen ipsi uix interdum probantur. Quamobrem te rogo, dicas ad hæc aliquid abstrusum, remotū, & (ut Horatij uerbis utar) insigne, recens, adhuc indictum ore alio, quod potes uel in epistolam (quod commodo tuo fiat) colligere, uel si hoc ratio studiorum tuorum non patitur, in aliquā nostram (sicut soles) longiusculam deambulationem conferre. Mitto etiam ad te Grǽcum hoc epigramma, quod effutiui nuper, astrologis istis tuis iratus, qui cum professiōe ipsorum rixantem, diutius etiam quàm uelim, ruri te remorant. Vale.

ANGELVS POLITIANVS BARPTOLEMAEO SCALAE SVO S. D.

EGi tecum liberius (ita enim soleo) qui quoniam tu culicē muliebri genere, quod cōtrà uirili decuit, usurpaueras in epigrammate, luserim sic extempore Culicis uerbis:

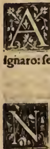
Non sum fœmina Scala nec Latinis,
Nec Græcis, ideo placet puella.

Quos tu meos uersiculos alijs eiusdem generis remuneratus es, bellis mehercules, & facetis, sed in syllaba tamen una & altera negligētibus, ut in quibus hoc sit: Congressum petis sic meæ puellæ. Rursusq́. Sed tu ni caueris, scio iacebis. Possis tamen in priore, sicuti ueteres illi solebant, cum fluerent adhuc lutulentiores, elidere s literam: quod hendecasyllabis tamen puto non licet, sicuti nec hexametris iam liquidioribus: nisi tu Grammaticis credis, parum doctè putantibus ita legendum esse apud Maronem: Inter se coijsse uiros & decernere ferro. Sed & illa uidentur

uidentur ἄκυρα, citare somnũ, bonam cutem ferire: sicut ἐσθίω λύκον, Pasce meas carnes, pro illo, uescere meis potius carnibus. Cæterùm, quoniã tu uersiculos ais istos ad imitationem te fecisse Græci cuiusdam epigrammatis, libuit etiam mihi nunc epigrammate græco tueri causam Culicum. Quod an quibusdam placiturum sit, nescio: imò planè scio non placiturum, quia non transmarinum, quamuis ipsi quoq; iampridem (sicuti uides) transmarini homines mussent. Vale.

Τοὺς κώνωπας ἐγὼ μᾶλλον πρέπει, εἴπερ ἄνδρας
φύντας τῶν γονίμων ὡς κύπρις ἐξ ὑδάτων.
καὶ μιμνζομένους ἀφροσπόρητον φῶτα
εἰρεσίῃ πτερύγων, ὥστ' ἴμεν δημοπότας,
τὸν κόσμον τ' ᾄδοντας ἐυφροσυνώσαικα, πλανάτην,
αὐτοὺς ἐξαναπαττῶν ἱεμένους σάρκων,
ἐς λέχος ἐμπιαίνοντας, ἐς αὐτοὺς πολλάκις μαζοὺς
κἀμφαφόωντας ὅλους ἄψεα θηλυτέρας,
ψαύοντας χειλῶν τε καὶ ἐκμυζῶντας ὀπωπὰς
μαρμαρυγάς, γλώσσης τ' ἠρέμα γευομένους
ἀγρύπνους, ἰταμούς, σκοπολεσχίας, ἆρα τίς ἀνδρῶν
ὅσσα τε κώνωπες δόγματ' ἄφραστος ἔχει.

BARPTOLEMAEVS SCALA ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Go iam errori illi meo, quo fœminino appellaui culicem genere, gratiam: & quod causam dedit tibi elegantissimo disticho illo hendecasyllabo admonendi mei, & mihi utcunq; respondendi. Fateor, uix putaui ut quicq; succederet adeò inexercitato, adeò id carminis genus ignaro: sed ridicula ego non minus forsan ipse ridiculus sum persecutus. Vale.

BARPTOLEMAEVS SCALA ANGELO POLITIANO S. D.

Nimis emunctæ es naris Politiane. Non scribuntur (mihi crede) nostratia hæc tibi, qui ad antiquitatem planè accesseris propius. Nos quoq; popularibus ista, & qui nostra hac mediocritate elimandi quæ scribimus, contenti sunt. Quid enim istis tuis eruditissimis auribus conuenire potest? Quid iudicium implere tuum quæso? Te tamen uide, ne quãdo uel iniuria acrior esse accusator scriptorum alienorum uideare, consuetudine docendi credo, qua Florentinam iuuentutem tot iam instruis annos, reddisq; pro uirib. meliorem. In hendecasyllabis in tuum culicem meis, nondum à me editis, quędã carpis festinantius, mea sententia, quàm grauem uirum deceat. Non quòd refugiam, fastidiamq; limam tuam, qua nihil accidere talibus in rebus quicquam potest optatius: sed nescio quomodo pręcox illa (ut ita dixerim) uilescere sic uidetur seueritas. Mitto uerò alia, quæ legeris postea forsan emendatiora. Illud rigidius à te castigatum est, quàm è re fuerit. Solet amor mutuus, etiam quę minus firma posita sint, ut quandoq; accidit, excusare & munire. Tu contrà, quod rectum est (ut mihi quidem uidetur) intorques. Citare certè mouere est, uerbum (ut puto) à cio per frequentiam significandi factum, unde concito est, & incito, & oscito, & excito, et alia huiuscemodi, in quibus est omnibus cõmouendi uis, qua nihil somno est magis contrarium: siquidem otio is ali solet, & quiete, quæ & ipsa somnus est, autore Vergilio, apud quem Venus placidam per membra quietem irrigat. Nõ satis uideo, cur citare somnum, non sit cõmouere, & turbare. Adde quòd quantũ

ego nouerim, nemo de somno inducendo sic ut tu interpres esse uis, nunc loquitur. Veruntamen si displicet, uelim mutes, fugate sit pro citare. Fit aliquando difficilis mutatio, si quid dempseris: ut quod quadret reperias, hic nihil negotij fuit. Non placet, pasco meas carnes, nec tam bonam cutem ferire. Non miror, delicatior gustus est tuus, uix apposueris quod sapiat. Etiam acipenser fatuus erit, si inciderit in tuũ palatũ. Sed paro hæc minus doctis, nõ Persio, quẽ & C. Lucilius nõ curat sua legere apud M. Tullium. Volo ego quoq; L. Decimũ, qui hæc omnino non cõtemnat. ut rideam, sic cum amicis in istis æstatis feruoribus, cum otiũ est, non quod posteritas custodiat & miretur, cudo, aut quod ditet informatores hos librorum, quorum tam cupidè quidam implorant operam. Græcum epigramma quod ad me misisti, tanta inopia linguæ est Gręcæ, uix uerbis interpretor, nedum elegantiam perspicere possim carminis, sed puto tuum est. Vale. Venit nescio quid in mentem de græco epigrammate, postquam hęc scripseram: uereor ne Venerem læseris, & eius filium ἀφροπότιδον, ut tu appellas: an ex aqua ortus culex, ut è mari Venus? Nisi Thaletem indicas, uix persuaseris: hyemis tempestatib. potius, aut ueris aquosis magis natura ortum oportuit: feructioribus magis æstibus nascitur, sæuitq;. An tu Amorem deum ita terrificum numen, atq; hominum culici confers? Vide ne tibi quoq; Palinodia opus sit, nec cæcus cantites. Quid age culici est rei cum mulieribus, id est, cum hominibus? Amoris is ludus est, non fœdissimi insectuli, natiq; in sterquilinijs. Naturam melius imitantur figmenta poetarum. Nam si ita libera fiant carmina, quid iam non carmen erit? Piscis mihi uidetur Veneri magis similis, si originis captes similitudinem. Si uolatus, Aquila: sanguinis uerò sugendi Hirudinis palma est. Nam & Vespertiliones quoq;, & Noctuæ, & id genus uolantes in tenebris aues, uidẽt per noctis umbras, arbitror & quidem culicibus minus obscuriter: magis forsan appositè cæcum induxeris, si Cupidini comparandum putas. Nam quòd ais eum mulierũ excitatorem, aduertas & hic licet, ne Comum tu alterum numen offendas, cuius officiũ id esse Græci putant. Neq; culice Cupido indiget adiutore, fratres habet sedulos eius officij ministros. Homini tu quoq; ipsi tandem in amando præfers culicem. Ridiculum est, dabunt ueniam. Sed tu uideris melius. Ego sic indoctè, sicq; amicè garrio. Iterum uale.

ANGELVS POLITIANVS BARPTOLEMAEO SCALAE SVO S. D.

OFfendit (ut uideo) te nimis, quòd in tuis uersiculis de culice quædã parum probauerim, quo etiam nomine me nimis acrem uocas accusatorem scriptorum alienorum: nec grauem satis uirum putas, quod festinantius carpserim, quæ nec dum fuerant edita. Tu negas ista tua scribi mihi, nimis uidelicet emunctæ naris, & cui sit fatuus uel acipenser. Vteris idem uulgata & publica iudicum reiectione, quæ fit apud Lucilium: sed & tentas quędam tueri contra meam sententiam, cùm de cæteris taceas: arcesq; deniq; à tuis etiam scriptis ipsam posteritatem, nec uel eis omnino parcis, quicunq; suas uigilias formis istis nouitijs excudunt. Post hæc tandem ludis in epigramma nostrũ; quod ad te græcè scripsimus. Pudet igitur (ut uerum fatear) me rescribere ad hęc tam leuia. Sed ut tibi satisfaciam, respondebo tamen. Offendi Scala te non oportuit amici magis officio, quàm, ut tu parum benignè interpretatus es, accusatiõe: scilicet qui secum non ita dixerit (ut est apud Horatium) Cur ego amicum offendam in nugis? quoniam uidelicet sequitur: Hæ nugæ seria ducunt. Nam quòd ita superscripsisti literis tuis, Angelo Politiano monitori meo, et patrono: quanq; subesse

subesse stomachus, & ironia quædã uideri potest insueto titulo, tamen ego libenter homo simplex agnosco: propterea quòd & monui te sedulò, & cõtra malè sen suros exhibui patrocinium. Quòd uerò edita negas, quæ iam publicasti, quodq; ab ijs me reijcis, quæ scripta mihi tua manu misisti, mox etiam epistola dicasti, nõ queo satis mirari. Sed nec festinantius carpsi, qui penè serò te ut emẽdares admonui, quæ iam periculosè uulgaueras. Iam quòd in me grauitatem desideras, nõ est molestum, uidelicet homo grauior etiam quàm uelles: ut cui sit res (etenim liberius iocabor) diu iam cum podagra. Sed & grauitatem prorsus aspernatur culex iste tuus, qui nobis materiam scribendi præbuit. Nec insipidus mihi tamen fuit acipenser (ut ais) imò rana, & gobio: quos te mihi non acipenserem posuisse, uel illud indicat, quòd & tu quædam ex ijs ipsis etiam conuiuator expuisti. De illo autem Citare frustra laboras, quoniam ne si mouere quidem somnum pro illo fugare dixeris, probabitur: sicuti nec autores ipsi fugantur, qui quidem citantur. Nec rursus qui fugatur exercitus, is ideo citatur. Vt autem bona crura, bonam formã puellæ dixerim: sic bonam cutem facilè non dixerim, sed nitidam potius, tenerã, beneq; curatam, quanquam hæc duntaxat impropria. Minus illud ferendũ, pasce meas carnes, quod tamen sine autoribus defendis. Ego certè ne triuialibus quidem literatoribus, ut ita loquant, permiserim: sicuti nec ut hendecasyllabos duodecim, tredecimq; syllabarum faciant, quales in tuis nõnullos reperies. Certè stridaculum tibi, & clangacem, quæ nunquam lecta sunt apud idoneos, ideo concedimus, quoniam Persio te non scribere testatis, & posteritatis negotium non curare. Sed heus tu, quæ tandem inuidia est, ideo quoniam tuas ipse prædamnaueris, nos uigilijs nostris fidere nonnihil, ac dare formis propagandas, quæ sic flagitentur, celebrentur, laudentur à doctis, eedemq; rursus (quod fortasse non minus optandum) ab indoctis uituperentur? Non enim (quod tu putas) operam nos librariorum, sed illi nostram potius implorant, dum suum compendium sectantur. Venio nunc ad epigramma, cuius elegantiã perspicere te negas (ut homo es modestus) ob inopiam Græcæ linguæ: sed putare tamen ais esse meum, quod in utrã partem mihi sit accipiendum, non uideo. Nec enim adhuc scio de nostro ingenio quid omnino sentias. Cauillaris tamen, & quasi totum mox uellicas argumentũ, uererisq; ne Venerem læserim, ne Cupidinem, quòd cum ijs culicem contulerim. Læserit ergo Troianos pariter Vergilius, quòd formicis: læserit & Græcos Homerus, quòd eos muscis comparauerit. Nec uerò putas ex humore natum culicem, quem Vergilius idem uocat humoris alumnum: cuiusq; gratia conopeum illud Aegyptijs militibus, utpote paludosis exprobratur: nec rursum quòd ęstate magis comparent, ideo nõ ex aqua nascuntur, nisi si stagna tam penitus ebibi credas. Illa certè nimis friuola, sed & nihil ad rem, quę tu de piscibus, aquila, noctuis, hirudine congeris. Non enim ideo non ex aqua culex, quia sit & piscis ex aqua: nec ideo non uolat ille, quia uolet altius aquila. Nec ἀφροιπότητος aquila, sed araneus uocatur ab Hesiodo. Nec itẽ abest à suctu sanguinis culex, quòd hoc sit magis hirudinis. Nam certè hirudini comparat amorem Theocritus, nec amorẽ creditur offendere. Deniq; eodem pertinent, quæ tu de noctua, quæ de Como subiecisti. Nos autem non piscem, non aquilam, non hirudinem, non etiam uespertiliones, & noctuas, non illum postremò comessationis deum, sed omnino ipsum tuum culicem tractabamus. Nec item si pastor quidem apud eundem Theocritũ, cæcum dixit esse amorem, propterea nos eum quoq; uelut exoculabimus, cuius etiam sunt (ut ait Moschus) ὄμματα δριμύλα καὶ φλογόεντα. Iam ne illud quidẽ absurdum est, ut homini culicem præferamus, quando hoc semel argumentũ susce-

peramus in amoribus:utpote qui columbis quoq; cedant,lepusculis,gallinaceis, cuniculis,passerculis.Nec si sit argumentum poetæ,contrà quàm natura ferat susceptum,ideo minus artis habebunt,quæ suscepto semel argumento respondeāt, quod & culex Vergilianus,& ipsa Homeri Batrachomyomachia declarant. Ac de ijs hactenus.Non enim satis mihi digna uidentur,in quibus opera diutius nostra ponatur,uidelicet ne fiat Elephantus è culice. Tantum illud addidero, nihil me habere obscurum,nihil fictum,nihil clancularium, nec eorum blandimentis præsentem capi,qui facilè obtrectent absenti.Placet enim mihi illud Homeri:

Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσιν
ὅς χ᾽ ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσὶν ἄλλο δὲ εἴπῃ. Vale.

BARPTOLEMAEVS SCALA ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Vix adducor ut credam hanc postremam, quam ad me misisti de culice epistolam tuam esse.Leuior est,morosior est,suspectior est, uanior tandem.Aliquis credo ex tuis discipulis, dum tu in penetralibus istis philosophię uersaris,& contemnis ista leuiora,id sibi muneris respondendi mihi desumpsit. Non sapit salem tuum, multa miscet, omnia confundit,nihil probat. Aut ego fallor, tuo nomine indigna est. Ferunt præ se tua nescio quid tuum,id est,expolitum,candidum,luculentum,elegans. Quid multa? Tuum. Tu quoq; si incideris in hendecasyllabos, una plus, altera' ue syllaba, meos esse scies, ut ego quoq; habeam meum aliquid. Vale.

ANGELVS POLITIANVS BARPTOLEMAEO SCALAE SVO S. D.

SI tibi reddita est illa ipsa epistola, quam dedi,nō est quod dubites,quin mea sit. Quæ si te tamē nimis læsit,in causa tuæ sunt aures,quas habes profectò nimis teneras.Soletis enim quidā blandiri semper inter uos, & quod dicitur,mutuum scabere: nos è diuerso sicuti uerum libenter audimus, ita facilè dicimus. Sed & clamas, penè dixerim rabiosius in epistolam meam,quo tamen ego non modò non offendor, sed & propemodum delector, ut qui uideam tui iudicij rem non esse. Nam de epigrammate si quæris quid sentiam, similimū cæteris tuis est,omnino (q̄d dici uulgò solet) eiusdē farinæ. Vale.

BARPTOLEMAEVS SCALA ANGELO POLITIANO SVO S. D.

HEsterno die uesperi redditę fuerūt mihi literę ex Fęsulano tuo:& quòd erat aliquid mihi cum podagra negotij,quæ dextram manum pro arbitrio(ut sæpe solet)cruciabat,nec tum quidem amanuensis alicuius copia erat,differebam in aliquod felicius tempus responsum. Iam cœnaueram, & captabam somnos attentus: prius uerò quàm cum somno uenirem in gratiam,uoluebam (ut fit cum aliquid curæ impendet)cum animo,sic respōdendo,sic agam,hoc sic diluam.Illud rectum est,& sapit barbatum magistrum. Sed nihil lædere Politianum potest.Nunc amicus est? num bonus uir? num etiam apprimè eruditus? Num ex Mediceo tandē cōmuni gremio, etsi meritis ualde dispatibus,fortuna tamen pari, si illa desæuierit? quod dij prius omen in hostes con uertant.Nō sunt monitis tuis teneræ meæ aures,auidas dixeris potius uelim.Nec me precor ex quorundam metiare exemplo, qui uel tantillo dicteriolo commouentur. Error meus fuit, si fuit illa epistola tua. Id enim satis iam superq; est, si tua est.Nesciui rectum uidere: quidam ex amicis,qui etiam ante me lectitarant (nam tu non signatas mittis epistolas) tuam esse enixè asseuerabant. Hoc sic agebam.

Nam quòd uerum & audire & dicere libenter solere uos scribis, ô faustam & felicem sortem. Perrarum est: at præclarum: neq; qui id audiat, aut ipse dicat, facilè inuenire est, hoc quidem tempore: nam ueritas odium parit, comico prouerbio: & hoc sic. Nam de epigrammatibus meis ut feras tu tuum iudicium, opus nõ est, neq; ea de causa ad te scripsi. Satis ipse quàm curta sint illa quidem didici, & quidã familiares monuerũt: si sim in meis iudex iniquior. Volui ludere tecũ amicè, ut mos est meus, simul ut tu lætior tuis fieres, qui tanto te superiorẽ facilè cognosceres. Illud mirabar, cum ridicula penè omnia sint in meis scriptis, te tamen nihil ridere, neq; tu ἀγέλαστος es, quod Græci uocant: qualis Crassus apud Romanos fuisse fertur, & apud nos una familia, qui inde cognominantur, quòd non rident. Sed arbitror, uos ueri auditores minus ridetis, nugarum magis comes risus est. Sic agebam & ista, & oblanguescere cœpit agitatio, sopore circumeunte. Itaq; ea omissa, dormiendo indulgebam & aucupandis & inescandis somnis, quos mihi difficiliores & morbus cum ille plus sæuit, efficere solet. Et ecce noctè ferè intempesta cum obdormissem tandem, multa prius cum morosissimo deo colluctatus, uenit ad me Merula: Et quid Scala, inquit, insanis? Tu cum Politiano certamen inis literarium? Letale est. Atq; illinc ego ad te umbra uenio. Misit me uerò Laurentius Medices ex alto cœlo, ut te sic admonerem, tibi subtimens. Cum hæc dixisset, cum umbra pariter somnus discessit. Mi Politiane uale. Non insaniã profectò gratis, audacior tu quidem es, pugnacior es, sternacior es: milesq;, & dux, neque ego resisto. Vale, & me serua amicum, & cultorem tui.

ANGELVS POLITIANVS BARPTOLEMAEO SCALAE SVO S. D.

Literas accepi tuas multo blãdissimas, in quibus receptui canis, ac multa repetens reconciliare te mihi studes, quo nihil accidere mihi quidẽ potuit optatius. Nam quis non tecum malit officijs, humanitate, gratia, quàm iniurijs, altercationibus, odioq; contendere? Nec ego profectò tam fuissem tuis respõdendo literis inciuilis, nisi te uiderim nimis agi iam præcipitem, non dico aduersus nos (nam de nobis facilè est) sed omnino aduersus eruditos omneis. Itaq; putaui beneficium tibi me facturum, si te tibi ipsi tanquam in speculo ostenderem, persuasionemq; istam sciẽtiæ falsissimam de pulmone reuellerem: quæ facit, ut super ætatis nostræ doctos homines etiã ueteres illos contemnas: quos tamen extra aleam tot seculorum consensus diu posuerit. Nõ enim credo reputasti fortuna dulci nimis ebrius, tantundẽ te descẽdisse in literis, quantum ascenderis in honoribus: ut compensatione quadam paria tecum literati fecerint. Quod ad nos attinet, nec aspernamur amicitiam tuam, nec inimicitias deprecamur. Tantum illud breuiter testamur, ut tu fortunam, sic nos te Scala feremus. Vale.

BARPTOLEMAEVS SCALA ANGELO POLITIANO SVO S.

Modestius, ut mihi uidetur, fecisti tandem, qui obsignatas ad me misisti literas. Puto enim inter alias quoque causas antiquæ huius consuetudinis signandarum literarum modestiam quoq; ipsam non in postremis locũ sibi uindicasse. Constituerã uerò modũ facere scribẽdi ad te, quia iratior semper in respondendo fueris. Sed uel Merulam interea potius q̃ ita modò uel amicitiæ uel antiquitatis causam indefensam siuerim. Mouit me uidelicet impudẽs, da ueniã, nescio q̃ appellẽ pacto, ista disputãdi cõsuetudo. Fingitis, refingitis, machinamini, demolimini, asseritis, diluitis ꝓ arbitrio. Quis quietus sit

quis non animo cõmoueatur? Appellant te quidem Herculem,neq; te inuito, quod audio,utputa qui tibi temporis huius monstra, præsertim quantum ad literas pertinet,superanda susceperis.O ego tardi ingenij, qui quid id rei sit nesciuerim hacterius perspicere.Nunc sensi,& uideo.Es tu quidem Hercules, uel multo etiam meliore conditiõe, quàm ille Iouis filius Alcides, quem imperij necessitas trahebat in periculum.Ille iussa adibat monstra, tu tibi ea confingis, instruisq;, ut superari à te queant.His demis arma,hæc eneruas uiribus prius, quàm aggrediare,etiam quæ nulla sunt: & quæ tu pro ingenio effinxeris,euicta à te trahis in popularem gloriam.Si placet, uolo & ego indere tibi aliquod cognomẽtum. Volo ut sis mihi Hercules factitius, nomen certè factum ex re, habiturum apud te quoq; autoritatem.Habeat ille sua nomina, habeat sacra, habeat cœlũ: nos hic fortuna nostra gloriemur. Quæso te bone uir, quid tibi cũ amicitia,quid cum inimicitia, cum ridicularia, ita ut nos fecimus, scribuntur ab amicis? An ita leuis est apud te amicitia, ut uel leuissima etiam quaq; de aura fluctuet? Cõstantior illa multo est, ac firmior: multo uirtus elegantior,quàm quæ hos amicorum ludos pertimescat. Arbitror non tenere te penitus amicitiæ uim, quam quidem in animo cõstituisse sedes oportuit,& iecisse grauissimas ancoras, ut contra tempestatũ omnium uim illæsa,& quieta maneat. Quæ quidem ab amoris consuetudine nomen habet, ut quædã plebeię magis amicitię,& in horas mutabiles,ab hamo esse appellatas duxerim:ut sunt illæ,quæ ob formam,quæ ob auaritiã, quæ ob ambitionẽ, cæteraq; peruersa animi desideria conciliantur.His cauendum est ne uacillent.Illa stabilio ra sunt: atq; ut rem facilius intelligas, uelim induas patris alicuius personam, qui unicum habeat filium,atq; eum quidem haudquaquam satis morigerum. Nunquid ex omni erratulo abijciet? An uincet potius paternus amor: & quoad spes aliqua effulxerit mutandorum morum,tolerabit? Naturam melius & reliquæ amicitiæ imitantur.Peruicacior est(ut ita dicam)uera amicitia,uix cùm uapulauerit,discesserit.Parum multa scio esse hæc ad amicitię conditionem:sed ipsa se melius tuebitur,quæ testis mihi est, de ea cuntanda tecum, aut minuenda, ne cogitationem quidem ullam in animum incidisse. Sed quid tu mihi antiquitatem nar ras?an ego non sum semper eã admiratus? Profer scripta mea,profer dicta.Nõ legisti (ut uideo) Apologũ meũ de antiquitate,qui facilè arguat hac in parte tuam de me antiquitatis opinionem . Nostrorum piget temporum , pudetq;.Hoc ego scripsi,hoc asserui,hoc potes pro meo lacerare, si ita ferat impetus . Volunt tamẽ laudari quidam, & collocari inter diuina monumenta antiquitatis : non possum. Date quæso ueniam. An ego sum tanti,ut istam beatissimam fortunã uestram uio lem? Neq; ego auidior gloriæ sum,gratius fecerit qui me præterierit,ut ego præteritum esse a uobis diu putaueram.Quid tu mihi fortunam, quid tu honores uitæ obijcis? Sed teneo in fortuna quid agas . Confingis tibi tuo more monstrum, quem deuincas . Cũ honore meo difficilior tibi colluctatio erit. Veni nudus omnium rerũ bonarũ,egenus ad remp.uilissimis ortus parentibus, multa cũ fide, nul lis omnino diuitijs,aut titulis,nullis clientelis, nullis cognationibus . Cosmus tamen pater patriæ nostræ me complexus est,recepitq; in familiæ obsequia.Interea Florẽtinus populus ad prioratũ me euexit, deinde ad uexilliferatũ : tandẽq; & in senatoriũ me ordinẽ equestremq; collocauit,tanto profectò suffragiorũ cõsensu, ut nihil esse factum unquã popularius, multi putarent.Extat & illa de me Laurentij Medicis præclarissima uox, qua nusquam collocatum melius fuisse honorem homini nouo testificatus est.Cũ illo nunc tibi de honore meo agenti,cũ Florentino omni populo res habẽda est.Hoc ego affirmauerim,me multũ fuisse cõsecutũ

plura

plura quàm aut putauerim, aut optauerim. Neq; habui quod referrē, nisi fidei integritatem. Ea in me (uolo esse uanus) semper fuit quàm excellentissima. Atque hoc quoq; asseruerim in calce epistolæ, nullum me honorē sine honore gessisse. Respublica ipsa, resq; à me gestæ in magistratibus, citentur testes uelim. Sed nondum claudere possum epistolam. Irritant tua monstra. Nam illud quod scribis, ut reuellerem de pulmone scientiam, ex illo genere est, Herculis indiget uiribus. Scribis in quib. receptui canis, ac multa repetens recōciliare te mihi studes. Sunt & hæc ex eodem genere monstrorum, quæ tu ad uanitatem alis. Quando ego nō fui tibi conciliatus? quæ argumenta contra habes? non tuli te tam diu ita insanientem, ita insultantem, sæuientemq; penè in mortuum? Relege epistolas ad te meas, uidebis uanam esse omnem reconciliationis mentionem. Sed ut uideo, de amicitia, ut suprà dixi, non rectè sentis. Apud me inuiolata est, atq; maior multo ijs quæ ita inferri possunt iniurijs. Receptui canis, inquis. ô præclarum duellum. De culice concertauimus. Canant signa, effundat se ad spectandū uniuersus orbis. Taceant deinceps Philenorum aræ. Dent uiam Curiatiorum, Oratiorumq; sepulchra. Culex maior est, quem tu ex aqua ortum inter monstra tua confingis. At Græcus excellentissimus poeta telluris animal appellat γαίης ἐνώδαλα ἀπτέρυγα. Putauisti facturum te mihi beneficium, si tanquā in speculo me mihi ostenderes. Laruam tu mihi meam ostendisti, qua adeò ipse contremisco, si quando in eam incido necessarius, ut nihil magis ego iam de industria refugiam. Rectius feceris, si tu te aspexeris, quem ista ætatis deformitas non tangit. Multò id tibi erit utilius, si ille contutus falsum de pulmone reuellit. Expurgaui iam mi Politiane, uirus q̄d tuæ literæ excitarunt. Redij ad me, quietus animus est meus, & de amicitia quod eam aliam facere posset, ne cogitatū quidē. Velim autem ut ad beneficium conuertas animum. Da mihi hanc ueniam, ut hanc epistolam meam illi tuæ cui respondetur, apponi cures. Nolo enim defraudare te tua gloria. Tu si durior fueris, quæcunq; te causa mouerit, mutaueris consilium meum. Adibo informatores hos librorum, & curabo ipse, ut & mea impressa legatur: quod non feci hactenus, nec putaui esse me facturum. Vale.

ANGELVS POLITIANVS BARPTOLEMAEO SCALAE SVO S. D.

Ccepi literas tuas, nescio magis'ne uirulētas, an ineptas, omnino tamē ridiculas, itaq; me magnopere delectarunt. Quibus tamen adhuc non respondebo, quia nondum constitui (quando ego tibi Hercules sum factitius) quomodo tu mihi sis tractandus, monstrū furfuraceum. Cogito etiam paulisper mecum, uocandus'ne tu solus ad partes, an cum tuis omnibus. Quicquid decreuero, statim scies. Vale ut meritus.

ANGELVS POLITIANVS BARPTOLEMAEO SCALAE S. D.

Erculem factitiū me uocas in epistola tua, propterea quòd (ut inquis) monstra mihimet fingam, quæ superem. Tum negas iniuriam te mihi unquam fecisse, negas antiquitati derogasse, pigere tamen, ac pudere tuorū temporū præters: multa quoq; de tuis honoribus falsò iactas, falsius nōnulla de nostris meritis. Postremò quasi iubes ut exprimi formis, & interseri epistolis epistolā tuam curem. Quare tibi ad singula rescribam, sed breuiter, ne nimiū temporis in nugis tuis ponam. Vocari me igitur Herculem, Scala, non epistolis modò, sed & libris editis Marsilij Ficini tanti philosophi, profectò (ut uerum fatear) non molestè fero. Nam si cognomen hoc mihi (quod equidem nō puto) cōgruit, illius iudicio: si minus, illius amore delector. Auget aūt uoluptatē,

quòd

quòd tu nec hoc iam ferre, nec dissimulare potes. Factitiũ uerò cur appelles Herculem nõ intellego. Nam nec tale significas, quale natiuo repugnat, nec itẽ quale fit à sono uocis, ut sunt murmur, & sibilus. Itaq; tute uideris, quid hic aut senseris, aut expresseris. At ego monstrũ uocaui te furfuraceum. Monstrum quidẽ, quòd ex colluuione monstrorum compositus es. Furfuraceum uerò, quòd in pistrini sordibus natus, & quidem pistrino dignissimus. Audes autem negare, factã mihi abs te iniuriam, quam neq; clàm tuleris, neq; dissimulaueris, ut qui dux & signifer usquequaq; cõtra me fueris. Possum tibi (si sit opus) impingere atq; inculcare longam illam, quam scis amici quondam tui, nunc uerò mei epistolam, quæ frõtis integumentum detrahet, neq; tergiuersari te diutius patietur. Eam tamen adhuc nõ ostendo, ne simul domesticæ (quod nollem) tuæ maculæ proferantur. Non enim tam quid te, q̃ quid me dignũ sit, respicere debeo. Sed & antiquitati fauere re dicis, in quam penè solenniter sic ubiq; declamitas, ut sit hæc iam notissima fabula, nihil Aristotelem scire, nihil Ciceronem sapere iudicio Scalæ. Nam seculum tibi tuum displicere non miror, cum tu uicissim quoq; tuo seculo displiceas. Displices aũt meritissimò, quoniam nihil ei fermè deerat ad summam laudem, si te uel non tulisset, uel certè non extulisset. Etenim tibi maximũ semper studiũ fuit extirpandi radicitus bonas artes (ut utar Liuiano uerbo) subolescentes, sic ut nec ei quidẽ uiro peperceris, qui uel solus illustrare quodlibet seculũ posset: nec instauratori Platonicæ familiæ, cuius famam publicè per te, perq; tuos ire oppugnatum nõ dubitasti. Quorum quamuis hoc loco neuter nominetur, uterq; tamen suo sibi titulo agnoscitur. Reliquos taceo doctos uiros, qui me cùm maximè nunc celebrãt, affectantur, adorant, quòd unus extiterim, qui fumos inaneis tuos contemnam; qui publicam seculi causam sustineam, qui nimiam istam insolentiam retundam. Nam de honoribus quidem nihil est quod tibi nimiũ placeas: uetus enim ludus hic, ut indigni tollantur in altum, uidelicet ut hoc quoq; se posse fortuna declaret, cuius tu solius opus es, quæq; iam tamẽ (sicuti credo) lõgè alio uultu te respiciet, exactura sortem cum fœnore ac puluisculo. De Cosma quæ iactas, deq; Laurentio Medice, falsa omnia. Certè Laurentius (hunc enim familiariter colui) quoties de te mecum loquebatur, satis indicabat, alienum se iudicium fouere, non suum. Scis aũt tu quoq; literas illum sæpe tuas publicè scriptas reiecisse, nobisq; dedisse formandas, quę prima odij, liuorisq; in me tui causa extitit. Nec me passus lambicum carmẽ, quod in te scripserã, concerpere: quippe qui diceret esse indignũ nimis, ut ita bonũ carmẽ interiret. Illa duo sunt apud te uerissima, q & de tua fide locuturus, uanũ te esse uelle profiteris: es aũt profectò uanissimus, id est mendacissimus. Et omniũ bonarum rerũ egenum uenisse te ais ad Rempub. Debueras hoc tamẽ adijcere, rerũ omnium malarũ uenisse te diuitem. Stultissimũ uerò est, quòd excellentissimũ poetam uocas nescio quem istũ, qui de culice scripsit, & qui mihi fraterculus esse tui culicis potius, hoc est, ipse quoq; terræ filius uidetur. Quid q epistolam cupis tuam, quippe bellam, propagari formis opera nostra? Sed frustra mi Scala cupis: non enim tam mihi es odiosus, ut tuam prodere insulsitatẽ uelim, puerisq; te deridendum propinare, lecturis uel hoc ita scriptũ in ea epistola, monstrum quem deuincas: sic enim tu monstrum uirili genere nunc dixisti, quemadmodũ prius muliebri culicem, quæ ne in ludo quidem triuiali dicerẽtur impunè. Mitto enim dehonestamẽta illa Romanæ linguæ, uexilliferatũ, prioratum, mille alia prorsus hausta de uulgi fæce: quæ publicari nolim Florentinorum causa, ne tam præclara ciuitas habere Scribam dicatur, qui literas omnino nesciat. I nunc igitur, & nega Politianũ tibi esse amicissimum. Vale.

ANGELVS POLITIANVS BARPTOLEMAEO SCALAE SVO. S. D.

Trum pugnantia ſcribam, poſt uidero. Tu certè reprehẽdis apud nos, ut monſtra, quæ bonorum defendit autoritas. Inelegans enim tibi uidetur illud, reſpondeo ad literas: at elegans Quintiliano, qui dixit: ad propoſita reſpondeat. Monſtrum putas, quod reſpondere me tuis literis nego, cum tamen aliquid ad te ſcribam. Sed Auguſtino monſtrum hoc nõ uidetur: qui cùm ſe reſpondiſſe dixiſſet epiſtolæ cuidã Paulini, ſic adijcit: ſi tamẽ reſpondi, tanquam non reſpondiſſe uideatur, qui paria nõ retulerit. Itaq; monſtrum erit (ut tu uis) cum quis Taceo dicit, non enim tacebit is, qui ſic loquetur. Monſtrum quoq; illud Terẽtij: Quęre qui tibi reſpondeat: negat enim ſe reſpondere, quæ reſpondet. Tectius etiam tibi uidetur furfuracei nomen, quod tamen ego, ſi uis, in tuam gratiam retegam. Sed ſi Latinè dictum negaueris, & ego latinè dictũ probauero. Sapere monſtrum uidetur, & illud mecum cogito: ſapiet ergo tibi monſtrum Terentianum quoq; hoc: Cepi egomet mecum inter uias, ita ut fit, ubi quid in animo eſt moleſtiæ, aliam rem ex alia cogitare. Verùm exactiora, inquis, à philoſopho expectantur. At nos à philoſopho didicimus, loquendum eſſe ut multi, ſentiendum ut pauci. Nec tamen pro philoſopho me gero, quãuis Ariſtotelis publicè libros enarrem. Nam quòd perobſcurum dicis illud, uocandus ad partes, non noſtra, ſed Iuuenalis eſt culpa, cuius uerba retulimus. Illud ſtultum, quòd in tuis mundanos omnes accipis: hoc uſus argumento, quòd & tu mundanus es: tanquam ſi quoniam lactuca hortenſis eſt, diceres quæcũq; in horto ſunt, eſſe lactucas. Quis acumen hoc tuum non admiretur? Plus ipſe nimirum uidiſti, quàm Cicero, qui ſic in prima ſtatim ad Lentulum epiſtola ſcribit: Amorẽ tui abſentis præſentes tui cognoſcẽt. Et ad Appium: Velim ita fortuna tuliſſet, ut quanti omneis ego tuos facio, tãti tu meos facere poſſes. Sed & inſulſius multo, quòd fieri non poſſe credis, ut quod ego nunc neſciam, ſcire alius à me quãdoq; poſſit. Ergo ſi cras didicero Vergilianos puta uerſus, quos hodie neſcio, docere ipſos perendie non potero? Vides ꝙ te demonſtrent iſta non ſolum literas ullas non habere, ſed ne ſenſum quidem cõmunem. Quare teſtor me poſthac ad hæc ita frigida & inania non reſponſurum: non enim reſpondendũ eſt (id quod Ariſtoteles præcipit) ijs qui ſine ratione loquantur. Vale.

Ἄγγελος ὁ Πολιτιανὸς Ῥαφαήλῳ τῷ Βολατερρανῷ εὖ πράττειν.

Ἐξέπληξεν ἐμὲ, Ῥαφαῆλε, τὰ σὰ γράμματα, καὶ νὴ δία, πολλῷ χρόνου ἀπιστοῦν αὐτοῖς, ἀδιάλειπτον ἡγούμενος τὸ, οὕτως δὲ ἀπεσχεδιακότα σε, ὡς ἄκρον ἐληλακέναι τὸν ἀττικισμόν. πῶς γὰρ ἐχρῆν πιστεύειν ἐμὲ ῥᾳδίως, ὡς αὐτὸς ὑπῆρχες ὁ αὐθέντης οὕτως ἀκριβῶς ἀττικισμένος ὑποσολῆς, ὃν ἐγὼ καὶ πρώην πάντως ἄπειρον οἶδα καὶ ἀνήκοον τῆς ἑλλάδος ὄντα φωνῆς. τεθαύμακα γοῦν, πόθεν ἐξαίφνης ἐκπορίσαιο δυσπόριστον οὕτω χρῆμα. καὶ πῶς οὕτως ἐν βραχεῖ, διανύσειας ἤδη τὸ στάδιον, ὃν οὔπω οὐδὲ ἐφ' ὕσπληγγος ἑωράκειμεν. ἄπιστον γὰρ, ὡς λέγεις, τὸ παράδοξον. ἐγὼ μὲν οὖν καίτοι περ τεταλαιπωρημένος τὸν ἅπαντα βίον ταῖς καματηραῖς ἀγρυπνίαις, καὶ ὀλίγου δεῖν, ἐγγεγηρακὼς τοῖς τῶν ἑλληνικῶν βιβλίων ἀναλεγμοῖς, οὔπω τοσοῦτον προκεκοφέναι μοι δοκῶ, ὅσον σὺ νῦν εὐθὺς φῂς, οὐδ' ὅλον ἐμαυτὸν ἐσχολακὼς, καὶ ταῦτα κατὰ μόνας; καὶ ἀδιαλείπτως; τίς γοῦν εἰπέ μοι, θεῶν σοι, τὴν συντομωτάτην ἐδακτυλοδείκτησεν ὁδόν; ἢ πῶς οὕτως ἐν ἀκαρεῖ, ἕλλην ἡμῖν κατέστης ἐκ ῥωμαίου; ποῖαι δέ σοι μέλιτται, ὅλας τὰς ὑμηττίους ἐνέσαξαν σίμβλους; αἰδοῦμαι νὴ τὸν λόγιον, ἀντεπιστέλλειν σοι μεταξὺ

ῥαφαῆλε

ῥαφαῆλ, καὶ δοκεῖ μοι γελοῖα τὰ ὀφλισκάνειν ὁ τέως κεκλημένος διδάσκαλος, ὃ τῶν καθ' ἡμᾶς ἑλλήνων τοῖς δοκιμωτάτοις, ἀντιπεπηγμένος. οὐ γὰρ μόνον τὴν ἀκρίβειαν ἐκδέχομαι τῆς ἐπιστολῆς, ἀλλὰ δὴ καὶ ὅτι πολλῷ ῥᾷον ἤδη τὸν κίνδυνον, καὶ κεκινδυνευμένον καταφρονεῖς, ἀλλ' οὐδὲν καὶ τῶν χαρίτων ἐκλελειμμένος, ἴυγγος δέ γε καὶ παντοδαπῶς ὑπερβρύων. καὶ ταῦτα μὲν ὧδε τοσοῦτον. τὸν πίνακα δὲ τῶν βιβλίων, οὐχ οἷόν τέ σοι, τό γε νῦν πέμψαι. καίτοι γὰρ ἅπαντα μέγιστον καὶ πεφυρμένως. μᾶλλον δὲ σποράδην. ἔμφερε δ' ὅμως, καὶ φιλοτιμήσομαι μένα πως, εἰς αὐτὸ τὸ βιβλιοθήκης οἰκοδόμημα πάντως ἐκπληρωθῇ. καὶ δὴ καὶ ῥιβάριον, οὐ χρὴ συνιστάναι ἐμοί. ἔχω γὰρ αὐτόν, ἐν παιδὸς μοίρᾳ. ὑπόνωθρον μὲν, καὶ ἀκηρῶς ἔχοντα, ὡς φῦς, ἄμωμον δ' ὅμως τὸ ἦθος, καὶ ἀνεπίληπτον. ἔρρωσο, μαΐου ὀγδόῃ ἐκ φλωρεντίας.

PETRVS CRINITVS ALEXANDRO SARTIO S. D.

SCripseram pridem ad te Alexander, tum & illud monueram, ut quos collegisti adhuc Politiani labores, pro tua nunc diligẽtia in bonorum usum proferendos curares. Tu enim, quod omnes iam norunt, siue Politiani manibus hoc debeas, siue debere te putes, hoc totum in te oneris reclinasti, ne quid omnino ab eruditis desideretur, quod ingenio partum Politiani, & industria effectum est: rem profectò & te dignam, & in qua laudem tuo nomini haud immeritò amplam concilies. Atq; ut tu quidẽ Alexander Politiani noctibus & uigilijs prospiciendum putasti: ita hercle crediderim & studiosorum ingenia plurimum tibi debitura, qui unus sis autor, ne tot, tam uariæ, tam multiplices eruditorum lucubrationes intereant. Cæterùm literis me tuis rogas, ut locos tibi aliquot recenseam, de quibus in secundam Centuriam Politianus retulerat: quòd à me credas uel obseruata de ijs quæpiã, uel potius coràm ab eo percepta, qui cum de literis sæpe agebam. Ego uerò Alexander nihil in uotis maius, aut antiquius habeo, quàm ut suus cuiq; assignetur labor, ac in proprios hęc aliquando referantur: alioqui malim ego non uiuere, quàm per alios cum eorum iniuria uiuere. Quo ingratitudinis uitio quidam ex Græcis notati sunt: sicuti ex Latinis Iulius Solinus, qui ut parum de Plinio gratus, à doctis incessitur: uel ipse item Macrobius, qui dapibus partim emendicatis, partim suffuratis suas cœnas instruxit. Minus autem hi ferendi, qui aliena pro suis non uertunt tantum, sed transcribunt ad uerbum. Vtinamq; plebei quidam Grammatici tantundem hac ætate non agerent: qui satis se nunc putant cõspicuos, ac supra cæteros censeri, si alienis ornati titulis extumescant, reprehendentes ea in primis, quæ anxiè ac percupidè cõquirant: sicut diuitias auari solent, qui dum eas reprehendunt, tum inhiant. Sed ineptam horum impudentiam noster meritò Aldus, uelut admotis facibus extimulat. Dixi alias tecum quemadmodum Politianus alteram Centuriam absoluerat, quod ab eo te propè hortante factum est, qui tantopere suis fauebas laboribus. Sed de queri nunc boni iuuenes possunt, quòd hoc publicũ munus quidam priuati iuris fecerũt: in eorũq; manus deuenerit, qui aut talia nõ agnoscãt, aut si agnoscant, dissimulent. Nos autem tuo nũc animo satisfecisse uidebimur, si locos tibi aliquot ex ea subijciamus: quod à me tamen breuibus absoluetur, ne bonorum otio & abutar, & studiosis illudam. Inter cætera igitur, quæ in Centuriam secundam retulerat, hæc olim mecũ Politianus, cum ad Arni fortè præripia ageremus; de Thalamego naui. Trechedipna ueste, Callimachi ætijs, sed & de poeta Dorsenno, de Amabæo uersu, de Caprotinis, de nodo Herculeo. Cæterùm ut ingenio fuit parato, memoriaq; ad cuncta exprompta, alia tum permulta commemorauit. Sed illud in primis scito, quòd quæ in Suetonio Tranquillo, Plinioq;, nostris habentur, secus multa exposuit. Iam & locos in iure ciuili multos, prætereaq; ex ipsis

ex ipsis philosophiæ gyris quæpiam parum cæteris intellecta adnotauerat. Sed erit satius aliquam uelut notam retexere, ut ex ijs & rerum iactura consideretur, ac furta quorundam deprehendi facilius possint, si hæc aliquando qui togati obambulant, pro suis deproment. Hæc igit Politiani manu inter exchartabula quędam deprehendimus, quæ & noster Fabianus cum legit, iniuriam factam Politiani manibus non ferendam inclamauit. Subijciam aũt ut in pagella erant, ad hunc modum: Capita Centuriæ secundæ. De diuinatione, Stratocles, Sybotes, Mansuetiores, Manuprecium, Osiris, Erynna, Oculatissimus, Flaccus, umbræ, Pausanias: pro Plinio contra reprehensores, castratio, Polyphemus, quadrupes nodus apud Terentium, decussare, Cresphõtes, Taras apud Statium, sororiantes mammæ, Phryne meretrix. Et hæc Alexander, aliaq; permulta à Politiano in secunda Centuria explicata sunt. Sed ego dum singula respicio, dum ex ipsa stellographia maiora quædam ꝙ antea cõcipio, uix me comprimo, uix retineo, quin studiosos nunc omnes adhorter, ut milite collecto Fidentinos in istos, & plagiarios impetum faciant. Commodum uerò erit, si de paucioribus plura suggeram, qui de multis notaui perpauca. De Thalamego igitur naue afferri hæc possunt: quemadmodum apud Suetonium Politiani obseruatiõe, tum ueterum codicum testimonio, quod nec tu ignoras, sic utiq; legendum in Iulij Cæsaris uita: Cum Cleopatra Cæsar conuiuia in primam lucem sæpe protraxit, & eadem naue Thalamego penè Aethiopia tenus Aegyptum penetrauit. Hæc enim uera & genuina lectio. Cæterùm quæ nauis Thalamegos, qua forma & habitu fuerit, docent ex Græcis permulti. Vt enim Appianum modò Alexandrinum mittam, Suidas de hoc, & Pollux, Atheneus quoq; in quinto, Dipnosophistõn copiosissimè, cuius rei testimonium & Azarolo nostro damus. Aedificauit, inquit Athenæus, Ptolemæus Philopater nauem etiam fluuialem, quæ Thalamegos uocabatur: longitudo eius semistadium, latitudo quæ esset amplissima triginta cubitis, altitudo ipsa cum suggestu tabernaculi paulo minor quadraginta cubitis: figura eius neq; longis nauibus, neq; rotũdis adsimilis, sed ex utroq; mixta. Prosequitur dein parteis omnes, & ornatum nauis, quod ego breuitati studens prætereo. Ad Trechedipnam uestem accedam. Apud Iuuenalem de Trechedipna ad hunc modum:

Rusticus ille tuus sumit Trechedipna Quirine,
Et cæromatico fert niceteria collo.

In hoc autẽ loco Recydna uulgò legitur, sed Plutarchus in Symposiacis de Trechedipna ueste meminit. Athenæus quoq; libro Dipnosophistõn sexto, cum de parasitis loquitur, Alexim Comicum citat, mentionemq; de Trechedipna ueste pluribus facit. Quibus adductus credo Politianus, Iuuenalis carmen atq; cæteri aliter exponebat. Possent & alia afferri, sed ea parũ nunc suppetunt. De ætijs Callimachi uersiculus est poetæ Martialis: Nec te scire iuuat ætia Callimachi. Quid autem operis hoc titulo à Callimacho editum sit, ex multis elicitur: nec enim contra quenq; dicturi sumus. In epigrãmatis igitur Græcis cùm locis permultis, tum libro maximè primo:

Καλλίμαχος τὸ κάθαρμα, τὸ παίγνιον, ὁ ξύλινος νοῦς,
αἴτιος, ὁ γράψας αἴτια καλλιμάχου.

Afferuntur & Callimachi Aetia à Stephano de urbibus, & à Clemente Alexandrino in Stromatis. Sed ut Grammaticos nunc Græcos mittam, illud à me quoq; obseruatum, quemadmodum & Probus Valerius de ijs, & Priscianus ad Iulianũ, qui uersiculos quoq; ex Aetijs citat. De ijs nonnihil etiamnum apud Politiani libros in aduersarijs. De Dorsenno poeta dictum à nobis in libris de poetis, quos

propediem edituri sumus: deductus enim is labor propè ad umbilicũ, quod alijs ad te literis scripsimus. Porrò autẽ de Fabio Dorsenno in Sextianis collectaneis, apud Plinium quoq;, Horatium, & Anneum Senecam mentio est, Epistolam nos Bessarionis adiecimus, ad Theodorum Gazam, in qua de hoc ageret. Et id, Alexander, est illud ex quo Politiani Centuriam auidius conquirebam. De amabæo uersu, Cresphonte, Caprotinis, & nodo Herculeo tam multa Politianus scripsit, ut nisi omnem ego nunc explicem bibliothecam, parum mihi satisfaciam. Quanquam de nodo Herculeo nonnihil ab Hermolao, multisq; à me locis de hoc iam dictũ, ex Anneo Seneca, Plinio, Macrobio, Seruio, & alijs. Nam & de Nonis Caprotinis, ut breuiter tecum agam, Varro Terentius, & in Cœnis Macrobius, ac Plutarchus locis multis, qui tamen inter se dissentiunt. Putauit autem Politianus de Caprotinis apud Ouidium intelligendum uersiculis illis:

Porrige & ancillæ, quæ pœnas luce pependit,
Lusa maritali Gallica ueste manus.

Iam & illud aliàs ad te scripsi, quod apud Iuuenalem de Pytismate sententiã commutauerat, affirmans in Pytismate ludum magis quendam in laconicis frequentẽ subinnui, cum quis alter alteri aqulam inspuens colluderet, quòd in Herone de spiritalibus id esset: unde illa Terentij pytissatio: quanquam & Epictetus alicubi patrocinetur, & Clemens in Stromatis. De Amystide quoq; Threicia apud Horatium nunc subit: Bassum Threicia uincat Amystide. De hac autem ueste Politianus multa ex Græcis scripserat, non ut plebei quidã agunt literatores, qui con iecturis, non autoribus nituntur. De Amystide enim Athenæus quidẽ libro Dipnosophiston sexto, ꝗ loco Epicharmi etiã Comici uerba citat, sed & libro idem Athenæus 10. Eustathius quoq; in undecima Homeri Rhapsodia. Hæc satis pro tempore Alexander, in quibus nostram nolim eruditionem probes, sed ingenuã magis simplicitatẽ, qui sua uelim autoribus restituta. Alia dein cum inciderit, ad te mittam. His enim septus angustijs, uix otiũ ad autores respiciendi sum nactus, nedum schedulas omnes, cõmentariaq; propè innumera liceat euoluere. In summa nostrum magis tibi obsequium probari nunc uolo, ꝗ ingenium. Vale, & Aldum nostrum saluta. Idibus Martijs.

PETRVS CRINITVS ALEXANDRO SARTIO S. D.

Nimis tu mihi, nimis ingenio faues Alexander, qui nostrum hoc studiũ tantopere in dies prouehas, ut multi iam probẽt. Facis tu autem quàm par est humanius, qui nimium quandoq; tuis tribuas. Ego enim aureis adhuc meas teneriusculas ista nolim persuasione tua oppleri, ne sic extra omnem hominis sensum uidear, ut quod cæteri de me non sentiant, credam: imò quod tu magis credas, sentiam. Si accedas propius, si me introspicias, Crinitum dices tuum in literis quidem exudare, sed nec tamen ita promouisse, ut studiosi nomen transiliat. Satis id mihi, si intra meam me classem retineo, & studiosi gradum tutor. Ignosco tamẽ & tuæ de me opinioni, & officio. Quippe nec is reprehendendus, qui ad bonas arteis studiosorum ingenia inuitet, acuat, impellat. Sed ueniam ad epistolam nunc tuam, qua nos iterũ mones, ut à promissis me absoluam, ac ea mittam ad te, quæ ex Medicea bibliotheca inter Politiani libros inuenta sunt: ne pars hæc etiam tanti muneris non rependatur. Mitto igitur prælectiones illas, ut sum pollicitus. Sed addis ad hæc, ut & capita subtexam ex secunda Politiani Centuria, quorum uix argumenta inueniamus, quod in parte alijs ad te literis fecimus. Futurum enim, inquis, ut ex rerum saltem indicijs, facilius istis

plagiarijs

plagiarijs pudor imponatur, si quando talia pro suis edent. Subijciam uerò ex Politiani autographis, quæ multi etiam è charis legerunt. Hæc igitur sunt, de periochis Terentianis, de Pygmea matre apud Ouidium, de Lyde Antimachi, de seruis orcinis, quid diribitorium, quid Augusti clauis, quid tintinnabulum, & pædagogia, quæ apud Suetonium contra reliquorum sententiam explicauerat. Ita enim ipse Politianus mihi retulit, atque illi hoc itidem sciunt, qui pudore sequestro seclusa hæc domi detinent. Illud autem teneo, quòd & uerbum hoc quod est Nouissimum, contra Gellij sententiam apud Tullium obseruarat. Quam rem & iuniores quidam non ignorant, qui Gellium quoque in eo defendant, quoniam semel id, inquiunt, apud Ciceronem fit: quod enim fieri semel dicitur, ac si nunquam fiat, ut Pædianus ait, accipi solet. Ego tamen Alexander, ut non Gellium quidem in hoc defendam, ita & amicos puto excusandos: quoniam proprium uiri sit hallucinari interdum, & incurrere. Tu autem scito id à me uerbum sæpius in M. Tullio obseruatum: reperies non in libro tantum de Oratore ad Brutum, quod omnes sciũt, sed uel in epistola ad Octauium, & in oratione pro Roscio Comœdo: quæ tamẽ oratio rarissima adhuc est inuentu. Sed ad Politianum redeo: is apud Terentium obseruauit argumenta illa, quæ senarijs constant, ac initio fabularum apponunt, haudquaquam esse poetæ Terentij, ut multis ferè persuasum, sed Apollinaris Sulpitij: quod esse uerum neutiquam putamus addubitandum, modò antiquitati fidem non derogemus. Hic autem Sulpitius Apollinaris Gellij præceptor fuit, ab eoque in Atticis lucubratiõibus pro uiro doctissimo laudatus. Verùm suo loco de Apollinari à me dictũ. In uetustissimo itaque Terentij codice, literis, ut nostræ Pandectæ, maiusculis, ad hunc modum super Terentianis argumẽtis: G. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA. Cuius rei testis mihi & Petrus Bembus, mira iuuenis & indole & ingenio. De Pygmea matre in Ouidiano uersiculo: Altera Pygmeæ fatum mirabile matris. Facta uerò est de re hac mentio cùm locis multis, tum apud ipsum Athenæum libro Dipnosophistôn decimo. De ijs autem locis apud Suetonium, de quibus summa adhuc eruditorum concertatio, paucula quædam in Politiani autographis deprehenduntur. Sed unum in eis agitur, uti lectorem ferè ad Centuriam alteram releget, quoniam de ijs copiosa illic explicatio: ita nos in eum demittit locum, ut facilius ceruí corniculos deprehendamus. Illud autem scio, Alexander, non idem me semper de ijs sensisse, quando & iuniorum sententiæ inter se longè dissentiunt: ac ipse quidem Politianus non eadem credo repetisset, quæ in Commentarijs uulgatioribus extrita sunt. Tantũ de Lyde nunc Antimachi ea subijciemus, quæ haud tibi erunt ingrata. Versiculus est Ouidianus ad uxorem: Nec tantum Clario Lyde est dilecta poetæ. Fuerunt autem qui Clarium poetam de Apolline intellexerint: tum de Lyde alia quoque non minus absona confinxerint. Cæterùm in eo quidem loco de poeta Antimacho intelligendum, qui Colophonius fuit, hoc est, Clarius, ubi & Clarij quoque Apollinis templum. Nam & Nicander ipse Colophonius Antimachi ciuis fuit, sicuti de se ipso in Alexipharmacis. Cõstat autem ab Antimacho Lyden dilectã, ac de eius obitu carmen eum scripsisse. De qua re permulta Suidas. Astipulatur & Plutarchus, qui in consolatione ad Apollonium poetam, inquit Antimachum Lydæ uxoris titulo, quam uehementer amabat, elegiam scripsisse, qua seipsum sit consolatus. Sed & de Lyde Antimachi frequẽs apud Græcos grammaticos mentio ueluti apud ipsos quoque Apollonij interpretes, Lucilium Tharreum, Sophocleum, & Theonem. Sed hæc, Alexander, à me alibi copiosius. Venio nunc ad eam partem epistolæ, qua meos poetas flagitas: quoniam superioribus nostris

scripseram hoc me operis ita urgere, ut crescat in dies & labor, & laboris amor. Facis tu autem amice, qui nostris quoque uigiliis studeas. Mittam mox librum ad te primum, quo antiquiores cōplexi sumus, eos uidelicet ex Latinis omnes, qui ante Vergilij tempus scripserunt. Ex eo tu facilè, quæ tua est eruditio, de cæteris coniectabis. Aldum nostrum etiam atque etiam salutes. Vale. Cal. Aprilis.

EPIGRAMMA DE ANG. POLITIANO.

Huc huc uiator paululum gradum siste.
Vatem potentis spiritus uides clarum:
Qui mente promptus acri, & arduum spirans,
Ac summa quæque & alta consequi suetus.
Is ille ego Angelus Politianus sum.
Fouit benigno me sinu Flora, & illic
In fata cessi, Parthenopeos reges
Cum Gallica arma irruerent minabunda.
Tu uale, & hoc sis meriti memor nostri.

MICHAEL ACCIARIVS VTIANENSIS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Vm tibi togatus iam decennium, & cùm lautiore cœna comites suos princeps iam nullus accipiat, nondum te dimitto. Mirum mehercle liberalitatis exemplum, cùm plura cottidie exquisitiora, & preciosiora multo, ex uberrimo isto sinuosi pectoris tui penu nobis apponas. Si Græcum enim scriptorem, si Latinum enarras, quàm acutè sensum exquiris? quàm prudenter elicis? quàm etiam purè, quàm eleganter eloqueris? Tum demum scriptor ille doctus, quisquis est, tum facundus te promente pernoscitur, tum extat ingenium, tum uirtutes apparent. Non enim tu modò capis, quid scriptorum omne genus dicat, uerùm (mirabile dictu) quid item dicere uel cogitare debeat, quibus etiam singulis tu situ longiore iam squalentibus, & diuturno propemodum silentio mutis, crudelem uicem miseratus, piè simul, & liberaliter affulsti: atque oraculo certius mentem omnibus rectam, & ne inuiti barbarè loquantur, suam quoque ipsorum linguam reddidisti. Quod si quis temerè, ut est hominum ingenium, liuidus homo neget, iuuenum classes, & marmora loquātur, atque adeò Miscellanea ipsa liquidò testātur: cuius planè eruditissimi operis gratia, eos quidem qui legunt, & qui per te ipsi leguntur, omnes tibi uno eodem' que munere deuinxisti. Tu lumen obscuris, & fœdissimè mutilatis, membra formam' que restituisti: tu quasi peritissimus gubernator scopulos, qui in latina & Græca lingua latebant, loco procul signato studiosæ iuuentuti pariter indicasti. Ergo cùm te uel audio, uel lego, non equidem priscis Romanis inuideo: illi suo, nos te nostro Cicerone lætamur. Et ne uidear laudationem aggressus, quoniam pro rerum omnium scientia summa, & uberrima facultate dicendi, unde multi iam doctissimi desierunt, inde cœpisse uideris, iam silebo. Cur enim te laudem, tuas cum laudes nisi tutè consequi dicendo nemo possit? tua culpa scilicet, qui tantum ingenio et doctrina cæteris antecellis, ut sperare auxilium nisi à te ipso non queas. Transeo uersus, syluasque tuas haud certè Statianis absimiles: imò uerò si materiā, si flores, si fructus inspectes, illi syluæ facilè relinquentur, tuæ uerò syluæ iure potius amœnissima uiridaria, pomaria' que dicentur. Præterirem quoque Herodianum, sed ecce mihi iratus aurem uellit, qui se ait in Latium te duce honestissimè tralatum:

Itaque

Itaq; in Romanam ciuitatem omnibus quasi punctis allectum, ut penè patrij sermonis oblitus, melius multo latinè libentiusq; loquatur. Omnia præterea nunc prudens omitto, ne ultra terminum uager: teq; tantum uehemẽtissimè rogo, post opiparas adeò, splendidasq; dapes, gustum ut iterum acuas, bellaria porias, id est, epistolas edas, quæ tanquam singularia modo, conuulsaq; membra uelut sine spiritu iacent, in suum deniq; coactæ corpus reuiuiscant: ut academia Florentina teneat tandem quod optat, possitq; te audacter in omni eruditionis genere cũ ipsa quoq; antiquitate conferre. Atq; adeò si codices & testimonia uetera literarum incursu barbarorum, uel omnia pereant, pro cũctis unum te habeat, secura quasi nihil amiserit, quem libentissimè legat, imitetur, & colat. Vale.

SCIPIO CARTEROMACHVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Vdet equidem Politiane, præceptor optime, eam potissimùm expectasse ad te scribẽdi occasionem, unde necessitudinis potius quàm uoluntatis, aut officij ratio appareret. Nam cum debuerim initio statim, quo huc profectus sum, scribere ad te, ut est amici officiũ, ac multo magis discipuli, ego id prætermisi tum, cùm poteram honestissimè facere, ut nũc scilicet non sponte (ut uideor) sed coactus efficerem. Verùm si cogites, cur id officij, aut qua ratione subterfugerim, inuenies nulla alia de causa id esse factũ, quàm nimio tui stupore, ac potius reuerẽtia. Quoties enim mecum ipse cogitabam, ad quem esset scribendum, si ad te scriberem, continuò animus decidebat, omneq; secum auferebat scribendi consilium, ut fatear imbecillitatem meam, quæ siue timiditas est, siue reuerentia, siue utrunq;, me certè nunquã ante hunc diem promptum alioqui, cupidumq; semper ad te scribere passa est. Atq; in hoc ego (nisi fallor) non accusandus magis, quàm uenia dignus uideor, quòd eius uiri iudicium tantopere perhorruerim, qui ob ingenij prẹstantiam, multiplicem'que doctrinarum cognitionem, omnium animos in sui admirationem solus conuerterit. Sed cur nũc demum inquies, ἐς τουτονὶ τὸν ἀγῶνα εἰσῆλθες; Quoniam ut scis, φιλία πρόφασιν οὐ ποθουμένα. Cum enim esset aut amici perdenda salus, aut ad te scribendum, turpissimum esse duxi, non periclitari potius in re minima, quàm maximam perdere. Cum præsertim si ad te scriberem, & amicum aliquando, & discipulum me gererem: εἰ δὲ μὴ, præterquàm quòd & amicũ perderem, & discipuli officio nunquam perfungerer, in te quoque minimum confidere uiderer, à quo tantum me amari scirem, quantum potest à præceptore discipulus. Cur igitur uerear amici salutem tibi commendare? nam si meam ipse diligis, ut profectò diligis, proculdubio et amicissimi nobis nõ negliges. Is enim est, de quo ad te scribere instituimus ꝙ nemo nobis in hac urbe familiarior, cognitus à teneris annis Romæ, cùm eisdẽ studijs, sub eisdemq; præceptoribus ambo erudiremur. Atque (ut uerum fatear) nihil me hic uel inuitũ tam diu retinebat, quàm ne ab huius consuetudine distraherer. Quin & cum profectionis nostræ nos statim pœnituisset, hac una tamen rehuc me uenisse gratulabar: quòd amissum iamdiu amicum recuperaram: de quo enim iam decennio nihil resciueram, is nimirum amissus mihi credebatur. Qui & iterum nunc amissus per te denuò recuperandus est, atq; eo honestius, quam prius, quò tunc è nullis infortunijs, sed ex absentia tantum, & quasi obliuione est nobis restitutus: nunc è summis miserijs & calamitatibus est restituendus. Quid enim homini miserius est, quàm uiuentem ualentemq; (quod dicitur) quotidie mori? Id autem est carcer, cui hic noster supplicio damnatus est, quia monachum

eiusdem ordinis, cuius & ipse est, uulnerauit; quo illum uulnere mori contigit, τὸ τοῦ Φωκυλίδου. πολλάκις γὰρ πλήξας ἄκων φόνον ἐξετέλεσσας. Cum enim ille in eorum cœnobio uerbis in hunc nostrum asperioribus, nescio qua de causa prorupisset, percitus ira noster, cum primæ animi motiones (ut dicunt) nostra non sint in potestate, conuiuali cultello, quem secum habebat, hominem attigit, non se eum interempturum existimans, quando nec uellet. Nam quis eiusmodi gladiolo hominem se occisurum crederet? ἀμφὶ δὲ ἀνθρώπων φρεσὶν (ut Pindarus inquit) ἀμπλακίαι ἀναρίθμητοι κρέμανται. Exceptus namque ictus in dextrā mamillam profundius quàm sperasset quispiam, pulmonem interius commaculauit. Ex eo paucis ille superstes diebus decessit miser. Atque hic noster continuò captus à suis, in carcerem est trusus, ut uitam ibi finiat, nec cœlo fruatur amplius, nisi tu auxilio sis. Qui cùm plurimū gratia & autoritate ualeas apud Medicē Petrū ob incredibiles tuas uirtutes, admirabilemque sapientiam, facilè (ut puto) impetrabis, ut generalem eius ordinis exoret, quò nostrum hunc carcere liberet: aut si hoc nimium est, alio quouis supplicio afficiat, alio' uc potius traducat, quàm hic eum sinat marcescere. Quod eò etiam libentius extorquebit, quò generalis idipsum cupere, ac uelle dicitur, si modò aliqua honesta ratione id se facturum uideat. Nouit quippe quem hominem sit liberaturus, Græcis & latinis literis adeò eruditum, ut mirum sit & antea inauditum in eo ordine talem extitisse uirum: philosophiæ uerò studijs nulli eius ordinis inferiorem. Nam de integritate ac moribus quid attinet scribere, cùm uel hoc ipso persuasum tibi putem, uirum esse optimum, quòd sit tantopere nobis probatus? Denique is erat hic, qui & ordinem suum illustraret, & gloriā illi (si uiueret) pareret immortalem. Nomen uiro Ioanni Benedicto Fulginati. Qui si per te reuixerit nobis: neque enim uiuit, ut nunc uiuit, primum, eius patriæ suum columen & salutem reddideris: deinde communi literatorum collegio non paruum attuleris & solatium & adiumentum: postremò & mihi ipsi amicum recuperaris, quo beneficio uitam & illi & mihi simul restitueris: illi, quia in carcere (ut dixi) uiuere, non est uiuere: mihi, qui sine illo uiuere non me existimem. Et quanquam non unà semper, & ubique uicturi simus, attamen uel hoc satis est nobis futurum, quòd cum uiuere sciamus ubi sit, ne nos angat cottidie memoria sæuissimi carceris. Pluribus apud te mihi opus esse non existimo: aut enim causa ipsa te persuadebit, uel quia de optimo uiro, uel quia nostra: aut si hoc nō persuadeat, nec quęuis nostra oratio te persuaserit. Vale, Patauij, 4. Cal. Maias, M.CCCCXCIII.

SCIPIONIS CARTEROMACHI CARMEN.

Nelidæ similes sua si bis quinque tulisset
  Terra uiros, citius Pergama uicta forent.
Angelus at nobis uiuat precor unus, & omnis
  Barbaries Latio cedet abacta breui.
Cliniadem geminum nunquam ostendistis Athenæ:
  Lysandros nec habes Oebali terra duos.
Angelus & nobis sic non erit unus, & alter.
  Natura ostendit quid bene posset in hoc.
Aurificis quondam ditata est insula solis
  E pluuia guttis tota, uolente Deo:
Nunc Latium totum pluuio perfunditur auro,
  Labitur hic, cum uult Angelus, ipse Tagus.
De patria magni certatum est semper Homeri,
  Vindicet ut tantum hunc urbs sibi quæque uirum.

Tu

Tu maioris eris certaminis Angele causa:
Terra etenim, ac cœlum te uolet esse suum.

EIVSDEM GRAECE.

Ἄγγελε τῶν ἀγαθῶν ὄφελος μέγα, καὶ ἔτι τοῦ ἐσθλόν,
πᾶσιν ἀπιστευτόν, ἄγγελε θαῦμα βροτοῖς,
κῶν τε νέων ψυχαῖς φῶς, ἥλιός τε μαθόντων.
εἷς μὲν ἀθηναίοις φίλτατος, εἷς δὲ σοφός.
χαῖρε φίλη κεφαλή, καὶ ὅπως μοι μακρὰ βιώσῃ,
θηβαίου μὲν ὑπὲρ τειρεσίαο βίον
ἀθάνατοι σῶον γε φυλάξατε εἵνεκα πολλῶν
τῶν σοφίης δὲ μαθητῶν, ἠδὲ διδασκαλίης.
μὴ τοσόνδ᾽ ἀφέλητε ἀγαθόν, δέομαι, φθονέοντες·
εἰς σὸν καὶ γὰρ πάντες ἀναβλέπομεν.
ἓν γὰρ ἐν ἀνθρώποις πάντων ἀντάξιος ἄλλων,
ὑμετέρης τις γῆν ἔμμεν ἔοικε γλυκύς.
ἀλλὰ σύ τ᾽ αὖ σκότια ἄρ κατακάμψας πάντα διδάσκεις,
ὡς θεὸς ἐκ βελοῦ θεσπεσίοιο πεσών.
ἀμβροσίῃ δ᾽ ἄρα γλῶσσ᾽, καὶ νέκταρι τοῦ στόματος πνεῖ·
ταῦτα γὰρ ἐκ στόματος ἀλλά τε καλὰ ῥέει.

HERMOLAVS BARBARVS M. L. PHOSPHORO EPISCOPO SIGNINO S.

Vòd tu octonariolos meos probes, amicitiæ est: quòd alij, felicitatis: quòd ad eos populi concursus fiat, partim lætor, partim doleo: alterum, ut adeuntes æmulatio exacuat: alterum, quia fore uideo ut multi me rideant, quasi aut cum Plauto certare salibus, & eloquentia uolucrim, aut rem latinam suppositiitio quodam partu uelut auctario iuuare cogitauerim, ceu non multo melius sit, comœdias eius poetæ ambustas & mutilatas circumferri, quàm reconcinnatas interpollatasq; de meo, non secus Hercule, quàm qui statuas antiqui operis sine capite aut pedib. inuentas reficiunt ferruminantq;, nec uident longè minus sic integras placere, quàm truncas. At enim, inquies, Plauti gloria ex comparatione crescet. Id curat scilicet eminentissimus poeta, qui tot seculis in supremo stetit, in comparationem modò ueniat, in ordinem se cogi, & uulgari sentiat. Alioqui stultitiæ proximum est, ut alienæ famæ consulam, meo ipsius nomini officere. Sed si hoc uidebam, cur non temperaui à scribendo? Ingenium (ut fit) exercui. Nec in eam rem (ita mihi manes Plautini non irascantur) amplius sesquihora impensum est, sed nec edendum id putaui, nec editum uolo, tu me inuito reclamitanteq; subinuolasti. Vitium non est scribere, quæ scripta nō placent, sed emittere: nec fama scribētis agitur in eo quod scribit, sed in eo quòd probat: scripsi fateor, non probaui: tu probasti, non scripsisti: tua res agitur, non mea: si fabulam edi uoles, penes te ius, & potestas eius rei tota esto. Itaque iam non doleo, mecum bellissimè deciditur. Labor meus est, periculum tuum. Quid si laus aliqua sequatur, utrius futura est? tua qui probaueris, an mea qui condiderim? Dubium non est, quin mea: uide quem in locum rationes tuas conieceris: si laudatur, aliud agis: si damnatur, malè agis: si nec recipitur nec exploditur, nihil agis. Vale. Pridie Nonas Decemb.

HERMOLAVS BARBARVS M. L. PHOSPHORO EPISCOPO SIGNINO S. P. D.

Locum in Plinio de cometis, ubi legitur: Obscenis autem moribus, &c. ut interpretarer à te rogatus, quia nullam moram dabas tumultuario imperio, subitarius miles parui, & hercle tam inuitus, ut nihil unquam fecerim inuitior. Eram forte, cum puer tuus affuit, nō dico impeditus, sed obrutus negotijs. Nihil minus cogitabam, quàm de Plinio, aut etiam cometa: sed Manlianum erat edictum, nec uitari, nec differri poterat quod iubebas. Proinde studium meum fuit, nō interpretandi subtilitate, sed obedientia placere. Nō probo ex omni parte quod scripsi, alia mihi uenit in mentem expositio. Dixi signa ingenij eruditionis, esse Geminos & Virginem, aut his similia. Verū id quidem est in se, ut Ptolemæus, & apud nos Manilius & Maternus docent: sed uerba quæ sequuntur, ad alium sensum me trahunt, ut lectionem eius loci corruptā arbitrer, atque ita restituendam putem. Tibiarum specie arti musicæ portendere. Obscœnis autem moribus in uerendis partibus signorum, ingenijs & eruditioni, si triquetram figuram, quadratam' ue paribus angulis ad aliquos perennium stellarū situs edant. & sane uetusti codices non edunt, sed edant habent. Vale.

HERMOLAVS BARBARVS F. PICOLOMINEO, CARDINALI SENENSI S.

Interrogatus Aristoteles, quamobrem argēto indignum quendam & improbum donasset, respondit eam se pecuniam non personæ, sed homini credidisse. Si tu quoque hoc exemplo erga me liberalis esse uoluisti, rectè facis, & grauissimi philosophi cōsilium autoritate tua redimis ab omni culpa. sin ratus es eum esse me, cuius te memorem esse uel absentis oporteret, latè falleris. Alioqui nihil miror, quandoquidem ex candore tuo metiris alios, & pietas (ut Bianti placet) facilè decipitur: calliditas & inuidia circumscribi se non patitur: hallucinatur & conniuet bonitas, præsertim tot præsidijs munita, quot in te cernimus. Hæc ad animum tuum donantis. Quod uerò ad munus ipsum attinet, scito sacchareas tuas placentas non modò salutares, & uoluptarias nobis fuisse, uerumetiam eruditioris cuiusdam interpretationis occasionem dedisse, ut uidelicet aut ab inuentore Martios panes appellatos dicamus (nam & Martios pastillos, & Martiatum unguentum in medicina legimus) aut si hoc parum placet, à maza & pane, mazapanes uocatos existimemus. Est aūt maza Græcis modò panis offa, quæ aut uinum, aut oleum, aut omnino liquidum acceperit: modò panis genus hordeacei, modò libum, placēta' ue, sed sui atque certi generis, cuius species Athenæus innumeras ferè commemorat. Quia porrò miscella hæc Hetrusca ex amygdalis, saccharo, farina, latice rosaceo preciosissima uidetur, hodie per quandam exochen mazapanis dicitur, ut poeta, qui sit Homerus, aut Vergilius. Hetruscam dixi, non quòd alibi non pinsatur, fingatur' ue, sed quòd isthic apud uos egregiè, præcipua in eo gratia, quòd non siccescat, sed diu recens mollisque seruetur, nec periculum est ut hesterna, quasi caseus Xenocratis oboleat. Nos quidem tecum ista uelut cum magno literarum censore lusitamus, personā depone principis, sume grammatici, qui sis in utroque summus: quod & reges aliquando factitauerunt. Ego aliàs, ut nosti, multa de saccharo cōmentatus sum. Sed dij boni, quantum interest, ego saccharum scribo, tu donas. Vale.

HERMOLAVS BARBARVS ORATOR, PATRIARCHA AQVI-
leiensis clarissimo uiro Antonio Caluo, patritio Ve-
neto S. D.

Mantissimis literis tuis, Antoni suauissime, non respõdi, quòd propediem sperabam castigationi Plinianæ extremam manum imponere, sed creuit opus, & labor, & laboris amor. Quis crederet? nullum utraque lingua extare autorem, quem ferè non legerim, ut hæc nostra lucubratio communiri posset, id'que spacio non amplius semestri: quinq; millia in eo librariorum errata comperimus, nõ pridiè, nudius'ue tertius, sed multis retrò seculis inolita, & recepta lectoribus. Peruenit quidem res ad umbilicum. Sed nullus tamen dies est, quo non aliqua fiat accessio. Nunc cum impressoribus agitare cœpi lentè, de industria rem differens, ut diutius in fermento sit. Nihil time: diligentiam adhibituri sumus, qualem in altera editione prætermissam sæpe mecum questus es. Erit autem ordo noster talis. Verba Plinij corrupta primo loco ponimus, per singula cuiusque libri capita. Deinde quemadmodum corrigenda sunt, adiungimus citatis autoribus, unde id quod uolumus, facilè comprobari possit. Id'que præfationibus summotis omnibus, & sine ulla uerborum pompa: ne, quod multi faciunt, dum nimis labores suos mirantur, lectorem finis alicuius auidum oratione ambitiosa detineam. Ita defatigatur animus, antequam pascit: & bonæ alioqui res fastidiuntur, antequàm discuntur. Multo autem plus operis & laboris adij, q̃ putabam, quod omnium rerum quæ in cœlo, & sub cœlo sunt, gnarum esse oportet, qui Plinium profitetur intelligere, tanto magis castigare. Nihil me torsit ęquè quàm situs ipse terrarum. In quam maximè partem negligentia librariorum carnificinam exercuit. Optaui quidem sæpenumero, ut optimus uir adesset Antonius Leonardus noster, cuius consilio adiutus, & autoritate confirmatus, difficultates & nodos in eo genere inextricabiles non tam multiplici negotio soluissem. Mille & quingenta, & amplius, in ea tantum parte loca manifestissimè deprauata, restituimus: ut totidem uulnera sanasse uideamur, imò uerò monstra domuisse, minora quidem omnino, sed longè plura quàm Hercules. Cur enim tecum non iocer, hoc præsertim tempore, quo minuti quidam, & exiles animę philosophi concedendum mihi putant, ut doleam? Alij festam frontem parum decere fortuna minus læta prædicant. Alios nostra lædit, urit'que constantia, & hæc natura. Multo plus æstuant qui nocent, quàm quibus nocetur. At ego nihil unquam expertus in me sum hoc animi, quo me Deus muniuit, robore prestantius, nihil iucundius: ut quemadmodum alias ad te scripsi, non solum feram modicè, quæ patior, uerumetiam multo sæpius fructum & uoluptatem ferendo sentiam. Nihil queror, nihil quæro, nulli sum infensus, accuso neminem: pax, hilaritas, & gratiarum actio uigilantem me solantur, dormientem fouent. Non tam composito sunt animo, non dico qui me persequuntur, sed quos nemo persequitur. Non ignauia est hæc, aut stupor, non item contemptus, aut superbia, sed humanæ sortis expensio, & meditatio interitus. Si magna sunt pro quibus uita dimicat, parui æstimanda sunt, quia breui duratura: sin parua, nosti quod sequitur. Vale. Decimotertio Calend. Januarias, M. CCCCXCI. Nunc nunc literas alteras accepi tuas, quibus respondebo, cùm primùm licuerit, quanquam spero fore, ut hæ satisfaciant parte aliqua. Didymus plurimùm se tibi commendat.

HERMOLAVS BARB. ORATOR, PATRIARCHA AQVILEIENSIS, ANTONIO CALVO PATRICIO VENETO S. D.

Quàm tibi nouum fuit audire factũ me de pagano seculi, militem Christi, tam mihi uetus est intelligere Caluum meum ex Hermolai sui honore solidam uoluptatem cepisse. Quicquid hoc est, qualiscunq; mihi status obtigit, quacunq; fortuna utor, usurus'ue sum, Antoni suauissime, tibi, cõmodisq; tuis, perinde ac mihi seruit, ac seruiet. Agnosco pietatẽ tuam erga me, studium, charitatem, fidem, ita planè cerno, ac sentio, ut nihil possim magis. Ago gratias, & referre cogito, cùm primùm licuerit: studiũ mihi semper fuit, ut gratus erga omnes essem. Hanc uirtutem cooptatus in sortem domini, augere cogito, non perdere. Tu interea mecum preces ad deum funde, ut hæc dignitas mihi non ad inanem gloriam, quæ mortis est imago, sed ad uitam salutemq; proficiat: & ut cum Augustino doceamur terrena calcare, & sitire cœlestia. Vale. Romæ, octauo Idus Aprilis, M.CCCCXCI.

HERMOLAVS BARB. ORATOR, PATRIARCHA AQVILEIENSIS, ANTONIO CALVO PATRICIO VENETO S. D.

Antoni uir præstantissime, bono sis animo, qui me ad sacerdotium dormientem, atq; adeò reluctantem uocauit, etiam constantem & fortem esse uoluit: æquiore animo aduersa hæc fero, quàm secunda illa tuli. Deum iustitię & innocentię meæ testor, ita sine omni solicitudine sum, ita liber curis, ut uerear, ne tanta securitas aut temeritatis, aut negligentiæ argumentum sit maleuolis. Misit mihi dominus auxilium de sancto, & de Sion tuebitur me: illi in curribus, illi in equis, nos autẽ in nomine Dei nostri inuocabimus. Iterum dicam bono sis animo, surreximus, & erecti sumus. Mirabiles elatiões maris, mirabilis in altis dominus: qui tam multos annos philosophatus sum alijs, credo fore, ut mihi quoq; philosophari posse uidear. Dices, fortis es, quia breui speras futurum, ut tempestas ista tranquilletur, & qui modò te oderunt, ament & amplectantur. Nihil hoc cogito, nihil me spes in lætiorem exitum collata subleuat: non est fortis, qui fortis est spe: fortis est qui præsentia mala sentit, & perfert, atq; ita perfert, ut etiam si duratura uiderit, contemnat, in futurum nihil respiciat: alioqui si præsentia incõmoda expectatione cõmodorum tolerat, compensatio est, non fortitudo: aut si fortitudo, non ingenua certè illa, & absoluta, sed mercenaria planè, atq; mutila. Cum spem à fortitudine summoueo, non illam spem intelligo, de qua dicitur: Bonum est sperare in domino: sed illam de qua scribitur: Maledictus homo, qui confidit in homine. Tibi porrò, Antoni suauissime, quantum debeam, quantũ semper debere uelim, ex magnitudine, & puritate amoris erga me tui pensa. Literæ tuæ adeò pietatis & charitatis plenæ sunt, ut omnibus quos diligis, & uoluptatem in prosperis, & solatium in aduersis afferre possint. Nicolaum Foscarenum non minus mihi q̃ tibi amicissimum saluta meo nomine. Vtinam mihi aliquando liceat, ut aliquando licuit, urbanissimis & festiuissimis altercationibus uestris interesse. Vale. Romæ, Idibus April. M.CCCCXCI.

HERMOLAVS BARB. ORATOR, PATRIARCHA AQVILEIENSIS, ANTONIO CALVO PATRICIO VENETO S. D.

Distinuit, & distinet me, quanquam ad umbilicum perducta ferè Pliniana castigatio, quò minus aliquid tibi de rebus, non dico meis, sed communibus, imò tuis planè scriberem. Dolore aliquo, aut mœrore id factum putent alij. Tu, qui me nosti, caue suspiceris. Fortunæ ludum uideo, tempestatis uim intelligo, aculeos detrahentium considero.

Quid

Quid dicatur, quid item dici possit, audio & cogitatione consequor, animaduerto quanta mihi fieret iniuria, nisi fieret à patria, a qua nihil in ciuem crudeliter, & iniuria factum uideri potest. Non ideo dolore careo, quia hæc aut nō percipiam, aut parū sentiā. Cognosco Antoni omnia hæc, & quanti sint æstimo fortasse subtilius, quàm cæteri: quia multo sæpius in mentem nostra, quàm aliena ueniūt: utcunque, multa sunt, quibus efficitur, ut dolore nō solum frangi, sed tentari me nō sinam: primùm conscientia suscepti, non modò sine sordibus, sed sine ulla cupiditatis aut precum suspicione sacerdotij. quàm cunctanter imperium admiserim, quæ lucta mentis fuerit, quanta cum pudore prælia, Deum appello, cito, nuncupo cognitorem, testem, iudicem. Quæ innocentia tantum iudicem non horreat? inuicem quis puer, quæ fœmina, quod mancipium patrono & assertore tanto formidet? Ego uerò nedum ut dolori latus dem, etiam lætari possum, & debeo, cùm Fortuna gloriæ (ut inquit ille) carnifex tam parcè grassetur, ut multo plus in patientia sit commodi, quàm in ipso eius uulnere dispendij. Vide quantum absim ut expostulem, aut uices meas conquerar, qui ultro fortunā defendo. In quo'nam obsecro, illa mihi leuius obesse potuisset, quàm stante Republica, superstite familia, incolumi re domestica, ualetudine corporis, & animi prosperrima, sæuisse in particulam honoris aduentitij? quid honoris dico, non oneris potius? quod sanè tantum est, ac tam latè patet, ut qui hoc non uidet, aut dissimulanter uidet, nō possit esse nō tardissimus. Nihil te fortuna incesso, nihil damno. Si magnam fore mihi cladem hinc rebare, falleris: si exercere cogitabas, gaudeo: si fortitudinem experiri fortasse delitescentem uolebas, ago gratias. Nihil est hac uirtute animi præclarius, nihil erectius, nulla plus enitet, nulla pacis & uoluptatis maior opifex. Et cum omnia impotenti fortunę pareant, sola fortitudo cominus it obuiam, & innectit fortunæ uincula. Sed finge magnū me aliquod & insigne uulnus accepisse, quantum mihi censes extare præsidij, & superesse solatij ex ijs literulis, quas à puero hausi? Quæ mihi sano mente ac corpore tanta posset accidere calamitas, ut studia mea mihi excuteret? quibus seruatis, exceptis'que, non potest mihi uita esse non tranquilla, non iucunda, non splendida. Literis natus, literis dicatus, sine literis esse non possum, sine ijs possum quæ literas impediunt, interpellant, submouent. Honores in Republica gessi multos, & magnos, qua fide, qua opinione, quā gratia, non dixerim. Placet quidem impendisse annos penitus duodecim, sed octo Respub. continuos, totum id tamen tempus literis ferè perijt. Appellabant me quidem illæ, sarcirię id sibi à me identidem iubebant: ego cōtrà in diem ducere, ac differre, non quidem honorum & magistratuum dulcedine: sed ut patri, fratribus & amicis obsequerer, qui meam operam in Repub. profuturam putabant, ipse nō uidebam. Cum ergo toties cōmonitus professiōis, & uoti postliminio reuerti nollē, aut non possem, retractus sum à fuga ui, nec unde ea mihi sit illata uideo, prætereą̀ à literis: quæ sibi me iam cornua erigentē & excubantem libertati, uindicare uolucrūt in seruitutē, excogitata ratiōe, ut otiū non sine dignitate consecutus, à negotijs publicis excluderer. Hæ sunt illæ meæ, quas multi sic appellāt, ærumnæ: hæc illa clades, illa calamitas, qua me pleriq; profligatū & consternatū putant: hæc illa fortunæ scilicet acerbitas, cui me passim imparē fore amici timēt, inimici prædicāt. O felix calamitas, quæ literas mihi, & me literis, imò ipsum mihi me restituit: ó beata clades, quæ meā mihi pacē reddidit: ó candida tempestas, quæ mihi securitatem peperit: ó dulcis acerbitas, quæ me in suauissimum portū è lōga iactatiōe, ne dicā naufragio reduxit. Si tranquillitas quęrit, parabūt literæ: si gloria, literæ: si cætera quæ partim suppetūt iam, partim cōtemno, literę.

Viuens experior tam modica in me doctrina, quantũ uiri literati sperare possent in morte: si qua nomen nostrum uoluntate Dei funditur, nemo id legationibus, aut magistratibus, quos gessi acceptum refert, sed literis, multo plures Hermolaũ quàm candidatum me diligunt. Fallũtur quidem fortasse illi, sed ita est. Honores in repub. soli mirantur municipes, literarum decus ęmulatur orbis. Vale. Quintilianum à te patri restitutum sciebam, quanquam non restituit, qui suum restituit; etenim tua esse uolo mea omnia. Romæ, XI. Cal. Augusti, M.CCCCXCI.

HERMOLAVS BARBARVS PATRIARCHA · ANTONIO CALVO SVO S.

Literas tuas, quibus dolorem nostrum ex Zachariæ patris obitu uehementem atq; iustum lenire uoluisti, gratissimas habuimus. Non ibitur inficias tibi præsertim Antoni amicorum fidissime, durum id nobis, & perquàm triste nuncium fuisse. Quid enim obsecro magis alieno tempore aut illi aut mihi poterat contingere? Atq; ut alia prætereeam, quæ tibi æquè ac mihi sunt cognita, utrum ei molestius fuisse putas, quòd decederet, an quòd absente me decederet? Nosti quo affectu erat in me, quàm non cõmuni & promiscuo, sed ultrà q̃ patres solent. Compertum & exploratum habeo, si fuit ei graue mori, non propter se, sed propter me tantum fuisse. Angebat & illud eum, certò scio, quòd nesciebat quàm æquo animo tantam cladem meam laturus essem: & qui securus ibat ad mortem, erat de meo tantum dolore solicitus: qui si affuissem, & robur illud nostrum, quo me non uirtus, non doctrina, non usus rerum aliquis, sed solus deus sepsit, uidere potuisset, nihil dubito, quin si non alacriter, certè nullo dolore abiturus fuerit è uita. Quanquam ut ex literis tuis, & aliorum intelligo, ea fuit hominis in adeunda morte constantia, ut non dico animi consternati, sed ne mœroris quidem tantilli signa prætulerit, usqueadeò semper intrepidus, ut in domum aliquam è domo, non è uita migrare uideretur. Triduum continuum de Deo, de religione, de animorum immortalitate, uel differentes audiret, uel ipse differeret. Sacramenta illa extrema, quæ nemo non reformidat, & quorũ ægroti ferè à necessarijs serò & cunctanter interpellari solent, non modò non refugeret, sed prior, & ultrò deposceret. Sensus omnes mentis & corporis, quibus pauci eum mortales uincebant, non solum integros, uerumetiam longè subtiliores, quàm prius unquam ad extremũ usq; ostenderet: demũ ecunculas duas, alteram Christi, alteram uirginis in sinum manu sua compositas, & ad pectus applicitas, arctissimè complexus, deosculatus'que halaret animam. Hoc genus non dico mortis, sed gloriosæ mortis, imò uerò salutis, & melioris uitæ, quantas uires habeat ad temperandum dolorem, explicari satis non potest. Accedit quòd septuagesimum ingressus annum, quàm diu in familia nostra uixit nemo, quòd functus omnibus honoribus, quòd repub. incolumi, quòd liberis honesto loco positis, incredibili desiderio, & amore ciuitatis excessit. Frequentia funeris tanta (ut audio) quanta in ciue nunquam. Reliquum est, ut fratres tibi meos cõmendem, & quando mecum esse non potes, illos mihi, non modò ut consolator sedulitate, sed ut pater amore prosequaris. Vale. Romæ, Idib. Decemb. M.CCCCXCII.

HERMOLAVS BARB. PATRIARCHA AQVIL. M. L. PONTIFICI SIGNINO S. D.

Putabam Signina tantum uilla, atq; pyra celebrari, sed uideo & Signinis epistolis suum decus esse. Placent mihi tua semper omnia, sed quæ cum pyris proximè scripsisti, mirificè probauimus, adeò ut præ illis pyra, quæ alioqui præstantissima fuere, sorduerint. Interpretationẽ tuam de Gellio

de Gellio ita plane sequor, ut nihil magis possim. Delector uero maxime, quod Plinium a nobis iure laudatum censeas, quod sunt nonnulli, qui siue quod libros eius nō intelligunt, siue quod praeposteris imbuti literis, iniquo animo ferant tantum uni uiro tribui, quantum ipsi perspicere, & assequi coniectura non possunt. Ita est, idem'que semper fuit: Damnat quisq; quod ignorat. Dolemus fere in eo quenquam uideri sapientē, in quo ipsi nullo modo sapientes esse possumus. Nec est hoc uulgi modo uitium, magna quoq; ingenia plerūq; implicat. Obrepit haec multis, haeretq; labes alioqui honesta specie, quasi quod sentiant, libere loqui uelint: bene autē sentire, cuius quisq; ignarus sit, non potest. Ita fit, ut qui seipsi nosse debuerant, & suspēdere iudiciū de aliena professione, petulanter & temere pronuncient, quodq; sequens est, maxime rideantur, & suggillentur. Huic pesti contraria uirtus est candor, qui bonis & simplicibus ingeniis, etiamsi nō summa illa & eminenti doctrina cultis, adesse solet, sua uitia cognoscere, alienas uirtutes extollere, quae sciunt ipsi parua ducere, quae alij saltem non contemnere, uires suas ex alienis laboribus expēdere, non ex suis alienas aestimare: quid suo seculo profecerint, quanti sit, q; sunt, quod spirant, q; in coetu uersant hominū, quantū operę literis impēderint, quantū diei, quantū noctis in iocos, in nihili res absumpserint, quantū legerint, q; multa nō legerint. Faciunt hoc alba, & (ut Gręci dicunt) bene nata ingenia: quorū summa, & certa proprietas est nunq; docere, doceri semper uelle, iudiciū odisse, amare silentiū: quibus duobus tota Pythagoricorū & Academicorum continetur praeceptio. Haec illa est, aut nō magnopere dissimilis, uirtus, humilitatis nomine celebrata Christianis: quae ut ad salutē aeternitatisq; gloriā certissima est uia, sic in omni uita homini, praecipue literato, necessaria comes est, sine qua nec dociles in inueniēdo, nec prudentes in iudicando futuri sumus. Sed transuersos rapit audacia & superbia. Imperitia sua cuiq; mala est, sed ignorata pestis. Initium sapientiae (ut Plato scribit) imperitiae suae agnitio: neglectū hoc confidentes, & miseros facit. Euectus sum, non dico inuectus, ultra quam uolui: sed nunquam satis est arrogantiam incessere: alioqui si nominib. parcas, nulli hominum generi conuicia periculo minore facimus, quod nunquam de se dictum putant, qui omnia sibi tribuunt. Castigatio Pliniana, quando ita uis, imo iubes, urges, increpitas, exibit quocunq; alite. Mirum dictu, quantum doctis uiris improbari haec nostra cupiam, ut mihi, quod alijs quoq; pluribus eueniat, non fuisse isthaec errata, sed parum intellecta, quae mihi errata uideantur. Nam indocti nostra recipiant, an reijciant, parum interest: ab ijs enim laudari etiam laudanda, laus non est. Hunc mihi stomachum uel autoritas tua, uel Signina certe pyra faciunt. Vale, sexto Calend. Nouemb. M.CCCCXCII.

HERMOLAVS BARBARVS PATRIARCHA AQVILEIENSIS PICO MIRANDVLAE SVO S. D.

SAluus sis. Accepi literas tuas, quib. magnopere laetari te scribis, quod Plinianam castigationem susceperim. Iactare me hoc opus Naturalis historiae nobilissimū, & sine dubio coeleste, in quo uno barbari & Gręci nobis inuidere possunt, minus auide a ueteribus exceptū fuisse, sero in manus haberi, parcissime legi coeptum. Respondeo uerum esse. Ita praedicare soleo, eiusq; rei argumēta duo sunt. Primum, quod eum paucissimi citant, idq; in leuissimis fere causis, aliqui etiam coarguunt. Gellius dum maligne laudat, in ordinem quoq; redigit. Macrobius post Q. Fabium miratur quidem eum, sed si legisset, coenas suas fortasse lautiores fecisset, nec aliqua parum uera in secundas,

& arborarium suum contulisset. Hieronymum aliquantò plus studiosum eius hominis fuisse conspicio. Nam Seruius Grammaticus uidetur eum non gustare, sed olfacere: imò quasi canis Aegyptius currendo lambere. Alterum indiciū, quòd nullus ferè liber maioribus,& pluribus non dico uitijs,sed portentis scatet, nempe quia diu iacuit infrequens,& cunctanter aditus. Sunt libri eodem quo arua fato,si negligantur, sentes alunt, & monstra, quibus tollendis non unus Hercules sit satis.Dixi rem,nunc causam eius accipe.Duo sunt ꝑpter quæ ad nouos libros concursus fiat, res & uerba: utroq; ueteres affluebant, nobis emendicanda sunt turpissimè,uel minimè: illis Romanæ linguæ decus stabat,nobis concidit. Latinus illis sermo quasi uerna erat,nobis alienus,externus, uenalitius. Illis utraq; lingua suppetebant autores,à quibus omnia ea tanquam à fontibus haurire non solum facultas,sed uoluptas erat. Vnde isthæc præsidia nobis? unde uiui latices? unde auxiliares illæ copiæ? In tanta librorum non iactura,sed naufragio,non clade,sed interitu, non sumus omnino dijs odiosi, quando superstes est Plinius: sustentat ille nos utcunq; mutilus,decurtatus,lacer. Nisi extaret, actū esset, timderemus aquam omnes:si eadem quæ cæteros ademisset nobis eum calamitas,profligata spes omnis esset latinæ rei constituendæ.Nunc eo duce, quanquam semianimi,& exangui uiuimus: & nisi ipse mihi blandior,uidetur in dies proficere,habetur in manibus,celebratur,colitur. Ad eum omnia ferè scripta & dicta relegamus.Censetur indoctus,qui Plinium nō legit: indoctior, qui lectum contemnit: indoctissimus, cui non sapit. Debet ætati nostræ plus quàm suæ Plinius: sed nos ei magis qui per illum maximè subsistimus. Alij rem latinam iuuerūt,ille ipse nobis est Latium. Tria millia, & quingenta errata in eo, necdum toto comperi, & quantum in me fuit, restitui: edenda primo quoque tempore, si amici probauerint. Vale.

HERMOLAVS BARBARVS PAVLO CORTESIO S. P. D.

Periculosius mihi est ista, quæ postulas,decernere, quàm laboriosius. Sunt enim talia,in quib. diu hæsitauerim: utcunq;,tibi nec possum negare,nec debeo,alioqui si tua causa periculum adiero, minus dolebit. Dicam igitur quod sentio.Sturionem Græci modò appellant hyscam, siue hyscam, id nomen porcum significat. De lampreda non constat, ipse tamen lampetras dici crediderim fontanas tincas,& uulgò nominatas lampetras, quasi à lambendis petris.Sunt qui à fulgore lampyndas uocent eas, sed autorē nullum habent.De trutta non uideo quid sit,nisi troctam quis uocet. Ita enim piscem nominat Ambrosius in Hexaemero,itemq; Aelianus, sed inter marinos. Vale.

HERMOLAVS BARBARVS IOANNI PICO MIRANDVLAE S. D.

Tu uerò Pice adeò nihil mihi debes,aut silentij,aut officij alicuius erga te mei nomine,ut mihi literæ tuæ magno etiam rubori fuerint, qui negligentiam meam pro tua deprecaris apud me,cum utrunq; à nobis apud te prius quacunq; mercede redimi debuerit. Hæc ingenij tui bonitas,candor,ęquitas.Agnoscis alienam culpam,cum aut uitare,aut partiri certè possis,in mutuo crimine solicitus es,qui & anticategoria, & causa etiam meliore securus esse poteras: aut reus est uterq;, aut non tu. Alioqui iam q̄d ad te attinet, purgasti. Reliquū est,ut & ipse satisfaciā. Sed quid à me ad te potissimū scribi potest? Inhortabor ut literas amare pergas,in quib. es eminētissimus? Monebo ut uirtuti et bonis moribus dedare, in quib. tantū profecisti, ut difficile cognitu sit,

utri philosophiæ parti maiorem operam impenderis, ei quæ spectatiuas, & instrumenta continet, an ei quæ dogmaticen, parænetícenq́ complectitur? Omnino summum, & humano captu maius est, quod tu aut genio, aut certè opifici tuo debes, tam tenera ætate consecutus, q̃d extrema senectute impudentissimum optare. Non sunt hæc Pice tua, naturæ sunt, Dei sunt: quanq́ si aliquid tuum est, hæc maximè tua sunt. Vide quanto minus tua dici possunt, nobilitas fortunæ, ualetudo, forma, quibus bonis tam nulli cedis, quàm nec illis, quæ magis tua sunt. Huc te hortor conuerte, hoc diu, & noctu uolue, quantum nomen ei sis, qui te usque adeò ditauit, ut nec soluendo, nec expunctando sis unquã futurus, quæ possides. Cogita quantum possit, qui te ista posse uoluit: quantum amet, qui te de tam multis millibus sibi legit, qui senes puer ferè uinceres: quibus nondum ephebus, eruditorum hominum coronas in admirationem doctrinæ tuæ uerteres. Nisi hoc uides, nisi æstimas, iam nunc affirmo tibi, & libera uoce prędico, te non tantum esse quantum es. Immensum & infinitum est, quod mihi de te pridem spopondi, & spondeo: sed opinionem præsumptam nec oratio nec prædicatio consequitur. Facio ego ut solent, qui quanto plus aliquem mirantur, & explicare uolunt quod sentiunt, eo minus id assequuntur quod uolunt: ut quanquã magnum aliquid animo concipiunt, uerba tamē desint, & moliri potius quàm dicere potuisse uideantur. Proinde tu ne hæc ausculta, quę nunc describo, forasq́ promo, sed illa potius intellige, quæ intus de te solus & tacitus loquor, tanto hercle maiora, quanto cogitatio sermone hoc est. Marsilium saluta, & Saluiatum tuum. De Politiano nihil opus est labores, qui breui (ut audio) mecum erit, quo nihil mihi poterat in hac legatione tota iucundius accidere. Bibliothecam istam in dies maiorem & ornatiorem instrui tam gaudeo, ut nihil supra. Debent Florentinis literæ, & inter Florentinos Medicibus, & inter Medices Laurentio, qui gentilitium hoc familię suę decus non minori cura fouet, q̃ Rempublicam, cuius administrandæ constituendæq́ ius habet. Vale. Mediolani, Cal. Ian. M.CCCCLXXXVII.

HERMOLAVS BARBARVS ROBERTO SALVIATO S. D.

FAlleris Saluiate, si quid aliud præter occupationes meas suspicaris fuisse, quamobrem tibi nondum responderim. Vulgaris hæc, & iactata silētij redemptio, sed mehercle tam uera, ut nisi tu eam probes, de meo in te amore, fide, studio malè meritus esse uidearis. Gratissimę mihi semper literæ tuæ omnes, sed illæ supra modum, in quibus Mirandulani mei nomen atq; mentio: nihil est eo uno mirius in literis, nemo quem laudari, ornari, in cœlū tolli malim, nemo à cuius prædicatiōe digredi minus possim: in quo sum fortasse, nulli tamen esse uideor, intemperans: tam multa in eo laus, tam nulla fini, ut iam & ambitioni, & assentationi locus desit. Apologiam eius legi, & in ea me. Quid ille mihi tantum tribuit, tam parum merenti? cur ordinario testi, ne dicam gregario, tam honorifica præfatione denūciat, illo præsertim opere, quo nihil subtilius, uehementius, acutius? de quo tamen satius est iudicium meum differā tantisper, dum plane totum perlego. Quoniam autē rescire cupis quid agam: ecquid aliud possum dicere, quàm studeo? Publica quidem curatio, nonnihil instātiæ illi meæ detrahit, imò studijs non instantiæ: insto enim acrius, & pensum exigo acerbius: quod mihi uis maior abstulit, assiduitate sarcio, quāto mihi negotiorum plus accessit, tanto auiditatis & alacritatis plus incussit. Itaq; ferias illas omnes, quas ualetudini priuatus homo dabam, in publica distribuo: ita quod mihi ex una causa deperit, ac decidit, alia ratiōe corrogo: Credo aliàs ad te scripsisse, aut dixisse tibi,

qui ex me audierint, instrumentum Aristotelis: ita enim logicen Peripatetici ferè appellant, itemq; libros octo de auscultatione physica, & treis eius rhetoricos in latinum à me pridem conuersos esse. Dioscorides iam perfectus est, manus et nunc à me summa imponitur: parata filiæ dos est, propediem locabitur. Tum leuatus onere Aristotelem aggrediar totus totum, qui nisi aliò me deus auocet, ab Dioscoridis editione biennio ferè prodibit, absolutus utiq; in logicis, & cum eo cômentarij, quos in posteriores analyticos iam perfecimus. Post emissa hæc inibo naturalia, & diuina, itē rhetorica, & poetica, partim cômentationibus, partim annotationibus, omnia eius philosophi uolumina pro uirili mea instruens. Sunt enim & in problematis, & in animalium historijs nonnulla, quę claritatē lucemq; desiderant, ea cursim, & breuis annotamenti lumine præterfluam: paratus nihil præterea nouum aggredi tota uita. Etenim comprimenda mihi est auiditas, imò improbitas hęc ingenij, ne dum restibile ac fertile haberi se uult, idem operosum, & ambitiosum esse uideatur: cottidie uerius experior, quàm dici solet, paria esse, amplecti omnia, & nihil. Vale. Mediolani, duodecimo Calendas Nouembres, M.CCCCLXXXVIII.

HERMOLAVS BARBARVS IOANNI PICO MIRANDVLAE S. D.

HExameron tuum nudiustertius ad nos Saluiati opera delatum, ita auide legi, ut prima statim die, nec tota, sine interspiratione totum hauserim. Tria me in eo mirificè delectant. Primùm, quòd oratio tua docet, & mouet, id quod & in sacris literis ueteres theologos, & in philosophia etiam naturali Pythagoricos & Platonicos obseruasse constat, recentiorib. in docendo tantum sudantibus. Alterum, quòd in tanta rerum copia & impunitate diripiendi, tam castas & innocentes manus habes, ut in hoc scribendi genere teipsum, non alium sequutus esse uideare: atq; hoc iam nec cum ueteribus, nec cum neotericis commune, sed tibi peculiare, atq; tuum est. In quo quidem (sensum tibi meum aperiam) ita sum affectus, ut quoniam hæc priores illi non dixerunt, quæ tu dixisti, nihil ferè dixisse mihi uideantur. Tertium, quòd uideo te non tam Aristotelis, quàm Platonis, & sectarum eius sacris initiatum, plenos inde haustus in hanc lucubrationem contulisse. Omitto quàm multa ex Plotino egregia, quàm cursim & eleganter attigeris, ut quicquid ferè quatuor eius & quinquaginta uolumina in sex nouenarios à Porphyrio digesta continent, non plus legisse, quàm edidicisse uidearis. Nec illud præterire possum, q̄ inter nouos & ueteres theologos ita medium te geris, ut nec illorum simplicem maiestatem oderis, nec horum ambitiosa subtilitate rapiaris. Ita fit, ut dum alteros potes, utriusq; generis optima decerpseris, id quod in ipsa quoq; Dauidici poematis enarratione facturum te speramus. Vale. Venetijs, pridie Nonas Septemb. M.CCCCXCIX.

HERMOLAVS BARBARVS IOANNI PICO MIRANDVLAE S. D.

SAlue humanissime Mirandula. Ego uerò de te tam libēter ubiq; prædico, ut nihil maiore uoluptate faciam: non solum quia nihil (ut inquit Plato) iucundius auditur, quàm ueritas, sed etiam quia (ut Palemo inquit) multo est dicere, quàm audire uera iucundius. Accedit quòd labore nullo (ut est apud Aeschylum, Menandrum, & Euripidem) sæpe etiam non quæsita ueritas prodit, inuitissimo etiam plerunq; homini exprimitur, nullis quęstionibus, sed sua tantū ui. Hæc est tyrannis illa, quam tu candorem tuum secutus, huma-

humanitatem & bonitatē interpretaris. Et hercule tu iam tantus es, ut qui te non laudat, iudicio & existimationi suæ detrahat. Rem suam agunt, rationib. suis con sulunt, suam famam redimunt, qui fauent & cupiunt tuæ. Multa sunt in diario tuo nomina, quæ tu nescis, tibi creditores tui debent. Multi consiliū Prodici sequunt, dant ut accipiant, manus manum scabit, ut Epicharmus recinit: quanto sanè creditoribus, id est, laudatoribus tuis minus debes, tanto plus tibi, qui eos uelint, no lint, creditores facis tuos. O inauditū genus æris alieni, creditores esse, nō esse debitorē. Sed occupatior sum, q̄ ut tecū diutius lusitare possim. At tu q̄ solutus es, dij boni, ut quenquā patiare feriantem. Hactenus obsecro me tuleris: longiorem iocum aliquem ut admittas non postulo, oscitatiunculam breuem postulo. Vale cum Politiano meo. Romæ, Idibus Augusti, M. CCCCXC.

HERMOLAVS BARB. ORATOR VENETVS, PATRIARCHA AQVILEIENSIS, IOANNI PICO S. D.

Bene est, bene conuenit, qui multū amas, multum ut mihi pontificatum Aquileiensem congratuleris, multo etiam maiora mihi tribuas, & omi neris, q̄ aut possim optare, si sim cupidissimus: aut promereri, si mode stissimus. Scio pietatē tuam erga me, uideo quanti me facias, agnosco uim amoris tui, nihil habeo cōpertius. Vtinā aliquando sit, ut mihi tecum uiuere, de natura, de Deo, de sanctis moribus philosophari liceat. Quantū hoc cupiam, quantū secundis meis rebus accessionis factū iri iudicem, si hoc eueniat, nec pos sum exprimere, nec si possim, hoc utiq; loco uelim. Obsecro, si me unquā beneuolentia tua dignum existimasti, eodem numero, & loco etiam meliore, si fieri po test, apud te censear Hermolaus, & sacerdos: ut quem paganū seculi dilexeris, mi litem Christi factum arctius colas, & chariorē habeas. Ego te & clarissimas uirtu tes tuas tam possum non prædicare, non admirari, non tollere, q̄ tu non augere. Si assentior, aut mentior, tibi, hoc est, doctis omnibus sim cōtemptui. Tenuit me pridem super te, rebusq; tuis * nunc stupor, & ectasis scientiæ. Patienter hæc leges, nec exaltatum erit cor tuum, nec elatos habebis oculos. Cur enim tibi pla ceas: qui noueris hęc bona, quę possides, nō tua, nec de peculio tuo esse, sed profectitia, & dominica? Ignosce, rapuit & euexit me transuersum ueritatis Aquilo, & charitatis Fauonius. Vale. Romæ, pridie Cal. April. M. CCCCXCI.

HERMOLAVS BARB. GEORGIO MERVLAE S. D.

Plato in diuina illa sua institutione de legibus, inter prima cōmemorat in omni repub. præscribi, caueriq; oportere, ne cui liceat, quæ compo suerit, aūt priuatim ostēdere, aut in usum publicū edere, anteq̄ ea con stituti super id iudices uiderint, nec damnarint. Vtinam hodieq; habe retur hæc lex, Merula uir doctissime: neq; enim tam multi scriberēt, neq; tam pau ci bonas literas discerent. Nunc & copia maiorū librorum offundimur, & omissis eminētissimis autoribus, plebeios & minutulos consectamur. Et quod calamito sissimū est, periti iuxtà, imperitiq; dę studijs impunè ac promiscuè iudicāt. Ex hoc fonte persuasio illa exitialis & monstrosa manauit, philosophos, iureconsultosq; non posse eosdem esse, & eloquētęis. Quam sententiā quia multis locis tum fan do coràm, tum scribendo taxauimus, non dubito quin odia, & offensionem mul torum incurrerim, aut, quod tibi frequēs prouerbium est, irritauerim crabrones. Sed quando militiæ huius sacramentum adijmus, capitale est decedere presidio. Equidem statui, modò in me aliquid facultatis sit, non rixando, iurgando'ue, sed scribēdo interpretandoq; probare causam meam uiris doctis: ut ipsa mihi res te-

ſtimonium afferat,nullam eſſe omnino materiam, quæ genus illud dicendi pſſum ac floridum æquè recipiat,atque hiſtoriam naturæ.Non eam modò, quæ rationes eius particulares & ſenſiles cōtinet (nam hoc Plinius Secundus extra omnem controuerſiam conſtituit) ſed eam quoque,in qua uniuerſales & ſpectatiuę quæruntur.Quod genus in Themiſtio primus ego attigiſſe, quod ſciam, credo. meum propoſitum,rogo te Merula,quibuſcunqꝫ potes rationibus prouehe.Eſto mihi non defenſor adeò,ſed adiutor, & cenſor. Quoniam uerò negari non poteſt,incidere in philoſophia locos,quibus explicādis fingere ac nouare quædam neceſſe ſit: idqꝫ & M. Tullius,& omnes ueteres concedunt, modò id nobis cum præfatione quadam,ceu præſtito honore agatur: aut,ut ille ait,modò quæ ita nouis nominibus notamus, latina moneta uideantur percuſſa: in hoc te æquiſſimū habere uelim æſtimatorem,& iudicem,ut ſi qua in libris inueneris aut omnino ſacitia,aut licenter,ne dicam immodicè ac duriter translata, aut per abuſionem audaculè tranſpoſita,aut imitatione aliqua fortiter afformata,culpam tu nobis hanc totam præſtes atque condones.Nec tamen multa te,ut arbitror,offendent.Decē ſummum,aut circiter uerba opere toto comperies, quæ arrepta de foro dici non poſſint,atque horum etiamnum aliqua iam latinis auribus trita deſumpſimus, aliqua ipſi peperimus. Cætera non abhorrent ab uſu uel doctorum. Sed explicare non poſſum,quàm mihi hæc,quæ ſcripſi,non ſatisfaciant. Non quòd melius potuerim tum,cùm illa ſcribebam, ſed quòd nunc ſi mihi eadem exigenda ſtylo eſſent,infinitum,quàm uideantur mihi poſſe & commodius & locupletius dici. Nec mihi aliquis illud obijciat,cum te excuſaris,Barbare quid loqueris? Non enim ad id ualere hoc,quod modò dixi,uolo,quo qui perfrixiſſe ſe queruntur,ſed ut declarem me in illa hæreſi conſtantius perſtare,ut putem ferè facilimū eſſe,philoſophiam latinis literis mandari: quandoquidem illa ipſa minus latina, quæ aut quòd in rariore ſunt uſu,aut quòd priuata,& ſua philoſophis ſunt, quæſita uenia dicere neceſſe habuimus,nihilominus arbitramur poſſe illuſtrius & elegãtius nominari.Alioqui ego ea non proinde ſignanda eſſe, recipiendaqꝫ cenſeo, ſed tantiſper dum aptiora aut inuenio,aut ab alijs doceor,tanquam precario ijs utemur. Dicauimus porrò tibi libros Themiſtij de ingenio animæ,utranqꝫ ob cauſam, & ut argumēto hoc utcunqꝫ ſcires te à nobis amari,coliqꝫ, & ut agnoſcens in nobis impetus aliquos,bonę frugis indices, pro tua bonitate humanitateqꝫ quibuſcūqꝫ rebus poſſes,faueres. Vale. Venetijs, M.CCCCLXXX.

HERMOLAVS BARBARVS PETRO CARAE IVRECONSVLTO ET ORATORI FACVNDISSIMO S. D.

Vxit uxorem clarus bello, & pace uir Triuulcius Neapolitanam præ nobili familia.Inuitatus ſum ad conuiuium, imò ad pontificiam & adipalem cœnam. At ego ad epulas primas ſatur, ſpectator potius quam conuiua fui.Credo gratū fore uel tibi,uel poſteris,ſi fercula quàm breuiſſimè deſcripſero: non ut Macrobius apud noſtros, nec ut apud Græcos Athenæus iuſtis uoluminibus,ſed ut occupatus homo, & ad epiſtolæ menſuram. Primùm,aqua manibus data,non ut apud nos ſtantibus,ſed accumbentibus, utique roſacea.Tum illati pugillares ex nucleis pineis, & ſaccharò paſtilli. Item placentæ nucleis amygdalis,& ſaccharo cōfectæ,quos uulgò Martios panes uocamus. Secundum fertum,altiles aſparagi.Tertium,pulpulæ: ita enim popinæ appellāt, & iecuſcula.Quartum,caro dorcadis toſta. Quintum, capitula iunicum,uitulorum'ue,unà cum pellibus elixa. Sextum,capi, gallinarum columbarumqꝫ pulli, bubuleis comitati linguis,& petaſonibus,ac ſumine, omnibus elixis, addito Lymoniacæ

moniacæ pultario: sic enim cupediarij Mediolanenses uocant, quam nostri sermiacam. Septimum, hœdus integer tostus, in singulas singuli capidas, cum iure, quod ex amaris cerasis, siue ut quidā malunt appellare, laurocerasis, condimenti uice fungitur. Octauum, turtures, perdices, phasiani, coturnices, turdi, ficedulæ: & omnino plurimi generis auitia, molliter & studiose tosta. Colymbades oliuæ condimenti loco appositæ. Nonum, gallus gallinaceus, saccharo incoctus, & aspergine rosacea madefactus, singulis conuiuis singuli patinis argenteis, ut & cætera quoq; uascula. Decimum, porcellus integer tostus, in singula singuli crateria iusculento quodam liquore perfusi. Vndecimum, paui tosti, pro condimento seu copheon ius, imò ferrugineum è iocinoribus pistis, & aromate preciosi generis, ad portionem & symmetriam additum, Hispani * appellant. Duodecimum, tortus orbis ex ouo, lacte, saluia, polline, facchareo, saluiatū uocamus. Tertiumdecimum, struthea cotonea ex saccharo. Quartumdecimum, carduus, pinea, scolymon, siue cynaram potius appellare conuenit. Quintumdecimum, à lotis manibus bellaria, & tragemata omnis generis faccharea. Inducti mox histriones, pantomimi, petauristæ, aretalogi, funambuli, choraulæ, citharœdi. Singulis porrò ferculis præibant faces, atque tubæ: sub facibus inclusa caueis altilia, quadrupedes, auiculæ, omnia uiuētia generis eius uidelicet, cuius ea quæ magistri & structores cocta mensis inferebant: mensæ per atrium abacis singulæ singulis dispositæ, sed & priui priuis ministri. Ante omnia silentium, quale ne Pythagorici quidem seruare potuissent. Vale. Mediolani, Idibus Maijs, M.CCCCLXXXVIII.

Ἑρμόλαος ὁ Βάρβαρος ἰυσίνῳ τῷ διδασκάλῳ
εὖ πράττειν.

Καὶ πολλὰ φιλῶν, καὶ διὰ τὴν φιλίας ἀρετὴν, ἄξιος αὐτὶ φιλεῖσθαι πέφυκας, ἄλλως τε καὶ ἀπὸ τῶν σῶν μεγάλης τῆς σπουδῆς. ἐγὼ δὲ πρῶτον μὲν, σοῦ παρ' ὑμῶν ἐπαίνους κατὰ πολλὰ μείζους καὶ πλείους τῶν προσηκόντων ἐπίσταμαι. ὅμως συγγνώμη σοι τὸ πρῶτον ὑπερέβαλον ἐπὶ ψεύδους ἀρχομένῳ. αἴτιος γὰρ τούτου, σαφῶς οἶδα, οὐ σὺ καθέστηκας ἀλλ' ἐκεῖνος οὗ τοῦ λόγου πειθὼς, σαυτόν τ' ἔλαθες σὺ τῶν ἐγκωμίων νόμους ὑπερβάς. καὶ τὴν περὶ ἐμοῦ τ' ἀνδρὸς ἐδέξω γνώμην οὐκ ἀληθῆ. μᾶλλον δὲ καὶ παρελήλυθας πλέον οὐκ ἄκων γε σύ. πῶς γὰρ ἀπιστεῖν οὐκ ἔδει τοῦ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα ἐς ἡμᾶς ᾄδοντι, καὶ μὴ μελαγχολᾶν ἡγεῖσθαι τὸν διηγούμενον; ἐπῄνεσται περὶ φίλους αὔγουστος, ἐπῄνεσται. μαρτυρήσαι περὶ τούτων ἀγαθέ, εἰ καὶ συμβὰς τοῖς ὅρκοις καὶ θεῶν φωναῖς ὑγιὲς οὐδὲν, τῇ τε ἄλλῃ γενναῖος ὤν, καὶ τὸ ψεύδεσθαι φειδόμενος, ταύτῃ ἀναιδὴς καὶ πανταχοῦ σαθρὸς φανήσεται. χάριτας μὲν οὖν αὐτοῦ πολλὰς ὀφείλων οἶδα, ὅτι μου μετ' εὐφημίας ἀεὶ μνημονεύων διατελεῖ. σκοπείτω δ' ὅμως τὸ Εὐριπίδειον ἐκεῖνο. αἰνούμενοι γάρ φησιν, οἱ ἀγαθοὶ τρόπον τινὰ μισοῦσι τοὺς αἰνοῦντας, ἐὰν αἰνῶσ' ἄγαν. ἔστω. ὃ μέντοι λέγεις σὺ, ἐπειδὴ τοῦ τῶν διαστήματος πολλῷ κεκώλυσαι καὶ γνωρίζειν ἡμᾶς, καὶ ἡμῖν γενέσθαι γνώριμος, χρῆσθαι δ' ἡμῖν τοῦ δευτέρου, δηλονότι τοῦ γράφειν ἐπιστολὰς, ποίει τοῦτο παρακαλῶ σε ποθεινότατέ μοι ἐσσὶ, συνεχῶς. καὶ τοῦ ἐνδύματος ἁμαρτὼν, φασὶν, ἐπὶ τὰς κώπας χώρει. ἐμὲ δὲ τῇ τε ἄλλῃ πάσῃ προθυμίᾳ καὶ τοῦ πρὸς τὸ ἀντεπιστέλλειν ἐπιμελεῖ, μηδέ ποτ' ἐλλειπόμενον εὑρήσεις, κἂν ἴδω σε ποτὲ τὴν ὄψιν (τοῦτο γὰρ ἴσως οὐκ ἐς μακρὰν θεῶν τὰ δίκαια ποιούντων συμβήσεται) ὥσπερ νῦν καὶ φιλῶν καὶ γράφων, οὕτως εὖ ποιῶν τότε κατὰ δύναμιν οὐ παύσομαι. ἐκεῖθεν ἅμ' ἐλέγξαι φιλοτιμούμενος, τήν τ' ἐπωνυμίαν, ὡς ἄρα Βάρβαρος οὐχ ὑπάρχω, καὶ τὴν παροιμίαν, ὅτι οὐκ ἐν τῷ Βαρβάρῳ χάριτες. ἔρρωσο. ιε τοῦ ἰουλίου.

Ἑρμόλαος ὁ Βάρβαρος Ἀντωνίῳ πυροπύλῳ γνησιωτάτῳ ἰατρῷ καὶ φιλοσόφῳ εὖ πράττειν.

Καὶ πολλῶν καὶ πολλάκις ἀκούειν ἡμῖν δεῖ διεξιόντων περὶ σοῦ, τήν τε γνησίαν ἐκείνην καὶ πάνυ φιλόσοφόν σου προαίρεσιν περί τε τὴν ἄλλην σοφίαν, καὶ δὴ τὴν περὶ τὰ μαθήματα, καὶ τὴν φύσιν, καὶ τὸ ταύτης ἀξιολογώτατον μέρος ἰατρικήν, καὶ τέλος ὡς ἄρα μόνος ἁπάντων ἀνθρώπων εἴης, ᾧ γε καὶ ὑπὲρ τοῦ γενέσθαι φίλον, καὶ διαλέγεσθαι, παρόντα πάντα δέοι φιλοτιμεῖσθαι. καὶ οὐδένα πόνον ἡγεῖσθαι τούτου κρείττω. οὕτω τοίνυν πολλῶν καὶ μεγάλων ὄντων σοι πλεονεκτημάτων κατὰ ἀρετήν, ἀθυμίας ἔχομαι τῆς ἐσχάτης κατ' ἀμφότερα, καὶ ὅτι κινδυνεύω σοι διατελῶν τοιούτῳ ἀνδρὶ ἄγνωστος. καὶ ἐπεὶ τοῦτό γε θεραπεύειν ἔξεστι ταῖς πρὸς ἀλλήλους ἐπιστολαῖς, ὅτι γε ἰδίᾳ οὐδεμίαν ἐλπίδα ἔχω τοῦ ἐντυγχάνειν σοι ποτὲ κατ' ὄψιν, ἔστι δ' ὅμως ἡμῖν παραμυθία τῆς λύπης ὑπόλοιπος ἐλαχίστη μὲν ἐκείνη ὦ Ζεῦ καὶ θεοί, μόνη δὲ καὶ ἄλλως ἀγαπητή, τὸ ἐπαινεῖν σου τὴν ἀρετὴν ἀεί. καὶ τὸ γράφειν συνεχῶς πρός σε, εἴπερ μὴ δι' ὄχλου ἐστίν, ἀλλὰ καὶ βουλομένῳ σοι μάλιστα συμβήσεται. κἀγὼ μὲν οὐχ οὕτως εὐήθης, οὐχ οὕτω σκαιός εἰμι, ὥστ' ἀγνοεῖν τῆς τοιαύτης φιλίας τὸ ἄνισον, καὶ ὅτι τὸ συμφέρον ἐμοὶ τὸ παρὰ σοῦ, πολλῷ μεῖζον προσεσθύεται, ἢ σοὶ τὸ παρ' ἐμοῦ. ἐπεὶ δὲ τὸ τῆς φιλίας τίμημα ψυχικόν ἐστι μᾶλλον, καὶ μέτρον οὐκ ἔχει λυσιτελές, ὡς ὑμεῖς οἱ φιλοσοφοῦντες φατέ, μεγάλου ἂν ἀνδρὸς εἴη, καὶ τὸ ἦθος σεμνοῦ καὶ μετρίου, προσδέξασθαι τοὺς αἰτοῦντας εἰς φιλίαν, μήτε βαρβάρους, μήτε κακοὺς τὸν τρόπον ὑπάρχοντας, καὶ ὅλως μὲν σὺ καλός, κἀγαθὸς ὤν, εἴπερ τις ἄλλος, ἀντιφιλήσεις οἶμαι τοὺς φιλοῦντας. εἰ δὲ μή τό γε φιλεῖσθαί σε καὶ θαυμάζεσθαι, ἔστω σαφῶς εἰδ' ὅτι οὐκ ἂν ἡμῶν ἀφίλοις. τὸ μὲν γὰρ μεμνῆσθαί σου καὶ τιμᾶν τὴν μνείαν ἐφ' ἡμῖν ἐντυγχάνει. ὅπως δὲ χαίρω, καλούμενος ὑπὸ σοῦ εἰς φιλίαν, καὶ ἔργος σοι γενόμενος, τοῦτό δεῖ σοι κατέσχεν. εἰ μὴ οὐδὲ ἔστιν ἤδη δεῖ σοί, πῶς γὰρ οἷός τ' ἦς ἀντέχειν σοφὸς ὢν καὶ πάνυ χρηστὸς ἀνήρ, καὶ τὸν οὕτω προσκείμενόν σοι τὴν διάθεσιν μὴ προσίεσθαι. ἔρρωσο. ἐκ Βενετιῶν γαμηλιῶνος ἕκτῃ ἱσταμένου.

HERMOLAI BARBARI IN PARAPHRASIN PHYSICES THEmistij præfatio ad Antonium Galateum.

Philoxenum Eryxidis, & Gnathonem Siculum gulæ proceres, imò uerò extremos, ac perditos gulones, cupediuoras'que infamant literæ, quòd conuiuijs adhibiti emungere se in pultarijs soliti essent, ut abstinentibus cæteris, soli epulis ampliter fruerentur. Idem mihi uidentur peccare qui studia liberalium artium docere, aut scribere ingressi, uocabulis sordidis, & ex intima plebei sermonis fece acceptis, fœdant, & contaminant omnia, ut bonis mentibus, & præclaris ingenijs, aut auersis, aut perterrefactis, soli rerum potiantur, uoluptentur'que citra æmulum. Ita fiet, ut qui paulo modò humanius educati institutiq; sunt, non reformident hæc adeò, sed fugiant, oderint, despuant. Contrà, rudissimus quisque, infantissimus'que admoliri manus ijs audeat. Quod nō contingeret, nisi quòd (ut in prouerbio est) balbi balbos intelligunt. Ac sunt quidem nonnulli tam malè affecti, animatiq;, ut putent quæ in philosophia, mathesi, iuris scientia tractantur, Latinè dici aut explicari non posse: non tam propter egestatem linguæ, & rerum nouitatem (ut Lucretio uidetur) quàm quòd sentiunt humanas literas, quasi negotium facessere, & impedimento esse maioribus doctrinis. In quo alij etiam importunius, stolidius'que affirmant pugnantia esse hæc non alio genere, quàm ea quæ disparata, & contraria aientibus dicuntur. Proinde, uitio uertunt, si qui utrunque aut iunctim condiscat, aut ab eloquentiæ studijs se ad philosophiam conuertat. Hi sunt, qui

qui plausus modò in celebritatibus captant, qui per urbes uehuntur conspicui, qui unicos se Aristotelis lectores, narratoresq́; & credunt & prædicant. Durius fortasse uerbum, quàm ut uel homo minimè iurgiosus, immodestusq́; afferat, uel ut abesse ab eo inuidia possit. Sed, fortis fortuna dicendum est. Nihil æquè perniciosum in omni Republica est, quàm ista persuasio: nihil tota uita incommodius, indignius, fœdius, quàm peruersio hæc, & deprauatio studiorum. Addicerem hoc necessarijs rebus, & testibus, sed nolo esse longior in re non dubia. Illud non possum tacere, hoc quod uulgò creditur, philosophos non esse rebus gerendis aptos, nauosq́; nō aliunde habuisse ortum, quàm quòd ex ijs plurimi, dum se totos ponunt in una illa, cui addicti sunt arte, aspernant & deserunt cætera, eloquentiam abdicant, id est, cultum & elegantiam uitæ, historiam negligunt, id est, magistram & ducem bene ac beatè uiuendi, de qua & usus rerum omnium prouenit, & peritia tota Reipublicæ administrandæ constituendæ'que paritur. Hi cum legati ad externos mittuntur, cum prætores iuri dicundo sedent, cum in senatu sententiam rogantur, mirum non est, si aliquando præsentibus risum excutiunt, si fatua, si delira, si extrema deblaterant, si tota eorum non plus incompta, quàm imprudens oratio est. Et hercules nullum hominum genus uisitur tam abhorrens à sensu cōmuni, tam distorto & corrupto iudicio, quàm qui aut philosophiam, aut ius ciuile sine literis cultioribus adierunt. Sed mittamus obsecro hos, qui nō uerbis, sed ferula commonendi essent: nisi quòd senex est psitacus, negligit ferulam. Prius tamen quàm hinc decedo, de genere hoc ita statuo, quemadmodum lusciciosi exquisitius cernunt uesperi, quam interdiu: ita hi facilius præpostera & confusa, quàm recta, & explanata percipiunt: & quemadmodum qui miserè degunt (ut inquit Plato) dicunt humanum genus felix ac beatum esse non posse, ita qui diuersum à Musis ingenium obtinent, negant habitare eas posse, in quibus ipsi artibus uersentur. Cæterùm hortor te, mi Galatee, ut adulescentibus istis uestris nouitios philosophos cum ueteribus conferas, pensites'que, ut quantum intersit intelligant. Incumbe omni studio, labore, dexteritate, prudentia, ut opinionem illam, de qua superius dixi, quæ ferè in hominum mētibus obduruit, aut discutias, aut mollias. Ita enim & illos priuatim, & literatos omnes in cōmune promeritus fueris. Multum te in hoc iuuabit Pontanus noster, cuius tanta est uel doctrina, uel autoritas, uel utrunque, ut sperare sit eum (si uires intenderit) talem huic malo futurum, qualis aut Sphingi Oedipus, aut hydræ Hercules fuit. Quòd si quos nactus fueris egregiè pertinaces (sunt enim & in uolucrum, & in terrestrium genere animalia, quæ fœtidis gaudeant) ad hos tu ceu aui præpostera ortos, lustratos, & intemperijs actos, ac planè depositos deploratosq́;, ne manum quidem admoueas. Nunc restat, ut de meipso tibi aliqua dicam. Mirari te nolim, si infinitos errores, quos isti partim imperitia linguæ, partim Aristotelicæ disciplinæ inscitia prælegunt, & defendunt in scholis, non coarguo. Nec enim hanc prouinciam suscepimus scribendi res physicas, ut cum illis tanquam in palæstra (ut dicitur) certaremus de laude & gloria: quippe quos uincere nullum negocium sit: sed ut uel nobis ipsis commentaremur hæc, si nullos habituri lectores essemus: uel si quibus idem, qui nobis, stomachus esset, ijs ad bonas literas aliquid opeculæ adderemus. Nec enim spiritus magis magnos in hoc, quàm utiles (ut ille inquit) afferimus. Nec de nobis quicquam magnopere arduum pollicemur, sed quædam tamen inuenisse non negamus, quæ aggredientes ad hæc tantisper morari nō inuenta potuerint. Illud tēpus est in calce uti dicamus, nos tibi interpretationē in paraphrasin physices, pro nostra ueteri ac stabili necessitudine

uolētes dicasse

uolētes dicaste: alioqui dicaturam hanc stipulatus à nobis es, cum essemus istic oppigneratam tibi fidem reluimus: quanquam præscriptione uti poteramus & fori, & decennij, sed beneficio harum legum renunciant philosophi, quib. in fraude ponitur uel furioso abiurare gladium. Vale. Venetijs, M.CCCCLXXX.

HERMOLAI BARBARI IN PARAPHRASIN THEMISTII Peripatetici præfatio ad Sixtum quartum, pontificem maximum.

Vi tibi studiorum suorū opera nuncupant, Sixte pontifex summe quarte, alij id agunt, ut te utcunq; sibi promereantur, alij ut fructū aliquem sentiant iudicij tui de se, alij ut abs te tantum probētur, alij ob alias causas. Ego uerò hæc tibi dedico, tum ut meam in te obseruantiam, præsertimq; Zachariæ patris, qui istic ad te pro Venetis agit legatus, agnoscas: tum uel maximè ut te pro fide ea, quæ à me tibi ut principi meo debetur, summa, instituti illius tui præclari, & diuini commoneam, quòd protinus quàm creatus pontifex es, flagrantissimè amplexus uideris, adiuuandi prouehendiq; literas, quę procul dubio sine autoritate & diligentia doctissimi principis, aut interiturę penitus uidebantur, aut ad pristinam barbariem redituræ. Nam & ingenia undique conduxisti, et bibliothecam opulentissimam ære tuo, impensaq; publicasti. Nunc te obsecrant, obtestantur que bonæ omnes artes, ne (quæ tuæ maximæ occupationes sunt) negligentiusculè in posterum habeantur. Errant qui credunt grauius esse cum quibusuis hostibus, quàm cum imperitis, & indisertis bellum. Intestinū hoc, & intra parietes, ac perpetuum: illud externum, temporariumq;. In eo libertas, imperiū, uita sub alea est: in hoc labes animi certa. Per illud desinas uiuere, ut res pessimè cedat: per hoc uiuas omnino, sed uiuas non homo. A barbaris, à feris, à uulgo differimus, quòd literas habemus, illi non habent: cæteris uincimur. Tolle hoc discrimen, deteriores sumus quàm Barbari, quàm feræ, quàm uulgus. Hoc tibi (quod cepisti) spectandum identidem, premendumq; assiduè propositum est. Nullæ sint cogitationes tuæ tam multæ, tam arduæ, quæ curam tibi hanc aut excutiant, aut offundant. Sub Nicolao principe exerere se, ac reuirescere studia cœperunt. Nisi tu (quod facis) facere perseueres, necesse est consenescant denuò atque decedant. Igitur Themistium è familia Aristotelis elegantem philosophū, ad te in Latinum sermonem conuerti: ratus non ingratissimam tibi rem me facturum, si philosophia ea, quæ de natura est, Latinis literis quanta modò legitur in scholis, contineretur. Videbam nihil incultius, horridius, ineptius, quàm partem istam literaturæ haberi. Placuit periclitari in Themistio, an isthęc quoq; proprietatem & lucem Romanæ linguæ reciperent. Oppido quàm laboratum mihi in hac interpretatione est. Non tam quòd nihil iuuari ab ijs autoribus potui, qui Aristotelem cōmentati fœdè ac barbarè pridem sunt, quàm quòd ne ab illis quidem, qui ætate nostra Latinam eloquentiam professi Græca eius philosophi commentaria transtulerunt. Horum plerique dum alienam inscitiam insectantur, suam prodidere. Adeò omnia ab ijs peruersè deprauateq; sunt perscripta, ut si quis interpretationes eorum cum illis ueteribus conferat, quas reprehendunt, uel in aliqua Aristophanis libra, aut Critolai appensas examinet, utrę earū uergant, internosci non possit. Percenserem sigillatim quæcunq; peccassent, nisi plura eorum essent errata, quàm uerba. Alioqui non incessendi quenquam, lacerādi'ue studio, sed iuuandi bonas mentes hæc scribimus. Magnam incōparabilemq; iacturā iampridem fecimus pontifex maxime, in Theodoro Gaza, qui uir græcus Latinos omnes in

nes in hoc munere scribendi interpretandi'que superauit. Is si diutius uixisset, linguam latinam hac quoq; parte locupletasset. Quod & fecit in libris illis absolutissimis de animalibus Aristotelis, & Theophrasti de stirpibus. Hic unus mihi certare cum uetustate ipsa uisus est, hūc mihi quem colerem, quem imitarer proposui. Ab huius scriptis adiutum me & fateor & prædico. Hunc ego nō magnopere incuriosius legi, quàm M. Tullium, Plinium, Columellam, Varronem, Senecam, Apuleium, & cæteros, quos in hoc genere cōmentandi diligenter euoluere necessarium est. Ne ille quoq; minimus labor noster fuit, quòd in ijs libris uertendis non modò non expressimus uerbum è uerbo, quod interpretes indisertos solere Cicero meminit, sed liberè & translatiōibus, & figuris, & tropis usi sumus ad morem Romanum sensibus stantibus. Lusimus arbitratu nostro, sed sententiam integram dedimus autori. Tantum uerò abest, ut aliquid prætermiserimus, dissimulauerimus'ue, ut illud periculum sit, ne quòd eruditioni impensè studuimus, addidisse aliqua potius, quàm detraxisse, inuisoribus uideri possimus. In plenum non tam Latinum reddere Themistium, quàm certare cum eo uolui. Hæc enim laus, ut ille ait, linguæ latinæ est, ut græcam proprietatem & gratiam in transferendo, aut æques, aut etiam antecellas. Hoc me non dico assecutum fuisse, sed crimē meum cōfiteor. Laboraui planè hoc ambitu. Sed an effecerim quod quærebam, alij iudicent. Ipse certè mea nec magnifacio, nec probo. Sed quid te princeps humanissime, oratione longa detineo? Finem faciam, si quædam de Themistio dixero. Is Libanij sophistæ, & Iuliani Cæsaris temporibus floruit. A quibusdam abbreuiator creditus Alexandri ex Aphrodisiade est, sed falsò. Nam & ab eo dissentit haud timidè, cum collibuit, & ab ordine ac serie eius uariat. Præterea ipsemet se paraphrasten Aristotelis facit. Est autem paraphrasis exercitamenti apud rhetoras genus. Ea finitur à Græcis hoc modo, ut sit, quæ narrationi proportione respondeat: aut sic, in qua uertimus aliorū scripta, non in alia, quæ humiliora, grandiora'ue sint, ut à metaphora differat, sed in paria sensu modò seruato. Quod & Fabius duob. locis sic explicat: Tum mutatis uerbis interpretari, tum paraphrasi audacius uertere, qua & breuiare quędam, & exornare, saluo modò sensu permittitur, quod opus consummatis professoribus difficile, qui cōmodè tractauerint, cuicunq; discendo sufficient. Alio item loco: Sed & ipsis, inquit sententijs adijcere licet oratorium robur, & omissa supplere, & effusa substringere. Neq; ego paraphrasin esse interpretationem tantum uolo, sed circa eosdem sensus certamen, atq; æmulationem. Dictus est à quibusdam Ecphrastes. Est autem Ecphrasis mera puraq; enarratio. Quod ergo diximus inter initia, doctissime pontifex, susceptum abs te patrocinium literarum ne desere: cum dico literas, philosophiam intelligo, quæ coniuncta cum eloquentia sit. In te eruditio summa, & summa fortuna. Facilè sperare possumus temporibus tuis futurum, ut recta studia uolente te (nam potes, nec alius potest) ad dignitatem pristinam reuocentur. Vale. Venetijs, M.CCCCLXXX.

HERMOLAI BARBARI IN CASTIGATIONES PLINIANAS ad Alexandrum sextum pontificem maximum PRAEFATIO.

Vi lucubratiōes suas regibus inscribūt, Alexander sexte, pontifex maxime, ueterē consuetudinē sequunt. Nec interest qua materia, modò nō obscœna. Quādo ea literarū dignitas, & quasi prærogatiua semper fuit, ut dicari eas sibi principes & honestum & gloriosum putarent.

Adeoq;

Adeoq; nullũ genus fastiditũ est, ut Iulius Pollux ad Cõmodum Cæsarẽ de grammatica, Vitruuius ad Augustũ de architectura, Oppianus ad Antoninum de piscibus, Diophantes ad Deiotarum regem de agricultura scripserint. Ego uerò Plinianas castigationes, quas legatus Romæ, necdum sacris initiatus inchoaueram, optimis & doctissimis uiris suadẽtibus perfectas, emissurus, grauissimè reprehendendus fuissem, nisi eas (qualescunq; forent) nomini & maiestati tuæ consecrassem. Futurum enim erat, ut cùm alia, tum illud quoq; diceretur: ideo me tibi eas dicare noluisse, quia nescirem aut quantum semper ingenijs fauisses, aut quo demum animo princeps factus, in bonos & studiosos homines futurus esses. Nicolaus quintus, à te septimus, cum ei renunciatum esset, quosdã esse Romæ, qui bonos uersus facerent, negauit bonos esse. Cur enim, inquit, ad me non ueniunt, qui poetis etiam malis pateo? Moleste tulit homo sapiens in urbe sua esse, qui literas scirent, & nescirentur. Quanto mihi iustius tu succenseas, pontifex maxime, si & militiæ, & sacerdotij iure tibi secundum Deum maximè deuinctus, autoratusq;, testimonio sæpissimè ornatus, patrocinio adiutus, autoritate seruatus, committero, ut labores mei (quicunq; sit eorũ genius) atrati, hoc est, sine auspicio tuo prodeant? Iam ipse Plinius, si quemadmodũ restitutus ferè creditur, ita redire posset ab inferis, cui quæso alij salutem & dignitatem suam, quàm tibi commendaturus esset? Quem simul atq; suscepisses, periculum non esset, uti (quæ tua felicitas & autoritas est) denuò pessimorum latronum præda fieret. Quinq; millia in eo ferè uulnera librariorum sanauimus, aut certè quemadmodum sanari possent, ostendimus. Dixi librariorum, ne quis aut me parum pudentem esse, aut Pliniũ errasse dubitaret. Fuit & hęc utilitas, quòd in Pomponio quoq; Mela, quem nemo ignorat corruptissimum haberi, trecenta ferè loca, totidemq; in alijs autoribus mendosa, properè in transitu, atq; aliud agentes correximus. Nec omnium tamen par conditio. Prodigiosa quædam, & monstris insignia. Secundæ tribus aliqua, minusq; fœda. Iam quædam ex confesso falsa, quædam ad electionem libera. Erunt & quæ tutissimum fuerat omittere, si utilibus ambitiosa prætulissem, aut placere magis quàm prodesse laborassem. Nuda aliqua, & quæ uelut notare inter agnoscentes satis habui: aliqua paulo pluribus uerbis explicata. Passim uerò authores posuimus (id quidem uerbosum fuit, sed occurrendum erat inuidiæ) paucissimis exceptis, in quibus tamen non aleam, aut libidinem, sed rationem aliquam secuti sumus. Nec mihi fiducia est, ut (quod Fabius quoq; dixit) ea sola esse cõtendam. Scio quædam inuenturos adhuc, qui sagacius indagare uoluerint. Vtinamq; sit tempus unquam, quo nostra hæc & leuia & parum necessaria fuisse uideantur. Ego uerò tametsi quantum mediocritate ualui, summum in ijs quærendis & exponendis studium adhibui: quia tamen nec scire omnia profiteor, & conniuere multo sæpius, atq; falli proprium est hominis: paratus sum, si in ullo unquã opere, in hoc præcipuè, quod ad bonorum iuuenum aliquam utilitatem componitur, non pudorem modò adire deprehensus, sed & culpæ satisfacere. Reliquum est, pontifex summe, ut Plinium, et in Plinio literatos omnes fidei tuæ creditos, ita tueare, ut omnes intelligant, te non modò religionis, sed etiam studiorum, & bonarum artium esse principem. Falleris, si alium fuisse põtificem existimas, de quo sibi omnis ordo, sexus, ætas, uel maiora, uel plura spoponderit. Assentari nescio, etsi sciam, nolim. Ridiculi sunt, nec animi tui magnitudinem intelligunt, qui te prædicant fecisse, quæ nouus princeps nondum facere potueris, imperium promouisse, autoritatem sanxisse, innocentissimas manus habuisse, religionis & iustitiæ pertinacẽ fuisse. Flagitantur & expectantur hæc à te: laudari sine adulatiõe, priusquam

priusquam fiant,nec possunt,nec pateris. Atq; ut hæc ipsa priuatus cumulatissime præstiteris,nescio tamen quo pacto pinguiora quædam,& grandiora desiderantur in principe. Illud citra suspicionẽ captatæ gratiæ testari licet,cum tu maximo rerum usu,incomparabili prudentia,suprema gloria,incredibili felicitate,admirabili facundia,promptissimo ingenio,castissima eruditione polleas,facere nõ possunt homines præsertim eruditi atq; studiosi,quin summa omnia de te sibi, etiam tacente,polliceantur. Huius autem spei suæ fructum satis uberem consecutos se putabunt,si Plinium,sine quo uix potest latina res consistere, in clientelam tuam susceperis,ut opinionem de illo iam receptam,non solum agnoscere,sed etiã approbare uidearis.Conuelli quidem existimatio eius nullo modo potest.Habetur in manibus,celebratur,colitur.Persuasissimũ est indoctos esse, quibus ille non sapit. Vix tamen dici potest, quantum ornamenti atq; præsidij eminentissimo autori patrocinium tuum afferre posse uideatur. Romæ,octauo Calend. Septemb. M.CCCCXCII.

PRAEFATIO HERMOLAI BARBARI, CVM LIBROS ARIstotelis domi cœpit prælegere, quas lectiões ἑωθινὰ uocauit: cœpit autem mane sub emersum solis fere.

QVod propositũ meum esset in hac prouincia, quam suscepi, adolescentes optimi: quanquam priuatim & seorsum uobis sępe dixi, tamẽ nunc quoq; dicendum uniuersis,& in cõmune puto. Animus est,& professio primũ Aristotelis ipsius tum uerba, tum sensum interpretari, deinde quid expositores eius utraq; lingua dixerint, referre: sed breuiter, & cum delectu: ita nec onerati, nec inanes abibitis, id quod econuerso faciunt philosophi ætatis nostræ. Expositores enim ipsos magna cura prælegũt,Aristoteles ipse negligitur.Quam quidem rationem docendi utrum reprehendam, nec ne, nõ sum dicturus hoc loco: certe non sequor. Sed aliud est reprehendere, aliud nõ sequi. Illud sine iniuria cuiusquam modeste dictum arbitror,eos qui philosophiæ pręcepta tradunt Aristotele postposito,philosophos fortasse magnos & admirabiles dici posse:Peripateticos utiq;,uel saltẽ Aristotelicos nec haberi nec appellari posse, nisi quis cõtendat Peripateticæ sectæ placita melius ab alijs ꝙ ab Aristotele ipso tradi.Neq; tamẽ deterreri uolo quenq;, si qui sunt e uobis, qui præceptores huic instituto nostro cõtrarios audierint,imo gratulari possũt utrũq;,& ꝙ perspicaciores futuri sunt,& ꝙ facile iudicabũt, quid intersit inter hoc & illud præcipiẽdi genus.Cõtrà ꝗq; si qui penitus rudes accessistis,nihil ꝑpterea desperandũ uobis est, nisi potius gaudendũ, quibus cõtigerit incunabula philosophię ab ipso protinus Aristotele doceri,& eam statim uiã ingredi, quã clarissimi & castissimi quiq; secutores eius solam nouerunt. Alioqui qui putant hunc aditum patere nemini, qui scholas illas philosophiæ nunquam intrauerit,in magno uersantur errore: quandoquidem tales scholas nec Marcus Varro,nec Brutus,nec Plancius,nec Chalcidius, nec Boetius ingressi, non Alexander, non Themistius, non Porphyrius, non Iamblichus,non Simplicius,philosophi tamen eminentissimi,& Aristotelis interpretes iuratissimi fuere.Sed reuertor unde sum digressus,credo polliceri uobis posse duas res.Alteram: interpretaturum me uobis intra triennium, uel summum quadriennium,Aristotelis omnia uolumina, hoc est, quicquid ad dialecticen, quicquid ad philosophiam naturalẽ, quicquid ad transnaturalem pertinet: item quicquid ad moralem,ad rhetoricen,ad poeticen. Nam de omnibus ijs Aristotelem scripsisse constat.Quorum ne centesima pars quidẽ legitur, nec ipsa plane legitur uidelicet. Nam ex uoluminibus Aristotelis centum & uigintiquinq;,

aut sex, aut septem tantum legũtur. Alteram, effecturũ me pro uiribus, ut nihil sit in Aristotele tam difficile, tam obscurũ, quod assequi non possitis omnes intelligentia. Reliquum est, ut horter uos non ad hæc studia, uideo enim incitatissimos uos esse, sed ut ad hoc desideriũ uestrũ ardens & concitatũ, afferatis & diligentiã & constantiam. facilè cogitamus, ut in auscultatione naturali legitur, sed magis facilè non consequimur. Nihil est tam arduum, quò humanũ ingeniũ penetrare nõ possit: sed sine labore, sine uigilijs peruenire nemo potest ad ea, quæ nos à uulgo separant, & à populo. Cauendũ aũt uobis inter prima est, nõ dico, ne per ignauiã desistatis ab incepto, sed ne uicti difficultate uideamini, atq; ita in numero eorum esse, quos ipsemet Aristoteles à lectione cõmentationũ suarũ reiecit. Omnes enim philosophi discipulorũ suorũ ingenia probabant. Pythagoras ex insomnijs quæ per quietẽ uidissent: Plato in conuiuijs atq; potu. Aristoteles utroq; melius, ex ipsa sermonis obscuritate, ad quam non præsentes adeò, sed & posteros explorauit, quasi aquila infantes suos, ut quorum oculos conniuere senserit, præcipitet è schola tanquam adulterinos: quorum uerò acies firma cõtrà steterit, educet, & recipiat ut legitimos atq; suos. Quamobrem enitendũ uobis est, ut huius aquilæ uideamini generosa soboles fuisse, non pulli degeneres & eiecti. Cęterùm tacere nolo unũ, quod ego maximũ & præcipuũ ad studia philosophiæ cõperi: quod equidẽ qui sequi uolet, nemo est ingenio tam retuso, tam hebeti, qui euadere non possit ad huius apicem doctrinæ. Quæritis quid hoc sit? Absoluo breuiter, Voluptatum fuga, id quod uersu quodam Græco præcipitur:

γαστρὸς μὲν πρώτιστα καὶ ὕπνου καὶ φιλότητος.

Quem per iocum nos expressimus paraphrasi:

Venter, pluma, Venus, laudem fugienda sequenti.

Sed finem dicendi faciam, si addidero ijs quæ dixi, breuẽ sententiolam. Non sum adeò tardus, nec impudens, qui magnitudinem huius professiõis meæ ignorem, sed fretus sum non eruditione aliqua mea, sed nonnulla fortasse diligentia, ut q̃d uel ingenio uel doctrina non possum, labore saltẽ, & cura perficiam. Propter quę si sunt è uobis aliqui uel studiosi, uel amantes mei, hanc unam mercedẽ postulo, ut Aristotelẽ non dico diligenter auscultetis, sed diligatis atq; ametis. Atq; amari quidẽ & ipse uelim: sed si amare simul duos non potestis, Aristotelẽ solũ pro me diligite atq; amate: amabit̃ aũt tunc demũ, cum cœperit intelligi. Illud uerò persuasissimũ habetote, nullam uobis maiorẽ uoluptatẽ futuram, q̃ cum ita familiarẽ habebitis Aristotelẽ, ut libros eius legere continenter & inoffensè ualeatis, expositoribus non consultis. Hęc enim summa profectus est, hic finis librorũ, unde fructus ille cumulatissimus, & uerè beatus capitur, ut cum ipso planè uiuo & pręsente loqui uideamur. Sed accedendi tempus est ad institutũ nostrum. Dixi.

ORATIO HERMOLAI BARBARI, ZACHARIAE F. LEGATI VENETI, AD FEDERICUM IMPERATOREM, & MAXIMILIANUM REGEM ROMANORUM, PRINCIPES INUICTISSIMOS.

Ostquam literæ tuæ, sacer imperator, iucundissimũ reipub. nostræ nuncium attulere, Maximilianum celsitudinis tuæ filium, principem celeberrimum & fortissimum, admirabili populorum & optimatum consensu lectũ & salutatum esse regem Romanorum, Senatus & uniuersa ciuitas nostra nõ contenta id per epistolam fecisse, congratulatum utriq; nos misit, & in mãdatis adiecit, ut magnitudinẽ gaudij sui, quod pro tanta re meritò conceptisset, nõ duob. modò uobis principes inuictissimi, sed Galliæ, sed Germaniæ, sed omnib. gẽtibus, omnibus nationib. testatissimã & conspicuã faceremus: cùm quia nihil tã amplũ, tam gloriosum sacratissimę maiestati uestrę potest cõtingere, ut cui

quod sibi quoque pro sua in uos obseruantia,fide,beneuolentia commune non pu
tet:tum uerò maximè,quia cum Christianum nomen,& Romanum imperiũ hoc altissimo prouidentiæ uestræ cõsilio diuinitus amplificatum sit,hoc tanto,& tam cõmuni bono sic afficitur uniuersa nostra respub.ut solicita sit admodũ,ne lætitiã incredibilem suã oratione consequi ualeamus. Quanquam enim,Cæsar gloriosissime,ut à te primùm incipiam,nihil est ferè,quod uel à natura, uel à uirtute,uel à fortuna sit expectandum,quin cumulatissimè consecutus esse uidearis: & iampridem eas res gesseris artibus pacis & belli,quæ nomen tuum æternitati cõmendare possint: hinc tamen opinione nostra fructum omnis anteactæ uitæ tuæ maximum cepisti,quod filium generosissimum,qui nobilissimas gentes, ferocissimos populos,bellicosissimas nationes non minus armis quàm sapientia uicisset, regẽ Romanum te uiuo renunciari permiseris.Multa sunt maiorum tuorum Cæsar egregia cùm bello,tum pace monumenta,quorum persecutio neque loci, neque temporis huius est: sed omnia ea,ut per se magna sunt, & immortali memoria digna, ita cum hoc uno tuo facto comparata multo reperiuntur esse minora, quàm præ se ferunt. Ac gesserunt quidem illi rem Romanam tam præclarè, ut nihil addi potuerit.Sed quam diu uixerunt,& utique sibi. Tu autẽ filio tuo ad gubernacula tantarum rerum promoto, posteritati quoque consulis, & pluribus in futurum seculis prouides, ratiõe inaudita, quemadmodũ curam publicæ salutis retinere uidearis, etiam post mortem: ratus id quod est,imperatoris esse boni, prospicere ne possit esse malus imperator.Principem esse malum,quem uitia successoris cõmendent, & bonum uideri faciant.Nam quotus quisque princeps nõ bonus sit,ad alterũ collatus? Congratulatur ergo tecum sibi, & secum tibi,princeps eminẽtissime, non Respub.modò nostra,sed Christianus orbis uniuersus, quod principem eum, quem certatim omnes efflagitabant,& tibi facere,& sibi habere contigerit. Rara & uisenda felicitas tua,Cæsar beatissime,filium genuisse,quem Galliæ,quem Germaniæ,quem Barbari,quem Romani,quem populus Christianus imperatorẽ optare, te uiuo,te reluctante,nõ erubescunt.Dixi te reluctante: nam hæc tua, diuc Federice,propria laus est,non minus tibi,quàm cæteris moderari. Verebaris audio modestissimus & grauissimus imperator, ne si precibus populorum, & principũ omnium protinus annuisses, aut charitati patris in filium,aut ambitioni datũ esse iudicaretur: parum tibi uidebatur præstare Cæsarẽ in alios,nisi aduersus teipsum quoque præstitisses,imò qui clementissimus,humanissimus & facilimus es in cæteros,id quod ego non famæ credo,sed expertus loquor: in te parum æquus & duriusculus esse uoluisti.Nihil erat apud te fuga uoluptatũ,& continentia,quas uirtutes uno te nullus ante te magis cõmendauit,nisi & paternum affectũ,quo nihil esse constat in homine potentius,nihil tam legitimum,castigasses & compressisses.Nec enim uitium erat in Cęsare,liberos suos,qui & ipsi sunt Cęsares,protinus ꝙ nascuntur,reges esse cupere: quandoquidem non magis honestum est, regem uocari,quàm Cęsaris esse filium.Iam patris in filios indulgẽtia popularis & plausibilis quoque solet esse,nedum ut uel inuidiosa sit,uel probrosa. Nam in Cæsare cõmendabilis semper fuit,in te uerò etiam expetitur quasi debita. Nec iam indulgentiæ nomen habet,sed iuris & æquitatis. Quis enim est filio tuo uel bello, uel pace clarior? quem res aduersæ magis exercuere? Quis prosperis & secũdis minus intumuit? quis in utraque fortuna constantior? in labore pertinax? in remissione diligẽs ac præcinctus? Mitto bellicas uirtutes, quæ ut in eo præstabiles & eximiæ,ita nec temporum sunt omnium,nec locorum. Attingantur pacis artes,quæ semper & ubique sunt usui,sapientia,temperantia,placabilitas,innocentia,religio,

frugalitas:hæ in iuuene uno tam præclarę,tam eminentes esse perhibentur,ut ne in sene quidē imperatore maiora desiderari posse uideanť: futuræ prorsus incredibiles,nisi eum ex Austria gēte celebratissima,& filiū tuū esse meminissemus. Quę cum ita sint,immortales tibi gratiæ prouinciatim oppidatimq; habentur, & semper habebunť,imperator consultissime, q pro cōmuni bono uerecundiā & modestiam tuam expugnari passus es.Ergo his teipsum uicisti Cęsar inuictissime.Primò, cum oblatū filio tuo regnū minimè dissimulāter auersatus & deprecatus es, naturalemq; patris in filios pietatē uirtute plus q̃ heroica,imò diuina quadā mentis,& animi magnitudine superasti.Secundò,cùm hanc ipsam uirtutē,qua modò te uicisses, utilitatis publicæ contēplatio peruicit: & impetrauit à Cæsare,q̃d impetrari non potuisset à patre.Sed iamdudū mihi Cæsar innuit, Maximiliane Auguste princeps generosissime,ut à se digressus orationē ad te conuertā: obtemperabo lubens,atq; lætus: cùm quia laudes tuas pater æquiore animo q̃ suas audit, tum quia per hunc modū imperio senatus,& desiderio reipub. melius & uberius satisfecero.Ergo maiestatis tuę nomen apud nos tam celebre semper fuit,ut ad diligendum amandumq; te propensos,etiam ad colendū & obseruandum impulerit.Est hic mos reip.nostræ peruetus,atq; sanctus, perniciosos & improbos tyrannos exitialiter odisse,principibus bonis,& fortibus non solū fauere,sed etiā obsequi,dignitatē eorū & amplitudinē omnib.modis iuuare,tueri,defendere.Aetate porrò nostra nemo de regū & principū numero fuerit, quem collidi tecū & comparari posse iudicemus.Omnino talis & tantus es apud nos,in quo uel plura,uel maiora,q̃ præ te feras,optare,cōminisci,desiderare pudor sit: ut nemo mirari debeat,si lætitiam immortalē, gaudiū incredibile, uoluptatē incomparabilē, quā te Romano rege declarato,concepimus,dicendo repræsentare nullo modo possumus.Enitent ac prælucent in uno te,sed iuuene,mirū dictu, uirtutes omnes imperatoriæ,iustitia,liberalitas,animi magnitudo, clemētia,placabilitas,abstinētia uoluptatū omniū: & ut cōplectar uno uerbo multa,q̃ immaturum æui te cernimus, tam maturū imperij te cognoscimus. Peruidit hāc indolis altitudinē Carolus rex Belgarū,experientissimus belli dux,& acerrimi uir ingenij,qua usq; adeò exarsit, ut nihil prius habere uideret,q̃ ut unicā sibi filiam uirginē magnæ spei,fœminam lectissimā,hæredē multarū gentiū nationumq; futurā,et omnino quā multi reges appeterēt,obseruarēt,ambirēt,tibi uni ferè puero,nec uxorio,nec quærēti despōsare posset. Vndeuigesimo aūt ætatis anno,quū princeps ille,cui mox ascissēdus gener eras, ab Leucis & Heluetijs interceptus esset, soceri tui regnū à Gallis occupatū ingressus,parua manu sistis,& trucidatis ingentib.hostiū copijs, seruitute liberasti,uxorē defuncti ducis,& filiā fortunatissimas modò fœminas, tū miserrimas & exangues,nec plus mœrore quàm metu cōfectas,omni diuina & humana spe destitutas erexisti, subleuasti, redemisti: uitam earum, & dignitatem, & pudicitiam conseruasti. Hoc mater, hoc prouinciæ tanto & tam immortali beneficio deuinctæ uirginem ope tua recreatam, uirtute tua defensam, tuis armis inimicorum ereptam iniuriæ, desponsatam à patre prius animo, tunc certatim opere tibi collocant, uidelicet ut eundem generum, atque uirum haberent, quem habebant & assertorem & uindicem. Hactenus rudimenta uirtutis & fortitudinis tuæ diximus. Quid illa, quæ mox egisti? quàm famigerata? quàm mira? quàm uisenda? Nato tibi filio ciuiles ortæ seditiones sunt Morinis autoribus: quorum opera factum est,ut charissimum tibi pignus,nescio quo prętextu custodiendum & asseruandum eriperetur. Fuit hoc eorum non perfidia,non defectio,princeps gloriosissime,sed fati uis hoc agentis, ut per intestina quoq; bella clarior & celebrior

brior fieres. Nec enim plus eos amat fortuna, quos indulgenter habet, & quibus parcit, sed quos iactat, quos exercet: alioqui clari nec bello, nec pace duces intelliguntur, quibus omnia prosperè cedunt, sed quibus contingit per labores, per ærumnas, per incōmoda splendescere. Nam ut secundæ res felicem, magnum certè faciunt aduersæ. Alexandrum illum Macedonem sunt qui minus egregiū bello ducem fuisse prædicent, quòd ei nullius pugnæ non secunda fortuna fuerit, quodq; in ipso rerum incremēto nondum uertentem fortunam expertus, ita decesserit. In te uerò, quem certa syderum decreta sceptro patris, & solio destinauerant, quid mirum si aliqui operam dederunt, ut tristiora tibi tempora inciderēt, ne aut uirtus quiete languesceret, aut parum dignus imperio fuisse uidereris, qui omnino futurus esses imperator. Itaq; continuos nouem annos in castris agēs difficilima quinq; bella profligasti, Gallicum, siue Francicum, Eburonicum, Sicambricum, Batauicum, Morinicum: quod quidem postremum haud facilè iudicari potest, utra tibi re gloriosius fuerit, eo'ne quòd filium tam diu tibi ademptū auulsumq; recepisti, an eo quòd nobilissimas gentes, scientissimos bellicæ rei populos, urbes opulētissimas ad deditionem & pœnitentiam compulisti, id quod nec Carolus socer, nec prosocer Philippus excellentissimi duces, hic bello, ille sapientia, consequi potuisse memorantur. Non cogito Panegyricum, rex clarissime, nō laboro uerborum ambitu, nihil amplifico, nihil alleuo, sed decurro per capita, & nudas rerum à te gestarum summas attingo. Mirantur tamen hæc omnes, mirantur etiam citra fucum & negligenter effusa: plus mirentur, si qui te propius introspicerent, & uirtutes eas intuerentur, quarum præsidijs munitus, tot insignes uictorias, tam multa belli decora consecutus esses: uideretur istud os tam probum, tam facundum, hæc tracta de cœlo species, ista lacertorū & pectoris firmitas, hic totius corporis uigor, hæc animi tempestiuitas, & uolucritas, hic imperatorius ardor oculorum: preterea quàm ferox in prælio, mitis in cōtubernio, effusus alijs, tibi parcus, in castris non ueste, non mensa præcipuus. Aguntur hyemes cum cætero milite sub pellibus, sudantur æstates æqualiter: Epulæ modico & castrensi cibo contentæ. Iam quis te solertius castris locum capiat? cōmeatus expediat? hostem ludificetur? pugnæ tempus eligat? aciem instruat? urbes obsidione cingat? Neq; uerò partes imperatoris, & optimi ducis imples, militis non imples. Nullū tibi castrense munus sordet, non stare pro signis, non excubias sorte agere, nō uallum ferre, nō speculatū egredi, primus inire prælium, postremus excedere, utrūq; iuxtà doctus, opere militem, & consilio ducem agere. Nullam tibi uel principalis fortuna, uel maiestas imperij functionem remittit, nihil tibi parcis, nihil blādiris, indulgentissimus cęteris, tibi parum lætus: & omnino nihil gregario plus habes, nisi quòd plus laboras: ratus id quod est, non tam honorē, quàm onus esse quòd regnas: imperatoris hoc esse munus, ut opes & magnitudinem suam non ad ambitum quempiam priuatum, sed ad salutem & commoda Reipublicæ conuertat: utiq; non imperium sibi, sed seipsum imperio dedititium faciat. Sed & illa tibi peculiaria feruntur, diligere quidem omnes, sed amicos etiam deligere, nō oblatos istos, & passim obuios, de palæstra, de sphęristerio, de fritillo, sed quos ad innocentiam, patientiā, continentiā, ad algores, ad æstus, ad opera militaria sæpius exploraueris. Nec enim amici sunt, quicunq; uos sequunt (alioqui tam multi, q̄ sunt, ut Plutarchus inquit, in culina muscæ, quæ cū ipso nidore confluunt & recedūt) sed quos amicitia dignos esse iudicaueritis, eos debetis uos ultrò sequi. Itaq; cum ijs qui se tibi aliquando uirtute cōmendauissent, cōsuetudine delectassent, utilitate demeruissent, in omnia familiaritatis officia descendis, & Cæsarē obliuisceris, ut

amicum præstare possis. Necq uerò postremū inter laudes tuas posuerim, quòd literas & ingenia (ut audio) tam impensè diligis, quodq bonas arteis non foues modò, sed alis atq promoues. Imperatoriū & hoc decus, cùm quòd in nullo plus emicat hic nitor, & hoc lumē doctrinæ, quàm in regibus: unde natū sit illud ex Homero Platonis interpretatione, discipulos deorum non alios esse, quàm reges: tum uerò maximè, quòd præcepta sapientiæ non habentibus modò prosunt, sed in alios (etiam ferè dixerim plus) redundant. Quis ignorat Anaxagoram in Pericle, Platonē in Dione multos instituisse? Non nauigasset ab exercitu Cato Rhodon, ut Athenodorum audiret, nec Panæriū Scipio uidere concupisset, nisi tantum in ea re uel ornamenti, uel fructus inesse iudicauissent. Prætereo multa prudens, atq conscius, nihil me fugit, quàm religiosè, quàm innocenter, quàm sanctè ineuntem iuuentutem tuam exigas: patet omnibus obsequentiorem te patri filiū nec esse, nec fuisse quenquam. Scio quàm præclaras, quàm magnificæ cogitationes tuæ sint omnes. Non ignoro quæ pridem uota conceperis, nuncuparisq digna principe Christiano, digna maioribus tuis, digna Cæsare, digna te ipso. Hæ uirtutes tuæ illæ sunt, imperator unice, propter quas ducem suum te bellicosissima terræ Galliæ pars Belgæ non modò non dedignantur aduenam, & Germanū, quibus alioqui sunt infensi, quàm proximi, lingua, cœlo, moribusq disiuncti: sed appetunt ut indigenam, uenerantur ut principem, diligunt ut parentem. Hæc ingentia tua merita, propter quæ Federicus pater innocentissimus, & grauissimus imperator adduci persuaderiq potuit, uti te regem Romanum se uiuo renuntiari pateretur. Ac differebat quidē ille primùm, & cunctabatur, simul ut uerecundiam & modestiam suam, quemadmodū prædiximus, ab omni labe suspicionis assereret: simul ut exploraret, assentarētur ne patri, qui pro filio tam enixè laborarent, an consultū saluti suæ uellēt. Sed extemplò patuit acclamationes illas, atq preces nō adulantiū uoces fuisse, sed studentium. Nam adulatio semel elisa protinus frangitur atq languescit. Studia quò plus arcentur, eo magis gliscunt & exardescunt. Quanto nunc, diue Federice, gaudio perfunderis, quòd filius tuus te incolumi placere potest imperator? quàm iucundum tibi quòd te cōparari filio tuo sentis? Et quoniam controuersa res uidetur, modò uincis, modò uinceris. Cæterùm quid prouidentia tua dignius, amplitudini gloriosius, clementiæ, pietati, felicitati conuenientius facere potuisses, quàm uti quē ex utilitate publica fuit ut genuisses, eidem quoq per patrem & decus & nomen imperatoris accresceret? Macte ingenti utroq in remp. merito, etiam si difficile percipitur, ut inquit ille, pulchrius & honestius fuerit genuisse talē, an cooptasse. Non multo minor tamen uestra laus Germani principes integerrimi, quorū ius id est, regem Romanū mox futurū imperatorem eligere. Nec enim possunt nō optimi censeri, qui principes sibi optimos prospiciunt. Proinde cùm talis & tantus esset is, quē legistis, ut & omnib. anteponi meruerit, & ab omnibus, scitote uos utrūq cumulatissimè cōsecutos fuisse, & ut gratiæ uobis ab omnibus immortales & incredibiles haberent, & ut nomen uestrū æternitati cōmendatum & consecratum esset. Etenim ut nomine Vitellij, uel Othonis subinde admonemur eorū qui faces illas, atq pestes ad dissipandū & incessendū orbem intulissēt: ita hæc optimi principis electio nunquā memoriæ hominū sine uobis recurret, quotiesq posteri uestri res ab illo fortiter gestas incognoscent, toties laudabunt, qui talem imperio præfecerint. Sed redeamus unde nos contemplatio patris, & eorū qui te legerūt, abduxit. Magna per se res erat, omnibus punctis, omnibus suffragijs, & (ut ita dicam) tributim, centuriatimq declaratū esse regem Romanorū: sed fecit occasio maiorem. Ea sunt enim reipub. Christianæ tempora, is habitus imperij, ut nō tam

speciosum

speciosum fuerit te regem creari, quàm necessarium: nec ad futura modò, sed ad præsentia rerum momenta salutare. Omitto sigillatim enumerare publicas clades, omitto percensere quàm luxata, quàm conuulsa sint omnia religionis Christianæ membra, omitto bella, quibus imperium hoc distringitur: sit enim piaculũ in tam festa præsentium gaudiorũ luce miscere tristia: illud sine periculo uiolatæ publicæ lætitię dicetur, hoc quod principes Germani de creando te sibi rege cogitauerunt, non tam consilium fuisse, quàm remediũ. Ergo nõ ad otiũ, non ad remissionem, nõ ad quietem (alioqui tibi debitam post tam multos labores) sed ad nouas expeditiones, noua bella, nouas difficultates, imperium tibi traditur, omninoq; per hoc nõ solatiũ tibi, sed alijs quæritur: nihil enim aliud cogitasse uideo summos uiros, qui te patri tuo principi nobilissimo, sed annorũ pleno, socium addidere, quàm ut ille consilio rempub. tu laboribus & operibus adiuuare posses. Quid illud, quàm gloriosum tibi, quàm lætum patri, quàm omnibus in tempore, ut regem decerni tunc demũ te contingeret, cum opem tuam non imperium, sed imperator: nec imperator, sed pater expectaturus esse uideretur? Accessit hoc ad cumulum amplitudinis, & fortunæ tuæ, rex præstantissime, ut qui filiũ infantem è penitissimis hostium munimentis eripuisses, apud eundem patris quoq; recreati gloria constaret. Duos omnino legimus cognomento Pios fuisse, nec argumentum ignoratur, unde sic appellari meruerint. In te posteritas ambiget, uter euentus hoc nomen tibi conciliauerit, quòd pius in parentẽ, an quòd pius in filiũ apparueris. Sed iam tempus est, ut uela retraham, neu longius me q̃ uolo, aut q̃ partes legati sunt, laudũ uestrarum splendore, numero, magnitudine detineri patiar. Quamobrẽ si nihil est in rebus humanis principe Romano maius & augustius, si talis & tantus est filius tuus Cæsar, ut ab omnib. legi debuerit, & ex omnibus: deniq; si nihil uel nobilius ad gloriã, uel certius ad salutẽ excogitari poterat, q̃ ut ille remp. difficilimo tẽpore capesseret: nemini mirũ uideri debet, si quod per initia testatus sum, ad huius magnitudinẽ lætitiæ nullius hominis facundia, nullius uis ingenij peruenire potest. Sed hæc translatitia sunt, cõmunia sunt omnibus. Illæ peculiares Veneto causę, quòd neq; gẽs est ulla, neq; natio (absit uerbo inuidia) cuius uel plura, uel maiora, & in Christianam rempub. cuius uos caput estis, & in Romanũ imperium argumenta beneuolentiæ, fidei, pietatis appareant. Non auderem ista profiteri, Cæsar optime, nisi & uera esse constaret, & tu uera libẽter audires: alioqui sciebã scelus esse coram te parũ certa dicere, nedũ falsa. Sunt & illa nobis propria, Maximiliane rex fortissime, quòd clarissimũ nomen Austriæ familiæ, qua nulla fuit unquam regum imperatorumq; fœcundior, religiosum & uenerabile semper habuimus, q; Federico patri tuo principi saluberrimo, quęcunq; se res tulerunt, enixè studuimus, quibuscunque cum locis & temporibus singulari significatione uoluntatis & obseruantiæ prosecuti sumus, quòd ipsum te semper à teneris unguiculis inductione quadam animi non occulta impensissimè coluimus, autoritati tuæ fauimus, amplitudinem quantũ uires fuere defendimus. Iam qui principibus Lusitaniæ nobilissimis & fortissimis, unde maternum tibi genus est, qui socero tuo Carolo duci generosissimo, qui Philippo eius patri sapientissimo principi chariores unquam fuere, q̃ Veneti? Tot modis copulati cum sublimitate uestra sumus, tam multiplici nexu uincti, ut qui hęc non uidet, nihil omnino uideat: qui plus desiderat, nihil omnino desideret. Gratulatur ergo prorsus in uobis sibi, & in se uobis senatus, & uniuersa ciuitas nostra, non quantum cæteri fecere, sed quantum nulli; nec quantum dici uel cogitari potest, sed quantum nec dici nec cogitari fas est. Et quoniam ambo uos celeberrimi principes hinc pater,

inde filius, ita mutuò creuiſtis,ut neq; tu maior,neque tu felicior eſſe poſsis : reliquum eſt,ut Deum optimum maximum conditorem huius, & ſeruatorem imperij publica uice comprecer & obteſter,ut quando rem Romanam principū duorum patris,& filij,huius maturitate ſenioris, illius uirtute iuuenis florentiſsimam eſſe uoluit,beneficio ſuo faueat,pietatemq; ſuam,& uoluptatem conſeruandi per optimos principes generis humani ſanciat,& perpetuam eſſe iubeat. Poſtremò, ut illuſtriſsimum ducem noſtrum,& inclytam Rempublicā incolumitatis, & gloriæ ueſtræ cupidiſsimam,quæ te,Cæſar ſemper & patrem,& principem Chriſtianæ religionis agnouit,coluit,& ſuſpexit,ſacroſanctæ maieſtati tuæ,quanta maxima poſſumus ueneratione,religione, deuotione cōmendemus,opes noſtras omneis, atq; uires ad ornamentū & incrementū imperij, dignitatem & amplitudinē ſacratiſsimi nominis ueſtri,promptas,expoſitas & dicatas eſſe doceamus. Dixi.

HERMOLAVS BARBARVS I. CARONDELETO SVPREMO REGIS ROM. SECRETARIO S.

Rationem à me nudiuſquartus habitam ad principes, amplitudini tuæ mitto recognoſcendam caſtigandamq;. Quanquam enim mei moris eſſet,nihil unquam temerè,nihil non diu conditum atq; preſſum emittere, cum primùm tamen deſiderari eam à te ſubodoratus ſum, intuli mihi uim,& peruici tandem,ut inſtituto meo decederem: ratus id quod erat, minus eſſe malum,adire periculum famæ,quàm moram deſiderio tuo facere. Quęris unde tanti ſis apud me,quem ne de facie quidem norim. Perſpectę ſunt omnibus eruditio,fides,integritas tua.Compertum nobis eſt quantum Veneti nominis ſtudioſus ſis,exploratum habeo quantum me diligas parum merentem,quantum orationem & actionem meam commendes. Sed heus tu docte uir, obſecro ne mirere,ſi qua leges in hoc libello, quæ tunc dicta non fuerunt. Nec enim addidi nunc ea,ſed detraxi tunc: admonitus ab aulicis extemplò q̃ limen attigi, ne longus eſſem,ambitioſa reciderem,optima quæq; dicerem,patientiſsimis omnino, ſed occupatiſsimis tamen principibus parcerem. Amputaui ſubito conſilio multa,quanquam quod poteſt conſilium fuiſſe, ſi ſubitum ? ea quæ tunc reſecui, modò ſunt annexa: utcunq;,ueterum exemplo facimus, quos F. Quintiliano teſte,cōſtat longè aliter ſcripſiſſe,quàm egiſſent.Exulanti Maſsiliæ A.Miloni quidam orationem M.Tullij,non quam habuiſſet pro eo,ſed quam ſcripſiſſet, attulit: tunc ille: Si ſic egiſſes,inquit,Marce Tulli, non eſitaret Maſsiliæ barbatos piſces Milo. Cæterùm non dubito, quin niſi te amor fallat, ut audiendo tunc,ita nunc legendo non parum multa tibi diſplicitura ſint. Sed æquum te quæſo nobis & cognitorē & iudicem præbe,conſiderans hoc,& æſtimans, quòd ſeſquihoram antè q̃ principes adiremus, ſignificatū nobis fuerit, nō duas orationes ſeorſum,ut cogitabamus atq; paraueramus, ſed unā duobus iunctim habendā & recitandam eſſe.Plena difficultatis,plena diſcriminis res erat: tota mihi ratio dicendi puncto tēporis immutanda fuit,orationis uniuerſæ filū retexui: atq; ut breui rem cōplectar,& cutis,& facies ipſa prorſus interpolata eſt. Vale decus noſtrū,& me principi nobiliſſimo,cuius es inter eos qui ſunt à ſecretis,meritò ſupremus,commendatiſſimū rogo facias. Vtinā aliquando tanti ſim,ut res ab illo fortiter & magnificè geſtas poſteritati cōmendare poſſim.Tam facturus ſum id libenter,q̃ qui maximè deſideret.Ex Brugis,pridie Nonas Auguſti, M,CCCCLXXXVII.

EPISTOLARVM ANGELI POLITIANI FINIS.

ANGELI POLITIANI MISCELLA- NEORVM CENTVRIAE PRIMAE AD LAVREN- tium Medicen PRAEFATIO.

VM tibi superioribus diebus, Laurenti Medices, nostra hæc Miscellanea inter equitandum recitaremus, delectatus arbitror nouitate ipsa rerum, & uarietate non illepida lectionis, hortari cœpisti nos, ut unam saltem ex eis Centuriam (nam centenis libri singuli capitibus explicantur) publicaremus. Quod nunc utique simul autoritate tua, qua maior, nobis quidem, nulla in terris est, simul ratione adducti facimus: quoniam nostra ista iam nonnulli uel cum puluisculo conuerrunt, sic ut alijs pridem, sibi'que nostrorum titulo laborum nimis placeant. Quanquam scimus inuidia magna fore hos libros, & multum sermonis subituros, ut qui de magni nominis autoribus libere pronuncient. Sed non id nostrum exemplum. Nam scriptores ferme omnes sic suas tuentur parteis, ut alienas oppugnent, ac laudis occasionem plerunque de aliorum erratis petant: tum sæpe à tenuioribus & gregarijs, ueluti'que postremæ notæ, qualis ego, uel Cluuienus, etiam proceres illi (ut ita dixerim) & antesignani quidam literarum suggillantur. Vetus est autem dictum: Conscientia mille testes. Scit illa prorsus nihil hîc odio datum, nihil stomacho, candidè omnia, & simpliciter, nihil aut insectanter aut maleuolè, nihil oblatrandi studio, nihil ostentandi uoto protulimus, animo'que semper ad probandum (si liceret) quàm ad improbandum propensiore fuimus. Neque uidelicet strophis, aut cuniculis, sed libero examine, libera ueritatis fronte rem gessimus. Ac non id quæsiuimus, ut aliquam doctis hominibus ueluti labeculam aspergeremus, sed id cauimus potius, ne sub illorum autoritate studiosorum fides periclitaretur. Denique in eos potissimùm cuneus hic ex professo directus, in eos hic aries ex destinato temperatus, qui contra ueri faciem, pro uernaculo quidem sibi, sed imaginario tamen sensu frontem durant: eos acie styli maximè compungimus, qui stylum uertere, hoc est, qui sua errata dispungere non didicerunt. At inordinatam istam, & confusaneam quasi syluam, aut farraginem perhiberi, quia non tractim & continenter, sed saltuatim scribimus, & uellicatim, tantum abest uti doleamus, ut etiam titulum non sanè alium, quàm Miscellaneorum exquisiuerimus, in queis Græcum tamen Helianum, Latinum sequimur Gellium, quorum utriusque libri uarietate sunt, quàm ordine blandiores. Quanquam me Clementis quidem Alexandrini pontificis, apostolici'que uiri commentaria, quæ στρωματεῖς, quasi stragula picta dixeris, inscribebantur, alium profectò nobis titulum, nisi uarietatis istius insinuabant. Etenim de Aristoxeni taceo commentarijs, quos pari fermè titulo citat eo uolumine Porphyrius, quod in Harmonica Ptolemæi composuit. Denique si uarietas ipsa, fastidij expultrix, & lectionis irritatrix in Miscellaneis culpabitur, una opera reprehendi rerum quoque natura poterit, cuius me quidem profiteor tali dispa-rilitate discipulum. Quòd si ad omnem se minutiem demittunt, hoc uerò apud Latinos exemplo etiam Cæsaris, Varronis, Messalæ, Ciceronis, Plinij, Quintiliani, aliorum'que similium facere licet, quos æmulantibus & errare honestum. Quare quod istos ueluti patricios decuit, etiam me quasi minorum gentium nō dedeceat. Par adeò celebritas nominum, uel Græca inserit, uel ex commodo interpretatur, id'que nunc ad sensum, nunc ad uerbum, quod hic utrunque. Iam si cui parum quæpiam enucleata, fortasse etiam nimis dura, obscuraq; uidebūtur,

certè

certè is nec ingenio satis uegeto, nec eruditione solida fideliq; fuerit. Sicubi barbara quędam, & obsoleta deprehendentur: ea uerò de industria dispersimus, etiā ut barbaris & inerudiris placeremus, & fieret liber corrasa undiq; gratiola uendibilior. Si qui remotiora dicent hic inueniri uocabula, q̃ ut sumpta credantur de medio, nę isti arbitror sententiam suam mutabunt, cum adusq; medium literaturę promouerint. Nec enim desunt, quibus etiam (ut ait M. Tullius) alabastrus unguenti plena putere uideatur. Tum in hoc genus scriptionibus, quę non se populo uenditant, sed paucis modò parantur, usus istiusmodi reconditæ supellectilis, præsertim uerecundus, minimè improbatur à bonis. Nec enim renouare sit probrum, quæ iam penè exoluerunt, si modò hæc ipsa non uetustescere adhuc, sed ueterascere de integro possint. Si quę interim nõnulla offendunt eloquendi diuerticula, minus fortasse homini nota, qui decē tantū Ciceronis paginas, nihil prætera lectitauerit, utiq; ab hoc ego ad eruditos prouoco: præcipuè credo laudaturos, quę ab ipso improbabuntur. Nihil autem forsan intolerabilius, quàm ut de te sententiam ferat indoctus, qui tamen sibi ipse doctissimus uideatur. Si quis ubi quid refellitur, multarum uel autoritatum, uel rationū moles desiderat, at uictoriam sciat illic à nobis non uictoriæ quæri satietatem. Si lōgiuscula capita alia, breuiuscula rursus alia putabuntur, credamus hanc quoq; esse legem noui operis, ut æquale habeat nihil, nusquā sibi sit par, semper dissimilitudine claudicet, unamq; istam regulam tueatur, ne quid ad regulam, ne quid ad perpēdiculum, libellamq; reuocet. Si liberior stylus insolētis existimabitur naturæ, forsan benignior interpres simplicitati potius tribuet, quæ nec ingenuos dedecet. Sicubi porrò consuetudo refragabitur, at ueritas, quæ nugas non facit, aut ueritatis uicaria cōsuetudo melior patrocinabitur. Nam & sumptum cōsuetudine dicitur, quod aduersus autoritatem sit receptum, & error sępe consuetudinis obiectatur à doctis. Tum pulchrè sic ait quidam: Consuetudo sine ueritate, uetustas erroris est. Denique si paucula respersimus interim scrupulosa & anxia, quodq; uerius, subacida, uel ex philosophia, cuius iampridem sumus candidati, uel ex orbe illo disciplinarū, quæ studio sapientiæ famulantur, at ea stomachum tamen lectoris prædulcibus marcentem recreabunt fortassis, & exacuent. Nam quò hæc omnia grata sui uice conspirent, & quodam uelut antitheto fœderentur, penè de calcaria (quod dicitur) in carbonariam decurrimus, & id operam dedimus, ut alternatim deinceps inter se contraria quoq; subsequerentur, quæ nos querelæ istiusmodi eximerent. Nec enim desieri apud nos etiam patimur, quæ sint amœna magis, & oblectatoria, ne dixerim illecebrosa, quàm uel utilia, uel necessaria: siquidem est (ut ait Varro) aliud homini, aliud humanitati satis: etiamq; citra emolumētum speciosa interim petuntur, non hercle minus, quàm sine specie compendium. Ergo ut agrestes illos, & hircosos quædam ex his impolita, & rudia delectabunt, exasceataq; magis quàm dedolata, nec modò limam, sed nec runcinas experta, nec scobinas: ita ediuerso uermiculata interim dictio, & tessellis pluricoloribus uariegata, delicatiores hos capiet, uolsos & pumicatos, ne conflatis utrinq; uocibus, & æquabili uel plausu, uel sibilo, aut ad cœlum efferar, aut ad humum deijciar. Medijs autem inter hos, & neutro notandis, quasi quidam diuersorum Cinnus (ut ait Cicero) satisfaciet, non uno aliquo excellens, & omnium tamen particeps. Nec enim gustus idem omnibus, sed suum palatum cuiq;. Tum credo & expuent in conuiuio quidam, pro fastidioso, & uesco, quod mox in culina pro suaui liguriāt, & opimo. Nos ista certè non foro, & curiæ, sed cubiculo, & scholæ parauimus, eoq; studuimus, nescio an & præstiterimus, ut si quę hic essent, omnino faciles essent, & sim-

plices munditiæ,non operosa & pigmētata lenocinia: color,nitorq; uerus, & ingenuus,nō ascitus & ex arcula,congruens habitus & expeditus,nō onerosus,& laciniosus.Postremò cuicuimodi exeant, quoquomodo hæc accipiant, minimè profectò recusamus:sed nec opinor euademus cōmunem illam scribentium sortem,malè audiendi,sit modò ita cordi lectoribus. Quinimò isti aleæ caput ob iectamus,neq; patrocinium respicimus,quod ultrò nobis ademimus censura. Decernaturq; potius in nos,traducamur,uexemur,quàm non literarū publica fraus, quarum nobis est honor proprijs utilitatibus antiquior, etiam nostro aliquo, uel famæ,uel otij dispendio redimatur.Nam quò ista quæso studiorum communium professio, si iam uentum ad hæc usq; est, ut quod officium studijs uniuersi debemus,cessare omne tamen suspicione degeneri patiamur? Quo pacto uel durare ultrà, uel esse iam poterit honestarum literarum sinceritas, soluta penitus censura,dum sic æquè omnes inuidiam perhorrescimus? Quanquam(quod ad me attinet)utinam labori meo non contemptus potius quàm inuidia debeatur. Illud enim propè in uotis est, si modò, quod ait Liuius: Inuidia uelut ignis alta petit. Quin agitedum studiorum cultores optimi,pro se quisq; alacres,gramen hoc inexpugnabile,quo bonæ fruges humanitatis præfocantur,auellite,subnascentesq; sacris stirpibus, quasi perniciosissimas hederas, & omnem earum succum lapsibus erraticis exsorbentes,abrumpite penitus,& detruncate.Non desunt interpolatores ueritatis, ne desint quoq; redintegratores: existat uindex aliquis rogo,& patronus periclitantiū disciplinarum. Nam ego ut unus è medio,quid mihi liberum sit,utiq; experiar. Faciam nec'ne operæprecium,pòst uidero. Quorsum tamen fluxerit,aut quocunq; res ceciderit,æqui boni faciam,planè'que malignitatum omnium,& obtrectationum uenena,non deuorabo modò,sed(quo sum stomacho)etiam concoquam: certus ueritatis hunc esse quasi genium, simul atq; in publicum appareat,ut odiosa inimica'que sit uulgo. Conniueant igitur alij licet, & dicere uerum mussent,ego unus profectò (quicquid erit)non dissimulabo iudicium,non supprimam quæ sensero,non indulgebo iam talibus patientiam, sed uel huic libello meo,saltem semiliberè,sic insusurrabo: Vidi,uidi ipse libelle,cotidieq; uideo multa in literis fieri capitalia,compilari subdolè aliena, confingi ad libidinem,quæ cui cōmodum,ascribi etiam idoneis,quæ nec agnoscant, allegari qui non extent autores, citari quinetiam pro uetustis, nullibi comparentes codices,compleri libros omneis operosissimis uanitatibus, falsa pro ueris, ascita pro natiuis, nouitia pro uernaculis supponi, pollui, adulterari, oblini, incrustari, distorqueri, confundi, præcipitari, interuerti omnia, nulla fide, nullo nec pudore, nec iudicio,quodq; his omnibus pestilentius, occasione quoq; recentis artificij, quamlibet stolidissimas opiniones in mille uoluminum traduces momēto propagari: postremò (ut semel dicam) etiam nunc multos auriculas habere asini. Dicat hic aliquis: Quid tu autem? Fateor equidem, possum falli, ut humanus, sed neminem profectò sciens fallo,& ut mendacium fortasse dico, sic certè non mentior.Tum egomet mi ignosco: Meuius inquit,imò autem (extra iocū) nec egomet mi ignosco,& si quid indoctius incautiusq; ꝓtulero,refutari à quouis cupio, refutaturus ipse me,si fuero admonitus.Non eñi sic me peruersè amo,ut errare alios malim, q̃ innotescere q̈ errem. Sed ex eorū sum numero & ipse,qui ꝓficiendo scribūt,et scribendo proficiūt. Ac de isto quidē fors uiderit.Illud uerissimū, si domi cōmentarios istos diutius, atq; in manib.habuissem,& regustare interim ex interuallo licuisset,lōgè instructiores fuisse eos,locupletiores, adminiculatiores, ꝓdituros. Videlicet hoc illud est præcipuè studiorū genus, q̄d uigilijs augescat,

ut cui

ut cui subinde ceu fluminibus ex decursu, sic accedit ex lectione minutatim quò fiat uberius. Tum incondita nunc quoque pleraque, ineliquata, indiscussa, non rotunda, non tornata adhuc, sed quæ aurem prorsus præterierint, utpote restrictim cogitata, & ex tempore potius quàm à cura, quanquam ex abundanti penè styli negotium curat, & elocutionem concinnat, quem cana & ueritas & fides præcipuè solicitat. Enimuero ne putent homines maleferiati nos ista, quæquæ sunt, de fece hausisse, neque grammaticorum transiluisse lineas, Pliniano statim exemplo nomina prætexuimus autorum, sed honestorum, ueterumque duntaxat: unde ius ista sumunt, & à quibus uersuram fecimus: nec autem, quos alij tantum citauerint, ipsorum opera temporibus interciderint, sed quorum nosmetipsi thesauros tractauimus, quorum sumus per literas peregrinati, quanquam & uetustas codicum & nomismatum fides, & in æs, aut in marmore incisæ antiquitates, quę tu nobis Laurenti suppeditasti, plurimū etiam præter librorum uarietatem, nostris cōmentationibus suffragantur. Vt autem uel exemplo doceremus circulatorū præstigias & imposturas omneis esse tollendas, refrenandamque adeò quorumpiam lasciuiā, quæ iam sicuti cancer latè serpit, inaniter de præscripto & licenter egrediendi, nusquam aliquando ueteris scripturæ testimonium citauimus, ne quid adscriptitium, ne'ue quid ūsquā superductitiū præualeret, quin sua quodque facie repræsentauerimus, & apposuerimus eas notas, unde exquiri penitus usque à stirpe possit autoritas. Atque ut muneris huius nostri nullæ prorsus appendices desiderentur, etiā capita ipsa rerum, titulis inclusa breuissimis: sed in queis maior quàm pro numero utilitas, concenturiauimus: & ceu breuibus ceris ingentes summas calculatorum more collegimus, quò negligentiæ delicati lectoris ipsi potissimùm subscriberemus. Proinde sicuti sub Aiacis clypeo Teucer Homericus, ita nos uniquè sub umbra tui nominis latitantes, centuriatim dabimus in barbaros impressionem. Ita editiōe subinde aliqua, uel æquis, uel iniquis mos geretur. Et quadam pensante uice, sicut illis quod osculentur, ita his abundè supparabimus quod mordeant. Mordebunt autem puto nostra uel rabiosuli quidam, quos eleganter Cato uitiligatores appellat, isto ponismū litigandi uitio, ueluti morbo laborantes, cerebrosa gens, & irritabilis, qui sine causa, sine discrimine, clausisque (quod aiunt) oculis, quodcunque nomen adlatrant: uel qui rursus aduocatione mercenaria, uenali que sententia, cuicunque semel autorati atque addicti, quasique dediti mancipio sint, eundem tueri pugnaciter pertinaciterque, quo iure, quaque iniuria obstinauerint. Vel istanticuli illi, & nugiuendi, pleni tumida, sed & fatua coniectura, qui seque, & sua duntaxat etiam sine riualibus adamant, sibi fauent, alijs obtrectant. Vel postremò lucifugi quidam ueritatis, & (ut planius dixerim) blatarij literatores, qui defluentibus oculis, uereque noctuinis, non diem tantum sereniorem, sed nec umbrā sublustrem satis ferūt. Nam de illis dubitat nemo, quos liuoris tinea comest, quos rubigo subrodit inuidiæ, qui gloriam alterius, suam pœnam, felicitatem alterius, suam carnificinā faciunt, qui profectu contabescunt alieno, quos ægrescens prosperis maleuolentia, ceu tortor intestinus iugiter excruciat. Sed & censores item pulpitarij (nec autem de doctis bonisque nunc agimus) solent plerunque fodicare nos, & studijs obstrepere istis. Etenim pleni ieiunitatis literas humaniores apud insciam plebeculam, penè dixerim solenniter, buccis concrepantibus infamant, & crassa rusticitate feroculi, quam solam (quod & Hieronymus ait) pro sanctitate habent: sic in eas, & earum studiosis ampullosos proclamationibus infrendentes inspumantesque deseuiunt, ut facilè se declarent etiam Græcos illos improbare, & penè odisse uerè sanctas animas, Basilium, Chrysostomum, Gregorios, etiā

Latinos

Latinos,Cyprianum,Ambrosium,Augustinum,Hieronymumq; ipsum, & alios id genus nostræ religionis antistites, gentium, linguarumq; omnium disciplinis, uelut opibus Aegyptiorum suffarcinatos. Quo mihi etiam uidetur admirabilior deliciæ tuæ Martianus hic Genazanēsis,nec in theologia cuiq; secundus,& omnium quos in ecclesia concionantes audiuimus,nō prudentissimus modò,sed & facundissimus,cuius neq; suspecta populis ad bonā frugem tendentib. eloquentia,quoniā uitæ incredibili seueritate cōmendatur,nec e diuerso tristis, aut reformidabilis austeritas,quoniā poetica deleniméta,pulchramq; istam literarū uarietatem,nitorē,delicias non aspernat. Vt igitur lana purpurā bona fide potura,certis prius inficitur medicamentis: ita literis arbitror, doctrinisq; talibus excoli animos(quod ait in Hortēsio Cicero)& ad sapientiā excipiendā imbui, prępararíq; decet. Atqui non tamen ob istos pigebit aut exigere stylo, quicquid hoc nostrarum lucubrationū est,aut experiri quid concedatur in illos, qui fraudes in literarum negocio cōcipiunt capitales. Nam & ego Philoxeno ignosco, sicuti Cicero idem ad Atticū scribens,redire in carcerem,q̄ mancipare iudiciū prçoptanti,maximè si non prçsenti seculo,sed quasi æternitati: prout etiā dictū à Thucydide,scriptores conuenit. Eoq; libri puto ipsi monumenta uocantur,q̄ ad memoriam magis posteritatis incorruptius iudicaturæ,q̄ ad incptam præsentis temporis gratiolam,spectare debent. Ergo ut q̄ maximè(si licebit)hæc nō extinguatur solū,sed etiā opprimat improbitas effuse omnia deprauantiū, nec abeat in exemplum,trita & prostituta frons,atq; otis tanta duritia, iam nūc centurias sequēteis, pro suscepto(arbitror)salutari conatu,neutiq; ad huius primæ gustū repromittimus. Quos enim molli nunc articulo tractamus, quos leui & lento brachio tangimus,fortius dein puto prememus atq; urgebimus,& cōtenti paulisper interim prælusoria,uelitariq; pugna,mox uiribus collectis,toto exercitus robore deprçliabimur. Quinetiā(quoniā tunica ꝓpior pallio)uindicabimus audacter,& gnauiter à plagiarijs ac furunculis interdū nostra,& asseremus liberali causa manum. Nostra uerò nunc accipi tantū uolumus,quæ labore industriaq; ipsi magna principes extudimus,nec expalpari unq̄,nec extorqueri nobis ea passuri, q̄ diu licebit,nostra,inq̄,non ciectamenta,sed pignora. Nam ut hæc in mediū uice missiliū direptui conculcatuiq; relinquimus: ita illa nobis recipimus & defendimus: hæc exponimus,illa & agnoscimus, & tollimus: sed ita tamen, ut imitari simias nolimus,quæ suos dicuntur foetus,quamlibet deformes, pro formosissimis admirari. Nec erunt,opinor,hæc quoq; nostra,quanq̄ leuioris operæ studia,seu ludicra uerius,dedecori tibi Laurenti Medices,cui nunc adscribūtur. Adscribuntur aūt nō magis adeò,ut me gratū beneficijs tuis approbent, aut reponant gratiā, quòd auxiliatiū te,quodq; consiliariū habuerunt,q̄ ut auspicatò procedant,& ut in ijs tui memoria frequentetur, ex quo liber autoritatē capiens magnī celebritate nominis cōmendetur. Tum cui summa studiorum meorū debetur omnis,ab eo quoq; portio ipsa iure incipiet. Et hercle ueluti bellaria sint ista, secundis accepta mēsis. Quoniā rectæ cœnæ speciē uicemq; grauiora illa occupant, qualia tibi multa uel Marsilius Ficinus Platonis, uel Aristotelis interpres Argyropylus Byzantius è philosophiæ penu congesserunt. De isto enim præ cunctis admirando, non Pico iam,sed (ut ipse appellare soleo)phœnice potius,qui nunc in tua lauru nidificat, tāta mea quidē expectatio est,ut ausim Propertio succinere, Cedite Romani scriptores,cedite Graij. Tu uale,patrone iucundissime,& (quod facis) perge fauere doctis,perge literas excitare,perge à situ recipere rem Latinam,ab interitu Grçcam,quò tui memoria nominis ab iniuria protsus obliuionis asseratur.

LATINI GRAMMATICI.

Seruius
Priſcianus
Donatus
Acro
Porphyrio
Marcellus
Sex.Pompeius Feſtus
Iunius Philargyrius
Probus
Gellius
Fulgentius
Pedianus
Perſi uatis innominatus interpres.

POETAE.

Vergilius
Ouidius
Lucanus
Lucretius
Valerius Flaccus
Statius
Claudianus
Silius Italicus
Seneca tragicus
Plautus
Terentius
Horatius
Perſius
Iuuenalis
Propertius
Tibullus
Catullus
Martialis
Auſonius
Prudentius
Martianus
Germanicus Cæſar
Licentius.

HISTORICI.

T. Liuius
Cornelius Nepos
Cornelius Tacitus
Valerius Maximus
Suetonius
Capitolinus
Eutropius
Ammianus.

ORATORES.

Cicero
Quintilianus
Plinius iunior
Symmachus.

ASTROLOGI.

Iulius Firmicus
Hyginus.

PHILOSOPHI.

Seneca
Cenſorinus
Boetius
Apuleius.

AVTORES AMBIGVI TITVLI.

Plinius
Petronius
Solinus
Fauſtus
Vibius Sequeſter
Vitruuius
Frontinus
Varro
Macrobius
Columella
M. Iunius Nypſus.

AVTORES SACRI.

Tertullianus
Cyprianus
Lactantius
Ambroſius
Hilarius
Hieronymus
Gaudentius
Auguſtinus
Rufinus
Sidonius.

Item ex iure ciuili, pontificioq́ delibata quæpiam.

GRAECI AVTORES GRAMMATICI.

Euſtathius
Pollux
Hepheſtion
Nica
Suida
Maximus
Apollodorus
Doxapater

Lucilius Tarrhæus
Apollonij interpretes
Sophocleus
Theon
Zenodotus
Platonius
POETAE.
Homerus
Hesiodus
Apollonius
Nonnus
Dionysius
Aeschylus
Sophocles
Euripides
Aristophanes
Pindarus
Callimachus
Theocritus
Triphysiodorus
Lucilius
Euenus
Posidippus
Gauradas.
HISTORICI.
Herodotus
Thucydides
Plutarchus
Herodianus
Iosephus
Strabo
Pausanias
Dion
Zosimus
Xenophon Ephesius
Diodorus Siculus
Dionysius Halicarnasseus
Laertius
Appianus
Helianus
Heliodorus
Sozomenus.
RHETORES.
Aristides
Lucianus
Libanius

Aphthonius
Synesius
Nicetes
Nicephorus.
MATHEMATICI.
Theon
Achilles
Heron
Cleomedes
Aristides Quintilianus.
PHILOSOPHI.
Plato
Aristoteles
Xenophon
Theophrastus
Heraclitus
Porphyrius
Proclus
Abammon
Iamblichus
Atticus
Dexippus
Philo
Maximus tyrius
Alexander
Themistius
Sextus
Philoponus
Simplicius
Arrianus.
MEDICI.
Galenus
Paulus Aegineta
Dioscorides.
AVTORES AMBIGVI TITVLI.
Artemidorus
Iustinianus
Diogenianus
Callistratus
Africanus.
AVTORES SACRI.
Paulus
Eusebius
Seuerianus
Basilius
Theodoritus.

Sũt et alij citati ueteres prudẽtes, autoritatis incognitę, sicuti Pœmenicõ scriptor, et Aristophãis, Xenophõtis, Aristidę, Euripidis, Callimachi, Sinesiiq́ enarratores. Sed nec barbari deniq; Hebræi, Chaldęiq́; autores in suis q̃q; originib. asymboli.

CAPITA PRIMAE CENTVRIAE.

Quàm

Fabula

ANGELI POLITIANI MISCELLANEORVM CENTVRIA PRIMA.

Defensus à calumnia Cicero super enarrata ui noui apud Aristotelem uocabuli, quod est Endelechia.

CAPVT I.

RGYROPYLVS ille Byzantius, olim præceptor in philosophia noster, cùm literarum Latinarum minimè incuriosus, tum sapientiæ Decretorum, disciplinarum'que adeò cunctarum, quæ cyclicæ à Martiano dicuntur, eruditissimus est habitus. Hic & apud Medicem Cosmum decreto publico patrem patriæ, & dein apud Cosmi filium Petrum, nepotem'que adeò Laurentium hunc, decus ubique nostrum, patriæ simul, auitæ'que uirtutis hæredem, suæ'que Reipublicæ columen, insigni fuit & autoritate & gratia, quibus etiam libros dicauit Aristotelis à se uersos in latinum, sed & ipsum uix adhuc quidem puberem Laurentium dialecticis imbuit, ea'que philosophiæ parte, qua de moribus præcipitur. Cæterùm (ut homo Græcus) perquàm ferebat iniquo animo nobilem illam, nec (ut Theodorus Gaza putat) importunam Marci Tullij Ciceronis exclamationem, qua Græciam uerborum interdum inopem, quibus se putat abundare, non eloquentius fortasse, quàm uerius pronunciauit. Ob id igitur subiratus latinæ copiæ genitori & principi Græcus magister, etiam dictitare ausus est (quod nunc quoque uix aures patiuntur) ignarum fuisse non philosophiæ modò Ciceronem, sed etiam (si dijs placet) Græcarum literarum. Vix enim dici potest, quàm nos aliquando, id est, Latinos homines, in participatum suæ linguæ, doctrinæ'que non libenter admittat ista natio. Nos enim quisquilias tenere literarũ, se frugem: nos præsegmina, se corpus: nos putamina, se nucleum credit. Sed ut ad Argyropylum reuertar, oculos ad hunc modum nostri parentis uiuentis, uictum'que suggillantem, utebatur hoc ille uel maximo argumento, quòd in primo Tusculanarum quæstionũ scribat Cicero, censere Aristotelem quintam esse quandam præter elementa naturam, de qua sit mens, uerbaq; deniq; ipsius ita legantur: Quintum genus adhibet uacans nomine, & sic ipsum animum Endelechian appellat nouo nomine, quasi quandam continuatam motionem, & perennem. Sed enim nemo est (aiebat) in Aristotelis lectione paulo frequentior, quin sciat Endelechian esse potius Aristoteleum uerbum, neutiquam significans quod Cicero putat, continuatam motionem, & perennem, sed perfectionem potius, aut consummationem quampiam. Nam cum uellet Aristoteles quasi nomenclaturam facere intellectuum suorum, uerba ipse quæpiam noua concepit animo, ueluti'que dein peperit, in queis hoc quoque, per quod indicatur forma, species'que, cui perfectionem res quæque suam debeat. Quod enim quidque est, ab hac est Endelechia potissimum. Cicero autem non quidem hanc Aristoteleam uocem, sed aliam prorsus ei contiguam finitimamq; similitudinis præstigio falsus enarrauit. Endelechôs enim continuatim mobiliter, cõtinuata'que mobilitas Endelechismos, unde hanc Aristotelis entelechiam deduci putauit ille: quæ non d literam tamen, sed t potius habeat in syllaba secunda. Iam autores contra Ciceronem stare quamlibet magnos Peripateticos adijciebat. Et ut homo erat omnium (ut tum quidem uidebatur) acerrimus in disputando, atque autem (quod ait Persius)

ſius) mordaci lotus aceto: præterea uerborum quoque noſtrorum funditator maximus, facilè id uel nobis, uel cæteris, tum quidem ſuis ſectatoribus perſuaſerat: ita ut, quod penè dictu quoque nefas, pro conceſſo inter nos haberetur, nec philoſophiam ſciſſe Marcum Tulliũ, nec literas Græcas. Enimuero re dein tota diligentius perueſtigata, meas eſſe partes, & item cuiuſcunque Latini profeſſoris exiſtimaui, Ciceronis gloriam, qua uel maximè contra Græcos ſtamus, etiam uice capitis omni contentione defenſare: quanquam illam ſua non antiquitas modò, ſed quædam propè diuinitas extra ictum, ſupra'que iniuriam poſuit. Iam primùm igitur Argyropyli huius apud me quoque non exigui ponderis autoritas, alijs autoritatibus, multo'que (arbitror) ualentioribus refellenda eſt, tum oſtendendum, ex eo quod obijcitur, augeri Ciceronis præconium, ne dum decreſcat. Et prodibunt in medium ſatis (arbitror) quod ad philoſophiam modò pertinet, idonei Ciceronis laudatores (ut ſimus interim quàm pauciſſimis contenti) Boetius, Macrobius, & Auguſtinus. Nam quis Boetio uel in Dialecticis acutior? uel ſubtilior in Mathematicis? uel in Philoſophia locupletior? uel in Theologia ſublimior? Quem tanti iuniores etiam philoſophi longè (arbitror) omnium perſpicaciſſimi fecerunt, ut Aquinatem Thomam, diuum hominem, Magnum'que illum Thomæ præceptorem (Deus bone) quos uiros habere meruerit enarratores, & ab ipſius ſententia, ne ſit ulla quidem penè iam prouocatio. Porrò de Macrobio, cui, rogo, magis credendum, quàm laudanti præcipuè Boetio? Denique ipſius Auguſtini tam altè niſa in omnibus fermè diſciplinis eſt autoritas, ut extra omnem ſit aleam poſita, ſic ut ab ea iam ne tranſuerſum quidem (quod dicitur) unguem recedi, fas habeatur. Etenim tanta ingenij conſtat eum celeritate uiguiſſe, ut quicquid de arte loquendi & diſſerendi, quicquid de dimenſionibus figurarum, de Muſicis, de numeris præcipitur, etiam ſine magna difficultate, nullo hominum tradente, perceperit: tanto dein acumine præſtitiſſe diſputandi, ut iure in uno iſto potiſſimùm, totius ueritatis niti patrocinium uideatur. Conſideremus igitur, quid hi ſinguli ſaltem de Cicerone ſenſerint, quantum'que ei tribuerint in philoſophia, tum credamus audacter, non cuiuſuis eſſe calumniam conflare homini, qui fuerit à laudatiſſimis hominibus tam ſingulariter laudatus. Boetius itaque non modò ſic utitur identidem Marci Tullij teſtimonijs, ut ea pro fortiſſimis & inuiolabilibus obijciat argumentis, ſed & ipſius Topicorum (qui maximus eſt honor) ſuſcipere interpretationem non erubeſcit. Macrobius autem ſic in unius eiuſdem libri uel exigua particula uerſatur, ut nec Platoni comparem facere, nec omnibus inſignire eum diſciplinarum omnium titulis dubitauerit. Denique Auguſtinus cùm in Academicis, quanquam ſub alterius perſona, nunc ſuum Ciceronem, nunc ſapientem appellans, tandem ab ipſo, inquit, Latina lingua philoſophiam & inchoatam eſſe, & perfectam: tum in Confeſſionibus, ubi neutiquam perſonatus, eos ex profeſſo damnat, qui linguam Ciceronis mirantur, pectus non ita. Quinimò quòd affectum mutauerit ipſe, quòd ad Deum preces, & uota converterit, quòd deſideria non eadem quæ prius habuerit, quòd omnis ei uana ſpes euiluerit, quòd immortalitatem ſapientiæ quæſierit æſtu cordis incredibili: poſtremò, quòd ſurgere iam cœperit, ut ad Deum reuerteretur, cuncta hæc eſſe Ciceronis munus fatetur, uni'que illius libro, qui uocaretur Hortenſius, omnem ſuæ ſalutis occaſionem retulit acceptam. Non enim ad acuendam linguam liber (inquit) ille offerebatur, nec eloquutionem mihi, ſed quod loquebatur, perſuaſerat. Quod iſti utinam legiſſent, qui ſomnium ægroti

nobis

nobis Hieronymi uapulantis ad tribunal obiectant, nec illud saltem cogitantes, illum ipsum Hieronymum, quum post repetitam dein statim Ciceronis lectionē periurus à Rufino argueretur, etiā grauissimè conqueri, quòd sibi ab illo suamet somnia obijcerentur. Cæterùm (ut ad propositum reuertar) uicerit sanè uel Argyropylus, uel quiuis alius Ciceromastix. Sed rogo istas prius transcendere audeat autoritatum moles, quas opposuimus. Enimuero de Græcis literis facilior, pronior'q; sententia. Quis enim tam hispida aure, quis tam inimicus ueritati, qui si paucamodò peneq; etiam tumultuaria græca uerba, sparsim adhuc uel in epistolis ipsius olfaciat, quicquam se dicat unquam magis aut elegans, aut Atticum tota q̃q; Græcia reperisse? sic ut iure Possidonium, doctissimum illum hominem deterruerit à scribendo, iure Græcam nationem Græco de rebus suis commentario conturbauerit, in quo se ait libro totum Isocratis Myrothecion, atq; omneis eius discipulorum arculas, tum nonnihil etiam Aristotelea pigmenta cōsumpsisse. Qua mihi uidetur fiducia, non minus aliquando Græcæ quàm Latinæ linguæ ueluti pomerium protulisse. Sit argumento uel illud (ut uno interim contenti exemplo simus) quòd innocentiæ uocabulum negat habere apud Græcos usitatum nomen, sed habere ait posse tamen ἀβλαβειαν. Tum castigat interdum quoq;, ceu segnitiam quorundam apud illos uocabulorum, sicuti cùm uelle eos ait quidem distinguere, sed parum ualere uerba, quod uel in illis probant, quæ sunt melancholia, & furor: uel item in eo quod πόνον pro labore confusius illi, & dolore pariter accipiunt: tum melius aliquid nos dicere indicat, quàm illos, ut cōuiuium, ut alia, multoq; melius quædam notata esse uerbis Latinis, quàm Græcis, quòd & significat multis locis reperiri, sed & carere hos ipsos nomine rei cuiuspiam, quā maximè habeant familiarem, non dissimulat. nec ullus eorum tamē quamlibet inquirendo se torserit, inepti reperire adhuc, aut excogitare uocabulum potuit. Iam uerò nónne Apollonius quoq; ille Molo, rhetorum omnium sui temporis celeberrimus, audita semel Græca M. Tullij, sed & extemporali oratione, defixus diu stetisse, ac deniq; ita mirabundus pronunciasse dicitur? Ego uerò te quidem Cicero cùm laudo, tum admiror, sed me Græcorum fortunæ miseret, tædet'q;, quòd humanitatis & eloquentiæ decora, quæ sola nobis reliqua feceramus, ea quoq; per per te (quantum intellego) Romanis arrogantur. Enimuero hoc illius iudicium non Latinus, non ineptus aliquis, sed Plutarchus ipse græco uir ingenio, Romana grauitate in literis retulit. Ergo ad hunc sanè modum de scientiæ ipsius, deq; græcæ linguæ peritia, testatū nobis ueteres reliquerūt. Age uerò nūc Endelechiā quoq; istam pensitemus, feram Ciceronis calumniatricem. Vtrum'ne istic igitur reprehenditur, quòd Aristotelem dixerit adhibuisse Cicero quintam quandam præter elementa naturā, & sic ipsum animū nouo nomine appellauisse? Quod & Alexander Aphrodiseus Peripateticorum omnium etiam ab Auerroe laudatissimus, in egregiè subtilibus illis naturalium quæstionum libris ostendit, quos à se lectos diuus Hieronymus gloriatur, & Porphyrius in commentario, quod in Aristotelis decem genera per interrogationes edidit & responsiones, & Themistius super hos, in paraphrasi de anima secunda, & Simplicius ubi Aristoteleum paris argumenti uolumen interpretatur, & Quintilianus Aristides in tertio de Musica, & postremò in epistola quadam sua diuus Ambrosius (ut alios interim prætereamus) unanimiter propè significauerunt. Quanquam de hoc utiq; ne in uerbis quidem Aristotelis ipsis ulla dubitatio est. An illud potius culpatur, quòd endelechiæ uocabulum nec suis literis notauerit, & alium quàm Aristoteles intellectum (sicuti suprà diximus) accōmodauerit. Principiò igit quęro ego ab istis, quónam

maximè

maximè argumento Entelechiam potius quàm Endelechiam scriptum collegerint ab Aristotele? Tam enim uerbum nouum hoc, quàm illud: nec minus altero significari animus, quàm altero potest: nec Aristoteles ipse perfectionem potius, quàm motionem illam indicari continuam noua uoce pronunciat. Credide rint ita sanè Porphyrius, Themistius, Simplicius, aut si qui compares: quæ autem tandem inuidia est, etiam aliter quàm posteriores opinatum, si stare ipse sic quoque tuerique gradum bene & fortiter potest? Nam sit utra lectio uerior, ea quam Cicero agnoscit, an quę apud posteros obtinuit, in incerto adhuc est. Etenim libri omnes Aristotelei, qui tam grandi nunc quidem autoritate pollent, interpolati, plenique multis erroribus olim sunt editi, si fidem Straboni accommodamus, authori non malo. Siquidē Neleus ipse Scepsius, Corisci filius, & Aristotelis, Theophrastique non solum auditor, sed & bibliothecæ successor, & hæres, libros utriusque philosophi Scepsin, hoc est, in suam patriam cōportasse uniuersos perhibetur. Hique dein à posteris ipsius, metuētibus uidelicet Attalicos reges, librorum istiusmodi studiosissimos, infossi terræ, negligenterque habiti diu, tandem aliquando ab Apellicone Teio magna empti mercede dicuntur, sed carie situque (quod necesse fuit) multis exesi, & labefacti locis: quos tamen inconsultius supplere Apellicon ipse librorum, quàm philosophię studiosior, et pro arbitrio (quemadmodum quidem putabat) emendare ausus, plurimis temerauit erroribus. Hi tamen adusque Sullæ tempora (sicuti Plutarchus memorat) Athenis delitescebant. Nam peripatetici ueteres ordinarijs istis, quibus omnis instruitur philosophia, carētes, paucos modò quos uocant Exotericos habuerunt, eo'que posteriores exquisitius philosophati, quòd Aristotelis uolumina (quanquam alicubi contaminata) peruolutabant. Quippe Lucius Sulla bibliothecam Apelliconis istam repertā Athenis, Romam primus transtulit, tum Grammaticus Tyrannion, & ei penè suppar Andronicus Rhodius, is qui libros etiam Peri hermenias negat esse Aristotelis, magna copia libros eius philosophi tabulis etiam, nescio quibus, editis inuulgarūt. Quocirca nihil est quod iam dubitemus, quin de synceritate primæua lectionis istius, pręsertim tantillo discrimine, uel libera sit in utramque partem suspicio, uel (si alterutri accedendum) tutius Ciceronem sit præferri, longè priorem, quàm Alexander est: primus ex illa cohorte, quā diximus, Aristotelis enarrator, quem Seueri floruisse temporibus, uel ipsius de fato significat opus, æqualemque propemodum, seu paulò credo maiusculum summis illis Academicis Origene & Plotino. Quid autem prohibet, quò minus Cicero ipse uidere matricem quoque librorum Aristotelis, qui fuerint ipsius ætate publicati: si non incorruptam, certè (sicuti diximus) conscribellatam potuerit? Tum & consultò factum ab homine doctissimo crediderim, ut libero pectoris muro septus, eam nouo huic Aristotelis uocabulo interpretationem, iure accōmodare sit ausus, quæ cum Platonis in Phædro sententia, super animæ motu sempiterno, atque (ut Varro inquit) dio, consentiret: de qua ipse quoque uel in Tusculanis quæstionibus, uel in sexto resp. uolumine, cōmeminerit: quādo & Philoponus in Aristotelis uita, & Simplicius in cōmentarijs de Anima, & in extremo Peri hermenias libro Boetius ipse germanas esse, & cōpares utriusque philosophi sententias asseuerant: etiamque libros septem cōposuisse Porphyrius traditur, quibus hoc maximè argumentū colligeret, eandem Platonis esse prorsus, & Aristotelis hæresin, q̄d & Picus hic Mirādula meus in quadā suarū disputationū præfatiōe tractauit, & uero uerius esse copiosissimo opere (credo) pulcherrimoque peruincet (nisi me tñ gustus fefellit) q̄d de Platonis hac ipsa, quā dicimus, & Aristotelis cōcordia, noctes atque dies molit ac cudit.

Ita non

Ita non modò nō errasse in uocabulo isto noster Cicero, sed uel eruditius aliquanto, quàm cęteri, uel ad suam sectam scripsisse accōmodatius intellegetur, ut quod de clarissimi uiri doctrina tam idonei, q̃ superius ostendimus, autores spoponderunt, etiā ipsemet, in quo præcipuè diuerticulo calumniam patitur, largissimè cumulatissimeq́; præstiterit. Nec aūt nouum Ciceroni, aut inusitatū, calumniam pati à Græcis, quando etiam Didymus sex libros aduersus eundem cōposuit, Sillographos imitatus maledicos scriptores: qui tamen libri iudicio doctarū aurium sunt improbati. Sic aduersus generosissimū leonem procul despectis uocibus, etiam quidam sæpe lucernarij canes baubantur.

Quæ sint crepidæ apud Catullum Carpatinæ, quod probè scriptum uocabulum perperàm mutatur. CAP. II.

Valerius Catullus in Epigrammate quodam sic ait:

Ista cum lingua, si usus ueniat tibi, possis
Culos, & crepidas lingere carpatinas.

Quæsitum uerò à multis, explicatum adhuc à nemine, quæ sint carbatinæ crepidæ. Nam utrūq; rectè, sed & item carbasinæ dicitur. Quidam aūt plani, & tenebriones in literis, uetere expuncto uocabulo, nescio quas supponunt aut Cercopythas, aut Coprotinas ex hara productas, non schola, uocabula nuda, nomina cassa, & nihili uoces. Nos de græco instrumento, quasi de cella proma, non despicabilis, nec abrogandæ fidei proferemus autoritates, quibus & lectio præstruatur incolumis, & interpretamenti nubilum discutiatur. Iam primùm igitur Iulius ipse Pollux lib. 9. ad Cōmodum Cæsarem Carbatinas esse ait rusticum calciamentum, sic à Caribus appellatū. Aristoteles uerò in secundo de Animaliū historia camelos calceari carbatinis scribit, ne scilicet in exercitu longiore itinere fatiscant. Sed & quatuor extant græcè nimis q̃ libelli elegantes Pœmenicôn titulo, quorum in secundo senex quidam cum pera, & calceis carbatinis introducitur. Et Lucianus in dialogo, qui uel Alexander, uel Pseudomantis inscribitur, oratores quospiam è Paphlagonia carbatinis calceatos ait. Deniq; etiam Xenophon Socraticus Anabaseos tertio: Cum defecissent, inquit, ueteres calcei, carbatinas habebant ex recētibus corijs bubulis confectas: quem etiam locum, dissimulato tamen autore, Suidas adducit. Quin interpres quispiam Xenophontis eiusdem, carbatinas esse addit barbaricum calciamentum.

Quibus uerbis Horatius Camelopardalim significauerit, quæq; sit eius animantis facies, quibusq; etiā nominibus cēseat, & quo primùm tēpore uisa in Italia. CAP. III.

Horatius in epistola ad Augustum: Diuersum, inquit, confusa genus panthera camelo. Nos olim iam publica prælectione dictauimus uideri eum de camelopardali, quæ uulgò Girafa dicitur, sentire. Quam enim uocamus pantheram, Græci pardalin. Et hanc à rege dein ipso Aegypti, qui Sultanus uocatur, inter munera alia dono missam Laurentio Medici uidimus, non tam meo, q̃ ingeniorum omnium, uirtutumq; patrono. Tantum mirati sumus habere ipsam cornicula, quanq; mas erat, quoniā de his nihil hactenus in ueteribus memorijs legebamus. Cæterùm græcus Heliodorus non dilutę scriptor autoritatis, libro Aethiopicôn decimo, in hanc fermè sententiam de ea meminit, cum scilicet Hydaspæ regi Aethiopum dono datam ab Auxomitarum legatis fabulatur. Postremò, inquit, accessere etiam Auxomitarum legati, nō uectigales illi quidem, sed amici, & fœdere iuncti, qui beneuolentiā rebus prosperè gestis indicantes, cùm alia & ipsi munera obtulerunt, tum in primis animantem

quampiam

quampiam inusitata specie, naturaq́; : cuius ad magnitudinem cameli proceritas, color, pellisq́; pantheræ, maculis ueluti florentibus uariegata. Postremæ infra aluum partes, humi subsidebant, sicuti in leonibus uidemus. Humeri pedesq́; priores, atq; item pectus, præter cæterorũ membrorũ rationem, procera. Tenuis ceruix, & quæ de reliqua corporis mole in olorinum collũ se tenderet. Camelo caput simile. Maior ipsa pené duplo, q̃ Libyssæ Struthi, subscriptosq́; uelut oculos torue motans conniuebat. Incessus aũt longe animantium cæterarũ terrestrium, uel aquatiliũ dissimilis: neq; enim uicissatim crura simul, sed dextra pariter, dein sinistra utraq; agitabat, cumq́; ijs suspensa proferebat latera, tractu motuq́; tam facili, ut eam quò uellet, tenui capistro uertici deuincto, ueluti fortissimo uinculo, magister perduceret. Hæc ut est conspecta animans, omnem continuò multitudinem obstupefecit, speciesq́; nomen inuenit ex ijs quæ præcipua in corpore, sic ut ex tempore eam populus Camelopardalin appellaret. Hactenus Heliodorus. Dion uerò græcus & ipse autor, in tertio quadragesimoq; Romanæ historiæ libro, de Cæsare narrans, ita ferme scribit: Camelopardalin uerò ipse Romã adduxit, & populo ostendit. Id animal cætera camelus, crura aũt inæqualia habet, posteriora prioribus magis breuia, ut à clunibus attolli sensim, quasi ascendẽti similis incipiat, corpusq́; reliquũ sublime admodũ cruribus prioribus sustentatur, sed ceruix in altitudinẽ pene peculiarem se tollit. Colore ipsa maculoso, ceu panthera: quo fit ut amborũ promiscuo uocabulo censeatur. Plinius uerò de camelis tractans, hoc quoq; addit: Harũ aliqua similitudo in duo transfertur animalia. Nabun Aethiopes uocant, collo similẽ equo, pedibus, & cruribus boui, camelo capite, maculis albis, rutilũ colorem distinguentibus. Vnde appellata Camelopardalis, dictatoris Cęsaris Circensibus ludis primùm uisa Romę. Ex eo subinde cernitur aspectu magis q̃ feritate conspicua: quare etiam ouis feræ nomen inuenit. Consimilia ferme huic etiam Solinus prodidit, quo loco de Aethiopibus. Sed & M. Varro in libro de lingua Latina ad Ciceronẽ: Camelus, inquit, suo nomine Syriaco in latinum uenit, ut Alexandrea Camelopardalis nuper adducta, quòd erat figura ut camelus, maculis ut panthera. Risi etiam nuper, quia uerbũ ex Varrone dimidiatũ pardalis tantum, nescio quis grammaticus in Lexicon retulerat suum, quod per ordinẽ literarum compositũ circumfertur. Centũ autem Gordiani principis ludis exhibitas, autore Capitolino, feras oues accepimus.

Quàm multa poetarum interpretibus legenda, quodq́; satyram Persius de Alcibiade Platonis effinxit. CAP. IIII.

VI poetarum interpretationẽ suscipit, eum non solũ (quod dicitur) ad Aristophanis lucernam, sed etiam ad Cleanthis oportet lucubrasse. Nec prospiciendæ autem philosophorũ modò familiæ, sed & iurecon sultorũ, & medicorũ item, & dialecticorum, & quicunq; doctrinæ illũ orbem faciũt, quæ uocamus Encyclia, sed & philosophorũ quoq; omnium. Nec prospiciendæ tantũ, uerùm introspiciendæ magis, neq; (quod dicitur, ab limine ac uestibulo salutandæ, sed arcessendæ potius in penetralia, & in intimã familiaritatem, si rem iuuare latinam studemus, & inscitiam quotidie inualescentẽ profligare: alioqui semidocta sedulitas cum magna sui persuasione detrimento fit, nõ usui. Plurima tamen in philosophorũ maximé operibus inuenias, quæ sint in poetarum nostrorũ libros ascita: quale uidelicet, quod etiam annos abhinc aliquot Persiũ publicé poetam enarrãtes indicabamus, satyram ipsius quintam, cuius est initium: Rem populi tractas: ad Platonici dialogi, qui primus Alcibiades uocatur, exemplar, ueluti delineatam: sic ut non ea solum quæ de iusto atque iniusto,

decꝗ; sui cuiꝗ; notitia Socrates inibi cum Alcibiade agit, delibasse ex eo pudẽter, sed locos etiã quospiam, si non magni momenti, certe ueneris tamẽ plenissimos, & lepôris duxisse indidem Persius intelligatur. Quod genus & illa: Dic hoc magni pupille Pericli: quoniam Socrates quoꝗ; ostendit omniũ maximũ uisum Alcibiadi, quòd ipsi relictus à patre tutor Xanthippi filius Pericles. Sic item: Dino maches ego sum: ductũ ex eo quod apud Platonẽ sic est, ὦ φίλε παῖ κλεινίου καὶ δεινομάχης. Consimiliter quod ait ibidem, Tecum habita: nónne dialogi eiusdẽ peruidisse uidetur uoluntatẽ? Siquidem (quod Proclus enarrator affirmat) nihil hic aliud Plato, quàm literam Delphicam respexit, monentẽ, se quisꝗ; ut norit. Quod & Picus Mirandula, noster amor, in Heptaplo sua, quam mox editurus, de septiformi sex dierum geneseos enarratione pulcherrimè tetigit. Hęc igitur inuenisse aliquando, uel inuicem etiam contulisse, nõ emolumentum modò studiosis, sed & uoluptatem pepererit minimè uulgarem.

Quid sit apud Lucretiũ Durateus equus, quodꝗ; legendũ apud Valerium Flaccũ non quidem nox dorica, sed durica, uel duria potius, in libro Argonauticon secundo. CAP. V.

LVcretius in primo de rerũ natura: Nec cum Durateus Troianis Pergama partu Inflammasset equus nocturno Graiugenarum. Durateum uocauit equum illum Troianum ab Epeo fabricatum peritè simul & eleganter: quæ græca uox & poetica ligneum significat: & sanè durateon uocat hunc etiam Homerus equum libro octauo Odysseæ sic inquiens:

Ἀλλ' ἄγε δὴ μετάβηθι καὶ ἵππου κόσμον ἄεισον
δουρατέου, τὸν ἐπειὸς ἐποίησεν σὺν ἀθήνῃ.

Et item paulo pòst:

δουράτεον μέγαν ἵππον, ὅτ' εἰάτο πάντες ἄριστοι.

Vulgusꝗ; eundem nõ durateon, sed durion, cõmuniore lingua, sicuti etiã poeta Aristophanes. At ẽm opici homines dictionẽ sibi incognitã expungere, proꝗ; illo, quod est, durateus, reponere nugamenta quæpiã, uel dura tuens, uel, dira tenens, occepœrũt. Id ne attentare amplius audeant, uisus mihi sum facturus operæ preciũ, si de isto quoꝗ; nõnihil Miscellaneis inseruissem. Sed & codicẽ proximè nobis Argonauticon Valerij Flacci peruetérem Taddæus Vgoletus Parmensis Matthiæ Pannoniorũ sapiẽtissimi & inuictiss. regis aulicus, homo literatissimus ostẽdit, ẽ q̃ fluxisse opinor & cæteros, qui sunt in manibus, cuius in secũdo sic est: Manet immotis nox durica fatis: nõ ut uulgò legit, dorica. Quę certò aut uera & emendata lectio, aut (quod suspicor magis) ueræ proxima, ut quod & usus & uocalitas persuadet, nox duria sit apud illum, qua scilicet inclusos utero Danaos equus ille durius, hoc est, idem qui durateus, patefactus ad auras reddiderit. Neꝗ; autem diphthongus impediat. Quàm enim δούρειος græcè, tam & δούριος.

Quo intellectu Catullianus passer accipiendus, locusꝗ; etiam apud Martialem indicatus. CAP. VI.

PAsser ille Catullianus allegoricôs, ut arbitror, obscœniorem quempiam celat intellectum, quem salua uerecundia, nequimus enunciare. Quod ut credam, Martialis epigrammate illo persuadet, cuius hi sunt extremi uersiculi:

Da mihi basia, sed Catulliana:
Quæ si tot fuerint, quot ille dixit,
Donabo tibi passerem Catulli.

Nimis

Nimis enim foret insubidus poeta (quod nefas credere) si Catulli passerē deniq;, ac non aliud quidpiam, quod suspicor, magis donaturum se puero post oscula diceret. Hoc quid sit, equidem pro styli pudore suæ cuiusq; coniecturæ, de passeris natiua salacitate relinquo.

Pathicos homines Iuuenalem innuere, qui digito scalpant uno caput, idq; de Calui poetæ uersiculis. CAP. VII.

Qui digito scalpunt uno caput. Sanè mollem uirum ex eo significari apud Iuuenalem in satyra nona nemini dubiū: sed & Pompeiū sic à Clodio notatum Plutarchus indicat in Pompeij uita, ut illud interim omittam, quod in libello quoq; eo notam hanc Pompeij attigit, cui titulus est, Quo pacto fiat, ut inimici quoq; prosint. Quin & Ammianus Marcellinus historiæ libro 17. Pompei obtrectatores ait etiam hoc in eo ludibriosum, & irritū obseruasse, quòd genuino quodam more caput digito scalpebat. Cæterùm non tam mollis ex his uerbis, quàm planè pathicus, & draucus aliquis designatur. Quod genus homines in satyra uniuersa Iuuenalis insectatur. Alioqui languidus oppugnator, & lenuncidus, uel potius (ut ita dixerim) ficulneus poeta sit iste, si iam quasi in molles feratur, hactenus in pathicos inuectus. Alludit enim, sicuti mihi uidetur, ad Calui poetæ uersiculos in Pompeium, de queis ita est apud Senecam in libris Oratorum & Rhetorum. Carmina quoq;, inquit, eius quamuis iocosa sint, plena sunt ingentis animi: dicit de Pompeio, Digito caput uno scalpit, quo credas hunc sibi uelle uirum. Hucusq; Seneca de Caluo. Quare cùm poeta Iuuenalis indicare conaretur cōfluere Romam pathicos omneis, hoc est, qui sibi uirum uellent, festiuè id innuit ex particula Calui uersiculorum, tum quidem (ut est uerisimile) notissimorū, per quam consequentia noscitarentur. Deq; his item supradictis Calui uersiculis sentire Porcium Latronem declamatione quadam apud eundem Senecam arbitror, qui ita dicat: In Cn. Pompeium terra mariq; uictorem fuit qui carmen componeret, uno (ut ait) digito caput scalpentem. Fuit aliquis, qui licentia carminis tres auratos currus contēneret. Hæc Porcius Latro. Quoniam aūt liber hic Senecæ, quē adducimus, rarissimus adhuc inuentu, propterea quasi nouū dignati sumus hunc locum nostris cōmentationibus, ne quis exposita nimis forsitan, & proculcata, ueluti(q;) in medio iacētia putet retulisse.

Cur errantium siderū uocabula, diebus tributa: rationesq; inibi ordinis eorum scitu relatuq; iucundæ. CAP. VIII.

Nomina ista dierum, de stellarum errantium uocabulis appellata, quam habeāt aut originem, aut rationē, nusquam sanè alibi me legere, quàm apud historicum Dionem memini. Cuius ex libro septimo atq; trigesimo sic uerba possumus interpretari. Nam quòd his septem stellis, qui planetes uocantur, dies assignari receptum est, inuentum quidem putatur Aegyptiorum. Sed in omnes tamen homines haud ita pridem (ut sic dixerim) uulgari cœptum. Cæterùm Græci ueteres (quantū equidē sciam) nullo prorsus eam rem pacto cognitam habuerunt. Quoniam uerò cùm nationibus alijs, tum Romanis uel maximè sic mos peruulgatus hic est, ut quasi iam patrius uideatur, pauca super ijs edisseram, & quo pacto, qua'ue causa sic ordinētur, exponam. Duplex igitur audita mihi ratio est, utraq; sanè haud intellectu difficilis, sed ut ambæ tamen inspectionem contineant. Nam si quis harmoniam, quæ diatessaron appellatur, qua una uis uniuersa musicæ totius contineri creditur, ad stellas has, quibus omnis cœli ornatus distinguitur, eodem quo feruntur ordine, retulerit, atq; ab orbe illo supremo, qui Saturno tribuitur, incipiens, omissis duobus sequētibus, quarti

denique dominũ nuncupauerit, ac dein duos item alios transiliens, septimum adie cerit, eodemque modo progrediens, præsides illorum deos subinde in orbẽ recen suerit, atque ita dies adnumerauerit, deprehendet omnes ratione quadam musica cum cœlesti illa distinctione ornatuque congruere. Cæterùm hæc una est, quæ fertur ratio. Altera uerò eiusmodi. Si diei noctisque horas à prima statim cœperis numerare, sic ut eam Saturno, dein sequentem Ioui, tertiã Marti, quartam soli, quin tam Veneri, sextam Mercurio, septimam lunæ tribuas: per eam scilicet orbiũ seriem, quæ ab Aegyptijs traditur, atque item denuò facias, donec horas quatuor & uiginti pertranseas, inuenies primam sequentis diei horam soli cohærẽtem. Tum hoc idem in quatuor illis & uiginti horis, eadem qua prius ratione si facias, lunæ primam tertij diei horam conciliabit. Quòd si subinde hoc ipsum in cæteris obseruabis, congruentem planè deum sibi dies quælibet asciuerit. Hæc Dion, festiua nimis, & arguta, ni fallor. Sed quoniam uulgò nũc sabbatum, diesque Dominicus uetus amisere nomen, cùm cæteri etiam nunc retineant, scire studiosos conuenit, & hunc Saturni, & illum solis appellatum. Nam de solis die (quantũ equidem recordor) etiã Sozomenus græcus historicus, etiamque diuus Hieronymus: de Saturni aũt, uel hic ipse Dion libro eodem, uel Frõtinus in Stratagematis, uel item poeta elegiarum Tibullus, uel postremò etiam Tertullianus in Apologetico, & Gaudẽtius in sermonibus cõmemînerunt. Sed & Faustus Mileuitanus Manichæorum propugnator ille maximus ita inquit: Placet suscipere sabbatorum ocium, & Saturniacis manus insertare catenis. Nec illud omiserim, mutata dierũ istorum nomina, in quæ nunc à Christianis usurpantur, autore Constantino principe, sicut in illius græca laudatione meminit Nicephorus.

Quid in literis Domitio, & quatenus credendũ, deque illius euidenti pudendoque errore super uoce attegia. CAP. IX.

Dirue Maurorum attegias. Hoc Iuuenalis hemistichion de satyra quartadecima, quàm aut eruditè, aut fideliter, aut etiã perspicaciter enarret Domitius, age iam (si uacat) inspiciamus. Sed pauca de homine prius, si quis hæc etiam fortasse. Domitius igitur Calderinus Veronensis, qui decẽ abhinc annos uita functus, uir fuit acris ingenij, multæque in literis industriæ, latinæ linguæ diligentissimus, græcæ non incuriosus, non prosam condere absurdus, non carmen. Nimium sui tamen (quod opera ipsius testantur) admirator, ac pro sententia cui semel adhæserat, etiam contra uerum cõtumax, & refractarius. Tum ob id in scribendo quoque iactantior, atque omnium præ se contemptor, omnium quàm minima occasiuncula cauillator, & sine discrimine uellicator. Itaque etiam simultates eum doctissimorũ hominum nimio plures exercuerunt, odioque apud eos neutiquam obscuro laborauit. Autoritatis uulgò tam magnæ fuit, ut Romæ inter professores iuuenis adhuc, primam sibi celebritatem uindicauerit. Cuius tuendæ ac retinendæ gratia, factum cõpluries putamus, ut in suis operibus frontem perfricuerit, & per æqua, per iniqua famam captans, parum ex fide quæpiam retulerit, nonnulla etiam male solers, & præstigiosus, speciem quidem primorem ueri habentia, magno credentium dispendio, sententijs ignorabilibus implicuerit, & puluerẽ (quod aiunt) oculis offuderit: aut sicubi maior difficultas, nec absistens, nec congrediens, spem lectoris eluserit. Ita dum nescire se nihil probare contendit, etiam Parthis aliquoties, & Cretensibus mendacior inuenitur. Cuius exemplũ secutis alijs quoque in omnes iam literarum articulos (ut uerbis utar Varronis) hæc mali gangræna sanguinolẽta permeauit, præcidẽda deletili styli parte certatim à doctis omnibus, ne ad uitalia usque deserpat. Sunt autẽ editi ab eo grammatici

matici cõmentarij aliquot,ut in Martialem Iuuenalemq; poetas,quos & Medicibus meis Laurentio Iulianoq; fratribus dedicauit, à quibus etiam muneribus est amplissimis honestatus. Sed & in Statij Syluulas,&in epistolã Sapphûs,in Ibin quoq; Nasonis edidit quępiam plena nimirum bonæ frugis,ubi non fucum facit, & lectoris credulitatem ludificatur. Cæterùm Georgius Merula, uir planè doctus,ac diligens,longeq; quàm Domitius in scribendo cautior, & nunc primi ferè nominis non remulo(quod aiunt)sed uelificatione plena inuectus, cõmentariorum illius in Martialem permultis editis notis licentiam primus hominis magno ueluti passu gradientem,prorsusq; iam ferocientem compescuit. Nos quoq; dein primæ sub flore iuuentæ, non quidem ut ipsius libros planè de manibus excuteremus,sed ut somniculosam iuuentutem,uelut in aurem utramq; dormientẽ expergefaceremus, in ipso iam tum nostræ professionis tyrocinio sic eundem leniter quandoq;,quasiq; parcente manu feriebamus: & nunc idem facturos præfamur,utcunq; res feret,quo fides nobis libertasq; constet. Neque enim patiemur, quatenus uires suppetent, impunè illudi credulæ iuuentuti, & simplicia ingenia supplantari.Quoniam autem(ut est apud Plautum)feliciter sapit is, qui periculo alieno sapit,cauebimus ipsi quidem pro uirili,ne quid in hos libros,quod nõ defendi queat autoritatibus,referamus.Quid autẽ ad summam de ipso sentiamus,si uitia uirtutibus pensamus,& qua parte ingenij maximè stetit æstimemus,uel epigramma testatur nostrũ,quod in ripa Benaci lacus,ipso Domitij natali solo, Baccius Vgolinus Florentinus,atq; Angelus Maffeus Veronensis, illius memoriæ studiosi,nouenniũ fermè abhinc, incidendũ saxo curauerũt,q̃d & hic adscribam.

Asta uiator, puluerem uides sacrum,
Quem uorticosi uexat unda Benaci,
Hoc mutat ipsum sæpe Musa Libethron,
Fontemq; Sisyphi,ac uireta Permessi:
Quippe hoc Domitius uagijt solo primùm,
Ille,ille doctus,ille quem probè nosti,
Dictata dantem Romulæ iuuentuti,
Mira eruentem sensa,de penu uatum.
Abi uiator, sat tuis oculis debes.

Sed nimis multa fortasse de homine,pauca pręsertim polliciti:quod eo tamẽ con silio fecimus, ut offam ueluti quampiam grammaticis istis diobolaribus, omnia quasi per nebulam uidentibus,obijceremus,qui nihil omnino rectum putabunt, nisi quod ipsum denìq; tritum diu, proculcatumq; de suis illis profitentium commentariolis excerpserunt. Ad Attegias autem quod attinet, ipsius hæc Domitij uerba sunt: Alij, inquit,accipiunt lingua Maurorum Attegias mapalia significare. Ego potius intelligo, hoc significare Mauritaniam ad extremam partem Lybiæ. Dionysius:

Ad summam Lybśen habitant Attegias undas,
Alcidæ quà sunt statuæ Maurusia plebes.

Hæc ille,uidens utiq; meliora,deteriora sequẽs. Volebamq; sanè ista credere, sed rumor uera negat esse. Dionysium uerò citat autorem Domitius: qui si unquam uocabuli istius mentionem fecisse ullam reperietur,cedam, tollamq; manum iam tum, mè que omnium haberi uanissimum non recusabo. Sed ut omni remota uessica,rem putemus ipsam,nõ sunt Dionysii uersus hi,non sunt,uerùm Prisciani potius,quo libello Dionysium poetam de græco interpretatur. Corrumpit eos autem Domitius,atq; deprauat.Nam quod apud Priscianum fuit,ad Tethyos un

das, priore inducta, interpolata'que scriptura, pro eo supposuit Attegias undas, neutiquam (ut arbitror) facturus, si rationem carminis, aut si spacia morasque syllabarũ consuluisset: cum uocabulũ, quod est Attegias, antepenultima porrecta syllaba, contra ipsius, quem interpretatur, testimonium, tum postrema breui, contra omnium posuerit autoritatem. Bene quòd extat Dionysius, cuius esse grecos illius argumenti hos puto uersus.

Ἀλλ' ἤτοι πυμάτην μὲν ὑπὸ γλωχῖνα νέμονται
ἀγχοῦ συλάων μαυρουσίων ἔθνεα γαίης.

Licet autem euoluas iam totum, uidebis ne minimã quidem suspicionem subesse Attegiarũ apud Dionysium: uidebis alium citari pro alio, expungi ueram scripturam, supponi falsam, rationẽ syllabarum uel carminis haberi nullam. Et dubitabit aliquis ab ipso iam liberrime dissẽtire & refutare has nugas, uel si præiudicata pridem de hominis ingenio doctrinaque opinio, causam faciat inuidiosiorẽ? Cæterũ Attegias ipsi uel tabernacula, uel umbracula, uel (si hoc magis placet) mapalia intelligimus, qualia Mauri colunt, qui Numidę à Romanis, ut historiæ scriptor Herodianus est autor. Vocabulum id Rufinus usurpat in libro Iosephi de bello Iudaico septimo: Cùm ad festum, inquit, diem uenisset, quo attegias in honorem Dei componi ab hominibus mos est. Nam quòd latinè Rufinus cõponi attegias ait, id ipse autor Iosephus σκηνοπηγιᾶσθαι dixerat græcè.

De Baptis, & Cotytto, deque Cotyttijs, tum apud Iuuenalem, & Horatium recta indicata lectio, enarratioque. CAP. X.

Ecropiam soliti Baptæ lassare cocyton. Hunc Iuuenalis uersum Domitius expositurus, erraticis (ut ita dixerim) suspicionibus fibulam laxans, ineptias hallucinatur, & nugas meras: Baptas esse inquiens Cereris sacerdotes, Cocyton Cererem. Nec arbitror hoc unquã dixisset, si quod in homine non pudoris dixerim, sed sensus omnino uestigium fuisset. Nos enim tunc demum crediturі, cùm quispiam proferetur, quo satis certo autore fretur. Sed est hoc familiare huic (agam enim iam liberius) ut cũ nihil explicare possit, implicet, & quicquid obuiũ sit, arripiat, eoque feratur diffidente cõscientia: quò denique ipsum impetus errabundę opinionis impellit. Nos antiquã comœdiã poetæ Eupolidis innui suspicamur, quod ueterũ excellẽs autoritas persuasit. Etenim de ea sic Platonius grecus autor, ubi de comœdiarũ differentijs agit, ἴσμεν γοῦν τὸν Εὔπολιν ὑπὲρ τοῦ διδάξαι τοὺς Βάπτας ἀποπνιγέντα εἰς τὴν θάλατταν ὑπ' ἐκείνων, εἰς οὓς καθῆκε τοὺς Βάπτας. Scimus, inquit, Eupolin, quoniã Baptas fabulam docuerit, ab ijs ipsis in mare summersum, contra quos Baptas emiserat. Lucianus quoque in ea oratione, quæ inscribitur, Ad ineruditum multos emptitantem libros, in hanc fermè sententiam: Dic mihi, inquit, etiam'ne Aeschinis orationẽ aduersus Timarchum legis? an uerò illa omnia scis, & nosti singula? Aristophanem uerò & Eupolin subisti? Baptas integram fabulam pellegisti? Tun' nihil ex his pertinere ad te putasti? neque ea cum agnosceres erubuisti? Sed & Hephęstion in enchiridio, de acatalectis agens, duos citat uersiculos ex Eupolidis Baptis. Et Suidas unũ ex eisdem in uocabulo, quod est Atrypheros. Iam primùm igitur cõstare opinor Baptas comœdiã fuisse ueterem & mordacẽ poetæ Eupolidis. Quod aũt comœdiæ argumentũ, quæ materia, per ipsa quæ nũc extant uestigia, sagaciter indagabitur. Athenienses igitur ea tempestate sacra quædã, religionesque peregrinas, nouosque deos asciuerant, quibus nocturnę peruigilationes essent institutę, magnorũ dein flagitiorum causa, sicuti Romæ Bacchanalia. Sed inter sacra cætera, fuere etiam quæ dicerentur Cotyttia. Contra hæc nocturna Cotyttia scripsisse Eupolin Baptas

ptas putamus: sed & alios Comicos, interq́ eos Aristophanem quoq́ uidemus, totum hoc genus peruigiliorũ & peregrinitatis exagitasse. Sic ut Iuuenalis, quæ Romę fierent cõtra ritũ ceremoniarũ, nõ dissimilia dicat ijs, quæ Baptæ Athenis in nocturnis Cotyttijs patrarent. Cicero in Legibus sic ait: Quid aũt mihi displiceat in nocturnis, poetæ indicant comici, qua licẽtia Romæ data, quid'nam egisset ille, qui in sacrificiũ cogitatam libidinẽ intulit, quo neq́ impudẽtiam quidem oculorũ adijci fas fuit. Et mox idem: Atq́ omnia nocturna (ne nos duriores forte uideamur) in media Græcia Diagondas Thebanus lege perpetua sustulit. Nouos uerò deos, & in his colendis nocturnas peruigilationes, sic Aristophanes facetissimus poeta ueteris comœdiæ uexat, ut apud eum Sabadius, & quidã alij dij peregrini iudicati è ciuitate eijcianť. Apparet utiq́ de Ciceronis testimonio cùm Aristophanẽ, tum Comicos alios ueteres cõtra nouos deos, contraq́ nocturnas peruigilationes, aciem styli destrinxisse. Cùm uerò ex superiorib. liqueat Baptas fuisse comœdiã, qua turpia & obscœna carperenť, atq́ hic de Baptis, deq́ nocturnis Atheniensiũ sacris mentio, quæ nos Cotyttia fuisse appellata declarabimus, quis nõ intelligat iam Baptas fuisse deniq́, qua potissimũ fabula talia uexarenť? Strabo aũt in lib. de Geographia decimo, Cotyttia, Bendidiaq́ sacra fuisse apud Thracas narrat, ex quib. Orphica sumpserint originẽ: deamq́ nominat Cotyn, cuius faciat Aeschylus mentionẽ. Tum idem paulo pòst Athenienses ait multa ex peregrinis sacris accepisse, ὥστε καὶ ἐκωμῳδήθησαν, inquit. Sed & inter cætera, quæ peregrina ab ijs recepta sacra cõmemorat, prima enumerat Thracẽsia, quæ suprà ostendimus Cotyttia, Bendidiaq́ appellari. Liquet igitur Cotyttia ab Atheniensibus sacra externa coli solita, liquet etiã uexata à Comicis. Coniectura aũt ducimur, ut cũ de Baptis hic mentio, quam scimus fuisse Eupolidis comœdiã, deq́ sacris Atheniensiũ nocturnis, in ea potissimũ id genus sacra exagitarenť. Cæterùm deam quæ talibus præesset ritibus, peruigilijsq́, Cotytto uocatã putamus, à qua etiam recta ratione Cotyttiorũ est innata appellatio: quæ quoniã dea comœdijs ueterib. defamatissima, ideo Synesius in epistola quadam, cuius principiũ est, ὁ καὶ τοὔνομα δῆλος ἐκ τῆς προαίρεσιν, ad hunc planè modũ narrat: Ἑρμῇ μὲν καὶ Ἡρακλεῖ τοῖς παλαίστρας ἐφόροις οὐδὲ κατὰ μικρὸν πρέπει. Κοτυτοῖ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀτίμοις κονισάλοις νεωκορεῖ. Quibus uerbis significať eum de quo in epistola agat, non Mercurio congruere, non Herculi, palæstrę præsidibus, sed esse Cotyttũs æditimũ, cęterorumq́ apud Atticos despicatissimorũ. Quare Cotytto legendũ, non cocyton, pręsertim cùm syllabæ repugnet quantitas, quę ne tum quidẽ breuis, cum alterũ t subtraxeris, ut Domitius pręscribit, inscitè ille quidẽ nimis (sit uero uenia) nimis inquã inscitè, negligenterq́, qui non cogitauerit primam nominis syllabã non positu modò, cui duntaxat occurrit, sed natura quoq́ productã. Quidam tamẽ hanc deam Cotyn maluere, q̃ Cotyttò, sicuti Strabo suprà, sicuti alibi Synesius idem his uerbis: θαῤῥῶν ἐκφαίνε τὸν ἄνδρα ἡμίγυνον αὐτόχρημα θιασώτην τῆς Κότυος. Audacter, inquit, pronuncia uirũ eum semimarem statim, sodalemq́ Cotys. Quem exponens locũ Suidas, Cotyn deam coli ait turpiũ præsidem. Vnde, inquit, sunt Clisthenæ, & Timarchi, & quicunq́ lucri gratia formã colunt, ad infandam libidinẽ, sicut effœminati, & capillũ fingentes uniuersi. Sed & alibi credo inuenient, quibus hæc adiuuentur, uiri docti, si doctrinæ studiũ adhibuerint. Quin apud Horatiũ quoq́ in Epodis ita legendũ existimamus. Inultus ut tu riseris Cotyttia: non ut plerique codices Cocytia. Et in uetustissimo libro, qui fit Georgij Antonij Vespucij Florentini, græcè latineq́ docti hominis, uocabulum id antepenultima syllaba t retinet, nõ c, uestigium arbitror unũ adhuc integrum ueræ integræq́ lectionis.

Sententia de Claudiano expoſita, relatu perq; lepidæ fabellæ: tum fabella altera non inſuauior è græco itidem uerſa, ſuper Venere & roſa. CAP. XI.

Claudianus in libro de raptu Proſerpinæ ſecundo, de Venere dea roſas purpureas colligente loquens, ita inquit: — Sic fata cruoris Carpit ſigna ſui. Locus ſanè uideri obſcurus poterat, niſi apud Aphthonium in Progymnaſmatis rhetoricis expoſita fabella, ſic propemodum: Qui roſæ pulchritudinem demiratur, plagam Veneris conſideret. Amabat Adonin dea, Mars ipſam. Quod'que dea foret Adonidi, Veneri Mars erat, deus deam adamabat, deaq; hominem ſequebatur. Par Cupido, tametſi genus diſpar. Perimere Adonin Mars zelotypus tendebat, finem putās amoris, Adonidis necem. Ferit Adonin Mars. Accurrit auxilio Venus, feſtinans, in roſas incidit, ac ſe ſpinis implicuit, ita pedem perforatur, qui uulnere manarat cruor, de ſe roſam colorauit. Sic roſa, quæ prius candida, quod nunc cernitur, facta. Attigimus ipſi q̃q; fabellam hanc in Ruſtico noſtra, uerſiculo illo:

Idalio pudibunda ſinum roſa ſanguine tinguit.

Sed & uniuerſum pulcherrimè numeris uernaculis cōplexus, Mecœnas hic æui noſtri Laurentius Medices, ut in omni uirtute, ſic etiam in poetica eminentiſſimus. Nonnus aūt poeta mirificus lib. 1. & 40. Dionyſiacôn Martem ipſum, cùm ab eo fuerit Adonis occiſus, in aprum ſemet uertiſſe fabulatur, ita de Venere ſcribens: μούνην δὲ συῶν οὐκ ἤθελε λεύσσειν τῶν πολλῶν ἀπὸ μάντις, ἐπεὶ συὸς εἰκόνι μορφῆς ἔρης καρχαρόδοντα θανατηφόρον ἰὸν ἰάλλων ζηλομανὴς ἀμάλαψεν Ἀδώνιδι πότμον ὑφαίνειν. Negat his uerſibus Nonnus delectatum fuiſſe apris Venerem, quoniam fore cognouerat ut apri figuram indueret aliquando Mars, ac præ zelotypia necaret Adonin. Roſam uerò eſſe alioqui gratam Veneri, nec ille tacet lepidiſſimus epigrammaton uates:

I felix roſa (inquiens) mollibusq; ſertis
Noſtri cinge comas Apollinaris,
Quas tu nectere candidas, ſed olim
Sic te ſemper amet Venus memento.

Sed & Vergilius in Elegidio quodam ſuo (cur autem non ſuum credamus, quod omnium ſit elegantiſſimum?) ſic ait:

Syderis & floris eſt domina una Venus.

Cæterùm Libanius ille quoq; ſophiſta græcus, nec ulli Atticiſtarum ſecūdus, ita quodam uelut angulo ſuper argumento iſto de roſa Veneris, luſitat. Quo, inquit tempore iudicem deabus paſtorem fabula dedit, malè habebat Iunonē, malè Mineruam quoq; ceſtus ille Veneris, in quo amabilitas, in quo etiam Cupido eſt. Ita uenturas prius in certamen negabant, quàm ubi à ſe Venus medicamentū foret amolita. Sic enim cingulū illud appellabant. Atqui ne uos quidē, Venus aiebat, lenocinijs uacuæ. Tu diadema aureum crinibus, tu galeā ſimiliter auream geris uertice. Sed enim fucos iſtos habere per me uobis liceat, liceat modò per uos ornatum, comptumq; mihi aliū aſciſcere cinguli uice. Sic morem deabus gerens ire ad Scamandrū pergit, lectura flores, quà ſe pratū ſub ripa explicabat herbidum. Simul aquulæ ipſæ blandæ perſpicuæq; ſuberant, & ad lauandum illices. Lota ibi dea, ſtatim (qua cauſa uenerat) ornatum quærebat ſibi. Tum neſcio qui mirè ſuauis aſpirare odor uiſus. Iam lilia, iam uiolas legerat dea, cùm tamē odor ille magis interim, magiſq; blandiebatur. Pergit auræ fragrantis ueſtigia ſubſequi, uidet roſam, uiſamq; naribus admouet, & eſſe hanc ſuaueolētiæ illius matrem cognoſcit.

Ibi flores aspernata cæteros abijcit humi, tantùmq; rosis coronata, recepit se ad Idã denuò. Nec autẽ plus Veneri flos, quàm flori Venus conciliare gratiam uisa. Adeòq; cõfestim Iuno, Mineruaq; uictæ, ut ne ipsæ quidem pastoris expectarint calculũ, sed accurrentes utraq; sertum crinibus detraxerint, floremq; deosculatæ ipsum, rursum Veneris capiti reposuerint. Hactenus de rosa Libanius, cuius tamen linguæ græcanicis pictæ coloribus nitidissimum tectoriũ, nescio an ad unguem nostra ista tumultuaria latinitas repræsentauerit.

Quomodo inuenta purpura: simul explicatus Nonni locus, græci poetæ. CAP. XII.

Qvo pacto inuenta sit purpura nõ alienum fuerit hic referre, uel ut græci poetæ Nonni locus intelligatur, uel ut fabula prẹquàm lepida, Latinis intacta, noscatur. Est autẽ apud Pollucem libro de uerbis idoneis ad Cõmodum primo, in hanc sententiam: Tyrij ferunt (inquit) captũ amore Herculẽ nymphæ cuiusdam indigenẹ, cui nomẽ Tyro, sequebaturq; eum (inquiunt) canis antiquo more, quo dominum canes usq; etiam ad concionẽ comitabantur. Quare canis hic Herculeus irreptantem scopulis purpuram conspicatus, peresa caruncula, sua sibi labra cruore puniceo infecit. Cum igitur ad puellam Hercules adijsset, delectata illa insueta tinctura, quam ceu florentem in eius canis labris aspexisset, affirmauit sibi cum illo posthac nihil fore, nisi ad se uestem afferret, etiam canis illius labris splendidiorem. Quocirca inuenta Hercules animante, collectoq; sanguine, munus puellæ detulit, primus (ut Tyrij dictitant) autor puniceẹ infecturẹ. Nos igitur in Rustico nostra, propter hoc ipsum deniq; cõcham diximus Herculeam, cùm purpuram significaremus. Porrò aũt Nonni poetæ uersiculi super hac ipsa fabula sic in lib. 40. Dionysiacôn inueniuntur.

Καὶ τυρίης σκοπίαζε δεδυμένα φάρεα κόχλου
πορφυρέης σπινθῆρας ἀκοντίζοντα θαλάσσης.
ἦχι κύων ἁλίδρυος ἐπ' αἰγιαλοῖσιν ἐρίπνων
ἐνδόμυχον χαροποῖσι γενειάσι βόσκετο ἰχθῦν,
χιονέας πόρφυρε παρηΐδας, ἐνδόθι κόχλου
χείλεα φοινίξας λιβάδι πυρί, τῷ ποτε μούνῳ
φαιδρὸν ἁλιχλαίνων ἐρυθαίνετο φᾶρος ἀνάκτων.

Salutis augurium quod sit apud Suetonium. CAP. XIII.

Svetonius Tranquillus in Augusto sic ait: Nonnulla etiam ex antiquis ceremonijs paulatim abolita restituit, ut salutis augurium, &c. Quod autem foret salutis augurium, uideo etiam à doctis aliquot ignorari. Nos eam rem libro septimo trigesimoq; Dionis historiarum, ad hanc sententiam reperimus. Tum uerò etiam salutis augurium, quod appellant, longo interuallo fecerunt. Est autem modus augurij quispiam, ut si Deus permittat, salutem populo poscant, quasi ne salutem quidem à dijs petere fas, ni prius hoc ipsum dij concesserint. Obseruabatur autem dies una quotannis, in qua nullus ad bellum proficisceretur exercitus, nemo se contrà pararet, nemo pugnaret. Quocirca in assiduis periculis, maximeq; ciuilibus, neutiquã fiebat. Nam & arduũ in primis, puram rebus his omnibus diem seruare, & perquàm absurdum uideri poterat, ultrò seditionib. detrimenta sibi ipsos incredibilia conciliare, cùm & uictis ea res futura esset, & item uictorib. perniciosa, mox aũt salutẽ à dijs immortalibus petere. Cæterùm tum fieri quidem auguriũ eiusmodi potuit. Sed ne id quidẽ purum processit, quoniã aduersæ quæpiam aues deuolarũt, unde auguriũ captum, aliaq; item signa inauspicata apparuerunt. Idemq; etiã lib. quinquagesimo scribit, ab Au-

ab Augusto pace terra, mariq; parta, Ianum clusum, neq; non salutis augurium factum, quod antè multis causis fuerat omissum.

Naulia quæ sint in Ouidij Artibus: atq; inibi de barbaris organorum appellationibus, quibus Græci nostriq; utantur, quodq; etiam Chaldæi græca interim, nostraq; id genus uocabula nõ aspernant. CAP. XIIII.

Disce etiam duplici genialia naulia palma
Vertere, conueniunt dulcibus illa modis.

Aulia diminutiuum puto, siue nablia, ab illis quæ uel naula, uel nabla dicimus. Etenim b literas & u, fermè pro eisdem positas inuicem sæpe ueteribus monimentis adnotauimus. Suidas etiam: Nabla organi species. Ait & idem alio loco: Psalterium, inquit, organum est musicum, quod naula etiam uocatur. Quin & Sophoclis uersum Plutarchus adducit, ὀ ναῦλα κωκυδῖσιν, ὀ λύρα φίλα, libro eo quem super ε Delphico fecit: sed & Theodoretus in psalmos de eo meminit, & Plutarchus in libris Symposiacis. Ex quo nos in Nutrice:

—Non quæ duplici geniale resultant
Naula citata manu.

Sunt aũt multa organorũ barbara nomina, sicuti Strabo narrat lib. 10. inter quæ nabla quoq; numerantur, hoc est, psalteria. Sed & illud obseruaui nuper apud Danielem prophetã, ducente me scilicet in recessus illos, & sacra studiorum suorum penetralia Ioanne Pico Mirandula. Græca etiam quę uideantur, Latina' que adeò istiusmodi organorũ nomina: quanq; paulo corruptius, à Chaldæis quoq; autoribus usurpari, ut carna pro cornu, cathros pro cithara, sabecca pro sambuca, psanterin pro psalterio, samphonia pro symphonia. Quin Gallus Solomõ, ordinarius apud Hebręos enarrator sacrarũ literarum, neuel ait esse Hebraicè, quod ibi psanterin, id est psalteriũ legatur. Constat aũt literis id nomen tribus נבל ex quo etiam nauel in Esaia legitur, & Amos, & Græca dein figura naulon, à quo diminutũ fit naulion hoc Ouidianum. Siquidẽ nouitiæ istę sunt notæ, quibus Hebręi nunc ꝓ uocalibus utuntur, ut idẽ & cõperit, & ostendit Ioannes Picus Mirandula meus, unus omniũ prorsus ab omni parte beatissimus, in opere singulari, atq; admirando, quo psalmos à septuaginta uersos, isto notarũ pręcipuè argumento, docet Hebraicę ueritati respondere. Ne iam insultare Iudæus, aut obijcere possit, ea nos in templo singulis canere horis, quæ ne ipsi quidẽ satis uersa fideliter existimemus. Deniq; genialia cur dixerit Ouidius, facilè noris, uerba ipsa legens de Scipionis Aphricani Aemiliani oratione, contra legem iudicariam Cornelij Gracchi, quæ posita sunt in Macrobij Saturnalibus, eorumq; principiũ sic est, Docentur præstigias inhonestas: cum cinædulis, & sambuca psalterioq; eunt in ludum histrionũ, discunt cantare, quæ maiores nostri ingenuis probro ducier uoluerunt. Eunt, inquam, in ludum saltatorium inter cinædos, uirgines, pueriq; ingenui. Sic Scipio. Tum Ambrosius quoq; libro ipso de utilitate ieiunij tertio, psalteria docet adhiberi conuiuijs, ut libidines incitentur. Sed enim in comœdijs quoq; crebra psalteriarum mentio. Porrò uocabulũ ipsum Hebraicum est: nam græce psalteriũ dicitur, latinè laudatorium, sicuti diuus Hieronymus ait in epistola ad Dardanum, docẽs in clypei modum quadrati esse formatum, chordarum decem, quanquam Romanus Emanuel Hebraico commentario in Psalmos, utricularium putet esse fistulam neuel, uidelicet etymon sequutus, quod ab utre deduci uocabulum illud apud Hebræos uideatur.

Qui

Qui fuerit autor Sybaritidos, de quo Ouidius, deq; Sybariticis libellis apud Martialē, luxuq; item cætero Sybaritarum. CAP. XV.

Ouidius in epistola ad Augustum libro Tristium secundo sic inquit:

Nec qui composuit nuper Sybaritida fugit.

Quæritur inter literarū studiosos, qui nam sit is, qui Sybaritida cōposuerit, quod'ue ipsius operis fuerit argumentū. Nos utrūq; apud Lucianum deprehendisse uidemur, in oratione quę est ad ineruditū, qui multos emptitaret libros. In ea scriptū est ad hanc ferè sententiam: Dic mihi hoc quoq;, inquit, si Bassus ille sophista uester, aut tibicen Battalus, aut cinædus Hemitheon Sybarita, qui uobis mirificas conscripsit leges, quo pacto insanire oporteat, & uelle & pati, ac facere illa, si horū quispiam nunc leonis pellem circundatus, clauamq; tenens incedat, quid? eum'ne putes Herculem spectantibus uisum iri? Sed & Philo Hebræus, in uita ipsa Mosis: Comœdias, inquit, & Sybariticas nequitias cōponentes. Martialis quoq; lib. 12. epigrammatôn de Sybariticis libellis ita:

Qui certant Sybariticis libellis,
Mussetí pathicissimos libellos
Et tinctas sale pruriente chartas,
Instanti lege Ruffe: sed puella
Sit tecum tua, ne Talassionem
Indicas manibus libidinosis,
Et fias sine fœmina maritus.

Hemitheon igitur fuisse uidetur, nō ut Domitius ariolatur Sybaris, à quo uel Sybaritis, uel libelli Sybaritici obscœnissimo sint argumēto cōpositi. Notabiles aūt sunt in primis luxu & delicijs Sybaritæ, sic ut præcipuos omniū colerent Ionas, atq; Tyrrhenos: quoniam alteri Grçcorū, alteri barbarorū luxuriosissimi. Ab his etiā fabulæ Sybariticæ, quales ferme apud Aesopū, & prouerbium deductū, Sybarites per plateam, contra fastuosius ingredientes. Atq; hæc quidem de Sybaritis, aliaq; non dissimilia Suidas. Plutarchus aūt in conuiuio septem sapientū, morem fuisse scribit Sybaritis, mulieres ab usq; anno priore ad conuiuia uocandi, ut ueste auroq; moliri, exornareq; per ocium se possent. Sed & maximus Tyrius in disertatione tertia de uoluptate, primos enumerat Sybaritas inter eos populos, quos uult mollissimos, deliciosissimosq; uideri: neq; nō Sybariticas etiā saltationes cōmemorat. Quin idem in disertatione alia, cui titulus, Quæ finis sit philosophiæ, ferè in hanc sententiam: Crotoniates, inquit, oleastrū adamat, Spartiates armaturam, uenatiōes Cretensis, luxū Sybarites, Ion choros. Hinc ergo Iuuenalis:

Nullum crimen abest, facinusq; libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit, hinc fluxit ad Istros, Et Sybaris colles.

Astipulat̄ & Strabo, qui Sybaritas omni sua felicitate, propter delicias luxumq;, septuaginta solis diebus fuisse narrat à Crotoniatibus exturbatos. Quin dictū q̄q; Plutarchus Sybaritæ ponit in Pelopide negantis mirū facere Spartiatas, qui se in bellis morti obijcerent, ut tantos labores, uictumq; illū, quo utebantur, effugerēt. Aristoteles aūt Moralium Eudemiorū primo, Smyndiridē quoq; Sybaritā comparem Sardanapalo, inter uoluptuarios nominat. Illud urbanū sanè, quod Aphricanus tradit in Cestis: sic enim græcè liber ipsius de re militari inscribitur. Etenim Sybaritas eò deliciarum uenisse narrat, ut equos in conuiuia introducerent, ita institutos, ut audito tibiæ cantu, statim se tollerent arrectos, & pedib. ipsis prioribus uice manuum gestus quosdam chironomiæ, motusq; ederent ad numerum saltatorios. At enim tibicen, inquit, ibi quispiam contumelia affectus transfugit ad Cro-

ad Crotoniatas hostes,paulo antè prælio superatos à Sybaritis: & quod è repub. foret illorum,pollicetur(si fidem modò habeant)sua opera Sybaritarũ cunctorũ equites in ipsorum uenturos potestatem. Credita res,& belli dux creatus à Crotoniatibus tibicen, conuocat omneis quotquot eiusdem forent in urbe artificij, modulamentumq; ijs indicat,atq; ut uisum tempus,procedere in hostem iubet. Sed enim Sybaritæ fastu præturgidi,quòd equitatu superabant, eunt cõtrà, præliumq; conserunt. Hic aũt repentè dato signo tibicines uniuersi conspirant. Ecce tibi igitur confestim modulamine agnito,cantuq; illo uernaculo,tollunt,erigũtq; semet in pedes equi Sybaritæ,sessoribus excussis, & quod tripudium domi didicerant,etiam in acie exhibent.Ita capti omnes equites,sed humi iacentes, omnes equi,sed tripudia repræsentantes. Tantũ de Sybaritis Aphricanus.

De Aristidæ Milesiacis,de quo sit apud Ouidium: de'que Milesiorum delicijs. CAP. XVI.

OVidius idem in eadem ad Augustum epistola sic ait:

Vertit Aristiden Cisena,nec obfuit illi
Historiæ turpes inseruisse iocos.

Qui sit hic Aristides,qua'ue libros materia fecerit, magna hæsitatio: nos autem studiosam iuuentutem ad autorem Plutarchũ delegamus,cuius in M. Crassi uita,sub hoc propemodũ intellectu uerba sunt: Collecto igit̃ Seleucensiũ senatui libros Aristidæ Milesiacôn perq; impudicos ostentauit, nihil in eo mentitus, siquidẽ reuera fuerant inter Rustii sarcinas reperti. Quod & Surenæ præbuit occasionem probri,cauillíq; aduersus Romanos,cum ne inter bella quidem continere semet à rebus,literisq; huiuscemodi ualeret. Ita Plutarchus. Est autem Surenas apud Persas magistratus nomẽ,quasi prætorẽ dixeris:quod & Zosimus ostendit. Atq; hunc quidẽ Plutarchi locum transcriptũ planè, sicuti alia pleraque in Appiani quoq; historia deprehendes. Lucianus interim in amoribus sub hoc pene sensu,de Aristide: Magnopere,inquit, me narratiuncularum tuarum perq; impudicarum lepida,& dulcis suadela lactauit, ut propemodũ te esse Aristidem, meq; sermonibus crederem Milesiacis demulceri. Quocirca etiam Apuleius epigramma ipsum statim,quod in fronte asini sui collocauit,ita exorditur: At ego tibi sermone isto Milesio,uarias fabellas conseram, auresq; tuas beneuolas lepido susurro permulceam. Ex quo Martianus: Nam certè,inquit,mythos,poeticæ etiã diuersitatis delicias Milesias,& reliqua. Fuere autẽ Milesii quoq; delicijs, luxuq; notabiles,ex eoq; prouerbium græcè fertur, οἴκοι τὰ μιλήσια μὴ γὰρ ᾧδ' ἀλλ, hoc est, Domi,non hic Milesia: uidelicet in eos,qui domesticũ luxum celebrant,ubi minus probatur. Nam sic Lacedæmone Milesius hospes audiuit,cũ delicias patrias extolleret: sicuti est scriptum in Zenodoti prouerbiorũ collectaneis. Sed & Maximus Tyrius idem significat,qui Milesios à uestitu molliore uocat ἁβροδιαίτους. Ex quo apud Vergilium in Georgicis:

—Milesia uellera nymphæ Carpebant.

Ex quo illud etiam Horatianum:

Alter Mileti textam cane peius, & angui
Vitabit chlamydem.

Sunt autem omnino Iones quoq; cæteri præquàm delicijs habiti defluentes, quod in ueteribus memorijs passim. Cæterum ne hoc quidem tacitum præteribimus: Veretro solitas uti Milesiacas fœminas è corio: sicuti scriptum etiam apud autorem Suidam. quin item apud eundẽ legimus à Milesio Cadmo libros compositos quatuor,de soluendis amoribus.

Correctus

Correctus in tragœdia Senecæ locus,atq; ex Græca remotiore fabula declaratus,super Nemeæo leone. CAP. XVII.

IN tragœdia Senecę,quæ Hercules furens inscribitur,hic senariolus legitur: Sublimis altas luna concipiat feras. Alias enim codex habet uetustus ex publica Medicæ familiæ bibliotheca, non altas, ut in uulgarijs exemplaribus.Cuius intellectũ loci temere aliunde q̃ ex Achille desumpseris:quem autorem Iulius quoq; Firmicus in Matheseon libris & citat & laudat.Is igitur in commentarijs Arateis,cum de luna uerba facit,ita scribit ad uerbum: εἶναι δὲ ἐπ' αὐτῇ οἰκήσεις ἄλλας ποταμούς τε καὶ ὅσα ἐπὶ γῆς, καὶ τὸν λέοντα τὸν νεμαῖον ἐκεῖθεν πεσεῖν μυθολογοῦσιν.Id est:In ea etiam habitari,fluuiosq; esse & cętera, sicut in terra.Quin Nemeæum quoq; illinc cecidisse leonem fabulantur. Ex quo nos in Nutrice:

—Nemeæaq; tesqua
Lunigenam mentita feram.

Quid sit apud Iuuenalem Fraterculus gigantis. Quidq; apud alios, Terræ filius: ibidemq; de Manij uocabulo. CAP. XVIII.

Vnde fit malim fraterculus esse gigantis.

VErsum poetæ Iuuenalis hunc ex Satyra quarta, quicunq; hactenus interpretati sunt,hærent in salebra,quantum uideo, nec enarrare illi quidem mihi,sed risum captare anilibus fabulamentis, uel derisum potius uidentur. Quippe alij gigantas in simias conuersos,alij post gigantas à Terra simiam productam in deorum contemptum cõminiscuntur: frigidiora his alia,quæ sicut ille Martialis rhetor, Neronianas thermas refrigerarent. Etenim nullo quantum intelligam sensu,nullo (quod sciam) dicuntur tradẽte has nugas autore.Mihi fraterculus gigantis significare hominem uidetur, nullis maioribus ortum,ignoto genere,obscuroq;,quoniam cuius ignorabant parentes,eum uulgò appellare ueteres Terræ filium consueuissent.Ex quo Persius:

—Præstò est mihi Manius hæres,
Progenies terræ,quære ex me quis mihi quartus
Sit pater,haud promptè dicam tamen, adde etiam unum,
Vnum etiam,terræ est iam filius.

Vides igitur uel unius autoritate Persii,terræ filium dici,cuius nescirentur parentes.Nec adeò putes otiosè Manium illic à Persio nominatum. Vt enim omittam,quæ de Manio scribit Aricino Pompeius, etiam Manij nomẽ ipsum græcus autor Sozimus Romanæ historiæ libro tertio,non quia natus mane,sicuti cęteri, sed à manibus ait appellatum.Quin M. Varronis liber compluries à Marcello citatur Manij titulo,etiam nescio quid alicubi de funere attingens, ut fauere hunc quoq; augurer nobis.Cicero item in primo epistolarum uolumine ad Atticum: Sed hæc ad te scribam aliàs subtilius:nam neq; adhuc mihi satis nota sunt,& huic terræ filio,nescio cui,cõmittere epistolam tantis de rebus non audeo. Sed idem quoq; in epistola ad Trebatium sic ait: Cn. Octauius, an Cn.Cornelius quidem tuus familiaris,summo genere natus, terræ filius: quod in quibusdam codicibus deprauatum,proq; eo suppositum zerę filius,cum uerior scriptura maneat adhuc in libro peruetere quondam doctissimi uiri Philelphi,nunc Laurẽtij Medicis, patroni literarij,simulq; in libro altero de uetere(ut apparet) exscripto, qui nunc in bibliotheca publica Medicæ familię. Vides à Cicerone quoq; nihilo secius ignotum prorsus hominem terræ appellari filium.Lactantius etiam diuinarum Institutionum libro primo his utitur uerbis: Minutius Felix in eo libro, qui Octauius

inscribitur, sic argumentatus est: Saturnum cum fugatus esset à filio, in Italiamq; uenisset, Cœli filium dictum, quòd soleamus eos, quorũ uirtutem miremur, ad q̃s repentinè aduenerint, de cœlo cecidisse dicere: Terræ autẽ, quòd ignotis parentibus natos terrę filios nominemus. Hactenus Lactantius. Sed & Tertullianus in Apologetico, de eodẽ Saturno sic scribit: Dictus autem terræ & cœli filius, quia ignoti, uel ex inopinato apparentes de cœlo superuenisse dicuntur, ut terrę filios uulgus uocat, quorũ genus incertum est, Quare cum hoc præoptaret, homo esse obscurus, q̃ nobilis Iuuenalis, quod olim ꝓdigio par erat in nobilitate senectus, utpote sæuientibus in eam Romanis principibus, malle se ait fraterculum gigantis, hoc est, terræ filium, quod (ut ostendimus) obscurũ significat, q̃ nobilem, patriciumq;. Gigantes enim terra editi. Suauius aũt fraterculum quàm fratrem, ne uideretur uastitatem illam, molem'que gigantei corporis, sed generis duntaxat ignobilitatem concupiscere.

Super aspiratione citata quæpiam, simul enarratum Catulli nobile epigramma. CAP. XIX.

Vintilianus libro Oratoriarum institutionum primo, de aspiratione agens, ita inquit: Parcissimè ea ueteres usi etiã in uocalibus, cùm ædos ircosq; dicebant: diu deinde seruatũ, ne consonantibus aspirarẽt, ut in Graccis, & in triumpis. Erupit breui tempore nimius usus, ut chorona chenturiones, pręchones adhuc quibusdã inscriptionib. maneant. Qua de re Catulli nobile epigramma est. Hæc ille. Putamus aũt epigrãma citari hoc potissimũ.

Chommoda dicebat, si quando cõmoda uellet
  Dicere, & hinsidias Arrius insidias.
Et tum mirificè sperabat se esse loquutum,
  Cùm quantum poterat dixerat hinsidias.
Credo sic mater, sic liber auunculus eius,
  Sic maternus auus dixerat, atq; auia.
Hoc misso in Syriam requierunt omnibus aures,
  Audibant eadem hæc, leniter, & leuiter.
Nec sibi post illa metuebant talia uerba,
  Cum subitò affertur nuncius horribilis:
Ionios fluctus, postq̃ illuc Arrius isset,
  Iam non Ionios esse, sed Hionios.

Est uerò obseruandũ, ut etiam in pronunciando, quemadmodũ in scribendo uocibus aspires. Quod nunc Græci tantum in consonantibus, Latini ne in cõsonantibus quidem retinuerunt. Contrà ueteres Latini etiã in loquẽdo uocalibus aspirabant. Ex quo Cicero in Oratore ad Brutũ ita scribit: Quin ego ipse cum scirẽ ita maiores loquutos esse, ut nusquã nisi in uocali aspiratiõe uterentur, loquebar sic ut pulcros, Cetegos, triumpos, Cartaginẽ dicerem. Aliquando, idq; sero cõuicio aurium, cum extorta mihi ueritas esset, usum loquendi populo cõcessi, scientiam mihi reseruaui. Sic Cicero. Sed & aureolũ uidi equidẽ nuper apud Laurentium Medicen nomisma, cum titulo, Triumpus. & item argenteũ alterum, cum uulgatiore hoc, Triumphus. Quin Aulus quoq; Gellius in 2. Noctiũ Atticarũ testatur ueteres, h literã, seu spiritũ, plerisq; uocibus uerborũ formandis (ut ipse inquit) roborãdisq; inseruisse, ut sonus eorũ esset uiridior, uegetiorq;. Sed & Priscianus ait aspirationẽ uocalibus extrinsecus adscribi, ut minimum sonet, consonantibus autem intrinsecus, ut plurimum. Quare si constare tibi Catulliani epigrammatis lepôrem uoles aspirationem ipsam suo loco, quantum poteris, pronunciabis. Sed

ista uideo iam sic innotuisse, ut aliena fortasse cuipiam uideri possint: atqui tamen penè adhuc equidem adulescens, coram literatis aliquot, quos & meminisse arbitror, de hoc ipso loco ad Domitium Florentiæ retuli: qui sic ei statim applausit, ut ingenuè fateretur, se plus eo die ab uno scholastico didicisse, quàm multis antè annis à quopiam professorum. Scit Aurelius Ariminensis (ut alios omittam) qui nunc Patauij degit, præstanti iuuenis & ingenio & literatura, quàm multos abhinc annos, istam de nobis enarrationem Florētiæ tum quidē agitans acceperit, quamque sit (ut idem postea Patauij narrabat) noua prorsus, ignotaque iam tum uisa omnib. ad quos de ea. Catullū autem planè uniuersum Veronæ (scit hoc uir liberrimi ingenij Baccius Vgolinus) intra officinam quampiam, quò nos pluuia coegerat, uiris aliquot literatis penè cogentibus, enarrauimus: cum quidē illic adesse etiā Guarini propinquus, Ioannes Baptista (ni fallor) nomine, simulque Dantes quidā Aligherius, quintus ut aiebat, à Dante Florentino poeta, neque non duo, qui tum Veronæ non indocti homines profitebantur, magnaque itidem scholasticorū manus, ita pronis auribus nostra illa qualiacunque accipiētes, ut identidem clamarēt, demissum cœlitus Angelum sibi (sic enim aiebant) qui poetam cōterraneum interpretaretur. Neque ob id istorum tamen cōmemini, quò inuēta mea mihi denique uni, nullo in participatum recepto, tribui postulem (nō enim sic mihi arrogo) sed ne quis forsan alienis laboribus me quasi coruum, aut uulturem relictis ab aquila cadaueribus putet uesci.

Emendata apud Suetoniū, & enarrata uox hæc Ascopera. CAP. XX.

VItiati deprehenduntur Suetoniani codices in Nerone. Nam sic utique in omnibus: alterius collo & scopo deligata, simulque titulus: Ego quod potui, sed tu culleum meruisti. Nam neque scopa latinè dicitur numero singulari: & si maximè dicatur, nihil tamen cōmercij scopis & culleo. Sed enim in uetustis exemplaribus uestigium, ut arbitror, extat incolumis, ueræque lectionis, hoc modo: Alterius collo ascopa deligata. Quare si literam penultimam per, scripseris, Ascopera fiet, quod & esse rectissimum puto: siquidem est Ascopera saculus pelliceus: compositumque nomen græcè est, ex utre & sacco. de quo uocabulo ita scribit Suidas, ἀσκοπήρα τὸ μαρσύπιον ἤτοι σακκοπάθιον. Marsypium significare Suidas Ascoperam docet. Hæc ergo fuit Ascopera Neronianæ statuę collo deligata, cullei symbolum, quoniam matricida. Quod enim culleo parricidæ insuuntur, qui fit è corio bouis, eius cullei ueluti instar quoddam repræsentauit, qui deligauit ascoperam. Iuuenalis de parricida & culleo sic:

Et deducendum corio bouis in mare, cum quo
Clauditur aduersis innoxia simia fatis.

Quid sit aut Mineral, aut Minerual e munus: ex eoque sententiæ Iuuenalis & Varronis exposita. CAP. XXI.

QVisquis adhuc uno partam colit asse Mineruam. Hoc ex decima Iuuenalis poetæ Satyra Domitius ita exponit, ut eius neutiquam uideatur peruidisse intellectum. Mineruam partam, id est, cuius ludis quinquatribus, ut posset certare, adeptus est. Quo quid est absurdius, aut inconcinnius? an quæso uno asse quispiam assequatur, ut certare de eloquentia publicè possit? Cæterùm Minerual e munus, quod & Minerual dicitur, innuisse Iuuenalis uideri potest, mercedulam magisterij scilicet à scholasticis dari solitam, potissimumque arbitror antè quinquatria, per quos dies pueri uacabant. Vnde Horatius in extrema epistola:

Ac potius puer ut festis quinquatribus olim

Exiguo gratoq; fruaris tempore raptim.

Sicuti Saturnalibus,& Calendis item mos habuit. Quare de quinquatribus agens Ouidius in Fastis, ita inquit:

Nec uos turba feri censu fraudata magistri
Spernite, discipulos attrahet illa nouos.

De Minerualí hoc munere, etiam diuus Hieronymus ita meminit, in epistolã scribens Pauli ad Ephesios, quod etiam in Canonicis decretis inuenias. Legant (inquit) episcopi & presbyteri, qui filios suos secularibus erudiunt literis, & faciunt illos comœdias legere, & mimorum turpia scripta cantare, de ecclesiarum sumptibus forsan eruditos, & quod in corbonã pro peccato uirgo, uel uidua, uel substantiam suam totam effundens quilibet pauper obtulerat, hoc in Calendarũ strenam, & Saturnalium sportulam, & Mineruale munus grammaticus, & rhetor aut in sumptus domesticos, aut in templi stipes, aut sordidũ conuertit in lucrũ. Quas autem Saturnaliũ sportulas uocat Hieronymus, has nomine absoluto Saturnalitia Tertullianus. Varro quoq; in tertio libro rerum Rusticarũ, sic de Minerualí. Axius: Merula mi, inquit, recipe me discipulũ uillaticæ pastionis. ille: Qui simul ac promiseris Mineruál, incipiam (inquit) id est cœnam. Ludit enim Merula hic apud Varronem, quoniam que Axius discipulum se uelle recipi dixerat, ipse sibi Mineruál promitti postulat, quasi magistro. Cœnam autem iocose Mineruál appellauit, quia magisterij merces. Ne forte igitur poetæ sensus hic erit, eum quoque, qui semel præceptori Mineruál porrexerit, quod per assem designatur, id est, qui paucis diebus Rhetori aut Grammatico operam dederit, optare totis quinquatribus, quæ festa erant Mineruæ ingeniorum præsidis, non modicum quippiam, sed eloquium & famam Demosthenis, aut Ciceronis.

Cuiusmodi sunt uersiculi, in quibus (ut ait Martialis) Echo Græcula recantet. CAP. XXII.

Artialis in secũdo Epigrammatôn de supinis quibusdã, superuacuisq; carminibus agens, in queis multus labor, minima laus faciendis, hoc quoq; inter cætera scribit:

Nusquam Græcula quod recantat Echo.

Domitius autem Græculam accipit Echo, uocem græcã insertam, quasi se neget Martialis græcis uspiam uerbis uti in suis Epigrammatis, quod contrà deprehenditur. Aut nos igitur coniectura fallit, aut innuuntur uersiculi quidam, sic facti, ut in extremis responsitationes ex persona ponantur Echûs, sententiam explentes, & morem tuentes illius ultima regerendi. Quales etiam uernaculos ipsi quospiam fecimus, qui nũc à Musicis celebrantur, Henrici modulaminibus commendati, quosq; etiam abhinc annos fermè decem Petro Contareno Veneto patricio non inelegantis ingenij uiro, mirè tum desideranti, nonnullisq; alijs literarum studiosis dedimus. Sed & extant Græci quoq; Gauradæ cuiusdam antiqui poetæ, quos & apponam.

Ἀχὼ φίλα μοι συγκατάινεσόν τι	τί;
ἐρῶ κορίσκας, ἁ δ' ἐμ' οὐ φιλεῖ.	φιλεῖ.
πρᾶξαι δ' ὁ καιρὸς καιρὸν οὐ φέρει.	φέρει.
τὺ τοίνυν αὐτᾷ λέξον ὡς ἐρῶ.	ἐρῶ.
καὶ πίστιν αὐτᾷ, κερμάτων τὺ δός.	τὺ δός.
ἀχὼ τί λοιπόν; ἢ πόθου τυχεῖν.	τυχεῖν.

Legendum

Legendum apud Martialem, Cum compare mulo, quod pleriq;, Cum compare gibbo: simul explicata ratio in eo, sensusq; uerior. CAP. XXIII.

Artialis Epigrammatôn sexto: Nõ aliter ridetur Atlas cum compare gibbo. Sic enim uulgò legunt omnes, & pro rectissimo exponũt, quicunq; sunt in cultu literarum celebriores. Nos contrà in codicibus plerisque ueteribus, minusq; uacillãtis autoritatis, & fidei sic inuenimus. Non aliter ridetur Atlas cum compare mulo. Mulo, inquam, non gibbo. Ne'ue surdis (quod aiunt) agatur testimonijs, in hac ipsa gentis Medicæ bibliotheca publica codex habetur uetustissimus, Langobardis literis, quem & Domitius olim Florentiæ pellegit. Sed & Veronæ mihi pagellas quaspiam antiquissimi item uoluminis Bernardinus quidam adulescens, ut tum uisus est haud illiberalis, Domitij propinquus, cõmodauit, cum quidem unà esset mecũ Baccius Vgolinus absolutissimi uir ingenij, candidissimiq;. Neq; non Romæ quoq; uolumen item Martialis, Langobardis characteribus ostendit, legendumq; nobis indulxit Bernardinus Valla, uir & carminũ studio, & iuris scientia, & generis nobilitate, atq; opibus, prætereaq; humanitate quapiam non uulgari celebrandus. Quin Florentiæ item præter hos, alium codicem primæ nobilitatis ciuis Pandulfus nobis Oricellarius semiueterem dedit utendũ, in queis utiq; singulis hanc, quam dicimus scripturam reperias. Neq; autem diffitear etiam illam superiorem in uno alteroq; nõ planè nouo exemplari uidisse me, sicuti in eo quod Romæ in Palatina bibliotheca, mediæ antiquitatis, & item in altero tum quidem, quum legebamus Francisci Saxetti Florentini negotiatoris, nunc autem Taddæi Vgoleti Parmensis, humani doctiq; uiri, qui regi Pannonum Matthiæ, regij prorsus animi principi libros, ornamentaq; alia Florẽtiæ nobis ista prodentibus procurabat. Nam in eo, quem mihi nuper doctus utraq; lingua uir Bernardus Michelotius, ab nescio quo sibi Perusino commodatũ dedit inspiciendũ, gibbo scriptum corruptius adnotaui. Quare quum superiorem illam ueluti cõstantem solidamq; reperiamus in melioribus scripturam, quærendũ uidetur, quid sibi Atlas postulet cum cõpare mulo, qua'ue causa perinde rideatur uti Maurus elephanto uehens. Porrò Atlantem de Iuuenalis uerbis, nanũ quendam, pumilum'ue fuisse temporibus illis, haud ignoratum colligimus. Sic enim inquit:

—Nanum cuiusdam Atlanta uocamus.

Vt ex cõtrario per deridiculũ sit Atlas appellatus, qui foret pumila statura, sicuti

—Canibus pigris, scabieq; uetusta
Turpibus, & siccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit tigris, pardus, leo, si quid adhuc est
Quod fremat in terris uiolentius.

Sed & muli cùm pumili, uel mulæ, tum in precio sunt, inq; delicijs habitæ. De queis in distichis idem Martialis:

His tibi de mulis non est metuenda ruina,
Altius in terra penè sedere soles.

Si quando igitur nanus hic Atlas, mulo consimiliter nano, & cõpare sibi utebať, uerisimile est rideri solitum publicitus, sicuti etiam Maurus niger derisui uulgo, quoties concolorem sibi elephantũ inscenderat. Vnde inquit idem in primo:

Et molles dare iussa quòd choreas
Nigro belua nil negat magistro.

Conuenit autem proposito argumentoq; poetæ in eum qui iuuenis, & ualidus,

& pauper, lectica identidem tamen à sex, & ipsis iuuenibus ualidis, pauperibusq; gestabatur. Atque ut illi superiores, nihilo ipse secius cunctis deridendi sui dabat occasionem.

Quædam super Hecale anu in memoriã data: deq; poesi Callimachi: tum ex epigrammatis Priapeis expositus locus, & item alter apud Statiũ: quodq; uitiose legit̃ de eo in Apuleianis codibus. CAP. XXIIII.

Aequalis tibi, q̃ domum reuertens
Theseus repperit in rogo iacentem.

Ersiculi sunt hi de Priapeis epigrammatis, per quos aut ego fallor, aut Hecale anicula demonstrat̃, à qua Theseus olim adulescens hospitio comiter acceptus est. Vnde sacrũ quoq; Hecalesiõ per pagos celebre fuit Hecalo Ioui, non sine ipsius Hecales honoribus. Quam etiam Hecalenen diminutiua forma uocabant, quoniã ipsa quoq; adulescentẽ adhuc Thesea salutare aniliter, & huiuscemodi excipere diminutiuorũ blanditijs consueuisset. Quoniam aũt proficiscente ad pugnam Theseo, sacrũ Ioui pro illius reditu uouerat, ac prius q̃ reuerteretur, ipsa obijt diem, uicem hanc Thesei iussu pro hospitalitate recepit, sicuti Philochorus memoriæ prodidit. Qua de re Plutarchus in Thesei uita cõmeminit. Cæterùm de ea iustũ poema Callimachus fecit Hecalen nomine, sicuti innuit item uersiculus ex notissimo epigrammate:

μέλπω δὲ γραὸς τῆς φιλοξένου τρόπους.

Multiq; passim reperiuntur autores Hecalen citantes Callimachi. Nam & herbas edules enumerat aliquando Plinius, quas rustica illa Hecale apud Callimachum apponat: sicuti Crethmon in lib. 26. Sicuti etiam Sonchon in 22. quãuis in nouis codicibus Hecate sit ibi, non Hecale: uestigium aũt ueræ lectionis manet adhuc in antiquis eis, qui sunt in publica gẽtis Medicæ bibliotheca. Quin ubi Callimachus in Apollinis ait hymno,

ὁ φθόνος ἀπόλλωνος ἐπ' οὔατα λάθριος εἶπεν.
οὐκ ἄγαμαι τὸν ἀοιδὸν, ὃς οὐδ' ὅσα πόντος ἀείδει.

In eum locũ sic interpres propemodũ: Per hæc, inquit, illos accusat, qui sic in eũ cauillarent̃, quasi magnũ facere poema nõ posset. Vnde coactus est Hecalen facere. Verba interpretis ita sunt: ἐγκαλεῖ διὰ τούτων τοὺς σκώπτοντας αὐτὸν μὴ δύνασθαι ποιῆσαι μέγα ποίημα, ὅθεν ἠναγκάσθη ποιῆσαι τὴν ἑκάλην. Hinc nos in Nutrice: Battides Hecalen sonat, & Marathonia gesta, Celsior assueto.

Sed & Statius in extremo Thebaidos de hac ipsa:

Nec fudit uanos anus hospita fletus. Et Suidas Hecalen ait heroida quampiam esse apud Callimachũ. Deniq; Apuleius in 1. Metamorphoseos de eadem puto. Si contentus (inquit) lare paruulo Thesei illius cognominis patris tui uirtutes æmulaueris, qui non est aspernatus Hecales anus hospitiũ tenue. Neq; autem ignoro deprauatã ferè ubiq; esse scripturam, siquidẽ non Hecales anus, sed Ales anus, præcerptis aliquot literis, scriptũ plerũq; inuenies, ut in transcursu etiã Apuleianos codices emaculemus, & lectorẽ ueluti superpondio dimittamus onustũ.

Quàm multa in epistolis familiaribus, quæ nunc habentur Ciceronis præpostera, tum quem in ordinem restituendæ. CAP. XXV.

Actus sum Ciceronis epistolarũ familiarium uolumen antiquissimum, de quo etiam suprà dixi, tum ex eo ipso, alterum descriptum, sicuti quidam putant, Francisci Petrarchæ manu. Descriptum autem ex ipso liquet multis argumentis, quæ nunc omiserim: sed hic posterior, quem dixi

dixi,codex,ita est ab indiligente bibliopola conglutinatus,uti una transposita paginarũ decuria,contrà q̃ nota sit numeris deprehendatur. Est autem liber in publica gentis Medicæ bibliotheca. De hoc itaq; uno quantum conijciam, cuncti plane quotquot extent adhuc epistolarum earundem codices, ceu de fonte capiteq; manarunt,inq; omnibus præposterus & peruersus lectionis ordo,qui mihi nunc loco restituẽdus,quasiq; instaurandus. Quare adhibe quæso animum, quicunq; liberalis has literas amplecteris. Igitur in libro octauo Cęlij epistola ad Ciceronem,sic incipit: Certè,inquam,absolutus est,me repræsentante, pronunciatum est,& quidem omnibus ordinibus, sed & singulis in unoquoq; genere sententijs. Vide modò,inquis,huc usq; ordo nondũ interpellatus. Quæ autẽ statim sequuntur uerba,Literis ostenderis,& cætera diuersa prorsus à superioribus,atq; alterius epistolæ inuenias. Perge porrò ab ea ipsa epistola deinceps numerare sequenteis,ad eam quæ sit quarta & uigesima, cuius ita principium: Non me Hercules,nihil unquam enim,quæ cum superiore continuatur,ut legas ita: Certè, inquam absolutus est,me repræsentante,pronunciatum est,& quidem omnibus ordinibus,sed & singulis in unoquoq; genere sententijs. Vide modò, inquis. Non me Hercules: Nihil unquã enim. Atq; ita reliqua subtexe, perueneris ad sequentem decimam,cuius hoc initium: Si tu,inquis,Hircium: quam eo usq; lege,dum in uerba hæc incidas,Si ullam spem,quæ simul offenderis,totũ hoc delebis, Aut in tecto uitij,cętera mihi probabuntur. Totum hoc,inquam,delebis,aut induces; quoniã aliena planè huic loco. Mox denuò recurres ad ea quæ posita perperàm sunt,in illo Cælij,de qua primitus dictum,atq; ita continuabis lectionem, Si ullã spem literis ostenderis. ita tractim legens,ad epistolam peruenies tertiam ab hac, & uigesimam,sic uidelicet incipientem: Duabus eius epistolis respondebo. clausamq; hac fini: Si enim nihil est in parietibus,aut in tecto uitij,cætera mihi probabuntur. Post eam,quæ statim consequi debet epistola,quæ nunc ab illa undecima,sic ordines: Delectauerunt me tuæ literæ. Comprobat hunc ordinem, quem posuimus,non solum codex uterq;,uel ille antiquus, uel hic ex eo statim natus, à quo cæteros quoq; omneis bibliopolæ uitio deprauatos liquet,sed intellectus etiam,sensusq; ipse luce clarior,sic ut acutius inspicienti quicquid usquam prorsus obscuri est,ambiguiq; tollatur.

Versiculi è græco super uite & capro: tum parodia quæpiã obscurior apud Suetonium. XXVI.

Ouidius in primo Fastorum:
Sus dederat pœnas,exemplo territus horum
Palmite debueras abstinuisse caper.
Quem spectans aliquis dentes in uite prementem,
Talia non tacito dicta dolore dedit:
Rode caper uitem, tamen hinc cum stabis ad aras,
In tua quod spargi cornua possit,erit.

Nimirum hi duo uersiculi de Græci poetæ disticho perq; inclyto, festiuoq; facti, quod in primis celebre fertur, & uolitat docta per ora uirûm. Nam cum dixisse quempiam illa memorat, ipsum nimirum autorem carminis Euenum digito designauit. Loquitur autem in græcis uersiculis uitis ipsa,sic scilicet:

Κἂν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω
ὅσσον ἐπισπεῖσαι καί σοι θυομένῳ.

Vertit hos nimirum quàm potuit ad unguem poeta ingeniosissimus,& sunt tamen in græco nonnulla,quæ noster parum enarratè. Quin si ueris cõcedendum,

transmarinam illam nescio quam Venerem, ne attigit quidem noster. Quod uitium, linguæ potius minus lasciuientis, quàm parum copiosæ. Sed quoniam in Græci huius distichi mentionẽ incurrimus, afferamus etiã quod apud Suetoniũ in Domitiano est, ut obiter illi quoque non inobscuro loco, lucem interpretationis inferamus, uelutique auctarium demus merce ipsa neutiquam uilius. Verba igitur ita sunt: Vt edicti de excidendis uineis propositi gratiam faceret, non alia magis re compulsus creditur, quàm quòd sparsi libelli cum his uersibus erant,

Κἤν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω
ὅσσον ἐπισπεῖσαι καίσαρι θυομένῳ.

Quod enim supra uitis capro minitabatur, hoc eadẽ nunc Cæsari: pulcherrima hercules parodia: Vel si me, inquiens, ad radicem comederis, tantum tamẽ uini producam, quantũ immolando Cæsari possit infundi. Mos enim ueteribus uti capitibus stantium sub ictu cultroque uictimarum uinum infunderetur. Sic apud Maronem uidelicet:

Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido
Candentis uaccæ media inter cornua fundit.

Igitur neci Domitianũ Cæsarẽ per hos uersiculos libelli destinabant: quoniã, ut Suetonius idem scribit: Ad summam quondã ubertatẽ uini, frumenti uerò inopiam, existimans nimio uinearũ studio negligi arua, edixit ne quis in Italia nouellaret, utque in prouincijs uineta succiderent, relicta ubi plurimũ dimidia parte, nec exequi rem perseuerauit. Meminerint aũt studiosi nos in hoc inuento, non uno duntaxat nomine in cõmune consuluisse, quoniã in plerisque adhuc Suetonij codicibus, etiamque nõnullis ueteribus, nõ modò græcos hos uersiculos non inuenias, sed ne uestigiũ quidẽ, ac ne locũ etiam quò se recipiant. Sed eos nos quoniã tenebamus iampridẽ, utpote lepidissimos, facilè mox de obsoletis mendosisque exemplaribus singulas pensitando, paulatimque nunc agnoscendo, nunc restituendo literas peruestigauimus.

Verba in Ciceronis epistola ex Ennij Medea, de græca Euripidi. CAP. XXVII.

Cicero in epistola ad Trebatiũ: Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quàm ignouerunt Medeæ, quæ Corinthũ arcem altã habebant matronę opulentę, optimates, quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi uitio illæ uerteret, quòd abesset à patria. Nam multi suam rem bene gessere, & publicam, patria procul. Multi, qui domi ætatẽ agerent, propterea sunt improbati. Nemo ex his, quorũ edita sit sententia, suspicatus est adhuc, non esse ista planè Ciceronis uerba, sed poetæ alicuius magis, cui liceret uti uocibus illiusmodi, figurisque, ceu sunt illa quæ Corinthũ arcem altam habebant, & matronæ opulentæ optimates, neque saltẽ hoc uiderunt Iambos adhuc in his uersibus extare integros duos, aliorũque quasi discerpta membra ueluti noscitari. Nos hæc ex Ennij Medea uerba esse collegimus, nõ quidem suo prorsus ordine, sed quo cõmodissimum Ciceroni fuit, allegata. Nam cum de Græca Euripidi uersam ab Ennio Medeam in Latinũ cognouissemus, sententiã protinus horũ uerborũ de ipsa nimirũ Euripidi tragœdia, quãdo illius Ennianæ iacturã fecimus, libuit aucupari. Sic igitur in ea fabula cum matronis Corinthijs loquẽs inducitur Medea, uti persuadeat nõ sibi uerti uitio oportere, quòd absit à patria, quando multi, inquit, honesti etiã procul à patria, multi cõtrà domi fuerũt inglorij. Nã malè audiebãt peregrinę fœminæ: unde illud comicũ est, Adeon' est demens, ex peregrina? Similiter tacere posse ait Parmeno, Samiã fuisse Thaidis matrẽ, tũc Athenis uictitãtis. Versiculos aũt Euripidis ipsos, ex Medeæ persona, ne quis fortasse desideret, hic adscribemus.

Κορίνθιαι

Κορίνθιαι γυναῖκες ἐξῆλθον δόμων.
μὴ μοί τι μέμψησθ᾽, οἶδα γὰρ πολλοὺς βροτῶν
σεμνοὺς γεγῶτας, τοὺς μὲν ὀμμάτων ἄπο
τοὺς δ᾽ ἐν θυραίοις, οἱ δ᾽ ἀφ᾽ ἡσύχου ποδὸς
δύσκλειαν ἐκτήσαντο καὶ ῥᾳθυμίαν.

Quòd autem diximus poetam Ennium de græco uertisse tragœdiam Euripidi Medeam, partim de uerbis Ciceronis coniectamus, qui sic ait in primo de bonorum malorumq; finibus. Quis enim tam inimicus penè nomini Romano est, qui Ennij Medeam, aut Antiopam Pacuuij spernat aut reijciat? Qui se ijsdem Euripidi fabulis delectari dicat, Latinas literas oderit? partim etiam quòd Ennianæ tragœdiæ principiũ multis locis, ut à Quintiliano uolumine quinto, ut à Cicerone in libro de Fato, ut item ab alijs autoribus identidem citatur, sed nusquam tamen longiore tractu, quàm in Rhetorico secundo eiusdem Ciceronis ad Herennium. Quòd hic ex codicibus uarijs emendatum subscribimus, ut illustretur obscuritas locis aliquot in lingua latina oboriens, quoties unus aut alter de eius tragœdię principio uersus allegatur, suppresso autoris nomine, simulq; intellectu suspenso. Locus ipse apud Ciceronem sic est: Ne Ennium, inquit, & cæteros poetas imitemur, quibus hoc modo loqui concessum est:

Vtinam ne in nemore Pelio securibus
Cæsa accidisset abiegna ad terram trabes,
Ne'ue inde nauis inchoandæ exordium
Cœpisset, quæ nunc nominatur nomine
Argo, qua Argiui uecti, delecti uiri
Petebant illam pellem inauratam arietis
Colchis imperio regis Peliæ per dolum.
Nam nunquam hera errans mea domo efferret pedem
Medea animo ægro, amore sæuo saucia.

Est autẽ trabes in uersiculo secundo, singularis numeri, quemadmodum & Priscianus legit lib. septimo. Vetustissimi enim (ut ipse inquit) etiã trabes pro trabs proferebant. Euripidi uerò tragœdiæ principium si cum Ennianæ conferas, feceris arbitror operæprecium, quod & subnectam.

Εἴτ᾽ ὄφελ᾽ ἀργοῦς μὴ διαπτάσθαι σκάφος
κόλχων ἐς αἶαν, κυανέας συμπληγάδας,
μηδ᾽ ἐν νάπαισι πηλίου πεσεῖν ποτε
τμηθεῖσα πεύκη, μηδ᾽ ἐρετμῶσαι χέρας
ἀνδρῶν ἀρίστων, οἳ τὸ πάγχρυσον δέρος
πελίᾳ μετῆλθον. οὐ γὰρ ἂν δέσποιν᾽ ἐμὴ
μήδεια πύργους γῆς ἔπλευσ᾽ ἰωλκίδος,
ἔρωτι θυμὸν ἐκπλαγεῖσ᾽ ἰάσονος.

Panici terrores qui uocenẽ, eoq; locupletissimi citati testés. CAP. XXVIII.

IN Ciceronis epistola ad Tyronem, quæ posita in extremo familiariũ uolumine sic scriptum est: Et si Atticus noster, qui quondã me cõmoueri πανικοῖς intellexit, idem semper putat, nec uidet quibus præsidijs philosophiæ septus sim, hercle quòd timidus ipse est, θορυβοποιεῖ. Panica uocantur (ut arbitror) a Græcis repentini quidã terrores, & consternationes, quales utiq; lymphatici metus, usq; adeò irreuocabiles, ut non ratione modò, sed mẽte etiam careant. Quo item uerbo Cicero idem utitur in epistola ad Atticum lib. quinto. Sic enim inquit, quædam πανικὰ dici. Facit item Hyginius de Panico terrore

terrore mentionẽ, quo loco de capricorno his uerbis: Hic enim dicit, cũ Iupiter Titanas oppugnaret, primus obiecisse hostibus terrorem, qui Panicos dicitur, ut ait Eratosthenes. Quam fabulam & Germanicus innuit in Arateo commentario. Euripides in Medea sic ait:

Καί τις γεραιὰ προσπόλων δόξασά που
ἢ πανὸς ὀργὰς, ἤ τινος θεῶν μολεῖν
ἀνωλόλυξε.

Panos aũt uocat iras Euripides, sicuti est apud antiquissimũ ipsius interpretẽ, τὰ πανικὰ δείματα, id est, Panicos terrores, ὅτι τῶν ἀφνιδίων φόβων καὶ ταραχῶν αἴτιον τῷ πανὶ ἀνατιθέασιν. Quoniã, inquit, repentinorũ terrorũ & cõsternationũ causam deo Pani tribuunt. Et apud Synesiũ in lib. de Prouidentia, sic inuenio fermè; καὶ πανικοὶ θόρυβοι μεθ' ἡμέραν τὸ στράτευμα κατελάμβανον. Et Panici tumultus interdiu exercitum occupabant. Quo loco ampliter etiam cuiusmodi essent hi denique terrores, explicatur. Quin interpres etiam nescio quis ita uerba hæc ipsa Synesij enarrat, ut Panicos appellari terrores dicat, cũ repẽtè in exercitu uiri, equique perturbantur, nulla cõparente causa. Solent enim, inquit, fœminæ ui numinis instinctæ, Panos orgia clamorib. concelebrare, quibus utpote repentinis metu audientes afficiantur. Sed & Nicetes Choniates non aspernabilis omnino inter Grecos autor, Panicorũ meminit phantasmatum, in oratione quapiam sua. Theon quoque Arati poetæ interpres, militasse ait Pana deum aduersus Titanas, primumque eum uideri concham illam tortilẽ & turbinatam, qua pro tuba utuntur, inuenisse, quę græcè cochlos appellatur, factumque ipsius opera, uti se armandi socijs interim fieret copia, dum sonitu quocunque illo, qui Panicos uocatur, in fugam Titanes agebantur. Sed & Nonnus poeta Dionysiacôn 10. furentem describens Athamãta, nunc insano Panos flagello furiatum ait, nunc intra ipsius aures bombum illum insonuisse Panici Saturnij flagelli: uerba ita sunt,

οἰστρηθεὶς Ἀθάμας μανιώδεϊ πανὸς ἱμάσθλῃ.
ἀμφὶ δέ οἱ ῥοῖζον ἀκουῆς.
Et item:
μανιάδος κρονίης ὑπὸ βόμβῳ δοῦπον ἱμάσθλης.

Quo autem nunc piaculo Valerij Flacci pulcherrimos poetæ uersus taceã super hoc ipso positos in libro Argonauticôn tertio: Dant, inquit, æthere longè

Signa tubæ, uox & medijs emissa tenebris:
Hostis habet portus, soliti rediere Pelasgi,
Rupta quies, deus ancipitem lymphauerat urbem
Migdoniæ Pan iussa ferens sæuissima matris,
Pan nemorum, bellique potens, quem lucis ab oris
Antra tenent, patet ad medias per deuia noctes
Setigerum latus, & toruæ coma sibila frontis.
Vox omnes super una tubas, qua conus, & enses,
Qua trepidis auriga rotis, nocturnaque muris
Claustra cadunt, talisque metus non Martia cassis,
Eumenidumque comæ, non tristis ab æthere Gorgo
Sparserit, aut tantis aciem raptauerit umbris.
Ludus & ille deo, pauidum præsepibus aufert
Cum pecus, & profugi sternunt dumeta iuuenci.

Quin libro etiam sexto apud eundem barbarus quispiam ad terrorẽ incutiendum simulachra Panos prætulit:

Hispidus inque Dei latuit terrore Lycæi.

Sed

Sed & Sozimus historiæ græcus autor in libro tertio, mõstroso aspectu quempiam apparuisse pellitum dicit, Albanis Romanisq; prælium cõmissuris. Etenim deum Pana belligerũ fuisse, uel ex argumento Nonni cognoscimus, uel ex Theocriti fistula: nam in ea sunt ista quoq; uerba de Pane deo.

οὐ δ' αἶθε πάρος φρένας τέρμα σάκους.

Eundemq; fuisse Atheniensibus auxilio contra Persas cùm alibi legimus, tum in ea ipsa, quam diximus fistula, his uerbis:

ος σβέσεν ἀνορέαν ἰσαυλίδα
παππροφόνε, τυρίας τ' ἀφέλκε.

Vnde sint apud Ouidium Teuthrantia turba Thespij uocatæ filiæ. CAP. XXIX.

Ovidius in epistola Deianiræ ad Herculem:

Nec tibi crimen erunt Teuthrantia turba sorores,
Quarum de populo nulla relicta tibi est.

Notissima quidẽ fabula, etiamq; à Diodoro prodita super Thespij natabus ab Hercule compressis. Cur autem Teuthrantia turba uocentur, hoc tam plerisq; incompertum atq; ignotum est, ut audeant literatores pro illo Teuthrantia, Thespeia reponere, nimis quàm improbè, insciteq;. Nos de eo inuenimus apud Eustathium Homeri interpretem, ubi maximè Catalogum enarrat: φησὶ δὲ ὁ τῶν ἐθνικῶν συγγραφεὺς ὅτι κτίσμα ἐστὶν ἡ θέσπεια θεσπιάδου· τινὲς δὲ θεσπίου τοῦ τεύθραντος, τοῦ πανδίονος. Ex autoritate scilicet cuiuspiam, qui de gentibus conscripserit, Thespiam tradit à Thespiade fuisse conditam: sicut autem nonnulli scribũt, à Thespio Teuthrantis filio, Pandionisq; nepote. Quare Teuthrantia turba Thespij uocatæ filiæ ab auo Teuthrante. Deniq; & Aeschylus in tragœdia Agamemnone Thespiam, urbem Teuthrantis appellauit.

Vocabula inuentu rara, nec tamen singularia, Cucuma, Proseucha, Scruta. CAP. XXX.

Vocabula quæpiam sunt ita rara inuentu, ut si iterum in ea incidamus, ob id fecisse operęprecium uideamur, quoniam singularia credebantur, sicuti est cucuma apud Martialem in hoc hemistichio. Cucumam fecit Otacilius. Nam sic in Satyrico legimus Petronij Arbitri: Tũ illa carnis etiam paululum delibat, & dum coæquale natalium suorũ sinciput in carnariũ furca reponit, fracta est putris sella, quæ staturę altitudinẽ adiecerat, anumq; põdere suo deiectam super focum mittit. Frangitur ergo ceruix cucumæ, ignẽq; conualescentem restinguit, atq; totam faciem excitato cinere perfudit. Ex eoq; inclinatum diminutiuum cucumion inuenio apud Arrianum in libris de Epicteto, quo maximè capite, περὶ κυνισμοῦ, hoc est, de Cynica professione loquitur, atq; adeò uerba Arriani ponam: δεῖ αὐτὸν κυκούμιον ἔχειν ὅπου θερμὸν ποιήσει τῷ παιδίῳ ἵν' αὐτὸ λούσῃ. Habere, inquit, eum cucumion oportet, ubi calfaciet puero, quo ipsum lauet. Cucumion dixit, græca consuetudine, quod nos cucumelam nõ inconcinnè. Sed & Proseucha tantum apud Iuuenalem inueniri uocabulum pro loco mendicabulorum putatur, cum tamẽ Cleomedes in secũdo circularis inspectionis libro, aduersus Epicurum differens, ita propemodum loquatur: Ex ijs nonnulla è lupanaribus ascita, quædam simillima his, quę in Cerealibus à fœminis dictitantur: alia uerò ex media proseucha, atq; ab ijs ipsis, qui illic mendicant desumpta, Iudaica planè, & retrita, longeq; etiam reptilibus humiliora. Sed & Scruta dixit Horatius quidem semel in hoc uersiculo:

Vilia uendentem tunicato scruta popello.

Dixit

Dixit iterum quantum uideam Sidonius Apollinaris libro epistolarum septimo, per hæc uerba: Nunc quædam friuola, nunc ludo apta uirgineo scruta donabat.

Quid sit illud apud Iuuenalem, Tanquam habeas tria nomina: quodq; manu emissi patronorum sibi nomina imponebant: deq; in nomen adoptando ex testamento. CAP. XXXI.

ET ponere foris, si quid tentaueris unquam
Hiscere, tanquam habeas tria nomina.

Sanè Domitius idem (nam cæteros omitto interpretes, cum ipso ut præfractiore congredior) Domitius igitur sic hunc ex quinta Iuuenalis Satyra locum enarrauit. Si uelles, inquit, loqui, quasi tu quoq; unus esses ex nobilibus: quasi innuat, quòd tantum his, qui nobiles sunt, loqui liceat. Nobilitas enim cognomine, agnomine, & nomine designabatur, C. Iulius Cæsar. Hactenus ad uerbum Domitius. Cæterùm tria nomina, nec soli habebant nobiles, nec uniuersi: sed hi potius arbitror, qui è seruitio manumittebantur. Quocirca sensus & q; uel ob id acutior atq; concinnior, ut conuiuator ne liberum quidem putet, ne'ue pro libero fari æquum censeat, quem sibi conuiuam uocauerit. Hoc si non autores haud lubricæ fidei comprobant, uincor nihil esse Domitio pensitatius. Artemidorus igitur Ephesius, siue is Daldianus dici mauult, in lib. de Somniorū coniecturis primo, græcè ille quidem, sed ad hanc sententiam: Noui autem quendā, inquit, seruum hominem, qui sibi habere tria uirilia uisus. Dein uerò liber factus, eo pacto tria pro uno habuit nomina, duobus assumptis patroni nominibus. Septimius quoq; Florēs Tertullianus in libro de Resurrectione sic ad uerbum: Oro te, inquit, si famulum tuum libertate mutaueris, quia eadem caro atq; anima permanebunt, quæ flagellis, & compedibus, & stigmatibus obnoxiæ retrò fuerant, idcirco'ne illas eadem pati oportebit? non opinor. Atqui & uestis albæ nitorè, & annuli aurei honore, & patroni nomine, ac tribu, mensaq; honoratur. Hinc illud, opinor, Persianum: Exit Marcus Dama. Probat morem Cicero quoq; epistolarum ad Atticū uolumine quarto, sic scribens: De Eutychide gratum, qui uetere prænomine, nouo nomine T. erit Cæcilius, ut est ex me & te iunctus Dionysius M. Pomponius. Sed ut obiter hunc quoq; Ciceronis non inobscurum locum interpretemur, nosse oportet etiā morem fuisse, ut hæredes testamēto in nomen familiamq; adoptarentur. Sicuti à Cæsare C. Octauius, quemadmodum scribit & Suetonius in Iulio. Quocirca post eam diem semper est ille Cæsar, ut in epistolis quoq; Bruti ad Ciceronem, appellatus. Quemadmodum & Q. Scipio collega in consulatu Pompei; qui cùm filius Nasicæ foret, ex testamento in Metelli Pij genus adoptatus, eius etiam nomine uocabatur: sicuti in libro Historiarū 40. scribit Dion. Quare etiam T. Pomponius Atticus hæres relictus à Q. Cæcilio ex dodrante, sicuti scribit Cornelius Nepos in ipsius Attici uita, postea ut est apud Varronem in 2. de Re rustica, ex T. Pomponio Attico Q. Cæcilius Atticus est appellatus. Quare Eutychidem manumissum, T. Cæcilium Eutychidē uocauit, uetere prænomine suo: nam T. Pomponius olim dicebatur, nouo nomine, quòd haud pridem Q. Cæcilius uocari cœperat. Sic seruus Dionysius, M. Pomponius Dionysius uocatus est, ascito Ciceronis prænomine, Attici nomine. Sed & Milesius Alexander, cui Polyhistori cognomentum fuit, Cornelius est etiam à Cornelio Lentulo appellatus, à quo uidelicet fuerat manumissus, sicuti quæ Suidæ dicuntur collectanea, testantur.

Restituta Plinianis codicibus abolita pridem uox: quidq; poppysmos aut poppysma significent, quodq; mos poppysmis adorandi fulgetras. CAP. XXXII.

Corrigēdus apud Plinium locus ex libro octauo & uigesimo Naturalis historiæ, capite secundo, quo tractatur, an sit in medendo aliqua uis uerborū: subducta enim uox una, qua uetus indicatur consuetudo, uetustiore quoq; testimonio cōprobata. Sic aūt pleriq; codices habent: Fulgetras adorare consensus gentiū est. Sed in uetustis duobus exemplaribus, ex ipsa Medicæ gentis nobili bibliotheca, sic scriptum: Fulgetras adorare poppysmis consensus gentium est. Quam lectionem uel Aristophanes facetissimus poeta confirmat in comœdia, cui σφῆκες inscriptio. Nam apud eum Philocleo quidā senex ita loquitur, ut se dicat poppyssantibus (liceat aūt sic uerbo uti) fulguraturum. Tum interpres antiquissimus morem hunc esse ait, uti ad fulgetras popyssetur. Verba Aristophanis hæc sunt: κ᾽ ἀναστράψῃ ποππύζωσιν. Tum interpres hæc: ἔθος ταῖς ἀστραπαῖς ποππύζειν. Quemadmodum ergo apud Iuuenalē Martialemq; poetas poppysma legit̄, & poppysmata, sic apud Pliniū poppysmis à casu recto, qui sit poppysmus. Est autē factitia de sono uox, id significās, quo maximè nondum perdomitis equis adulamur, uti Maximus in lexico, & Nicas itē, & Suidas. Vtitur uerbo etiam Sophocles, ποππύζεται ζευγηλατηρίς. sicut & Pollux meminit in septimo Onomasticon. Quin idē quoq; in primo sisti equū poppysmo docet, hoc ipsum usurpans uocabulū, quod & Plinius: qui tamen etiam libro eiusdē Naturalis historiæ quinto trigesimoq; sic ait: Similis & Nealcem successus in spuma equi, similiter spongia impacta sequutus dicitur, cùm pingeret poppyzonta, retinentem equum. Dexippus etiam Platonicus philosophus in dialogo, quem edidit in Aristotelis Categorias, ita scribit: ἢ ὡς ἄναρθρος ψόφος, ὡς ὁ ἐπὶ ποππυσμοῦ.

Crambe quæ sit apud Iuuenalem, superq; ea græcum prouerbium. CAP. XXXIII.

Occidit miseros Crambe repetita magistros.

Hunc Iuuenalis uersum Domitius idem Calderinus his uerbis enarrat. Cornelius de declamationibus ita scribit: Declamationes aut ex historijs trahebantur, sicuti sanè nonnullæ usq; adhuc: aut ex ueritate, ac re, si qua fortè recens accidisset. Itaq; locorum etiam appellationibus addi tis proponi solebant, & sic certè collectæ, editæq; se habent. Crambe igitur inscriptio est declamatiōis à loco. Nam Crambe oppidum est in Teuthrania Troadis, ut scribit Plinius, & è ꝓxima regione est Lesbos, in qua Mitylenen occupauerūt tyranni, ut autor est Strabo, Nigessilus, & Megarogilus. Alcæus poeta eos carmine est insectatus, unde aureū plectrū habuisse dicitur, autore Fabio. De tyrannis eiectis, Crambe declamatio semper erat repetēda à magistris. Hæc placet sententia, ut conueniat cum eo, quod dixit:

Cum perimit sæuos classis numerosa tyrannos.

Quòd alij à Crambo Scytharum rege, cuius meminit Diodorus, Cramben declamationē deducunt, nulla ex parte accōmodatum est. Hactenus igitur Domitius, tortuosa prorsus, & tergiuersanti oratione, cuius ex uerbis hæc deniq; colligitur confusa necessitate sententia: Cramben declamationem ab oppido Teuthraniæ appellari, quod & à locis nomina declamationibus imponantur, et Mitylenen tyranni occupauerint, oppidū in Lesbo, ut id poeta uersiculo illo significet:

Cum perimit sæuos classis numerosa tyrannos.

Nos igitur proponerentur nec ne à ueteribus controuersię, locorum appellationibus

nibus additis,non laboramus,quamuis hoc non Cornelius(ut ipse dicit)sed Suetonius Tranquillus scripserit in libello, quẽ de claris Grãmaticis, Rhetoribusq́ composuit,eumq́ libellum,nõ ut Cornelij, sed ut Suetonij Domitius quoq; ipse superius agnoscit,& suo se laqueo(quod dicitur)implicat,exponens(ut quidem sibi uidetur)uersiculum eiusdem Satyræ:

Parte alia solum rus sati pone lacertæ.

Iam uerò Cramben(ut quod nunc instat agamus)esse inscriptionem, id nos planè pernegamus.Quin audacter pronũciamus, neq; tale quippiam apud idoneos modò scriptores inueniri: neq; si maximè inueniatur, idcirco tamen ad tyrannos eos,qui Mitylenen occupauerint,referendum,cum oppidum Crambe non modò non in Lesbo,sed ne in insula quidem sit ulla. Quare, quod pace sua dixerim, nihil hac Domitij cõmentitia opinione,si quis modò eam diligẽter excutiat, dici fingiq́ potest aut absonum magis,aut inconcinnũ,& ridiculũ,sic ut sese ipsa, nullo impellente,subuertat.Neq; autem causa fuit,cur Mitylenen ad Alcæum cõfugeret,ut classis numerosa tyrannos perimeret, quando inter primas cõtrouersiarum materias,tyrannicidarum præmia numerat Cornelius in eo dialogo, quẽ de claris edidit oratoribus. Ita sibi omnia tenebrarũ & caliginis ingenia Domitius offundit,quoties uelut è nassa pisciculus nequit exsinuari: quodq́ Aristotelem facere docet Atticus philosophus,non inelegans Platonis propugnator,ut quemadmodũ sepia sparso sub oculos ipsos, manũq́ piscatoris suo sibi succo elabitur, ita ille deprehendi metuens, sententias de industria obscuritatibus infuscet, hoc in hunc hominem potius conueniat,nunq̃ magis q̃ cum penè tenetur,inuoluentem semet,obnubilantemq́ ambagibus, & quoddam sicut atramentũ perplexitatis interuomẽtem. Quòd aũt quidam uir alioqui doctus, & industria sua bene de literis meritus,in commentario nuper edito de Gambra Anathoq́ affert ex Probo, ut ipse inquit, Iuuenalis interprete,fateor equidẽ nec scire me qui'nam sit hic Probus,nec putare eum esse cuius Gellius,alijq́ ex ueteribus meminerint. Fides ergo de eo apud autorem sit.Mihi tamen quod uidetur exponam breuiter: nam, ut ait ille nescio qui tragicus, ueritatis simplex oratio est.Græcum igitur hoc, arbitror,prouerbiũ Iuuenalis expressit,δὶς κράμβη θάνατος.quo significatur, bis posita Crambe mors esse:Crambe autẽ brassicæ genus: ut fastidiũ uidelicet repetitę sæpius controuersiæ denotaret, cum uulgò quoq; recalfacta brassica iam in prouerbiũ fastidij concesserit. Maluit aũt græcum usurpare,q̃ latinũ uocabulum poeta: uel quia tritius id Græcis q̃ Latinis ꝓuerbiũ, uel sanè quia species etiã quædã brassicę propriè appellata Crambe,tenuioribus,ut est apud Plinium,folijs,& simplicibus dẽsissimisq́,amarior,sed efficacissima. Ipsius uerò græci prouerbij mentionem Suidas facit,poniq́ etiam in conuiuijs Cramben docet,quòd sit ebrietati contraria,quemadmodum in libro de Re rustica testatur Cato.

Vitiosè quæpiam in epistola Ciceronis: de'que uocabulo quod est Sciamachia. CAP. XXXIIII.

RVsticum nimis,& illepidum, sordidum'que adeò planè uocabulũ Ciceronis epistolã occupauit eam, quę est ad Brutũ isto principio: Mirabiliter mi Brute lætor: sic enim in ea legimus. Meæ que illæ uehementes contentiones tanq̃ scientia adnihilatæ esse uideantur. Quod quidam tamen hactenus corrigunt, ut dicant tanq̃ si iam adnihilatæ esse uideantur. Consulant quæso eruditi periti'que idoneorũ uerborum, ueterumq́ lectionum, consulant suum quisq; iudicium sensum'que,ac tum demũ credere audeant adnihilatas contentiones scriptum fuisse à Cicerone. Nos in codicibus duobus Medicæ

dicæ familiæ, quorum suprà quoque fidem allegamus, mendosè id etiam, sed tamen ut erroris adhuc uestigium non sit abolitum, sic reperimus, Tanque Sciamachalaæ esse uideantur. Quare suspicamur legendum, sciamachię. Sunt enim sciamachiæ nihil sanè aliud, quàm umbratiles pugnæ. Sentit enim Cicero hoc, utique frigere iam se planè in senatu, non succedentibus Bruto rebus, suasque illas uehementeis contentiones sciamachias uideri. Vocabulum ipsum perque est elegans apud Gręcos, & magnopere usitatum. Quin Galenus quoque medicus in libro secũdo ὑγιεινῶν sic ait: μεταβαίνειν δὲ καιρὸς ἤδη τὰ ταχέα χωρὶς συντονίας καὶ βίας, δρόμοι δ' εἰσὶ ταῦτα καὶ σκιαμαχίαι. Inter celeres exercitationes, quæ tamen attentæ uiolentæque non sunt, etiã cursus adnumerat, & sciamachias. Denique uel Eustathius in Odysseæ commentario Rhapsodiæ tertiæ, de uerbo eo sic meminit: ὁμοίως δὲ καὶ τὸ μὲν ὑπὸ σκιᾷ μαχόμενα, φαῦλον δηλοῖ οὐδὲν, οὐ μὴν τοι καὶ τὸ συνήθως σκιαμαχεῖν. Et Marcus Varro satyram unam è suis illis Menippeis sciamachiam inscripsit. Hæc enim est apud Gellium uera ex antiquis exemplaribus lectio, non ut quidã etiam scribũt, Criomachia. Quin paulo etiã suprà in epistola eadem Ciceronis, uocabulum alterum, quod est ὄργανον, de græca scriptura deprauatum migrauit in latinã. Nam pro eo quod erat ὄργανον, factum iam optanon: neque autem hoc quoque ab ullo hactenus animaduertitur. Quare sic legeris: Planè iam Brute frigeo. Organõ enim erat meũ senatus. ut quo pro organo Cicero, proque instrumento utebatur.

Locus in M. Varronis, & item alter in Columellæ libris Rei rusticæ defensus à uitio: quædamque super Euhemero inibi, & Iouis sepulchro, & Cretensibus addita: & locus apud Statium declaratus. CAP. XXXV.

IN M. Varronis libro primo Rerum rusticarum mẽdosè legitur illud: Arista, & granum omnibus ferè notum, gluma paucis. Itaque id apud Ennium solum scriptum scio esse in Ephemeridis uersibus. Nã quod habent etiã, qui putantur emendatissimi codices, in Ephemeridis uersibus, hoc ego in uenerandæ uetustatis exemplari è publica gẽtis Medicæ bibliotheca sic inuenio: In Euhemeri libris uersis. Neque autem dubium est, Ennij sacrã historiam significari à Varrone de Euhemero in latinum uersam, quam uidelicet & Lactantius identidem, & Eusebius citat, & Augustinus. Verba Lactantij de libro diuinarum institutionum primo sic habent: Antiquus autor Euhemerus, qui fuit è ciuitate Messana, res gestas Iouis, & cæterorum, qui dij putantur, collegit, historiamque contexuit ex titulis & inscriptionib. sacris, quæ in antiquissimis templis habebantur, maximeque in fano Iouis Triphylí, ubi auream columnam positã esse ab ipso Ioue, titulus indicabat. In qua columna gesta perscripsit, ut monimenta essent posteris rerum suarum. Hanc historiam interpretatus est Ennius, & secutus, cuius hæc sunt uerba: Vbi Iupiter imperium Neptuno dat maris, ut insulis omnibus, & quæ loca sunt secundum mare omnibus regnaret. Dein Lactantius idem locos Ennij nõnullos, de hac ipsa historia iterum atque iterum adducit, quos equidem breuitati studẽs præteribo. Quin ipsius quoque Euhemeri uerba Sextus item allegat Empiricus, Pyrrhoniorum maximè uolumine quarto, uocatumque ait Atheon, sicuti Melium Diagoran, Prodicum Ceum, Theodorum Cyrenaicum, complureisque alios. Ac de eo quoque Timon Phliasius (ut arbitror) sic ait:
Εὐήμερος γράφων ἀλαζὼν ἄδικα βιβλία ψύχων.

Sed his omissis, illud utique acrius inspiciendum est apud Columellam quoque libro 10. capite autem tertio, ubi de apibus agitur, bis Homerum citari pro Euhemero in peruulgatis codicibus, quod & uetustissimus indicat liber de priuata fa-

miliæ Medicæ bibliotheca, literis Langobardis exaratus, & item alter è publica eiusdem gentis, quem de uetusto exemplari Nicolaus Nicolus uir doctus & diligens sua manu perscripserit, tum & ratio astipulatur, cui nulla resistunt claustra: siquidem apud Homerum fabula nulla istiusmodi de apibus reperitur, ac uerisimile est scriptum fuisse ab Euhemero potius, qui Iouis historiam composuerit, cuius apes illæ fuisse nutrices prædicantur. Quòd autem apud hunc ipsum (ut arbitror) Euhemeron, de quo suprà diximus, scriptum repererat poeta Callimachus in sacra eadem historia, Ioue in Creta uitam consumasse, atque inibi sepulchrũ eius esse in oppido Gnosso, in quo sepulchro eius inscriptũ fuerit antiquis literis græcis, ζεὺς κρόνου, id est latinè, Iupiter Saturni: quòd hoc, inquam, poeta doctissimus & scriptum ab illo cognouerat, & pro confesso à Cretensibus habitũ, testatumque, ob id opinor in hymno ipso ad Iouem, Cretenses, inquit, semper mendaces, qui sint Iouis sepulchrum fabricati, cùm nunquam ille obierit, perpetuoque sit. Versus autem hi sunt:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, καὶ γὰρ τάφον ὦ ἄνα σεῖο
Κρῆτες ἐτεκτήναντο. σὺ δ' οὐ θάνες, ἐσσὶ γὰρ αἰεί.

Propterea hoc ipsum denique Statius quoque, opinor, in primo Thebaidos inquit: Mentitaque maneis Creta tuos. Cyprianus etiam martyr homo disertissimus in libro de origine, & generibus idolorum: Antrum Iouis, ait, in Creta mutitur, & sepulchrum eius ostenditur: quanquam parum emendatè scripta uerba hæc in nouis codicibus reperiũtur. Porrò Cretenses adeò mendaces habiti semper, ut græco prouerbio, quod est, πρὸς Κρῆτα κρητίζειν, nihil aliud significetur, nisi mendacio uti aduersus mendacem. Sed & Cretensis illius Epimenidis uersiculus hic à Paulo etiam apostolo citatus, atque ob id etiam sanctificatus est:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργοί.

Id significat: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, uentres pigri. Nam uersiculi prioris hemistichion de Epimenide sumpsit Callimachus. Quocirca eleganter etiam hoc Ouidius in Amoribus:

Cretes erunt testes, nec fingunt omnia Cretes. Et alibi:
Nota loquor, non hoc quæ centum sustinet urbes,
Quamuis sit mendax, Creta negare solet.

Solutum hic, & enodatum, quod ænigma de Varronis libro citat Gellius. CAP. XXXV.

Ænigma illud ex Varrone, quod Gellius proponit, & inenarratum relinquit, ut legentium coniecturas acuat, equidem soluturum me meo quoque periculo profiteor. Est autem tale in tribus senarijs:

Semel minus'ne, an bis minus sit, non sat scio,
An utrunque horum, ut quondam audiui dicier,
Ioui ipsi regi noluit concedere.

Terminum significare uidetur, qui deus concedere Ioui noluit, cùm Capitolium exaugurabatur. Ouidius Fast. 2.

Quid noua cum fierent Capitolia? nempe deorum
Cuncta Ioui cessit turba, locumque dedit.
Terminus, ut ueteres memorant, inuentus in æde
Restitit, & magno cum Ioue templa tenet.

Dubitat ergo hic scirpi autor, semel minus, an bis minus fuerit, an utrunque horũ: ex utroque autem, hoc est, ex semel, & bis resultat ter. Quare nõ semel minus, non bis minus, sed Terminus fuit, qui Ioui ipsi regi noluit concedere.

Lapsum

Lapſum fœdè Seruium ſuper Oaxe fluuio, & Creta. CAP. XXXVII.

T rapidum Cretæ ueniemus Oaxem.

Hoc ex prima Bucolicôn ecloga ſic enarrat ad uerbum Seruius: Rapidum Cretæ, inquit, lutulentū, quod rapit cretam. Creta, alba terra dicitur. Nam Oaxis fluuius eſt Meſopotamiæ, qui uelocitate ſua rapiēs albā terram turbulētus efficitur. Hactenus ille. Sed enī ego Oaxem Cretę inſulæ fluuium intelligi crediderim potius. nam Vibius quoq; Sequeſter Oaxem Cretæ fluuium dicit eſſe, à quo & ciuitas Oaxia. Quare Apollonius quoq; Cretam inſulam, tellurem Oaxida uocauit in 1. Argonauticôn, his uerbis:

Δάκτυλοι ἰδαῖοι κρηταιέες οὕς ποτε νύμφη
ἀγχιάλη δικταῖον ἀνὰ σπέος ἀμφοτέρῃσι
δραξαμένη γαίης οἰαξίδος ἐβλάστησε.

Hoc autem poſtremum ita Varro tranſtulit, ille arbitror Attacinus alieni operis interpres: Et geminis capiens tellurem Oaxida palmis.

Neq; uerò non conuenit rationi, ut qui diſperſum iri toto orbe ſuos populares uelit oſtendere, de inſula quoq; in medio, ueluti mediterraneo mari ſita, tum autē & de altera toto penitus orbe diuiſa meminerit.

Expoſitum Iuuenalis carmen contra omnium hactenus ſententias ſuper Laconico & Pytiliſmate. CAP. XXXVIII.

Vi Lacedæmonium pityſmate lubricat orbem. Verſus hic ex undecima Satyra Iuuenalis uariè prorſus expoſitus eſt hactenus, atq; (ut arbitror) indiligenter. Nam Domitius pityſma dicit eſſe irrorationem è leui ſputo, de uerbo pityo. Lacedęmoniū uerò orbem pro anulo accipit: quoniā, inquit, à Lacedæmonijs anulorū uſus manauit, ut ſenatores, & equites per anuli mentionē ſignificentur. Porrò alter eruditiſſimus homo, quem tamen nominare parcimus honoris gratia, qua parte ab eo diſſentimus, ſaltationē putat eſſe Lacedæmoniam, ſed ingenuè tamē fatetur, nihil adhuc de eo ſe legiſſe, niſi tantū apud Pollucem, mentionem factam Lacedæmoniæ ſaltationis. Tertius deniq; uir ipſe quoq; doctiſſimus, trochum intelligit de arbore pinu fabricatum, quod pitys dicatur pinus, unde ſit pityſma. Nos è tribus his opinionibus, honorē præfati autorum, nullā penè probamus. Principioq; negamus orbem Lacedęmonium ſignificare anulū poſſe, quoniam nuſquam legatur anuli originem manaſſe à Lacedæmonijs. Plinius aūt, quem Domitius adducit, tantum ferreo etiam tum anulo Lacedæmone uti refert. Quòd ſi tollitur non poſſe Lacedęmoniū orbem pro anulo accipi, ſicuti certè tollitur, nihil profectò commentitia illa irroratio ualebit. Neq; tamen à pityo, quod nunquā uerbū, ſed à pityzo magis pityſma deducetur, quod apud Nicam Grammaticū declaratur. Qui uerò ſaltationē putat eſſe Lacedæmoniam pityſma, cum de eo nihil inueniat, facilè (ut eſſe ingenuus conſueuit) potiori ſententiæ ceſſerit. Quod item facturū credo, qui trochū putat è pinu factū pityſma eſſe, cum nec uſquam lectū, nec ad rem faciat, & ſyllabæ ratio pugnet, quoniam pitys habeat priorē correptam ſyllabam, ut ex primo liquet etiam Theocriti uerſiculo. Nos igitur pityliſma legendū credimus, ut inſcitia librariorū ſyllabam de medio dempſerit. Quod haud mirū eſt in tantis tenebris. Pityliſma uerò intelligimus exercitationē, de qua Galenus excellens medicus in ſecundo ὑγιεινῶν libro. Quamuis apud eum ſit uerbū potius pitylizin, q̃ nomē pityliſma. Cæterùm rectè pityliſma fit inde, etiā uſitatiſſima proportiōe. Neq; adeò incongruum Galeni græca uerba prius adſcribere, dein pro captu noſtro interpretari. Cæterùm igitur exercitationū uaria genera notet, ac de ijs etiā doceat, quæ uelo-

ces quidē, ſed citra intentionē uiolentiamq; ſint, inter quas & hæc ipſa ſit, de qua nunc agimus, ita ſcribit ad uerbū: τὸ δὲ πιτυλίζειν ἐπιβαίνων ἐπ᾽ ἄκρων τῶν ποδῶν βιβακῶς, ἀνατείνας τὰς χεῖρας κινεῖ τάχιστα, τὴν μὲν ὀπίσω φέρων, τὴν δὲ πρόσω. μάλιστα δὲ τοίχῳ προσιστάμενοι γυμνάζονται ὑπὲρ τὸ γυμνάσιον, ἵν᾽ εἰ καί ποτε σφάλλοιντο, τῷ ἐφαπτόμενοι τοῦ τοίχου ῥαδίως ὀρθῶνται, καὶ οὕτω δὴ γυμναζόμενον λανθάνει τι τὰ σφάλματα καὶ ἀσθενέστερον γίνεται τὸ γυμνάσιον. Eſt, inquit, pitylizin, uel ſi mauis pitylillare, cū quiſpiā ſummis pedib. ingrediēs, manus protēdit, ocyſſimeq; mouet, alterā retrorſum ſcilicet, alterā prorſum, quo potiſſimū gymnaſii genere ad parietes exercenſ, ut ſicubi lapſenſ, apprehēſo mox pariete facilè reſurgāt, atq; ita exercentiū lapſus fallūt, et ipſa fit exercitatio imbecillior. Porrò Lacedæmoniū orbē, Laconicū ipſum acceperim, ut in quo ſolerēt ad eū modū exerceri. Dion hiſtoriarū tertio quinquageſimoq; libro, Laconicū in urbe uaporariū, aut ſudatoriū (ſic eñi interpretari uidemur poſſe, quod eſt apud eū Pyriateriū) ab Agrippa ædificatū tradit. Dein Laconicū dicit appellatū, quoniā Lacedæmonij per ea tēpora nudi unctiq; præ cunctis exercebantur. Laconicum iſtud & Martialis innuit, ita inquiens:

Ritus ſi placeant tibi Laconum,
Contentus potes arido uapore,
Cruda uirgine, Martiaq; mergi.

Sed & Columella in lib. de Agricultura primo ſic: Attonitiq; miramur geſtus effœminatorū, quòd à natura ſexū uiris denegatū, muliebri motu mentiantur, deci pianq; oculos ſpectantiū. Mox deinde ut apti ueniamus ad ganeas, cottidianam cruditatē Laconicis excoquimus, & exuſto ſudore ſitim quęrimus. Iam igitur uel ex his Columellæ uerbis cōſtare cuiuis poteſt, quos iam potiſſimū poeta ſignificet, nēpe eos dubio procul, qui diē totū in Laconicis iſtis gymnaſiis q; contererēt uncti, nudiq;. Quare etiā lubricat, inquit, propter oleum, & unguen, quo defricti exercebātur. Seneca etiā libro Epiſtolarū 7. ad Luciliū nihil aliud prorſus, q̄ Laconica inſinuat, ita narrans: Quid mihi cum iſtis calentibus ſtagnis, quid cum ſudatorijs, in quæ ſiccus uapor corpora exhauſturus includitur, ut omnis ſudor per laborē exeat? Reſtat uti nunc, quoniā orbem dixit, etiā doceamus fuiſſe in orbē cōſtructa Laconica, quod ex lib. 5. Architecturæ apud Vitruuiū patet, in his uerbis: Laconicôn ſudationes, quę ſunt cōiungendæ tepidario, æque q̄ late fuerint, tantam altitudinē habeant ad imam curuaturā hemiſphærij, mediumq; lumen in hemiſphærio relinquatur, ex eoq; clypeum ęneum catenis pendeat, per cuius reductiōes & dimiſſiones perficietur ſudationis temperatura. Ipſumq; ad circinum fieri oportere uidetur, ut æqualiter à medio flammæ, uaporiſq; uis per curuaturæ rotundationes peruagetur.

Scirpus exſolutus Auſonij uatis de Cadmi filiabus, Melone, Sepia, & Cnidijs nodis. CAP. XXXIX.

SCirpū quem Theoni Grammatico per dimetros iambos acatalectos proponit ingenioſus, & non ineruditus poeta Auſonius, ſic nos tentabimus explicare. Sed ipſos prius uerſiculos adſcribamus:

Aut adſit interpres tuus,
Aenigmatum qui cognitor
Fuit meorum, cum tibi
Cadmi nigellas filias,
Melonis albam paginam,
Notaſq; furuæ ſepiæ,
Cnidioſq; nodos prodidit.

Ex his

Ex his aũt postremus uersiculus, libris quidẽ uulgatioribus mendosè legitur, modos habens, uel meos, pro eo quòd nos reposuimus nodos. Sic autẽ inuenio cùm in alijs nõnullis, tũ in libro Ioannis Boccacij manu perscripto, qui nunc in bibliotheca sancti spiritus Florentina seruatur. Cæterùm nec ratio metri patitur alterutrũ uel modos, uel meos. Quoniã iambum esse non pyrrichiũ sede illa secunda oportet. Literas igitur Cadmi Phœnicis munus, & papyrũ Niloticam, & atramentũ scriptoriũ, & calamũ librariũ literatoris eius germanũ instrumẽtum uidetur mihi Ausonius sub hæc inuolucra cõplicasse. Cadmus enim literas primus in Græciam attulit è Phœnice. Testatur Herodotus in Terpsichore, Phœnicas eos, inquiens, qui Cadmo duce uenère in Græciam, literas uernaculas, & patrias, hoc est, Phœnissas ostendisse primitus Grecis, sed fluxu ætatis, ait, cũ uoce notę quoque sensim mutaræ. Primiq; ijs Iones usi. Quare etiam φοινίκια sunt appellatæ. Cadmeas aũt se quoq; uidisse scribit Herodotus literas in templo Apollinis Ismenij Thebis in Bœotia, cælatas in tripodibus quibusdam, de quibus tria citat epigrammata, maximè (ut inquit ipse) Ionicis similes. Quamobrẽ si ueteres græcæ literarũ notæ, nõ aliæ q̃ Phœnicũ, Latinæ uerò non aliæ fuere, q̃ Grẹcorũ, sicut & Plinius indicat, citata ipse quoq; Delphica (nam illud tabula nouitiũ est, & ab ineruditis additũ) manifestũ est etiã latinas literas, nõ alias esse, q̃ quas à Cadmo didicerimus. Quare ob id eas Cadmi filias uocat Ausonius: quoniãq; atramẽto minusculæ imprimunt, ideo suauiter nigellas. Ob id igitur Zeno sic in Epigrãmate:

Εἰ δὲ πάτρα φοίνισσα τις ὁ φθόνος; οὐ καὶ κάδμος
κεῖνος ἀφ' οὗ γραπτὰν ἑλλὰς ἔχει σελίδα.

Timon quoq; Pyrrhonius, ut apud Sextum legimus, libro Pyrrhoniorũ quarto sic scripsit:

γραμματικὴν ἧς οὔ τις ἀνασκοπὴ οὐδ' ἀνάθρησις
ἀνδρὶ διδασκομένῳ φοινικικὰ σήματα κάδμου.

Cadmi Phœnicica signa notas literarũ uocitans. Omitto quòd & Suidas, aut Zopyrion potius φοινικεῖα uocatas literas ait. Omitto Plinium, cæterosq; permultos, qui dicant eas à Cadmo in Græciam allatas. Nam cum diuersi quæ legerant apud Herodotũ passim meminerint, satis ipsi fecisse uidemur, quòd ista suæ reddimus autoritati. Nec enim tam numeranda, sicuti putamus, ueterum testimonia sunt, q̃ ponderanda. Melonis uerò albam paginam ob id ait, quòd papyrum Nilus producit, ex quo paginæ fiunt candidæ. Nilus autem à ueteribus Latinis nondum assuetis græcæ linguæ, Melo uocabatur, quemadmodum Pompeius in uocabulo quod est alumento declarat. Quanquam habẽt pleriq; codices nõ Melo, sed Milo, mendosè insciteq;: Quare uacillantem (si uidetur) autoritatẽ adminiculo Seruij sustentabimus, cuius in primo Aeneidos ita uerba sunt: Sanè Atlas grecum est, sicut Nilus. Nam Ennius dicit Nilum Melonem uocari, Atlantem uerò Telamonem. Sic ille. Deniq; pro atramento in literarum formas lito sepiam capimus etiam apud Persium:

Nigra quod infusa uanescat sepia lympha.

Scilicet ob eius piscis ingenium, qui liquorem dicatur atrum profundere, quo fortassis olimq; atramentum conficeret. Ex quo Martianus: Dehincq; nigello puluere, qui ex fauilla cõfectus, uel sepia putaretur, illato per cannulas eadẽ resanari. Furuum porrò nigrum, de quo & furem dici putat Varro. Sed & Horatius ex eo quoq;: Furuæ (inquit) regna Proserpinæ. Et furuas hostias Diti patri, Valerius Maximus. Sed & ante eum Varro nigras interpretatur. Cnidios deìn nodos accipe, quoniam calami probatiores Cnidij, sicuti Plinius ait libro sextodecimo

Historiæ naturalis. Affectauit autem imitationem Persianam, cum dixit nodos, quoniam & ille scripserat:

Inq; manus chartæ nodosaq; uenit harundo.

Scirpi simile uatis eiusdem epigramma emaculatum, atq; enarratum. CAP. XL.

Vem nuper uatis Ausonij scirpum enodauimus, redegit in mentē nobis tetrastichon eiusdem, facilius intellectu fortasse, si quis & emaculatum habeat codicem, & Græcæ literaturæ non sit ignarus, ut cui uel alterutrum desit, non minoris sanè laboris futurum, quàm hoc est ænigma superius. Versus hi sunt:

Laís eros & itys, chiron & eros itys alter
 Nomina si scribas, prima elementa adime:
Vt facias uerbum, quod tu facis Eune magister.
 Dicere me Latium non decet opprobrium.

Nēpe de primis singulorū ipsorū nominū literis seriatim inter se coagmētatis græcum dissultat hoc uerbū λάχα, quod est latinè lingit, ut eo uerbo (sit aūt honor auribus) inguinum liguritor Eunus, aut si quid tale addiuinas, insinuetur.

Quod in digestis Iustiniani principis diem diffusum, malè pro eo, quod est diffisum, legitur, ut & apud Gellium diffundi, & definitiones, pro illis diffindi, & diffisiones: atq; inibi de Pandectis Florentinis nōnihil. CAP. XLI.

Iffisionis uocabulum, & item quod dici solitū in iudicijs diffindi diem, penè iam sublatū è medio, atq; inscitia quadam improba importunaq; bonis artibus exitiosa iam obliteratum restituere ipsi pro uirili conabimur, & renouare diligentia nostra. Vtitur ista loquendi figura etiā iureconsultus Vlpianus in lib. 74. ad edictū, per hæc sanè uerba, quæ posita lib. 2. Digestorum sunt, sub hoc titulo: Si quis cautionibus in iudicio sistendi causa factis, non obtemperauerit. Si quis, inquit, in iudicio se sisti promiserit, & ualetudine, uel tempestate, uel ui fluminis prohibitus, se sistere nō potuit, exceptione adiuuatur. Nec immeritò. Cum enim in tali promissione præsentia opus sit, quemadmodum potuerit se sistere, qui aduersa ualetudine impeditus est? Et ideo etiā lex duodecim tabularū, si iudex, uel alteruter ex litigatoribus morbo sontico impediatur, iubet diem iudicij esse diffisum. Hactenus Vlpianus. Diffisum aūt legendum, non diffusum, quod omnes habēt hi fermè libri, qui sunt in manibus. Atqui uolumen ipsum Iustiniani Digestorū, seu Pandectarū, dubio procul archetypum in ipsa curia Florentina à summo magistratu publicè adseruatur, magnaq; ueneratiōe, quanq; rarò id, etiamq; ad funalia ostenditur. Est aūt liber haud quota spoliorum, prædæq; Pisanæ portio, sæpe à cōsultis citatus, maioribus characteribus, nullisq; interuallis dictionū, nullis item cōpendiarijs notis, quibusdam etiam, saltem in præfatione, uelut ab autore planè, & à cogitante, atq; generante potius, q; à librario, & exceptore inductis, expunctis ac superscriptis, cum græca epistola, græcoq; etiam pulcherrimo hoc epigrammate in prima fronte:

βίβλον ἰυστινιανὸς ἄναξ τεχνήσατο τήνδε,
τὴν ῥα τριβωνιανὸς μεγάλῳ κάμε παμβασιλῆϊ
οἷά τις ἡρακλῆϊ πανάιολον ἀσπίδα τεύξας,
ᾗ ἔπιμαρμαίρουσιν ἀγάλματα πάντα θεμίστων,
ἄνθρωποι δ' ἀσίης τε, δρυκτῆτός τε λιβύσσης
εὐρώπης τε πίθονται ὅλου σημάντορι κόσμου.

Cuius

Cuius tamen uoluminis legendi ac uersandi per otium mihi est uni facta copia, Laurentij Medicis opera causaq;, qui uir suæ reipub. princeps, dum studiosis obsequatur, etiam ad hæc usq; officia se demittit. Igitur in Pandectis his, non iam Pisanis, ut quondam, sed Florentinis, in quib. pura sunt uerba: nec ut in cæteris plena maculis & scabie, diffissum reperio, non diffusum. Quod idem apud Aulum quoq; Gellium uideo deprauatum, libro qui nunc uulgò tertiusdecimus, cum sit quintusdecimus emendatis codicibus. Nam ubi hæc uerba legimus: Atq; in rerum quidem definitionibus, comperendinationibusq;: hic ego in codice Gelliano, ex bibliotheca publica Medicæ familiæ, quem uir haud indoctus (ut tum ferebant tempora) sed diligens tamen in primis Nicolaus Nicolus ex uetustissimo exemplari fideliter pro suo more descripserit, ita inuenio: Atq; in rerum quidem diffissionibus, comperendinationibusq;. Quòd si suspicio libera mihi detur, malim credere equidem, in dierum, quàm in rerum, ueram habuisse & incolumem scripturam. Quin eodem capite Gellius: Iussi igitur, inquit, diem diffindi. Sic enim in eodem codice, quod in his peruulgatioribus, Diem diffundi.

Pollices in fauẽdo premi, sicut in denegando fauorem uerti solitos: ex eoq; sentẽtiæ Horatij, Iuuenalis, & Prudẽtij declaratæ. CAP. XLII.

Horatius in primo epistolarum libro:
Consentire suis studijs qui crediderit te,
Fautor utroq; tuum laudabit pollice ludum.

Vtroq; inquit pollice Porphyrion, hoc est, utraq; manu, ut sit tropos synecdoche, à parte totũ. Sed ne quem fortè ueteris scriptoris autoritas infatuet, ei quoq; aurem leuiter peruellemus. Scriptum est igitur apud Plinium libro Naturalis historiæ octauo & uigesimo, in hæc uerba: Pollices cũ faueamus, premere etiã prouerbio iubemur. Ex quo Iuuenalis peritissimè illud: Et uerso pollice uulgi, Quemlibet occidunt populariter. Ceu si uerso pollice tollatur fauor. Denique etiam Prudentius in heroico aduersus Symmachum, ita cõtra Vestales, quæ muneri gladiatorio intererant, declamauit:
Et quoties uictor ferrum iugulo inserit, illa
Delicias ait esse suas, pectusq; iacentis
Virgo modesta iubet conuerso pollice rumpi.

Nam ut fauere, qui pollicem premerent, ita puto, qui uerterent denegare gladiatoribus fauorem credebantur.

Quàm multas habuerint antiqui diphthongos. CAP. XLIII.

Diphthongi apud Latinos nõ plures quatuor perhibentur, cum septem nos eas saltem inueniamus in antiquis uel marmoribus, uel nomismatis, quorum nobis copiam ingentem Medices Laurentius suppeditat. Nam præter illas uulgatissimas, quæ sunt, ae, oe, au, & eu, est adeò inuenire etiam ai, & ei, & item ou, pro illis ae, i, u, in ueteribus monumentis. Et ai quidem pro ae, nonnulli cum litera i, non e, Græcorum more semper efferebant, ut Quintilianus ostendit. Quidam singulariter tantum, cum in genitiuum, uel datiuum casum incidissent. Vnde etiam Aimilius, pro eo quod sit Aemilius alicubi Romæ in antiquis spectationib. adnotauimus. Omnino aũt cum supra testudinẽ Panthei ascendissemus, fragmentũ ibi marmoreum cum eiusmodi scripturæ uestigijs offendimus. Ex quo etiã diæresin uidemus factam in illis, quæ uel apud Vergiliũ sunt, aulai, pictai, & quod nunc mendosè legitur, aquai. Porrò aũt diphthongus ei, frequẽtius inuenitur, peneq; etiã in cõfesso est, quod & nomismata pleraq;

& marmora

& marmora uetustissima declarant, & argumenta ipsa Plautinarũ comœdiarum, quæ Captiui, quæ'ue item Menæchmi inscribuntur. Nam si uersuum singulorum primas subinde literas cõnectas, Capteiuei, & Menaechmei resultabit, ut sit ubique, ei, diphthongus. Præterea fouri, nõ furi legimus in nomismate alio, ut prima syllaba diphthongo producatur. Qualis etiam apud Grecos est. Quid autẽ de eo dicam, quod & Quintilianus indicat, & nos aliquãdo obseruauimus, ut uocalem producendam geminarẽt, cum in aureo nomismatio feelix per e geminũ, in æreo autẽ Galbæ principis uiirtus per i duplex reperiatur? Iam illa ἄχυρος, non'ne etiã apud nos in Græcis saltẽ nominibus, ut in Harpyia, Orithyia, Thyiadeq́ reperiĩ? ut nõ iam septem diphthongos, sed decẽ quoq́ habuisse uideri maiores queant.

Pegaseium Nectar legi oportere apud Persium, non melos. CAP. XLIIII.

PErsius in epigrammate, quod procemij uice fungitur,

Coruos poetas (inquit) & poetridas picas,
Cantare credas Pegaseius melos.

Nos in uetustissimo cõmentario literis, quas Langobardas uocãt, perscripto, quod etiã publicè nostris auditoribus exhibuimus, sic ad uerbũ inuenimus, Pegaseium nectar: in alijs melos, ex quo existimamus ueterem synceramq́ scripturam nectar habuisse, nouitiam uerò, & mendosam, melos. Sed & Pomponius Lætus Romanæ princeps academiæ, diligentissimus homo antiquitatis, ueterem se habere Persianum codicẽ multis audientibus affirmauit, huic nostræ lectioni suffragantem. Quod & ratio tamen carminis euicerit. Nam cum oporteat nouissimũ choriambi pedem spondeum poni, uel trocheum, melos autẽ nunquã neque apud Græcos, neq́ item apud nostros, nisi breui priore syllaba accipiatur, mendum profectò fuerit in uersu, si melos admiseris. Nam quòd autumant nonnulli λ literam uim producendi habere apud Grecos, quod omnino tacuit autor metrorum singularis Hephestion, id ego inueniri quidẽ scio, sed in obscuris duntaxat quibusdam, & ignobilibus schedis, exemplumq́ afferri ex Homero, apud quem heloria prima intenta syllaba legamus. Id autem q̃ friuolum, q̃ leue sit, & nugatorium, uel hoc euidentissimè declarat, quod usu iam & autoritate doctissimi cuiusq́ receptum est, ut id uocabulum apud Homerum quoq́ λ duplici notaretur. Cæterũ si maximè concesserimus, fieri hoc solere, aliquando apud Grecos, non tamen continuò credendum est, illiusmodi usum licentia Persium greca una appellatione, quam uix semel in tanta scriptorum sylua Græci usurpare ipsi repeniantur: præsertim cum neq́ apud Græcos, quantum equidẽ obseruauerim, neq́ itẽ apud Latinos aliter q̃ breui priore syllaba melos inueniat. Nam quantopere hanc solis cõcessam Grecis licentiã fugitarint Latini ueteres, uel Martialis poeta declarat, cum se de nomine ipso Earini tantopere torquet, nec sibi saltẽ ꝓ Earino εἰαρινὸν dicere permittit, uulgata apud Græcos licentia, id est, literã interponẽdi, sicut apud Homerum, ἵν' ἄνθεσιν εἰαρινοῖσιν. Atq́ ideo Martialẽ ipsum audi:

Dicunt iarinon tamen poetæ,
Sed Græci, quibus est nihil negatum,
Et quos Ares Ares licet sonare:
Nobis non licet esse tam disertis,
Qui musas colimus seueriores.

Quare nihil dubitandum, quin sit illud melos in Persiano uersiculo tanq́ uerruca deformis recidendum, restituendumq́ nectar: quod ratio nobis toto capite, & uetusta pariter autoritas adnuerunt.

Patroclo

Patroclo iuniorem Achillem: contrà quàm aut Aeschylus prodiderit, aut uulgò existimetur. CAP. XLV.

DIsseminata inter omnes iampridem, receptaque opinio, Patroclum fuisse Achille iuniorem, ab eoque uelut adamatum, sicut fermè Hylan ab Hercule: tum innuere hunc ipsum Martialis creditur, sic inquiens:

Aeacidæ propior leuis amicus erat.

Quare etiam uersiculo cuidam nequissimo ex Hermaphroditi libellis uulgò quoque applaudebatur. Cæterùm Statius in Achilleide parem denique utriusque ætatem prædicat, ita inquiens:

Insequitur magno iam tum connexus amore
Patroclus, tantisque extenditur æmulus actis.
Par studijs, æuique modis, sed robore longè,
Et tamen æquali uisurus Pergama fato.

Plato autem in Symposio longè diuersum contendit. Nam & multo iuniorem fuisse Achillem declarat, & ipsum potius à Patroclo adamatū, utpote imberbem adhuc, nec Patroclo ipso modò, sed heroibus etiam cunctis formosiorem. Quin ea causa dij, inquit, illum honoribus egregijs affecerunt, ut ad insulas fortunatas mitterent, quòd amatorem tanti fecerit, ut non pro eo solum mori, sed ei uel immori, quàm in patria consenescere præoptauerit. Quin Aeschylum Plato idem ceu nugacem taxat, quòd is quoque Achillem Patrocli fuisse amasium prodiderit, testemque utriusque ætatis Homerum citat: cuius si quispiam uerba (nam hæc utique Plato non posuit) sibi indicari postulat, legat in undecima Iliados Rhapsodia sub Nestoris persona, quibus cum mandatis Patroclum filium pater Menoetius ad bella dimiserit.

Cacoethes apud Iuuenalem tetrasyllabon, non cacethos. Et condita pyxide lyde, non incondita legendum. Simul enarratus apud Martianum locus haud, arbitror, indiligenter. CAP. XLVI.

IN septima Iuuenalis poetæ satyra sic scriptum:

— Tenet insanabile multos
Scribendi cacethos, & ægro in corde senescit.

Vocabulum autem quod est cacethos, neque à Græcis uspiam usurpatur, neque à Latinis: sed neque ratio carminis admittit. Quare cacoethes legēdum suspicamur, ut sit quod apud Græcos τὸ κακόηθες. Eo namque uerbo frequētissimo usitatissimoque mala consuetudo significatur. Quod item in uetusto codice Langobardis exarato literis reperimus, cuius mihi potestatē legendi fecit Franciscus Gaddius Florentinus summi magistratus à secretis, prudens humanusque uir, nec literis incultus. Sed & ille uersus ita in eodem:

Turgida nec prodest condita pyxide Lyde.

Quod alibi perperàm sic est, In pyxide condita Lyde, ut anum intelligas Lyden, illiusmodi medicamenta uenditantem, crassam, & (ut inquit Plautus) doliarem. Quod & Capella fortasse spectans, & facetissimè super ebrio Sileno ludens, ita inquit: Ac dum mouere gressum cupit auocante Lyde. Nam ut si Cantharæ, uel Pyrrhiæ nomina, uel Baucidos inaudias, continuò suffarcinatas tibi, & uinosas, & pannucias quasdā de lectione cōfinxeris, ita nomine audito Lydes, mox hanc Iuuenalis turgidam recordaris, ut mirificè sint inductæ ad excutiēdos cachinnos personæ, uino uenas inflatus Silenus, & uentriosa Lyde, quæ titubantem, & lapsabundum etiam (si dijs placet) auocet ab irrisu.

Quæ

Quæ Plinius super titulis ueterum artificum pendentibus prodiderit, ea de monumentis etiã ueteribus agnita Romæ, sicutiq; speciem Vergilianæ ægidos. CAP. XLVII.

ROmæ nuper in atrio Melinę domus marmoream quandã ueluti basin aspeximus, in qua græcè sic erat: σέλευκος βασιλεὺς, λύσιππος ἐποίει. Id latinè sic ualet: Seleucus rex, Lysippus faciebat. Erat ibi tum nobiscũ Ioannes Laurentius Venetus, summi pontificis à secretis, homo linguæ utriusq; doctissimus, omniumq; istiusmodi quasi lautitiarum studiosissimus. Is igitur nos submonuit, quod & statim arripuimus, agnouimusq; nõ temerè illic ἐποίει potius q̃ ἐποίησεν, hoc est, faciebat, quàm fecit. Siquidem, ut ait Plinius in præfatiõe librorum Naturalis historiæ: Summi illi artifices, etiam absoluta opera pendenti titulo inscripsere, ut Apelles faciebat, & Polyclitus, tanq; inchoata semper arte, & imperfecta, ut contra iudiciorum uarietates superesset artifici regressus ad ueniam, uelut emẽdaturo quicquid desideraretur, si non esset interceptus. Quare, inquit, plenum uerecundię est illud, quòd omnia opera tanquam nouissima inscripsere, & tanq; aliquid singulis fato sit ademptum. Tria autẽ, non (ut ille opinatur) amplius absolutè tradunt inscripta, Ille fecit, quę suis locis reddit. Quo apparuit summam artis securitatẽ autori placuisse, & ob id magna inuidia fuere omnia ea. Cæterùm etiam alibi Romæ simileis inueniri titulos, idem Ioãnes Laurentius Venetus asseuerabat. Vidimus item, quòd etiam his Miscellaneis nostris putauimus inserendũ, marmoreũ quoddam in urbe eadẽ Palladis simulachrum gestans Aegida squamoso draconum corio contectam, sic ut extremũ ipsius ambitum dracunculi itèm ad limbi aut fimbriæ uicem circumcluderẽt. Erat ibi tum nobiscũ Iulianus Bononiensis, cui nunc ex re cognomen Antiquario factum, simulq; Georgius Italianus Genuensis, homo rerũ abditarũ inuestigator experientissimus, cùm statim Vergilianos uersus recordati, quibus eam demum palladij clypei cælaturam mirè expressisse poeta incomparabilis uidebatur, ita in octauo Aeneidos libro scribens:

Aegidaq; horrificam turbatæ Palladis arma
Certatim squamis serpentum, auroq; polibant,
Connexosq; angueis, ipsamq; in pectore diuæ
Gorgona desecto uertentem lumina collo.

De Megabyzo scripsisse alios, quod Plinius de Alexandro, uentitare in Apellis officinam solito. CAP. XLVIII.

PLinius Secundus in uolumine Historiæ naturalis quinto & trigesimo uentitare in Apellis excellentissimi pictoris officinam solitum ait Alexandrũ Macedonẽ, non artificio solũ, sed comitate etiam hominis delectatum. Qui & in officina, inquit, imperitè multa disserenti, silẽtium comiter suadebat, rideri eum dicens à pueris, qui colores tererent. Hoc quod de Alexandro Plinius scribit, Plutarchus ad Megabyzum retulit, in eo uolumine, quo disputat, quæ sint adulatoris & amici discrimina. Cuius si uerba latinè interpretemur, hæc ferè sunt: Apelles, inquit, pictor assidenti sibi Megabyzo, superq; linea & umbra dicere nonnihil tentanti, uiden', inquit, ut pueri melida (coloris id genus) terentes tacenti nuper tibi animos adhibebant, purpuramq; demirabantur, & aurum? Sed ijdem te nunc derident, loqui super ijs, quæ haud didiceris, incipientem. Quin Helianus quoq; in libris Historiæ multifariæ ad Megabyzum & ipse, non ad Alexandrum retulit.

Contentio

Contentio epigrammatum græci Posidippi, & latini Ausonij super Occasionis imagine: tum pulcherrima ecphrasis græci Callistrati. CAP. XLIX.

Vsonij poetæ celebre est epigramma, quo simulachrũ describitur Occasionis. Nam sic utiq; deum, quem Græci καιρόν appellant, interpretatus est. Sed enim longè miror, quid ita Phidiæ tribuerit, quod erat Lysippi. Extat adhuc enim Posidippi græcũ comparis argumenti, de quo suum finxerit Ausonius: quanquam in græco Lysippus Sicyonius artifex, in latino Phidia perhibetur. Porrò autem summis digitis græcus autor ingredi, latinus insistere dicit rotulæ. Talaria uterq; adnectit, uterq; faciem crine tegit, uterq; occipitium denudat. Nouaculam tamen dextra gerit græcus ille καιρός, & Pœnitentia comes iungitur latinę Occasioni. Figuræ sunt apud utrunq; Poetam pariles, plus tamen aliquantò arrident græcè. Nam in istis omnibus (ut ita dixerim) mangonissandis, nescio quo pacto Græci belliores, quàm Romani nostri: tum uelut ab antigrapho decidere apographon erat necesse. Sed & Callistrati legimus ecphrasin simulachri eiusdem mirè festiuam, qua cõfirmatur à Lysippo id opus factum, publicè Sicyonijs spectabile. Porrò autem ex ære hunc ait esse Deum Callistratus, puerũ adhuc primæ pubis, à capite florulentæ ad pedes. Tum formosum eundem, sparsisq; fauonio crinibus, & multa frontis gratia, genarumq; adeò, & corporis totius pulchritudine Dionysio maximè similē: quin & insistere pilæ suspenso gradu, pinnatis pedibus. Sed & capillos idem Callistratus in oculos pueri, genasq; deflectens occipitium crinibus liberat. Cætera deniq; scriptoris huius condimenta, & lenocinia, delicias, festiuitates, argutiasq; transmarinas ex ipso utique petendas autore arbitror. Fit autem, nescio quo pacto, lasciuiolas ut istas, & electatiunculas, quasi textam Mileti chlamydē, cane peius & angui Romana reformidet grauitas. Illud haudquaquam præterierim, Nicephorum quoq; non inelegantem scriptorem græcum sic ordiri, quam de uirgine Deipara composuit orationē, ut cum super imagine ista nescio Tēporis dixerim, an Occasionis loquar, referat eam ad tēporis illius, qui sit græcè chronos, fugacissimam celeritatem.

Locus in Plinianis exemplarib. emendatus, super nomine Prœtidũ: atq; inibi de ipsarum furore relata historia. CAP. L.

N quinto & uigesimo Naturalis historiæ libro uerba Plinij Secundi, quo capite de helleboro tractatur, ita in uulgatissimis codicibus repe riuntur. Melampodis fama diuinationis artib. nota est, ab hoc appellatur unum hellebori genus Melampodion. Alioqui pastorē eodem nomine inuenisse tradunt capras purgari pastore illo animaduertente, datoq; lacte earum sanasse parotidas furentes. Cæterùm non pastore, sed pasto: non parotidas, sed Prœtidas in codice uno uetustissimo, ex nobilissima ista Medicę gentis bibliotheca inueniebamus. Sed de pastore & pasto facilè est. Sic Prœtidas nō parotidas legendum manifesta fides, eamq; uel indubitatissimam, uerissimamq; esse scripturam, præterquàm quod ratio docet in primis efficax (quid enim sint parotides furentes? aut quid parotidibus aurium uitio, cum ueratro?) tamen & Dioscorides bonus autor apertissimè declarat, ita scribens: Veratrum nigrum, id alij Melampodium, alij ectomum, quidam polyrrhizum appellant. Melampodiũ uerò, quoniam ea Melampus quidam pastor Prœti furentes filias purgasse uidetur, atq; curasse. Sic ille. Sed Atheniensis Apollodorus in Bibliotheca (nam ita liber eius appellatur) purgationē Prœti filiarum potius ad uatem Melampoda, quàm ad pastorem refert, natasq; ait ex Prœto & Sthenobœa filias Lysippen, Iphinoen, & Iphianassam: quæ ubi primùm adoleuerint, uexatæ insania sunt, seu quoniam (ut

scribit Hesiodus) Liberi patris ceremonias non acceperint, siue (quod est apud Acusilaum) quoniam Iunonis contempserint simulachrum. Postea aũt quàm furere oeceperint, toto Argiuorum agro prius errabundas, dein uerò etiam per Arcadiam Peloponnesumq; uniuersam sui decoris oblitas, locis solis excucurrisse, donec Melampus Amythaone, filiaq; Abãtis Idothea natus, uates scilicet, & qui primus medicamentis sanare ac purgationib. inuenerat, curaturũ se uirgines spopõderit, si preciũ sibi pars regni tertia trãscriberetur. Cui cũ Prœtus minimè assentiret, uidelicet mercede tam immani deterritus, magis magisq; in dies gliscere furorem illũ uirginum cœpisse, contagione etiã ad mulieres cęteras demigrante, sic ut uulgò suam quæq; domũ relinquerent, filios occiderent, ac per solitudines uagarentur. Quare propagante se etiã atq; etiã calamitate cum daturũ Prœtus postulatam mercedẽ pacisceretur, iam uerò nõ prius curaturũ Melampus ait, quam cum alterũ tantum agri fratri quoq; suo Bianti adiudicaretur. Hic uerò metuentẽ Prœtum, ne si præsentem conditionẽ respueret, plus etiam subinde postularetur, consensisse in eam mercedẽ. Ac tum demũ Melampoda ualentissimum quemq; iuuenum comitẽ sibi asciuisse, clamoribusq; eas, atq; enthea quadã (sic enim inquit) chorea Sicyona usq; de montibus cõpulisse. Cæterùm in persequendo, maximam natu Iphinoen extinctam, reliquas purgatione usas resipuisse. Tum Melampodi eas, et Bianti Prœtum tradidisse, ipsumq; dein filium genuisse Megapenthen. Hactenus fermè Apollodorus. Helianus autẽ nomina Prœtidib. in omnifaria historia Elegẽ facit, & Celenen. Sextus porrò Empiricus Pyrrhoniorum quarto, Polyanthum Cyreneum dicere scribit in lib. de Asclepiadarum genitura, Prœti filias ab Aesculapio fuisse insania liberatas, in quam Iunone irata incidissent. Adijcit Ouidius purgamina mentis earum Biantẽ misisse in Clitorium fontẽ. cuius potus abstemios faciat. Sed enim qui Probus uulgò putatur, haud improbus omnino Maronis enarrator, & ipse testem citat Hesiodũ, fabulãq; penè sicut hęc est Apollodori, quanq; breuissimè, perstringit. Hunc aũt in eis errorẽ fuisse mentis animiq;, boues ut se crederent, quod Vergilius quoq; in Bucolicis significat, neutiq; uideri fabulosum debet: siquidem Paulus Aegineta medicus græcus autor in tertio Periodeutico de atra bile, deq; insania ipsa narrans, usu quoq; uenire ait, uti quidã sibi brutæ animãtes esse, uocesq; imitari illarũ uideantur. Prætereaq; nõnullos arbitrari se uasa esse testacea factos, tũ aũt ob id metuere, ne cõfringantur

Cur in ephesiæ Dianæ templo molles appellati honores à Martiale. CAP. LI.

CVr molles dixerit honores in Triuiæ templo Martialis, hoc est, in Dianæ Ephesiæ, etiã hæc afferri possunt, scita (ni fallor) & arguta satis, sed quæ tamen interpretes omiserunt. Ac primò quidẽ de multimammis possumus dictum existimare. Nam ut D. Hieronymus in epistolã Pauli ad Ephesios scribit: Erat Ephesi templum Dianæ, & eiusdẽ in ipso multimammia, id est, multarũ mammarũ effigies, qua cultores eius decepti putabant eã omnium uiuentiũ nutricem. Possumus item ad pompam referre, de qua Xenophon Ephesius in primo Ephesiacorũ libro scribit ad hanc sententiã: Agebatur aũt, inquit, solenne ijs locis Dianæ festũ, ab urbe ad templũ, quæ sunt stadia omnino septem. Celebrare pompam uirgines omneis indigenas oportebat, splẽdidè in primis ornatas. Prætereaq; ephebos, Abrocomi æquales, qui tum annũ circiter decimumseptimũ agebat, & cum Ephebis aderat, ueluriq; primas in ea pompa ferebar. Magna aũt uis hominum spectaculo intererat, uel populariũ, uel hospitum. Siquidẽ mos habebat, uti in ea celebritate & sponsi uirginibus, & Ephebis uxores inue-

res inuenirentur. Procedebat ergo ordinatim pompa: primò scilicet sacra, faces, canistra, & suffimenta, tum autem equi, canesq́, et uenatoria arma, nonnullorum quoq; bellica, sed pleraq; tamen pacalia. Fœminarũ ſequæq; ueluti ad amatoris oculos composuerat, uirginumq́ ordinem ducebat Antia. Sic utiq; Xenophon scribit, non quidem Atheniensis ille, sed alter eo nõ insuauior Ephesius, qui paulo pòst etiam ita subdit: Vt igitur peracta pompa, uenêre in templũ sacrificatum multitudo omnis, atq; ibi ornatus pompæ solutus omnis. Et conuenere eodem uiri fœminæq;, ephebi, & uirgines. Non absurdũ est autem propter Dianæ quoq; sacerdotẽ molles honores audire, de quo etiam nõnihil Domitius ex Strabone. Cæterùm Heracliti Ephesii summi philosophi, scilicet illius, qui ex obscuritate librorum Scotinos, hoc est, tenebricosus appellabatur, quiq; omnibus humanis actibus illacrymabat, illius, inquã, Heracliti ad Hermodorum extat epistola, qua sic fermè in Ephesios cauillatur. Quanto Ephesiis meliores lupi atq; leones. Nõ se inuicem mancipant, nec aquila aquilam emptitat, nec leóni leo ministrat pocula. Sed neq; canem canis exsecat, ut uos deæ sacerdotem exsecuistis Megabyzũ, metu ne uirgini uir consecretur, et quo pacto impij aduersus naturam, pij sitis aduersus simulachrum. Principio enim id agitis, ut dijs primus imprecetur sacerdos amissa uirilitate. Quin deam quoq; impudicitiæ uelut insimulatis, metuentes ne illi ministretur à uiro.

Quæ sit apud Martialem, Cornibus ara frequens. CAP. LII.

N superiori epigrammate locus est hic alter, neutiq; à Domitio, ne ue ab alijs, quantum uideam, cognitus:

Dissimuletq́ Deum cornibus ara frequens.

Quòd enim Domitius Ammonis templum in Libya accipit, nullo pacto procedit. Nam cum hic magnificentissima orbis terrarũ ædificia memorent, quæq; inter miracula referrentur, ut ex eorum comparatione amphitheatri præconium crescat, ridiculum profectò fuerit, de templo hic Ammonis audire, pauperrimo, ut Lucanus ait his uersibus:

Ventum erat ad templum, Libycis quod gentibus unum
Inculti Garamantes habent, stat corniger illic.
Iuppiter, ut memorant, sed non aut fulmina uibrans,
Aut similis nostro, sed tortis cornibus Ammon.
Nec illic Libycæ posuerunt ditia gentes
Templa, nec Eois splendent donaria gemmis,
Quamuis Aethiopum populis, Arabumq́ beatis
Gentibus, atq; Indis unus sit Iuppiter Ammon.
Pauper adhuc deus est, nullis uiolata per æuum
Diuitijs delubra tenens, morumq́ priorum
Numen Romano templum defendit ab auro.

Neq; aũt ex Plinij, aut ex Maronis dictis colliges templũ Ammonis apud Nasamonas insigne uel ædificijs, uel opibus fuisse, si uerba ipsa diligenter utriusque pensitabis. Et quidem metior, nisi ara potius Apollinis in Delo accipiẽda, quam Ceratinon bomon dicunt, inter septem orbis spectacula, sicuti Plutarchus ait, celebrata, quę tantum ex dextris cornibus sine glutino ullo, aut uinculo coagmentata cõpacta que sit. Hoc autẽ Plutarchus in eo scribit opusculo, quo tractat utra prudentiora sint, aquigena an terrigena animalia. De que ara eadem sic Ouidius in epistola Cydippes ad Acontium meminit hoc uersiculo:

Miror & innumeris structam de cornibus aram.

Plutarchus etiam in Theseo de ara in Delo scribit, non quidem ex dextris, sed ex sinistris tantum cornibus compacta, quem κεράτινον βωμὸν appellat, nisi mendū sit exemplarium. Laertius quoq; Diogenes Ceratinæ aræ, hoc est, è cornibus factæ, mentionem nonnullam facit in Pythagoræ uita. Quin & Callimachus poeta in Apollinis hymno, quadrimum adhuc Apollinem scribit ex cornibus Cynthiadum caprearū, quas soror Diana in uenatu occiderat, aram cōpegisse, fundamentaq; item, & parietem è solis struxisse cornibus. Ipsius autem sunt hæc uerba:

Τετραέτης τὰ πρῶτα θεμείλια φοῖβος ἔπηξε
καλῇ ἐν ὀρτυγίῃ, περιηγέος ἐγγύθι λίμνης,
ἄρτεμις ἀγρώσσουσα καρήατα συνεχὲς αἰγῶν
κυνθιάδων φορέεσκεν, ὁ δ' ἔπλεκε βωμὸν ἀπόλλων
δείματο μὲν κεράεσσιν ἐδέθλια, πῆξε δὲ βωμὸν
ἐκ κεράων, κεραοὺς δὲ πέριξ ὑπεβάλλετο τοίχους.

Ob id ergo, inquit Martialis, dissimulet deum; quasi non iam Dei esse id opus uideri queat, quo alterum longè præstātius, hoc est, amphitheatrū mortali manu factum. Saneq; per totum epigramma signatis usus est uerbis argutissimus poeta, qui Memphin silere iubet, quia barbara, nec iactari uult Babylona labore assiduo, quoniā ipsa quoq; iactatio intellectū laboris habeat. Et negat laudandos ob id honores Triuiæ, quia molles: neq; enim mollibus præconia debentur. Negat etiam quæ aere pendeāt Mausolea, supra aera ipsum, hoc est, ad astra usque ferri oportere, ut sit hoc epigrammate nihil utiq; pensitatius.

Quòd positum nomen Agamemnonis in M. Tullij Diuinationibus, pro Vlyssis est, tum in transcursu locus in epistolis ad Atticum non inelegans, super miniatula cera correctus, & enarratus. CAP. LIII.

Vlus Gellius in Noctibus illis suis maximè candidis, errorē notat Ciceronis manifestissimū, non magnæ rei, neq; errasse eum miratur, sed errorē non esse postea uel ab ipso animaduersum, uel à Tyrone suo. Nā cum Homeri uersus Cicero quospiam uertat in latinū, dicere illos Aiacem scribit apud eum poetā, cum reuera dicanť ab Hectore. Facit hæc Auli Gellij libertas, ut ne ipse quidē uerear referre in his libris paululū quiddā cōpar huic eiusdem Ciceronis, peneq; illi superiori germanū & geminū, nisi fortè (quod auidius crediderim tanto interuallo) mendū fuerit exemplariū. Quamuis etiā in antiquissimo quoq; libro non dispariliter scriptū inueniamus, nec sanè lubricus ex literarū uicinitate sit in alterutrū nomen lapsus. Verba sunt Ciceronis in libro Diuinationū secundo: Nam illud mirarer si crederē, quòd apud Homerū Calchantem dixisti ex passerum numero belli Troiani annos auguratū, de cuius cōiectura sic apud Homerum, ut nos otiosi uertimus, loquitur Agamemnon:

Ferte uiri, & duros animo tolerate labores,
Auguris ut nostri Calchantis fata queamus
Scire, ratos' ne habeant, an ueros pectoris orsus.

Ac deinceps uersus quoq; cęteros Homericos à se conuersos exponit. Quòd igitur hæc Agamemnonē loqui apud Homerū Cicero tradit, si modò ita scriptū Cicero reliquit, hoc neutiquā uerū probatur, cum apud Homerū ipsum in secunda Iliados Rhapsodia non Agamemnon, sed Vlysses istius sententiæ uersus pronunciet. Neq; est quòd quisquā aut stomachetur, hæc apud Ciceronē quoq; deprehēdi, aut miretur, cū appareat ex ipsius epistolis nonnunq; huiuscemodi errata memoriæ fuisse in Ciceronis libro uel ab Attico, uel à Bruto animaduersa, atq; curata. Sicut illud in oratiōe Ligariana de L. Curfidio, quod erratum fatetur esse

suum.

fium. Sed(ut aiunt)inquit, μνημονικὸν ἁμάρτημα. Sicuti quod in Oratore arbitror, Eupolim pro Aristophane Cicero posuerat. Dein Atticus Aristophanē pro Eupolide reposuit. Itaq; etiam uereri se Cicero dicit aliquando, ne suæ syntaxis miniata illius cerula pluribus locis notandæ sint. Quòd aūt incidit, ut de miniata cerula meminerimus, corrigendus obiter, & interpretandus nobis hic ex epistola ad Atticum libro penultimo locus est, in quo ita scriptū perperàm inuenitur. His literis scriptis me ad syntaxis dedi, quæ quidē uereor, ne nimia tua pluribus locis notandæ sint, ita sum meteoros, & magnis cogitationibus impeditus. Ego legendum puto, ne miniatula cera tua pluribus locis notandæ sint: ut sit intellectus, ad libros componendos, id enim græcè syntaxis, Ciceronem se dedisse. Sed uereri tamen ne miniatula cera ipsius, ad quem scribit, Attici, quo sæpe uteretur emēdatore, pluribus locis notandę sint, quoniam meteoros, hoc est, suspensus animi foret Cicero, & magnis cogitationibus (ut ait) impeditus. Cōsueuerat, opinor, Atticus, si quis parū absolute locus à Cicerone tractaretur, ei loco rubellas ceras affigere, quod nunc quoq; solemus. In codice autem, quem fuisse aiunt Francisci Petrarchę primitus, certè Colucci Saluiati dein fuit, & post hunc Leonardi Aretini, mox & Donati Acciaioli, uirorū suæ cuiusq; ætatis eruditissimorū, sic adhuc extat, ne miniata ceruia tua. Quòd si penultimæ dictionis penultimam literam paululum à summo produxeris, hoc est, de i, litera, l feceris, omnē proculdubio mendum sustuleris. Sed & peruulgatis codicib. sic in extremo rursum uolumine epistolarum adhuc earundem legitur: Cerulas enim tuas miniatulas illas extimescēbam, ut iam omnis hoc testimonio superior ambiguitas aboleatur.

Ceratinæ quæ sint apud Quintilianum. CAP. LIIII.

Eratinæ quę sint apud Quintilianum libro primo, non temerè qui tibi explicet inuenias. Qui autem græca uoluerint, latinaq; commentaria, planè intelligent ratiocinationis inexplicabilis esse eam speciem, quæ nescio quas ansas atq; uncos arte dialecticæ perplexitatis inferret. Sic arbitror appellatam à materia ipsa, qua uterentur uerborum, sicuti est apud Senecam libro epistolarum quinto ad Luciliū: Sederem, inquit, ociosus, & eiusmodi quæstiunculas ponens: Quod non perdidisti, habes: Cornua non perdidisti, cornua ergo habes, aliaq; ad exemplum huius acutę delirationis concinnata. Sed de hoc item in Atticis Noctibus inuenias. Cerata autem græcè dici cornua quis nesciat? Meminit huius etiam Lucianus in philosophorum Symposio, sicuti de Sorite, atq; Therizonte. Sed & in dialogo item mortuorum, Castoris & Pollucis, ita fermè inquiens: Et cornua inter se producunt, & crocodilos faciunt, & eiusmodi perplexa docent interrogate, ut ex cornibus scilicet, hanc quam diximus Ceratinen ratiocinationem, nec ratiocinationem uerius, quàm tendiculam accipias. Quin etiam in dialogo altero, cui uel somnium, uel Gallus est nomen: Et doces, inquit, duabus negationibus unam confici asseuerationem, noctemq; non esse, si dies sit. Interdum etiam cornua mihi esse dicebat: aliaq; id genus. Huiuscemodi autem dialecticis in percuntando quæstiunculis, quales frequenter ingeniorum acumen excogitat, etiam Milesius Eubulides plurimū usus, sicut à Laertio Diogene in Euclidæ Megarensis uita ponūtur, ut latinè conemur interpretari: Mentiens, fallens, electra conuelata, acerualis, & ceratinæ, uel cornea, & item calua. Ex quo in hanc sententiā est apud Comicum nescio quem, ut idem prodit Laertius: Contumeliosus autem Eubulides Ceratinas interrogans, & mēdacibus, gloriosisq; sermonibus oratores uersans, abijt Demosthenis habens uolubilitatem. Quem etiam locū Suidas citauit. Sed & Zenon ille Cytieus inter cauilla cætera

dialecticorum Ceratinas item, & Vtidas numerabat, ficuti idem in libro 7. de Vitis philosophorum prodidit Laertius. Quin hoc ipsum postremò nobis insinuat Martianus Capella libro 4. cum inquit:

Perdita nequa unq; cornua fronte ferant.

Qui sint crocodilitæ apud eundem. CAP. LV.

Apud Quintilianum eundem libro item primo etiam de Crocodiline mentio fit, obscuro & ipso plerisq;, ignotoq; uocabulo. Cæterũ de hoc inuenimus apud Aphthonij græcũ oratorem Doxapatrem, quamuis apud eũ crocodilites potius, quàm crocodiline, quod & uerius puto. Verba ipsius ita Latinè interpretamur: Serra, inquit, & Crocodilites sicuti est in Aegyptiaca fabula. Mulier quæpiam cum filio secundum fluminis ripas ambulabat, ei Crocodilus filium abstulit, redditurum dicens, si uerũ mulier responderet. Negauit illa forc ut redderetur, atq; ob id æquum aiebat reddi. Hactenus ille. Moxq; idem, Crocodiliten, inquit, hanc propositionem uocant, Crocodili huius gratia, quam etiam πρίωνα, id est, Serram uocari à Græcis indicat. Adiuuat Lucianus in dialogo cui titulus, Vitarum uenditiones: ita fermè Chrysippum loquentem inducens, eiq; respondentẽ quempiã, qui se profiteatur emptorem. Cõsidera igitur ita: Est'ne tibi filius? Quorsum istud? Si fortè illum iuxta fluuium errabundum Crocodilus inueniat, rapiatq;, dein redditurum polliceatur, cùm uerũ dixeris, utrum reddẽdus ei uideatur, nec'ne? Quid eum sentire dices? Rem sanè perplexam interrogas. Ex his, ut arbitror, liquet etiam Crocodiliten sicuti suprà ceratinen, sophismatos esse parum explicabilis speciem, quo Dialectici ueteres, potissimumq; Stoici uterentur. Quod genus eleganter Quintilianus exquisitas ambiguitates appellauit.

Cur gemino cornu Martialis dixerit in spectaculis, ubi de Rhinocerote, deq; tauris Aethiopicis. CAP. LVI.

Martialis epigramma est in spectaculis de Rhinocerote, cuius extremi uersus hi sunt:

Namq; grauem cornu gemino sic extulit ursum,
Iactat ut impositas taurus in astra pilas.

Domitius ita enarrat: Gemino, inquit, cornu, forti, & uehemẽti. Vergilius: Gemino dentalia dorso. Vel quoniam rhinoceros habet duo cornua, ut apud Pausaniam solum legi, quorum alterum insigni magnitudine ex naribus extat, alterũ supernè erumpit, exiguum, sed ualidissimum. Fatetur sanè Domitius apud unũ se Pausaniam legisse, rhinocerotem duo habere cornua. Quid autem Plinium, quid Solinum, quid alios credimus unum rhinoceroti cornu tribuenteis duntaxat? an uidelicet ignorasse omnes, q̃d solus animaduerterit Pausanias? Quid porrò Septimio Florenti Tertulliano respondebimus, Christianorum omnium, quorum quidem latinè opera extent, ut antiquissimo, sic ausim dicere in omni penè literatura diligentissimo? qui libro aduersus Praxeam tertio, uerba illa enarrans de uetere instrumẽto: Tauri decor eius, Cornua unicornis cornua eius, in eis nationes uentilabit ad summum usq; terræ: Non utiq;, inquit, rhinoceros destinabatur unicornis, nec Minotaurus bicornis. & quæ sequuntur. Cæterũ de eo Pausanias in Bœoticis meminit: neq; autem omnino rhinocerotas duo habere cornua. nam hoc manifestò refelli poterat, sed tauros dicit esse in Aethiopia, qui rhinocerotes uocentur: ὅτι σφίσιν ἐπ' ἄκρᾳ τῇ ῥινί, sic enim illius uerba sunt, ἓν ἑκάστῳ κέρας καὶ ἄλλο ὑπὲρ αὐτὸ οὐ μέγα, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς οὐδ' ἀρχὴν κέρατα ὄντα. Quoniam, inquit, illis in summa nare singulis unicum cornu, tum aliud suprà non magnum, uerùm in capite

pite

pite, ne initiò quidem cornua. Non igitur Pausanias aut insigni magnitudine alterum cornu, aut alterum ait esse ualidissimum, quod ob id eminiscitur fortasse Domitius, ut his facilius ursus extolleretur. Neq; aūt de rhinocerote ipso Pausanias, sed, ut diximus, de Aethiopico tauro, qui similitudine quapiam & ipse rhinoceros à quibusdam uocabatur. Quare nos ita putamus exponendum Martialem, ut ursum uidelicet à rhinocerote cornu illo unico elatum, eiectatumq; sentiat, grauem gemino cornu, hoc est, grauē tauro futurū, cui sunt cornua gemina, ut cornu sit datiui, non ablatiui casus. Nam cum tauri pilas cornibus ad altra euentilēt, extollere ursum tamen non poterant grauem gemino cornu, proptereaq; eum mirabilius quamlibet uno cornu rhinoceros extulit.

Quæ sint apud Suetonium tetraones: correctumq; erratum Plinianis exemplaribus. CAP. LVII.

Tetraones in Caligula Suetonij, quæ sint aues, omnino ignoratur. Verba ipsius hæc: Hostiæ erant phœnicopteri, pauones, tetraones, Numidicæ, meleagrides, phasianæ, quæ generatim per singulos dies immolarentur. Cæterùm inuentu res erat haud difficilis, nisi Plinianos inemendatissimos haberemus codices. Nam quod apud illum legimus libro X. Historiæ naturalis, ubi de anserib. agit: Decet Erythrotaonas suus nitor, absolutaq; nigritia, Hoc in illo uetustissimo Pliniano exemplari, de Medicæ gētis bibliotheca publica, penè legitur emendatè, uidelicet una tantum cōmutata litera, qualia multa in uetustis omnibus uoluminib. interpolata uocabula. Nam cum ipsa quoque mendosissima plerisq; sint locis, uestigia tamen adhuc seruant haud obscura ueræ indagandæ lectionis, quæ de nouis codicibus ab improbis librarijs prorsus obliterantur. In eo igitur sic est. Decet & traonas, ut si ordinem duarū primarum literarum inter se commutes, tetraonas dissultet: quare ita apud illum Politiano autore legas: Decet tetraonas suus nitor, absolutaq; nigritia. In supercilijs cocci rubor. Alterum eorum genus uulturum magnitudinem excedit, quorū & colorē reddit: nec ulla auis, excepto Struthocamelo, maius corpore implens pondus, in tantum aucta, ut in terra quoq; immobilis prehendatur. Gignunt eas alpes, & septentrionalis regio. Hactenus ille de tetraonibus.

Origo & ritus ludorum secularium, præterea q; ad id alia, citatum eo Sibyllę oraculum: mox & obiter explicata quædam: rursusq; alia refutata non inutiliter. CAP. LVIII.

Erit, arbitror, operæpretium, colligere hic etiam secularium ludorum originem, causamq; nominis, & item quot annorū interiecto spacio, quotiesq; facti, quo ritu, quibusq; deis celebrati. Nā & res est ipsa per se cognitu non indigna, cui studium modò sit ullum uetustatis, & ad intelligendos poetarum locos nonnullos ingens attulerit adiumentū. Quum igitur bellum inter se Romani Albaniq; gererent, & utraq; in procinctu iam staret acies, extitit repentè quidam monstrosa specie, pelle amictus furua, uociferans iubere Ditem patrem, deamq; Proserpinā fieri sacrum sibi prius q̄ prælium cōmitteretur. Quo perterrefacti uiso Romani protinus aram sub terra ædificarunt, & statim sacrificio facto, pedum uiginti aggere contexerunt, ut esset omnibus, præterquàm Romanis ipsis ignorabilis. Sed enim euenit, ut Valesus Valesius, unde nomen & origo Valeriæ familiæ, clarissimus in gente Sabina, & locuples, homo rusticæ uitæ aram hanc, quam diximus, ita diuinitùs inuenerit. Erat ei nemus ante uillam proceris maximè arboribus, quæ statim fulmine ictæ conflagrarunt.

Nec multo pôst filij duo & filia correpti pestilentiæ morbo ad desperationẽ usq; medicorum laborabãt. Cum sese igitur laribus familiaribus aduoluens pater, pro liberorum salute suum, matrisq; puerorũ capita deuoueret, uox è nemore, quod tactum de cœlo, statim audita, saluos fore eos spõdens, si Tiberi ad Tarentũ peruecti, calfactam Ditis & Proserpinæ foco de fluuio ipso biberent aquam. Quoniam uerò longissimè abesse Tarentum, scilicet in extrema Iapygia, nec proximè eam urbem reperiri Tiberim ullũ fluuiũ sciebat, spem sibi deterrimam fingebat, etiam inde territus, q inferarũ potissimũ uox illa potestatũ meminisset. Sed impositos nihilo secius in lintrem filios Hostiam pergẽs, mox ad campi Martij regionem deuexit: ibi recreare sitientes, & æstu febrisq; laborantes, desiderans, qua placidissimè amnis labitur, exponit in ripa ægrotos, ac dum tumultuariam sibi tegeticulam concinnat, extincto igniculo, admonetur à gubernatore petendum potius Tarentum (nam ita locus in proximo uocabatur) etenim fumũ esse illic aspicere. Tum uerò lætior audito Tarenti nominẽ Valesius, deos adorãs, & salutem sibi liberorum iamiam propemodum bona fide spondens, agi prorsum iubet, & illuc maximè nauigium appelli. Quò cum peruenisset, haurit aquam festinatò de flumine, fretusq; omine tenacius arrepto, fumigans ibidem solũ flatu solicitat in flammam, calfactamq; mox aquam porrigit in calice pueris. Succedit autem potui somnus. Vident in quiete illi spongia sibi à nescio quo detergeri morbũ, tum præcipi, ut Diti patri, & Proserpinæ, furuæ ibidem mactarẽtur hostiæ, trinoctiũq; perpetuum choris & carminibus concelebraretur. Surgunt igitur recuperata ualetudine, uisumq; illud patri renunciant. Is homo locuples defodi iaciundis altè fundamẽtis humum iubet. Inuenta igitur sic ara est ea, quam diximus, cum titulo Ditis & Proserpinæ. Mactat ille (quod erat iussus) furuas continuò uictimas, & trinoctium sacris frequentat: tot enim numero filios media de morte receperat: ex eoq; Manius Valerius Tarentinus appellatus, quòd à dijs manibus in Tarẽto liberûm suorum ualetudinem impetrauisset. Ad hunc igitur modum quidam tradiderunt. At enim M. Varro libro de scenicis originibus primo: Cum multa, inquit, portenta fierent, & murus, ac turris, quæ sunt inter portam Collinam & Exquilinã, de cœlo tacta essent, & ideo libros Sibyllinos Quindecimuiri adijssent, renunciauerunt uti Diti patri, & Proserpinæ ludi Tarentini in campo Martio fierent tribus noctibus, & hostiæ furuæ immolarentur. Hactenus de origine. Seculares autem, nõ quia fierent anno uel centesimo deniq;, uel etiam centesimo decimoq; nuncupati, quod utrunq; sicut assertores habet, ita reipsa penitus coarguit: sed ob id magis credi potest, quòd plerunq; semel hominis ętate fierent, ut multa alia, quæ rara sunt, post seculum euenire loquentium consuetudo usurpat. Tarentini autem à loco ipso, qui Tarentus ob id uocatur, aut quòd ara ibi Ditis patris (quemadmodum suprà diximus) in terra occultaretur, aut quòd ripam Tiberis fluuius eo loco tereret, ex quo etiam Rumõ dictus à ueteribus, & in sacris Serra nominatus, quòd ruminaret, hoc est, exederet, & secaret ripas. Vnde ait Maro: Stringentem ripas, & pinguia culta secantem.

Cæterùm de temporũ interuallis, quibus isti ludi referrentur, fides in ambiguo est. Siquidem in carmine seculari Horatius undenos decies per annos fieri declarat, quod & cõmentarij Quindecimuirorum, & diui Augusti edicta, & ipsius denique Sibyllæ, quod adhuc extat, oraculum confirmauerint. Contrà uerò centesimum redire post annũ, tam Valerius Antias, quàm Titus Liuius, & item M. Varro testati perhibentur. Quod enim legimus apud Herodianum trium spacio ętatum solitos instaurari, uereor ut emendata sit ibi lectio, nostramq; ob id è Græco interpre-

interpretationẽ cum uenia legendam censeo. Nec autem (si tẽpora dinumeres) aut quanta interualla retrò fuerint, aut quanta esse debeant, omnino colligas. Instituti autem primi seculares ludi post exactos reges à P. Valerio Publicola, qui primus consul fuit, existimantur. Etenim laborantibus pestilentia ciuibus, apud hanc ipsam, quam diximus, aram publicè nuncupatis uotis, atrum bouem Diti ꝓ maribus, concolorem pro fœminis iuuencam Proserpinæ mactauit, ludosq́;, & lectisternia trinoctio fecit, & arã terra, sicut antè fuerat, exaggerata occuluit, inscriptam titulo isto: P. Valerius Publicola frumentarium campum Diti & Proserpinæ consecraui, & ludos Diti & Proserpinæ Romanorum salutis ergò feci. Secundo & quinquagesimo post Romam conditam factos anno admonitu Sibyllinorum carminum, tradit græcè Zosimus, missis occupata morbo ciuitate lectis ad hoc uiros, qui libros cõsulerent: ex quorum responso, denuò regesta humo apud aram hanc ipsam, in extremo campi Martij, de more sacra, & ludi persoluti, restitutaq́; Romanis iterum est incolumitas. Consulem uerò scriptor hic unum duntaxat, exemplario fortasse mendo, M. Publium Quintium nominauit, cum Censorinus M. Valeriũ, & Spurium Verginium consules prodat. Idemq́; tertios, & item quartos consulum temporibus, quos & nominatim citat autoritatibus Antiatis Valerij, T. Liuij, Varronis, Pisonis, Gellij, & Heminæ comprobat factos, etiamq́; commentarios Quindecimuirũm sacris faciundis, in testimoniũ ascíscit. At enim quoniam lubricus in proprijs nominibus, & item in numerorũ notis librariorum lapsus, uitiata ista (ni fallor) in Censorini commentario reperies. Cæterùm diuus Augustus abolitos eos paulatim (sicuti quidam putant) atq; intermissos instaurauit, magno (ut Liuius ait) apparatu, L. Censorino, & M. Manlio Puellio consulibus, Atteio autem Capitone circumitum, spaciumq́; subijciente, ritum uerò sacrorum libris indicantibus Sibyllinis. Porrò sextos, Claudius se consule IIII. & L. Vitellio quasi anticipatos ab Augusto, nec legitimo tempori reseruatos, quamuis ipse in historijs suis prodidisse memoretur, intermissos eos Augustũ multo pòst diligẽtissimè annorum ratione subducta, in ordinẽ redegisse. Quare uox etiã irrisa præconis traditur, inuitantis more solenni ad ludos, quos nec spectauisset quisquã, nec spectaturus esset, cum superessent adhuc qui spectauerant, & quidam histrionum producti olim, tum quoq; producerentur. Etenim Stephanionem, qui primus togatis saltare instituit, utrisq; secularibus ludis, Augusti uidelicet, & Claudij, saltasse accepimus, qui lxxxiij. non amplius annos interfuere, quamuis & postea ille diu uixerit. Septimos Domitianus, se xiiij. & L. Minutio Ruffo consulibus, computata ratione temporum ad annum, non quo Claudius ꝓximè, sed quo olim Augustus ediderat. Deniq; in nomismatis uarijs apud Laurentium nostrum Medicem stelographiam quoq; istam uidimus. LVD. SAEC. FEC. COS. XIIII. Ac de his Papinium sentire in Syluula ad urbis præfectum Gallicum, cui titulus Soteria, iam tum nostris auditoribus ostẽdebamus, cùm uolumen ipsum scilicet abhinc nouenniũ publicè interpretabamur. Verba ita sunt:

Nec tantum induerint fatis noua secula crimen,
Aut instaurati peccauerit ara Tarenti.

Quo loco Domitius noster, quanquã de Tarenti ara, dijsq́; ipsis manibus meminit, nihil omnino tamen super secularibus istis suspicatur. Iam uerò apud Martialem, q̃ penè idem suæ literaturæ, ne dixerim ingenij quoq; obliuiscitur: quem scilicet & tunc, & cum Fastos anno pòst enarrabamus, luculentè (ni fallor) coarguimus. Est autẽ Martialis epigramma de matrona, quæ, puto, binis ludis, Claudij scilicet, Domitianiq́; interfuerat, in eoq; etiam hic uersiculus:

Bis meã

Bis mea Romano spectata est uita Tarento.

Quo loco parũ cordatus homo hic trigesimo quoq; anno celebrari sacra ad Tarentum dicit consuesse, quod nec aliquis etiam fando audiuerit. Quin idem illos ex quarto eiusdem poetæ libro uersiculos pertractans:

Hic colat ingenti redeuntia secula lustro,

Et quæ Romuleus sacra Tarentus habet.

Etiam posteriorem disiungit à priore, & ut in illo seculares ludos, ita in hoc commentitia ista tricenaria sacra putat insinuari. Facit autem Tarenti huius etiã Varro in Latinæ linguæ cõmentario, etiam' que uel iterum in Fastis Ouidius mentionem. Sed redeo unde digressus. Centesimo decimo' que pòst Domitiani ludos anno instaurauit & eos imperator ille Septimius Seuerus, cuius etiam nunc Romæ pulcherrimus spectatur triumphalis arcus, cum filijs Antonino & Geta, Chilone & Vibone consulibus. Quos ludos & uidisse se memorat Herodianus, & Diõ ætate sua factos memoriæ prodidit. Post Seuerũ negat instauratos Zosimus, quoniam hic annorum centũ & decem penè receptus autoritate ambitus in consulatum Constantini Christiani principis tertium, & Licini, quem dein bello ipse uicit, incurrisset. Nos tamen apud Eusebiũ in Chronicis, & Eutropiũ in Historiarum lib. 9. legimus Philippo imperante (quanq; primus fuisse Christianus imperator creditur) millesimũ annum Romanæ urbis ingenti ludorũ apparatu, & spectaculorũ fuisse celebratũ, bestiasq; in circo innumerabiles interfectas, & ludos in campo Martio theatrales tribus diebus, ac noctibus populo peruigilante con celebratos: quibus ludis secularibus etiã dicitur Philippus iunior, is qui nunquã risisse creditur, patrem Philippũ seniorem petulantius cachinnantem, uultu auersato notauisse. Restat uti de ritu carptim paucula perstringamus. Instantib. itaq; ludis tota Italia præcones missitabantur conuocatũ ad ludos, qui nec spectati, nec spectandi iterum forent. Tum æstatis tempore, paucis antequam spectacula edebantur diebus, Quindecimuiri sacris faciundis in Capitolio, & Palatino templo pro suggestu considentes, piamina diuidebant populo, quæ erant, tæda, sulfur, & bitumen. Nec tamen ad ea seruis quoq; accipienda ius ullum. Coibat autem populus, cùm in quæ suprà retulimus loca, tum præterea in Dianæ templum, quod erat in Auentino, & cui triticũ, faba, hordeumq; dari mos. Tum ad instar Cereris initiorũ peruigilia fiebant. Vbi uerò iam aduenit festus dies, triduũ, trinoctiumq; sacris intenti in ripa ipsa maximè Tiberis agitabant. Sacrificia uerò Ioui, Iunoni, Apollini, Latonæ, Dianæ, prætereaq; Parcis, & quas uocant Ilithyas, tum Cereri, & Diti, & Proserpinæ suscipiebantur. Igitur secunda primæ noctis hora princeps ipse tribus aris ad ripam fluminis extructis, totidem agnos, & unà Quindecimuiri immolabant, & sanguine imbutis aris, cæsa uictimarũ corpora concremabant. Cõstructa autẽ scena in theatri morẽ, lumina & ignes accendi, & hymni concini ad hunc usum tum maximè cõpositi, & item spectacula edi solenniter solita, data celebrantib. hac mercede tritico, faba, hordeo, quę suprà inter uniuersum populũ diuidi ostẽdimus. Mane uerò Capitoliũ ascẽdere, sacra ibi de more agitare, tũ in theatrũ cõuenire ad ludos in honorẽ Apollinis & Dianæ faciũdos, consueuerũt. Sequẽti die nobiles matronas, qua hora præcipit ab oraculo, cõuenire in Capitoliũ, supplicare deo, frequẽtare lectisternia, canere hymnos ex ritu, mos habebat. Tertio deniq; die in tẽplo Apollinis Palatini, ter noueni pueri ꝑtextati, totidẽq; uirgines, patrimi omnes, matrimiq; græca, Romanaq; uoce carmina, & Pæanas concinebant, quibus imperiũ suum, et incolumitatẽ populi dijs immortalib. commendabant. Quòd si quis fortasse quęsierit, quod genus tunc aut ludorum fieret,

aut

aut sacrificiorum, sciat & ludos celebrari omnibus theatris, atq; omne genus, & sacrificia templis omnibus cõsueſſe noctu pariter atq; interdiu. Nam de scenicis & Circensib. minimè dubitatur, cum Domitiani ludis histriones interfuiſſe meminimus, prætereaq; Circensium die, quo facilius centũ miſſus peragerentur, singulos à ſeptenis ſpacijs ad quina legerimus correptos. Illud utiq; in Auguſto memorabile, qui ludis iſtis iuuenes utriuſq; ſexus prohibuit ullum nocturnum ſpectaculum frequentare, niſi cum aliquo maiore natu propinquorum. Enimuero his prout in mentem deſubito uenerunt expoſitis, iam nec ille uatis Auſonij uerſiculus ambiguus relinquetur:

Trina Tarentino celebrata trinoctia ludo.

Iam nec obſcura apud Horatiũ ratio extiterit, cur Parcas, Ilithyan, Dianamq; ex Auentino, cur & puerorũ uota, & Quindecimuiros memorauerit, & item Sibyllinos uerſus, qui nunc quoq; apud eundem Zoſimum uetuſtiſſimis quidẽ codicibus citra ulla faſtigia, qualeſq; de induſtria ſubiecimus, inueniuntur.

Αλλ' οπποταν μηκιστος ικοι χρονος ανθρωποισι
ζωης εις ετεων εκατον δεκα κυκλον οδευων
μεμνησθαι ρωμαιε και ει μαλα λησεαι αυτος
μεμνησθαι ταδε παντα, θεοισι μεν αθανατοισι
ρεζειν εν πεδιω παρα θυμβριδος απλετον υδωρ
οππη στεινοτατον. νυξ ηνικα γαιαν επελθη,
ηελιου κρυψαντος εον φαος. ενθα δε ρεζειν
ιερα παντογονοις μοιραις αρνας τε και αιγας
κυανεας, επι ταις δ' ειλειθυιας αρεσασθαι
παιδοτοκους θυεεσσιν οπη θεμις. αυθι δε γαιη
πληθομενη χοιρος συς ιρευοιτο μελαινα
παλλευκοι ταυροι δε διος παρα βωμον
ηματι μηδ' επι νυκτι. θεοισι γαρ ουρανιοισιν
ημεριος τελεθει θυεων τροπος ως δε και αυτος
ιρευειν δαμαλις δε βοων δεμας αγλαον ηρης
δεξασθω νηος παρα σου. και φοιβος απολλων
ος τε και ηελιος κικλησκεται ισα δεδεχθω
θυματα λητοιδης αειδομενοι τε λατινοι
παιανες κουροισι κοραισι τε νηον εχοιεν.
αθανατων. χωρις δε κοραι χορον αυται εχοιεν
και χωρις παιδων αρσην σταχυς. αλλα γονηων
παντων ζωοντων οις αμφιθαλης ετι φυτλη
αι δ' υγαμου ζευγλαις δεδμημεναι ηματι κεινω
γνυξ ηρης παρα βωμον αοιδιμον εδριοωσαι
δαιμονα λισσεσθωσαν. απασι δε λυματα δουναι
ανδρασιν ηδε γυναιξι, μαλιστα δε θηλυτερησιν
παντες δ' εξ οικοιο φερεσθων οσσα κομιζειν
εστι θεμις θνητοισιν απαρχομενοις βιοτοιο
δαιμοσι μειλιχιοισιν ιλασματα και μακαρεσσιν
ουρανιδαις ταδε παντα τεθησαυρισμενα κεισθω.
οφρα τε θηλυτερησι και ανδρασιν εδριοωσιν,
ενθεν πορσυνεις μεμνημενος. ημασι δ' εστω
νυξι τε πασσυδιησι θεοπρεπεας κατα θωκους
παμπληθης αγυρις, σπουδη τε γελωτι μεμιχθω.

ταῦτά σοι ἐν φρεσὶν ᾗσιν ἀεὶ μεμνημένος εἶναι.
καί σοι πᾶσα χθὼν Ἰταλῶν καὶ πᾶσα Λατίνων
αἰὲν ὑπὸ σκήπτροισιν ἐπαυχένιον ζυγὸν ἕξει.

Cur autem non & Latinos eos tentemus reddere, si non eleganter, utpote extemporales, ex fide tamen, seruato etiam, quantum liceat, incomptæ illius, sed uenerandæ uetustatis colore nonnullo, aut squalore potius. Igitur ita qui uolet eos togatis illis adhuc quidem rusticanis adscribat.

At ubi iam humanæ longissima tempora uitæ
Orbis agens annos referet centumq; decemq;,
Sis Romane memor (licet alta obliuia tentent)
Sis memor, ut quà se nimium Tiberina coartat
Ripa feras dijs in campo solennia sacra,
Cum nox atra premit terras, tectusq; latet sol,
Agnæ, caprigenumq; pecus genitalibus Parcis,
Hostia furua utræq; cadant, tum numina placa
Læta puerperijs (quod fas fuat) Ilithyias.
Terra suem ferat, & scropham sibi fertilis atram,
Sed Iouis ante aram candenti corpore tauros
Luce feri: nam lux superis gratissima diuis.
Iunonis templum nitida ceruice iuuenca
Imbuat, atq; itidem Phœbus placetur Apollo,
Quem uocitant etiam solem, Latoa propago.
Pæanas puericq; canant, pueræq; Latinorum
In templo. Sed enim pueri pueræq; seorsum
Concelebrando choros, uerùm hæc sit patrima proles,
Matrimaq;, at nuptæ genibus Iunonis ad aram
Oranto inuisæ, diuamq; in uota uocanto.
Februa quinetiam uir quisq;, & fœmina: quanq;
Fœmina præcipuè, accipito, dehinc ædibus omnes,
Primitias uitæ placidis placamina diuis
(Qua fas est) & cœlitibus portando beatis.
Antè domi tamen illa memor tibi habeto reposta,
Quæ dare mox usu liceat poscente uirisq;,
Fœmineoq; gregi: tum digna sedilia diuis,
Perq; dies iuxtà & noctes multesima turba
Complento, & lepidis miscento seria ludis.
Quæ tibi, si stabili sint omnia condita mente,
Cuncta tuo Italiæ tellus, cunctiq; Latini
Subdent colla iugo, & uictoris sceptra timebunt.

Non Vergiliũ, sed Ouidium uideri Priapei carminis autorẽ. Tum uersiculũ illũ, qui sit apud Martialẽ, Ride si sapis, ô puella, ride: Nasonis esse proculdubio, sed ex epigrammatis potius, q̃ aut ex Artibus, aut ex tragœdia Medea uideri citatum: moxq; nouum quippiam, & mirum de Medea Nasonis adscriptum. CAP. LIX.

Quæ Priapeia uocantur epigrammata, Vergilio pleriq; tribuunt, inter quos etiam est (arbitror) Seruius. Cæterùm ego in Senecæ libris illis, qui iam diu delituerant, nuper in lucem, quanq; non admodũ synceri, prodiere, quibus que Oratorum & Rhetorum sententias, diuisiones, colores

colores suasoriarum complectitur(nisi fortè mendosum credamus, quod habetur exemplar unicum) subditítia esse, nec Vergilij, sed Ouidij deprehēdo. Siquidem illius in uolumine secundo uerba ita sunt: Hoc genus sensus memini quendam prætorium dicere, cum declamaret cōtrouersiam de illa, quæ egit cum uiro malæ tractationis, quòd uirgo esset, & damnata. Postea petijt sacerdotiū. Nouimus, inquit, istam maritorum abstinentiam, qui etiam si primam uirginibus timidis remisere noctem, uicinis tamen locis ludunt. Audiebat illum Scaurus, nō tantum disertissimus homo, sed uenustissimus, qui nullius unquam impunitam stultitiam transire passus est: statim Ouidianum illud,

Dum timet alterius uulnus inepta loci.

Et ille excidit, nec ultra dixit. Hucusq; Seneca. Nouimus autem hunc esse uersiculum in Priapeio epigrammate: cuius principium est,

Obscurè poteram tibi dicere.

Sed & stylus ipse(ni fallor)& prorsus Ouidiana quæpiam in eis uersibus germana lasciuia. Quatenus autem sit huic autoritati fidendum, legentium sit iudiciū: Nos ut non pro uano scripsimus hoc, ita nec pro confesso. Certè sic Ouidio conuenit etiam in cæteris obsceniori, sic Vergilium cōtrà dedecet, à uirginea quoq; uerecundia Partheniam uocatū, titulus istius operis, ut quamlibet iniurato testi, & suspecto pudeat tamen profectò non credere. Sanè illud in confesso, scripsisse epigrammata quoq; alia Nasonem, de queis uersiculum citat hunc Priscianus:

Larte ferox cæso Cossus opima tulit.

Et apud eundem ludentem legerat sanè Quintilianus istud:

Cur ego non dicam furia te furiam?

Nec alibi certè crediderim, quàm fuisse in epigrammatis, quem citat hendecasyllabum Phalecium Martialis:

Ride si sapis ô puella ride.

Nam quòd præceptum respicit aliquod ex artibus Domitius, id utiq; uel autoritate refutatur Martiani Capellæ, qui uidelicet in Satyra pro uersiculo Nasonis eū non pro Martialis agnoscit. Audiui etiam qui crederēt de tragœdia esse Medea, quam Tacitus, quā laudat Quintilianus, & quam fuisse(quod miror) penè Vergilianis consutam uersibus, autor Tertullianus est, & nos in Nutrice significauimus. Sed hoc mihi non fit uerisimile. Quis enim uel in græca uspiam, uel in tragœdia latina phalecios legit? aut quid omnino tragicum sapit hic uersiculus, à tetrica illa grauitate resiliens penitus atq; abhorrens? An uerò nō & Martianus ipse negat propemodū clarè de tragœdia hunc esse, si uerba modò ipsius fideliter recitata, diligenter quoq; expendantur? An non ille Satyram suam, quòd austera, & censoria, quodq; nimiū tragici supercilij, lusus castigauerat, quasi repercutiēs, & ad frontem(quod dicitur)exporrigendam inuitans: Peligni, inquit, decætero iuuenis uersiculo resipisce, &(ni tragicum corrugaris)

Ride si sapis ô puella, ride?

Ni tragicum, inquit, corrugaris, id est, nisi frontem caperas tragica seueritudine. Quod significat rugarū tristitia, & squalore asperas. Igitur si de tragœdia sit ipsa uersiculus, quo reuocare uno maximè Saturā suam poeta hic ab austeritate illa tragica molitur, sanè iocus hic(ut arbitror)Frigidus hybernas cana niue cōspuet alpes. Iam si quis de synceritate lectionis istius ambigat, libros uelim Martiani uetustissimos inspiciat è publica Medicæ gentis Florētina bibliotheca: sic enim profectò fidem nostram, credo, sua diligentia adiuuabit.

Agon uerbum, quo uictimarius uti solitus, de quo etiam in Fastis Ouidius. CAP. LX.

Vidius in primo Fastorum:
Nominis esse potest succinctus causa minister,
Hostia coelitibus quo feriente cadat:
Qui calido strictos tincturus sanguine cultros,
Semper agat' ne rogat, nec nisi iussus agit.

De hoc mactandæ uictimæ ritu, deq; item uerbo, quo sacerdotis minister uteref, apud unum duntaxat Senecam in libro eodem oratorum, rhetorumq; tertio, factam reperio mentionem per hæc uerba: Deinde cùm scholasticorū summo fragore, & tu quisquis es carnifex, cùm strictam sustuleris securim, antequàm ferias patrem respice. Bellè deridebat hæc Asinius Pollio: Filius, inquit, ceruicem porrigat. Carnifex manum porrigat, deinde respiciat ad patrem, & dicat, Agôn? Quod fieri solet uictimis. Sed ioco quoque remoto, aiebat rem uerissimam, non posse carnificem uenire, nisi eo tempore, quo iam exorari pater non posset. Hæc Seneca. Quo colligitur, uerbū quo uictimarius identidē utebatur, Agon' fuisse, hoc est, ago'ne. Quare bellè Ouidius:
Semper agat' ne rogat, nec nisi iussus agit.

Erratū in codicibus Plinianis super cicuta, uinoq;. Quodq; mendosè apud Macrobium, Aconitum pro Conio. CAP. LXI.

Verba ex epistola Androcidis ad Alexandrum Magnum, clari sapientia uiri, uitiosè posita in Plinianis his codicibus reperiūtur hoc modo: Vinum potaturus rex, memento te bibere sanguinem terræ. Sicuti uenenum est homini cicuta, ita & uinū. Leuis profectò sententia, nimisq; uiolenta, & coacta, addo etiam insipida falsaq;, uinum esse homini uenenum, sicuti cicutam. Sed enim in uetustissimo illo Medicæ familiæ Pliniano codice, citato à nobis iam sæpe, sic inuenias: Cicuta homini uenenū est, cicutæ uinum. Nam ut hominem cicuta, sic cicutæ uirus meri potus extinguit. Ex eoq; persuadere Alexandro nititur Androcides, ut tanquā re potentissima parcius utatur uino, quod ueneni uenenum sit. Vnde non dispari sensu terræ esse sanguinē docuerat. Quocirca de uerbis eius ita Plinius concludit, neq; uiribus corporis utilius aliud, neq; uoluptatibus perniciosus, si modus absit. Consimiliter etiam idem in libro quinto & decimo de cicuta narrans ut homini exitiosa: Remedium est, ait, priusquam perueniat ad uitalia, uini natura excalfactoria. Quod idem Dioscorides prodidit. Diuus igitur Ambrosius in libro quem de utilitate ieiunij composuit: Etiam, inquit, maior uis uini, quàm ueneni. Deniq; uenenum uino excluditur, non uinum ueneno. Sed & Plutarchus in Symposiacis libris eadem fermè, quę Plinius de cicuta. Tum eum locum, sicutiq; alios permultos, propè ad uerbum conatus exprimere est in Saturnalibus Macrobius. Quanquam in omnibus, quos quidem hactenus uiderim Macrobianos codices, Aconitū pro cicuta reperitur, sicut in uetustissimo etiam Bernardi Michelocij bene literati hominis, & amici nobis. Sed enim opinor mendum esse id exemplarium, nec enim mihi tam fuisse ineruditum Macrobium persuaserim, ut quod esset græcè Conion, ipse Aconitum uerterit. Libentius crediderim græco usum uocabulo, sicuti quoq; Ambrosius in Hexaemero conium dixit, quod ex Basiliano paris argumenti libro & tituli, cicutam Rufinus transtulit. Lubricus autem sanè lapsus in aconitum, de conio.

Qui

Qui sint Arietini testiculi: qui digitus medicus apud Tulliũ. CAP. LXII.

Cicero ad Herennium libro tertio de memoriæ artificio tractans, ita imaginem quandam instruit. Et reum, inquit, ad lectũ eius statuemus, dextra poculum, sinistra tabulas, medico testiculos arietinos tenentẽ. Quo loco uideo hæsitare literatores quospiã etiã haud extremæ sortis, quid sit quod legimus, medico testiculos arietinos tenentem. Medicus autẽ unus è digitis quinq; uocatur, hoc est, ut arbitror, minimo proximus. Porphyrio enim super Horatianum illud ex ultimo sermone:

— Qui si quid fortè lateret,

Indice mõstraret digito. Sic ait: Hoc ideo, quia certis nominibus singuli digiti appellabantur, & sunt hæc nomina: Pollex, index, famosus, medicus, minimus. Quidam uerò è Græcis, credo, iunioribus nomina digitorum ῥωμαϊστὶ sic esse scribit, ἀντίχειρ, δακτυλὸς, ἰατρὸς, δακτυλιώτης, ὠτίτης. ut si dicas: pollex, index, medicus, anularis, auricularis. Quod equidẽ non affirmo, nec refello. Tantũ notandũ, medicũ ab eo dictũ, qui sit medius, aut famosus, nõ qui minimo proximus. Apud ipsos aũt leguntur hæc nomina: ἀντίχειρ, λιχανὸς, σφάκελος, ἐπιβάτης, μύωψ. De testiculis autẽ arietinis legis in uocabulo Scortes, in Festi cõpendio sic: Scortes, id est, pelles testiũ arietinorũ, ab eisdem pellibus dicti. Tantũ apud Festum. Sed enĩ Pedianus sportas, sportulas, sportellas, nummum esse ait receptacula, & saccos, sacculos, sacellos, & crumenas, & uelleas, & scorteas, & manticas, & marsypia. Vt nihil sit dubium, quin è digito eo, qui sit minimo proximus, suspensas haberi uelit scorteas, hoc est, è testibus arietinis pelliceas crumenas.

Aliter citari à Varrone Terentij uerba, quàm aut in exemplaribus habeatur, aut Donatus agnouerit. CAP. LXIII.

Marcus Varro in libris de lingua latina sic ait: Apud Terentium, scortatur, potat, olet unguenta de meo. Scortari est sæpius meretriculam ducere. Sic ille, ac deinceps alia in eam sententiam. Cæterùm Terentiani omnes ad unum codices, non scortatur habent, ut Varro legit, sed obsonat. Locus autẽ in Adelphis est: Obsonat, potat, olet unguenta de meo. Quam lectionẽ etiam Donatus agnoscit. Quid hic igitur dicemus? mendum'ne esse in Terentianis omnibus codicibus, an (quod uix credere ausim) memoriola uacillasse Varronem quoq; ipsum πολυγραφώτατον à Cicerone appellatum, sicuti eundem Ciceronem Gellius deprehendit? Vt fateamur etiam maximis quibusq; ingenijs officere incuriam nonnunq;, prodesse usquequaq; diligentiam.

Declarati uersus Ausonij, sed & Ouidij super Choliambo, aut Seazonte. CAP. LXIIII.

Ausonij poetæ sunt trimetri uersus ita:

Cui subiugabo de molarum ambagibus,
Qui machinali saxa uoluunt pondere
Tripedes caballos, terga ruptos uerbere.

Quid hic eũ significare opinemur? Nempe, ut arbitror, uersus illos, qui Choliambi, uel Scazontes appellantur, ut si dixeris claudicantes, quales apud Persium in principio, qualis ille item Martialis, ab ipso nominatim citatus:

Apollinarem conueni meum Scazon.

Est enim Scazon trimeter iambicus, senis & ipse constans pedibus, sicut rectus iambicus: hoc uno dispar, ut etiam scribit Hephestion, quod rectus postremam sedem iambo, pyrrhichio'ue occupat, in antepenultima cunctos accipit pedes, quorũ modo id metrũ sit capax, circa syllabarũ quantitates indifferens. Sed clau-

rectus ⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑⏑

claudus ⏑–⏑–⏑–⏑⏑––

dus hic iambicus clausulam postulat spondaicam, uel trochaicam prorsus. Penultimum autem pedem, non dissyllabum modò, sed iambum planè, uel spondeum. Quòd uerò ait Hephestion, spondeum recipi sede quinta choliambi, nunquam equidem apud Latinos inuenire me cõmemini. ipse uersiculũ hunc adducit græcum:
Εἰ' ἄκρων ἔλκων ὥσπερ ἄλλοι τὰ ψύχων.

Et Quintilianus Aristides græcus autor in libro de Musica, super iambico loquens trimetro: Claudum fieri ait, quando in extremo spondeum recipit. Denique Ouidius quoque in priore libro de Amorũ remedijs de utroque iambo sic scribit:
Liber in aduersos hostes stringatur Iambus,
Seu celer, extremum seu trahit ille pedem.
Sunt autem utrique ad maledicentiam libertatemque facti, truces, & cruenti. Quare ob id stringendos etiam ait Ouidius, in aduersos hostes. Dionysius Halicarnasseus in libro de Interpretatione, uehemens aut acre metrum esse choliambos ait. Idemque mox Hipponacten, cum lacessere conuicijs inimicos uellet, infregisse ait de industria metrum, ac pro recto claudum fecisse, & abnumerũ, hoc est, acrimoniæ consentaneum, conuitioque. Nam sicuti dissoluta figura parat acrimoniam, sic (ut ille inquit) dissoluta compositio. Quare caballos utique choliambos eos Ausonius nominat, quorum tralationẽ duxerat ab essedo, & uehiculo, cui caballi adiungũtur: & ut tardos ostenderet, de molarũ ambagibus captos dicit, prætereaque terga ruptos uerbere, tum eosdem tripedes uocauit, quia græcè trimetri, quamuis senos habeant pedes: nam bini quique pro singulis uidentur in iambicis capi. Qui machinali saxa uoluant pondere: propterea dixit, uelut molas describeret, quas uersare ipsos indicauerat: uel ut eos uiolentos ferocesque ostenderet allegoricôs, quasi qui lapides ingentes torquẽt, & uoluunt in hostem. De trimetro itẽ utroque sic idem Ausonius alibi græco uersiculo:
Εἰλιπόδην σκάζοντα καὶ οὐ σκάζοντα τρίμετρον. Quod latinè sic uertas:
Loripedem scazonta, & non scazonta trimetrum.

De scazõtibus eisdem sic in epistola quapiam ex libro quinto apud iuniorem Plinium: Proinde aut rumpe moras, aut caue ne eosdem istos libellos, quos tibi hendecasyllabi nostri blanditijs elicere non potuerunt, conuitio scazontes extorqueant.

Qui sit habitus in statuis pacificator, deque eo sentire Statium in prima Sylua. CAP. LXV.

Tatius in Syluula prima, quæ in equum maximum scripta est:
—Iuuat ora tueri.
Mixta notis belli, placidamque gerentia pacem. Tum idem:
Dextra uetat pugnas.

Quem locum Domitius sic enarrat: Dextra uetat pugnas, hoc est, inermis est in statua, uel ad dextram est templum Pacis, quod nõ placet, inquit. Cæterùm sicut placet hic sensus: Dextra uetari pugnas, quia sit inermis, aut item quod de tẽplo ipso traditur Pacis, quanquam nec autori quidem placet suo, feram non molestè scilicet huic sententiam meam non probari. Nam ego notari habitũ puto, qui pacificator in statuis diceretur. De quo ita legimus apud Quintilianũ: Fit & ille habitus, qui esse in statuis pacificator solet, qui inclinato in humerum dextrum capite, brachioque ab aure protenso, manum infesto pollice protendit, qui quidẽ maximè placet ijs, qui se dicere sublata manu iactant. Hactenus Quintilianus. Extat autem adhuc pacificatore habitu (ni fallor) statua illa Romæ, quæ pro æde Lateranensi inter prima urbis spectacula conuisitur.

Locus

Locus in Plauti Mustellaria, & item alter in Milite, uindicati à uitio. CAP. LXVI.

IN Mustellaria Plauti locus est mendosè scriptus plerisq; codicibus, ad hunc sanè modum: Viden' ornamenta in foribus? uideo. Specta qua arte dormiunt: dormiunt. Ille quidem ut cōuenit uolui dicere. Sed cùm de his neq; sensus eliciatur ullus, & festiuum Plauti dictum uitio librariorum pereat, faciam, ut arbitror, operæprecium, si scripturam incolumem de Plautino codice citato à nobis, iterum reposuero. Est autem prorsus hæc. Viden' coagmenta in foribus? uideo. Specta qua arte dormiunt: dormiunt. Illud quidem ut conniuent uolui dicere. Nam quia conniuere dicuntur, qui dormitant, ut apud Cinnam lectus est uersiculus: Iam grauis ingenti conniuere pupula somno.

Propterea cū in foribus iuncturas esse minimè laxas: id enim coagmenta sunt, Tranio seruus ostēderet, dormire eas ridiculè prius, dein etiam conniuere iocu lariter dicit, ex oculis dormitantiū ducta metaphora. Similiter corrigendum puto locū alterum ex Plautino Milite, qui sic uitiosè legitur: Mirus oleo uictitare te tam uili tritico. Quid iam? quia lusciosus. Verbero, ædepol tu quidem cæcus, nō lusciosus. Nam cum nullus hinc elici sensus queat, legendum arbitror sic: Mirust lolio uictitare te: tam uili tritico. Siquidem hoc ubiq; idem apud Plautum, mirust pro mirum est, reperies. Atq; lolio uitiari oculos etiam ait Ouidius Fast. primo: Et careant loliis oculos uitiantibus agri.

Notat id Fulgentius quoq;, non contemnendus Grammaticus. Quare cū Sceledrus seruus lusciosum, uitiatisq; oculis conseruum Palęstrionem uelit significare, mirum esse ait, uictitare eum lolio, cum sit ipsum triticum tam uile. Lolio autē uictitare eū, colligere se uel inde affirmat illudens, q̄ sit lusciosus. Lusciosi porrò, seu luscicij, qui uitiū hoc habēt oculorū, ut clarius uesperi, q̄ meridie cernant.

Cornicem uideri apud ueteres concordiæ symbolum, non ut omnes apud Iuuenalem existimant ciconiam. CAP. LXVII.

PRo comperto iam habetur, ciconiam deniq; esse, qua cōcordiæ repræsentaretur apud priscos effigies: atq; ita uersiculum Iuuenalis omnes interpretantur, Quæq; salutato crepitat concordia nido. De eo tamen nullum omnino afferūt testimoniū, quod autoritatis adminiculo sustētetur. Ego cornicem magis accipio, ductus Heliani græci scriptoris testimonio, qui libro de Animalibus tertio, de hac aui sic propemodū scribit: Cornices, inquit, inter se fidissimæ sunt: & cum societatē coierint, maximo se opere diligunt. Neq; id genus animalia uideat quispiam licenter misceri, & temerè. Quin hoc quoq; dictitant, qui res istiusmodi callent, altera extincta, cōparem uiduam degere. Cæterùm id quoq; audio, ueteres in nuptijs post hymenæum cornicem inuocare, signumq; id concordiæ dare ijs consuesse, qui liberûm quærendorum gratia conuenissent. Tum qui sedes auium, & uolatus obseruant, inauspicatum esse captantibus auguria dicunt unius tantum cornicis obsequiū. Sic ille. Sed & in nomismatis aureis duobus Faustinæ Augustæ, manifestam prorsus imaginem cuculam nuper mihi Laurentius Medices ostendit, cum titulo ipso cōcordiæ.

Versus ex Callimacho super crinibus reginæ Berenices, atq; inde mendū ex Catulli exemptum uersiculo. CAP. LXVIII.

ELegiam Callimachi de crinib. Berenices inter sidera receptis mira elegantia uertit in latinā linguā, nobilis poeta Catullus, quamuis pleraq; sint in ea corrupta mendosaq;, & temerè scripta librariorum inscitia. Sed argumētum ipsius partim apud Hyginium latinū autorem, partim

etiam apud Theonem, neq; non Achillem quoq; Græcos Arati enarratores inuenias. Græca sanè ipsa Callimachi elegia non extat ad nos quantum compererim, sed ętate intercidit. Apud Theonem tamen Arati eiusdem interpretem principium illius tale reperio:

Η με κόνων ἔβλεψεν ἐν ἀέρι τὸν Βερενίκης
Βόστρυχον, ὃν κείνη πᾶσιν ἔθηκε θεοῖς.

Prætereaq; in cōmentarijs super Apollonium Rhodium ex Lucillio Tarrheo, Sophocleo ac Theone collectis, ubi de Chalybibus agitur libro secūdo, sic adeò est inuenire: μέμνηται αὐτῶν καὶ καλλίμαχος χαλύβων ὡς ἀπόλοιτο γένος τηλόθεν ἀντέλλοντα κακὸν φυτὸν οἵ μιν ἔφηναν. Ex quo uersiculum sic illum legendum quis dubitet? Iupiter ut Chalybon omne genus pereat. Vt sit Chalybon græcè dictum. Atque hoc inscitè legunt quidam Telorum. Vulgatissimi codices cœlitum retinent contra etiam metri rationem. Sed hanc scio nostram obseruationem iampridem esse peruulgatam: quam tamen à nobis ortam, uel ille ipse scit, qui uulgauit, libèterq; etiam fatetur uir doctissimus undecunq; Picus.

Oarion synceriter esse apud Catullū, quod Aorion isti legunt, qui bonos uiolant libros. CAP. LXIX.

N elegia eadem Catulli ex Callimacho, Oarion legitur, pro eo quod sit Orion. Quam quoniam integram adhuc, inuiolatamq; dictionem nonnulli temerè attentare iam incipiunt, contra hanc sinistram imperitorum audaciam standum mihi est omni (quod aiunt) pede, uel Callimachi eiusdem autoritate, qui sic in hymno in Dianam, etiam nunc extante, ait: οὐδὲ γὰρ ὦτος, οὐδὲ μὲν ὠαρίων ἀγαθὸν γάμον ἐμνήστευσαν. Sed & Nicander Theriacôn libro consimiliter:

Βοιωτῷ τεύχουσα κακὸν μόρον ὠαρίωνι. Et Pindarus in Isthmijs:
οὐ γὰρ φύσιν ὠαριωνείαν ἔλαχεν. Et alibi:
ὀρειᾶν πελειάδων μὴ τηλόθι ὠαρίωνα νεῖσθαι.

Quare putat Eustathius quinto in Odysseam cōmentario παρὰ τὸ ὀαρίζειν appellatum. Non igitur Aorion, sed Oarion uera lectio.

Cuius in Bruti nomismate symbolum sint pileus, & pugiones. CAP. LXX.

I quis nomisma Bruti reperiat ipsius cælatum imagine, prætereaq; pileo, & duobus pugiunculis, ne diutius in explicanda ratione, causaq; laboret, legat Historiarū Dionis librum 46. Nam ex his, inquit, Brutus significabat ab se & Cassio patriam liberatam. Sed enim pileū gestari ab his solitum, qui libertatem nacti, uulgatius manifestiusq;, quàm ut sit autoritatibus confirmandum.

Quæpiam uulgò legi adhuc apud Maronē contra regulam, contraq; rationem metri. CAP. LXXI.

Vdet referre quàm manifestum, sed nondū tamen à quoquam (quod sciam) nisi nobis indicibus animaduersum, mendum Vergilianis codicibus inoleuerit libro Aeneid. octauo:

Quod fieri ferro, liquidó'ue poteslur electro.

Cæterū in uolumine illo, quod est in intima Vaticana bibliotheca mirè uetustū, & grandibus characteribus perscriptū, nō potestur offendas, sed potest usitatius uerbū. Quę etiā uerior esse lectio, uel inde probatur, quòd electrū ubiq; in prima syllaba longa, tam apud Græcos ponitur, q̄ apud nostros. Neq; quicq; interpretes super uerbo potestur alioqui nouo inusitatoq; loquunť. Haud tamē præterijt me uete-

me ueteres hoc quoq; protulisse, sicut Pacuuium in Chryse, sicut etiam Lucretiũ, quemadmodũ & poteratur lectũ à Nonio Marcello: est in Cæcilianis annalibus. Sed & alter locus itidem uitio consimili laborat, apud eundem poetam:

Sceptra Palatini, sedemq; petiuit Euandri.

Cum in uolumine eodem non petiuit trisyllabũ, sed petit dissyllabum scriptũ inueniatur. Quod & metri uis cogit, alioqui prima syllaba Euandri, contra omnem uel ratione̅, uel consuetudine̅ breuis foret. Est uerò in utroq; uersu spõdeus quinta sede. In uerbo aute̅ Petit, syllaba ipsa posterior, uel quia sit in fine, uel quia coaluerit una ex duabus, iure producta est. Martianus autem Capella syllabam docet ubiq; esse cõmunem, quæ desinit in t literam, sicut in illo cernimus Vergilij,

Nam tibi Tymbre caput Euandrius abstulit ensis.

De Philyra, & lemniscatis coronis. CAP. LXXII.

Hilyra quid sit, uideo nesciri à plerisq;, peruerseq; etiam à nõnullis interpretibus accipi. Nam uocabulo eo sic utitur Horat. in 1. Carminũ,

Displicent nexæ philyra coronæ. Et Ouidius in 5. Fastorum:

Ebrius incinctus philyra conuiua capillos Saltat.

Quo apparet usum ipsius apud ueteres in coronamentis fuisse percelebrem. Iam primùm igitur si conferas, quæ super philyra Theophrastus in tertio de Plantis, quæ' ue item Plinius in decimosexto Naturalis hist. narrant, facilè nimirũ cognosces eande̅ apud nos esse tiliam, quę philyra sit apud Græcos. Ac sic etiam Theodorus Gaza quantumuis homo doctus & diligens interpretatur. Porrò aute̅ tuniculæ etiam quædam ex libro ipso tiliæ arboris, uel ad eius imitamentum factæ, quibus aut lemnisci fierent, id est, fasciolæ de coronis pendulæ, aut libelli, græco uocabulo peculiariter appellatæ philyræ. Testatur partem ex his eodem libro Plinius his uersibus: Inter corticem & lignum tenues tunicas, multiplici me̅brana, è quib. uincula tiliæ uocantur, tenuissimè earũ philyræ coronarũ lemniscis celebres, antiquorũ honore. Rursusq; idem libro primo atq; xx. de lemniscis & philyris ita meminit: Crassus diues primus argento auroq; folia imitatus ludis suis coronas dedit. Accesserũt quoq; et lemnisci, quos adijci ipsarũ coronarũ honos erat propter Hetruscos, quibus iungi nisi aurei, nõ debebant. Puri diu fuere ij, cælare eos primus instituit P. Claudius Pulcher, bracteasq; etiã philyræ dedit. Porrò lemniscatas coronas, etiã (ni fallor) in nomismatis Laure̅tij Medicis identidem uidemus: deq; his mentio quoq; apud Suetoniũ, sicuti idem à Põpeio Festo lemniscorum uocabulũ diligenter exponitur, deq; lemniscis itide̅ nõnihil Tertullianus quoq; in libro de Corona militis: Nicas autem in cõmentario quem per ordinem literarũ composuit, græcè ille quide̅, sed in hunc fermè intellectũ philyram interpretatur: Philyra, inquit, planta librũ papyro similem habens, ex quo etiam funes cõplicant. Esse aũt ductile̅ philyrã lanicij modo, uel netilem potius innuit & Tertullianus idem in libello eo, qui de Pallio inscribit̃. Quin Herodianus etiam græcus autor, olim à nobis in latinũ conuersus, & Innocentio octauo pontifici maximo dedicatus, libro ipso historiæ primo, mentione̅ libelli facit è philyra tenuissima, utroq; uersum replicabili. Sed & Capella Martianus libro de Philologiæ nuptijs secũdo: Cernere erat, inquit, qui libri, quantaq; uolumina, quot linguarum opera ex ore uirginis defluebant. Alia ex papyro, quæ cedro perlita fuerãt, uidebantur. Alij carbasinis uoluminib. implicati libri, ex ouillis multi quoq; tergoribus. Rari uerò in philyræ cortice subnotati. Tũ ista q̃q; Vlpiani uerba reperias in titulo Digestorũ, de legatis & fideicõmissis: Librorũ appellatione continentur omnia uolumina, siue in charta, siue in me̅brana sint, siue in qualibet alia materia.

Sed & si in philyra, aut tilia, ut nõnulli cõficiunt, aut in alio corio: idem enim erit dicendum. Deniq; etiam Eustathius in cõmentario secũdo Homericæ Odysseæ, facta prius de nauticis rudentibus mentiõe, corticem tiliæ dicit, quam græce philyram nominat, plurimam in id genus funium suppeditare materiam. Receptum autem uidetur ex eo uti coria quoq; singula, uel tunicas, aut membranulas etiam materiæ dissparis à tilia, philyras uocent, aut philuras, y græca in u cõmutata, uetere & peruulgata Latinorum consuetudine. Sicuti de papyro agens Plinius libro 13. Præparãtur ex eo, inquit, chartæ diuisæ acu in prætenues, sed quàm latissimas philuras. Nam illud utiq; ad hæc enarranda neutiq; pertineat, quod idem ait Plinius lib. 14. Philyra cocos & polline nimium salem cibis eximere.

Vocabulum quod est expernata, Catullianis uideri exemplaribus reponendum, CAP. LXXIII.

Vod nunc tradituri sumus fortasse à nonnullis, ut incertũ & uacillans, parumq; adhuc exploratũ deridebitur, & exsibilabitur: sed ego mihi de eo dicendum putaui, ne uestigium istud antiquitatis penè iam abolitum, qualecunq; sit, extingueretur. Ostẽdit mihi Romæ abhinc quadriennium Manilius Rallus, græcus homo, sed Latinis literis apprimè excultus, fragmentũ quoddã Sexti Pompeij Festi (nam ita erat in titulo) sanè q̃ uetustum, sed pleraq; mutilatũ, præerosumq; à muribus. Quod me magnopere tenuit, siquidem reliquiæ illæ qualescunq; ex integro ipso uolumine superabant, quod autor Festus composuerat, non ex hoc autem cõpendiario, quod nunc in manibus coactum uiolenter, & decurtatũ, scilicet ab ignobili et indocto quodã, nec isto quoq; nomine satis bene de literis merito. Nonnullas quoq; ex eodem fragmẽto, Pomponius Lætus, uir antiquitatis, & literarum bonarũ consultissimus sibi pagellas retinuerat, quas itidem legendas mihi, describendasq; dedit. Ex lectiõe igitur ea suspicatus utiq; sum, uerbum me Catullianum quasi postliminio in suas sedes reuocaturũ. Siquidem ubi exponitur in hoc compendiario uocabulũ Suppernati, quod eos significare ostendit, quibus femina sunt succisa in modum suillarũ pernarum, atq; ex Ennio uersus allegatur:

His pernas succidit iniqua superbia Pœni.

Hoc utiq; loco uetus codex circunrosam planè habet expositionem, sed ita tamen, ut appareat ex reliquijs literarũ malè cohærentibus, Catullũ quoq; post Ennium adduci, citariq; eum uersiculũ, qui nunc mendosè sic legitur:

In fossa Liguri iacet separata securi.

Nam ut de carminis residuo nihil mihi arrogem temerè, uidebar sanè tum syllabatim quoq; olfactans, etiam pro explorato afferre posse, expernata legendum in eo, non separata, quantum ex paucis illis poteram ueluti minutalibus, aut ramentis colligere, quantumq; etiam uel ex obliteratis penè iam uestigijs ariolari. Quòd si cui pendêre adhuc ueri fides uidet, at pẽdeat equidẽ malo, q̃ aut cadat, aut iaceat. Nos aliquod in eo certè, nec arbitror iniuria, ponimus firmamentum.

Historia non illepida super Zeusi pictore, & Helena. CAP. LXXIIII.

Eusis ille pictor Heracleotes apprimè nobilis etiam Helenæ pinxit imaginẽ Crotoniatibus nimis quàm laudatam, de qua Cicero in Rhetoricis contra Hermagoram luculentissimè scripsit. Sed quod obiter in Heliani libris omnifariæ historię superioribus annis apud Ioannem Laurentiũ Venetum, magnæ quidem in pontificia curia autoritatis, nec minoris tamen in literis eruditionis, sed & emunctæ naris hominẽ Romæ legimus, id nobis neutiq; indignum uisum, quod hic etiam legeretur. Neminem ait spectatum

Zeusis admittebat, nisi qui manuprecium dedisset. Ex quo uulgò etiam tunc Helena meretrix uocitata, quoniam quæstuaria.

Emendata uox in Ibide, simul explicata sententia neutiquam nota hactenus. CAP. LXXV.

Narrauit Domitius libellum Nasonis in Ibin, præfatus ex Apollodoro se, Lycophrone, Pausania, Strabone, Apollonio, alijsq; Græcis, etiãq; Latinis accepta scribere. Multa in eo cõmentario uana, ridiculaq; confingit, & cõminiscitur ex tempore, cõmodoq; suo, quibus fidem facit, aut se frontem penitus amisisse, aut tam magnum sibi fuisse interuallũ inter frontem & linguam (sicut ait quidam) ut frons comprimere linguam non potuerit. Furor est, adhuc aliquos tam cæcos istius hominis inueniri amatores, ut ad ista nondum suos qualescunq; oculos adaperiant. Furor est profectò, furor dare occasionem impudentiæ cæteris fouendo errores etiam alicuius, quoniam fuerit interdum sententiæ non pœnitendæ. Sed quid istis facias literationis, non literaturæ magistris, qui nullo magis, q̃ talibus nugis supercilia tollunt, ut cochleæ cornua, quorumq; plumbea prorsus ingenia, q̃ magis excoluntur, tam magis obbrutescunt? At enim ne penitus ludamus operam, dissimulatis his, quos sua facit uilitas cõtemnendos, exequemur reliqua propositi. Mihi igitur ille unus locus inter cæteros mouere stomachum solet, qui sic mendosè nunc legitur:

Vtq; loquax in equo est elisus gutture Agenor,
Sic tibi claudatur pollice uocis iter.

Vbi sic ait Domitius: Agenor lapsu equi inserta ori manu extinctus est. Ita'ne tandẽ uir doctissime? Sed oro te, mi Domiti, græcũ profer, si potes, aut latinum, modò idoneum, fabulæ istius autorem, nec recusabo iam, quin me, non dixerim gregales, aut admiratores tui, sed uiri quoq; literati, quibus hic labor exsudat, pro indoctissimo iam, proq; etiam impudentissimo damnent, & quidem cunctis suffragijs, quoniam à te dissentiam. Mihi sanè recta esse, & emẽdata scriptura uidetur, si rationi libera coniectura sit, non Agenor, sed Acerno, ut de Anticlo dictũ accipiamus. De quo est etiam apud Homerum libro 4. Odysseæ: Nam cùm ad equum illũ Troianũ, trabibus contextũ, grauidumq; militibus impulsu numinis accessisset Helena, uoces imitari uxorum cuiusq; occepit, ut inibi delitescentium desideria euocaret, refricaret memoriã, responsa tentaret elicere. Sed ẽm reliquis patientiã, silentiumq; præstantibus, cùm solus Anticlus in respondendi lubrico, articuloq; iam foret, statim est ab Vlysse præuentus, & manib. impressis suffocatus. Itaq; intercepto, uel interstructo potius indicio periculũ depulsum. Cæterùm Tryphisiodorus q̃q; græcus autor in poemate, quo de Ilio capto scribit, Anticlũ hunc Ortygiden appellat, uxoremq; eius nominat Laodamiam, ita inquiens:

Ορτυγίδης δ' ἄντικλος ὀμ αὐτόθι τεθνειῶτα
ἵππῳ δακρύσαντες ἐνεκτερέϊξαν ἀχαιοί. Et item alibi sic:
Αντικλος δ' ὅτε κέντρον ἐδέξατο λαοδαμείης
μοῦνος ἀμοιβαίην ἀνεβάλλετο γῆρυν ἀνοίξας,
ἀλλ' ὀδυσσεὺς κατέπαυσε.

Et alia deinceps addit, per quæ fabula omnis similiter ab Homero uersib. permultis explicatur. Sed & nos in Ambra sic attigimus:

Indicijq; metu præclusum pollice fauces
Anticlon Ortygiden.

Consimilia uerò istis apud Domitium multa, quæ facilè arguant, quò fuerit illius processura licentia, præsertim sic inuitata fauoribus imperitorũ, nisi morari apud superos adhuc quidem iuuenis desisset.

Non

Non Antilochum ab Hectore, sed aliter uideri legendum in prima Heroidum. CAP. LXXVI.

IN prima Heroidum Nasonis epistola sic legitur:
Siue quis Antilochum narrabat ab Hectore uictum.
Sed uictũ, necatumq; ab Hectore Antilochũ profectò neutiquam reperietur. Quare aut Amphimachũ crediderim legendũ: aut nõ ab Hectore, sed Memnone. Cõstat enim ex 13. Homeri Rhapsodia, occisum ab Hectore Amphimachum Cteati filium, qui de Græcis ducibus unus etiam in catalogo numeratur. Constat item interfectũ à Memnone filium Nestoris Antilochũ. Quamobrẽ ut in eo quod obtinuerat hactenus mendum deprehenditur manifestarium, sic his à nobis ita pro tempore suffectis, quæ lector uelim boni consulas: aliqua, ni fallor, gratia si non ueritatis, at certè uerisimilitudinis assentatur.

Quo argumento dicendũ Vergilius, non Virgilius. CAP. LXXVII.

VErgilius dicendum'ne sit, an Virgilius, ut nunc uulgò loquuntur, hoc est, cum uocali secũda, an cum tertia potius in prima syllaba, uideo adhuc inter eruditos ambigi. Cæterùm ut ego Vergiliũ dicam magis per e, quod iam placere quibusdam per nos etiam doctis incipit, q̃ Virgilium per i, quod uulgò nimis obtinuit, in causa sunt ueterrima aliquot monumenta, nostræ obseruationi patrocinantia, quæ libens equidẽ subijciam propter propudiosos nescio quos, & æruginis plenos, odio omni, fastidioq; dignissimos: qui quanq̃ semper elemẽtarij sunt, uindicare tamẽ inter doctos fautores audent sibi censuram literarũ. Sic ut istam quoq; qualemcũq; nostrã uetustatis deprehendendæ ac reuocandæ (si liceat) diligentiã studiumq; non cauillentur modò, sed & ita reprehendant acerbè, quasi flagitiũ facere putent, q̃ his otiũ oblectemus, uel (ut ipsi magis contemptim) quòd ob hæc otio nostro inuideamus, dum in reb. adeò friuolis & leuibus operã sumimus, quasiq; tempus, rem pretiosissimã, in superuacua erogamus. Qui tamẽ si legissent aliquando maximos uiros de singulis quoq; literis integra uolumina cõposuisse, ac ne Cæsarẽ quidẽ ipsum ueritũ in hanc tenuitatẽ descendere, darẽt fortasse mihi ueniã, nõ occupatissimo homini, si quãdo inter altiora studia, etiã res istiusmodi tractarẽ, paruas quidẽ, sed quib. etiã magna iuuenĩ. Neq; enim reprehendi me iure puto, si hæc etiã, sed hęc sola consecter, ad quæ nõ ut ab otio ad studiũ, sed ut à studio ad otiũ me refero, & in quæ nõ tam feror ex professo, q̃ casu incido, ceu si littoribus ex cõmodo inambulans, conchas interim colligã securus. Neq; tñ in id ego superciliũ subduco, nec inde me cęteri faciliè paterer, ut qui nõ Apinas modò hæc esse & tricas, ut in prouerbij ludicro est, uerũ etiã pene nihil, & noui & fateor. Sed tamen hoc ipsum tam nihil præstat agere, q̃ longas ad ipsorũ fortasse exemplum trahere oscitationes, & grunnire in cœno turpiter, aut quàm omnino nihil agere, ne nihil prorsus agendo malè discamus agere. Reddenda igitur testimonia sunt nobis, necubi fides claudicet, ac ne quid nõ in expedito sit noscere uolẽtibus. Inuenies igitur Volsinis mẽsam quampiam marmoream, uetustissimis, peneq; exoletis characteribus intra ædem Christianæ uirginis, quæ pro ara est apostoli Petri, ubi VERGILI legitur. Inuenies etiam Sutri nomen hoc Vergilius ita notatum in mensa item lapidea, qua uidelicet & ipsa intra ædem Virginis uice utuntur altaris. Idq; nos utrinq; non sine aliquot arbitris etiã de proximo inspeximus. Neq; enim antiquarũ duntaxat inspectionum auriti testes, sed & oculati esse concupiuimus. Quin in Pandectis quoq; ijs, quæ nunc Florentiæ publicè asseruantur, libro ipso Iustiniani principis archetypo, non aliter q̃ per e, notatur id nomen. Sicuti etiam in uolumine Maroniano

literis

literis maioribus perarato, qui Romę in intima Vaticana bibliotheca mire uetus ostenditur. Prætereaq; cõmentarium Tiberij Donati nunc in manib. habet Landinus homo & eloquens, & eruditus, & Florentiæ iam diu doctor bonarũ literarum celebratissimus, cui se præceptori adulescentiæ meæ rudiméta magnopere debẽt, & qui nunc in professiõe quasi dixerim collega, locata iam in tuto sua sibi fama, nobis adhuc in stadio laboriosissime decertantib. ita fauet, ut quicquid ipsi laudis acquirimus, quasi suũ sibi amplecti atq; agnoscere uideaẽ. Is igitur (ut diximus) cõmentarium Tiberij Donati habet in manibus, & ipsum grandiorib. notatum uetustis characteribus, cuius autoritas, hoc haud dubiũ reliquerit. Quod itẽ in codice diui Aug. de Ciuitate Dei, ex publica Medicę familię bibliotheca, neq; non in Columellæ ex priuata eiusdẽ gentis, literis utroq; Langobardis exarato. Tum in Senecæ epistolarũ libro peruetere, cuius mihi copiam fecit Nicolaus Michelottius Laurẽtij Medicis à secretis, elegãtis homo ingenij, multisq; item alijs uenerandis antiquitate uoluminibus, idemq́; nunc Iacobo Modesto Pratensi familiari nostro, & studiorũ adiutori, nunc alijs item nostris, utcũq; aut res ferat, aut exigaẽ, ostendimus. In collectaneis aũt, quæ nuperrime ad Laurẽtium Medicem Iucundus misit, uir unus, opinor, titulorũ monimentorũq; ueterũ supra mortales cæteros nõ diligẽtissimus solũ, sed etiã sine cõtrouersia peritissimus, relata quoq; inuenio elogia duo, quæ Romæ (sicut ille indicat) in marmoribus inueniunẽ: TI. VERGILIVS DONATVS. Et iterũ: C. PAPIRIVS CESTVS VERGILIAE OPTIMAE VXORI SVAE BENE MERENTI DE SE. Quamuis aũt monimenta ista tanta seculorũ uetustate roborata, mihi satis ad pręsidiũ sint, attamẽ res ipsa quoq; astipulatur, & ratio. Nam sicuti à uere dictæ uergiliæ stellæ, sic à uergilijs ipsis, uel item à uere potissimũ hoc nomẽ crediderim inclinatũ potius hercle, q̃ à uirga, quod quidã nugantur, laurea. Nam id cum apud autorẽ minus idoneũ inueniaẽ, tum refellitur hoc ipso, q; multi ante hunc editũ poetã, eodẽ sunt appellati nomine. Quàm diu igitur aut nõ testimoniũ grauius, aut nõ ratio ualẽtior exhibetur, utiq; à uetusta magis cõsuetudine, q̃ à noua inscitia standũ est, unde hęc sartago loquẽdi uenerit in linguas. Etenim magna pars iuniorũ caligamus ad ueri conspectũ. Quin ut reliqua exequar, Verginius quoq; nomen huic finitimum, non Virginius in marmoreo nuper labro pro æde ipsa diuæ Mariæ Maioris insculptum Romæ animaduertimus.

Additam falsò negationem primo Digestorum uolumine, quo capite de officio proconsulis agitur, & legati. CAP. LXXVIII.

PAulus iurisconsultus libro secundo ad edictũ ita scribit: Legatus mandata sibi iurisditione iudicis dandi ius habet. Sed hæc uerba in primo Digestorum uolumine, quo capite de officio procõsulis & legati tractatur, addita perperàm negatiõe in plerisq; codicibus inuenias, sic uidelicet legatus mandata sibi iurisditione iudicis dandi ius non habet. Cęterùm in Pandectis istis Florentinis, quas etiam archetypas opinamur, negatio prorsus est nulla. Quo fit, ut interpres legum Florentinus Accursius, mendosum & ipse nactus codicem, penè dixerim miserabiliter se torqueat.

Cur Lysimachi regis facies in nomismatis cornigera. CAP. LXXIX.

LYsimachi regis facies in nomismatis cornigera. Causa eius apud Appianum in Syriacis. Namq; ait ab eo ferum taurũ de sacrificio Alexandri Magni uinculis elapsum retentum manibus ambabus, et occisum. Atque ob id inquit, προσιθέασι τῶν ἀνδριάντας αὐτῷ κέρατα. Quod significat, ob id eius statuis deniq; apponi cornua.

Fabula

Fabula ignotior de Tiresia & Pallade, qua sensus aperitur Propertianus. CAP. LXXX.

Ropertius in libro Elegiarum quarto sic ait:

Magnam Tiresias aspexit Pallada uates,
Fortia dum posita Gorgone membra lauat.

Extat adhuc hymnus Callimachi poetæ, cui titulus, εἰς λουτρὰ τῆς Παλλάδος. In quo fabula Tiresiæ multis elegiacis uersibus in hanc fermè sententiā tractatur. fuisse Nympham quampiam Thebis, cui nomen Chariclò, Palladi præ cæteris gratam, matrē Tiresiæ. Sed quū se Pallas aliquando & Chariclò item in Heliconio Hippocrene nudæ per æstū lauarent, ac tum casu uenator Tiresias ad eum dem fontem sitiens accessisset, Mineruā scilicet imprudens nudam conspicatus, statimq́ oculis est captus. Nam ita Saturnijs legibus cautum, inquit, ut qui deum inuitum cernat, ingenti mercede cernat. Cui simile quippiam de dearum conspectu etiam Abammon Aegyptius in epistola scribit ad Porphyrium philosophū, quā tamen existimat Proclus Iamblichi potius esse, q̃ Abammonis: ex quo Vergilius: Transq́ caput iace, ne respexeris. Quod & Leucothea Homerica monuit Vlyssem. Sed ut illuc, unde abij, redeam: Cùm in hanc Tiresias calamitatem incidisset, mota lacrymis Chariclûs nymphæ Pallas, & uatem eum, & longæuum, & post obitum quoq; prudentem, sapientemq́ præstitit, & baculo insuper donauit, quo ueluti duce, uestigijs inoffensis graderet. Quod & nos in Ambra sic attigimus, quum de poeta loqueremur Homero:

—Baculum dat deinde potentem
Tiresiæ magni, qui quondam Pallada nudam
Vidit, & hoc raptam pensauit munere lucem,
Suetus inoffensos baculo duce tendere gressus.

Et item sic in Nutrice Tiresiam periphrasticôs insinuauimus:

Quid cui post uisos nudatæ Palladis artus
Cernere nil licitum?

Quin hinc apud Nonnū lib. 5. Dionysiacôn, ita exclamās inducitur Actæon, ut felicem Tiresiam dicat, qui citra mortem tantum amissis oculis Mineruā aspexerit nudā, quæ etiā lumen ademptū in animū ipsius trāstulerit. Atq; adeò sic ait:

ὄλβιε τειρεσία, σὺ μὲν ἔδρακες ἐκτὸς ὀλέθρου
γυμνὸν ἀναινομένης οἰκτείρμονος εἶδος ἀθήνης. Et paulo pòst:
ζώεις σῶν βλεφάρων ὀλέσας φάος, ὑμετέρων δὲ
ὀφθαλμῶν ἀμάρυγμα νόου μετέθηκεν ἀθήνη.

Hactenus autem super hoc poetæ loco scripseramus, cum nobis Picus noster Mirandula, quasi Cynthius alter in illo ipso, quo iam hæc imprimenda fuerant articulo, aurem uellit, & admonuit, ut elegiam quoq; ipsam Callimachi, quę uidelicet una extat apud Græcos (quantum equidem sciam) sed & rarissima est inuentu, subijceremus: & quanquam spacijs exclusi temporis, uertere eam quoq; tamē in latinum tentaremus. Ego uerò, qui nec scribere alieno stomacho libenter soleo, nec extemporalitati satis confido, non distuli tamen id onus quoquo modo subire. Quoniā cū quid à me Picus exigit, nec licet mihi nescire quod nesciā, nec non posse quod nequeam: uel quòd homini me charissimū sentio, uel quòd plus eum uidere in rebus meis, q̃ meipsum, mihi persuadeo. Vertimus igitur penè ad uerbum, & quod græcè dicitur ἀξαπόδα, nō sensu modò, sed numeris etiā, quod est difficilimum, coloribusq́ seruatis. Tantumq́ nunc admonemus lectorē, paucula uideri mihi adhuc mendosa in græcis exemplaribus, quæ non erat pudoris

nostri corrigere, & septimum ipsum à fine uersiculum reliquo uno duntaxat uocabulo exoleuisse, quem nos tamen latinum pro cōiectura suffecimus. Illud item scito est opus, nostrum hoc esse interpretamētum, & à nobis denique fluxisse prius quam in ullius cōmentarijs ebulliret, quod & Syluæ per se ipsæ, quas citauimus, tot abhinc annos editæ probabunt, quarum uidelicet alterā magno sumus olim conuentu publicè multis excipientibus interpretati. Sit ergo nostri iuris, quod nostri fuit muneris, ne quarta omnino luna (sicuti prouerbium fertur) nati credamur, ut alijs tantummodo ad Herculis exemplum laboremus. Iam illud quoque miror, cur & Domitius, & alij quidam post illum, quocunque momento, quacunque occasiōe scribere audeant, hoc aut illud imitatione Callimachi dictum fuisse à Propertio, cum præter hymnos pauculos nihil prorsus extet ad nos poetæ istius, nec autem planè quicquam quod amoris argumenta cōtineat. Sed aures ad Callimachi iam uersiculos subscriptos ueteri more sine ullis accentiunculis arrigamus.

Καλλιμαχου εις λουτρα της παλλαδος.

Οσσαι λωτροχοοι τας παλλαδος εξιτε πασαι
εξιτε. ταν ιππων αρτι φρυασσομεναν
ταν ιεραν εσακουσα. και α θεος ευτυκος ερπει.
σουσθε νυν ω ξανθαι, σουσθε πελασγιαδες.
ου ποκα αθαναια μεγαλως απενιψατο πηχεις,
πριν κονιν ιππειαν εξελασαι λαγονων.
ουδ οκα δη λυθρω πεπαλαγμενα παντα φεροισα
τευχεα των αδικων ηλθ απο γηγενεων.
αλλα πολυ πρατιστον υφ αρματος αυχενας ιππων
λυσαμενα παγαις εκλυσεν ωκεανω,
ιδρω και ραθαμιγγας, εφοιβασεν δε παγεντα
παντα χαλινοφαγων αφρον απο στοματων
ω ιτ αχαιιαδες. και μη μυρα, μηδ αλαβαστρως
συριγγων αιω φθογγον υπαξονιων.
μη μυρα λωτροχοοι τα παλλαδι μηδ αλαβαστρως
ου γαρ αθαναια χριματα μικτα φιλει.
οισετε μηδε κατοπτρον. αει καλον ομμα το τηνας.
ουδ οκα ταν ιδαν φρυξ εδικαζεν εριν,
ουδ ες ορειχαλκον μεγαλα θεος, ουδε σιμουντος
εβλεψεν δινας ες διαφαινομεναν.
ουδ ηρη. κυπρις δε διαυγεα χαλκον ελοισα
πολλακι ταν αυταν δις μετεθηκε κομαν.
α δε, δις εξηκοντα διαθρεξασα διαυλως.
οια παρ ευρωτα τοι λακεδαιμονιοι
αστερες, εμπεραμως ετριψατο λιτα λαβοισα
χριματα τας ιδιας εκγονα φυταλιας.
ω κωραι, το δ ερευθος ανεδραμε πρωιον, οιαν
η ροδον η σιβδας κοκκος εχει χροιαν.
τω και νυν αρσεν τι κομισατε μωνον ελαιον,
ω καστωρ ω και χριεται ηρακλεης.
οισετε και κτενα οι παγχρυσεον, ως απο χαιταν
πεξηται, λιπαρον σμαξαμενα πλοκαμον.
εξιθ αθαναια παρα τοι καταθυμιος ιλα.
παρθενικαι μεγαλων παιδες αρεστοριδαν

αθανα. φερεται δε και α διομηδεος ασπις,
ως εθος αργειων τουτο παλαιοτερον
ευμηδης εδιδαξε τειν κεχαρισμενος ιερευς.
ος ποτε βωλευτον γνους επι οι θανατον
δαμον ετοιμαζοντα φυγας, τεον ιερον αγαλμα
ωχετ εχων. κρειον δ' εις ορος ωκισατο
κρειον ορος. σε δε δαιμον απορρωγεσσιν εθηκεν
εν πετραις αις νυν ουνομα παλλατιδες.
εξιθ αθαναια περσεπτολι χρυσεοπηληξ
ιππων και σακεων αδομενα παταγω.
σαμερον υδροφοροι μη βαπτετε. σαμερον αργος
πινετ απο κρανων μηδ απο των ποταμων.
σαμερον αι δωλαι τας καλπιδας ες φυσαδειαν
η ες αμυμωνην οισετε ταν δαναω.
και γαρ δη χρυσω τε και ανθεσιν υδατα μιξας
ηξει φορβαιων ιναχος εξ ορεων
ταθανα το λοετρον αγων καλον. αλλα πελασγε
φραζεο μη ουκ εθελων ταν βασιλειαν ιδης.
ος κεν ιδη γυμναν ταν παλλαδα ταν πολιουχον
ταργος εσοψεται τουτο πανυστατιον.
ποτνι αθαναια συ μεν εξιθι μεσφα δ' εγω τι
ταις δ' ερεω. μυθος δ' ουκ εμος αλλ ετερων.
παιδες, αθαναια νυμφαν μιαν εν ποκα θηβαις
πουλυ τι και περι δη φιλατο ταν εταραν
ματερα τειρεσιαο, και ουποκα χωρις εγεντο
αλλα και αρχαιων ευτ επι θεσπιεων
η πι κορωνειας η εις αλιαρτον ελαυνοι
ιππως βοιωτων εργα διερχομενα.
η πι κορωνειας ινα οι τεθυωμενον αλσος
και βωμοι ποταμω κειντ επι κουραλιω,
πολλακις α δαιμων μιν εω επεβασατο διφρω.
ουδ οαροι νυμφαν ουδε χοροστασιαι
αδεαι τελεθεσκον οτ ουχ αγειτο χαρικλω.
αλλ ετι και ταναν δακρυα πολλ εμενε,
και περ αθαναια καταθυμιον ευσαν εταιραν
δη ποτε γαρ πεπλων λυσαμενα περονας,
ιππω επι κρανα ελικωνιδι καλα ρεοισα
λωντο. μεσαμβρινα δ' ειχ ορος ασυχια.
αμφοτεραι λωντο, μεσαμβριναι δ' εσαν ωραι
πολλα δ' ασυχια τηνο κατειχεν ορος.
τειρεσιας δ' ετι μωνος αμα κυσιν αρτι γενεια
περκαζων ιερον χωρον ανεστρεφετο.
διψασας δ' αφατον τι ποτι ρροον ηλυθε κρανας,
σχετλιος. ουκ εθελων δ' ειδε τα μη θεμιτα.
τον δε χολωσαμενα περ ομως προσεφασεν αθανα.
τις σε τον οφθαλμως ουκ ετ' αποισομενον,
ω ευηρειδα χαλεπαν οδον αγαγε δαιμων
α μεν εφα. παιδος δ' ομματα νυξ ελαβεν.

εστα δ' αφθογγος. εκολλασαν γαρ ανιαι
γονατα, και φωναν εσχεν αμηχανια.
α νυμφα δ' εβοασε, τι μοι τον κωρον ερεξας
ποτνια. τοιαυται δαιμονες εστε φιλαι.
ομματα μοι του παιδος αφειλεο. τεκνον αλαστε
ειδες αθαναιας στηθεα και λαγονας
αλλ' ουκ αελιον παλιν οψεαι ω εμε δειλαν
ω ορος, ω ελικων ουκ ετι μοι παριτε.
η μεγαλ' αντ' ολιγων επραξαο, δορκας ολεσσας
και προκας ου πολλας, φαεα παιδος εχεις,
α μεν επ' αμφοτεραισι φιλον περι παιδα λαβοισα
μάτηρ μεν γοερων οιτον αηδονιδων
αγε βαρυ κλαιουσα θεα δ' ελεησεν εταιραν
και μιν αθαναια προς τοδ' ελεξεν επος
δια γυναι μετα παντα βαλευ παλιν οσσα δι' οργαν
ειπας. εγω δ' ου τοι τεκνον εθηκ' αλαον.
ου γαρ αθαναια γλυκερον πελει ομματα παιδων
αρπαζειν. κρονιοι δ' ωδε λεγοντι νομοι.
ος κε τιν αθανατων οκα μη θεος εληται
αθρηση μισθω τουτον ιδειν μεγαλω
δια γυναι το μεν ου παλιναγρετον αυθι γενοιτο
εργον. επει μοιραν ωδ' επενησε λινα,
ανικα το πρωτον νιν εγειναο. νυν δε κομιζε
ω ευηρειδα τελθος οφειλομενον
οσσα μεν α καδμηις ες υστερον εμπυρα καυσει,
οσσα δ' αρισταιος τον μονον ευχομενοι
παιδα τον αβαταν ακταιωνα τυφλον ιδεσθαι,
και τηνος μεγαλας συνδρομος αρτεμιδος
εσσεται. αλλ' ουκ αυτον ο τε δρομος αι τ' εν ορεσσι
ρυσευνται ξυναι ταμος εκηβολιαι.
οπποταν ουκ εθελων περ ιδη χαριεντα λοετρα
δαιμονος. αλλ' αυται τον πριν ανακτα κυνες
τουτακι δειπνησευντι. τα δ' υιεος οστεα ματηρ
λεξειται δρυμως παντας επερχομενα
ὀλβισταν ερεει σε και ευαιωνα γενεσθαι.
εξ ορεων αλαον παιδ' υποδεξαμεναν
ω εταρα τω μη τι μινυρεο, τωδε γαρ αλλα
τευ χαριν εξ εμεθεν πολλα μενευντι γερα
μαντιν επει θησω νιν αοιδιμον εσσομενοισιν
η μεγα των αλλων δη τι περισσοτερον.
γνωσειται δ' ορνιθας ος αισιος. οι τε πετονται
ηλιθα και ποιων ουκ αγαθαι πτερυγες.
πολλα δε βοιωτοισι θεοπροπα πολλα δε καδμω
χρησει και μεγαλοις υστερα λαβδακιδαις.
δωσω και μεγα βακτρον, ο οι ποδας ες δεον αξει;
δωσω δε βιοτου τερμα πολυχρονιον
και μονος ευτε θανη πεπνυμενος εν νεκυεσσι
φοιτασει μεγαλω τιμιος αγεσιλα

ως φαμενα κατενευσε, το δ' εντελες ωκ' επινευσει
  παλλας. επει μωνα ζευς τογε θυγατερων
δωκεν αθαναια, πατρωια παντα φερεσθαι
  λωτροχοοι. ματηρ δ' ουτις ετικτε θεαν.
αλλα διος κορυφα, κορυφα διος ουκ επινευει.
θυγατερ
ερχετ' αθαναια νυξ ατρεκες, αλλα δεχεσθε
  ταν θεον ω κωραι τωργον οσαις μελεται,
συν τευαγορια, συν τευγμασι, συν τολολυγαις,
  χαιρε θεα, καδευ αργεος ιναχιω.
χαιρε και εξελαοισα, και ες παλιν αυτις ελασσαις
  ιππως, και δαναων κλαρον απαντα σαω.

Iam nostros quoq; legito, qui malè collocare bonas horas uolet, attamen cum uenia quæso, & conniuentibus oculis.

POLITIANI EX CALLIMACHO IN PALLADIS LAVACRA.

Ite foras agedum, quæcunq; liquentibus undis
  Membra lauaturæ Pallados, ite foras.
Ipsa uenit, fremitus sacrorum audimus equorum,
  Ite agedum flauæ, ò ite Pelasgiades.
Non prius ingentes lauit sibi diua lacertos,
  Ilia q; absterſit puluere cornipedum.
Nec tum quando armis multa iam cæde cruentis
  Venit ab iniustis horrida terrigenis:
Tum quoq; equûm subducta iugis fumantia colla
  Perfudit largi fontibus Oceani,
Dum sudor, guttæq; putres, dumq; omnis abiret
  Spuma oris circum mansa lupata rigens.
Ite ò Achiuæ, sed non unguenta, aut alabastros,
  Audio certè ipsum stridulum ab axe sonum,
Palladi lotrices non unguenta, aut alabastros,
  Nulla etenim diuæ huic unguina mista placent.
Ferte nec huic speculum, uultu est pulcherrima semper,
  Nam nec in Ida olim iudice sub Phrygio,
Se uel orichalco, magna hæc dea, uel Simoentis
  Spectauit, quanq; uertice perspicuo.
Nec Iuno, sed sola Venus, se splendido in ære
  Vidit, eandem iterum disposuitq; comam.
Bis sexaginta spatijs uerùm incita cursu,
  Stellæ apud Eurotan ceu Lacedæmoniæ,
Perfricuit tantùm pingui se diua liquore,
  De baccis, arbor quem sua protulerat.
O pueræ emicuit rubor ilico, matutina
  Quem rosa, quem grano punica mala ferunt.
Ergo marem nunc tantum olei quoq; ferte liquorem,
  Quo se ungit Castor, quo Amphitryoniades.
Ferte etiam solido ex auro, quo pectine crines
  Explicet, & pinguem cæsariem dirimat.

Exi age iam ô Pallas, præstò tibi uirgineus grex,
Natæ magnorum charus Acestóridum.
O Pallas, quin iam clypeus Diomedis & ipse
Fertur, ut Argiuûm mos uetus obtinuit.
Eumedes docuit, meditans tibi grata sacerdos,
Cùm in se composito cerneret interitu
Ire malam sortem, fugit quippe ille, tuamque
Ad montem Crion sustulit effigiem.
Ad montem Crion, tum abruptis imposuit te
Cautibus, hasque uocant nunc quoque Pallatidas.
Exi age, quę expugnas urbes, cuique aurea cordi
Cassis, equumque fremor, cum sonitu clypeûm.
Vos hodie undiferæ ne tinguite, uos hodie Argos
Fontibus ex ipsis, non fluuijs bibite.
Vos hodie ancillæ ferte urnas ad Physadeam,
Aut ad Amymonen progeniem Danai.
Namque auro, & multis permistus floribus undas
Defluet è lætis Inachus ipse iugis,
Et purum feret huic laticem. caue tu ergo Pelasge,
Ne nudam imprudens aspicias dominam.
Aspiciet nudam qui Pallada, quæ tenet urbem,
Vltra iam hoc Argos cernere non poterit.
Iam ueneranda exi Pallas, dum quiddam ego istis
Dicam, nec meus hic sermo, sed alterius.
Vnam olim ô pueræ Thebis dea Pallas amabat
Nympham, præ cunctis quas habuit comites,
Matrem Tiresiæ, nunquamque fuere seorsum:
Sed siue ad ueterum mœnia Thespiadûm,
Siue Coroneas, seu tenderet illa Haliarton
Bœotum uisens uecta iugis populos,
Siue Coroneas, ubi pulcher odoribus halat
Lucus, ubi ara ipsi Curalium ad fluuium.
Sæpe illam curru secum dea uexit eodem,
Nullaque nympharum colloquia, aut thyasi
Grata fuere satis, nisi præforet ipsa Chariclô.
Verùm & ei multæ debitæ erant lachrymæ,
Quamuis chara comes magnę foret usque Mineruæ.
Nam se olim peplis utraque depositis
Dum lauat in lymphis Heliconidos Hippocrenes,
Vtque die uacuus mons tacet in medio.
Dum lauat ergo utraque, & mediæ sunt tempora lucis,
Dumque est in toto plurima monte quies,
Tiresias unus canibus comitantibus ibat
Per loca sacra, leui flore genas nitidus,
Immensamque sitim cupiens releuare, petito
Fonte, uidet quæ non cernere fas homini.
Hic irata licet sic illum affata Minerua est,
Quis te non ullis iam rediturum oculis,

O Euerida malus hæc deus in loca duxit?
  Sic ait: at pueri lumina nox pepulit.
Astitit, obticuit, dolor illi ut glutine uinxit
  Genua, sonum tenuit uocis inops animus.
At nympha exclamans, quid nato, ait, ô dea factum est?
  Nunquid uestra deæ talis amicitia?
Lumina mi pueri rapuisti, pectora nate
  Vidisti infelix Pallados, iliacq;.
At non & solem cernes iterum heu misera, ô mons,
  O Helicon rursum non peragrande mihi.
Magna nimis paruis mutas, qui lumina nati
  Pro ceruis paucis, dorcadibusq; habeas.
Sic puerum ambobus charum complexa lacertis
  Mater flebilium carmen Aedonidon
Triste gemens iterat. sed enim miserata Minerua
  Tunc sociam uerbis talibus alloquitur:
Dia, inquit, mulier, uerte hæc, quæ protulit ira,
  Non per me captus luminibus puer est.
Nam pueris auferre oculos, haud dulce Mineruæ,
  Verùm Saturni legibus hæc rata sunt,
Vt quicunq; deum aspiciat, nisi iusserit ipse,
  Mercede ingenti scilicet aspiciat.
Dia igitur mulier fieri hæc infecta nequit res,
  Quippe ita Parcarum fila uoluta manu,
Editus ut primùm puer est, sed tu accipe contrà
  O Euerida quod maneat precium.
Munera Cadmeis pro quanta adolebit in ignes,
  Quanta & Aristæus, uotaq; suscipient,
Natus ut impubes Actæon, unicus illis
  Tantum oculis careat: namq; erit & Triuiæ
Concursor, sed non cursus, non æmulus illum
  Tela arcus iaciens montibus eripiet,
Cùm diuam (licet inuitus) se fonte lauantem
  Viderit: at fiet, qui modò erat dominus,
Esca suis canibus. Sed enim nemora omnia lustrans
  Dum genitrix nati colliget ossa sui,
Tunc te felicem, tunc dixerit esse beatam,
  Cui mons uel cæcum reddiderit puerum.
Parce queri mea grata comes: nam plurima contrà
  Huic ego te propter præmia contribuam:
Esse dabo egregium uatem, quem protinus omnis
  Perpetuo celebret nomine posteritas,
Cognoscet uolucrum quæ prospera, quæq; uolatu
  Irrita, cuius item triste sit augurium.
Plurima Bœotijs oracula, plurima Cadmo
  Hic canet, & magnis plurima Labdacidis.
Huic ingens baculum dabo, quod uestigia ducat
  Quà uelit, huic uitæ tempora longa dabo.

Mox & honoratus Diti colet infera regna,
 Inter & extinctos unicus hic sapiet.
Adnuit his Pallas dictis, quodq́ adnuit illa
 Perficitur, soli Iuppiter hoc tribuit
Natarum è turba, quæ sint patris omnia ferre
 Lotrices, mater nulla deam peperit,
Imò Iouis uertex, uertex Iouis omnia nutu
 Perficit, & natæ prorsus idem licitum est.
En uerè nunc Pallas adest. Eia ergo puellæ,
 Queis Argos curæ est, ite, deam accipite.
Cumq́ bonis uerbis, & cum prece, cumq́ ululatu,
 Salue ô diua, urbem protege, & Inachiam:
Salue hinc abscedens, iterumq́ huc flecte iugales,
 Ac rebus Danaûm sis precor auxilio.

De Ocno, & Asello, quodq́ apud Propertium mendosè legitur orno. CAP. LXXXI.

Apud Propertiū eundē 4. elegiarū libello, ita duo uersiculi legūtur:
 Dignior obliquo funem qui torqueat orno,
 Aeternum usq́ tuam pascat aselle famem.
Diu, fateor, animū meum stimulauerat, ac pupugerat quidā quasi scrupulus, donec eum codex uetustus euellit, quem mihi Bernardinus Valla celeber iureconsultus, & primæ homo nobilitatis Romæ abhinc fermè quinquenniū commodauit, ubi nō orno, sed ocno legi, legisseq́ me statim duobus eruditissimis iuuenibus ostendi, qui me domi cōmodùm salutauerāt. Liquet aūt insinuari à Propertio Socraticæ illius picturæ argumentū, de qua sic Plinius lib. Nat. hist. quinto & trigesimo narrat: Et piger, inquit, qui appellatur ocnos spartū torquens, quod asellus arrodit. At enī piger hic Ocnus (ut uideo) multorū inuitamētis uagus tepentè factus, & desultor, cottidie iam sedes mutat. Quapropter ut certo in siliquastro conquiescat aliquando, petenda fides est ab eo maximè codice, quem citauimus, hoc est (ut uerè dixerim) à stirpe, de qua istius cōiecturæ pullulauit occasio. Sic enim quiuis intelliget, neutiq́ me mihi asserere aliena, sed mea duntaxat, inq́ meis libris nil prius esse fide.

Quòd in Digestis titulo de edendo legatur Ad alium, legi Ad album conuenire. CAP. LXXXII.

IN titulo de edendo, qui secundo Digestorum uolumine legitur, uerba Vlpiani sunt ita libro quarto ad edictum. Eum quoq́ edere Labeo ait, qui producat aduersarium suum ad album, & demonstret quid dictaturus est. Sic etenim scriptum in Pandectis ipsis Florentinis. Atqui codices omnes, qui sunt in manibus, non ad album, sed ad alium habent. Vnde multa uidelicet Accursii hæsitatio. De albo autem prætoris intelliges.

De Harpocrate. CAP. LXXXIII.

Epigramma est Catulli:
 Lælius audierat patruum obiurgare solere,
 Si quis delicias diceret, aut faceret.
 Hoc ne ipsi accideret, patrui perdespuit ipsam
Vxorem, & patruum reddidit Harpocratem.
Quod uoluit fecit: nam quamuis irrumet ipsum
Nunc patruum, uerbum non faciet patruus.

Quæſitum diu quí nam is foret Harpocrates, de quo mentionem & hoc loco faciat Catullus, & item in altero epigrammate, ſic inquiens:

Si quidquam tacito commiſſum eſt fido ab amico,
 Cuius ſit penitus nota fides animi:
Me unum eſſe inuenies illorum iure ſacratum
 Corneli, & factum me eſſe puta Harpocratem.

Nos tamen & Venetijs, & itẽ Veronæ (quod diximus) abhinc annos octo fermè de eo ſtudioſis aliquot publicè reſponſitauimus, quorum nunc teſtor fidem, conſcientiamq́, ſicui fortè aliena adſcribere, ac non mea potius mihi uideor uindicare. Plutarchus igitur in libro, quem de Iſide fecit, & Oſiride, Harpocratem ſcribit ex Iſide ipſa natum, et Oſiride, qui cum illa iam mortuus rem habuerit, ſed natum tamen præmaturo partu, debilitatisq́ cruribus. Porrò editum eundem circa brumæ tempus minus abſolutum, & rudem, præflorentibus puta, præuirẽtibusq́ terræ fœtibus, quocirca etiã lentis primitias illi offerri. Neq́ tamẽ, inquit, aut imperfectũ eſſe deum, aut infantem, aut deniq́ legumen aliquod exiſtimandum, ſed rudis imperfectiq́ ſermonis, minimeq́ articulati præſidem quendam potius, ac moderatorem. Ex quo etiam digito labra cõprimit, argumẽtum taciturnitatis & ſilentij. Quin menſe eo, quem uocant Meſorem, primitias leguminũ offerentes, ita dictitant: Lingua fortuna, lingua dæmon. Deq́ Aegyptiacis arboribus Perſicam in primis ei ſacratam ferunt, quòd fructus cordi, frons linguæ perſimilis. Hactenus ex Plutarcho de Harpocrate, carptim, uellicatimq́, & per interualla. Meminit eiuſdem Lucilius quoq́ poeta in Epigrammate ad Dionyſium, monens ut ſi quem habeat inimicũ, nec Iſin ei, nec Harpocratem, aut qui cæcos Deus faciat, iratos precetur, cogniturum quid deus, quid Simo ualeat. Sed & Tertullianus in Apologetico ſic ait: Serapidem, & Iſidem, & Harpocratem, cum ſuo cynocephalo capitolio prohibitos inferri, id eſt, curia deorum pulſos, Piſo & Gabinius conſules, non utiq́ Chriſtiani, euerſis etiam aris eorum abdicauerunt, turpiũ & ocioſarum ſuperſtitionũ uitia cohibentes: his uerò reſtitutis, ſummam maieſtatẽ contuliſtis. M. autem Varro in libro de Latina lingua ita ſcribit: Cœlũ & terra, hi dei ijdem, qui Aegyptij Serapis, & Iſis, etſi Harpocrates digito ſignificat ut taceas. De hoc igitur intellexit Ouidius libro Metamorphoſ. 9.

Sanctaq́ Bubaſtis, uarijsq́ coloribus Apis,
Quiq́ premit uocem, digitoq́ ſilentia ſuadet.

Et idem Auguſtinus libro de Ciuitate Dei undeuigeſimo: Et quoniã, inquies, ferè in omnib. templis, ubi colebantur Iſis & Serapis, erat etiã ſimulachrũ, quod digito labijs impreſſo admonere uideretur ut ſilentiũ fieret: hoc ſignificare idem Varro exiſtimat, ut homines eos fuiſſe tacerẽt. Hactenus Auguſtinus. Sed in epiſtola Abammonis Aegyptij ad Porphyriũ, quã aut in græcam uertiſſe orationẽ, aut certè cõpoſuiſſe Platonicus Iamblichus exiſtimatur, de deo quodã ueluti ſecundo fit mentio, cui nomen Aegyptiaca lingua fecerit Icheon, hunc oſtendit ſilentio coli oportere. Quod idẽ etiã de ſummi dei cultu prolixè Porphyrius ἐν τῷ περὶ ζώων ἀποχῆς. Quin Dauid item propheta pſalmum ita quempiam inchoat:

לְךָ דֻמִיָּה תְהִלָּה אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן

Lecha dumia theilla elohim bezion.

Id latinè ſignificat: Tibi ſilentium, laus, Deus in Sion. Quod aliter tamen interpretes ſeptuaginta uerterunt, hoc eſt: Te decet hymnus in Sion. Quare Harpocratẽ, puto, Aegyptij ſuis adhibebãt ſacris, qui ſilentio colendum oſtẽderet ſummum deorum. Plinius quoque de Harpocrate in libro Naturalis hiſtoriæ xxxiij.

hactenus

hactenus meminit. Iam uerò etiam Harpocratem, statuasq; Aegyptiorum numinum, in digitis uiri quoq; portare incipiunt. Vt ergo ad Catullianũ Lælium redeamus, scitè ille quidem, ne obiurgaretur à patruo, posthabita illius, quam comprimebat uxore, ipsum iam cœpit irrumare patruum, eoq; pacto tacere coegit, quoniam loqui fellator non potest.

De Libertinis, qui uocentur Dedititij. CAP. LXXXIIII.

INstitutiones hæ, quę uocantur in iure ciuili, Iustiniani principis nomine editæ, sed à Triboniano tamen, doctisq; alijs uiris compositę, etiam græcè scriptæ sub eodem prorsus intellectu reperiũtur. Nisi quia ritus quidam, consuetudinesq; Romanorũ ueteres, uberius aliquantò, & laxius in græco ipso, quàm in latino codice referuntur, ut peregrinis hominibus, atq; à Romanorum more, consuetudineq; alienis, res tota penitus innotesceret. Sed quod de libertinis ijs, qui dedititij uocabantur, strictius breuiusq; in nostris institutionibus, non alienũ uisum est ex Græci uoluminis sententia prolixius hic, atq; ob id etiã dilucidius explicare. Qui igitur apud antiquos manumittebantur, modò maiorem & iustam libertatẽ consequebantur, & fiebãt ciues Romani, modò minorem, & Latini Iuniani ex lege Iunij Norbani fiebant, qui illorum quasi sectæ fuerit inuentor, atq; autor. Modò etiam inferiorem, & fiebant ex lege Aelia Sentia dedititij. Nam si quisquam diu seruitutem seruierat, supplicium ex delicto dedisset, ut aut inscriptus fuisset, hoc est, ut notas & stigmata inusta fronti acceepisset, aut in publicũ carcerẽ cõiectus, aut ex delicto uerberatus, & se deliquisse cõfessus fuisset, dein gratia inita à dño manumitteretur, Libertinus dedititius uocabaẽ, ad exemplum uidelicet peregrinorũ dedititiorũ. Nam cũ aliquãdo peregrini quidã Romanorũ uectigales, elatis animis bellum repètè aduersus eosdẽ suscepissent, cum uicti ui, abiectis armis, se uictorib. dedissent, hactenus humanè tractati sunt à Romanis, ut uitam quidẽ impetrarẽt, sed hac uelut ignominia notarenẽ, ut dedititij deinceps uocati sint, quia se dedissent. Quare etiam libertinorum hoc genus dedititij sunt ab Aelio Sentio nuncupati, ut qui in admittendo crimine uelut ijdem fuissent, eodem quoq; nomine appellarentur.

Cuiusmodi apud Iuuenalem Cereris ludi accipiantur: deq; Cerialiũ, autore Memmio. CAP. LXXXV.

IVuenalis in Satyra quartadecima sic ait:

—Ergo omnia Floræ,
Et Cereris licet, & Cybeles aulea relinquas.

Nemo ex ijs poetæ huius interpretibus super ludis Cereris quippiã locutus, non quo nomine appellarentur, non quæ fierent in eis, nõ item à quo primitus celebrati, nõ ubi de his facta mentio. Quæ singula tamẽ à boni doctiq; interpretis officio nõ abhorrebant. Quocirca totum id nobis farciendum, ne curæ istius nostræ scrupulositas in paruulis etiam momentis desideretur. Ludi igitur Cereris, quorum hic est memoria, Cerialia dicti, quibus equorum cursus in Circo celebrabantur, primusq; eos C. Memmius Aedilis curulis fecit. Cornelius Tacitus in lib. Historiarũ sextodecimo, de Nerone principe loquens: Tandẽ, inquit, statuere Circensiũ ludorũ die, qui Cereri celebratur, exequi destinata, quia Cæsar rarus egressu, domoq;, aut hortis clausus ad ludicra Circi uentitabar. Est paulo pòst: Vtq; Circensium Cerialium ludicrũ pluribus equitum cursib. celebraretur. Ouid. in 4. Fast. Circus erit pompa celeber, numeroq; deorum,

Primaq; uentosis palma petetur equis.
Hic Cereris ludi, non est opus indice causa.

Dion quoque historiæ scriptor in libro secũdo & quadragesimo narrat, potito iam rerũ Cæsare, Aediles tum primũ duos ex patricijs, quatuor ex plebe creatos. Sed duos illos superiores à Cerere fuisse denominatos: idque ab illo initio scribit ad suā usque ætatem permanere. Idemque etiam Dion libro septimo quadragesimoque, ante deuictum Brutũ euenisse ait, ut Aediles plebei gladiatorũ certamina pro equorum cursibus Cereri exhibuerint. Propterea Laurẽtius Medices, uir omni laude præcellens, nomismata compluria nobis ostẽdit, quæ faciem uiri barbatam & intonsam habebant, cum duplici titulo, Quirinus & C. Memmij. Altrinsecus autẽ Cereris imagunculam draconibus uehentem, cum titulo huiusmodi: Memmius Aed. Curul. Cerialia preimus fecit. Vbi etiam preimus, non primus, cũ diphthongo in prima syllaba notatum obseruauimus. Hunc nos putamus autem C. ipsum Memmium fuisse, qui Prætor cum L. Domitio fuerit, quique Cęsari obiecerit etiam ad cyathum & uinum Nicomedi stetisse, cum reliquis exoletis, quique eundẽ Cæsarem asperrimis orationibus lacerauerit, mox recõciliatus, etiam suffragatorem in petitione consulatus habuerit. De quo sic in epistola ad Atticum Cicero libro quarto: O uirum, ó ciuem Memmium. Cæsaris omnes opes confirmant, cum eo Domitium consulem iunxerunt, qua pactione, epistolæ cõmittere non audeo. Ad eumque puto, uel certè ad filium liber Poetæ Lucretij de Rerũ natura scriptus. Siquidem & dignitas hominis, & tempora congruunt, nisi tamen arbitrari malumus filium potius eiusdem C. Memmij, cognominem patri, Aedilem Curulem tum factum à Cæsare.

De fluctu decimo, seu decumano, cuius permulti poetæ meminerunt. CAP. LXXXVI.

OVidij poetæ uersiculi sunt in primo Trist. uolumine:

Qui uenit hinc fluctus, fluctus supereminet omnes,
Posterior nono est, undecimoque prior.

Decumanũ intelligit fluctũ, qui fieri maximus dicitˀ: sicuti oua quoque decumana dicunˀ, quæ maxima. Nam & ouum decimum maius nascitur. Ex hoc scuta quoque decumana, quæ essent amplissima, sunt appellata. Et decumana in castris porta, ab hoste auersa. Sic utique decumanus in agro limes ab Orienre ad Occasum, non mihi propterea uideˀ dictus, quoniā quasi duocimanus, ut M. Iunius Nypsus opinatur: id ẽm nimis durũ, & coactũ, sed quoniā longissimus. Nam cardo ipse iam dimidiatus decumano scilicet anticipãte, cõsideratˀ. Sed de fluctu decimo, siue decumano, etiā in 11. Metamorph. poeta idem meminit his uerbis:

Vastius insurgens decimæ ruit impetus undæ. Et Silius Italicus libro 13.

Non aliter Rhodopes Boreas à uertice præceps
Cum sese immisit, decimoque uolumine pontum
Expulit in terras. Sed & Seneca in Tragœdia Agamemnone:

Hæc onere sidit, illa conuulsum latus
Summittit undis, fluctus hanc decimus tegit.

Valerius etiam Flaccus Argonauticon secundo sic ait:

— Quanta quoties & Palladis arte
Incassum decimæ cecidit tumor arduus undæ. Lucanus quoque in 5. Pharsaliæ:

Hæc fatum decimus, dictu mirabile, fluctus
Inualida cum puppe leuat.

Vt uel hoc ipsum notabile sit, atque insigne, tantopere decimum istum fluctum uelut à conspirante poetarum choro celebrari.

Quod erat in Ciceronis epistola uocabulum Philotheôron, corruptũ dein improbè in nomen quod est Philoctetẽ. CAP. LXXXVII.

IN Ciceronis epistola ad Trebatium, cuius initiũ: In equo Troiano scis esse in extremo, Serò sapiunt: ita scriptum ferè cunctis exemplarib. inuenitur. Deinde quòd in Britannia non minus ꝙ Philoctetẽ te præbuisti, planè non reprehendo. Diu me torserã, maceraueramq; eliciendo sensu de uerbis his, neq; procedebat. Quorsum enim de Philoctete hic Cicero? Sed enim postea codicem illũ uetustissimũ Laurentij Medicis opera sum nactus, quem & superius citaui, minus multò, ꝙ cæteri, deformatum, inquinatum, peruersum, conturbatum. Nam in eo sic erat: Deinde quòd in Britannia non minus philotheorum te præbuisti, planè non reprehendo. Nam philotheorus is est, qui spectationũ studiosus, qualẽ se Trebatius in Britannia præbuerat, dum præliũ fugitans otio se asserit in armis medijs. Ex quo Ciceroni materia ioci & cauilli.

Vnde illud tractũ, Fuimus Troes: quæq; extẽt in literis super Lacedæmoniorum choro, & cantico. CAP. LXXXVIII.

FVimus Troes: hic loquendi color tam efficax, de consuetudine chori illius Lacedæmonij ductus, quasiq; in adagiũ ascitus. Nam ut est scriptum apud Plutarchũ in libello cui sic est titulus: Quo pacto laudare se quispiã citra inuidiã ualeat: Chorus erat Lacedæmoniorũ trifarius, senum, puerorum, iuuenũ. Canebant aũt senes ita, ἄμμες ποτ' ἦμεν ἄλκιμοι νεανίαι. Quo significabant, fuisse quondam se robustos iuuenes. Pueri uerò sic, ἄμμες δέ γ' ἐσσόμεσθα πολλῷ κάῤῥονες. Ex quo se futuros longè his meliores profitebant. Iuuenũ autẽ cantio hæc, ἄμμες δέ γ' εἰμέν. αἰ δὲ λῇς αὐγάσδεο. Indicans ipsos iam id esse, quod uel illi fuissent, uel hi futuros sperarent, eiusq; rei paratos facere periculum. Quod item scriptũ in Diogeniani collectaneis. Consimile prouerbiũ de Milesiis ponit Aristophanes in Comœdia Pluto: πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι μιλήσιοι. Vt iam nõ esse eos uiros fortes intelligamus, quos olim fuisse dicamus. Hoc intellectu Cicero de coniuratis agens: Vixerunt, inquit, extinctos ea uoce, nescio quo pacto significãtius declarãs, minusq; multò inuidiosè, ꝙ si planè dixisset occisos.

Quòd Seruius Grammaticus Bucolicos Maronis uersus tam mẽdosè legit, ꝙ falsò enarrat. Notataq; ibi, & relata quædã super initiandis pueris, superq; dijs aliquot ueterum, maximeq; Genijs & Iunonibus. CAP. LXXXIX.

IN Bucolicis Vergilianis hi duo uersiculi sic leguntur:

Incipe parue puer: cui non risere parentes,
Nec deus hunc mensa, dea nec dignata cubili.

Quos enarrans Seruius haud inceleber Grammaticus, & ueram lectionẽ (quod eius pace dixerim) contaminat, & fabulã sibi ex tempore, cõmodoq; suo confingit contra omnẽ ueterũ autoritatẽ. Neq; enim cui, sed qui legendũ, hoc est, non casu datiuo, singularíq; numero, sed plurali nominatiuo: quanquã utrobiq; apud ueteres eadẽ uox, ijsdẽq; notata literis, sicut in primo Quintiliani de Institutione Oratoria non oscitans lector inueniet. Ex quo etiamnum uersiculus in septimo Valerij Flacci Argonauticôn libro: Curaq; cui profuga forsan tenet alta carina.
Etiamnum, inquam, iste uersiculus, cui retinet, nõ qui, tam scilicet in uetustissimo codice, de quo reliqui fluxere, ꝙ in his quoq; peruulgatioribus. Quòd autẽ dicimus qui legendum, non cui, docet idem Quintilianus in nono, figurã esse declarans hic in numero, sic ut plurali singularis subiungatur. Ex illis enim, inquit, qui non risere, hunc non dignata. Quis autem dubitet, quin de Vergilianæ lectionis incolumita-

incolumitate Quintiliano credendũ sit potius, ꝙ Seruio, præsertim qui manum quoq; Vergilij citet aliquando, & Ciceronis? Quocirca manifestum est quod diximus, mendosè locum à Seruio adduci. Fabulam autem sibi eundem ex proposito cõmodoq; finxisse quis non uideat? cum nusquã ob id præcipitatũ fuisse Vulcanum legamus, quoniam deformis natus, quoniamq; ei non Iuno arriserit. Etenim poeta Homerus ob id ait, quòd matri cõtra Iouem patrem suppetias tulerit. Natus enim ex Ioue & Iunone secundum Homerum Vulcanus, licet ex Iunone sola fingat Hesiodus in Theogonia, sicuti ex solo Ioue Minerua dicit. Vnde ἀπάτωρ à Theocrito uocatur in ænigmatio, cui Βωμὸς inscriptio. Quare parẽtes ad Iouem Iunonemq; uix satis etiam propriè referentur. Sed & illud sane ꝙ frigidè Seruius idem, quòd neq; admissum ad epulas deorum Vulcanum dicit, neq; diuinos honores meruisse, quem Varro etiam inter selectós deos numerat septimũ. Tum ne processerit quidem uel isto pactó, quod molitur Seruius, quando nõ ob id ait præcipitatũ, quòd haud riserit, sed quòd ipsi haud arrisum. Viderimus utrum'ne ipse mox credibiliora suspicer: certè iam Seruius uerissimus reuincitur. Et quidẽ sic ego legerim, sic enarrauerim: Parentes Salonini pueri, de quo nunc agitur, ut sit parentes uocandi casus, hunc qui non risere, neq; deus mensa dignatus, neque dea cubili: hoc est, nec Genius, nec Iuno uitalibus auris dignum putauere hunc, ex illis qui non risere: ut sit figuratè dictũ, Quintiliano teste, pro eo quod est, hũc, qui non risit, uel qui è numero est eorũ, qui non risere. Credebatur enim habere quisq; suũ deum, suamq; deam, hoc est, suũ Genium, suamq; Iunonẽ uitæ præsides. Hos igitur indicauit Maro Catexochen. Mensa enim Genio cõuenit: ut, Funde merũ Genio: Iunoni lectus. Quod Iunius quoq; Philargyrius docet, hunc ipsum ita interpretans locũ: Pueris, inquit, nobilibus editis, in atrio Iunonis Lucinæ lectus ponitur Herculis mensura. Sed & apud Varronem lectũ est initiari pueros Educæ, Potinæ, & Cubæ, diuis edẽdi, potandi, & cubandi, ubi primùm à lacte, & cunis transferuntur. Quam Varronis autoritatẽ Donatus in Phormionẽ Terentianam adducens, etiam hunc ipsum citauit Maronis uersiculũ, atq; idem Probũ quoq; retulit adnotasse. Mensa igitur, & lectus argumenta uitalitatis, quòd initijs ipsis adhiberentur. Cæterùm habet homò suam sibi ridendi proprietatẽ. Qui uerò non rideat, ei qui potest esse uita uitalis? ut ait Ennius. Deum uerò, deamq; ad has referre Varronis Educam, Potinã, Cubamq; nequeas, quòd hæ fœminæ omnes, ut Augustinus etiam in libro de Ciuitate dei sexto declarauit. Sed ad Pilumnum ratione pari, & Pitumnum coniugales deos, quibus ut ait Varronẽ scribere Martianus in 2. lib. de Vita patrum: natus si erat uitalis, simul ab obstetrice fuerat sublatus, & in terra stratus ut esse rectus auspicaretur, sternere etiam in ędibus lectum consueuerunt. Restat igitur uti quod de Genio & Iunone diximus, autoritatũ quoq; tibicinibus fulciatur. Plinius itaq; Naturalis historiæ primo: Cum singuli, inquit, ex semetipsis totidem deos faciant, Genios Iunonesq; adoptãdo sibi: Seneca Epistolarũ ad Lucilium undeuigesimo: Ita tamen, ait, hoc seponas uolo, ut memineris maiores nostros, qui crediderint, Stoicos fuisse. Singulis eñ & Genium & Iunonem dederunt. Vnde arbitror Iuuenalis:

Et per Iunonem (inquit) domini iurante ministro.

Hoc enim reprehendit Satyricus poeta, quòd non per Genium, sed per Iunonem domini minister iuraret, uidelicet more muliebri. Quocirca sic illa apud Petronium Arbitrum Quartilla loquitur: Iunonem meam iratam habeam, si unquã meminerim uirginem fuisse. Nam infans cum paribus inquinata sum, & subinde prodeũtibus annis, maioribus me pueris applicui, donec ad hanc ætatẽ perueni.

Hinc

Hinc etiam puto natum prouerbiũ illud, dicatur ut posse taurum tollere, qui uitulum sustulerit. Cæterùm si detur modò non iniquam planè à nobis peragi reprehensionem, labascereq́ue iam commentum istud Seruianum, quod antequam talia prodebamus, pro indubitato obrinuerat, reliqua in medium (ne nobis blandiamur) libera opinaturis relinquemus.

Qui uir Theodorus Gaza, quantumq́ue tamen lapsus in Aristotelis problemate uerso. CAP. XC.

NOn recuso, quin sub censuram, sub aleamq́ue ueniat qualecũq́ue hoc erit, de quo scribam, dum ne sint in hoc albo duæ mihi maximè suspectæ literariæ pestes, inscitia, inuidiaq́ue, dùm ne quis mihi amusoteros (ut uerbo utar quo Symmachus) dum ne quis opicus, dum ne quis durus, & contumax, & in hominis uerba, quàm in ueri fidẽ iuratus contingat iudex. Quòd si iudices etiam nuncupandi, non Tarentinos equidem, & Consentinos, & Siculos mea ista legere, sicuti sua quædam Lucilius, sed Latinos homines, græcæ literaturæ non ignaros, nõ Iunium Congium uolo, sed Scipionem, sed doctissimum omnium Persium, atq́ue Rutilium, hoc est, si qui sunt illis compares, macti prudentia, ingenió, doctrinaq́ue uiri, ad quorum iudicium iure sit elaborandum, qualis puta, si liceat, is ipse est, qui mihi instrumenta studiorum tam multa, otiumq́ue altissimum suppeditat, auis, atauisq́ue potens Medices Laurẽtius, Florentinæ reipub. columen, cuius cùm iudicium illud circunspectissimũ, & naturalem quandam mentis altitudinem maximæ quęq́ue in actu rerum uel ciuitates experiuntur, uel principes, tum eundem in literis & humanitatis, ac sapientiæ studijs, ei deniq́ue non admirantur, qui non penitus ut ipsi, qui nõ introrsus inspexerunt. Qualis est item Ioannes Picus hic meus è Mirandulanis principibus absolutissimum naturæ opus, à quo philosophia latinè iam meditans loqui, summũ puto fastigiũ accipiet. Quales preterea duo illi, sed una deuincti amoris copula, Veneti patricij sunt, Hermolaus Barbarus, barbariæ hostis acerrimus, qui latinæ philosophiæ uelut arma instrumentumq́ue uerborum sic aut aure diligẽtissima terget, aut incude noua fabricatur, ut ob ipsius industriam iam nũc penè in isto quidem genere, uel nitore, uel copia utiamus ex pari cum Græcis. Et Hieronymus Donatus, uir nescio utrum grauior, an doctior, an etiam humanior, certè omni lepôre affluens, omni uenustate, cuius tamen ob id uereor, ne leuior cuiquã censura uideatur, quoniam me pulcherrimo carmine, sed & epistola una atq́ue altera mirè laudauit. Licet ẽm tantum boni de me ipso, qui multũ à tolerabili, nedum à perfecto absum, pudeat credere, magis tamen tanto uiro pudet nõ credere, talia de me, sic (ut apparet) ex animo affirmanti, dum nostra hæc qualiacunq́ue sunt, arriserint: floccipendo iam nũc imagines penitus, umbrasq́ue laruarum, quib. natura esse dicitur (ut sancti uiri uerbis utar) terrere paruulos, & in angulis garrire tenebrosis. Theodorus igitur Gaza, uir græcus, & ut doctis etiã uidetur eruditissimus, Aristotelis problemata uertit in Latinum. Sed in quo problemate quæritur cur homines, qui ingenio claruerunt, uel in studijs philosophiæ, uel in repub. administranda, uel in carmine pangendo, uel in artibus exercendis, melancholicos omnes fuisse uideamus, & alios ita ut etiam uitijs atræ bilis infestarentur, in eo manifestius utique (ni fallor) insigniusq́ue extitit interpretis erratũ, q̃ ut excusari iam dissimulari ue possit. Nã cùm ilic exempla subijciat Aristoteles heroum, qui laborasse dicantur atra bile, primumq́ue de Hercule agat, fuisse illum nimirum tali habitudine, signis argumẽtisq́ue colligit istiusmodi, quòd & comitialis morbus sacer ab eo sit dictus, & filios occiderit uecors, ut in Senecæ tragœdia tractatur, & anteq̃ obiret, scatentium ulcerũ

eruptione laborauerit, unde illa puto, Nessea tunica uenerit in fabulam: nam hoc quoq; uitium atræ bilis est. Ex quo etiam Lysandro Lacedæmonio proximè ante obitum genus id, inquit, ulcerũ emersit. Theodorus itaq; quod ad filios & ad ulcera Herculis attinet, ita deniq; interpretatur. Puerorũ quoq;, inquit, motio mentis idem hoc explicat, & eruptio ulcerũ, quæ mortem interdũ antecedit. Cùm sit ita græcè: καὶ ἡ περὶ τοὺς παῖδας ἔκστασις, καὶ ἡ πρὸ τῆς ἀφανίσεως αὐτοῦ ἐν τῇ ἑλκῶν ἔκφυσις γενομένη. Neq; aũt dubitem ex usu esse, anteq̃ ipsi locũ uertimus, perpendere diligentius, quid sibi illud uelit, ἐν τῇ, quod ille dissimulat, quæ'ue de præpositione, articuloq; illo abiuncto sententia elici possit. Et quidẽ ego sic arbitror legendum, corrigendumq; ἐν οἴτῃ, ut sit ad uerbũ sensus: Et in liberos suos pauor, seu ma uis dicere, mentis excessus, & ante obitũ ipsius in Oeta ulcerũ eruptio. Quòd aũt pauorem maluimus, aut mentis excessum uertere, q̃ ut iste, motionẽ mentis, quæ græcè sit ecstasis, autorem sequimur in priore, quem psalmorũ probat interpretẽ Pictauiensis Hilarius, in posteriore Hieronymũ, qui tamẽ alicubi solitariũ quoq; illud excessus, latinè pro illo ecstasis reddidit. Nam pauorem Cicero quoq; metũ definit esse mentem loco mouentem. Sed de nomine aliàs. Nunc quod instat. Profert exempla Aristoteles, per quæ manifestũ fiat, Herculẽ quoq; atra bile uexatum, sicuti dein Aiacem, Bellerophontem, cæterosq; ostendit, ut sensus, ordo, ratio, prætereaq; ueritas inexpugnabilis, & uinci nescia, nostræ prorsus interpretationi suffragentur. Quorsum enim hic de pueris mente motis in medijs agatur heroibus? aut quæ magis ætas à bile hac atra, quem furorem dicimus, q̃ puerilis abest? Quid aũt generalẽ hanc ulcerũ ante obitũ eruptionem accipit, quod neq; uerba significant Aristotelis, & planè illius proposito, uoluntatiq; contrarium? Nempe qui probare nitatur ex argumentis quibuspiam, atq; exemplis, non pueros, non quoslibet atra bile, sed heroas, maximosq; uiros inquietari. Quin illud etiam diligentius cogitandũ, facer'ne tantũ morbus, ut Aristoteles ait, an etiam Herculeus, quod de suo Theodorus adijcit, appelletur. Atqui locũ eundem malè uersum à Petro etiam Aponensi, cui cognomentũ ex re Conciliatori factũ, naturæ rerũ, ac medicinæ cõsultissimo: sed, ut tum fuere tempora, parũ linguæ utriusq; perito homine, minus equidem indigner. Is aũt errantem suo semet indicio prodit, in cõmentario quodam super hæc ipsa problemata composito. In eas enim se coniecerat angustias, ut explicare nil possit, ac stuporem, siue quod ait ipse, congelationem, quæ pueris accidat, denominari inde cogatur dicere, hoc est (ut arbitror) ab Hercule. Quod ego illi tum dedero, cùm denominatiõis istius uox quæpiam indidem pronunciabit. Sed enim Theodori causam facilè iam quiuis impulsam, prostratam, constrictã sciat, etiam si nihil adijciamus. Quin ipse credo, si reuiuisceret, & de hoc admoneretur, neutiquã pro recto defenderet, si plus uero daret q̃ studio: potius, ut in duodecim scrupis adsolet, quoniam moti semel pœniteret, concedi sibi postularet, ut calculũ reduceret. Nec autem nos hæc de eo notaremus, si non plurimi faceremus. Non enim sic demẽtis otij sumus, ut incolumi dignitate nostra, uelimus eo abuti contra recentem, nimiumq; iam triuialium nugamentorũ prouentum, contraq; ista penè dixerim mẽdicabula, & propudia garrulorum, nescio risu'ne explodenda magis, an silentio dissimulanda, quò perpetuò ignobiles inter suas ineptias delitescant. Hoc autẽ duntaxat attulimus, non quidem obstrigilandi, quod dicitur causa, sed admonendi potius studiosos, qui scribẽdi onus hoc laboriosissimũ pariter, inuidiosissimumq; susceperint, ne quid unquã de intentione remittant, neu parcant industriæ, operæq;: ne'ue indulgeant sibi, aut oneri cedant. Circumspiciant undiq;, librent, pensent, exigantq; singula,

nihilq;

nihilq́ non olfaciant, non excutiant, non examinent, non castigent etiam atque etiam, ac sub incudem sæpius reuocent. Consulantq́ interim uel minus eruditos, & tenuiorum (ut ita dixerim) uiriculas non aspernentur. Quando ita fermè comparatum est, ut in alienis erratis Lyncei simus, in nostris lippi, cæciq́, ac nō uideamus, ut Catullus ait, manticæ quod in tergo est. Sed in primis caueant hoc tamē, qui scribūt, ne dum nimis ad uota laudū properāt, cruda adhuc in publicū sua studia propellant. Illud in Theodoro mirari me fateor, quid ita scripserit in præfatiōe librorum de Animalibus Aristotelis, quibus unis præcipuè cōmendatur, adiutū sese à nullo, nec certare adeò cum cæteris interpretibus, quos, inquit, uincere nullum negotium est, cum libros eosdem Georgius Trapezuntius ante ipsum luculentè uerterit, ut uel redditis, quæ apud ueteres inuenerat, uel per se denuò fictis, excogitatisq́ uocabulis Latiam prorsus indolem referentibus, uitio factum nostro primus, opinor, iuniorū docuerit, cur ipsi minus multas, quàm Græci rerum appellationes habeamus. Hos igitur si quis libros diligenter legerit, minus profectò Gazam laudabit, penè illius uestigijs insistentē: quin si homo erit ingenuus, credo stomachabitur, sic à Theodoro dissimulatum, per quem maximè profecerat, sic habitum penè contemptui, ludibrioq́, cuius potissimū laboribus insidiabatur, nobis uerò etiam fortasse habebit gratiam, quod ista reddere suis autoritatibus contendamus. Nam quantum sibi Georgius in eo placuerit opere, uel illa de præfatione uerba significant, quibus sese libros eos Latinis ait non minus eleganteis, emendatosq́ dare, quàm apud Græcos habeantur. Sed & hoc ad se trahere Theodorus conatur, ut itē quę de mensib. gręcè ꝓdidit, ex huius potissimū, de qua loquimur, interpretationis procemio sublegūtur. At enim fuere, sicut apparet, acerbissimæ inter hos Græcos inimicitiæ, sic ut in grammatico quoq́ suo cōmentario Theodorus Georgiū uocet hunc pornoboscon, quod alentem scorta significat, alludens arbitror ad Georgium ueterem grammaticum, cui cognomentum Græci Chœroboscō dixere. Cætera porrò, quæ Theodorus hic edidit, ubi modò non repetundarū sit accusandus, sicut eruditione diligentiaq́ non carent, ita sunt, ut mihi quidem uidetur, ad examen quoddam strictius curiosiusq́ reuocanda. Nos hoc loco nec doctorum nitida nomina tentamus apud imperitorum decolorare iudicia, nec tamē dissimulare, quid in quoq́ desideremus: aut inhonoratum transire uolumus, cui ueritas patrocinetur. Vt autem habere stylū quàm maximè ingenuum, paratumq́ uolumus, ita quàm minimè accusatorium, quàm minimè licētiosum & noxium. Nec enim tam uafritiam profitemur, quàm exhibemus industriam. Quid autem nos olim de doctrina æstimauerimus, ingenio'que Theodori, græcis aliquot & latinis epigrammatis testati sumus, quorum nunc unum duntaxat, idq́ græcum, subijciemus: si quis tamen hæc quoq́, si quis captus amore, leget. Igitur sic est:

Κεῖτο μέγας ποτ' ἀγὼν γαζῆ θεοδώροιο ἀμφὶ
μούσαις τ' αὐσονίαις ἠδ' ἑλικωνιάσι.
ταῖς μὲν γὰρ γηρεῖον, ταῖς δ' αὖ θρεπτήρι' ὄφελλεν.
ἑλλὰς γὰρ τίκτε, τὸν γ' αὐσονίη δ' ἔτραφεν.
ἶσον δ' ἀμφοτέρων σοφίῃ γλώττῃ τ' ἐκέκαστο
τὸν δ' ὅτ' αὐτὸς ζῶν, ὅτ' ἄρ ἔκειτε θανὼν
ἀλλὰ καὶ ἰταλίης μεγάλῃ ὑπ' ἑλλάδι κεῖσθαι
εἵλετο, ὄφρα κλέος ξυνὸν ᾖ ἀμφοτέραις.

Ang. Polit.

Quo pacto uir idem græcè trāstulerit, quod est apud Ciceronē, Suadæ medulla, positiq; Eupolidos uersus de Pericle: tum indicatum, quibus deniq; dea Pithò latinis appellationibus censeatur. CAP. XCI.

Libellum Ciceronis aureolū de Senectute Theodorus idem Gaza non incommodè profectò, nec infeliciter uertit in græcam linguam. Sed est in eo quoque (ne quid grauius dixerim) paulò nonnunquam indiligentior. Illud interim pro argumento sit, quod ait strictim Cicero Marcū Cethegum ab Ennio Suadæ medullam dictum: uocabulum illud Suadæ medulla, μελιγηρεῖν Theodorus, quasi tu dixeris dulciloquium, interpretatur, cum Cicero idem in Bruto locum hunc Ennij, uerbáque sic ampliter exponat. Suadę medulla, inquit, Pithò quam uocant Græci, cuius effector est orator, hanc Suadam appellauit Ennius. Eius autem Cethegū medullam fuisse uult, ut quam deam in Pericli labris scripsit Eupolis sessitauisse, huius hic medullam nostrū oratorem fuisse dixerit. Hactenus in Bruto Cicero. Quo apparet utiq;, nō intellectū à Theodoro locum. Neq; enim μελίγηρειν debuerat, sed πειθοῦς μυελὸν interpretari. Neq; id pluribus tamen arguemus, quia uerborū disceptationis res non est arbitro eius, & cognitore Marco Tullio. Quoniam autē M. Tullius etiam Eupolim citat, qui deam scripserit hanc persuadendi sessitauisse in Pericli labris, quam Pitho uocet ipse: Suadā uerò Ennius, agedum (si placet) ipsos ex Eupolidos δήμοις (id enim comœdiæ nomē) uersiculos subijciamus, gratum puto futurū studiosis, si ceu spicilegium, racemationemq; faciamus, aut si tabulas ueluti quaspiam ex hoc literarum naufragio collectas, in corpus aliquod restituamus. Sunt autem quos inueniamus hi:

Κράτιστος οὗτος ἐγένετ' ἀνθρώπων λέγειν
ὁπότε παρέλθοι, ὥσπερ οἱ ἀγαθοὶ δρομεῖς
ἐκκαίδεκα ποδῶν ᾕρει λέγων τοὺς ῥήτορας.
ταχὺς λέγειν μὲν, πρὸς δέ γ' αὐτοῦ τῷ τάχει
πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐπὶ τοῖς χείλεσιν.
οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις.

Neq; autem istos Eupolidis poetæ uersus ex ipsius statim fontibus hausimus, ut cuius opera ętate interciderint, sed eorū partem ex interprete quopiam Aristidæ rhetoris accuratissimo, partem ex epistola Plinij iunioris accepimus. Quin Aristides ipse oratione, quæ pro Pericle inscribitur, comici eiusdem testimoniū aduocans, ita loquitur: μόνῳ δὲ πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐπὶ τοῖς χείλεσιν. Quam autem uocauit Ennius Suadam, puto eandē Suadelam Horatius: Sed bene, inquit, nummatum decorat Suadela, Venusq;. Neq; enim assentiā Porphyrioni, Veneris id epitheton existimanti. Nam Cicero in lib. de Oratore tertio, cum de Pericle loquatur, Lepôrem maluit nuncupare, quàm Suadam, sic inquiens: Cuius in labris ueteres Comici etiam cùm illi maledicerēt, quod tum Athenis fieri licebat, lepôrē habitasse dixerunt, tantamq; in eo uim fuisse, ut in eorū mētibus, qui audiuissent, quasi aculeos quosdam relinqueret. Cōtrà autē Quintilianus ne enunciare quidem istius deæ latinum ausus nomen, ita in decimo scribit Oratoriarū institutionum: Et quod de Pericle ueteris comœdiæ testimonium est, in hunc transferri iustissimè possit, in labris eius sedisse quandā persuadendi deam. Porrò Marcianus modò Suadā, modò Pitho nuncupat. Nos eandē in poematis Manto, Ambraq; nostris modò Suadam, modò lepôrem, uidelicet Ennium Ciceronemq; secuti.

Qui

Qui sint apud Liuium Causarij. CAP. XCII.

Liuius in septimo ab Vrbe condita: Tertius, inquit, exercitus ex causarijs, senioribusq; à T. Quintio scribatur, qui urbi, mœnibusq; præsidio sit. Causarij qui sint, nō temerè qui tibi explicet inuenias. Sed id ex uerbis tamen Vlpiani iureconsulti lib. 6. ad edictū facilè colliges. Ea sunt in tertio scripta Digestorū uolumine, quo titulo de his agitur, qui notantur infamia. Verba ita sunt: Ignominiæ causa missum, hoc ideo adiectū est, quoniā multa genera sunt missionū. Est honesta, quæ emeritis stipendijs, uel antè ab Imperatore indulgetur: & causaria, quæ propter ualetudinem laboribus militiæ soluit. Ex quibus uerbis ratiocinari possumus, causarios propriè dici, milites ualetudinis causa missos.

Vindicata Iustiniani principis præfatio quæpiam à uitijs, mendisq; aliquot. CAP. XCIII.

PVdet mè seculi nonnunq; istius, in quo sum natus, indocti nimis, & arrogantis, uersantem animo identidem quæ monstra rerum uerborūq; libros etiam ipsos legum, quibus regimur, occupauerint. Sicuti quod nuper dubiū ridens, an stomachans, adnotabam in epistola Iustiniani, quæ posita est ante Digestorū libros, Theophilo, Dorotheo, Theodoro, Isidoro, & Anatolio, & Thalleleo, & Cratino uiris illustribus, antecessoribus, & Salaminio uiro disertissimo scripta. Nam cum doceat illic Imperator anni quarti studiosos græco uocabulo lytas appellatos, & item quinti prolytas, ut in Pandectis extat illis archetypis, cuncta nunc habent exemplaria hircos in priore, coloritas in posteriore loco, nihili uocabula, sed quæ tamē ab Accursio pro maximè idoneis enarrentur. Quin primi anni auditores, non dispondij (quod uulgò) sed dupondij, sicut in archetypis inuenio tam friuolo, ut idē ait, quàm ridiculo cognomine appellabantur. Sed & in eadem epistolá (ut in transcursu quoq; ostēdam) desiderantur uerbá de sexta Iliados Rhapsodia; cùm Glaucum & Diomedem nominat Imperator inter se dissimilia permutantes. Etenim post id uerbū sequi statim debet hic Homeri uersus, si archetypo credimus:

Χρύσεα χαλκείων ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων:

Lepidum Seueriani cōmentum de Lunæ factura, & Solis: deq; menstruis diebus, & annuis. CAP. XCIIII.

PErcurrimus aliquando ego & Picus hic Mirandula, nunq; satis homo laudatus, subcisiuis horis antiquos enarratores instrumenti sacri ueteris, Græcos maximè, Diodorū, Philonem, Aquilam, Origenem, Basilium, Didymū, Isidorū, Apollinarem, Seuerianum, alios id genus complureis, quorum ille, sicutiq; Latinorū, sentētias omneis; quàm diligētissimè cum Iudæorū & Chaldæorū interpretum conferens opinionibus, nihil non euentilat, & pensiculat: unde modò aut ueritas elici, aut obscuritas tolli, aut roborari fides, aut refelli possit impietas. Sed quod apud Seuerianum superioribus diebus autorem luculentū memini nos legere, uisum est haud indignū, quod in hunc acciperetur gregem. Solem factū à Deo primitus, & lunam legifer Hebræus prodit; quarta mox ut orbem inchoauerat die, qui tamen, quoniam alterum diei, nocti alteram præfecisset, etiam illū in Orientis credi potest, hanc in Occidentis posuisse confinio. Nec autem debuit (quemadmodùm quidam hic opinatur) sic à principio statim lunam fingere Deus, ut detrimento affecta, ut decerpta, ut gracilescēs, ut discriminata, ut inanis, ut diluta, ut exhausta foret lumine, qualē nunc esse eam uel nascentem, uel intermenstruam, uel senescentē, uel in coitu, uel in ipso quoq;

deliquio uidemus. Quin orbe pleno potius, integroq; circulatã, nõ gibbosa, non prætumida, nõ sinuata, non corniculans, non diuidua, nõ silens. Etenim ista dein multiformitas temporũ erat, & noctium & dierum uelut interuallaris & discrimi natrix futura. Quocirca edito recens, & matutinos ingrediẽte carceres sole, luna prorsus è regione metam finitoris radebat occiduam, munifex tum primũ orbis, & in suo quasi dixerim tyrocinio. Sed ut ad Occidẽtem sol ipse circumactus est, etiam inuicem peruecta luna suo curriculo est ad Orientis collimitium. Sic igitur audientes dicto dici pariter præfuerunt, noctiq;. Cur aũt non se tum potius quartæ lunæ facies exhibuerit, quota est edita die? quoniam summũ, inquit, luna quarta tenere Occidentis limitem nequiuisset. Ita rotundata specie, plenoq; prorsus ore quintamdecimã pro quarta exhibẽs, undecim sibi dies uelut arrogauerat, ac totidem planè diebus luna solem natura præuertitur. Ex quo fit, ut soli etiam iure dies illos xi. luna quasi bona fide restituat. Nam cũ sit undetriginta & semissis dierũ menstruus lunæ calculus, dissultat hinc annarius duodecim mensiũ numerus è dieb. omnino CCCLIIII. Quę summa undecim sibi alios agglutinans, quos à primordio luna sicut auctarium præsumpserat, annum constituet hunc solarem CCC & LXV. Tantũ Seuerianus: lepidiore tamẽ, puto, & ueriore cõmento, quo etiam crescere in immensum possit fabularis illa de Arcadũ uetustate superlatio, qui proseleni, quod est ante lunares, appellati, si fuerit inconfesso, diebus esse undecim lunam, non tam mundo ipso, & initiali quoq; die maiusculam.

Græcum elegans adagium super xenijs, Digestorum exemplaribus restitutum. CAP. XCV.

Libet in gratiam iureconsultorũ restituere græcum quoq; prouerbium, sublatum planè de ipsorũ libris, sed integrũ adhuc in Archetypo, sicut in epistola quapiam diui Seueri, & imperatoris Antonini reperitur, ea citatur ab Vlpiano in primo de Offic. proconsulis: eodemq; titulo ponitur in Digestorũ lib. I. Verba sunt hæc epistolæ: Quæ quoniam elegantissima, & plena bonæ frugis, ediscenda ijs censeo, qui rempub. gesturi. Quantũ, inquit, ad xenia pertinet, audi quid sentimus. Græcũ prouerbiũ est, ὄτε πάντα, ὄτε πάντοτε, ὄτε παρὰ πάντων. Nam ualde inhumanũ est, à nemine accipere, sed passim uilissimum est, & per omnia auarissimũ. Sic illi. Porrò græca uerba possis ad hunc interpretari modum: Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus.

Quanta in muribus salacitas, & Aeliani uerborũ interpretamentũ: atq; inibi locus apud Martialem correctus, & enarratus. CAP. XCVI.

IN 7. epigrammatôn uulgatis quidem codicibus ita est apud Martialẽ:
Nam cùm me uitam, cùm me tua lumina dicis.
Sed enim uetustissimi quique sic habent:
Nam cùm me murem, tu cùm mea lumina dicis.

Quod tamen à nullo est hactenus animaduersum, aut emendatũ. Quæri uerò potest, quo intellectu puella blandiens amatori murem eum uocet: an eodem, quo etiam passerculũ solet: quia mures quoq; perhibentur salacissimi, sicuti scriptum inuenio libro Aeliani duodecimo, de Animaliũ proprietate, uerbis ad hanc sententiam: Ferunt aũt mures (inquit) salacissimos esse, testemq; adducunt Cratinũ scilicet in Fugitiuis: Age nunc tibi de sereno aduersus mollitiem muris fulgurabo Xenophontis. Sed enim fœminam quoq; murem narrãt ad ueneria esse prærabidam. Rursumq; apud Epicratem in choro, Fabula enim hęc Epicratis est: Postremò subijt me detestabilis lena, deierans per puellam, per Dianam, per Persephattam, esse uitulam, esse uirginem, esse puellam indomitam. At illa cauus erat

murinus

murinus. Superiectione eam salacissimam dicere uoluit, cùm cauum prorsus murinum uocitauit. Et Philemon: Mus albus, cùm quis eam: Sed pudet fari, Clamauit adeò statim detestanda lena, ut sæpe latere non est. Hactenus Aelianus, autoritatibus etiam magni nominis comicorum succenturiatus.

Automaton legendum in Suetonio, quod nunc uulgò aut ornatum: quidq; ea uoce significetur. CAP. XCVII.

Locus apud Suetonium in Claudio ita perperàm legitur in plerisq; uoluminibus: Si aut ornatũ, aut pegma, uel quid tale aliud parum cessisset: cùm ueri integriq; sic habeant codices: Si automaton, uel pegma. Inspice uel Bononiæ librum ex diui Dominici, uel item alterũ Florentię ex diui Marci bibliotheca, quam gens Medica publicauit, ueterem utrunq;. Sed & utroq; uetustiorẽ, quem nunc ipsi domesticũ possidemus, ut taceam compluréis alios, ne fortassis ambitiosior, & nimius citandis testimonijs deprehẽdar, ubiq; hanc nimirũ posteriorem scripturam inuenies. Apparet ergo automata appellari solita, quæ ita mechanici fabricabantur, ut sua sponte efficere quippiã, uelut ignara causa uiderentur. Qualia nunc aut horologia sunt, aut uersatiles quæpiam machinæ, in quibus imagunculas occulta ui cursitantes, ludibundasq; mitramur. Quales etiam uel fontes, uel ignes ipsi quodam artificioso temperamento, speciéq; noua, certis interuallis aquas, flammas' ue iaculantes. Automaton enĩ uelut ultroneũ, & spontale possumus latinè interpretari. Sic Homerus in 2. Rhapsodia uenisse ad dapem Menelaum dicit automaton, sponte sua significans, nõ cuiuspiam uocatu, quasi à semet impulsum. Sicut Eustathius quoq; exponit, qui deinde ait à iunioribus αὐτόματα uocari, quę forte quadam fiant, quasi μάτην, hoc est temere, καὶ ὡς ἔτυχε. Et paulo pòst idem sic addit propemodum: Talis aũt sententia etiã illa mechanicorũ nominauit automata. Cæterùm philosophus Heron in Pneumaticis, aquã exprimi ait in sublime automaton: id est, spontalẽ, de sphæra concaua, quam describit: sicuti cornicem quoq; confingit, quæ se ad auiculas itidem fictas conuertat αὐτομάτως. Quin ædiculam quoq; docet cõstruere, cuius accenso igni fores item αὐτομάτως, id est, sponte aperiantur, extincto cludantur, ut omnia quo diximus intellectu sint audienda.

Persii locus, & item Senecæ declarati: deq; manumittendis festuca seruis, & circumactu. CAP. XCVIII.

Persius in Satyra sexta sic ait:

Non in festuca lictor quem iactat ineptus.

Vbi poeta diligentissimus manumissum hominẽ ex uetere cõsuetudine significauit. Est enim à Plutarcho traditũ in libello de ijs qui sero puniuntur à Deo, morẽ fuisse Romanis, ubi quempiã manumitterẽt, ut eius corpori tenuem festucã inijcerent. Ex quo illud apud Plautũ in Milite: Quid ea ingenua, an festuca facta? serua an libera est? Quoniam aũt & circumagebantur, qui libertatem nanciscebantur, fortasse ut ostenderetur licere iam ipsis pro suo arbitrio quorsum uellent moueri, quod & suprà dixerat Persius:

Verterit hunc dominus, momento turbinis exit

Marcus Dama: & à prætore plerunq; uindicta liberabantur: propterea & iactat inquit, & lictor. Nam lictores seni prætorib. apparebant. Circumagi autẽ solitos, qui manumitterentur, etiam Seneca docet in octaua primi libri ad Lucilium epistola: Philosophię, inquit, seruias oportet, ut tibi cõtingat uera libertas. Nõ differtur in diem: qui se illi subiecit & tradidit, statim circumagitur. Hoc enĩ ipsum philosophiæ seruire, libertas est. Circumagitur, hoc est, manumittitur, liberaturq;.

Cur muri partem disiicere, quod ait Suetonius, Hieronicæ soliti. CAP. XCIX.

SVetonius in Nerone: Reuersus, inquit, è Græcia Neapolin, quòd in ea primùm artē protulerat, albis equis introijt, disiecta parte muri, ut mos Hieronicarum est. Ita ille. Nemini aũt est dubium, sacrorum certaminum uictores, Hieronicas appellari. Sed moris istius causam tantum adhuc inuenio apud Plutarchum, libro Symposiacôn 2. in hanc sententiam; Quòd aũt, inquit, uictoribus curru uehentibus permissum, partē muri diuidere, atq; deijcere, hunc sanè habet intellectũ, nõ magnopere ciuitati muro opus esse, uiros habenti, qui pugnare possint, & uincere.

Quæ sint apud Maronem silentia lunæ, quæ'ue tacita uirgo apud Horatiũ: superq; ijs Seruiana & Acroniana refutatæ sentẽtiæ. CAP. C.

VErgilius Aeneidos secundo:

— Tacitæ, inquit, per amica silentia lunæ.

Seruius igitur. Sciendũ autem est, ait, septima luna captam esse Troiã: cuius simulachrũ apud Argos est constitutũ. Hinc est quod dicit: Oblati per lunam. Et alibi: Per cæcam noctē tacitæ lunæ. aut more poetico noctem significat, aut physica ratione dixit. Nam circuli septem sunt, Saturni, Iouis, Martis, Solis, Veneris, Mercurij, Lunæ. Et primus, hoc est Saturni, uehemẽter sonat, reliqui secundũ ordinem minus. Sicut audiuimus in cithara, cuius ultima chorda minus sonat. Hactenus Seruius. Libenter igitur ab eo quæsierim, cur amica luna latere, ac fallere conantibus, aut num lunam quoq; silentem apud M. Catonē, & item apud Pliniũ ad eandem referat harmoniam planetarũ. Quòd aũt citharæ ultimam chordam sonare ait minus, hoc ita deniq; procedet, si ultimam nõ iam pro ima, sed pro summa capiat, quæ græcè hypate uocaĩ, unde grauior excitaĩ sonus. Sicuti ab extima altera, & tenuissima, quam equidem libẽtius ultimam dixerim, acuta uox profertur, quę plus sonare ob id uidetur, quia prorsum tenditur, ut in libro de Musica secundo scribere ait Theophrastũ Porphyrius in cõmentarijs illis quos in harmonica Ptolemæi scriptos reliquit. Sicuti grauis ob id, inquit, minus auditur, quia circà diffunditur. Quòd aũt & apud Macrobiũ legimus, & itē apud alios, Saturni orbem, cuius conuersio sit cõcitatior, edere acutissimũ sonum, minimè hoc arbitror à Platone uel in Timæo, uel in Rep. probabitur, qui tardissimũ scribit esse Saturni orbem, quanq; hoc fortasse ad longiorem sui cursus ambitum referetur. Sed Aristoteles certè in libro 2. de Cœlo, tardiores ob id ait esse superiores orbes, quòd impetu stelliferi octaui orbis, magis retardentur. Vt ergo uel Alexandri, uel Simplicij, uel item iuniorũ de eo opinionē prætermittã, si uerã planè Macrobij sententiã uis colligere, ad cursum referas diurnũ, qui sine dubio celerrimus in supremis, & cõcitatissimus inuenietur. Sed nos hac ablegata cõmentitia (ut arbitror) Seruij, minimeq; necessaria subtilitate, potius accipimus Tacitę lunæ silẽtia, lunã ipsam, quã uocant silẽtē, hoc est, minimè tum quidem lucentē; ut latere insidiæ magis possent, pulchra nimirũ, & eleganti translatione ab aurib. ad oculos. Nam sicuti silentio nihil auditur, ita nihil tenebris cernitur. Plinius igitur lib. Nat. hist. 16. Diem, inquit, coitus lunæ ab alijs silẽtis lunæ, ab alijs interluniũ appellari. Tum idē lib. duodeuigesimo: Et hoc, ait, silẽte luna seri iubẽt. M. Cato etiã in lib. de Re rust. Nũc stercus euehi luna silẽti, nũc item silẽte luna ficos, oleas, mala, pyros, inseri. Postremò etiã prata primo uere iubet eadē luna silẽte stercorari. Ridiculũ aũt fuerit aut hęc Catoniana Plinianaq; referre ad siderũ musicã, aut in uetustissima, usuq; receptissima locutiõe desiderare istiusmodi ambages.

Equidem lunam hic silentem, ut dixi, pro minimè tum lucente acceperim, quod fuerat tempus Græcis obseruandum. Neq; ita tamen interpretor, ut ad uiuum resecem, atq; ipsum deniq; lunæ coitum planè intelligam, cùm nox tota tenebricosa: nam hoc utiq; refellitur, quoniam poeta mox ait: Oblati per lunam. Nondum igitur luna lucebat, cùm illi à Tenedo sub uesperam nauigabant. Sed lucere tum cœpit, cum iam urbem occupauerant. Nō igitur aut sera fuerit, aut pernox luna, tum nec lunæ quidem omnino coitus, sed tempus arbitror potius, quàm diu illa non luceret. Etenim plura sæpe, quàm uideatur, uox apud poetas aliqua complectitur. Ob hoc igitur illud in nostra Rustico:

Quidq; silens moneat, quidq; intermenstrua Phœbe.

Nec absurdè tamen præter epitheti rationē temporariam, lunæ acceperis amica silētia, quoniam in auspicijs quoq; silentium uocari Cicero scribit, quod omni uitio caret. Iam apud Acronem quàm pulchrū, quàm ingeniosum, qui enarrans Horatij locum libro Carminum secundo:

—Dum Capitolium
Scandet cum tacita uirgine pontifex.

Tacitam uirginem intellexit, quasi claram sacerdotij nobilitate: & ut hoc ineptis persuadeat, autoritate etiā abutitur Maronis, qui dixerit: Tacitæ per amica silentia lunæ. Ceu si tacita luna sit hic etiā pro clara accipienda. Videlicet non & apud Dionysium saltem Romanæ historiæ autorem, & apud Plutarchum, aliosq; permultos Acro legerat ignorari prorsus ab omnibus, quib. deniq; uel sacris, uel simulachris Vestales uirgines tuendis præforēt, ut ob hoc ipsum, quod præstabat silentiū, Tacita uocetur, Troianam soli cui fas uidisse Mineruam.

SEd ut hic liber, quanq; sic quoq; nimis longus, aliqua tamen ueluti Coronide cumuletur, & nihil sit omnino inrepercussum, scire lectorē uolumus, posteaquam de magno quasi populo, iam tum anno superiore, Centuriam hanc unam, sicuti nunc est, nisi tantū pauculis subinde (ut fit) interspersis flosculis adornaueramus, et spectandam publicè amicis aliquot exhibueramus, emanasse in uulgus fabulam, non satis certo autore: quæ susurris aures istiusmodi compleuerit. Nihil est mirum, si quędam noua & insignia uel antè dictauerit Politianus, uel nunc referre in literas incipiat: Olim iam isthæc omnia diligentissimè perscripta à Nicolao Perotto, qui fuerit Sipontinus pontifex, in eo maximè libro, cui titulum fecisset Copiæ cornu. Nam quoniā plurimū autoritate (sic enim quicunq; illi aiebāt) apud Vrbinatem ducem, cui dicatus is liber, Medices suus Laurentius & gratia ualet, per eum uidelicet operis istius, & quidem archetypi facta est Politiano potestas. Ergo ut hunc semel inuncauit librū, uelut instar quoddam uirgulæ diuinæ; publicam prorsus materiam priuati iuris facit, & ut alter Aesopi gracculus aliena superbit pluma. De his itaq; per aliquot iam cōciliabula iactatis, euentilatisq; rumusculis, cū mihi nescio quid, ut est officiosissimus homo, Robertus noster Saluiatus renuntiasset, non literarum modò, sed literatorum quoq; omnium uelut alba linea magnus amator, agnoui statim inuidiæ mores, quę dum cui nocere molitur, in omnia sese uertit, & ut ille apud Licentium Proteus:

Spumat aper, fluit unda, fremit leo, sibilat anguis.

At enim quòd ad ipsius ictus occalluerā, non sum propterea studijs iratus meis, tantū laboris tali mercede rependētibus, nec ipse me damnaui, q; nō hanc teterrimā pestē desidia magis placassem: nec, ut nōnulli forsitā cupiebāt, cōcerpsi librū, sed eum potius seposui paululum, & omissa in præsens edendi cura, tantumq; fulcis uelut

cis uelut intercisiuis ita librum nonnunquam ficut hortum rigans, pleniorem tamen cogitatum uelut à filiquis ad panes, hoc est, à ludicris ad philosophiæ feria transtuli. Sic igitur uersare altiora quæpiam animo studia, & operæ grauioris instituí, quæ suo & ipsa tempore (si lecta potenter erit res) in publicam utilitatem, quò magis argutatóribus istis oculi doleant, apparebunt. Etenim ego tenera adhuc ætate, sub duobus excellentissimis hominibus, Marsilio Ficino Florentino, cuius longè felicior, quàm Thracensis Orphei cithara uerã (ni fallor) Euridicen, hoc est, amplissimi iudicij Platonicam sapientiam, reuocauit ab inferis, & Argyropilo Byzantio Peripateticorum sui temporis lõgè clarissimo, dabam quidem philosophiæ utriq; operam, sed non admodũ assiduam, uidelicet ad Homeri poetæ blandimenta natura, & ætate procliuior, quem tum latinè quoq; miro, ut adulescens, ardore, miro studio uersibus interpretabar. Postea uerò rebus alijs, negotijsq; prementibus, sic ego nonnunq̃ de philosophia, quasi de Nilo canes, bibi, fugiq;, donec reuersus est in hanc urbem maximè Laurentij Medicis cùm beneuolentia, tum uirtutis & ingenij similitudine allectus, princeps hic nobilissimus Ioannes Picus Mirandula, uir unus, an heros potius omnibus fortunæ, corporis, animiq; dotibus cumulatissimus, utpote forma penè diuina iuuenis, & eminenti corporis maiestate, perspicacissimo ingenio, memoria singulari, studio infatigabili, tum luculenta, uberiq; facũdia, dubium uerò iudicio mirabilior, an moribus. Iam idem totius philosophiæ consultissimus, etiamq; uaria linguarũ literatura, & omnibus honestis artibus supra ueri fidem munitus atq; instructus. Deniq; ut semel complectar, nullo non præconio maior. Is igitur cõtinuò me, cum quo partiri curas dulcissimas, & nugari suauiter interdũ solet, & quẽ sibi studiorũ propè assiduũ comitem (qui summus honor) adlegit: is me instituit ad philosophiã, non ut antea somniculosis, sed uegetis, uigilantibusq; oculis explorandã, quasi quòdam suæ uocis animare classico. Quocirca talem ego illum, tantumq; uel autorem nactus, uel ducẽ, neutiquã occasioni defui, quin occurri potius, & arripui, sic ut assiduò propemodũ summorũ tractatu autorũ, uelut attrito crebrius silice paucùlas saltẽ ueri scintillas uidear excudisse, tantũq; flammæ rapuisse fomitibus, ut in nocte cæca, & illuni iamiam mihi aliquid, pfectò fulgoris sublucescat. Sed ecce tibi interim, dum totus in hoc ego, repentè Cornu istud in uulgus. Fit cõcursus. Est in manibus. Effunditur. Excutitur. Quid multa? Calumnia me liberat. Vidisses continuò nonnullorũ uultus lugubre quiddã tacentes, et quod antea nunquã soliti nescio tum quo pacto (sicut ille apud Platonẽ Trasimachus) erubescentes. Sed isti quidẽ Cornu, quanq̃ certè non uacuo, quid inesse tamẽ uiderim, non est huius temporis iudiciũ. Tantũ constiterit in præsentiarũ non idem spectasse me, quod eius uoluminis autorẽ, nec par utriq; destinatumq;, præstitutumq; fastigiũ. Quòd sicubi locos eosdẽ pro re nata forte uterq; tractauimus (id aũt incidere alicubi fuit necesse) crassior tamen inter nos, q̃ inter Piramũ, Thisbenq; paries. Argumento sit interim uel illa Iuuen. Cotytto, quæ tamen apud ipsum Cocytos est, de qua tanq̃ de paupere regno cũ Domitio digladiat̃: uel ara item Martialis frequens cornibus, uel philyra, uel si quid aliud istiusmodi, quod optes cũ meis manipularibus, accẽsisq; cõmittere. Quin illud euenit, ut hoc ipso, quo Miscellanea cessabant, interuallo, centũ quędam adnotationes doctæ me hercules (quis enim neget?) & laboriosæ ab homine amicissimo nobis, nec huius ignaro propositi, tũ bene etiã literato, nõ sine beneuola, grataq; nostri mentiõe publicarẽtur. In queis unũ casu, credo, uel alterũ pari fermè atq; apud nos argumẽto, compluscula certè germana illorũ propemodũ, quę uel cum fastos Nasonis abhinc nouenniũ fermè
uel

uel postea cùm Flacci Satyras interpretabamur, quanta norunt omnes frequentia, publico auditorio dictaueramus. Persanctè (si sit opus) deierem, tenens aram, cogitasse me statim, si non de meo, certè de communi iure concedere amico penitus, nec aliquid ex eis agnoscere, quorum sibi ille titulum haud, opinor, uindicauisset. Non enim sic fastu turgeo, sic mihi ipse faueo, ut uideri uelim tam docti hominis in aliquo doctor, ne mihi illud in os iaciatur, sus Mineruam. Sed quoniã sic ea se principem demum reperisse narrabat, ut ignorata prorsus (ita, credo, putauit) & inenarrata ad eam diem cæteris asseueraret, coactus fateor sum, quod & ipse pro ea quam profitetur, humanitate facilè patietur, simpliciter, ingenuè que professionem meam suspicionibus istis communis ignorantiæ absoluere. Nam sicut haberi iure uel inciuilis possim, uel arrogans, si nõ ei quoq;, qui tam sit & diligens, & eruditus, domi & ista, & meliora nasci putem (quandoquidem medio posuit Deus omnia campo) sic è diuerso patrocinium famæ deserere non solùm dissoluti, sed etiã (ni fallor) in semetipsum penè crudelis uideri possit. Et pereant, Donatus aiebat, qui ante nos nostra dixerunt. Nos ei prospera, fausta' que precamur, & cupimus, qui nostra post nos aut inuenit, aut certe dixit. Tantum rogamus, ne pigeat in eorum consortium, quæ tantò antè tam multi sub nobis exceperunt, & in quibus pro uirili parte laborauimus, etiam nos sicuti partiariò admittere, ne non amicorum sint (quod ait Euripides) cuncta cõmunia.

MISCELLANEORVM FINIS.

ANGELVS POLITIANVS ANDREAE MAGNANIMO SVO S.

FFLAGITARI scribis istic ab ijs qui libros excudunt formis, Herodianum meum. Meum enim iure appello, quem quasi latinitate donauerim. Tum rogas codicem tibi ipsum tuum remittam aliquando, nostra (quòd illos cupere ais) manu emendatum. Remitto, sed (ut uerum fatear) leniter potius, quàm seuerè castigatũ: sic autẽ, ut nostra errata plura in eo, quàm librarij deprehendas. Crediderim tamen stylo ipsi certè meo, hoc est, interpretis, plus aliquanto ueniæ deberi, quàm autoris. Quoniam meliusculè respondent ferè, quæ scribas, ut sit liber quasi cursus, quàm quæ uertas, ubi nihil extra præscriptum. Accedit & illud, quòd hoc mihi munus interpretandi quasi leuioris operæ fuit, utpote qui diebus pauculis dictauerim sic deambulans. Itaq; tantũ abest, ut mihi inde laudem petam, ut etiam abundè pulchrũ fore putem, si uitauero grauiorem culpam. Quare cùm amicis reliquis, tum tibi in primis, omnem huius operis defensionem, non remitto solũ, sed etiam propè interdico, uosq; integros ad alia reseruo, quæ pòst edentur. Sed quanq; plurimi sunt apud uos, qui mihi etiã plus nimio fauent, unus tamen es tu Andrea Magnanime, cognomẽto isto tuo gentilitio dignissime, quem equidẽ faciam plurimi, cùm quòd ex bonis ortus, & opibus flores, & honoribus, tum uel maximè, quòd ingenio es elegantissimo, moribus suauissimis, gratia quadam (quicquid agis, quicquid loqueris, imò etiam si nihil agis, nihilq; loqueris) singulari, ac uultu deniq; ipso (quod dicitur) homines deuincis. Itaq; nihil quenq; metuo, ubi tu mihi studeas. Nunquã enim malè de Politiano sentiet, qui placere eum Magnanimo intelliget. Vnum tantũ est, quod à te nunc contendo, cures pro reliqua in nostris rebus diligentia, ut quàm minimũ quasi degenerent ab origine, quæ mox uolumina formabuntur: utque ne illæ ipsæ quidem adnotatiũculæ omittantur, quas marginibus adscripsimus. Inter eas uerò, etiã locos puto treis, quatuor' ue ad summũ reperies, ubi fuit excusatione utendũ, corrupti apud Græcos exemplaris. Ad hæc uerò facilè procuranda, obeũdaq; magis idoneum habere, magisq; ex usu tuo neminem possis, quàm Alexandrum Sartium ciuem tuũ, literatum hominem, nostriq; studiosum, tum (quod ego in hac re primũ puto) neutiquam in amici negotio dormitantẽ. Vale. In rusculo Fesulano, Pridie Nonas Maias, Anno salutis, M.CCCCXCIIII.

ANGELI POLITIANI AD INNOCENTIVM VIII. PONTIFICEM MAXIMVM, PRAEFATIO in Herodiani historiam, è Græco in Latinum conuersam.

VM Romæ abhinc triennium fermè in comitatu essem Florentinæ legationis, quæ tibi, sancte pater Innocenti, pontifex maxime, ad supremæ istius dignitatis fastigiũ nuper euecto gratulatũ aduenerat, memini abs te mihi magna celebritate curam delegari, uertendi in latinam orationem Romanorũ principum res gestas, si quæ adhuc inter Græcorum monumenta, nostris intactæ hominibus reperirentur. Quare cùm cœlestis animi tui iudicio, non plus mihi honoris additum, quàm oneris iniunctum animaduerterẽ, ut primùm Florentiam sum reuersus, altissima solicitudine circunspicere cœpi, quem potissimũ ex omni Grecorũ copia interpretandũ susciperem. Occurrit autẽ in primis Herodianus excellens rerũ scriptor, & qui diu in Palatina

Palatina uersatus aula, affectæq; iam ætatis, historiam de suis temporibus componere aggressus, neq; eloquentiæ caruerit laudibus, & fidem tamē in primis, libertatemq; retinuerit. Hoc ubi opus à nobis, neq; multo sanè negotio, neque inuita (ut arbitror) Minerua elucubratum est: ea mox tempora inciderūt, quibus & nostra impedirentur studia, & quæ plurimùm ualet in scribendo, omnis propemodum alacritas excuteretur. Postea uerò quàm pro tua prouidētia & pacem Italiæ cupienti reddidisti, & cum patrono meo Laurentio Medice, amplissimę quidem fortunæ, sed amplioris ingenij, prudentiæq; uiro, priuatim affinitatem cōtraxisti, cessit uidelicet ille quasi nimbus, suaq; mundo reddita serenitas est: sicut nos iam ipsos colligamus, atq; ut grauati pluuia flores, peneq; decidui, ad nouæ lucis radios erigamur. Ergo & uetera edere in publicum, & noua procudere iam libet, unde aliqua modò uel tuo sacratissimo nomini celebritas, uel studiosis etiam hominibus utilitas pariatur. Cæterùm Herodianum hunc nostrum, donec maiora tibi, ac fortasse meliora parturimus, ueluti præludium aliquod ueri iustiq; laboris læta, rogamus, fronte excipias, summe pontifex: magnam in eo negotiorum personarumq; uarietatem, multam rerū nouitatē deprehensurus, crebraq; in utramq; partem fortunę ceu uacillantis exempla, consiliaq; admirabilia, & consiliorū inopinatos euentus, grauesq; pro tempore sentētias, & plenam ubiq; dignitatis, plenam suauitatis orationē, copiosam uidelicet quandam ad instruendos mores suppellectilem, & ceu speculum humanitatis, in quod inspicere omnis uita, unde ea capere atq; haurire documēta queat, per quæ uel publicis, uel priuatis rationibus consulatur. Quæ sanè nostræ fuerunt partes, tentauimus profectò, utinamq; effecerimus, uti omnia ex fide responderent: ne inepta peregrinitas, ne græculæ usq; figuræ, nisi si quæ iam pro receptis habentur, latinam quasi pollueret castitatem, ut eadem propemodum esset linguæ utriusq; perspicuitas, eædemq; munditiæ, idem utrobique sensus, atq; indoles: nulla uocum morositas, nulla anxietas. Tu quando nobis aliquod ceu signum ex arce ista tui pontificatus ad bene sperandū sustulisti, perge, obsecro, sanctissime pater, perge, inquam, fouere, atq; illustrare bonas artes, quę sese pedibus istis sanctissimis aduoluunt supplices, numen que tuum aduersus rudem inscitiam, tetramq; barbariē implorant: ut à quo pax Italiæ, atq; adeò terrarum orbi restituta est, etiam ab eodem pacis alumnæ literæ, ab iniuria scilicet, atq; indignitate uindicentur.

Ang. Polit.

HERODIANI HISTORIAE DE IMPERIO POST MARCVM, VEL DE SVIS TEMporibus, Liber primus.

ANGELO POLITIANO INTERPRETE.

VI res antiquas posteris prodiderūt, ueteremq; historiæ memoriam renouare literis studuerunt, ei magna ex parte, dum famam eruditionis affectant, nomenq; suum conantur ab iniuria obliuiōis asserere, minus sane multam in ueri peruestigatione, quàm in exornanda cōponendaq; oratiōe industriam posuerūt: rati scilicet, neq; si quid in rebus à suo seculo remotissimis falsi proderetur, posse refelli: & se tamē suauitate narrationis amplissimū laboris, ingenijq; sui fructū percepturos. Alij uerò priuatis inimicitijs, tyrannorumq; odio prouecti, aut in laudes principum, ciuitatum, priuatorumq; hominum immodicis assentatiōibus effusi, tenues per se res, atq; humiles, scribendi tamen artificio longè supra ueri fidem sustulerunt. Ego uerò contrà, non quidem acceptā ab alijs, aut incognitam, aut testibus egentem historiam, sed eorum qui legent, sensibus adhuc memoriæq; inhærentem, summa uel fide, uel diligentia collectam, conscribendā suscepi: sperans haud iniucundam fore posteritati, earum rerum notitiam, quæ multę sanè atq; magnæ, haud ita longo tempore acciderunt. Nam si quis ab Augusto principe omnē ætatem complectatur animo, cùm scilicet Romanorum potētia ad unius est arbitriū deuoluta, ne annis quidem illis circiter ducentis (tot enim fermè ad Marci tēpora numerantur) aut imperiorū tam diuersas successiones reperiet, aut bellorū uel ciuilium, uel externorum tam uarios casus atq; euentus, in tot excitas gentes, tot urbes nostras, barbarasq; expugnatas, præterea terræmotus & pestilentias, uitas quoq; principum & tyrannorū adeò nouas, atq; inauditas, ut nulla ijs apud ueteres consimilia exempla, aut certè q̄ paucissima inueniantur: quorū alij diuturnā, alij breuem potentiam obtinuerunt, nōnulli autē uixdum inito honore, imperatoresq; duntaxat appellati, eodem illo, quo susceperant die, imperiū amiserunt. Nam cùm sexaginta annis plures q̄ pro tempore principes urbs Roma pertulerit, factum ex eo est, uti multæ sanè, uariæq; res, atq; admiratione dignæ exorirentur: quippe ętate prouecti principes, utpote rerum negotiorumq; periti, diligentius sese, suosq; regebant: contrà adulescentes molliter atque indulgenter habiti, noua scilicet permulta designabant. Quo factum est, ut dispari ætate atq; licentia, disparia quoq; studia, moresq; sequerentur. Hęc quemadmodum gesta sint, temporum ipsorum atq; principum seruato ordine, perscribemus.

IMperator Marcus filias quidem suscepit cōplures, mares autem duos: horum alter natu minor adulescentulus admodū fato est functus: Verissimo nomen fuit. Alterum uerò, Cōmodum nomine, magna diligentia, curaq; pater educauit, accitis undiq; uiris doctrina claris, maximaq; proposita mercede, uti mores pro se quisq; filij, ingeniumq; excolerent. Filias porrò cùm adoleuissent, optimis ex ordine senatorio uiris collocauit. Neq; enim qui longam generis seriem præferrent, aut qui opes nimias ostentarēt, sed qui morū probitate, atq; modestia, uitæq; innocentia præcellerent, eos sibi generos deligendos putabat. Hęc enim sola animi bona certa esse, stabiliaq; ducebat. Virtutem nullam nō magnopere exercuit. Adeò literarum antiquitatis studiosus, ut nemini sit in eo genere Gręcorum Romanorumq;

manorumq́ secundus. Argumenta sunt permulta, quæ ab illo dicta atq; conscripta, ad nos usq; peruenerunt. Adeò uerò ciuilem sese, & cōmodum omnib. principem præstabat, ut adeuntiū cuiuis dextram placidè daret, neminemq́ à suis custodibus prohiberi aditu pateretur, solusq́; Imperatorū sapientiæ studiū non uerbis, aut decretorū scientia, sed grauitate morū, uitæq́; continentia usurpauit. Quo factum est, ut magnū sapientium uirorū prouentum ętas illa extulerit. Solēt enim plerunq; homines uitam principis æmulari. Quæcūq; igitur ab illo modestè atq; fortiter domi forisq́; sunt gesta, qualemq́; porrò se aduersus barbaras natiões Septentrioni subiectas, soliq́; orienti gesserit, ea sunt multorū doctissimorumq́; hominum cōprehensa monimentis. Quæ uerò post Marci obitū per uniuersam ætatem uisa mihi auditaq́; sunt, nonnulla item in experiūdo cognita, utpote in publicis officijs, principalibusq́; uersatō, ea nunc conscribenda suscepi.

SEnem iam Marcum, neq; ætate solū, sed laboribus multis, curisq́; confectum, dum in Pannonijs ageret grauissimus repentè perculit morbus. Quare cùm deploratam planè salutē suam sentiret, anxius uidelicet agebat, ne filius qui tum primam inierat adulescentiam, siue ætatis feruore nimio, siue licentia quadā summa, quam in orbitate esset habiturus, bonis artibus studijsq́; relictis, ebrietati sese & crapulæ dederet. Quippe facilè ingenia adulescentium à recta honestaq́; disciplina ad luxū uoluptatesq́; delabūtur. Terrebat insuper hominem minimè imperitum, multorū memoria principum, qui iuuenes imperium suscepissent, ut Dionysii Siciliæ tyranni, cuius tanta fuit intemperantia uictus, ut nouarū uoluptatum inuentores summis afficeret præmijs: ut item eorū, qui Alexandro successerunt. Ita enim contumeliosè uiolēterq́; dominati sunt, ut illius imperio graue dedecus conciliarint. Siquidem Ptolemæus eò turpitudinis prolapsus est, ut contra Macedonum, atq; adeò Gręcorū omnium leges, etiam sororijs amoribus implicaretur. Antigonus autē, quò Liberū patrem repræsentaret, pro causia & diademate Macēdonico, hederam capiti circundare, thyrsumq́; pro sceptro gestare est solitus. Sollicitabant animū senis recētiā quoq; exempla, ut Neronis ipsius, qui ne à materna quidem cæde abstinuerit, & se ridiculū populo spectaculum præbuerit. Vt item Domitiani, qui nihil sibi ad extremam crudelitatem reliqui fecerit. Has igitur tyrannidū imagines cum animo uolutans, inter spem metúq́; agitabatur. Terrebat præterea illum Germaniæ uicina gens, quam nōdum planè subiecerat, sed partim in societatem adsciuerat, alios armis belloq́; edomuerat. Nonnulli etiam ex ijs effugerant, metuq́; principis in præsens continebātur. Quare dubitabat, ne despecta mox filij ætate, arma resumerent: quippe barbaris mos, quamlibet leuibus momētis aut causis impelli. His igitur curarū fluctibus æstuans, amicos propinquosq́; omnes quotquot aderant, conuocari iubet. Qui postquam conuenerunt, cōstituto in eorū conspectu adulescente filio, paululumq́; se è grabato subleuans, huiusmodi habuit orationem:

DOlere uos, atq; angi, cùm ita me affectū contemplamini, minimè mirandū. Quippe humanū est, humanis casibus ingemiscere, multoq́; magis misericordiam prouocant, quæ oculis usurpamus. Cæterùm peculiaris uobiscū nostra ratio est. Nam de mei erga uos animi cōscientia mutuam spero à uobis quasi meo iure beneuolentiam. Nunc aūt illud incidit, cùm & mihi sit iudiciū faciundū, frustra ne uobis honorem tam diu habuerim, studiumq́; omnē meum lubens detulerim, & uobis referenda gratia ostendendum, non esse eorum quæ acceperitis, immemores. Videtis filium, quē ipsimet educastis, primas nunc adulescentiæ metas ingredientem, quasiq́; in salo atq; in fluctu uitæ gubernatoribus indigentem, ne

rerum imperitia de recto quasi cursu ablatus, malis artibus impingat. Este igitur uos illi pro me uno multi parentes, excolendo scilicet, atq; optima suggerendo. Neq; enim aut pecuniæ uis tyrannidis luxuriam explere, aut stipantia satellitum agmina tueri principem possunt, nisi illi ipsi quos regas, animum imperanti beneuolentiamq; accommodent. Quippe ij demum diu tutoq; imperant, qui non metum ex crudelitate, sed amorem ex bonitate ciuium suorum animis instillant. Neq; enim quos seruire necessitas coegit, sed quos obtemperare sua quemq; uoluntas adegit, ij sunt in agendo patiendoq; à suspicione omni assentationeq; uacui: nunquamq; imperia detrectant, nisi uiolenter contumeliosè que sint habiti. Est autem difficile, in maxima licentia moderari sibi, quasiq; frenos imponere cupiditatibus. Quòd si bene uiuendi autores illi fueritis, & quæ nunc coràm audit, identidem admonueritis, una opera & ipsum uobis reliquisq; omnib. optimum principem reddetis, & memoriam nostram demerebimini, quam scilicet immortalem hac una ratione poteritis efficere. Talia dicentem Marcum, ita repentè animus defecit, ut statim conticesceret, ac langore nimio supinus in lectulum relaberetur. Tanta autem quicunq; aderant, miseratio inuasit, ut ex ijs nonnulli præ dolore parum animi compotes clamorem extollerent. Sed ille cùm diem unū duntaxat, noctemq; superuixisset, fato est functus, sic ut magnum sui desiderium eius ætatis mortalibus, posteris uerò etiam uirtutis memoriam reliquerit sempiternā. Postquam uerò illius mortem fama uulgauit, incredibilis repentè exercitum ipsum, plebemq; adeò omnem luctus occupauit. Neq; ulli sanè Romanæ ditionis mortales fuerunt, qui non eiusmodi nuncium multis lachrymis exceperint, omnes' que eum uelut una uoce, alij parentem probum, alij bonum imperatorem, quidam fortissimum ducem, nonnulli etiam continentem moderatumq; principem uocitabant. Neq; sanè quisquam falsus habebatur. Paucis autem post diebus, celebrato iam funere, uisum amicis est, adulescentem adducere ad exercitū, ut & milites alloqueretur, & (qui nouis imperatorib. mos est) pecunijs elargiendis, uelut autoramēto quodā illorū sibi animos adiūgeret. Edictū itaq; omnibus, ut in campum de more adessent frequentes. Cùm itaq; processisset Commodus, ac rem diuinam fecisset, erectumq; ad hoc ipsum medijs castris tribunal conscendisset, paternis amicis, qui multi sanè doctissimiq; uiri aderant, circumstantibus, ad hunc fermè modum uerba fecit:

COmmunem mihi esse uobiscū huius mœrorē calamitatis, neq; uos aliter quàm meipsum affectos esse planissimè persuasum habeo. Neq; enim ego superstite parente ipso meo, superiorē me uobis unquàm gessi. Nā ille ita nos uniuersos, ut unū aliquē diligebat, lubētiusq; me cōmilitonem quàm filiū uocitabat. Quippe hanc naturæ appellationē, illam uerò uirtutis cōmunicationem existimabat. Quin infantem sæpe me in ulnis gestans, uobis dabat in manus, quasiq; uestræ mandabat fidei. Quapropter minimè dubito, quin mihi omnem sitis beneuolentiam exhibituri: cùm pro alumno me maiores natu habere debeant, ipsos autē æquales condiscipulos armorū iure appellauerim: siquidem ita nos uniuersos, ut unū aliquem pater diligebat, omniq; uirtutū studio, ac bonis artib. curabat instituendos. Nunc me post illum uobis fortuna principem dedit, non quidem adscititiū, quales ante me fuerūt, neq; uelut acquisito imperio gloriantē. Quippe unus ego uobis natus educatusq; in aula, priuatisq; intactū cunabulis, statim me ut ex aluo prodierā, imperatoria purpura suscepit, simul' que sol hominem me uidit, & principem. Hæc cum animis uestris reputantes, iure principem colite, non datum uobis, sed natum. Nam pater quidem iam in cœlum euectus, consors est, consessorq; deorum.

Nobis

Nobis autem orbis terrarum gubernacula, rerumq; humanarum cura incumbit. Quæ quos successus, quantasq; habituræ sint uires, in uestra manu est. Si em̄ belli reliquias fortiter deleueritis, & imperij Romani terminos ad Oceanum usq; promoueritis, cùm ipsi uobis ingentem gloriam comparabitis, tum cõmunis parentis memoriæ debitam gratiam referetis. Atq; eum quidem exaudire, quæ dicimus, & intueri præsentem, quæ gerimus, credite. Nos autem felicissimos, qui benefactorum nostrorū testem eiuscemodi simus habituri. Quæ igitur ad hanc diem fortissimè prosperrimeq; gessistis, illius scilicet sapientiæ gubernationiq; tribuuntur. Quæ autem mecum, hoc est, cum iuuene imperatore uestro præclarè feceritis, ea sunt uobis ipsis quasi peculiarem, cùm fidei, tum uirtutis claritudinem paritura. Quocirca & ætati meæ rebus strenuè gerendis autoritatem conciliabitis, & barbara gens initio noui principatus repressa, neq; in præsens contemptu ætatis nostræ se efferet audacius, & suis nunc edocta periculis, metu deinceps perpetuo coercebitur. His dictis pecuniam magna copia elargitus, ut sibi animos militum fidos faceret, in aulam reuersus est. Igitur breue sanè ad tēpus, omnia paternis amicis autoribus gerebantur. Qui assiduitate, prudentiaq; consilio, nullo loco deerāt, tantū ei tribuentes laxamenti, quantum satis esse ad tuendam corporis ualetudinem arbitrabantur. Paulatim deinceps irrepsere nõnulli ex aulico famulitio, qui sibi ad corrumpendam iuuenis imperatoris indolem nihil facerent reliqui. Quippe mensarij adulatores, qui uentre atq; obscœnis uoluptatibus felicitatem metiebantur, identidem illū urbis deliciarum admonebant, & nunc quæ illic uisu auditúq; iucunda forent, cõmemorabant, nunc rerum omnium copiam atq; affluentiam ferebant laudibus. Ad hæc ripas Histri ut omni tempore incõmodas uituperabant, quæ neq; pomiferos haberent frutices, & perpetuis rigoribus, nubibusq; obtinerentur. Nunquam'ne imperator, aiebant, concretā gelu, atq; effossam potare aquam desines? Alij calidis fontibus, riuorumq; fluentium frigore, auris'que & cœlo illo fruentur Italiæ peculiari. Tali scilicet illecebrarum mentione, facilè adulescentis animū uoluptatum cupidinibus incenderunt. Itaq; statim conuocatis amicis, teneri se patriæ desiderio nõ dissimulauit: causas tñ tam repentinæ mutationis fateri ~~ueritus, solicitū se aiebat esse~~, ne quis opulēs ex nobilitate domum occuparet principis: dein collectis uiribus, quasi ex munitissima arce summam sibi rerū uindicaret, posse ex populo satis magnam uim delectorū iuuenum conflari. Talia causante illo, reliquis metu defixis, terramq; tacito uultu mœstoq; intuentibus, surgens Pompeianus, qui & ætate reliquos anteibat, & Cõmodi sororem natu maximā in matrimoniū habebat: Teneri te, inquit, ô fili & domine, patriæ desiderio minimè mirandum. Quippe eadem nos quoq; rerū domesticarum cupido solicitat, sed ei tamen resistimus, quoniam priores partes agunt, magisq; incumbunt nobis, quæ hic expedienda supersunt. Nam illis quidem uel in posterum diutius perfrueris. Roma autem illic est, ubi imperator est. Cæterū bellū relinquere inchoatum, prçterquàm quod indecorū uidetur, etiam periculosum est. Quippe audaciam barbaris inijcimus: neq; enim remeandi cupiditate decessisse nos, sed aufugisse metu perculsos arbitrabuntur. Tibi autē quàm fuerit pulchrū, deuictis hostibus, atq; imperij finibus ad Oceanum usq; propagatis, redire in urbem triumphanti, uinctosq; & captiuos præteragenti reges satrapasq; barbaros, his enim artibus prioribus seculis Romani homines magni atque illustres euasere runt. Nihil est autē quod uerere, nequa illic res tuæ periclitentur. Nam & optimus quisq; senator tecū hic est, et exercitus uniuersus tuum coràm propugnat imperium. Quin ærarium quoq; principalis pecuniæ nobiscum est omne. Ad hæc

patris tui memoria æternam tibi apud potestates quaslibet fidem atq; beneuolentiam roborauit. Quũ ad hunc modũ potiora suadens Pompeianus locutus esset, paulũ modò in præsens conatus adulescentis repressit, qui reueritus senis dicta, cùm nihil haberet, quod saltem honestũ specie responderet, cõsilium dimisit, diligẽtius affirmans consideraturũ. Dein uerò ministris illius magis magisq; instantibus, nihil iam ad amicos retulit, sed datis Romam literis, ac præpositis quos uisum esset tuendæ Histri ripæ, & Barbarorum insultibus coercendis, profectionẽ continuò edicit. Illi igitur demandata sibi munia obeuntes, haud ita longo tempore multos armis Barbaros subegerunt, quosdam aũt ex ijs magnis præmijs in amicitiam sibi adiunxerunt. Quod quidem haud difficile factu fuit, quippe Barbari suapte natura pecuniæ auidi, periculorũ despicientes, aut incursibus populationibusq; uictũ parant, aut proposita mercede uenalem pacem habent. Quod intelligens Cõmodus, ut pecunia, qua maximè abundabat, securitatẽ redimeret, nihil uidelicet petentibus denegabat. Vbi aũt dedita profectionis fama per exercitum est, ingens repentè totis castris motus extitit, nullo non redire Romam cupiente, relictoq; hostili solo, urbanas affectante delicias. Postea uerò q̃ fama ac nuncijs uulgatũ est, reuerti in urbem principem, incredibilis uniuersam plebẽ lætitia peruagatur, spem sibi unoquoq; optimam de iuuenis imperatoris præsentia proponente, credentibusq; uniuersis paternis eum uestigijs perrecturũ. Sed ille festinatò iter faciens, & iuuenili quodã ardore omneis in medio urbes curriculo pertransiens, regioq; cultu, lætisq; populorũ celebritatibus exceptus, gratus nimirum omnibus, atq; optatus adueniebat. Sed ubi Romam appropinquauit, Senatus statim uniuersus, populusq; Romanus magno pro se quisq; anteuertendi studio effusi, laureatiq; ac flores omnifariam, quos dabat anni tempus conferentes, q̃ quisq; ab urbe longissimè poterat, occurrebant uisuri principem ætate atq; nobilitate conspicuũ. Quippe amabant illũ, & quidem uerissimis affectibus natum apud ipsos, educatumq;, tertioq; iam gradu imperiũ nobilitatemq; Romanã complectentem. Nam paternũ ei genus à primoribus senatorij ordinis, mater aũt Faustina, principis uxor, Antonini Pij filia, Hadriani etiam per matrem neptis, seriem ipsam generis ad Traianũ proauum referebat. Hoc editus genere Cõmodus est, cui quidem præter ætatis florem, etiam formæ dignitatis suffragabatur cõgruens corporis modus, pulchra uirilisq; facies, tranquillæ faces oculis, atq; micantes, flaua & crispa cæsaries, ut in sole ambulanti uelut igne quodam rutilaret, sic ut euntem quidam scobe aurea putarent conspergi, quidam etiam pro argumento diuinitatis acciperent, ac radios esse illos circa uerticem genitiuos opinarentur. Ad hæc lanugo malis proserpebat, easq; quasi floribus cõuestiebat. Talem igitur imperatorem faustis ominibus acclamationibusq;, & coronarũ florumq; sparsionibus exceperunt. Sed postq̃ urbem ingressus est, Iouisq; primùm, dein cęterorum deorũ templa consalutauit, gratiasq; senatui uniuerso, & prætorianis militib. egit seruatæ sibi fidei, in aulam Palatinam se recepit. Pauculis igitur annis nihil nõ honoris paternis amicis exhibebat, omnibusq; eos negotijs in consilio habebat. Cura dein totius imperij alijs demandata, Perennium Italicum, hominem militaris disciplinæ peritissimũ, prætorianis pręfecit. Is adulescentis ætate abutens, delicijs illum, ganeisq; corrumpi sinebat, curaq; omni, laboribusq; susceptis, totum planè imperiũ administrabat. Erat in homine inexhausta diuitiarũ sitis, sic ut nihili quæ acquisierat pendens, nouis semper lucris insatiabilis inhiaret. Hic & paternos Cõmodi amicos calumnijs premere, & locupletissimũ quemq;, nobilissimumq; in suspicionem adducere instituit, scilicet ut perterrefacto adulescẽte, atq; illis supplicio

plicio affectis, causam potestatemq; ipse haberet in eorum bona & fortunas inua dendi. Cæterùm aliquandiu cùm patris memoria, tum amicorum reuerentia continuit adulescentem. Dein uelut maligna quædam atq; inuida fortuna, rectũ adhuc moderatumq; illius ingeniũ subuertit. Nam ita res accidit, Lucilla erat Commodo maxima natu soror, ea prius L. Vero imperatori nupserat, quem cõsortem sibi imperij Marcus asciuerat, locata' que in matrimonium filia, firmissimo affinitatis uinculo astrinxerat: sed postquam L. fato functus est, manentibus adhuc Lucillæ principatus insignibus, Pompeiano eam pater despondit, nihilo tamen secius pristinum illi honorem Cõmodus reliquit usurpandum. Nam & sella imperatoria sessitare in theatro, & ignem de more præferri patiebatur. Postea uerò q; Cõmodus uxorem duxit Crispinã, ac necesse fuit principis uxori primo loco cedere, iniquo scilicet hoc animo Lucilla ferens, atq; illius honorem in suam contumeliam uertens, cùm sciret à uiro suo Pompeiano Cõmodum diligi, minimè ausa est quippiam ad ipsum super occupando imperio referre: Sed animũ Quadrati nobilissimi, locupletissimiq; adulescentis periclitata, cum quo etiam stupri cõsuetudinẽ habere existimabatur, grauissimeq; apud eum de accepta iniuria conquesta paulatim adulescentem eò perpulit, ut in semet uniuersumq; Senatum perniciosissimè consuleret. Quippe inter cæteros senatorij ordinis, qui secum in id facinus conspirarent, etiam adulescentem quendam, Quintianum nomine, prompti atq; audacis animi sibi adiunxit, persuasitq;, uti pugionem in sinu celans, tempus locumq; caperet, factoq; repente impetu Cõmodum occideret, reliqua se pecunijs largiendis curaturum. Ille in aditu amphitheatri subsistens (quippe obscuro loco facilè se occultũ sperabat fore) nudato confestim pugione, ac magna uoce proclamans, hunc tibi Senatus mittit: dum loquitur, nudum' que ostentat pugionem, comprehensus à militibus, pœnas amentiæ dedit, suoq; indicio author à se cauendi fuit, aperto magis quàm impleto consilio. Hæc igitur prima, maxima' que odij causa adulescenti aduersus Senatum extitit. Ita namq; animum uerba illa sauciarant, ut omnes hostium loco haberet, semper' que eius memoriæ uox illa irruentis in se iuuenis inhæreret. Neq; uerò tantam hanc occasionem Perennius omisit, sed ei persuasit, ut præcipuũ quemq; succideret, neq; eminere quempiam pateretur, quorum ipse in bona impetum faciens, facilè omnium eius ætatis hominum locupletissimus euasit. Quæstiones autem Perennio diligenter exercente, soror ipsa Cõmodi, coniuratiq; omnes, cæteriq; præterea quantulacunq; suspicione attacti, supplicio affecti sunt. Igitur Perennius sublatis è medio, quos imperator uerebatur, quiq; illum paterno quodam affectu complectebantur, atq; ipse illius tuendæ salutis cura suscepta, nihilq; non autoritatis adeptus, imperium iam ipsum animo inuaserat, persuasoq; Cõmodo, ut suos liberos adulescentes adhuc Illyricis præficeret exercitibus, ipse pecuniæ uim ingentem contrahebat, ut scilicet prætorianos ab ipso amplissimis largitionibus abalienaret. Filijq; itẽ eius clanculum copias colligebant, eo cõsilio, ut cùm primùm Perennius Cõmodum occidisset, ipsi principatum arriperent. Proditæ aũt sunt insidiæ incredibili quodam modo. Ludos Romani Ioui Capitolino faciunt, tanta hominũ confluente multitudine, quantã par est cõfluere ad tantæ urbis celebritatẽ. Spectare autẽ ac præsidere in theatro unà cum sacerdotibus, quos ordo singulis annis postulat, etiã imperator solitus. Cùm itaq; nobilissimis scenicis operam daret, sedens imperatoria sella Cõmodus pleno spectatoribus theatro, suisq; cuiq; locis ad sedendũ pro dignitate attributis, priusquàm quicquam diceretur, ageretur' que in scena, repentè quidam philosophi habitu, manu baculum gestans, peramq; seminudus

ab humero suspensus curriculo prodijt, mediaq́ in scena consistens, manuq́ silentium impetrans: Nō hoc, inquit, ludorū tempus ô Cōmode, neq́ spectaculis, celebritatiq́ uacandū. Imminet ceruicibus tuis Perennij gladius, ac nisi caueris, nō quidē impendens, sed iam præsens periculū, perijsti. Nam & ipse hic aduersus te cōpias pecuniamq́ colligit, & nati exercitus Illyricos solicitant, quos nisi statim præuenias, occidisti. His dictis, siue forte quadā diuinitùs huc impellentē, siue id auso homine, ut gloriam sibi ignarus atq́ obscurus acquireret, seu quia speraret ingens aliquod præmiū ab Imperatore consecuturū, sanè illū derepentè obstupefecerat. Cæteri aūt, etsi de nihilo ea dicta suspicabantur, tamen fidem habere dissimulabant. At Perennius cōprehendi hominē iubet, ac pro furioso, & uaniloquo igne comburi. Ita scilicet pœnas dedit intempestiuæ libertatis. Cæterùm qui se Cōmodi studiosos uideri uolebant, perosi antea quoq́ Perenniū, utpote insolerandæ hominē superbiæ contumeliæq́, nactiq́ opportunū tempus, calumnijs cū premere aggrediuntur. Sed scilicet ita futurū erat, ut & Cōmodus insidias euitaret, & Perennius unà cum liberis penderet pœnas. Quippe haud multo pōst milites quidam clàm Perennij filio nummos quosdam attulerunt, illius imagine percussos, eosq́ ignarō etiam Perennio, quanq́ erat præfectus, Cōmodo ostenderūt, totoq́ insidiarū ordine patefacto, maximis sunt muneribus affecti. Quocirca inscio negotij totius Perennio, ac tū nihil minus expectanti submissi noctu à Commodo quidā, caput absciderūt, iussiq́ statim ad illius filium pergere, cùm nihil ad celeritatē sibi reliqui fecissent, etiam rumores, famamq́ eorum, quæ Romæ facta essent, præuenerūt. ij amicas ei literas ab Imperatore reddiderūt, quæ magna proposita spe Romam reuerti iubebant. Ergo & consiliorū et omnis eius paratus, postremò paterni casus ignarus, cùm quidā nuntij dictitarent, etiam paternis ipsum uerbis acciri, qui ne ipse quidem scribere supersedisset, nisi satis momenti habituras imperatorias literas existimasset, credidit uidelicet adulescens, & quamuis iniquo animo ferret, interpellari sua consilia, tamē paterna fretus potentia, quā esse adhuc incolumem putabat, ad reditū se comparat. Tum deinde ut attigit Italiam, per eos quibus negotiū datum fuerat, occiditur. Hunc illi exitū habuerunt. Post hæc Cōmodus duos constituit præfectos, tutius fore ratus, tantam illam potestatem non uni duntaxat credere, sed dissectam in partes, imbecilliorē eo pacto contra principem reddere. Verùm haud longè pōst, aliæ in illum huiuscemodi insidiæ intenduntur. Maternus erat quidam miles, multa ausus nefaria. Is repētè desertis castris, atq́ aliquot in societatem cōmilitonibus ascitis, magnam perditorum manum breui collegerat, uicosq́ primò & agros populabatur, magna dein pecuniæ ui collectā, plures quotidie sibi ex facinorosis copulabat, pollicensq́ ingentia cuiq́ operæpretia, & in prædæ cōmunionem inuitans, eò rem adduxit, ut non iam latronū, sed iustorum hostium haberent autoritatem. Quippe magnas etiam urbes occupabant, effractisq́ per uim carceribus captiuos sine discrimine omnes uinculis eximebant, eosq́ sibi impunitate ac beneficijs adiungebant. Igitur Galliam omnem atq́ Hispaniam incursibus uastabāt, & ut quamq́ ex magnis urbibus ui ceperant, incensā direptaq́ protinus abibant. Quæ ubi Cōmodus cognouit, rectoribus gentium plenas iræ atq́ minarum mittit epistolas, castigans & ignauiā exprobrans, simul cōparare aduersus illos exercitū imperans. Quod ubi latrones acceperunt, decedendū sibi ex illis regionibus rati, clàm per auia quædā cōpendia, seorsum alij ab alijs, in Italiā peruenerūt, ac iam de regno maioribusq́ rebus Maternus cū suis deliberabat. Nā quando hactenus omnia illi spe ulterius processerant, aut aliquid magnū inuadendū sibi existimabat, aut certè quando in

id discri-

id discriminis inciderat,nō obscure neq ignaue moriendū.Sed quoniā se nō tantis esse uiribus intelligebat, quantæ ad resistendū Commodo collata acie satis essent: quippe & Romanæ plebis, & prætorianorū militū propensa in Cōmodum uoluntas credebat,arte sibi consilioq grassandū statuebat.Quocirca tale quiddā cōminiscitur.Veris initio,solenniq die,pompam matri deûm Romani celebrāt: In ea quæ apud quemq sunt diuitiarum præcipua,supellexq pleraq imperatoria, materiæ aut artis spectandæ præferri ante deam solent. Passimq omnibus ludēdi licentia permissa,sic ut personas induant,quas cuiq libitū,nullamq nō magistratuum quoq imaginē,prout cuiusq studiū repræsentent, sic ut non temere à falsis ueros dinoscas. Putauit hoc Maternus idoneū celandis insidijs tēpus, ratus fore ut si personam stipatoris alicuius indueret, suosq ad eandē similitudinē armis ornaret, ac se hastatis immisceret, sic ut pars esse comitatus imperatorij crederetur, nullo uidelicet præcauente,repente impetu facto Cōmodum obtruncaret.Sed proditus imperatori à socijs quibusdam,qui unà cum ipso uenerant in urbē,indignantibus scilicet, siquidē cum non pro latrone iam,sed pro principe habituri forent,anteq festus dies adesset,& ipse cōprehensus,ac multatus capite,& qui eiusdem factionis erant,meritis supplicijs affecti. At Cōmodus facta re diuina,gratulatusq deæ festū agitabat,pompamq gaudens frequentabat. Sed & populus omnis pro imperatoris salute diem lætabūdus celebrabat.Quæ aūt ratio sit,cur huic deæ tantū honorē Romani habeant,non alienū uidetur,quantū ex historia accepimus,cōmemorate,præsertim cùm ea res plerisq Græcorū ignota esse uideatur. Ipsum igitur simulachrū cælitus,ut aiūt, demissum,neq qua sit materia,nec à quo fabricatū artifice satis constat,neq plane hominū manibus creditur factum. Hoc igitur decidisse cælitus ferunt in quendam Phrygiæ agrū, cui nomen Pesinunti,à casu eius simulacri factū putant. Ibi enim à principio cōparuisse: licet apud alios comperiam,pugnam illic Ilum Phryga,Tantalumq Lydū inter se cōseruisse,siue de uia ortam,siue potius ob raptum Ganymedis. Cumq diu æquis uiribus decertatum foret,ac permulti utrinq cecidissent, nomē ex ea clade loco esse impositū. Hic etiam fama fert, Ganymedē ipsum trahentibus in diuersa germani atq amatoris manibus uita esse orbatū,sublatumq è medio, pro calamitatis solatio relata ad Iouem raptorē fabula diuinis fuisse honorib.affectum. In hoc quem diximus Pesinunte,Phryges olim orgia colebant,ad ipsum fluuiū Gallum, à quo etiā eunurati deæ sacerdotes cognominantur.Sed ubi res Romana creuit, responso accepto mansurū imperiū,atq ad summam auctū iri, si Pesinuntiam deam ad se transferrent,missi in Phrygiam legati sunt, petitum deæ simulacrū, quod quidē facile concessum est,consanguineos se dictitantibus, atq oriundos ab Aenea Phryge. Cùm itaq nauigio deuectū simulacrū ad ipsas Tyberis fauces appulisset, quibus tum Romani uice portuū utebantur,confestim diuina quadā ui nauigiū substitit, neq ullis Romani populi certatim trahentis moueri uiribus potuit, donec Vestalis sacerdos adesset. Ea cùm uirginitatem perpetuò seruandam polluisse falsò argueretur,damnationem metuēs,supplex petijt à populo,ut iudicium de se deæ Pesinuntiæ committerent,quo impetrato,zonam recinxit,clarè precata, ut si intemeratam se esse,ac uirginem dea sciret,nauim progredi iuberet. Quę ubi dixit, statim alligatam zonam manu ducta nauis sequi cœpit. Ita sunt pariter Romani manifestam numinis diuinitatē,atq innocentiā uirginis admirati. Sed hæc hactenus de Pesinuntia dea,prolixius etiam fortasse quàm decuit,haud insuaue tamen sciētiam allatura ijs qui res Romanas minus cognitas habeant. Cōmodus autem euitatis Materni insidijs, maiore se custodia muniebat, ratus prodire in publicū,

pleruncq

plerunq; temporis in suburbanis, aut in principalib. prædijs procul ab urbe consumere, abstinere prorsus ab iurisdictione, omniq; actu imperatorio. Per idē tempus accidit, ut ingens Italiam quidem uniuersam pestilentia occuparet: sed in ciuitatem Romanā uehementius tamen sæuiret: utpote quæ & per se populo abundaret, et aduenas toto orbe confluentes exciperet. Quare magna iumentorū atq; hominū strages consecuta. Tum Cōmodus (ita scilicet quidam medicinæ periti persuaserant) Laurentum secessit, quòd frigidior ea regio sit, syluisq; è lauru permultis opaca, à quo etiam regioni inditum nomen. Valere enim plurimùm aiebant ad aeris euitandam contagionem, cum odores laurorū, tum ipsarū amœnitatem umbrarū. Quocirca in ipsa quoq; urbe de medicorū sententia, pleriq; unguentis suauissimis nares atq; aures opplebant, suffituq; & odoramētis assidue utebantur, quòd meatus sensuū (ut quidā dicūt) odoribus illis occupati, neq; admittant aera tabificū: & si maximè admiserint, tamen cum maiore quasi ui lōgè superari. Cæterùm nihilo secius morbus ingrauescere, hominesq; passim & pecora inter homines agitantia interire. Sed & fames eodem tempore ciuitatem oppresserat hac de causa. Cleander erat quidam Phryx genere, ex ea nota hominū, qui publicè per præconē uæneunt. Hic cùm in domū imperatoriā seruitio esset traditus, & cum ipso Cōmodo accreuisset, eò scilicet honoris atq; autoritatis prouectus est, ut & corporis custodiā, & cubiculi curā, præterea militū præfecturā solus obtineret. Cæterùm diuitiæ ac luxus, etiam illū ad imperij spem instigabant. Quocirca grandi coacta pecunia plurimū frumenti coemit. Id autē occlusum habebat, sperans sibi Rom. pop. atq; exercitus uoluntates adiuncturū, si prius rerum necessariarum penuria laborantes, magnis repentè largitionibus demereretur. Idem gymnasium quoq; maximū exædificauerat, publicatis etiā balneis, ut eo modo populum inescaret. At Romani infensi iam pridem, ac totius causam pestilentiæ in eum conferentes, simul perosi hominē diuitijs inexplebilem, prius quidem confertim per theatra identidem traducebant. Dein agente in suburbanis Cōmodo, repentè uniuersi magnis clamoribus concurrerunt, Cleandrū ad necē deposcentes. Cùm aūt suburbanū omne tumultu cōpleretur, & Commodus ipse in alto secessu uoluptatibus indulgeret, inscius quæ gereretur (nam id Cleander cauerat) repentè extra omniū expectationē armati equites principis eruperunt; Cleandri iussu proruētes obuium quemq;, ac uulnerantes. Neq; scilicet populus excipere illorū impetum ualebat inermis armatorum, pedester equitum. Quare fuga facta in urbē reijciuntur, ibiq; permulti, neq; modò, quos ferro milites cōficiebāt, neci dediti, sed quos etiā ipsi ꝓculcauerunt equites, quiq; aut conferta turba, aut equitum incursu cōflictabantur. Igitur ad urbis portas sine ullo impedimento persecuti, magnā populi partē intersecerunt. Qui autē in urbe remanserant, calamitate suorum intellecta, clausis domibus cum in tecta & culmina euasissent, lapidibus, tegulisq; equites desuper incessebant. Itaq; statim conuersa fortuna est, nullo in manib. decertare auso, sed omni multitudine desuper quasi ex tuto dimicante. Quocirca saucij magna pars, cum tolerare iam ulterius nequiret, terga fugæ mandarunt. Multi itaq; cadebāt crebro telorū iactu, multi equis excutiebantur, inter deuolutos lapides fallēte uestigio lapsantibus. Sed & pedites qui in urbe statiōes habebāt, populo suppetias aduersus inuisos sibi equites raptim tulerūt. Itaq; cū ciuile bellū esset, nemo tamē quæ gereretur, nunciare Cōmodo audebat, metu Cleandri potentiæ: donec maxima natu soror Fadilla nomine, accurrens ad Imperatorē, quippe facilis aditus sorori, crinibus solutis proiecta humi, ac planè in lugubrem habitū deformata: Tu quidem, inquit, ô princeps, otiū agitans, & omnium

quæ

quæ gerantur ignarus, extremo in periculo uerſaris. Nos autē ſanguis tuus propemodū occidimus. Actum de pop. Romano, actū magna ex parte etiā de exercitu eſt, & quæ ne à Barbaris quidē nos paſſuros expectabamus, ea nobis domeſtici faciunt, & in quos maxima contuliſti beneficia, eos primos inimicos habes. Cleander aduerſus te populum, & exercitū armauit: quorum alteris inuiſus eſt, alteris charus, utriq; tamē in armis ſunt, cædemq; inter ſe patrant, & ciuili ſanguine Romam replent. Sed in nos uidelicet utriuſq; multitudinis recidet calamitas, niſi tu quàm primum neci dederis ſceleratiſſimū famulum, qui tantæ cladis illis iam fuit, nobis mox futurus eſt autor. Hæc loquens, ueſtē ſcidit, multiq; item, qui aderant, ſumpta de uerbis mulieris audacia, Cōmodum territabant. Is expauefactus, cùm iam non ut impēdens, ſed ut præſens periculū formidaret, acciri ad ſe Cleandrum properè iubet, nihil dum certi ſcientem, ſed tamen aliquid ſuſpectantē Imperatori renunciatū. Accedentemq; ad ſe imperat cōprehendi, & caput eius amputatum, contoq; præfixū circumferri, uoluptuoſum ſcilicet atq; optatū populo ſpectaculū præbiturus. Ita id malū ſedatū, atq; utrinq; dimicatio dirempta. Siquidem milites cùm occiſum uiderent, pro quo decertabant, iram quoq; Imperatoris formidabant, cui uerba data, nihilq; non factū contra illius ſententiā compererant. Populus contrà ſatisfactū ſibi autoris ſupplicio putabat. Sed & liberi Cleandri (binos enim uirilis ſexus habebat) & quotquot illius amici fuerant, ad unum omnes contrucidati, tractaq; per urbem cadauera, & contumelioſiſſimè habita, poſtremò in cloacas abiecta. Hęc finis Cleandri fatorū fuit, quaſi in uno uelut ambitioſius oſtentaret natura (ut ſic dixerim) humana poſſe ex infimo loco ad ſupremum faſtigiū euehi hominem, atq; euectū dein rurſum deturbari quamlibet exiguo, atq; inſperato fortunæ momento. Cęterùm Cōmodus tametſi uerebatur, ne quid fortaſſe populus etiā contra ſe noui moliretur, tamen ſuadentibus amicis in urbem reuerſus eſt, ac lætis acclamationibus, magnoq; comitatu exceptus, in aulam principalem ſe contulit. Enimuero ex illo totaditis iam periculis, cœpit nulli ſatis cōfidere, ſed occidere hunc, atq; illū, nulli nō calumniæ fidem accōmodans. Ad hæc neminē cui uirtus ulla eſſet, amicū ſibi adiūgebat, ſed à cunctis æquè rectis ſtudijs animū auocauerat. Quippe quē die noctéq; aliæ ex alijs effrenæ corporis uoluptates grauiſſimo ſeruitio premebant, neminemq; non ab limine uelut inſidiatorē ſubmouebat, quemcunq; aut probitas, aut diſciplina ulla etiā mediocris illuſtraret. Scurræ uerò, & qui turpiſſima quæq; repræſentabant, quaſi addictum ſibi habebant, aurigando etiam, beſtijsq; conficiendis ſupra modū exercebatur, ob quę ſtudia adulatores eum fortitudinis gloria celebrabāt, quare illa minus decorè tractabat, quàm modeſto principi cōueniebat. Extitere ea tempeſtate etiam quædā in cœlo prodigia: ſtellæ enim per diem perpetuò apparuerunt, quædamq; ex ijs in longū productæ, medio quaſi aere ſuſpenſæ uidebantur. Præterea animalia omne genus, minimè ſuam naturā ſeruantia, cum figura corporis prodigioſa, tum membris haudquaq; congruentibus edebantur. Maximū autē nefas cùm in pręſens dolorē attulit, tum in futurū peſſimo augurio uniuerſos cōterruit. Nam cùm neq; imbres ulli, neq; nubes, tantumq; exiguus terręmotus anteceſſiſſet, ſeu nocturni caſu fulminis, ſiue igni aliquo in ipſo terrarū motu uelut extrito, totum deimprouiſo Pacis templum conſumptum incendio eſt, quod unum ſcilicet opus cunctorum tota urbe maximum fuit, atq; pulcherrimum. Idem templorum omnium opulentiſſimum, egregieq; munitum, multo'que ornatum auro & argento. Quippe uniuerſi ferme ſuas illuc diuitias, quaſi in theatrum congerebant, ideoq; per noctem debacchatus ignis multos ex opulētis egenos reddidit.

Quapropter

Quapropter cõmunem quidem iacturam publicè omnes,suam autem quisq; priuatim,deplorabãt.Sed ubi templũ omne consumptũ ignibus est, plurima quoq;, & pulcherrima urbis ædificia conflagrarunt.Inter quæ etiam Vestæ templũ,sic ut Palladiũ quoq; conspiceretur,quod in primis colunt, atq; in arcano habent Romani,Troia(ut perhibe-) aduectũ,ac tum primũ postq; in Italiam deuenit,conspectum ab hominibus. Quippe raptum id Vestales uirgines media sacra uia in aulã Imperatoris transtulerunt.Multæ præterea,pulcherrimęq; urbis partes combustæ,plurimosq; dies peruagatũ incendiũ,non prius sedatum est,quàm repentinis imbribus extingueretur. Itaq; totam rem dijs imputabãt eius ætatis mortales, quorũ scilicet uoluntate & inchoasse incendium,& desiisse arbitrabantur:ac portendi bella,quæ sunt deinceps insecuta, consumpto Pacis templo interpretabantur.Quam deinceps famam rerũ euentus cõprobauit. Enimuerò plurimis maximisq; incõmoditatibus laborante ciuitate,non iam uti antea multitudo beneuolè Commodum aspicere, sed referre omnes eius calamitatis causam in illius iniustos actus,& reliqua uitę crimina.Siquidẽ neq; latebant populũ scelera hominis, neq; latêre ipse uolebat, sed quæ domi non sine infamia patrabantur, ea etiam in publicũ ostentare haud uerebatur,eoq; uecordię petulantięq; processit,ut paternum primò cognomen repudiaret, ac pro Cõmodo Marci filio Herculem se Iouis filium iusserit appellari, depositoq; principũ Romanorũ cultu leonis pellem substerneret,manuq; clauam gestaret,simul purpureas sibi,atq; auro intextas uestes circundaret,nõ sine omnium irrisione: quippe eodem schemate & fœminarum luxum,& heroum uirtutem repræsentabat. Talem se uidelicet cotidie præstabat.Idemq; mensiũ nomina demutauit, ac pro uetustis appellationibus nouas de suis cognominibus imposuit, quorũ ad Herculem pleraq;, tanquã scilicet ad fortissimũ referebantur.Quin statuas quoq; sibi tota urbe poni iussit, inq; ijs unã pro curia, quæ arcũ contenderet, ut etiam imagines ipsæ terrores atq; minas præ se ferrent: quam dein tamen Senatus post illius obitũ sustulit, proq; ea libertatis imaginem reposuit.Cõmodus aũt cum temperare iam sibi ultrà non posset,publicè spectacula edere professus,omneis se sua manu feras occisurũ pollicebatur,& cum fortissimis quibusq; iuuenũ singulari certamine depugnaturũ. Ea cũ rumoribus celebrarentur, concurrebant ex Italia omni, ac finitimis gentibus uniuersi ad id spectaculũ,quod nec antea oculis usurpauerant, neq; unquã fando audiuerant.Siquidem ita esse certa manus illius dicebatur, ut quodcunq; destinaret, iaculo sagitta'ue cõtingeret. Erantq; cum illo assiduè Parthorũ lectissimi sagittarij, ac Numidæ iaculatores, quos ille tamen omneis longè artificio superabat. Vbi autẽ spectaculi dies adfuit, pleno amphitheatro exædificatus Cõmodo peridromus fuerat,per quem decurrere in orbem posset,ne cominus cum bestijs pugnãs periclitaretur: sed supernè, ac de tuto loco tela iaciendo, iaculandi potius scientiam,quàm fortitudinem ostentaret.Ceruos igitur,& damas, item cornigera alia præter tauros,currens pariter ipse atq; insequens impetebat,ac præuẽta fuga certissimis ictibus prosternebat.Leones uerò & pantheras,aliaq; id genus nobilissima animalia,currens in orbem supernè iaculis cõfodiebat, sic ut nec telum quisquã secundũ,nec uulnus uiderit,nisi letiferũ. Nam ut primùm se fera cõcitauerat, statim illam uel in fronte, uel in corde sauciabat, nullò præterea usus scopo, neq; ad aliam corporis partem telo destinato,sic ut pariter cum uulnere ipso cõficeretur.Cæterùm bestiæ conquirebantur undiq;,ac tum primùm uidimus,quæ antea in picturis mirabamur.Quippe ex India,Aethiopia'que,itẽq; à Meridie, & à Septentrionibus quicquid incognitũ prioribus seculis fuerat, confecit ille pariter,

atq;

atq; ostendit,nullo nō obstupefacto,tam certa illa manu, tamq; nusquā telis oberrantibus. Idem aliquādo sagittas lunatæ cuspidis in Maurusias struthos inrorquebat,quæ & pedum celeritare,& alarū quasi uelis ocyssimè ferebantur, sic ut summum contingerer collū,atq; ita capita amputaret, ut exectis ceruicibus (qui teli imperus fuerat)aliquandiu tamen uiuentibus similē cursum continuarent. Quin & pantheram,quę scilicet eductū quendam in arenam cursu acerrimo cōprehenderat,sic ut iamiam laniatura uideretur,ita opporruno uulnere consecutus est, ut inrerfecta bellua hominē seruauerir,ac dentiū quoq; aciē cuspide ipsa iaculi præueniret.Leones irem cauea centū eductos, rotidem missilibus uniuersos occidir, ita suo ordine iacentibus corporibus,ur numerari facilimè singula possent, nullo scilicet superuacuo incidente telo. Hactenus igitur quæ gerebantur,quamuis à principe aliena uiderentur, ramen quoniam fortirudinē scientiamq; præ se ferrēt, popularem quandā gratiam emerebantur. Verùm ubi iam nudus ingressus amphirheatrum est,sumptisq; armis numeros gladiarorios implebat,tum uerò triste Rom.pop. spectaculū id uisum, nobilissimū imperatorē post tam mulros parētis sui, maiorumq; triumphos, non quidem aduersus beluas arma caperc militaria, uel Romanorū imperio congruentia,sed amplissimā dignitatē rurpissimo fœdissimòq; cultu cōtaminare. Facilè aūr dimicans suos cōpares superabat, neq; tamē ultra uulnera procedebar,dante unoquoq; manus,arq; imperarorē potius q̄ gladiatorem agnoscenre. Eoq; uesaniæ prouectus est, ur deserere principalem aulā, atq; in ludum gladiarorū migrare institueret, neq; se amplius Herculē appellari patiebatur,adoptaro nobilissimi gladiatoris nomine,qui iam uita excessisset: quin simulacro illi Colosseo, quod Romanis uenerabile est,solis effigiem gerens, capire dempro suum imposuir,atq; in basi subscripsit, non quos consuesset imperatorios paternosq; titulos,sed pro Germanico mille gladiarorū uictorē. Cæterùm ipsum quoq; desinere aliquando ab sua uecordia, & ciuitatem tyrannide liberari oportebat,idq; anno ineunre,quem diem Romani festum agunt, ad Ianum uetustissimū Italiæ deum referentes, cuius etiam Saturnum ipsum ab Ioue filio pulsum fuisse hospirem prædicant,& quod ibi latuisset,nomen Latio inditum. Quocirca etiā nunc Romani ~~Saturnalia prius, dein uerò initiū~~ anni more suo cōcelebrant. Estq; eius dei biceps imago,ut à quo incipir,& in quē desinit annus. Cùm igitur hunc diem festū ciuitas agitaret,in quo Romani inuicem se colunt, salutantq;, & numismata alter alreri,cęteraq; omnifariam munera missirant,summiq; magistratus conspicuam sibi & solennem purpurā induunt, uniuersis diem concelebrantibus: statuit Cōmodus, non quidē ex imperarorijs (ut mos erat) ædibus, sed ex ipso gladiarorio ludo prodire in publicū,ac pro eleganti uestitu,purpuraq; imperatoria,procedere armatus,deducenre gladiatorum agmine in conspectum Romani populi. Quod ubi consilium suum ad Martiam retulir, unam è suis concubinis,cui scilicet plurimū deferebat, ac propè uxoris eam loco habebat, sic ut præter ignem omnes honores uelut Augustæ tribuerērur: inrellecto mulier tam absurdo turpiq; consilio,orare mulris lacrymis, supplexq; ad genua accidere:ne aut Romanū imperiū pollui paterctur, aur ipse uitam suam perdiris ac deploraris hominibus tam periculosè cōmitteret.Sed cùm nihil profecisset,lacrymās discessit. Ille præfectū exercitibus,Lætū nomine, & Electū cubiculi custodē ad se acciros, parare iubet in ludo ipso gladiatorio, quò se dormitū recipiar, ut illinc ad sacrificandū manè procederer,ac se armatū Romano populo ostenraret. Illi multis precibus persuadere tentabant,ne quid indignum principe conarerur. Quib. Commodus ira percitus facessere ab se iussis, statim in cubiculū reuersus, ut quemad-

modum cõsueuerat, meridiaretur, sumpto in manus libello, quales de philyra tenuissimi, atq; in utramq; partẽ replicabiles fiunt, conscribit in eo quoscunque illa nocte interficere destinauerat. Ex quibus prima erat Martia, mox Lętus atq; Electus, post hos ingens eorũ numerus, qui plurimũ autoritatis in senatu obtinebãt: siquidẽ senes uniuersos paternos amicos tollere è medio, ne censura illorũ sua interpellarentur flagitia, bonaq; ipsa diuitũ dilargiri partim militibus, partim gladiatoribus decreuerat, ut alteri se defenderent, alteri oblectarent. Eum igitur libellum ita conscriptũ supra lectulũ deposuit, neminem ad se introiturũ suspectans. Erat aũt pusio quidam, infans adhuc, ex ea nota, qui uestitu cætero nudi, sed auro gemmisq; ornati, solent delicatissimo cuiq; Romanorũ esse oblectamento. Is ita Cõmodo charus erat, ut cum illo sæpe etiã cubaret, ac Philocõmodus appellaretur, ipso indicante nomine amorẽ principis. Hic itaq; puer fortè ludibundus, occupato inter balnea & crapulas Commodo, cubiculum (ut consueuerat) ingressus, sumpto in manus libello, qui cum lusitaret, foras processit, ac forte quadam in Martiam incidit: quæ cùm puerũ etiã ipsa diligeret, cõplexa prius, atq; deosculata, libellũ manu aufert, uerita ne quid ob infantiã inscius puer rerũ fortasse grauiorũ labefaceret. Agnita dein Cõmodi manu, ac legendi cupidine illecta, ubi funesta cõtineri, ac se primam peti intellexit, Lætumq; & Electũ subsequi, tantamq; deinceps reliquorũ futuram cædem, hæc secũ ingemiscens consusurrabat: Euge Cõmode, hæccine præmia beneuolentiæ, amorisq; sunt? Ita scilicet de te merui, cum tam multos annos cõtumelias, ebrietatemq; tuam pertuli. Sed nequaquam tibi hæc ita successerint, uiro temulento aduersus sobriam mulierem. His dictis, Electũ ad se arcessit, quem etiam ipsa aliquando per se cõuenire, utpote cubiculi custodẽ solita, & cũ eo quoq; stupri habuisse consuetudinẽ credebatur, traditoq; in manus libello: Vide, inquit, Electe, cuiusmodi sumus hac nocte festũ celebraturi. Is eo lecto expauefactus (erat aũt Aegyptius genere, audax homo, ac promptus, & irasci facilis) statim signatũ libellũ per hominẽ sibi fidũ Læto legendum mittit. Qui item exterritus, ad Martiam contendit, simulans de ijs ire se consultatum, quæ ad concinnandũ ex iussu principis ludum gladiatoriũ pertinerent. Hoc igitur usi prætextu, constituunt, aut faciendũ sibi q; primùm, aut patiendum aliquid, nullũ moræ locum, nullũ procrastinationi esse. Placitũ autẽ est, rem ueneno agi, quod se facilè daturam Martia recepit, quippe solita primum illi miscere atq; offerre poculum, ut ab amica porrectum suauius biberetur. Igitur redeunti ex balneis cõmixtum uino odoratissimo uenenũ in calice obtulit. Ille diu lauando, uenandoq; collecta siti ueluti de more propinatũ sibi temerè interbibit. Quare statim capitis grauedine occupatus, atq; in soporem prolapsus, cum id ex labore accidisse opinaretur, quieti se tradidit. Electus aũt, & Martia recedere omnes confestim, & suam quemq; domũ reuerti iubent, ne somni indigum Commodũ expergefacerent. Id aũt aliàs quoq; ex ebrietate nimia facere cõsueuerat: nam cùm uel balneis, uel epulis operã daret, nullũ scilicet habebat præstitutum quieti tempus. Etenim aliæ ex alijs uoluptates, eæq; inter se maximè diuersæ, seruire sibi hominem etiam inuitũ quocunq; tempore subigebant. Pauxillũ igitur cùm requiesset, ac iam se ad stomachũ & aluum ueneni uis insinuasset, oborta uertigine, uomitus & quidẽ affatim consecutus est, siue ipso cibo quem largiter antè sumpsisset, multa'que meri potione uirus expellente, seu quoniam principibus mos est, antequã cibũ capiant, medicamento uti, quo uenena prohibeantur. Cæterùm cum multũ euomuisset, ueriti illi, ne ueneno quoq; omni eiecto colligeret sese, atq; unà omnes cędi imperaret, persuaserũt magna mercede Narcisso cuidã audaci strenuoq;

adulescenti, ut ipsum in cubiculo strangularet. Hunc finem uitæ Commodus habuit, tredecim annos post parentis obitum imperio administrato, unus omnium ante se imperatorum nobilissimus; omniumq; eius ætatis hominum formosissimus: quòd si dicendum de fortitudine quoq; est, ne in hoc quidē cuiquam præsertim destinandis ictibus, concessurus. Sed tamen totam uitæ rationem studijs (ut dictum est) fœdissimis contaminauit.

LIBER SECVNDVS.

CCISO Cōmodo, quemadmodum superiore uolumine demonstrauimus, cùm celare factū interfectores, & aulicas excubias fallere uellēt, uili quodam stragulo inuolutum, constrictumq; corpusculum, ac duobus exploratæ fidei famulis impositū, ædib. exportandū, uelut aliquid superuacuū ex cubiculi supellectile curauerunt. Qui aūt exportabāt, per medios euasere custodes, partim ebrios dormitantesq;, ac manu languida tenentes hastilia, partim etiam socordes eorū, quæ ad se parū pertinere arbitrabātur. Ita corpus principis furtim elatū, ac per noctem uehiculo impositum, in Aristeum miserunt. Lætus autē, Martiaq; quid agendū foret diu deliberato, tandem decernūt, ita de eius morte rumores ferere, quasi repentè in apoplexiam incidisset, quod facilè de illo creditū iri existimabant, quem constabat identidē solitū immoderatis epulis saginari. Sed ante omnia tamen uisum est, aliquem prouectū ætate, ac modestum hominē deligere ad imperiū, per quem & ipsi incolumes forent, & omnes à sæua immoderataq; tyrannide respirarent. Igitur diu consultato, neminē sic idoneum inuenerunt, ut Pertinacem. Erat autē Pertinax genere Italus, domi belliq; rebus gestis clarus, multisq; insignis tropæis; quæ aduersum Germanos atq; Orientales Barbaros erexerat. Vnusq; erat reliquus è grauissimis illis, quos pater Cōmodo amicos reliquisset, cuiq; plurimùm ex omnibus socijs ducibusq; detulerat: tutus hactenus, uel grauitatē ipsam uerito, uel ob paupertatē hominis dissimulante Cōmodo. Siquidē id quoq; illius laudibus accedebat, quòd cùm plurima omniū administrasset, tamen erat omniū pauperrimus. Hunc igitur Pertinacē nocte intempesta sopitis omnibus, Lętus atq; Electus cum paucis eiusdē factionis adeūt, & cùm ianuam occlusam offendissent, ianitorē excitauerūt: qui ubi adaperuit, milites q; & Lætū præfectū adesse uidit, perterritus atq; expauefactus, Pertinaci renunciat. Is admitti ilicò iubet, euentura mox inquiēs, quæ sibi ad eam diem mala præsagiuerat. Tanta porrò fuit animi constantia, ut ne lecto quidē se moueret, sed ingressis Lęto atq; Electo, quamuis ad se occidendū missos crederet, pleno audaciæ uultu, minimeq; pallenti: iampridē, inquit, hunc exitū uitæ singulis etiam noctibus sperabā, qui ex omnibus paternis amicis unus adhuc essem reliquus. Itaque demirabar, quo'nam tam diu rem differret Commodus. Proinde quid statis, quin facitis imperata, meq; à tristi aliquando, ac perpetua formidine liberatis?

Ad hæc Lætus: Desine, inquit, indigna te, & superiore uita tua fabulari, neq; nos mortē tuam, sed salutē cùm nostram, tum Romani imperij petitū uenimus. Iacet enim tyrannus, debitasq; luit pœnas, ea passus à nobis, quę in nos facere moliebatur. Quare huc adsumus imperiū tibi tradituri, quē unū ex omni Senatu, uel temperantia uitæ, uel autoritate, uel ætate etiā, & grauitate morū scimus esse pręstantissimū, charumq; populo, & uenerabilē, sperantes quod agimus, & optabile illis, & nobis salubre futurū. Ad hęc Pertinax: Desinite, inquit, senem ludere hominē, atq; ita timiditatis arguere, ut prius decipere, dein occidere studeatis. Atqui, in-

quit Electus, quando nobis parũ credis, cape libellũ hũc (nam manũ certè agnoscis Cõmodi) tute lege, cognosces ꝓculdubio, quantũ effugerimus periculi; neq; tentamentũ aliquod in nostris uerbis, sed ueri fidẽ deprehendes. Quod ubi Pertinax fecit, iam profectò uiris antea quoq; sibi amicissimis credendũ ratus, intellecta omni re, totũ se illorũ potestati permisit. Placuit igitur primò exercitũ adiri, ac militũ tentari animos, quos tamen Lætus in sententiã suam facilè se adducturum pollicetur, quippe cuius aliqua, utpote præfecti, futura esset apud illos autoritas. Quocirca omnes quotquot aderant, ad exercitũ festinant, cùm iam multũ noctis processisset, instante Calend. Ianuar. die. Mittũt præterea fidos homines, qui passim rumorẽ disseminẽt, uita defunctũ Commodũ, Pertinacemq; iam imperaturũ, cõtendere ad exercitũ. Qui ubi rumor euagatus, repentè populus uniuersus lymphato similis ebacchari, & discurrere per uias, ac lætabundi omnes renuntiare ꝑ se quisq; amicis, quibus aut dignitas, aut diuitiæ superabant: namq; illis potissimũ discrimẽ impẽdebat à Cõmodo. Ibant igitur ad templa, & aras dijs gratulatũ, alij alia uociferãtes. Quidã iacẽre tyrannũ, pars gladiatorẽ, nõnulli etiã multo his fœdiora. Quæq; hactenus metus represserat, ea nunc licẽtia ac libertate oborta, impunè iactabantur. Sed & pleraq; pars populi cursu concitato, ad exercitũ tendebat, ueritis omnibus, ut satis libẽter imperatorem Pertinacem milites acciperent, quippe moderatũ principẽ, nõ sanè nimis ex sentẽtia futurũ sperabant militibus: qui scilicet tyrannidi seruire, uimq; omnẽ ac rapinas exercere consueuissent. Itaq; uelut ad obsequiũ impulsuri, cõfluxere ad castra frequẽtes. Quò ubi peruentum, ingressi Lętus & Electus unà cum Pertinace sunt, ibi cõuocatis militibus, ad hũc modũ Lætus uerba facit: Cõmodus imperator uester apoplexiæ morbo interijt. Causa mortis nemo alius, sed est ipsemet sibi. Nam cum frustra nos optima atq; salubria subijceremus, gerẽs ille se quemadmodũ omnes nostis, cibo potuq; nimio suffocatus est, atq; is quidẽ suo sibi fato extinctus perijt. Quippe nõ una eademq; cunctis hominib. mortis causa, sed aliæ alijs, cunctæq; tamẽ ad eundẽ tendentes uitæ finẽ. Verùm pro illo adducimus uobis ipsi, ac Romanus pop. uirũ ætate grauem, uita moderatũ, militaris disciplinæ peritissimũ, cuius bellicã uirtutẽ uos quidem ueterani sæpenumero experti, cęteri tot annos urbi præfectũ non honore solùm, sed etiam admiratione dignissimum iudicastis. Igitur fortuna non principem solũ uobis dat, sed parentẽ quoq; optimũ. Cuius principatus nõ uobis modò, qui eum præsentes tuemini, sed ijs etiã iucundissimus futurus est, qui ripas fluuiorũ, ac Romani terminos imperij defensant, uidelicet res eius præclarè gestas memoria retinentibus. Neq; uerò iam Barbaros nobis precio conciliabimus, sed eorũ memores, quæ hoc duce perpessi sunt, metu potius subigentur. Hæc dicente Læto, minimè iam se cohibuit populus, quin cessante adhuc & dubitabundo milite, Augustũ illũ declararet, patrẽq; appellaret, & faustis omnibus acclamationibus ꝓsequeret. Idẽ etiã milites factitabãt, quanq; nõ pari alacritate, sed circũfusa undiq; inermibus, festũq; agitantibus diem, populi turba facilè illos acclamare, ac Pertinacẽ uocare Augustũ coegit. Mox iurati de more in illius nomẽ, factaq; re diuina, laureati omnes populus atq; exercitus ꝓsequebantur. Sed postq; in aulã imperatoria per noctẽ (ut diximus) à milite populoq; deductus, magnis curarũ motibus æstuabat. Et quamuis animo esse forti cõstantiq; uideretur, tamẽ illum uehementer præsentia territabant, nõ de salute sua magnopere solicitũ: quippe aliàs grauiora pericula contẽpserat, sed repẽtinę tyrãnidis mutationẽ animo uersantẽ, nobilitatẽq; nonnullorũ senatorũ reputantẽ, q̃s minimè passuros arbitrabaꝰ, post imperatorẽ generosiss. rediisse principatũ ad hominẽ priuatę stirpis atq; obscuræ

Nam si

Nam si uita ipsius plane temperans ac frugalis audiebat, maximamq; in bellicis negotijs gloriam fuerat adeptus, attamē claritate generis impar habebatur. Igitur postq; diluxit, in curiā se cōtulit, neq; ignem sibi pręferri, neq; ulla principatus insignia passus attolli, donec senatus sententiam scitaretur. Sed eum omnes simul atq; uiderūt, lętis acclamationib. unanimiter exceperunt, Augustumq; & imperatorem consalutarunt. At ille recusare institit, tanq; rem inuidiosam nomen imperij, excusare senectutē, ueniamq; orare, multos esse dictitans patricios uiros, quibus magis imperiū conueniret. Simul Glabrionē manu cōprehensum protrahēs, sessitare imperatoria sella iubebat. Erat enim ille omniū patriciorū nobilissimus, ad Aeneam Veneris & Anchisæ filium seriem generis referens, idemq; iterum cōsul, qui tamē ita tum locutus est: Equidē egomet, quem tu omnium putas dignissimū, cedo tibi imperio, atq; unà mecū Senatus omnis summā tibi potestatē decernimus. Ibi uerò ille uim penè afferētibus, atq; impēsè rogātib. uniuersis, uix tandē dubitabūdus sellā imperatoriā cōscēdit, atq; orationē huiuscemodi habuit:

CONsensus hic uester, studiumq; eximiū uni mihi plurimū in tanta ista nobilitate deferendi, cùm omni adulationis suspicióe uacet, argumentūq; beneuolentiæ, fidemq; præferat, aliū fortassis audaciorem atq; alacriorē redderet ad ea quæ traderentur suscipienda, sperantem facilì se gubernatione usurū, qui tantam in uobis beneuolentiā animaduerteret. Me aūt contrà, magna ista scilicet, atque egregia, sicut honoris sensu obstupefaciunt, ita metu quodā, curaq; solicitant. Siquidem arduū in primis est, magnis acceptis beneficijs, paria referre. Nam in beneficiorū uicissitudine, si magnam gratiā referat, qui paruam debuerit, nō tam facilitas remunerandi expenditur, q; in ipso argumentū grati animi cōmendatur. Sed cùm prior quispiā eximia in te quædam cōtulerit, tum si illū parū amplè demerearis, nō tam deesse quod reponas, q; ipse inops sensuum, ac planè ingratissimus uideare. Cerno igitur iam animo, q; mihi arduū sit propositum certamen, ne tanto à uobis accepto honore parū me fortasse dignū exhibeam. Quippe non in sella ipsa fastigiū dignitatis, sed in operibus situm, quæ illam minimè dedecorent. Nam quantū pręterita odimus, tantū de futuris bene speramus. Et ut tenax est iniuriarum memoria (quod enim offendit, nunquā obliteratur) sic beneficia in ipso excidunt usu. Siquidē non tam delectat libertas, q; seruitus offendit. Neq; habendam quisquā gratiā putat, quòd rebus suis pro arbitrio utatur, quippe id sibi deberi iure autumat. Qui uerò suis exuitur bonis, nunq; sanè iniuriarū obliuiscitur. Neq; quisquā lucro apponit, quod utilitatē in cōmune pariat. Quę enim publicè prosunt, parū cuiq; curæ sunt: sin quæ propria cuiusq; sunt, minus ex sententia cesciderint, tum nemo satis secū benignè agi putat. Ad hæc, quicunq; enormibus tyrannorū atq; immensis largitionibus insuerunt, ij si frugalius paulo, aut continentius ex pecuniæ inopia agere instituas, non tam id moderatæ cuidam dispensationi, prudentiq; attribuunt, q; auaritiam cōtinuò tibi & sordes exprobrant. Neq; autē cogitant, neminē posse magna cuiuis dilargiri, qui se à ui atq; à rapinis abstineat. Qui aūt rectè, ac pro cuiusq; dignitate dispensat, nō modò nihil cuiquā iniustè eripit, sed & cæteros frugi esse docet, & parcere parto. Hæc igitur cum animis uestris reputantes, adnitimini uos quoq; mecū patres, cōmunemq; hanc imperij administrationē existimate. Quippe in repub. optimatium, nō autē sub tyrannide uicturi, cùm ipsi optimā habere spem, tum reliquis etiam debetis polliceri. Hæc locutus Pertinax, Senatui animū addidit, uotisq; exceptus, & acclamationibus, habitusq; honorificentissimè, Iouis, aliorumq; deorū templis consalutatis, sacrificioq; de more facto, in aulam palatinam se contulit. Posteà uerò quàm fama uul-

gauit,quæ ille uel in Senatu dixiſſet,uel ad populū ſcripſiſſet, læti omnes agitare, ſperantes ſeriū ſe & clementē principē,parentemq; adeò magis q̃ imperatorē ha bituros.Nam & militib.edixit,ne cui ex populo contumeliā faceret, ne'ue quem uiatorē pulſaret,cunctaq; deniq; ad honeſti cultū modeſtiamq; referebat. Ipſe cū aut ingrederet̃,aut ius diceret,comem ſcilicet,ac manſuetā indolē oſtendebat,& cùm Marcū in primis referre uideret̃, ſeniores quidē admonitu delectabat, reliquos aūt à crudeli contumelioſaq; tyrannide ad modeſtā uitā, tranquillamq; uindicatos,facilè ad ſe amandū impulerat. Quæ cùm fama latius euagaretur, natiões omnes atque exercitus ſubiectos Romanis aut amicos ad deferendos ei diuinos honores incitauit. Quin Barbari quoq;,ſi qui aut frenos depulerant,aut ſeditiões moliebant̃,metu uirtutis,quā præſtitiſſe eum ſuperioribus bellis meminiſſent,iuſtitięq; fide,cùm neminē ab illo ſcirent ultro offendi,ſed gratiā cuiq; ꝓ meritis referri,uimq; abeſſe & crudelitatē,ſponte illi ſe dediderunt. Legatiões præterea undique confluebant,gratulatū Rom.pop. quòd Pertinacis imperio gubernarent̃. Sed quod pleriſq; omnib.publicè priuatimq; gratum fuit,modeſtū manſuetumq; principē pop.Rom. cōtigiſſe, id uerò urbanæ cohortes imperatorū cuſtodiæ adhibitæ grauiter moleſteq; ferebant. Siquidē à rapinis iniurijsq; ad temperatū uitæ cultū reuocatæ, ac mitem illam ciuilemq; gubernandi rationē in contumeliā ſuā ac dedecus accipientes, ut ex qua licentiā ſibi ademptā intelligerēt, nullo iam pacto rectorē huiuſcemodi tolerandū ſtatuebant. Igitur principio cōtumaciores ſe gerere,minusq; dicto audiētes eſſe. Poſtremò nondū bimeſtri imperio expleto, cùm quidē ille iam non dubiū ſuæ probitatis ſpecimen dediſſet,uniuerſis in optimam ſpē erectis,inuidit repentè mala fors,quę omnia funditus euertit:ſic ut egregij illi conatus uehementer omnib.ꝓfuturi, in medio quaſi curſu prolaberentur. Nam primū quidē quicquid in Italia aut alibi gentiū inculti ſoli,etiamq; ſub regibus uacaret,id totū occupantibus & colentib. adiudicauit: decemq; annorū immunitatē,ac perpetuā libertatē agricolis conceſſit. Imperatorijs aūt poſſeſſionib. nomen ſuum inſcribi prohibuit, nō eſſe illas dictitans imperantium proprias,ſed cōmunes Romanorū,& publicas: uectigalia quoq; omnia, quæ ad cōtrahendas pecunias tyranni excogitauerāt in fluuiorū ripis,in urbiū portubus, perq; uias & itinera,penitus remiſit,atq; in antiquā libertatē reuocauit. Multaq; item ad idem exemplū facturus uidebat. Nam & delatores urbe exegerat, & ubiubi inuenirentur,puniri imperauerat: cauens ne cui de uanis criminibus periculū conflaret̃. Ergo in maxima trāquillitate ſeſe,beatiſſimoq; rerū ſtatu uicturos Senatus, cæteriq; arbitrabant̃. Siquidē adeò ſe æquabilē paremq; cæteris pręſtabat,ut filium quoq; iam adoleſcentē in aulā palatinā nunq̃ adduxerit, ſed intra priuatos parietes continuerit: ſic ut in ludū quoq; literariū, atq; gymnaſia de more itaret, nihil priuatis abſimilis,erudireturq;,& omnia perinde ut quiuis è medio agitaret, neq; ullā aut tyrannicam, aut omnino imperatoriā pompā oſtentaret. Cùm in hac morū uitęq; modeſtia ageret,ſoli ſcilicet prætoriani milites,præſentē rerū conditionē haud ſatis æquo animo ferentes,ueterē illam licentiā uiolenter ſe gerendi raptandiq; omnia affectabant,interq; uina & epulas cōſilia inierunt, Pertinacē è medio tollēdi, grauem ipſis,atq; oneroſum,alterumq; eius loco imponendi rebus Romanis,indulgentem atq; intemperantē,nihilq; deniq; nō licentiæ præbiturū. Igitur confeſtim haud opinato cunctis otiū agitantibus turbidi ac furentes,militari curſu meridie ipſo,protentis haſtis,nudis gladijs, frequentes ad imperatoris ædes ferūtur. Re aūt ſubita inſperataq; perterriti cubicularij palatini,pauci plurimis et inermes armatis minimè auſi reſiſtere,relicta ſua quiſq; ſtatiōe diuerſi alij aliò defugerunt.

Pauci

Pauci tamē ex amicissimis nuntiato militū concursu persuadere Pertinaci conabantur, uti fuga sibi cōsuleret, populiq; auxiliū imploraret. Ille aūt tametsi utilia in præsens audiebat, tamē indecorū existimans, atq; illiberale, minimeq; dignū imperatoria maiestate, atq; anteacta uita, fugæ aut latebris salutē debere: occurrere periculo, ac procedere in mediū decreuit, sperans persuasurū quæ uellet, & furentes in præsens animos placaturū. Igitur cubiculo egressus, factusq; irruētibus obuiam, quærere causas instituit tam subiti motus, & à fœdissimo illo tumultu absterrere, non attonitus periculo: sed habitū oris graue moderatūq; retinens, paremq; imperatoriæ dignitati, ac nihil humile, nihil pauidū aut obnoxiū, nihil deniq; supplice dignū præ se ferens, ita ad eos uerba fecit: Me quidē, ô milites, inquit, si occidistis, neq; ipsi rem magnā facitis, neq; mihi sane grauem, homini uidelicet huius ætatis & gloriæ. Siquidē humanæ uitæ finis certè est aliquis necessarius. Vos aūt principis curæ custodiæq;, & propulsandis aliunde periculis adhibitos, cædē ipsos facere primos, neq; ciuili tantū, sed imperatorio quoq; sanguine polluere dextras, id uerò uidete, ne uel in præsens flagitiosum sit uobis, uel in posterū periculosum. Neq; enim ego ulla uos iniuria affeci. Si enim Cōmodi doletis interitu, nihil ꝓfectò nouū fuit mori, qui homo natus fuerat: sin dolo necatū putatis, nō meū sane id crimē, quippe quem ipsi scitis ab omni etiā suspiciōe procul abesse. Quæ enim tunc acta sunt, uos primi cognita habuistis, ut etiā si quid obortū suspiciōis est, id utiq; alios attigerit. Cæterū ne illo quidem extincto, quicq; uobis desieri patiemur, quod modestè, atq; ex dignitate uestra, nō aūt per uim & rapinas cōcupiueritis. Ita loquente eo, iam quidā ex his permotum iri uidebant, neq; sane pauci abire iam cœperant, ueriti sanctimoniā principis, ac senectutē: sed à cæteris facto impetu obtruncat. Qui statim eo perpetrato scelere multitudinē declinātes, indignissimè laturā id facinus, occupant in castra abire, muroq; cōtinent se dispositis ꝓ turribus armatis, qui populū à mœnibus arcerent. Hunc finē Pertinax sortitus est uitæ, moruūq;(ut suprà diximus) laudādus. Sed ubi cædis illius fama per populū dedita, tumultu scilicet, luctuq; omnia compleri, discurrere uniuersi furentibus similes, neq; certi, quid agerent, quærere ipsos autores, quos neq; inuenire tñ poterāt, neq; ulcisci. Precipue uerò Senatus indignè id ferre, cōmunemq; eam calamitatē existimare, desiderans parentē optimū, ac principē indulgentissimū, rursumq; tyrannidem metuens, quā cordi esse militib. intelligebat. Sed cum dies unus, itemq; alter abijsset, plebsq; uniuersa suo quisq; metu quietē ageret, & qui dignitate autoritateq; pollebant, in sua prædia ꝙ longissimè poterant, ab urbe secessissent, ne quid in eligēdo successore grauius obijceretur: cognito milites, & quietū esse populū, & existere neminē, qui principē interfectū uindicaret, ipsi quidem castris se cōtinebant: constituto aūt supra murū uocalissimo quoq;, edicunt uenale imperiū, traditurosq; se ei qui plurimū pecuniæ polliceret, tutoq; in aulam deducturos. Id auditū neminem è Senatu grauitate atq; autoritate præditū, neminemq; è nobilitate, aut ex his deniq; permouit, quicunq; adhuc opulenti superabant tenues reliquiæ Cōmodi tyrānidis, neq; ausus quisquā, aut muro succedere, aut turpem contumeliosumq; dominatū pecunia pacisci. Sed enim Iuliano cuidā cōsulari uiro, qui grandē habere pecuniā credebat, uespere supra cœnā nuntiat, inter uinū atq; epulas, militū edictum. Quippe homo alioqui parū uitæ continentis habebatur. Persuadent igitur uxor, atque filia, & parasitorum turba, ut relicta mensa acceleret, & quid agatur intellegat, ac subinde inter eundū adhortātur, occupet proiectum imperium, superaturū largitione omnes, qui tantum diuitiarum possideant. Igitur ubi ad muros accessit, clamare occœpit, daturum quæ uellent:

habere se magnas opes, plenos auri thesauros, atq; argenti. Eodemq; tēpore Sulpitianus & ipse uir consularis, ac præfectus urbi, socerq; Pertinacis imperiū licitabatur. Verùm in eo milites suspectā habuerūt Pertinacis propinquitatē, subesse aliquid fraudis suspectantes, quò illius cædes uindicaret. Ergo Iulianū scalis demissis supra muros attollunt, non prius ausi reserare portas, quàm conueniret de numero dandæ pecuniæ. Ille ingressus in castra primùm quidē honores Cōmodi, & statuas quas sustulerat Senatus, instauraturū pollicebatur, concessurumq; ipsis quam quondā sub illo licentiā obtinuissent: præterea, militibus singulis plus multo argenti daturū, q̄ aut petere auderent, aut accepturos expectauerant: neq; in dando moram futurā: nam domi eam pecuniā adseruari. Quibus adducti rebus milites, atq; in tantam spem erecti, Iulianū declarant principē, simul ei Commodi cognomen imponunt. Tū signis sublatis, impositisq; illius imaginibus, deducere hominē tendūt. Igitur de more sacrificio in castris peracto, exijt maiore militum comitatu, q̄ cæteri consueuerant, siquidē per uim, contraq; populi uoluntatem, perq; turpitudinē & dedecus, imperiū emercatus, iure impetū multitudinis uerebatur. Sed induti armaturas milites, circumseptiq; undiq; testudine facta, ut etiam si res posceret, dimicarent, receptoq; in mediū imperatore suo, clypeis, hastisq; supra capita elatis, ut tutiores forent, si fortè lapides è tectis mitterentur, deducunt eum in aulā, neq; auso resistere populo, neq; (ut mos est) faustis acclamationibus prosequente, sed diras procul imprecantib. uniuersis, grauiterq; exprobrantibus, quòd ære sibi imperiū parauisset. Tum primùm uidelicet corrupti militū mores, fœdaq; & insatiabilis pecuniæ cupiditas, & contemptus imperatoriæ maiestatis inoleuit. Nam cùm neq; uindex existeret ullus tam crudeliter interfecti principis, neq; promercale factū imperiū, fœdeq; nundinatū quisquam prohibuisset: id uerò initiū causaq; militibus fuit, ut etiam in posterū turpissimi contumacissimiq; euaderent, sic ut auaritia in dies, ac principū contemptus, etiā usq; ad sanguinem proueheretur. Enimuero Iulianus imperiū adeptus, delicijs continuò crapulæq; se dedere, circa rempub. indiligens, uitamq; mollissimā, luxuq; circumfluentem traducere. Sed & spem militū fefellerat, neq; implere fidem promissorū potuerat, siquidē nec opes domi quantas iactabat, & publicū ærariū sumptibus illis insanis iampridē à Cōmodo exhaustū. Quare cùm milites habebat infensos, tum à populo totius rei conscio facilè contēnebatur. Itaq; & prætereuntē maledictis insectabantur, & turpes ambiguasq; uoluptates exprobrabant, sic ut propalàm etiam in circo, quo maxima uis hominū confluit, Iulianum incesserent, ac uindicē Romani imperij, præsulemq; summi principatus Nigrū uocitarent, orantes ut q̄ primū adesset, ipsosq; à tantis contumelijs assereret. Is Niger consulatū gesserat, ac tum Syriæ præerat uniuersæ, qui honos ea tempestate multo maximus erat. Quippe etiā Phœnices, omnisq; ad Euphratē regio Nigri suberat imperio, ipse ætatis erat iam ad senectutē spectantis, multisq; & magnis in rebus uersatus, famā obtinuerat mansuetudinis ac dexteritatis, sic ut etiā Pertinacis uitam putaretur æmulari, Quibus maximè rebus populi fauorē adeptus uidebatur. Hūc igitur assiduè frequentis populi clamores implorabant, ac præsentē Iulianum cōuitio lacerantes, illum etiā absentē uniuersi principalibus acclamationibus, faustisq; uocibus prosequebantur. Quibus intellectis, Niger putans omnia sibi ex sentētia successura, quòd & à militibus negligebatur Iulianus, ut qui fidē minimè impleuerat, & contemnebatur à populo, ut parum dignus empto principatu, spem cepit imperij uindicandi. Ac primò quidē ex ducibus tribunisq;, cæterisq; militibus, qui plurimùm haberēt autoritatis, diuersos alium alio tempore domum dimittebat, edoctos rerum

ctos rerum omniū quæ sibi Roma afferebantur. Id hoc cōsilio faciebat, ut q̄ latissime toto Oriente rumores dissfeminarentur. Ita enim sibi adiuncturū q̄ plurimos existimabat, si nō imperiū ex insidijs occupaturus, sed opem uocantibus atq; implorantibus allaturus uideretur. Proinde uniuersi cōfestim adesse, obsecrare pro se quisq;, obtestariq;, ut q̄ primùm rempub. capesseret. Est aūt Syrorum gens natura leuis, pronaq; ad res nouandas. Amabant aūt uehementer Nigrum, quòd & imperiū apud illos humanissimè gesserat, & ludis multitudinē ac celebritatib. detinuerat. Sunt aūt Syri suapte natura huiuscemodi oblectamentorū cupidiores, è quibus Antiocheni maximam felicissimamq; urbē inhabitantes, totū fermè annum, uel in urbe ipsa, uel in suburbanis ludos & festa concelebrant. Quocirca edendis assiduè spectaculis, ac remittēdis exhilarandisq; otio animis, ita sibi uulgus adiunxerat, ut ab omnib. magnopere coleretur. Quæ cum ita se habere intelligeret, iussis adesse dicta die militibus, reliqua etiam confluente multitudine, ita pro suggestu ad idipsum extructo uerba fecit.

Quam mite ingeniū, quantaq; in rebus maiorib. aggrediendis nostra cautio sit, forsitan ipsi quoq; iampridē cognouistis. Neq; ego nunc apud uos processissem uerba facturus, si uel priuato consilio, uel incerta spe, aut spem superante cupiditate adducerer. Sed me uocant Romani, & assiduè clamantes fatigant, ut eis manū porrigam salutarē. Neq; patiar tam excellēs, tamq; gloriosum relictū à maioribus imperiū iacēre abiectū turpiter. Vt aūt citra occasionē aliquam res aggredi tantas, audax sanè, temerariumq; sit: ita si implorantibus ac rogantibus opem deneges, timiditatis & proditionis crimine labores. Quapropter eo consilio ad uos huc prodij, ut scitarer, quid facto opus esse duceretis, uobis'que uterer quasi totius negotij huius consultoribus: quòd si ex sententia successerit, cōmunis mihi inde uobiscū erit utilitas. Neq; scilicet tenues opes, aut leues sunt, quæ nos solicitant, sed ipse Romanus populus, cui rerū omnium potestatē superi tribuerūt, ipsum Romanū imperium fluctuans adhuc, neq; apud quenq; certa sede residēs. Sed neq; parū tuta inimus cōsilia, his implorantiū animis, nullo ad prohibendum resistendūq; parato. Nam qui illinc ueniūt, ne ipsos quidē milites, unde imperiū emptitauerit, satis et fidos fore affirmant, quoniā promissa non soluerit. Quæ si igitur uestra mens ostendite. Talia loquentē, continuò exercitus omnis, cæterumq; uulgus imperatorē atq; Augustū consalutant. Tum amictum purpura reliquoq; exornatum aulico paratu, ibidē ex tempore cōquisito, præcedente etiā igni, in Antiochiæ primùm templa, mox ad suas ædes deduxerunt, quas etiā ceu non iam priuatas omnibus extra insignibus imperatorijs adornauerunt. His lætus Niger, cùm scilicet & Romanorum animos, & cæterorum studia hominum animaduerteret, iam haud dubiè rem omnem sibi esse in uado arbitrabatur. Qui postq̄ rumor increbuit, statim quæcunq; aduersum Europæ continentē natiōes incolunt, festinare ꝓ se quæq;, ut præstò illi essent. Legati undiq; Antiochiā confluere, uelut ad legitimum principē. Reges quoq; & satrapæ trans Euphratē Tygrinq; habitantes gratulatum miserunt, suamq; operā in omnē euentum pollicebantur. Quos ille amplissimis affectos muneribus, gratijsq; actis dimittebat, nullis sibi in præsens opus esse auxilijs affirmans, satis munitum imperium, id'que gesturum se incruentum. Quare tāta spe sublatis animis supinius iam negligētiusq; agitabat, seq; populumq; Antiochenū otio delicijsq; oblectans, ludosq; edens & spectacula. Neq; uerò aut Romā, quod res maximè postulabat, proficisci studuit; aut Illyricos exercitus, qui scilicet in primis adeundi conciliandiq; fuerant, ullis de rebus certiores fecit, sperans statim intellecta re, cum Romanis eos pariter, cumq;

cumq; Orientis totius exercitibus consensuros. Hæc dum agitaret, leui incertaq; spe subnixus, fama iam per Pannonios, Illyricosq; increbuerat, per' que exercitus omnes, qui pro ripis Danubij Rhenicq; excubantes coercendis Barbaris Romanum tuentur imperium. Præerat aũt Pannonijs uniuersis (nam unius regebantur imperio) Seuerus quidã, genere Afer, uehemens homo negotijs gerendis, ac ferox, uitæq; insuetus duræ & asperæ, promptus excogitandis, acer exequendis rebus. Qui postq; Romanum principatũ pendere sublimem, quasiq; direptui expositum uidit, alterum quidem ut desidem, alterum ut parum efficacem contemptui habuit. Addebant præterea spem somnia quædã, & oracula, cæteraq; futurorum præsagia, tum denique fidem ueri impetrantia, cùm sunt euentum sortita. Quorũ pleraq; ipse in libris de uita sua conscripsit, ac publicè in tabulis picta dedicauit. Sed quod illi extremũ, maximiq; momenti somniũ, spem propemodũ omnem conciliauit, id ne nobis quidem silentio prætereundũ. Quo enim tempore nuntiatum est, Pertinacem ad imperium ascitũ, peracto Seuerus sacrificio, iuratusq; fidem principi, ubi primùm domum redijt somno comprehensus, uidet per quietem magnum quendam, ac generosum equum ornatum phaleris imperialibus, qui Pertinacem ipsum per urbem ueheret media sacra uia. Sed ubi ad ipsum fori peruenit ingressum, in quẽ olim liber populus freqũes cõueniebat, uisus est excussisse Pertinacẽ equus, atq; abiecisse humi, proximeq; astanti Seuero tergum substernere, eumq; proferre sublimem tutò in forũ mediũ, conspicuũ uenerabundę multitudini. Manet aũt adhuc huius imago somnij eodẽ ipso in loco ingens ex ære conflata. Ad hunc igitur modũ sublatis animis Seuerus, ac se diuina prouidentia solicitari ad imperiũ ratus, decreuit animos periclitari militũ, quare primùm quidẽ præfectos tribunosq;, & primos militũ sibi adiungẽs, cumq; ijs de Romano imperio sermones serens, abiectũ id esse dictitabat, existente nullo, per quem fortiter, atq; ex dignitate gubernaretur. Inuehens præterea in prætorianas cohortes, quæ sacramentũ militare ciuili, imperatorioq; sanguine polluissent, uindicandam esse aiebat, ac persequendam Pertinacis cædem, minimè ignarus excubare adhuc memoriã Pertinacis apud Illyricos exercitus: quoniã sub imperatore Marco multa illius ductu aduersus Germanos tropæa excitauerant, & cùm præfectus Illyrico foret, nullũ non exemplũ uirtutis in prælio ostentauerat, beneuolentiam porrò, ac probitatẽ, ad hæc ciuile moderatumq; imperiũ socijs præstiterat. Quocirca memoriam eius principis colentes, tantam in illũ editam crudelitatem indignissimè ferebant. Hanc igitur Seuerus occasionẽ arripiẽs, facilè eos quò uellet, adducebat, simulans non se quidẽ imperiũ quærere, aut summam potestatem affectare, sed ire ultũ sanguinẽ tanti principis. Nam ut eius regionis homines corporib. utuntur præualidis, atq; proceris, & in pugnã cædemq; paratissimis, ita pingui sunt ingenio, quare haud facilè sentiũt, si quid agas dicas' ue astutè, ac subdolè. Quocirca cũ fidẽ fecisset Seuerus, cædẽ se Pertinacis persequi uelle, ita sibi uniuersos cõciliauit, ut imperator diceretur, summãq; ab eis acciperet potestatẽ. Sed ubi Pannoniorũ animos explorauit, statim uicinarũ quoq; gentium præsides, quæcunq; Romano subiacent imperio, magnis illexit præmijs. Erat aũt Seuerus unus omniũ mortaliũ ad amorẽ simulandũ maximè factus, sic ut ne iusiurandum quidẽ fallere dubitaret, si ita usus posceret, longeq; aliud in lingua promptum, q̃ in animo reconditũ gerebat. Igitur Illyrico omni, rectoribusq; puinciarũ per literas insinuatus, collectisq; undecunq; militibus, ac suscepto Pertinacis cognomine, quod nõ Illyricis modò, sed Romano etiã populo gratissimũ fore suspicabatur, conuocatis omnibus in campum, ita pro suggestu locutus dicitur:

Quantum

QVantum uel fidei, uel religionis erga deos, per quos iurati estis, quantumq́ honoris imperatoribus exhibeatis, quos adeò ueneramini, facilè ostenditis milites: cum tantopere indignamini, cohortes urbanas, pompæ magis quàm uirtutis administras, adeò fœdũ facinus perpetrasse. Ac mihi quidẽ in uotis est, nunc primùm tantam spem auspicanti (nam profectò scitis, quòd semper audiens dicto principibus fuerim) perducere ad exitũ, atq; explicare, quæ uobis cordi sunt: neq; Romanum imperiũ abiectũ pati, quod quidem apud maiores summa semper autoritate gestũ, uenerandum omnib. uidebatur. Postea uerò quàm ad Cõmodum recidit, etsi ob illius adulescentiam sæpenumero impegit, attamẽ omne uitiũ, cùm ipsius principis nobilitate, tum sanctissimi parentis memoria obumbrabatur. Neq; tam errata illius odium quàm misericordiã emerebantur. Quippe non tam ipsi quæ gerebantur, quàm assentatoribus imputabamus, cæterisq; malarum artium consultoribus atq; ministris, donec ad sanctissimũ illum senem, cuius adhuc uirtutis & probitatis nostris mentibus memoria residet, delatũ fuit imperium. Quem tamẽ tantum abest ut tolerare illi potuerint, ut cæde etiã nefaria talẽ uirum è medio sustulerint. Post hunc autẽ terræ marisq; imperiũ nescio quis turpissimè auctionatus, & populo quemadmodũ auditis, inuisus est, & milites ipsos, quibus imposuit, parũ fidos habet. Qui tamen si etiã defensuri illũ forent, attamen neq; numero uniuersi, neq; uirtute singuli conferendi sunt uobis. Ad hæc bellica uos negotia exercuerunt. Nam & cum Barbaris pedem cõferre, & labores omneis perferre, & algores æstusq; despicere, & concreta gelu calcare flumina, & potare effossos latices non haustos, & uenatu inuigilare consueuistis. Omnia deniq; ad uirtutẽ adepti uiatica, sic ut nemini facilè sit, uestris obsistere uiribus. Etenim labore miles probatur non mollitudine, qua illi exsaturati atq; enutriti, ne uocem quidẽ uestram, nedum pugnam poterunt sustinere. Quòd si cui Syriæ res formidabiles uidentur, is uel ex eo cogitet, quàm imbecillæ sint, quamq; tenui spe nitantur, quòd neque adhuc progredi quoquam, neq; de urbe petẽda deliberare ausi, sedesq; illas boni consulentes, delicias in diem quæsitas, lucrũ esse ambiguæ potestatis arbitrantur. Est autẽ ad ioca & cauilla in primis factũ Syrorum genus, tum qui Antiochiam colunt, ij studere Nigro potissimũ creduntur. Nam gentes reliquæ, & ciuitates, cùm adhuc neminẽ imperio dignũ aspiciant, quiq; sit rempub. fortiter moderateq; gesturus, ei scilicet obedire tandẽ simulant. Quòd si ab Illyrico exercitu ducẽ creatũ cognouerint, simulq; nostrũ nomen inaudierint, nõ obscurũ sanè apud ipsos, neq; ignoratũ: quippe illic etiam cum imperio præfuimus: neq; me profectò desidię aut torporis arguerint, neq; uestrũ exceptare impetũ, aut bellicã uirtutem uolent experiri, præsertim cùm & corporũ proceritatibus, & armorũ exercitationibus, & conferẽda manu longè uobis impares habeantur. Quare occupemus quàm primùm Romã, larem ipsum imperij, reliqua dein facilè expedituri, cùm deorũ oraculis, tum armorũ, corporumq; uestrorũ uiribus confidentes. Hæc locutũ Seuerum, faustis acclamationib. milites exceperunt, Augustũ, Pertinacemq; appellantes, studiumq; in eum propensum, atq; egregiam uoluntatẽ pollicebantur. At Seuerus nihil procrastinandũ ratus, armari quàm expeditissimè iubet, iterq; ad urbẽ edicit, distributisq; uiritim cibarijs, omniq; uiatico, nihil sibi ad celeritatẽ facit reliqui, nullis interquiescẽs locis, ac uix residere tantisper milites passus, donec à nimia itineris contentiõe respiraret. Ipse inter primos laborans, uiliq; tabernaculo utẽs, cibũ potumq; eundẽ, quem etiã cæteri milites, capiebat. Nihil unq; imperatoriæ luxuriæ, nihil deliciarum ostentans, sic ut acceptior indies militibus fieret. Nam cùm laborũ omniũ, non modò particeps, sed princeps etiam, autorq; foret,

adeò

adeò cunctis uenerabilis erat, ut nihil non pro illo cupidissimè facturi uiderẽtur. Postea uerò ꝗ emensa Pannonia ipsos Italiæ montes insedit, famamq; sui præueniens, prius coràm cõspectus est, ꝗ aduentare auditũ fuerat, magnus scilicet omnes Italiæ ciuitates tanto conspecto exercitu metus inuasit. Quippe homines in Italia pridem ab armis belloq; remotissimi, agros, pacemq; colebãt. Etenim quandiu libera ciuitas egit, atq; à Senatu belli duces eligebãtur, fuere in armis semper Italiæ nationes, Græcisq; & Barbaris subactis, terræ sibi marisq; imperiũ pepererunt. Neq; ulla orbis terrarũ pars, aut cœli tractus fuit, quò non uires suas Romanorũ arma protulerint. Postea uerò ꝗ Augustus rerũ potitus est, & laborẽ Italis ademit, & arma detraxit: milites tantũ quosdam certis autoramentis habuit mercenarios, qui Romanũ tuerẽtur imperiũ, tum fluuiorũ magnitudine, atq; fossarũ, montibusq; asperrimis, desertisq; locis atq; imperuijs circũseptos, imperij limites cõmuniuit. Quocirca meritò omnes, postꝗ aduentare Seuerũ cum tanto milite audiuerunt, insueta re perterriti, cùm neq; stare contrà, neq; prohibere auderent, ibant obuiam laureati, portisq; eum patentibus excipiebant. Ille tam diu locis singulis immoratus, quàm diu aut sacra faceret, aut populos alloqueretur, Romam è uestigio pergebat. Quæ ubi Iuliano nunciata sunt, actum de se prorsus existimauit. Nam & exercitus Illyrici potentiam, multitudinemq; audiebat, & populo parum fidebat, cui se cernebat inuisum: neq; satis magnam spem in militibus habebat, quos uidelicet fefellisset. Itaq; collectas undiq; pecunias, partim suas, partim ab amicis acceptas, tum quascunq; in templis, alijsq; locis publicè inuenisset, diuidere militibus instituit, ut eo pacto illorũ beneuolentiã redimeret. Sed ei tametsi multa magnaq; acceperant, nullam tamen habebant gratiam, persolui debitũ sibi, nõ dari munus aliquod interpretãtes. Cæterùm suadentib. amicis Iuliano, ut exercitũ educeret, atq; alpium angustias occuparet (sunt aũt alpes altissimi montes, quales in his regionibus nulli, porrecti ad muri formam, circumdatiq; Italiæ, quasi ad reliquam regionis eius felicitatem hunc etiam quasi cumulũ natura addiderit, ut munitionem haberet inexpugnabilem, pertinentem scilicet à Septentrionali, ad id mare, quod ad Meridiem spectat) nõ ausus tamen ille urbe egredi, supplicatũ militibus mittebat, uti arma caperent, exercerent se, ac fossas ante urbem ducerent, omnemq; belli apparatũ in ipsa demũ urbe expediebat. Siquidem elephantos quoq;, quos ad pompam institutos habebat, insuefacere conabatur sessorem pati: ratus Illyricos milites, equosq; eorũ perterritũ iri facie magnitudineq; beluarũ, quales antea nullas aspexissent. Totaq; ciuitas armis fabricãdis, bellicisq; instrumentis conficiendis erat intenta. Sed cunctantibus adhuc Iuliani militibus, ac se cõparantibus ad bellũ, nunciatur adesse iam Seuerus. Is multos è militibus suis sparsim dimiserat, qui clàm Romam proficiscerentur. Quare alij alijs itineribus noctu ingressi urbem, protectis armis habitu paganorũ operiebantur. Iamq; intus hostis erat, supino adhuc Iuliano, & quid ageret ignaro. Quę ubi populus intellexit, cunctis metu perculsis, ac Seueri potentiã formidantibus, sentire iam se cum illo simulabat. Et Iulianũ quidẽ, quòd imbellis, Nigrum, quòd lentus atq; iners, uituperantes: Seuerũ ipsum iam aduentantem magnopere admirabantur. Enimuero Iulianus hæsitabundus, atq; inops consilij, cõuocato prius Senatu, literas ad Seuerũ mittit, quibus fœdus pacisceretur, eumq; in cõmunionem acciperet imperij. Cæterùm Senatus, etsi illa omnia decernebat, tamen ut eum pauitare desperata salute animaduertit, totus iam ad Seuerũ incubuerat. Biduo uerò pòst, triduo'ue, audito Seuerum iam planè adesse, omnes contempto Iuliano, in curiam conuenere iussu consulum. Quippe ijs curæ Romana res est, quoties de

imperio ambigitur. Qui postq̃ frequentes affuerunt, quod facto opus esset, inter se deliberabant, manente adhuc in aula Iuliano, ac fortunam suam miserante, supplicíterq́ꝫ rogante, ut sibi eiurare imperiũ liceret, omnemq́ꝫ eam potestatẽ Seuero transcribere. Sed ubi intellexit Senatus pauidũ Iulianum, perterritos corporis custodes, ipsum penè ab omnibus destitutũ: decreta illius nece, Seuerũ imperatorẽ declarant. Tum legatos ad eum mittunt, partim qui magistratũ obtinerẽt, partim qui maximã haberent in Senatu autoritatẽ, ut omnes illi honores Augustorũ deferrent. Occidẽdi aũt Iuliani datur uni è tribunis negotiũ. Is imbellem miserumq́ꝫ senem, qui sibi ipse tam infelicem exitũ propria pecunia emisset, desertũ iam, destitutumq́ꝫ ab omnibus, inter fœdissimas cõplorationes trucidauit. Quæ ubi Seuerus audiuit, maiora iam móliẽs ánimo, consiliũ inijt capiendorũ militum omniũ, quicunq́ꝫ Pertinacem interemissent. Datis itaq́ꝫ clàm ad tribunos, centurionesq́ꝫ literis hortatur, multa pollicens, persuadeant militibus urbanis, ut sibi dicto audientes sint. Ipse edictũ proponit, ut relictis inter castra armis, exeant pacatorum habitu, quales procedere in pompam, aut ludos celebrare consueuissent, iurẽtq́ꝫ in Seueri nomen, ac spem sibi optimã proponentes prǽstò sint, ut nouũ imperatorem comitentur. His creditis, milites suasu quoq́ꝫ tribunorũ relictis armis, pomparum habitu laureati processerunt. Sed ubi ad exercitum Seueri peruenerunt, nuntiato iam adesse, iubet in campum conuenire frequentes, quasi salutaturus, ac perbenignè accepturus uniuersos. Enimuerò cùm ad tribunal principis accessissent, unanimiter acclamantes, dato repentè signo cõprehenduntur. Ita enim prǽceperat Seuerus, ut cùm stare pendẽtes eos ab ore principis uidissent, circumirẽt uniuersos milites sui more hostium, neminemq́ꝫ uulnerantes, aut pulsantes, tantũ orbe facto clausos in medio continerent, pila duntaxat intendentes, & hastas, ut scilicet metu uulnerum nudi resistere armatis, pauciq́ꝫ plurimis minimè auderẽt. Quos ubi uelut indagine armorum cõclusós captiuosq́ꝫ habuit, magna uoce, ac turbido spiritu, ita ad eós uerba fecit:

SVperari uos à nobis, uel sapientia, uel uiribus, uel etiã numero, re ipsa uidetis. Capti estis quàm facilimè, ac nullo fermè negotio tenemini. Quid futurũ de uobis sit, in mea manu est. Iam scilicet uictimæ hic statis obnoxiæ nostro imperio. si sceleri uestro debitũ quæratis suppliciũ, nunquam sanè inuenictis, sanctissimum illum senem, imperatoremq́ꝫ optimum seruandũ, tuendumq́ꝫ uobis, ipsi occidistis: Romanũ imperium perpetua clarum gloria, quod maiores nostri aut uirtutis, aut nobilitatis nomine suscipiebant, hoc uós turpiter fœdeq́ꝫ uelut aliquid ex priuatorum instrumẽto, quasi sectores uendidistis. Ac ne eum quidem ipsum, quem sic ad imperium produxeratis, seruare saltem, ac defensare ausi, homines timidissimi ꝑdidistis. Ob hæc igitur crimina, ac facinora uestra, mille uobis debentur mortes, si quis par noxæ suppliciũ studeat petere. Proinde quid uos ǽquũ pati sit, sanè uidetis. Ego tamen sanguine abstinebo, neq́ꝫ uestras imitabor manus. Sed quoniã ius fasq́ꝫ negat stipari à uobis iam principem, uiolato iureiurando, ac manibus ciuili et imperatorio sanguine pollutis, proditaq́ꝫ fide custodia' que, animas quidem & corpora uobis nostra largietur humanitas. Porrò, militibus meis ita præcipio, recingant uos, ac uestimentis exutos militaribus, nudos' que dimittant. Vobis autem sic impero, discedatis q̃ longissimè, edico item, iuroq́ꝫ, ac denuncio capite pœnas daturũ, si quis uestrũ posthac intra centesimum ab urbe lapidẽ conspicietur. His imperatis, è uestigio milites Illyrici concurrunt, breuesq́ꝫ illos gladios detrahunt, quos auro argentoq́ꝫ ornatos, in usum pompæ suspensos habebant, tum zonis, uestituq́ꝫ, & cæteris militiæ insignibus per uim ablatis, nudos ad

unum,exautoratosq; dimiserunt.Enimuero illi proditos se uidentes, atq; astu captos,patientiã scilicet præstabant.Nam quid agerent nudi aduersus armatos,pauci aduersus plurimos? Discessere igitur cõplorantes sese, cõcessamq; salutẽ loco muneris interpretantes,pertæsi tamen,ac dolentes,quòd inermes egressi,capiendos se turpiter,ignõminioseq; obtulerant. Vsus item alio consilio Seuerus est. Quippe metuens,ne recincti exautoratiq; deploratis rebus, rursus castra repeterent, resumerẽtq; arma, præmissos alijs itineribus ac semitis electissimos quosq;, & exploratissimos suorũ militũ,iubet clanculũ uacua castra irrumpere,armisq; ipsorum occupatis excludere redeũtes. Hanc igitur pœnam Pertinacis interfectores dederunt.Post hæc Seuerus cum reliquo exercitu instructo armis,Romã petijt, attonitis metuentibusq; pariter primo conspectu Romanis, audaciamq; uiri, ac fortunam repetentibus animo. Quem quidem Senatus populusq; uniuersus laureati exceperunt, primũ scilicet ex omnibus hominibus atq; imperatoribus citra sanguinẽ,atq; adeò citra puluerẽ tanti effectorem operis.Omnia porrò mirabilia in illo,præcipueq; ingenij acumen,laborũ tolerãtia, rebusq; maximis aggrediendis,bonam sibi spem proponẽs audacia. Postea uerò q̃ eum populus faustis acclamationibus suscepit,& Senatus uniuersus ad portas urbis consalutauit, inito Iouis templo, factaq; re diuina, reliquisq; item sacris ædibus de more consalutatis,nouissimè ad domũ imperatoriã se recepit. Postridie uerò curiam inijt, ibiq; placidus orationẽ habuit plenã optimæ spei,simul omnes publicè priuatimq; benignè complexus,uenisse in urbem aiebat, ut occisum Pertinacem ulcisceretur, daturumq; operam,ut status optimatiũ fundamenta se principe iacerentur. Nullum nisi iudicio damnatũ capite bonis'ue multatũ iri,non passurũ delatores,æmulum se Marci futurũ gerendo imperio,neq; solũ Pertinacis cognomen, sed mentem quoq; habiturũ. In hanc sententiam uerba faciens,fauorem sibi,fidemq; conciliabat.Quidam tamen è maioribus natu,qui consuetũ ipsius haberent ingeniũ, iam tum clanculũ reliquis prędicebant,uersipellem hunc esse hominem,nihil nõ astu & arte tractantem, simulatorem dissimulatoremq; idoneũ, nihil pensi habentem,dum id efficeret,quod usui sibi aut emolumento crederet fore, quod seniorum iudiciũ haud ita multo pòst euentus comprobauit. Igitur Seuerus paucos in urbe dies moratus, dato plebi uberrimo congiario, donatisq; abundè militibus, & ex ijs robustissimo quoq; in locũ exautoratorũ delecto ad imperij custodiã,statim ipse in Orientẽ profectionẽ parat,cunctãte Nigro adhuc, & supino,atq; Antiochenis delicijs uacante,ratus properandũ sibi,ut inexpectatus imparatũ opprimeret.Edicto igitur militibus,ut ad iter se accingerent,cõtractisq; undiq; copijs, ac delectu iuniorũ tota Italia habito,simul reliquijs Illyrici exercitus,quæ in Thracia remanserant,occurrere iussis, neq; secius ingenti classe coacta, cõpletisq; armato milite totius Italiæ triremibus, ingentis sibi omnis generis copias incredibili celeritate cõparauit.Siquidẽ haud exiguis uiribus esse opus intelligebat, aduersus nationes partẽ orbis Europæ oppositã incolentes,quę scilicet uno ordine omnes Nigri sequebãtur auspicia.Ad hunc igitur modũ bellum Seuerus instruebat. Cæterùm prouidus homo,ac sobrius,nonnulla suspicione tenebatur de Britannicis exercitibus,maximis uidelicet,pugnacissimisq;,quibus præerat uniuersis Albinus,Senatorij patricijq; generis uir,summis opibus ac delicijs innutritus. Hunc sibi igitur Seuerus astu ratus adiungendũ,ne scilicet diuitijs,genere, exercitibus,famaq; nominis, magnis ad concupiscendũ imperium facibus instinctus, summã sibi rerũ posceret, Romamq; haud procul à Britannia distantem, se bellis Orientalibus implicito, occuparet: statuit eum specie quadam honoris inescare,

levem

leuem alioqui,& simplicem,tunc uerò etiam iuranti per literas credētem.Quare eum Cæsarem appellans,spem cupiditatemꝗ hominis anticipat, potestate participanda.Mittit item plenas humanitatis literas,obsecrans, ut ipse potissimum curam suscipiat imperij,opus esse uirò aliquo nobili,& ætatis integræ,qualis ille foret,se iam senem,morboꝗ articulari affectum,natos adhuc infantes. Quibus creditis Albinus honorem libenter suscepit, lætus citra pugnam aut discrimē ullum compotem se uoti factum.Cæterùm Seuerus quò omnia credibiliora forent, ijsdem illis ad Senatum relatis, nummisꝗ imagine eius percuti iussis, statuisꝗ erectis,simul alijs collatis honoribus,fidem gratię suæ fecit.Quæ postꝙ sapienter ab illo prouisa sunt,nullo iam ex Britannia impendēte metu,collectis in unū circa se Illyricis exercitibus, reliquisꝗ rebus ex usu cōparatis, copias aduersus Nigrum educere instituit. Igitur quibus locis itinere illo remoratus sit,quæ apud quamꝗ ciuitatē uerba fecerit, quæ signa diuinitus apparuerint, regiones item peragratas, conflictusꝗ,& utrinꝗ cæsorū numerum,cùm pleriꝗ historię autores,tum maximè poetæ uersibus suis uberrimè sunt executi,materiam totius operis, ipsam denique Seueri uitam deligentes. Mihi autem propositū est septuaginta annorum res, quas habeam cognitissimas sub diuersis principibus gestas, in unū corpus comprehensas,literarū mandare monumentis. Quocirca excellentissima & pręcipua quęꝗ rerū à Seuero gestarū, deinceps persequemur, neꝗ ad gratiam uero quippiam affingentes,quod fecisse uidemus,qui illa ętate scriptitarunt,neꝗ tacitum prætereuntes,si quid modò mentionē dignum,memoriaꝗ uidebitur.

LIBER TERTIVS.

SVPERIORE libro Pertinacis interitū, cædemꝗ Iuliani, simul profectionem Seueri ad urbem, susceptamꝗ mox aduersus Nigrū expeditionem edocuimus. Enimuero Niger ubi Romam à Seuero occupatam, ipsum à Senatu appellatū imperatorē nihil tale expectans audiuit: præterea omnem Illyricū exercitū contra se pedestres, naualesꝗ copias educi,perturbato uehemēter animo,monet prouinciarū pręsides,aditus omneis,portusꝗ custodiant, ~~mittitꝗ rogatū auxilia ad Parthorū~~, Armeniorū, atꝗ Atrenorū reges. Cui quidem Armenius,neutras se parteis suscepturū respondit,tantum res suas defensurum Seueri aduentu: Parthus autē satrapis imperaturū per epistolas, uti copias congregarent.Ita enim facere consueuit bellū comparaturus. Siquidē mercenarios milites,atꝗ ordinarios exercitus Parthi nullos habent. Ex Atrenis autem sagittarij auxiliares uenerunt missu regis Barsemij, qui tum in eis regionibus imperitabat. Reliquas omneis copias è militibus qui aderant, potissimū conflauit,plurimis etiam è populo,maximeꝗ Antiochenis, cùm ætatis leuitate, tum ipsius Nigri studio impulsis,audacius ꝙ prudētius nomina dantibus. Sed & Tauri montis angustias,ac prærupta loca muro ualido Niger, munimentisꝗ obstruebat,ratus montem illū imperuium, magnū Orienti propugnaculū futurū. Siquidem Taurus inter Cappadociam Ciliciamꝗ dorsum erigens nationes discriminat,Orienti ac Septentrionibus subiectas.Idem Byzantium pręsidio occupauit, urbem Thraciæ maximam felicissimamꝗ, uiribusꝗ & opibus ea tempestate florentem.Quippe in angustissimo Propontidos constituta freto, uectigalia, piscatumꝗ à mari accipit,simul agros possidēs amplissimos,uberrimosꝗ,utroꝗ uelut elemento lucrū facit.Visum igitur Nigro,talem hanc urbē pręsidijs occupare,ut classes nauigiaꝗ per eas angustias transgredi ex Europa in Asiam prohiberētur. Erat enim munita urbs ualido ingentiꝗ muro,qui Milesio quadrato lapide con-

structus, adeò tenui iunctura fuit, ut nemini cōpositum opus, sed ex uno tantum perpetuoq; lapide uideretur: ac nunc quoq; ruinas ipsas, reliquiasq; cum uideris, mireris utiq; uel eorū artificiū, qui primi extruxerūt, uel horū uires, qui deinceps sunt demoliti. Ad hunc igitur modū Niger suas res cōprobat, prouidentissimo scilicet (ut ipse putabat) tutissimoq; consilio. Cæterùm Seuerus quantū maximè poterat, cum suis copijs festinare, nullū desidię quietiq; locū relinquere. Cognito aūt præsidijs teneri Byzantium, quòd sciebat munitissimam esse urbē, ad Cyzicum se conuertit. Hoc intellecto, dux Asiæ Aemilianus, cui summā Niger totius belli, maximumq; imperiū tradiderat, & ipse Cyzicū proficiscitur, & copias adducit uniuersas, quascunq; aut Niger miserat, aut ipse contraxerat. Sed ubi uentū ad manus, aliquot acerrimè editis prælijs, uictoria tandem penes Seuerū stetit, fuso, fugatoq; Nigri exercitu. Itaq; confestim fracti Orientaliū animi, Illyricianis autem spes ingens addita. Neq; defuere, qui crederēt Nigri res initio statim proditas ab Aemiliano: cuius consilio duplicem afferunt causam. Alij Nigro inuidisse, ferentem scilicet haud æquo animo, si quem paulo antè in Syria successorē habuisset, eundem superiorē mox, atq; adeò imperatorem dominumq; esset habiturus. Alij persuasum à liberis patri per epistolas, uitā salutemq; suam commendantibus, quos Romæ inuentos Seuerus in custodia habebat: siquidem hoc quoq; usus est prouidentissimo consilio. Mos fuerat Cōmodo, retinere apud se liberos eorum, qui ad regēdas prouincias cum imperio proficiscerentur, quasi obsides quosdam beneuolētiæ illorum, fideiq;. Igitur Seuerus cùm primùm est imperator appellatus, superstite adhuc Iuliano, misit furtim, qui liberos suos ex urbe subducerent, ne in alterius essent potestate. Cæterùm ipse cùm primùm Romam ingressus est, comprehensos omnes ducū liberos, cæterorumq; item quicunq; munus publicum in Oriente Asiaq; tota obirent, atque in custodiam datos secū retinebat, quò per ea quasi pignora Nigri ducibus persuaderetur, ut illū desiderio salutis liberorū proderent, aut certè si in fide permansissent, liberū sibi relinquerent cæde filiorum quos uellet ulcisci. Victi autē ad Cyzicum Nigri milites, q̃ quisq; maximè poterat, aufugerunt, partim præter Armenię montana, quidam per Asiam Galatiamq; superare tantum festinantes, ut scilicet intra munimenta se reciperent. At uerò Seueri exercitus Cyzicenum per agrū in Bithyniam finitimam regionem cōtendebat. Sed ut Seuerū uicisse fama diuulgauit, repens cōfestim in eis locis seditio, discordiaq; urbes inuasit. Non tam quidem ipsorum imperatorum odio aliquo, aut studio, quàm æmulatione quadam, & contentione, inuidiaq; inter eiusdē gentis homines funestissima. Antiquum id uitium Græcorū, qui dum seditiones agitant, atq; eminentissimum quemq; tollere è medio conantur, totam iam consumpsere Græciam. Cęterùm illi quidem inueterati iam, attritiq; inter se captiui prius Macedonū, dein mancipia quoq; Romanorū facti sunt. Ea uerò labes æmulationis atq; inuidiæ florentibus etiamnum ætatis nostrę ciuitatibus incubuit. Igitur in Bithynia statim post res ad Cyzicum gestas, Nicomedenses ad Seuerum defecerunt, missis legationibus, quæ se exercitū accepturos, omniaq; tradituros pollicerentur. Nicenses contrà illorū instigati odio, Nigri partibus studebāt, eiusq; suscipiebant milites, siue qui se ex fuga receperant, siue qui ad tuendam Bithyniā mitterentur. Quocirca ex utrisq; urbibus quasi è castris egressi milites iterū concurrerunt, magnoq; cōmisso prælio, longè superior Seuerus fuit. Inde etiam fuga facta, Nigri milites, qui prælio superfuerant, ad Tauri montis angustias euaserant, clausasq; munitiones tuebantur. At Niger relicto ibi quantum satis fore præsidij putabat, profectus Antiochiam est, ut exercitus, pecuniam'que contraheret.

Interea

Interea Seueri exercitus Bithyniam Galatiamq; egressus, cùm se mox in Cappadociam quoq; incitasset, oppugnare munitionẽ incœpit, ibi multis est laboribus conflictatus: quippe arcta asperaq; uia, lapidesq; supernè iacentibus, ac fortissimè dimicantibus, qui summis institerant mœnibus, eoq; facilè paucis arcentibus plurimos. Etenim angustissima utiq; uia est, cuius pars altera monte altissimo defenditur, altera per immane præceps defluente montibus aqua redundat, tum ualida muniriõe Niger obstruxerat, ut scilicet undiq; hostis aditu prohiberet. Dum hæc in Cappadocia gerunt, interim seditiones inter se quoq; agitabãt, pari æmulatione odioq; Laodicea quidẽ in Syria Antiochenorũ odio, Tyros aũt in Phœnicia Berythijs infensa. Quæ nuntiata Nigri fuga, sublatis illius honoribus, Seuero prosperè acclamarunt. At Niger audita re, cùm quidẽ Antiochiæ ageret, iure scilicet homo alioqui benigni mansuetiq; ingenij, defectiõe illorũ, contumeliaq; irritatus, immittit utrisq; urbibus Mauros iaculatores, quoscunq; secũ habuerat, simul partẽ sagittariorũ iussos occidere obuiũ quemq;, diripere urbes ipsas atque incendere. Sed enim Mauri (ut est genus hominum suapte natura cædis auidissimum, nihilq; nõ facilè audens, ac desperatis simile cõtemptu uidelicet mortis, ac periculorũ) Laodicenis deimprouiso oppressis, populũ ipsum omni genere crudelitatis, urbẽmq; uastarũt. Inde Tyrũ pergentes, direptis omniũ bonis, ac patrata ingenti cæde, totam incenderunt. Quæ dum in Syria gerebanẽ, contrahẽte copias Nigro, interea Seueriani milites, munitionẽ Tauri montis oppugnabant, tristes utique, ac citra spem uictoriæ, quippe ualida inexpugnabilisq; per se, monte quoq; ipso, præcipitioq; defendebatur. Igitur iam defatigatis, alta aduersariorum securitate, ecce tibi noctu maximi repentè ruere imbres, oppleri omnia niuibus, ut sunt difficiles in Cappadocia hyemes, maximeq; ad Taurũ montem. Quo circa subitus impetu magno erumpit torrens, cursuq; impedito (quòd munitio exitũ prohibeat) maior iam uiolentiorq; factus, quando artem superante natura tantũ impetũ sustinere munitio nõ poterat, laxatis paulatim coagmentis, ac fundamentis loco emotis, iter sibi torrens patefecit. Quo animaduerso qui in præsidio erãt, metu ne ab hoste circumuenirenẽ, nullo mox futuro propugnaculo, simul unda resedisset, ꝓdita custodia, cuncti fuga dilabunẽ. Igitur læti Seueriani, cõfirmatiq; animos, uelut dijs ipsis immortalib. manu ducẽtibus, cognito custodes aufugisse, facilè scilicet nullis ꝓhibentib. Taurũ supergressi, in Ciliciã mox impetũ fecerũt. His nuntiatis Niger, cũ quidẽ ingentẽ exercitũ, sed pugnæ laboruq; insciũ collegisset, magnis itineribus accelerabat, ꝙ plurimis eum mortalibus, omniq; fermè Antiochenorũ iuuentute sequentib. ducẽ, multa scilicet animorũ alacritate, cæterùm uirtute ac peritia belli nulla ex parte cum Illyrico milite conferendis. Ita concurrerunt ad Issicum, quem appellant sinũ, longè lateq; spatiosissima in planicie, quæ perpetuis subiecta collibus, in theatri speciem littus habet à mari longissimè excurrens, quasi quoddã belli stadiũ fabricata natura: quin eodẽ quoq; loco Darium ab Alexandro ferunt maximo, extremoq; illo prælio profligatũ captumq;, Septentrionalibus etiam tum uiris, Orientis nationes superãtibus. Manet adhuc tropæum, & tantæ uictoriæ testimoniũ urbs in colle Alexandria, simul æneũ ipsius simulacrũ, unde loco impositũ nomen. Euenit aũt, ut Seueri ac Nigri exercituum non congressus modò in eum locũ, sed fortuna etiam fortunę similis fuerit. Vtrinq; enim sub uesperã parati ad pugnã constiterãt, curis dein pauoribusq; totam noctẽ extraxerant insomnẽ, statimq; cum solis ortu ducib. utrinq; adhortantibus, incredibili alacritate utrinq; se incitarũt, tanq; de omni spe reliqua nouissimo illo cõgressu dimicaturi, disceptãte illic super Romano imperatore fortuna.

Sed ubi diu pugnatum acerrimè, tantaq; edita utrinq; strages, ut flumina per eam planiciem decurrentia, maiore aliquanto ui sanguinis, q aquarū in mare se uoluerent, fusi tandē profligatiq; Orientales, imminentibus à tergo Illyricianis, partim in mare saucij protrudebant, partim in colles summos fugitantes à persequentibus obtruncabant: cumq; ijs una uulgus ingens hominū, qui ex urbibus uicinis, agrisq; confluxerant, superne, quasiq; ex tuto loco prœliū spectaturi. At Niger ualido euectus equo, paucis comitantibus, Antiochiam peruenit, ubi fugiente passim multitudine, magnoq; ubiq; fletu, clamoribusq; natos, fratresq; lugentiū, deploratis & ipse rebus suis fugam capit, occultantiq; dein se in suburbano quodā, & ab equitibus reperto, caput amputatū. Hunc habuit exitū uitę Niger, dato cunctationis tarditatisq; supplicio: homo alioqui (ut perhibent) publicè priuatimq; minimè improbus. Sed occiso Nigro, Seuerus omnes statim illius amicos supplicio affecit, siue qui sponte, siue qui necessitate coacti rebus illius studuissent, militibus tantū qui effugerant, ac trans fluuiū Tygrim metu Seueri ad Barbaros abierant, impunitate ꝓposita receptis. Quippe magna uis hominū in ea loca cōcesserat, quo effectū est ut ualidiores deinceps Barbari aduersus Romanos conferenda manu euaserint, gnari antea pugnare tantū arcu ex equis, neq; armatura muniti, neq; hasta, gladio'ue satis audaces, leui pendulaq; ueste, plurimumq; inter fugiendum auersi sagittas intendebant. Posteà uerò q Romani aliquot milites, fabriq; nonnulli in eas regiones confugerunt, ibi ætatē acturi, non solùm armis uti, sed ea quoq; fabricari Barbari didicerunt. Rebus aūt Orientis ex sententia gestis atq; ut res poscere uidebat, ordinatis, cupido iam Seuerū habebat, regem quoq; Atrenorū bello tentandi, ac Parthorū regionem occupādi, quos utrosq; in societatem Niger asciuerat. Quibus tandem rebus in aliud tempus reiectis, cogitare instituit, quo pacto sibi Romanū imperiū, liberisq; suis bona fide adiudicaret. Nā sublato Nigro, reliquus erat Albinus, quem sibi parū ex sententia, parumq; usui fore arbitrabatur. Vulgato rumore, iam nimis illū impotēter, nimisq; molestè nomen Cęsaris usurpare, præterea multos esse è primorib. Senatus, qui ad eum clàm darēt literas, hortantes ad reditū, absente adhuc occupatoq; Seuero. Quippe nobilitas omnis Albinū malebat imperatorem, ortum illustri genere, ac bonæ indolis iuuenem. Quibus rebus cognitis Seuerus, minimè utiq; apertis inimicitijs, ac manifesto bello agendū putans, nulla existente causa, quæ saltem specie honesta uideri posset, decreuit eū dolo insidijsq; tentare. Quare tabellarios aliquot ex ijs qui literas imperatorias perferunt, fidissimos sibi homines cum literis mandatisq; ad eum mittit, præmonitos uti redditis publicè epistolis quædam habere se dicerent, quæ apud illū remotis arbitris loquerentur. Quare ut primùm seorsum à custodibus nacti eum forent, facto impetu obtruncarēt. Quin uenena quoq; dedit, quibus eum, si possent, per aliquem ab epulis, aut à cyatho aggrederētur. Erat autem illius amicis suspecta Seueri fides. Itaq; cauendū identidem admonebant hominem perfidiosum, plenū fraudis & insidiarū. Nam uulgò etiam parum cōstanti fide habebatur, impulsis (ut dictum est) per ipsorum filios Nigri ducibus, ad res illius prodendas, dein postq eorū opera abusus est, suaq; omnia ex sententia cōposuerat, ipsis liberisq; enecatis. Igitur infidum subdolumq; ingenium, res ipsæ declarabant, obq; id maiore se custodia Albinus circummunierat. Neq; enim temerè quisquā à Seuero missus ad illum introducebatur, nisi prius deposito militari gladio, sinuq; excusso. Postq igitur à Seuero tabellarij ad eum peruenerunt, redditisq; publicè literis, habere se dixerunt quædam secretius renuntianda, indulgens suspicionibus Albinus cōprehendi ilicò iubet. Dein explorata re, insidijsq; ordine

ordine intellectis, ubi noxios supplicio affecit, iam ipse se, ut aduersus manifestissimum hostem comparabat. Quibus cognitis Seuerus homo iracundo ingenio, non iam celandas sibi inimicitias putauit, sed omni conuocato exercitu, huiuscemodi habuit orationem:

NEq; leuitatis me quisquam ob anteacta insimulet, neq; infidum aut ingratũ putet aduersus eum quẽm pro amico habuerim. Omnia nos quidẽ præstitimus, etiam in partem principatus, & quidem stabilissimi recepto. Quod ne geminis quidem fratribus facile quisquam indulserit: quod enim uos mihi uni detulistis, id ego cum illo cõmunicaui. Tantis autẽ beneficijs nostris pessimam uidelicet gratiã retulit Albinus, contempta uirtute nostra, suiq; immemor fidei, ardẽsq; inexhausta cupiditate id uniuersum periculosè præripiendi, cuius particeps esse citra bellum ac dimicationem ullam potuisset. Neq; deos reueretur, per quos toties iuratus, neq; uestris parcit laboribus, quos tanta cum gloria uirtuteq; pro nobis pertulistis. Quippe successuum uestrorũ nec ipse fructu carebat, imò autem si fidem seruasset, maior illi portio contigisset. Vt aũt si ipse autor malorum sis, iniustus uideare: ita si non ulciscare acceptas iniurias, ignauus. Nam cùm bellum aduersus Nigrũ gessimus, non ita sanè speciosas inimicitiarũ causas habebamus: nõ enim quasi raptorem occupati à nobis principatus oderamus, sed positũ eum in medio, atq; adhuc in disceptatione uersantem: pari uterq; ambitu ad se trahebat. Verùm Albinus despecto fœdere, ac iureiurando, cũ sit nostro munere adeptus quæ tantũ legitimis liberis tribuuntur, hostis esse mauult nobis, q̃ familiaris. Vt igitur pridem beneficio affectũ, honore, gloriaq; cohonestauimus: ita nunc perfidiosum atq; imbellem ipsius animũ coarguamus armis. Neq; enim sustinere ille exercitus poterit exiguus, atq; insularis, uires nostras. Nam cùm uos propemodum soli alacritate quadam, & uirtute uestra, tam multis prælijs peruiceritis, totumq; uobis Orientem subegeritis, quis dubitet, quin nunc quoq; tantarũ accessione uirium (quippe hic totus penè Romanus exercitus) facilè profligaturi paucos sitis, ne sub uiro quidem sobrio, nedum sub forti duce militantes? Quis enim luxuriam illius ignorat, uitamq; hominis subulcorum potius gregibus, quàm militum legionibus congruentem? Proinde eamus audacter in illum, qua solemus alacritate animi, atq; uirtute, dijs freti autorib. ab eodẽ impiè peieratis, simul memores excitatorũ sæpe à nobis tropæorũ, quæ scilicet ab ipso despecta sunt. Hæc locuto Seuero, cõfestim exercitus uniuersus Albinũ hostem declarat, exceptoq; faustis acclamationibus ipso, nihil non alacritatis & studij clamoribus ostendentes, magis magisq; hominẽ spe addita succenderũt. Qui amplissimo donatiuo milites prosecutus, statim uniuersos contra Albinum educit, missis item pariter qui Byzantium expugnarent, clausam adhuc receptis Nigri ducibus. Quæ deinde urbs fame capta, totaq; planè diruta, simul theatro, thermisq;, omniq; cultu atque honore detracto, et in uici formã redacta, Perinthijsq; adiudicata est, quemadmodum & Antiochia quoq; Laodicenis. Tum pecuniæ magnã uim curauit ad reficiendas instaurandasq; urbes, quas Nigriani milites deuastauerãt. Ipse iter faciebat sine intermissiõe, neq; festos dies, neq; labores ullos magnopere curans, algoris atq; æstus iuxtà patiẽs: sæpe etiã per altissimos mõtes hyeme sæua, niuib. cœlo ingruentibus ibat aperto capite, ut milites ad alacritatẽ patientiamq; laborũ re ipsa cohortaret. Quocirca nõ metu quodã, ac lege, sed æmulatiõne magis, atq; exemplo principis ad perferenda omnia incitabant. Misit etiã qui angustias occuparent Alpiũ, atq; aditus Italiæ obsiderẽt. Enimuero postquã nũtiatum Albino est, nihil cunctari Seuerum, sed adesse iam, supinus hactenus ac delicias agitans,

magno tum metu perculsus, statim è Britannia transmittens, in aduerso Galliæ litore castra collocauit, literisq; ad uicinarū gentiū præsides missis, pecunias commeatumq; exercitibus iuuandis conrogabat. Qui igitur dicto audientes fuerunt, pessimè illud in se consuluerunt, nullo non supplicio dein post bellū affecti. Qui uerò imperiū detractauerunt, cùm quidē felicius & prudentius id egissent, euasere incolumes, euentu ac fortuna rerū utraq; consilia discernentibus. Sed ubi iam in Galliam Seueri copiæ peruenerunt, leues quædā primò pugnæ, quasiq; uelitares fuerunt, donec postremò apud Lugdunū magnam urbē atq; opulentam, prælium in manibus fuit. Nam cùm se mœnib. tenuisset Albinus, exercitus emisit in pugnam. Vt uerò ad manus uentū, diu quidē utrinq; decertatū est æquis uiribus, sic ut ambigua uictoriæ fortuna penderet: neq; enim Britanni uel animi magnitudine, uel auiditate cædis, Illyricis concesserint. Ita conflictu primo ualētissimorum exercituū neutram in partē acies inclinabat. Atq; ut nōnulli prodiderūt eius ætatis autores, qui non ad gratiā, sed ad fidem loquunt̄, longè potior fuit Albini acies. Qua in parte Seuerus curabat, sic ut fugerit quoq;, & ab equo deciderit, abiectoq; palduamento delituerit. Sed insequentib. iam uitulantibusq; Britannis, ceu planè uictoribus apparuisse extemplo Lætū Seueri ducem cum recenti adhuc exercitu. Quippe malè audijt, quasi euentū pugnæ expectauerit, cūctatus de industria retento milite, ut sibimet imperiū uindicaret. Siquidē non prius in pugnam ꝓtulit pedem, quā ubi Seuerus cecidisse nūtiatus. Quam suspicionē etiam dein euentus approbauit. Quippe rebus omnib. ex sententia mox cōpositis, atq; in maxima securitate agitans Seuerus, cùm quidē cæteros belli duces magnis affecisset præmijs, Lætū ipsum tamen (ut par fuit) memor ꝓditionis, morte mulctauit. Sed ista quidē pòst fuere. Tunc aūt conspecto (ut diximus) Læto, spes addita Seuerianis est, ac sublatus in equū Seuerus, & paludamento purpureo circundatus. At Albiniani iam se uictores rati, confusis ordinibus, incitante se in eos deim prouiso ualida recentiq; hostiū manu, cùm paulùm primò restitissent, terga demū uerterunt. Fusos igitur, fugatosq; eos persecuti Seueriani, magna edita strage, ad urbem ipsam peruenerunt. Occisorū utrinq;, aut captiuorū numerus, uariè prout uisum eius ætatis scriptoribus, proditur. Direpta mox incensaq; Lugdunū, & Albino caput abscisum, perlatumq; ad Seuerū est. Ita duo maxima excita trophæa ad Orientem ac Septemtriones, sic ut nihil sit, quod eum Seueri cōtentionibus aut uictorijs conferas, siue copiarū multitudinē, siue nationū motus, siue numerū pugnarū, siue itinerū longitudinē, celeritatemq; consideres. Nam Cæsaris quidē res aduersus Pompeiū, Romano utrinq; milite, magnæ profectò fuerunt, item Augusti aduersus Antoniū, aut Pompeij liberos, & quæ antea à Sylla Marioq; ciuilibus, externisq; prælijs gesta sunt. Sed qui unus uir treis imperatores rerū iam potitos sustulerit, qui urbanos exercitus, Romam ipsam ac palatiū obtinentes, astu circumuenerit, quiq; unū è principibus in ipsa palatina aula curauerit occidendū, alterumq; iterū in Oriente rursus gubernacula rerū tenentem, appellatūq; à Romanis imperatorē, tertiū porrò Cæsaris honore atq; autoritate præditū, in potestatē redegerit, haud facilè alter inuenieť. Hunc finē uitæ habuit Albinus, breui sanè lætatus funesto honore. Cæterùm Seuerus omnē statim iram atq; atrocitatē animi suam, in illius necessarios Romæ effudit, ac primò quidē præmisso in urbē capite Albini absciso, iussoq; publicè patibulo præfigi, in ima epistola, qua de sua uictoria populū edocebat, hoc quoq; ascripsit: ideo se caput illud publicè in patibulo spectandū misisse, uti exemplū caperent, quid item ipsis patiendū foret. Rebus igitur Britanniæ ordinatis, cùm totius insulæ administrationē bifariā dispertisset

tisset

tisset, itemq; omni Gallia (quemadmodū quidem uidebatur) cōposita ex sentētia supplicioq; de Albini amicis sumpto, siue quos ei sua quemq; uoluntas, siue necessitas adiunxerat, continuò Romam proficiscitur, exercitū secum omnem adducens, quò terribilior uideretur. Confectoq; magna uelocitate itinere, quemadmodum cōsueuerat, infestus adhuc superstitibus Albini amicis, Romā intrat, occurrente laureato populo, ac magno honore, faustisq; acclamationib. excipiente, Senatuq; uniuerso consalutante. Tametsi plerosq; metus consternauerat, ꝙ sibi haudquaq; parsurū rebantur immitē suapte natura, & sanguinariū, neq; sanè magna causa indigentem ad inferendas iniurias: cæterū tunc probabiles odij rationes habiturum. Postea uerò q̃ in templū Iouis ingressus est, omniaq; sacrificia de more peregit, reuersus in palatiū, magnoq; cōgiario pop. Rom. uictoriæ nomine prosecutus, ac nummos militibus largitus est, simul alia permulta indulxit, quæ nunq̃ antea acceperāt. Nam & frumenti summā primus adauxit, & aureis anulis uti, & domi habere mulierē permisit. Quæ omnia procul à militari disciplina succinctos eos, paratosq; ad bellū minimè præstitura uidebantur. Primusq; ipse duritiam atq; asperitatē uictus, tolerantiamq; laborū, disciplinamq; omnē, ac ducum reuerentiā subuertit, inhiare pecunijs, & mūditias colere militib. insuefactis. His ergo optimè ꝓ suo iudicio cōstitutis, curiā deinde ingressus, sedensq; imperatoria sella, accusare infit truculenta oratione Albini amicos, prolatis etiā quorundā arcanis epistolis, quas apud illū sepositas deprehendisset, quibusdam aūt exprobrans, ꝙ eum splendidioribus munerib. affecissent: alijs ꝙ amici Oriētalibus, alijs ꝙ Albino fuerunt notiores. Eoq; pacto eximiū quemq; e Senatu, tum ut quisq; in prouincijs genere aut opibus excelleret, omnes sine discrimine supplicio afficiebat, ulciscens (ut quidē præ se ferebat) inimicos, sed re uera subigēte auaritia, qua supra omnes imperatores laborauit. Nam ut animi patientia, atq; in laborib. perseuerantia, simul rei militaris gloria, nemini etiā laudatissimo cōcesserit: ita quæstui suprà q̃ dici posset, addictus, iniustis cædibus, atq; adeò cuicuimodi ex causa pecuniā colligebat, imperiū metu q̃ beneuolētia retinēs. Quanq̃ popularis esse in primis uolebat, edendis omnifariā magnificētissimis spectaculis, centenis etiā sæpenumero ~~occisis beluis, quas omnib. regionibus nostris~~, Barbarisq; conquirebat. Sed & cōgiaria dedit uberrima, & certamen ꝓposuit, undiq; accitis ludionibus, atq; athletis. Vidimus item sub illo quosdā omnis generis ludos, cunctis editos theatris, simulq; supplicationes, & peruigilia ad formā Cereris initiorum, seculares hi tunc appellabant, celebratos (ut aiunt) decurso triū spatio ętatum. siquidem urbe tota atq; Italia præcones itabant conuocatū omnes ad ludos, quos nec uidissent hactenus, nec uisuri postmodò forent. Ita scilicet interuallū præteritæ futuræq; celebritatis, supra omnē esse hominū ætatem significantes. Igitur aliquandiu Romæ moratus, participato filijs imperio, cū se ciuili tantū uictoria, contraq; Romanos exercitus habita, clarū hactenus intelligeret, ex qua etiā triumphum recusauerat, decreuit iterū Barbarorū inclarescere tropęis. Quocirca prætextu uindicādi Barsemij Atrenorū regis, qui Nigri partes fouerat, exercitum in Orientem eduxit, iamq; in Armeniam facturus impetū, præuentus à rege Armeniorum est, mittente obsides ultrò, & munera, ac suppliciter petente, ut sibi cum illo inire amicitiā, fœdusq; ferire liceret. Quare Seuerus procedētibus ex sententia rebus, in Armeniam perrexit ad Atrenos. Sed & rex Osrhoenorum Augarus ad eundem transfugit, traditisq; obsidio liberis fidem suam autorauit, sagittariorumq; uim magnam misit auxilio. Cæterùm Seuerus regionem interamnanam, agrum'que Albenorum transgressus, etiam in Arabiam felicem excucurrit.

Illic

Illic enim herbæ proueniunt odoratæ, quæ nos aromata suffimentaq; habemus. Ibi expugnatis uicis, urbibusq; permultis, omnemq; agrum depopulatus, in Atrenorum regionem mox ingressus, Atras circunsedit, urbē scilicet altissimo impositam monti, ac maximis ualidissimisq; obseptam mœnibus, florentemq; ingēti sagittariorū copia. Igitur hanc urbem Seuerianus exercitus, quanta maxima ui poterat, oppugnabat, machinæq; omnifariam mœnibus admouebant, nullo oppugnationis genere prætermisso. Contrà aūt Atreni audacter urbē defensare, sagittasq; ac lapides supernè iaciētes, pessimè accipere Seuerianos, etiamq; uasa fictilia uolucribus quibusdam, uenenatisq; bestiolis oppleta deuoluere, quæ cùm aut oculis inuolitarent, aut in apertas corporis partes sensim obreperent, grauiter singulos consauciabant, incideratq; in morbos Romanus miles, æstum illū cœli nimio sole præferuidi, parum ferens, sic ut lōgè plures ob hos casus, q̄ hostili manu interierint. Proin defatigatis iam, & cōtusis omnibus, ꝓcedēte secus obsidiōe, ac plus iacturę q̄ lucri Romano faciente, decreuit exercitū Seuerus, priusq; uniuersus perierat, deportare ex eis locis, tristē uidelicet infecto negotio. Quippe assuetus uincere prælijs omnibus, uictum se tunc putabat, quia non uicerat. Sed cum prospera fors & fautrix statim cōsolatur: neq; enim planè rebus infectis redijt, sed maiore q̄ sperauerat successu. Nam impositis nauib. permultis exercitus uniuersus, nequaquā, scilicet quò intenderat, Romanæ appulsus ripæ, sed undarum impetu, Parthorū ad agrum prouectus, haud procul Ctesiphonte, qua in urbe sedes regis est. Is tunc pacem agitans, ac nihil ad se pertinere Seueri pugnas autumans, quas gereret cum Atrenis, otiosus uidelicet nihil expectabat mali. Cæterùm Seueri exercitus, cum ad eas ripas ui fluminis inuectus, moxq; in terram esset expositus, omnem ilicò depopulari agrum cœpit, abactisq;, ut in quæq; inciderant, pecoribus ad uescendū, uicisq; aliquot incensis, paulatim usq; ad Ctesiphontē perrexerunt, qua in ciuitate magnus rex Artabanus cōmorabatur. Igitur imparatos nacti Barbaros, cæsis primò quicunq; restitissent, direptaq; mox urbe, pueris fœminisq; in captiuitatē abductis, tantū ipso rege cum paucis equitibus elapso, thesauris illius, ornatuq; omni, & supellectile potiti, uictores regrediuntur. Ita Seuerus fortuna magis q̄ consilio Parthicam uictoriā adeptus est. Igitur prosperè succedētibus rebus, literas ad Senatū, populumq; Romanū de se magnificas dedit, ac depictas in tabulis pugnas uictoriasq; suas exposuit, nihil non honorū decernente Senatu, & super his cognomina imponēte deuictarū gentium. Ipse interea rebus ad Orientē sic gestis, Romā reuertebaẗ, filios iam puberes secū adducens. Confectoq; itinere, ac prouincijs, ut cuiq; uisus foret, ordinatis, Mysorūq; & Pannoniorū recognitis exercitibus, urbem dein triumphans inuectus est, multis acclamationibus, omniq; ceremonia populo excipiente. Cui quidē ipse festos dies, sacrificiaq; & spectacula, ac celebritates indulxit, magnoq; dato congiario, & ludos pro uictoria celebrauit. Romæ deinde haud paucos moratus annos, ius dicebat frequenter, ciuilib. negotijs & liberis erudiēdis intentus. At illi iam tum adulescētes delicijs uictuq; urbano, nimioq; spectaculorū aurigationisq;, & saltationis studio, bonam indolē corruperant. Interq; se fratres dissidebant, puerili primū certamine, edendis coturnicū pugnis, gallinaceorumq; conflictibus, ac puerorū colluctationibus exorta discordia. Nam seu quid in scena audirent, siue item spectarent, semper utiq; diuersis accedebant, nusquam eisdem studente utroq;, sed quod alteri charum foret, id alteri statim odiosum, committentibus etiam utrinq; ipsos adulatoribus atq; ministris, nihilq; nō ad gratiā suggerētibus, ut ad se quisque pro uirili diuersos retraherent. His cognitis Seuerus reducere in gratiam,

atq;

atq; emendare conabať. Tum Bassiano, qui tunc honores imperatorios adeptus, Seuerus Antoninus, accepto Marci cognomine uocabatur, ac maior natu erat, uxorē dedit filiam Plautiani, præfecti cohortibus urbanis. Hic (ut p̄ perhibēt) Plautianus ab initio ætatis tenui fortuna fuit, seditionisq; & aliorum criminum reus, ac mulctatus exilio: sed erat Seueri municeps, Afer natione, atq; (ut quidam putāt) etiam consanguinitate propinquus: ut uerò alij affirmant, flore magis ætatis per stuprũ conciliatus. Hunc autem Seuerus ex parua humiliq; fortuna, ad opes maximas prouexerat, ac damnatorũ bonis adiudicatis, longe supra cæteros collocu pletauerat, tantũ non imperio quoq; participato. Queis ille opibus licētiaq; abutens, nihil crudelitatis aut uiolentiæ, ut quidq; ageret, omittebat, cunctis etiam atrocior omniũ ætatum principibus. Ergo huius filiam Seuerus uxorē filio suo tradidit. Enimuerò Antoninus ipse parũ lætus eo matrimonio, ac necessitate, q̄ uoluntate impulsus, puellam ipsam pariter & puellæ parentē pessimè oderat, sic ut ne thorum quidem, laremq; cum ea cōmunem pateretur, adeoq; auersabatur, ut minaretur quotidie occisurũ ipsam patreq;, simul atq; imperiũ solus obtinuisset. Quod cùm illa identidē ad patrem referret, simulq; quantopere foret inuisa, pate fecisset, magnopere hominē irritauit. Igitur Plautianus senem iam Seuerũ ipsum cernens, ac morbo sæpe laborantem, contrà uerò Antoninũ ferocem in primis, audacemq; iuuenem, pauidus ob illius minas, decreuit facinus inuadere aliquod, priusquā ipse opprimereť. Suberant præterea multa, quę hominē ad imperij cupiditatem inflammarent, opes quantas nemo antea priuatus possederat. Militum præterea obedientia, & apud omnes Romanæ ditionis homines maximi honores: ad hęc habitus, quo in publicum prodibat. Siquidē latum clauũ perpetuò habebat, atq; in secundis consularibus numerabať. Ensem præterea gestabat, cæteraq; omnia supremæ dignitatis insignia, adeò quacũq; incederet, trux atq; horribilis, ut nō modò nō adiretur à quoquā, sed etiā qui fortuitò occurrebant, ab eo uerterent oculos. Quin anteambulones aliquot, quacũq; iter faceret, denuntiabant, ne quis in proximo cōsistere, ne'ue illũ contueri auderet, sed auerterēt uniuersi oculos, terramq; despectarent. Quæ cùm cognouisset Seuerus, ne ipse quidem prorsus æquo boni facere, sed molestius iam, grauiusq; ferre, sic ut nonnihil etiā de illius autoritate detraheret, ac persuadere homini conareť, aliquid iam è tanta illa insolentia imminueret. Quorũ impatiens Plautianus nō dubitauit imperiũ ipsum appetere insidijs, quocirca talia quædā machinať. Saturninus erat quidam tribunus, qui Plautianũ in primis obseruabat, & cũ faceret idē omnes, unus tamen ille maiore quadā uenerationis specie, magis magisq; homini obrepserat. Hunc sibi igitur fidissimũ fore putans, ac solũ deniq; cōmissa tacitè habiturum, & imperata facturũ, uocari ad se sub uesperā iubet, remotisq; arbitris. Nunc illud, inquit, est, cùm summā imponere manũ debeas amori, obseruātiæq; tuæ, cuius mihi hactenus dedisti specimen: cumq; ego remunerare te p̄ meritis, ac debitā referre gratiā possim, datur optio tibi, uelis'ne ille ipse euadere, quē me nunc esse cernis, atq; huic tantæ potētiæ succedere, an perire statim dato cōtumacis animi supplicio. Neq; tu uel magnitudinē rei pertimueris, uel nomina imperatorũ expaueris, intrare in cubiculum ubi somnũ capiunt, soli nempe licet, redeũti uice nocturnæ custodiæ clam, nulloq; prohibente, facilè quod uolueris, transiges. Nihil est autem, quod hic meum iam expectes imperium. Abi modò in aulam principum, quasi aliqua à me mandata habeas arcana, & grauia, atque ut uirum fortem decet, senem unũ, ac puerũ intra suum utrunq; cubiculum obtrunca. Nam cùm in partem ueneris periculi, etiam re confecta, in partem maximi honoris succedes.

Hæc

Hæc dicta ut animum tribuni perterruerunt, ita minimè consilium excusserunt. Sed ut homo neutiquam mente captus (erat enim genere Syrus, ac sunt fermè ad Orientem mortales acerrimis ingenijs) cognito furore ac uecordia, quantumq; ei liceret, minimè ignarus, haudquaquam ausus detractare, ne scilicet continuò daret pœnas, cùm se optata ac lubentia simularet audire, prius adorato illo, tanquā imperatore, iam libellum petebat demandatæ sibi cædis. Quippe mos tyrannis, cùm aliquem indemnatum occidi iubēt, per literas potissimū iniungere, ne dein cædis impetratæ nullum relinquatur argumentum. Hic Plautianus cæcutiens nimia cupiditate, dat libellum tribuno, atq; ad cædem mittens admonet diligenter, ut interfecto utroq; principe, priusquàm diuulgetur facinus, se iubeat acciri, quò ante in palatio conspiciatur, quàm occupatum imperium quisquam audiat. Sub hac pactione tribunus digreditur, ac de more totam liberè domū principis peruadit, cognitoq; quòd difficile factu foret, duos ab uno homine principes, & quidem diuersis habitantes cubiculis, obtruncari, adit ad Seuerum, & cum ianitoribus agit, ut se ad principem intromittāt, afferre se quæ ad illius ad salutem pertineant. Illi hæc Seuero renunciant, qui tribunum continuò iubet acciri. Ingressus, uenio inquit, tibi ô domine, ut sane putatis, à quo sum missus, ad cædem tui, carnificinamq;: ut egomet opto, ac uolo, beneficij autor tibi & salutis. Plautianus imperium captās insidijs, cædem mihi tuam, filijq; tui mandauit, neq; uerbis modò, sed & literis. Testimonio est hic libellus. Equidem ego recepi facturum, quæ impera ret, ne alter scilicet me detrectante, negotium susciperet. Verùm ad indicandam rem tibi sum præstò, ne ignarum illius opprimat audacia. Dicenti hæc tribuno, atq; ubertim lacrymanti, non continuò tamen fidem Seuerus habebat. Quippe adhuc in pectore multum ex Plautiani amatorio insederat, quin esse id totum negotium compositum ac fabulosum suspectabat, ratus filium suum Plautiano infestum, natamq; eius perosum, cōmentum esse technam huiuscemodi, ac mortiferam calumniam. Quare accitum ad se, grauiter increpare instituit, quòd in hominem amicum atq; domesticum talia machinaretur. Antoninus autem primò quidem deferabat ignarum se totius negotij, dein instanti tribuno, & libellum ostendenti, animum audaciamq; addebat ad crimē coarguendum. Sed ille cognito, quòd magnum in discrimen uenerat, tum præterea haud ignarus, quòd acceptus Seuero Plautianus foret, neq; non etiam intelligens, si latuissent insidiæ, parumq; indiciū probaretur, exquisitissimum sibi impendere supplicium: & quod nam, inquit, ô domini argumentum amplius, quod ue apertius quæritis indicium? Sinite egrediar regia, perq; aliquem fidum mihi hominē significem Plautiano facta esse iam quæ imperauerat. Aderit ille statim re credita, uacuam scilicet regiam occupaturus. Ibi uestri muneris fuerit, rem totam deprehendere. Iubete modò in ædibus quietem agitari, ne præcognita res omne consilium subuertat. Hæc locutus, fidissimum sibi hominem deligit, qui Plautianum suis hortetur uerbis, acceleret, atq; adsit quàm primùm, dum uterq; princeps iacet, oportere antequàm res populo innotescat, intus esse eum, ut scilicet occupata arce, cōstabilitoq; imperio, uelint nolint uniuersi non scilicet principatum adeunti, sed iam planè principi obediāt. His creditis, Plautianus (erat autem iam diei uesper) magnam in spem sublatus, loricam induitur sub uestē tuendi corporis gratia, simul conscenso uehiculo, properat in regiam, paucis modò qui aderant deducentibus, ratisq; eum magnis de rebus ab imperatoribus acciri. Vt autem in aulam nullo prohibēte ingressus est, ignaris quæ agitarentur custodibus, occurrens tribunus, composito dolo salutat imperatorem, dein manu prehensum deducit intra cubiculum, ubi proiecta esse

imperatorũ cadauera mentiebatur, iamq́ aliquot è corporis sui custodibus Seuerus compararuerat, qui statim ingresso manus iniijcerent. At Plautianus cum lōgè alias animo spes agitaret, ut ingressus cubiculum est, cernens utrũq; illic stantem principem, comprehensumq́ se teneri sentiens, re tanta perterritus, rogare, supplicare, falsa illa omnia, cōmentum id in se fabulamq́; excogitatam. Igitur exprobrante hinc Seuero beneficia, & honores, illinc Plautiano fidei, beneuolentiæq́; suæ ueteris testimonia repetente, paulatim labascere Seuerus, atq; adduci Plautiani uerbis, donec pars loricæ per scissum uestimenti apparuit. Qua Antoninus animaduersa, audax iuuenis, & iracundus, ac iam antea homini infestus: Atqui, inquit, ad hæc certè duo quid respondeas expecto. Venisti ad imperatores sub uesperam minimè accitus, deinde quid sibi, rogo, hæc lorica uult? Quis ad cœnam comessationem'ue armatus accedit? Simul hæc dicens iubet tribunũ, cæterosq́; qui aderant, ilicò eum strictis gladijs obtruncare, ut hostem manifestarium. Nihil illi cunctati, iussa faciunt iuuenis imperatoris, occiduntq́; hominem, & cadauer in uiam proijciunt ad uulgi ludibriũ. Hunc finem habuit parem uitæ Plautianus, inexhaustæ homo cupiditatis. Cęterùm Seuerus duobus præfectis militarib. constitutis, plurimũ in suburbanis, aut circum maritimas Campanię oras agitabat, ius dicens, & ciuilibus negotijs intentus, cupiensq́; in primis, ut Romæ sui liberi bonis moribus instituerentur. Nam ludis eos, spectaculisq́; uehementius studere animaduerterat, q̃ principib. conueniebat. Quo fieret, uti studio certamineq́; sem per in diuersum tendente, etiam animi iuuenum distraherētur, quibusdam quasi admotis contentionum atq; inimicitiarũ facibus. Maximè tamen Antoninus intolerandus, sublato iam è medio Plautiano, terribilisq́; & formidolosus erat omnibus, tum illius natæ, cōiugi scilicet suæ, quib. maximè artibus aut machinis poterat, exitiũ intendebat. At Seuerus ipsam pariter cum filiolo, quē pepererat, relegauit in Siciliam, datis opibus quantæ ad uictũ atq; usum abundè sufficerēt. Imitatus in hoc Augustũ, qui filios Antonij, posteaq; hostis iudicatus est, eodem modo tractauerit. Ipse ad pacē concordiamq́; reuocare liberos, et reconciliare utrũq; alteri conabať, admonens identidem ueterũ fabularũ, in quibus pleræq; regũ calamitates fraternis ortæ seditionibus memoranť. Huc adducebat thesauros, templaq́; pecunijs plena esse, diuitias foris ex uectigalibus accedere posse in tanta opulentia, militem largitiòne teneri, auctas in quadruplũ copias urbanas, tantũ sedere exercitũ ante urbē, ut nulla externa uis, seu multitudinem ipsam militũ, seu corporum magnitudinē, seu pecuniæ abundantiã spectes, par inueniri tantis opibus possit. Sed ea in nihilũ recasura, ipsis inter se discordantibus, atq; intestinum agitantibus bellũ. Hæc ille quotidie edisserens, precesq́; castigationib. admiscēs, reprimere illorum spiritus, ac reducere germanos in gratiam studebat. Cæterùm omnia frustra erant. Quippe frenos ore depulerant, proni semper in peius, atq; illos adulescentes adhuc in ipso ætatis feruore, atq; in summa licentia uoluptatum omnium, irritamentis incitatos, etiam adulatorũ ministeria diuersos trahebāt, scilicet qui non modò illorũ obsequerenť cupidinibus, atq; flagitijs, sed noua semper aliqua excogitarent, unde alteri gratũ fieret, alter offenderetur. Quorũ etiam nonnullos Seuerus ipse in huiuscemodi ministerijs deprehēsos, supplicio affecit. Hanc liberorũ suorũ uitam, & indecora in spectaculis studia ferēs grauiter senex imperator, literas à Britanniæ præfecto accepit, quæ docebant Barbaros illic seditiōes agitare, regionemq́; omnem incursionibus ac depopulationibus uastare: quare maiore manu ad resistendũ, uel etiam principis ipsius præsentia opus esse. Lætus ea Seuerus accepit, quippe homo suapte natura gloriæ appetentior, post

uictorias ad Orientē Septentrionemq́, & cognomina utrinq; parta, etiā tropæa cōtra Britannos excitare aliqua cupiebat. Ad hęc filios quoq; abducere ex urbe, ut procul à munditijs urbanis, in castris militari uitæ, ac sobriæ iuuenes insuescerent. Ita expeditionē in Britanniā edicit senex iam, & morbo articulari laborans, tanta aūt animi uirtute, quanta nemo unq; uel iuuenū. Igitur iter ingressus, lectica plurimū uehebat, nulloq; cessabat loco. Quare cōfecto itinere, speq; omni ac sermone celerius enauigato Oceano, Britanniā ingressus est, collectisq; militibus, ac maximis cōflatis uiribus, bellū cōparabat. Cæterùm Britanni repentino principis aduentu perculsi, auditoq; tantas contra se cōparari copias, legatos ad eum de pace, ac seipsos expurgatū miserūt. At Seuerus moras de industria nectens, ne uacuo sibi Romā redeundū foret, cupidus uictorię, cognominisq; Britannici, legatos quidē re infecta domū dimittit, ipse quæ bello usui forēt, magna solertia cō parabat. Sed in primis tamen curæ habuit pontibus occupare paludes, ut stare in tuto milites possent, atq; in solido prælari. Siquidē Britānię pleraq; loca frequentibus Oceani adluuionibus paludescunt. Per eas igitur paludes Barbari ipsi natant, excursantq; ad ilia usq; demersi, ac pleraq; corporis nudi cœnū contemnunt. Neq; enim uestis usum cognouerūt, sed uentrē atq; ceruicē ferro incingunt, ornamentū id esse, ac diuitiarū argumentū existimantes, perinde ut aurū cæteri Barbari. Quin ipsa notant corpora pictura uaria, & omnifariam formis animaliū, quocirca ne induunt quidē, uidelicet picturā corporis ne adoperiant. Sunt aūt bellicosissima gens, atq; auidissima cædis, tantū scuto angusto, lanceaq; contenti, præterea gladio nudis corporib. dependēte, loricæ ac galeæ penitus ignorant usum, impedimentū id esse transgrediēdis paludib. arbitrantes, quarū uaporibus æstuq; cœlū ibi semper caliginosum. Ad hæc Seuerus nihil nō cōparabat, quod usui Romano militi, q̄d detrimēto Barbaris impedimētoq; foret. Vbi uerò satis ex sententia prōpta sibi esse ac parata omnia intellexit, iuniorē filiū Getā nomine, in parte insulæ Romanis subiecta reliquit, ut iuri dicundo, rebusq; ciuilibus administrandis pręesset, eiq; cōsiliarios ex amicis natu grandibus reliquit, Antonino secū aduersus Barbaros educto. Transgresso igit̄ Romano exercitu amnes, aggeresq; eos, qui obiecti Barbaris, Romanorū fines distermināt, pugnæ quędā tumultuarię fiebant, & excursiōes, uictore ubiq; Romano. Cęterum facilis erat ex fuga receptus Barbaris, quippe inter syluas ac paludes & loca ipsis notissima delitescentibus. Quæ omnia Romanis aduersa, morā bello addebant. Interea Seuerum iam confectū senio, longior inuasit morbus, sic ut ipse domi residere, atq; Antoninum mittere in bellū, ad imperatoris obeūda munia cogeret̄. Cæterū Antoninus haud magnopere de Barbaris solicitus, exercitū sibi adiungere, & cōfirmare uniuersos tendebat, uti se unū intuerent̄, soli sibi imperiū uindicās, ac germano identidē obtrectans. Quin lōgior q̄q; patris ualetudo, ac mortis mora diuturnior, anxiū uidelicet adulescentē habebāt: sic ut medicis ministrisq; subinde conaret̄ persuadere, senē ut è medio q̄ primū quoquo modo tollerēt. Donec tandē Seuerus mœrore magis q̄ morbo cōsumptus, uitaq; defunctus est, clarissimus omniū imperatorū bellicis operibus. Neq; eīm aut ciuiles quisq; aduersus inimicos, aut externas aduersus Barbaros totidē alius uictorias reportauit: annisq; duodeuiginti gesto imperio decessit, successorib. liberis, tanta pecuniæ relicta copia, quantā antea nemo, tū ampliore exercitu, q̄ cui obsistere ulla uis posset. Igit̄ Antoninus, mortuo Seuero, summā potestatē nactus, cōfestim uniuersos ab ipso (q̄d aiunt) lare interficere cępit. Nam & medicos supplicio affecit, q sibi parū obtēperauerant, iubēti senis maturare necē, nutriciosq; suos iuxtà & fratris, q de recōciliandis egissent,

ne uno

ne uno quidem reliquo suę crudelitati facto ex eo ordine hominũ, qui in honore aliquo fuerant, quiq; ipsius parentem obseruauerāt. Duces porrò exercitus magnis muneribus ac promissis adhortabatur, persuaderent militibus, uti se unũ imperatorem declararent, nullasq; non machinas aduersus germanum intendebat. Neq; id tamē persuadere militib. potuit. Quippe memores, utrũq; à Seuero iam inde à pueritia pari honore cultuq; educatũ, etiam ipsi parem utriq; obedientiā beneuolentiamq; exhibebant. Igitur Antoninus cognito parum sibi rem aduersus exercitũ procedere, icto cum Barbaris fœdere, drataq; pace, & obsidibus acceptis, decedens illinc, ad matrem iam, germanumq; festinat. Congressos reducere in gratiam conata, adnitentibus honestissimis quibusq; Seueri amicis et consiliarijs. Igitur Antoninus, cùm nemo scilicet non eius libidini refragaretur, ui potius q̃ uolũtate, ad concordiæ amorisq; simulationē adducitur. Ita ambo pari honore imperiũ gerentes, soluerunt ex Britannia, Romamq; eum patris reliquijs contendebant. Nam corpusculo ignibus tradito, cinerem ipsum cum odoribus in uasculum alabastri coniectũ, Romam referebant, ut uidelicet in sacris principum monumentis componeretur. Ipsi exercitum deportantes, uictoresq; iam Britanniæ, in aduersam Galliam emenso Oceano peruenerunt. Quo igitur pacto & diem suum obierit Seuerus, & liberi eius imperium susceperint, in hoc uolumine demonstratum est.

LIBER QVARTVS.

RES gestas Seueri principis per annos duodeuiginti superiore libro sumus persecuti. Porrò aũt ipsius liberi adulescentes iam unà cum matre Romam festinabant, seditiões etiam tum in itinere agitantes. Quippe diuersorijs mensaq; nunq; eisdem utebanť, multumq; suspicionis in cibo omni, potuq;, ne alteruter antecapto tempore, ipse clàm aut per ministeria ueneno rem gereret. Ob eamq; causam etiā iter properantius faciebant, tutius rati uicturos, ubi iam in urbem peruenissent, diuisaq; inter se regia, amplis ac spatiosis ædibus, maioribus etiam reliqua urbe, pro suo uterq; arbitrio separatim agitarēt. Postq; uerò in urbem peruentũ, populus eos uniuersus laureatus excepit, & Senatus consalutauit. Præibant igitur principes ipsi cum purpura imperatoria, pòst sequebanť consules, urnam cum Seueri reliquijs gestantes. Qui aũt nouos imperatores consalutauerant, progressi deinde, urnam quoq; ipsam supplices adorabant. Ita comitati magna pompa, cõposuerunt ipsum in templo, ubi Marci, ac superiorum principũ sacra uisuntur monimenta. Re igitur diuina, ceremonijsq; de more concelebratis, uterq; in regiam discedunt, partiti inter se domũ, ianuisq; secretioribus obstructis, publicis tantũ atq; atrie̅sibus promiscuē utentes. Quin & custodes corporis separatim sibi delegerunt, uix unquā congredientes, nisi pauxillum duntaxat, ut in publico à multitudine ipsa conspicerentur. Sed in primis tamen iusta parenti persoluerunt. Mos est enim Romanis, consecrare imperatores, qui superstitibus filijs, uel successoribus moriunť. Quiq; eo sunt honore affecti, relati dicunť inter diuos. Est autem tota urbe quasi luctus quidam, festæ celebritati promiscuus. Quippe functũ uita corpus, ritu hominum sumptuoso funere sepeliunt. Sed certam imaginem defuncto q̃ simillimam fingunt, eamq; in regiæ uestibulo proponunt supra eburneũ lectum maximũ atq; sublimem, uestibus instratum aureis. Et quidem imago illa ad ægroti speciem pallida recumbit. Circa lectum uerò utrinq; magnā partē diei sedent, à læua quidem Senatus omnis uestibus atris amictus, à dextra uerò matronæ, quas uirorũ aut parentum dignitas

consecratio imperatorũ

honestat,harumq; nulla uel aurū gestans,uel ornata monilibus conspicit, sed uestibus albis exilibus indutæ,mœrentiū speciem præbent.Hæc ita per septem dies continuos faciunt,medicis ad lectū quotidie accedentibus,inspectumq; uelut ægrum deterius se habere pronuntiantibus.Dein ubi iam uisus obijsse diem, lectū humeris attollunt equestris senatorijq; ordinis nobilissimi ac lectissimi iuuenes, perq; uiam sacrā in uetus forū deferunt, ubi magistratus Romani deponere imperium cōsueuerant. Vtrinq; aūt gradus quidā sunt ad scalarū similitudinem extructi,in quibus altera ex parte puerorū chorus est è nobilissimis atq; patricijs, altera fœminarū illustrium,hymnos in defunctū, pęanasq; canentium, uerendo ac lamentabili carmine emodulatos.Quibus peractis,tollunt iterū lectum, atq; extra urbem perferunt in Martiū campū,ubi q̄ latissimè campus patet: suggestus quidam specie quadrangula,laterib.æquis assurgit, nulla præterq; lignorū ingētium materia cōpactus in tabernaculi formam.Id quidem interius totū est aridis fomitibus oppletum,extrà autem intextis auro stragulis,atq; eboreis signis,uarijsq; picturis exornatum.Infrà uerò alterum minusculum quidem positum est,sed forma & ornatu persimile,portis ianuisq; patentibus.Tertiumq; item, & quartum semper superiore contractius,ac deinceps alia, donec ad extremū,quod est omnium breuissimū,perueniatur.Possis eius ædificij formam comparare turribus his quæ portibus imminentes noctu igne prælato,naues in tutas stationes dirigunt.Pharos uulgò appellant.Igitur lecto in secundum tabernaculum sublato, aromata & suffimenta omnis generis, fructus herbasq; , succosq; omneis odoratos conquirunt,atq; aceruatim effundunt.Quippe neq; gens est,neq; ciuitas, neq; qui honore ullo aut dignitate præcellat, quin certatim pro se quisque suprema illa munera principis honori deferant.Vbi uerò ingens aromatū aceruus aggestus est, ac locus omnis expletus,tum circa ædificiū illud adequitant,uniuersis equestris ordinis certa quadam lege ac recursu,motuq; Pyrrhichio, numeroq; in orbem decurrentibus.Currus item circumaguntur insessi purpuratis rectoribus, qui personas ferant ducum omnium Romanorū, principumq; illustrium. Quæ ubi celebrata sunt,facem capit imperij successor,eamq; tabernaculo admouet.Tum cęteri omnes undiq; ignem subijciunt, cunctaq; ilicò fomitibus illis aridis , odoramentisq; referta igni ualido corripiuntur. Mox ab extremo minimoq; tabernaculo, tanq; è fastigio quodam,simul cum subiecto igni, aquila dimittitur, quæ in cœlū creditur ipsam principis animam deferre.Ac iam ex illo unà cum cæteris numinib.imperator colitur.Ita consecrato parente,reuersi domū iuuenes , discordias quottidie & simultates exercere,insidiari inter se,moliri, parare omnibus modis , atque eo modo uterq; in animo habere,quibus alter dolo caperetur.postremò quacunque uia grassari ad singulare imperiū,ac nihil inuicem prætermittere,dum consortem potestatis expungerent . Sed & mentes animiq; omniū urbanorum, quicūq; honore aliquo,aut dignitate præstarent,diuersi trahebantur, utroq; seorsum literas clanculum missitante , magnisq; pollicitationibus sibi homines adiungente. Maior tandem pars ad Getam spectabat, quòd opinionem nonnullā ostenderet probitatis,moderatumq; se & lenem in congressibus præstaret , studia porrò tractabat honestissima. Quippe & disciplinarū laude celebres circa se frequētes habebat,& in palæstra,ac reliquis ingenuis exercitationibus uersabat̄.Placidus pręterea in omnes,atq; humanus,fama & gloria quadam optima plurimos ad amicitiam beneuolentiāq; alliciebat. Cōtrà uerò Antoninus cūcta asperius ferociusq; gerebat,atq; ab his rebus,quas suprà diximus,alienus,militaris uitæ ac bellicę uideri amator affectabat. Nihilq; nō iracundè faciens, minitando quàm suadendo,

metu

metu ꝙ beneuolentia sibi amicitias quærebat. Sed cùm diu frustra mater discordanteis inter se germanos redigere in gratiam studeret: uisum aliquando ambobus est, imperiū inter se diuidere, ne Romæ agitantes, alter alterius essent insidijs opportuni. Quare conuocatis paternis amicis, coram ipsa matre de imperio diuidendo disceptabant, sic uti Europa omnis Antonino, tellus aūt aduersa, quæ omnis Asia nuncupatur, Getæ adiudicaret. Ita enim diuina quadā prouidētia, utrūq; continentem Propontidos incursu disterminari. Placebat aūt, ut Antoninus castra ad Byzantiū haberet, Geta uerò in Chalcedone Bithyniæ urbe, quæ scilicet opposita inter se, utriusq; imperiū tuerent, atq; à transmittendo prohiberet. Tum ut e senatorio ordine quotcunq; ex Europa forent, in urbe ipsa remanerent, reliqui Getam sequerent. Sedes imperij sui Geta destinabat Antiochiā, uel Alexandriam, urbes magnitudine haud longè infra Romam. Tum ex gentibus ad meridiem habentibus Mauros, Numidasq;, Antonino concedens, reliquos ad Orientem usq; Geta sibi asciscebat. Hæc dum illi agitarent, reliquis omnib. mœsto uultu terram intuentibus, ita Iulia mater locuta est: Terram quidē, & mare, ò filij, iam inuenistis quo pacto diuidatis, & continentem utramq;, ut dicitis, Pontici discriminant fluctus, matrem uerò quo'nam modo diuidetis? quo'nam modo infelix ego distribuar inter utrunq; uestrū, aut dissecabor? Me primā igitur occidite, dimidiamq; uterq; apud se partem sepeliat, ut ego quoq; inter uos cum mari terraq; ipsa diuidar. Hęc locuta multis cum lacrymis, eiulatuq; manus ambobus inijciēs, cōplexa utrūq;, reconciliare inter se conabatur. Quare coorta miseratione, cūcti discessere improbato consilio, ipsiq; in ædes suas reuersi. Sed gliscebat in dies odium atq; discordiæ. Nam siue duces ac magistratus aliqui eligerent, uterq; amico suo potissimū suffragabat, siue ius dicerent, semper diuersa sentiebant, magno illorū periculo cuia res agebat. Pluris enim studiū suum, ꝙ ius aut æquū faciebāt, etiam in ludis ipsis diuersarū semper factionū. Nihil præterea insidiarum omittebant. Cocos identidem, & pincernas conati ad ueneficia impellere: quæ ubi tardius procedebant, ꝗ scilicet uterq; magna diligentia curaq; cibū capesserent, postremò impatiēs Antoninus, atq; imperij totius cupidine instigatus, deliberat magnum aliquid ~~uel facere, uel pati, ferrumq; & cædē molitur~~. Et quando secus processerant latentes insidiæ, necessarium putabat periculo omni, ac spe posthabita, quouis modo incœptū patrare. Quare irrupto fratris cubiculo, nihil eum tale expectantē supra matris pectus multo undantē sanguine sæuus obtruncat. Quo facto exilit statim, ac per totam regiam currens clamitat magnū se periculum effugisse, uixq; euasisse incolumem. Simul imperat militibus regiæ custodibus, raperent ilicò se, atq; in castra deducerent, ubi tutius asseruetur, periturum dictitans, si diutius in ædibus morā trahat. Illi pro ueris ea dicta accipientes, simul ignari quæ intus gesta, currentem eum currentes & ipsi comitantur. Fit ingens populi tumultus, raptim agente se sub uesperam principe mediam per urbē. Vt autē castra attigit, ædiculamq; eam intra quā signa ac simulacra exercitus adorantur, procidens humi, gratias agebat, uotis quasi pro salute susceptis. Ea re militibus nuntiata, partim iam lauantibus, partim requiescentibus, statim illuc omnes exterriti feruntur. Ille progressus in mediū, non quidem continuò rem ipsam, prout erat gesta, fatebatur, sed effugisse periculū clamitabat, insidiasq; inimici hominis atq; hostis. Nā ita fratrē appellabat. Vixq; tandem post lōgū certamen, aduersarios superatos. Quippe utrisq; periclitantibus, se postremò unicum imperatorem fortunæ relictum dono. Talia quædam obliquans, atq; inuoluens, intelligi quæ fecisset, ꝙ audiri malebat. Tum ꝓ salute imperioq; suo singulis militib. Atticarū drachmarum

duo millia supra quingentos pollicet. Prætereaq; annonæ supra q̄ sueti accipere dimidiū.Iubet item iam tum ex templis,thesaurisq; sibi ipsos pecuniā sumere, largiter effusis uno die,quęcūq; per duodeuiginti annos Seueruscollegerat atq; recondiderat alienis calamitatibus. At milites tanta pecuniæ magnitudine illecti, totoq; iam negotio intellecto,uulgata passim cæde per eos qui ædib.effugerant, unū illum declarāt imperatorē, Geta hoste appellato. Igitur ea nocte moratus in templo Antoninus,ac fretus largitionibus,quibus sibi milites adiunxerat, cōtendit postridie in Senatū,toto stipante exercitu,sed armis instructiore,q̄ consueuit principē deducere.Ingressus deinde,ubi rem diuinā fecit, conscendit sellā imperatoriam,atq; ad hunc modū uerba facit: Nō me quidē fugit,omnem domesticorum cædem,statim atq; auribus inciderit, odiosam uideri, nomenq; ipsum ut primùm audiatur,afferre grauem calumniā. Quippe infelices misericordia, potētes inuidia sequit, ac uictus accepisse, uictor attulisse iniuriā uidet. Cæterùm si quis uero magis iudicio q̄ studio erga defunctū aliquo rem ipsam expēdat, causamq; eius & consiliū exquirat,facilè scilicet inueniet,rectū esse & necessariū,uindicare magis q̄ accipere iniuriā, quippe ad occisi calamitatē etiā infamia timiditatis accedit.uictor præterq̄ quòd incolumis est,etiā gloriā retulit fortitudinis. ac cætera quidē quæ sæpe in me cùm ueneficijs,tum omni genere insidiarū intēdit,facile uobis est exquirere tormentis. Quippe idcirco adesse omnes illius ministros imperaui,ut uerū deprehendatis. Sunt aūt nonnulli quoq; ex his iam torti, quorum exaudire confessionē possitis.Postremò aūt cum ego apud matrē forem,uenit ille in me,quosdam secū adducens gladijs accinctos.Sed ego re pręcognita,ultus hostem sum.Neq; enim iam aut fratris mentem gerebat, aut fraterna moliebatur. Vlcisci aūt illū qui prior insidietur,ut iustū est,ita usu quoq; iam receptū. Quippe ne ipse quidem urbis huius conditor Romulus germanū pertulit,suis tantū operibus illudentem. Taceo Germanicū Neronis,acTitum Domitiani fratres. Marcus ipse philosophiæ simulator, ac mansuetudinis, Lucij generi sui contumeliam non pertulit. Ego uerò uenenis cōparatis in me, gladioq; impendente, ultus hostem: quippe hoc illi sua opera nomen imponebant. Vos aūt dijs gratias agite, q̄ alterū uobis principē seruauerint,neq; mētes uestras in diuersa partiri, sed unum tantū spectantes imperatorē, uitam securi traducite. Imperiū autem Iupiter sicut ipse inter deos solus possidet,ita etiam uni tantùm mortaliū adiudicat. Hæc locutus magna uoce, irarumq; plenus, ac truculento uultu illius amicos intuens, trementibus pallentibusq; plerisq; in regiā reuertitur. Continuò igitur cœpti occidi domestici omnes fratris,atq; amici, quiq; in ædibus habitabant, quas ille incoluerat,ministriq; item uniuersi,sic ut ne ætati quidē infantiū parceretur. Porrò ipsa cadauera plaustris omnib. per contumeliam imposita, atq; extra urbem exportata, aceruatim aut temerè iniecta rogis cōburebantur. Nec quisquam superfuit ex ijs qui lectem modò cum Geta notitiam habuisset. Atletæ etiam, & aurigæ,atq; omnifariam histriones,& quicquid deniq; uel oculis illius, uel auribus iucundū fuerat,passim occidebantur. Præterea senatorij ordinis quicunq; aut nobilitate, aut opibus excellerēt,minima quaq; de causa,uel planè nulla,quantumlibet leui delatione pro illius amicis intercimebantur. Quin & Cōmodi sororē iam anum, atq; ab omnib. imperatoribus, ut Marci filiam oportuit, magno in honore habitam, morte affecit,causatus Getæ necem apud ipsius matrem defleuisse. Et coniugem quondam suam Plautiani filiam, quæ fuerat in Siciliam relegata,ac consobrinum Seuero cognomine,filiumq; Pertinacis, & Lucillæ Commodi sororis: postremò quicquid ex cognatione imperatoria, aut in Senatu ex patricia nobilitate superat

erat,planè quasi ab stirpe abscidit.Ducesq; prouinciarũ uniuersos, ac procuratores,ueluti Getæ amicos,neci dedidit. Totasq; noctes cędẽdis plurifariã mortalib. impendebant. Sed & uestales uirgines uiuas obruit terræ,quasi temerata uirginitate.Deniq; id quod nunq̃ aliàs factitatum,cùm Circenses spectante eo populus Romanus in aurigam,cui studebat,nescio quid cauillatus esset, ratus sibi contumeliam illatam, repentè omnem exercitum facere impetum iussit in populum, ac raptare,& occidere quicunq; in aurigã dixissent. At milites accepta semel uiolandi rapiendiq; potestate, cum discerni à reliquis nequirent qui fuerant proteruius locuti,nullo scilicet in tanta multitudine uerũ fatẽte,passim ut in quemq; inciderant,aut occidebant,aut omnibus ereptis, quasi salute redempta,uiuos ægrè dimittebant. His actis, stimulante malorũ facinorũ conscientia,uitamq; perosus urbanam,statuit Roma secedere, ut & milites ordinaret, & prouincias inuiseret. Igit Italia decedẽs,ad ripas Danubij peruenit,ac partes imperij Romani Septentrioni subiectas.Ibi aut corpus exercebat aurigando, cædendisq; cominus omne genus beluis,aut ius dicebat,rarius id tamen,statimq; sententiã ferens,ac respondens,pauculis duntaxat auditis.Cæterũ Germanos illic sibi omnes adiunxit,atq; in amicitiam cõciliauit, sic ut ex his socios bellorũ, & custodes corporis ualidissimum quemq;,& pulcherrimũ sibi adsciuerit.Sæpe etiam Romano cultu deposito,uestemGermanicam induebat,atq; in eorũ sagulis argento uariegatis conspiciebatur,etiam flauam capiti cæsariẽ imponens, ad modũ Germanicæ tonsuræ. Quibus læti Barbari,mirificè eum diligere, gaudere etiã Romanus miles, quem scilicet ille amplissimis largitionibus prosequebatur.Ipse nullũ nõ militiæ munus promptè obire: & siue quid fodiendũ foret,primus fodere,siue pons flumini imponendus,aut extruendus agger,siue quod opus manuum faciendum,aut labor subeundus,primus omnia occupare, tenuiq; mensa, ac ligneolis poculis, uasisq; esculentorũ contentus esse,panemq; etiam temerè factũ comesse.Quippe tritico quantũ satis uni foret,sua manu molito,massaq; inde facta,atq; in carbonibus decocta,uesci solitus,omnia deniq; elegantiora aspernari,& uilissimis quibusq;, ac uel pauperrimo gregarioq; militi facilimis uti.Tum cõmilitonem q̃ principẽ uocari se malle,ac plerunq; iter facere,perinde atq; ipsi pedibus ambulans,raroq; uehiculum conscendere,aut equũ,sibi ipse portare arma,nonnunq̃ etiam signa militaria longissima,& aureis ornamentis prægrauia, ac ne robustissimis quidẽ militibus facilia,ipse humeris subire.Ob hæc igitur,aliaq; huiuscemodi, ut hominẽ militarem diligere eum suus exercitus,& ut uirum fortem admirari. Quippe instar miraculi uidebatur tantulæ hominem staturæ,tantis esse laboribus parẽ. Sed ubi milites apud Danubium ordinauit, atq; in Thraciam Macedonibus conterminam discessit, continuò Alexander alter euasit. Nam & memoriam regis eius omnibus modis renouauit,statuis imaginibusq; nulla non urbe poni iussis, Romamq; ipsam, Capitoliumq;,& templa uniuersa refersit Alexandri simulacris. Vidimus item imagines nonnullas ridiculè depictas, quæ uno corpore duas facies præferrent, Alexandri atq; Antonini.Ipse prodibat Macedonico habitu,causiam gestans,et crepidas,ac lectissimã iuuenũ manũ in exercitu Phalangem Macedonicam appellabat,iussis ducibus nomina sibi ducum Alexandri,imponere. Prætereà iuuenes Sparta accitos,Laconicam & Pitanitem centuriã uocabat.His igit actis,atq; urbibus ꝓut q̃ramq; potuerat ordinatis,Pergamũ adit,Asię ciuitatẽ,ut Aesculapij curationibus uteretur.Quò postq̃ peruenit,somnijs q̃ diu uoluit,captatis,Ilium mox petijt,& cunctis urbis reliquijs collustratis, ad Achillis tumulũ ꝓcessit.Eoq; coronis floribusq; magnificè exornato,rursus imitari Achillẽ cępit.

Sed Patroclum desiderans aliquem, quippiam huiusmodi fecit. Libertorum omnium charissimus Festus, à memoria, dum ad Iliũ moratur, uita defunctus est, ueneno (ut quidam aiebãt) extinctus, quo scilicet Patrocli more sepeliretur (ut alij affirmant) morbo interceptus. Huius igitur cadauer efferri iussit, cõpluribusq; lignis rogum strui. Dein imposito in medium, mactatisq; omne genus animalibus, subiecit ignem, phialamq; manu tenẽs, uinumq; libans, uentos precabatur. Cũq; esset raro capillo, & crinem quæreret, ut imponeret ignibus, deridiculo erat omnibus: cæterùm quos habuit capillos, tamen totondit. Laudabat aũt ex omnibus ducibus præcipuè Syllam Romanũ, & Afrum Annibalem, quibus etiam statuas atq; imagines excitauit. Decedens autẽ Ilio, Asiaq; omni, et Bithynia, gentibusq; reliquis pertransitis, atq; ubiq; rebus cõpositis, deuenit Antiochiã, ibiq; exceptus honorificentissimè, atq; aliquandiu moratus, Alexandriam contendit, prętexens huic itineri desideriũ uisendæ urbis ab Alexandro constructæ, simul consulendi illorũ numinis, quod egregiè incolæ uenerantur, ac simulans hæc duo, in primis religionem Dei, & herois memoriã, iubet hecatombas cõparari, ac parentatiões omne genus. Quod ut primùm est Alexandrinæ multitudini nuntiatũ, leuissimæ suapte natura, & omnibus momentis expositæ, studiũ beneuolẽtiamq; principis omnes, quasi animorũ impotes accipiebãt. Igitur ad excipiendũ illum se comparabant, quanto nunq; antea honore consueuerant. Quippe omnifariam musica instrumenta disposita, ubiq; uariũ edebant sonitũ. Præterea aromatũ ac suffimentorum uapor omne genus additus, cũctos optimis replebat odoribus: tædis prætera & florũ sparsionibus honorabant. Sed ubi in urbẽ iam peruenit, primò quidem templũ ingressus est, multisq; uictimis immolatis, ac thure cumulatis altaribus, ad Alexandri monimentũ se contulit, paludamentumq; purpureũ, & claris speciosisq; gemmis anulos conspicuos, balteumq;, & si qua alia gestabat elegantiora, dempta sibi, tum illius imposuit tumulo. Hæc cernentes Alexandrini, læti supra modũ, noctibus totis, ac diebus festum celebrabant, ignari quid intra ulceratum pectus imperator occuleret. Hæc enim omnia per simulationẽ faciebat, ut uniuersam illorũ multitudinem contrucidaret. Latentis odij causa talis erat. Nunciatum ei fuerat Romæ agenti, uiuo adhuc patre, atq; item pòst extincto, multa in ipsum dicere Alexandrinos. Sunt enim homines suapte natura dicaces, atque ad describendũ illudendumq; maximè facti, iactantes in optimũ quemq;, & potentissimũ dicteria quædã, ut quidẽ ipsi putant, festiua: ut aũt uidentur ijs in quos dicuntur, longè grauissima. Quippe huiuscemodi iocorũ, uel maximè illa permouent, quibus delicti ueritas arguitur. Quare cùm multa in eum dixissent, ne dissimulata quidem fraterna cæde, matremq; etiam Iocastam uulgò appellarent, irriderẽtq; ipsum, quòd tantulæ homo staturæ, Alexandrũ atq; Achillẽ maximos ac fortissimos heroas æmularetur: dum ludere se putant, eò impulerunt Antoninũ, hominem suapte natura iracundũ atq; sanguinariũ, ut perniciem illis insidiasq; moliretur. Igitur celebritate ac festo iam peracto, cùm uideret maximã hominũ multitudinem ex uicinis regionibus confluxisse in urbẽ, monuit edicto, ut in planiciem quandam iuuentus uniuersa conueniret, uelle affirmans, sicuti Macedonicam Spartanamq; habebat, ita etiam in Alexandri honorem ipsius herois cognomento phalangem constituere. Iubet igitur consistere iuuenes uniuersos, relicto interuallo, ut singulorũ ætatem staturamq;, & corporis habitudinem militiæ idoneam consideraret. His creditis iuuenes, ac uerisimili spe ducti, ob insignẽ honorem paulo ante exhibitũ principi, conueniunt frequentes unà cum parẽtibus atq; germanis lætis gratulãtibusq;. At uerò Antoninus singulos inter se distantes

circumiens,contrectansq́;,& aliud in alio laudans præteribat:donec illos,neq; id animaduertentes,neq; expectantes uniuersus circumueniret exercitus. Vt uerò coniecturā fecit,iam esse omnes militū suorū armis inclusos,quasiq́; retibus implicitos,ipse statim cum suo præsidio excessit,ac signū militibus dedit. Qui statim facto undiq; impetu,deprehēsam in medio inermem iuuentutē,cęterosq́; qui aderant,magna cæde contrucidant,atq; è militibus alij cædem tantum faciebant,alij foueis ingentibus cadauera obruebant, aggestaq́; desuper humo immanē tumulum excitarunt. Multi etiam in eas foueas semiuiui protrahebantur, multi adhuc integri detrudebant. Sed & milites nonnulli simul perierunt. Nam qui reliquias adhuc aliquas spiritus retinebāt,neq; penitus defecti erant uiribus,impliciti proruentibus se militibus,eos quoq; secū trahebant in foueam. Tanta est aūt facta cędes,ut riuis cruoris per planiciem decurrentibus, cùm fauces ipsæ Nili ingentes, tum littus omne circa urbem purpurasceret. Sed affectans Parthici cognomē,famamq́; deuictæ ad Orientē Barbariæ, quanq; in altissima pace,tale quiddam machinatur. Dat literas ad regem Parthorū Artabanum,simulq́; legatos cum muneribus mittit,materiæ & artis conspicuæ. In eis literis fuerat scriptū,uelle se regis filiam ducere in matrimoniū. Principem se esse,& principe natū: quare haud decorum priuati cuiusquā, & tenuis fieri generū, sed reginam ducere potius, filiamq́; magni regis. Duo maxima imperia esse, Romanū & Parthicū. Quibus affinitate illa in unū coeuntibus,ac nullo iam discriminante fluuio, unam tantū potentiam factum iri, nullis expugnabilem uiribus. Nam reliquas Barbaras nationes, quæ nunc amborum imperijs subiectæ sunt,facilè iugum toleraturas,si proprios gentis quæq;, & conuentus sit habitura rectores. Esse Romanis pedestrem exercitum, qui hastis,& stataria pugna cæteros antecellat: Parthis uerò equitatū plurimum, peritissimosq́; sagittarios. His igitur concurrentibus, & quæ usui ad bellum sunt in unum conspirantibus,facilè ipsos sub uno diademate totius orbis terrarum imperium retenturos. Præterea odoramenta,quæ apud illos proueniant, telasq́; laudatissimas,contraq́; apud Romanos metalla ipsa, & quæcunq; arte aliqua conspicua uisuntur, non iam uix raroq́; & clanculū per mercatores importatū iri, sed in una duntaxat terra, unoq́; imperio, cōmunemq́; fore utrisq; usum rerum omniū, minimeq́; impeditum. His literis Parthus acceptis,primo quidē abnuere, negare Romano conuenire Barbarum matrimonium. Quam enim fore cōcordiam, neque uoce satis congruentibus, & uictu habituq́; inter se distantibus. Esse Romæ patricios permultos, quorum sibi ille optare liberos in matrimoniū possit, sicuti itidem apud se Arsacidas. Neq; ullam sanè extare causam, cur alterutrum genus adulteretur. Hæc igitur à principio rescribens,cōditionem aspernabatur. Sed instanti Antonino donisq́; & iureiurando fidē studij sui,& charitatis uxoriæ facienti,credidit Barbarus,ac pollicitus daturam filiam, generum iam ipsum appellitabat. Cuius rei uulgata mox fama, Barbari scilicet omnes ad Romanum suscipiendum principem se comparabant,spe quadam sempiternæ pacis exultantes. Cæterùm Antoninus prohibente nullo,fluuios transgressus, ac iam Parthicam regionem quasi propriam peragrans,sacrificantibus passim uniuersis,supra'que coronata altaria odores incendētibus, lætum se honore illo Barbarorum magnopere simulabat. Posteà uerò quàm magno itinere facto,ad ipsam Artabani regiam appropinquabat, occurrit ei rex in quadam ante urbem planicie, nouum nuptum excepturus,generumq́; suum: sed Barbarorum magna multitudo, floribus indigenis coronati, atq; induti uestes auro, diuersisq́; coloribus uarias, festum agitabant ad tibiarum fistularum'que & tympanorum sonitus saltantes numerosè.

Quippe

Quippe huiuscemodi tripudijs supra modum delectantur, præsertim cum se temeto largius inuitarunt. Sed ubi omnis multitudo confluxit, ac relictis equis pharetrisque, & arcubus depositis, inter libamina & calices agitabant, collectique in unũ Barbarorũ quàm plurimi, temerè inordinatique constiterant, nihil suspectantes mali, sed pro se quisque studentes uidere nouum nuptũ, tum signo dato Antoninus militibus imperat, impetũ cædemque in Barbaros faciant. Illi re subita perterriti, cædentibus sauciantibusque Romanis terga obuertunt. Ipse Artabanus à suis stipatoribus raptus, atque equo impositus, uix ægreque cum paucis fugiens elabitur. Reliqua uerò multitudo Barbarorum passim cædebatur. Quippe neque equos habebant, quibus maximè utuntur. Descenderant enim ex ijs, pastumque dimiserãt: neque ipsi euadere fuga poterant, impediẽte cursum fluxa ueste, ad pedes usque deducta. Porrò pharetras & arcus omnino non attulerant. Nam quid illis opus ad nuptias? Ita ingenti cæde Barbarorum facta, Antoninus prædaque & hominibus magna copia captis discedit, resistente nullo, uicisque & urbibus incensis, data potestate militibus rapiendi, quod quisque posset aut uellet. Hanc igitur calamitatẽ haud opinato Barbari acceperunt. Antoninus autem regionem Parthicam penitus ingressus, defessis iam rapiendo cædendoque militibus, reuertitur in Mesopotamiam, indeque Senatui populoque Rom. per literas significat subactum à se Orientem, cunctosque illius regni mortales in suam ditionem concessisse. At Senatus quanquam totius negotij gnarus (quippe principũ res latere nullo pacto possunt) metu tamen atque assentatione cunctos illi honores uictoriæ decernunt. Substitit aũt post id Antoninus in Mesopotamia studio aurigandi, ac beluarum uenationibus intentus. Erant præfecti exercituum duo, Audentius & Macrinus: quorum alter senex iam, rerumque ciuilium planè rudis, haud tamen imperitus rei militaris habebatur: alter & in foro uersatus, & legũ consultissimus. In hunc igitur ut parum militarem, minimeque fortem uirũ, publicè nonnunquam princeps cauillabatur, nec conuitijs quidẽ abstinẽs. Nam audito illũ & uictũ usurpare liberaliorẽ, & aspernari uilissima abiectissimaque cibaria, quibus Antoninus mirabiliter delectabatur, chlamydemque & uestem cæteram ad urbanũ modum gestare, quasi degenerẽ ipsum, morboque muliebri laborantem calumniabatur, minitans etiam occisurũ. Quorum impatiens Macrinus, uehemẽter exacerbatus est. Accidit aũt res huiuscemodi. Quippe habitura finem aliquando fuerat Antonini uita. Nam cùm suapte natura curiosior esset, non hominũ modò res cognoscere studebat, sed deorũ dæmonumque etiam rimari arcana, metuque semper insidiarũ nullis non oraculis incubabat, accitis undique magis, astrologis, haruspicibus, ac nullo planè præterito, qui huiuscemodi fallacias profiteretur. Sed eos quoque suspectans, ut parũ uera loquentes, omniaque ad assentationem uaticinantes, scribit ad Maternianum quendã, cui rerũ suarum omnium curam in urbe crediderat, & quem sibi ex amicis omnibus fidissimũ putabat, consciumque omnium secretorum habuerat, magos undique optimos conquirat, atque euocatis manibus de fine ipsius uitæ consulat, & an quisquam imperio insidietur. At Maternianus nauata principi opera, siue id re uera manes significauerant, siue alioqui Macrinum perosus, rescribit Antonino, Macrinũ esse qui insidietur imperio, eumque è medio tollendũ. Has igitur literas, ut mos est, cũ reliquis obsignatas, dat ignaris quid ferrent tabellarijs. Illi consueta usi itineris celeritate, ad Antoninum perueniunt, quo ille potissimùm tempore ad aurigandum se parabat, ac iam currũ conscendebat. Ita ei reddunt integrũ epistolarum fasciculum, in quibus erant etiã literæ quæ ad Macrinũ pertinebant. At uerò Antoninus studio iam omni atque animo ad aurigandum intentus, imperat Macrino, uti ipse literas

seorsum

seorsum inspiciat: ac si quid maioris momēti sit, renūciet: sin minus, ipse de more suū, hoc est, præfecti officiū exequatur: quippe talia identidem iniungere cōsueuerat. Ipse deinde ad suum studiū perrexit. Macrinus seorsum, epistolis omnibus solutis, etiam in eam incidit, quæ ipsi perniciē afferebat. Cognito igitur quantum periculi impenderet, ac gnarus Antonini iracundiæ, truculentiæq́, presertim tam specioso prætextu, subtrahit epistolā illam. Cæterarū uerò (ut solebat) argumēta principi renuntiat. Sed metuēs ne iterū super eiuscemodi rebus Maternianus rescriberet, malens facere ipse aliquid, q̄ expectando pati, tale quiddam comminiscitur. Erat Martialis quidā centurio unus è custodib. corporis Antonini, semper illum affectari solitus, cuius fratrē paucis antè diebus princeps delatū tantū, sed minimè redargutū occiderat, ipsumq́ Martialem per contumeliā timidū ac degenerem, & Macrini amicū appellauerat. Hunc uehementer dolentem fratris nece, proprijsq́ incitatū contumelijs, gnarus omniū Macrinus ad se uocat, studiosum iampridē sui ac multis obstrictū beneficijs, cui persuadet, ut captato q̄ primū tempore Antoninū obtruncet. Ille, cùm promissis adductus, tum proprio odio, uindictæ fraternæ studio incitatus, libenter omnia se factūrū pollicet, cùm primùm occasio euenisset. Euenit aūt haud multo pòst, quippe agens Carris, quæ est Mesopotamię urbs, Antoninus deæ Lunę inuisit templū, quod in ea regione distans aliquantū ab urbe, præcipuo honore ab incolis colitur. Eò secum paucos equitū eduxit, relicto exercitu cætero, ut sacrificio facto in urbē reuerteretur. Medio autem itinere uno tantū famulo comitatus, ac reliquis absistere iussis, recessit ad requisita naturæ. Quare auersis omnibus, & quàm longissimè recedentibus, honoris ac reuerentiæ causa, Martialis, qui omnes temporū captabat articulos, ut eum solum esse animaduertit, ceu nutu principis ad uidendū aliquid, aut audiendū uocatus, accurrit ilicò, auersumq́, & subligacula sibi deducentem pugione traijcit, quē celatū manu attulerat, & cùm in ipsam iuncturā ferrū incidisset, letali scilicet uulnere deimprouiso Antoninus minimè defensus occubuit. Quo facto, Martialis statim equū inscendit, ac fuga euadere conatur. Cęterùm Germani equites, quibus & delectabatur Antoninus, & custodibus corporis utebatur, propiores cæteris, primiq́ facinus cōspicati, Martialē consecuti missilib. confodiunt. Quod ubi exercitus reliquus cognouit, omnes subitò cōcurrerunt, primusq́ Macrinus supra cadauer conqueri ac delamētari per simulationē cępit. Grauis ea res, & molesta militibus incidit, cōmilitonem conuictoremq́ aliquem amisisse, non principem existimantibus. Neq́ de Macrino quippiam illis adhuc suboluerat, putantibus Martialem proprias inimicitias persecutum. Ita in sua quisq́ tabernacula discessere. At Macrinus tradito igni corpusculo, reliquias intra urnam coniectas, matri ad sepulturā remisit. Ea tunc Antiochiæ morabatur. Moxq́ ob liberorū calamitates, incertum sponte an imperio alicuius, mortem sibi consciuit. Hunc finē habuerunt Antoninus & Iulia mater, cum quidem ad eum quem diximus, modū uixissent, ac sexenniū tantū ille sine parente, germanoq́ suo imperauisset. Extincto Antonino, incerti ignariq́ quid agerent milites, biduo sine Imperatore fuerunt, quærentes inter se, quem potissimum principem deligerent. Siquidem aduentare magnis copijs Artabanus nunciabatur, pœnas exacturus, & cæsis inter pacem, ac libationes missurus inferias. Igitur principem deligunt, primo quidem Audentium militarem scilicet uirum, præfectumq́ non improbum. Sed ille sene ctutem excusans, abnuit Imperium. Dein uerò Macrinum, suadentibus potissimum tribunis, quos etiā conscios insidiarū Antonini, ac Macrino participes consilij fuisse, post illius mortē suspicio extitit, quemadmodū in sequētibus dicemus.

Suscepit

Suscepit autem Macrinus imperium, non tam fide militū fretus, quàm necessitate im pulsus, usuq; præsenti. His actis, iam scilicet Artabanus multis copijs ac uiribus aderat, equitatum ingentem & sagittariorum multitudinem adducens: præterea cataphractos camelis insidentes, qui prælongis contis præliarentur. Quo cognito Macrinus conuocato exercitu ita loquutus perhibetur.

DOlere uos omnes principis huiuscemodi, uel ut uerius loquar, cōmilitonis interitu, minimè mirandum. Sed calamitates casusq; humanos modicè ferre, id uerò est prudentium. Cæterùm illius memoria uestris æternū præcordijs insidebit, atq; ad posteritatem propagabitur, rerum fortiter ac magnificè gestarum, præterea amoris beneuolētiæq;, & cōmunicatorum uobiscum laborum laudem secum deferens sempiternam. Nunc autem postulat tempus honore habito illius memoriæ, iustisq; omnib. persolutis, occurrere imminenti periculo. Videtis Barbarum instantem cum totius Orientis multitudine, ac iustas (ut uidetur) belli causas præferentem: siquidem nos illum priores lacessiuimus, uiolato fœdere, atq; in altissima pace bellum excitauimus. Nunc omne Romanum imperiū in uirtutem uestram recumbit, & fidem. Neq; enim de finibus imperij, aut de fluminibus dimicatio nobis aduersus magnum regem, sed de omnibus fortunis est, cùm scilicet consanguineos suos ultum ueniat, quos iniustè à nobis, contraq; fœdera occisos arbitratur. Igitur arma capiamus, atq; (ut mos Romano est) ordines in prælio seruemus. Quippe in acie Barbarorum incomposita multitudo, ac tumultuaria, ipsa se fortasse impediet. Vester autem ordo atq; consensus, pugnandiq; peritia, sicuti uobis salutem, ita hostibus perniciem attulerit. Quapropter sic uelim bene sperantes dimicetis, ut Romanos decet, utq; hactenus consuestis. Ita enim & Barbaros ipsos fuderitis, & gloriam insignem adepti, fidem Romanis cæterisq; omnibus feceritis, non dolo aut fraude ulla, sed uirtute & armis superiorem uictoriā à uobis partam. Quæ postquàm locutus est, cognita necessitate, milites in ordines se recepere, atq; in armis agitabant. Sole autem oriente, conspiciunt Artabanū maximas secum copias adducentem. Vt autem solem Barbari de more propitiarūt, confestim edito ingenti clamore concurrunt in Romanos, ijsq; adequitantes sagittas ingerunt. At Romani acie instructa, Maurorumq; equitatu per latera dispofito, ac receptis per interualla expeditis militibus, quibus facilis esset excursio, fortiter resistentes, impetum Barbarorum sustinebant, qui scilicet & sagittarum multitudine, & prælongis contis, quibus cataphracti ex equis aut camelis depugnabant, pessimè Romanos accipiebant. Contrà Romani quoties pedem conferebant, facilè scilicet aduersarios superabant. Postea uerò quàm ab equitatu & camelitarum multitudine premebantur, fuga simulata tribolos, aliaq; machinamenta ferrea acuminata proijciebāt, quæ sub arenis latentia, neq; cuiquā conspecta perniciem equitibus & camelorū insessoribus afferebant. Quippe illis calcatis, equi, potissimum uerò cameli, quoniā huic generi mollissimæ sunt ungulæ, succiduæ claudicabant, excussis tergo insessoribus. Cæterùm Barbari illi, quàm diu equis aut camelis inuehuntur, acerrimè scilicet confligunt. Vbi autem uel descendêre iam, uel excidêre, faciles sunt captu, neq; prælium in manibus gerere audent, & si fugiendus aut insequendus sit hostis, crura scilicet fluxa ueste præpediūtur. Vno igitur, alteroq; die à mane ad uesperam pugnatū. Nox prælium diremit, reuersiq; sunt in castra utriq; quasi uictores. Tertia die in planiciem pugnaturi conuenere. Tentante autem Barbaro, utpote qui numero præstabat, circumuenire Romanum, quasiq; indagine concludere: contrà, non iam profundiorem, sed in frōtem productā constituebant Romani aciem, ac se circumueniri prohibebant. Tanta autem

autem uirorum iumentorumq; multitudo cecidit, ut omnis cōpleretur campus, maximiq; cadauerū aceruí in altum attollerentur, præsertim uerò camelorū, quæ aliæ super alias procubuerunt. Ergo nec liber pugnantibus cursus erat, nec inter se cernendi copia, uelut ingenti quodā, ac uix peruio aggere cadauerū in mediū extructo, quo scilicet prohibente transitū ad reliquos, singuli se in sua castra rece perūt. At Macrinus cognito nō alia de causa tam acriter ac pertinaciter pugnare Artabanum, nisi quia se pugnare contra Antoninū arbitrabatur (solent enim Barbari paulo negotio quasi satiscere, uelutiq; oneri cedere, si modò primis congressibus parū ex sententia res gesserint. Tunc aūt perstabant, pręliū integraturi, cùm primum cadauera concremassent, ignari perijsse, qui has inimicitias cōcitauerat) mittit Parthis legatos cum literis, quę declararent, occidisse imperatorē, ac debitum supplíciū luisse, qui fœdera & iusiurandū temerauerat, sibi esse à Romanis, quorū ipsum tandem imperium sit, summam rerum traditam. Non placere uerò, quæ acta forent. Itaq; captiuos quicunq; superessent, raptaq; omnia redditurum. Cupere se illū ex inimico amicum facere, pacemq; iureiurando ac libaminib. sancire. Quibus lectis Artabanus, edoctusq; à legatis de Antonini cęde, satis dedisse supplicij uiolatorem fœderis arbitratus, contentusq; reddi sibi citra ullū cruorem captiuos, prædamq; omnem, fœdus cum Macrino ferit, atq; in proprias sedes reuertitur. Sed & Romanus imperator, deducto ex Mesopotamia exercitu, Antiochiam profectus est.

LIBER QVINTVS.

DE Antonini imperio, cædeq;, insidijs, ac successione item superiore libro diximus. Cęterùm Macrinus ubi Antiochiam peruenit, literas Senatui populoq; Romano misit in hanc sententiam: Cùm satis ipsi cognitum habeatis, quod nam fuerit meū iam inde à principio totius uitæ institutum, quamq; ad benignitatē propensi mores, quæ mansuetudo in ea potestate explicata, quæ non multū abest à principatu (siquidem ipse quoq; imperator fidei se præfecti cohortis credit) superuacuum esse arbitror multis uerbis uti apud uos. Nostis enim & ipsi parū me lætum fuisse ijs rebus quę ab illo gerebantur, ac sæpe uestri causa periclitatū, dum ille nulli non calumniæ fidem habens, uelut effrenus contra uos irrueret. Itaq; identidem mihi obtrectare solitus, etiam publicè modestiam in me, atq; humanitatem uituperabat, segnem, et fluxis moribus uocitans. Quippe homo assentationibus gaudens, quicunq; ipsum ad crudelitatem exacuebant, rabiemq; insitam, quasi signo dato prouocabant, & calumnijs iram excitabant, eos sibi deniq; beneuolos, fidósq; in primis amicos arbitrabatur. Mihi autem iam inde à principio nihil lenitate antiquius, modestiáq; fuit. Igitur Parthicum bellū longè maximum, & in quo omne Romanū imperium fluctuauerit, ita confecimus, ut nec in acie fortiter dimicando hostibus cesserimus, & regem maximas secū trahentem copias, ictò fœdere ex inimico amicum reddiderimus. Porrò, me principe, liberi, incruentiq; omnes agitabunt, magisq; optimatiū conspiratio hæc erit, q̄ principatus. Neq; tamen est quod quisquam indignū imperio censeat, aut crimen putet esse, quòd ex equestri ordine ad imperium perue nerim. Nam quò obsecro nobilitas ipsa, nisi morum benignitas adsit, & humanitas? Siquidem fortunę munera, etiam parum dignos exornant, animi uirtus propriam cuiq; gloriam cōciliat: & claritas quidē generis diuitiæq;, atq; id genus reliqua, etsi beatorum propria putantur, minime in ipsis, utpote ab alijs tradita laudantur. Lenitas aūt, ac benignitas, etsi ipsę quoq; admirationi sunt, attamē habēti

quoque laudem accumulant. Quid enim nobis profuit Cōmodi nobilitas, aut Antonini paterna successio? Scilicet eiusmodi homines quasi ipsis debitam hæreditatem adepti, ueluti proprio patrimonio per contumeliam abutūtur. Qui autem à uobis imperium acceperunt, uelut in perpetuū obstricti etiam referre gratiam pro meritis enituntur. Ad hæc patricia principū nobilitas sæpenumero in superbiam uertit, despectis omnibus uelut inferioribus. At qui modestiæ experimēto ad imperium asciscuntur, quasi partum labore tuentur semper, uerenturque & colunt, quos consueuerant. Mihi sanè decretum est, nihil sine autoritate uestra gerere, ac uos participes consiliariosque habere reipub. gerendæ. Viuetisque pro arbitrio uestro in libertate illa, quam uobis antehac à patricijs imperatoribus ereptā, Marcus dein, Pertinaxque restituere conati sunt, ambo ad imperiū priuatis cunabulis innutriti: quippe generis initia clara posteris relinquere, ipsum præstat, quàm accepta à maioribus fœdis moribus contaminare. Hac lecta epistola, conclamatum à Senatu uniuerso, nullique nō honores Augustorū Macrino decreti. Neque uerò tantopere lætus Senatus Macrini successione fuit, quàm uulgò uniuersi gratulabant̄ extinctū Antoninū. Nam ut quisque autoritate aliqua, aut dignitate præcellebat, ita maximè imminentem suis ceruicibus depulisse gladium arbitrabatur. Delatores aūt & serui omnes, quicūque dominos detulerant, patibulo suffixi, totaque urbs, atque adeò Romanū imperiū sceleratis hominibus perpurgatū, partim supplicio affectis, partim exilio mulctatis. Quòd si qui tamen latuerunt, metu quiescentiū, etiā ipsi libertatis quandam imaginē præferebant, anno duntaxat uno, quo Macrinus imperiū obtinuit. Quippe hoc tantū peccauit, quòd nōn exercitum ilicò dimisit, atque unoquoque domū reuerti iusso, ipse Romam sui cupidam statim non petijt, uocante populo quotidie se, ac Macrinū uociferante. Sed Antiochiæ morabat̄, barbam nutriens, & incedēs quàm solebat lentius, tardissimeque, ac uix adeuntibus se respondens, adeoque interdū submissa uoce, ut ne exaudiri quidē posset. Hæc eñ demum sibi de Marci moribus imitanda proposuerat, cùm ad illius reliquam uitam nullo pacto aspiraret. Quippe deliciosius in dies agitās, histrionibusque & saltatoribus intentus, & gubernandi negligens, incedebat cum fibulis, ac balteo auratis gemmatisque. Qui luxus minimè Romano gratus exercitui, certè quem Barbaris putant, fœminisque congruentiorē, quàm principi. Talia igitur intuentes, magnopere improbare omnes, uitamque planè hominis aspernari molliorem, quàm ut militari uiro conueniret, simul cōparare inuicem Antonini uitæ exemplū, solertis in primis, ac planè militaris uiri, et Macrini luxuriam. Præterea grauiter indignari, quòd ipsi adhuc in tabernaculis agerent, procul à patria, ac nonnunquàm rerū quoque necessariarum indigerent, neque domū dimitterentur etiā pace facta, cùm scilicet ille contrà mollissimè ac deliciosissimè uitam coleret. Igitur excussis uelut habenis quotidie in hominem cauillabantur, ac leuissimam quamque occidendi eius occasionē aucupabantur. Sed ita scilicet fato datum fuerat, ut uno duntaxat anno princeps Macrinus in delicijs absumpto, simul cum uita imperium amitteret, exiguam, tenuemque fortuna occasionē militibus ostentante, ad ea quæ concupierant patranda. Mæsa erat quædam nomine Phœnissa mulier, ab Emæsa urbe Phœniciæ, cui soror Iulia fuerat Seueri coniux, ac mater Antonini, ea uiuente sorore multos annos in aula imperatoria uixerat, Seuero & Antonino principibus. Hanc igitur Mæsam post sororis obitum, atque Antonini cædem, iusserat Macrinus in patriam cum omnibus bonis reuerti. Abundabat aūt grandi pecunia, utpote longissimo tempore inter principalē potētiam enutrita. Reuersa igitur anus, domi agitabat. Erant uerò ei filiæ duæ, quarū natu maior Soænis, minor Mammæa uocabatur.

Illi

Illi filius Baßianus, huic Alexianus, amboq́ sub matribus auiaq́ educabãtur. Et quidẽ Baßianus annos natus erat circiter quatuordecim, Alexianus aũt decimũ iam annum attigerat, sacerdotes ambo Solis, quem maximè indigenæ colunt, Phœnicum lingua Heleagabalũ uocitantes. Templũq́ illi maximũ constructum habent auro argẽtoq́ plurimo, ac lapidũ eleganti magnificentia exornatũ. Neq́ solùm indigenæ deum illum uenerant, sed uicini quoq́ satrapæ, regesq́ Barbari, certatim quotannis splendida offerunt munera. Simulacrũ uerò nullum Græco aut Romano more manufactũ ad eius dei similitudinẽ: sed lapis est maximus, ab imo rotundus, & sensim fastigiatus propemodũ ad cõni figuram. Niger lapidi color, quem etiam iactant cœlitus decidisse. Eminẽt in lapide quædã, formæq́ nonnullæ uisunt, ac Solis imaginem illam esse affirmant, minime humano artificio fabrefactam. Huic igitur deo sacer erat Baßianus, quippe natu maior, ipse potißimùm sacerdotio fungebat, incedens Barbarico cultu, tunicas indutus intextas auro, ac manuleatas, & ad pedes usq́ demissas, cruraq́ tota conuelans ab unguibus ad femora, uestibus similiter auro purpuraq́ uarijs, capite coronam gestans, preciosorũ lapidũ coloribus florentẽ. Præterea integer æui, cunctorũq́ eius ætatis adulescentiũ formosissimus. Quare congruẽtibus in unũ forma corporis, atq́ ætatis flore, simul habitu illo mollissimo, facilè eum Dionysi pulcherrimis imaginibus assimilabant. Hunc igitur sacra celebrantẽ, chorumq́ circa altaria Barbarũ in morem, ad tibias fistulasq́, & omnifariã organa instaurantẽ, curiosius inspectabant, cùm mortales alij, tũ in primis Romani milites, uel q̃ genere Imperatorio editũ sciebant, uel q̃ formæ uiribus, omniũ in se oculos cõuertebat. Quippe tum uicinus urbi illi exercitus erat, tuẽdæ Phœniciæ præpositus, deductus inde mox, ut in sequentib. exponemus. Cùm itaq́ quotidie religiõis nomine milites ad templum itarent, libẽter scilicet adulescentẽ intuebant. Erant aũt ex ijs nonnulli Roma profugi Mæsę familiares, quibus illa formã pueri admirantibus, incertũ mentita, an uerũ professa, filiũ utiq́ esse ait Antonini, quãuis alterius putaretur. Quippe cùm suis natabus adulescentulis adhuc, & formosis, rem habuisse, quo tẽpore ipsa in palatio simul cum sorore agitabat. Ea res audita ab illis, ac sensim cõmunicata reliquis cõmilitonibus, per uniuersum deniq́ exercitũ uulgata est. Porrò etiam aceruos habere nummorũ Męsa dicebat, facileq́ omnes militibus elargitura, si modò imperiũ suæ soboli restitueret. Pollicẽtibus aũt, se eam cum suis, si noctu clanculũ in castra uenisset, patentibus portis excepturos, atq́ Antonini filiũ imperatorẽ declaraturos: nihil scilicet recusauit anus, decreta periculũ quoduis adire, q̃ uitã colere priuatã atq́ abiectã. Quapropter noctu clanculũ urbe egressa, cũ liberis nepotibusq́ suis, deducente ipsos profugo tum militũ agmine, facilè in castra admittit, ibiq́ puerũ confestim milites uniuersi Antoninũ appellatũ atq́ indutũ purpura custodiebant. Tum cõmeatu omni simul cum suis natis, & coniugibus, cęterisq́ adeò rebus importatis, quas in uicis agrisq́ propinquis habebat, ita se intus cõparabant, ut etiã si opus foret, castrorum obsidionẽ exciperẽt. Quæ ubi nuntiata Macrino sunt Antiochiæ moranti, dedito per exercitus rumore, repertũ Antonini filiũ, pecunias militibus elargiri Iulię sororẽ, cùm omnia quęcũq́ dicerẽtur, aut esse ullo modo poterant, prò ueris acciperẽtur, pendebant animis omnes, atq́ eos ad res nouas moliendas, cùm propriũ Macrini odiũ, tum Antonini memoriæ quædã quasi cõmiseratio subigebat, sed in primis pecuniarũ spes, ut multi iam ex ijs ad nouũ Antoninũ transfugerẽt. At Macrinus rem totã quasi puerilẽ contemnens, consuetamq́ obtinens animi alacritatẽ, domi ipse sedens, unũ è suis ducibus mittit, traditis copijs, quantæ ad rebelles expugnandos uiderentur

rentur sufflecturæ. Vt aūt eò peruenit Iulianus (id enim nomen præfecto fuit) ac iam mœnibus succedebat, statim inclusi milites, puerū exercitui infesto de turribus, pinnisq; ostentare, uociferari Antonini filiū, sacculos quoq; nummorū plenos, escam scilicet proditiōis attollere. At illi credito Antonini esse filiū (& quoniam sic uideri uolebant) facie quoq; & lineamētis q̄ simillimū existimantes, caput amputant Iuliano, mittūtq; ad Macrinū. Ipsi reseratis portis, uniuersi in castra accipiunt. Ita scilicet adauctæ copiæ, non modò ad excipiendā obsidionē, sed ad conferendā quoq; manū, dimicandumq; instructa acie, satis futuræ, transfugarū etiā magna ui paulatim quotidie se aggregante. Quibus auditis Macrinus, cum omni exercitu ad castra illa oppugnanda contendit. Antoninus aūt militibus oppugnationē haud expectantibus, sed congredi audētibus, copias omnes educit. Concurrerunt aūt inter se exercitus uterq;, in Phœniciæ Syriæq; finibus, acrius dimicante Antonini milite, cōscientia metuq; pœnæ, si uictus foret, cōtrà aūt Macrini exercitu languidius, remissiusq; prœliū capessente, multisq; subinde ad Antoninū transfugiētibus. Quo animaduerso Macrinus metu, ne planè omnib. exutus copijs captiuus ageret, nihil nō passurus cōtumeliæ, stante adhuc acie, chlamydem sibi, cæterumq; imperatoriū detrahit ornatū, paucisq; è fidissimis cōmilitonum comitatus, fugam occupat, detonsaq; barba, ne agnosceretur, itinerario uestimento, capiteq; semper conuelato, noctem diemq; accelerabat, famam quoq; suæ fortunæ præueniens, quippe ingenti studio cōmilitones uehicula urgebant, quasi Macrino adhuc rerū potente, magnis de rebus mitterentur. Ille igitur fuga euaserat, quemadmodum diximus. Interea milites utrinq; pugnabant, atq; à Macrino quidem corporis custodes, ac stipatores, quos prætorianos uocant, fortiter stantes, reliquū omnem exercitū soli sustinebant, uidelicet proceri homines, atq; ex omni numero delecti. Cætera omnis multitudo pro Antonino præliabatur. Sed ubi diu neq; Macrinū iam ipsum, neq; imperij signa conspiciebant, qui ꝓ illo certamen subierant, ignari ubi nam foret, iaceret, an aufugisset, haud satis constitutum habentes, quod sibi capiendū consilium foret, neq; periclitari diutius pro eo decreuerant, qui iam nusquā compareret, & se permittere hostium potestati, quasi dedititios captiuosq; uerebantur. Vt aūt à captiuis audiuit Antoninus aufugisse è prælio Macrinū, mittit statim nuncios, qui doceant frustra illos pro homine pauidissimo ac fugitiuo decertare, ueniamq; & obliuionē omnium iureiurando pollicetur, stipatoresq; iam tum sibi illos adsciscit. Igitur omnes re credità cesserūt. At uerò Antoninus mittit ilicò, qui Macrinū consequanī, cùm iam plurimùm uiæ præcepisset. Inuentus aūt est in Chalcedone Bithyniæ urbe, grauissimè ægrotans, ac perpetuo itinere attritus, latitans in suburbano quodā, ubi illi caput abscissum. Dicebatur aūt Romam properare, fretus popularibus studijs, sed transgredientē in Europam, angusto Propontidos freto, iamq; Byzantio appropinquantem, uento aduerso usum perhibent, quasi flatu ipso ad suppliciū retrudente. Tantū igitur abfuit Macrinus, quo minus persecutores effugerit, finē uitæ sortitus fœdissimū, qui Romam reuerti pòst uoluerit, quod statim à principio facere oportuerat. Offendit aūt consilio pariter, atq; fortuna. Ita scilicet occisus est Macrinus cum filio Diadumeno, quē iam Cæsarē fecerat. Posteà uerò q̄ exercitus uniuersus Antoninū Imperatorē cōsalutauit, atq; ille summā rerū suscepit, rebus iam in Oriēte, ut quæq; maximè urgebant, ordinatis, ab aula scilicet atq; amicis (nam ipse adulescēs admodū, ac rerū erat imperitus) haud diu moratus, profectionē edicit, festinante in primis Mæsa ad Romanā aulā, cui tam diu insueuisset. Sed ut senatui populoq; Rom. res innotuit, omnes eū nuntiū grauiter accepere.

Sed

Sed parendũ necessitati fuit, electo à militibus principe. Cęterùm incusantes Macrini negligens ingeniũ, fluxosq́ꝫ mores, neminem utiq́ꝫ aliũ, sed ipsum sibi fuisse mali causam dictitabant. At uerò Antoninus è Syria profectus Nicomediæ habitauit, ita postulante anni tempore. Statim igitur debacchari supra modum cœpit, cultumq́ꝫ patrij numinis, cui dicatus fuerat, celebrare superuacuis saltationib. uestitum usurpans luxuriosum, purpura intextum, atq́ꝫ auro monilibusq́ꝫ & armillis redimitus, coronas etiam sustinens ad tiaræ modum, auro lapillisq́ꝫ preciosis insignitas. Forma habitus inter Phœnissam stolam, ac Medorum amictum. Nam Romanam uestem, aut Græcanicam planè aspernabatur, è lana (ut ipse aiebat) hoc est, è re uilissima cõfectam. Neq́ꝫ nisi sericas telas dignabatur, procedens identidem ad tibias, & tympana, uelut orgia numinis concelebraret. Hæc cernens Mæsa, ac ferens iniquo animo, supplex illi persuadere conabat̃, ut Romanum assumeret cultum, ne urbem mox, curiamq́ꝫ ingrediens peregrino illo, Barbaricoq́ꝫ habitu, spectantium oculos perstringeret, insolentes eiuscemodi munditiarũ, ac reputantes mulierculis, q̃ uiris congruentiores. Sed ille uerbis aniculæ cõtemptis, nec cuiquã præterea credendum putans (quippe neminem circa se, nisi moribus consimilem, suisq́ꝫ obsecundantē uitijs habebat) cum retinendũ sibi quemcunq́ꝫ illum cultũ animo obstinasset, decreuit absens periculum facere, quo'nam animo Senatus populusq́ꝫ Romanus laturi forent. Quare imaginem propriã maximis liniamentis, qua ipse obire sacerdotis munia uidebatur, simulq́ꝫ figurã numinis, cuius sacerdotium gerebat, depictã in tabula præmisit Romã, iussis qui eam ferrent in media curia loco edito supra Victoriæ caput collocare, ut cùm Senatus haberetur, tura unusquisq́ꝫ adoleret, merumq́ꝫ libaret. Edixit item, ut omnes Romani magistratus, quiq́ꝫ publicè sacra facerẽt, ante alios deos, quorum meminisse inter sacrificandũ solent, deum Heleagabalũ nuncuparent. Quapropter ut in urbem peruenit, nihil scilicet nouũ Romani uiderunt, insueti iam picturæ. Diuiso igitur congiario in populũ (ut mos est imperiũ suscipientibus) spectacula omnifariam edebat magnificentissima, templumq́ꝫ item maximũ pulcherrimumq́ꝫ deo erexit, plurimasq́ꝫ circa templum aras, ad quas quotidie manè taurorum hecatombas, & ouiũ magnã multitudinẽ immolabat. Coaceruatisq́ꝫ supra aras omne genus odoribus, etiã ueterrimi cuiusq́ꝫ optimiq́ꝫ uini plurimas amphoras profundebat, sic ut riui passim uini, sanguinisq́ꝫ promiscuè defluerent. Chorosq́ꝫ circũ aras agitabat nullis nõ organis consonantibus, unaq́ꝫ mulieribus Phœnissis cursitantibus in orbem, cymbalaq́ꝫ inter manus habentibus, aut tympana, omni circũstante Senatu, atq́ꝫ equestri ordine ad theatri formã. Exta porrò uictimarum atq́ꝫ aromata intra lances aureas, capitibus imposita gestabant, non quidẽ famuli aliqui, aut humiles personæ, sed præfecti exercitibus, & quicũq́ꝫ maximas dignitates obtinebant, induti tunicas talares, ac manuleatas, unamq́ꝫ in medio purpurã ferentes: sed & linteis calceamentis utebant̃, quemadmodũ uates in eis regionibus consueuerunt. Porrò ingentem se honorẽ tribuere putabat, quibus eiuscemodi sacrificia participaret. Sed quamuis instaurare choros, & sacra facere perpetuò uideretur, plurimos tamen ex illustribus uiris, atq́ꝫ opulentis interfecit, delatos sibi, quòd parum læti illiusmodi uita, etiam in ipsum quandoq́ꝫ cauillarentur. Duxit præterea uxorem illustrissimam, Romanã fœminam, quam etiam Augustam appellauit, cumq́ꝫ ea tamen paulo pòst diuortium fecit, ademptisq́ꝫ honoribus, priuatam colere uitam iussit. Post illam uerò captum se amore simulans, ut aliquid uirile saltẽ facere uideretur, Vestalem sacerdotem, quam leges castam esse, & uirginem perpetuò uolunt, abreptam è templo pro uxore habuit. Ita mœstũ tanto flagitio ac piaculo

Senatum per epistolam consolatus, humanū esse id peccatum, captum se illius amore. Cæterùm sacerdoti congruere sacerdotis nuptias, ob idq; etiam augustiores futuras. Sed eam quoq; paulo pòst dimisit, tertia uxore ducta, quæ referre suū genus ad Cõmodum dicebat. Neq; uerò humana tantū matrimonia ludebat, sed etiam deo suo quærebat uxorem. Itaq; Palladis simulacrū, quod occultū Romani, neminiq; uidendū colunt, in cubiculū suum transtulit, immotumq; ad eam diem, ex quo Ilio auectū fuerat, præterq; quum templū conflagrauit, ipse emouit sedibus, eamq; deam sui dei coniugē in aulā imperatoriā adduxit. Dein cordi esse negans deo belligeram uxorē, atq; armatam, simulacrū Vraniæ iussit afferri. Quod scilicet Carthaginiēsibus, omniq; Africę uenerabile, positū fuisse à Phœnissa Didone credit, quo tempore antiquā Carthaginem dissecto corio ædificauit. Hanc Afri Vraniam uocant, Phœnices Astroarchen, lunā esse affirmantes. Congruere igitur aiebat Antoninus matrimoniū Solis & Lunæ. Itaq; & simulacrū afferri iussit, & auri quicquid in templo erat, pecuniamq; deo suo dotis nomine dari præcepit. Quod ubi allatum est, ac prope Heleagabalū constitutū, iussit urbe tota, Italiaq; festos dies, celebresq;, & lætitiæ plenos, publicè priuatimq; quasi dijs nubentibus agitari. Fecit & in suburbano templū maximū, ac magnificentissimū, in q̃d anno uertente deū suum adulta iam æstate deducebat, ludisq; curulibus, & scenicis, epulisq; & peruigilijs populū à se oblectari arbitrabat. Ipsum porrò dei simulacrū impositū uehiculo, quod esset auro, preciosisq; lapidibus exornatū, deducebat ex urbe in suburbanū, trahētibus equis seiugibus, emaculato candore, ac magnitudine præcellentibus, auroq; multo, & phalerarum uarietate conspiciendis. Neq; enim quisquā mortaliū eum inscenderat currum, sed circumstabant omnes quasi aurigantem deū. Antoninus aūt retrorsus currens, ac simulacrū ipsum aspectans, currū antecedebat, frenos manib. retinens, totūq; iter ita retrorsum currēs, ac deū semper aspectans confecit. Ac ne caderet laberetur'q;, ignarus quò tenderet, aurosam substrauerant arenā, militesq; eum utrinq; retentabāt, quò tutius retrocederet, discurrēte etiā cum facibus utrinq; populo, & coronas, floresq; iaciente, tum deorū omniū simulacra, & quicquid conspicuū in templis, principatusq; insignia, & pretiosissima supellex, equites item, & exercitus uniuersus pompam illiusmodi comitabant. Vbi aūt deduxerat, atq; in templo constituerat, sacris iam celebritatibusq; peractis, maximas altissimasq; turres ad idipsum extructas conscendebat. Inde scilicet in plebē missilia sparsurus, aurea uidelicet argenteaq; pocula, uestesq;, & lintea omne genus: bestias preterea cicures omnes, exceptis suibus, quibus ipse (ut mos est Phœnicibus) abstinebat. Multi igitur inter rapiendū periere, partim inuicē proculcati, partim militū contis transfixi, sicut ea celebritas calamitatē q̃ plurimis attulerit. Ipse identidē aurigans, aut saltans conspiciebatur: quippe ne latēre quidē sua patiebat flagitia, procedens etiā in publicū pictis oculis, genisq; purpurissatis, faciēq; suapte natura formosam indecoris coloribus inficiens. Quod animaduertens Mæsa, ac suspectans militū indignationē, metuensq;, ne si illi quid accidisset, ipsa rursus in priuatā uitā relaberet, persuadet leui alioqui stolidoq; adulescenti, ut sibi consobrinū suū; nepotemq; ipsius ex altera filiarū Mammæa prognatū adoptaret. Ita ad gratiā locuta, oportere iam ipsum sacerdotio religioniq; numinis uacantē bacchari, ac deūm celebrare orgia, sufficiendū aūt alterū, qui res curaret humanas, quiq; illi principatū uacuū ab omni molestia curaq; præstaret. Neq; tñ peregrinū aliquē, aut alienū hominē requirendū, sed cõsobrino potissimū id honoris tribuendū. Is erat Alexianus, qui tum nuncupabat Alexāder, auito ipso nomine in Macedonis regis nomē cõmutato.

Nam

Nam cum regẽ fama per ſe celebrem, etiã magnopere coluerat Antoninus Seueri filius, quem fuiſſe amborũ parentẽ perſuadere anus conabatᷓ, iactato filiarũ inceſto, quò illi magis magiſq́; à militib. diligerentᷓ. Quare Cæſar declaratus Alexander, cõſulq́; factus cũ Antonino eſt, Senatu ſcilicet per ridiculũ decernẽte, quod ille uoluerat, hoc eſt uideri ipſum patrẽ, qui natus annos foret circiter quatuordecim: Alexandrũ uerò filium, qui tum duodecimũ attigiſſet. Poſtea igitur q̃ Alexander Cæſar eſt appellatus, uolebat eum ſtatim Antoninus ſuis illis inſtitutis imbuere, ut ſcilicet choros agitans, ſaltansq́;, & ſacerdotij particeps, ueſtitu eodem, atq; artibus uteretur, quem tamen mater Mammæa ab omni illa fœditate uindicabat, ſummis clam doctoribus omniũ diſciplinarum, modeſtiamq́; edocens, ac palæſtra, uirilibusq́; gymnaſiis inſuefaciens, Græcisq́; eum pariter & Latinis literis inſtituens. Quibus rebus magnopere Antoninus indignabatᷓ, iamq́; adoptionis imperijq́; participati pœnitebat. Quapropter omnes illius doctores aula exegit, quoſdamq́; illuſtriores partim morte, partim exilio affecit, ridiculas allegans cauſas, quòd filiũ ipſius corrumperent, neq; agitare eum choros, atq; ebacchari ſinerent, ſed ad modeſtiam cõponerent, & uirilia officia edocerent. Eoq́; uecordiæ prouectus eſt, ut omnes ſcenicos artifices, ac theatricos ad maximas imperij dignitates promoueret. Quippe exercitibus ſaltatorẽ quendã præfecit, qui olim iuuenis publicè in theatro operas dederat. Aliũ item è ſcena iuuentuti, alium Senatui, aliũ etiam equeſtri ordini præpoſuit. Aurigis item, & comœdis, mimorũq́; hiſtrionibus, maxima imperij munia demandabat. Seruisq́; ſuis, aut libertis (ut quiſq; turpitudine reliquos anteibat) procurationes tradebat prouinciarũ. Ita rebus omnibus, quæ grauia olim, honeſtaq́; cenſebantᷓ, per omnem contumeliã ac temulentiam debacchantibus, cùm cæteri omnes, tum in primis Romani milites indignabantᷓ, contemnebantq́; eum, utpote uultũ componentem elegantius, q̃ fœminam probam deceret. Inſuper aureis monilibus, molliſſimoq́; ueſtitu haudquaquam uiriliter ornatũ, ſaltantemq́; in conſpectu omniũ. Quare propenſiores animos in Alexandrum habebant, ſpemq́; meliorem in puero modeſte & continenter educato, ſeruabantq́; eum diligenter omnes ab inſidijs Antonini. Mater autem Mammæa neq; poculentũ aliquid, neq; eſculentũ guſtare puerũ ſinebat, quod ab illo mitteretur. Cocis aũt & pincernis utebatᷓ puer non quidem imperatorijs, ~~aut cõmunibus, ſed quos mater tantũ delegerat~~, ac ſpectatæ fidei futuros arbitrabatur. Dabat item pecunias furtim mater, quas ille inter milites clanculũ diuideret, ut eorũ beneuolentiã etiam pecuniæ pignore (hanc enim illi potiſſimũ ſpectant) haberet autoratam. Quæ intelligens Antoninus, nihil non inſidiarum Alexandro matriq́; intendebat. Quas tamen omnes arcebat, prohibebatq́; cõmunis auia Mæſa, mulier alioqui acerrima, multosq́; annos in aula cum ſorore ſua Iulia Seueri cõiuge cõmorata. Nihil itaq; eam latebat, quod Antoninus moliretur, homo ſuapte natura futilis, qui omnia quæ placerent, propalàm loqueretur atq; ageret. Poſteà uerò quàm inſidiæ parum procedebant, detrahere puero Cæſaris honorem decreuit. Itaque neq; ſalutari, neq; iam foras procedere patiebatur. Milites autem magnopere illum requirebant indignantes, ſi quidem imperiũ quoq; adimeretur. Sed Antoninus famam uulgauit, quaſi iam obijſſet Alexander, ut ſcilicet periclitaretur, quo'nam id animo laturi milites forent. At illi nuſquã comparente puero, præterea animis rumore illo exulceratis indignabundi, neq; ſolitam cuſtodiã miſerunt Antonino, & incluſi caſtris uidere Alexandrũ uelle in ipſo templo dictitabãt. Eo metu ictus Antoninus Alexandro ſecũ in uehiculo imperatorio conſidente, quod erat auro multo, gemmisq́; exornatum, contendit in caſtra.

h 4 Cæterum

Cæterùm portis reseratis accepere utrunque milites, atque in templũ castrorum deduxerunt, salutantes supra modũ, & lætis clamoribus prosequentes Alexandrũ, spreto propemodum Antonino. Quæ ille ægrè ferens, cum in templo castrorum pernoctasset, iratus militibus, notatos qui Alexandro acclamauerant, quasi seditionis & tumultus autoribus, arripi omnes ad supplicium imperauit. Quod illi ægreferentes, atque Antoninum iam antea quoque perosi, cum tollere è medio principem fœdissimum optarent, suisque commilitonibus ferre suppetias, rati hoc esse tempus, ipsum statim Antoninũ, matremque Soænidem, quæ forte illic aderat, interfecerunt, cumque eis seruos ministrosque omnes scelerum, quicunque tum in ea castra conuenerant. Cæterùm Antonini & Soænidis cadauera trahenda per contumeliam plebi tradiderunt, quæ diu per totam urbem raptata ac dilaniata, postremò in cloacas abiecta sunt, ut inde scilicet in Tyberim deferrentur. Sic Antoninus sexennium imperio occupato, uitaque ut diximus acta, simul cum matre occisus est. Milites autem Alexandrum imperatorem consalutatum in aulam palatinam deduxerunt, adulescentulum admodum, atque adhuc auiæ præceptis obtemperantem.

LIBER SEXTVS.

VEM igitur habuerit finem uitę maior Antoninus, in superioribus demonstratum est. Alexander autẽ post illum nomen insigniaque gerebat imperij. Cęterùm negotiorum administratio, ac principatus gubernacula, mulieribus incumbebant, omnia transferre ad modestiam grauitatem'que conantibus. Quippe iam primùm sedecim ordinis Senatorij uiros ætatis grauitate, uitæque sanctimonia præcellentes, assessores principis, & consiliarios delegerunt, nihilque aut dicebatur, aut agebatur, nisi illorum accedente suffragio. Grata igitur populo, militibusque ac Senatui: præterea forma principatus erat ex contumeliosissima tyrannide ad optimatium gubernationem redacta. Igitur primò deorum simulacra, quæ ille proprijs sedibus extulerat, suis quæque templis, delubris, fanisque restituerũt. Dein quos ille temerè, aut uitiorum nomine ad honores dignitatesque extulerat, submotos inde ad pristinam uitam omnes, artificiumque redegerunt. Res autem cunctas, atque administrationes, ciuiles quidem, & forenses, insignibus doctrina uiris, legumque peritissimis, militares autem claris bellica uirtute hominibus cõmendabant. Cumque diu ad hunc modum regeretur imperium, Mæsa iam extremæ senectutis diem suum obijt, honores adepta imperatorios, atque (ut mos Romanis est) inter diuas relata: at Mammęa cernens iam solam se filio reliquam, præesse ad eundem modum, moderarique studebat. Cumque adulescentem summam habere iam cerneret autoritatẽ, metu ne uiuida ætas in summa potestate licentiaque rerum, in cognata aliqua impingeret uitia, undique aulam seruabat, neque adiri à quoquam adulescentem patiebatur, cuius uita moresque improbarentur, ne scilicet bona indoles corrumperetur, prouocantibus appetitum eius iam uigentem assentatoribus in extremas libidines. Persuaserat autẽ, ut actibus incubaret meliore diei parte, idque faceret quàm sæpissimè, ne quod spacium superesset uacandi malis artibus, occupato rebus prioribus, ac necessarijs imperanti. Cæterùm suapte natura suberat Alexandro mite mansuetumque ingenium, propensum'que ad humanitatem, quod ipsum ætas etiam consequens declarauit. Quippe annis quatuordecim anæmaton, hoc est, citra sanguinem gessit imperiũ ne uno quidem occiso. Licet enim permulti maximis criminibus impegerint, tamen ab illorũ cæde semper abstinuit, quod utique non facilè à quoquam omnium imperato-

imperatorum, quiqui Marco successerint, factum obseruatumque inuenies. Neminem quisquam, illo imperante, commemorare potest, cui mors indemnato sit illata. Matrem uerò etiam incusabat, eique grauiter succensebat, quòd esset pecuniæ auidior, & opum cumulandarũ studiosior uidebatur. Etenim cùm simularet ideo se thesauros congerere Mammęa, ut suppeditare Alexandro posset, quòd is facilè abũdanterque suis largiretur militibus, proprios domi thesauros extruebat. Quę res imperatori notam infamię attulit, quòd illo scilicet inuito atque indignabundo etiam mulier auida per fraudem bona quorundam, atque hæreditates suppilabat. Dedit item filio in matrimonium puellam patricij generis, quam etiã marito charam, gratamque in primis, eadem paulo pòst aula per omnem contumeliam exegit. Et cum ipsa tantum uocari Augusta uellet, eamque appellationẽ puellæ inuideret, eò contumeliarum prouecta est, ut puellæ pater, quamuis magnæ apud Alexandrum generum autoritatis, impatiẽs Mammææ iniuriarum, quas ipsi nataeque inferebat, confugerit in castra, gratiam se habere Alexandro dictitans habiti sibi honoris. Cæterum Mammæam accusans, nihil non contumeliæ inferentem. Quare indignata mulier, interfici eum quidem iussit, puellam uerò ædibus imperatorijs exactam, in Africam relegauit. Hæc autẽ omnia fiebant inuito coactoque Alexandro, quippe illi mater supra modum impetitabat, ac dicto audientem semper habebat, ut hoc tantũ reprehendi in Alexandro possit, quòd mansuetudine nimia, & reuerentia maiore quàm oportuit, etiam cõtra animi sui sententiam matri obsequeretur. Igitur cùm ad hunc modum tredecim annos (quod quidem ad se attineret) sine querela cuiusquam imperium gubernasset, ecce tibi haud opinato literæ è Syria Mesopotamiaque redditæ à ducibus, in quibus scriptum esset, Artaxarẽ Persarum regem Parthis iam deuictis, atque Artabano, qui rex Magnus primus appellatus est, duplicique diademate utebatur, non solũ Orientis regno, sed uita quoque expulso, subigere uicinos Barbaros, ac sibi uectigales facere: neque iam intra fluuium Tygrim tenere se, sed superatis ripis, ac Romani finibus imperij, excurrere per Mesopotamiam, Syriæque minitari, omnemque Europæ oppositam continentem, quæ mari Aegæo fretoque Propontidos terminatur, atque Asiæ nomen habet, ceu ueterem Persarum possessionẽ sibi uindicare, quod iam inde à Cyro, qui primus imperium à Medis in Persas transtulit, ad Darium usque extremum Persarum regem, cui regnum Alexander abstulerit, cuncta olim Ionia Cariaque tenus à Persarum satrapis gubernarentur. Quare sui muneris esse, curare nunc, ut uetus atque integrum imperium Persis restitueretur. Quibus intellectis Alexander, atque haud mediocriter re subita inopinataque perturbatus, quippe in altissima pace educatus à puero, atque urbanis delicijs innutritus, conuocato prius amicorum consilio, decreuit legatos cum literis mittere, qui spem Barbari, conatusque inhiberent. Igitur literæ in hanc sententiam compositæ: Oportere illum suis finibus contentum, nihil rerum nouarum moliri, neque sublatum uana spe ingens excitare bellum. Debere unumquemque suis fortunis acquiescere. Non perinde sibi pugnã processuram aduersus Romanos, ut aduersus uicinos, et eiusdem corporis Barbaros. Admonebat præterea uictoriarum, quas contra eos Augustus ac Traianus, Luciusque, item & Seuerus adepti fuissent. Huiuscemodi literis Alexander persuasurum se Barbaro, metu scilicet perterrito, pacem quietemque arbitrabatur. Quibus ille contemptis, remque armis potius quàm uerbis gerendam ratus, tum uerò ferocissimus ingruere, decursaque ac perequitata Mesopotamia omni, prędas agere, atque oppugnare Romanorum castra imposita fluminum ripis, quæ scilicet imperij limites tuerentur. Cum que homo esset natura gloriosus, ac sublimes animos

mos gereret, successu rerũ inopinato subacturũ se omnia uidelicet existimabat. Neq; enim parua erant, quæ illius animũ ad maius concupiscendum regnum inflammabant. Primus namq; ipse Parthis bellũ inferre ausus, Persarũ recepit imperium. Siquidẽ post Darium illum, cui regnũ Macedo Alexander abstulerat, permultis sane annis Macedones ipsi, quiq; Alexandro successerunt, diuisas inter se Orientis Asiæq; totius regiones gubernarunt. Sed ortis inter ipsos discordijs, ac frequentibus bellis attrito Macedonũ robore, primus Arsaces Parthus persuasisse earum regionum Barbaris memoratur, ut à Macedonibus deficerent, impositoq; sibi diademate Parthorum Barbarorumq; uicinorũ consensu & ipse regnũ tenuit, & posteris reliquit ad Artabanũ usq; regem: quo interfecto Artaxares, regnoq; Persis restituto, uicinaq; Barbaria per uim subacta, facile iam Romanam quoq; potentiã lacessebat. Quæ ubi Alexãdro Romæ agẽti nũtiata sunt, minime iam ferendam putans insolentiam Barbari, uocantibus illuc se ducibus, ægre scilicet, tandemq;, contraq; animi sui sententiam ad expeditionem se comparat. Igitur in Italia prouincijsq; reliquis delectus habebantur cunctorum, qui uel habitudine corporis, uel ætatis uigore, idonei fore ad pugnam uiderentur, motusq; ingens omnibus Romani imperij regionibus extitit delectibus habendis, qui tantæ Barbarorum multitudini pares forent. At uerò Alexander, urbanis omnibus militibus conuocatis in campũ, conscensoq; tribunali, in hanc sententiam uerba fecit:

CVperem, cõmilitones, eiuscemodi habere orationem apud uos, quæ & dicenti mihi, ut consueuerat, ornamentũ, & uobis audientibus lætitiam conciliaret. Nam cùm multos annos pacem agitauerimus, si quid noui nũc audieritis, fortasse quasi præter spem acciderit, expauescetis. Decet autem uiros fortes, atq; moderatos optima quidem optare, sed ferre quæcunq; incidant. Vt enim quæ cũ uoluptate agimus dulcia, ita quæ cum uirtute, gloriosa sunt. Atq; ut is qui prior lacessit, ipse sibi iniurius uidetur, ita qui propulsat iniuriam, cõfidentior ex cõscientia fit, atq; ex iustitia spem bonam mutuatur. Artaxares uir Persa, posteaq; Artabanum dominũ suum interfecit, atq; ad Persas imperiũ transtulit, etiam nostra arma lacessere despecta maiestate Romana, etiam incursare, ac uastare nostras prouincias aggreditur. Huic ego per literas à principio studui persuadere, ut inexplebilem illam uecordiam omitteret, ne'ue aliena concupisceret. At ille barbara insolentia prouectus, neq; se continere suis sedibus iam uult, & nos ad pugnã prouocat. Ne cunctemur igitur, ne'ue prælium detrectemus, sed quicunq; seniores hic adestis, admonete q; primùm illũ tropæorũ, quæ plurima aduersus Barbaros Seuero, atq; Antonino parẽte meo ducib. excitastis. Quibus aũt ætas integra est, laudẽ hanc in primis, ac gloriam cõcupiscite, ut intelligant omnes scire uos non solũ pacem mansuetè ac reuerẽter colere, uerumetiã cum res postular, fortissimè præliari. Quippe Barbari ut cedentibus detrectantibusq; acriter instant, ita repugnantibus minimè resistunt. Neq; enim illis collata acies spem uictoriæ pollicetur, sed excursibus fugaq; utentes, lucrari se demũ putant, quæ scilicet rapuerunt. At nos cum omnia cõposita ordinataq; habeamus, tum illos uincere ac ꝓfligare semper didicimus. Talia quædam locutũ Alexandrũ alacri uociferatione milites exceperunt, ac se promptissimos ad bellandũ ostenderunt. Ille diuiso largiter stipendio, iubet ad iter accingi, mox ad eam fermè sententiam locutus in Senatu, diem discessui præstituit. Quę ubi aduenit, sacris de more peractis, deducẽte senatu, populoq; uniuerso, Roma proficiscitur, respectãs identidẽ, ac lacrymans. Sed neq; popularium quisq; fuit, qui siccis oculis aspexerit abeuntẽ. Quippe omnẽ multitudinẽ sui cupidã habebat, educatus ab ipsis, imperioq; tam multos annos modestissimè

administrato

administrato. Cæterũ festinato itinere, cũ Illyricas etiã gẽtes exercitusq; lustrasset, magnis inde quoq; uirib. collectis, Antiochiã contendit. In ea ciuitate quæ belli usus postularet, diligenter comparabat, exercẽdis etiam militibus, ac cæteris bellicis muneribus pertractandis intentus. Visum igitur illi est, legationem iterum mittere ad Persarum regem, quæ de pace amicitiaq; cũ illo ageret. Nam cùm ipse iam afforet, minimè desperabat, aut persuasurũ quæ uellet, aut certè perterrefacturum. Enimuero Barbarus Romanos oratores re infecta domũ remisit. Ipse quadringentos è suis, proceritate insignes, uestituq; eleganti auroq; exornatos, equis atq; arcubus conspicuos, legatos ad Alexandrum mittit, perterritum iri Romanos putans aspectu illo, cultuq; Persarum. Legationis eius hæc erat sententia: Iubere magnum regem Artaxarem Romanos, eorumq; principem Syria omni, Asiaq;, quæcũq; ex aduerso Europæ sita est, decedere, sinere Persas Ionia Cariaq; tenus dominari, omnibusq; ijs regionibus, quas mare Aegæum, Pontusq; disterminat. Hæc afferentes legatos quadraginta cõprehendi Alexãder iuber, omniq; adempto cultu in Phrygiam relegat, uicis agrisq; concessis, quos colerent, cõtentus hoc supplicio interdicti in patriam reditus, quippe occidere nefariũ facinus, minimeq; uirile arbitrabatur, neq; in acie captos, & sui regis mandata executos.
His ad hunc modũ peractis, cõparante iam se, ut fluuios transgrederetur, Alexandro, ac Romanorũ exercitũ in Barbarorũ agros deduceret, defecerunt ab illo milites nonnulli ex Aegypto acciti, neq; non in Syria quoq; res nouas contra imperium moliti alij, sed uniuersi tamen oppressi statim, suppliciog; affecti sunt. Quosdam etiã exercitus in regiones alias transtulit Alexander, ut inde Barbarorũ incursiones facilius arcerent. Quibus ordinatis rebus, magnoq; iam coacto exercitu, cùm primũ se haud imparem fore aduersariorũ copijs credidit, de amicorum sententia milites trifariã distribuit. Sic ut unam partẽ iuberet, spectantem ad Septentriones, facere iter per Armeniã, quæ regio amica Romanis uidebat, atq; illinc Medorũ fines incursare. Alterã item ad Septentrionẽ, per Barbarorũ agros contendere, ubi confluentes Tigris & Euphrates, densissimis paludibus excipi, atq; ob id eorũ latêre egressus dicunt. Tertiam porrò exercitus partem, ipse adducturum se aduersus Barbaros medio iam itinere pollicebatur. Ita enim putabat di uersis itineribus imparatos eos, ac sic nec opinantes oppressurũ, Persarumq; cõpias semper ingruentibus Romanis occursantes, distractum iri, atq; imbecilliores futuras, minusq; ordinatè prælium suscepturas. Neq; enim mercenario milite utuntur Barbari, quemadmodũ Romani consueuerunt, neq; statiuis castris exercitus habent, qui bellorũ actibus exerceantur, sed omnis multitudo uirorũ, nonnunquã autẽ mulierũ quoq;, regis congregantur imperio, quæ mox bello peracto, suas protinus in sedes dimittitur, ea demum præmia belli referẽs, quę cuique ex rapina superfuerint. Arcubus aũt, & equis nõ in prælio tantũ more Romanorum utũtur, sed à pueritia usq; enutriunt unà, uenatu inuigilãtes, pharetratiq; semper, ac nunq; ex equis desilientes, siue bellũ gerant, siue feras conficiant. Sed hóc Alexandri consiliũ, & si longè optimũ prima specie uidebatur, statim tamẽ fortuna destituit: siquidẽ exercitus contendere per Armeniam iussus, uix ægreq; superatis eius regionis asperrimis prӕruptissimisq; montibus, quanquam æstas tolerabilius iter faciebat, impetu in Mediam facto, uicos concremauit, prædamq; abegit. At rex Persarũ intellecta re, confestim q̃ maximis potuit copijs, auxilio adfuit. Cæterùm arcere illinc Romanos minimè poterat. Quippe aspera regio peditibus quidẽ stabilem gressum, facilemq; transitũ præbebat. At Barbarorũ equitatus montium asperitate, & cursum difficiliorem, & iter habebat impeditius.

Nuntiatum

Nuntiatum dein regi est, exercitum alterum Romanorũ, Parthorũ in agros, quã ad Orientem spectant, impetum fecisse. Quare metuens, ne Parthis facilè superatis, mox in Persiam grassaretur, relictis copijs quantæ ad tuendam Mediam satis fore uidebantur, ipse cum toto exercitu ad Orientis partes accelerabat. Cæterùm exercitus Romanus, comparente ac repugnante nullo, negligẽtius iter faciebat, ratus Alexandrum cum tertia parte copiarũ, quæ maximæ ualentissimæq; forẽt, in medios incurrisse Barbaros. Itaq; restitantibus illis, atq; ob id exercitum retentantibus, minimè sibi properandum putabat, ut qui se tutos crederent, præstituto antea loco, in quem pariter uniuersi cum præda abacta, captiuisq; omnibus conuenirent. Sed eos Alexander fefellit: neq; enim aut ipse uenit, aut exercitum adduxit, incertum, metu' ne proprio, ne ipse imperium tuendo uita periclitaretur, an quia mater retinuerit, muliebri pauore, & charitate filij nimia. Siquidem omnes illius generosos spiritus retundebat, suadens alios potius periculis exponere, quàm ipse in acie consisteret. Quæ res exercitum Romanum fines Barbarorum ingressum, planè prodidit. Etenim Persarum rex omnibus copijs occurrens, imparatis, minimeq; expectantibus, quasiq; intra retia undiq; concludens, omnem Romanorum exercitum profligauit. Quippe pauci plurimis resistere haud poterãt, semperq; nudas corporis partes armis aduersus impetum sagittarũ protegebãt, satis præclarè agi secum existimãtes, si nulla edita pugna integri recessissent. Sed cùm aliquandiu confertim clypeis sese quasi muro circumsepsissent, atq; omnes undiq; uelut urbs aliqua oppugnarentur, consauciarenturq;, tandem ubi diu fortiter restiterant, occidione occiderunt. Ingens hæc calamitas, & qualis nulla facilè memoratur, Romanis incidit, amisso ingenti exercitu, uel fide, uel robore cuilibet antiquorum exercituum cõferendo. Persam uerò maiorum spe rerum impleuit tantarum successus rerum. Quæ ubi nuntiata Alexandro sunt, grauissimè tũc ęgrotanti, siue ex mœrore animi, siue insolentia cœli, cùm ipse tulit molestissimè, tum exercitus omnis grauiter imperatori succensebat. Quippe ipsius mendacio minimè signis seruatis, proditos ab eo suos milites dictitabant. Cæterùm Alexander morbi cœliq; illius æstuosi impatiens, laborante pariter omni exercitu, maximeq; Illyricianis, qui humido hibernoq; cœlo insueti, largiusq; cibum capientes, letaliter ægrotabant, redire Antiochiam cõstituit, accitis etiam eò militibus, qui montium tamen, atq; hyemis asperitate attriti, paucissimis tantum reliquis, perierant. Copias autem quas secum Alexander habebat, Antiochiam reduxit, multis inde quoq; amissis. Quare magnum exercitui mœrorem, magnum Alexandro dedecus ea res attulit, cùm scilicet omnib. locis fortuna illius consilium fefellerit. Siquidem plurimi è triplici illo exercitu (ita namq; distribuebat) desiderati sunt diuersis calamitatibus, morbo, ferrò, frigore. Vt uerò Antiochiam peruenit Alexander, facilè & ipse conualuit, spiritu illo cœli, & aquarũ abundantia, post æstuosos Mesopotamiæ calores refectus, & milites uniuersos recreauit, consolatus etiam mœstitiam illorum pecunijs elargiendis. Id enim solum ualere ad concilian dos militum animos arbitrabatur. Copias autem instaurabat, comparabatq; de integro, quasi iterum in Persas exercitum deducturus, si molesti esse pergerent, neq; ab iniuria desisterẽt. Sed & rex Persarum dimisisse milites suam quemq; domum nuntiabatur. Nam quamuis bello superiores fuisse Barbari uiderentur, tamen prælijs crebris in Media Parthiaq; gestis pars ceciderant, alij attriti & saucij superfuerant. Neq; eñ segniter Romani deuicti, sed ipsi quoq; interdum exitiosi hostibus, nullaq; adeò re magis perierunt, quàm quoniã pauciores deprehensi. Nam cùm ferè par utrinq; numerus cecidisset, reliquiæ illæ Barbarorum non quidem fuisse

fuisse uiribus superiores, sed numero uidebantur. Cuius rei argumentum est, quòd triennio mox aut quadriennio Barbari nequaquam arma resumpserunt. Quibus intellectis Alexander Antiochiæ cômorabatur, hilariorque iam, & liberior, laxatis bellorũ curis, urbis eius delicijs indulgebat. Enimuero putante illo tum quieturos Persas, aut saneè multũ spatij moræque intercessurũ, priusquàm exercitũ de integrò cogerent, haud facilè, cum semel dissipatus est, in unũ coeuntem, utpote incertũ atque inordinatũ, uulgusque potius quàm exercitum, tantumque cômeatum habentem, quantum sibi unusquisque ad præsentem usum domo attulisset, præterea ægrè filios uxoresque, & sedes proprias relinquentem, statim nuncij literæque ab Illyricis procuratoribus adfuerunt, qui eum uehementer perturbarent, curamque animo maiorem inijcerent. Quippe significabant Germanos Rhenũ Danubiũque transgressos, Romanos in fines hostiliter intrasse, oppugnareque iam exercitus ripis insidentes, perque urbes & uicos magnis copijs excurrere. Quapropter haud leuiter Illyricas nationes conterminas, uicinasque Italiæ periclitari. Opus esse igitur ipsius præsentia, totoque quantũ secũ exercitũ haberet. Hæc & formidinem Alexandro, & Illyricis militibus molestiam attulerũt: quippe duplici se calamitate usos intelligebant, quòd & ipsi malè accepti in acie aduersus Persas fuerant, & suos domi cæsos à Germanis audiebant. Quare indignabantur, atque Alexandro succensebant, tanquã res in Oriente prius, uel metu, uel negligentia prodidisset, nunc autem rebus ad Septentrionẽ uocantibus, metu cunctaretur. Erant aũt Alexander iam, atque amici illius etiã de ipsa Italia soliciti. Neque enim par periculũ à Persis atque à Germanis impẽdebat. Nam qui sub Orientem habitant magno terrarũ marisque interuallo discreti, Italiæ uix nomẽ audiũnt. At Illyricæ gentes angustæ uidelicet, neque multũ agri Romanis subiecti possidentes, solæ discrimen faciunt inter Italiã atque Germaniam. Edicit itaque profectionẽ ingratis, atque ægreferens, sed urgẽte tamen necessitate. Relictis aũt copijs, quantas fore satis tuendis Romanis ripis arbitrabatur, castrisque & castellis diligentius cômunitis, ac præsidio firmatis, ipse aduersus Germanos cum reliqua omni multitudine approperabat. Confectoque celeriter itinere, constitit ad Rheni ripas, atque ibi res ad bellũ necessarias comparabat. Pontemque primò iunctis inter se nauigijs fecit in Rheno flumine, ut per eum exercitus transgrederetur. Quippe hi maximi fluminũ sub Septentrione ferũtur, Rhenus ac Danubius, quorũ alter Germanos, alter Pannonios præterfluit. Atque æstate quidẽ nauigabiles, altissimo latissimoque alueo, per hyemẽ dein côcreti gelu camporũ in morẽ perequitãtur. Est aũt adeò eius aluei solida glacies, ut nõ equorum ungulis tantũ, pedibusque uirorũ subsistat: sed qui hausturi inde sunt, non tam urnas, aut uasa alia secũ afferant, quàm secures, ac dolabras, ut cæsam inde aquam sine uase ullo ueluti lapidem asportent. Hæc igitur illorũ amnium natura est. Alexander aũt Mauros côplureis, ac uim ingentem sagittariorũ, quos secum ex Oriente adduxerat, partim ex agro Osrhoenorũ, partim è Parthia transfugas, pecuniaue illectos, aduersus Germanos instruebat: Quippe huiuscemodi milites maximè Germanos infestant: cum & Mauri longius iacula intorqueant, fintque faciles ad incursus recursusque, utpote leues atque expediti, & sagittarij nuda Germanorum capita, prægrandiaque illa corpora facilè eminus ueluti signum aliquod côtingant. Nonnunquam uerò etiam collata acie res gerebatur, ex qua Germani persæpe haud impares Romanis abibant. Cum in his Alexander uersaretur, decreuit tamẽ oratores ad illos de pace mittere, qui pollicerent omnia illis principem Romanum quorũ foret opus, prabiturũ, pecuniasque daturũ magna copia. Sũt enim Germani pecuniæ in primis auidi, nunquãque nõ auro pacẽ Romanis cauponantur. Quare

Alexander pacē fœderaq; potius ab illis emercari q̃ periclitari bello tędebat. Cæterùm miles Romanus iniquo animo ferebat, frustra se tempus terere, nulla occasione fortiter quicq̃, animoseq; gerendi, intento aurigationibus (ut aiebant) ac delicijs Alexandro, cum cōtrà oporteret uindicare potius Germanos, pœnasq; ab ijs exigere audaciæ. Erat aūt in exercitu Maximinus è quodā Thraciæ, & quidem intimæ uico, semibarbarus homo, & qui à pueritia opilio fuisset, dein uigēte ætate ob corporis proceritatē, uiresq; ingentes, equo stipēdia fecerat, postremoq; fortuna quasi manu ducēte, ac prę uia, cùm per omnes militię gradus ascendisset, etiam ad exercitū prouinciarūq; præposituras euaserat. Hunc igitur Maximinū, ob eam quam suprà diximus rei militaris peritiā, tyronibus uniuersis Alexander pręfecerat, quos ad militię munera exerceret, atq; ad bellandū idoneos redderet. Qui cùm in eo negotio nihil sibi ad omnē diligentiā reliqui faceret, maximā scilicet à cuncto exercitu gratiā inibat, non solū quæ gerēda forent assiduè edocens, sed ipse etiā primus obiens quæ usus posceret, ut nō discipulos tantū, sed æmulos etiā atq; imitatores haberet suæ uirtutis, quos etiā muneribus, omniq; genere honorū sibi adiungebat. Quapropter adulescentes, quorū bona pars ex Pannonia erat, læti uirtute Maximini, uulgò obtrectabant Alexandro, quòd sub matris autoritate adhuc esset, nihilq; nō ex arbitrio consilioq; illius administraret, bellumq; segniter & timidè gereret, ferētes identidē sermonibus inter se quantū detrimēti cunctatiōe illius in Oriente accepissent, nihilq; adhuc fortiter ac uiriliter gestum aduersus Germanos. Quare & suapte natura proni ad res nouandas, & tam longum principatū grauati, minus iam lucrosum omni ambitione pridē consumpta: tum sperantes alterū mox principē, adepto præter expectationē imperio, plus aliquantū utilitatis, honorūq; ipsis, ac studij delaturū, decreuere Alexandrū obtruncare, ac Maximinū uocare Augustū, cōmilitonem uidelicet, & cōtubernalē, præterea q; rei militaris peritia maximè præsenti bello idoneū. Cùm igitur frequentes in campū conuenissent, uenienti de more ad exercendos tyrones Maximino, dubium, ignaro, an re prius cōposita, purpurā circundant, imperatoremq; salutant. Ille primò reniti, & abijcere purpuram. Vt aūt nudos intentari gladios à militibus uidit, occisuros nisi cederet minitantibus, futurū q̃ præsens periculū prȩoptans, honorē scilicet recepit, fortunamq; illā sæpe (ut aiebat) oraculis ac somnijs premonstratam, testatus milites prius, inuitū, retrectantemq; se cogi, sed illorū tamen obsequi uoluntati. Quamobrē quæ ipsis placuerint, re sanciant, sublatisq; armis etiā præuento rumore, Alexandrum iam rei totius ignarū opprimant: ut milites illius, ac stipatores re subita perterriti, aut spōte cum reliquis cōsentiant, aut certè dum imparati sunt, nihilq; eiusmodi expectant, etiā ingratis subigantur. Postea uerò q̃ beneuolentiā omniū atq; alacritatē prouocauit, duplicata scilicet annona, ingentiq; promisso donatiuo, pœnisq; omnibus, ignominijsq; remissis, cōfestim ad Alexandri tabernaculū, quod haud procul abesset, uniuersos educit. His ille nuntiatis, uehementer rei nouitate perturbatus atq; exterritus, prosilit è tabernaculo uesano similis, lacrymansq; & tremēs, nunc Maximinū perfidū ingratumq; uocare, enumeratis quæcunq; in illū beneficia contulisset, nunc tyrones accusare, qui neglecto sacramēto, adeò proteruiter id facinus auderēt: postremò aūt polliceri daturū se quæ uellent, emendaturumq;, si qua desiderarent. Sed milites qui eum tuebantur, faustis in præsens acclamationibus prosecuti, defensuros eum cunctis uiribus affirmabant. Nocte aūt exacta, cùm iam lucesceret, nuntiantibus quibusdā adesse Maximinū, puluéremq; haud procul excitatū uideri, ac uoces magnæ multitudinis exaudiri: rursus in planiciē egressus Alexander, conuocare milites, rogare

gare ut se defenderēt,tuerenturq́ eum quē ipsi educauissent,quocq́ iam quatuordecim annos imperante, sine ulla querela uixissent. Cōmotis miseratione omnibus arma capere,ac resistere hostib.imperabat. At milites etsi omnia princípi pollicebantur,paulatim tamen alij aliò dilabebātur. Quidā etiam præfectum prætorij atq́ Alexandri familiares ad supplíciū deposcebāt, ortam ab illis defectionem causantes. Alij matrē ipsius accusabant auaram fœminā, & quæ pecunijs congerendis,ob sordes nimias,parsimoniamq́ erga milites, inuisum cūctis Alexandrū reddiderit.Igitur aliquandiu hæc inter se diuersi dictitantes, stabant adhuc tamē. Vt uerò exercitus Maximini in conspectū uenit, atq́ hortari cōmilitones cœpit, ut mulierē sordidam,et pusillū adulescentē etiamnū sub matris seruitio statim desererent,seq́ uiro forti proboq́ aggregarent, cōmilitōni ipsorū, atq́ in armis semper,bellicisq́ muneribus uersato,confestim uniuersi ab Alexandro desciuerunt, atq́ unanimiter imperatorem Maximinū consalutauerunt. At ille tremens atque exanimatus in tabernaculū reuertitur,matriq́ implicitus,& (ut aiunt) conquerēs atq́ incusans, quòd ob illam talia pateretur, expectabat interfectorē. Maximinus aūt postq́ eum exercitus uniuersus Augustū appellauit, tribuno, & cēturionibus aliquot negotiū dat Alexandri, matrisq́ unà,& quicūq́ uim contrafacerēt occidendorū. Qui facto impetu in tabernaculū,statim ipsum cū matre amicisq́ & honoratissimo quoq́ obtruncant,exceptis qui paulo antè fuga sibi,ac latebris consuluissent. Quos tamē uniuersos haud multo pòst cōprehensos Maximinus ipse morte affecit. Hunc finē habuit uitę Alexander,unà cum matre,cum annos quatuordecim,sine ulla subiectorum querela,atq́ adeò sine sanguine imperasset. Siquidē à cædibus & crudelitate abhorrens,neminē nisi iudicio damnatū perire patiebatur,ad humanitatē uidelicet ac beneuolentiam propensus. Quapropter nisi filium mater auara ac sordida infamasset, nihil planè desiderari in illius gubernatione imperij potuisset.

Alexander [handwritten margin note, partly illegible]

LIBER SEPTIMVS.

QVALEM se gesserit Alexander quatuordecim annorū imperio, superiore uolumine exposuimus. Interea Maximinus rerū potitus, mutata uehementer rerū conditiōe,asperè ferociterq́ adepta potestate utebatur, sic ut ex molli mansuetoq́ imperio ad tyrannidis crudelitatē uertere omnia contenderet. Nam cùm se inuisum hominibus cognosceret,quòd primus ex infimo loco ad eam fortunā peruenisset, prætereà moribus perindè ut genere Barbarus,patrioq́ instituto cædis auidissimus, ad id.potissimū dabat operā, ut imperiū sibi sæuitia constabiliret: scilicet metuens nè Senatui reliquisq́ omnibus Romanæ ditionis hominibus contemptibilior fieret, dum nō tam in eo præsens fortuna q̄ nataliū obscuritas spectatur. Quippe iam id tritū uulgatūq́ apud omnes opilionem fuisse in Thraciæ montibus,dein corporis uastitate,ac robore inter eius regionis tenuissimos milites adscitū, quasiq́ manu ductū à fortuna ad Romanū imperiū. Quare omnes confestim amicos consiliariosq́ Alexandri à Senatu lectos sustulit è medio, partimq́ Romā dimisit, partim administrationē rerū causatus officio priuauit. Id eo consilio fecit,ut solus esset in exercitu, neminemq́ prope se haberet ex conscientia nobilitatis potiorē, sed uelut ex arce quadā citra ullius reuerentiā,tyrannidis operibus uacare posset. Omniaq́ Alexandri ministeria,quibus ille per tot annos usus fuerat,ex aula eiecit, plurimis etiā interfectis, q̄ insidias uidelicet suspectaret, quando omnes illius interitu mœstos esse intelligebat. Cæterū magis magisq́ crudelitatē irritauit cōiurationis cuiusdā in se delatio,

conspiratis in unũ centurionib. permultis, omniq́ue senatu Romano. Magnus erat quidam nomine, uir patricius & consularis, qui delatus imperatori est, quasi manum contra ipsum cõpararet, ac militibus persuaderet, ut ad se imperiũ transferrent. Consiliũ autẽ huiuscemodi fuisse putatur. Pontem construxerat Maximinus supra flumen, quã aduersus Germanos transiret: ut enim primùm summã rerum suscepit, statim bellica facinora affectauit. Siquidẽ ob immanem corporis staturã, & militare robur, ac peritiã pugnandi, adscitus ad imperiũ, re ipsa famã confirmare, atq; opinionẽ militũ tendebat, ut metũ illũ atq; cunctationẽ Alexandri in prælijs capessendis iure improbatam fuisse coargueret. Quare nihil sibi ad exercendos milites reliqui faciebat, & cum ipse in armis assiduus erat, tum exercitũ uehementer adhortabatur. Sed tum constructo (ut diximus) ponte, transire in Germaniam statuerat. Cæterùm Magnus haud sanè paucis militibus, sed qui uirtute cæteros anteirent, atq; ijs potissimũ, quibus custodia pontis, curaq́; fuerat demandata, persuasisse dicebatur, ut simul ac Maximinus in alteram ripam peruasisset, ponte absciso, redituq́; intercluso Barbaris eum proderent. Siquidẽ tanta erat amnis illius profunditas ac latitudo, ut irremeabilis fore uideretur, nullis præsertim nauigijs in aduersa ripa. Talia scilicet sermonibus ferebantur, incertũ uero, an cõposita fraude: neq; enim facilis sententia, parũ explorata re, citraq́; iudiciũ, aut defensionẽ ullã, correptis interfectisq́; omnibus quoscunq; suspicio attigerat. sed & militũ Osrhoænorũ defectio nõnulla oborta est. Nã cũ magnopere indoluissent Alexãdri nece, ac forte fortuna in quendã ex illius amicis, cui nomen Quarcino fuit, paulo antè à castris à Maximino dimissum incidissent, correptũ atq; retractantem, neq; tale quippiã cogitantẽ ducẽ sibi delegerunt, purpuraq́; eum, prælatoq́; igni, funestis scilicet honoribus condecoratũ, nihilq́; minus optantem, ad imperiũ protulerunt. Qui tamen haud diu pòst in tabernaculo dormiens, à cõtubernali quodam suo, & (ut credebatur) amico per insidias occiditur. Macedoni nomen fuit, qui & antea Osrhoænis præfuerat, & nunc primus eisdẽ autor fuerat deficiẽdi à Maximino. Cumq; nulla subesset odij aut inimicitiarũ causa, tamẽ eum occidit, quẽ ipsemet corripuerat, atq; ad suscipiendũ imperium perpulerat. Sed enim magnopere tunc gratũ se Maximino facturũ putans, abscisum Quarcino caput dono obtulit. Verum Maximinus quamuis eo facinore lætus, gaudensq́; prærepto sibi hoste, tamen illũ haud modica sperantẽ, putantemq́; sibi insignẽ gratiã relatũ iri, extremo supplicio affecit, ceu defectionis auctorẽ, interfectoremq́; eius cui facinus inuito persuaserat, atq; infidũ homini quem antea pro amicissimo habuisset. Huiusmodi igitur causæ magis magisq́; animũ exasperabãt Maximini, atq; ad sæuitiã exacuebant, etiã antea sua sponte crudelissimũ. Cæterùm aspectu quoq; erat horrendus, uasto atq; immani corpore, ut nemo illi uel exercitatissimorũ Græcorum, uel pugnacissimorũ Barbarorũ cõferri possit. His ita dispositis rebus, collecto exercitu omni, ac ponte intrepidè pertransito, bellũ Germanis intulit. Secuti illum magna uis mortaliũ, ac penè omnes Barbarorũ copiæ ad hæc Maurisii iaculatores, sagittarijq́; q́ plurimi. Præterea Osrhoæni, & Armenij, quorũ hi Romanis subiecti, illi in amicitiã fuerant, societatemq́; adsciti: tum si qui ex Parthis aut pecunia conducti, aut transfugæ, aut item capti bello Romanis seruiebant. Hæc autẽ multitudo coacta ab Alexandro prius, aucta dein atq; exercitata à Maximino fuerat. Cæterùm iaculatores sagittarijq́; gerendo aduersus Germanos bello magnopere idonei uidetur, siquidẽ expediti hostẽ opprimũt incautũ, facileq́; rursus in tutũ se recipiunt. At uerò Maximinus ingressus agrum, diu nemine qui resisteret inuento (quippe omnes abscesserant Barbari) regionẽ illorum depopulabatur, maturis

segetibus

segetibus, uicosq; omnes incendendos, diripien dosq; militibus tradebat. Sunt autẽ urbes ædificiaq; illa maximè incendijs obnoxia. Rara apud Germanos structura è lapide, ac lateribus coctilibus, densisq; potius syluis, quorũ confixis coagmentatisq; lignis, quædã quasi tabernacula ædificant. Igitur Maximinus in eam regionẽ grassatus, populatis segetibus, omniq; pecore captiuo militib. permisso, nullos adhuc hostes inuenerat. Siquidẽ campestres regiões, locaq; ab arboribus pura deseruerant, atq; intra syluas & paludes delituerant, ut inde præliarẽtur, atq; eruptionẽ in hostẽ facerent. Etenim densitas illa arborũ, sagittis iaculisq; hostium allatura impedimentũ, & paludũ altitudo periculosa Romanis locorũ ignaris, ipsis aũt facilis expeditaq; fore uidebaẽ, non ignaris quæ usquã peruia, quæ inuia, & genuũ tenus quotidie per illas discursantibus. Sunt aũt Germani peritissimi natandi, ut qui tantummodo in fluminibus lauentur. In huiuscemodi igitur locis, pugna inita, ubi etiã imperator ipse Romanus fortissimè præliũ inchoauit. Nã cum ad ingentẽ quandam, uastamq; paludẽ uentũ esset, intra quam Germani fuga se receperant, uerentibus Romanis eodẽ hostes insequi, primus Maximinus equo paludẽ ingressus, cùm quidẽ etiam supra aluũ equus uoragine hauriretur, magna ui repugnantes Barbaros cõtrucidauit. Quare exercitus reliquus pudore instinctus, ne prodere pugnantẽ pro se imperatorẽ uideretur, ausus et ipse est paludem ingredi, multiq; utrinq; ceciderunt, ita tamen, ut nullus penè Barbarorũ fuerit reliquus, dimicante insigniter Romano principe. Quare & stagnũ cadaueribus oppletũ, & palus sanguine confusa, pedestris prælij naualẽ faciem præferebat. Hanc igitur pugnã, suaq; ipsius fortia facinora, non solũ per literas Senatui populo' que Rom. significauit, sed etiam depictã maximis imaginib. ante curiam publicauit, ut nõ tam audire quæ gesta forent, q̃ etiã subijcere oculis Romani possent. Eam tabulam deinde unà cum reliquis illius honoribus Senatus sustulit. Fuere itẽ alia prælia, quibus omnib. ipse manu pugnã capessens, ac fortissimè dimicans explen descebat. Multisq; captiuis, atq; ingenti abacta præda, instante hyeme, in Pannoniam reuersus est, intraq; urbem Sirmiũ, quæ maxima omniũ eius regionis habetur, in hybernis agens, ad uernam sese expeditionẽ comparabat, identidem minitans, id quod etiam præstiturus uidebatur, excisurũ, subacturumq; Oceano tenus omnes Germaniæ Barbaras natiões. Talis utiq; fuit in bellicis negotijs, maximã rebus gestis claritudinẽ adepturus, nisi grauior multo suis, ac truculentior, q̃ ipsis fuisset hostibus. Quò eñ Barbaros interemptos, si longè plures in ipsa urbe Roma, subiectisq; nationibus cædes edebantur? Quid prædã aut captiuos abactos proderat, si suis fortunis Romanæ ditionis mortales quotidie dispoliabantur? Quippe omnis nõ modò libertas, sed instigatio quoq; delatorib. permissa, ut circumuenire quos uellent, renouareq; etiã (si ita usus posceret) usq; à progenitoribus ignota, atq; indeprehensa ad eam diem crimina liceret. Neq; sanè delicti alicuius quispiã arcessebatur, quin idem continuò reus perageretur, ac censu, fortunisq; omnibus expelleretur. Itaq; quotidie cerneres, qui pridem opulentissimi fuissent, eos nunc emendicare stipem. Tanta uidelicet tyrannidis auaritia incesserat, assiduas erga militem largitiones obtendentis. Erant prętere a illius aures omnibus calumnijs patulæ, sic ut nullius uel ætatis uel dignitatis rationẽ haberet. Igitur complures exercitibus aut prouincijs præpositos, consulares, triumphalesq; uiros, leuissima tenuissimaq; calumnia attactos, corripi deimprouiso iubebat, ac sine ullis ministerijs solos uehiculis impositos die noctuq; iter facere ab Oriente aut Occidente, si ita cecidisset, itemq; à Meridie in Pannoniam usq;, in qua tunc ipse morabatur. Dein spoliatos omniq; ignominia affectos exilio uel morte pu-

niebat. Quàm diu igitur unus aut alter talia patiebantur, neq; ea calamitas extra ipsorum familiam egrediebatur, non sanè magnopere populorum gentiumq; interesse uidebatur. Siquidem beatorum diuitumq; res aduersę, non solùm à plebe negliguntur, sed eis nonnulli etiam prauo malignoq; ingenio, ob inuidiam scilicet potentiorum atq; felicium delectantur. Postquam autem Maximinus plurimas illustrium uirorum familias ad egestatem redegit, leuiora iam illa, ac minora ducens, quàm ut ipsius cupiditati satisfacerent, animum ad publicas opes transtulit. Igitur quæcunq; pecuniæ ciuiles, aut ad publicam annonā repositæ, aut in plebem diuidendæ supererant, tum quæ theatris ac celebritatibus seruiebant, uniuersas sibi adiudicauit. Ad hæc templorū omniū donaria, statuæq; deorum, heroūq; honores, tum quicquid publici operis, aut ciuilis ornamenti, aut materiæ deniq; fuit nummis idoneæ conficiundis, omnia pariter ignibus conflabantur. Quæ res in primis animos multitudinis exulcerauit, quasiq; luctum publicū effecit: cum citra pugnam atq; arma quasi oppugnatiōi esse urbs obnoxia uideretur, sicut quidam è populo cōtrà resistere, templaq; ausi tueri, etiam cadere ante aras deorum immortalium, quàm spectare patriæ spolia prçoptauerint. Hinc itaq; potissimùm per urbes atq; nationes populariũ animi intumuerant, ac nec milites quoq; satis æquo animo ferebant, exprobrantibus inuidiosè consanguineis, atq; domesticis, & ipsorum culpa talia patrare Maximinum dictitātibus. Huiuscemodi igitur causæ minimè profectò leues ad odiū ac defectionem populos proritabant. Cæterùm uotis tantūmodo agebant, læsa implorantes numina, nullo scilicet audente profiteri se uindicē, donec exacto imperij triennio, exigua leuiq; occasione (ut sunt lubricæ tyrannorum res) primò arma sumpserunt, rebellaruntq; Afri tali causa. Procurator erat quidam Carthagini, cui nihil ad extremam uel asperitatem uel sæuitiam deerat. Is damnandis iudicio hominibus, exigendisq; pecunijs fauorem principis aucupabatur. Siquidem Maximinus, quos sibi factos cognoscebat, eos potissimùm diligere cōsueuerat. Quicunq; igitur fisci rem curabant, si modò uiri probi forent (quod perrarò eueniebat) aut procuratione exciderant, aut præsenti periculo conterriti, gnariq; illius auaritiæ, quamuis inuiti cæteros imitabantur. Quapropter Africæ procurator, cum pleraq; alia uiolēter factitabat, tum ab adulescentibus quibusdam nobilibus atq; opulentis damnatione circumuentis, statim exigere pecunias intenderat, patrimonioq; illos & auitis bonis exuere. Quibus rebus exacerbati adulescentes, pecuniam quidem se daturos pollicentur, petito trium dierum spacio, conspirantesq; interim in unum, quicūq; graue aliquid uel passi fuerant, uel passuros metuebant, iubent nocte ex agris iuuentutem cum fustibus ac securibus adesse. Illi dominorum imperia exequentes, uenere ante lucem uniuersi in urbem, celantes sub uestibus arma, quæ cuiq; tumultuaria se obtulerant. Magna uerò uis mortalium confluxere, siquidem fœcūdissima hominum Africa, plurimos tunc etiam agrorum cultores habebat. Vt autem dies iam illuxit, iubent adulescentes ponè sequi seruorum suorum gregem, tanquam si è reliqua essent populi multitudine, neq; tamen arma proferre prius, aut uim facere, q; ubi aliquos aut è militibus, aut è populo uiderint irruere contra se, atq; ire ultum facinus, quod gesturi mox essent. Ipsi reconditis intra sinum pugionibus, adeunt procuratorem tanq; cum eo de persoluendis pecunijs acturi, cōtinuoq; nihil tale suspicantem neci dedunt. Ibi exertantibus gladios illius militibus, atq; ire ultum uolentibus, repentè agrestes cum fustibus ac securibus occurrunt, fortiterq; pro dominis pugnantes, facilè omnes in fugam uerterunt. Ad hunc modum negotio succedente, iuuenes desperatis semel rebus, unam sibi reliquam salutem fore arbitrati

bitrati, si patratum nuper facinus maiore aliquo facinore cumularent, statuunt in cōmunionem periculi rectorem prouinciæ assumere, ac populos ad defectionem solicitare, quod optari iampridem ab uniuersis cognouerāt, Maximini odio, sed metu prohiberi. Igitur cum omni multitudine nocte intempesta domum procon sulis petunt. Is Gordianus fuit proconsulatum sortitus eum, cùm annū ageret circiter octogesimū, multarumq; antè prouinciarum fuerat rector, atq; in maximis spectatus negotijs. Quocirca facilè susceptum iri ab illo imperium existimabant, quasi fastigium aliquod superiorum dignitatum, Senatuiq; & pop. Rom. gratum futurum principem, qui præterq; quòd erat illustri ortus genere, etiam per honores plurimos, quasi per gradus quosdā ad imperij culmen ascendisset. Euenit autem, ut quo die hæc agebantur, domi Gordianus resideret, dilatis laboribus, omniq; actu rerum suspenso. Igitur adulescentes cum gladijs magna stipante multitudine, proturbatis ianitoribus, impetum in ædes faciunt, eumq; supra grabatum requiescentem offendunt, circumfusiq; senem purpura induunt, atq; Augustalib. honoribus consalutant. Ille re subita exterritus, insidiasq; & dolum in se cōpositum ratus, deijcit humi se ex grabato, obsecrans parcerēt seni, à quo nihil iniuriarum accepissent, fidemq; principi et beneuolentiam seruarent. Instantibus autem illis, ac nudos manu gladios tenentibus, cùm partim metu, partim ignoratione, haudquaquam sciret Gordianus, quid sibi ea res uellet, quæq; subitæ fortunæ causa foret, unus è numero adulescentium, qui & nobilitate & facundia cæteros anteiret, reliquis tacere, & paulisper quiescere iussis, dextra capulum tenēs, in hanc sententiam uerba fecit:

E Duobus periculis, quorū alterū præsens manifestūq;, alterū futurū forsitan, dubijq; euētus, eligendū tibi hodie alterutrū est, ut aut nos, teq; unà serues, et spē meliorē, qua omnes freti sumus, amplectaris, aut iamiam nostris manib. intereas. Quòd si potiora malueris, multa ad spē bonā uiatica sunt. Quippe inuisum omnibus Maximinū, pestemq; illam crudelissimæ tyrānidis tolles, uitāq; antehac præclarè tibi actam, illustri gloria cumulabis, maximosq; à Senatu P.Q.R. honores ac sempiternam laudē nancisceris. Sin uerò abnueris, ac nobiscū conspirare pernegaueris, iamiam te hîc obtruncabimus, atq; ipsi quoq; (si oportuerit) occiso tibi immoriemur. Maius nanq; facinus ausi sumus, q̄ ut salui esse citra desperationem possimus. Iacet eñ tyrannidis minister, luitq; pœnas crudelitatis, nostris nūc nuper manibus interemptus. Quapropter si cōsenseris nobiscū, atq; in partē periculorū accesseris, cùm ipse honorē imperij cōsequeris, tū quod nos facinus perpetrauimus, laude q̄ supplicio dignū reputabitur. Dum hæc loquitr̄ adulescens, impatiens moræ cætera multitudo, cùm quidē eòdem iam ciuitas uniuersa re uulgata concurrisset, Gordianum unanimes Augustū appellant. Ille quamuis recusaret, ac senectutē obtenderet, tamen suapte natura gloriæ auidior, haud ægrè tandem honorē suscepit, malens futurū dein, q̄ præsens iam periculum subire, simul ætate iam exacta minimè recusandū putabat, quin (si ita res posceret) etiā imperatorijs honorib. immorereť. Igitur statim tumultuari omnis Africa, sublatisq; Maximini honoribus ciuitates pleræq; imagines Gordiani ac statuas ponere. Sed eū quoq; à se cognominarunt Africanū: nam qui ad Meridiē Libyes habitant, Afri Romana uoce nuncupantur. At Gordianus aliquot dies Thystri commoratus, qua in urbe hæc acta fuerant, nomen imperatoris iam, cultumq; gerens, Carthaginem proficiscitur, ut in ciuitate maxima celeberrimaq; omnia quasi Romę agitarenť. Siquidē urbs illa uel opibus, uel populi frequētia, uel magnitudine tantū Romæ concedens, cùm Alexandri urbe Aegyptiaca de secūda palma cōtendit.

Sequebatur aũt ipsum principalis pompa omnis, milites'que quicunque aderant, iuuenes'que urbani procera statura, ad eorũ similitudinẽ, qui Romæ imperatorẽ comitantur, uirgæ item laureatæ, quo insigni principes à priuatis dignoscuntur. Præterea'que ignis de more præferebatur, ut speciem fortunamq́ exiguũ sanè ad tẽpus Romanæ ciuitatis Carthago repræsentaret. Cæterùm Gordianus literas complureis, ad primũ quemq́ Romam mißitabat, atq́ ad proceres Senatus, quorũ erant ei permulti amici, ac necessarij. Scripsit item publicè ad Senatũ P. Q. R. significans Afrorũ erga se cõsensum, simulq́ accusans Maximini crudelitatẽ, quam esse omnibus magnopere inuisam sentiebat. Ipse omnẽ præ se mansuetudinẽ ferebat. Nã et delatores omnes exilio affecit, & ijs qui parũ iusto iudicio dãnati fuerant, iterũ defendendi sui potestatẽ indulxit, quin exules q́q́ in patriã restituebat, ac militibus plura se q̃ quisquã antea largiturũ, populoq́ ingens daturũ congiariũ pollicebatur. Idem præfectũ quoq́ prætorij Vitalianũ, ferũ, crudelemq́ hominẽ, charissimũ deuotissimumq́ Maximino, in ipsa urbe curauit interimendũ. Siquidem suspectans, ne ille suis inceptis fortiter resistẽdo, cæteros quoq́ metu deterritos à se auerteret, mittit prouinciæ quæstorẽ, adulescẽtẽ audacissimũ, corpore ualidum, atq́ ætate florentẽ, promptumq́ ad omne periculũ pro se suscipiendũ, traditis centurionibus, ac militibus nonnullis, cui etiã literas dedit obsignatas duplicibus tabellis, per quas arcana occultaq́ negotia significare imperatores consueuerunt. Iubet itaq́ illos intrare urbẽ ante lucẽ, ac dum adhuc in actibus occupatus esset Vitalianus, accedere ad eum intra cellulã, ubi res secretas atq́ arcanas ad salutẽ principis pertinẽtes scrutari, atq́ inquirere cõsueuerat, habere se ad eũ literas arcanas à Maximino dicẽtes, ac uelle etiã, remotis arbitris, de reb. ad securitatẽ imperatoris spectãtibus, cũ illo colloqui, ac mãdata principis exponere. Dein signis agnoscẽdis occcupatũ pugiõibus, quos in sinu occultos haberẽt, deimprouiso confoderent. Quæ scilicet omnia ex sententia successerunt. Etenim ante lucẽ quo tempore prodire illi mos fuerat, inueniunt hominẽ penè solũ, paucis tantum circumstantibus, quippe alij nondũ uenerant, alij salutato abierant, priusquã dilucesceret. Igitur uacante illo, ac paucis duntaxat ante cellulã inuentis, ubi quæ suprà diximus, nuntiauerunt, facilè scilicet intromißi sunt, porrectisq́ epistolis, contemplantẽ eum signa diligentius, prolatis pugionibus confodiunt, nudosq́ eos manibus præ se tenentes prosiliunt, omnibus loco cedẽtibus. Nam id Maximini factũ imperio putabant. Quando idem sæpenumero etiã in eos facere consueuerat, qui antea ipsi charißimi uidebantur. Dein uadẽtes media sacra uia, proponũt epistolã Gordiani ad populũ, literasq́ item ab illo consulibus ipsis, cæterisq́ reddunt, uulgata etiã fama interfecti Maximini. Quod ubi auditũ est, statim uniuersus populus discurrere undiq́, furẽti similis. Nam etsi ubiq́ uulgus semper ad res nouas leuißimũ, tamẽ Romana plebs in primis quæ ex magna uariaq́ etiã peregrinorũ multitudine cõstat, lõgè cæteris mobilior est. Igitur statuæ atq́ imagines Maximini, cæteriq́ honores statim conuulsi, clausumq́ antea formidine odiũ, licentia iam & potestate adepta, nullo prohibẽte effundebãt. Quare senatus quoque frequẽs, etsi de Maximino certi nihil habebat, ex præsenti fortuna rem coniectans, abolitis illius honoribus, Gordianũ filiumq́ ipsius Augustos declarauerunt, statimq́ delatores atq́ accusatores uniuersi aut effugerãt, aut ab ijs quos offenderant, occidebãtur. Procuratores aũt, & qui ius in illius crudelitatis ministerium dicebãt, tracti à plebe sunt, abiectiq́ in cloacas. Multi itẽ insontes occisi. Nã & creditorem suum quisq́ & aduersariũ in forẽsibus causis, & ut quemq́ aliquis leuißima de causa oderat, impetu in domum facto, bonisq́ direptis trucidabant.

Ita

Ita sub specie libertatis, pacisq; prætextu, ciuilis belli facinora edebantur: quin præfectũ quoq; urbi Sabinũ, prohibere talia conantẽ fuste capiti illiso mactauerunt. Hæc igitur populus agitabat. Enimuero Senatus quando iam semel periculum subierat metu Maximini nihil sibi ad solicitandas ad defectionẽ prouincias reliqui faciebat. Quocirca legationes undiq; ad rectores prouinciarũ mittebantur, electis è Senatorio equestriq; ordine clarissimis hominibus, cũ literis quibus Senatus populiq; Rom. mens exponebatur, qui ꝓcuratores ipsos hortarẽtur, uti cõmunẽ patriã capesserẽt, curiamq; Romanã tuerẽtur, persuaderẽtq; nationibus, ut in fide pop. Rom. perseuerarẽt, cuius propriũ antiquitus imperiũ foret, ueterrimumq; cũ illis amicitiæ ius à maioribus institutũ. Quocirca pleriq; legatis benignè exceptis, populos ad defectionẽ perpulerũt, quod scilicet pronum fuit, adeò incredibili apud omnes odio Maximinus laborabat. Igitur omnib. quicũq; apud ipsos magistratũ gerentes, cum Maximino sentiebãt, repentè ad unũ occisis, ipsi uniuersi ad Romanos defecerũt, pauci tamẽ inuẽti, qui legatos ad se missos interficerẽt, aut ad ipsum mitterẽt, adhibitis custodibus, qui deinde omnes exquisitissimis à Maximino supplicijs affecti sunt. Hæc mens Romanæ ciuitatis, hic animus fuit. Quæ postquã Maximino nuntiata sunt, quanq; tristis ac solicitus, tamẽ illa se contemnere simulabat, ac primo quidẽ alteroq; die domi quietus, ad amicos de eo negotio retulit. Cæterùm exercitus omnis, cunctiq; eius regiõis mortales, etsi rem omnẽ intellexerant, intumuerantq; animis, audacia rerũ tantarũ, ac nouitate, tamẽ pro se quisq; tacebant, ac se ignorare omnia simulabant. Quippe tantus erat Maximini metus, ut nihil illũ plane lateret, omniũq; nõ solũ uerba, sed nutus q̃q;, speciemq; oris obseruaret. Tertio uerò die cõuocatis in campũ ante urbẽ militibus suis Maximinus, tribunal inscendit, atq; ex libello orationẽ ab amicis cõpositam, in hanc sententiã recitauit. Scio me uobis incredibilia nouaq; dicturũ, sed (ut ego existimo) nõ tam admiratione q̃ risu digna. Arma uobis uestræq; uirtuti nõ Germani inferũt sæpe deuicti, nõ Sarmatæ, qui de pace nobis quotidie supplicant. Persæ itẽ, qui olim Mesopotamiã peruagabantur, nũc suas intra sedes quiescere, boni cõsulunt, cùm gloria in armis uestra, tum rerũ à me gestarum periculo edocti, quæ iam tum illis innotuerunt, cùm tuendi ripas exercitui præfuimus. Verùm (ne quid magis ridiculũ dixerim) Carthaginienses insaniunt, atq; sene infelicissimo, & extremo iam ætatis delirante, dubium suasu an coactu, quasi aliqua in pompa ludunt principatũ. Quo enim freti exercitu, cũ apud eos procõsulis ministerio lictores satisfaciant? Quibus porrò usuri armis, ubi præter lanceas exiguas ad feras excipiẽdas, nihil sit telorũ, proq; bellicis exercitationibus chori tantũ dictaq; procacia, & numeri quidã usurpentur? Neq; uerò uos perterrefecerint, quę facta in urbe nuntiantur, nempe Vitalianus per dolũ fraudẽq; occisus est. Quàm aũt leue instabileq; sit Romani pop. ingeniũ, q̃ prompta clamorũ tenus audacia, notissimũ scilicet uobis est. Si duos modò, tres ue armatos cõspexerint, trudẽtes alter alterũ, & proculcantes, ac suũ quisq; periculũ fugitantes, publicũ neglectui habẽt. Quòd si quis uobis etiã quæ acta in Senatu sunt, renuntiauit, nõ est profectò q miremini nostrã illis continentiã duriorẽ uideri, atq; ob id morũ congruentiam uitamq; illius luxuriosam nobis anteferri. Quippe apud illos fortissima quęque, ac grauissima pro asperrimis, dissoluta atq; ebacchantia pro mitibus uoluptuarijsq; habentur. Quocirca nostrum quidem imperium, quoniam industrium atq; moderatum reformidant, Gordiani delectantur nomine, cuius infamia uitæ minimè uos præterit. Igitur aduersus hos atq; huiuscemodi homines bellum uobis est milites, si tamen id bellum appellandum. Nam ut mihi quidem, atq; adeò

cæteris

cæteris omnibus uidet̃,nõ prius Italiam attigerimus,ꝙ illorũ maxima pars ramos supplices,liberosq́ suos præferentes,nostris se pedibus aduoluent,aut formidine degeneri fugam facient,ut mihi liberũ sit,bona illorũ uobis contribuere,quib. in perpetuũ perfruamini.Hæc cùm dixisset, ac multa in ciuitatẽ Senatumq́ uniuersum interpellatim probra iecisset, manuũq́ gestibus minabundus,truciq́ uultu, nutuq́ oris quasi præsentibus irascens,profectionẽ in Italiam edicit. Diuisoq́ inter milites ingenti stipendio, uno tantũ die interiecto facere iter incœpit, magnũ secũ exercitũ, atq́ uniuersas adducens Romanas copias. Sequebat̃ eundẽ etiam Germanorũ haudquaꝙ negligendus numerus, quos uel armis subegerat, uel in amicitiã societatemq́ adsciuerat.Præterea machinæ & bellica instrumẽta, quæq́ alia aduersus Barbaros cõparauerat. Cæterùm tardius iter faciebat, ob uehicula, resq́ alias usui necessarias,quæ undiq́ importabant̃.Nam cùm repentinum id illi iter obuenisset,non cuiusquã prouidentia,ut consueuerat,sed tumultuario ac festinato ministerio, quæ erant militibus necessaria colligebant̃. Igitur præmittere Pannoniorũ cohortes decreuit,quibus fretus maximè erat,quæq́ primæ imperatorem cõsalutauerant, atq́ ultrò etiã pro illius salute omne periculũ deposcebãt. Iis igitur imperauit, ut cæteras copias præcederent, ac regiones occuparẽt Italię. Dum in itinere Maximinus est, res interea Carthagini præter spem magnopere successerunt.Erat enim Capellianus quidã senatorij ordinis uir,procurator Mauritaniæ Romanis subiectæ, quæ ab ipsis Numidia appellat̃. Eã gens munita exercitibus fuerat,à quibus Barbarorũ incursus ac populationes coercerent̃. Quare haud contemnendã militũ manũ circa se habebat.Cum hoc igitur Capelliano ueteres Gordiano simultates,ex forensi quadã disceptatione intercesserant, quo circa nomen adeptus imperatoris,successorẽ illi misit,atq́ abscedere prouincia imperauit. Ille ea re indignatus, ac principi suo deuotus,à quo magistratũ quoq́ eũ accepisset,omni coacto exercitu,cùm quidẽ fidem tueri, ac iusiurandũ persuasisset,Carthaginẽ contendit,maximas ualẽtissimasq́ copias secũ adducens, uirosq́ cùm ætate florentes,tum omni armorũ genere instructos, peritosq́ rei militaris, atq́ ex consuetudine præliorũ aduersus Barbaros magnopere ad pugnandũ paratos. Vt uerò nuntiatũ Gordiano est,aduentare ad urbẽ Capellianũ,& ipse affectus est extrema formidine, & perterriti Carthaginienses uniuersi, qui scilicet in turba potius ꝙ in exercitus aliquo ordine, collocata uictoriæ spe, cuncti pariter urbe effundunt̃ obuiam Capelliano. Cæterùm senex Gordianus (ut quidã perhibent)simul atq́ ille Carthaginem attigit,desperatis rebus, ꝙ Maximino uires ingentes,nullas in Africa copias esse uidebat,laqueo se suspendit.Sed occultata illius nece,filiũ sibi ducẽ multitudo elegit.Ita uentũ ad manus est.Erãt aũt numero quidẽ plures Carthaginienses,sed inordinati,ac rerũ bellicarũ imperiti, quippe in altissima pace educati,festisq́ & delicijs emolliti, nudiq́ armis,omniq́ue bellico instrumento. Nam domo quisq́ pugionẽ,aut securẽ,aut uenabulũ,aut item præustas sudes,ut quisq́ poterat acuminatas,ad tuendũ corpus extulerãt. Cõtrà, Numidæ iaculatores optimi,atq́ equitandi peritissimi, sic ut equos etiã infrenos uirgã tantũ currẽtes moderent̃. Quocirca facilè Carthaginiensiũ plebs in fugã uersa.Siquidẽ haud ferentes illorũ impetũ, omnes abiectis armis confertim effugerunt,trudẽtesq́ inter se,& proculcãtes,multo sanè plures ipsi inuicẽ affligebant̃, ꝙ cædebant̃ ab hostibus.Hic & Gordiani filius cecidit,& quicũq́ eum secuti, sic ut prę multitudine interfectorũ,neq́ discerni ad sepulturã funera potuerint,neq́ adulescẽtis Gordiani cadauer inueniret̃.Etenim ex tãta copia fugientiũ, pauci dũtaxat urbẽ ingressi,cõiectiq́ in latebras euaserant,cæteri ad portas conferti, ac pro se quisq́

se quisque intrare primi urbem festinabundi, ab iaculatoribus Numidis, cæterisque armatis militibus contrucidabantur, maximo fœminarum puerorumque eiulatu, quorum ante oculos charissima pignora occidebantur. Sunt qui perhibeant, ut primum Gordiano, qui propter senium domi se continuerat, nunciatum sit Capellianum iam in urbem peruenisse, deplorata salute intra cubiculum se quasi dormiturum recepisse, colloque zonæ inserto, qua præcinctus fuerat, sibi mortem consciuisse. Hęc finis Gordiani fuit, felicis anteacta uita, atque in quadam principatus imagine extincti. Sed enim Capellianus Carthaginem ingressus, præcipuum quemque ex ijs qui è pugna superauerant, neci dedidit, ac neque à templis despoliandis, neque à publicis priuatisque pecunijs diripiendis abstinuit, aditisque urbibus reliquis, quæcunque honores Maximini sustulissent, in his præstantissimum quenque morte, cæteros supplicio afficiebat: agros autem, uicosque concremandos militibus tradebat, prætexto quidem ulciscendi Maximinum. Cæterùm clanculum militum sibi animos concilians, ut sicubi res à Maximino turbassent, ipse ad occupandum principatum beneuolis militibus uteretur. Ita se uidelicet res in Africa habebant. Postea uerò quàm Romæ audita senis Gordiani mors est, ingens perturbatio Senatum populumque Romanum, ingensque terror inuasit, extincto, in quem unum spes omnes suas collocauerant. Neque enim illos præteribat, nemini iam parsurum Maximinum, cùm sponte alienum ab ipsis, atque hostili animo, tum iustis etiam causis, & professo quasi odio succensentem. Itaque frequentes in unum conuenere, ac de toto negotio deliberantes, quando semel in periculum uenerant, bellum comparare decreuerunt, duobus electis imperatoribus, qui Rempublicam pari potestate administrarent, ne rursus principatus autoritas in tyrannidem proueheretur. Conuenerunt igitur non quidem in curiam, quò antea consueuerant, sed in templum Capitolini Iouis, quod in arce summa præcipuæ uenerationis Romani habent, ibi clausis foribus soli quasi teste & cōsessore, atque adeò rerum omnium inspectore deo, selectis, qui ætate ac dignitate cæteros anteirent, de quibus suffragia ferrentur, duo ex omni numero, Maximus atque Albinus plurimis suffragantibus imperatores creati. Horum Maximus cùm sæpe exercitibus præfuerat, tum prǽfectura urbi egregiè gesta maximam ingenij prouidentiæque, præterea uitæ continentis opinionem uulgo de se præbuerat. Albinus autem patricij generis homo, cōsulatu iterum gesto, multisque prouincijs sine ulla querela administratis, morum simplicior habebatur. Ita creati principes, Augustique appellati, ac Senatusconsulto omnib. imperatorijs honoribus affecti sunt. Dum hęc aguntur in Capitolio, interea pop. Rom. incertum subijcientibus Gordiani amicis, ac necessarijs, an tantum rumoribus exciti, facto ad portas concursu, uiam qua itur in Capitolium, totam conferta multitudine occupauerant, lapidesque & fustes ingerentes, rebus in Capitolio actis aduersabantur, ac Maximum inprimis recusantes, seueriorem quàm ut eum lenis multitudo facilè pateretur. Quapropter eo maximè offendebantur, clamantes identidem, ac minitantes utrunque se confestim occisuros. Nam ipsi ex Gordiani genere principem sibi deposcebant, ut in familia, nomineque eo nomen imperatorium remaneret. Albinus autem, ac Maximus equestris ordinis iuuentute, atque urbanis militibus cum gladijs undique stipati, egredi Capitolio conabantur, sed lapidibus ac fustibus coerciti, donec subijciente nescio quo, ad hunc modum populo imposuerunt. Erat puer quidam infans adhuc ex Gordiani filia natus, nomen aui referens. Hunc igitur submissis quibusdam afferri ad se iusserunt. Qui cùm domi eum ludibundum offendissent, impositum in humeros per mediam ferebant multitudinem, plebi ostentantes, ac nepotulum Gordiani dictitantes, uocantes'que eum nominatim, quoad in Capitolium pertulerunt,

populo

populo subinde acclamante, & conspergente puerum frondibus. Cum itaq; Senatus Cæsarem illũ declarasset, quando adhuc per ætatem rempub. gerere nõ poterat, & iræ multitudinis resederant, passi uidelicet sunt in aulam palatinam senes imperatores cõmigrare. Sed incidit per eos dies ciuitati Rom. funesta calamitas, orta de nimia duorum senatorũ audacia. Nam cùm Senatus haberetur de publicis negotijs, duo ex militibus Maximini, quos in castris reliquerat, emeritæ iam ætatis, ad fores curiæ accesserunt, exploratũ quæ gererentur, inermes uidelicet, tantumq; subarmalibus, & sagis induti. Constiterant aũt pariter cum reliqua multitudine, sed cæteris ante fores præstolantibus, duo, tres'ue ad summã curiosiores audiendi, curiam ingressi, sic ut ultra aram quoq; Victoriæ penetrarent. Hic Senator quidam depositò nuper consulatu, Gallicanus nomine, ac genere Carthaginiensis, alterq; item prætorius Mecœnas, nihil tale expectãtes milites, manusq; adhuc sub sagulis habentes, repentè adactis in corda pugionibus interficiunt. Etenim omnis Senatus ob recentem seditionẽ, tumultumq; superiorẽ, alij propalàm, pars clanculũ gladios gerebant, quibus suam quisq; salutem ab inimicorum insidijs tuerẽtur. Ita cęsi milites, quòd se deimprouiso defendere haud quiuerant, prostrati ante altaria iacebant. Quo uiso cæteri confestim expauefacti cõmilitonum interitu, simul populi concursum formidantes, quòd erant inermes, fugam arripuere. Cæterùm Gallicanus raptim se curia in mediã multitudinẽ proripiens, gladiumq; & manũ stillantem sanguine ostentans, ad persequendos occidẽdosq; Senatus populiq; Romani hostes, amicos sociosq; Maximini uulgus adhortabatur. Quibus rebus inducta plebs, Gallicanũ faustis excipit acclamationibus, milites q; lapidibus incessit, quatenus licuit persecuta. Cæterùm cum se illi in castra recepissent, paucis tantummodo uulneratis, clausis portis, armisq; arreptis, castrorum mœnia defensabant. Verùm Gallicanus (quando semel tantũ facinus ausus fuerat) bellum protinus ciuile, atq; omnibus perniciosum suscitauit. Quippe iussis effringi publicis armamentarijs, in quibus pompæ magis instrumenta, quàm belli asseruabantur, unde sibi quisq; munimentũ corporis accõmodaret, apertisq; item gladiatorũ ludis, atq; unoquoq; proprijs armis ornato, præterea cunctis, quęcunq; intra domos aut officinas essent, hastis, gladijs ac securib. direptis, cùm quicquid occurrerat, furor in arma conuerteret, statim omnes conferti, conglobatiq; ad castra contenderunt, ac uelut urbem aliquam expugnaturi, murũ ipsum portasq; circumsederunt. Cęterùm milites, utpote pugnandi peritissimi, pinnis sese murorũ, clypeisq; protegentes, sagittarũ iactu crebrò ac prælongis contis multitudinem repellebant. Postremò cùm iam defatigato populo, saucijsq; magna ex parte gladiatoribus, atq; in uesperam uergente die, regredi in urbẽ decreuissent, cõspicati milites securitatẽ abeuntium (quippe minimè ausuros putabant Romani, adeò paucos aduersus tantam multitudinẽ, castris eruptionẽ facere) cõfestim uniuersi sese portis patẽtibus in uulgus illud hominũ concitauere. Ibi gladiatores ad unũ cæsi, magnaq; pars populi collisa. Quo facto, cũ haud procul castris recessissent, rursum sese intra munimẽta receperunt. Hinc igitur maior Senatui populoq; Romano indignatio oborta: quare duces ex Italia omni probatissimũ quemq; delegerunt, iuuentutemq; omnẽ collectam in unũ, subitarijs armis, ac tumultuarijs adornarunt. Horum potissimam partẽ secum Maximus eduxit, ut aduersus Maximinum prælıaretur, reliqui ad urbis custodiam tutelamq; relicti. Interea quotidie ad muros castrorũ dimicabatur, sed profectu nullo, defensantibus supernè militibus, ictamq; & sauciam multitudinẽ fœdè repellẽtibus. At Balbinus domi se continens, populo per edictũ supplicabat, ut in gratiam cum militib. rediret, quibus etiam

etiam omnium quæ patrauerāt,obliuionem atq; impunitatem pollicebatur. Sed neutris id persuasum, gliscente in dies malo,ac populo indignante, q tanta multitudo tam paucis contemptui foret,contrà militibus ęgerrimè ferentibus,ea se à Romanis passos,quæ uix unquam à Barbaris expectassent. Postremò quādo oppugnatio parum procedebat,uisum ducibus interuertere omneis riuos, qui in castra peruenirent,ut milites aquarum penuria,sitiq; conficerent. Igitur abscindendo obstruendoq; cunctos è castris aquarum riuos auertebant. Sed enim intellecto periculo milites,ac rebus desperatis,erumpunt uniuersi patentib. portis,congressiq; multitudinem fugientem in urbem usq; persequuntur.Sed ubi iam statario illo certamine,plebs inferior intra domos se receperat,ac tegularū, lapidumq; & testarum iactibus desuper urgere cœperat milites,haud ausi illi ignota ædificia subire,clausis etiam domibus,& tabernis,ignem ianuis ac ligneis ædificiorū projecturis,quales in urbe plurimæ sunt ilicò admouerunt. Quo factū est, ut partim crebritate insularū,partim lignea materia bona pars urbis conflagrauerit,multiq; ex opulentis pauperes facti,maximis atq; egregijs amissis possessiōibus,uel prouentu uberrimis,uel splendore ipso,& uarietate pretiosis. Neq; uerò pauci extincti mortales,quòd ianuis igne occupatis,proripere se domo copia nō fuerat: bonaq; diuitum direpta penitus, immiscente se militibus studio rapiendi facinorosissimo quoq; & tenui plebecula. Sed adeò peruagatum longè lateq; incendium est,ut plus multo cōsumpserit,q quantum spacij maxima quæq; urbs ædificijs occupet.Dum hæc Romæ geruntur,interea Maximinus confecto itinere Italiā attigerat,ac sacrificato ad aras, quæ in finib. ipsis erectæ sunt,pergit iter facere,iussis arma tenere, atq; instructa acie progredi militibus. Sed cum & Africæ defectionem,& Romæ bellum ciuile,prætereaq; res à Maximino gestas,iterq; eius hactenus conscripserimus,reliqua deinceps explicabuntur.

LIBER OCTAVVS▸

VAE post interitum Gordiani gesserit Maximinus,iterq; eius in Italiā, prætereaq; Africæ defectionem, & in urbe ipsa populi ac militum seditiones,superiore uolumine recēsuimus. Enimuero Maximinus postquā ad Italiæ fines peruenit,præmissis exploratoribus,qui specularentur,an ullæ in alpium conuallibus,& densissimis syluis insidiæ delitescerent, ipse in planum deductis militibus, iubet armatorū acies quadrato agmine incedere, ut ab ijs q plurimum campi occuparetur, cunctisq; in mediū coactis impedimentis, ipse cum suis stipatoribus ueluti subsidio sequebatur, alis utrinq; discurrentibus cataphractorū equitum,Maurisq; iaculatoribus, sagittarijsq; ex Oriente, & equitatu Germanorū,quos auxiliares asciuerat,quosq; etiam præcipuè opponere hostibus consueuerat, ut primos uidelicet impetus exciperent, feroces audacesq; initio pugnæ uiri,simul ut(si in discrim en ueniretur) uilis potissimum Barbaria illa periclitaretur.Sed ubi totam planiciem seruatis ordinibus transmiserūt, ad Italiæ urbem peruentum est,quæ Ema à cultoribus uocatur.Ea sita est in extrema planicie ad alpium radices,ubi speculatores atq; exploratores exercitus,narrant Maximino, uacuam relictam urbem, aufugisse omnes incolas, templorum etiam ac domorum ianuis incendio cōsumptis,atq; omnibus quæ uel in urbe uel in agris fuerant exportatis,aut igni corruptis,nihil aut iumentis aut hominib.alimentorum relictum.Quæ res grata in primis Maximino fuit,quod idem ceteros quoq; populos suo quemque metu facturos arbitrabatur, contrà milites indignè

tulerunt, quòd initio statim fame laborarent. Cumq; noctem exegissent, partim intra patentes, cōmunesq; omnibus domos, partim in planicie ipsa, statim sole oriente, ad alpes accesserunt. Hi sunt longissimi quidam montes, uice murorum Italiæ circundati, adeò in altum editi, ut etiam superare nubes uideantur, ita'que in longum porrecti, ut uniuersam Italiam comprehendant, lęua ad Tyrrhenum pelagus, dextra ad Ionium usq; pertingentes, densis ubiq; nemoribus insessi, atq; angustissimis callibus, & rupium prærupta altitudine, scopulorumq; asperitate uix peruij, nonnullis tamen quasi semitis magno ueterum Italorum labore manu factis. Quapropter ingens transiturum illac exercitum formido tenebat, sperātem summa fuga teneri iam ab hoste, nullosq; non obstructos exitus ad se prohibendos. Neq; is metus de nihilo erat, locorum naturam contemplantibus. Postea uerò quàm sine ullo impedimento, superatis alpibus in castra descenderant, lęti scilicet omnes instauratis animis uitulabantur, nihilq; non sibi ex sententia cessurū Maximinus arbitrabatur, ne locorum quidem difficultati fidentibus Italis, in tra quos latitare ipsi, & saluti suæ consulere, prætereaq; insidiari hostibus, ac locis supernè imminentibus pugnam capessere potuissent. Sed ubi planiciem attigerūt, nuntiant exploratores maximam Italiæ urbem Aquileiam portas occlusisse, Pannoniarum acies quæ pręiuerant, acriter murum oppugnasse. Cęterùm tentata re, sæpe omnes incassum conatus euasisse. Itaq; iam defatigatos recedere, lapidibus scilicet, & hastis, magnaq; sagittarum ui desuper ingruētibus. At Maximinus iratus Pannonijs, quasi parum impigrè prœliatis, ipse cum exercitu reliquo accelerabat, sperans nullo negotio se illius urbis potiturum. Sed Aquileia prius quoque (ut erat ingens urbis eius magnitudo) populo abundabat, & uelut Italiæ quoddā emporium ad mare sita, quasiq; terminus Illyriæ, copiam rerum è continenti per terram fluuiosq; conuectam nauigantib. suggerebat, & ab ipso mari res ad usum eorum, qui continentem colunt, necessarias uidelicet superioribus terris propter hyemis asperitatem minus feracibus, maximè tamen uinum, cuius in ipsa regione maximus prouentus est, uicinis gentibus ne uitem quidem habentibus, affatim suppeditabat. Ex quo factum uti super ciuium ingentem numerū, etiam magna uis hospitum ac mercatorum eam urbem frequētaret. Enimuerò tunc etiam aucta multitudo confluentibus illuc ex agris quicunq; oppidulis, uicisq; circa relictis, fidebant urbis magnitudini, ac uetustis mœnibus dirutis quidem antea magna ex parte. Quippe in tanta Romanorum potentia, neque murorum, neque armorum Italiæ ciuitates indigebant, pacem altissimam agitantes, atque in participatum Reipublicæ adscitæ. Sed tunc urgente uidelicet necessitate, renouatis instauratis'que mœnibus, præterea turribus ac propugnaculis excitatis, tota'que urbe ad eum modum communita, clausis'que portis, noctem diem'que uniuersi pro muro stantes, hostem fortissimè propulsabant. Duces erant summa potestate duo consulares uiri lecti à Senatu, Crispinus ac Menephilus. Hi maxima diligentia procurauerant, uti necessaria quæque in urbem importarentur, sic ut diuturnior quoque sustineri oppugnatio potuerit. Erat item in urbe magna aquarum abundantia, partim ex puteis sanè frequentibus, partim è fluuio muros præterfluente, ac pariter fossæ obiectus, & aquarum præbente copiam. His ita intra urbem comparatis, ut primùm defendi muros diligenter, clausas'que portas Maximinus audiuit, decreuit mittere legatorum specie, qui illos alloquerentur, ac si possent, reserari sibi portas persuaderent. Habebat autem in exercitu tribunū quendam Aquileiæ ciuem, cuius nati atque uxor, præterea familia omnis in urbe erant conclusi. Quare eum, Centuriones'que nonnullos quasi oratores mittit,

sperans

ſperans facilè illius autoritatē municipes ſecuturos: qui ubi muro appropinquarunt, in hanc ſententiam uerba faciunt: Iubere cōmunem imperatorē pacem depoſitis armis colere, ſeq; amicum pro hoſte accipere, ſacrisq; faciundis uacare, & cædibus, miſerari patriam paulo pòſt (ſi obſtinati perſtiterint) ruituram, licere ipſis (ſi uelint) una opera ſibi quemq; & ſaluti patriæ cōſulere: quippe obliuionem ueniamq; omnium quæ fecerint, optimum principem polliceri, quando nihil ipſorum, ſed omnia forent aliena culpa contracta. Talia quædam ſub muro legati magna uoce pronunciabant, ſic ut facilè exaudiri, ſi non planè ab omnibus, certè ab ea multitudine poſſent, quæcunq; ſupra muros turresq; conſtiterat. Etenim taciti omnes legatorum dictis aures dediderant. Quare metuens Criſpinus, ne pollicitationibus illis, quæ uulgi inconſtantia eſt, ad mutandum pace bellū, reſerandasq; hoſti portas impellerentur, diſcurſans ipſe per muros rogare, obteſtariq; ſingulos, uti audacter manerent, fortiterq; reſiſterent, neq; fidem proderēt, Senatui debitam, populoq; Rom. ne'ue titulum ſeruatæ ac propugnatę Italiæ totius aſpernarentur, neu promiſſis crederent periuri, fraudulentiq; tyranni, ne'ue item benigna oratione ineſcati ruerent in manifeſtam perniciem, ſed confiderent belli fortunæ, ita plerunq; dubiæ, atq; ancipiti, ut magnus interim numerus à pauciſſimis & qui potentiores creduntur, ab ijs qui imbecilliores habeantur, uicti ſuperatiq; ſint, ne'ue utiq; expaueſcerent exercitus illius magnitudinem. Nam qui pro altero dimicant, cum ſuæ uictoriæ felicitatem ad aliòs uideant migraturā, minus profectò acriter decertant: quippe qui intelligant ſe quidem in periculi participatū admitti, cæterū extremos uictoriæ fructus ad alium peruenturos. Qui autem pro patria pugnant, præterquàm quòd ſpe meliore eſſe debent (neq; enim aliena occupare, ſed tueri ſua contendunt) etiam animo ſunt maiore, ut quos nō alienum imperium, ſed ſua quemq; neceſſitas adigat, quoniam ſcilicet uictorię fructus ipſis potiſſimùm debeantur. Talia quędam nunc ſingulis, nunc uniuerſis ingerens Criſpinus, homo ſuapte natura uenerabilis, ac Romana facūdia pollens, pręterea gratus omnibus, miti modeſtoq; imperio perſuaſit multitudini, ut in officio fide'que permanerent, iuſſitq; legatos rebus infectis ad Maximinum reuerti. Dicebatur autem Criſpinus ad bellum ſic audacter ſuſtinendum, etiam aruſpicū reſponſo, qui læta exta nuntiarent, animatus: etenim magnopere fidem huiuſcemodi ſignis habere Itali conſueuerunt. Cæterùm nonnulla quoq; oracula ferebantur, patrij cuiuſdam numinis, uictoriam promittētia: Belem uocant indigenæ, magna q; eum religione colunt, Apollinem interpretantes, cuius etiam ſpeciem pro urbe ipſa pugnantem, quidam è militibus Maximini uiſam ſibi in cœlo affirmabant. Quod utrum ſic eſſe nonnulli putauerint, an id commentum placuerit, ad leuandam infamiam tanti exercitus, qui bello impar foret aduerſus minorē multo numerum oppidanorum, ut ſcilicet uicti potius à dijs, quàm ab hominibus uiderentur, haud ſanè ſatis exploratum habeo. Cæterùm nouitas euentus cuncta credibiliora facit. Poſtea uerò quàm infecto negotio legati reuerterunt, ira & furore inſtinctus Maximinus, magis magisq; accelerabat. Vt autem ad fluuium peruenit, qui ad lapidem duodecimū procul eſt ab urbe, inuenit ipſum maxima aluei profunditate, ac latitudine defluentem. Etenim anni tempore ſolutæ uicinorū montium niues, quas longa hyems durauerat, maximum torrentem effecerant: ſic ut nullo pacto tranſire exercitus poſſet. Nam pontem, quod opus magnum atque pulcherrimum ueteres imperatores lapide quadrato conſtruxerant, pylis ueluti quibuſdam paruis ſenſim creſcentibus, ruperant ac reſoluerant Aquileienſes. Ita cū neq; ponte neq; nauigijs (quippe nulla ſuppeditabant) tranſire exercitus poſ-

set,substitit incertus consilij.Sed enim Germani aliquot ignari, quam rapido abruptoq; impetu Italiæ flumina deferantur,ratiq; sensim influere campos,quemadmodum apud ipsos consueuerunt(unde etiã quia minimũ se conciitant, perfacilè congelascunt)ausi seq; & equos natandi peritos alueo credere, ui fluminis ablati perierunt.Igitur cum biduum aut triduũ in tentorijs fuisset Maximinus,ducta circum exercitum fossa,ne qui deimprouiso in castra ruerent, stabat in sua ripa deliberabundus,quo'nam tandem pacto fluuium ponte iungeret.Sed magna lignorum ac nauigiorũ penuria,quibus inter se iunctis pontem fabricaretur, nuntiarũt quidam e fabris,esse permultas in agris illis desertis inanes cupas forma rotunda, quibus uidelicet incolæ quondam ad uinũ importandũ utebantur, ea cum essent ad nauium similitudinẽ concaua,deuincta mox inter sese scapharum more,innatatura uidebant.Etenim ire pessum uinculis inter se constricta, ac uiminibus desuper iniectis,& puluere multo saburrata nõ poterant.Quod ubi factum est,facilè milites in ulteriorem ripam transgressi,suburbanis ædificijs, quæ deserta inuenerunt,igne correptis,uites arboresq; exciderunt, omnemq; eius regionis ornatum fœdauerunt. Siquidẽ arborum cõparibus ordinibus, ac uitibus inter se iunctis,& in sublime euectis,ad festæ celebritatis speciem, quasi coronis quibusdam redimita omnis regio uidebatur,quibus radicitus excisis,exercitus ad ipsos urbis muros contendebat.Sed omnibus defatigatis,non fuit imperatoris consilium,urbem ipsam statim inuadere.Sed extra teli iactum cõstituto milite,diuisoq; in centurias & cuneos, ac partibus muri totius unicuiq; attributis, uno tantũ die ad requiescendũ indulto,statim deinde oppugnare urbẽ aggreditur.Igitur machinamentis omnifariam admotis,cùm genus oppugnationis nullũ prætermitteretur, plurima scilicet,ac propemodũ quotidiana certamina edebant.Etenim circundatis uelut indagine quadã muris,magnaq; ui atq; alacritate pugnã capessente milite,resistebant audacter Aquileienses,clausisq; templis & domibus, uniuersi cum liberis & coniugibus urbẽ desuper e turrib.ac propugnaculis defensabant. Neq; erat ulla tam inutilis ætas,quæ pugnare pro patria recusaret.Cæterùm suburbana omnia,& quicquid extra urbẽ ædificiorum fuerat demolitus Maximinus, lignis materiaq; omni ad machinas abutebatur,quibus muri saltẽ aliquam partẽ demoliretur,qua immissus exercitus diriperet urbem, ac dirueret, totamq; eam uastam mox,desertamq; relinqueret.Neq; enim decorũ sibi, aut honorificũ fore iter Romam arbitrabat,nisi urbẽ deleuisset,quę prima in Italia obstitisset.Quocirca multa pollicentes atq; ostentantes ipse cum filio,quem Cæsarẽ fecerat,obequitabant militibus, eosq; ad pugnandũ acriter adhortabant.Enimuero Aquileienses saxa desuper iaciebant,sulphurq; bitumine ac pice mixtũ dolijs,quorũ manubria longiora immittebãt, atq; ut primũ exercitus muris successerat, ignibus iniectis dispergebant unanimiter imbriũ ritu.Quamobrẽ pix illa cũ cæteris, quæ suprà diximus, partes nudas corporis subiens, undiq; diffundebat, sic ut miles loricas,armaq; cætera ferro excandescente,corijsq; ac lignis ardentibus, contrahentibusq; se raptim abijceret.Itaq; cernere erat milites arma sibi ipsos detrahentes, quæ spoliorũ speciem abiecta humi,cõmento magis artis q̃ ui pugnantium præferebant. Ex quo factũ est,ut plerisq; militibus aut oculi extinguerent, aut summæ oris partes,manusq; item,& si qua præterea nuda in corpore patebãt, ignibus labefactarentur.Sed & machinis quæ muro admouebantur,desuper tædas inijciebãt,pice ac resina oblitas,quarũ extremitas mucronẽ ueluti sagittæ haberet, quæ cùm accensæ deferebant,infixæ inhærentesq; machinis,facilè scilicet illas cõcremabant. Sed primis sanè diebus par utrinq; librata fuit pugnę fortuna.Dein mora iniecta, minus

minus minusq́ iam alacer Maximini erat exercitus, sed quia spe falsus, tristiorq́ in dies: nam quos ne unum quidem diem sperauerant suum laturos impetum, eos non modò non cedentes, sed resistentes etiam audacissimè animaduertebant. Contrà Aquileienses magis magisq́ in dies uirium atq; animorum implebantur, & assiduitate pugnandi peritiam pariter audaciamq́ consecuti, sic despiciebant milites, ut etiam iocarentur in eos, & cauillarentur, nihilq́ non cõtumeliæ obeunti muros Maximino exprobrarent, tum in ipsum iuxtà filiumq́ nulla non iacerēt probra. Quibus irritatus, ac furens, cum effundere in hostes iram non liceret, plurimos è suis ducibus, quasi parum strenuè atq; acriter urbem oppugnarent, extremo supplicio affecit. Quo factum, ut infestiorem sibi atq; iratiorem militem reddiderit, & contẽptibilior fieret aduersarijs. Euenit præterea, ut Aquileienses commeatu rebusq́ cæteris abundarent: quoniam magna diligentia quæcunq; ad homines aut equos sustentandos desiderantur, in urbē fuerant compórtata. Contrà exercitus omniũ rerũ egenus, excisis feracib. arboribus, agroq́ omni peruastato, partim sub tumultuarijs tentorijs agitabãt, partim sub aperto cœlo tolerabãt solē atq; imbres. Siquidem nihil alimẽti, uel ipsis, uel iumentis importabatur, obsessis omnibus Italię itineribus Romanorum diligentia, murisq́ & portis excitatis. Etenim uiros consulares cum lectissimis ac spectatissimis hominibus ex Italia tota miserat Senatus, qui littora portusq́ tutarentur, neq; cuiquã potestatem facerent nauigandi, sic ut inaudita incognitaq; forent Maximino, quæcunq; Romæ agitabantur. Quin uiæ quoq; omnes, & calles, ne quis transiret, diligẽtissimè seruabantur. Ita eueniebat, ut exercitus qui urbē obsidebat, ipse inuicem obsideret. Nam neq; Aquileiam capere, neq; Romam proficisci poterat, nauigiorum ac uehiculorum penuria, quæ omnia prius occupata & conclusa fuerant. Rumores quoq; suspicionibus in maius augebantur, esse uniuersum in armis Romanum populũ, consensisse Italiam, gentesq́ omnes Illyricas, Barbarasq́ quascunq; aut Oriens, aut Meridies uidet, ad exercitum contrahendum, coniuratas in Maximini odiũ. Quare desperantes milites, omnium rerum penuria laborabant, uixq́ aquæ satis habebãt, quam etiam pollutã sanguine, & cædibus de flumine hauriebant. Nam & Aquileienses cadauera suorum, quæ humari non poterant, in flumina præcipitabant, & qui ferro morboq́ in exercitu perierant, itidem alueo demergebantur. Inter quos etiã qui inopia ciborum cõfecti, uix adhuc spiritum retentabant. Cùm igitur ad hunc modum mœstus atq; inops exercitus esset, repentè dum sub tentorio quiescit Maximinus uacuo die à pugna, cum pleriq; aut in tabernacula, aut in suas quisq́ stationes concessissent, uisum est militibus ijs, quorum ad urbem Romam sub monte Albano castra erant, atq; in his liberi eorum, coniugesq́ relictę, neci dedere Maximinum, ut aliquandò à diuturna & inexplicabili obsidione requiescerent, neq; Italiæ bellum inferrent in tyranni gratiam, damnati omnibus, & inuisi. Quocirca occupata audacia, sub mediũ fermè diem ad illius tentoriũ contendunt, conspirantibus unà corporis custodibus. Ibiq́ postquam de signis militaribus illius imagines detraxerunt, prodeuntem mox tentorio, cum filio, ut ad eos loquerentur, continuò obtruncant, unaq́ præfectum prætorio, & quoscunq; charissimos ille habuerat. Proiectaq́ ad ludibrium cadauera, canibus dein, uolucribusq́ lanianda reliquerunt, missis tantùm Romam imperatorum capitibus. Hunc habuit finē Maximinus cum filio. Ita malè gesti imperij dedere ambo supplicium. Cæterùm exercitus hærebat nece audita principum. Neq; enim perinde omnibus grata, præsertimq́ Pannonijs, Thracibusq́ Barbaris, qui scilicet imperium tradiderant. Sed quando infectum fieri iam nequibat, ferebant, quanquam

inuiti,& se gaudere cum cæteris simulabant. Quare depositis armis, pacatorũ habitu, ad Aquileiæ muros accesserunt, nuntiataq; cæde Maximini, petebāt uti sibi portæ aperirentur amicis iam, qui pridie hostes fuissent. Enim uero Aquileiensiũ duces haud passi, proponunt Maximi, & Albini, ac Gordiani Cæsaris imagines, coronis & lauro redimitas. Quibus ipsi acclamantes etiam hortabantur exercitum, ut agnoscerent salutarentq;, & lætis exciperent uocibus, quos Senatus populusq; Romanus imperatores elegisset. Nam Gordianos illos superiores, cum dijs agere æuum. Sed & forum rerum uenalium supra muros exposuerũt, magna ciborum uiniq; copia, prætereaq; uestium & calceorum, rerumq; adeò omnium, quas præbere hominibus posset ciuitas beata & florens. Igitur magis magisq; ea res exercitum obstupefecit, cogitantem fuisse illis abunde omnia, etiam ad longiorem obsidionem suffectura, contraq; se magna egestate omniũ, prius aliquanto perituros, quàm urbe omnibus circumfluente copijs potirentur. Ita manente sub muris exercitu, & quæ cuiq; usui forent, inde sumentibus colloquentibusq; inter se, pacis erant amicitię que uelut habitus manente adhuc obsidionis specie, cum scilicet clausa mœnia Romanus circũsideret exercitus. Dum hæc ad Aquileiam geruntur, interea equites, qui Maximini caput Romam ferebant, magno studio accelerantes, patentibus ubiq; portis, ac laureata populariũ frequentia excepti, stagnis paludibusq; inter Altinum ac Rauennam enauigatis, Maximum in urbe Rauenna inuenerunt, delectos ex urbe & Italia contrahentem milites, ac Germanorum auxiliares, qui beneuolentiæ nomine publicè à popularibus missi fuerant, quibus olim Maximus cum imperio diligentissimè præfuerat. Ergo paranti copias aduersus Maximinũ repentè occurrunt equites capita ferentes principum, uictoriamq; nuntiantes, & rerum prosperos successus, consensumq; exercitus et populi, ad eosdem colendos principes, quos Senatus elegisset. His igitur præter spem nuntiatis, statim ad aras sacrificatum discurritur, uictoriam canentibus uniuersis, quam citra pulueris iactum sibi pepererant. Enimuero Maximus peracto sacrificio, Romam dimittit equites, ut rem gestam populo narrent, & capita illa perferant. Qui postquàm peruenere in urbem, atq; infixa contis hostilia capita omnibus conspicienda prætulerunt, nemo utiq; uerbis ullis consequi posset festum, lætitiamq; eius diei. Nulla quippe fuit ætas, quæ non ad aras & templa festinaret, nemo qui domi se continuerit, sed ibant ceu lymphati gratantes inuicem, atq; in circum ueluti futura concione frequentes concurrebant. Ipseq; Albinus hecatombas immolabat, nulliq; non magistratus, nulli non è Senatorio ordine lætabundi suprà quàm dici posset, agitabant, quasi securim ceruicibus imminentem excussissent. Igitur nuntij legatiq; per omnes prouincias laureati dimittebantur. Dumq; ad hunc modum tanta Romanum populum lætitia tenebat, interea Maximus Rauenna profectus Aquileiam peruenit, transmissis paludibus, in quas fluuius Eridanus, ac uicina exundāt stagna, sicut per ora septem in mare præcipitentur. Itaq; indigenæ patria lingua paludem illam septem maria appellant. Statim igitur Aquileienses Maximum reseratis portis excepere, nullæq; nõ Italiæ ciuitates legatos mittebāt principes uiros candidatos, ac laureatos, & deorum patriorum simulacra aureasq; coronas, si quæ in donarijs fuerant, cõportantes: qui fausta omnia Maximo acclamarent, & frondibus eum conspergerent.

Quin exercitus etiam qui Aquileiam circumsederat, pacato habitu prodibat laureatus, non tam uero concordiq; affectu uniuersorum, quàm ficta beneuolentia, & honore temporario ad præsentem fortunam principis accommodato. Plerisq; tamen indignantibus ac dolentibus clanculũ, quem ipsi elegerant cecidisse, rerũ

potiri

potiri quem Senatus creauerat. Enimuero Maximus uno alteroq; die sacrificijs absumpto, tertio dein exercitum omnem in planiciem conuocauit, atq; ex tribunali ad hunc modum uerba fecit:

QVàm fuerit ex usu uobis pœnitentia, & reconciliata cum Romanis gratia, re ipsa didicistis, pacem uidelicet pro bello agitantes, seruato etiam militari iureiurando, quod est unū Romani principatus mysterium sanctissimum. Quare debetis etiam deinceps huiuscemodi cōmodis frui, fidem populo seruātes, senatuiq; Rom. & nobis imperatoribus, quos à nobilitate & rebus gestis, longaq; serie generis, quasi per gradus quosdam prouectos, pari iudicio S.P.Q.R. elegerūt. Neq; enim unius tantùm hominis peculiaris possessio principatus est, sed cōmunis antiquitus totius Rom. pop. Siquidem in illa urbe sita est imperij fortuna, nobis autem dispensatio tantum, atq; administratio principatus unà uobiscum demandata est. Qui si ordinem quem decet, ac modestiam retinebitis, si debitū principibus honorem ac reuerentiā exhibebitis, cum ipsi beatam uitam bonisq; omnibus affluentem adipiscemini, tum nationes ac ciuitates uniuersæ pacem colentes in officio permanebunt. Viuetis autem cuncti ex animi uestri sententia domi suæ quisq;, neq; in externis regionibus conflictabimini. Vt autem Barbaræ gentes pacem quietemq; tueantur, nobiscum erit hic labor. Nam cum duo sint imperatores, facilius urbanæ res administrabuntur, atq; externæ, præstò scilicet futuro alterutro, quocunq; usus uocauerit. Neq; uerò suspicemini rerum superiorū memoriam ullam superfore, aut in nobis (quippe nihil nō iussi fecistis) aut in Rom. pop. nationibusq; alijs, quæcunq; ob acceptas iniurias desciuerunt. Sit omnium obliuio, sit fœdus constantis amicitiæ, fidesq; beneuolentię, ac moderationis sempiternæ. Hæc locutus Maximus, ac pecunias magna copia pollicitus, paucos Aquileiæ cōmoratus dies, Romā reuerti constituit. Igitur dimisso exercitu reliquo in prouincias, castraq; propria, Romā reuertitur ipse, cum stipatoribus ijs, quibus imperatorū custodia incumbebat, quiq; delecti ab Albino fuerant, neq; non auxiliaribus Germanis, quorū potissimū fidei confidebat, utpote quibus olim nondum adepto imperio cum potestate præfuerat. Ingredienti urbem, etiam Albinus occurrit, Gordianū Cæsarem secū adducens. Senatus aūt populusq; uniuersus lætis acclamatiōibus uelut triumphantes exceperunt. Post id aūt, cum publicè priuatimq; magna modestia & grauitate imperiū gubernaretur, omnesq; omnia bona dicerent, lætareturq; populus, & gloriaretur patricijs imperioq; dignis principibus, militum tamen ulcerosi animi populares illas acclamationes haud æquis auribus accipiebant, ipsamq; illam nobilitatem grauabant, indignè ferentes, datos sibi à Senatu principes. Angebant præterea eos Germani, quos in urbe secū Maximus retinuerat. Nam futuros uindices sperabant, si quid ipsi maius ausi forent, etiamq; insidias suspectabant, ne fortè ab illis per fraudem exarmarētur, memores Seueri principis, qui etiā Pertinacis interfectores exautorauerat. Cùm itaque ludi Capitolini celebrarent, deditis festo ac spectaculis omniū mentibus, repentè dissimulatum diu sensum milites indicarunt. Namq; ira instincti, ac uesano quodā motu unanimiter ad regiā concurrentes, senes principes ad necē deposcebant. Fortè accidit, ut ne ipsi quidē inter se satis cōgruerent. Sed (ut est regnandi inexhausta auiditas, atq; incōmunicabilis natura potestatis) uterq; ad se summam imperij trahebat. Etenim Albino claritudo natalium, atque iterum gestus Consulatus, Maximo autem præfectura urbi, & quòd rerum peritus habebatur, animos faciebant: utrunque tamen patricia nobilitas, & quantum satis esset, illustre genus, ad summum imperium stimulabant. Quæ res in primis ambos perdidit.

Nam audito Maximus uenisse ad se occidēdum milites qui prætoriani appellantur, arcessere statim Germanos auxiliares statuerat, qui scilicet in urbe ipsa erant, ac posse resistere prætorianis uidebantur. At Albinus dolum contra se compositamque aliquam suspectans fraudem, quòd studere Maximo Germanos cognouerat, prohibuit acciri illos, negans ad prohibendos repellēdosque prætorianos con uocari, sed id agi, ut summa rerū solus Maximus potiatur. Ac dum inter se ad hūc modum disceptant, ecce tibi unanimiter milites impetu in aulam facto, turbatis ianuarum custodibus, senem corripiunt utrunque, laceratisque uestibus quas gerebant, uilioribus sanè, utpote domi se continentiū, nudos ipsos ex aula abstrahūt, ac per omnem ignominiam contumeliamque cædentes, irridentesque senatorios imperatores, barbamque & supercilia uellentes, neque ulli parcentes corporis totius ludibrio, per mediam urbem ad castra deducebant, ne occidere quidem illos in regia decreti, sed lento mortis genere prius excarnificare, quò dolorē diutius perpeterentur. Sed ubi Germanos re deinde cognita, raptis armis in auxilium concurrere nuntiatum prætorianis est, statim illos nullo non ludibrio prius affectos contrucidant. Relictisque in ipsa uia cadaueribus, tollentes in altū manibus Gordianum Cæsarem, quando aliud nihil occurrit, imperatorem consalutabant. Identidem ad populum uociferantes, iacēre ipsorū manu, quos populus ab initio recusauerat. Electumque Gordianum, Gordiani nepotem, quem ipse Rom. pop. ad imperium cōpulisset. Hunc igitur secum deducētes coiere in castra, clausisque portis quieti agitabant. At Germani ubi occisos proiectosque audierunt, quorū causa properauerant, cùm nollent irritum bellum pro uiris uita defunctis suscipere, in sua diuersoria reuertuntur. Hunc finem uitæ habuerunt, indignum uidelicet, ac nefarium, sancti & uenerabiles senes, claritudine generis, atque egregijs meritis ad imperij fastigium prouecti. Cæterùm Gordianus cùm annorum esset fermè tredecim, princeps ab uniuersis declaratus, Romanum suscepit imperium.

HERODIANI FINIS.

ANGELI POLITIANI AD LAVRENTIVM MEDICEM EPISTOLA.

AENEA Lapithā eum qui cū centauris pugnauerit, Laurenti Medices, adeò uulneribus inuiolabilem, telisq; imperuium fuisse scribit Pindarus, ut cùm in eum centauri ingentem quandam syluarū molem facto unanimiter impetu congessissent, recto (ut idē inquit) pede terram sciderit. At uerò Epictetus hic noster, ea non à Vulcano, ut Achilles atq; Aeneas, sed à natura ipsa, ac ratione arma accepit, quæ nō modò se à telis & ferro, sed à metu quoq;, & dolore, cæterisq; animi perturbationibus tutum inuiolabilemq; præstiterint. Bellum quidem hic uir non cum centauris, ut ille, sed cum fortuna, cumq; opinione acerrimum gessit. Quas ita ambas fudit atque fugauit, ut eas ex uniuersa quoq; hominum uita exterminauerit. Qui cum & seruus esset, & claudus, & Homerico Iro pauperior, haud tamen dubitauit, dijs sese amicum notissimo apud Græcos disticho asseuerare. Legerat enim apud Platonem in eo dialogo, qui Alcibiades primus, aut de natura hominis inscribitur: Eum propriè uerè que hominem esse, cuius omnis in rationali animo substantia existeret. Quapropter quicquid extra hunc hominem foret, id ad se minimè pertinere arbitratus est, neq; id uerbis tantùm, aut libris, sed uita quoq; ipsa præ se tulit. Ita enim sese ab externorum cura auocauit, ut Romæ eius domus, ne ianuam quidem ullam habuerit. Quippe in qua præter uilissimum cubile nihil omnino esset. Huius de uita ac moribus ingens uolumen, quod tamen olim culpa temporum interijt, Arrianus uir clarissimus cōscripsit, eq; eius libris, quasi florem quendam, qui hunc Platonicum, hoc est, uerum hominem in libertatē uendicaret, excerpsit, atq; in uolumen redegit: quem quia librum ad manum semper habere oporteat, Enchiridion, quo nomine militaris pugiunculus significatur, inscripsit. Sermo autem in eo omnino efficax est, atq; energiæ plenus, & in quo mira sit ad permouendum uis. Suos enim quiuis affectus in eo agnoscit: adq; eos emendandos, ceu quodam aculeo excitatur. Omnia uerò ordinem inter sese mirū habent, omnibusq; ueluti lineis, quamuis in plura id opus capita sit distinctū, ad excitandum rationalem animum, quasi ad ipsum centrum cōtendunt: ut is, & suæ dignitatis curam habeat, & proprijs actionibus secundum naturam utatur. Stylus autē qualem res postularet, concisus est, dilucidus, quiq; omnem respuat ornatum, Pythagoreorumq; præceptis, quas illi Diathecas uocant, quàm simillimus. Hoc ego opus cùm Latinum facere aggrederer, ut indulti à te nobis huius tam suauis otij rationem aliquam redderē, in duo omnino mendosissima exemplaria incidi, pluribusq; locis magna ex parte mutilata. Quapropter cum & cætera quęcunq; usq; exemplaria extarent, non dissimilia his esse audirē, permisi mihi, ut sicubi aliqua capita aut deessent, aut dimidiata superforent, ea ego de Simplicij uerbis, qui id opus interpretatus est, maxima (quantū in me esset) fide supplerem. Quòd si non uerba ad unguem (id nullo modo fieri poterat) at sensum certè ipsum purum sincerumq; Latinum à nobis redditū arbitror. Quod ne quempiam fortasse perturbet, quemadmodū Aristarchus Homeri uersus, quos ipse non probaret, ita nos singula ipsa capita, quæ nostris quidē uerbis explicentur, obelo, hoc est, ueru iugulauimus. Suffurare igitur Laurenti tuis occupationibus otiolū aliquod, si potes, quod libelli huius lectioni impertias. Id enim disciplinæ genus in eo est, quod si rectè perpendas, non cuiq; magis aliorum q̄ ingentis fortunæ uiris conueniat. Sed quod in toto hoc libello pluribus explicatur, id omne Epictetus duobus his uerbis

uerbis,quæ etiam frequentiſſimè uſurpabat,comprehendere eſt ſolitus: Suſtine & abſtine.Patriam hic uir Hieropolim Phrygiæ urbem habuit, Romæ Epaphro dito cuidam Neronis familiari ſeruijt.Atq; ad Marci uſq; Antonini tẽpora perue nit.Domitiano autẽ imperante,eius dominatu offenſus, Roma Hieropolim migrauit: ratus uerum eſſe,quod eſt apud Tragicum: Patriam eſſe cuiuſq;, ubi quis rectè ageret.Tanta uerò apud omneis homines eius uitæ admiratio extitit,ut Lucianus Syrus Epicteti lucernam fictilem,tribus drachmarum millibus ob eius autoritatem uenisse tradat. Nos ad te nũc nõ lucernã Epicteti,ſed eius imaginẽ animi,quæ multo plus lucis habeat,Laurẽti mittimus. Nam cùm uniuerſam tuæ pulcherrimæ bibliothecæ ſupellectilem, quam tutè nobis tuendam conceſſiſti, nuperrimè ſcrutarer,hoc unum meritò opuſculum,quaſi ex horto floſculum, quod tibi offerrem,delibaui.Hic enim unus eſt liber,niſi me opinio fallit,qui & naturæ iſti tuæ ad magna quædam ſemper atq; ardua excitatæ, & his tam duris temporibus, quibus te undique fortuna exercendum accepit, maximè omnium conueniat. Vale.

EPICTETI STOICI ENCHIRIDION, AB ANGELO POLITIANO E' Græco uerſum.

Quæ in nobis ſint, quæ'ue non, qualia'ue quæq; ſint. CAPVT I.

IORVM quæ ſunt,partim in nobis eſt, partim nõ eſt. In nobis eſt opinio,conatus,appetitus,declinatio,& uno dicam uerbo quæcunq; noſtra ſunt opera.Nõ ſunt in nobis corpus,poſſeſſio, gloria,principatus,& uno uerbo, quæcunq; noſtra opera non ſunt. Quæ igitur in nobis ſunt, natura ſunt libera, nec quæ prohiberi impediri'ue poſſint. Quæ in nobis non ſunt,ea imbecilla,ſerua, & quæ prohiberi poſſint,atque aliena.

Quid ex eorum quæ noſtra,quæq; aliena ſint,ignoratione notitiaq; eueniat. CAP. II.

SI quæ natura ſunt libera,ſerua putabis,&aliena quæ ſunt propria,impedieris, dolebis,turbaberis,incuſabis deos atq; homines.Si uerò quod tuum eſt,id ſolum tuum eſſe putabis,& alienum,quod re uera eſt alienum,nemo te cõget unquam, nemo prohibebit,neminem culpabis,neminem accuſabis,inuitus nihil ages, nemo te lædet,inimicum non habebis.

Quòd aliena omittenda,noſtra curanda,quodq; utraq; aſſequi non eſt. CAP. III.

SI ergo talia expetis, memento non oportere modicè cõmotum ea attingere, ſed partim omnino dimittere,partim in præſentia reijcere, ac primò tui ipſius curam agere.Si autem & hæc ipſa uelis,regnare ſcilicet,diues eſſe, & domeſticos dirigere,fortaſſe neq; hæc ipſa conſequeris,quia priora quoq; expetis. Illa uerò nullo modo conſequeris,quæ ſola homini felicitatem pariunt.

Quo nos pacto in aſpera quauis imaginatione gerere oporteat. CAP. IIII.

CONTINVO igitur in quauis aſpera imaginatione diſce cõſiderare,imaginationem eſſe illam,neq; id omnino eſſe,quod uidetur. Deinde ſcrutare id, & examina

mina his regulis quas habes. Primaq; hac, & maximè, utrum circa ea sit, quæ sunt in nobis, an quæ non sunt. Quòd si circa aliquod eorum sit, quę in nobis nō sunt, promptum hoc esto, Nihil ad me.

Quomodo tractanda sunt, quæ in nobis sunt. CAP. V.

MEMENTO appetitus promissionem esse, ut consequaris quod appetis: declinationis autem promissionem, ut in id non incidas quod declinas. Qui ergo appetitus promissione excidit, infortunatus est: qui autem in id quod declinat incidit, malè est fortunatus. Si ergo sola declines, quæ præter eorum naturam sunt, quæ in te sunt, nunquam in id incides, quod declinabis. Morbum autem si declines, aut mortem, aut paupertatem, malè fortunatus eris. Aufer igitur declinationem ab omnibus quæ non sunt in nobis, eamq; transfer in ea quæ præter eorum naturam sunt, quæ in nobis sunt. Appetitum uerò penitus in præsentia aufer. Si enim appetis, quæ in nobis non sunt, ab aliquo eorum excidas, necesse est: quantum uerò eorum quæ sunt in nobis, appetere expediat, nondum tibi cōstat. Solo animi conatu, aut auocatiōe utere leuiter, & cum supputatione, & remissè.

Quomodo tractanda quæ in nobis non sunt. CAP. VI.

IN unoquoq; eorum quæ aut delectant, aut utilitatem pręb ent, aut diliguntur, memento considerare, quale id quidq; est, incipiens à minimis. Si ollam diligis, dic, ollam diligo. Ea enim fracta, non perturbaberis. Si filium tuum amas, aut uxorem, dic te hominem diligere: mortuo enim non perturbaberis.

Quomodo præparari in actionibus oporteat, ut perturbatione uacemus, ac primò per meditationem. CAP. VII.

CVM rem quampiam aggressurus es, redige tibi in memoriam, qualis'nam ea res sit. Si lotum abis, præpone tibi quæcunq; in balneo fiunt, irroranteis, inquietos, conuitianteis, furanteis, atq; ita tutius rem aggredieris: si autem continuò dices, lauari uolo, propositumq; meum, quod secundum naturam est, seruare, & in quacunq; re similiter, non peccabis. Hoc enim pacto si quid inter lauandum impedimenti accidat, in promptu hoc tibi erit, Nō hoc uolebam solū, sed & meum propositum, quod est secundum naturā, seruare. Nō seruabo autem, si molestè feram, quæ fiunt.

De perturbatione declinanda, per eorū naturæ consideratione, quę nos perturbant. CAP. VIII.

PERTVRBANT homines non res ipsæ, sed rerū opiniones, ut mors nihil terribile. Alioqui & Socrati uisa foret, sed quia opinio de morte terribilis, ideo illa terribilis. Igitur cùm aut impediamur, aut perturbemur, aut doleamus, nunquam alium accusemus, sed nos ipsos, hoc est, opiniones nostras.

Ratio superioris præcepti, triplicisq; hominum gradus assignatio. CAP. IX.

INERVDITI est, alios culpare, cùm quid malè agat. Eius qui iam cœpit erudiri, seipsum. Eruditi neq; alium, neq; seipsum.

Quomodo tractanda, quæ de externis uidentur eligenda. CAP. X.

OB nullam alienam excellentiam te efferas, si equus superbiens dicat, pulcher sum, ferendum esset. Tu uerò cum dicis superbiēs, pulchrum habeo equum, memento te ob pulchrum equum superbire. Quid ergo est tuum, præter usum imaginationum? Ergo cùm in usu opinionum secundū naturam te habebis, tum uerò superbias: ob aliquod enim tuum bonum superbies.

Quem

Quæ nobis ex externis concedantur, quoq; ijs pacto sit utendum per similitudinem. CAP. XI.

QVEMADMODVM in nauigatione, ubi in portum est uentũ, si exeas aquatũ, incidit ut cochleas in itinere, aut bulbulos colligas, animũ tamẽ ad nauigium intentum habere conuenit, & sæpe respicere, an gubernator uocet, & si uocet, omnia illa abijcere, ne uinctus eò conijciaris instar pecudum. Sic in uita, si pro bulbulo aut cochleola uxorcula nobis, aut filiolus præbeatur, nihil sis prohibendum: si autem gubernator uocet, curre ad nauigium relinquens hęc neq; respiciens: si autem sis senex, nunquã procul à nauigio discede, ne forte uocatus desis, inq; id uinctus conijciaris. Qui enim uolens non sequitur, necessitate hoc patietur.

Quo pacto sine perturbatione & noxia externis acquiescere possimus. CAP. XII.

NE uelis quæ fiunt, fieri ut uelis: sed uelis, quæ fiunt, ut fiũt, & prospereris. Morbus corporis est impedimentũ: propositi uerò minimè, nisi ipsum uelit. Claudicatio cruris impedimentum est, propositi uerò minimè. Atq; hoc in quocũq; incidentium considera: inuenies q; id alterius esse impedimentũ, non tuum.

Quòd impossibilia nõ sunt, quæ præcipiunt, quando uires animo aduersus omnia insunt. CAP. XIII.

IN quocunq; incidentium memento tecum ipse quęrere, quam tu uim habeas ad eius usum. Si malum habeas, uim bonam inuenies, ut ad uoluptates continentiam. Si labor offeratur, inuenies robur: si conuitium, patientiam. Atq; hoc pacto assuetus ab imaginationibus non perturbaberis.

Quales præbere nos oporteat, cùm externa amittamus. CAP. XIIII.

NVNQVAM in re quapiam dicas, perdidi hoc, sed reddidi. Puer obijt, redditus est. Ager ereptus, non'ne & hic redditus est? Sed malus est uir qui abstulit. quid ad te per quem repetierit, qui dedit? Quousq; aũt tibi præbeatur, uelut alienorum curam habe, ut hospitij uiatores.

Responsio ad obiecta, quę de superiori pręcepto emergũt, ac regula qua talibus ærumnis exerceamur. CAP. XV.

SI proficere uis, dimitte has considerationes: Si rem meam neglexero, nutrimentis carebo. Nisi puerum puniam, malus erit. Præstat enim fame obire sine dolore & metu, q̃ in affluentia uiuere cum perturbatione. Præstat & puerũ malum esse, q̃ te infelicem dominari. Igitur à minimis incipias oportet, effusum est oleũ, ablatum uinum. Considera tanti abs te emi quietem, securitatem q; animi. Gratis autem nihil acquiritur. Si autem uoces puerũ, cogita posse illum non audire, aut audientem nihil eorum agere, quæ uelis. Sed non tanti est, ut propter eum tute perturberis.

Contra uulgi de nobis existimationem. XVI.

SI proficere uis, ne moleste feras, si propter ea quæ extrinsecus sunt, demẽs aut stultus uidearis.

Aduersus inanem gloriam. CAP. XVII.

NE uelis rei cuiusquam gnarus uideri. Et si quibus esse aliquis uideare, ne crede tibi ipsi. Scis enim non facilè esse, & propositum tuum secundum naturam seruare, & ijs qui sint extrinsecus placere: sed necesse est, ut qui alterum curet, alterum negligat.

Quibus studendum sit, quibus non sit. XVIII.

SI uelis liberos uxorem q; tuam, & amicos uiuere, stultus es. Quæ enim in te nõ sunt, uis in te esse: & quæ aliena, tua. Atq; ita si puerũ peccare nõ uis, stultus es.

Vis

Vis enim ut uitium non sit uitium. Si autem uelis appetens aliquid, eo non excidere, hoc potes, hoc igitur exercere potes.

Quæ nos seruos faciant, quæ'ue liberos. CAP. XIX.

DOMINVS cuiusque est is, qui, quæ ille uult, aut nō uult, potest aut dare, aut auferre: qui autem liber esse uelit, neque uelit quicquam, neque fugiat eorum quæ sunt in alijs. Alioqui ut seruiat necesse est.

Regula electionis præsentium, præteritorū & futurorū per similitudinem. CAP. XX.

MEMENTO oportere te in conuiuio uersari. In quo si fercula ad te perueništ, extenta manu modestè carpe. Si transit, qui fert, ne eum detine: si nondum peruenit, ne procul appetitum extende, sed expecta dum ad te ueniat: sic erga filios, sic erga uxorem, sic erga principatus, sic erga diuitias. Erisque aliquando dignus deorum conuiuio. Si uerò quæ apposita fuerint, non capies, sed contemnes, tunc uerò non modò deorum conuiua, sed collega eris. Id enim cum facerent Diogenes & Heraclitus, atque his similes, meritò & diuini erant, & uocabantur.

Quo pacto imaginationi moderandū circa ea quæ fugienda uidentur. CAP. XXI.

CVM flentem uideas in luctu, quia eius filius, aut peregrè absit, aut obierit, aut bona dilapidauerit, caue ne te imaginatio corripiat, tanquam in malis sit ille, cum sit in externis. Sed statim in promptu habeto: Non hunc casus hic torquet, quia alium non torquet, sed opinio: quantum igitur ad sermonem pertinet, uersare audacter cum illo, quinimò & si inciderit, simul geme. Caue tamen, ne & intrinsecus gemas.

Quid ad nos attineat, quid'ue supra nos sit aptissima similitudine. CAP. XXII.

MEMENTO actorem te esse fabulæ, quamcunque is uelit qui docet: si breuem, breuis: si longam, longæ. Si medicum agere te uelit, & tunc ingeniosè age: si claudum, si principem, si priuatum: ad te enim pertinet, datam tibi personam bene agere: eligere ad alium.

Quo pacto & in diuersorum expectatione imaginationi moderandum sit. CAP. XXIII.

SI coruus aduersum crocitauit, ne te imaginatio corripiat, sed statim tecū ipse dijudica, & dic, nihil mihi hæc significant, sed uel corpori meo, uel gloriolæ, uel natis, uel uxori. Mihi uerò omnia prospera significant, si uoluero: quicquid enim horum incidat, in me est, ut ex ijs utilitatem capiam.

Causa superioris sensus, & quasi conclusio. CAP. XXIIII.

INVICTVS esse poteris, si in nullum certamen descendes, quòd ut uincas, in te non est.

Quæ uia ad libertatem expeditissima sit. CAP. XXV.

VIDE ne quenquam quem tu aut honore, aut potentia, aut fama præstantem uideas, beatum dicas, ab imaginatione uidelicet correptus. Nam si substantia boni in ijs est quæ sunt in nobis, ibi neque inuidia, neque æmulatio locum habet. Tu autem non imperator aut consul esse uis, sed liber. Vna aūt uia ad hoc est, contemptus eorum quæ in nobis non sunt.

Solutio eorum quæ superioribus obstare uidentur. CAP. XXVI.

MEMENTO, non qui cōuitiatur, aut uerberat, iniuriam facere, sed opinionem de hoc, uelut iniuriam facere. Cùm te igitur quis irritet, tua te opinione scito irritari. Quamobrē à principio enitere, ne te imaginatio corripiat: si enim semel per

aliquod tempus eam continebis, facilius tui ipsius compos eris. Mors & exilium, & omnia quæ terribilia uidentur, ante oculos tibi continuò sunto: maximè uerò omnium mors, neq; quicquam unquam humile cogitabis, neq; quicquam cupies nimis.

Secunda pars, qua eum qui iam profecerit, instituit: eaq; primò dissoluit, quæ philosophari incipientibus occurrunt. CAP. XXVII.

SI philosophiam cupis, præpara te continuò, ut irridearis, ut subsanneris à multis, ut dicant, Repentè nobis philosophus emersit. Et: Vnde nobis hoc supercilium? Tu uerò supercilium quidem ne habe: quæ uerò tibi optima uidentur, ita retine, tanquam sis à Deo in hac acie collocatus. Quòd si persistes in ijsdē, & qui te prius deridebant, ijdem postea admirabuntur. Si uerò ijs terga dederis, dupla irrisione afficieris.

Quòd à seipso ad externos conuersio philosophi statum destruit. CAP. XXVIII.

SI quando euenerit, ut ad ea quæ extrà sunt, te conuertas, uelisq; cuipiam placere, scito te de statu decidisse. Satis igitur tibi in omnibus sit, philosophū te esse. Si autē uideri etiam uis, tibijpsi uideare, & satis erit.

Solutio emergentium in eius animo cogitationū qui philosophiam aggrediatur. CAP. XXIX.

HAE te cogitationes ne crucient, honore carebo, neq; usquam ullus ero. Si enim carere honore in malis est (ut certè est) nō potest in malo esse propter aliud, non magis quàm in turpi. Nunquid igitur tuum opus est, principatu potiri, conuiuio accipi? minimè. Quomodo igitur hoc est, honore carere? quomodo uerò, neq; usquam ullus eris, quem in ijs solis esse oportet, quæ sunt in re, in quibus tibi ipsi maximè esse licet. Sed amicis prodesse non potero. Quid tu ais prodesse? nō habebunt abs te argentum, neq; eos ciues Romanos facies. Quis tibi ergo dixit, esse hæc in nobis, & non aliena opera? Quis autem potest dare alteri, quod ipse non habet? Posside igitur, inquit, ut & nos habeamus. Si possum possidere seruans memet uerecundum, fidum, & magnanimum, ostende uiam, & possidebo. Si uerò æquum ducitis, mea me bona perdere, ut uos, quæ bona non sunt, acquiratis, uos ipsi uidete, q̄ iniqui sitis, quamq; ingrati. Quòd si fidum uerecundumq; amicum argento præponitis, in hoc uos mihi opitulamini, neq; ea me agere æquū ducite, quibus hoc perdam. Sed patria, quantum in me erit, adiumento carebit. Rursus quod tu hoc ais adiumentum? Porticus nō habebit per te, neq; balneas. Quid tum? neq; enim calceos habet per cerdonem, neq; arma per fabrum. Satis est autem, si suum quisq; opus expleat: Quòd si ei quempiam alium compares, ciuem fidum, & uerecundū, nihil'ne ei prodes? utiq;: neq; tu igitur inutilis illi eris. Quo igitur ordine in ciuitate ero? Quo poteris: seruans simul te fidum, & uerecundū. Quòd si dum illi prodesse uelis, hæc perdas, quem tu illi usum afferes, qui imprudens infidusq; euaseris?

Continuatio eorum solutionis, quæ philosophari incipientem impediunt. CAP. XXX.

PRAEPOSITVS tibi est quispiam in conuiuio, aut in salutatione, aut in consilio. Si hæc bona sunt, gaudere te oportet: quia his potitus sit ille: si mala, ne ægrè fer: quia tibi nō acciderunt. Memento autem, non posse te hæc solummodo facientem paria cum cæteris consequi in ijs quæ in nobis non sunt. Quomodo ergo paria habere potest, alicuius fores non frequentans cū eo qui frequentat, non deducens cum deducente, non laudans cū laudante. Iniustus igitur eris, atq; inexplebilis

explebilis, si ijs nequaquam relictis, quibus illa emuntur, ea gratis uolueris. Sed quanti emuntur lactucæ? obolo, si ita contingat. Vt igitur cùm quis obolũ præbens accipiat lactucas, tu non præbens, non accipias, haud minus habere te censes eo qui accipit. Vt enim ille habet lactucas, sic tu obolum non dedisti. Eodem modo hic euenit. Non uocaris ad cuiusquam conuiuium. Non enim quanti conuiuium emitur dedisti. Laude id uendit, ministerio uendit. Da igitur, si tibi conducit, quanti emitur: quòd si & illa amittere nõ uis, & hæc accipere, inexplebilis es, & stolidus. nihil igitur habes pro cœna? nempe habes, quòd nõ laudas, quem nõ uis: quòd nõ eã perfers, quæ ad eius limen perferuntur.

Quæ sunt cõmunia etiam ex naturæ uoluntate. CAP. XXXI.

VOLVNTAS naturæ perpendi ex his potest, in quibus alteri ab alteris nõ differimus, uelut cũ alienus puer fregerit poculum, in promptu statim est, esse id ex ijs quæ fiunt. Scito igitur, cùm tuum fuerit fractum, talem te esse oportere, qualis fueris, cùm alienum frangeretur. Idem ad maiora quoq; transfer. Alienus obijt filius, aut uxor, nemo est qui non dicat humanũ id esse. Sed cùm suus cuiusq; obijt, statim; hei mihi, &, me miserum. Oportebat autẽ meminisse, quid nobis accidat, cùm de alijs idem audimus.

Mali naturam in mundo nõ esse. CAP. XXXII.

QVEMADMODVM non ideo sagittarij signum figitur, ut non attingatur: sic neq; mali natura in mundo fit.

Quàm putanda sit animi perturbatio, quid'ue agendum, ne in eam incidamus. CAP. XXXIII.

SI quis tuum corpus imperium habenti traderet, ægrè ferres: quòd autem tu tuam mentem cuiuis tradis, ut cùm tibi cõuitia dicuntur, perturbetur illa, & confundatur, non'ne te pudet? Quicquid igitur aggressurus es, eius initium primò, tum quid deinceps sequatur considera, atq; ita rem aggrediare. Id si non feceris, nunquam ipsam promptè aggredieris, nihil eorũ cogitans, quæ futura sunt. Postmodũ uerò cùm quædam apparebunt turpia, pudore afficieris.

Efficax considerandi exemplũ, quod quæq; in re, quam simus aggressuri, accidere possit. CAP. XXXIIII.

VIS Olympia uincere? & ego per deos. Magnificum enim est, sed considera & initia et consequentia, atq; ita rem aggredere. Oportet bene sese instituere, necessarijs uesci, abstinere condimentis, exerceri ad necessitatem, ad præscriptã horam, in æstu, in frigore, frigidam non bibere, non uinum. Si ita ferat res, totũ te denique præfecto ipsi ceu medico tradere, tum in certamen prodire. Et interdũ manum uulnerari, talum distorqueri, multam aphen deglutire, interdum uerò & flagellari, postq; hæc omnia superari. His animaduersis, si adhuc uis, abi certatũ: sin minus, instar puerorum deges, qui nunc palæstritæ ludunt, nunc gladiatores, nũc tuba canunt, mox tragœdũ agunt: ita & tu nunc athleta, nunc gladiator, nũc orator, tunc philosophus. Toto uerò animo nihil, sed uelut simius, quicquid cernis, imitaris, aliusq; ex alio tibi placet. Non enim cum animaduersiõe rem aggressus es, neque circumspectans: sed temerè, & per frigidam cupiditatem. Sic nonnulli cum philosophum intuentur, aut cum à quopiam audiunt: Bene Socrates dicit, & qui potest dicere ut ille? uolunt & ipsi statim philosophari. Homo considera primò quæ'nam, aut qualis sit ea res, quam aggredieris. Deinde naturam tuã con sule, utrũ id tolerare possis. Vis esse luctator, aut pentathlus? aspice brachia tua, aspice lumbos, aspice femora. Aliud enim alijs aptum rebus natura parẽs largita est. An te censes huiusmodi rebus studentem eodem modo uesci posse, eodem

modo potũ sumere, eodẽ modo irasci, eodẽ modo mœrere. Vigilare oportet, laborare, sedere à proprijs bonis, à pueris contemni, derideri ab omnibus. Vniuersis in rebus minus autoritatis habere, in honore, in magistratu, in iudicio, in cæteris omnibus. Hæc inquam, omnia cõsidera, & utrum pro his indolentiam, libertatem, quietẽ malis animaduerte: quod ni malis, caue ea aggrediaris, ne instar puerorum modò philosophus, modò publicanus, paulo pòst rhetor, postremò Cæsaris procurator fias. Hæc inuicem nequaquam conueniunt. Illud oportet, hominẽ esse te uel bonum, uel malum, aut ad interiora te uertas, necesse est, aut ad exteriora, uel philosophi locum teneas, uel idiotæ.

Quòd officia à natura dicuntur, quodq; ut sese quisq; aduersus quempiã habeat, considerant, tum de officijs erga homines. CAP. XXXV.

OFFICIA habitibus pensantur. Pater appellatur, curandus est, cedendũ ei in omnibus, ferendus cùm aut obiurgat aut uerberat. Sed malus pater est. At natura te nõ bono patri, sed patri conciliauit. Frater iniurius est, uide quo tu loco sis, non quid ille faciat. Propositũ tibi est, ut secundũ naturam tu facias. Nemo enim te lædit, nisi uolentem: Tum læsus eris, cùm te lædi opinaberis. Sic ergo à ciue ad ciuem, à uicino ad uicinum, ad imperatorem ab imperatore officiũ inuenies, si considerare habitus assuesces.

Officia aduersus deos. CAP. XXXVI.

PIETATIS erga deos id maximum esse scito, ut de ipsis bene sentias, putesq; & eos esse, beneq; ac rectè gubernare. Tum ut ita te cõpares, parẽre eis, atq; omnibus cedere, quæ fiant, neq; inuitum sequi, quasi omnia ex optimo consilio efficiantur. Hoc em pacto neq; deos unq; culpabis, neq; incusabis, quasi neglectus. Id uerò aliter efficere non potes, nisi ab his te auoces, quæ in nobis non sunt: inq; ijs tantùm quæ sunt in nobis, bonum ac malum ponas. Quòd si eorũ aliquid bonum esse, aut malum opineris, necesse est, ut cùm ea non consequaris, quæ uelis, aut in ea incidas, quæ nolis, cõquerraris aut oderis eius rei causam. Omne ad hoc animal natum est, ut quæ noxia uidentur, eorumq; causas fugiant, atq; ab his auertantur. Vtilia uerò, & eorum causas quærant atq; admirentur. Non potest igitur, qui se lædi putat, eo quod lædere uidetur, gaudere, unde & ipsa læsione gaudere impossibile est. Vnde & patri filius conuitiatur, cùm his quæ bona uidentur, filiũ non impartit. Et Polynicem atq; Eteoclem hoc inter se discordare cõpulit, quòd tyrannidem bonum esse putabãt, propter hoc agricola conuitiatur dijs, propter hoc nauta, propter hoc mercator, propter hoc ipsum, quib. aut uxores, aut liberi interiere. Vbi enim utilitas, ibi pietas. Quamobrem qui ea curat appetere atque euitare quæ oportet, is eo tempore etiam pietatem curat. Libare autem & sacrificare secundũ patrios mores, unumquemq; decet purè absq; lasciuia, absq; negligentia, non parcè, non supra facultatem.

Qualem se ad diuinationẽ adhibere, de quibus uatem consulere, quomodo diuinationibus uti oporteat. In quo simul & officiũ erga deos & erga nos ipsos existit. CAP. XXXVII.

CVM ad diuinationem accedis, memento ignorare te, quid sit euenturum, atq; ideo uatem adire, ut ex eo id audias. Quale aũt, quicquid sit, si philosophus es, nõ ignoras. Si enim ex ijs est, quæ in nobis non sunt, necessarium profectò est, neq; bonum id esse, neq; malum. Tolle igitur abs te cum uatem adis, appetitum ac declinationem. Aliter enim tremens uatem adibis. Sed cùm noris, quicquid euenturum sit, susq; deq; esse, & nihil ad te, licebit quodcũq; id sit, eo bene uti, neq; te quisquã prohibebit. Fidens igitur deos tanquã consultos adi. Mox ubi quid tibi consulue-

consuluerint, memento quos in consilium acceperis, quibusq; sit obaudire, nisi parueris. De his autem (ut & Socrates dictitabat) consulendus est uates, quorum omnis consideratio relationem ad exitũ habet. Cuius cognoscendi occasio, neq; ex ratione nobis, neq; ex arte aliqua sit præbita. Quamobrem cum tantùm periclitandũ tibi fuerit, cum amico, aut cum patria, ne consule an periclitaturus sis. Nam si tibi uates dixerit aduersa apparuisse exta, manifestũ est, aut mortem significari, aut corporis impedimẽtum, aut exilium. Sed dictitabit ratio, teq; confirmabit, ut cum amico et patria pericliteris. Maximo igitur uati, hoc est, ipsi Pythio intende, qui eum de templo expulit, qui amico opem non tulerit.

Officia erga nos ipsos, ac de ijs primò, quæ ad morum constantiam faciunt, quæ'ue eam impediunt, & de sermone in primis, ac silentio. CAP. XXXVIII.

STATVE tibi ipsi formulam quandam, ac regulam, quam deinceps serues, & cùm tecũ ipse es, & cùm in homines incidis. Silentiũ sit plurimum. Loquere necessaria & paucis & rarò, aut quandoq; cùm te ad aliquid dicendum tempus uocat, dic quidem, sed non de quauis re: non de gladiatorum pugna, non de cursu equorũ, non de athletis, non de epulis uel poculis singulatim: maximè uerò omnium non de hominibus uituperans, aut laudans, aut cum cæteris iudicans. Si igitur possis, demuta eorum sermones, qui tecũ sint, in id quod deceat. Quòd si inter extraneos te deprehensum uideas, tace.

De risu. CAP. XXXIX.

RISVS neq; multus sit, neq; ob multa, neq; solutus.

De iureiurando. CAP. XL.

IVSIVRANDVM refuge, si possis: sin minus, cum licet.

Aduersus cupiditatem, ac primò de conuiuijs. CAP. XLI.

CONVIVIA cum extraneis ac uulgaribus respue. Quòd si quando tẽpus incidat, intentum habe animum, ne in uulgarem statum defluas. Scias enim necessarium esse, qui cum inquinato confligetur, & ipsum inquinari.

De eorum quæ ad corpus pertineant usu. CAP. XLII.

QVOD ad corpus attinet, ad purum usq; usum sume, uelut cibum, potum, uestem, domum. Quod aũt ad gulam aut delicias pertinet, penitus circunscribe.

De re uenerea. CAP. XLIII.

CIRCA rem uenaream, quantum in nobis sit, ante nuptias purè agendum est. Quòd si cogimur, quæ tamẽ sunt legitima assumenda. Ne sis tamẽ molestus utentibus, neq; redargutor, ne'ue sæpius obijce te non uti.

Aduersus iracundiam, & quales nos erga detractores præbeamus. CAP. XLIIII.

SI quis ad te deferat, ille de te malè dicit: ne excusa quæ dicantur, sed respõde: Ignorat ille & alia, quæ mihi adsunt mala. Alioqui non sola hæc diceret.

De spectaculorum cupiditate. CAP. XLV.

AD theatra sæpe accedere necessarium non est. Quòd si quando tempus incidat, caue ne cuiquã magis studere uidearis, q̃ tibi. uelis quę fiunt, ita fieri, ut fiunt: eum tantummodo uincere, qui uictor fuit. Status autẽ ne sit grauis, sed constans cum quadam lætitia. Egressus spectaculo, multa de ijs quæ facta sint, ne disputa: quando ad te corrigendũ non faciũt, neq; de omnibus sermonibus qui dicti sint.

De auscultationum cupiditate. CAP. XLVI.

AD recitantes ne accede, neq; his uel rarò intersis: quòd si intersis, grauitatem constantiamq; ita serua, ut molestia uaces.

De congressu cum potentioribus. CAP. XLVII.

CONGRESSVRVS cum aliquo, & eorum præsertim, qui potentiores uident, præpone tibi, quid in hoc fecisset Socrates, aut Zeno, neq; dubitabis, quo te pacto gerere oporteat.

Quomodo præparare nos debeamus, potentiorem adituri. CAP. XLVIII.

CVM aditurus quempiam eorum es, qui magna possunt, præpone tibi ipsi, fore ut non admittaris intrò ad eum, ut excludaris, ut tibi fores non pateant, ut te ille negligat. Tum cogita, an cum ijs eum adire expediat: ubi adieris, fer quæ fiunt. Neq; tu tecum dicas unquam, Talia non merebar. Vulgare enim est, quæ extrinsecus sunt calumniari.

De congressibus cum plurimis. CAP. XLIX.

IN congressibus absit, ut de tuis aut operibus, aut periculis nimium atq; immodicè memineris. Non enim quemadmodum tibi de tuis periculis meminisse, ita & alijs, quæ tibi acciderint, audire est iucūdum. Absit etiam, ut risum moueas: est enim res uulgaris, & nescio quo modo ducit ad uilitatem, & hæc una uenerationem, qua te prosequantur qui adsint, remittere potest. Nonnunquam uerò & in sermonis obscœnitatem increpa trahit: quòd si quando incidat, tum si res & tempus fert, obscœnitate utentem increpa: sin minus, at saltem taciturnitate & rubore ostēde, eum te sermonem ferre iniquo animo.

Quomodo resistendum uoluptati. CAP. L.

CVM uoluptatis cuiuspiam imaginationem capis, quemadmodū in cęteris serua teipsum, ne ab ea corripiaris: sed excipiat te res ipsa, atq; aliquod tute spacium cape. Tum utrūq; tempus animo uoluta, & qua uoluptate potieris, & qua iam potitus pœnitentia afficieris: teq; ipsum tute increpa. eis uerò oppone, quantopere si abstinueris, gaudebis: teq; ipsum tute laudabis. Quòd si res postulare uidetur, ut rem aggrediaris, caue ne suis te blandimentis atq; illecebris superet. Tum oppone, q̄ melius sit, huius certaminis uictoriam tibi ipsi conscire.

Agendum bonum propter seipsum reliquis neglectis, ac primò de iustitia. CAP. LI.

CVM iudicaris faciendam tibi rem, idq; facias, ne da operam, quo minus te facientem alij uideāt, etiam si aliud quippiam ea de re multi sint opinaturi. Si enim non rectè facis, ipsum opus fugiendum est: si rectè, ne metue increpaturos non rectè. Vt enim hoc, aut dies, aut nox est, aduersus disiunctum magnam habet dignitatem, aduersus autem coniugatum indignitatē: sic & maiorē partem eligere magnam erga corpus dignitatem habet. Ad seruandam autem quam in cōuiuio cōmunionem oportet, indignitatem habet. Si quando igitur cum aliquo conuiuaris, memēto ne ad eorum quæ apposita sunt, dignitatem aduersus corpus aspicias. Sed aduersus quoq; animum, qualem decet conuiuam, te serua.

Quod non bonum simpliciter, sed quòd nobis faciat eligendum. CAP. LII.

SI personam induisti supra tuas uires, neq; eam sustines, & quod implere poteras, omisisti.

Quomodo animum uel ab irrationalib. affectibus, uel à suo peruerso iudicio seruemus. CAP. LIII.

INTER deambulandum, quemadmodum caues, ne clauum calces, aut pedem distorqueas: ita caue, ne quod in teipso dominatur, offendas, & hoc si in quauis re seruemus, tutius illam aggrediemur.

De

De eorum quæ ad corpus pertinent, possessione. CAP. LIIII.

MODVS possessionis unicuiq; corpus est, uelut pes calcei. Si in hoc ergo consistas, modum seruabis: si excedas, in præceps feraris necesse est: uelut in calceo, si supra pedẽ extendas, fit aureus calceus, deinde purpureus, deinde punctabundus. Nullus enim terminus est, ubi modum semel excesseris.

De officio & cura uxorum. CAP. LV.

MVLIERES statim à decimoquarto anno dominæ uocant̃. His enim uiri ob concubitum blandiuntur. Virorum ergo culpa sibi deinceps nimis placent. Monendæ igitur sunt, fore ut apud nos in honore sint, nihil ob aliud, nisi si modestæ sint, & uirum reuereantur.

Degeneris signum, deq; nimio corporis cultu. CAP. LVI.

DEGENERIS signum est, insistere ijs quæ corporis sunt, ut plurimo exercitio, plurimo corporis cultui. Sed & consensus cuiusdã superuacanei signũ est. Quibus enim gaudemus, cum ijsdem consentimus. Oportet igitur nimiam corporis curam uelut ab te esse arbitrari. Maximè uerò curam eius habere, quod ipso utitur corpore.

Præceptum ad patientiam ac mansuetudinem. CAP. LVII.

CVM quisquam tibi malè facit, aut dicit, memento illum suum se officium facere arbitrantem, aut dicere. Esse igitur non potest, ut is, quod tibi uidetur, sequatur, sed quod sibijpsi. Quòd si male sibi uidetur, ipse læditur, qui & deceptus est. Verum enim cõiugatum, si quisquam falsum arbitretur, non coniugatum ipsum læditur, sed qui decipitur. Si ab his igitur mouearis, mitem te aduersus conuitiantem præbebis. Loquere igitur sic in quauis re, ipsi est uisum.

Quòd res omnes partim alteræ alteris consentiunt, partim dissident. CAP. LVIII.

OMNIS res duas habet ansas: alteram quæ ferri possit, alteram quæ nõ possit. Frater si iniurius sit, ne eum inde capias, quòd scilicet est iniurius. Hæc enim eius ansa est, quæ ferri non possit. Sed inde magis, quòd frater est, quòd tecum educatus: atq; ita inde eum capias, unde ferri possit.

De sermonum congruentia. CAP. LIX.

HI sermones non conueniunt: Ego sum ditior te, ego igitur melior sum. Ego sapientior te, ego igitur melior te. Hi autem magis cõgruunt: Ego te ditior sum, mea igitur possessio q̃ tua melior est. Ego te sapientior, mea igit̃ oratio quàm tua melior: tu uerò neq; possessio es, neq; oratio.

De iudicio rerum exacto. CAP. LX.

LAVATVR quis citò, ne dicas malè eum lauari, sed citò. Bibit quis multũ uini, ne dicas malè, sed multum. Nisi enim eius consilium scias, unde scis an malè? Sic enim accidet, ut aliorum apprehensiuas imaginationes accipiamus, alijs autem assentiamus.

Aduersus gloriam atq; ostentationem: & primò circa scientiam. CAP. LXI.

NVLLO modo teipsum dixeris philosophum, neq; multum loquere inter eruditos de speculationibus, sed fac aliquid ex ipsis speculationibus. Veluti in conuiuio ne dic, quo pacto oporteat comesse: sed comede, ut oportet. Memento etiã & Socratem undecunq; abstulisse ostentationem. Quòd si de aliqua speculatiõe sermo inter eruditos incidat, tace ut plurimũ. Magnum enim periculum est, euomere quæ nõ concoxeris. Et cùm quis dixerit te nihil scire, idq; te nõ remordeat. Tu scito initium esse operis. Nam & oues non herbam euomentes, pastoribus

oſtendunt quantum comederint,ſed cibum intus concoquentes,uellera extrà ſe runtur, & lac. Et tu igitur, ne ſpeculationes ineruditis oſtenta: ſed ex his concoctis opera.

Aduerſus ſobrietatis tolerantiæq; oſtentationem. CAP.LXII.

CVM attenuato ſis corpuſculo, ne tibi ob id place. Neq; ſi aquā bibas ex quauis occaſione,dic aquam bibo: ſed cogita,quàm ſint medici abſtinētiores nobis, quamq; tolerantiores. Tum q alia non habeamus bona,quæ alij habent. Quòd ſi exerceri uelis ad laborem ac patientiam, tecum ipſe hoc fac,neq; ab externis ut deriuelis,ut qui uim patientes à potētioribus,quo populum conuocent, ſtatuas incendunt, & ſe uim pati clamant. Oſtētator enim totus extrà uergit,& patiētiæ atq; abſtinentię bona deſtruit, cum eorū finem ſtatuit eſſe multorum opinionem.

Deſcriptio triplicis habitus ineruditi, philoſophi, & proficientis. CAP.LXIII.

INERVDITI ſtatus & formula eſt, nunquam à ſe ipſo expectare utilitatē, aut nocumētum,ſed ab externis.Philoſophi ſtatus eſt,& formula, omnem utilitatem ac nocumentum à ſeipſo expectare.Signum proficientis hoc eſt,neminem uituperat,neminem laudat,de nemine queritur, neminem accuſat, nihil de ſeipſo dicit,ceu ſi ſit aliquis,aut aliquid ſciat. Cùm in re quapiam aut impeditur,aut prohibetur,ſeipſum accuſat.Et ſi quis ipſum laudet,uidet laudantē ipſe ſecum: et ſi uituperet,non ſe expurgat. Degit autem inſtar ualetudinarij, cauens aliquid eorum quæ ſunt in ſe,cōmouere,priuſquàm ad ſoliditatem perueniat.Appetitum omnē à ſeipſo ſuſtulit.Declinationem uerò in ea tantum quæ ſunt contra naturam, eorum uidelicet,quæ ſunt in nobis, tranſtulit. Conatu ad omnia remiſſe utitur. An ſtultus,an rudis dicatur, minimè curat: utq; uno explicem uerbo, quaſi aduerſarium ſeipſum obſeruat, & quaſi inſidiatorem.

Quòd uerba propter opera. CAP.LXIIII.

CVM quis ideo gloriatur,quòd Chryſippi ſententias interpretatur,dicat ipſe ſecum: Niſi operte Chryſippus ſcripſiſſet,nequaquā haberem unde gloriarer.Sed ſcripſit Chryſippus,nō ut quis eum interpretaretur, ſed ut ſecundum ſe operaretur.Si ergo ſcriptis utar,tum eorum bonum fuero conſecutus: ſi autem interpretantem admirer,aut etiam ipſe interpretari poſſim,grammaticum nō philoſophū admirer,aut agam. Quid autem prodeſt,medicamenta quædam inueniſſe deſcripta,eaq; intelligere,atq; alijs tradere,ipſummet ægrotantem minimè eis uti?

Quòd in his perſeuerandum. CAP.LXV.

IN propoſito perſeuerandum uelut in lege eſt. Perſta igitur,uelut ſi hæc tranſcendas,impius ſis futurus. Quòd ſi quis de te dixerit, ne cura. id enim tuū nō eſt.

Quòd ſuperſedendum non eſt, ſed q primùm ad hæc incumbendum. CAP.LXVI.

QVO' te uſq; differs, ut iam te aliquando dignum his quæ optima ſunt,putes, neq; uſquam tranſgredi hæc ſtatuas? quòd ſi diem de die termino adijcias, non proficis,ſed deficis.Iam nunc igitur aſſueſce, ut tanquam perfectus uiuas, omnibusq; quæ accidant,rectè utaris. Et quæcunq; in re arbitrare propoſitum tibi certamen,neq; ullum diem negligas: quo enim die non proficis,deficis. Hoc igitur pacto Socrates uirorum omnium ſapientiſſimus euaſit: quòd ſi ipſe nondum es Socrates,at uiuere debes,ut qui Socrates eſſe uelis.

Tres loci in philoſophia,eorumq; inter ſe ordo. CAP.LXVII.

PRIMVS ac maximè neceſſarius locus eſt in philoſophia, qui ad uſum ſpeculationū pertinet,uelut eſt nō mentiri. Secundus qui ad demonſtratiōes,uelut eſt, cùm

cùm mentiri non oporteat. Tertius, qui ad eas cõfirmandas & prospiciendas spe ctat. Hoc est, quo pacto, et unde demonstrare id possimus uerum esse, aut falsum. Igitur tertius quidem locus necessarius est ob secundum. Secundus ob primũ ma ximè omniũ necessarius, & in quo quiescere oporteat, primus est. Nos uerò contrà facimus. Tertio em̃ loco immoramur, inq; eo omne nostrũ studiũ cõterimus.

Tres antiquorum sententiæ in promptu habendę, quarum prima Cleantis, Euripidis secunda, tertia Platonis est. CAP. LXVIII.

SEMPER hæc in promptu habenda: Primum: Si renitar, malus ero, gemensq; ac plorans sequar. Secundum: Necessitas omnia sursum uersus ad diuinam causam ducit uolẽtia, & inuita. Eam qui lætus sequitur, is uerè est sapiens. Sed & tertium, ô Criton (si ita dijs placet) ita fiat. Me uerò Anytus, & Melitus interimere quidem possunt, lædere autem non possunt.

ANGELI POLITIANI PRO EPICTETO STOICO AD BARTHOLOMAEVM Scalam epistola.

ANGELVS POLITIANVS BARTHOLOMAEO SCALAE SALVTEM.

TV quidem, mi Scala, non contentus & strenui militis, & fortissimi Imperatoris officio defungi, etiam tyrũculos tuos (quæ tua in omni re diligentia est) ocio situq; languescere non finis: sed uel de tabernaculi umbraculis, ad campi puluerẽ, ad sudorem, ad palam uocas: quippe qui omneis militareis numeros ad te unũ pertinere iure intelligas. Putabã equidẽ factũ à me satis, cum Epictetũ essem de græco interpretatus: tu me ad eum quoq; tuendũ, quasi tuba nunc, classicoq; excitas. Igitur quod Horatius inquit, libẽter hoc & omne militabitur bellum in tuæ spem gratiæ. Arcem tu quidem ipsam, uereq; totius urbis caput oppugnas, qui primũ Epicteti caput quasi totius circuli, aut globi potius, quæ perfectissima figura sit, punctum aboleas. Tria autem sunt, quæ obijcis, sed quæ uel maximè à præcipiendi ratione abhorreant, quòd obscura, quòd supra hominis uires, quòd falsa pręceperit. Obscura, ut cùm negas explicatum ab eo, quæ'nam tandem nostra sint opera. Supra hominis uires, ut cũ nos naturæ imperio gemere asseueras. Id quod plus posse pollereq; affirmas, quàm ullam hominis facultatem. Falsa, ut cùm corpus contra Epicteti sententiam, in nobis esse contendis, quando ex animo, ut ais, constemus, & corpore. Ea mihi nunc, quando id tibi placet, refellenda, dicendaq; nonnulla: nõ quidẽ ut te doceam: id enim esset, quod græcè dicitur, sus Mineruam: neq; ut me legitimum Epicteti propugnatorẽ contra te putem. Non enim uel ego tanto me dignor honore, uel Epicteto tam fauco, quàm te illi fauere certò scio, sed ut impositam à te nobis personam, quantũ in nobis sit, sustineamus. Proferam tamẽ in primis nonnulla in mediũ, & quasi semina faciã, è quibus quemadmodũ fabulæ terrigenas uiros Thebis aut Colchis satu dentium enatos dicũt: ita omnes Epicteti nostri pugnacissimæ instructissimæq; copiæ exoriantur. Sed ut Homerus irruẽti in Græcorum castra Hectori Salaminiũ Aiacem, ita nos tibi Atheniẽsem Platonem obijciemus. Is igitur Plato in eo libro qui de hominis natura inscribitur, Socratem cum Alcibiade illo, cui Pulchro cognomen fuerit, disputantem inducit, quo in libro nihil esse aliud hominem quem dicimus, probat, nisi rationis particpem animum. Nam ut cerdo, inquit, subula: ita homo ad agendum manu utitur.

Hoc

Hoc sumpto, & secūdum assumit. Aliud autem est, inquit, quod re utitur quapiā, atq; ea res qua utitur. Nam illa instrumentum est. Tum inducit, homo uerò is est, qui suopte corpore quasi instrumento utitur. Corpore autē ipsō quasi instrumento, uel in artificijs, uel in actionibus reliquis, nihil omnino aliud utitur, q̄ rationis particeps animus. Mox & aliud sibi ex his uindicat, quod corpore utatur, idē & corpori dominari. Tum diuidit ad hunc modum: Necesse est hominem aut animum esse, aut corpus, aut utrunq; simul. Si uerò homo quidem corpori, sibi uerò ipsi corpus nō dominetur, minimè ipsum corpus homo est. At neq; utrūq; simul. Si enim qui corpori dominet̄ homo est, corpusq; ipsum minimè dominat̄, haud profectò utrunq; simul est, quod dominatur. Præter hæc, si suapte corpus natura immobile est, animus uerò is est qui moueat: nos autē re ipsa in artibus uidemus, artificem esse qui moueat, instrumenta quę moueantur: nihil est dubiū, quin corpus instrumenti uicem aduersus animum habeat. Ipse igitur homo est, quiq; hominis curę studet, animum curat: qui uerò aut pecuniam, aut eiusmodi alia curat, is non modò hominem non curat, sed ne hominis quidem instrumentum. Iam ergo uel Platonis autoritate, quæ tanta quidem est, ut quasi illa Vergilij fama caput inter nubila condat, uel ferreis illis suis atq; adamantinis rationibus, cōstare nimirum arbitror, non esse in nobis corpus. Vt iam mendacij crimine, si uidetur, Epictetum absoluas. Sed pergamus. Triplex apud Platonem uirtutū est gradus. Sūt enim supremæ omnium, quas uocant exemplares, qualis in sapiente requirimus, in Deo statuimus. quæ sequuntur, purgati animi dicuntur: qualis in eo esse philosopho uolumus, qui se ab omni corporis labe contagioneq; auocarit. Vnde & in Protagora Plato idem, cuius mihi dulcissimum in ore uersatur nomen, emoriendum ei esse dicit, qui sit philosophus euasurus. Tertium est uirtutum genus, quas purgatorias uocant: qualis in cōtinente esse statuimus, negamus in temperante. Has sibi uirtutes is iure uindicet, qui rationis participem animum uerè hominem esse sibi persuaserit, quiq; neq; corpus animę esse partem iudicet, neq; ad hominē perficiendum concurrere ipsum arbitretur, sed eo quasi instrumento uterdū animum induxerit. Nam qui aut paria, aut superiora corpori tribuat, eum non magis esse hominem putandum est, quàm bruta illa, quæ uocemus animātia, quæ natura, ut egregiè Salustius inquit, prona ac uentri obedientia finxit. Animi ergo (ut idem inquit) imperio, corporis seruitio magis utimur: ut quo uno à beluis differamus, quoq; uno substantia hominis constet, id nobis liberum seruemus. Corpore autem ipso nō quidē ut parte aliqua animo adiuncta, sed ut instrumento utamur. Hunc Epictetus hominem instituendum accepit. Neq; enim ille sapiens his pręceptis indigebat, qui se iam pridem in libertatem uindicauit,

Quiq; metus omneis, & inexorabile fatum
Subiecit pedibus, strepitumq; Acherontis auari.

Neq; cum eo sibi esse negotium putat, qui à sua tantopere natura degenerauit, ut sit in brutorum numerum referendus. Hunc si hominem accipias, iam, ut arbitror, quæ sint hominis opera non ignores. Qui autem dixerat conatum, quam & appetitionē dicere possis, cum græcè sit horme: item appetitū opinionē ac declinationē in nobis esse: is proculdubio cū statim subijciat, & quæcūq; nostra opera sunt, ea nostra esse definit, quæ ex ijs quæ sint in nobis, deducantur. Vtrum uerò corporis animi ne sint, qui à nostris affectus, seu perturbationes, pathe à Græcis uocentur: maior profectò est quæstio, quàm quæ hoc tempore explicanda sit. Pertinere tamen ad animum eos omneis affectus, nemo ferè est, quin fateatur: sed ita pertinere, quemadmodum prospera aduersaq; ualetudo ad corpus. Neq; eñ minus

minus hi animo quàm illa corpori uel prosint, uel officiant. Quicquid igitur hi peccant affectus, quicquid agunt, nostrum est opus. Vt igitur in corpore temperamentum illud habitudinis, quam symmetriam uocant, bonam corpori ualetudinem præstat: excessus uerò defectusq; auferunt: item profectò & in affectibus accidit. Effrenati enim illi, & uiolenti, miserum hominem: moderati uerò, & compositi felicem constituunt. Sed cum sit animus id quod & Plato idem diuinè scribit, uelut auriga quidã, & rector: is si & stimulis parcat, & loris fortius utat, facilè ad calcẽ secũdo cursu perueniat. Si uerò aut lora nimis remittat, aut acrius quàm par est, stimulis citet: is ceu Phaeton, aut Bellerophon aliquis præceps ferat necesse est. Hac igitur ratione miseri, felices'ne euadamus, in nobis est. Quæ uerò nostra sint opera, facilè colligas, cũ quæ ad nos pertineant ratiocineris. Quicquid ergo toto præcipit libro, in nobis est: stultè enim quod nõ foret præcepisset. Obscurus igit, aut perplexus noster Epictetus? quo neq; planius quicq;, neq; enucleatius, neq; etiã lucidius, ne optare quidẽ ausis. Vt in eum nedũ tui isti lyncei oculi, sed uel hebetissimi quiq; inspicere possint. At sunt, inquis, ardua nimis, supraq; hominis uires, quæ præcepit. Quid nam id tandẽ? si filiũ, si uxorẽ amas, dic te hominẽ amare: mortuo enim nõ perturbaberis. Vtrũ'ne igit quod præcipit, an quod pollicetur, ut difficile factu reprehẽdis? Si quod præcipit, iam tu quæ in cõmuni uita quotidie, quæ in foro, quæ in triuijs faciẽt, factu difficilia putes. Quis enim non aliquando, quæ sint euentura cogitat? At Terẽtianus ille seruulus: O' inquit, Demea isthuc est sapere, nõ quod ante pedes modò est uidere, sed etiã illa quę futura sint prospicere. Et ut scenæ immoremur, audi senem apud eundẽ: Incertũ est quid agã, quia pręter spem, atq; incredibile hoc mihi obtigit: ita sum irritatus, animũ ut nequeam ad cogitandũ instituere. Quamobrẽ omnes cùm secundæ res sunt maximè, tum maximè meditari secũ oportet, quo pacto aduersam ęrumnã ferant, pericula, damna, exilia. peregrè ueniẽs, semper cogites, aut filij peccatũ, aut uxoris mortẽ, aut morbũ filiæ, cõmunia esse hæc, fieri posse, ut nequid animo sit nouum. Quicquid præter spem eueniat, omne id deputate esse in lucro. Quàm uerò & illud Vergilianum graue est:

Nescia mens hominum fati, sortisq; futuræ:

Et seruare modum rebus sublata secundis. Vides ut hæc non sunt obruta, ut passim exposita: uides quàm uterq; poeta hanc euentorũ anticipationẽ ad cœlũ tollat, quod ei cõtrarium sit, ad manes deprimat. Sed ne in re manifesta minimè necessarijs argumentis ambitiosius utar, pergam quò tendis: neq; enim tam quod pręceperit, reprehendi à te intelligo, quàm quod ille deinde nimis magnificè pollicetur: nõ uidelicet perturbatũ iri nos (si hæc præmeditata nobis fuerint) liberorum aut uxoris morte: huic tu præcepto naturę augustũ nomen, quod maximum (ut Physici dicunt) ad omneis affectus momentũ habeat, quasi Aiacis illũ clypeũ obiectas: naturæ enim inquis imperio gemimus. An uerò hic noster lacrymas arcet? qui etiã præcipiat, ut uel in alienis luctibus, si opus sit, cõferamus gemitus, pariterq; fleamus. Neq; tñ sibi Iuuenalis (cuius id dictũ est) cõcedi à nobis postulet. Cogi nos in liberorũ funere ad lacrymas, naturę imperio. Naturæ enim nemo resistit, cui qui aduersaret, is gigantũ more, quod dicitur, cum dijs bellũ gerat. Multos autẽ legimus in charissimorũ sibi pignorũ obitu, lacrymis fletuq; abstinuisse, ut Atheniensem illum Solonem, ut Censorium Catonem, qui ambo sapientes & fuerint, & sint habiti. Non sunt quidẽ hæc factu facilia, nõ supra hominis tñ sunt uires. Si das in uno hoc, aut altero, dabis ꝓfectò & in multis, utarq; eo demonstrationis genere, quam inductionẽ Dialectici uocent, qua plurima apud Platonem philoso-

philosophorum principem Socrates utitur: ut necesse sit, cum quidem in uno aut altero homine actu id extitisse concesseris, idem in uniuersa quoque specie, uirtute saltem facultateque inesse nõ diffiteare. Vides igitur ut Stoico huic nostro sua ratio cõstet: uides ut dilucidè, ut expresse loquatur: uel quòd per uniuersum librũ, quæ sint nostra opera, disseminat: ex ijs enim solis præcepta ducit: uel quòd affectus illos animi enumerarit, à quib. quasi fontibus nostra omnia opera deducantur: tum quantopere ad eius uestigandum sensum Platonis illa sagaciter comprehensa disputatio faciat. Vides ut non est in nobis corpus. Quanto uerò, dij boni, propugnatore, quibus se rationibus tuetur? ut si falsa locutum peruicacius contenderimus, ipsam in nos Platonicam maiestatem, omnemque academiam concitemus. Tantum uerò abest, ut magis ardua sint eius præcepta, quàm quæ natura hominis efficere possit, ut etiam indulgentissimus uideatur Epictetus noster, qui ne ea quidem sibi præcipienda permiserit, quorũ non modò uirtus, aut facultas, sed actus quoque exemplaque passim extiterint. Cętera quæ in tua epistola sis machinatus, nullo negotio si hæc dederis demoliemur. Cur enim ut aridam succoque carentem diuisionem illam uexes, qua ille paucissimis uerbis scienter circumspecteque omnia quæ sunt, suas in partes distribuit, nõ intelligo. Nam & quod tute nõ is inficias, nihil eorum quæ sunt, eam diuisionem effugiat, & secũda diuisione minimè indiget, cùm utraque pars uniformis supersit, ut iam si diuidere iterum tentes, cõminuas potius, aut dilaceres, quàm distribuas. Non ergo aridũ hoc est, sed uerè corpus solidum, & succi plenum: neque enim quicquam ei diuisioni superest, neque deest, nulla inest nugacitas, uerbis utitur proprijs cõprehensione aptissima, nihil ut excogitari circumspectius possit. At dixerit fortasse hic aliquis, cur autem non à principio Epictetus iste ostendit, qualis nam is homo foret, quem instituendum acciperet? Ostendit ille id quidem, sed paucis. Quid enim non ille hoc ostenderit, qui uel corpus ipsum, aliaque id genus negarit esse in nobis? At id planius oportuit, & pluribus: at non in abdito hoc erat, sed in promptuario ad manum uolẽti id sumere, ac præstò erat. Quid enim Platone ipso illustrius? Potuit tamen (inquis) Platonis illa argumenta in pauca conferre. Potuit, sed non tam decuit: pręcepta enim hoc libello tradit, & quasi leges promulgat, non contentionibus pugnat. Suus cuique professioni finitus est terminus: ultrà si progrediare, ex iure manu consertum in iudiciũ sis uocandus. Vides, ut Mathematici demonstrationum suarũ principia nõ probent, sed earum patrocinium ei, quem primũ philosophũ dicimus, cõmendent. Ad eum enim illa pertinent, quæ uniuersalia nuncupantur. Punctũ, inquit Euclides, id est, cuius pars nulla est. negato id, obmutescet Mathematicus, sed adest periclitanti philosophus. quid ille tandem? Quod rem, inquit, quampiã finit, id eo quod à se finitur, uno interuallo minus est. Extorserit id, iam perget. Tria corpus interualla habet. Id à superficie clauditur, cui duo tantùm adsint, longitudo & latitudo: profunditatem enim minimè illa quidem nacta est, ea uidelicet una à corpore deficit. Superficies aũt, quæ duo interualla habeat, linea terminatur, cui unũ tantùm interuallũ adsit, quæ longitudo sit: linea postremò à puncto finitur: quod omni proculdubio carebit interuallo: quoniam id uerissimum est, quod dictum sit, omnem terminũ uno interuallo ab eo quod terminetur deficere. Ergo & Epictetus hunc ita libellum orditur, ut quod à Platone probatum sit, pro concesso accipiat, eque eo omnem præceptorum seriem intertexat. Igitur ut apud Homerum Aiacis se clypeo Teucer defendit, ita & Stoicus hic noster sub Platonis rationibus, quasi sub clypeo audacter pugnat. Nõ ergo limites, quibus se circumscripserat, transgredi decreuit, ne (quod aiunt) extra chorum

saltare

saltare cogeretur. Hæc quæ pro Epicteto dicerem in præsentia succurrerunt, eaq; plura nimium fuisse intelligo, quàm epistolæ ratio postularet. Non plura tamen, neq; pluribus (ut arbitror) explicata, quàm oportuerit. Quæ si accipis, mi Scala, coeant iam in fœdera dextræ: sin respuis, age iam, qualem oppugnatorē præbueris, talem te Epicteto propugnatorē præsta. Atqui eum quidem & fuisse magnū uirum omnes tradunt, & mihi centies repetitus perpetuò placet. Verendum tamen est, ne meus mihi labor, tanquam scitus filiolus subblādiatur, idq; uel autori ipsi apud me gratiam conciliet: tibi uerò, quòd me ad hanc ueluti pugnam prouocaris, gratiam habeo: pertinet enim, id quod & Aristoteles ait, ad ingenij profectum, contentiosa disceptatio. Vt iam diuinè Homerus pugnā ipsam, quòd homines reddat illustreis, κυδιάνειραν uocet, nec minus egregiè noster ignobile otiū dixerit. Quare ut me sæpe uel irrites, etiam atq; etiam te rogo. Est enim, mi Scala, reluctandum his temporum turbinibus, literarum & philosophiæ studijs, ut iam nos ipsos nobis, quantum liceat, asseramus. Tua uerò opera, quam tu quidem liberalissimè, ut soles, pollicere, non minus fidenter, cùm usus uenerit, utar, atq; ad hanc diem sum usus. Vale. Calendis Sextilibus, M.CCCCLXXIX. Fesulis.

ALEXANDRI APHRODISEI SVPER NONNVLLIS PHYSICIS DVBITATIONIBVS, SOLVTIONUM liber, ab Angelo Politiano in Latinum conuersus.

ROBLEMATVM alia suapte natura credibilia sunt, & nota, omnisq; ambiguitatis & quæstionis expertia. Quis enim, quæso, mentis compos dubitet, cur uolatilib. pennas natura sit elargita? Quiuis enim prudens dixerit fomenti gratia, quasi uestimennis primò circundata, tum ob speciem, quemadmodū gressilibus quoq; animantibus dati sunt uilli, serpentibus cortices, squammæ aquatilibus, aut testæ, uelut ijs, quæ testacea nuncupant̄. Cur præterea alijs quidem cornua, alijs autem aculeos, alijs acutos unguеis, aut rostra, aut eiuscemodi quippiam tribuerit? hæc enim omnia uelut agnatis quibusdam hastilibus, quò sese ipsa ab iniuria tuerentur, armauit. Cumq; omnes natura fructus, omniaq; semina, tum ad generandū, tum ad genus excipiendum fabricata foret, corticibus ea, aut corporibus quibusdam mollibus, aut lignum, aut cutem imitantibus cōmuniuit, & quasi intra scriniolum occuluit, ut rigoris, aut caloris, aut animantium quorundam iniuriam deuitarēt. In plerisq; autem, ne ipsum quidem inuolucrum reliquit inutile, sed idoneum cibatui parauit. Plantas uerò ipsas frōdibus, cortice, cæterisq; similibus, pinnarum uillorumq; uicem conuestiuit, ut quas præuiderat immodico frigore, aut æstu offendi posse, & labefactari: quin & earū quasdam, etiam spinis quasi spiculis armauit, quibus animantiū iniuriam propulsarent: florumq; uarietate, partim ad speciem atq; ornatum coronauit, partim uti uice præconum instantem fructuum paritudinem præmōstrarent. Igitur qui nota hæc dilucidaq; sibi postulant explicari, sunt proculdubio mente capti: qui autem ambigunt, an sit igni insitus calor, ij tangendi non habent sensum: qui dubitant, utrum natura ac prouida ratio consulat ijs rebus quæ oriuntur & occidunt, quiq; ordinem, motum, positum, ductum, colores cæteraq; his similia non credunt, supplicio digni sunt. Hæc itaque suapte natura nota sunt. Alia rursus inexplicabilia, penitus soli cognita deo, scilicet illorū essentiæ autori. Nam & artifex, qui sit opus

aliquod solertius machinatus, omneis illius actuũ tenet causas. Qui uerò eius operis sit imperitus, causas quoque ipsas penitus ignorat. Inexplicabiles aũt quæstiões huiuscemodi sunt: Cur quibus alæ, aut plantæ, aut latera titillanẽ, rident? Cur ue nonnullis, cùm marmora atterunẽ aut secantur, cùm strident ferrũ, aut limatur, ipso confestim auditu dentes obtorpescunt? Cur dentiũ stuporẽ, qui è frigidis pomis proueniat, portulaca tamen, quæ & ipsa frigida est, sanat? Neque sunt contrariorũ contraria medicamenta, sed similia. Aut cur magnetis lapis ferrũ tantùm attrahit, deque eius scobe uiuificatur: succinum uerò tantũ folia arida, ac festucas aggregat, eisque agglutinatur? Et leo solũ gallinaceũ pauet. Villaris aũt gallina edito ouo, festucis undequaque corpus purificat. Coturnices Veratro, quod toxicũ homini, uescuntur. Sturni cicuta. Ascamonia flauam bilem trahit: Colocyntha uerò, & Agaricum, & albũ Veratrũ, Epholbionque, & Coccus Cnidius pituitam. Nigrũ autem Veratrũ, & Epithymũ nigram bilem. Quibusdã uerò sedatur uenter ijs quæ perpurgant, cõtrà uerò ijs quæ sedant perpurgatur. Tum alio alius cibatu magis delectatur, eumque facilius concoquit. Quis aũt ignorat, marinã torpedinẽ, uel per ipsam lineam torporẽ in corpus adigere? Mulũ aũt si manu contineatur, cõtra torpedinẽ ualere? Infinita denique huiuscemodi enumerare possim, quæ sola experientia cognoscuntur. Quapropter & à medicis proprietates arcanæ appellantur. Quod enim de horũ proprietate affertur, arcanũ propemodũ est ad causam afferendam. Prauè enim quidã solutiones horũ proponunt quàm plurimas, quæ inutiles penitus, improbabilesque sunt. Dicunt enim purgatoria, quæ calidissima sunt, humores trahere, quod proculdubio falsum est. Oporteret enim, quodcunque esset calidum, idem & purgatoriũ esse. Nunc aũt piper, cùm sit calidũ, non trahit, sed concoquit, solidatque. Eodemque modo & mastiche & aloe. Dicimus itaque non reciprocari sermonẽ. Nam si quocunque aluus ducatur, id habitũ quidem calidũ, uim autẽ uacuefaciendi habet: nõ continuò tamen, quicquid est calidũ, uim quoque habet ducendæ alui. Dicũt aũt & struthocamelũ ferrũ concoquere, nõ proprietate quidem aliqua, sed caliditate, quod profectò absurdũ. Leo namque, qui hoc animanti calidior est, ferrũ tamen nõ concoquit. Neque uerò apud medicos tantũ proprietates quædã sunt: sed apud philosophos itẽ, ac grammaticos: ut ea quæ pathe, hoc est, affectus appellanẽ, usibus adnotata: quocirca de ijs duntaxat quærendũ, quæ mediũ quendã locũ obtinent, neque ad cognoscendũ ancipitia sunt, & sub explicationem cadere possunt. Quæ enim falsa dicunẽ, ea sunt omnibus nota: quæ ueritatem præ se ferunt, horũ nota sunt alia, & conspicua, alia obscura, & inexplicabilia, partim uerò mediæ cuiusdã sunt naturæ, quorũ nunc expositionẽ aggredimur. Omne aũt problema, aut ex habitu ipso soluendũ, aut ex coagmentatione, aut ex actione, aut è consensu erga aliquod simile, aut è colore, aut per sensus deceptionem, aut per nominis anticipatũ, aut quà eius rei uires magis minus' ue agant, aut quà durius quidque rarius' ue sit, aut maius, aut minus, aut à tẽpore, & ætate, & consuetudine, aut essentiæ ratione, aut ex accidenti, aut similiũ rerũ conditione, qualia, quæ in problematis dicunẽ. Inuenies igitur, si has tibi præponas formulas, quacunque de re ambigatur, uocare in disputationẽ possis. Quoniã uerò haud ijs tantummodo acquiescendũ est, quæ ad uniuersum ferunẽ, sed tanquam manu ducẽdus, qui egreditur: age, iam solutiones ipsas aggrediamur. I

Cur Homerus homines à canitie temporum πολιοκροτάφυς appellauit? Quoniam plurimùm inde cani incipiunt, quia priora capitis humiditatis, pituitatisque plus habent, quàm posteriora. II

Cur tantùm priora capitis caluescunt? Quia mollia, laxa'que sunt. Cùm

igitur

igitur capillus ob naturalem siccitatem careat alimento, facilè ijs partibus defluit: haud enim facilè hæret, uelut in occipitio, quippe quod & siccius sit, & con spissatius. III

Caluitium autem à siccitate ortum habet: hinc fit, ut qui crispo sunt capillo, q; siccius caput habeant, citius caluescant, serius canescant, siccitate cõsumente excrementa pituitatis. Sunt & uigiles præter cæteros. Somnus enim ex humiditate oritur. Argumento sunt infantes humidi, pariter somniculosi atq; excrementosi. Et humidi affectus, & ebriosi, qui crebrius lauantur. Minus quoq; excernunt per meatus: ut per nares, per os, per oculos. Qui uerò molliore sunt capillo, ut quibus est humidum caput, eis contrà euenit: rarius enim, aut nunquam caluescunt. Sed & uitio generis, caluitiũ accidit, ut & podagra, & alij quidam affectus cognatiõe generis excipiuntur. Citius autem canescunt, somnolentiq; sunt, atq; excrementosi: cani autem alibi: imitantur enim pituitæ colorẽ, unde ipsi ortũ habent. Sunt interdũ propemodũ aureoli, cùm uitellina bilis pituitæ sit immixta. IIII

Cur senes excrementosi, & uigiles? Excrementosi quidem sunt, quoniã ætate frigidiores imbecillioresq; cum sint, minus concoquunt, multaq; per meatus excrementa contrahunt. Cùm uerò solidis ipsis corporibus sicci sint, uigiles quoq; ob idipsum sunt. Infantes enim & foraminum contextu, & solidis ipsis corporibus humidi sunt. V

Cur pueri, & qui humidi natura sunt, & excremẽtosi, canos tamẽ minimè producunt? Quoniam humidi calidiq; sunt. Pituita aũt humida est, ac sinciput quoq; habent quasi cuteum, & rarum, quo superflua excernantur. Id ætate durescit, fitque osseum, ac densescit. Vnde & suturas ei natura postmodum tribuit, per quas superuacui uapores efflarentur. Solutio ex habitu & coagmentatione corporis. VI

Cur fœminæ ac spadones ocyus canescunt? Fœminæ quidem, quòd & natura sunt frigidæ, & minus exercentur, pluraque ob id excrementa contrahunt, ac tum præcipuè, cum earum iam menses quieuerint. Spadones uerò, quòd semen iam non edunt, sed excrementũ, quo semen gigni debuit, per uniuersum corpus unà cum sanguine diffundunt. Id autem pituitatis naturã habet. VII

Sed cur pilis carent? Fœminæ quidem, quia frigidæ sunt, densosq; habẽt corporis meatus. Frigus enim condensat, hinc fit, ut qua pili erumpant, uia nulla sit. Spadones autem, quia & humidi sunt, & supra modum excrementosi: hac enim ratione fit, ne locis humidioribus herbæ pullulent: neq; item siccis & lapidosis, ut quæ caluitium imitentur. VIII

Cur spadonibus ut plurimũ pedes distorquentur? Quoniam ob eam, de qua diximus, superuacaneam humiditatẽ partes corporis uuidas mollesq; habent, atq; ob id imbecilles: quapropter cùm totius corporis onus crura nõ ferant, torquentur, ut si pondus harundini injcias, flectatur. Nam quod durũ siccumq; est, idem & ualidum est, & actioni renititur: quod autem humidum ac molle, id actioni resistere nequit: est enim imbecillum. Argumento sunt & ligna, & coria, & uimina, atq; item homines. Balneis enim & poculis debilitantur, uictus norma modicè deficcantur, ualidioresq; ad agendum euadũt. Quo efficitur, ut spadones muliebres quodammodo sint, atq; imbecilli, similiterq; uinolenti, ut quibus pituitatis plurimùm insit. Nam cùm frigidi sint, contrarium inducere affectant. Vinum autem suapte natura calidũ est. Aethiopes uerò utpote naturæ siccioris capillo sunt crispo, macilenti, musculosi, ualidi ad opus. IX

Sed cur uoce acuta sunt? Rursus enim humiditatis copia implens asperam ar-

teriam, eam coarctat, hinc spiritus per angustum means, uocis acuitatem efficit per latum, ut in uiris granditatem. Argumento esse possunt, foramina tibiarum. Abundare autem illos humiditate manifestum est, quòd leues sunt, quodq; ijs in muliebrem modum mammæ increscunt, palpebrasq; habent turgidiores, suntq; tenui capillo, & incano. X

Cur nonnulli spadones rem uenereã modo aliquo affectant, atq; interdum amant? Quia multis circa pubertatem execti testes, confracti'ue fuerãt, suntq; ue luti imperfecti spadones, quidam uerò calidiori sunt iecore, ac seminalia uasa magna habent. Imaginantur itaq; usum, quod uerò cupiunt, minimè peragunt. Verenda enim ipsa marcent. Nam qui ea inflat spiritus, perpetuò deficit. Is à semine ortus per seminales meatus, ijs de partibus ferebatur, quæ circa lumbos sunt. At in pueris seminales meatus occæcati. XI

Quare cùm tres humores simplices, uniformesq; sint, non tamen tres uniformes ægritudines, simplices'que progenerant, sed plures? Duplices enim in unoquoq; accidunt, perpetuæ scilicet, & intercisæ. quia non ex ipsis tantum humoribus morborum differentiæ proueniunt, sed & à locis. Calidus enim & tenuis humor, acutam, breuem, atq; ardentem gignit febrim: frigidus autem, & crassus obtusam & longam. Sic & lignorum quæ quidem sunt calida & aridissima, ueluti tędæ, & lauri ingentem excitant flammam, citiusq; exuruntur: uiridia uerò, & humida, humilem & fumidum ignem edunt, seriusq; exuruntur. Rursus si locus quidẽ ipse spatiosus sit, atq; amplus, citius ac maximè accendit humorem: quoniã cùm simul sit coaceruatus, unà omnis penitus putrefactus accenditur. Si uerò tenuis sit, & angustus, cùm uniuersum minimè capiat humorem, sed particulatim: quia non simul omnis sit, putrescat, febrim quidem exilem excitabit, sed quæ diutius ardeat. Admisce igitur humoris naturam, ac locum, omnemq; earũ febrium differentiam inuenies, quæ ex humorum putrefactiõe proueniant. Si enim in magnis conceptaculis, ut in uenis puta, & in arterijs flaua bilis putrescat, cùm calida sit, ardẽtissimam, acutam, & breuem accendet febrim, qualis est, qui ardor appellatur. At si in paruis uenis & arterijs, quę circa cutem sunt, putrescat pituita frigida, languidam & diuturnam efficiet febrim, ut quam quotidianam dicunt. Præterea extrema quoq; ipsa permutantur. Quòd si in paruis conceptaculis flaua putruerit bilis, febrim faciet, minorem breuemq;, sed longiorem tamẽ aliquanto, quàm est ardor, aut tertianam, aut simpliciter acutam. At si in magnis conceptaculis pituita putruerit, breuiorem aliquanto faciet, quàm est quotidiana: similiter & nigra bilis, si in magnis putrescat uenis, quoniam uno tempore uniuersa quodammodo exuritur, breuem faciet febrim per quartos: si autem in paruis, diuturniorem quartanam. Concurrunt enim frigidus humor, & crassus, & alterationi minimè idoneus atque angustus locus, qui uniuersam simul bilem exuri consumi'que non sinit. XII

Cur nonnullis, ubi pudore afficiuntur, sudant alæ? Quia maximè raris sunt meatibus. Natura autem auocans ab eo sese, quod sit honore aut reuerentia dignum, modicè unà cum sanguine maximas in uenas arteriasq; fugit, eaq; replet, ę destillant. At gaudentibus id euenit, quoniam remittitur, rarescitq; corpus, maximè uerò alæ. XIII

Cur timentes pallent? Quoniam natura nostra, ea'que uis, cui corpus est curę, nihil ab externis pati uult. Atque ut nos intra domos confugimus, ita & ipsa securitatis satagens, in corporis intima, quoad eius fieri potest, se conijcit. Atqui & sanguinem, quem pro cibo uehiculo'que habet, eum scilicet, qui optimus sit, secum

sit, secum trahit. Is autem est sanguis, qui roseo cutem purpureo'que colore inficit. XIIII

Sed cur ijdem tremunt? Quoniam animalis uirtus cōsensu naturæ neruos destituit, quos prius seruabat: ij uerò corporis partes tremoris expertes ferunt: hinc fit, ut & uenter ijs soluatur, & mingant deimprouiso. Nam qui musculi excrementorū meatus obstruunt, nūc imbecilles facti, superuacanea remittunt. XV

Cur quos pudet, rubent? Quia natura sua sponte conscientia quadā quod honore sit dignū reuerita, quasi nobilis puella, modicè sese in corporis intima contrahit. Mouetur autem unà secum sanguis, ac funditur: unde etiam cutis sanguinis colore inficitur. Alij sanguinē à natura obtendi, quasi uelamen dicūt. Quemadmodum & nos à natura uelut admoniti, manū faciei prætendimus. XVI

Cur nonnulli metu extincti? Quoniam fugiens supra modū naturalis uirtus, seq; in corpus intimum unà cum sanguine recipiēs, insitum uiuificumq; calorem eum qui propter cor gignitur, confestim suffocat atq; extinguit, quare & corruptionem inducit: hac enim ipsa ratione & oleum, cùm plurimū ac subitò in lucernæ flammam inditur, eam extinguit: habet autem sanguis, qui est in corde, proportionem ad lucernæ flammam. Quosdam & immodicus dolor ratione eadem exanimauit. Resoluitur enim insiti caloris internus motus, ut operculo obtectus ignis extinguitur. XVII

Cur multi uinolentia exanimati? Quia rursum uini copia naturalē uiuificamq; uirtutē caliditate suffocat. Præcipuè uerò hoc ijs accidit, qui insitum calorē exiguum atq; imbecillum possident. Quod enim & plurimum est, & ualidum, reniti magis potest, spatioq; temporis copiam coquit: quemadmodū & flammæ copia maiorem quoq; olei infusionem tolerat. XVIII

Cur senes tremunt? Quia rursum naturalium uirtutum nerui, ac particularum musculi, cùm sufficientē motiuam uirtutem minimè capiant, haudquaquam pariter ad tolerandum corporis onus anniтuntur. Fit autem tremor, quoniam corporis pōdus particulam deorsum trahit. Animalis autem uirtus sursum: hoc cùm & fiat successione, & continenter tremorem ciet: hinc etiam cernui ingrediūtur, atq; ad humum uergunt, quorsum eos natura detrudit: hinc & bacillorum adminiculo pro tigillis sustentantur, obq; hanc ipsam uirtutum imbecillitatem stercus deimprouiso, urinamq; deijciunt. XIX

Cur piper & sinapi, integra si deuores, uentrē minimè excalfaciunt: si trita, excalfaciunt? Quia quæ uirtute tantum, non autem & actu suas habent qualitates, aliquo extrinsecus indigent adiumento, ut uirtutem in actum producant. Ipsa igitur tritura attenuata, atq; in intimū corpus per meatus penetrantia, tum à sua insita caliditate commota, agunt hoc pacto. Eademq; ratio est & cæterarum qualitatum. Sunt autem ex ijs, quæ per qualitatem agunt, nonnulla quæ actu ipso qualitatem habēt, ut aqua potabilis, ptisana, lac: humida enim, & frigida sunt, neq; ullo extrinsecus indigent ministerio ad refrigerandum atq; humectandum: sed statim proprieq; agunt. Similiter & sal, & terra, & eiusmodi: siccæ enim sunt naturæ, & uirtute, & aspectu, & actu. Mare eīn, & salsugo, & uiua aqua humida sunt & imaginatione, & aspectu: sicca autē & uirtute, & actu: lini uerò semen, & panis, sicca imaginatione & aspectu, humida uerò sunt uirtute & actu. XX

Cur nonnulli noctu nihil uident, die uident? Quoniam uidendi spiritū crassiorem habēt: neq; qui aera pertransire usq; ad uisibile possit: noctu uerò crassescit, quoniam solis absentia refrigeratur, uel (ut alij dicunt) quoniam interdiu à tenui calidoq; aere attenuatur, noctu uerò densatur. In fele autem, & hyæna, & noctua

contrà accidit. Interdiu enim nihil cernunt, noctu exactè cernunt: habẽt enim uidendi uirtutem tenuissimã, maximeq́ perspicuam: quæ cùm noctu modicè crassescat, suscipiendo obiectui idonea fit: interdiu autem, atq; in claro lumine uehementer attenuata resoluitur atque dispergitur: unde & leones, qui eiusmodi ferè sunt, per solem ingredi nequeunt. Et ignem interdiu cernentes fugiũt. Est & eorum uidere pupulam uehemẽter splendidam, habentq́ humida oculorum maximè perspicua.

XXI

Cur repentinum uehemensq́ gaudium nonnunquam exanimat? Quia uitalis uirtus, & insitus calor, cùm immodicè extrinsecus fertur, egeritur atq; resoluitur, unde & sudant, & rubent, quoniã sanguis adest. Insitus enim calor, atq; ipse ignis tum caliditate, tum quòd loco suo demigrat, sursum uersus mouetur. Rursum uerò pabuli appetitu deorsum: utrolibet autem horum motuum pereunte, ipse cor rumpitur.

XXII

Cur dolentes, & amantes, & irascentes suspirant admodum, & frequenter? Quoniam dolentium anima ad ipsam doloris causam conuersa est, cupientiũ ad id quod cupiunt, irascentium ad id quod iram ijs concitat. Igitur intẽta anima ad id quod mouet, negligit, & quodammodo obliuiscitur, motiuã pectoris musculis uirtutẽ præbere. Cor itaque ipsum, neq; pectoris dilatatione aerem accipiens, ideoq́ neq; per flatum atq; refrigeratum, neq; item contractione excernens singultifica excrementa, quæ de sanguinis exustione gignũtur, dum suffocationem metuit, animam cogit, atq; admonet, ut quàm plurimùm musculis motum præbeat, maioremq́ inspirationem atq; expirationem efficiat, ut maiorẽ quoq; uim frigidi aeris accipiat, maioremq́ uim excrementorũ effutiat, ut quod exiguæ crebræq́ respirationes facturæ fuerant, idem maior una efficiat. Vnde & Græcũ nomen suspirio ex angustia pectoris prisci dederunt. Suspirant autem diutius, & frequenter, quoniam in id semper quo mouetur, conuersa est. Natura autem cogit eam, ut aliquãdo plus motiuæ uirtutis musculis pectoris per cor immittat: q̃d autem in pectore respiratio, idem in corpore perspiratio est, quæ per arterias fit. Similis autem est inspirationi dilatatio. Expirationi autem cõtractio: sub pulsus uerò nomine dilatatio contractioq́ comprenditur.

XXIII

Cur isicium difficile concoquitur? Quoniam leuitate sua humido pabulo intra aluũ innatat, idq́ per mediam, neq; sese ad eius corpus applicat, qua applicatione concoctio fit. Tum circa gulam redundat, cuius officium appetitus est, non coctio: extra uerò corpus, si in aquã indatur, innatat: neq; demergitur: quia dum carnes interuntur, leuem cõcipit spiritum, corpus in altum expuit, humidisq́ innare cogit, hinc & lentus est, quoniam spiritus est particeps.

XXIIII

Cur antequàm balneum ingrediamur, calidum mingimus, cùm diutius in balneo supersedimus, frigidum? Fit hoc: nimirum quasi ad alterius cuiuspiam comparationem. Emissa enim urina tepidæ qualitatis est, ac modicè calida. Extra igĩt balneum, quoniam frigidum est corpus nostrũ, quę urina emissa est, uelut ad corporis comparationem, calida est. In calido autem, quoniam multo magis corpus q̃ urina calefit, frigida urina uidetur, quamuis aliquo modo calida sit, uerumq́ id esse, uel ex eo apparet. Ei enim qui balneum ingreditur, ut calfiat, si calidum soliũ ingreditur, quę calida est aqua, admodũ feruida uidetur: si aũt iam excalfactus ingrediatur, non itidem ei feruida uidetur.

XXV

Cur loca maritima fodientes, dulcem aquam inuenimus? Nimirum quoniam in mari, quæ tenuior sit aqua, dulcis est, quæ crassior salsa, tenuis igitur aqua per terræ meatus influens, in ipsa occulitur terra, quam deinde fodientes inuenimus.

Dulcis

Dulcis est autem, quoniam per brumam in aera attollitur. Crassa uerò aqua exiccata emundataq; fit sal. At in littoribus, quæ meatus laxioreis habeant, salsa inuenitur aqua. Excolatur enim eò etiam crassior maris aqua. XXVI

Cur putealis aqua per brumam calida, per æstatem frigida est? Quoniã quidq; semper contrarium ut inimicum fugit. Frigidum uerò, & contrariũ calido esse, & ipsum eorrumpere manifestò apparet. Igitur quoniam calor per æstatem aera occuparit, fugit frigus in intimam terram, atq; ob id aquam frigefacit. Per brumã uerò, quoniam frigus in aere plus pollet, rursus calor in intimum defugit, aquamq; excalfacit. Contraria enim eodem in loco ac tẽpore simul manere, contra naturæ legem est. XXVII

Cur breui statura homines proceris ut plurimùm sunt prudentiores? Quoniã constipata atq; cõpacta illis est anima in uniuerso corpore. Proceris uerò, in longitudinẽ distenta resoluitur: quapropter Homerus Vlyssem breuem ac prudentem, Aiacem uerò procerũ ac stolidiorem describit. XXVIII

Cur minus prudentes, cũ ingrediuntur, sese ueluti suspendunt? Quia ut inualidus gubernator haud in rectũ nauim agit, ita marcidior anima corpus. XXIX

Cur stolidorum ꝙ plurimi, prudentes gignunt liberos, ac robustos? Quia stolidiores in coitu uoluptati magnopere succũbentes, animam habent corpori magnopere immersam. Quo efficitur, ut eorũ semen quàmplurimæ uirtutis, tum rationalis, tum naturalis particeps, prudentiores, qui nascantur, efficiat. Prudentioribus autem, atq; ijs præsertim, qui sint eruditi, secus omnino accidit. Prudentiæ enim uis aliquid eorum semper, uel in re ipsa uenerea reputans quę sint extrinsecus necessaria, ideoq; suspensior, efficit ut quod semen defluit, quàm plurima careat naturali uirtute. Hinc soluendum, cur stolidi atq; ineruditi liberos gignant corpore robustos, eruditi contrà imbecillos. XXX

Cur ferarum stercus haud ita malè olet? Quia sicciori, minimeq; superuacaneo utuntur nutrimento, maximeq; exercentur: quin & dorcadum, & aliorum quorundam animalium stercus, uelut aromatum quodammodo imitatur odorem. Hominis igitur stercus pessimè omnium olet, quòd ij & uario & humido uescuntur nutrimento. Idq; etiam supra satiem, & intempestiuè, & cùm minimè indigẽt, tum minus exercentur, minusq; ꝙ cætera animantia caloris habent: quare cùm neq; planè concoquatur, neq; ob copiam perfletur, sed ueluti commarceat, mali est odoris. XXXI

Cur sinapi, cæteraq; id genus acria cuti imposita ulcerant, deglutita uerò, aluũ iam non ulcerant? Quia prius demutanť ea, & concoquuntur, quàm agant. Præterea resoluitur acredo nimia corporis humiditate. Item cùm supra cutẽ ponuntur, temporis ad agendum plus habent, quoniam ea conspissatior est. Estq; præterea imbecilla. At quod intimum est, & laxioreis meatus habeat, & ualidius est. XXXII

Cur qui dolent, quiq; gaudent ridentes lacrymant? Qui quidem dolent, meatuum qui sunt in oculis, spissitudine eorũ exprimunt humiditatẽ: qui aũt gaudẽt, raritate meatuũ humidum effundũt. Quibusdam uerò in oculis, ijs qui angustioreis meatus habent, in neutro lacryma exprimitur. XXXIII

Cur hordacea farina, cùm sit frigida, resoluit pituitates? Siquidem omne frigidum condensat, ac resolutionem impedit. Equidem puto, non quia refrigeret, ideo resoluere, sed quia eijciat, uim eijciendi, atque humores diuidendi possidet. Sunt que plurimæ eiusmodi species sibijpsis contraria agentes, non illæ quidem prima ratione, & sese ipsis, ac præcipuè, sed secunda, & ex accidenti: ut apium,

quod quidem est calidum, febrim diminuit. Non quà id quidem calidum est: similе enim similia auget, sed quà ex uenis eijcit morbiferos humores, uimćp prouocandæ urinæ. Itemćp iris & hyssopus lateris morbo, quæ pleuritis dicitur, conferunt: quamuis enim calida sint, tamen eos humores incidūt, qui pituitatem intra eam membranulam gignunt, qua costæ subcinguntur. Et aqua calida circumfusa rigorem soluit, qui tetanus dicitur, quićp ex lentis frigidisćp humoribus generatur. Soluit autem non propriè, sed ex accidēti per medium aliquod, hoc est, per insidentem caliditatem. Si igitur sua sponte nullius medij interuentu agant, propriè dicuntur, primaćp ratione agere: sin medij agant interuentu, non autem sese ipsis, ex accidenti tum agere, perćp secundam rationē dicuntur. XXXIIII

Cur mingentibus accidit, ut & flatum edant? Quoniam cùm uesica urinæ plena est, turget, premitćp & coarctat directū intestinum. Dum itaćp exinanitur, incluso intestinis spiritui, exeundi occasionē præbet, quidā uerò consensum quendam harū inter se particularū esse ad deiectionē arbitrantur. XXXV

Cur qui oscitantem uideant, & ipsi oscitant? Quia natura animantium, maximè que ratione carentium, similitudinum quendam sensum, item que affectuum habet. Atque ita fit, ut meiente asello, cæteri item meiant, cùm sint urina repleti. XXXVI

Cur lippus sanum lippitudine afficit: sanus uerò lippum haudquaquam sanitate afficit? Quia oculi humecti sunt, & molles, atćp affectibus expositi. Tū quia sanitas, ex habitudine modica, uitium ex immodica accidit. Quod igitur modicū est, facilius ab immodico mutatur, ac uertitur, quàm contrà. Ergo & lippitudo, quæ immodica quædam habitudo est, facilè sanitatem, utpote modicam, demutat. Fit aūt mutatio naturali corporū inter se consensu. XXXVII

Cur numisma, & pomum in aqua maiora quàm sint, uideri solent? Quia affusa ijs aqua, concolor fit, aspectumćp decipit, quasi maiora sint. Tali enim ratione & sol & luna, & quæ erraticæ stellæ dicunt, cùm iuxta ortus aut occasus limitē spectantur, ampliori corpore uidentur: Sua enim qualitate circumfusum sibi aerem afficiunt. XXXVIII

Cur triangula procul cernentibus, rotūda putantur? Quia cùm aspectus procul angulos uidere nequeat, utpote acutos, eos ignorat, quibus ob aspectus deceptionem subductis, rotunda putantur. Idem in remo accidit, qui sub aqua perfractus apparet. XXXIX

Cur ligno procul uapulante, ictum continuò uidemus, sonum serius exaudimus, quamuis unà cum ictu & sonus fiat? Quoniam uisum subtiliorem auditu, acutioremćp habemus. Ictum igitur uisus, utpote acutior, anticipat: auditus autem ut qui crassior est, sonum tardius consequitur. Hac ipsa ratiōe soluendū est, quod in nubium inter se cōflictu brumæ tempore, ubi ictus oritur eius, quem tonitruū dicimus, eiusćp ignitio, quam fulgetrā uocamus, ut in ijs quæ pyrecbola, hoc est, igniuoma dicuntur, prius fulgetram cernimus, atćp ita postmodū tonitrus exaudimus, licet conflictu ipso prior tonitrus, posterior fulgetra, aut unà saltem ambo oriantur. Et hic igitur uisus, utpote subtilior, auditum præuertitur, atćp ita fulgetram prius uidemus. Tum & auditus tonitrū sentit, ut qui crassior, atćp ad consequendum tardior est. XL

Cur fit, ut cùm nuda facie, reliquo amicto corpore simus, in maximo tamen frigore reliquū quidem corporis rigeamus, faciem minimè? Consuetudine: assueuit enim facies aeri tolerando, maximè uerò nos cōsuetudo aduersus omneis affectus communit. XLI

Cur

Cur flaua bilis, quæ per uniuersum uitæ tempus ea tunica, quæ bilis uesica dicitur, continetur, cuiusq; corpus maximè affectibus expositum est, minimè ipsam corrodit: at si uel ad exiguū temporis in dentem, cuius est corpus ad patiendū minimè aptum, ingruerit, statim eum exesum reddit? Quoniam ita est à natura institutum, ut eo tantùm in corpore inhabitet, ideoq; minimè ipsum lædit. Magnum enim remedium contra dolorē naturæ nomen est. Milleq; alia possim tibi exēpla afferre. Decem in matrice menses infans permanet, nullū ponderis sensum prægnanti præbens. Spiritus autem leuis in eam incidens, dolorem continuò acutū citat, qui & tensionem, & intolerabile efficit pondus. Aspera arteria unius est spiritus receptaculum. In eam si mica, aut potiuncula deerret, suffocationem, aut uehementem efficit tussim. Id nisi natura ipsa præfinisset, haudquaquam fieri uel ad minimùm posset. XLII

Cur nonnulli cùm balneum sitientes intrant, absq; siti exeunt: nonnullis uerò contrà accidit? Sicciores quidem balneo uuescunt, statimq; sedant: sitis enim siccitate prouenit, præsertim si non penitus à siccitate resoluantur. At qui uuidiores sunt, minimeq; sitibundi, si diutius immorentur, sub calido præsertim aere, atque intra aridam contignationem, resoluta per sudores humiditate, sitibundi efficiuntur. XLIII

Cur radicula comesa, alij fœtidū eructant, alij minimè? Quorū quidem aluus ac stomachus superuacaneis malisq; humoribus, ijsq; ad pituitatem uergētibus, minimè exuberat, eorum purus est ructus: at quibus exuberat, fœtidus. Radicula enim calida est, humorumq; crassitudinē incidit, atq; attenuat. Ex humoribus autem spiritus excitat, eosq; per ructū effutit. Sic & cœnū quiescens, nihil olet, motum uerò, & conturbatum, grauem halitum efflat. Qui uerò radiculam ipsam grauis naturæ, ac fœtidæ qualitatis esse autumant, quoniam ea cùm extrà corpus sit, diutiusq; ferueat, grauiter oleat, proculdubio falluntur: omnes enim qui ea uescerentur, grauem ructū edere oporteret. XLIIII

Cur in maximis rigoribus digiti ac summa corporis nigrescunt & decidunt? Quoniam extremū frigus abigit, atq; retrudit insitum calorem sub intimum corpus, atq; ita summa corporis liuescunt quidē primò, tum nigrescunt, & quodammodo cadauerantur. Decidunt autem, quoniam natura reliquo intenta corpori agglutinat sibi quod sanum inest, quod uerò iam perijt, dimittit à sese, atq; extrudit. Summa autem præcipuè afficiuntur, quòd neq; admodum carnosa & minus calida sunt. Nam & stirpium eæ præcipuè foliorum defluuium bruma patiuntur, quæ minus calida natura sunt, atq; ob id imbecilliores atq; rariores. Qui uerò dicunt, statim à principio insitū calorem, à frigore, quasi ab aduersario fugientem, in intimū corpus peruadere, tum sese colligentem, & quasi instaurantem, ceu resumptis uiribus, in eas rursus particulas, magna repentè copia, auxilio accurrere, atq; ita, uel quia repentè, uel quia maxima caloris ui eōdē remigrarit, summa corporis exurere, quia in ijs residens magis congregetur, ij proculdubio falsum autumant. XLV

Cur qui summa corporis rigentia, igni admouent ut calfaciant, uehemēter dolent? Repentina uidelicet qualitatis mutatione. Plurimum enim frigus, in plurimum calorem demutant: quicquid enim immodicè repenteq; fit, mala uidelicet habitudine, id naturæ cruciatum affert: quicquid autem bona habitudine, & modo, & secundum naturā repentè immutatur, id naturā magnopere delectat: consistit autem maximè in habitudinis modo humanū corpus, multoq; magis quàm cæterorum animantium. XLVI

Cur

Cur qui piper aut magnum panem comederunt, singultiunt? Est uerò proportio, & cum ijs quæ extrinsecus aut ingrauant, aut dolorem incutiunt. Piper enim, flauæq; bilis proportionem cum spinis habent: pituita autem, & panis, cum grauissimo lapide. Qui aluũ minimè excrementosam, sensibilem, calidamq; sunt nacti, ij ocyssimè piperis acrimonia mordicantur, stomachũ excitant, ad id quo dolent, excernendum ac persequendum, atq; ita quem singultum dicimus effutiũt: qui uerò frigidiorem nacti sunt stomachũ, maioremq; in eo pituitatis uim habẽt, minusq; sentiunt, ij tardius singultiunt. Idemq; ijs accidit, qui magnũ repentè panem deuorarint. Panis enim copia ac magnitudine degrauantur. Neq; enim suas parteis cessare natura patitur, ubi quidquã absit, quod se lædat. Piper igitur qualitate acri id efficit secundum proportionẽ pungentis intrinsecus bilis. Panis autem quantitate ponderis, uelut & pituitæ copia, intrinsecus degrauans, singultũ efficit. XLVII

Cur qui in unguibus affectus existunt, uehementer cruciant? Quoniam nerui qui per digitos tenduntur, peculiaribus excrementis, ungues gignunt: quemadmodum & dentes in gingiuis fiunt. Cùm itaque sensibilis neruorum uirtus in extrema progreditur, inq; ijs collecta, ueluti in conuallem profluens aqua congregatur, atq; etiam copiosior existit, proculdubio quò magis affectum sentit, magis etiam cruciatur. XLVIII

Cur deuorato repentè magno pane, singultientibus, retentio spiritus, singultũ resoluit? Quoniã stomachus adiacet asperæ arteriæ. Ea uerò stomachũ premens, atq; in angustũ adurgens, id agit, ut & qui in eo cibus constipatus sit, exprimatur in uentrem, atq; ita exoneratus, singultum sistat. XLIX

Cur deuorato pane singultiẽtes, ubi quid triste audiunt, nõ singultiunt? Quoniam in id animam intendunt, quod tristitiam afferat: quo efficitur, ut mouendo pectori, minus sit intenta. Rursum igitur, cùm non erumpat spiritus, uerũ copiosior cogat, singultũ sistit, ut & antè didicimus. L

Cur imagines propè quidem, planos colores, procul autem stantibus, partim concauos, partim deuexos ostendunt? Quoniam uidendi uis in longo interuallo extenditur atq; resoluitur: quò fit, ut intima colorũ exactè planeq; non cernat: sed candidos quidem colores deuexos, nigros autem concauos uideat. Candidũ enim, cùm sese splendido admouit, extrinsecus splendescit. Nigrum uerò utpote tenebrosum, intrinsecus. Artium uerò aliæ materiã transformant: ut cùm statuarius æneum equũ, aut bouem, aut aliud eiusmodi animal fundens, aut cudens hominem fingit, aut aliud quippiam, mutata scilicet de specie in speciẽ materia æris: Aliæ additione agũt, ut ceræ, aut luti fictor: aliæ demptione, ut qui sculpẽdo animal fabricantur: aliæ coagmentatione, & insertione, & glutinatione, ut in domo, ut in nauigio ædificando, in tela, in fabrili opere: aliæ habitudinis alteratiõe fiunt, & per profundum quodammodo: quemadmodũ natura è semine animãtia procreat: aliæ habitudinis simul alteratione & adiectione corporis, quemadmodum natura particulas enutriendo auget: aliæ uerò mixtione colorum, & corporum adiectione, ut pictura. LI

Cur si frigida aqua neruis inimica, calida amica non est, imò uerò & ipsa inimica? Si enim tale quippiam noxium, contrariũ porrò utile est. Contraria enim in idipsum eodem modo agere nequeunt. Prima igitur ratione, ac per se calidũ, qua est calidũ, infestum neruis simpliciter non est, sed qua calidum & humidũ est: qui autem neruos habent læsos, eorum nerui, quia plurimùm sensus habent, multæ intensionis, multæ que adstrictionis indigent. Sunt enim suapte natura sicci.

Humiditas

Humiditas autem, utpote contraria, emollit, remittitq́ ipsos, ac putrefacit. Calidũ uerò ipsum suapte natura minimè noxium esse patet. Calidi enim olei utilis haustus, quia astrictionis uim continet. LII

Cur, si poma nocent, quoniam frigida sunt, atq; humida, aqua tamen quæ eiusdem sit habitudinis, minimè nocet? Quia subtilior est aqua pomis, citius'que excernitur: quo fit, ut non adeò lædat: imò uerò, corporis particulas modicè intendit. LIII

Cur quæ difficilem habent concoctionẽ, crassoq́ sunt humore, multo facilius concoquuntur, ut bubulæ carnes, quàm quæ & faciliori sunt coctione, & minus crasso humore, ut saxatiles pisces? Quidam id consuetudini tribuunt: nõnulli habitum quendam naturalem atq; arcanum, neq; explicabilem in causa esse putant. Quidam uerò immodica alui caliditate, quæ cõcoctibiliora sint, q̃ par est, utpote mutabiliora, summa incendij ui concremari dicunt, atq; corrumpi. Quæ autem concoctioni minimè idonea sint, utpote difficiliora mutatu, cùm non admodum mutentur, concoqui tantũ. Sic enim & paleæ, ut quæ suscipiẽdis affectibus aptiores sunt, plurimo igni in cinerem abeunt. At quernis lignis non item accidit, ut quæ rite comburantur. LIIII

Cur dolentium superficies pallescit? Quia natura (ut diximus) ad intimũ corpus unà cum sanguine penetrat. Sanguis autem is est, qui ipsam calfacere superficiem, ac rarefacere sit solitus. LV

Cur in Aegypto, quæ calidissima est regio, frigidũ uinũ gignitur? Eadẽ ratiõe. Rursus enim ad uitiũ radices defugit frigus, easq; frigefacit: sunt enim uites multo q̃ cæteræ stirpes suscipiendis affectibus aptiores. LVI

Cur calida aqua puteo indita, frigidissimã reddit aquam? Quoniã quod in puteo frigus est, calidæ repugnat: cumq; eam frigoris abundantia superet, calorẽ ipsum omni copia persequitur. Atq; ita multa cũ frigiditate percalfacientẽ aquam influit, eamq; hoc pacto admodum refrigerat. LVII

Cur ubi exiguũ animal in oculos inuolat, statim altero clauso oculo extrudit? Quia uidendi spiritus iam per occlusum oculum exire non potest, ut iam didicimus, sed collectus in sese, magnaq; in apertum oculum copia intendens, implet ipsum, & tumefacit, & quasi extrinsecus promit, atque ita pellitur extruditur'que insectum. LVIII

Cur colaphis icti ignẽ cernunt? Quia uidendi spiritus ictu attenuatus magnopere ignescit, atq; in aera egressus talis cernitur, qualis iam euasit. Idem euenit, cũ duos simul lapides, aut cùm ferrũ ferro atteras. Interceptus enim aer magnopere attenuatur, atq; ignis fit. Idem quoq; in nubibus accidit. LIX

Cur non omnium attritu lapidum ignis excuditur? Quia pleriq; cedentes nimium sunt, nimiũq; leues, & laxis meatibus. Neq; enim pariter percussus aer attenuatur: quippe qui neq; uehementer ob leuitatem percutitur, & fugit, receditq; intra meatus. Nõ ergo pariter totus percutitur atq; ignescit. Idem & lignorũ euenit attritu. At uerò à sole atq; aqua ignis creatur: quoniam infracti ad uitrum solis radij uelut etiam in speculis euenit, magis ignescunt, rursum'que ad supera reflectuntur. LX

Cur prurientes seruida gaudent? Quoniam pituita, cuius crassitudine ac frigiditate pruritus oritur, cutis sensum obtundit. LXI

Cur ijdem balneis gaudent? Quia calor pituitam fundit, eam'que ungues resoluunt. LXII

Cur magis humeri pruriunt? Quoniam anticis partibus frigidiores sunt, ideoq;

ideoq; plus habent pituitæ: quo fit, ut senes qui frigidiores sunt, pruritu magis afficiantur. LXIII
Cur facilior scalarum descensus, quàm ascensus est? Quoniam in descẽsu, corporis pondus deorsum uersus suapte ui fertur, & quodammodo descendentem adiuuat: in ascensu uerò laborat uis, corporis pondus sursum uersus attollẽs. Sic enim & lapis facilius deorsum quàm sursum fertur. Quod enim graue est, deorsum fertur. LXIIII
Cur infantes, ut primùm eduntur, flent? Quia sensus eorum atq; natura ueluti peregrinatur. Nam è calido molliq; ipsius matricis corpore in aera frigidũ exeũt. Fortasse tamen & à lumine exterrentur. Non (ut quidam aiunt) quòd anima coelestium regionum extorris, terrenum corpus inhabitet, atque ideo flere infantes cogantur. LXV
Cur apes, & formicæ, & muscæ, omniáq; insecta oleo pereũt? Quia respiracula angusta habent. Oleum uerò utpote lentũ, eorum respiracula obstruit, atq; ob id pereunt. Idem & serpentib. ex ijs cõtingit, quæ mali odoris sunt. LXVI
Cur flantes calida refrigeramus, frigida calfacimus? Quoniam respiratio calida fit, exiens autem spiritus eorum qualitatem resoluit: calida uerò refrigeramus, quòd eorũ calidam qualitatẽ mouemus ac resoluimus. LXVII
Cur, quæ carnes noctu sub plenilunio fuerint, putrescunt? Quoniam tunc aer calidus ab eo atq; humidus fit, quæ habitudo ad putrefaciendũ maximè facit, unde efficitur, ut si modicus sit calor, atq; humor, concoctio fiat: si immodicus, extinctio: si calor præualuerit, exustio. Luna quoq; quatuor nacta habitus uidetur: media enim humida & calida quodammodo est: plena calida quodammodo, & sicca: quo tempore desinit, sicca & frigida. Cùm luminis omnino est expers, frigida est, & sicca: est enim & solis expers radiorum qui tunc calidi sunt. LXVIII
Cur dolore affecti pallent? Quia rursum natura eius, quod sese angit reminiscens, paulatim ad intima defugit, unà cum sanguine eo, qui cutem depingat: minus tamen in ijs, q̃ in metuentibus euenit. LXIX
Cur gaudentes rubent? Quia natura spõte sua delectanti sese occurrit, qui extrinsecus sit, ut nos amico liberisq; solemus. Eam uerò & sanguis affectaẽ: is qui (ut suprà diximus) cutẽ suo colore roseã reddit. Pallor aũt à cõtrario accidit. LXX
Cur in sopore nocturno, cùm subitò oculos aperimus, lucem uidemus? Quia uidendi spiritus collectus inter dormiendũ, atq; adauctus, repentinus plurimusq; per tenebras erumpit: cumq; ipse sit lucidus, instar luminis cernit. LXXI
Cur uerentes oculos deijciunt? Quia animi speculum sunt oculi. Nam & animi affectus per oculos cernimus, ut dolorem, iram, pudorem. Quoniam uerò nõ sustinet animus contra id, quod sit honore dignum, intueri conscientia quadam, ideo aliquandiu oculorum musculos demitti cogit, id'que uelut sese operiens efficit. LXXII
Cur auris omne humidum tolerat, excepta aqua? Quoniam cùm frigida sit, ad audiendi neruũ continuò fertur. Frigidũ uerò omne neruis infensum. LXXIII
Cur anteq; uehemens excitetur uentus, quædam ueluti stellæ excurrẽtes eum præmonstrant, aut quasi fulgetræ, maximeq; per sudum? Nimirum quia cœperat quidem prius moueri: nobis autem, qui & crassa, & duri sensus corpora nacti sumus, nondũ manifestus apparet. Supernum igitur aera, utpote magis tenuem, magisq; ætherium perflans, in ignem conuertit, atq; ita eius parteis scintillanteis uidemus. uehementior autem deinceps uirtus crassiorem hũc aera, qui sit circa terram, mouet, atq; ita sentitur. LXXIIII
Cur

Cur qui uentus angusta loca inflat uehementior est,quàm qui laxa? Quia colligens sese unum in locum intenditur in seipso,fitq; maior,increscitq;,& uehementior euadit.In locis autem latioribus explicatur atq; dispergit,fitq; languidior, imbecilliorq; : hoc idem in calore accidit, in qualitatibus & in aquis. LXXV

Cur aliqui longinqua,quamlibet magna minimè uidentes : propinqua tamē, quamlibet minutissima cernunt,quos & myopas, hoc est, luscinos uocant, quia conniuentes uideant? Equidem arbitror,uidendi spiritum tenuem his esse,ac purum: qui cùm procul abeat, resoluatur, neq; obiecta attingere possit: uix autem propinqua cernit propter tenuitatem ac puritatem.Sunt & qui minutissima procul cernunt,ut senes quidam.Hi igitur contrà, qui uidendi spiritum crassum,eundemq; multum nacti sunt,necesse habent, ut is per longiusculam quodammodo uiam moueatur, eoq; pacto attenuetur , atq; ad uisibilia suscipienda idoneus fiat. Sic ergo duo inter se opposita soluuntur. LXXVI

Cur præter omnia animantia,soli canes post coitum uinciuntur? Quia angustos habet meatus collum matricis:coles autem in re uenerea inflatur,neq; statim exit.Tum quia semen glutinosum est: utraq; enim ijs,nimia siccitate accidūt.Siccum enim cogit,coartatq; particulas,atq; humida condensat. LXXVII

Cur soli canes per æstatem rabie laborant? Propter siccæ habitudinis præceptionem.natura enim sicci sunt,magis in æstibus : Excalfactæ igitur eorum humiditates atq; exiccatę inflammantur,tum uniuersa eorum habitudo,eoq; pacto insaniūt uelut phrenetici: unde & eorum saliua ueneni est instar,atq; siccissima. Inflammari autē constat,uel frequenti anhelitu,uel igneis oculis,uel oris hiatu,quē ad protrahendum aera apertum semper habent, uel quòd eorum cauda ob siccitatem incuruat atq; macrescit,rabidi uerò fiunt præcipuē qui siccissimi sunt. Sunt & qui caniculæ sidus influxu quodam suo rabiem ijs afferre dicant. LXXVIII

Cur qui repentē atq; inuiti execantur,minus cruciantur,q̃ qui per electionem execantur? Quoniam qui deimprouiso,ij aliò conuersum habent animum, sensusq; omnes inæqualiter suscipientem.At qui per electionem,ij cùm sciant, quid passuri sint,animū semper in ipsum,quod inciditur corpus,intentū habent: quare cùm sensum æqualiter suscipiant,magis in ipsa sectione cruciantur.Solutio quæstionis à consensu qua magis. LXXIX

Cur qui onera baiulant,cantantes ambulant,eodemq;,qui trahunt? Quia modulatione rationalis anima oblectatur: quo fit, ut in eam conuersa, minus ipsum sensum suscipiat: unde efficitur,ut non tantopere onus ipsum sentiat. Hac ratiōe solue,cur in funeribus tibiæ ac tympana adhibentur,cur ad dolenteis, aut lugenteis,aut ægrotanteis mos obtinuit,ut hominum conueniat multitudo,diuersosq; inferant sermones: uergens enim ad uerba animus calamitates minus sentit,quapropter & scenica oblectamēta, uariaq; eius genera ab antiquis excogitata sunt, ut animi distraherentur. LXXX

Cur Aethiopes febricitantes ut plurimùm extinguuntur, & lippientes ulcerantur? Calidissimi sunt,atq; siccissimi, & quasi elementorum quædam ijs resolutio accidit,& quod humidi exiguū ijs inest, consumptum atq; corruptū efficit, ut & cætera elementa resoluantur.Fugit enim calor cibi penuria. Exurgit frigus caloris absentia.Regnat & siccitas humiditaris interitu. Atq; ob idipsum cadauera frigida siccaq; sunt:unde & diuinus Homerus haud ignarus duo quidem elementa effugere, utpote tenuia & leuissima, duo uerò in extinctis corporibus permanere ait:

Sed uos ó cuncti tellus fiatis,& unda.

Siccitatem ille nimirum, ac frigiditatem intelligit. Vlcerantur autem in lippitudinibus eorũ oculi, quoniã sanguis ex inflammatione fit biliosus, multaq; acredine oculos per fluctum corrodit. LXXXI

Cur in conuiuijs contra rationẽ poculis utantur. Incipientes enim exiguis, expleti magnis poculis bibunt. Videtur id proculdubio ridiculum, sed neq; præter rationem tamen fit. Vt enim frequentius ad mensam possint perpetuoq; bibere, incipiunt quidem à paruis poculis, desinunt autem in maioribus. Parua enim pocula non tam queunt exatiare, ꝙ abundantior potus. Si igitur à maioribus incipiant, frequenter id facere, ut in ijs delicijs assolet, non possunt. Natura præterea ipsa immensis illis capacissimisq; poculis, ueluti re quapiam peregrina turbatur, seq; ab ijs auertit. Paruis autẽ paulatim assuescens, copiam quoq; ipsam postmodum feret. LXXXII

Cur, qui aqua intercute laborant, cùm pleni aqua sint, sitiunt semper? Quoniã & ipsum eis humidũ, salsum fit, quippe quod minimè permeet, sed putrescat, atq; os alui exsiccet. Quin & febriculas tenues habent. Præter hæc autẽ, quanto uenter tumidior fit, tanto reliquum corpus, cùm minimè sua ratiõe nutriatur, siccius euadit, unde etiam macrescit. Plurimum enim nutrimentũ in aquam abit, ipsumq; adauget morbum. LXXXIII

Cur in conuiuijs priusquàm cibum capiamus, ac repleamur, angustè accumbimus: post repletionem uerò, atq; ante cõuiuij finem laxamur, neq; iam urgemur? Quoniam cùm à principio uehementem ciborum appetitum accumbentes habeant, in ea quæ intus, hoc est, in mensa sunt, cõcurrunt simul uniuersi, atq; repentè: post cibi uerò satietatem, alius deorsum uergit, alius in obliquũ, alius item modo quouis alio sedet, neq; supra modũ in ea quæ intus sunt, uergunt: atq; hoc pacto, ubi expleti cibo sumus, relaxamur. Præter hoc autem & quia omnes à principio, cùm comedunt, in pectus atq; in latitudinẽ corporis cubant, euenit, ut angustè accumbamus. LXXXIIII

Cur quocunq; loco pilos habemus, cani gignuntur præterꝗ in axillis? Quia is locus calidus est, arterijs enim scatet, & uenis. Tum rarus, atq; ob id pituitatis excrementa perpetuò excernens: hinc fit, ut perpetuò sudet. LXXXV

Cur si pituita frigida est, & crassa, & lẽta, similiterq; nigra bilis, frigida & crassa, sed multò ꝙ pituita minor, quartana tamen diuturnior est, ꝙ cotidiana? Quia pituita tametsi frigida, copiosior est, humida tamen est: humidum uerò facilimè alteratur atq; immutatur. Nigra uerò bilis, frigida & sicca, quò efficitur, ut difficilimè alteretur aut immutetur. Decipiũt itaq; ipsa similitudine frigiditatis & bilis redundantia, reliquam uerò cõtrariam qualitatem occultant. Præter hæc pituita magis naturæ consentanea est, ꝙ nigra. Vnde & cùm quis sanus fame extinguit, natura pituitam ipsam in nutrimẽtum uertit. In febri igitur quotidiana, quicquid utilis pituitæ offendit, id omne in nutrimentum consumit. Quod autẽ inutile est, putrescens febrim accendit. LXXXVI

Quare cùm quatuor sint humores, qui interdũ putrescunt, tres tantùm febres, non autem quatuor existunt? Quia sanguis secundum naturam est, & nutrimentum corporis. Is exuberans repletionem tantùm facit: corruptus autem, nõ iam sanguis remanet. Mutaŕ enim excalfactus in flauam bilem. Reliqui igitur humores exundantes quidem morbos pariunt, maximeq; circa cutem, ut serpentia ulcera, & cancros, duplexq; genus uitiliginis, alphos uidelicet, & leucas: putrefacti autem, febres. LXXXVII

Cur si in duobus aduersis parietibus geminæ sint è regiõe fenestræ, quas uehementior

mentior perflet uentus, altera tantùm clausa, iam per alteram nõ intrat uehemẽs ille, & plurimus uẽtus, qui spiret, uelut utraq; aperta accidebat? Quia aer qui mouetur, hoc est uentus, corpus est: altera igit̃ clausa, qui per alteram intrarat aer, locum domus replet. Cumq; corpus sit, non iam reliquum aera, qui corpus quoq; sit, ingredi sinit. At si fenestra reseretur, qui locum occuparat, exitum nactus, locũ ingrediendi & alteri dat: idemq; rursus per obiectam fenestram erumpens, alium altera ingredi sinit. Idq; continenter fit: clausa uerò aduersa fenestra, non iam id amplius accidit. LXXXVIII

Cur amantium extremæ partes, modò frigidæ sunt, modò calidæ? Quoniam ubi dolore affecti sunt erga amicam, eaq; se desperant potituros, insitus calor unà cum natura in intima penetrat: quo fit, ut extremę partes frigescant, obq; idipsum & pallent, & tristes euadunt. Cõtrà uerò cùm aut bona spe ab amica sunt affecti, aut cùm uehementer irascuntur, tum innatus calor ad cutem uergit unà cum natura, fiuntq; calidiores & rubicundiores. Obq; hanc ipsam causam pictores amorem nunc tristem pingunt & quiescentem, nunc uolantem & ridentem. Puerum uerò mutabilẽ: quia cupido uehemens quidem est, non tñ diuturna & perpetua. Dispositio enim perpetua est, ut in legitimis amicis, aut in patre erga filiũ, aut in uxore erga uirum: amor autem non perpetuus est, ut plurimùm enim circa ignotos accidit. Dispositio quoq; modica stabilisq; est: amor autem uehemens, & insanienti similis. Facem uerò habere fingunt, atq; esse pinnatum: quia amantiũ animi suspensi tollũtur, suntq; mutabiles, ceu uolucres. Tum cordi insitus calor semper ijs exardescit, incessabili uidelicet uehementiq; cura erga id, quod cupiunt. Tenet autem dextra gladium, sinistra autem pharetram, & quàm plurimas sagittas, quoniam à principio quidem ex uno oculorum radio amor oritur, unà enim & uidit & cupijt: ut uerò primũ cupijt, perpetuos emittit amãs radios in id quod à se cupitur. Is autem radius sagittæ similitudinem habet, quòd eum amans in corpus iaculatur. Sunt uerò intra pharetram sagittæ: quoniam occultos emittant radios, qui amant: ut autem uentus ignem, sic consuetudo amorem accendit. Non enim propriẽ ex ipsa amor oritur: si enim hoc esset, ꝓculdubio oporteret ex consuetudine semper amorẽ gigni. Amoris autẽ ortus repentinus est. Est uerò nudus, quia absq; medio desiderium id, manifestoq; euenit. Neq; enim per alterum quippiam amat quisquam, sed neq; clàm, neq; quam ignorat. Quapropter & statuarij honoris gratia nudos interdum deos, regesq; effingunt, ut qui indicare uelint, adapertum illud uirtutis eorum, ac mentis extra omne clancularium uitium existere. Nõ est autem unus amor, sed plures: seu quia diuersi rerum sunt amores: aliter enim atq; aliter amant, quemadmodum & diuinus Plato ait, amorem multorum capitũ belluam esse, quia sub multos (ut idem ait) amores idem cadit: matrem uerò habet Venerem, hoc est, cupiditatem: Veneris enim simulacro cupiditatem effingunt. Fertur item amor Erynnin furiam amasse, uidelicet quia multi inique amarunt, impijsq; sunt cupiditatibus affecti, quemadmodum & à me ipso in secundo Allegoriarum libro ostensum est, quem in confictas de dijs historias composui. LXXXIX

Cur in pestilentia alij pereunt, alij minimè? Hoc nimirum ex habitudinis conuenientia accidit. Nam si quis malis humoribus plenũ corpus sit nactus, ei profectò inspirans is aer, qui sit putredinis effector, & quod exiguũ utilis humoris insit, facilè corrumpit: quo fit, ut corrupto ijs humore uniuerso, & insanabiles affectus, & quàm plurimi exoriantur, eoq; pacto occidant: quòd si neq; multa quis habeat excremẽta, & bonis abũdet humoribus, is aut nihil, aut parum omnino à

pestilenti aere offenditur. Attrahi uerò ab ea quã diximus conuenientia, id quod agendi sit causa, uel externæ materies ostendunt: quercus enim haudquaquã affectibus idoneæ, neq; eiusmodi sunt, quæ facilè ignem comprehẽdant: multo autem magis idoneę arundines sunt, magisq; igni excipiẽdo expositæ, sed & stuppa multò ijs magis. At si quis madidam capiat stuppam, uiridesq; arundines, quercũ uerò aridissimã eligat, uel eam sulphure spargat, quod minimè idoneũ erat comprehendẽdis ignibus, id maximè idoneũ reddiderit, si igni admoueat. Hoc item exemplo, & quæstionẽ aliam soluere potes, qua ratione eueniat, ut lassitudo diurnam potius febrim gignat, quàm aut eam, quæ ex putredine fit, aut eam quæ habitualis dicitur. Dicimus enim euenire id ex dispositionis pręceptione. Habebat enim naturales spiritus, humoresq; minimè superuacuos. Solida uerò omnia siccissima sunt, & causa in ea incurrit. Et cur solis ardor alijs somnum excitat, alijs nõ item? Quoniam cui multa in capite pituita inerat, ea effusa caput humescit, atq; inde sopitur. Qui autem sicco sit capite, cùm magis id, magisq; exsiccetur, peruigilio afficitur. XC

Cur sol nigrum quidem hominem, linum uerò candidũ reddit, ceramq; emollit, limum durat? Propter dispositionem rursus patientis materiæ. Humores enim omnes excepta pituita, cùm sunt præter modũ excalfacti circa ipsam cutem nigri apparent: linum uerò aut nitro, aut salsugine infectum, cùm sol eius sordes absumat, albescit. Rursum uerò, cùm ex eadem cera humiditatem eliciat, quæ in eius intimo sit, euenit, ut emolliat. At uerò in limo, omnem sol humiditatẽ, quæ & plurima sit, & in ipsa superficie redundet, depascitur, atq; ita eum deficcat, durumq; efficit. Si ergo circa id quod patitur, & agens uertitur, magno nobis usui esse potest. Si enim pietate animũ armemus, corpus ciborum modestia exornemus: uitæ autẽ non pollidente, sed ijs contenta, quę sint uictui opportuna, nosmetipsos stabiliamus, tum omnes uitæ molestias, quoad fieri possit, euitabimus. Neq; nos agenti malo idoneos pręebimus, ut id quod patitur, agat quicquam, si quis uidelicet est aut dæmon, aut stella, aut alia quæpiam extrinsecus causa. XCI

Cur icterici difficilè deijciunt, & deiectio ijs alba est? Quia flaua bilis toto eorum corpore diffusa est, quod et oculi indicãt, & cutis color, neq; ad intestina iam confluit, ut prima naturæ lex exigit, atq; ita stercus non colorat: neq; sua acredine deiectiuam intestinorũ uirtutem irritat ad euacuandũ stercus: propterq; id ipsum medicina, quæ ut artes cæterę naturam imitatur, ubi in ægritudinis periculo corpus uersatur, ægrotanti uirtuti auxiliatrix adest. Nam quia stercus deijcitur, bile irritante, adq; eius expulsionẽ intestina prouocante & musculos, ipsum uerò stercus molle lubricumq; est, ob lentos illos humores, qui in intestinis sunt, eiq; adiacent: meritò etiam clyster pro bile mel habet, quod eijciendi uim habet: item nitrum, quod & uim habet eijciẽdi, & intestina ac musculos ad expulsionem citat: hydrelęum uerò, hoc est, oleum aqua dilutum, ad humectandum emolliendũq; stercus, quòd sit à febri desiccatum. Scire autem oportet, nunc sua sponte naturã ac sine medici ope agere, ut in ægritudinum iudicijs, ut in concoctionibus. Est enim tunc medicus uelut spectator quidam, & arbiter, & iudex duorum aduersariorum, morbi, & naturæ. Nunc uerò per solum agit medicum, ut in articulorum fractionibus, inq; articulorum iniectione. Nunc uerò per medicum simul agitur et naturã, ut in sordidis concauisq; ulceribus. Medicus enim sordibus ulcus perpurgat, ijs quæ ad eiuscemodi purgationem pertinent: tum cæcis illis meatibus relaxationem præbet: resecat enim quicquid ijs est pro operculo, ut sic dixerim, eosq; obstruit, ut purum sanguinem acquirant. Natura uerò per ulceris meatus purum

purum sanguinem suggerit,qui à nutrimentis sit creatus, eumq; ad carnis generationem transfert. Is rursum à desiccantibus uenenis condensatus, idonea caro fit. XCII

Cur ij qui febri continua laborarunt, post iudicij tempus, quam crisin uocant, nigerrimam aliquandiu cutem habuerunt? Quoniam ex flaua bili continua accidit, quæ in ipso ægritudinis rigore perusta in nigram demutata est. Atq; ita in ea quam diximus crisi,à natura ipsa ad cutem repulsa tinxit ipsam: quemadmodum etiam in uitiliginibus alba quoq; est cutis.Eius autem humoris crassitudine difficilè eiusmodi color resoluitur. XCIII

Cur nigra bilis ad mammam,aut ad crus accedēs corrosionem operatur:in his uerò qui melancholici uocantur,cùm in ipsum confluat cerebrum,id tamen non agit? Quia in mamma quidem multæ magnæq; insunt uenæ, propter lactis generationem, atq; ob id bilis copia eò confluit. Similiter & in crus multa bilis deducitur,quippe quæ ad inferna feratur. At uerò in cerebrum, tum quia supernè est, tum quia minutas habet uenulas,exigua quędam bilis ascendit,quęq; pungendi tantùm, non autem corrodendi uim habeat. Frigidum præterea, atq; humidum est, quo efficitur,ut modo aliquo nigrę bilis habitudini aduersetur,ipsamq; emolliat: quæ igitur propriè nigra bilis est, ea corrodētem in mamma cancrum gignit: in crure uerò chironiam ulcus, & quod nomades à depascendo uocanr: in cerebro autem ferinam melancholiam.Quæ uerò non propriè nigra bilis sit, sed melancholicus humor,& feculentus,fluctionem tantùm,& tumorem, qui cancrum imitetur,sed minimè corrodat,placidamq; melancholiam gignit. XCIIII

Cur in ijs qui intestinorum difficultatibus laborant,papyrum cōglobant, eaq; in anum iniecta prosunt? Quia concurrentibus musculis sedis,humectata papyrus musculos sua relaxatiōe excitat.Idemq; in hypophoris agit, quæ in ulceribus concurrunt.Relaxatis igitur musculis,stercus uelut destitutū dejcitur. XCV

Cur quæ uasa à Gręcis baucalia dicuntur,cùm aqua replentur,sonum quendā sibi proprium edunt,à quo & nomen uasis est factū, uelut alia sunt apud Græcos nomina sonorum factitia: ut in aqua phlœsbos, & in aluo borborygmos, & cætera? Quia cū uas eiusmodi inane est aquæ, aere impletur, corpore uidelicet tenuissimo. Cùm ergo inditur repērè in ipsum aqua,sua grauitate aerem persequitur,utpote tenuem,atq; excludit: simul enim manere in baucalio, quoadusq; repleatur,nequeunt.Est enim à philosophis demonstratum, non posse duo corpora eundem locum tenere eodem tempore. Cùm ergò aer repentè sursum per angustias extruditur,sonus necessariò exoritur, neq; is unus, sed plures. Quædam enim ueluti pugna inter ambos incidit.Aqua eñ deorsum aerē premit, aer uerò sursum aquā: hoc cùm successiōe fiat,accidit,ut frequēter sonus fiat. XCVI

Cur in uasis,quæ à Græcis harpagia,quasi raptoria dicuntur, digitus eorū ori iniectus non sinit aquam fundo effluere, eleuatus autem sinit? Quia cùm ex ore digitus eleuatur,aer ingrediens trudit aquam deorsum,quò suapte natura fertur, atq; ita per foramina fundi exit: propter hoc ipsum omnia mechanica instrumēta per aerem & aquam conficiuntur,ut oronomia, clepsydræ, uocumq; imagines, quæ de statuis resultant,atq; alia ijs similia. XCVII

Cur & uinum & aqua alieno tempore febricitantibus data,phreniten efficiūt, hoc est,duo inter se contraria: frigida enim est aqua,calidum uerò uinum? Dico igitur uinum ipsum cùm suapte natura sursum feratur, exurere cerebrū, unà cum febri perturbatur:itaq; uehemēter à principio animæ instrumentū æthérius quodammodo spiritus est, uimq; ipsam prudentiæ idem agere compellit. Inde uerò

hoc patet, multi quippe etiam sani plurimo perpetuoq; meri potu utentes, mentis impotes fiunt: aqua uerò ipsa uelut obstruēs corporis meatus, per quos uidelicet resoluuntur ij spiritus, qui à putrefactis humoribus oriuntur, eosq; crassiores reddens, id agit, ut plus ob idipsum putredinis febrisq; resultet: sæpe uerò & aqua ab immodica febri deuicta, eius pabulū fit. Quemadmodum in furnis usu uenire uidemus: qui enim ignem accendere uolunt, exigua quadam aquula ignem irrorant. XCVIII

Cur mulieres acuta sunt uoce, itemq; & spadones, & pueri? Quia humiditatis abundantia, arteria eis in amplū minimè protendit̄. Caliditatis enim officium est, meatus in amplum relaxare: ut ergo angusta tibia acutum edit sonum, sic & aspera arteria. Dicunt autem nonnulli, mulieres acuta esse uoce, quia cōferat in partitudine clamare ad pariendi facultatē, quod proculdubio falsum est. XCIX

Cur infantes æstate siderantur? Quòd uulgus æstu laborare eos dicit. Febricitant enim tenui quadam profundaq; febricula, ijsq; oculi excauantur, fiuntq; uigiles, & imbecilles. Nonnulli uerò & fluxu uentris laborant. Quia infantes passibiles sunt, magnamq; uim pituitæ in capite habent, ut dictum est. Igitur in æstibus pituita supra modum excalfacta ac putrefacta febrim accēdit, unde & cartilagines cerebri ignescunt, atq; ob id uigiles sunt. Ignitio autem per arterias ad cor descendens, & uiuificum spiritum reddens ignitū, febrim sine putredine accendit. Cùm uerò ex febri multa bilis procreetur, euenit ea ratione, quam superius explicauimus, ut bile aluum, atq; intestina mordicante uentris resultet fluxus. Esse aūt eius causam, radicemq; affectus in cerebro patet, quoniam capiti refrigerantia admouentur, eaq; utpote ignitionem extinguentia prosunt. Laborant tamen hoc ipso etiam adulti, quibus scilicet in capite pituita, aut exiguum flauæ bilis coaceruatū sit, & putrescat: per ipsam igitur inspirationem, perq; ignitum quodammodo aerem spiritus ignescunt. C

Cur rotunda ulcera difficilè curantur? Quia ex bile acri, quæq; uim corrodēdi habeat, oriūtur. Nam quia guttatim confluat, & corrodat, rotundum ulcus facit, propterq; idipsum exurendo, desiccandoq; idonea reddunt medicamenta. Atq; hoc quidem pacto medici. Naturales autem & philosophi euenire id dicūt, quia nullum sit principium, unde uomica incipiat. In circulo enim neq; principiū, neq; finem accipere est, atq; ob id dicunt, cùm eius figuræ ulcera, ferro à medicis incidantur, in figuram aliam demutari. CI

Cur aliquem ad locum uel necessariò proficiscentes, cùm tamen eò peruenerimus, ulterius aliquando progrediamur? Quia animū sæpe in rem quampiam habemus intentum, eoq; inclinatum, & conuersum, neq; penitus sensibus imminentem, ut quæ ijs propria sint, cognoscat. Velut igit̄ locū uidentes, non uident: neq; præstò is est, qui sensibilia iudicet. CII

Cur mel omnibus dulce, ictericis tamen gustantibus amarum uidetur? Quia bilem amaram habent, quæ per totum corpus, per'que ipsam linguam redundet. Mel igitur cùm comedunt, fit ut quiescens humor commoueatur. Gustus deinde ipse, cùm iam bilis amaritudinem sensit, imaginationem parit, ut mel amarum putetur. CIII

Cur uehementer irascentibus oculi ignei fiunt? Quia ira feruor est eius sanguinis, qui fit circa cor, calidiq; spiritus: hic igit̄ utpote subtilior supernè fertur, perq; oculos, qui perspicui sunt, transparet, habentq; uapores sanguineos ascendēteis. Vnde & facies rubra ijs apparet: huius rei non ignarus Homerus inquit:
Instar erant ardentis lumina flammæ. CIIII

Cur

Cur infusa serpentib. aqua eos expellit? Quia natura frigidi sunt, & sicci, & neruosi, & exigui sanguinis, fugiuntq́ immodicam frigiditatem. Esse autem illos huiuscemodi habitudine, uel hinc colligitur. Latebras enim hyeme quærũt, terræq́ intima utpote calidiora. Occidente autem sole, ut plurimum: rursus aerem ut frigidum fugiunt: rursumq́ æstate, quoniam terræ intima frigida sunt, inde fugiunt, inq́ locos calidos demigrant. CV

Cur ouũ si assetur, rumpitur, si in aqua bulliat minimè? Quia cùm igni eius humiditas appropinquat immodicè calfit, & exuritur, plutesq́ ob id spiritus gignit qui cùm ob loci angustiam exitũ quærant, rupto putamine diffugiunt. Idẽ quoq; agunt in dolijs, & in fictilibus, cùm mustum efferuet. Multa præterea flamma oui putamẽ assatiõe disrumpit. Id quod & fictilibus uasis supra modũ adustis accidit. Vnde naturaliter uulgò ouũ cùm assandũ est, aqua prę madidant: aqua em̃ calida suapte mollitie humiditates paulatim effundit, ac per raritudines resoluit. CVI

Cur in coitus uoluptate homines quodammodo oculis cõniuent, atq; huic aliquid simile & in cæteris sensibus patiuntur? Quia deuicti ab affectu uoluptatis, magis eam quodammodo conniuentibus oculis comprehendunt. Nõ enim eleuantur, ipsumq́ extrinsecus animum unà cum sensibus ad aera protrahunt, quò efficiatur, ut corporeos illos affectus minus sentiat. CVII

Cur nonnulla licet uniformia medicamẽta, uim tamen contrariã habẽt, quemadmodum experientia ipsa indicat: mastiche enim ejicit, resoluit & intendit: acetum autẽ & calfacit & refrigerat? Quia insunt ijs indiuidua, minimaq́ corpuscula per interpositionem, non confusionem, ut arena humectata cõglobatur, unũq́ corpus effici uidetur. Re uera autem multa sunt minutissima in arena corpuscula. Quòd si hoc uerum est, haud est absurdum in alijs, alijsq́ mastiches particulis contrarias uirtutes & qualitates occultari, neq; inter se confundi, quia natura eis tantum corporibus legem illam inseruerit. CVIII

Cur cùm pedis digitũ offendimus, inguen tumescit? Quia semper natura quæ ad corpus pertineant, prouidẽs, solet accurrere uelut auxilio ijs partibus, quę dolore laborent: quoniam uerò utilissimũ omnium humorũ, & nutrientem, & cognatum, ipsum uidelicet sanguinem pro uehiculo habet, necessarium est, ut cùm ea ad pedis digitum unà cum sanguine descendat, impleantur ex uenæ, quæ maximè in inguine sunt, eæq́ partes quæ circum uasa ipsa sint, atq; adenes à Græcis appellentur, quippe quæ rotunda sint corpora. Immodica igitur constipatio, inflammationem eleuationemq́ efficit, appellaturq́ id inguen, ex ipso loco denominationem mutuatum. CIX

Cur natura auibus, neq; uesicam urinæ receptaculum, neq; renes elargita est? Quia multa indigebant humiditate, ut oriri pinnę, atq; increscere possent. Eamq́ ipsa uolandi exercitatione consumunt. Neq; omnino quidẽ mingunt. Cùm uerò bibunt, stercus immodicè humidum deijciunt. CX

Cur pueris in urinæ uesica calculi gignũtur, senibus uerò intra renes? Quia angustos in renibus meatus pueri habent: terrenus uerò humor, & crassus uiolẽtia angustiarum ab urina extruditur, tum è renibus ipsis, tum ex conceptaculis, quæ lunæ formã habent, in ipsam urinæ uesicam. Ea cùm latos habeat meatus, exeundi locum urinæ præbet: humori uerò ipsi, unde calculi gignuntur, insidẽdi, suoq́ more cõspissandi. At uerò in senibus contrà euenit: laxos enim renũ meatus habent: quo fit ut in urina exire, & terrenus humor insidere congelariq́ possit. Color autem calculi humorem quoq; ostendit, à quo ortum habeat: solutio ex compositione, situq́ membrorum. CXI

Cur si caliditate calculus congelascit: calidi enim sunt pueri, similiq; ratione fit in senibus: neq; enim tanta concedenda frigiditas, quanta in glacie niueq; fit: extremo enim frigore renes demorerentur: non contrarijs tamen ad frigiditatis solutionē, uerùm similibus utimur, hoc est calidis, ut petroselino, feniculo, & eiusce modi? Dico igitur accidere, ut exustione torrefactioneq; nimia calculus in arenulas exteratur, quemadmodū in testis, in fictilibusq; uasis, cùm supra modum torrefacta fuerint, arenæ proueniūt. Fitq; hoc pacto, ut exigui lapilli unà cum arenulis facilè inter meiendum effluant. Euenit quoq; nonnunq;, ut frigida epota, facilè calculus extrudatur, renibus uidelicet protentis ipsum fluxu nimio per excernendi uirtutem deijcientibus. Euenitq; præter hoc, ut immodicus renum ardor, cuius causa calculi congelascunt, à frigida extinguatur. CXII

Cur in renibus, inq; urinæ uesica ulcerum difficilis curatio? Quia urina cùm sit acris, exulcerat cicatricem, quam opportuna medicamenta obducunt. Magis autem in uesica insanabilia sunt, quòd intra eam permanet urina. In renibus autem defluit. CXIII

Cur in solijs calida aqua commota, calidior nobis, nostrumq; ferè adurēs corpus uidetur? Quia descendentibus nobis appellens aqua & ipsa patitur, hoc est, cùm nostrum ipsa excalfaciat corpus, & ipsa à nobis quodammodo refrigeratur. Didicimus enim, quæcunq; in generatione corruptioneq; agant, eà quoque ipsa proculdubio pati. Quoniam igitur aliquo refrigerata pacto, nō iam similiter excalfacit, manifestum est, assuesse iam nos, neq; ipsam iam caliditatē sentire, quemadmodum à principio: quoniam immodica eius caliditas à nobis diminuatur: si ergo calidam mouentes, eamq; quæ cuti adhæserat transmittamus, aliaq; calida aqua sincerior accedat, nondum uidelicet aut agens, aut à cute ipsa patiēs, suamq; caliditatem immodicam seruās, meritò nobis calida exurensq; uidetur, quatenus & ipsa agens patiatur, suamq; remittat caliditatem, quemadmodū illa prior. Atq; hoc per successionem fieri potest: quàm diu enim calidā mouemus, tam diu semper ad nos accedēs, re uera ipsa calida uidetur: propterq; id uulgus naturali motu cùm uult in solio corpus magis excalfieri, mouet continenter aquam, quoad uult. CXIIII

Qua ratiōe, si quicquid mouetur, sese ipso calidius fit, maximeq; in calido aere, & loco: aer tamen cùm uerberatur, atq; mouetur, frigidior nobis tactu uidetur, idq; uult maximè per æstatem, quo tempore solis calor multo ardentior est? Hoc uidetur contrarium superiori esse. Calida enim aqua calidior nobis solicitata uidebatur. Hoc autem loco frigidior calidus uidetur aer, cùm & mouetur, & solicitatur. Dico igitur usu hoc euenire, ut quod in re quapiā plus est, aut qualitate, aut uirtute, uincat quidem id, & uertat, quod minus est. Modicè uerò & ipsum, quod fortius est, contrà patiat. Calida igitur aqua, cùm calida uehementer est, calescēti adhærens corpori, & ipsa contra refrigeratur, neq; iam eandem qualitatem seruat. Qui nos igitur circundat aer, æstate modica, cùm sit calidus ad aquæ calidæ similitudinem, ingruens in corpora, à nobis ardentibus, ob calidum anni tempus calfit quodammodo, atque ipse nos contrà calfacit. Quod & lineæ agunt uestes: quę cùm frigidę prius essent, mox à nobis calfactę, nos ipsos postmodo calfaciūt. Cùm igitur aerem solicitamus, transmittitur è corpore, qui à nobis præcalfactus aer fuerat, alter autem nondum excalfactus accedit, qui nobis frigidus uidetur: idq; per successionem fit. CXV

Cur, quæ in pupula oculi ulcera fiunt, cùm exoleuere, alba uidentur: quæ uerò extra pupulā in nigro oculi, nō item? Quia per solam pupulā uidēdi spiritus exit,

qui &

qui & perspicuus est, & lucidus. In albedinibus igitur ijs, quæ leucomata dicunt, cùm cicatrix meatus conspisset, eius tunicę, quæ cornea specie est, non iam uiden di spiritus exit: quo fit, ut magna deinceps copia contractus cicatricem illustret, eamq; calidam ostendat: quoniam uerò ex uisus condensatione spiritus nõ exit, euenit ut non uideant. CXVI

Cur paleę & calidam aquam, & frigidam niuem, hoc est, aduersas inter se qualitates conseruant? Quia palearũ natura manifesta qualitate caret, unde & à nonnullis ἄποια apoæ, hoc est, qualitatis expertes appellant. Cùm igitur facilè suapte natura confundi commisceriq; possint, ocyssimè quibus adhæserint, conferunt, eorumq; ipsæ confusionem suscipiunt. Collato enim sibi calido calfiunt, idq; ipse contrà recalfaciunt, atq; conseruant, similiterq; frigefactæ à niue, eamq; ipsæ refrigerantes, frigiditatem eius conseruant, quemadmodum & cera, & oleum, quæ facilè confundi possunt: suntq; item qualitatis expertia, cõferunt eorum qualitati, quæ cũ ipsis admisceant, quippe quæ & eorũ fusionẽ accipiant. CXVII

Cur bruma per sudum clariora uidentur sidera? Quia & à uentis, & ab imbribus, uel qui nos circũdet aer, uel qui altior sit, motuq; ipso extenuatus, & quodammodo expurgatus puriorum sidereorum corporum conceptionem, multo'que faciliorem, ulterioremq; progressum uisui præbet: quod & in puris perspicuisq; fluuiorum aquis manifestò apparet. Multò enim puriora clariora'que uidentur, quæ in ijs corpora insunt. At in crassis & cœnosis, aut nullo modo, aut confusa transparent. CXVIII

Cur sæpe inter meiendum horremus? Quia acris bilis defluens, atq; urinæ uesicam mordicans uniuersum quoque irritat corpus, atq; excitat ad eius particulæ consensum, ut deijciendi uim modicè offerat, atq; ita qui horror dicitur, effici solet, hoc uerò pueris maximè accidit. Multò enim plura ob nimiam saturitatẽ excrementa sunt nacti. CXIX

Cur noctu dolores magis intenduntur? Quia anima secum ipsa otiosa nõ iam aut uisui, aut auditui, aut alijs huiusmodi sensibus intendit, neq; quicquam agit, neq; ad externas actiones prouocatur: quò efficitur, ut multo plus corporearum perturbationum, tangendi sensu suscipiant: paucæ etenim per noctem animales operationes existunt, quales sunt respiratio & cogitatio. Animũ uerò cùm ad externa per suas operationes protrahatur, corporeas perturbatiões minus experiri manifestò apparet, quando in luctibus, in aduersis ualetudinibus, inq; cæteris huiuscemodi accidentibus, amicorum congressiones, ac narratiunculæ eorum qui sint affecti, perturbationes alleuant atq; solantur. Animaduerte autem, naturam quidem in suis operationibus minus interdiu agere, ut in ciborum concoctionibus, in humorum permutationibus, in sanguinis euocatione, in pullulandi, nutriendi, concrescendi similitudinis, aliorumq; his similium operatione. Animam uerò magis agere in suis actionibus, ut in quinq; sensibus, in motibus particularũ corporis, in imaginatione, in cogitatione & memoria: contrà uerò noctu: magis enim agit natura, minus anima. CXX

Cur uitrum per brumam, cùm quid uehementius calidum inijcitur, disrumpi solet? Quia plurima frigiditate ex circumeunte aere, toto suo corpore affectũ est. Cùm igitur repentè calidam, non præcalfacto uitro indimus, tum caliditas contrariam sibi frigiditatẽ proculdubio persequitur, illa autem unà cum spiritu ipso repentè fugiens, confractionẽ eorum corporũ efficit, quæ intra uitrum sunt. Dandum enim est, inesse & in uitro exiguos meatus, qui subtiliorem aera contineant, quos tametsi oculis sensuq; nõ assequimur, natura tamẽ ipsa, req; uera inesse non

diffiteamur

diffiteamur. Alĳ uerò dicũt, quod uehementer sit frigidum, id arefacere atq; exasperare uitri corpus, unde efficiatur, ut quæ subtilior in eo pars sit, siue is humor, siue aer sit, extrudatur, & uelut ignescat, unde etiam confractioni corruptioniq; idoneum euadat, quemadmodum & aridissima ligna. Sic enim & Hippocrates aiebat, uenas à frigido rumpi. Quod igit uehementer est calidũ, id eiusmodi uitri corpus inueniens, multo id magis arefaciẽs, ruptionẽq; eius efficit perfractionẽ. Si ergo præmollitum fuerit, tum modicè præcalfactum, nequaq; lædetur: quemadmodũ & athletæ, cùm sunt luctaturi, oleo à magistris, quos pædotribas uocãt, præmolliuntur. Et qui uocem exercent, ut respirationis partes emolliant, peanisśant. Etenim cùm frigiditas in patenteis illos meatus incidit, facilè unà cum spiritu profugit, & uitri mollitudo caliditati cedens, haud facilè perfractionem subit. Esse autem in uitro meatus, uel è uasis testaceis patet. In quæ si aquam indas, atq; os pice linas, exudet tamen humor. Videre est autem & fumum de uitri corpore per brumam erumpentem, cùm in ipsum aquam infuderis. Et uitrum confractum, extrinsecus' que applicitum ei liquori, qui sit intus, qualitatem suam præbere. CXXI

Cur pueri, maximeq; infantes, haud ita facilè luxantur ut uiri? Quia ex mollitudine corporis solo terræ cedentes, resoluunt eius tentionem ac duritiem, ut ulterius agere non possit: uiri igitur cum duro sint corpore, quòd aut terræ duritati, aut lapidi resistunt, intentionem percussionis adaugent, lapidemq; ipsum cogũt in sese, utpote durioreis, agere. Hac eadem ratione & spongia cedens nõ frangit, uitrum uerò, aut testa, aut quod aliud eiuscemodi durum corpus casu confringitur. Hinc progrediens è similitudine, dicere possis: Cur uenti motus uehementior, quercum quidem deĳcit, arundinem non deĳcit? Quoniam quercus, utpote dura robustaq;, & ingens uento resistens, eius uim intendit: arundo uerò, ut quæ mollis lenisq; sit, & exigua, cùm uenti flatibus huc atq; illuc cedat, eius uim resoluit. Eodemq; pacto luctator aduersario renitens, uim eius adauget. Cedens uerò aliquando, cum' que eo se unà circumagens huc atque illuc citius eius tentiònem soluit. CXXII

Cur infantes nutricis canticũ audientes uagitum sistunt, mox uerò etiam dormiunt? Quia substantia musicæ, quemadmodum & scientiæ, artesq; cæteræ animo sit insita, quemadmodum & igni calor est insitus: quomodo & Plato ait, Reminisci animũ nostrũ scientias, non discere. Audiens igitur animus huiuscemodi canticum, qua quidem reminiscitur, quiescere infantes cogit, qua uerò oblectat, in somnum allicit. Nam cùm labe corporis minimè sit infectus, sciẽtias quasi perspicuas habet: coinquinatus uerò in corpore, in illarum immodicam obliuionem delabitur. CXXIII

Cur nutrices cùm somnũ infantibus alliciunt, eos mouent? Vt humores motu fusi, cerebrũ moueant. Idem tolerare tamen nõ possunt adulti. CXXIIII

Cur nonnulli ebrĳ gemina uident? Quia oculorum musculi plus minus' ue repleti, atq; eo ipso languidi, oculos alterũ sursum, alterũ deorsum torquent: quo fit ut oculorũ radĳ eodẽ pariter non tendant, sed in diuersa lòca atq; corpora. Atq; ita alteruter oculorũ priuato cernendi utens officio, duplicẽ efficiat uisum. Id esse uerũ uel inde apparet: qui enim digito alterũ oculum terunt, sensimq; sursum trudunt, gemina uidere coguntur. CXXV

Cur qui natura strabones sunt, gemina non cernunt? Quia oculorũ peruersionem non illi quidem sursum deorsum' ue, sed dextrorsum sinistrorsumq; habent: qui cùm eum positum sortiti sint, qui in rectam lineam moueatur, duos radios in

idem

idem corpus concurrentes habẽt: qui & unum colorem qualitatemq; ad oculos referunt,quam & ei suscipiant. CXXVI

Cur pubescentes pueri hirquiunt circa annũ quartumdecimũ? Quia tunc,quę per humana corpora natura meat, plurimã ac repentinã ætatis mutationẽ efficit. Cuius rei fidem operatio facit. Videre est enim fœminarũ quidẽ augeri mammas propter lactis collectionẽ,tum ea loca quæ circa coxã sunt, intra quæ permanere fœtus possit. Virorũ uerò pectus, atq; humeros, quib. imposita grauia corpora sustineantur,testiculos præterea,intra quos & gigni,& permanere semen possit. Membrũ quoq; genitale,ut exire semen facilius possit. Vniuersum præterea dilatatur corpus. Quod & morborũ mutatiões indicant, & quæ solutiões circa annũ quartumdecimũ fiunt,et uocis asperitas,quę branchus,hoc est,raucitas appellaт, sumpta uidelicet tralatione ex hircorũ uoce in eum modũ clamantiũ. Nam cùm aspera arteria à principio dilatetur, accidit, ut quà magis, quà minus dilateт, fitq; intus eius corporis superficies,uelut inęqualis usq; ad ipsum guttur. Spiritus itaq; per parteis illas exiens,ac ueluti offendens propter uiæ inæqualitatẽ,uocẽ quoq; inæqualẽ efficit,& asperã,& quodammodo raucam. Idem et ijs accidit,quibus in asperam arteriam destillationes defluunt. Fit enim,defluente humiditate,ut leuis intrinsecus membrana inæqualitate repleta, inæqualẽ spiritus exitũ efficiat. Talem uerò scito esse hircorũ asperam arteriã,ac guttur, humiditatis uidelicet abundantia. Itemq; eorũ qui plurimo olei potu utantur. Atqui illi quidẽ frequentibus, intẽsisq; clamoribus,atq; arteriæ asperitate,uocẽ quoq; inæqualẽ habere putanт. Gruibus uerò,atq; ijs omnibus uolucribus quibus aspera uox fit,arterię à natura totæ asperæ datæ sunt. Post uerò pubertatis annum hirquire pueri desinunt,quia aspera arteria tota,planeq; dilatatur,ac naturalẽ æqualitatẽ accipit. CXXVII

Cur epotũ oleum ciet uomitũ,maximeq; flauæ bilis? Quia cùm leue sit,quodq; ad supera feratur,nutrimenta ad stomachum prouocat,eaq; eleuat atq; suspendit. Atq; ita ingrauatus stomachus eiectiuã uirtutẽ ad uomitũ citat. Atq; in primis flauam bilem, quippe & leuis, & subtiliũ sit partium, atq; ita facilius sursum feratur. Ferri uerò oleũ sursum,re ipsa patet. Cùm enim humido cuipiam admiscetur, superiorem in locum excurrit. CXXVIII

Cur solũ oleum minimè humidis admiscetur? Quia cùm lentũ sit,atq; in semet ipso constipatũ,secari in parteis indiuiduas, atq; eo pacto reliquis humidis admisceri nõ potest: quamobrẽ neq; cùm in humũ funditur,citò eam subit. CXXIX

Cur oleum quidẽ,atq; aqua frigore constringitur: uinũ uerò,acetũ,& garus minimè? Quia cùm oleum qualitatis sit expers,confusioniq; idoneũ,citò friget,atq; ita uehementer,ut extrema quoq; frigiditate frigeat. Aqua uerò sua sponte frigida, facilè cùm semetipsa frigidior fit, congelascit. Garus autem utpote subtilium partium, & calidus haud citò friget. Eodemq; modo & uinũ. At acetum utpote subtilissimarũ partium congelationem non tolerat. CXXX

Cur contraria qualitatibus idem efficiunt? à frigido enim pariter atq; à calido humidum constringitur: nix enim & ius frigiditate congelascunt: cataplasmata uerò,& uesicæ calculi caliditate. Fit quidem id, sed diuersa actione: calidũ enim depascitur,consumitq; humiditatis copiam. Frigidum uerò densitate nimia obturans,sordidam humiditatẽ exprimit, quemadmodũ & spongia manu pressa,quã intra meatus aquam habet,abijcit. CXXXI

Cur sæpe horror cessauit, cùm quid formidolosum incidit, ut fragor quem is audierit qui laborat,ut cùm repentina aqua deijcitur? Quoniam sępenumero humoribus tẽpore digestis atq; attenuatis, naturalis omnis calor uehementer simul

ac repentẽ

ac repente à cute in corporis intima fugiens, morbificum humorem consumens resoluit. Idem & theriaca facit, eorũq; quàm plurima, quæ calida siccaq; sunt specie, cùm post concoctionem sumuntur. CXXXII

Cur qui se circũagunt, neq; id agere tamen consuerunt, ut plurimũ decidere solent? Quia animalem spiritum qui sit in cerebro cõturbari cogunt, eumq; humiditatibus unà cõuolui. Is deinde cùm minus idoneus ad animalem uim suscipiendam, sensitiuam uidelicet, atq; motiuam efficiatur, non sinit actionem in musculos neruosq; permeare. Quo fit ut corporis pondus, ut quod neq; uehatur, neq; sustentetur ab anima, feratur ad terram ad quam uergit, propterq; id ipsum, & tenebras uident: quoniam uidendi spiritus conturbatus sit, neq; pariter atq; sensus reliqui operetur. At his, qui sensim circumagi consuerunt, rarò id accidit. Facit enim consuetudo, ne quasi peregrinę inter se sint anima, atq; natura, sed tempore quodammodo concilientur: quod enim paulatim continenterq; fit, sensum latet, atq; ubi plurimùm euasit, iam non ut peregrinum in ea incidit, quę eum suscipere consuerunt. CXXXIII

Cur uitrea specula ualde splendẽt? Quoniam albo plumbo intrinsecus linuntur, cuius natura lucida est, quę cum uitro, quod & ipsum splendidũ est, admiscea tur, multo magis lucet, suosq; radios per uitri meatus transmittẽs, duplicat quod in superficie atq; extra uitri corpus est, atq; inde magnopere fit lucidũ. CXXXIIII

Cur in speculis, inq; perspicuis aquis, nos ipsos uidemus? Quoniam qualitas aspectus ad splendida corpora migrans ex reflexiõe rursus per oculorum radios, ad sui ipsius spectaculum remigrat. Migrare autem qualitates à facie, neq; esse id absurdum, & ij ostendunt, qui iuxta arbores manẽt, quòd uiridi aspectu esse consuerunt. Viridis enim qualitas uiridium foliorum ad ipsam faciem demigrat. Similiter & in aquam fluentem migrans, eam quoq; uiridem ostendit. CXXXV

Cur puræ speluncæ, & altissima loca, atq; pura, uocis imaginem gignunt ac remittunt? Quia & hæc quoq; loca ex reflexione ictum remittentia, soni imaginẽ edunt. Verberat enim uox aerem, aer uerò locum, qui quò magis uerberatur, eò magis uerberat, eoq; uehementiorem uocis efficit sonum: humida uerò loca, & ueluti molliora, ictui cedentia, eumq; resoluentia, imaginem minimè edunt: pro qualitate autem, & quantitate ictus, ac uocis, redditur qualitas, quantitasq; eius imaginis, quæ Echo appellatur: hanc prauè nonnulli deam quandam esse fabulantur, alij Pana dicũt eius amore captum, quod proculdubio falsum est. Vir em̃ quidam sapiens fuit, qui primus & cupijt & peruestigauit eius causam uocis intelligere: atq; ut qui amant, neq; potiuntur, iniquo animo ferunt: eodem & ille pacto, dum eius solutionem causæ inuenit, ægre habebat. Quemadmodum & Endymion, qui primus lunæ cursum inuenit, uigilans noctes, eiusq; cursum animad uertens, & motum inquirens, interdiu dormiebat. Fabulãtur igitur amatum esse à luna, eamq; ad ipsum dormientem accessisse, quia sui ipsius causæ solutionẽ philosopho quasi tradidit: quin & pastorem fuisse tradũt, quòd in desertis puris atq; altis locis eius motum suspiciebat. Et ei compactam fistulam tribuunt, quòd loca edita ut plurimùm perflantur, uel quòd figurarum consonantiam inquirebat. Similiterq; Prometheus, cùm sapiens esset, sidereæq; aquilæ causam peruestigaret, naturamq; eius, ac situm: cumq; discendi cupiditate ueluti exederetur, tum demũ quieuit, cùm ei Hercules dubitationẽ omnem sua sapientia soluit. CXXXVI

Cur aqua stans, quæ in superficie, non autem in profundo terræ sit, lapide per eam iacto, multos circulos efficit? Quia iactus eius intensiõe à quauis sui corporis parte procul aquam lapis persequitur, atq; ita circulus fit, quousque uidelicet pertinet

pertinet iactus descensio. Quòd si immodica sit intensio, & circulus maior fit: descendens autem usq; ad terram lapis, ipsamq; deinceps aquam corpore trahens, multos meritò circulos efficit. Primò enim superficiē aquæ mouens diducit: tum per ipsam perpetuò descendens ad profundum, rursus diuidens aquam, & alium efficit circulum: atq; hoc per successionem fit, donec lapis constiterit, ac requierit. Quoniam uerò lapidis intensio eo descendente paulatim remittitur, necesse est posteriorem quemq; circulum priori contractiorem esse: quoniam & à lapide similiter ictu ipso aqua diuiditur. CXXXVII

Cur risum multi e liene oriri putant, asserentes nō similiter risu uideri affectos, quibus lien uitiatus, ut quibus integer sit, imò uerò illos magnopere tristes esse? Equidem ex accidenti arbitror, non propriè risus causam in liene consistere: nam si ualeat, trahit ex iecore fecosum omnem & melancholicum humorem: quo fit, ut cùm purus defecatusq; sanguis cùm per uniuersum corpus, tū in cerebrū permeet, naturā simul, animamq; oblectet, atq; instar uini eas exhilaret, & in tranquillitatem ducat, atq; ita risus ab ea moueatur. CXXXVIII

Cur mulæ non pariunt? Quia è diuersa animantium specie constant. tum differentium qualitate & natura seminum immixtio, aliud quiddam gignens, præter id quod est prius, & eorum quæ genuerit, naturam abolet. Quemadmodū & candidi nigriq; admixtio extremorū colorem abolens, colorem alium, qui est fuscus generat, qui nihil extremorū omnino est. Generatrix igitur qualitas abolita est, & formarum aptitudo. CXXXIX

Cur qui natura surdi, ijdem & muti? Quoniam quæ non audierunt, dicere exprimereq; non possunt. Quidam uerò medicorum dicunt, unam esse neruorum coniugationem, quæ ad linguam, quæq; ad aureis pertineat: quo fit, ut affectuum quoq; consensus ijs accidat: qui autem ex accidenti sunt muti, surdi omnino non sunt: localis enim oritur neruorum passio. CXL

Cur qui ieiuni diutius fuere, sumpto mox cibo rigent? Quia cibi sumendi interuallo, bile redūdant, atq; ita acidum humorem coaceruant. Post cibum igitur particulæ illæ corporis refotæ, bilem ab se in cutem abigunt, atq; ita rigor oritur, bile uidelicet particulas ipsas mordicāte, atq; ad se persequendū excitāte. CXLI

Cur sues sursum spectantes silent, cùm baiulantur? Quia supra cætera bruta ad humum semper uergunt: fœtore enim delectantur, eumq; requirunt. Ergo in repentina illa aspectus mutatione, ueluti peregrinæ sunt, atq; hospites, plurimoq; lumine attonitæ silentium perferunt. Quidam dicunt asperā arteriam quæ angusto meatu sit, resupina ipsa figura coire. CXLII

Cur sues fimo delectantur? Medicorum quidem sententia, eo naturaliter delectantur: habent enim maximum iecur, in quo & cupiditas inest. Aristoteles autē rostri amplitudinem in causa esse putat: habet enim resoluentem sese olfactum, & cum fœtore ueluti confligentem. CXLIII

Cur conualescentibus ulceribus, & pituitate cessante, pruritus oriuntur? Quia sanata & consolidata pars, reliquias persequitur humoris, qui contra naturam inest, quiq; ulcus effecerat: atque ita per cutem exiens, seseq; resoluens, pruritum efficit. CXLIIII

Cur qui affectus alterum tantum oculum infestant, grauiores diuturnioresq; sunt? Duabus causis: Quoniam fluctio ad unum tantum oculum coaceruatur: quicquid enim in plura diducitur, fit seipso imbecillius, minusq; agit, quoq; id magis fit, eò inefficacius euadit. Vel quia cùm sese sanus oculus in suis actionibus mouet, & ægrotum oculum toties moueri cogit. Scimus autem, maximum cu-

iusuis ægrotæ partis medicamentum in quiete ipsa consistere. CXLV
Cur homo magis frequentiusq; & uehemẽtius quàm bruta sternuit? Quia co piosiori, magisq; uario alimento potuq;, idq; ultra satiẽ utitur: quod cùm minimè concoquat, ut par est, multum congregat spiritum ob multam humiditatem: is er go utpote subtilis ad cerebrum ascendens, cogit frequenter ad excretionem excitari, sternutamentumq; efficit. Sonus igitur fit, quia per narium angustias uehe mens spiritus meat: ut per sedem uentris crepitus, per stomachũ ructus, per guttur uox, per aures sonitus, similiterq; per intestina immurmuratio illa, quę borborygmos appellatur. CXLVI
Cur mortuorum capilli unguesq; ad tempus aliquod augentur? Quia marcen te carne, quæ partes circa eorum radices occuluntur, nunc apparent, atque decipiunt, imaginationemq; afferunt, quasi creuerint. Alij rẽ uera dicunt augeri, quia hæc ab excrementis ortum habere soleant. Cadauera autem in excremẽta quàm plurima à principio, propter accedentem putredinem resoluuntur, hæc autem & per meatus, et per corporis extrema, unà cum corpore ipso exeuntia supradictorum ortum adaugent. CXLVII
Cur in digitis manuũ potius quàm in pedibus uitiliginũ species eæ, quas leucas uo cant, oriuntur, puerisq; magis quàm perfectis? Quia ortum ex pituitæ excremen to habent. Pituita autem pueri utpote edaces ac pigriores, magis abundant. Pedum uerò ungues, motu deambulationeq; magis exercentur, excrementaq; resoluunt. CXLVIII
Cur pili in pedibus haud citò canescunt? Eadem ratione: pedes enim frequẽti intensaq; ambulatione, quod in se decurrerit pituitatis excrementum resoluunt: id autem canos gignit. Pubes autem & ipsa serò canescit, quia calida natura est, atq; in coitu pituitam resoluit. CXLIX
Cur quàm plurima animantia caudas motant, cùm notos agnoscunt: leo uerò etiam latus uerberat, cùm irascitur, eodemq; modo taurus? Quia tergi medullam ad caudam usq; pertinentem habent, quæ in se motiuam animalemq; uim continet. Anima igitur quod sibi notum est agnoscens, ueluti manu aliqua, ut in homi nibus euenit, caudam motare cogit, quæ manifestò ostendat eius intra se uim occultam inesse, quæ quod oportet, agnoscat. In leonum uerò, ac taurorum excandescentia consentit natura animæ, eamq; uehemẽtius moueri cogit: quemadmodum & homines manus ipsi suas, aliam'ue corporis partem sæpe irati uerberant. Cùm enim nequeat anima quod se lædat ulcisci, statim alio sibi modo solatiũ excogitat, suumq; affectum ictu percussioneq; curat. CL
Cur si exusta & sicca hordea ulceribus equorum imponantur, non iam albus cicatricibus pilus, sed reliquo concolor innascitur? Quia eijciendi uim habent, absterguntq;, & resoluunt insidens pituitatis excrementũ, atq; inutilem omnem operationem, quæ propter ulceris cruditatem, propterq; eius partis imbecillitatem coacta fuerit. CLI
Cur in hominũ ulcerib. pilus haudquaquàm innascitur? Quia hominũ cutis spissa est, argumentũ pilorũ tenuitas ac mollities. Cũ uerò cicatrix cute ipsa sit cõspissatior, meatus occæcat. Equis autem, quod ad cõparationem pertineat, rarior est, argumentũ crassior pilus. Quapropter minimè ijs meatus totus in cicatricem oc cluditur. Subsidentia uerò, & congregata excremẽta, cùm per tenues illos meatus, qui supersunt, erumpant, concrescunt, & pilum gignunt. CLII
Cur quos dipsas momorderit, sitiq; sint intolerabili affecti, eis epota theriaca, quæ sicca calidaq; est, sitim sedat, non autem magis incendit? Dico igitur, non

qualitatis

qualitatis ratione sitim sedare, sed mutuo quodam cõsensu, ac ratione naturali. Id est huiusmodi antidotus, quæ plurimis ex herbis componitur, quæ cõsensum aliquem cũ singulis corporis partibus habeant: uelut dictamũ proprietatem quandam aduersus cor habet, ipsumq́ confirmat, & seruat: eupatoriũ uerò cum iecore, scolopendrium cum liene, petroselinum cum uentris orificio, hyssopus uerò cum septo, & cum pulmone, heleniũ uerò cum renibus, ruta cum collo, gentiana cum cerebro, seseli autem cum uesica urinæ. Vnumquódq; igitur horum mellis dulcedine allectum trahit, quod sibi proprium ad tutelam est. Inter quæ omnia sunt & uiperarum immixtæ carnes, quæ naturalem quendam mutuum affectum habent, quã antipathian dicunt, aduersus quoduis uenenosum animal, corruptibilemq́ uirtutem. In singulas igitur parteis distributa, affectum illũ, qui corruptionem minetur, agere non sinunt. Repugnant enim ceu legitimi quidam milites, qui pro sua ipsorum patria arma ceperint.

PETRVS CRINITVS IOANNI FRANCISCO PICO MIRANDVLANO PRINCIPI S. D.

HActenus in eo fui, Mirãdulę princeps, ut Politiani Problemata ex Alexandro Aphrodiseo putauerim supprimenda potius, quàm in uulgus emittenda. Neq; id adeò, quòd opinatus sim unquam haud ita parum in illis Politiano elaboratum. Sciebam quidem, qualiscunq; sit his demum genius, ob id Latinis tradita, ut legi: composita, ut probari possent: quanq; enim legent hæc quidem, ut litigent, multi magis ut improbent. Quibus & plerunq; consentiunt improbi, probi non idem. Verùm cùm id opus à Theodoro Gaza primũ, quod tum in Pontificis bibliotheca, tũ alibi uisitur: deinde à Georgio Valla diu pòst sit interpretatum, ueritus sum, ut dignum satis operæpretiũ uideri posset, si tuis quasi auspicijs in lucem conspectumq́ promeretur. Sed uentũ ad id est, ut omnem in hoc ego lapidem, ueluti in causa mos olim coniecturali, amoueam, id & ueterũ adeò exemplis, & Ioannis Maynardi suasu. Hic enim, qua est in philosophię sacris, uel autoritate, uel religione, fecit, ut bonis me iuuenibus consultum iri putem, si labor hic quoq; Politiani uelut ex asse rependatur: quin & studiosorum ingenia ex collatione multiplici, uariaq́ interpretatione certius in his quiddam, &, ut dicebat Hieronymus, excultius assequentur. Iam uerò in expedito, & ad manum sit, hoc æquè ab antiquioribus factitatũ cognosse. Siquidem Arati Phænomena M. olim Cicero ciuibus suis latina exhibuit: secuti mox eum, ut alios mittã, Germanicus princeps, ac Sextus ipse Ruffus, quib. hic idem labor excubuit, & in gratiam Latini sermonis exsudauit. Sed & Platonis quoq; libri aliquot, tam à Lucio dicũtur Apuleio, qui Milesiam lusit fabulã, quàm à Boetio mox Seuerino in latinũ conuersi, pari fermè labore & conatu, dissimili tamen stylo & oratiõe. Essent & aliorum permulta exempla, sed ita contemno in his autoritatis ambitum, ut uideri quandoq; malim à causa destitutus. Multò futurũ potius, princeps optime, ut ad quæstiones accedamus. Theodorus igitur Gaza, uir (ut doctis uisum) doctissimus, & ut homo Græcus, iudicio summo, nullo pacto credebat Problemata ipsa Alexandro illi Aphrodiseo adscribenda, qui Aristotelis opinionum mirificus fuerit speculator. Quippe & stylus ipse non idem, ac sensus quoq;, cùm de animis præcipuè agitur, haud ita consonant. Nos uerò ut id scimus receptum plerisq; hactenus pro Alexandri opere, ita posthac id ipsum liberum uolumus opinaturis. Cęterùm quod ad Politiani pertinet interpretationem, tantùm pro tẽpore illud admonuerim, Politianũ ipsum, si paulo plus in humanis

egisset, multa fuisse uel his additurum, uel inducturum: omnino pleniora essent, hæc omnia, decoctioraq;. Iam nec illud humanissime princeps omiserim, quòd oracula quoque ex Hippocrate, cum Claudij Galeni commentarijs (ita enim τοὺς ἀφορισμοὺς appellabat) Latini homines legerent. Nam & pars adhuc aliqua extat, ac plurimùm in ea re laboris, & uigiliarum, quod is olim mihi referebat, exhausit. Sed hunc laborem quidam è chartis supplerunt. Parum moror, si & illud in calce Plutarchi Cheronensis amatorias adiecimus narrationes ad Pandulfum Collenucium, qui adeò Politianum suspexit, adeò eruditionem eius obseruauit, ut nostrũ quoq; studium (quid hoc enim negem?) propemodum, ut alumnũ se agnoscere profiteatur. Vale, Cal. Aprilis, M.CCCCXCVII. Florentiæ.

ANGELVS POLITIANVS PANDVLFO COLLENVCIO PISAVRENSI IVRECONSVLTO S. D. P.

Memini te, cùm Alexãdri Aphrodisei problemata, quæ nos è græco nuperrimè sumus interpretati, lectitares, eius nouitate fabulæ delectatũ, quæ Erinnyn furiam à Cupidine amatam confingeret: quoniam peruerse quidam nimiũ (ut ipse inquit) impieq; amarint. Quare cùm quædam Plutarchi amatoriæ narratiũculæ in manus incidissent, quæ id ipsum perspicuè declararent, eas tuo nomine subcisiuis horis latinas feci. Quî enim tibi negarem, quod tam amanter, tam ingenuè peteres, ut tibi aliquid è græco breue egregiumq; transferrem, quod amoris nostri monumentũ ac pignus extaret? Quare (ut Catullus ait) habe tibi hoc, quicquid est libelli, atq; hoc nũc quidem, alia cùm licebit. Tu uale, & principis tui uirtute benignitateq; fruere, nos concesso nobis à Laurentio Medice Fesulano otio, uel his temporibus fruimur: neq; enim uir ille aureus passus est, ut musis nostris, quę in suo gremio creuerint, aut uestra ista classica, aut pestilẽtiæ fragor obstreperet. Fesulis Nonis Sextil. M.CCCCLXXVIII.

PLVTARCHI CHERONEI AMATORIAE NARRATIONES, ANGELO POLITIANO INTERPRETE.

In ALIARTO Bœotiæ urbe puella quædã fuit forma præcellẽs, Aristoclea nomine, Theophanis cuiusdam filia. Hanc duo amabant iuuenes, Strato Orchomenius, & Callisthenes Aliartius. Ditior erat Strato, multoq; magis puellæ amore incẽsus. Namq; eam fortè fortuna in Lebadia uiderat, cũ sese illa in Herryna fonte cõmodùm perlueret: erat enim Ioui regi sacram cistam latura. Incertus quid ageret Theophanes (metuebat enim Stratonem, ut qui & opibus & genere omnibus fermè Bœotijs anteiret) eius optionis Trophonium consulere cogitabat. At Strato, cùm à uirginis domesticis, magis ad sese illam quàm ad Callisthenem uergere persuaderetur, operam enixè dabat, ut puellæ ipsi coniugis optio daretur: ut uerò Theophanes palam omnes natam interrogauit, eaq; Callisthenem maluit, continuò apparuit iniquissimo Stratonem animo tulisse. Post biduũ igitur Theophanem Callisthenemq; adijt, affirmans uelle se amicitiã aduersus eos initã seruare, tametsi nuptias deus sibi aliquis inuiderit: laudant illi, eumq; ad nuptiarũ epulas uocant. Magnam uerò is sociorum ac ministrorum instruit manum, eos' que omneis inter ipsam turbam alium alibi dispersos, ac ueluti latentes

latentes esse iubet,donec puella de more ad fontem, qui Cnisoessa uocatur, descenderet,ut uidelicet nympharum sacris, quæ Protelea uocent,operaretur. Tum facto impetu,qui in insidijs erant dispositi puellā corripiunt.Ibi eam Strato ad se trahere,Callisthenes contrà(ut decuit)retrahere ad se: idem & utriusq; socij, pro se quisq; obnixè agere, donec puella inter repugnantiū manus dilacerata exanimataq; est.Callisthenes igitur continuò ex omnium sese oculis abstulit. Neq; postea compertū cuiquam,interemerit'ne se,an profugus Bœotia exularit. Strato aūt in omnium conspectu supra ipsam uirginem ferro se iugulauit.

Cùm Phidon quidam Peloponnesiorū principatui insidiaretur, Argiuamq; urbem,quæ sua patria esset,reliquis omnibus imperitare uellet, dolū primò Corinthijs intendit: misit enim qui ab eis mille adulescētes,cùm ætatis uigore,tum fortitudine præstantes peterent.Mittuntur igitur,Dexandro duce.Cùm itaq; in animo haberet Phidon,insidiari ijs, ut Corinthum imbecilliorem efficeret, eaq; suo arbitrio uteretur (id enim unum totius Peloponnesi ueluti propugnaculum esse intelligebat)rem omnem cum socijs quibusdam cōmunicat. Inter eos & Abron quidam fuit Dexandri hospes,is ei insidias aperit: quo effectum est, ut ante insidiarum tēpus Corinthū omneis incolumes discesserint. Vestigabat Phidon eius arcani proditorem,omniq; in id conatu incumbebat.Metuens uerò Abron, unà cum coniuge ac domesticis Corinthū migrauit,atq; in Melisso, qui uicus est agri Corinthij,habitauit.Ibi & filiū suscepit,cui à loco nomen Melisso fuit. Huius autem Melissi filius fuit Actæon, forma pariter atq; modestia inter æqualeis excellens.Eum quàm plurimi amarunt,sed omniū ardētissimè Archias ex Heraclidarum genere,qui cùm diuitijs,tum potentia Corinthijs omnibus anteibat. Is cùm persuadere adulescēti frustra tentasset,ad uim animū adiecit.Profectus igitur comessabundus ad Melissi ædes, amicorū ac domesticorū magna stipatus caterua, puerū abducere tentabat.Renitente igitur patre,unaq; secum & uicinis qui concurrerant,miserū illū ad se retrahentibus,in repugnantiū manibus Actęon discerptus est.Ita domū quisq; digressi.At Melissus pueri cadauer in forū illatum,miserabiliter ostentare.Simul suppliciū de sceleris autoribus efflagitare. Miserabātur quidem omnes senem,præterea tamen agebant nihil. Cùm itaque re infecta domum redijsset,obseruato celebritatis Isthmiacæ tempore,cōsenso Neptuni templo,Bacchiadas implorabat,patrisq; sui Abronis beneficia cōmemorabat, inuocatisq; dijs,præcipitē sese de templo iecit.Haud multo pòst, æstus quidem ingēs, ac pestilentia urbem inuadit. Consultū igitur de ciuitatis salute oraculū respōdit, Neptuni illam esse iram, non quieturam donec Actæonis mortem uindicarint. His Archias auditis(namq; is oraculo intererat)Corinthum quidem minimè redijt,sed in Siciliam naui peruectus, Syracusas cōdidit,cumq; ibi duas filias suscepisset,à Telepho,cuius florem ætatis decerpserat,quiq; in Siciliam secum nauigarat, per insidias est interemptus.

Vir pauper, Scedasus nomine, habitabat in Leuctris, qui est Thespiensis agri exiguus pagus: huic filiæ duæ fuerunt,Hippo & Miletia, siue (ut quidam aiunt) Theano & Euexippa.Erat autē Scedasus uir probus, atq; aduersus hospites perhumanus,tametsi ille haudquaq; multa possidebat: Cùm ad eum igit duo Spartani adulescentes accessissent, perlibenter accepti sunt. Exarserunt illi uirginum amore,quoq; minus quid auderēt,Scedasi probitate prohibebantur. Perrexerūt igitur in Pythonē,quò uidelicet iter instituerant,consultoq;(ut res tulit)deo,domum regrediebantur,factoq; per Bœotiam itinere, in Scedasi rursus domū se recipiunt. Is forte fortuna peregrè aberat, sed eius filiæ eos de more accipiunt: qui

cùm puellas incuſtoditas offendiſſent, uim in eas faciunt: quas cùm ſupra modũ excepta contumelia ſeſe miſerè afflictanteis uiderẽt, ambas interficiunt, iactisq́ in puteum cadaueribus, abeunt. Reuerſus Scedaſus, puellas quidem nuſquam ui det, omnia uerò, quæ relicta à ſe forent, ſalua offendit, incertusq́ diutius rerũ omnium perſtitit, donec admurmurante catella, & nunc ad ſe curſitante, nunc ad puteum frequentius redeunte, coniecit id quod erat, atq; ita filiarũ corpora extraxit. Cùm uerò ei uicini dicerent, uidiſſe ſe, qui eius domum pridie eius diei ingrederentur, Lacedæmonios illos, qui & ſuperioribus diebus apud eum ipſum diuertiſſent, tranſactũ ab ijſdem facinus proculdubio intellexit. Nam & ſuperioribus diebus ſæpe ipſas puellas laudabãt, quiq; eas deſpõſaturi eſſent, beatiſſimos prędicabant. Lacedæmonẽ itaq; proficiſci ſtatuit, remq́ omnẽ ad Ephoros deferre. Sed cùm ad Argiuorũ perueniſſet agrũ, noctu præuẽtus in diuerſorio reſiſtit. Ibi & ſenem aliũ offendit Orei ciuem, quod in Eſtięatide agro oppidũ eſt. Quẽ cùm & gementẽ, & Lacedæmonios diris agentem uideret, interrogauit: Ecquo'nam is malo à Lacedæmonijs eſſet affectus. Narrauit ille ſubditũ ſe eſſe Spartanorum ditioni, miſſum uerò Oreum, qui magiſtratu fungeretẽ Ariſtodemũ, omni prorſus crudelitate atq; iniquitate uſum eſſe. Nam cùm (inquit) filiũ meum amaret, neq; precando quicquam pollicitandoq́ efficeret, ad uim conuerſus, eum de palæſtra rapere aggreſſus eſt: prohibente uerò id palæſtræ magiſtro, ac nonnullis adoleſcentibus opem ferentibus, ſtatim quidem Ariſtodemus digreſſus eſt: poſtridie aũt inſtructa triremi ad uleſcentẽ rapit, atq; in ulterius littus trauectũ uiolare nititur, fortiusq́ reluctantem gladio iugulat. Tum in Oreũ regreſſus conuiuiũ celebrat. Ego uerò interim facinus indignũ audio, natiq; corpus humi mando. Tum Spartam contendo, remq́ omnem ad Ephoros defero, cuius illi rationẽ prorſus nullam habuerunt. His Scedaſus auditis, uehementer perturbatur. Nam et ſui rationem nullam habitũ iri exiſtimabat: ita uiciſſim hoſpiti ſuam calamitatem narrat. Cohortatur ille, ne ad Ephoros accedat, ſed in Bœotiam redeat, liberisq́ ſuis tumulũ condat. Minimè id tamen Scedaſo perſuadet. Pergit igitur Spartam, atq; Ephoros cõuenit. neglectus ab his, reges adit. Mox populares ſingulos ambiẽs, ſuam calamitatẽ conquerit. Quę cùm omnia fruſtra cecidiſſent, tũ uerò Scedaſus mediã per urbẽ currere, manus ad ſolẽ tendere, tum ferire humũ, furias inuocare, poſtq; hæc omnia ſibi mortem conſciuit. Haud multo igitur pòſt pœnas Lacedęmonij dederunt. Nam cùm uniuerſæ Græciæ imperitarent, omneisq́ urbes præſidijs firmaſſent: Thebanus Epaminundas, quotquot ſuæ urbis pręſidiũ tenerẽt, ad unũ trucidauit. Inſurgentibus uerò in bellũ Lacedęmonijs, occurrũt Thebani ad Leuctra, loci uidelicet auſpiciũ captantes. Nam & antea ipſo loco libertatem recuperarant, quo uidelicet tempore Amphictyon à Stheneleo in exiliũ pulſus, in Thebanorũ urbẽ confugit: qui cùm Chalcidẽſes uectigales feciſſet, tributi immunes Thebanos reddidit: quippe qui Chalcodontẽ Eubœenſiũ regẽ interfecerit. Fuſi igitur, cæſiq́ ad unũ Lacedæmonij omnes ad ipſum natarũ Scedaſi monumentũ. Ferunt aũt priuſquàm in pugnã prodiretur, Pelopidæ uni ex Thebani exercitus militibus, ſignis quibuſdam, quę aduerſa putarenẽ, exterrito Scedaſum in ſomnijs uiſum, qui bono eſſe animo iuberet: uenire enim Leuctra Lacedæmonios, ſuppliciũ ſibi ſuisq́ natabus perſoluturos: ſimulq́ iuberet, ne antè in pugnã prodirent, q́ equi candidũ pullũ, qui paratus afforet, ad uirginũ ſepulchrũ immolarent. Pelopidam uerò, militantibus adhuc in Tegea Lacedæmonijs, miſiſſe in Leuctra dicunt, qui de eo ſepulchro inquirerẽt, req; omni ab indigenis comperta, optima imbutũ ſpe, eduxiſſe exercitum, atq; ita uictoriam reportaſſe.

Phocus

Phocus Bœotius quidem genere erat, utpote è Glisante: unicam hic filiam habuit, forma atque modestia præcellentẽ. Triginta illam Bœotiorũ primarij adulescentes uxorẽ sibi quisque postulabant. Phocus uerò alias ex alijs nuptiarũ moras nectebat, metuens uidelicet, ne qua uis inferretur: postremò rogantibus illis, Pythium dixit eius se optionis consulturũ. Id auditũ ægerrimè tulerunt, Phocumque ipsum facto impetu interemerunt. In ipso aũt tumultu fugitans puella, per agros errabat, sequebanť uerò adulescentes. Sed cùm ea in agricolas incidisset, qui triticum in area coaceruarent, salutẽ per eos consecuta est: occuluerunt enim ipsam agricolæ in tritico, atque ita à persequentibus transmissa est. Quæ cùm euasisset, celebritate, quæ Bœotijs omnibus cõmunis foret, obseruata, Coroneam profecta, ad Itoniæ Mineruæ aram supplex consedit. Ibi procorũ iniquitatẽ narrans, nomẽ simul cuiusque ac patriã edocebat. Miserabanť itaque Bœotij puellã, atque adulescentibus succensebať. Ei uerò, cùm hæc audissent, in Orchomenũ confugiũt, à quibus repulsi, ad Hippotas abierunt, qui uicus prope Heliconẽ inter Thebas & Coroneam situs erat. Ab his igitur suscepti sunt. Post hæc mittunt Thebani, qui Phoci interfectores sibi dedi postulent. Quod ubi minimè impetrant, bellũ eis Thebani unà cum cæteris Bœotijs inferũt. Eius belli imperator Phœdus fuit, qui tum princeps Thebanorũ erat. Expugnato igitur uico munitissimo, quique intra ipsum erant, ad extremã sitim redactis, cõprehensos Phoci interfectores cõburunt, indigenas uerò ipsos in seruitutẽ abducunt, dirutisque mœnibus, ac domibus, agrum Thebani inter se, Coroneique diuiserunt. Fertur uerò nocte ipsa, quę Hippotarum captiuitatẽ præcesserit, uocem sæpius ex Helicone auditam, quæ diceret, adsum: procos aũt triginta uocem illam, ut quæ Phoci esset, agnouisse. Qua uerò die ad bellũ prodierunt, monumentũ senis, quod in Glisante foret, croco fluxisse tradiť. Phœdo aũt Thebanorũ principi atque imperatori à pugna redeunti nuntiatum, filiam sibi natam, quam ille, accepto auspicio, Nicostratam appellauerit.

Alcippus genere quidẽ Lacedæmonius erat, ducta uerò Damocrita uxore, binos ex ea fœminei sexus liberos suscepit. Is cùm & optimè ciuitati consuleret, & ea ageret, quæ esse è repub. intelligeret, inuidiam in se eorum concitauit, qui aduersas ei parteis in repub. fouerẽt, à quibus falsis sermonib. persuasi Ephori, uelle Alcippum leges dissoluere, exilio uirũ mulctarunt. Exiuit ille quidẽ Sparta. Damocrita uerò uxor, quæ se uiro comitem unà cum filiabus præbere uellet, prohibita est. Quin & eius bona publicarunt, ne dos uirginibus superesset. Sed cùm nonnulli puellas sibi ob paternam uirtutẽ uxores postularent, senatuscõsulto ab inimicis prohibiti sunt uxores illas accipere, quippe qui de ipsarum matre uotum dicerent auditum, ut sibi quàm ocyssimè liberi ex natabus orirentur, qui patrem uindicarent. Cùm igitur undecunque Damocrita impugnareť, communem quandam totius populi celebritatem obseruauit, ad quam mos erat, ut unà cum uirginibus, domesticisque omnibus atque infantibus mulieres conuenirent: quæ uerò ex nobilitate essent, seorsum ipsæ à cæteris, in magno quodã androne pernoctabãt. Ibi illa gladio sub ueste accincta, comites secum filias educit, noctuque in templum proficiscitur, obseruatoque tempore, quo omnes mysterio interforẽt, cùm occlusæ fores essent, magnam lignorum uim ad eas constipauit, quippe quæ ad manum, præstoque forent, ad sacrorum usum conuecta. Tum ignem immisit: accurrẽtibus autem auxilio uiris, filias ipsa suas, tum sese ipsam Damocrita gladio interfecit: quapropter cùm minimè haberent, in quos iram effunderent, extra fines Damocritæ natarumque corpora proijciunt. Quamobrem irato deo ingens ille traditur Lacedæmone terræ motus extitisse.

MAGNI ATHANASII IN PSALMOS OPVSCVLVM, ANGELO POLItiano interprete.

MNIS quidē ſcriptura diuina magiſtra eſt uirtutis, & ueræ fidei: ſed liber Pſalmorum habet etiam quodammodo imaginem ſtatus animarū. Vt enim qui adit regem, prius ipſe habitū uerbaq; cōponit, ne forte imperitus habeat: ſic diuinus hic liber currentes ad uirtutē, & eos qui uitam ſaluatoris in corpore cognoſcere geſtiunt, admonet prius per lectionem motionū omniū, quibus anima afficitur, deinde de uarijs format inſtruitq; ſermonibus. Poteſt igitur unuſquiſq; in Pſalmis motū ſtatumq; animæ ſuæ deprehendere, atq; ita figuram quiſq; diſciplinamq; ſuam quibuſq; uerbis placere deo poſſit. Et quibus uerbis ſeſe corrigere ualeat, & deo agere gratias, ne ſi præterq; fas eſt dicat, incidat in impietatē. nō ſolū eñ de operibus, ſed de omni otioſo uerbo reddēda apud iudicē ratio eſt.

Si igitur beatū aliquem dicere uelis, habes quomodo, & quamobrē, & quem dicas, in Pſalmis. I. Beatus uir qui nōn abijt. XXXI. Beati quorum remiſſæ ſunt. XL. Beatus qui intelligit ſuper egenum. III. Beatus uir qui timet dominum. & CXXVII. Beati omnes qui timent dominum.

Si conqueri Iudæorum contra ſaluatorem inſidias, habes II. Quare fremuerunt gentes.

Si te tui perſequuntur, & multi inſurgunt aduerſum te, III. pſalmum dicas: Domine quid multiplicati ſunt.

Si autem ad hunc modum tribulatus inuocaſti dominum, & quoniam exaudiuit, agere uis gratias, canito IIII. Cùm inuocarem. & CXIIII. Dilexi, quoniam exaudiet dominus.

Si uides inſidias tibi à malignantibus fieri, & auribus percipi cupis orationem tuam, canito pſal. V. Verba mea auribus percipe.

Si minas Dei ſentis, & inde territum te uides, dicere potes pſalmum VI. Domine ne in furore tuo. & XXXVII. Domine, ne in furore, &c. Quoniam ſagittæ tuæ, &c.

Si autem conſiliū ineunt aliqui contra te, quemadmodū Achitophel contra Dauid, & hoc aliquis tibi nuntiet, cane VII. Domine deus meus in te ſperaui. Et confide in eo qui te liberabit.

Cernens aūt gratiam ſaluatoris circumquaq; diffuſam, & reſtitutū ſaluti genus humanum, ſi alloqui dominū uis, cane VIII. Domine dominus noſter, quam admirabile eſt nomen tuum.

Si rurſus canere uis pro torcularibus, deo gratias agens, habes VIII. Domine dominus noſter, & LXXX. Exultate deo ſalutari noſtro.

Si coerceri inimicū uis, & creaturām ſaluari non confidens in teipſo, ſed in dei filio, dic IX. pſal. Confitebor tibi domine in toto corde meo.

Si quis te metu afficere uelit, tu confidens in domino cane X. In domino confido, quomodo, &c.

Si multorū ſuperbiam & malitiam uides abūdare, ita ut nihil ſit inter homines ſanctū, confuge tu ad dominū, & dic XI. pſalmū: Saluum me fac domine.

Si diutius perſeuerant aduerſariorum inſidiæ, ne teipſum negligas, quaſi tui dominus ſit oblitus, ſed inuoca dominum canens XXVI pſalmum: Dominus illuminatio mea, &c.

Si quos

Si quos audis blasphemantes contra prouidentiam,ne sis tu quidem particeps eorum impietatis, sed ad deum cõfugiens,dic XIII.Dixit insipiens in corde suo, non est deus.Corrupti sunt.& LII.Dixit insipiens,&c.

Si scire uis qualis est regni cœlorum ciuis,cane XIIII.Domine quis habitat in tabernaculo tuo.

Si tibi oratione opus est,propter resistentes tibi, & circundantes animã tuam, cane XVI.Exaudi domine iustitiam meam.& LXXXV. Inclina domine aurem tuam. & LXXXVIII. Misericordias domini in æternum cantabo. & CX.Domine clamaui ad te,exaudi me.

Si scire uis quo pacto Moyses orabat,habes LXXXIX.Domine refugium factus es nobis.

Si euasisti ab inimicis,& liberatus es à persequentibus te,cane tu quoq; XVII. Diligam te domine fortitudo mea,&c.

Si miraris ordinem rerum creatarũ,& diuinę prouidentiæ gratiã,cane XVIII. Cœli enarrant gloriam dei,&c. Et XXVII.Ad te domine clamabo,&c.

Si tribulatos uides,consolare eos,& pro eis orans dic uerba psalmi XIX. Exaudiat te dominus in die tribulationis, &c.

Si te custodiri à domino uides,& prospere agere gaudens cane psalmũ XXII Dominus regit me,&c.

Si cõtra te irruunt inimici,eleua animam ad deũ,& dic XXIIII. Ad te domine leuaui animam meam, &c. & frustra eos inique agentes uidebis.

Si perseuerauerint inimici,& sanguinolẽtis manibus abstrahere, uel occidere te quærũt,ne des homini iudicium. Suspecta enim sunt humana omnia. Sed deũ iudicem postulans: ipse enim solus iudex est: dic XXV.Iudica me domine,quoniã ego,&c. XXXIIII.Iudica domine nocẽtes me. & CXLII.Iudica me deus, & discerne causam meam.

Si autem sæuius instent,& multitudo instar castrorum sint inimici, despiciẽtes quasi ne unctus quidem sis,nihil formidans cane XXVI.Omnes gentes plaudite manibus, &c.

Si rursus impudentes sint,qui insidiant̃,minime illos curans, cane ad dominũ, quæ sunt in psal.XXVII. Magnus dominus,& laudabilis nimis.

Si scire uis quomodo gratias acturus accedere ad deũ debes,intelligibiliter intelliges,cane XXVIII.Audite hæc omnes gentes,&c.

Deinde renouans domũ tuam,& animam,quæ dominũ suscepit,& sensibilem domũ,in qua corporaliter habitas,age gratias,& dic XXIX. Deus deorũ dominus locutus est.& CXXVI. Nisi dominus ædificauerit,&c.

Si te odio haberi propter ueritatem ab amicis & propinquis uides, ne remitte studiũ,ne'ue aduersantes extimesce,sed futura cogitãs,cane XXX. In te domine speraui,non confundar in æternum.

Si baptizatos uides à corruptibili generatione liberatos,diuinam benignitatẽ admirans,cane XXXI.Beati quorum remissæ sunt iniquitates.

Si canere uis inter multos iustos uiros,& recte uiuẽtes colligẽs, cane XXXII. Exultate iusti in domino,rectos decet collaudatio.

Si incidisti in hostes,& eos prudenter euitasti,atq; insidias effugisti, & ob id agere uis gratias,conuoca mites homines,& cum eis cane psal. XXXIII. Benedicam dominum in omni tempore.

Si uides iniquos in malum certare, ne putes secundũ naturam esse in illis peccatum, quemadmodum hæretici quidam, sed dic XXXV. psal. Dixit iniustus, ut delin-

ut delinquat in semetipso, nõ est timor dei ante oculos eius, & uidebis quòd ipsimet peccandi causa sunt.

Si malos iniqua agentes cernis, & contra paruos superbiẽtes, & admonere uis aliquos, ne istos attendant, aut æmulentur, quoniam citò extinguẽtur, dic & tibi & aliis XXXVI. Noli æmulari in malignantibus, &c.

Si statuisti habere tui curam, & uides insidiantẽ aduersariũ: maximè enim contra tales excitatur, ac uis temet in eum parare, cane XXXVIII. psal. Dixi custodiam uias meas, &c.

Si multos uides pauperes & mẽdicos, ac misereri uis, potes & eos qui iam sunt miserti, probare, & alios ut idem agant hortari, dicẽs XL. Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, &c.

Si desideriũ habes erga deũ, inimicos audis exprobrantes, ne perturberis, sed intelligens immortalem fructum, qui ex hoc desiderio nascitur, consolare animã tuam spe erga deum, & hac releuans mitigansq́; uitæ dolores, dic XLI. psalmum: Quemadmodum desiderat ceruus ad, &c.

Si recordari frequẽter uis beneficia dei, quæ patribus fecit, & in exitu de Aegypto, & in deserto, & quomodo deus quidem bonus, ipsi aũt ingrati, habes XLIII Deus auribus nostris audiuimus. item LXXVII. Attendite popule meus, &c. LXXXVIII. Misericordias domini in æternum cantabo, &c. CI. Domine exaudi orationem meam, & clamor, &c. CV. Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in seculum, &c. CVI. Confitemini domino quoniam bonus, &c. Dicãt qui CXIII. In exitu Israel de Aegypto, &c.

Si confugiens ad deum euasisti, quæ aduersus te dicta sunt, & gratias agere uis deo, & narrare eius erga te benignitatem, habes XLV. Deus noster refugium & uirtus.

Si peccasti, & conuersus pœnitẽtia afficeris, & uis misericordiã cõsequi, habes confessionis uerba in psalmo L. Miserere mei deus secundũ magnam misericordiam tuam, &c.

Si calumniam passus es apud malũ regem, & diabolũ uides gloriantem, secede & dic quæ sunt in LI. Quid gloriaris in malitia, qui potens es iniquitate.

Si qui te persequuntur & calumniantur, prodere uolẽtes, sicut Pharisæi Iesum, & alienigenæ Dauid, ne tædio marcescas, sed confidens in domino, cane LIII. Deus in nomine tuo saluum me fac. & LV. Miserere mei deus, quoniam conculcauit me homo.

Si autem concurrat persecutio, & non cognoscens in speluncam ingrediatur, in qua tu absconderis, ne metue: habes enim in hac necessitate utilia, cùm ad consolandum, tum ad memoriam rei colendam uerba in LVI. psalmo: Miserere mei deus, miserere mei, quoniã in te confidit anima mea. & CXLI psalmo: Voce mea ad dominum clamaui.

Si obseruari domum qui insidiatur iusserit, ut effugeris, age gratias deo, & in tabulis animæ tuæ rem incidens, dic LVIII. Eripe me de inimicis meis deus meus.

Si exprobrent inimici, qui tribulant te, & loquacius detrahant, qui amici esse uidentur, & in exercitatiõne tua labores aliquantulum, potes inuocare tu quoq; deum, dicens quæ sunt in IIII. psalmo: Cùm inuocarem, exaudisti me deus iustitiæ meæ.

Contra hypocritas, & in facie gloriantes, dic ad eorum conuersionem LVII. psalmũ: Si uerè utiq; iustitiam loquimini, rectè iudicate filij hominum.

Si aspere

Si aspere irruant in te, & capere animam tuam uelint, oppone illis subiectionem tuam ad deum, & bono animo sis: quò enim magis insæuiunt illi, eò magis domino subijcientur: dic autem psalmum LXI. Non ne deo subiecta erat anima mea? &c.

Si persecutionem fugiēs in desertum concesseris, ne metuas quasi solus ibi sis, sed habens deum, & ad ipsum diluculo surgens, cane LXII. Deus deus meus ad te de luce uigilo.

Si perterrefaciant inimici, nec struere insidias desinant, et omnia inquirant aduersum te, etiam si plurimi sint, ne cesseris. Sagittæ enim paruulorum erunt horum plagæ, si cecineris LXIII. Exaudi deus orationem meam, cùm deprecor. & LXVII. Exurgat deus, & dissipētur inimici eius, & fugiant, qui odiūt eum à facie eius. LXIX. Deus in adiutorium meum intende, domine, &c. Et LXX. In te domine speraui, non confundar in æternum.

Si canere deum uis, habes LXIIII. Te decet deus hymnus in Sion, &c.

Si quos imbuas resurrectionis mysterio, habes LXXIX. Qui regis Israel, intende, &c.

Si misericordiā à deo petis, cane psalmū LXVI. Deus misereatur nostri, & benedicat nobis.

Si uideas impios in pace prosperari, ne scandalizeris, ut commouearis, dic tu quoq; LXXII. Quàm bonus Israel deus, his qui recto sunt corde.

Si irascitur populo deus, habes uerba quibus hunc consoleris, in LXXIII. Vt quid deus retulisti, &c.

Si confessione tibi est opus, cane LXX. In te domine speraui, &c. LXXIIII. Confitebuntur tibi deus, &c. XCI. Bonum est confiteri domino, & psallere nomini tuo, &c. CIIII. Confitemini domino, & inuocate nomen eius. CV. Confitemini domino quoniam bonus, &c. CVII. Paratū cor meum deus, &c. CX. Confitebor tibi domine in toto corde meo. CXII. Confitemini domino quoniam bonus. CXXXV. Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia eius. & CXXXVII. Confitebor tibi domine in toto corde meo, quoniam audisti uerba oris mei.

Si uituperare gentilem uis, & hęreticos, ut apud quos dei cognitio non est, potes intelligendo canere, & dicere quæ sunt in psal. LXXXV. Inclina domine aurem tuam, & exaudi me, quoniam inops & pauper sum ego.

Si occupauerint inimici effugia tua, & magnopere tribuleris, quanquam perturberis, ne despera, sed ora, & si clamans exauditus fueris, age Deo gratias, dicens quæ sunt in psalmo LXXVI. Voce mea ad dominum clamaui, uoce mea ad deum, &c.

Si perseuerantes inimici irruerint, & polluerint domum dei, ac sanctos occiderint, & eorum corpora uolatilibus cœli proiecerint, ne metuas illorum crudelitatem, sed cōpatiens patienbus, dic psal. LXXVIII. Deus uenerunt gentes in hęreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum.

Si canere uis domino in celebritate conuocatis dei seruis, cane LXXX. Exultate deo adiutori nostro, iubilate Deo Iacob. & XCIIII. Venite exultemus domino, iubilemus deo salutari nostro.

Si rursus inimici congregentur undiq;, & minentur domui Dei, conspiratiōes contra pietatem, ne te multitudo & potentia illorum perturbet, habes uelut anchorā spei uerba quæ sunt in LXXXII. Deus quis similis erit tibi? ne taceas, neq; compescaris deus.

Si uides

Si uides domum dei & æterna eius tabernacula, & desiderium habes ad illa sicut habebat apostolus, dic & tu LXXXIII. Quàm dilecta tabernacula tua, &c.

Si cessauerit ira, & soluta captiuitas fuerit, habes quibus gratias deo agas LXXXIIII. Benedixisti domine terram tuam, auertisti captiuitatem Iacob. & CXV Credidi propter quòd locutus sum, &c.

Si discordiam catholicæ ecclesiæ aduersus schismata cognoscere uis, & illos conuertere, potes dicere quæ sunt in psal. LXXXVI. Fundamenta eius in montibus sanctis.

Si exhortari teipsum uis, & alios ad religionem, ac persuadere, quòd spes in deum non confundit, sed intrepidam reddit animam, lauda deũ, dicens quæ sunt in psal. XC. Qui habitat in adiutorio altissimi, &c.

Si canere uis sabbato, habes XCI. Bonum est confiteri domino, & psallere nomini tuo altissime.

Si gratias agere uis dominico die, habes XIII. Dixit insipiens in corde suo, nõ est deus, &c.

Si canere uis in secunda sabbati, habes quę sunt in XCIIII. Venite exultemus domino, &c.

Si canere uis parasceue, habes laudationem in XCII. Dominus regnauit decorem indutus est, &c. Tunc enim domus ædificata est, quamuis circumire conati sunt hostes. Atq; ideo triumphale carmen canendum est ipsi deo.

Si captiuitas fuerit, ac uastata domus, rursusq; ædificata, cane quę sunt in XCV Cantate domino canticum nouum, cantate domino omnis terra.

Si uexata terra fuerit ab hostibus, & deinde quiescat, regnante domino, habes quem canas XCVI. Dominus regnauit, exultet terra.

Si uis quarta sabbati canere, habes XCIII. Deus ultionum dominus, deus ultionum liberè egit. Tunc enim traditus ulcisci mortem cœpit, & de ea triumphare: cùm igitur Euangelium legens uideris Iudæos consilium ineuntes aduersus dominum, & ipsum audacter stare pro nobis aduersus diabolum, cane quæ sunt in XCIII. ut dictum est.

Si uides prouidentiam domini in omnia, & dominiũ ipsius, & uis imbuere aliquos ipsius fide & obedientia, cùm persuaseris prius, ut confiteanť, cane XCVIII Iubilate deo omnis terra.

Si potestatem iudicandi in eo cognoscis, & quod misericordiæ iudicium admiscens iudicat deus, atq; accedere ad ipsum uis, habes ad hoc uerba C. psal. Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine.

Si propter imbecillitatem naturæ nostræ assiduis uitæ malis aliquãdo, ceu medicus, tædio afficeris, & consolari te uis, habes psal. CI. Domine exaudi orationẽ meam, & clamor meus ad te ueniat.

Et quoniã conuenit semper & in omnibus agere deo gratiam, quando ipsi benedicere uis, habes quo tuam animam adhorteris CII. Benedic anima mea domino, & omnia quæ intra me sunt, nomini sancto eius, &c. & CIII. Benedic anima mea dominũ, domine deus meus magnificatus es uehementer.

Si laudare uis deum, & scire quomodo ob aliquod oportet laudare, & quę uerba dicere laudans debet, habes CXII. Laudate pueri dominum, laudate nomen domini, &c. CXVI. Laudate dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi. CXLV. Lauda anima mea dominũ, laudabo dominum in uita mea, psallam deo meo q̃ diu fuero. CXXXII. Ecce q̃ bonum, &c. CXLVI. Laudate dominũ, quoniam bonus est psal. CXLVII. Lauda Hierusalem dominum, lauda deum

tuum

tuum Sion. CXLVIII. Laudate dominum de cœlis,&c. CXLIX. Cantate domino canticum nouum, laus eius in ecclesia sanctorum. CL. Laudate dominũ in sanctis eius, laudate eum in firmamento uirtutis eius.

Si habes fidem, quemadmodũ dominus dixit,& credis in his quæ orans loqueris, dic CXV. Credidi propter quod locutus sum.

Si te ascendentem sentis actionibus sicut dicas his obliuiscor autem qui præcedunt contendo, habes in unoquoque processu, quæ dicas quindecim graduũ Cantica.

Si captiuatus es alienis cogitationibus,& sensisti te abduci,& pœnituit, desine deinceps,& manens ubi te peccantẽ deprehendisti sede, ac luge tu quoq;, quemadmodum fecit populus, dicens quæ sunt in CXXXVI. Super flumina Babylonis illic sedimus,&c.

Si tentatiões putas esse tuí probationẽ, age post tentationes gratias deo, dicẽs CXXXVIII. Domine probasti me,& cognouisti me.

Si teneris rursus ab inimicis,& liberari uis, dic CXXXIX. Eripe me domine ab homine malo, à uiro iniquo eripe me.

Si orare uis,& deprecari, dic V. Verba mea auribus percipe. CXL. Domine clamaui ad te, exaudi me. CXLI. Voce mea ad dominũ clamaui, uoce mea dominũ deprecatus sum. CXLII. Domine exaudi orationem meam, auribus percipe obsecrationem meam. CXLV. Lauda anima mea dominum,&c.

Si inimicus tyrãnus insurrexit aduersus populũ, tu quoq; sicut Dauid Goliath, ne timeas, sed unà cum Dauid crede, & canens dic CXLIII. Benedictus dominus deus meus qui docet manus meas ad prælium.

Si bonitatem dei & in te,& in omnes recolis,& benedicere deo uis, dic uerba quæ Dauid dixit in LXXXIIII. Benedixisti domine terram tuam,&c.

Si cantare uis domino, habes quid dicas XCV. Cantate domino canticũ nouũ, &c. XCVII. Cantate domino canticum nouum, quia mirabilia fecit.

Si paruus fortè in aliquo usu fratribus anteponeris, ne extollaris contra ipsos, sed dans gloriam deo, psalle tu quoq; CLI. Quid gloriaris in malitia, qui potens es iniquitate, qui proprius dei es. aliàs CL. Laudate dominum in sanctis eius, laudare eum in firmamento uirtutis eius.

Si canere uis obedientiam habentem alleluia, habes CIIII. Cõfitemini domino,& inuocate nomen eius. CV. Cõfitemini domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Quis loquetur potentiã domini. CVI. Confitemini domino quoniam bonus, &c. Dicant nunc qui, & CX. Confitebor tibi domine in toto corde meo. CXI. Beatus uir qui timet dominũ, in mandatis eius uolet nimis. CXII. Laudate pueri dominum,&c. CXIII. In exitu Israel de Aegypto,&c. CXIIII. Dilexi quoniam exaudiet dominus. CXV. Credidi, propter quod locutus sum. CXVI. Laudate dominum omnes gentes. CXVII. Confitemini domino quoniã bonus,&c. Dicat nũc Israel. CXVIII. Beati immaculati. CXXXIIII. Laudate nomen Domini. CXLV. Lauda anima mea dominũ, &c. CXLVI. Laudate dominũ, quoniam bonus est psalmus. CXLVII. Lauda Hierusalem dominum. CXLVIII. Laudate dominum de cœlis. CXLIX. Cantate domino canticum nouum, laus eius in ecclesia sanctorum. & CL. Laudate dominum in sanctis eius,&c.

Si seorsum uis canere de saluatore, habes de eo in quouis psalmo. Præcipuè uerò habes XLIIII. Ad te domine leuaui animam meam. CIX. Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis, &c. indicantes ipsius ex patre legitimam generationem

tionem, & corporalem eius præsentiam. X.autem,scilicet,In domino confido.& LXVIII.scilicet,Saluũ me fac deus. prædicentes de diuina cruce, & quantũ pro nobis insidiarũ suscepit,& ꝙ multa passus est. & II.Quare fremuerunt gentes.& CVIII.Beati immaculati: significantes Iudæorũ insidias, & malignitatem,& Iudæ Schariotí proditionem. Item XX.Domine in uirtute tua. XLIX.Deus deorum dominus locutus est. & LXXI.ostendentes regnum eius, & iudicandi potestatem,& eius præsentiam in carne. X.autem,Conserua me domine,quoniã speraui in te,&c.indicat eius in carne resurrectionẽ gloriosam. XXIIII.Domini est terra & plenitudo eius. & LXVI.Omnes gentes plaudite manibus, &c.nũtiant eius in cœlum ascensum. XCII.Dominus regnauit. XCV.Cantate domino canticum nouum,cantate,&c. XCVII.Cantate domino canticum nouũ,quia mirabilia fecit. XCVIII.Dominus regnauit,irascantur populi: si leges, speculari poteris,quæ dominus nobis beneficia per passionem contulit.

Talis est stylus & character Psalmorũ,ad hominum utilitatem.

ANGELI POLITIANI AD MAGNANIMVM LAVRENTIVM MEDICEM, PETRI F. IN Platonis Charmidem, è Græco à se in Latinum conuersum, Præfatio.

CVM sæpe mecum animo reputarem,magnanime Laurenti Medices, & tanꝗ ex alta quadam specula humanæ huius uitæ conditionem intuerer,illud in primis cùm admirabile mihi, tum miseratione dignissimũ uisum est, quòd cum omnes homines pari quidẽ studio ad fœlicitatẽ ipsam tanꝗ ad portũ aliquem tutissimũ uiam affectent, adeò tamẽ pauci tanta præsertim, tam multorum inuestigatione existerent, qui ad eam adipiscendam recto uirtutis itinere ingrederentur. Sed cùm & natura quidem ipsa ad felicitatis indagationẽ quosdã quasi igniculos nostris mentibus inseruerit,& (quod in Protagora Plato ait) neminem omnium non inuitum peccare sapiẽtes arbitrentur, illud mihi profectò maximè extare uisum est, omnem malorum omniũ causam, quæ quidem humano generi plurima sanè atꝗ acerbissima incubuerint,quibusꝗ uniuersa uita nostra uelut turbulentissimis tempestatibus hinc atꝗ illinc perpetuò iactetur,non tam nostra nobis uoluntate,ꝗ illius inueniendæ difficultate emanasse. Hinc itaꝗ effectum est, ut quæ homines singuli per se ipsi nacti sint,ea quidem mordicus teneant:alienis uerò,atꝗ ad se minimè pertinentibus, dies noctesꝗ pro se quisꝗ anxiè inhient, multoꝗ, ꝗ quorum ipsi potiti sint priora ea, ac potiora esse arbitrentur. Atꝗ illi quidem nauibus,ut est apud Flaccum,atꝗ quadrigis bene uiuere petẽtes,& tanquam inter omnis generis margaritas,preciosam unam,de qua diuina sapiẽtia locuta est,in tenebris peruestigantes,cùm neꝗ pondere,neꝗ tactu, neꝗ item magnitudine eam à cæteris discernere ualeant,concursant temerè, & rixantur inter se,atꝗ infidis quibusdã imaginibus allecti,dum id quod indagatur, habere se ambigunt,neꝗ omittere quas legerint, neꝗ à quærendi labore, obstinatis iam animis desistere audent. Nempe uerò hoc illud est, quod Homerus ille noster diuinæ sapientiæ quasi quidam Oceanus,herbam quam moly uocat,quaꝗ Vlysses à Ioue per Mercuriũ accepta, quasi quodam antidoto contra Circes ueneficia usus sit,nigra quidẽ radice ipsam, flore aũt lacti ꝗ simillimo, uirisꝗ mortalibus inuẽtu difficilimam esse dicit. Quapropter cùm tantis simus ignorantiæ tenebris prepediti

diti, tantisq; idcirco laboribus ac periculis exerceamur, non minus profectò nobis, quàm Homerico illi Diomedi & uulnere & sudore in conferta hostiũ acie laboranti, sapientissimæ Palladis, hoc est, sanctissimæ philosophiæ auxiliũ implorandum est, quæ & ipsa nobis omnẽ illam, quæ nostris nunc oculis obducta mortales hebetat uisus, atq; humida circùm caligat, nubem eripiat, ut (quod diuinè idẽ Homerus cecinit) sit nobis lumine promptũ Purgata iam in luce hominem spectare, deumq;. Nisi enim philosophiã ipsam totius uitæ ducẽ, & uirtutis, ut ille inquit, indagatricẽ atq; expultricẽ uitiorũ assequamur, quæ immortalis dei munere è cœlo in terras ad regendũ gubernandumq; hominẽ demissa est, nunq; profectò nobis uel pura in luce refulgere, uel preciosam illam margaritam nostro (ut aiũt) marte eruere, uel ab humanæ huius uitæ illecebris, quæ nos Circæi poculi instar in feras bestiasq; conuertunt, ullo pacto euadere licebit. Verumenimuero ut nõ ex omni ligno, ueteri prouerbio, Mercurius fingitur: ita profectò nõ cuiuslibet naturæ est intima philosophię adyta penetrare. Qui enim animo angusto sordidoq; essent, rerumq; humiliũ cupiditatibus mancipato, eos Plato in eo quem de Rep. inscripsit libro, à sacrosanctæ philosophiæ limine, ceu profanos quosdam, atq; ad eam capessendã minimè idoneos, nõ iniuria ablegauit. Haud enim quaquã fieri posse arbitratus est, ut quem animũ sordida illa rerũ ignobiliũ cura occupauerit, eo ipso humanarũ diuinarumq; rerũ scientia cõprehenderetur. Est etiam Platonis eiusdẽ in Phœdone uera illa, & tibi Laurenti certè non inaudita uox, par omnino esse, ut qui ad sapientię studiũ se conferant, prius quidẽ emoriantur, animumq; ipsum ab omni corporis sensu contagioneq; auertant, & quasi in suũ ius, suamq; libertatẽ uindicent. Quod cùm ita habeat, nihil profectò minus sapientię studioso cõsentaneũ esse potest, quàm cibi potionisq;, ac fœdioris etiã corporis uoluptatis, uestis præterea, & calceorũ, aliorumq; huiuscemodi nimia appetitio, & cura, quæ ipsius tantũ corporis cultui, usuiq; nulla animi participatione subministrẽt. Quamobrem cùm ad philosophiã ingredientibus prima nobis censorio quasi supercilio temperantia occurrat, eademq; diligenti examine multũ ac diu pensitatos ad recondita usq; sapientiæ arcana comitet, nemini profectò obscurũ uideri potest, ingens omnino quiddã, atq; eximiũ, maiusq; multo, quàm quantũ facilè pręstare homines possint, suscipere, ac profiteri eos qui se philosophi nomine, maximeq; Platonici censere nõ erubescant. Itaq; cùm cõplures id temporis garrulos, nugaces, putidulos, ineptos, eosdem leues, pusillos, inuidos, gloriosos, auaritiæ, luxuriæq; iuxtà addictos, animaduerterẽ, qui hoc sanctissimũ philosophi nomen illotis (ut ita dicã) manibus harpyiarũ more attrectare et cõtaminare nefas nõ putẽt, atq; in ipsum academiæ sacrariũ refractis iam pudoris ac reuerẽtiæ claustris, quasi canes in templũ temerè impudenterq; irrumpant, operępreciũ facturũ me existimaui, si quem ego uel ab ipsis inferis tantæ temeritatis uindicem excitarẽ, qui aut interdicto cum leuiculis hisce abiectissimisq; homunculis cõtenderet, aut ex iure manu consertũ uocaret, quòd in alienas (ut inquit Cicero) possessiones tam temerè irruissent. Atq; ego quidẽ cùm ad eum qui hoc prouinciæ susciperet perquirendũ toto animo & cogitatione conuerterer, in ipsum peropportunè incidi Platonẽ, philosophorũ omniũ sine controuersia parentẽ ac deum, totiusq; sapientiæ quasi quoddã (ut aiunt) terrestre oraculũ. Qui cũ perdiu sanè (ut uidebatẽ) latinè sciẽdi auidissimus fuisset, libenter equidẽ ego hanc ab eo gratiã, quam uidebam uelle, iniui, eumq; pauculis admodũ diebus, quos apud me fit diuersatus, latinũ sermonem edocui. Quem quidẽ ille (quæ sua est docilitas) ita sanè auidè celeriterq; arripuit, ut ad litem iam ipsam philosophorũ similijs intendẽdam omni studio accingi

uideretur. Quapropter cùm te unũ, magnanime Laurenti Medices, id quod uidere aliquando ille percꝙ impẽse cupiebat, ex uniuersa hominũ multitudine existere intelligat, qui & remp. ſapiẽter geras, & philoſophiã omniũ bonarum artiũ parentem longo iam tempore exulantẽ, quaſi poſtliminio in patriam reuoces, nihil profectò antiquius habuit, ꝙ ut eueſtigio incredibili quodã animi ardore, maximaꝗ alacritate uiſum te, ſalutatumꝗ, tuæꝗ uirtuti, quoad eius fieri poſſet, gratulatũ accurreret. Te unũ ſibi tam iuſta in cauſa iudicẽ, præcipuè nuncuparet. Tecum ut cum optimo academiæ patrono, acceptas identidẽ à ſimiolis iſtis iniurias, cõtumeliasꝗ liberius expoſtularet. Tecũ de hac ipſa, quam ſæpe dicimus, temperantia acutiſſimè diſputaret, & quid de ea ipſe ſentiret, ſubtiliter proſequeretur. Quã quidẽ ille ab ipſo ſtatim diſputationis exordio, quaſi quandã in delubri ueſtibulo æditimã collocat. Haud enim omnino quenquã penitiſſimis illis philoſophiæ myſterijs initiandũ cenſet, qui non ipſam prius temperantiã ſit conſecutus. Neꝗ uerò id iniuria. Vt enim agricola, cùm iam ſtirpibus ſentibuſꝗ agrum bene omnem purgarit, tum demũ ſementẽ ipſam aggrediť: ita profectò homines debent, cùm iam omnem rerũ ſordidarũ cupiditatem atꝗ intemperantiã ex animis porrò eiecerint, cęteroſꝗ huiuſcemodi affectus ferro atꝗ igni, uariaꝗ diſciplinarum machinatione perſecuti fuerint, tum demũ purgatis iam animis, ueræ ſapientiæ ſemina excipere oportet, ut nulla pullulantiũ cupiditatũ quaſi ſpinarũ cõmixtione ſuffocata, ad ipſam beatitudinis frugẽ maturè perueniant. Atꝗ hoc eſt ſcilicet, cur priſci illi theologi, Homerus, Orpheus, Heſiodus, Pythagoras itẽ, & hic ipſe de quo agimus, Plato, alijꝗ ꝙ plurimi muſarũ, ueræꝗ ſapiẽtiæ antiſtites, multiplicem illã totius philoſophiæ cognitionẽ per quædam fabularũ atꝗ ænigmatum inuolucra, integmentaꝗ tradiderint, & quaſi ſepibus quibuſdam cancelliſꝗ obſtruxerint, ne religioſa quodammodo Eleuſiniarũ dearũ myſteria profanarentur, & quaſi ſuibus (quod dici ſolet) margaritæ obijcerentur. Veriſſimũ enim eſt, quod Pythagoricus Lyſis in epiſtola ad Hipparchũ ſcribit. Qui corruptis obſcœniſꝗ moribus, ſpeculationes ſermoneſꝗ diuinos immiſceat, nihil omnino ſecus agere, ꝙ ſi cœnoſo puteo puriſſimã infundat aquam, quæ & cœnũ conturbet, & ſuam ipſius contaminet puritatẽ. Quod cum ita ſit, magnanime Laurẽti, dignum profectò te, tuaꝗ uirtute ac ſapiẽtia feceris, ſi diuinũ hunc philoſophũ animi uirtutiſꝗ magiſtrũ, tecũ, id eſt, cum homine temperatiſſimo de temperantia diſputaturum, præſtanti illa tui uultus hilaritate, atꝗ eximia quadã, qua tu inſigniter excellis, humanitate comiter benigneꝗ excipies. Et quicquid tibi uel familiæ cura, uel amicorũ negotia, uel reſpub. tribuet otij, id omne ad illius præcepta celebranda, tecumꝗ recolenda potiſſimùm conferes. Si enim cœleſtis huius muſæ cantibus, aures mentemꝗ adhibueris, nunꝗ profectò inſidioſæ illæ noſtri Homeri Sirenulæ (quas tamẽ ipſe ab ineunte iam ætate à tua nõ modò familiaritate, ſed etiã congreſſu in hunc uſꝗ diem cana iam tum prudentia, adultaꝗ uirtute prohibuiſti) nunꝗ illæ te blandiſſimis noxiorũ carminum irritamentis, illecebriſꝗ ſeducent. Sed ut Platonẽ tandem ipſum latinè tecũ de temperantia diſputantem, atꝗ hunc rabularũ leuiſſimum gregem, qui ſacroſanctũ Platonici philoſophi nomẽ tam profanè ſibi, tamꝗ impudẽter arrogãt pollutæ religionis reum agentẽ, eoſꝗ tua quidem potiſſimùm ſententia, omnibus uerò deinceps ſuffragijs damnatos pronunciantem audias: age iam, patrone mi dulciſſime, uacuas philoſopho aures, intentumꝗ animũ, quantũ in te eſt, pauliſper accõmoda: cuius tamen ſingula uerba Angelũ Politianũ tuum ſemel tibi, iterumꝗ commendant. Ἀγαθῇ τύχῃ.

PLATONIS

PLATONIS CHARMIDES DE TEMPERANTIA, AB ANGELO POLITIANO IN LAtinum è Græco conuersus.

SOCRATES.

ENI equidē nudiustertius ex Potidæa ab exercitu, tum(ut qui peregrè diutius abfuissem) libenter me ad cōsuetos amicorum conuentus contuli, atq; in Taurei palæstram, eam quæ ex aduersum templo Basilicę sita sit ingressus, magnum ibi hominum numerum offendi, quorū ego alios ne noram quidem, plurimi autem ipsorum noti mihi aderant: ut uerò me deimprouiso ingredientem conspexerunt, statim omnes eminus aliunde alius me salutare. Chærephon uerò insanienti similis è medijs exiliens currere ad me, apprehensa que manu, O' mi, inquit, Socrates, & quomodo nobis è pugna saluus aduenis? (Haud enim ita prius q̃ nos illinc proficisceremur, bellum in Potidæa gestum erat, cuius belli rumor apud eos quidem, qui illic adessent, q̃ nuperrimè increbuerat.) Hic ego ut tute, inquam, cernis. Atqui huc, inquit, nuntiatum est, cùm ipsum omnino bellum atrocissimum fuisse, tum in eo illustrium q̃ plurimos cecidisse. Et uerò, inquam, ritè ad uos perlata sunt. Tum ille: An tu, inquit, pugnæ interfuisti? Interfui. Huc ergo agedū, ait, sedensq; nobis singula enarrato. Neq; enim dum omnia liquidò intelleximus. Et cum dicto sessum me adducens, secus Critiam Calęschri filium cōstituit. Vt uerò consedi, tum ipsum Critiam, tum alios salutaui, simulq; ijs enarraui, quæ me de exercitu, diuersi pro se quisq; diuersa interrogarent. Vt autem super ijs satis cuiq; factum uisum est, ego item ex eis uicissim percunctari cœpi, tum quo nunc pacto philosophiæ studia in ciuitate uigerent, tum uerò ex adolescentibus essent ne aliqui aut sapientiæ, aut pulchritudinis, aut utriusq; pariter gloria excellentes. Hoc loco ad ostium Critias intuens, cùm gregem adolescentulorum intrò ad nos euntium, interq; se altercantium, simulq; aliam turbā à tergo subsequentem conspicaretur, de formosis quidem, ô Socrates, confestim (ut opinor) certior fies, inquit. Qui enim huc ad nos pergunt, tū præuij sunt eius, tum amantes, qui unus omnium (ut nunc quidem est) adolescentium, habeatur pulcherrimus. Atqui & ipsum quoq; aspicio, iam proximè ad nos accedentem. Quis uerò, inquam ego, aut cuius tandem est? Nosti sanè & tu, inquit (tametsi ille nondū adolescentiam inierat, cùm tu à nobis profectus es) Charmidem Glauconis auunculi nostri filiū, meumq; sobrinum. Noui equidem, per Iouem inquā. Neq; enim malus uel tunc erat, cùm adhuc puer esset. Nunc uerò (ut arbitror) facilè iam in adolescentiam peruenerit. Statim, inquit, scies, & quantus ille, & qualis euaserit. Hæc dum loquitur, cōmodùm Charmides ingreditur. Et mihi quidē, ô socie, nihil pensi. Quod enim ad formosos attinet, facilè equidem alba sum regula carpentarij. Omnes enim ferè, qui ea ætate sint, formosi mihi uidētur. Enimuero cùm ille mihi tūc uel corporis amplitudine, uel forma admirabilis est uisus, tum cęteri unà omnes eius amore correpti uidebantur, adeò exterriti tumultuantesq; fuere, ut primùm ille in palæstram concesserat. Complures præterea, & alij amantes à tergo subsequebātur. Quod uerò ad uiros attineret, minimè equidem admiratione dignum ducebam. Ego autem uel ipsos quidem ad pueros animum aduerti, ut nemo ex ijs unus alium quempiam intueret, ne is omnino quidem, qui inter eos esset minimus: sed illū omnes unū tanq; dei statuam contemplabantur.

Tum me cōpellans Chærephon: Quid tibi uerò, inquit, uidet adolescens, ô Socrates, numnā uultu honesto? Nihil inq̄ supra. At uerò (inquit) si sese nūc exuere uelit, ne ille iam tibi uel deformi esse uultu uidebit, ita omni prsus reliqua corporis facie pulcherrimus est. Atqui ijs quidem ipsis, quæ à Chærephōte dicta essent, & reliqua consentiebant. Et ego, ô Hercules inquam, ut mihi uirū inexpugnabilem describitis, si modò unū ad hęc accesserit, idq; paululū quiddam. Quid nam? inquit Critias. Si animū ad uirtutem haud ineptū habeat. Sanè uerò par est ô Critia, eiusmodi esse ipsum, quandoquidem uestra ex familia duxit originē. At uerò, inquit ille, & hoc quoq; ipso q̄ pulcherrimus, quamq; optimus est. Cur uerò inquā, nō hoc ipsum primò eum exuimus, idemq; prius q̄ corporis speciē contemplamur. Omnino enim (quæ sua ætas est) disputationis iam satagit. Et ualde, inquit Critias, siquidē ille, & philosophus sanè est, & ut alijs, ipsiq; sibi uidet, adeò poeticus. Hoc uerò inq̄ boni, ô amice Critia, ex alto uobis principio ab ipsa iam Solonis cognatione emanauit. Sed cur non tandem mihi indicas adolescentem, atq; huc ad nos accersi iubes? Neq; enim arbitror, q iunior sit, turpe illi erit nobiscum disserere, cùm tute hic adsis, quem ille tutorem cōsobrinumq; sit nactus. At pulchrè, inquit, dicis. Eum iam accersamus: & cum dicto ad seruum, qui subsequebatur: Eia, inquit, puer Charmidem accerse, eiq; nuntia, uelle me ipsum medico inspectandū præbere, qui eum de imbecillitate cōsulam, qui mihi manè aiebat laborare sese. Et ad me cōuersus Critias: Hodie, inquit, cùm bene manè exurgeret, capitis grauedine nonnihil afflictari questus est. Sed quid te tandem prohibet, quo minus assimulare possis, aliquod capitis habere pharmacū? Nihil sanè inquam. Veniat modò. Atqui iam, inquit, aderit, id quod est factū. Venit enim, risumq; mirificū concitauit. Vnus em̄ quisq; nostrū, qui inibi consideremus, dum adolescenti locū cedit, proximū detrudere obnixè, quo ille apud se potissimū sederet, usquedum eorū qui in extremo acquiessent, alterū quidem in pedes cōsurgere perpulimus: alterū uerò obliquum deturbauimus. Ille uerò cùm ad nos perrexisset, inter me & Critiam medius cōsedit. Hic uerò iam, ô amice, hæsitare ego, & mea omnis illa audacia excisa esse prorsus, quam ego præ me à principio tuleram, quasi cū illo essem perq̄ facilè disputaturus. Vt uerò Critias, eum me ipsum inquit esse, qui id tenerem pharmacū, atq; ille inspexit me oculis quiddam præ illis ferens, ô q̄ ineuitabile, simulq; se ad me interrogandum parauit, omnesq; qui in palæstra adessent, eodem confluentes corona nos undiq; circumuenerunt, tūc ego iam ô generose, & quæ sub uestimento essent inspexi, & urebar, & iam non amplius mei ipsius eram, & sapiētem Cydiam in amatorijs iudicabam, qui de formoso puero alij præcipiens cùm loquitur: Caue, inquit, ne cùm aduersus leonē inulus uenerit, partem illi eripiat carniū. Ipse enim mihi uidebatur ab huiusmodi pecude expugnatus esse. Quęrenti uerò illi, an ipsum capitis pharmacū tenerem, uix id quodammodo respondi tenere me. Quid igitur, inquit, est? Et ego folium quoddam, & cantatio supra pharmacum, quam qui canat, eoq; utatur, incolumis porrò euadat necesse est. Cantationem uerò

Reliquum summa diligentia quæsitum, habere nequiuimus.

ANGELI POLITIANI PRAELECTIO IN PRIORA ARISTOTELIS ANALYTICA.

LAMIA;

ABVLARI paulisper lubet, sed ex re, ut Flaccus ait. Nam fabellæ, etiam quæ aniles putantur, non rudimentum modò, sed & instrumentũ quandoq; philosophiæ sunt. Audistis ne unquam Lamiæ nomen? Mihi quidẽ etiam puerulo auia narrabat, esse aliquas in solitudinibus Lamias, quæ plorantes glutirent pueros. Maxima tunc mihi formido Lamia erat, maximũ terriculum. Vicinus quoq; adhuc Fesulano rusculo meo lucẽs fonticulus est: ita enim nomen habet, secreta in umbra delitescens, ubi sedem esse nunc quoq; Lamiarũ narrant mulierculæ, quæcũq; aquatum uentitant. Lamiam igitur hanc Plutarchus ille Cheroneus, nescio doctior, an grauior, habere ait oculos exemptiles, hoc est, quos sibi eximat, detrahatq; cũ libuit, rursusq; cùm libuit, resumat, atq; affigat: quemadmodũ senes ocularia specilla solent, quibus hebescenti per ætatem uisui opitulãtur. Nam & cùm quid inspectare auent, insertant quasi forfici nasum. Et cùm satis inspectarunt, recondũt in theca. Quidam uerò etiam dentibus utuntur æquè exemptilibus, quos nocte non aliter reponunt, quàm togam: sicuti uxorculæ quoque uestræ comam suam illam dependulam & cincinnos. Sed enim Lamia hæc, quoties domo egreditur, oculos sibi suos affigit, uagaturq; per fora, per plateas, per quadriuia, per angiportus, per delubra, per thermas, per ganeas, per conciliabula omnia: circũspectatq; singula, scrutatur, indagat, nihil tam bene obtexeris, ut eam lateat. Miluinos esse credas oculos ei, aut etiam emissicios, sicuti Plautinæ aniculæ: nulla eos præterit, quamlibet indiuidua minuties: nulla eos euadit, quamlibet remotissima latebra. Domũ uerò ut rcuenit, in ipso statim limine demit illos sibi oculos, abijcitq; in loculos. Ita semper domi cæca, semper foris oculata. Quæras forsitã, domi quid agitet. Sessitat, lanã faciens, atq; interim cantillat. Vidistis'ne, obsecro, unq; Lamias istas uiri Florẽtini, quæ se & sua nesciũt, alios & aliena speculãtur? Negatis? Atqui tamẽ sunt in urbibus frequẽtes, etiamq; in uestra: uerũ personatæ incedũt, homines credas, Lamiæ sunt. Harũ igitur aliquot prætereuntẽ forte conspicatæ me, substiterũt, & quasi noscitarẽt, inspexere curiosius, ueluti emptores solẽt, mox ita inter se detortis nutibus cõsusurrarũt: Politianus est, ipsissimus est, nugator ille scilicet, qui sic repẽtè philosophus prodijt. Et cũ dicto auolarũt, quasi uespæ dimisso aculeo. Sed q; repentè me dixerũt prodijsse philosophũ, nescio equidẽ, utrum'ne illis hoc totũ displiceat, philosophum esse, quod ego profectò non sum: an quòd ego uideri uelim philosophus, cùm longè absim tamen à philosopho. Videamus ergo primùm, quod'nam hoc sit animal, quod homines philosophũ uocant, tum spero facilè intelligetis, non esse me philosophũ: neq; hoc dico tamen, q; id uos credã credere, sed ne quis fortasse aliquãdo credat: nõ quia me nominis istius pudeat, si modò ei possim re ipsa satisfacere, sed q; alienis titulis libẽter abstineo;

Ne si fortè suas repetitum uenerit olim
Grex auium plumas, moueat cornicula risum.

De hoc igit primũ, mox etiã de eo agemus, utrum'ne esse philosophũ turpe ac malum sit: quod ubi docuerimus non esse, tum de nobis ipsis nonnihil, deq; nostra hac professione loquemur. Audiui equidẽ Samiũ fuisse olim quendã iuuen-

tutis magiſtrum,candidatum ſemper,& capillatum, femore etiam aureo conſpicuum,natum ſæpius, ac renatum. Nomen illi erat, Ipſe. Sic diſcipuli certè uocabant ſui.Sed eos diſcipulos,ut ad ſe quemq; receperat,ſtatim prorſus elinguabat. Præcepta uerò ipſius ſi audieritis,riſu,ſcio,diffluetis. Dicam tamen nihilo ſecius. Ignem,aiebat,gladio ne fodicato,ſtateram ne trãſilito,cerebrũ ne comedito,cor etiam ne comedito,ſupra ſextarium ne ſedeto,maluam transferto, ſed eam ne comedito: aduerſus ſolem ne loquitor,uiam regiam ne declinato,per ſemitas ingreditor: cùm lecto ſurges, ſtragula complicato, ueſtigiumq; corporis confundito, anulum ne geſtato,ollæ quoq; ueſtigium turbato in cinere, hirundines intra domum ne admittito,contra ſolem ne meijto,ſpeculum ne ſpectato ad lucernã,dextrum pedem priorem calciato, ſiniſtrum priorem lauato, unguiũ criniumq; tuorum præſegmina ne cõmingito,ſed in ea deſpuito.Hic idem faba quoq; ſic ſemper abſtinuit,ut Iudæus porco. Si quem autem aliquando gallum gallinaceũ candidula pluma et pinnis inueniſſet,eum uerò protinus in germani fratris diligebat loco.Ni cachinnos metuam,qui iam clanculum puto ebulliũt,habeo aliud quoque quod narrem: ſed narrabo tamen: uos,ut libet,ridetote.Beſtias docebat,tam feras,q; cicures.Et ſanè urſa Daunia quędam fuiſſe memoratur magnitudine horribili,feritate formidabili,peſtis acerba boum atq; hominum. Hanc ad ſe hic uir, ſi modò ipſe erat uir,blandè uocauit,manu permulſit,domi habuit aliquãdiu,pane aluit, & pomis,mox dimiſit,adiurãs,ne quod animal poſt id attingeret.Illa uerò in montes ſuos,& ſyluas abijt mitis, nec animantium deinde obfuit cuiquam. Vultis ne etiam de boue audire? Bouem Tarenti in agro quodam paſcuo fortè cõſpicatus uiridem adhuc fabaciam ſegetem morſu truncantem: rogauit bubulcum,moneret bouem ſuum,ne illam depaſceretur Huic bubulcus illudens: Atqui,inquit,bouatim loqui neſcio,tute ſi ſcis,potius moneto.Non cunctatus ipſe, acceſſit propius,et in aurem boui illi diutulè locutus,impetrauit,non modò ut in præſens,ſed ut etiam in perpetuũ pabulo fabacio abſtineret.Itaq; bos ille Tarenti deinde molliter conſenuit,in Iunonis fano ſacer habitus, cibiſq; hominũ ueſci ſolitus,quos illi obuia turba offerebat.Hic igitur ipſe,tam portentoſæ ſapiẽtiæ profeſſor ac uenditator,interrogatus olim à Leõte Phliaſiorum tyranno quid hominis eſſet,philoſophum ſe eſſe reſpondit. Iterũ rogatus, quid ſibi illud uellet inauditum antea nomen: etenim ſibi ipſe tunc extempore confinxerat: Vitam ait hominum perinde eſſe ut mercatum,qui maximo ludorum apparatu totius Græciæ celebritate habeatur.Multos enim eò cõfluere mortaleis,aliòs alia cauſa. Quoſdam enim ut mercimonia ſua uenditent,& friuola, qui tẽtoriola etiam paſſim, & umbracula quaſi laqueos & retia tendunt peciuniolæ: quoſdam rurſus ut ſeſe oſtentent,ac ſuas exhibeant dotes. Ibi ergo pariter uiſuntur, & qui diſcum procul expellit,& qui pondus robuſtè attollit,& qui ſpacij plurimùm tranſilit,& qui luctã plurimos deijcit,& qui curſu longiſſimè præuolat. Ibi & funerepus periclitatur,& petauriſta iactatur,& ſaccularius præſtigiatur,& uenenarius inflatur,& diuinàculus hallucinatur, & àretalogus nugatur, & circulator illudit, & gladiator eludit,& orator blanditur,& poeta mẽtitur. Poſtremò alios liberalius inſtitutos, coire ad ludos eos aiebat,ut loca uiſeret,ut ignotos homines, arteſq; & ingenia, & nobiliſſimorum opera artificum contemplarentur. Ita igitur & in hanc uitam diuerſis homines ſtudijs conuenire: quorum alios pecuniæ deſiderio,deliciarũq; teneri: alios principatus & imperij cupidine ſollicitari, alios gloriæ ſtimulis agitari,alios uoluptatum blandicijs titillari.Sed inter omneis præcellere tamen eos, & eſſe quàm honeſtiſſimos, qui rerum pulcherrimarũ ſpeculatione cõtenti ſint:

coelumq;

cœlumꝗ hoc ſpectent,ſolemꝗ & lunã, & ſiderũ choros: ſolem, qui ſit ipſe fons luminis: lunam, quę inde lucem hauriat, tam uaria, tam inconſtans: ſidera, quorũ uagentẽ alia, hæreant alia in ueſtigio ſemper, omniaꝗ nihilominus rapiantur: qui tamen ordo pulchritudinẽ habeat ex illius participatu, quod intellegibile primũ ſit, quodꝗ ipſe numerorũ rationumꝗ naturam interpretabatur: quæ per uniuerſum decurrens et cõmeans arcano quodã uel ornatu, uel ordine cuncta deuinciret. Quotcunꝗ igitur pulchra, diuina, ſinceraꝗ primò, hoc eſt, in fonte ipſo ſint, eundemꝗ tenorem peragentia, horũ eſſe ſciẽtiam quandã, quæ ſophia nominatur, id nomen latinè ſapientia eſt, eiusꝗ ſophiæ ſtudioſum, uocatũ modò eſſe à ſe philoſophũ. Olim autẽ apud ſeculum priſcũ, ſapientes appellari conſueuerant, etiam qui ſellularias quaſdã callebant artes. Vnde uates Homerus fabrum quoꝗ lignarium ſapientem uocat. Sed extitit Athenienſis quidam ſenex, altis eminens humeris (ut aiunt) quem etiam putant homines Apolline ſatum. Hic ſapiẽtis eſſe negauit eas arteis, quæ plerunꝗ uitæ inſeruiant, ſiue illæ neceſſariæ, ſiue utiles, ſiue elegantes, ſiue ludicræ, ſiue auxiliares ſint. Propriã autẽ philoſophi eſſe ſupellectilem dixit, numerorum ſcientiã, quos, inquit, à natura hominis ſi remoueris, etiam ratio perpetuò perierit. Numeros autẽ ille nõ corporeos accipiebat, ſed ortum ipſum, poteſtatemꝗ paris & imparis, quatenus rerum naturæ conſentiant. Poſt hoc etiã deorum atꝗ animantium geniturę, quæ Theogonia Zoogoniaꝗ uocentur, & item ſiderum cognitioni uacaturum dicebat, lunæꝗ circuitum, quo menſes includãtur, quo plenilunia fiant, ac ſolis anfractus indagaturum, brumas & ſolſtitia peragentes, uiciſſitudinesꝗ dierum & noctium, cõmutationesꝗ temporum quadripartitas: ad hæc ſtellarum quinꝗ uagantium errores, minimè unꝗ errantes, eatumꝗ curſus, prægreſſiones, ſtationes, tum fixa certis locis aſtra, quæ mira quadam tamen celeritate, cum cœlo ipſo in aduerſum rotentur & rapiantẽ. Huic accedere aiebat oportere eam, quæ ridiculo nomine Geometria uocetur, in qua numerorum ſimilitudo conſpicitur, à planis ad ſolida progrediens, ubi ratæ cernuntur rationes, ex quibus tota ſonorum ſcientia conflatur. Illam tamen in primis neceſſariã eſſe artem, qua uerum à falſo dignoſcitur, qua mendacium refutatur, ſicuti è diuerſo eſſe occupatiſſimã uanitatem, quæ artificium hoc nõ ſequitur, ſed ſimulat, uerumꝗ colorem fuco mentitur. Vt autem peruenire ad intellectum naturæ eius tandẽ philoſophus poſſit, quæ ſemper eſt, quæꝗ ſub corruptione generationeꝗ nõ fluitat, hanc ei quam diximus, terendam eſſe aiebat uiam, diſciplinasꝗ has difficiles an faciles omnino perdiſcendas, aut certè deum fortunamꝗ inuocandam. Sed enim talem hunc philoſophum naſci etiam affirmabat oportere idem ſenex è matrimonio ſacro, hoc eſt, ex optimis parẽtibus. Non enĩ ex omni ligno (ſicuti dicitẽ) Mercurius fit. Vt autẽ rami & ſurculi praui, tortuoſiꝗ natura, minimè unꝗ redigi ad rigorẽ ſuum queunt, quamuis manu tractentur, & emolliantẽ, ſed ad naturalẽ illã ſtatim prauitatẽ recurrunt: ſic ij, qui parum nati honeſtè, parum educati ingenuè ſunt, continuò ad humum ſpectant: hoc eſt, uiliſſima quædã miniſteria adamant, nec in ſublime animos attollunt, nec recti unquã, nec liberi ſunt. Si autẽ Elei Piſeiue, apud quos Olympia celebrari ſolita, neminẽ ſe nudare ad certamen illud patiebantur, niſi qui parentes, & ſtirpem generis docere poſſet labe omni carere: nec tamen ibi animorum, ſed corporum certamen agebatẽ, nec præmium aliud petebatur, ꝗ corona ex oleaſtro: cur nõ idem quoꝗ (aiebat hic ſenex) in uirtutis certamine obſeruetur? Porrò hunc & ipſum ueritatis indagandæ ſtudioſum eſſe, & habere quàm plurimos eiuſdẽ ſtudij ſocios, adiutoresꝗ uelle, ſcilicet qui norit, euenire idem in philoſophia, quod in uenatu.

Si quis

Si quis enim feram solus uestiget, is eam uel nunquã, uel ægrè deprehendet. Qui uenatores aduocet alios, facilè ad ipsum cubile perueniet. Et in hac igitur ueritatis quasi uenatione loca abrupta confragosaq; sunt plurima, arboribus clausa circùm, atq; horrentibus umbris, quæ lustrare solus nequeas. Sed quemadmodum gentilitiæ quædam familiarũ notæ feruntur, ut Seleucidarum ancora, Pelopidarum eboreus humerus, Aenobarbarũ rutila barba: sic philosophi omnes habere hoc in primis, uelut insigne debent: ut sint mendacij osores, ueritatis amatores: quanq; aliquod mendaciũ quoq; philosopho congruit: ut cùm se ipse, & sua extenuat. Quali Socrates ironia fertur eleganti usus aduersus inflatos sophistas: ut qui ab homine refellerentur, imperitum agente, facilius intelligerent, ꝙ omnino nihil ipsi scirent. At uerò si qui etiam sibi illa impudenter affingunt, unde absunt longissimè, molesti ubiq; sunt, sed in his præcipuè studijs. Enimuero pecuniarum quoq; abesse amor debet: nec ultrà quærẽdum, ꝙ quatenus otium suppeditetur philosophiæ. Non enim uir bonus mihi erit unquam, qui uelut oculos honesti ad auri splendorẽ summiserit, quiq; depactione turpi fidem suam prodiderit, et integritatem. Nam sicuti aurum igni, ita auro etiam homines explorantur. Sed nec arcana cuiusq; curiosius, & scrupulosius, ut illæ, quas diximus, lamię, rimabitur: nec scire uolet secreta domus, atq; inde timeri. Etenim sapientem iudicabit Aesopũ, qui unumquemq; hominũ duas gestare ait manticas, seu uocare peras malumus, anticam scilicet, & posticam, hoc est, alteram in pectus, alteram in tergũ propendulam, plenamq; utramq; uitijs: sed anticam alienis, posticam cuiusq; suis. Inde homines uidelicet sua uitia non cernere, aliena cernere. Atq; utinam obuerterentur aliquando hæ manticæ, ut sua quisq; intueri uitia posset, aliena non posset. Talem nobis igitur ueri ac legitimi philosophi adumbrauit imaginẽ senex ille Atheniensis, qui toto uertice, ac toto etiã pectore supra cęteros fuit, eumq; semper quandiu uiueret, mortem cõmentari aiebat: solumq; tamen in hac quoq; uita felicem esse, & beatũ. Cæterùm inueniri omnino tales, ꝙ paucissimos, & penè albis esse coruis rariores. Nũc si me talem uel dicam, uel etiam opiner esse, qualem modò philosophũ descripsi, stultior Corœbo sim. Nã & disciplinas illas uix attigi, quæ philosopho cõpetunt: & ab ijs, quos dixi, moribus ac uirtutibus absum longissimè. Sed fingite esse me talem, num ob id quæso culpandus? an uana, an mala ars philosophia? Ita certè uisam scio nonnullis olim, præsertimq; potentioribus. Agrippina illa Augusta Neronem filiũ dicitur ob id à philosophiæ studio reuocasse, ꝙ inutilis esset imperantibus. Domitianus urbe philosophos, atq; Italia pepulit: nullum ob crimen, nisi quòd philosophi erant. Atheniẽses cicuta Socratẽ, parentem propè ipsum philosophiæ sustulerũt. Fortunatissima olim ciuitas Antiochia maledictis insectata & cauillis est Romanũ principem Iulianũ, nihil ob aliud, nisi ꝙ erat philosophus, ac barbam (qui mos erat ueterum philosophantiũ) nutriebat. Quid quòd & libros omneis comburere philosophorũ tyrannus olim Barbarus destinauerat? Et fecisset, nisi eum Algazeles pio quodam cõmento, sed parum tamen specioso reuocasset ab incœpto. Verùm de his non miror. Scelesti enim moribus, & facinorosi, luxuriaq; & delicijs corrupti, superciliũ ferre nõ poterant philosophię. Magis illud miror, toties eam à doctis quoq;, & alioqui bonis fuisse exagitatam: & quidẽ, quòd indignemur, secundo populo, hoc est, magno successu, magna exagitantiũ laude. Nam & Romanus Hortensius homo eloquẽtissimus, atq; idẽ nobilissimus, cùm philosophiã uituperasset, meruit, ut eius nomine librũ Cicero inscriberet, & illustriorẽ eũ traderet posteritati. Et Dion ille Prusieus, qui prior tulit oris aurei cognomentũ, nulla in oratiõe, cùm quidẽ plurimas ediderit,

eloquen-

eloquentior habetur, quàm in ea, quæ contra philosophos est. Et Aristophanes antiquæ author comœdiç, nulla in fabula tantum ueneris aut uirium creditur exercuisse, quantum in illa, cui titulum fecit Nubes, in qua lepidissimè philosophum Socratem descripsit, saltum pulicis metientem. Sed & Aristides ex ea oratione, quam aduersus Platonem pro quatuor Atheniensium proceribus scripsit, multo illustrior mihi, & celebrior uidetur factus, quàm è cæteris omnibus quas composuit plurimas: cũ tamen sit illa expers artificij, nec ulli rhetorices formæ satis congruat. Veruntamen arcana quadam pulchritudine floret, & gratia, nominibusq; ipsis, & uerbis, mirum, quantum delectat. Quid ille autem Phliasius Timon, qui Sillos amarulentum composuit opus: Non'ne magnum sibi & ipse nomen ex irrisu philosophorum comparauit? Cæterùm non continuò malum uideri debet, quod est à quibusdam reprehensum. Nam & dulcis sapor omnium creditur præstantissimus, qui tamen aliquibus, etiam'que bene ualentibus parum gratus. Sermunculi isti hominum uidelicet, ac rumusculi, similes umbræ sunt. Vt autem crescente umbra, uel decrescente, corpus tamen ipsum, cuius illa est umbra, neq; crescit, neq; decrescit: ita nec melior fit quisquã, dum uulgò laudatur, nec itẽ peior, dum uituperat. Quòd si philosophandũ non est, secundũ animi uirtutẽ uiuendum non est. At sicut animo uiuimus, ita animi uirtute bene uiuimus. Quemadmodum sicuti oculis uidemus, ita oculorũ uirtute bene uidemus. Qui bene uiuere non uult, is ne philosophetur. Qui turpiter uiuere uult, is philosophiã ne sectetur. Veniunt ecce in mentem Pythagorei Architæ dicta quædam prorsus aurea, de libro eius, qui de Sapientia inscribitur, selecta: quæ nisi molestum est, Latinè ad uerbum referam. Sic inquit: Sapientia in rebus omnibus humanis excellit, ut in sensibus uisus, in anima mens, in sideribus sol: uisus enim longissime tẽdit, plurimasq; rerũ formas amplectitur: & mens quasi regina, quodcunq; opus est, ratione excogitationeq; perficit, ac uisus quidam, uisq; est rerum pręclarissimarũ: & sol ipse oculus est, atq; animus naturæ totius, per quem scilicet omnia cernuntur, gignuntur, nutriuntur, augẽtur, fouentur. Homo uerò animantium omnium longe sapiẽtissimus, uim quippe habet illam, qua speculari omnia possit, ac scientiam prudẽtiamq; ex omnibus elicere, ut in quo deus ille maximus rationẽ quasi uniuersam impresserit, ac signauerit, ubi rerum species omnium distinguerentur, significationes'que nominum forẽt, & uerborum, sic ut loca etiam certa uocum sonis assignata sint. Hactenus Architas. Mihi autem uidetur & illud, qui philosophari nolit, etiam felix esse nolle. Nam si tunc felices sumus, cùm bona adsunt nobis plurima, sed adsunt ita, ut & prosint: nec prosint autem, nisi utamur: bene autem ut utamur, scientia una facit, scientiam autem philosophia uel affectat, uel possidet: profectò ut felices efficiamur, philosophandum est. An quæso nostra curabimus, hoc est, corpus, & opes: nos ipsos, hoc est animum, posthabebimus? Vt autem medicina corpus, ita animum curat philosophia. Sed cùm tres animi nostri seu partes, seu uires, ratiò, ira, cupiditas sint, prior illa diuina, posteriores quasi brutæ: num quæso ipsam quidem cupiditatem, id est, belluam multorum capitum, præterea'que iram, ceu furentem leonem, molliter educabimus, quasiq; corroborabimus: rationem autem, quæ propriè homo est, fame confici, & esse imbecillam semimortuam'que patiemur? Vt scilicet huc atque illuc à monstris geminis, uelut ille in fabulis Hippolytus raptetur, & membratim quasi discerpatur, ac dilanietur? Quòd si uitam refugimus solitariam, ciuilem uerò sequimur, & urbanam, non'ne intelligimus, artes esse in ciuitate, quæ uitæ commoda suppeditent? Esse alias item, quæ illarum utantur opera?

rursus alias quæ famulentur, alias quæ imperitent? inque his utpote nobilioribus, etiam bonum ipsum, præcipuè reperiri? Sed quæ sola iudiciũ teneat rectũ, quæque ratione ipsa utatur, atque uniuersum bonum contempletur, ea certè uel uti, uel imperare omnibus suapte natura potest. Talis autem, præter philosophiã, nulla omnino est. Cur igitur pudeat philosophari? At, inquies, difficilis nimium philosophiæ cognitio est. Imò uerò, si uestigijs indagetur, nulla penè ars ingenua cognitu facilior. Semper enim quæ priora sunt, notiora posterioribus. Et quorũ natura melior, eorum quoque facilior intellectus, quàm quorum deterior. Sit huius argumentum facilitatis & illud, quòd ad maximum incrementum breui peruenit philosophia, nulla etiam proposita mercede. Et quotusquisque est ingeniosorum, cui non otium sit in uotis, ut philosophari liceat? Hoc autem profectò non fieret, si philosophari labor, ac non potius uoluptas esset. Quid quòd exercere id studium semper, meditarique possumus, ut quod nullis extrinsecus indigeat instrumẽtis, ut cui nullus incongruens sit locus: ubi enim fueris, præstò erit ueritas. Sed ut non difficilima perceptu philosophia est, ita nec obuia cuique tamen, & exposita. Vigilantibus enim se, non dormientibus ingerit. Nos autẽ ita ridiculi sumus, ut uilissimæ æruginis gratia, etiam trans Herculis columnas, etiam ad Indos nauigemus. Philosophiam uerò ut adipiscamur, ne per hyemem quidem uigilias saltẽ pauculas toleramus. Sed quòd uoluptatem diximus esse in philosophia maximam, quò facilius intelligere possitis, fingite aliquem uobis cũctis affluentem delicijs, qui nihil omnino sapiat, qui prudẽtia penitus uacet, an quisquam uiuere huius uitã uolet? Equidem non puto: sicuti nec semper ebrius, nec semper esse puer, nec dormire semper, ad morem Endymionis, eligat quispiam. Quanquam enim aliqua etiam in somnis gaudia sunt, falsa illa tamen, adumbrata, imaginaria, non uera, nõ solida, non expressa sunt gaudia. Cur autem & mortem propè omnes expauescimus? Quoniam puto cuique terribile, quod ignoratur, ut quod obscurũ, quod tenebricosum est: sicuti contrà amabile, quod intelligitur, ut quod aperiũ, quod illustre est. Inde etiam arbitror fit, ut parentes nostros potissimùm ueneremur, quorum uidelicet beneficio factum sit, ut hunc solem, & stellas, atque hanc publicam lucem intueamur. Quin rebus etiam delectamur potissimùm, quas consuetas habemus, eosque maximè diligimus, quibus cum diutius uersati sumus, ac uulgò amicos etiam notos appellamus. Si igitur quæ nota sunt, delectãt, cur etiam nosse ipsum ac sapere delectet? At id maximè propriũ philosophiæ est: aut igitur nihil agendum in hac uita, nihil expetendum est, aut in sola philosophia, tanquam in portu requiescendum. Subijciamus quæso, oculis hominum uitam. Quid ea est omnis, præter inanem umbram: uel, ut significantius ait Pindarus, umbræ somnium? Homo bulla est, antiquũ inquit prouerbium. Nam quantum uiribus ab elephanto, quantum celeritate uincimur à lepusculo? Gloria hæc autem fastosa, quæ nos plerunque agit præcipites, ut nihil aliud est, quàm meræ nugæ? Vt nihil aliud quàm nebula? Procul enim si spectes, magnum quiddam esse putes: ubi propinques, euanescit. Forma porrò & dignitas corporis pulchra ob id nobis, & honesta, quòd hebeti sumus obtutu. Nam si lyncei essemus, ac penetrare oculis in corpora, & introspicere possemus, etiam formosissimum quemque nauseabũdi aspiceremus, adeò nobis multa uisu tetra, & fœda, prorsus que deformia occurrerent. Quid obscœnas commemorem uoluptates, quibus pœnitentia semper comes. Age uerò quid in rebus nostris omnibus uel solidum, uel diuturnum? Nam ut stare aliquid, aut durare nonnunquam putemus, imbecillitas nostra facit, atque æui breuitas, ita quod ueteres opinati quidam sunt, animas nostras in corpora, tanquam in carcerem conie-

conie-ctas

coniectas,magnorum scelerum pœnas luere,quanquam non omnino uerum,tamen etiam nec absurdum planè uideri potest. Nam cùm sit anima iūcta agglutinataque corpori,ac per omneis artus,omneisque sensuū quasi meatus extēta, & explicata, non alio mihi uidetur supplicio affecta, quam quo Mezentius ille Vergilianus miseros ciues suos afficiebat.Ita enim de eo canit poeta noster:

Mortua quinetiam iungebat corpora uiuis,
Componens manibusque manus,atque oribus ora,
Tormenti genus,& sanie,taboque fluenti,
Complexu in misero,longa sic morte necabat.

Nihil igitur in rebus humanis studio curaque dignū,prçter illam,quam pulchrè uocat Horatius diuinæ particulā auræ,quæ facit ut in hoc cęco rerum turbine,tamen uita hominū tutò gubernetur. Deus enim est animus nobis,deus profectò, siue hoc Euripides primus dicere ausus,siue Hermotimus,siue Anaxagoras. At nulla,inquis, proposita est merces philosophantibus: ego uerò ne desidero quidem mercedem,quoties ipsum quod agitur,sibi est merces. Ergo si comœdia in theatro agetur,aut tragœdia,si gladiatores in foro cōmittentur, omnis eò statim populus cōfluemus spectatū,nulla illecti mercede: naturam uerò ipsam rerū pulcherrimam spectare gratis non poterimus? At nihil agit philosophia, tantū contemplationi uacat.Esto,modum tamen cuiusque præscribit officio:sic autem & uisus in corpore,quanquam ipse opus nullū peragit,dum tamē aut indicat unūquodque, aut iudicat, ita opifices adiuuat, ut non plus manibus debere illi se, quàm oculis suis sentiant. At est philosophus homo rudis & secors,& qui ne uiam quidē sciat ipsam,qua itur in forū,nesciat ubi aut Senatus habeatur,aut populus coeat, aut lites dirimantur: leges,decreta,edicta ciuitatis ignoret: studia candidatorū,conciliabula, conuiuia, comessationes, ne somniet quidem, quid alicubi agatur, quid cui bene cesserit,aut malè,cui sint uxorię,cui paternę maculæ,cui fuę,magis profectò ignoret,quam quantus numerus Libyssæ arenæ Laserpiciferis iacet Cyrenis. Adde quòd nec uicinum quidem suum cognoscit,nec scit utrū sit albus, an ater, utrū sit homo an belua. Sed nec illa ipsa cernit interdū,quæ sunt ante pedes. Itaque irrisus ab ancilla Thressa Milesius Thales dicitur, quòd nocturnis intētus sideribus,in puteum deciderat. Stulte enim (inquit illa) o Thales cœlū uidere studes, qui nō uideris quod erat ante pedes. Ergo si hominem hunc adducas in curiam, aut ad prætorem, aut item in concionem, iubeasque de ijs dicere, quæ tractentur, quæque ante oculos interque manus sint,hæsitet,titubet,stupeat,caliget,quasi uolucris sit implicita uisco, quasi ad solem uespertilio, risumque de se præbeat non uni Thressæ ancillulæ,sed lasciuis ipsis pueris abacum cōscribellantibus, ita ut ab eis uix barbam quoque illam suam defendat baculo.Quòd si quis eundem cōuitio feriat,tacet,mutus est,nihil habet omnino quod respōdeat. Etenim aliorum nescit errata,nec in cuiusquam uitia inquisiuit.Tum si quis laudat sese prçmodū,atque effert,auscultante ipso: si quis regem,tyrannum'ue aliquem beatū prædicat: si quis generis claritudinē repetit à tritauo,desipere hos omneis putat, & effusius ridet, nescio utrum quia nimis insolēs,an quia delirus. Talis profectò est,inquies,præclarus iste tuus philosophus,nō minus credo à te sine causa, quam sine fine laudatus. Quid ad hæc dicam? Quid respondebo? Equidem cuncta esse fateor ueriora uero. Nescit forū philosophus,nescit lites, nescit curiam, nescit hominū conuenticula,nescit flagitia: partim aliena putat hæc à se, partim minuta nimis, & pusilla: quocirca despicit,ac turbæ hominū sordidæ relinquit, ut quib. idoneus esse possit etiā quilibet è populo. Themistocles ille dux magnus,cùm cæsas à se in littore

Barbarorum copias inspectaret, monilia fortè quædam, & armillas aureas iacentes conspicatus, præteriens ipse, comiti cuidam suo monstrauit, & tolle, inquit, illa tibi: non enim tu es Themistocles: ita ergo & istis abstinet philosophus, ut uilibus, ut parū se dignis. Adeoq; interdū nescit ea, ut etiam nescire se nesciat. Peregrinatur enim semper illius animus, & multa leuatus aura, quasi ille Dircæus Horatij Cygnus, tendit in altos nubiū tractus, ac cœli, terræq; mensor, & naturæ conscius, dum totum longè & latè circunspicit orbem, effugiunt curas inferiora suas. An uerò ille, aliud regem putabit, quàm subulcum, aut opilionem, aut bubsequam? Sed eo peiore conditione, quo peioribus imperat. Peiores enim bestijs, etiamq; immanibus, imperiti sunt homines. Itaq; nihil ille aliud mœnia ciuitatum, quàm septa aliqua putabit, & caueas, quibus efferi illi greges includātur. An ei magna esse uidebuntur agri mille iugera, cui terra ipsa puncti instar uidetur? An is non eum deridebit, qui se generosissimum putet, quòd auos quinq; fortè, aut sex nobiles numeret, & diuites? cùm sciat in stemmate cuiusuis, & serie generis propè innumeros inueniri, & seruos, & barbaros, & mēdicos. Nec esse regem quenq;, qui non è seruis natus: nec item seruum, cui nō origo sint reges. Omnia enim ista quæ distant, longa ætas miscuit. Sed imaginem uolo uobis elegantissimam referre, Iamblichi illius Platonici, quem ueteris Græciæ consensus uocare diuinissimū solet. Finge, inquit, tibi spaciosam quampiam speluncam, recedentem quàm maximè introrsus, cuius excelsæ ad lumen pateant fauces: in eius autem speluncæ penetralibus fac esse homines, qui ab ipsa usq; infantia illic sederint, habiti semper in uinculis, atq; his ita adstricti, ut neq; ad fauces illas conuertere se, neq; cōmouere quoquā, sed nec intueri quicquam ualeant, nisi quod è regiōe sit: à tergo autem, supraq; eos procul maximus quispiam luceat ignis, interq; ignē ipsum, & quos diximus uinctos uia sit, quasi sublimis, & altè pensilis, iuxtaq; uiam paries. Tum per eam uiam gradiantur plurimi, uasa instrumentaq; alia manibus gestantes, & animantium effigies, uel lapideas, uel ligneas, uel materia quauis alia: quæ tamen gestamina omnia, dum transferuntur, extent supra eum, quem diximus parietē: qui autem homines illa baiulent, alij quidem taceant, ut fit, alij inter se colloquantur: denicq; sit scena ista omnis, quasi cùm præstigiatores interiecto uelo, supra id uelum minutas quasdam nobis ostentant imagunculas, quasiq; pupas, ridiculè loquaces, ac gesticulatrices, rixantes inter se, cōcursantesq; per ludicrum. Quid autem sibi, inquies, uult imago hæc tam exquisita, tamq; absona? Dicā. Credamus nunc eos homines, quos dixi, immobiles, & adstrictos uinculis, esse haud absimiles nobis. Quid igitur hic uidebunt? Se quidem certè ipsos non uidebunt. Sed nec inter se uincti uinctos, nec item gestamina illa: nam & sunt ipsi in tenebris, & respectare nequeunt. Puto autem uidebunt umbras eas tantum, quas ille ignis, quem diximus, in aduersam speluncę frontem iaculetur. Quòd si colloqui etiam illos inter se contingeret, credo umbras ipsas ueras planè esse res dicerent. Cæterùm si uocis etiam imago illa ludibunda, quæ græcè Echo dicitur, colloquētibus ijs qui prætereant, in ipsa illa antri fronte resonet ac resultet: an cēses alium loqui putaturos, quàm ipsam illam umbram, quæ transeat? Equidem non arbitror. Imò uerò opinor nihil omnino esse uerum suspicaturos, pręter umbras. Sed agedum, soluamus nunc eos, & eximamus uinculis, atq; à tanta (si possumus) insipientia uindicemus. Quid eueniet? Credo ubi cuiquam ipsorum manicas, atq; arcta uincula leuari iusseris, ubi surgere ocyus, ac respicere, & ingredi, & spectare lucē coegeris: angetur primò, & radijs oculos perstringet: nec aspicere illa poterit, quorum imagines hactenus aspexerat. Quòd si quis hunc hominem sic alloquatur:

Heus tu

Heus tu,nugas antehac uidisti, res ipsas nunc uides. Prætetea si res ei ostendens ipsas,interroget,quid unaquæqꝫ illarum sit: non'ne hunc tu putas hæsitabundum diu,& ancipitem,ueriora fuisse illa tamen pertinaciter crediturum, quæ prius cer nebat, ꝙ quæ nunc ostendantur? Quid si quis eundem cogat egredi aliquando ad puram lucem, non'ne oculos ei credimus dolituros? Non'ne auersurũ radios coniecturumqꝫ se in pedes, quantum queat, ut ad simulacra illa sua reuertatur ꝙ primùm,quis dubitet? Age,si quis per ardua illum & accliuia ui protrahat ad lumen,non'ne indignabit̃ homo,& reluctabitur? Moxqꝫ sub auras planè euectus, torquebit aciem prorsus,ut ille Herculis Cerberus:nec ferre diem,nec illa intueri, quæ dicant̃ bona poterit, nisi paulatim quidẽ assueuerit. Ergo umbras primũ cernet,dein solis in aqua simulacrũ,tum corpora ipsa fulgoris immunia, post hæc autem etiam in cœlum tollet oculos, ac noctu primùm suspiciet lunam & stellas, mox etiam interdiu ad ipsum solem dirigere audebit obtutum: cogitabitqꝫ secũ, scilicet hunc esse,qui tempora distinguat,quiqꝫ anni uices peragat. Hunc eorum quoque esse autorem, quæ ipse anteà in antro illo tetro spectare erat solitus. Cedo quid hic uolutabit animo? quid faciet? quoties carcerem cæcum, quoties uincula,quoties uerè umbratilem sapientiam recordabitur? Equidem puto gratias dijs aget magnas,ingentes,quòd inde se emerserit tandem: dolebitqꝫ uicem sociorum,quos in tantis reliquerit malis. Quòd si etiam in spelunca laudari,præmijsqꝫ affici,& honoribus consueuissent, quicunqꝫ simulacra illa acutius uiderẽt, aut qui facilius meminissent,quæ priora ex his,quæ posteriora, quæ'ue simul excurrissent, aut item qui quasi addiuinarent, quæ proximè subitura his forent, an euenturum putamus unquã,ut honores illos,ut laudes,ut præmia noster iste con cupisceret,aut his deniqꝫ inuideret,qui consecuti illa fuissent? Non puto,quin po tius credo, ultra Sauromatas fugere ei liberet, & glacialem Oceanum, ꝙ uel regnare inter istos. Verùm redeat iam hic idẽ, quasi postliminio ad illam ipsam sedem,inamœnã,& cæcam,non'ne ipse iam cæcutiet,à sole profectus in tenebras? non'ne si certamen fortè ibi ponatur, quis omniũ acutissimè umbras easdem cernat, superabitur hic noster, & erit omnibus deridiculo? Sic ut uno ore uincti illi clamẽt cæcum reuertisse in speluncam socium,periculosumqꝫ esse iter foras: tum si qui soluere iterum aliquem ex ipsis tẽtent,atqꝫ ad lucem producere, resistat ille scilicet quisquis fuerit,manibus ac pedibus,& trahentium sese, etiam si possit, in oculos inuolet unguibus. Interpretarer sanè imaginis huius sensum,nisi apud uos loquerer, Florentini, magno homines ingenio, magna solertia. Nunc illud tantum admonebo: uinctos in tenebris homines, nullos esse alios,quàm uulgus, & ineruditos: liberũ autem illum,clara in luce,& exemptum uinculis, hunc esse ipsum philosophum,de quo iamdiu loquimur. Atqꝫ utinam is ego essem. Nõ enim tam metuo inuidiã, crimenqꝫ nominis huius,ut esse philosophus nolim, si liceat. Sed audire iterum uideor Lamias illas,ita mihi ad hęc tam multa,tamqꝫ altè repetita,breuiter & aculeatè respondentes: Frustra,Politiane,laboras,ut auditoribus his probes ac declares, philosophum te non esse. Nihil est quod metuas, nemo tam stultus,ut hoc de te credat: nec autem ipsæ,cùm te repentè prodijsse philosophum dicebamus(quod te,ut uidemus,uerbum nimis urit) hoc uidelicet sentiebamus,esse te philosophum: nec ita imperitæ aut præposteræ sumus, ut philosophiam tibi obiectaremus pro crimine: sed illud indignabamur, facere te, ne grauiore utamur uerbo, subarrogãter, qui triennio iam philosophũ te profitearis,ac nunꝙ scilicet ante id tempus operam philosophiæ dederis. Ob id enim nugatorem quoqꝫ te diximus,quòd illa diu iam doceas, quæ nescias, quæ non didiceris.

Audio equidem nũc uerò,& intelligo,quid dicatis, quid sentiatis,bonæ Lamiæ. Sed uicissim uos quoqꝫ audite me parũper,si uacat. Ego me Aristotelis profiteor interpretem: ꝙ idoneum,non attinet dicere: sed certe interpretem profiteor, philosophum non profiteor. Nec enim si regis quoqꝫ essem interpres,regem me esse ob id putarē,nec apud nos Donatus puta,& Seruius,apud Græcos Aristarchus, & Zenodotus continuò se poetas profitentur, quoniam quidē poetas interpretentur. An non Philoponus ille Ammonij discipulus, Simplicijqꝫ condiscipulus, idoneus Aristotelis est interpres? At eum nemo philosophũ uocat,omnes grammaticum. Quid? non grammaticus etiam Cous ille Xenocritus,& Rhodij duo, Aristocles atqꝫ Aristeas,& Alexandrini itē duo, Antigonus ac Didymus,& omnium celeberrimus idem ille Aristarchus? Qui tamē omnes(ut Erotianus est autor)Hippocratis interpretati sunt libros: sicuti alij quoqꝫ,quos Galenus enumerat: nec eos tamen quisquam medicos esse ob id putat. Grammaticorũ enim sunt hæ partes,ut omne scriptorum genus poetas, historicos, oratores, philosophos, medicos,iureconsultos excutiant atqꝫ enarrent. Nostra ætas parum perita rerum ueterum,nimis breui gyro grammaticum sepsit: at apud antiquos olim tantũ autoritatis hic ordo habuit,ut censores essent, & iudices scriptorũ omniũ soli grammatici, quos ob id etiam Criticos uocabãt: sic ut non uersus modò(ita enim Quintilianus ait)censoria quadam uirgula notare,sed libros etiam, qui falsò uiderētur inscripti,tanꝙ subdititios submouere familia permiserint sibi. Quin autores etiã, quos uellent,aut in ordinem redigerent,aut omnino eximerent numero. Nec enim aliud grammaticus græcè,ꝙ latinè literatus. Nos autem nomen hoc in ludũ triuialem detrusimus, tanꝙ in pistrinum. Itaqꝫ iure cõqueri nunc literati possent, & animo angi,quo nomine Antigenides ille tibicen angebatur. Ferebat Antigenides parum æquo animo,quod monumentarij ceraulæ,tibicines dicerentur: indignari literati possunt, quod grammatici nunc appellentur etiam,qui prima doceant elementa. Cæterùm apud Græcos hoc genus,nõ grammatici, sed grammatistæ: non literati apud Latinos,sed literatores uocabantur. Verùm aliàs de grammaticis. Nunc ad me redeo: non scilicet philosophi nomen occupo,ut caduceum: non arrogo,ut alienum,propterea quòd philosophos enarro. Rogo uos,adeon' esse me insolentem putatis,aut stolidum, ut si quis iurisconsultum me salutet; aut medicum,non me ab eo derideri prorsus credam? Cõmentarios tamen iamdiu (quod sine arrogãtia dictum uideri uelim) simul in ius ipsum ciuile, simul in medicinæ autores parturio,& quidem multis uigilijs, nec aliud inde mihi nomē postulo,ꝙ grammatici. Hanc mihi rogo appellationem nemo inuideat,quam semidocti quoqꝫ aspernantur, ceu uilem nimis, & sordidam. Euge,inquiunt Lamiæ, concedimus ut uocere grammaticus,non tamen ut & philosophus. Quomodo enim tu philosophus? qui nec magistros habueris, nec id genus unꝙ libros attigeris,nisi si fungino esse genere philosophos credis,ut una eos pluuia statim procreet,aut terrigenis illis similes,quos poetæ de glebis protinus & sulcis cum clypeo producunt, & galea. Num forte illud dices, te tibi ipsum fuisse magistrum? sicuti de se aiebat Epicurus: aut noctu inspiratã tibi diuinitus philosophiã, sicuti Aesopo fertur? Vrgent me nimis eæ Lamiæ,itaqꝫ non iam cum illis agam: sed uobiscum,quos mihi fore arbitror æquioreis. Nec autem allegabo nũc uobis familiaritates,quæ mihi semper cum doctissimis fuere philosophis: non etiam extructa mihi ad tectum usqꝫ loculamenta ueterum cõmentariorum,præsertimqꝫ græcorum,qui omnium mihi doctores præstantissimi uideri solēt. Sed ita uobiscum paciscar: Si nullus in nostris aut scriptis aut sermonib. odor est philosophię,nemo audisse

audiſſe me philoſophos, aut eorum attigiſſe libros arbitretur: ſin plurima ſint in eis quæ ſectam redoleant aliquam: tunc me, ſi non peperiſſe ipſum talia, ſaltē didiciſſe credite à doctoribus. Quòd ſi uituperantur ij qui multa ſpondeant, anteꝗ̃ preſtent, cur ego uiciſſim non lauder, qui prius hoc præſtiterim, quantulumcūꝗ̃ eſt, ꝗ̃ omnino unꝗ̃ ſpoponderim? Oues, inquit Stoicus Epictetus, in paſcua dimiſſæ, minimè apud paſtorem ſuum gloriantur ueſpere, multò ſe paſtas gramine, ſed lac ei affatim, uelluſꝗ̃ præbent. Ita nec quiſquā prædicare ipſe debet, quantū didicerit, ſed quod didicerit afferre in mediū. Quod ego proculdubio & feciſſe hactenus, & facturus deinceps uideor, approbātibus Muſis, quarū ſacra fero ingenti perculſus amore. Quare quoniam libros Ariſtotelis de Moribus iamprīdē proximè aūt Porphyrij quinꝗ̃ uoces, & Ariſtotelis eiuſdem Prædicamenta, cum ſex illis Gilberti Poretani principijs: libellumꝗ̃ qui dicitur Perihermenias: tum uelut extra ordinem ſophiſticos elenchos intactum ab alijs opus, & penè inenodabile, ſum publicè interpretatus: uocant ecce me nunc eundem ad ſe reſolutoria duo uolumina, quę Priora uocantur. In quibus omnis rectè ratiocinandi regula continetur. Qui quanquā libri ſpinoſiores alicubi ſunt, & multis rerum uerborumꝗ̃ difficultatibus inuoluti, tamē ob id eos etiā libētius, alacrius, animoſius aggredior, quòd ferè in omnibus gymnaſiis à noſtrę ætatis philoſophis, nō quia parum utiles, ſed quia nimis ſcrupuloſi, prætereuntur. Quis mihi igitur iure ſuccenſeat, ſi laborem hunc interpretandi difficilima quęꝗ̃ ſumpſero, nomen uerò alijs reliquero? Me enim uel grammaticum uocatote, uel ſi hoc magis placet, philoſophaſtrum, uel ne hoc ipſum quidem. Cæterùm uolo ut hic iam noſter ſermo ſimplex, ut uidetis, & humi repens, quemadmodum à fabella cœpit, ita deſinat in fabellam. Siquidem, ut Ariſtoteles ait, etiam philoſophus natura philomythos, id eſt, fabulæ ſtudioſus eſt. Fabula enim admiratione cōſtat, admiratio philoſophos peperit. Sed audite iam fabellam: Aues olim propè uniuerſæ noctuam adierunt, rogaruntꝗ̃ eam, ne poſthac in ædium cauis nidificaret, ſed in arborum potius ramis, atꝗ̃ inter frondes: ibi enim uernari ſuauius. Quin eidem quercū modò enatam puſillā, tenellamꝗ̃ oſtendebant, in qua ſcilicet molliter (ut aiebant) & ſidere ipſa aliquando noctua, & ſuum ſibi conſtruere nidum poſſet. At illa facturam ſe negauit. Quin inuicem conſilium dedit iſs, ne arbuſculæ illi ſe crederent: laturam enim quandoꝗ̃ eſſe uiſcum, peſtem ſcilicet auium. Cōtempſere illæ (ut ſunt leue genus, & uolaticum) ſapientis unius noctuę conſilium. Iam quercus adoleuerat, iam patula, iam frondoſa erat: Ecce tibi aues illæ omnes gregatim ramis inuolitant, laſciuiunt, ſubſultant, colludunt, cantillant. Interea quercus ea uiſcum protulerat, atꝗ̃ id homines animaduerterant. Implicitę ergo repentè ibi omnes pariter miſellę, ac fruſtra eas ſera pœnitentia ſubijt, quòd ſalubre illud conſilium ſpreuiſſent. Atꝗ̃ hoc eſſe aiunt, cur nūc aues omnes, ubiubi noctuā uiderint, frequētes eam quaſi ſalutant, deducūt, ſectantur, circunſidunt, circumuolitant. Etenim consilij illius memores, admirantur eam nunc ut ſapientem: ſtipantꝗ̃ denſa caterua, ut uidelicet ab ea ſapere aliquādo diſcant. Sed opinor fruſtra, imò uerò etiam interdū cum magno ipſarū malo. Nam ueteres illæ noctuæ re uera ſapientes erant, nunc multæ noctuæ ſunt, quæ noctuarū quidē plumas habent, & oculos, & roſtrum, ſapientiam uerò non habent. Dixi.

ANGELI POLITIANI PRAELECTIO, CVI TITVLVS PANEPISTEMON.

VI libros aliquos enarrare Aristotelis ingrediuntur, consuere à principio statim philosophiam ipsam uelut in membra partiri, quod & Themistium facere uidemus, & Simplicium, & Ammoniũ, & alios itẽ Peripateticos ueteres. Mihi uerò nunc Aristotelis eiusdem libros de Moribus interpretanti cõsilium est, ita diuisionẽ istiusmodi aggredi, ut quoad cius fieri possit, non disciplinæ modò, & artes uel liberales, quæ dicunt̃ uel machinales, sed etiam sordidæ illæ, ac sellulariæ, quibus tamen uita indiget, intra huius ambitum distributionis colligant̃. Imitabor igitur sectiones illas medicorũ, quas Anatomas uocant. Imitabor & tabulariorũ calculos. Nam & diuidam singula propè minutatim, & in summam summarum redigã, quò possit unumquodq; uel facilius percipi, uel fidelius retineri. Nec autẽ me fallit, q̃ sit operis ardui, q̃ nec ab ullo tentatum hactenus, q̃ deniq; obtrectatoribus opportunũ, quod polliceor. Sed ita homo sum. Sordent usitata ista, & exculcata nimis, nec alienis demùm uestigijs insistere didici, quoniam in magnis etiam uoluntas ipsa laude sua nõ caret, & uilissimos hominum Plato existimat imitatores, meritoq; ob id à uate Horatio seruũ pecus appellati sunt. Obtrectatorum uerò nulla prorsus habenda ratio: qui si nunc desit occasio, facilè tamen inueniẽt alteram. Illud obsecro, ne quenquam perturbet, quòd ipsis artium uocabulis, etiamq; græcis utar interdum, siquidem pleraq; sic exposita reperiuntur, ut latinè nondum loqui didicerint: sed & multa diuersis artibus, disciplinisq; cõmunia semel explicata, mox quasi digito notari, nutuq; significari sat erit. Nũc adeste animis, quæso, & auribus omnes, ac fauete dicenti: magnam (ni fallor) & ex perspicua breuiq; rerum tantarum distinctiõe utilitatem, & ex erudita quadã, nouaq; uocum diuersarum uarietate uoluptatẽ percepturi. Nec pompam tamen hic orationis, aut uerborum phaleras expectetis, & pictæ tectoria linguæ. Nam quod eleganter Manilius inquit astronomus,

Ornari res ipsa negat contenta doceri.

Tria sunt igitur inter homines genera doctrinarum: Inspiratum, inuentũ, mixtum. In primo genere Theologia nostra, in secundo mater artium Philosophia, in tertio Diuinatio sita est.

Theologia deũ speculatur, ut in eo cũcta sunt, ut ab eo proficiscunt̃, ut ad eundem redeunt, ut in eodem cõquiescunt. Huius instrumentũ duplex est, uetus atq; nouum. Quod utrunq; in legales, historicos, morales, propheticosq; libros diuiditur, quos Canonicos appellamus.

Philosophia spectatiua est, actualis, rationalis. Sed spectatiua pars, aut res considerat materiæ prorsus implicitas, aut à materia penitus abiunctas, aut medias quasdam re coniunctas, intellectione distractas, easq; uel substantias, uel accidentia: rursus hæc, aut qua multitudo sunt, aut qua magnitudo. Multitudo, ut absoluta, ut relata. Magnitudo, ut manẽs, ut mobilis. Ex hoc igit̃ spectatiui generis quasi stemmate naturalis, & prima philosophia, tum quę de anima pertractat, & mathematicæ quatuor, seu doctrinales, Arithmetica, Musica, Geometria, & Sphærica cum suis illis quasi pedissequis, Calculatoria, Geodesia, Canonica, Astrologia, Optica & Mechanica nascuntur.

Actualis pars mores expendit, sed aut singulorum, aut familiæ, aut ciuitatis.

Vnde quasi trigeminus partus moralem, dispensatiuam, ciuilem'que protulit.

Rationalis, aut indicat, aut narrat, aut demōstrat, aut suadet, aut oblectat. Vnde Grammatica, Historia, Dialectica, Rhetorica, & Poetica emerserunt.

Naturalis aut circa ea uersatur, quæ cōmuniter insunt rebus, aut circa ea quæ uidentur inesse, nec insunt. Inesse uidentur nec insunt, inane & infinitum. Insunt autem uel principia, uel quæ principijs adnexa, uel quæ de principijs exorta. Principia sunt aut causæ, aut concausæ. Causæ aut efficientes, aut finales. Concausæ uel formales, uel materiales. Causis tamen exemplariam Plato, concausis officialem adiunxit. Principijs adnexa, motus, locus, tempus, & continuum. De principijs orta, simplicia & cōposita. Simplicia, uel sempiterna, ut cœlū: uel corruptilia, ut elementa. Composita uel imperfecta, uel perfecta. Imperfecta, quæ gignuntur in sublimi. Rursus perfecta, uel inanima, ut metalla: uel animata, quæ aut uegetabilia, aut sensibilia, aut horum media. Vegetabilia, ut plantæ, quæ aut herbæ, aut frutices, aut arbores. Sensibilia, ut animalia, quæ uel rationalia, ut homo: uel ratione carentia, ut bruta. Media sunt, quæ Græci zoophyta uocant.

Naturalis aūt philosophiæ quasi alumna medicina est, quam Theophilus græcus autor in theoricen practicenq́ diuidit: theoricenq́ rursus in naturę causarum signorumq́ rationes, hoc est, physiologicon, ætiologicon, simioticon. Item physiologicon in elemēta, humores, cōplexus, particulas, potestates, officia. Sic ætiologicon in causas præuertentes, præuias, continentes, quæ procatarctica, proegumena, synectica uocat. Simioticon rursus in pręsentiū discerniculū, futurorū pręsagium, præteritorū memoriam. Practicen denuò salubriū dicit esse, & eorū quæ curam desiderēt, alterumq́ hygiinon, alterū therapeuticon appellat. Quod quoniam in uictu, medicamentis, manuq́ fit, nūc diæteticon, nunc pharmaceuticon, nunc chirurgicon. Quod aūt uictu curat, id aut senectutē gubernat, & gerocomicon, aut defectos reficit, & analepticon, aut noxam præcauet, & prophylacticon appellatur. Medicos autē ueterinarij sequuntur, quos hippiatros Græci uocant, hisdem quibus medici uestigijs ingredientes, quamuis alij quidā morbi sint in iumentis. Etenim coriginosi farciminosiq́ fiunt equi. Malleo, pulmunculo, exungulatione, cæterisq́ similibus laborant: quod genus hominem rarenter attingit.

Prima philosophia deū, mentesq́ corpore seiunctas, ac multiplicia doctrinarū omniū principia, quæ uocamus axiomata, sed naturæ uestigijs indagat.

Animæ uis triplex, quæ uegetat, quæ sentit, quæ ratione utitur. Prima in alēdo, agendo, gignendo continetur. Altera in sensibus quinq́, sensu cōmuni, phantasia, memoria. Tertia in intellectu: qui actu dicitur, appellaturq́ mēs, & eo qui potestate. Cuius partes opinio, & dianœa, quæ nescio an rectè cogitationis uocabulo exprimatur. Expetitio uerò in ratione uoluntas, in sensibus aut iracundia est, aut libido. Nemesius autē sic in lib. de Homine: Vis, inquit, animæ triplex est: animalis, uitalis, naturalis. Primi generis mens, phantasia, ratiocinatio, memoria, cogitatio. Tum opinio, sensusq́ particulares, & quicunq́ motus ab electione proficiscuntur. Secundū genus in respiratione cōtinetur, & pulsibus. Tertium uerò in gignendo, nutriendo, augendo, cōtinendo, transmutando, excernendo. Fit & illa diuisio de partibus corporis, ut in cerebro ratio, ira in corde, cupiditas collocetur in iecore, quod uirtutibus est, & uitijs cōmune seminarium.

Arithmetica numerum tractat, aut seorsum quemq́ spectans, aut ad alium referens. Qui seorsum spectatur, par est, & impar. Par aut pariter par, aut pariter impar, aut impariter par. Itemq́ aut superfluus, aut deminutus, aut perfectus. Impar aut primus, & compositus: aut secundus, & compositus: aut per se secundus,

& compositus ad alium. Primus & incompositus, ad aliũ relatus aut æqualis, aut inęqualis. Hic aut maior, aut minor. Et maior aut simplex, aut cõpositus. Simplex aut multiplex, aut superparticularis, aut superpatiens. Compositus aut multiplex superparticularis, aut multiplex superpatiens. Minor maiori subiugalis æquè diuiditur: illiusq́ numeri prologi dicũtur, huius hypologi, quasi duces & comites. De multiplicibus, duplæ triplæ. He superparticularibus, sesquialterę, sesquitertię. De superpartientibus, superbipartientes, supertripartientes, & deinceps oriuntur: ac rara eadem ratio in cõpositis. Rursum qui per se cernitur continens numerus, linearis, planus, solidus, pyramis etiamq́ curta, quadrantalia, asseres, laterculi, cunei, parallepipedi, gradati, altera parte longiores & orbiculares.

Musica naturalis est, & artificialis. Naturalis, humana & mũdana. Humana tribus animi partibus, intellectu, sensibus, habitu. Tres efficit & rationes, diapason, diapente, diatessaron. Prima enim (ut Ptolemæus inquit) septẽ continet illa, mentem, imaginationem, memoriam, cogitationem, opinionem, rationem, sciẽtiam: quo numero consonantia constat, quæ uocatur ex omnibus. Secunda quatuor: uisum, auditum, olfactum, tactum (nam in eo gustatus est) æquas numero partes quinariæ partibus. Tertia rursum tres: auctum, fastigium, decrementum, cui quaternaria respondet. Item si partes animæ feceris rationis, iræ, cupiditatisq́ sedes. In prima septem sunt, acumen, ingenium, solertia, consilium, sapiẽtia, prudentia, experientia. In altera quatuor, æquanimitas, impauiditas, fortitudo, tolerantia. In tertia tres, temperantia, continentia, uerecundia: quibus triplex eadem symphonia conflatur. Omnium autẽ inter se concordia, iustitia nominatur. Item trinis generibus spectatiuæ partis, & actiuæ, tria illa congruunt: enharmoniũ naturali morali q́, diatonicum diuino & ciuili, chromaticum Mathematico & œconomico. Productionum uerò mutationes uitæ morumq́ conuersionibus respondent.

Mundana musica cernitur in eo quòd cœlestiũ motus, sicuti phthongus. Diastemate constat, circularesq́ ambitus harmonicorum systematum referunt apocatastasis, quas, autore Materno, interpretari redintegrationes possumus, tũ siderum aspectus, qui Trigono, Tetragono, Dodecatemorio. Dimensione fiunt Diatessaron, Diapente. Tonum Diapason faciunt. Motusq́ ad Orientẽ uel Occidentem grauissimis: in cœli uerò meditullio comparatur acutissimis. Altitudines Chromaticen gignunt, Enharmonion, Diatonion. Latitudines Tropos. Lunæ facies Tetrachordorum referunt iugationes. Quæ omnia diligentissimè prosequitur Ptolemæus.

Artificialis, aut Harmonica, aut Rhythmica, aut Metrica est. Harmonicæ partes septem: soni, spatia, systemata, genera, toni, mutationes, modulatio. Sonorum potestates infinitæ, sed & quæ traditæ sunt omittentur: quoniam uitamus insolentiam peregrinarum uocum. Sunt autem soni aut statarij, aut uagi. Statarij aut grauiter crebri, aut mediocriter, aut acutè, aut non crebri. Vagi aut quasi subprincipales, aut quasi extenti. Rursus aut Symphoni, aut Diaphoni, aut Homophoni. Quorum differentiæ quinque. Prima in acumine & grauitate, secunda in spatio, tertia in systemate, quarta in uocis regione, quinta in indole illa, uel sensu, quod gręcè uocatur ἦθος. Spatiorũ minimũ apotome, dein Diaschisma, tum Schisma, supra Diesis modulandi principiũ, mox hemitonium, tonus, ditonum. Sunt autem spatia maiora, minora, symphona, diaphona, enharmonia, colorata, diatonica, essata, ineffabilia. Rursus incõposita, ut diesis, quæ diu ex usu recessit. Cõposita, ut diatessaron: & composita & incomposita, ut hemitonium, tonus. Item paria, imparia, rara, densa.

Systemata

Systemata, quæ ueteres indolis initia uocitabant, partim differentias habent easdem, quas & spacia, partim diuersas. Nam sunt continua, transcendentia, simplicia, non simplicia, coniuncta, disiuncta, communia, tetrachorda, pentachorda, octachorda.

Genera tria sunt: Harmonia, Chroma, Diatonon.

Toni apud Aristoxenum xiij. Hypodorius, & Hypophrygij duo, & Hypolydij duo, Dorius, Phrygij duo, Lydij duo, Mixolydij duo, Hypermixolydius unus, his iuniores duos Hyperæolium adijciunt, & Hyperlydium.

Cōmutationes quatuor fiunt modis: Genere, Systemate, Tono, Modulatiōe. Modulatio triplex: assumptio, mixtio, usus. Cuius tres illæ partes, petia, phoce, agoge. Quæ & ipsa triplex, recta, reuertens, circulans.

Modulationis tropi tres genere, Dithyrambicus, Tragicus, Nomicus. Specie plures, ut amatorij, quorum proprij sunt Epithalami, Comici, Encomiastici. Differentiæ modulationis genere, Tono, Tropo, Indole: quæ triplex, cōtracta, laxa, media.

Rhythmus, qui latinè dicitur numerus, Arsin habet, & Thesin, hoc est, leuationem, ac positionem, quibus uidelicet plauditur, oriturque de numeris connumeratis, dinumeratis, cōplicatis, ac sesquatis. Discernitur uisu, ut in saltatione: auditu, ut in cantu: tactu, ut in uenis. Etenim medicorū doctissimus Herophilus motus omnes illos, & pulsus humani corporis in musicos digessisse numeros narratur. Sunt uerò numeri omnes aut iudiciales, aut progressores, aut occursores, aut recordabiles, aut sonantes, uel si mauis corporales, ut illi etiam signentur, qui sunt in saltatione, & in certo motu uisibiles: partes autem Rhythmicæ huius de qua nunc agitur, quinque sunt, tempora prima, pedum genera, agoge, mutationes, Rhythmopœia.

Metrica ab elemētis & syllabis ad pedes pergit. Etenim pedes syllabis cōstant, hoc est, articulatis quibusdam sonorum motibus. Syllabæ temporibus tendūtur. Pedum uerò dissyllabi quatuor, trisyllabi octo, tetrasyllabi sedecim, qui complicati adusque senas syllabas coniugationes faciunt metricas. Metra primigenia, quę minimè nūc à uersibus distinguimus, nouem ferunt: Dactylicū, Anapęsticū, Iambicū, Trochaicum, Coriambicum, Antipasticū. Ionica duo, & Pęonicum. Inque his Acatalecta, Catalectica, Brachycatalecta, Hypercatalecta, Dimetra, Trimetra, Tetrametra, Pentametra, Hexametra: paribus alia pedum temporibus, alia superantibus, alia integris, alia deminutis, alia synecphonetica. Composita metra, aut similib. duplatis constant, aut dissimilibus, quæ dicuntur Asynarteta: sunt & quæ uocāt Apemphænonta. Poema, aut uersib. unius generis, aut diuersorū cōplexu cōstant, duorum, scilicet, trium, plurium: qui liber, aut obnoxius, isque bifarius, aut trifarius, ut sunt Epodica omnia. Sed ut in Rhythmis libera perpetuitate coniunctio porrigitur: sic in metris ab aliquo certo fine reuocatur: at in uersibus in duo membra quadam lege sibimet congruentia tribuitur.

Geometria à puncto, quæ nota impartibilis est, lineas peruidet rectas, circūferentes, flexuosas, iacentes, perpendiculares, alternas, disterminas, angulosque iustos, angustos, latos, summitates, circulos, semicirculos, & qui limites fasciati uocātur. Trilateras, quadrilateras, multilaterasque figuras. Inque his æquilateras, æquicrurias gradatas, rectangulas, acutiangulas, obtusiangulas: & quæ parte altera lōgiores sunt, & Rhombos, & Rhomboidis, & Mensulas. In solidis Pyramidas, Prismata, Conos, Cylindros, Cubos, Sphæras, etiamque illa quę uocant Octaedra, Dodecaedra, Icosaedra.

Astrono-

Astronomia, quæ dicitur & sphærica, cœli conuersionem suspicit, ortus, obitus, motusq́ siderum, axes, polos, cardines, hemisphæria, circulos, septentrionalem, solstitialem, æquinoctialem, brumalem, australem, signiferum, lacteum, meridianum finitorem, coluros, signa'que uel duodecim, uel cum suis gestaminibus quinq́ & triginta. Quæ quibus orientibus, aut occidentibus oriantur, occidant, quæ transuersa, quæ recta, quæ uel austrina, uel septentrionalia, quæ stellæ matutinæ, quæ uespertinæ, quæ occiduales, quæ absconsæ, quæ recurrẽtes, quæ stationariæ, quæ sit Epicyclorum, quæ latitudinum, quæ'ue altitudinum ratio, quæ cui syncentra, uel eccentrica, quæ facies, quæ magnitudines, qui lunæ ad solem schematismi, ut intermenstrua, edita, noua, corniculans, diuidua, prætumida, plenaq́ sit toties repetita uice: quæ forma terræ, quæ mundi inclinatio, quæ umbrarũ uarietas, quæ temporum, quæ dierum ratio, quot climata & zonæ, qui uocentur antœci, qui periœci, quiq́ antipodes, unde etiam agricolæ, gubernatores, medici, physici, uentos, imbres, æstus, pestilentiam, terræmotusq́ prænoscunt.

Calculatoria seu logistice figuris utitur numerorum nouem, quas Pythagorici excogitarunt: quorum inuentum est etiam diagramma, quod mensam Pythagoream etiam uocitabant, unde abaci origo est, in qua digiti & articuli cõpositi, atq́ incompositi cum suis collocantur limitibus. Hæc sex generibus continetur, elementorum expositione, cõpositione, ablatione, multiplicatione, partitione, quadrati lateris inuentione. Ordo autem sic in numeris est, ut post singulares deceni, centeni, milleni, myriades, decenæ myriades, centenæ myriades, millenæ myriades, myriadũ myriades ueniant. Signantur autem manu sinistra ad centenos usq́, dextra centeni millenięq́ usq́ ad myriadas, nec ultrà.

Geodesia uerò, quę etiam à Pappo geomoria uocatur, et ipsa in sensilibus uertitur: continetur'q́ generibus, recto, plano, solido, pedatura ipsa, porrecto, constrato, quadrato pede: figurę'q́ omnes angulares, circularesq́ quantum colligant in area spacij, quæ circuli circumductio sit, quæ sphęræ deprehenditur, quanta etiam Strabi montis superficies. Notatur quæ plana summitas, quæ liquis, quæ sit enormis. Climata etiam cernuntur, scopuli, flexus, anguli, rigores, lineæq́ omnes rectæ, alternæ, basis, uertices, crura, diagonij, perpẽdiculares. Hypotinusæ, diametri, & perimetri. Tũ mensurę illæ, miliaria, stadia, actusq́ uel minimi, uel quadrati, uel duplicati, decempedæ, seu perticæ, radij, passus, gradus, cubiti, pedes, semipedes, palmi, unciæ, digiti, semiunciæ seu stateres, quadrantes, drachmæ, scripuli, oboli, semioboli, siliquæ, seu ceratia, puncta, minuta. Mometa suis quæq́ notis gaudentia, uocabula etiam terminis uaria imponebantur, ut excultellatis lateribus, Arcifinium, Spatula cursoria, Gammatus, Centusiatus, & alia. Sic & limites intercisiui, Decumani, Subruncini, Scutellati, Vstrinales, permultiq́ similes, et agri ipsi Dextrati, Normales, Fenestrati, Citrati, Subcisiui, Tessellati, præterea'q́ diuersi nominantur.

Canonicæ aũt rationes harmoniarum considerat apparentes regularũ segmentis excogitatis, atq́ aures (ut ait Plato) præferens intellectui. Rationes enim Symphoniarum nunc monochordo canone deprehendit, nunc tetrachordorum generibus diuisis, quæ neruorũ nominibus undeuiginti censent, qualia multa Ptolemæus exponit in his libris, quorũ titulus est, περὶ τῶν ἐν ἁρμονικῇ κεκτηρίων. Hæc uerò in organis est percussionalibus, tensilibus, inflatilibus.

Astrologiæ partes gnomonice, quæ solariorum discriminatis umbris horas ueruto denotat, à Vitruuio diligenter exposita, tum quę uocatur Meteoroscopice, sublimitatũ differentias, & interualla siderũ deprehendens. Præterea Dioptice,

quæ solis

quæ solis & lunæ, & aliorũ siderum intercapedines colligit, & ordines. Huc astrolabij pertinet inuẽtio, quam Ptolemæo Synesius tribuit. Cuius partes uagina ipsa tympana continens, in queis æquinoctialis tropiciq; describuntur circi, quiq; alternis horizonti sunt Anaphorici, tum supra tympana, quæ uocatur Aranea, designatur, in qua zodiacus, & clara quædam sidera cernuntur, ut per noctẽ quota sit hora, quorumq; temporis momentum reperiamus.

Pleriq; tamẽ astrologiam uocant ipsam, quæ propriè genethliologia uocatur: cuiusq; professores à ueteribus Chaldæi, Mathematici, Genethliaciq; uocantur: quæ licet utroq; iure, ciuili pontificioq; damnetur, impugnetur ab Augustino, rideatur à Basilio, tamen quia multos habet etiam nunc amatores, iure in cæterarum consortium reciperetur. Diuidunt igitur zodiacum circulum in signa duodecim, singulaq; mox in partes tricenas, quas in minuta rursus sexagena. Signorumq; alia masculina faciũt, alia fœminina, quædam bicorpora, quædam tropica, nonnulla item solida. Notant & quatuor illa centra, quæ nos cardines, Horoscopum, Mesuranema, Occasum, Hypogeũ, quęq; singulis pręcedunt Apoclimata, succedunt Epanaphorę. Sic domicilia duodecim faciunt, quorũ torpida tria, reliqua nomen habẽtia boni maliq; genij, dei, deæq; mortis, & utriusq; fortunæ. Post hæc Arietem capiti, Taurum ceruici, Geminos humeris, cordi Cancrum, pectori leonem, Virginem uentri, Libram renibus, & uertebris, Scorpionẽ genitalibus, Sagittarium femoribus, Capricornum geniculis, Aquariũ tibijs, Pisces pedibus: sed & alios alijs regionibus, populisq; præficiũt. Inter errantes autem, soli lunæq; dant primatũ, Saturnum soli congruere, Iouem, Mercuriũq; dicunt, quos & diurnos appellant Domos autem singulas soli lunæq;, binas cæteris assignant: aliasq; præterea denotant, quibus singuli tristentur, & gaudeant: fines decanosq; peruident, tum qui cui sint utrinq; satellites, Trigonicus'ne, an Tetragonicus, an Hexagonicus, an directus inter quosq; sit aspectus, stellarumq; cæterarũ diathema genituræq; dominum, pręsertim qui dicitur Oecodespotes, & reliquorũ configurationes, quæ ἀστερισμοὶ uocantur, unde etiam de uita, & morte, de moribus, fortunaq; non singulorum modò, sed ciuitatum gentium'que pronunciant, ausi etiam Chronocratora, quem dicunt, ausi mundi geniturã prodere Apotelesmatum uestigijs.

Optice generis est nomen, & partis. Pars ipsa causam uisibilium deprehendit, quæ per interuallum falsa creduntur, ut cùm lineæ alternæ concurrere inter se uidentur, & intercipi quadratorũ anguli. Pars altera Catoptice, quæ circa ἀνακλάσεις, hoc est, reflexiones uersatur. Tertia Scenographice, indicans, quo pacto nec abnumera, nec deformia fingamus in imaginibus, quæ cernuntur, interuallorum scilicet, & altitudinum causa. Sed quæ generis locum tenet, ea lineis utitur uisus & angulis. Ita radiorum proiectiones inquirit per unum, pluraq; perspicua super figuras corporum diuersas: item umbras, & lucis figurationes, & quæ directę uisioni, quæ reflexæ faciant imposturam speculis adhibitis, speculorumq; omnium affectiones Planorum, Globosorum, Columnarium, Turbinalium, Cauorũ, Conuexorum, quæ uisibus, quæ rebus accidant, etiam cùm per medium perspicui alterius cernimus, ut sub aqua, post uitrũ. Postremò quomodo uis ipsa oculis insita medij cuiusdam diuersitatibus adficiatur, ut in Iride contingit, & omnino triplicẽ uidendi rationem pertractat, directam, reflexam, refractam.

Mechanica sequitur, cuius (ut Heron, Pappusq; declarant) altera pars rationalis est, quæ numerorum, mensurarum, siderum, naturæ'que rationibus perficitur: altera chirurgice, cui uel maximè artes illæ æraria, ædificatoria, materiaria,

picturaq;

picturaq; adminiculantur. Huius autem partes manganaria, per quã pondera im mania minima ui tollũtur in altum: mechanopoetice, quæ facilè aquas antlijs extrahit: organopoetice, quæ bellis accommoda instrumenta fabricatur, arietes, testudines, turres ambulatorias, helepolis, sambucas, exostras, tollenones, & quæcunq; græco uocabulo poliorcetica uocantur, tormentorumq; uaria genera, quę libris Athenæi, Bitonis, Heronis, Pappi, Philonis, Apollodoriq; continentur, ut Latinos omiserim. Mox & quæ thaumaturgice. Cuius exempla sunt hydraulica organa, quæq; per se uentorum flatu resonant, & quod uas dicæometron uocabant, & quod uoces auium uariarum exprimit. Et quod indidem merum, mox dilutum uinum, mox aquam calidam, mox frigidam, copiosam tenuemq; uicissim fundit at. Et siphones extinguendis incendijs, & medicinabiles cucurbitulæ sine ignis ministerio cutē prehendentes, & pilæ sponte saltantes, & lucerna suas ipsa producens stuppas, & animal quod à structore dum secatur in mensa, bibit interim, crepituq; suo quodam & uoce sitientis repręsentat imaginem. Milleq; alia id genus, quæ breuitatis studio prætcrimus. Hæc igitur ut in capita quædam conferatur, aut ponderibus utitur, & spiritu, quorum pręponderatio mouet, æquilibriũ sistit, sicuti etiam Timęus definit, aut neruis & funiculis animatos quasi tractus ac motus imitatur, ac circa illa quæ subnatent aquis, aut item circa aquarum uertitur horologia: quorum quidem generum primum docet in Pneumaticis Heron, alterum idem in automatis & zygijs, quartũ rursus in hydrijs, tertiũ uerò in Ochumenis Archimedes. Est in eadem mechanicæ serie, quæ centrobatica pars dicit̃, ex qua reliquæ pendere dicunt̃, & scheropœia, qualis illa Archimedea Claudiani laudata uersibus. Suppeditat eadem architecturæ quoq; scansorias, tractiles, & spiritales machinas.

Moralis, pars ciuilitatis est, in qua de bonis agitur diuersis. Quorum numerò etiam uirtus est seu rationalis animæ sit, seu rationi obtẽperantis. Tractantur igitur affectus, & potestates, & habitus animi, & in his excessus, defectus, mediocritates, arbitrium, electio, appetitus, eiusq; partes, cupiditas, furor, uoluntas. Hinc & uirtutes, fortitudo, æquanimitas, cõtinentia, temperantia, liberalitas, magnitudo animi, magnificẽtia, honestas, grauitas, urbanitas, ueritas, iustitia, scientia etiã, prudentia, intelligentia, æstimatio, solertia, sagacitas, comitas, heroica uirtus, uoluptas, prosperitas, amicitia, beneuolentia, cõcordia, amorq; sui. Parsq; illa tractatur, per quam quisq; sibi satis est, aliaq; deinceps ad felicitatem pertinentia.

Dispẽsatiua triplex: domini, mariti, patris: ea quęrit, seruat, adornat, utitur. Regiaq; est satrapica, ciuilis, idiotica.

Ciuilis triplex: regnũ, optimates, respublica. Cuius excessus totidem, tyrannis, oligarchia, democratia. Diuiditur à Platone trifariam, quemadmodum & anima: nam rationi congruere philosophos, iræ milites, cupiditati uoluit artifices. E philosophis principes, magistratus, sacerdotes, senatores, iudices legũtur, qui leges uel ferant, uel exerceant. Itaq; locus hic est, in quo ius ciuile nõ quidem in titulos, quod longum foret nimis, sed in summa genera partiamur. Ius igitur ciuile Romanorum tametsi uoluminibus quoq; alijs continetur, tamen Pandectis ipsis in suas partes distributis, utpote omnia genera complectẽtibus, plena digestio resultabit. Septem igitur in his articuli sunt, quorum primus ea continet, quæ græcè τὰ πρῶτα uocantur: secundus iudicia, tertius res, quartus hypothecas, quintus testamenta, quæq; testamentis accedunt. In sexto tituli continentur bonorũ possessionis uarij, neq; non operis noui nuntiationes, damniq; infecti, & pro ædificijs dirutis, & eorum insidijs, & de aqua pluuia arcenda, de publicanis, donationibus

nibus,manumiſſionibus,liberaliꝗ cauſa: tum de dominij,& poſſeſſionis acquiſitione,deq; ijs, qui iudicati,uel in iure confeſſi ſunt. De bonorum detentionibus, & ne quid in fraudem creditoris fiat: Interdicta,exceptiones,temporum prolixitates,& actiones. Vltimus ſtipulationes,fideiuſſiones,acceptilationes,& titulos illos ad municipales,de decurionibus,& muneribus, de publicis operibus, nundinis, pollicitationibus, cognitionibus, cenſibus, uerborum ſignificatione, iuris'que regulis.

Pontificium ius quaſi ſuccentiuum ciuilis eſt,& ad eius exemplum, quatenus ratio patitur,diuidendum.

Res militaris,uiris & armis conſtat. Viri, dux & milites,& qui militum cauſa. In duce ſcientia,peritia,autoritas,fortuna requiritur. In milite robur & diſciplina. Hi uel equites,uel pedites diuerſis in acie nominibus diſtincti. militũ cauſa fabri, tubicines,liticines,lixæ,calones. Arma quib. oppugnamur,aut defendimur, eaq; de quibus in Mechanica diximus,inter quæ etiã naualia continentur, in quo genere Liburnæ claſſes,& luſoriæ ſunt. Huc aũt tyronũ delectus,& exercitatio, poſitio caſtrorum,& munitio,inſtructio aciei,quæ Tactica Græci uocant,qualis eſt Orthia,Epagoge,& Cœlembos, & phalanges uariæ, ac Diphalangiæ, Amphiſtomi, Antiſtomi, Periſtomi, Omœoſtomi, Eteroſtomi,inflexæ,incuruæ,ouatæ, lunatæ,laterculi, roſtra,& alia id genus, oppugnatio, ꝓpugnatio. Poſtremò Stratagemata ipſa, qualia Frontinus exequitur.

Reſtãt artifices uarij,qui ſic inter ſe permixti ſunt,ut ſinguli ſingulis generibus ſubijci nequeant. Itaq; prius de his artibus breuiter dicemus,quę ſunt à ſcriptoribus celebratæ,quales agricultura,paſtio,uenatio, architectura, graphice, coquinaria,theatricæ nõnullæ,cæteras uelut aceruatim poſtea numeraturi.

Agriculturæ principia,aqua,terra,animal,ſol. Finis,utilitas,& uoluptas. Partes, fundi cognitio,quę in eo ſunt opus,quæ facienda,quo tempore. In primo forma, genus,quantitas,tutela. Forma naturalis,aut artificioſa. Naturalis campeſtris, collina,montana. Artificioſa ad ſpeciem fructumq;. Genus terræ, macrum,pingue, mediocre. Quantitas à iugo ad centuriã,& ſaltum. Tutela naturalis, agreſtis, militaris,fabrilis. Secunda pars homines & inſtrumenta reliqua habet. Homines, ſerui aut liberi. Reliquum inſtrumentum ſemiuocale,& mutum. Tertia pars,quæ præparanda,& ubi quæq; facienda. Quarta circuitus ſolis annuos,& curſus lunæ menſtruos habet.

Paſtio aut ruralis,aut uillatica. Prior in minore & maiore pecore uertitͬ,& quòd propter ea paratͬ. Minora pecora,ouis,capra,ſus. Maiora,boues,aſini,equi. Tertium genus,muli,canes,paſtores. Poſterior auiaria, leporaria, & piſcinas habet. In auiarijs,aut quæ terra ſunt contentæ,ut pauones,turdi,columbæ, turtures, gallinæ. Aut quæ uocantur amphibia,ut anſeres,anates. In leporarijs duplex genus: In altero apri,capreæ,lepores. In altero apes,cochleæ, glires. Piſcina dulcis aquæ piſces habet,aut marinæ.

Venationis laudes & præcepta Xenophon græcè ſcribit,& Oppianus. Apud hos quãlis eſſe uenator,quibus uti retibus,laqueis,telis, armis,inſtrumẽtis, canibus,quoq; pacto,quo tempore,contraq; quas feras debeat,oſtenditur.

Architectura rationem continet & fabricam. Cõſtat aũt ordinatione & diſpoſitione. Cuius partes Chorographia,Orthographia,Scenographia, Eurythmia, Symmetria,decor,diſtributio. Hæc publicorũ aut priuatorũ ædificiorum,defenſionis,religionis,opportunitatis cauſa. In queis omnibus habẽda ratio firmitatis, utilitatis,uenuſtatis.

Graphice pictoribus,statuarijs cęlatoribus,ſcalptoribus,fictoribus,encauſtiſq; cõmunis eſt,ſic artibus conferens,autore Nicomacho, quemadmodum philoſophiæ conferunt mathematicæ.Hæc ſymmetriam dimenſione colligit,& finitiõe. Dimenſio perficitur hexempeda,& normis, hexempeda pedibus, pedes unciolis,unciolæ minutis. Norma aut ſtans, aut baſis. Finitio colligitur organo, cuius partes horizon,radius perpendiculum ſunt. Ex his autem ſingulorum membrorum relationes ad totam corporis proceritatem, atq; alterius ad alterum inter ſe proportiones cernuntur, quales ſint,quo conueniant,quo differant. His adijcit pictura colores,& umbras,quib.oculos,capillũ, uultus, lumina, tractusq; regionum repræſentet,in affectibus exprimendis animiq; ſenſibus laudatior.

Coquinariæ capita Græca referam,qualia ponit Apitius.Ea ſunt epimeles, artoptus, cepurica,pandecter,oſprion, trophetes, polyteles,tetrapus,thalaſſa,halieus,hanc Plato adulatricem medicinæ appellat.

Theatrica ſcenicos,gladiatores,gymnicos,agitatores habet.Scenici ut hypocritę,comœdi,mimi,tragœdi,thymelici,ſaltatores,chironomi.Specieſq; ſaltationis primæ,cordax,ſicinnis, emmelia: in quo genere etiam pyrrhicarij.In thymelicis aũt citharœdi,citharistæ,tibicines.Adijce ſi placet & choragos:& ſi qui ſunt theatrici operarij.

Gladiatores ut retiarij, ſecutoreſq;, qui mirmillones,thraces,ſamnites,hoplomachi,numerarij,aridarij,probactones,dimachæri,orbelæ. Tum equeſtres eſſedarij,& ut quidam adijciunt,uelites,laquearij.His etiam adiunge laniſtas ipſos, à quibus erudirentur.Et item ludiarios uenatores,& beſtiarios.

Gymnici ſtadiodromi, dolichodromi, diaulodromi,pugiles,palæſtritæ, acrochiriſtæ, ſciamachi, xuſtici,pancratiaſtæ,qui ſaltu,qui diſco,qui pentathlo, quiq; iaculo nobiles,trans finem ſcammatis expedito,

Agitatores ut ruſſati,albati,praſini,ueneti,quibus aurati, purpurei, luteiq; adiecti. Tum deſultores, & qui Troiam luderent. Et inter aurigas bigarij, trigarij, quadrigarij,ſeiugarij.

Reſtant artes aliæ confertim dicendæ,ſolaq; cõtentæ nomẽclatura:quarũ pars uictui ſeruiunt.In his aucupes ſunt,hamiotę, piſcatoreſq; alij,urinatores,aquarij, cetarij,macellarij,cupedinarij,ſalſamẽtarij,lanij,fartores,condimentarij,obſonatores,uinarij,piſtores,piſtrinarij,ſiliginarij,ſitonæ, dardanarij,lupinarij,caupões, tabernarij,hoſpites,ſtabularij,popinarij,popinarũq; inſtitores, biberarij, botularij,cruſtularij.Sed & ſtructores,& lactarij,& pomarij,& herbarij,& ſeplaſiarij,& medicamẽtarij omnes,omniſq; deniq; forẽſis turba. Quod genus & olitores fictoreſq; ſunt.Poſt hos & ipſi corporis agẽtes curã,tõſores, balneatores, pilicrepi, alipili,mediaſtini,mangones,aliptę,ſeu pędotribæ,ciniflones, arcularij propolę, pigmentarij,coronarij,coſmetæ,funerarij,libitinarij,deſignatores,præficæ.

In tertio quaſi genere numerentur ἀρχαροβιῶσι illi, quales fabri ſunt omnes,tignarij, cementarij,materiarij,ærarij,ferrarij. Tum plauſtrarij carpentarijq;, & uehicularij,ſed & pegmarij,automatarij,tũ aurifices,inauratores,bractearij, monetales,argentarij,uaſcularij,muſiuarij,gemmarij,doliarij,figuli, tectores,imbricarij,carbonarij,calcarij,laterarij,fornacarijq; cæteri,lapidarij,lapicidæ,ferrarij,tornatores,loricarij,telorumq; artifices,& clauſtrorũ. Poſtremò etiam fribolarij omnes,uitrearij,ſulfuratarij.

His adijce lanarios,ſericarios,linteones,bracarios,fullões,textores,infectores, lanificas,lanipẽdias,carminatores,pannicularios,ſagarios, pelliões,interpollatores,ſarcinatores,patagiarios,flãmearios,uiolarios, manulearios,molochinarios, ſemiſo-

semizonarios,limbularios,plumarios,polymitarios,phrygiões,& qui netum aurum intexunt,& netrices,& item funicularios,reticularios, caligarios, cerdones, sutores'que omnes,calceolarios,crepidarios,solearios,ueteramentarios,& item zonarios.

Deniq; his notarios,pragmaticos, scriniarios, exceptores, ab actis, à memoria,à libellis, subadiuuas, calculatores, commentarienses, ab epistolis scribas, librarios,bibliopolas,chartularios, capsarios,nomenclatores.

Praeterea nautas,gubernatores, remiges, epibatas, pausarios, proretas, neulcos,helciarios,uectores,nauicularios,ratiarios. Adhęc stratores,tabellarios,cursores,cistarios,muliones,agasones,proxenetas,uictimarios,mansuefactarios,institores omnes.Itē praecones,coactores,uenaliciarios,foricarios. Nam quid ego nummularios cōmemorem,arcarios,mercatores,negotiatoresq; alios? Quid & illos nugatorios artifices,petauristas, circulatores, funiambulos, neurobatas, tichobatas,sacculatios,pilarios. Sed iam uideo de fece haurimus. Itaque mox paulo meliora.

Sequitur grammatice,quae uel methodice,uel historice,uel mixta est. Methodice in loquendo & scribendo est.Historice in legendo & enarrando. Cōmunis in iudicio. Grāmatices infantia, Grammatistice à Graecis,à Varrone literatio uocatur.Hic literę syllabęq; cum suis uel fastigijs,uel longitudinibus.Hic orationis partes,& proportio,& inaequalitas. Et uitia duo,rusticitas & stribiligo, & ortographia, & item pedes, metaplasmi, tropi, schemata,glossemata,nota,suspensio, distinctio,clausula,uocis elatio,depressio,flexus,concitatio,mora, posituraeq; tractantur,& qui legendi,qui reijciendi,quid in quoq; probandum,qui cuiq; pręponendi,quae sit in his oeconomia,quod'ue decorum. Praeterea Rhetorum progymnasmata quidam grammaticis attribuerunt.

Historia uel fabularis,uel ad fidem.Fabularis aut uoluptatis, ut in argumentis comicorū,aut adhortatiōis gratia.Hęc aut argumentū habet ex ficto,ut in Aesopeis fabulis: aut ex ueri soliditate,quae aut per turpia contexitur,ut in quibusdam poeticis figmentis: aut pio tegitur uelamine, quod solum genus philosophi ueteres admiserūt. Ad fidem historia de locis est,ut Geographia: uel de temporibus, ut Chronice: uel de natura,ut animaliū, plantarum: uel de gestis rebus, ut annales,historiaeq; caeterae. Quarum elementa sunt personae,causae,locus,tempus, modus,instrumentum,materia,res.Stylus in historia fusus,& continuus,non periodicus,nisi cùm prosopopoeias adsciscit in concionibus.

Dialecticam primus latinitate donauit M.Varro,quae sex normis utitur. Etenim de loquendo,de eloquendo,de proloquendo,de proloquiorum summa,de iudicando,de his quae dicenda sunt quaerit. In loquendo sunt illa: genus,species, differentia,proprium,accidens,definitio,totum,pars,diuisio,partitio: tum nomina illa quae sunt aequiuoca,uniuoca, pluriuoca, uerba, quae sua, quae'ue aliena rebus.Ad haec substātia,qualitas,quātitas,ad aliquid,facere, pati, situs, quādo,ubi, habere.Tum opposita quoties dicuntur, quoties illa simul, prius, motus. In eloquendo autem illa,quid nomen,quid uerbum,quid ex his iunctum. Quae subiectiua sententiae pars, quae declaratiua, qui modus utriusq;, quatenus nomē accipiatur,aut uerbum,quatenus perfecta sententia proloquium fit.In proloquendo autem,quae differentiae proloquiorū, quantitate,qualitate, quid uniuersale, quid particulare,quid indefinitū,quae sint aientia,quae negantia, quā uim habeant singula,quemadmodū inter se affectae sint,uniuersales,particulares,dedicatiuae,abdicatiuae,deq; ijs congruae,incōgruae,subpares,alterutrae.In summa proloquiorū,

quid sumptum,quid illatio,quid ratiocinatio,quid conclusio,quæ prędicatiua ra tiocinatio,quæ conditionalis, & quid intersit, quot & quæ formulæ prædicatiui cõditionalisq; generis,quot in quaq; formula modi sint,utrũ idẽ ordo sit, & eiusdem ordinis quæ ratio.Pòst in cõditionalibus, quot primi necessarijq; sint modi, quis ordo, quo differãt. In iudicando refellendi regulæ sunt,quibus cauilla & captiunculæ discernuntur.Reliqua pars in locis est, qua uel maximè oratores utuntur. Et in diuisionibus item, & in finitionibus ars ingens.

Rhetoricæ materia duplex: Vbi,& unde fiat oratio.Prior in quęstionem diuiditur,& causam.In ea partes officij cõsiderantur,& orationis.Officij sunt illæ,inuentio,dispositio,elocutio,memoria,& pronũciatio. Inueniuntur quæstionis genera,naturæ,causarum,& ductus,tum illa quibus fiat fides.Quęstiones quæ principales,quæ'ue incidentes.In principalibus an sit,quid sit,quale sit. Vnde status fiunt illi rationales,coniectura,finis,qualitas.Mox & legales:è quibus alijq; propagantur,& iudicatio emergit.Causarũ genera demonstratiuũ,deliberatiuũ,iudiciale.Rursus honestũ,admirabile,humile,anceps,obscurũ. Natura, simplex,multiplex.Ductus ex consilio nascens,simplex,subtilis,figuratus,obliquus,mixtus. Fides conciliando fit,docẽdo,permouẽdo. Conciliamus in principijs, docemus in narratiõe,permouemus in epilogis.Cõciliamus ex persona & re. Persona,uel auditoris,uel rei,uel oratoris, uel aduersarij. Re uerò honesta & utili. Docemus argumẽtis artificialibus,aut inartificialibus.Priora uel insunt negotio, uel negotium attingunt.Insunt à toto,parte,nota.Attingunt à cõiugatis,genere,forma,simili,differenti, cõtrario, coniunctis, antecedẽtibus,cõsequentibus,repugnantibus,causis,effectis,cõparatione maiorũ,minorũ,parium.Inartificialibus uerò scriptura,autoritate,necessitate. Commouemus miseratiõe,odio,inuidia,metu,spe, ira,& similibus.Dispositio naturalis est,ordinẽ tenẽs, & artificialis pro ratiõe causæ permutans.Elocutio fundamentũ habet,& fastigiũ. Fundamentũ latinè & placidè dicere.Fastigiũ copiosè & ornatè.Cuius ratio duplex, in singulis & copulatis uerbis.Singula propria,& tralata.Tralata,inopiæ decorisq; gratia. Copulata, constructione,cõclusione,figuris ita coagmentata,perfecta, uenusta, quæ rursus uel cõtinuata,& fusa,qualis in historia,uel periodica,quę rursus uel membris cæsisq; constat,& ambitu,uel monocolos est.Memoria uerò naturalis & artificialis est.Hæc partitione constat,& locis,& imaginibus.Pronũciatio autem uoce, uultu,gestu,cultu,& habitu oris continetur.

Orationis partes, exordiũ,narratio,propositio,argumentatio,peroratio.Exordium attentum,docilem,beneuolũ præstat auditorem. Narratio aut historia, aut fabula,aut argumentum, aut iudicialis assertio: cuius elementa, personæ, causa, locus,tempus,materia,res. Esse autem dilucida,uerisimilis,breuisq; debet.Et est aut ipsius causæ,aut incidens,aut continua,aut partilis:& narramus augentes,attenuantes,prætereuntes,docentes, monentes, gratiam uel inuidiam comparantes,& item digredientes.Propositio aut nostra est,aut aduersarij, aut communis, aut principaliũ,aut incidentium,aut simplex,aut coniuncta. Rursus,aut simplex, aut per inductionem.Postremò uel nuda,uel rationi subiecta, uel summatim, uel partibus.Argumentatio aut confirmat, aut reprehendit. Peroratio enumeratiõe constat,indignatione, miseratione.

De poetica breuius dicendũ,quòd & sæpius hoc ipso loco de ea perorauimus, & in Nutricijs eidẽ satisfecimus,& multa cum superiorib.disciplinis habet communia.Prima species illius est quę metro heroico,fabula allegorica,historia uetusta,& suo quodã dicendi genere utit̃.Altera eorũ,qui uersificatores appellantur,

tum lyrici, tragici, comici, satyrici, suis & ipsi partibus distincti, mox elegiaci, & utriusque satyræ scriptores, & iambici, bucolici, asmatographi, epithalamiographi, monodi, epigrammatum' que autores: tum illa obscuriora poematum genera, ithyphallicum, manerus, borimus, lytierses. Et item qualis centaurus ille Chæremonis, quæ communi uocabulo poemata dicuntur. Triplex autem genus, dramaticon, exegeticon, mixtum. Characteribus autem constant, longo, breui, medio, florido. Quippe finitimus oratori poeta est (ut Cicero inquit) sicut numeris adstrictior, ita uerbis licentior.

Reliqua diuinatio est, quæ prophetia quoque dicitur à nostris. Hæc (ut ait sacer Chrysostomus) aut spiritalis, aut naturalis, aut artificiosa, aut popularis, aut damnata est, & profana. Spiritalis ecstasi, uoce, parabola, afflatu, uisione. Visioque ipsa triplex: oculis, imaginatione, mente. Naturalis, brutorum, furentium, dormientium. Bruta enim sicut hirundines, formicæ, grues, alcedones, erinacij, aduentantem præsentiunt hyemem. Furor est autem (sicuti Plato ait) quadruplex: uatum, poetarum, bacchorum, amantium. Visa dormientium, aut insomniū sunt, aut somnium. Insomnio phantasma occurrit, quod uisum Cicero appellat, & Epialtes, qui latinè incubus dicitur. Somnio, uisio & oraculum, quæ Græcè ὅραμα & χρηματισμὸς dicuntur. Insomnium diuinatione caret. Ex cura animi, corporis, & fortunæ. Somnia uel theorematica, uel allegorica sunt. Hæc autē uel propria, uel aliena, uel communia, uel publica, uel mundana: quorum coniectura fit, natura, lege, consuetudine, arte, nominibus, definitione. Qui uerò somnia interpretantur, coniectores dicuntur à nostris. Extantque libri adhuc Daldiani Artemidori, Onirocriticon. Artificiosa est, qua medici, qua consiliarij, qua gubernatores utuntur. Nam & medici morborum principia, momenta, finesque præsciscunt: & consiliarij, quid expediat in posterum coniectant: & gubernatores uentorū tempestatumque præuident uarietates. Popularis dicitur, quæ uulgò nota, sicut hyemem, dein uer, cæterasque deinceps temporum periodos futuras. Extrema illa est, quæ malo adscribitur dæmoni, quo genere Pythiæ Dodonidesque sunt, & item diuinaculi cæteri: ut homoplatoscopi, ut etiam qui exta pecudum, qui uolatus, qui cantus auiū, qui monstra, qui tonitrus, qui fulgura, qui sidera, qui sortes, qui symbola, omina, auspicia, qui sternutamenta, qui mustellarum, qui murium uel stridores, uel occursus, quique aures tintinnantes, oculos salientes, foliorum crepitacula, pomorū semina in sublime iactata, bacilla, cortices, nomina, imagines, phialas, specula, & mille id genus alia obseruabant. Tū illa quoque pars damnata in primis, quæ uel malos genios consulit, uel deos euocat manis, cuique magicæ nomen fecimus, ut quam Pythones, ut quam profitebantur engastrimythoe, ut item necyomantia, sternomantia, alectromantia, pyromantia, alphitomantia, aleuromantia, crithomātia, æromantia, hydromantia, geomantia, astragalomantia, tyromantia, gyromantia. Sed & chiromantia, & item coscinomantia, multaque id genus alia uana prorsus, & ridicula, quæ' que iam meritò silentij nos admonent. Dixi.

QVOD IRA IN PVERIS OPTIMAE SAEPE INDOLIS EST ARGVMENTVM.

ANGELVS POLITIANVS LAVRENTIO MEDICI SALVTEM.

VM poeta Accius Tarenti forte apud Pacuuiũ grandi iam ętate & morbo corporis diutino affectum, multo ipse iunior diuertisset, eicꝙ tragoediam suam, cui Atreus nomẽ est, desideranti legitasset: dixisse Pacuuium ferunt, canorũ quidem illud scriptorũ, ac poetici spiritus magnificentiam laudare se, duriora tamẽ illa, pauloꝙ acerbiora sibi uideri: atꝙ Accium id quidẽ ita se habere respondisse, neꝙ se tamen poenitere, quippe qui meliora se deinceps scripturum speraret. Ingenia enim humana prope uti poma esse, quæ si duriuscula, ac gustatu acerba gignantur, tempestiue tamen maturescũt, fiuntꝙ mitia, & iucunda: sin uero statim mollia atꝙ uuida, præcocibusꝙ similia enascantur, prius multo ꝙ maturescant, uieta fiant, & putria. Itaꝙ ingenio tanꝙ pomis relinquendũ esse, quod ipsa die atꝙ ætate mitificetur. Quorsum nam isthuc? inquis. Quoniã pleraꝙ profecto Laurenti Medices, humano ingenio similia existunt: quę cum speciem uitiosæ deprauatæꝙ naturæ præ se ferant, futuræ tamen uirtutis indicia, optimęꝙ indolis specimen a sapientibus iudicentur: quale forsan & hoc ipsum sit, quod tuo nuper in filiolo, nostroꝙ discipulo iram, quæ quidẽ ex increpatione, acceptaꝙ ignominia proueniret, minime improbandam esse præ me tuleram. Cuius quoniã iudicij nostri rationem requisisti, non alienum certe fuerit, paucis ea de re in præsentia disputare. Neꝙ uero iram hoc tempore laudare propositũ sit nobis: quamuis & illam Peripatetici non inutiliter a natura nobis adhibitam putent, utpote quæ tum quibusdam (ut aiunt) calcaribus fortitudinem incitet, tum uero a nonnullis id quod etiam Aristoteles inquit, in ipsius fortitudinis partem referatur. Sed cum ex omni uitiorũ genere, id certe minimũ sit habendũ, quod a rationis orbita ꝙ minime aberret: ira autẽ, si quidem Aristoteli credere oportet, uel ipsam quodammodo audiat rationẽ, eiusꝙ, quantũ in ipsa est, uestigijs insistat, omniũ merito uitiorum minimũ esse illam credi par est. Quoniam uero, ut est apud Flaccũ, uitijs nemo sine nascit, atꝙ optimus ille est, qui minimis urgetur, iram profecto in puero haud omnino detestabilẽ esse, fatendũ est. Contra uero affectio illa animi, quæ ira omnino uacet, quamꝙ ἀοργησίαν Græci uocant, haud mihi secus in puero, ꝙ in equo adolescente tarditas, uituperanda uidetur: quippe quæ infirma adhuc, imbecillaꝙ ætate cum a ratione proficisci nequeat, a stupore certe, atꝙ animi hebetudine proficiscatur necesse est. Nam in queis permulta & frigida bilis est atra (ut Aristoteles in Problematis ait) ij stolidi sunt, attoniti, ignaui: in queis permulta & calida ij perciti, ingeniosi, acres, propensi ad omnem excandescentiam. Calorem physici longe magis ꝙ frigus naturæ consentaneũ putant. Cuius profecto argumentũ cum alijs permultis, tum uero ex anni temporibus perspicue intelligitur. Cum enim soluitur acris hyems, grata uice ueris, & fauoni, mox pulcherrima illa mundi, naturæꝙ ornamenta reuiuiscunt, syluæ frondibus uestiuntur, campi floribus omnifariam, herbisꝙ distinguuntur, e quibus & odorum incredibilis suauitas afflatur. Hinc auicularũ blandissimis concentibus aer iam serenior demulcetur, hinc lymphæ riuis obstrepunt manantibus, omnia oculis arrident, omnia auribus subblandiũtur, prata, arua, colles, syluæ, coualles, ferarum & cicurum omne

genus

genus,ipsum præterea coelum, ipsa (ut ita dicam) rerum natura, ad pulcherrimũ, atq; admirandũ sui spectaculum,aures,oculos,mentesq; cõuocant: omnia pubescunt,ac lasciuiunt,omnia deniq; ludus habet:uenit æstas ut calidior multo,ita & frugum feminumq; omnium prouentu uberior. Hanc insequitur autumnus calcatis sordidus uuis,qui fortunatum illud Amaltheæ cornu, fructuum, pomorũq; copia scaturiens, diuiti manu gestat. Quæ tandem omnia extinguit mox glacialis hyems, canos hirsuta capillos. Sed redeo unde digressus sum: qui illam inquã affectuum omnium uacationem, & quam Græci ἀπάθειαν uocant, tantopere extollunt, ij mihi non hominis, sed trunci certè,aut lapidis,quæ nullla omnino sit, uitam fabricati uidentur. An uerò ego eum mihi amplæ, atq; optimæ spei puerũ deligam,qui præcipientem somniculosus obaudiat, cui sit auris iugiter uellicanda,qui excutiendus manu sit,cui iurgia, cui uerbera, cui faces sint admouendæ? Inspiciendum in primis Laurenti est,ut est apud poetam:

Et quis cuiq; dolor, uicto quæ gloria palmæ. Qui enim recenti adhuc ætate, ita esset affectus, ut neq; is laude,neq; ignominia moueretur,nihil ab eo quicq; egregium sperandum fore Lacedæmonij iudicabant. At uerò Quintilianus magistrorum ille excellentissimus,eum sibi puerum dari postulat,qui uictus ploret,uictor insultet: neq; eum in puero lusus offendit,quippe qui non secus atq; hæc ipsa, de qua agimus ira,uegeti cuiusdam animi,erectæq; naturæ sit argumentũ. Quapropter & apud ueteres illos philosophãtes,ut est apud Plutarchũ, in prouerbij iam locũ concesserat,quod dici solet, Iram nõ habere, qui mentẽ non habeant. Hinc illud fortasse est,q̃ cum ex oris habitu, morũ quoq; aspectus Aristoteles iudicat: Quibus,inquit,frons lata est,stupidi: quibus rotunda,iracundi sunt. Manifestum uidelicet argumentũ,naturã quoq; ipsam uel ex oris lineamentis nos admonitos uelle,nihil tam maximè à stupore differre,q̃ iracundiã. At uerò cùm duo diuersi inter se affectus, ab uno quasi capite,& fonte emanantes, diuersa quoq; appellatione cõprehendantur, alter quidẽ qui ut primos impetus remissiores habet, ita diuturnior multo, permanentiorq; est, radicesq; altius in animos agit: alter uerò acrior quidẽ primò,& cõcitatior,sed suo sibi tẽpore placabilior: priorẽ illũ quem Græci nunc μῆνιν,nunc κότον,nostri uerò rancorẽ puto,appellent,illiberalis contumacisq; naturæ signũ esse sapientes arbitrantur. Tendit enim ad odiũ,ad ultionẽ, ad iniuriã,ad contumeliã. Neq; uerò is recta ulciscẽdi uia grassatur,sed dolo sæpius atq; insidijs nititur. Vbi maximè deferbuit,tũ maximè est implacabilis. Si deprecere,exulcerat: si supplices, recrudescit: occasiões nocendi obseruat, & tẽpora; serpit cottidie latius,augescit in dies. Quodq; Homericus ille Achilles instar Plutonis portarũ habebat inuisum, aliud in pectore clausum, aliud in lingua promptum habet: Altera(ut inquit Plautus)manu fert lapidẽ,panẽ ostentat altera: hic in mulierculis, hic in uulpecula, hic in ijs qui abiecto sunt animo, præ cæteris uiget. Hunc diuinè Homerus noster in rege regum Agamemnone adnotauit. Eiq; deinceps recta quasi analogia plurimorũ turpiumq; uitiorũ ac facinorũ perpetua stigmata inurit. Hoc nihil tetrius,nihil uirtuti & bonitati infensius, nihil humano ingenio perniciosius est. At uerò ille alter incitatior primo, feruidiorq;, mox tñ placabilior motus animi,qui à Græcis θυμός, à nostris uerò excandescentia appellatur: in ijs plerunq; eminere uidetur, qui ingenuo sunt animo, & liberali, ijdẽq; & misericordes,& placabiles prę cæteris sunt,qui ad excandescentiã propensiores.

Neque uerò ij uel in medio irascendi furore à rationis imperio penitus abhorrent: uidentur enim(quod præclarè Aristoteles inquit)audire illam quidem,obaudire tamen,ministrorũ præcelerum more, qui antequam totũ quod imperatur

audierint,excurſant præ ſtudio,ac deinceps in agendo aberrant,ſimilesq́; ſunt canibus,qui audito tantùm ſtrepitu,prius q̃ illi an ueniat amicus, conſiderarint,uenientibus omnibus ſine diſcrimine allatrant.

Hic ille eſt impetus,qui(ut Homerus ait)bellatorum animis robur inijcit: hũc tubę,hunc cornua,hunc claſſica,hunc militaris illa inuicẽ adhortatio,& clamor, hunc imperatoriæ excitant conciones, hunc ut cætera nõ acceſſerint unica ueritas & laudat, & præcipit. Iraſcimini,inquit, & nolite peccare: ſol non occidat ſuper iram ueſtram: hinc & illa ab Heſiodo laudata cõtentio orta eſt,quæ & ad uirtutem,& ad decus capeſſendum calcar eximium habet: omnem hæc ipſa ex animo mollitiẽ,languorẽ,hebetudinemq́; omnẽ exterminat. Hęc infirmos ſopitoſq́; animos erigit, & maiores ad rem gerendã facit. Quid tu illam in egregiæ indolis puero cõuitijs ignominiaq́; affecto,iram præter gloriæ & uirtutis ſtudiũ interpretare? Non incuſſeras puero uerbera,non minis perterrefeceras,uerbis tñ lacrymas excuſſiſti. Quid plorat Petrulus meus? quid queritur? nempe idipſum ferme,quod & Myrmidones illi generoſiſſimi Achillis cõmilitones,quòd eius quã animo agitabant,bellicæ laudis gloriam non aſſequerentur. Erubuit, inquit Comicus,ſalua res eſt. An tu hanc puerilem iracundiam, non eandem eſſe & pudorem putas? Simillima ſunt iſta Laurenti, eoſdem ſi rectè æſtimentur, pariunt effectus. Pediſſequæ ſunt,& comites uirtutis. Talem mihi Homerus Achillem effingit, talem ſe mihi oſtentat pius ille Aeneas, cum immortalitatis ſplendorisq́; ſtimulis accenſus:

Terribilis ſæuam nullo diſcrimine pugnam
Suſcitat, irarumq́; omnes effundit habenas.

Talis & Acheloum Ouidianus Hercules:

—Iamdudum lumine toruo
Spectat,& accenſæ non fortiter imperat iræ.

Talem denique & Vergilianus ille generoſus equuleus futuræ uirtutis indolem præ ſe fert:

—Tum ſi qua ſonum procul arma dedere,
Stare loco neſcit,micat auribus,& tremit artus:
Collectumq́; premens uoluit ſub naribus ignem.

Quòd ſi cui fortè naturæ rationis ignaro, nimis hæc iræ laudatio abſurda eſſe uideatur: cætera uolentes conceſſerimus, nunq̃ mihi certè hoc extorquebitur, iram in puero ingenuæ,erectæ,liberalisq́; naturæ eſſe argumentũ. Accedẽt anni, literæ,diſciplina: omnia fient in dies mitiora,ad maturitatem ſuo tempore anteq̃ marceſcat,natura huiuſcemodi perueniet. At nõ laudas in ætatẽ iam cõſtanti iracundiam. Eſto,ſit etiam flagitioſa,ac deteſtanda. Et gladius certè idem, ſi carnificis manu geſtetur,deteſtabilis uideatur: ſi ad latus militis,aut imperatoris ſit, uirtutis egregijq́; facinoris imaginem præ ſe ferat.

Pullulant ſæpè generoſo in animo, uitia uirtutibus admixta, non ſecus atque uberi ſolo,cui nõdum manus agricolę acceſſerit,rubi innaſcuntur,& ſentes. Neque tamen qui agricolationis ſtudio inſudant, uberem illam fœcundi ſoli ſpeciem probant:

Quamuis ſemihominis ueſano gramine fœtu
Mandragoræ pariat flores, mœſtamq́; cicutam:
Nec manibus mitis ferulas, nec cruribus æquè
Terga rubi ſpinisq́; ferat paliuron acutis.

Quapropter ut boni agricolæ,nihilominus noxias illas frugibus plantas, herbasq́;

basq; conuellere atq; extirpare solent, quòd fœcundi soli ingeniũ ex illis animaduerterint: ita profectò parētes ac magistros nihilo magis teneris adhuc uitijs indulgere oportet, quòd ea optimæ ingenuæq; naturæ documēta præbuerint. Principijs obstandum, & quæ eminent, retundenda sunt. Tarquinijq; instar papauerũ summa capita uirga demetenda, semperq; ualentioribus resistendum est. Neq; tamen interim à naturæ bene institutæ ratione, alienum esse putandum: siquidē reddere qui uoces iam scit puer, & pede certo signat humũ, gestit paribus colludere, & iram colligit, ac ponit temere, & mutatur in horas. Vale.

ANGELI POLITIANI ORATIO
IN EXPOSITIONE HOMERI.

ICTVRVS de Homero uate, doctrinarum omnium, atq; ingeniorũ autore, & principe, & dicturus in cœtu hominũ, uel græcè, uel latinè doctissimorum: sentio nullam eloquentiam nec optari, nec cōcipi posse, quæ uel auiditatem animi nostri explcat, uel rei magnitudini respondeat, uel acerrimo deniq; iudicio uestro, atq; eruditissimis auribus satisfaciat. Nam & ego is sum, qui ab ineunte adolescentia, ita huius eminentissimi poetæ studio, ardoreq; flagrauerim, ut nō modò eum totũ legendo olfecerim, peneq; contriuerim, sed iuuenili quodã, ac propè temerario ausu, uertere etiam in latinũ tentauerim: & is de quo mihi agendũ hoc tempore est, tantis abũdat, tamq; egregijs laudibus, ut cũ sit semper à laudatissimis quibusq; certatim laudatus, adhuc tamen, penè etiã illaudatus uideatur: & uos hi estis Fl. V. quorum in ciuitate græca omnis eruditio, iampridē in ipsa Græcia extincta, sic reuixerit atq; efflorue rit, ut & uestri iam homines græcam publicè literaturã profiteanť, & primæ nobilitatis pueri, id quod mille retrò annis in Italia cōtigit nunq;, ita sincerè Attico sermone, ita facilè expediteq; loquanť, ut non deletæ iam Athenę, atq; à Barbaris occupatæ, sed ipsæ sua sponte cum proprio auulsæ solo, cumq; omni (ut sic dixerim) sua supellectile, in Florentinã urbem immigrasse, eiq; se totas, penitusq; infudisse uideanť. Quæ ego singula cōtemplans, quasiq; oneris cuiusdã, quod mihi necessariò subeundũ sit, molem uastitatemq; oculis præmetiens, ita perturbor animo, atq; expauesco, ut neq; mihi ingenium, neq; consiliũ suppetat, & in ipsis penè faucibus, constricta metu uox, nostræq; cursus orationis obstupescat. Et cùm noua quædam atq; inusitata eloquendi uis, copiaq; ad hunc celebrandũ poetam requiratur, utpote de quo nihil dici par est, quod de alio dici potuisse scriptore uideať, nobis tamen hoc tempore, etiam illam ipsam quantulamcunq; dicendi facultatē defore sentimus, quam superioribus annis reliquis exornandis scriptoribus adhibebamus. Quid nã igitur agemus? Tacebimus ne penitus, quasiq; oneri succumbemus? An ueteres potiùs agricolas imitabimur? atq; ut illi Cereri spicã, Baccho racemũ, sua cuiq; deo munera offerebant, ita nos quantulamcũq; hanc dicendi facultatem, in parentis eloquentiæ præconiũ, conferemus? Quòd si (ut Propertius inquit) deficient uires, audacia certè laus erit: In magnis & uoluisse sat est. Vos autem humanissimi uiri oratos uelim, ut nouitatē quandam insolētiamq; orationis nostræ, æqui boniq; cōsulatis, neq; mihi fraudi adscribatis, si aut Græca latinis, ita exigente ratione, crebrius inseruero, aut in ijs quæ suppetent præ nimia rerum copia, non tam dicendo exornandis, quàm percensendo enumerandis fuero occupatus. Primùm igitur de authore, tum de opere ipso carptim breuiterq; dicemus,

planumq;

planumq́ (ut arbitror) faciemus, neq; ullum unq; extitisse ingenium Homerico maius, neq; opus aliquod extare humanũ, quod sit Homericę poesi anteferendũ. Consueuere igitur, qui hominis laudationem cuiuspiam aggrediuntur, ab ipsa statim origine, hoc est, à patria parentibusq́ ordiri, inq; ijs exornandis, attollendisq́ liberis ingenij uelut habenis, apertisq́ eloquentiæ campis expatiari. Homero autem uati hæc est propria, peculiarisq́ tribuenda laus, quòd neq; ipse de patria sua quidq́ prodidit, & pleræq; illum nobilissimæ ciuitates, suum quæq; fuisse alumnum contendunt. Nam & Rhodij, & Thessali, & Ietæ, & Chij, & Salaminij item, & Colophonij asserunt sibi, & Argiui, Milesij, Smyrnæi, Cymæiq́ contrà uindicant, repetuntq́ eundẽ ad se quasi Licinia, & Mutia lege Athenienses. Ita in medio positus literarũ princeps, ceu Atalanta illa, aut Hippodamia à tot, tamq; egregijs ciuitatibus, quasi à generosissimis procis certatim expetitur. De parentibus quoq; Homeri non admodũ liquet, cùm Herodotus atq; Ephorus diuersa inter se prodiderint: Aristoteles autem etiam unum è genijs illis, quos Græci δαίμονας uocent, ex eorum scilicet numero, qui uersari inter Musas putarentur, patrẽ Homero tribuere non dubitauerit. Quòd etsi minus credibile uideri potest, nõ sine admiratione tamen diuini cœlestisq́ ingenij, uel creditũ ab antiquitate, uel confictũ philosophus grauissimus trãsmittit in posteros. Similia penè ijs sunt & quæ in epigrammate hoc scribit Antipater:

Οἱ μέν σευ κολοφῶνα τιθηνήτειραν ὅμηρε,
   οἱ δὲ καλὰν σμύρναν, οἱ δ' ἐνέπουσι χίον.
οἱ δ' ἴον, οἱ δ' ἐβόασαν εὔκλαρον σαλαμῖνα,
   οἱ δέ νυ τὰν λαπιθᾶν ματέρα θεσσαλίαν.
ἄλλοι δ' ἄλλο μέλαθρον ἀνίαχον, εἰ δέ με φοίβου
   χρὴ λέξαι πινυτὰν ἀμφαδὰ μαντοσύναν,
πάτρα τοι τελέθει μέγας οὐρανός, ἐκ δὲ γυναικός,
   οὐ θνατᾶς, ματρὸς δ' ἔπλεο καλλιόπας.

Adeò uidelicet sese supra hominis conditionem uates hic eminentissimus atque incomparabilis attollit, adeoq́ nihil mortale sonat, ut meritò illi & patria cœlum ipsum, & mater esse Calliope uideri possit. Atq; hæc ego de Homeri patria parentibusq́ eo cõsilio attigi, ut intelligeretis, quanta in illo uiro altitudò animi, rerũq́ humanarum despicientia fuerit, qui in tot uersuum millibus nullam de patria unquam, parentibusq́ suis fecerit mentionem: imò uerò, ne nomen quidem suum aut titulo addiderit, aut carminibus inseruerit: sed ut fatidici uates, qui Græco nomine prophetæ appellantur, diuina illa sua quasi responsa, atq; oracula, tanquam ex arcanis quibusdam, sacrisq́ deorum adytis emugiuerit, ut planè appareret, nõ eum sibimet illa, sed omni generi hominum, omniq́ posteritati elaborasse. Admirandus profectò uir (quem tamen etiam supra uirum crediderim) quem nulla sollicitarit ambitio, nulla honoris cupido prouexerit, nullum glorię studium inflammauerit, omnia uirtutis causa, honestiq́ patrauerit, neq; sese extrà quæsiuerit: Ipsa est enim uirtus (ut poeta quidam inquit) sibimet pulcherrima merces. Idem & pecunię possessionem, diuitiasq́ pro nihilo habuit: quarum uehementius studiũ, præcepsq́ cupido diuina omnia atq; humana permiscuit: ita duas capitaleis humani generis pesteis, duo teterrima monstra, auaritiam atq; ambitionem deuicit penitus, atq; prostrauit. Quid dicam, quanta quamq́ inexplebili discendi cupiditate flagrauerit, qui ab ineunte adolescentia etiam luminibus captus, rerumq́ omnium egenus, ut qui sibi in diem uictum carminibus quęritaret, etiam peregrinationis incommoda subijt, ut mores hominum multorum, multarumq́ ciuitatum

consuetu-

cõsuetudines perscrutaret, eac̃ multiplici rerũ peritia, doctior lõgè indies, sapientiorq́ euaderet. Quo effectũ est, ut in Homeri poesi uirtutũ omniũ, uitiorũq́ exẽpla, omniũ semina disciplinarũ, omniũ rerũ humanarũ simulacra effigiesq́ intueamur, ipsaq́ illa nobis expressa, exprõptaq́ ante oculos cõstituerit, q̃ ipsemet ꝓfectò nunq̃ suis oculis usurpauerat. Neq̃ uerò nõ et illud in poeta hoc cœlestis planè immortalisq́ naturę lumẽ effulget, q̃ pulcherrima illa carmina, q̃ iure ætas omnis mirata est, illaborata ipsi, atq̃ extẽporanea fluebãt, uiuoq́ (ut ita dixerim) gurgite exundabãt, cũ è diuerso Mantuanũ poetã paucissimos die cõposuisse uersus autor sit Varus. Extãtq́ adhuc nõ pauca canẽte illo excepta poemata, q̃ ꝓut à q̃q̃ bene maleq́ acceptus fuerat, cõtinuò in eũ subito quodã, repẽtinoq́ instinctu, & ferẽte (ut aiũt) flatu, ꝓferebant, ut facilè intelligant, nõ quasi sub incudẽ uenisse humanæ fabricę, sed diuino quodã impulsu instinctuq́, uelut è cortina atq̃ adyto, sacris esse excussa ꝑcordijs, ut iam dubitandũ nullo pacto sit, quin uerè de illo Democritus naturæ rerũ cõscius prędicauerit: ὅμηρος φύσεως λαχὼν θεαζούσης ἐπέων κόσμον ἐτεκτήνατο παντοίων. Sed iã de opere ipso, q̃ pars fuit altera nostrę oratiõis destinata, hoc est, de Homerica poesi, seruato rerũ quantũ in nobis fuerit ordine, disseramus. Duplex est Homeri poesis, Ilias atq̃ Odyssea. Nã Batrachomyomachiã, Margitẽ, Phocaida, minorẽq́ Iliada, itẽq́ Cecropas, ἐπικιχλίδας, aliaq́ huiuscemodi lusus potius q̃ iusta opera de industria omittemus. Porrò in Iliade uirtutẽ corporis, in Odyssea fortitudinẽ nobis animi rẽpsentat: utraq̃ heroico descripta est carmine, q̃d esse metrorũ omniũ cõstat absolutissimũ, linguisq́ ex omnib. quas διαλέκτους Græci uocãt, cõflata est, sic ut unaquęq̃ Græcię gẽs sua apud illũ idiomata deprehẽdat. Neq̃ tñ cõmunia respuit uerba, sed ita callida utit, artificiosaq́ iũctura, ut sublimitatẽ in cõpositiõe maiestatẽq́ retineãt. Nã quid de motibus figurisq́ loquar, partim ad perspicuitatẽ, partim ad oratiõis ornatũ accõmodatis, de quib. nihil est sanè a posteriorib. pręceptũ, q̃d nõ ille in operib. suis tãtò antè cõsummauerit: q̃ exequerer diligẽter, nisi tã angustis forẽ tẽporis spatijs liminibusq́ coercitus. Agè uerò, cũ styli tria sint gñа, sublime, tenue & mediũ: quib. in singulis Thucydides, Lysias ac Demosthenes laudant, nõne omniũ apud Homerũ exempla reperias? ut sublimis quidem illud: ὣς εἰπὼν σύναγεν νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον, χερσὶ τρίαιναν ἑλὼν· πάσας δ᾽ ὀρόθυνεν ἀέλλας παντοίων ἀνέμων, σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον, ὀρώρει δ᾽ οὐρανόθεν νύξ. Contrà tenuis: ὣς εἰπὼν, οὗ παιδὸς ὀρέξατο φαίδιμος Ἕκτωρ· ἂψ δ᾽ ὁ πάις πρὸς κόλπον ἐυζώνοιο τιθήνης ἐκλίνθη ἰάχων, πατρὸς φίλου ὄψιν ἀτυχθείς, ταρβήσας χαλκόν τε, ἰδὲ λόφον ἱππιοχαίτην. Medij postremò illud: αὐτὰρ ὁ γυμνώθη ῥακέων πολύμητις ὀδυσσεὺς, ἆλτο δ᾽ ἐπὶ μέγαν οὐδὸν ἔχων βιὸν, ἠδὲ φαρέτρην ἰῶν ἐμπλείην. ταχέας δ᾽ ἐκχεύατ᾽ ὀϊστοὺς αὐτοῦ πρόσθε ποδῶν, μετὰ δὲ μνηστῆρσιν ἔειπεν. Neq̃ itẽ apud eundẽ, floridũ elocutionis genus desiderabis, ubi scilicet & pulchritudo splẽdeat, & gratia, quæ perinde atq̃ ipsi flores animo arrideat, quasiq́ illũ uoluptate permulceat: plena quippe his ornamẽtis tota sunt Homeri uolumina: & de stylo quidẽ hactenus. Est apud illũ q̃q̃ historica narratio, ita omnib. absoluta numeris, ut personas, & causas, & locũ, & tẽpus, & instrumẽta, & factũ ipsum, modũq́ respiciat, quorũ exẽpla apponere nimis fortasse fuerit operosum. Narrat simpliciter nonnunq̃, nõnunq̃ similitudines, cõparatiões, imaginesq́ admiscet ex omni rerũ natura decerptas. Sæpe itẽ celeri quadã, & cõcitata utit narratiõe, ut illo loco: κεῖται πάτροκλος, νέκυος δὲ δὴ ἀμφιμάχονται γυμνοῦ· ἀτὰρ τά γε τεύχε᾽ ἔχει κορυθαίολος Ἕκτωρ. Quid dicã de philosophia, in qua nulla est fermè nobilior posterorũ sentẽtia, aut opinio celebrata, cuius nõ in poeta Homero originem agnoscamus. Nam ut à rerũ naturæ principijs ordiamur, Thales Milesius omniũ rerũ initiũ aquę attribuit, Homerũ uidelicet secutus ita scribentem: ὠκεανός θ᾽ ὅσπερ γένεσις πάντεσσι τέτυκται.

Xenophanes aquam terramq́ue in principijs recensuit, & ipse Homeri exemplo cuius hæc uerba sunt:

ἀλλ' ἡμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

Qui elementa quatuor maluerunt, suumq́ue singulis locum assignauerunt, & illi poesin excussisse Homericam uideri possunt: hæc enim ab illo hauseris, siue cum de catena aurea meminit, siue cum Ioui sororem coniugemq́ue Iunonem dedit, siue cum eandem suspensam à marito fabulatus est, siue cum apud illū ita Neptunus loquitur:

τρεῖς γάρ τ' ἐκ Κρόνου εἰμὲν ἀδελφεοί, οὓς τέκε Ῥέα.
Ζεὺς καὶ ἐγὼ, τρίτατος δ' Ἀΐδης ἐνέροισιν ἀνάσσων. Et mox:
τριχθὰ δὲ πάντα δέδασται, ἕκαστος δ' ἔμμορε τιμῆς.

Nam quòd Olympi mentionem fecit, purissimam cœli naturam intellexit, hoc est, eam quæ à nobilissimis deinde philosophis quinta siue natura, siue (ut Plautino utamur uerbo) essentia sit appellata. Discordiam porrò illam, concordiamq́ue Empedoclis, ita noster hic uates Iunone loquente insinuauit:

εἶμι γὰρ ὀψομένη πολυφόρβου πείρατα γαίης,
ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα τηθὺν
τοὺς εἶμ' ὀψομένη καὶ σφ' ἄκριτα νείκεα λύσω.

Mundum esse unum duntaxat, eumq́ue terminis circumscriptū ex eo significat Homerus, quòd & numero singulari κόσμον dicit, & γαίης πείρατα (inquit) sicut alio quoq́ue loco ἀκροτάτῃ κορυφῇ (ait) πολυδειράδος οὐλύμποιο. Solem ipsum ferri in orbem, sub terrisq́ue iter facere, uel ibi demonstrat:

ὦ φίλοι, οὐ γάρ τ' ἴδμεν, ὅπῃ ζόφος, οὐδ' ὅπῃ ἠὼς,
οὐδ' ὅπῃ ἠέλιος φαεσίμβροτος εἶσ' ὑπὸ γαῖαν
οὐδ' ὅπῃ ἀννεῖται.

Formam illius & magnitudinem in his annuit:

λαμπρὸς δ' αὖ ἠέλιος ὥς. Itemq́ue:
ἦμος δ' ἠέλιος μέσον οὐρανὸν ἀμφιβεβήκει. Virtutem autem in his:
ἠέλιος θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς, καὶ πάντ' ἐπακούεις.

Eundem suo moueri arbitrio, ut excellentissimis philosophorū uisum est, tunc maximè significat, cum ad hunc modum inducit minitantem:

δύσομαι εἰς Ἀΐδαο, καὶ ἐν νεκύεσσι φαείνω.

Et cum sic illum Iupiter adhortatur:

ἠέλι' ἤτοι μὲν σὺ μετ' ἀθανάτοισι φάεινε,
καὶ θνητοῖσι βροτοῖσιν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν.

Sed nec stellarum inscius fuerit, qui illa præsertim scripserit:

πληιάδας θ' ὑάδας τε τό τε σθένος ὠρίωνος.

Quiq́ue ursam circa polum se ait uertere, neq́ue finitorem circulū attingere, & qui tardè occidere Bootem dicat: qui cum rectus deferatur unus quatuor signa occidens comitetur. Nec terræmotus illum causæ latebāt, qui Neptunū γαιήοχον atq́ue ἐνοσίχθονα appellauerit. Quoniam uerò inclusis terræ flatibus fiunt illæ constratis uentis, quæ græcè ἐκνεφίαι uocitantur, tum caligo quædam, solisq́ue uelut obscuratio contingit, hæc quoq́ue an cognita Homerus habuerit, consideremus. quatit Neptunus terram, Achille in prælium exeunte, pridieq́ue eius diei quis cœli habitus fuerit, ita declarauit:

ζεὺς δ' ἐπὶ νύκτ' ὀλοὴν τανύσε κρατερῇ ὑσμίνῃ. Et mox: οὐδέ κε φαίης
οὔτε ποτ' ἠέλιον σόον ἔμμεναι, οὔτε σελήνην.
ἠέρι γὰρ κατέχοντο.

Et Aiax

Et Aiax ad hunc modum precatur:
ζεῦ πάτερ, ἀλλὰ σὺ ῥῦσαι ὑπ' ἠέρος υἷας ἀχαιῶν
ποίησον δ' αἴθρην, δὸς δ' ὀφθαλμοῖσιν ἰδέσθαι.

Post motum uerò terræ uenti spirant uehementius, unde inquit Iuno:
αὐτὰρ ἐγὼ ζεφύροιο, καὶ ἀργεστᾶο νότοιο
οἴσομαι ἐξ ἁλόθεν χαλεπὴν ὀρέγουσα θύελλαν.

Postridie autem iris uentos ad Patrocli conuocat rogum:
οἱ δὲ ῥέον πνοιῇ ὑπὸ λιγυρῇ νέφεα κλονέοντες ὄπισθεν.

Scit & deficere solem interiectu lunæ. Nam cum rediturum Vlyssem superius dixisset:
τοῦ μὲν φθίνοντος μηνός, τοῦ δ' ἱσταμένοιο.

Quod quidem tempus est ipsum lunæ coeuntis, dein reuerso iam illo, ita augur quidam procos alloquitur:
ἆ δειλοί, τί κακὸν τόδε πάσχετε, νυκτὶ μὲν ὑμέων
εἰλύαται κεφαλαί τε, πρόσωπά τε, νέρθε τε γοῦνα,
εἰδώλων δὲ πλέον πρόθυρον, πλείη δὲ καὶ αὐλή.
ἐρχομένων, ἔρεβος δὲ ὑπὸ ζόφον, ἠέλιος δὲ
οὐρανοῦ ἐξαπόλωλε, κακὴ δ' ἐπιδέδρομεν ἀχλύς.

Gnarus idem unde gignantur uenti:
ἀνέμων (inquit) μένος αἰὲν ἀέντων.

Ordinem quoque eorum tenet, qui ita dicat:
σὺν δ' εὖρός τε νότος τ' ἔπεσον, ζέφυρός τε δυσαής,
καὶ βορέας αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

Pluuias de humidis fieri uaporibus, in his docet carminibus:
ἐκ δ' ὑψόθεν ἧκεν ἐέρσας,
αἵματι μυδαλέας ἐξ αἰθέρος. Et rursum:
αἱματοέσσας δὲ ψιάδας κατέχευεν ἔραζε. Prædixerat enim:
τῶν μὲν αἷμα κελαινὸν ἐΰρροον ἀμφὶ σκάμανδρον
ἐσκέδασ' ὀξὺς ἄρης, ψυχαὶ δ' ἄϊδόσδε κατῆλθον.

Tonitruũ, fulgurumque, & fulminis, ibi potissimùm causa innuitur:
ἀστράψας δὲ μέγ' ἔκτυπε. Et cum inquit:
ζεὺς δ' ἄμυδις βρόντησε, καὶ ἔμβαλε νηὶ κεραυνόν.

Videamus autem & quid de his senserit. Ac primũ quidem ῥεῖα ζώοντες appellat ipsos, de quibus & illa scribit:
οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ', οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον
τοὔνεκ' ἀναίμονές εἰσι καὶ ἀθάνατοι καλέονται.

Corpora autem ijs circundat, quòd eorum sæpe ministerio poesis indigebat, haud alia tamen quàm humana, utpote quæ sola sint scientiæ rationisque capacia: formam tamen eis, staturamque eiusmodi attribuit, ut simulacrorum primus uideatur maiestatem excogitasse. Itaque Phidiam quoque ferunt interrogatum, unde illam Iouis Olympici augustam formam, tantoque nõ impatem numini accepisset, ex illis respondisse Homeri uatis carminibus:
ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε κρονίων
ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐλέλιξεν ὄλυμπον.

Esse tamen rerum omnium autorem unũ, & uera probat persuadetque ratio, & ita Homericis uerbis clamat Aristoteles:
εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς.

Quapropter & Iupiter ab ipso Homero πατὴρ uocatur, ἀνδρῶν τε θεῶν τε. Necq; hinc illa abhorrent:
ὦ πάτερ ἡμέτερε Κρονίδη ὕπατε κρειόντων. Similiter & illa:
ὅσσον ἐγὼ περί τ' εἰμὶ θεῶν, περί τ' εἰμ' ἀνθρώπων. Et quæ Minerua effatur:
εὖ νυ καὶ ἡμεῖς ἴδμεν ὅτι σθένος οὐκ ἐπιεικτόν.

Esse uerò intelligibilem deum, ita poetice innuit:
εὗρε δ' εὐρύοπα Κρονίδην ἄτερ ἥμενον ἄλλων. Et rursum:
ἀλλ' ἤτοι μὲν ἐγὼ μενέω πτυχὶ Οὐλύμποιο
ἥμενος ἔνθ' ὁρόων φρένα τέρψομαι.

Scit idem deũ esse mentem omniũ scientem, omniaq; gubernantẽ, itaq; ait:
ἀλλὰ Ζεὺς πρότερος γεγόνει καὶ πλείονα ᾔδει.

Scit eum semper intelligere, unde illa: οὔτ' αὖτ' ἄλλ' φρόνει.

Multa dicunt à philosophis de prouidentia: sed omniũ fermè autor Homerus, apud quem semper dij pro hominibus excubant, unde illud ex Iouis persona:
μέλουσί μοι ὀλλύμενοί περ. Item illud:
πῶς ἂν ἔπειτ' Ὀδυσῆος ἐγὼ θείοιο λαθοίμην.

Sed quoniam propriũ diuinæ prouidentię est, ut quàm iustissimè inter se mortales agant, ideo ille:
οὐ γὰρ σχέτλια ἔργα θεοὶ μάκαρες φιλέουσιν,
ἀλλὰ δίκην τίουσι καὶ αἴσιμα ἔργ' ἀνθρώπων.

Ex quo illud Stoicorum nascitur dogma, mundum hunc ciuitatem esse quandam, quæ iustè gubernetur, sitq; dijs hominibusq; cõmunis. Audiamus & quid de fato sentiat:
μοῖραν δ' οὔ τινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν
οὐ κακὸν οὐδὲ μὲν ἐσθλόν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.

Necq; omnia tamen fato attribuit, sed & uoluntati uacuum relinquit locũ, nec illud excludit, quod nos coactum dicere latinè possumus, ἠναγκασμένον Græci uocant, id est, cum quispiam agens quę uult, in ea ipsa inciderit quę non uult, ut cum stragem heroum in Iliade, iræ Achillis imputans: subdit tamen paulo pòst, Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή. & in Odyssea, sua ipsorũ culpa socios ait Vlyssis perijsse. Multa etiã quæ fato impendeant, prouidentia euitari, Homericum dogma est:
ἔνθα δὲ καὶ δύστηνος ὑπὲρ μόρον ὤλετ' Ὀδυσσεύς
εἰ μὴ ἐπὶ φρεσὶ θῆκε θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη·
ἀμφοτέρῃσι δὲ χερσὶν ἐπεσσύμενος λάβε πέτρης
τῆς ἔχετο στενάχων, ἕως μέγα κῦμα παρῆλθεν.

Animam Pythagoras primus esse immortalẽ affirmauit, eiq; Plato etiã alas attribuit, sed prior hoc uiderat Homerus, qui & ait:
ψυχὴ δ' ἐκ ῥεθέων πταμένη Ἄϊδόσδε βεβήκει.

Necq; esse aliud hominẽ, nisi ipsam animã arbitratur. Itaq; ait:
ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ Θηβαίου Τειρεσίαο,
χρύσεον σκῆπτρον ἔχων.

Corpus aũt animæ carcerem, itaq; uiuentis δέμας appellat, sicut mortui σῶμα. Illa aũt Pythagoræ in alia corpora animarũ immigratio, non aliunde q̃ ab Homero est, apud quem & equi loquunt̃, & homines in bestias demutantur. Porrò animam Stoici spiritũ esse dicunt congenitũ, & sensibilem euaporationem è corporis humiditatibus accensam, secuti haud dubiè poetam nostrum, qui ita dicat:
εἰσόκ' ἀϋτμὴ ἐν στήθεσι μένῃ. Atq; alibi:
ψυχὴ δὲ κατὰ χθονὸς ἠΰτε καπνός.

Plato Aristotelesq́ animam quidem esse ipsam incorpoream dixerunt, cæterum semper circa corpus esse, eoq́ tanq́ uehiculo uti: quare etiam cùm à corpore separetur, impressam tamẽ corpori formam suam, quasiq́ uestigiũ relinquere. Idipsum quoq́ significat Homerus, qui nõ aliter q̃ animæ uacuũ corpus, hoc est, cadauer ipsum σῶμα appellet. Agamus & de animæ partibus. Sanè Plato rationẽ in capite, iram in pectore, cupiditatẽ subter præcordia collocauit. Audi ergo Homerum, hæc ipsa ad unguem declarantem:

ἕως ὁ ταῦθ' ὥρμαινε κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν. Item:

τέτλαθι δὴ κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης. Et rursum:

ἀλλά με γαστὴρ πείθει κακοεργός. Præterea alibi:

γαστέρα δ' ὅπως ἀποκρύψαι μεμαυῖαν.

Affectiones quoq́ eas, quæ πάθη dicunt̃ à Græcis, omneis Homerus circa cor ipsum constituit, ut iram:

κραδίη δέ οἱ ἔνδον ὑλάκτει. Dolorem:

τέο μ' εἵνεκ' ὀδυρόμενος καὶ ἀχεύων σὴν ἔδεαι κραδίην. Metum:

κραδίη δέ μοι ἔξω στηθέων ἐκθρώσκει.

τρομέει δ' ὑπὸ φαίδιμα γυῖα. Audaciam postremò, ut:

κραδίη ἄλληκτον πολεμίζειν ἠδὲ μάχεσθαι.

Inde illud est, quòd Stoicorum opinio principatũ cordi potissimum tribuit. q̃ bene autem Homerus etiam causas explicat affectionum, iram quippe ex animi mœrore oriri, efferuescente circa cor, uel sanguine, uel sanguineo certè spiritu, ad hunc significat modum:

ἀχνύμενος· μένεος δὲ μέγα φρένες ἀμφὶ μέλαιναι
πίμπλαντ', ὄσσε δέ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι ἐΐκτην.

Rursum metuentum cõfundi spiritus, atq́ refrigescere, ex quo humores, tremores, palloresq́ in corporibus existant, ita idem significat:

χλωροὶ, inquiens, ὑπαὶ δείους, καὶ χλωρὸν δέος ᾕρει.

καὶ τρομέει δ' ὑπὸ φαίδιμα γυῖα. Et rursum:

ὣς φάτο, σὺν δὲ γέροντι νόος χύτο, δείδιε δ' αἰνῶς,
ὀρθαὶ δὲ τρίχες ἔσταν ἐνὶ γναμπτοῖσι μέλεσσι.

Non improbari affectionem illam, quæ græco nomine uocetur Nemesis, cum uidelicet ægrè ferimus, si quem indignè prosperiore fortuna utentem cernimus: neq́ item cõtrariam huic misericordiã, uel ex hoc liquidò manifestat, quòd Ioui utramq́ attribuit, ut:

ζεύς γάρ μοι νεμεσᾶθ' ὅτ' ἀμείνονι φωτὶ μάχωμαι.

Item miserantem fecit eundẽ, cum ab Achille Hectoris cadauer circa patrios muros raptaretur. Absolutam porrò uirtutem accedere ad deos, sicut absolutum uitium ad belluas, etiam ante Aristotelem mõstrauit Homerus. Qui summa præditos uirtute, uocare identidẽ θεοειδέας solet, ac δὶ μῆτιν ἀτάλαντον usurpat dicere: his autem cõtrarios, bestijs plerũq́ & pecoribus cõparat. uacationem sanè illam ab omni animi perturbatione, cui summam Stoici uirtutis autoritatem tribuunt, nõ aliunde, q̃ à nostro sumpram uel ex eo patet, quòd perturbatiões sæpe castigat, quasiq́ tollit, ac radicitus extirpat, ut mœrorem atq́ luctum:

τίπτε δεδάκρυσαι Πατρόκλεις ἠΰτε κούρη. Et alibi

ἀλλὰ χρὴ τὸν μὲν καταθάπτειν ὅς κε θάνῃσι
νηλέα θυμὸν ἔχοντας. Et rursum:

ὡς ἔρις ἔκ τε θεῶν ἔκ τ' ἀνθρώπων ἀπόλοιτο. Metum porrò sic:

μήτι φόβον δ' ἀγόρευ', ἐπεὶ οὐδέ σε πεισέμεν οἴω.

Peripatetici à Stoicis diſſidentes, laudant affectionũ potius mediocritatẽ, Homero & ipſi autore, cuius & illa ſunt:
πρόσθας μὲν βρόμος αὐτὸς ὑπήλυθε γυῖα ἕκαστον,
ἔνθεν τ' αὐτοῦ θυμὸς ἐνὶ σήθεσσι πάτασσεν.

Eadem & in gaudio diſtinctio. Nam Vlyſſes quidem, Cyclope decepto, de ſe ſic ait: ἐμὸν δ' ἐγέλασσε φίλον κῆρ. Proci autem deturbato Iro:
χεῖρας ἀνασχόμενοι γέλῳ ἔκθανον.

Virtutem ſatis eſſe ipſam ad felicitatem Stoici opinantur. Homerus uirum ſapientiſſimum labores omneis, doloresq́ ſubeuntem, omnemq́ uoluptatẽ uirtutis gratia facit aſpernantem. Bona ſic diſtinguũt Peripatetici, ut prima eſſe animi, ſecunda corporis dicant, tertia quæ uocemus externa: hęc quoq; à præclariſſimo poeta ſępe in bonis recenſentur, dariq́ hominibus dicuntur à ſuperis, quos ob id etiam uocant δωτῆρας ἑάων. Idem non ſatis eſſe per ſe uirtutem ſine bonis cæteris, uel tunc manifeſtò indicat, cum duos inducit heroas ſumma uirtute: ſed diuerſa fortuna, Neſtorẽ atq; Vlyſſem: quorum qui minus proſperè agat δύστηνον uocare identidem non dubitat. Nullum eſſe uirtutis fructum citra uſum ipſum uel Patroclus declarat, ita Achillem increpans:
αἰναρέτη· τίς σεῦ ἄλλος ὀνήσεται ὀψίγονός περ
αἴ κε μὴ Ἀργείοισιν ἀεικέα λοιγὸν ἀμύνῃς. Et Achilles ita conquerens:
ἀλλ' ἧμαι παρὰ νηυσὶν ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης,
οἷος ἐὼν οἷος οὔ τις Ἀχαιῶν χαλκοχιτώνων.

Amicos dijs eſſe bonos uiros eodem autore Stoici dicunt: ita enim ſcribit de Vlyſſe: χαῖρε δ' Ἀθηναίη πεπνυμένῳ ἀνδρὶ δικαίῳ.

Doceri uirtutẽ poſſe idem affirmat, ſumptisq́ à natura principijs, cultu perduci ad ſummum, Homerus:
τοῦ γὰρ πατρὸς ὅ γε πεπνυμένα βάζει. Et ex Phœnicis perſona:
τοὔνεκά με προέηκε διδασκέμεναι τάδε πάντα,
μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι πρηκτῆρά τε ἔργων.

Eſt & Arithmetica apud Pythagorã magno in honore, multumq́ ille uir numeris tribuit, duoq́ rerum principia prodidit: unitatẽ atq; binarium: priori bona, poſteriori mala ſubijciens. Viderat hoc ipſum multo antè Homerus, apud quem ſcilicet ἑνάδα atq; δυάδα in boni maliq́ intellectu legimus. Eodemq́ pertinẽt & illa:
οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω.

Et cum in bello atq; in conſilio uituperatur, τὸ δίχα βάζεις, planeq́ ſemper impari numero tribuit plurimũ. Nam & mundum ipſum in quinq; diuidit parteis, & imparia dijs offert cœleſtibus. Neſtor enim tauros Neptuno nouies nouem mactat, Tireſiasq́ Vlyſſi pręcipit, ut agnum, taurũ, uerremq́ immolet. Contrà Achilles in Patrocli rogum canes, equos, uirosq́ nõ niſi pari conijcit numero. Ternarij uerò, quinarij, ſeptenarijq́ numeri ſæpiſſimè meminit, ſæpius quoque nouenarij, ut: τῇ δ' ἐννέα πάντες ἀνέσταν. Et, ἐννέωροι γάρ τοίγε. Et,
ἐννέα πήχεες ἔσαν εὖρος, ἀτὰρ μῆκός γ' ἐγγυιάων ἐννεόργυιοι. Et,
ἐννῆμαρ μὲν ἀνὰ στρατὸν ᾤχετο κῆλα θεοῖο. Et,
ἐννῆμαρ ξείνισσεν. Et, ἐννέα βοῦς ἱέρευσε. Eſt enim hîc numerus à primo impari quadratus, & impariter par, utpote in treis ternarios diuiſus, quorum unuſquiſq; in treis unitates diſtribuitur. Sed & computandi inſinuat occaſiones, ut qui ait in Catalogo: τῶν μὲν πεντήκοντα νέες κίον, ἐν δὲ ἑκάστῃ
κοῦροι Βοιωτῶν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι βαῖνον. Et rurſum:
πεντήκοντ' ἔσαν ἄνδρες. Vt ex hoc argumento ratiocinemur, ad centum uiginti

hominum

hominum millia fuisse eos, qui in expeditionē Troianā profecti sint. De Troianis rursum:

χίλι' ἄρ' ἐν πεδίῳ πυρὰ καίετο, πὰρ δὲ ἑκάστῳ
πεντήκοντ' ἦσαν ἄνδρες.

Ex quo colligimus, quinquaginta fuisse Troianorum millia, demptis auxilijs. Musicē quoq; magno in precio Pythagoras habet, quam & Homerus pluribus locis maxime cōmendat, ut cum de Sirenibus agit, & cum eam nō conuiuijs modò, & genialibus festis, sed etiam operibus adhibet, prælijsq; & funeribus, utpote animi motus, atq; affectiones aut comprimentem, aut excitantem. Neq; eum latet uocum differētia, sed ætatibus sexuq; grauem acutāq; discernit. Idem quippe in his usu uenit, quod in neruis crassioribus tenuioribusq; uidemus, ut ex tardo celeriq; motu graueis perinde atq; acutos edant sonos. Sed & Terpandrum scribit Plutarchus Homeri uatis imitatorem fuisse in musicis. Deniq; & taciturnitatem illam quam uocat ἐχεμυθίαν, Homeri exemplo Pythagoras ipse sanxit. Sunt enim apud illum:

καί τι ἔπος πεφράκοιν, ὅπερ τ' ἄρξαντος ἄμεινον. Item:

τρῶες μὲν κλαγγῇ τ' ἐνοπῇ τ' ἴσαν ὄρνιθες ὥς,
οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες ἀχαιοί.

Ex Homero quoq; Democritus simulacra illa sua desumpsit:

αὐτὰρ ὁ εἴδωλον τεῦξ' ἀργυρότοξος ἀπόλλων.

Ex Homeri Epicurus adductus uerbis, ut uoluptati primas detulerit, quòd Vlyssem audierat ad gratiam Alcinoi loquētem, summū uoluptati locum tribuere. In Homero Aristippus uitæ sectæq; suæ inuenit exemplum, ut apud quem nunc in delicijs agit Vlysses, nunc omnibus ludibrio despectuiq; est, nunc item splendido uestitu, nunc fœdi quodā laceroq; centunculo amicitur. Sceptica quoq; illa atq; Pyrrhonia hæresis, quæ definiat nihil, ex Homero scilicet, ut Timō Phliasius scripsit, emanauit: ut qui de eisdem rebus uariè uarijs locis sententiam ferat. laudantur à uetustate sapientum uirorum dicta nōnulla, quæ ἀποφθέγματα græcè appellamus, sed ea quoq; decerpta ex Homero sunt, ut illud ἕπου θεῷ, quo monemur deum sequi, ex illo sumptum apparet:

ὅς κε θεοῖς ἐπιπείθηται μάλα τ' ἔκλυον αὐτοῦ. Et illud:

μηδὲν ἄγαν, inde est nimiium:

καὶ δ' ἄλλῳ νεμεσῶ ὅς κ' ἔξοχα μὲν φιλέῃσιν,
ἔξοχα δ' ἐχθαίρῃσιν, ἀμείνω δ' αἴσιμα πάντα. Vel ex eo magis:
τυδείδη, μήτ' ἄρ με μάλ' αἴνεε, μήτε τι νείκει.

Et item quod è cœlo descendit, γνῶθι σεαυτόν; ut se uidelicet quisq; norit ab Hectore tractum manifestò uidemus, qui cum irruat in cæteros:

αἴαντος tamen ἀλέεινε μάχην τελαμωνιάδαο.

Et fideiussioni noxam astare ex illo sumptum:

δειλαί τοι δειλῶν γε, καὶ ἐγγύαι ἐγγυάασθαι.

Et illud Pythagoræ, Amicus est alter ego, ex hoc: ἶσον ἐμῇ κεφαλῇ.

Sentētiæ quoq; illæ quas uocāt γνώμας, plurimæ sunt à maximis poetis ex Homero delibatæ. illius quippe (ut Manlius poeta inquit) Ex ore profundo,
Omnis posteritas latices in carmina duxit,
Amnemq; in tenueis ausa est diducere riuos,
Vnius fœcūda bonis. Sed hæc singulatim persequi, nimis fortasse erit laboriosum. In ciuili autem facultate, quam ῥητορικὴν Græci uocant, quantum excelluerit poeta hic, non alio magis q̄ Quintiliani testimonio declaratum uelim, cuius in

decimo Oratoriarũ institut. hæc uerba sunt: Igitur ut Aratus à Ioue incipiendum putat, nos ita ritè cœpturi ab Homero uidemur: hic enim queadmodũ ex Oceano dicit ipse amnium uim fontiumq́ cursus initium capere, omnibus eloquentiæ partibus initium & ortum dedit: hunc nemo in magnis rebus sublimitate, in paruis proprietate superauit: idem lætus ac depressus, iucundus & grauis, cũ copia, tum breuitate mirabilis, nec poetica modò, sed oratoria uirtute eminentissimus. Namq; ut de laudibus, exhortationibus, consolationibusq́ taceam, nonne uel unus liber quo missa ad Achillem legatio cõtinetur, uel in primo inter duces illa contentio, uel dictæ in secundo sententiæ, omneis litium ac consiliorũ explicant artes? Affectus quidem uel illos mites, uel hos cõcitatos, nemo erit tam indoctus, qui nõ sua in potestate hunc autorem habuisse fateatur. Agè uerò, nõne utriusq; operis ingressu in paucissimis uersibus legem prooemiorũ non dico seruauit, sed constituit? Nam & beneuolũ auditorẽ inuocatione dearum, quas præsidere uatibus creditũ est, & intentũ proposita rerũ magnitudine, & docilẽ summa celeriter cõprehensa facit. Narrare uerò quis breuius, quàm qui mortem nuntiat Patrocli? Quis significantius potest, quàm qui Curetum Aetolorumq́ prælium expo nit? Iam similitudines, amplificationes, exempla, digressus, signa rerum, & argumenta, cęteraq́ quæ probandi ac refutandi sunt, ita multa, ut etiam qui de artibus scripserunt, plurima earũ testimonia ab hoc poeta petant. Nam & epilogus quidem quis unquàm poterit illis rogantis Achillem Priami precibus æquari? Quid in uerbis, sentẽtijs, figuris, dispositione totius operis, nõne humani ingenij modum excessit? ut magni sit uiri, uirtutes eius non æmulatione (quod fieri non potest) sed intellectu sequi. Verũ hic omnes sine dubio, & in omni genere eloquentiæ procul à se reliquit. Hæc de Homero Quintilianus. Dion autem Chrysostomus de ijs agens, qui sint ad eloquentiã imitandi, in hanc fermè sententiam super hoc autore loquitur. Homerus & primus, & medius, & ultimus tantum omnibus uel pueris, uel uiris, uel senibus de suo præbet, quantũ quisq; accipere potis est. Legem uerò ac disciplinam, idem haudquaquã ignorasse uideri potest, apud quem ita de sceptro loquatur Achilles:

Νῦν αὖτέ μιν υἷες ἀχαιῶν
ἐν παλάμαις φορέουσι δικασπόλοι, οἵτε θέμιστας
πρὸς Διὸς εἰρύαται.

Sed & Lycurgus qui Lacedæmone durissimas tulit leges, nõ aliunde quàm ab Homero dicitur exempla sumpsisse: & Solon Atheniensiũ lator legum, quæ scilicet ad Romanos deinde propagatæ sunt, non minus extulisse in lucem putatur Homerum, quàm Pisistratus ille tyrannus, qui dissipatũ dispersumq́ eum, unum in corpus colligendũ congregandumq́ curauerit. Plato quoq; philosophorũ deus, Iouis illud cum Minoe colloquiũ, de quo narrat Homerus, nihil nisi legum disciplinam interpretatur. parendũ quoq; legibus, uel eo loco persuadet Homerus:

τῷ μή τις ποτὲ πάμπαν ἀνὴρ ἀθέμιστος εἴη
ἀλλ' ὅγε σιγῇ δῶρα θεῶν ἔχοι, ὅττι διδοῖεν.

Quin idem ciuilem, militarem, agricolaremq́ uitam in Achillis clypeo explicauit, multaq́ bonis moribus à posteritate recepta apud illũ deprehẽderis, quale illud est, ut in bene institutis ciuitatibus prius magnis de rebus ad senatũ referatur, quàm in concionem populus conuocetur. Ait enim:

βουλὴν δὲ πρῶτον μεγαθύμων ἷζε γερόντων.

Quale itẽ ut potioribus dicto audientes simus, utq́ digniorib. assurgamus, quorum alterius in Vlysse populũ castigante, alterius in Iouis cõsilio extat exemplũ.

Similia

Similia ſunt & illa, ut qui maiores natu ſunt, priores loquantur, unde à ſe Diomedes culpam rectè deprecatur. Vtq; ignoſcantur, quæ imprudenter quiſquã commeruerit: itaq; citharœdus ita ſe expurgat Vlyſſi:

ὡς ἐγὼ οὔτι ἑκὼν ἐς σὸν δόμον, οὐδὲ χατίζων πωλεύμην.

Vis & rerumpub. ſtatus diuerſos apud Homerum? Atqui hos quoq; inueneris. Regis quaſi ſimulacrũ uel uno expreſſit uerſiculo:

ἀμφότερον, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής. Quem etiam omniũ Homeri carminum uideri ſibi pulcherrimũ magnus aiebat Alexander. Mores autẽ quales eſſe regis oporteat, ibi docet:

λαῶν δ' οἷσιν ἄνασσε, πατὴρ δ' ὣς ἤπιος ἦεν
οὔτε τινὰ ῥέξας ἐξαίσιον, οὔτε τι εἰπὼν
ἐν δήμῳ, ἥτ' ἐστὶ δίκη θείων βασιλήων.

Ex quo Dion Chryſoſtomus in libro quem de regno ſecundũ componit, totã regis imaginẽ ex Homericis duntaxat uerſibus, idq; Alexandri eiuſdem Magni iudicio repræſentauit. Sed & optimates quinq; Bœororũ enumeratis ducibus, tredecimq; Phæacũ non ignorat: neq; item populiũ, qui in Achillis clypeo æquo iure uiuentem finxerit ciuitatem. Contra Tyrannũ illo exprimit loco:

εἰς ἔχετον βασιλῆα βροτῶν δηλήμονα πάντων
ὅς κ' ἀπὸ ῥῖνα τάμῃσι καὶ οὔατα νηλέϊ χαλκῷ.

Paucorũ uerò, & confuſæ multitudinis imaginem in Procis Troianisq; depinxit. Deorũ cultum ubiq; inſinuat. Parẽtum autem in Telemachi perſona, quibus etiam deberi alimenta a filijs uel uno ſignificat uerbo, cum inquit,

οὐδὲ τοκεῦσι θρέπτρα φίλοις ἀπέδωκεν.

Fratrũ beneuolentiæ in Agamemnone & Menelao, amicorũ in Achille & Patroclo, uxoris uiriq; in Vlyſſe & Penelope proponit exemplum, amorem patriæ hoc uerſu cõmendat: εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Ciuium inter ſe in his uerbis: ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιός ἐστιν ἐκεῖνος
ὃς πολέμου ἔραται ἐπιδημίου ὀκρυόεντος. In mentientes ita inuehitur:

ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσιν
ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δὲ εἴπῃ.

Neq; uxoribus credenda arcana, neq; eis quicquam ſine uiri autoritate conandum, in illis deniq; declarat:

Ἥρη μὴ δὴ πάντας ἐμοὺς ἐπιέλπεο μύθους εἰδήσειν. Item:

μήπως μοι μετέπειτα χολώσεται, αἴ κε σιωπῇ
οἴχωμαι πρὸς δῶμα βαθυῤῥόου ὠκεανοῖο. Et mãdata domeſticis dant, qui in bellum proficiſcuntur, ut Hector atq; Vlyſſes, & tutores orbis filijs apud Homerũ præficiuntur, & mediocres non improbantur luctus, ſicut nimij caſtigant. Exequiarum quoq; & funerũ, & ſepulcrorũ, præcipueq; eorũ quæ uocẽtur πολυάνδρια, ritus, cõſuetudinemq;, ludis quoq; & certaminibus additis, uel ab ipſo excogitata poſſis exiſtimare. Rem uero bellicã, in qua maximè occupatus eſt, omnib. ipſius partibus toto opere diſpargit. Nam & concurrunt apud illũ armatæ acies, & mœnia oppugnant, & nauali interim prælio res geritur, & in ripa fluminis agmen dirigitur, & ſingularia ineuntur certamina. Et diſciplina eſt ducibus, præmittere equites, ſubmittere pedites, ſingulosq; uiros ſingulis cohortibus præficere: cumq; & foſſa, & uallo caſtra cõmuniantur, in medijs eis regis collocantur tabernacula, cùm in extremis fortiſſimi uiri Achilles atq; Aiax tentoria habeant. Nec doli defuerint militares, neq; ad oppetendã pro laude mortẽ pulcherrima adhortamẽta, neq; itẽ præmia fortibus, ſicut nec deſertorib. ſupplicia. Eſt & uulnerũ diſcrimen:

atq; ut in pectore laudantur, ita uituperantur in tergo. Sunt & præcepta maximè utilia, ut quæ neglectis spolijs instandum protinus hostibus fugientibus iubent. nulliusq; non ætatis præstò sunt exempla. Quid autẽ de medicina dixero, quam nisi maximi faceret, nunq̃ illa profectò scripsisset:

ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

Qui etiam scientiam esse illam significat in his:

ἰητρὸς δὲ ἕκαστος ἐπιστάμενος περὶ πάντων.

Scientiam autem salubrium insalubriumq; cum dicat:

φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ, μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Neq; ulla medicinæ pars est, cuius non hic autor aliquando meminerit, ut eius quæ in contemplatione occupata sit eo loco:

τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα.

Cuius cum alterum membrum in signis, alterum in causis contemplandis uersetur, de priore in pèstilentia ab Achille intellecta, de posteriore in his innuit uersibus:

οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ', οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον.
τοὔνεκ' ἀναίμονές εἰσι καὶ ἀθάνατοι καλέονται.

Cumq; ea medicinæ pars, quæ in actione cõsistit, aut uictui moderetur, aut manum uulneribus exulcerationibusq; admoueat, aut potionibus curet, nullam ex ijs omnino singularis uates prætermittit. Nouit enim acutarum discrimen, lentarumq; ægritudinum:

τίς νύ σε κὴρ ἐδάμασσε τανηλεγέος θανάτοιο
ἢ δολιχὴ νοῦσος, ἢ Ἄρτεμις ἰοχέαιρα
οἷς ἀγανοῖς βελέεσσιν ἐποιχομένη κατέπεφνεν.

Sed & tenuitatẽ uictus multis locis cõmendat, & uini usum non ignorat. Nam ut ingurgitanti maximè noxium esse, ita modicè à defatigato sumptũ uiribus docet conferre. Atq; ut suaue uinũ lætitiæ genioq; dedicauit, ita temetum, quod dicitur uehemẽs, & capiti noxium, Cyclopi obtulit. at Pramnium illud uinũ, quod stypticæ maximè naturæ esse dicitur, etiam uulnerato Machaoni indulxit. Exercitationes autem sic probat, ut ne procis aut quidem Phæacibus adimat: & lassitudini somnum remedio esse in Vlysse naufrago significat: a quo item resolui membrorum compages non ignorat. unde illud:

εὗδε δ' ἀνακλινθείς, λῦθεν δέ οἱ ἅψεα πάντα.

Periculosa esse quæ supra modũ fiant, multo etiam ante Hippocratem admonuit Homerus: magnum esse ad ualetudinem momentũ, in aeris habitu, atq; natura, in describẽdis probauit Elysiis: quæ sit refrigerandi uis, in respirante, quasiq; reuiuiscente monstrauit Sarpedone. Quantũ calida fomenta fatigatis prosint, in eodem naufrago Vlysse: quantũ autem lauacra ei, in Vlysse Diomedeq; uigilia confectis declarauit. Age uerò, q̃ artificiosè apud Homerũ saucium Menelaũ curat Machaon. Primũ uulnere sagittam eximit, tum diligentissimè plagam inspicit, exprimit dein sanguinem, postremò arida inspergit medicamenta. Sicut Patroclus radicem in Eurypili uulnus amarã indidit, haud ignarus, maximè ad exiccandũ ualere amara medicamenta. Sed & laboranti post curationem diutulè assedit, ut eius animũ scilicet lepidis fabulamentis à cruciatu seuocaret. Potionum etiam uel quæ prosint, uel quæ obsint, illa sint exempla, cũ Helene crateri infundit φάρμακον νηπενθές τ' ἄχολόν τε κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων,

ὃς δὲ βίῃ κρατέει καὶ ὑμέας πάντας ὀλέσῃ.

Est & diuinationis à ueteribus habita ratio, cuius altera pars, quemadmodum placet

placet Stoicis, artificio cõstat, ut aruſpicina, auguria, ominaq́; & ſymbola. Altera artificium eſt, ut ea quæ ſomnijs, quęq́; diuinis furoribus continetur. Omniũ profectò (ſi quæſieris) apud hunc noſtrum inueneris mentionem. Nam & Vlyſſes inquit: φήμην τίς μοι φάσθω ἐγειρομένων ἀνθρώπων
ἔνδοθεν, ἔκτοσθεν δὲ Διὸς τέρας ἄλλο φανήτω.

Adeò ut ne ſternutamenti quidem præſagium deſideraris, ſicut nec hominis, qui diuinam ipſe uocem exaudierit, ut haudquaq́; miremur, Socratem quoq́;, ut teſtatur Plato, genio quodam ſubijciẽte, fabulari. Adde huc, quòd ne Homerus quidem ipſe negari poteſt, futurorum præſcius, qui tanto antè manſurum apud Aeneadas perpetuò canat imperium:
νῦν δὲ δὴ Αἰνείαο βίη Τρώεσσιν ἀνάξει,
καὶ παίδων παῖδες τοί κεν μετόπισθε γένωνται.

Quod quidem etiam antè nos animaduerſum à Silio Italico eſt, qui ita de Homero ſcribit:
Atq; hæc cuncta prius q̃ cerneret, ordine terris
Prodidit, & ueſtram tulit uſq; ad ſidera Troiam.

Idem & tragœdiæ ſummus habetur autor, cum nihil profectò uideri aliud Homeri poemata poſſint, niſi actus quidam & dramata, demptis modò ſcelerũ exemplis, quę fortaſſe immoderatius poſteriores perſequuntur. Comœdiam quoq́; ab eodem ipſo putant emanaſſe: quòd diuerticula quædam in grauiſſimo opere inueniantur ad riſum hilaritatemq́; excogitata, ut claudicans pincerna deorum, & uanus ille ac deformis Therſites, Irusq́; luctans cum Vlyſſe, & Mars cum Venere à Vulcano irretitus: ſed nec amatorios aut affectus aut ſermones in eo requires, quamuis pudori legentis maximè parcat: ex ea quippe nota eſt & illud,
οὐ νέμεσις Τρῶας καὶ ἐϋκνήμιδας Ἀχαιοὺς
τοιῇδ᾽ ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν.

Sunt nihilominus & epigrammatũ exempla apud ipſum, ſicut:
ἀνδρὸς μὲν τόδε σῆμα πάλαι κατατεθνηῶτος
ὅν ποτ᾽ ἀριστεύοντα κατέκτανε φαίδιμος Ἕκτωρ. Item:
ἔχθρος ἀνὴρ γυνή θ᾽ ὃς ἀριστεύεσκε μάχεσθαι
Τρώων ἱπποδάμων ὅτε Ἴλιον ἀμφεμάχοντο.

Quid ſi eundem picturæ quoq́; magiſtrum autoremq́; uocemus, num opinor mentiemur? cum præſertim ſapientis dictum feratur, poeſin eſſe loquentem picturam, ſicut è contrario pictura ipſa muta poeſis uocatur. Quod ſi cui fortaſſe aut abſurdum uidetur, aut magnificum nimis, legat obſecro uel illam in Achillis clypeo cælaturam, uel ſi hoc grauatur, locũ certè hunc de Euryclea anu, Vlyſſem ex cicatrice agnoſcente, diligenter conſideret, cuius equidẽ imaginẽ, ſtatumq́; & habitũ non tam accipere auribus, q̃ ipſis planè oculis uideor uſurpare:
τὴν γρηῦς χείρεσσι καταπρηνέσσι λαβοῦσα
γνῶ ῥ᾽ ἐπιμασσαμένη, πόδα δὲ προέηκε φέρεσθαι.
ἂψ δ᾽ ἑτέρωσ᾽ ἐκλίθη, τὸ δ᾽ ἐπὶ χθονὸς ἐξέχυθ᾽ ὕδωρ.
τὴν δ᾽ ἅμα χάρμα καὶ ἄλγος ἕλε φρένα, τὼ δέ οἱ ὄσσε
δακρυόφιν πλῆσθεν. θαλερὴ δέ οἱ ἔσχετο φωνή.
ἁψαμένη δὲ γενείου, Ὀδυσσῆα προσέειπεν
ἦ μάλ᾽ Ὀδυσσεύς ἐσσι φίλον τέκος, οὐδέ σ᾽ ἔγωγε
πρὶν ἔγνων, πρὶν πάντα ἄνακτ᾽ ἐμὸν ἀμφαφάασθαι.
ἦ καὶ Πηνελόπειαν ἐσέδρακεν ὀφθαλμοῖσι
πεφραδέειν ἐθέλουσα. Et quæ deinceps ſequuntur.

Sed

Sed ne in immensum prouehamur oratione, probemusq; aliquando uobis, quod à principio nos facturos promiseramus, summũ esse uel Homeri ingenio, uel operi tribuendũ locum, agedũ Plinij Secundi grauissimi doctissimiq; uiri, in hac re testimoniũ adducamus. Ingeniorũ (inquit) gloriæ quis possit agere delectũ per tot disciplinarũ genera, & tantam rerũ operũq; uarietatẽ? nisi forte Homero uate Græco nullũ felicius extitisse cõuenit, siue operis fortuna, siue materia æstimetur. Itaq; Alexander Magnus (etenim insignibus iudicijs optime citraq; inuidiã tam superba cẽsura peragetur) inter spolia Darij Persarũ regis unguentorũ scrinio capto, q̃d auro gemmisq; ac margaritis preciosũ, uarios eius usus amicis demonstrantibus, quando tædebat unguenti bellatorẽ, & militia sordidũ: Imò Hercule, inquit, librorum Homeri custodiæ detur, ut preciosissimũ humani animi opus, q̃ maximè diuiti opere seruaretur: hoc scilicet Alexandri de Homero iudiciũ fuit, cuius etiã poesin utramq; nõ solum expeditionũ cõmitem suarũ, sed capiti quoq; subiectã dormiens plerunq; dicitur habuisse, eiq; adeò studiosè incubuisse, ut totam planè ad uerbũ edidicerit, eumq; poetam nunc summũ uirtutis præconẽ, nũc poetam appellare regiũ cõnsueuit, cuius quidẽ carmina, non ut aliorũ ad citharã, sed ad tubam potius canenda dictitabat, tum malle se Thersiten Homeri esse, q̃ Chœrili Achillem aiebat, Achillemq; ipsum fortunatũ prędicabat, qui laudũ suarum præconẽ Homerũ inuenisset. Ptolemæus aũt Philadelphus rex, ille studiorũ laude celeberrimus, tantus Homeri propugnator fuit, ut Zoilum illum cognomento Homeromastiga, quòd Homeri se castigatorẽ profiteri foret ausus, diu clusum prius aliquandiu, extremo tandem supplicio excruciatũ necauerit. Nec Scipionem crediderim Africanum tantũ illum uirũ non Homero plurimũ tribuisse, cùm in euocãdis manibus apud Silium quærat à Sibylla, quæ nam sit illa umbra, quam tanta heroum admirantiũ manus comitetur: cui cùm Sibylla Homeri esse animam respondisset: tum Scipio talem Romanis poetam contingere optat, felicem & ipse Achillẽ uocans, qui tanti uatis carmine sit celebratus. Sed ipsum obsecro Silium, si uidetur, canentem audiamus:

Atq; hic Elysio tendentem limite cernens
Effigiem iuuenis, castè cui uitta ligabat
Purpurea effusos per colla nitentia crineis,
Dic, ait, hic qui nam uirgo, cui luce refulget
Præcipua frons sacra uiro, multæq; sequuntur
Mirantes animæ, & læto clamore frequentant?
Qui uultus, quem si Stygia non esset in umbra
Dixissem facilè esse deum. non falleris, inquit
Docta comes Triuiæ, meruit deus esse uideri,
Et fuit in tanto nõ paruum pectore numen.
Carmine complexus terram, mare, sidera, manels,
Et cantu Musas, & Phœbum æquauit honore,
Atq; hæc cuncta prius q̃ cerneret ordine terris
Prodidit, ac uestram tulit usq; ad sidera Troiam.
Scipio perlustrans oculis lætantibus umbram:
Si nunc fata darent, ut Romula facta per orbem
Hic caneret uates, quanto maiora futuros
Facta eadem intrarent hoc inquit teste nepotes.
Felix Aeacide, cui tali contigit ore
Gentibus ostendi, creuit tua carmine uirtus.

Nec

Nec ullus ferè unquam fuit insignium philosophorũ, qui non poetæ huic impensè operam dederit. Nam Socrates ille philosophorum parẽs, ita se ei totũ addixit, ut esse Homeri discipulus à Dione Chrysostomo dicatur, licet antè ipsum poeta hic aliquot seculis ætatibusq; floruerit. Archesilaus autẽ nunquã aut lecto surgebat, aut cubitũ discedebat, quin quasi solenniter ex Homero aliquid lectitaret, ad amasium pullumq; suum ire se dictitans. Anaxagoras porrò etiam Metrodorum ad hunc legendum adhortabatur, ut de ipsius carminibus naturæ rerũ eliceret disciplinam: testari identidem solitus Homericam poesin circa iustitiam maximè, uirtutemq; consistere. Aristoteles ipse multa in Homerum cõmentatus dicitur, neq; quidquam habere antiquius uidetur, quàm ut eius autoris uersus, suis de philosophia libris interserat, idemq; tradit, Empedoclem Agrigentinum, summum illum uirum in primis Homericum fuisse: Pyrrhonem quoq; Scepticæ hæreseos autorem, magnopere Homero deditum scribunt, sic ut eum suprà quàm dici posset, admiraretur, eiusq; semper carmina haberet in ore. Nam Aristarchum Cratetemq; Criticos illos, itemq; philosophos grauissimos, Zenonem atq; Heraclidem compositis in Homeri uel laudem, uel enarrationem uoluminibus, maximam sibi aiunt gloriam comparasse. Nam de Platone ipso quid dicam nescio, qui cùm huius autoris poesin inter prima admiretur, eumq; uelut rerũ omnium imagines concipientem, omneisq; effingentem uoces, fluuiorum, uentorum, atq; undarum, augusta maiestate sublimem, plenumq; omnis gratiæ atq; leporis, neget ullo pacto sine diuino afflatu, Musarumq; & Apollinis instinctu, talem tantumq; euasisse: eundem tamen ciuitate illa sua, non quidẽ expulit, aut eiecit, sed unguentis delibutum, coronatumq; uelleribus honorificentissimè dimisit: quòd (inquit) parum digna de superis, parũ læta de inferis fabulatus est. Qua in re iure ne culpetur uates optimus, maiore profectò otio diiudicandum existimo. Neq; enim temerè ausim duobus mihi amicissimis hominibus, grauissimo utroq;, atq; sanctissimo inter se accusantibus, damnare alterutrũ. Cęterùm Platoni ipsi, omnino multus in ore Homerus est, quem scilicet etiam magistrum uitæ appellare non dubitat, sicut nec eos prædicare fortunatos, qui usquequaq; in eius pertractandis poematis uersentur. Neq; ẽm si nocere moribus, Homeri libros antiquitas iudicasset, in illorum potissimùm lectione pueros exercuisset. Nec iurisconsulti nostri, sapientissimi homines, aut illius carmina scriptis suis, quamuis græca latinis immiscerent, aut eum (quod faciunt) omniũ parentẽ uirtutũ nuncuparent. Nec denique theologorũ ille omniũ fortasse & grauissimus, sed certè (ut mihi uidetur) eloquentissimus Basilius, cui Magno cognomentũ fecerunt, tam audacter, quodam in libro fateretur: totam Homeri poesin laudem esse uirtutis. Nam quid Barbariam illam extremam, Boristhenitas, Indosq; cõmemorem, quorum alteri magnam impendere Homero operã dicunt̃ soliti. Alteri uerò etiã patria lingua eum habere conuersum perhibentur. Et cùm stellarũ quarundam spectaculo Indi careant, quæ in nostro orbe uisuntur, Priami tamen calamitates, Hecubæq;, & Andromaches lamenta, tum Hectoris atq; Achillis fortissima facta ipsi nobiscũ pariter contemplantur. Qua quidẽ in re etiam mihi Orphei citharã, Sirenumq; cantus uidetur superasse. Neq; enim est maius, saxa & syluas, & immanes ferarũ greges, dulci modulamẽto mulcere, q̃ Barbaros homines, linguæ rerumq; nostrarũ imperitos, sine ullis natiui sermonis illecebris, materiæ tamen grauitate, sensuũq; uarietate, & pondere quasi delinitos captosq; attrahere. Quę cũ ita sint, quid nobis agendum est, eruditissimi uiri? An erimus Barbaris quoq; ipsis duriores, atq; immaniores, ut hoc cœleste opus, in quo tot uirorum lumina, studiũ omne suum

atque industriam posuerũt, ipsi in camœnarum gremio enutriti, iacere neglectum in situ atque in tenebris patiamur? Tantosque illos omnium doctrinarum, sapiẽtiæque thesauros, tot illa tamque expressa uirtutum simulacra atque exempla, tam multa denique ad bene beateque uiuendum adminicula, adhortamentaque cæcis (ut aiunt) oculis, aut surdis auribus pertransibimus? quin agite mecum alacres, Musis bene iuuantibus, regem'que disciplinarum omnium uirtutumque parentem, cõmuni fortunæ iniuria perculsum atque prostratũ, attollite certatim ab humo, atque erigite, ut hoc tam magno quasi duce recepto, & cõseruato, periclitanti iam pridem pulcherrimæ Græcorum linguæ, signum ad bene sperandum aliquod, quasique uexillum ostẽdamus, ut quæ in patrio solo deplorata penitus, atque extincta iacet, apud Italos certè, atque adeò in hac pulcherrima ciuitate, uestra Fl. uiri opera reuiuiscat. Dixi.

ANGELI POLITIANI ORATIO
SVPER FABIO QVINTILIANO, ET STATII SYLVIS.

ANTEQVAM ea dicere exordiar, iuuenes, quæ suscepti à nobis operis propria esse uidentur, rationem uobis totius consilij mei paucis explicabo. Non enim sum nescius, fore aliquos, quibus meum non satis iudicium probetur, quòd ex tanto optimorum probatissimorumque numero uoluminum Statij potissimùm Syluas, Quintilianique Oratorias institutiones enarrandas susceperim: quorũ alteras ne poetæ quidem ipsi satis editione dignas existimatas: alteras autem, etsi maximè accuratæ, eruditissimæque uideri possunt, Ciceronis tamen eodem in genere scriptis non fuisse anteferendas. Ad hæc neque satis à nobis nostrum fieri officium iudicent, qui hac ingenij tenuitate, hac doctrinæ paupertate, hac tam exigua, atque adeò nulla dicendi exercitatione cùm simus, nouas tamen, quasique intactas uias ingrediamur, ueteres tritasque relinquamus. Neque autem discentium consulere utilitati, qui eius maximè seculi scriptores prælegamus, quo iam Romanæ nobilitas eloquentiæ, & quædam quasi ingenuitas degenerauerat, multoque nos profectò fuisse rectius facturos, si Vergilium, Ciceronemque ipsos latinæ facũdiæ principes exponere essemus aggressi. His itaque cogitationibus, rumoribusque hominum non malorum fortasse, nostri uerò etiam amantium, paucis occurrẽdum esse existimo. Quod igitur ad Statiũ attinet, ut non hos satis esse absolutos libros paulisper dederimus, nihilo tamẽ secius, cur eos prælegendos susceperimus, egregiè nobis ratio constiterit. Quid enim prohibet, uel ideo adolescentibus nõ statim summos illos, sed hos, si ita placet, inferioris, quasique secundæ notæ autores ediscendos præbere, ut imitari illos facilius possint. Nam quemadmodum nouellis uitibus humiliora primò adminicula, atque pedamẽta agricolæ adiungunt, quibus se gradatim clauiculis illis suis, quasique manibus attollentes, in summa tandẽ iuga euadant: ita nec statim ad ipsos, sicuti primi ordinis scriptores uocandi adolescentes, sed humilioribus ijs, qui tamẽ haud abiecti humi, iacentesque sint, quasi paulatim inuitandi subleuandique uidentur. Ita neque qui aurigari discunt, ualentissimas statim, ac præferoces ad currum quadrigas adhibent, nec qui nauali erudiuntur prælio, non in portu prius, tranquilloque mari aliquandiu exercẽtur, neque non multo facilius, multoque libentius adolescentuli in scholis doctiores condiscipulos

pulos, ꝙ magistros ipsos imitantur: non enim cuiquam temere euadere ad summa licuerit, nisi proxima quæque antea, nisi quæ paratissima amplectatur. Adde huc, quòd qui primos illos uobis explicatum ierint, abundè semper habuistis: at eos, qui se demittere nõ recusarint, nullius uobis, quantum uideam, ad hanc usque diem copia extitit, ut uel hoc ipso nomine magna illis habẽda sit gratia, qui dum uestris consulant utilitatibus, quid de se quisque opinetur, haud in magno ponunt discrimine. Quanquam in hoc quidem, de quo agimus Statio, longè mihi ab ijs quæ dicta sunt, aliena mens fuerit. Vt enim non ierim inficias, posse aliquid in tanta Latinorũ supellectile inueniri, quod his libellis uel argumẽti pondere, uel mole ipsa rerũ, uel orationis perpetuitate facilè antecellat: Ita illud meo quasi iure posse uideor obtinere, eiusmodi esse hos libellos, quibus uel granditate heroica, uel argumentorum multiplicitate, uel dicendi uario artificio, uel locorum, fabularum, historiarũ, consuetudinumque notitia, uel doctrina adeò quadam remota, literisque abstrusioribus, nihil ex omni Latinorum poetarum copia antetulcris. Atque id ita euenire usu necesse fuit, quòd cùm singulæ ipsæ, quæ Syluæ inscribuntur, singula à se inuicem disiuncta argumenta continerent, earumque fines, haud ita multos intra uersus includerentur, nihil profectò sibi reliqui facere ad industriã, circumspectionemque poeta debuit, cùm & tantæ rerũ, de quibus ageretur, uarietati respondendum uideret, & haud longo in opere somnum obrepere sibi nefas existimaret. Itaque ut omnem facilimè culpam præstari ab eo intelligas, nihil in illis non sagacissimè inuentum, non prudentissimè dispositũ est, nullus non tentatus locus, atque excussus, unde aliqua modò uoluptas eliceretur. Elocutionis autẽ ornamenta atque lumina tot tantaque exposuit: ita sententijs popularis, uerbis nitidus, figuris iucundus, tralationibus magnificus, ut omnia illi facta compositaque ad pompam, omnia ad celebritatem comparata uideantur: tantũque abfuit, quo minus tam multiplici materiæ omnibus locis suffecerit, ut eam quoque quasi Phidias aliquis, aut Apelles insigni operis artificio superauerit. Itaque ut in Thebaide atque Achilleide secundum sibi inter eius ordinis poetas suo quasi iure locum uindicarit, ita in his Syluarum poematis, in quibus citra æmulum floruerit, tam sese ipse, ut meum est iudicium, post se reliquit, ꝙ eundem Vergilius Maro in superioribus antecesserat. Atque huic nostræ de his libellis sententiæ, cùm omnes docti uiri, si qui modò illos attigerunt, facilè suffragabuntur, tum uos (ut spero) ipsi cùm totos penitusque inspexeritis, sine ulla controuersia assentiamini. Quòd si quis nunc fortè à me ita quærat: Cur igitur, si tam nihil in his Syluis desiderandum arbitraris, ipse illas tamen suus autor, uix quæ in publicum ederentur dignas existimauit? Hunc ego contrà sic rogabo: Cur autẽ tandem ediderit, si minus probabat? neque enim tam quid quisque cogitarit, ꝙ quid tandem senserit, quid decreuerit, quid denique effecerit perpendendum est. Itaque dum se diu multumque dubitasse ait, an eos libellos de integro collectos emitteret, facilè ad id uiam sternit, quò sibi perueniendum destinauerat, ut tumultuariè scilicet esse illos, subitóque calore effusos persuaderet: quamlibet enim multis neque fucosis ornamentis abundarent, minimè tamen homini de omni sua existimatione solicito, uel hæc ipsa celeritatis cõmendatio fuerat negligenda, quippe cui & indulgẽtia liberior, & uenia procliuior, & admiratio maior deberetur. Neque non tamen ꝙ maximè emẽdatos esse uel inde colligimus, quòd non temerè ipsos, neque inconsultò, sed post longam demùm consultationem, quasique subducta prorsus ratiõe edendos censuerit. At uidebat, inquies, ipse profectò nonnihil in his de expolitione desideratum iri. Itaque quasi suæ conscius imbecillæ causæ, uel ut petita ultrò uenia sese præmunijt. hoc si nos maximè

concesserimus, nihilo tamen secius posse hos esse uel quàm emẽdatissimos peruicerimus. Ita enim plerique ingenio sumus, non tam quid operis effecerimus, quanti nobis opera steterit ponderamus. Quapropter sæpe euenit, siue id morositate quadam ingenij, siue iudicij nimia seueritate, atque adeò tristissima censura, ut nihil interim absolutũ putemus, nisi in quo uehementissime laboratũ sit. Contrà uerò sępe usu uenit, ut scripta nostra nimia cura uel peiora fiant: neque tam lima poliantur, quàm exterantur. Atque hoc nimirum excellentissimus pictor Apelles significabat, cum à se una in re Protogenem superari diceret, quòd ipse manũ de tabula sciret tollere. Hinc contrà statuarius Callimachus Cacizotechnos meruit appellari, quòd semper & ipse calumniaretur, neque diligentię finem haberet. Itaque cùm emendata eius essent opera, gratiam tamen ijs omnem diligẽtia abstulerat. Hoc ipsum & Suetonius in Tiberio indicat, quem morositate ait stylũ obscurare solitum. Nocet enim profectò sæpe nimia diligentia. Et ut cultus concessus atque magnificus addit autoritatẽ, ita accersitus ille, atque fucatus, bonam ipsam uirtutẽ lenocinio contaminat. Quòd si quis tamen pertinacius illud obtinere uelit, imitatione indignas esse has Papinij Syluas, quas penè ipse autor improbauerit, idem pari ratione & Vergilij Aeneidem, ne lectione quidem dignam, atque igni etiam concremandam iudicare possit: quam summi homo elegantissimique iudicij eius autor Vergilius Maro flammis abolendã cauerit testamento. Nos tamen & Aeneidem in primis legimus, & Græcis illam præcipuè, Homeroque opponimus: & Statij Syluas egregium atque in eo genere unicum opus, quodque autori suo felicissimè omnium successerit, non solũ publicè enarrandas, sed ediscendas etiam, & oratoribus æquè poetisque imitandas, exprimẽdasque censemus. Ac de Statio quidem hactenus. Quintilianum uerò non nos quidẽ illum Ciceroni prætulerimus, sed has certè eius Oratorias institutiones Rhetoricis Ciceronis libris pleniores uberioresque esse existimamus: nempe quæ ab ipsa quasi infantia, atque ipsis incunabulis instituendum oratorem susceperint, summamque eius eloquẽtię manum imposuerint. Itaque ne ipse quidem Cicero satis, quæ de arte oratoria scripserit, probasse omnia uidetur. Nam & Rhetoricos libellos in ijs qui de oratore sint, haud usquequaque sequitur, & rudes inchoatosque adolescenti sibi excidisse è manibus affirmat, & ab his ipsis de oratore in alio ad Brutum libro identidẽ desciscit, neque in hoc quoque, quem extremũ absoluerit, ulla de arte pręcepta ponit, sed oratorem quasi ipsum informat, & quod dicendi sit optimũ genus decernit. Ergo ut philosophi nostri nõ, cum in primis Aristotelem sequantur, statim illum Platoni anteponunt: ita nos quòd Quintilianum, quàm Ciceronem interpretari maluimus, non quidem Ciceronis sacrosanctam illam gloriã detractauimus, sed ad Ciceronem festinantibus uobis egregiè consuluimus. Hæc igitur & de Quintiliano nostra ratio fuerit. Sed neque inusitatas uias indagamus, cum ueterum libros autorũ in manus sumpserimus: qui tamen si minus in usum consuetudinemque hominũ aliquot iam ante seculis uenerunt, non tam ipsorum culpa, quàm fortunæ ac temporum iniuria effectum est: quid enim nunc attinet superiorum calamitatem temporum memoria repetere? quod sine summo dolore facere uix piè possumus, quibus insignes illi, atque immortalitate dignissimi scriptores, partim à Barbaris cęsi, fœdeque laniati sunt, partim ab his ipsis ad nostrorũ usque parentũ memoriã, uelut in carcerem coniecti, atque in cõpedibus habiti, uix tandem aliquando, sicut erant semilaceri, atque trunci, multumque à seipsis immutati, suam hanc in patriam reuerterunt. Perquàm igitur inhumanũ facinus à nobis fieret, si de nobis, deque maioribus nostris optimè meritos, insigneis hos uiros dudum deposita capitis diminutione,

iure

iure postliminij ciuitatem repetentes, non uel quàm lubentissimè agnoscamus, atque in ipsam, quæ his maximè debet Latinitatem, suam in Rempub. suum in ordinem, atque adeò intra priuatos parietes nostros, intra nostrũ sinum benignè admiserimus. Quod quidem si me nunc primũ autore adipiscentur, cur mihi tandẽ id uitio uertatur, aut cur non summa potius gratia ab omnibus habeatur; quòd quasi mea priuata pecunia publicum omnium æs alienum dissoluere non dubitarim? Postremò ne illud quidem magnifecerim, quòd horum scriptorum seculo corrupta iam fuisse eloquentia obijciatur: nam si rectius inspexerimus, non tam corruptam atque deprauatam illam, quàm dicendi mutatum genus intelligemus. Neque autẽ statim deterius dixerimus, quod diuersum sit: maior certè cultus in secundis est, crebrior uoluptas, multæ sententiæ, multi flores, nulli sensus tardi, nulla iners structura, omninoque non tantum sani, quàm & fortes sunt omnes, & læti, & alacres, & pleni sanguinis atque coloris. Quapropter, ut plurima summis illis, sine ulla controuersia tribuerimus, ita priora in his aliqua, multoque potiora existere iure contenderimus. Itaque cùm maximum sit uitiũ, unum tandem aliquem, solumque imitari uelle, haud ab re profectò facimus, si non minus hos nobis, quàm illos præponimus, si quæ ad nostrum usum faciunt, undique elicimus, atque (ut est apud Lucretium)

Floriferis ut apes in saltibus omnia libant,
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta.

Atque hoc profectò est, quod cùm diu Marcus Cicero Atticis illis limatis, & emunctis oratoribus operam dedisset, post illa tamen, & Rhodijs, & Asiaticis oratoribus aures commodauit. Quorum lenti illi quidem, atque remissi, ij uerò inflati, uani, atque iactantes, utrique uerò minores Atticis, quasique ab ijs degenerantes existimarentur. Itaque egregiè nobilis pictor, qui cùm interrogaretur, quonam in primis magistro profecisset, illo, inquit, populum intuens. & rectè id quidẽ. Nam cùm nihil in natura hominum sit, ab omni parte beatum, plurium bona ante oculos ponenda, ut aliud ex alio hæreat, & quod cuique conueniat aptandũ est. Quare hoc idem & uobis persuasum uelim ingenui iuuenes, ut non ijs tantum, quæ à nobis explicentur cõtenti, alios item bonos autores pertractetis, & cùm uos doctioribus, mihique longè anteferendis dederitis, mea tamen hæc, quæ sedulò in mediũ afferuntur, boni consulatis. Tales igitur nostri consilij causæ extiterunt, in quo tamen capiendo magis plerisque uestrũ, quibus ita cordi esse intellexerim, quàm aut meo animo, aut priuatæ persuasioni sum obsecutus. Nunc ad rem nostrã aggrediamur. Nos quidem cum poetam legere instituerēmus, ante omnia, quod ad ipsam poeticen pertineret, ea, quæ maxima in nobis fuerit diligentia, enucleauimus. Idem hoc tempore de arte oratoria facere supersedebimus, cùm quia nihil ferè est, quod quidem ad Rhetoricam ipsam requiratur, quin ab hoc, quo de agitur Quintiliano, uel præclarissimè explicatum sit: tum quòd siqua nobis præterea succurrant, ea suum aliud in tempus, suumque alium in locũ aptius reseruamus. Quapropter ijs, quæ maximè huius operis propria sunt, contenti, intentionẽ primùm, mox utilitatem horum exponemus librorũ, tum pauca de autore prosecuti, ipsam, quæ princeps nobis occurrat epistola, paucis interpretabimur. Est autẽ Quintiliano propositum, oratorem eum instituere, qualem fuisse neminem, memoriæ sit proditum, qui & moribus perfectus, & omni scientia, omnique dicendi facultate sit absolutus: quapropter qui tantæ moli sit destinatus, eum recens natum, quasi de matris gremio suum in sinum continuo accipit, nihilque sibi reliqui facit, quod quidem ad educandũ, erudiendum, informandumque illũ pertinere in-

telligat, nunquam à se antè dimissurus, quàm cùm uiuendi, sciendi, dicendique omnibus numeris perfectum atque absolutum, planeque oratorem summũ, singularemque reddiderit. Atque ad hunc unum terminum omnes nõ suas modò, sed omnium, ut quique probatissimi fuerunt ueterum scriptorũ sententias, omniaque praecepta quasi sagittas in scopum rectissimè collineat. Ac de intentione hactenus. Vtilitas autẽ tanta in his uoluminibus existit, quantam uix fortasse in unis alteris'ue ex omni Graecorũ Latinorumque copia inueneritis. Nam ut quod caput est, ipsam tantummodo, qua de hic in primis agitur, Rhetoricen inspiciamus: Quid est quaeso praestabilius, quàm in eo te unum uel maximè praestare hominibus, in quo homines ipsi caeteris animalibus antecellant? Quid admirabilius, quàm te in maxima hominum multitudine dicentem, ita in hominũ pectora mentesque irrumpere, ut & uoluntates impellas, quò uelis, atque unde uelis retrahas, & affectus omneis, uel hos mitiores, uel concitatiores illos emodereris, & in hominum denique animis uolentibus cupientibusque domineris? Quid uerò praeclarius, quàm praestanteis uirtute uiros, eorumque egregiè res gestas exornare, atque extollere dicendo? Contraque improbos pernitiososque homines orandi uiribus fundere, ac profligare, ipsorumque turpia facta uituperando prosternere, atque proculcare? Quid aũt tam utile, tamque fructuosum est, quàm quę tuae Reipub. charissimisque tibi hominibus utilia conducibiliaque inueneris, posse illa dicendo persuadere, eosque ipsos à malis, inutilibusque rationibus absterrere? Quid aũt tam est necessarium, quàm loricam semper eloquentię, telumque tenere, quo & propugnare te ipse, & incessere aduersariũ, & circumuentã à pessimis hominibus tuam innocentiam tueri possis? Quid aũt tam munificum, tamque bene institutis consentaneum, quàm calamitosos consolari, subleuare afflictos, auxiliari supplicibus, amicitias clientelasque beneficio sibi adiũgere atque retinere? Age uerò ut nunquam forũ, nunquã rostra, nunquã subsellia, nunquã conciões ineamus, quid tandem est in hoc ocio, atque in hac priuata uita iucundius? quid dulcius? quid humanitati accõmodatius? quàm eo sermonis genere uti, qui sententijs refertus, uerbis ornatus, facetijs, urbanitateque expolitus, nihil rude, nihil ineptũ habeat, atque agreste: in quo omnia comitate, omnia grauitate & suauitate condita sint? Haec igitur una res & dispersos primũ homines in una moenia cõgregauit, & dissidentes inter se conciliauit, & legibus, moribusque, omnique denique humano cultu, ciuilique coniunxit. Quapropter etiam deinceps in omnibus bene constitutis, beneque moratis ciuitatibus, una omnium semper eloquẽtia effloruit, summumque est fastigium cõsecuta. Quid ego nunc iam inde usque ab heroicis temporibus posita facundiae summa praemia, maximos oratoribus honores habitos, maxima cõmoda, publicis rebus per homines eloquentissimos importata cõmemorem? Quae si iam singula non dicam exornare dicendo, sed percensere coner enumerando, Ante diem clauso componet uesper Olympo. Itaque ut quod sentio, complectar breui: Nulla unquam profectò uitae pars, nullum tempus est, nulla fortuna, nullę aetates, nullae denique nationes, in quibus non cùm maximas dignitates, summosque honoris gradus facultas oratoria consecuta sit, tum nõ suis modò, sed priuatorũ quoque & plurimorum, atque adeò uniuersę ciuitatis rationibus plurimũ contulerit. Ad hanc igitur talem, tam praeclaram, tam egregiam possessionem Quintilianus hic noster expedita quadam, quasique militari uia uos perducet iuuenes, in quam citato gradu agite dum uniuersi ingredimini, ut & decori uestro, & amicorũ usui, & huius florentissimae reipub. emolumento consulatis. Haec de utilitate. nunc de Quintiliani uita paucis absoluam. Marcus Fabius Quintilianus ex Hispaniç oppido Calagurie, maximè propter obsessum in eo Sertorium insigni, Nerone imperante

perante à Galba, qui & ipse deinde imperator fuit, Romam adolescens admodũ perductus est: patre autem quantum colligimus cùm erudito uiro, tum in Reip. suę administratione honestissimè uersato usus est. Ipse cùm in ea tempora incidisset, quibus & Anneus Seneca, & Iulius Aphricanus, & Vibius Crispus, & Tracalus, & Afer Domitius, aliaq; Romanum forum preclarissima ingenia illustrarent: Domitium in primis senem iam colendum sibi adsectandumq; proposuit, hominem cùm omnium eius ætatis oratorum eminẽtissimum, tum præcipua quadam facetiarum atq; urbanitatis laude memorandum, neq; illius solũ actiones, uerùm & domesticos sermones diligentissimè omnes obseruauit. Amauit etiam familiarissimè æqualem suum Iulium Secundum, miræ facundiæ, miræq; gratiæ uirũ: cui tametsi properata mors iniuriam fecit, magnum tamẽ sic quoq; inter laudata ingenia sibi locũ uindicat. Cùm uerò & probatissimis moribus, & summa ingenij ui, & acerrimo studio Quintilianus esset, prima statim iuuenta celebrare forũ, atq; in summis patronorum numerari occœpit, ad eamq; uirtutis & ingenij cõmendationem repentè peruenit, ut non solùm maximæ quæq; ad illum causæ deferrentur, sed & notarij, qui eius dicentis uerba exciperent, uulgò à studiosis hominib. conducerentur. Quoties uerò cum alijs agebat, omnium non solum cõcessu, sed & consensu ferè ab ipso ponendæ causæ initium erigebatur. Primam uerò actionem iuuenili quadam cupiditate gloriæ ductus, eam emisit, quę Neuij Arpiniani causam cõtinebat, in qua quęsitũ fuerat, pręcipitata'ne esset ab illo uxor, an se ipsa sua sponte iecisset. Inter cæteras aũt, quas egit causas Quintilianus, duæ in primis insignes habentur. Altera, quam pro regina Berenice apud eam dixit: altera, qua ream tuebatur, quæ subiecisse dicebatur mariti testamentum, & chirographũ marito expirantè, hæredibus dedisse, quod uerum fuerat: nam quia per leges institui uxor non poterat hæres, id fuerat actum, ut ad eam bona per hoc tacitum fideicommissum peruenirent: & caput quidem quæri facilè erat, si hoc diceret palàm, sed per se deperibat hæreditas. Ita ergo figuratè causam egit, ut iudices illud intelligerent factum, delatores autem non possent apprehendere, ut dictum, id' que cum maxima Quintiliani laude utrumque contigit. Verùm præter ingenium, quod in illo fuit eminentissimum, tantam etiam uim concipiendarum imaginum quas phantasias uocant, habuisse accepimus, ut frequenter ita motus sit, ut nõ solum lacrymæ illum, sed & pallor, & uero similis dolor deprehenderent. Sed cùm diu iam in foro tanto successu, tantaq; gloria uersatus foret, ut inde non ingenteis modò opes, sed & Romanam ciuitatẽ, omniaq; nobilitatis iura consecutus esset, & iam maximus (ut Iuuenalis inquit) orator haberetur, honestissimum sibi agendi causas finem statuens, dum adhuc desideraretur, receptui cecinit, suamq; mox operam uir proculdubio hominum causa natus, ad præcipiẽdi munus transferre coactus est. Quo loco adnotandũ uobis est primum omnium, Quintilianum Romæ publicum iuuentutis gymnasium, & è fisco eximium stipendium accepisse, multiq; ex eius ludo, quasi ex equo Troiano literarum proceres extiterunt, inter quos & Plinius ille iunior fuit, qui etiam in epistolis Quintilianum præceptorem suum libentissimè agnoscit, & Iuuenalem item fuisse (ut quidam arbitrantur) maximè uerisimile est, qui de illo his uerbis honorificè mentionem facit:

—Vnde igitur tot
Quintilianus habet saltus? exempla nouorum
Fatorum transi: felix, & pulcher, & acer,
Felix, & sapiens, & nobilis, & generosus,
Appositam nigræ lunam subtexit alutæ

Felix, orator quoque maximus, & iaculator,
Et si perfrixit, cantat bene.

Erat aūt in eo præter cætera adeò exprompta fidelisq́ memoria, ut quæ extem pore aliquando dixisset, ad uerbū etiam repetita redderet, cuius rei sæpissimè periculū fecit, si quando interuentus aliquorū qui hunc honorē mererentur, iterare declamatiōis partem coegisset. Postq̃ uerò in erudiēdis iuuenibus uiginti annos tanta sua gloria, tantaq́ iuuentutis Romanę utilitate posuit, ut ab ingeniosissimo Latinorū epigrammatū poeta, & uagæ iuuentutis moderator, & Romanæ togæ gloria uerè meruerit appellari: etiam hunc laborem deprecatus, studijs aliquādo suis quietem impetrauit: atq; ut non solum ætatis suæ hominibus, sed & posteris quoq; consuleret, totum illud otium ad hos de Oratoria institutione libros componendos transtulit: quorū cùm tertium iam in manibus uolumen haberet, Domitianus Augustus curam illi sororis suæ nepotū delegauit. Vxorē prætorij uiri filiam, omnes quæ in fœminam cadunt laudes (ut ipse inquit) supergressam, cùm nondū ætatis undeuigesimū explesset annum, duos enixam filios amisit. Quorū alterum quintum iam annum egressum miræ gratiæ, iucunditatis, ingenijq́ puerum defleuit extinctū: alter aūt sui nomen parentis referēs, iamq́ ætatis decimū egressus annū, omnibus etiā, quas uix illa capiat ætas, corporis animiq́ laudib. cumulatus, & cōsulari nuper adoptiōe ad omniū spes bonorū prius admotus, atq; auunculo prætori gener destinatus, & omniū spe sacris eloquentiæ candidatus, cùm octo mensium ualetudinem perpessus esset, infelici parenti hos ipsos etiā in pueri usum elucubranti libros, alterū orbitatis uulnus inflixit, atq; hunc suum casum in horū librorū sexto uir pius, sed omnium suorū superstes miserabiliter de lamentatur. Hos autem qui nunc in manibus nostris libri uersantur Victori Marcello cùm summa sibi amicitia cōiuncto, tum eximio studiorum amore flagranti dicauit: de quibus id quod de Carthagine Sallustius ait, silere satius puto, quàm pauca dicere. Ferebantur aūt & alij duo sub Quintiliani nomine libri Rhetoricę, neq; editi, ut ipse inquit, à se, neq; in hoc comparati. Nam alterum sermonem per biduum habitum, pueri quibus id præstabatur, exceperant: alterum pluribus sanè diebus, quantū notando consequi potuerunt, interceptum, bini iuuenes teme rario editionis honore uulgauerant. Hos deinde composuit, in quibus eadē sunt aliqua, multa mutata, plurima adiecta. Fuit enim in homine ut in nullo unquā ingenuus quidam animus. Itaq; omnia in his libris sedulò præcipit, & omisso interdum speciosiore styli genere ad utilitatē se discentiū summittit, omniaq́ in ijs quę secutus ipse est, quæ partim præceptis, partim ratione cognouerit usurpata, sine ulla dissimulatiōe promit. Sed neq; ueterem, prorsusq́ uulgatam opinionē suam damnare ipse in his libris est ueritus, neq; in tanta re homo candidissimus cōscius esse sibi dissimulati in ulla parte iudicij sui sustinuit. Pręter hos autem, & unum librum de causis corruptæ eloquentiæ, & alterum item, qui nunc quoq; extat Declamationum composuit: miro autem candore ueterum ingenia, uirtutesq́ omnium iudicauit. Senecam tantū damnare, inuisumq́ habere est creditus, quod accidisse sibi ipse scribit, dum corruptum, & omnibus uitijs deprauatum dicēdi genus reuocare ad seueriora iudicia contendit. Nam cùm solus ferè Seneca in manibus adolescentium foret, nō quidem ipsum omnino conabatur excutere, sed potioribus præferre non sinebat. Hactenus mihi de Quintiliano comperta sunt: nunc ad epistolam ipsam, si uidetur, exponendam aggrediamur.

ANGELI POLITIANI PRAEFATIO IN SVETONII EXPOSITIONEM.

NTER omne scriptorum genus, quibus Græcæ uel Romanæ literæ floruerunt, ij mihi haud dubiè de humanis rebus egregiè meriti uidentur esse, per quos aut excellentiũ populorũ aut summorum principum, aut omnino illustrium uirorũ res gestæ fidelibus historiarum monumentis cõmendatæ sunt. Posuere enim in medio nobis uitam, mores, factaq; illorum: consilia item, atque euentus rerum, in quæ omnis posteritas, tanq; in exemplar inspiceret, unde ea capere atq; haurire documenta posset, per quæ uel publicis, uel priuatis rationibus consuleretur. Nam & iuniores ex historia multiplici quadam exemplorũ copia ad uitam redduntur instructiores, & maioribus natu uiris multo plus inde peritię suppeditatur, quàm quantum longissima hominis ætas afferre potuerit. Itaq; L. Lucullum scribit Cicero, cum esset Roma ad bellum Mithridaticum profectus, rei militaris omnino rudis; tantam tamen inter nauigandum, qua percunctandis peritioribus, qua rebus gestis legendis operam posuisse, ut cùm in Asiam planè dux factus peruenisset, tantus in omni genere belli extiterit, ut maximi illius regis confessione atque iudicio, omnibus quorumcunq; seculorum imperatoribus anteferretur. Alexander autem Seuerus Romanus princeps, quoties sibi deliberandũ de negotio bellico foret, peritos historiæ homines in primis consulebat, neq; id iniuria: si enim sapientiam, quod ait Afranius, usus quidem genuit, mater aũt peperit memoria, qui nam tandẽ sapientiores uel esse, uel haberi debent, ꝙ ei, qui non ętatis unius, atq; urbis, sed omnis æui, omniumq; nationum facta atq; mores animo & memoria comprehenderunt? Zenobia quoq; illa, quæ post Odenatum maritum imperatoria occupauit insignia, diuq; Romanis principibus insultauit, non solũ græcè latinam historiam perdidicerat, uerùm Alexandrinã etiam, atq; Orientalẽ breue ipsamet in compendium redegerat. Quo minus mirandũ sit, nõ uirtutem modò, ~~& consilio, scientiam praeterea gerendi imperij~~, sed autoritatẽ quoq; ei tantam superfuisse, ut se non Arabes unq; regnante & fœmina & Barbara, nõ Saraceni, nõ Armenij cõmouerent, ut suspicari quidem possimus, tale illi quiddã mulieri contigisse, quale de hominis rustici uxore fertur in fabulis. Agricola, inquiunt, deformi facie metuens, ne sibi consimiles liberi gignerentur, hoc remedium commentus est: domi imagines egregiè formosas collocauit. In eas aspicere uxorẽ quàm minimè conniuentibus oculis assiduè iussit. Ita de se quàm pulcherrimam sobolẽ propagauit. Eodem hæc uidelicet pacto fœmina insignis, magnam uirorũ excellentium similitudinem contraxerat, quorum sibi exempla ad imitandum proposuerat, quorum assiduè facta & mores in historia ipsa quasi in tabula aliqua, aut speculo contemplabatur. Rectè enim etiam Cicero temporum testem, lucem ueritatis, uitã memorię, nunciam uetustatis appellat historiam. Ea est una, cuius ope aduersus omnem fortunę temeritatẽ, quasi Vulcanijs armis muniti sumus, atq; armati, ea hoc quoq; nobis pręstat, ut quod ad rerum cognitionẽ attinet, superioribus etiam uixisse ætatibus uideamur. Neq; non tamen & illud historiæ ingens est meritum, quod & bonos laudãdo extollit, & improbos uituperando detestatur: sola denique & custos est fidissima temporum, & ipsa à temporibus quasi mutuò referentibus gratiam custoditur. Negant sanè philosophi quidam appetendam

gloriam esse, eamq; rectius à uirtute uelut minimè necessariā negligi autumant. Virtus enim,inquiūt,ipsa sibi est precium, ipsa est per sese nullis extrinsecus illecebris expetenda. Atq; hæc illi cum scribunt, suum tamen eis libris nomen inscribunt.Idq; uel maximè tum captant,unde exterrere alios enituntur.Nemo est ēm tam cornea fibra(ut ait Persius)quin dulcedine aliqua laudis titilletur,nemo tam penitus frontem uel prostituit,uel amisit,quin metu infamiæ aliquo uellicetur. Quocirca rectè illa apud Prodicum Chium Virtus, quemadmodū quidem Xenophon Socraticus meminit, ijs ad se Herculem illecebris contradicente uoluptate conatur attrahere,ut inter prima decus ei honoreq; polliceatur: Per me,inquit, iuuenes seniorum laudibus gaudent: seniores ipsi iuuenum honoribus lætantur.Iucundè præterita meminerunt, suauiter in præsentibus agūt. Per me dijs amici,chari amicis, patriæ honorabiles sunt: ubi autem uita excesserunt,non obscuri,non inglorij iacent, sed perpetua memoria celebres uigent. Eadem quoq; apud Silium Virtus ait:

Mecum honor,& laudes,& læto gloria uultu,
Et decus, & niueis uictoria concolor alis.
Me cinctus lauro perducit ad astra triumphus.

Neq; enim existimandum est,aut hunc ipsum Herculē, cuius egregia toto orbe terrarū facinora celebrantur, aut heroas cæteros tanta illa fuisse pericula subituros,tanta adituros certamina, si suarum memoriam rerū iuxtà secum intermorituram putassent.Pulchrè itaque Valerius Flaccus de suo agens Iasone,ad hunc modum exclamat:

—Tu sola animos,mentemq; peruris
Gloria,te uiridem uidet immunemq; senectæ
Phasidis in ripis stantem,iuuenesq; uocantem.

Ego uerò etiā conditas à primordio urbeis,etiā posita ciuitatibus iura,etiā multa in usum hominū inuēta,atq; excogitata sola gloriæ cupiditate crediderim: quā nisi esse ciuibus necessariā ueteres rerumpub.gubernatores existimassent, nunq; tanta eius fomenta,tot coronas,trophæa,palmas,tot arcus illos,magnificosq; triumphos proposuissent. Itaq; uidere est nostris his calamitosissimis temporibus etiā cū uirtutis fructu,uirtutē propè ipsam intercidisse: nam quis eam,quæso, amplectatur, ut Iuuenalis inquit,Præmia si tollas? Præmium aūt quodnam est honestius ueræ uirtutis, q̄ ipsa gloria? quæ ut in reliquis monumētis tēporariū aliquod habere diuersoriū potest, ita in excellentiū historicorū libris perpetuū sibi domicilium fabricata est.Nam oratorē quidē facilè,ut omnia extollentē in maius,auersis: historia si quid uel gratiæ, uel offensæ dederit,suū iam nomen nō retinebit. Quamobrē ut certior uriorq; in ore muliebri, ingenuus & natiuus color, q̄ uel cerussa, uel purpurisso illitæ buccæ: ita historiæ sincerū testimoniū fucosis oratorum præconijs diuturnius.Quod scilicet & Cicero ipse intelligēs, bellè agit cum Luceio,sui ut rumores monumētis illius cōmendentur. Et Plinius iunior, homo ætate sua inter primos eloquens habitus, optat Cornelij Taciti inseri historijs, q̄ immortaleis futuras eas augurarēt. Sed neq; orator quisquā, uel mediocris sine exemplorū uarietate unq; fuerit, quòd sine ipsis (ut ait Cicero)nihil rectè docet, neq; historiæ munus implere alius nisi eloquentissimus poterit. Itaq; & Plinius idem dies noctesq; cogitare se scribit, quia se quoq; possit tollere humo:id autem solam propè historiam polliceri,beatosq; putat,quibus deorum munere datū est, aut facere scribēda,aut scribere legenda,beatissimos,quibus utrunq;. Atq; utinā Ciceroni quoq; ipsi parere aliquando historiam licuisset, quàm tunc præcipuè egregium

egregium illud ingenium parturiebat, cum scelere inimicorum caruit rebus humanis: talem iam illam, quantum auguror, haberemus, qualem adhuc ne suspicari quidem possumus. Nam si in orationibus illis suis, ubi omnia ad præscriptũ dicerentur, ita sunt quædã breues insertæ narrationes per omnes ductæ sensus atq; affectus, ut non dici res illæ, sed planè geri, atque esse oculis subiectæ uideantur, quanto uberiora tandẽ, amplioraq; omnia in liberrimo illo historiæ campo, quasi in Olympiaco curriculo apparuissent, cùm forensi asperitate carens oratio, fusô atq; æquabili suo quodam tractu deferretur, cùm crebrioribus uti & sensibus, & aculeis, liberioribusq; uerbis, figuris remotioribus, & ad poeticam sublimitatem q̃ proximè accedẽtibus liceret: cumq; omne argumentum magis ad memoriam posteritatis, famamq; ingenij, quàm ad præsens iudicium, ad exponendã rem gestam, quàm ad fidem faciendam componeretur. Et quoniam dicẽdo prouecti sumus, ut de stylo etiam ipso historico meminerimus, non alienũ fortasse uideri poterat, reliqua etiã, quæ essent in hoc opere obseruanda, quæq; item fugienda præcipere: quo utendũ principio, qui tenor rebus, qui modus accommodandus: quę subticenda, quibus immorandum, quæ carptim tantummodo perstringẽda: quo pacto fieri fides, quoq; modo uacare omni suspicione autor possit, quæ sint omnino in temporum ordine, locorum descriptione, causis, consilijs, euentibus, rebus ipsis gestis explicandis, obseruanda: quid spectare in primis autorem, à quibus auocare animũ, quantum utilitati seruire, quantũ indulgere uoluptati oporteat: uerùm hæc, aliaq; in præsentiarum breuitatis studio, spacijsq; (ut Vergilius ait) exclusus iniquis, prętereo, atq; alijs pôst cõmemorãda relinquo. Iam nec poeticen quidem, si ad gloriam spectes, ulla ex parte cum historia contuleris: quippe cui aut omnino fides abrogetur, aut tum deniq; habeatur, cùm sese maximè ad historiæ imitationem cõformet: & is haberi summus poetarum debet, quí quàm facillimè, quorũ uelit auditoribus faciat fidem. Quapropter & Musæ quoq; ipsæ apud Hesiodum in libro eo qui de deorum generatione inscribitur, ad hunc ferè modum de se prædicant: nam uersiculos ipsos, etsi fortasse inconditè, ad unguem tamen latinè exprimere conabor,

Scimus falsa quidem narrare simillima ueris:
Scimus item, quoties libitũ est, & uera profari.

Sed & legumlatores, quicq; ciuitatibus iura instituant, nisi historiã planè tenuerint, mendosè suum officium faciant necesse est. Vt enim pictor quidam interrogatus, quo nam potissimũ magistro profecisset, populũ digito demonstrans, illo, inquit: sic is qui leges ferat, in ipsos hominum cœtus diligẽtissimè inspicere, tanquam in exemplar debet, ut ex singulorũ moribus, quę ad cõmunem omniũ utilitatem pertineant, eliceat: eaq; in unum contracta, & emẽdata, tum deniq; in medium proferat, atq; promulget. Ac neq; ipsas quidem quamlibet sacrosanctas leges, quod mihi pace omnium dixisse liceat, neq; ipsas inq; leges utiliores esse hominum generi, q̃ monumenta historiarum temere cõcesserim. Nam cùm sit finis idem legumlatori positus, & historico, cumq; eundem quasi in scopum uterque aspiciat, uidelicet, ut quàm optimis moribus inter se homines agant, tanto tamen esse rerum gestarum conditoris pręstabilius officiũ uidetur, quàm legiferi, quanto doceri hominem, quàm puniri atq; torqueri præstat. Ad hæc philosophia q̃q; ipsa, neq; de moribus agere, neq; de domesticarum publicarum'que administratione rerum, sine exemplorum multiplici copia, uarietateq; satis possit. Id si cuiquam incredibilius uideatur, maximorum clarissimorumq; de ea re philosophorum libros, atque in primis Aristotelis in manus sumat. In quibus nullum ferè

aut præceptum, aut documentum inueniet, quod non ex ipsa historia, tanquam è capite uenaq; perenni, & fonte aliquo uberrimo emanauerit. Rerum uero naturam quo pacto tractabit is qui ipsam naturæ historiam non calleat? Negent fortasse id arguculi quidã nostræ ætatis philosophi, ut qui nec Plinij singulare opus de eo negotio comprobent: idcirco uidelicet quia est elegãtissime scriptum: nec Aristotelis historiam de animalibus euoluant, quia latine iam & ipsa Theodoro Gaza interprete cœpit loqui: ij mihi similes esse uidentur seruis, qui dominorum hæreditate facti repente diuites, neq; quo pacto induenda sit herilis uestis, neque omnino ipsius tenere ordinem norunt. Sed sæpe apro, aut lepore, turdoq; forte, aut ficedula in mensa positis, ipsi tamen ius aliquod fatuum, aut pulmentũ, & sordidissima quæq; cibaria magna ingluuie deuorant. Atq; ut prægnantes mulierculæ, cùm circa tertium ferè à conceptu mensem morbo eo laborant, quem Græci medicinæ autores κίσσαν, id latine pica est, appellauerunt: utiles quidem, consuetosq; cibos aspernantur, cretam uerò, & extinctos carbones, aut rudera aliqua auidius comedunt: quòd multa uidelicet in stomacho excrementa malè concocta habeant: Ita ij nostri bene quidem palliati philosophi, cùm sint & ipsi corruptissima illa sua disciplina imbuti, eleganteis quidem, beneq; sentienteis scriptores, utpote sui dissimilimos iure fastidiunt: inquinatissimũ autem quemq; autorem maximè quasi blandum filiolum amplectũtur. Libuit mihi aliquando excutere scrupulosius cõmentaria in Aristotelem nonnulla, quæ isti inter prima adamant, ipsis etiam Getis barbariora: deus bone, quæ monstra in illis, quæ portenta deprehendi? quàm aut omnino nihil sentiunt, aut cõtra eum ipsum, quem interpretantur, ridiculè sentiunt? Contuli & græcum Aristotelem cum Teutonico, hoc est, eloquentissimum cum infantissimo, & elingui:

Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo. Vidi eum, uidi, & uidisse pœnituit, non conuersum è græco, sed planè peruersum, sic ut ne minimum quidem alterius uestigiũ in altero appareret: nihilo tamen secius, quæ est hominibus duritia oris, arrogare sibi uenerandum philosophi nomen haud erubescunt. Sed quorsum ego hæc? cũ sint uel isti in primis, quibus insana in gymnasiis sint posita præmia, ut tanta mercede latini homines nihil sapere discant etiam à Barbaris, cũ iaceant, proh dedecus, & neglectui habeant bonæ, hoc est, Romanæ literæ, & quæ exerere caput, atq; extollere paulùlum oculos superiore seculo cœpissent, neminem iam reliquum, aut sanè quàm paucos habent, qui subleuare eas, qui erigere prostratas conetur. Quæ quidem laus propria esse uestræ huius Reipub. debuit Florentini, ut qua in ciuitate nuper eæ sunt renatæ literæ, in eadem etiam alerentur adolescerentq;, pristinumq; uigorem aliquando, atq; antiquam uirtutem recuperarent. Sed redeo unde digressus sum, ne ipsa quidem philosophia inq; sine historiæ adminiculo suum cursum tenebit unq;, non magis q̃ sine uelis nautæ, atq; remigio: utq; ualentius efficaciusq; docendi genus per exempla, q̃ per præcepta esse nemo non fateatur, ita prolixius humanũ genus historia q̃ philosophia demeretur. Ac philosophiam quidem multi ceu prorsus inutilem, & neq; imperantibus, neq; rempub. administrantibus accõmodatam reprehenderũt, multi etiam grauius insectati uerbis incesserunt, nonnulli aũt, inter quos Cicero, propugnarunt. Historiam nemo agit ream, nemo defendit, nullius quippe patrociniũ, quæ sit innocentissima, desiderat, nullis peti maledictis potuit, quæ præclarissime de uniuerso hominum genere sit merita. Agè uerò, quid dicam de artibus cæteris? quarũ partim ad felicitatem nihil pertinet: partim (ut inquit ille) plus aloes q̃ mellis habet, neq; tantos usus hominibus, quanta affert detrimenta: quædam etiam docent

docent, nō tam quo pacto exigere uerū poſſis, atq; fundare, ꝙ quomodo proſter nere ac demoliri. Hiſtoria & felicitatē participat nobis, & citra ullum nocumentum prodeſt homini, & ueritatē ipſam uelis equiſq; (quod aiunt) inter prima proſequitur. Quapropter ut in pauca conferam, uerè hoc mihi uideor eſſe dicturus, nullius aut facultatis aut diſciplinæ tantam utilitatē, quanta hiſtoriæ exiſtere: nam cùm perpetua ſtigmata inurat improbis, cùm ſempiterna gloria afficiat bonos, illos à malis artibus metu dedecoris abſterreat, hos ad præclara facinora ſpe laudis adhortetur, magna merito ex parte præſtantiſſima quęq; excellentiū uirorū opera, dicta, factaq; ipſi accepta referentur hiſtorię. Sed quoniam de ea uniuerſa ſatis (ni fallor) pro tempore locuti ſumus, pauca etiam de illuſtriū uitarū ſcriptoribus perſequamur, qui mihi quidē tanto eos antecellere uidentur, qui multifariā illam hominū, locorū, temporumq; diuerſorū, quaſi ſyluam in mediū exponūt, quanto & diligētius ſingula quęq; exprimere, & facilius imitari, atq; effingere, ꝙ uniuerſa quis poſſit. Itaq; nunq; ego, aut Plutarchū minus hominibus, ꝙ Herodotū, aut Suetoniū, ꝙ Salluſtiū fatear cōtuliſſe. Vt em̄ Sertorianus robuſtiſſimus miles totam ſemel equi caudam manu cōprehenſam auellere nō potuit, quam deinde tamen lixa imbecillus, ſetas ſcilicet ipſas ſingulatim carpens, paulo negotio depilauit: ita imitari congeſta in unū uaria exempla difficile ſit omnibus: ſeparata autē, atque digeſta facile cuiuis liceat. Autoris præterea mens cogitata illa ſua rectius quaſi ſagittas collineabit, ſi ſenſum totū, atq; animū unū ad argumentū atq; perſonam, unamq; quaſi ad metam direxerit, ꝙ ſi eodē tempore diuerſas in parteis circumegerit. Neq; autē maior continentibus illis ſcriptis uoluptas ineſt, cùm nihil æquè hiſtoriæ lectorē afficiat, ꝙ uarietas ipſa rerū, in qua ancipites inſint hominū caſus, inexpectatiq; euētus: itaq; etiam quoquo modo ſcripta (ut Plinius inquit) delectat: quòd ſunt natura homines curioſi, & qui nuda etiam rerū cognitiōe capiant̄ earū, quæ haud minus hoc ſcribēdi genere, ꝙ perpetuis hiſtorijs exprimuntur. Cetera uerò ad ingenij modò oſtentationē pertinētia, neq; ſi adſint, aſpernere, neq; ſi abſint, magnopere deſiderem. Vt enim Nicoſtrato illi ab Hercule oriundo, maximo quidē athletæ, ſed turpiſſima facie homini, nemo idcirco Mileſiū illū Alceum, luctatorē & ipſum in ſtadio præpoſuerit, quòd eſſet adoleſcens formoſiſſimus: neq; em̄ de forma illic agitur, ſed de uirtute: ita nec hiſtoria, ſi qua ei extrinſecus ornamēta, uelut equo phaleræ adiungant̄: nudæ huic atq; ſobriæ, ſuaſq; tantū parteis exequenti anteferetur. Vt neq; citharœdū ſanus quiſquā optimum eſſe eum affirmauerit, qui ꝙ pulcherrimam purpurā ſit indutus, ſed cui & in fidibus & in cantu numerorum & modulationis ratio conſtiterit. Ad illa mihi pro ſe quiſq; aduertat animū, quantum domeſtica in ijs interioraq; exempla, magis ꝙ in ſuperioribus repræſententur: quæ mihi haud dubio multo eſſe conducibiliora, utilioraq; uident̄, ꝙ eorū quæ in foro, quæ in bello, quæ in luce, atq; oculis deniq; hominū gerantur. Altera enim perſæpe & ſimulata, & temporaria: altera propria ſemper & perpetua eſſe ſolent. Nemo enim, quod in prouerbio eſt, diutius perſonam ferre poteſt. Atq; hæc ſingula ita Suetonius hic noſter perſecutus in ſua hiſtoria eſt, ut præter explicandi ſcientiā, qua mirifica eſt uſus, etiam diligentiam nobis, fidemq; & libertatē ſuam planè probauerit. Nulla in his libris ſuſpicio eſt gratiæ, nulla ſimultatis, nihil ſtudio dictū, nihil ſuppreſſum metu, rebus ipſis data omnia, ueritati in primis ſeruitum eſt, ut planè appareat ad perpetuam magis poſſeſſionem (ut Thucydides ait) ꝙ ad intuitum hoc opus, pugnamq; pręſentem comparatum eſſe. Nam qui aut fœdis aſſentationibus, aut malignis obtrectatiũculis, ſuprà quàm res ipſa poſtulet, quaſi ſeruire hiſtoriam cogunt, ij mihi haud minus

eam dehonestare uidentur, atque ij qui Herculem ipsum depingant Lydiæ Omphalę in muliebri,& crocina tunicula famulantem, sedentemque cum lana & colu inter ancillulas, cum interim domina leonis induta spolium, clauam illius manu sustineat, ac supplicantis herois caput sandalio commitiget. Quamobrem laudandus in primis Macedo Alexander, qui Aristobulo historiam de suis rebus gestis sibi inter nauigandum recitanti, ubi homo adulator multa supra ueritatem affinxerat, ereptum manibus librum in Hydaspen fluuium demersit. Et tu, inquiens, ô Aristobule, eodem fueras pacto præcipitandus, qui isto modo solus pro me depugnas, quique uel iaculo ipso interficias elephantos: & iure id quidem: res enim ab alijs accipere scriptorem decet, ipsum domo prudentiã eloquentiamque afferre. Nam ut Phidias, Praxiteles, Alcamenes, aliique insignes statuarij, non ipsi aurum, argentum, ebur, reliquam materiam conficiebant, sed ab Eleis puta, Argiuis, Atheniensibus acceptam perpolibant, desecabant, componebant, coagmentabãt, formabant, auroque inspergebãt: itaque se præclare artificio suo satis fecisse existimabant: sic eum profecto, qui sit res gestas posteritati cõmendaturus, redigere quasi in quadram quæ facta sint, atque in ordinẽ oportet, eaque quàm maximè apertè euidenterque disponere: sic ut qui audiat, non tam excipere sibi auribus, quàm usurpare oculis uideatur. Atque hanc in primis captare historicus laudẽ debet, ut libertate usus maxima in scribendo, ut neque assentationi quasi obnoxius, neque obtrectationi quasi offensus, sed fidei seruisse, atque incorruptæ ueritati existimetur: ne quid in eo seruile, ne'ue quid malignius deprehendatur, sic ut nec ullis conditionibus solicitatus, neque mercedula cuiquam autoratus, sed sui homo iuris, rectus atque intrepidus neutrã in partem præponderet. Neque enim debet huius operis conditor, inaneis illos præsentium rumusculos statim quasi manupreciium aucupari, sed solidum posteritatis expectare iudicium. Id quod fecisse Cnidium quendam architectum dicunt, qui fabricatus regi maximam illam pulcherrimamque in Pharo Aegypti turrem, unde uidelicet nautis nocturna lumina ostenderentur, suum quidem nomen in muri ipsius lapide clàm incidit, calcem deinde superinducens, nomen inscripsit regis, fore id quod accidit auguratus, ut haud multo pòst literę illæ cum lorica sua defluerent, atque insculptum saxo appareret: Sostratus Dexiphanis Cnidius dijs salutaribus ob nauigantes. Non igitur seculi tantùm sui leuissimum captabat applausum, sed sibi in longum tempus, dum turris illa staret, prospiciebat. Quod idem est in historia aspiciendum: præstare autem historico perennem laudem ueritas in primis poterit. Sunt enim posteri rerum scriptarum acerrimi iudices, & qui à falsis æquè discernant uera, atque aurum purum facilè peritus argentarius ab adulterino dignoscat. Quocirca tantum abest ut hic noster quicquam uel metu, uel studio adductus, rebus ipsis detraxerit, ut Neruæ etiam, Traiani, Adriani'que suæ ætatis Imperatorum uitas tacere pręoptauerit, quàm aut periculosè de uiuentibus malè sentire, aut extollendo potentiores, parum uideri liber. Sed neque aut obscœnitatis apud hunc quisquã, aut crudelitatis exempla reformidet: siquidem & Lacedæmonij (ut est apud Plutarchũ) soliti etiam sunt per festos dies bene potos seruos, atque ex eo parum sui cõpotes, quos illi εἵλωτας uocabant, ostendere inter conuiuia, atque illo pacto docere adulescentes, quantum in se mali ebrietas contineret: & Thebanus Hismenias bonos iuxtà, malosque tibicines discipulis ostendens, hoc modo, aiebat, canere oportet, illo non oportet: uidelicet collatæ uitijs uirtutes magis aliquanto, quàm si seorsum inspexeris, dilucescunt. Fuere autem ex Romanis omnibus imperatoribus nimis quàm pauci probabiles, ut non ridiculè à scurra quodã mimico dictũ sit, in uno anulo bonos omneis principes perscribi posse

posse,atq; depingi. Cuius quidem rei multæ in promptu causæ sunt, licentia in primis, qua (ut Comicus inquit) deteriores sumus: rerum deinde affluentia, quæ parens contumeliæ esse solet. Itaq; feris tauris fasciculos è fœno antiqui pastores alligabāt cornibus, insinuantes (ut mihi quidē uidet) nulla adeò ab re alia nimiā illā ferociam, quàm ab saturitate prouenire. Vnde in prouerbium quoq; adducta res est, ut cùm cauendū à quoquam significare uelimus, illū dicamus fœnū in cornu gerere. Post hæc amici aulici, satellites, improbi, factiosi, detestabiles, in quouis facinus conspirantes, ut uerè ab Homulio quodam dictum Traiano imperatori fuit, meliorē esse rempub. & propè tutiorem, in qua princeps malus esset, q̄ eam in qua sint amici principis mali: unus quippe à multis facilè corrigit, multi ab uno superari nulla ratione possunt. Adhæc ignoratio rerū omnium: pleriq; enim aut rapuerunt priusquàm mererentur, imperium rem inuidiosissimam, aut ad ipsum tempestate quadam quasi ad scópulum impegerunt, aut impositū sibi illud onus, priusquàm uires consuluissent, subierunt. Quapropter ut homines equitandi parum periti, facilè ab equo sternace excutiūtur: ita sunt à principali solio nullo ferè negotio deturbati, ut à priuato adhuc Diocletiano uere uideatur dictū, nihil esse difficilius, q̄ bene imperare. Sed de his hactenus. Nunc quæ de Suetonio ipso comperta habeamus, haud multa illa quidem, sed multo conquisita labore, paucis perstringamus. C. Suetonio Tranquillo pater fuit Suetonius Lenis, Othonis Augusticlauius, & qui bello ad Bebriacum iuterfuerit tertiæ decimæ legionis tribunus. Ipse Tranquillus Adriani principis epistolarum magister aliquandiu fuit, cui tamen successor à principe deinde est datus, quòd se apud uxorem Sabinam iniussu eius familiarius egerat, q̄ reuerentia domus aulicæ postularet. Hunc nonnulli inter grammaticos recensent, ac declamatorem fuisse perhibent: egisse eundem etiam causas, de epistola quadam Plinij colligimus. Cuius tamen in recentioribus libris mendosa est inscriptio, non Suetonio Tranquillo, sed Septitio Claro, qui præfectus prætorij apud Adrianum fuit. Nostræ lectioni uetustissimorum codicum fides adstipulabitur. Familiare ei Suetonio fuit, amare breuitatem: idē à Flauio Vopisco emendatissimus & candidissimus scriptor appellatur. Libertas illa, qua malorum principum uitia persecutus est, etiam cuidam post eum magno stetisse dicitur. Nam scelestissimus imperator Commodus, eum qui Tranquilli librum, uitam Caligulæ cōtinentem legerat, feris obijci iussit: quòd eundem diem natalis ipse habuerat, quem & Caligula. Historia duodecim Cæsarum à Iulio in Domitianum usq; descendens, octo in uolumina tantum distribuēda est. Scripsit item permulta alia, ut de Græcorum lusibus librum unum, de Romanorum certaminibus & spectaculis duos, de anno Romano unum, de signis quæ reperirentur unum, ad hæc de Repub. Ciceronis contra Didymum grammaticū, de uestiū genere, atq; nominibus: de ominosis uerbis, & unde quæq; fuerint appellata: de Roma ipsa, eiusq; institutis, & moribus libros annales: primum etiam stemma seriemq; illustriū Romanorū, de quo scilicet uolumine & diuus Hieronymus meminerit, de officiorum institutiōe, de prætoribus, cuius ex quarto octauoq; libro, nōnulla uerba & Priscianus adducit. Et scriptor alius de poetis, idemq; de triumphis agens, Tranquillum utrobiq; allegat autorem. Scripsit etiam de uitijs corporalibus, ut meminit Seruius in Bucolicis. Extat præterea, sed mutilum atq; dimidiatum, quod ei quoq; adscribitur, opusculum de claris grammaticis, & rhetoribus. Atq; hæc ferè sunt, quæ de autore hoc ex diuersis uel Græcis, uel Latinis scriptoribus primi nos (quod arroganter tamē dictum uideri nolim) sed certè primi nos (absit inuidia) collegimus, primi quantū uideo in medium extulimus. Nam

de his omnibus apud Domitium quoque ipsum Aristarchum alterum, ut isti uolunt esse, mirum silentium est: qui tamen sinisteriora quædam de Suetonij moribus consectatur, Marij nescio cuius testimonium citans. Nos enim adulescentes ipsum meminimus audire Domitiũ, cum diceret habere se peculiarem Marij Rustici librum, quem cęteris incognitũ secum de Gallia attulisset, qui tamen codex, ne extincto quidem illo, unquam comparuit. Atq; ego quidem studio incogniti mihi scriptoris incensus, etiam ad ipsius Domitij parẽtes Benaci lacus accolas accessi, omnemq; eius librorum supellectilem scrutatus, Marium certe hunc Rusticum inueni nusquam. Itaq; neq; obfirmabo temere, quæ ille scribat, neq; ut commentitia refellam: quia neutram mihi in partem satis constat. Vos qui rem, qui hominẽ nostis, de eo pro arbitrio iudicaritis. scripsere, præter quos ipse adducit Suetonius, Augustorũ temporũ historiam, qui quidem extent græce, Dion atq; Herodianus, cuius in Alexãdro & Maximino improbatur fides, pauca Plutarchus, nõnulla Procopius. Latini Cornelius Tacitus, Suetonij æqualis, cuius ne libri lectorum incuria deperirent, iussit imperator Tacitus in omnibus bibliothecis collocari, denosq; annis singulis publicitus describi. Præter hũc Aelius Spartianus, Iulius Capitolinus, Lampridius, Trebellius, Vopiscus, Marcellinus, ac sicuti etiã addendi uidentur, Orosius, Eutropius, Paulus: reliqui æuo interciderunt. Græci quidem Dexippus, quo etiam duce uicti ab Atheniensibus sunt Gothi, item Callicrates, Linus Græcorum longe doctissimus scriptor: alij etiam nonnulli, quos iussu Cõstantini principis, Tatius Cyrillus e Græco in Latinum conuertit. Latini Plinius, Iunius Cordus, loquacior paulo & minutissima quæq; scrupulosius cõsectatus. Philippus itẽ patris Alexãdri libertus, & qui Alexãdri quoq; ipsius itinera conscripsit Acholius. Pręter hos Marius Maximus, Aelius Sabinus, Fabius Marcellinus, Theoclius, Asclepiodotus, Astyanax, Cornelius Capitolinus, Gargilius Martialis, Suetonius Optatianus, qui Taciti imp. uitam scripsit: ipse quoq; imperator Seuerus uitas bonorũ principum uersibus comprehendit. Et is qui nulla fide historiam contexuerit, Gallus Antipater. Hæc hactenus. Reliqua, si uidetur, altera cõmentatione transigemus. Dixi.

PRO ORATORIBVS SENENSIVM
AD ALEXANDRVM VI. PONT. MAX.

ETSI Christiana omnis Respub. electione Romani Pont. quemcunq; cum tandem esse cõtigerit, gaudere semper iure, ac lætari debet: quoniã sine pastore grex domini periclitatur, tamen hoc tempus est, beate Pont. in quo profectò redundantem lætitiam suam cohibere homines nequeũt, quòd is tu nobis Pontifex maximus contigisti, cuius & prudentiam & uirtutem diu Romana Respublica ecclesiaq; maximis arduisq; in rebus experta admirataq; semper est. Verùm Senensi ciuitati, hoc est, Reipublicę nostræ ad cõmunem hanc omnium Christianorum propriæ quoq; & peculiares accedunt lætitiæ causæ, sic ut penè à sedibus commouere se ipsa, & sua quadam uoce gratulatum uenire ad te, tuisq; se aduoluere sanctissimis pedibus uelle, ac gestire uideatur. Sed quoniam hoc facere eam natura non sinit, nos ad te ciues suos, beate Pont. publicæ gratulationis oratores misit, qui scilicet in hoc celeberrimo gratissimoq; nobis munere uicem totius ciuitatis impleremus. Gratulamur igitur tibi, Alexander Sexte, Romane Pontifex, quòd ad rerum humanarum fastigium subuectus, imò ad diuinitatem

ipsam

ipsam planè sublatus, omnia præter deum minora inferioraq; te uideas: sic ut reges etiam ipsi & principes adorare submissi uestigia tua, & puluerem pedũ tuorũ lingere non modò non dedignentur, sed loco etiam præclari muneris concupiscant. Gratulamur & Christiano gregi, cui tu uidelicet is pastor diuina prouidentia datus es, ut illum facilè tutum securumq; præstiturus, & à furum insidijs, & à luporum incursibus uideare. Gratulamur quoq; nobis ipsis, hoc est, Senẽsi ciuitati, priuatis quibusdam gratulandi causis, quas proximè suo loco cõmodius attingemus. Post hoc autem obedientiam tibi humilem, ac deuotum obsequium uero Christi in terris uicario, quanta maxima possumus ueneratione exhibemus: paratosq; semper fore pollicemur etiam uitam ipsam, & sanguinem, ubi opus sit, pro incolumitate & dignitate sanctitatis tuæ, Romanæq; ecclesiæ profundere. Tum ijdem & sentimus, & clarè profitemur hoc obedientiæ officium non ad gratiam ullam, sed ex debito tibi esse offerendum: sic ut à quoquam mortalium sine summo scelere, sine grauissimo periculo prætermitti neq; possit, neq; debeat. Nam si rerum natura ordine quodam miro, & pulcherrima uarietate distincta est, sic ut à summo ad imum per medios quosdam gradus, diuinitatis imago refulgeat: quanto hic ordo magis, atq; hæc uarietas nexa inter se, apta & cõgruens in ecclesia ipsa conspici atq; eminere debet, quæ prorsus naturam transuolat, omniq; impetu, conatuq; suo tẽdit ad gratiam? An uerò triumphans illa in cœlis ecclesia, ordine miro fulgebit angelorũ, quorũ alij alijs præfecti subiecti ue sint: hæc uerò militans ecclesia ad illius exemplar in terris instituta, incondita erit, & carebit ordine? Et quo pacto igitur terribilis erit, ut castrorum acies ordinata? Aut quomodo omnino acies, nisi in ea ad unum quasi imperatorem diuersi quidam ordines alijs alij gradatim, uel parentes, uel imperantes redigantur? Siquidem unitatis ipsius, quę maximè in ecclesia quæritur, congruentior causa est unus q̃ multi: quocirca ille etiam rerum naturæ sagacissimus interpres Aristoteles, ubi diutius optimã præstantissimamq; regẽdæ ac gubernandæ uniuersitatis rationẽ quęsierat, sic Homericis tandẽ uerbis exclamauit: Rex unicus esto. Rex aũt, & princeps noster haud dubiè Christus est: cuius in terris locum uertex apostolorũ Simõ obtinuit, etiam Petrus ob id appellatus, quòd super eum dominus, quasi super petram ecclesiam suam fuerat ædificaturus. Huic & claues cœlestis terreniq; regni, & potestatem Christus illam immensam tradidit, ut quod ligaret in terris, aut solueret, ligatũ solutumq; etiam foret in cœlo. Hic est cui cœlum ascensurus mandauit, ut oues pasceret suas: quo uerbo uicarium successoremq; cum sibi & instituit & cõsecrauit. Hic est etiam, quem uenire ad se super mare ipsum relicta nauicula iussit: quia nõ nauem, hoc est, ecclesiam unam, sicuti alij suam quisq;, sed mare, hoc est, seculum ipsum susciperet gubernandum. Hic est etiam, cui dixit uni ut se sequeretur. Hic idem unus linteum illud è cœlo demissum uidit, quadrupedibus omne genus, serpentibus, uolatilibusq; refertum, ac surgere, occidere, manducare inde iussus est. Vnde etiã meritò de illo mater decantat Ecclesia: Tu es pastor omniũ, princeps apostolorum, tibi tradidit deus omnia regna mundi. Vt igitur hæc omnia in pauca conferantur, & ordinem habere militans ecclesia debuit, & is ordo ad unum quasi caput fuerat referendus, & totius ecclesiæ caput ac fundamentũ Petrus est apostolus. Sed quando ecclesiam suam Christus ita instituit, ut non protinus eua nesceret, sed ad cõsummationem seculi usq; perduraret, dubitandũ non est, quin potestas illa tanta in ipsius quoq; Petri successionem, quasiq; posteritatẽ descenderet. Oportuit enim (ut Paulus inquit) tam diu hanc durare potestatem, q̃ diu ecclesia ipsa ædificatiõe indigeret: ædificatione autem adusq; finẽ seculi indiget,

in quo electorum numerus cōplebitur. Iure igitur pro patribus tuis nati sunt tibi filij, canimus in ecclesia: Constituet eos principes super omnem terram. Neque enim fas erat, ut ordo ille apostolicus à sapientissimo Iesu Christo institutus in sui statim primordio deficeret. Sed quis, rogo, uerus Petri successor? An alius quàm Romanus pōtifex? Non enim episcopi sedes est, in qua primò, sed in qua postremò sederit. Petrus autem Hierosolymis Antiochia' que relictis, Romam iubentē domino: Romam, hoc est, in locum pascuæ suæ properabat, ibi ad extremum usque uitæ spiritū, pastoris functurus officio. Quòd si Petrus loco domini semper, si Romanus pontifex Petri successor, & Chisti uicarius in terris est, profectò iure diuino caput omnes tibi sancte pater, & genua inclinamus, omnesq́ tibi tanquā ipsi domino Iesu Christo obtemperamus, tantamq́ tuam, beate Pont. esse potestatem fatemur, ut iudicia quoq; tua firma immobiliaq́ permaneant, quasi deus ipse per te iudicet. Nec autem potestas ista conferri homini ab homine tanta potuit, sed ille solus contulit, qui Romanam ecclesiam solus fundauit, et supra petram fidei mox crescentis erexit, quiq́ beato Petro æternæ uitæ clauigero, terreni simul & cœlestis imperij iura commisit. Quapropter apostolicæ sedis iura priuilegiaq́ sic altè radices, atque ita in solidum egerunt, ut transferri commoueriq́ non possint: trahere fortasse tentabit quispiam, sed eas non uiribus ullis rumpere, nec duro poterit conuellere ferro. Si autem in ueteri lege tantus pontifici honos diuino imperio habebatur, ut qui iussa illius detrectaret, extremo supplicio afficeretur: quid nobis faciendum Christianis nomē illius gerentibus est, qui sic uicarijs suis locutus est: Qui uos audit, & me audit: qui uos spernit, & me spernit. læsæ profectò diuinæ maiestatis crimē incurrit, quisquis dum Christianum se asserit, sedi isti apostolicæ obedire contemnit. Verùm sit alijs communis hæc & publica, nobis autem, hoc est, Senensi ciuitati, priuatæ quoque sunt, & propriæ huius præstandi officij causæ: nam & Romana semper ita nos ecclesia protexit, ut illi uni libertatem, dignitatem incolumitatemq́ nostram debeamus. Et tuus ille secundum carnem patruus, in pontificatu autem prædecessor sanctæ immortalisq́ memoriæ, Callistus eius nominis tertius, toto eam sui pōtificatus corpore, atq; omnibus ecclesiæ Romanæ uiribus, auxiliante etiam diuinæ uirtutis principe Francisco Sfortia, ab Iacobi Picinini incursu impressioneq́ defendit. Idemq́ Aeneam Picolomineum, nostræ ciuitatis hominum doctrina & nobilitate præstantissimum, præsulem tunc Senensem, in amplissimum fratrum suorum Cardinalium collegium cooptauit: qui quidem post eius obitum statim successor eidem in pontificatu electus, & pius uerè nobis, & secundus fuit: quippe qui Rempublicam nostram penè ab interitu ad uitā reuocauit, uiribus firmauit, autoritate muniijt, dignitate auxit, opibus honestauit, ut ne plura quidem, aut maiora optare à superis nostra ciuitas auderet, quàm quot in eam pius ille pōtifex, quantaq́ contulit. Enimuero si referri omnia ad suas causas debēt, sicuti certè debent, profectò q̄ uiuimus, quòd libertatem nostram tuemur, quòd dignitate, gloria, diuitijs aucti Senenses, deco ratiq́ sumus, nulli post deum, neq; magis, neq; prius quàm patruo illi tuo adorandæ nobis memoriæ Callisto acceptum ferimus. A quo uidelicet tanquam à fonte quodam perēnni, tanta illa in nos, tamq́ affluens omnium rerum felicitas redundauerit. Nec uerò ingratus, aut immemor accepti à Callisto beneficij Pius fuit, sed expeditionem, quam ille aduersus immanissimum Turcæ gentis tyrannum susceperat, obitu interpellatam, statim ut ipse ad pontificatum adscitus est, ita nauiter continuauit, ut in ipso molimine apparatuq́ rerum uitam efflauerit, nihil sibi neq; ad salutem certius, neq; ad laudem maius existimans, quàm si sanctissimi

illius

illius sapientissimiq; pontificis, promotoris, decessoris'que sui uestigijs institisset. Caeterùm illis forsitan importuna mors tantum illud decus ob idipsum inuidit, ut haec ad te laus integra, illibata, indefloratacq; descenderet. Nam & sapientia singularis, cuius tam multa experimēta, tot annis sacri princeps senatus dedisti, & praestans animi magnitudo, qua mortales crederis omnes antecellere, & aetas ipsa pariter autoritati retinendae, laboribusq; ferendis idonea, & uigor iste tuus oculorum ac uultus, plenacq; dignitatis, plena maiestatis facies, ac totius corporis uuida quaedam uis, & solidum robur: tum istud ipsum Alexandri nomen omnibus Orientis populis formidabile, quod tibi credo non frustra, sed diuinitus adoptasti, magna quędā de te nobis, rara, ardua, singularia, incredibilia, inaudita pollicētur. Non enim dubitatur, quin receptura retenturacq; ius, maiestatemq; suam Romana ecclesia sit, quin uirtuti & bonis artib. honos, te pontificē, sit habendus, ac uiri docti, disciplinisq; omne genus, ingenijsq; florentes, praemia laborum sint, uigiliarumq; laturi: quin principes omnes Christiani arma quibus inter se nunc impiē saeuiunt, contra Maumeticam potius rabiem impulsu autoritateq; tua conuersuri sint. Tibi enim, tibi laus haec uerē Alexandro debetur, non magno, sed maximo: non regi, sed pontifici. Tunc enim uerē tu pastor, cum belluas teterrimas, tot annos Christianorum, hoc est, tui gregis cruore, & caedibus pastas, totiq; Italiae, atq; adeò sedi isti tuae sanctissimae rabidis faucibus inhiantes, baculo isto diuinae potestatis repelles, abiges, contundes. Quod ut fortiter aggredi constanterq; non dubites, en ipsa tua te patria pulcherrima illa Hispania nunc maximē adhortatē: quae quasi rebus tuis praeludens, regem reginamq; suos diuinis honoribus efferēdos, alacri studio in bellum secuta, maximis quidē laboribus & periculis, sed maiore profectò laude gloriaq; Barbariam illam truculentā & foedam nostris toties cladibus triumphantē, Europae tandē finibus exturbauit. Sed quid ego haec apud te summe pōtifex? quasi uerò aut meae partes sint tui adhortandi, ac non potius adorandi, aut tu stimulis indigeas ullis, incitandusq; cuiquam sis, qui tua sponte nihil unquam nisi arduum, nisi excelsum, nisi singulare uel cogitas uel moliris. Quare finem dicendi faciam, si prius Rempub. nostram deditissimam deuotissimamq; tibi sancte pater cunctis animi & cordis uiribus suppliciter commendauero, quae non minus Alexandro Sexto pontifice maximo exultat, quàm olim Alexandro tertio ciui suo, Romano item pontifice exultauit, illo qui Federici imperatoris uenìam petētis ceruicem pede calcauit. Nam neq; dubitamus, quin tui semper sub umbra alarum tuarum Senenses futuri simus, sicuti sub aliorum pontificum praesidio fuimus hactenus, & beneficia commodaq; nec pauciora abs te, nec minora prorsus expectamus, quàm olim à patruo illo tuo sanctissimo pontifice accepérimus. Reliquum est, ut deum optimum maximumq; precemur, ut felix faustumq; tibi sit semper, quicquid agas, quicquid cogites, utq; in ista sublimi cathedra sedens atq; imperans, annos Petri procul excedas, quo uidelicet oues tuae uocem agnoscētes tuā, tutae undiq; sub tanto pastore, & saturę diutina securitate perfruantur. Dixi.

PRO ORATORIBVS FLORENTI-NORVM AD ALFONSVM SICILIAE REGEM.

VDITO Ferdinandi sapientissimi regis obitu Florentina ciuitas, inuicte Alfonse rex, non minus consternata est, quàm si ipsa quoque tecum parente indulgentissimo esset orbata. Nullū enim ab eo nostra Respublica uel studium, uel officium desiderabat, quod praestare unquā pius genitor etiam charissimis liberis consueuisset, ut qui eam toties & consilio iuuerit, & opibus defenderit, & autoritate muniuerit. Itaque in cōmuni quasi luctu nos ad te ciues suos uenire iussit, ut tecum gemitus, lamenta suam uicem cōnferremus: cui postquā muneri satisfecissemus, tum colligere nos ea tecum pariter mandauit, quibus cōmunis dolor si non penitus tolleretur, at certè minueretur. Multa autem sese nobis offerunt, quae nimiū luctum quasi suo iure castigent. Sed illa in primis, quòd perpetuo quodam tenore felicitatis est usus, dum uixit Ferdinandus, quòd exitū habuit facilem, non annis melioribus fraudatus, nōn fastidia tristioris senectutis expertus, quòd superstitē sibi gloriam reliquit: sic ut iustitiae, sapientiae, constantiaeque fama, quae propriae regiae sunt uirtutes, nemini etiam ueterum concesserit. Adhęc regnum tibi tradidit, hoc est, cui maximè uoluit, opulentum, tranquillum, pacatū, uiris armisque florens. Tibi, inquam, regnum hoc tradidit, Alfonse rex maximo natu filio, tot rebus, tot bellis exercitato, quē toties uictorem complexus est, toties triumphantem prosecutus, cuique uiuens adhuc regni totius habenas domi forisque tradiderat, cuiusque uigilantia fretus, in utram uellet aurem (quod dicitur) ociosus dormiebat. Quos autem tibi fratres genuit? Quàm consentientes? quàm etiam semper unanimes? Quem uerò etiam nepotem uidit ex te natum, sibique cognominem regiae uerè indolis iuuenem? iam castris regendis idoneum, miris excellētem uirtutibus, expressissimam quandam (ut uerè omnes dicunt) imaginem uultus animique tui. Mitto necessitudines alias, amicos, socios, adiumenta, praesidia, stabilimenta'que regni tanta: mitto popularium studia, quae prius etiam per se prompta, tua tamen quoque liberalitas euocauit. Haec igitur atque alia, quae breuitatis studio praetereo, cū tot tantaque sint, ut neque plura, neque ampliora optare homines prudentes audeant à superis, ingrati profectò simus, si nō ratiocinemur, quae reliqui summa fiat, ac saltem bona ipsa cum malis cōpensemus. Reliquum est, rex magnanime Alfonse, ut Reipub. nostrae nomine, quę tibi deditissima est, omnia polliceamur, demusque fidem, nunquam Florentinos tuos ulla in re, quaecunque sors ceciderit, defuturos. Dixi.

PRO ORATORIBVS FLORENTI-NORVM, AD ALFONSVM SICILIAE REGEM.

VANTA nos affici laetitia credis, quanto esse gaudio perfusos, inuicte Alfonse rex, cùm tanta omnium alacritate, studio'que populorum tenere te pacatissimum regnum, moderarique uidemus? quod inaudita quadam uirtute tuus ille diuinissimus auus peperit, quod incredibili sapientia prouidentissimus pater gubernauit. Etenim si uotis optandus rex fuisset, non alium profectò, quicunque rebus Italis fauent, à superis poposcissent, quàm eum principem,

qui

qui ductu imperio'que suo dissentientem Italiam pacauisset, idem'que feras illas, & sanguinarias Turcorum nationes, tot contentionibus, tot prælijs, tanto labore, tanto etiam periculo à nostris iugulis, à nostris ceruicibus, à templis, ab altaribus depulisset: qui denique res aduersas fortiter, secundas moderatè ferre, utramq; fortunam expertus didicisset. Atque hæ bellicæ quidem laudes, quemadmodum tuæ sunt, Alfonse rex, propriæ scilicet & peculiares, ita illæ pacis artes certatim sibi te uindicant, fides, iustitia, grauitas, altitudo animi, moderatio, constantia, tum liberalitas, indulgentia, clementia, comitas, affabilitas, humanitas, quæ maiestatem pariter & gratiam conciliant. Et cùm mortales omnes ad te amandum colendum'que alliciant, regij tamen diadematis fulgori nihil officiunt. Iam quantum ingenio, quantum consilio ualeas, quis ignorat? Memoria certè rerum uerborum'que tanta tua esse dicitur, ut penè prodigio similis habeatur. Literæ autem tam multæ, tam'que elegantes, ut illustrare etiam professores ipsos, atque hoc unum semper agentes, abundè queant. Itaque si nunc Socraticus ille Xenophon reuiuiscat, minimè dubitandum, quin Cyro illo præterito, te sibi unum deligat Alfonse, cuius ad exemplar imaginem perfecti regis atque omnibus absoluti numeris effingat. Meritò igitur gratulantur tibi omnes quicunque Rempublicam Italorum saluam cupiunt. Sed in communi lætitia uehementius tamen Florentina ciuitas exultat, sic ut uix capere animis inexplebilem lætitiam possit. Quæ tam multis ultro citroq; meritis atque officijs diu iam se tibi rebus'que tuis inenodabili uinculo copulauit. Ipsa mediusfidius tecta urbis & mœnia nobis huc proficiscentibus gestiebant, & quod rerum natura non patitur, reuelli penè à solo urbs, & cupere ipsa nobiscum ire ad te gratulatum uidebatur: quod quoniam non potuit, nos tamen potissimum ciues suos publicè misit, ut isto nobis gratissimo munere defungeremur, quos etiam priuatim tibi maioribus'que tuis & esse & fuisse deditissimos intelligebat. Gratulamur igitur tibi, rex inclyte, publico patriæ nomine, gratulaturi (si locus ferret) etiam priuatò, tibiq; & tuis diem illum quo regno patrio atq; auito inauguratus es, auspicatissimum esse uolumus, ac deum optimũ maximum precamur, ut prosperis initijs rerum tuarum perpetuum diu felicitatis tenorẽ, ac postremò secundissimos exitus accommodet. Dixi.

PRO PRAETORE FLORENTINO
AD DOMINOS INEVNTES SVMMVM MAGISTRATVM.

AVDANDA hæc in primis cõsuetudo à maioribus uestris tradita, magnifici potentesq; domini, ut apud uos urbanus prætor summum ineuntes magistratum, de iustitia uerba faciat. Quo uidelicet una opera et uos officij uestri admoneat, & ipse sui reminiscatur. Nam qui iustitiam colit, eum necesse est & uirtutes etiã cæteræ comitent. Omniũ quippe nutrix et mater iustitia: quæ si in animis uersetur, sapientia: si in corporibus, bona ualetudo: si in domo, concordia: si in ciuitate, pax: si deniq; in mundo, prouidentia nominatur. Hanc qui habeant, hi nec metu perturbantur, nec pudore confunduntur, nec sollicitudine carpuntur, nec angoribus excruciantur:

sed ipsi sibi cōstant,& quę sincera uoluptas est,tranquillo animo semper & quieto perfruuntur. Itaque gens Indorum,qui Pedalij uocantur,nihil à dijs aliud in sacrificijs, quàm iustitiam poscebant. Qua una impetrata, omnia se adeptos arbitrabantur. Sed cùm tueri iustitiam mortales omnes debeant, tum uestrum in primis hoc munus excellū potentesq; domini,quorum qui primus est, ipso se nomine iustitiæ ferre uexillū profitetur,ut qui deinceps eum sequimini, nihil aliud omnino aut esse,aut dici,quàm eiusdem iustitiæ milites fortissimi, ac propugnatores acerrimi debeatis.Nihil igitur uerbis aut meis opus est uobis,aut cuiusquam:si locum gradumq;,& ordinem istum cognoueritis, in quo uos senatus populus'que Florentinus collocauit. Quocirca finem dicendi faciam, si prius illud Epicteti Stoici dictū uestris auribus ingessero: neminē rectè alijs ius dicere,nisi qui iudex prius ipse in semet fuerit. In Fesulano Rusculo. M. CCCCXCIII.

ANGELI POLITIANI PRAELECTIO IN PERSIVM.

AESOPI illius Phrygis notissimi fabulatoris,atq; in numero sapientium uirorum meritò habiti, lepidissimus inter primos apologus celebratur: in quo tradit, homines duas manticas habere,unam ante pectus, alterā à scapulis, tergoq; propendentē. Sed in priorē,inquit,aliena uitia immittimus, ideo & uidemus facile: in posteriorem nostra, quæ abscondimus, & uidere negligimus.est enim cuiq; à natura sua ingenitus insitusq; cæcus amor sui, quem Græci uno uocabulo φιλαυτίαν uocitarunt, atq; ei quidem uitio facilè omnes (ut inquit Plato) ueniam damus, cum interim nulla humano generi pestis capitalior incubuerit, ut quæ neminem sui ipsius iudicem esse integrum aut incorruptū patiatur: quippe amatorem cæcum (ut Horatius inquit) animæ turpia uitia decipiunt, aut etiam ipsa hæc delectant. Quocirca danda præcipuè opera est, non tam, ut quæ proxima nobis cognataq; sunt, quàm quæ suapte natura honesta ac laudabilia uidentur, consectemur,simusq; sui quisq; acerrimi censores: ne dum nosmet nobis ignoscimus,atq; assentamur,ueritatem deseramus,quæ (ut idem inquit Plato) dijs pariter & hominibus, omnium fons est,& origo bonorum. Rectè itaq; in Apollinis Pythij foribus,illa è cœlo delapsa sententia inscripta fuit, γνῶθι σαυτὸν: qua scilicet præciperetur se quisque uti nosset, hoc est, ut manticam illam quæ sit in tergo,reuocatam quandoq; ad pectus inspiceremus, tam uarium profectò,tam'que multiplicem malorum omnium thesaurum, tantam morborum uitiorumq; omnium copiam offensuri,ut sit quasi aduersus leonem, hydram,gorgonas, harpyiasq;, non quidē Hercules,Perseus,aut Aquilonis filij, sed ipsa omnino Pallas, hoc est, philosophia cœlitus aduocanda,ut in hæc tam tetra, dira, horribiliaq; monstra, ipsa Iouis rapidū iaculetur nubibus ignem,ipsa nostris medeatur affectibus,spargatq; salubres Ambrosiæ succos,& odoriferam panaceam. Cæterùm medicinæ hanc opem pleriq; ideo haud imploramus, quòd tam graui animi morbo laboramus, ut ne ægrotare quidem nosmet intelligamus,similes illis,qui torpentia atq; obstupefacta mēbra,uel ob idipsum sana esse arbitrant̄,quòd præmortua sint, sensusq; omnis,dolorisq; expertia. Quapropter ut medici sæpe eiusmodi corporis partib. ferrum adhibent,aut cauteriū, quo scilicet uires ipsarum,uel consopitæ excitent̄,

uel

uel fugatæ reuocentur: ita nos profectò his potissimũ hominibus, nostros curandos animos tradere debemus, qui labem pestemq; illorum omnem, cũctaq; perturbationum semina, ceu ferro & flammis radicitus extirpãt: quales scilicet ei potissimùm poetæ censentur, qui aut Romanam hanc satyram, aut Atheniensem illam ueterem comœdiam scriptitarunt. Itaq; Socratem dicere solitum ferũt, oportere unumquenq; etiam de industria eiuscemodi sese scriptoribus offerre. Nam si nostra, inquit, uitia exprobrabunt, corrigemus: si aliena, nihil ad nos: quòd si hoc durius cuipiam uideatur, at certè sumere ex alijs licebit exemplũ nobis, quod ex usu fiet, atq; in hos potissimũ scriptores, tanq̃ in speculũ diligenter inspicere, qui soli normam uitæ rectam, prauamq; ceu digito indicantes, quæq; sequenda foret, quæq; euitãda uicissim, illa prius cera, mox hęc carbone notarint, ut cùm nos ipsi nouerimus, hoc est, animi temperantes (ut Plato in Charmide exponit) euaserimus, in ipsa demum philosophię adyta atq; penetralia accipiamur. Verissimum quippe est, quod Pythagoricus Lysis in epistola ad Hipparchum scribit, qui corruptis obscœnisq; morib. speculationes sermonesq; diuinos immisceat, nihil omnino secus agere, quàm si cœnoso puteo liquidissimam infundat aquam, quæ & cœnum conturbet, & suam ipsius contaminet puritatem. Quapropter bene ueteres primam quandam philosophiam poeticen esse aiebãt, ab eaq; potissimùm sapientiæ auspicabantur initia: quippe cuius præceptis atq; exemplis, sensuũ labes omnes, maculæq; abstergerentur. Vnde etiam Athenienses festis Liberi patris, quæ Dionysia illi, nostri Bacchanalia seu Liberalia uocitarũt, cùm poesis alia genera, tum in primis ueteres comœdias, in queis uitia hominum taxarentur, adhibuerunt, quòd hunc præcipuè deum purgandis præesse sensibus opinabantur. Legendi itaq; poetæ quidem omnes, pertractandiq; sunt: sed ei tamen inter primos, per quos, ut est apud Martialem: Agnoscat mores uita, legatq; suos.

Nunc quæ sit origo satyræ, breuiter colligamus. Mos fuit antiquis Atheniensibus, adhuc quidem per pagos dispersis, atque agriculturæ operam dantibus, ut cum soluti ab opere rustico essent, genioq; indulgerẽt, quædam inter se iocularia conuitia per ludicrum funderent, qui mos deinde in pompam quoque, & ludos deorũ uocatus est, ita ut superstantes plaustris saltarent, pariter & in obuiũ quęq; scõmata iacerent: dein extẽporanea quoq; poemata effutirent: quare adhuc Grę ci cùm quenq̃ grauius conuitiatum prouerbio significant, ἐξ ἁμάξης eum dicunt, hoc est, è plaustris esse locutum. Hos deinde poetæ imitati, partim antiquam comœdiam iocis atq; amaritudine refertam, partim satyricam fabulam excogitarũt, argumentis dictisq; iocularibus compositam, in qua non reges modò, atque heroes: sed satyri etiam inducerẽtur ludendi causa, iocandiq;, simul ut spectator inter res tragicas, seriasq; satyrarũ iocis, & lusibus delectaretur, de qua Horatius:

Carmine qui tragico uilem certauit ob hircum:
Mox etiam agrestes satyros nudauit, & asper
Incolumi grauitate iocum tentauit eodem:
Illecebris erat, & grata nouitate morandus
Spectator, functusq; sacris, & potus, & exlex.

Erant aũt tragicis, comicis, satyricisq; poetis cõmunia quædam: nam quadratũ habebant chorũ, præmijq; loco hircum, aut mustũ accipiebant, eorumq; dramata in proscenio recitabantur. Cæterùm comœdia risum cõtinebat, & scommata: tragœdia luctus, atq; lamenta: satyra hilaritatem lacrimis admiscebat, atq; ab eiulatu in lætitiam desinebat. Chorus item tam satyræ q̃ tragœdiæ sexdecim personis constabat, cùm essent in comœdia quatuor atq; uiginti.

Scena

Scena præterea satyrica, ut autor est Vitruuius, arboribus, speluncis, mōtibus, reliquisq; agrestibus rebus, in topiarij speciem deformatis ornabatur. Qui Cratino eius inuentionē attribuunt, imperiti ueterū lectionis deprehenduntur, quandò Aeschylo etiam, qui aliquāto prior quàm Cratinus ætate fuit, primæ à philosopho Menedemo, sicut Acheo secundæ deferebantur. Scripsit & Pratinas quidam, & Lycophron, & Demetrius Tarsicus, & Xenocrates, & Phliasius Timon, & alij apud Græcos permulti. Sed & Romanis gentilis fuit, atq; uernacula iocularis, & satyrica mordacitas, quód cùm Fescenini indicāt uersus, qui rudes atq; incompositi nuptialibus sacris iaciebātur alternis, cuius rei exemplū etiam apud Catullum habemus, tum licentiora illa carmina, quæ in triumphantes uulgò canebant à militibus, qualia scilicet illa sunt apud Suetonium: Ecce Cęsar nunc triumphat, qui subegit Gallias: Nicomedes non triumphat, qui subegit Cæsarem. Item: Vrbani seruate uxores, mœchum caluum adducimus. Vnde Martialis:

Consueuere iocos uestri quoq; ferre triumphi,
Materiam dictis nec pudet esse ducem.

Factū deinde, ut cùm Romani, quemadmodū apud Liuium est, pestilentia laborarent, inter alia cœlestis iræ placamina scenici quoq; ludi instituerentur. Ac primò quidē sine carmine ullo, sine imitandorū carminū actu ludiones acciti ex Hetruria ad tibicinis modos saltantes, haud indecoros motus more Thusco dabant. Imitari deinde eos iuuentus simul inconditis inter se iocularia fundētes uersibus cœpere. Paulatim deinde processit artificiū, cęperecq; iam histriones nō iam sicut antea Fescenino similem, incompositū ac rudem uersum alternis iacere, sed impletas modis satyras descripto iam ad tibicinem cantu, motuq; cōgruenti peragere, quibus hinc & satyristarum interueniebant chori, Silenicq; tunicis uillosis, ac florum uarietate amicti: satyri autem perizomata, & hircorum pelles induti, qui etiam uituli marini pilum erectiorē pro cęsarie habētes, qui grauiores quoq; motus ludicra gesticulatione imitantes, falsa quoq; dicacitate risum prouocabāt. Post hoc Liuius Andronicus primus à satyris est ausus argumēto fabulam serere, iamq; ad legem fabularum ab risu & ioco res auocabatur, & ludus paulatim in artem uertebatur. Itaq; iuuentus histrionib. fabellarū actu relicto, ipsa inter se more antiquo ridicula intexta uersibus iactare cœpit, à quo Exodia emanarūt, quę conserta dein fabellis potissimū Atellanis sunt. Vnde Iuuenalis:

Vrbicus exodio risum mouet Atellanæ,
Gestibus Autonoes.

Atellanas autem ab Oscis acceptas iuuētus tenuit, nec ab histrionibus pollui passa est: eo instituto mansit, ut actores Atellanarum nec tribu mouerentur, & stipendia tanq; expertes artis ludicræ facerent. Differunt autem Satyrica & Atellana, quòd in illa aut satyrorum personæ, ut satyrus canus, satyrus imberbis, satyrus barbatus, aut si quæ sunt ridiculæ similes satyris inducebantur, ut Autolicus etiā Buris, ut Sileni omnes quidem, sed is quoq; inter alios, qui πάππος à Græcis, hoc est, auus appellabatur, cuius facies torua, atq; aspectus truculentior quàm cęterorum, ac ferino similis affingebatur. In Atellana autem obscœnæ erant personæ, ut mœchus. Hæc in ciuitate Oscorū Atella primū agi cœpta, à quo esse putant Obscœni uócabulū denominatum: atq; hoc uidelicet Cicero in epistola ad Mariū significat. Non enim te puto, inquiēs, Græcos aut Oscos ludos desiderasse, præsertim cùm Oscos ludos uel in senatu nostro spectare possis. Ita in urbē scilicet Atellanarum licentia immigrauit, ita à Latinis satyra quoq; fabula recepta est. Sed cùm nominatim homines à principio carperentur, ludusq; & libertas in licentiam &

contumeliam uerteretur, cumq́ honestæ etiam personæ fœdius notarentur, lata Romæ lex est, ut si quis malum carmen in quenquam scripsisset, eius rei ius iudiciumq́ esset. Ita metu pœnę Scenici poetæ à maledicendo destiterunt. Qua de re ad hunc modum scribit Horatius:

Agricolæ prisci fortes, paruoq́ beati,
Condita post frumenta leuantes tempore festo
Corpus, & ipsum animum spe finis dura ferentem
Cum socijs operum pueris, & coniuge fida
Tellurem porco, Siluanum lacte piabant,
Floribus, & uino genium memorem breuis æui.
Fescenina per hunc inducta licentia morem,
Versibus alternis opprobria rustica fudit:
Libertasq́ recurrentes accepta per annos
Lusit amabiliter, donec iam sæuus apertam
In rabiem cœpit uerti iocus, & per honestas
Ire domos, impunè minax. doluere cruento
Dente lacessiti, fuit intactis quoq; cura
Conditione super cōmuni: quin etiam lex,
Pœnaq́ dicta, malo quæ nollet carmine quenq́
Describi: uertere modum formidine fustis,
Ad benedicendum delectandumq́ redacti.

Sed extitit deinde Scipionis ac Lælij ætate acerrimi poetæ ingenij, miræ'que eruditionis atque urbanitatis Lucilius ex Arunca urbe, homo haud quidem tenui cēsu, libertate autem tanta, ut cum primus ipse nouissimam hanc satyram excogitasset, non modò summates uiros, Lupum Albutium, Q. Metellum, præterea Scæuolam, permultos'que item nominatim sciderit, sed uniuersum quoq; populum Romanū probrosis carminibus lacerauerit, ac ne mortuis quidem poetis, Euripidi, Ennio, Accio, Pacuuio, cæteris'que item illustribus pepercerit: sed scripta uniuscuiusque singulari acerbitate obtrectauerit: itaque dictus est primus condidisse styli nasum, quòd naso uidelicet, & sanna irrisio atque uituperatio significetur: quem tametsi fluere lutulentum dicit Horatius, & esse aliquid quod tollere possis, tamen insignem gloriam multorum iudicio reportauit: adeò etiam à nonnullis probatus, ut non Horatio tantum, & Persio, sed planè omnibus poetis anteferretur. Ab hoc igitur uetus illa dicacitas, quam fuisse Græcis Latinisq́ uernaculam suprà ostendimus, translata in satyram est, quæ sic arbitror dicta ab antiquæ illius fabulæ argumento, quòd in hac quoque ridiculæ res, pudendæq́ dicuntur, quæ uelut à satyris proferuntur, & fiunt. Sunt autem Satyri Liberi patris comites, corniculis insigniti, atque capripedes: qui treis præcipuas saltationum species, quæ in theatris usurparentur, cordaca, sicinum atque emmeliam inuenerunt, singulas ab inuentorum nominibus appellatas. Vnde Ouidius: Quid non & Satyri saltatibus apta iuuentus Fecere? Et Catullus: Cum thiaso inquit, satyrorū. Atqui & Siculus Diodorus satyros in Aethiopia Dionysio scribit oblatos, comas umbilico tenus habentes. Et diuus Hieronymus talem quendam ab eremita Antonio uisum affirmat: qui ipse ex eorum numero se esse affirmauerit, quos uano, inquit, errore delusa gentilitas, faunos satyrosq́ appellet. Feruntur & in subsolarijs Indorum montibus Catardulorum regiōe satyri esse perniciſſimum animal, tam quadrupedes, quàm recti currētes, humana effigie, qui propter uelocitatē nisi senes aut ęgri, non capiantur. Ab his igitur satyrica fabula primùm

primùm apud Græcos appellata, ab eaq; satyra altera antiquior, ꝙ hæc de qua agimus, quæ uario poematum genere constaret, qualem scripsisse Ennius diuerso carminū numero, Pacuuiusq; dicuntur: quales & M. Varro Romanorū eruditissimus composuit, quas alij Cynicas, ipse Menippeas appellauit, ut quæ inscribit: Nescis quid uesper uehat. & de officio mariti, & testamentū, & illæ quæ Græcos habēt titulos, ut περὶ ἐδεσμάτων, ὄνος λύρας, γέροντο διδάσκαλος, ὑδροκύων, ἱπποκύων aliæq; permultæ. Quas omneis uir ille doctissimus iucunditate quadam atq; hilaritate conspersit, multaq; ex intima philosophiá admiscuit, multa dialecticè dixit: omninoq; autem uarium & elegans (ut Cicero affirmat) omni ferè numero poema composuit, Menippū imitatus Cynicum philosophū, qui fuisse Phœnix dicitur, seruus Batonis Pontici, librosq; multo risu refersisse, ut quos inscripsit Testamenta, ut compositas epistolas ex deorum persona ad Physicos, Mathematicos, Grammaticos, ut Epicuri fœtus, ut imagines, aliaq; huiusmodi, quæ tamen nonnulli Dionysio & Zopyro Colophonijs adscripserūt. Atq; hic ille est Menippus, cuius personā Lucianus Syrus suis quoq; dialogis identidem inseruit. Hinc itaq; satyra quoq; hęc nouissima uerisimilius appellata uideri potest, ꝙ aut à lance, quę referta uarijs primitijs sacris inferretur, aut à genere farciminis multis reb. referto, cuius Varro in Plautinis quęstionib. meminerit: aut à lege satyra, de qua Lucilius & Sallustius faciunt mentionem. Tentauit aūt post Luciliū genus hoc scribendi Varro Citarinus, sed successu caruit. Hunc insecutus Horatius est maximè tersus ac purus, mireq; in deridendo uafer. Dein Persius hic noster, quem suscepimus enarrandū, multū & ueræ glorię, quamuis uno libro meruit, ut affirmat Quintilianus. Hic aūt non Ligur, ut quidam somniant, sed Hetruscus, Volaterrisq; natus, Neronis ætate floruit, magistro usus Cornuto, annumq; undetrigesimū agēs, excessit è uita. Nam quæ præterea de illius uita ex antiquis aliquot incertę ac friuolæ autoritatis cōmentarijs circumferuntur, ea neq; adducere in mediū, neque aut affirmare, aut refellere in animo est. Hoc ipsum deinde pelagus & Iuuenalis ingressus, uelisq; usus maioribus, longiusq; aliquanto ꝙ cæteri progressus à portu est. Hac igitur quadriga Romana inuecta satyra ad ignotam Græcis hominibus palmam decucurrit. Charactere usi sunt Satyri eodem fermè, quo ueteres Comici. Summa illis inæqualitas, modò exiles, ac tenues, modò exultantes, & uelut ampullosi, nunc stricti & castigati, nunc uagi atq; effusi, plerūq; aūt obscuri, operosi, implicati, cultuq; quodam florentes acquisito atq; affectato. Idiotismū præcipuè adamant, rem quę inter oratorias ac poeticas uirtutes rarò procedit, magnoq; indiget temperamento, nuda sunt uerba illis, propria, significantia, energiæ plena, non græca tamen, non alioqui peregrina, nō trita, non obscœna & scurrilia reformidant. Multa asperè, multa seuerè, multa blandè, multa item ambiguè dicunt, & subdolè. Toti urbanitate, & salibus, toti scatent sensiculis, atq; acuminibus: nunc omnia oblinūt felle, nunc aceto conspergunt, nūc iocis & lasciuia condiunt, nūc mundi, nitidi, candidi, nunc horridi, agrestes, squallidi, nunc leniculi, improbi, petulantes: nunc uehementes, incitati, minaces. Reprehendunt acriter, insultant impotenter, uafrè cauillantur, astutè obrepunt, effluunt lubricè, tergiuersantur, illudunt, dissimulant, ardent, uersant, suspendunt, feriunt, pungunt, prouocant, titillant, stomachantur, attonant ceu fulmine omnia, & concutiunt. Ac de satyra quidē hactenus.

ANGELI POLITIANI
DIALECTICA.

QVOD facere nauium gubernatores solent, ut maria, portus, littora, insulas intra unam paginam colligãt, unde quantum peractũ, quantumq; superstititineris ratiocinetur: idem mihi nunc arbitror faciendum libris his enarrandis, quibus argumentandi uerissima præcepta comprehenduntur. Nam cum proximo biennio præter Porphyrij cõmunes quinq; uoces, etiam Aristotelis ipsius decem summa rerum genera, hoc est (ut quidam inquit) decem naturæ uerba, librumq; de elocutione singularẽ, prioresq; duos qui resolutorij dicuntur: & extra ordinem de cauillorum præstigijs unum publice interpretati simus, supersint duo posteriores, cum quibus hoc anno luctabimur: & de argumentorum sedibus octo, quib. tota disputandi ratio continetur, facturus operæprecium uideor, si prælectione duntaxat unica rerum capita ipsa, quas aut hactenus enarraui, aut ad enarrandum deinceps accingor, breui quadam uelut enumeratione sub oculos cõstituero. Nam & quæ necdum tractauimus, facilius ita cognoscentur: & quę iam perdidicimus, fidelius continebuntur. Prius igitur q̃ in Aristotelis adyta reciperemur, excepti à Porphyrio sumus uelut ab ędituo, qui uoces nobis cõmunes illas insusurrauit, genus, speciẽ, differentiã, propriũ atq; accidẽs: genus illud esse docẽs, quod de pluribus etiã specie: speciẽ, quæ de pluribus tantũ numero differẽtibus diceret: sic tñ ut interroganti quid est utrũq;, respõdeamus, summa esse genera decem, quę sem per despiciant: infimas aũt species multas quidẽ, sed numerabiles, quæ tantũ suspiciant, quæ media sint, & alterutra summis atq; infimis interiecta, defungi utroq; munere, semperq; sursum colligi, deorsum dissipari, dici de inferioribus: q̃ supra sint retrorsus nõ dici. De nullis indiuidua, id est, quorũ proprietates in uno altero non concurrant: quæ quoniam comprehendi numero nequeunt, nullum cũ philosopho habere cõmercium. Differentiam de specie quoq; discrepantibus prædicari, suggeri eam tamen quærenti quale quid est. Genera his diuidi, species compleri, subire formæ uicem, sicuti materiæ subeat genus: atq; ad eorum substãtiam conducere, quæ sub genere eodem sunt. Proprium quod uocatur, speciei competere uni, toti & perpetuo. Aduenire accidens, & abire: sed illo incolumi, quod subijcitur. Nam & inesse eidem posse, & non inesse: quumq; nec genus, nec species, nec differentia, nec propriũ sit, alio tamen usquequaq; fulciri. Nam quæ communia cunctis, quæ quibusdam, quæ nõnullis propria, quę singulis, facile his cognitis tutemet indagabis. Ecce autem magnus ille Peripateticorum princeps prima nobis rerũ genera proponit, quæ prædicamenta dicimus, sed æquiuoca prius esse docet, quibus idem nomen, ratio non eadem: nam si ratio quoq; sit eadem, dici uniuoca, sicuti etiam denominatiua, quæ ab origine ipsa, qua producantur, solo differant casu. Dici quędam iunctim, quędam separatim. Dici aliqua de subiecto, quæ in subiecto nõ sint. Esse aliqua in subiecto, quæ de subiecto non dicantur. Competere utrunq; alijs, competere alijs neutrum. Diuersas esse diuersorum generũ species, quæ deinceps in serie non sint: nam in serie si fuerint, non esse interdum diuersas. Quę separatim dicantur, substantiam, quantũ, quale, ad aliquid, ubi, quando, iacere, habere, facere, pati uocant. Substantiam primã decernit, quæ de subiecto non dicatur, secundam quæ dicatur: quæ de subiecto dicantur, ea nomen illi & rationem: quæ in subiecto sunt, nunq̃ rationem, sæpe nec nomen com

municare. Cætera uel de primis dici, uel in primis esse substantijs: ergo his sublatis omnia tolli. De secūdis magis esse eam substantiam, quæ primæ uicinior. Atq; ut prima se habeat ad reliqua, sic species ad genus. Nec magis unam speciē substantiam esse, q̃ alteram: de ijs loquor, quę tantùm species, nō & genera: sicut nec unam aliquam primam magis altera esse substantiam, atq; ut prima se in dicendo habeat ad reliqua, sic ad accidentia species earū, & genera. Commune utriusque substantiæ id esse, ut in subiecto non sit. Tam nomen secundæ, q̃ rationem de prima dici, quod idem tamen & differentijs cōpetat, quæ in subiecto quoq; sint, sed ut partes. Atq; ab utrisq;, hoc est, & substantijs & differētijs, dici uniuocè omnia: sed primam substantiam significare hoc aliquid, secundā quale quid potius, hoc est, non quale penitus, sed quatenus ad substantiam pertineat. Nihil his esse contrariū, sed nec quanto ipsi, certo præsertim: quodq; substantia sit, id illam nec magis esse, nec minus: propriū tamen illius esse, ut eadē numero contraria suscipiat, nequaq; mutationis expers, ne quęstionē uel oratio moueat, uel opinio. Quantū uerò esse aut discretū, aut continuum: rursus, aut habere partium inter se positū, aut non habere. Discretum, quod nullo cōmuni termino iungatur, ut numerus, ut oratio. Continuum, quod huic diuersum, ut linea, superficies, corpus, tempus, locus. Nam partium positu constare lineam, superficiem, solidum, non cōstare numerū, tempus, orationē, quādo in his ordo sit potius, quicquid præterea quantū dicatur horum similitudine dici, nihil huic esse contrarium, nec enim obstare magnum & paruum. Nam & esse ad aliquid, & uacare contrario, nisi si quis de loco ambigat, nec autem recipere magis, aut minus, propriūm tamē quanti esse, quod æquale uocamus, & inæquale. Ad aliquid illa quidē putari, quæ quod ipsa sunt, esse aliorum dicantur, uel alio quouis pacto. Suscipere contrarium, suscipere magis & minus, quanq; nec omnia reciproca esse, nec uno tamen casu. Vt autē reciproca negentur quædam, reddentiū fieri uitio, quare interdum fingenda uocabula: nec ad accidens tamen, sed referendū esse ad illa ipsa, ad quæ dicuntur, ubi sublatis etiam cæteris recurrere: nam ex ijs pleraq; simul esse. Nullas re uera substantias esse ad aliquid, si rectè uoces ad aliquid, hoc est, quod hoc ipso sit, quoniā aliquo pacto se ad aliquid habeat: quare altero ad liquidum cognito, protinus & alterum cognosci. Qualitatem deinde, qua dicamur quales in habitu & dispositione consistere, quarum sola discrimen diuturnitas faciat. Item in naturali quadā facultate, & facultatis eius uacuitate, in affectiuis qualitatibus, quas & affectiōes quidam uocent, quæ uel sensus afficiunt, uel ex affectionibus oriuntur. At si maneant, affectiuæ qualitates: si protinus abeant, affectiones potius nominentur, cū ab his quales nō dicimur. Postremò in forma cuiusque & figura, quibus densum tamen & rarum non adnumeres, ut quæ magis positu contineantur, denominationes hinc produci, nisi si uocabula desint: interdum uerò ne tum quidem, cùm præstò sint. Cæterùm contraria nō qualitatibus modò, sed & qualibus esse: nec omnibus tamen, ac si alterum quale sit ex cōtrarijs, esse item & alterum, magisq; suscipere, & minus, nec ubique tamen. Qualitatis esse proprium, simile ac dissimile: & cum singularia in qualitatibus sint, unde quales appellamur, genera ipsa interdum ad aliquid esse, nec absurdum tamen, ut duobus idem generibus adscribatur. Reliqua in unum quasi fasciculum prædicamenta colligūtur: facere enim & pati contrarijs offeruntur, quæ magis etiam, minus'que suscipiant. Iacere ipsum denominatur positionibus tantum quatuor, alia protsus ut manifesta dissimulantur. Oppositis immoratur Aristoteles, quæ sint, aut ad aliquid, aut contraria, aut quale habitus & priuatio, aut quale dedicatio, abdicatio.

Plurimùm

Plurimùm uerò inuicem differant: nam ad aliquid ipsum quod sunt oppositorū dici,aut quo alio pacto: contraria non item,sed hoc ipsum contraria: quæ si eiusmodi sint,ut necesse alterū sit esse,medio carere,alioqui nō carere,sed medijs esse aliquibus nomē,aliquibus fieri,si extrema negaris. Priuationē circa idem suapte natura uersari,& habitū: nec enim alibi esse priuationem, q̃ ubi naturaliter habitus:aliudq; priuationem & habitum,q̃ quod priuatū fuisse,aut habere habitū dicitur: quanq̃ utrobiq; oppositio. Sic aliud esse dedicationē, abdicationem, aliud quodcunq; his subest. Oppositionis tamen eundem modū.Non easdem esse priuationis,habitusq; oppositiones,quæ ad aliquid sint: quoniā illæ nec alterius dicuntur,quod sunt,nec retrò aguntur: non item eadem quæ contrariorum. Nam nec necesse illa alterū inesse, ut contrarijs quibusdam, & inesse omnibus aliquando,quòd nunq̃ his euenit contrarijs,quæ medio uacent. Addit & illud nō posse regredi ad habitū priuationem.Deniq; abesse à dedicatione abdicationeq;, quibus ueri falsiq; necessitas insit,necessitas illa inquā,quæ nec contraria tangit,nec illa quæ ad aliquid,quanq̃ alter id in contrarijs,sed iunctim prolatis apparet. Postremò contraria circa idem genus uersari,quin potius aut esse in eodem genere, aut in generibus cōtrarijs,aut ipsamet esse genera.Docet & illud uocabulū prius aut tempore dici,aut cùm retro si agas,esse alterum non probetur,aut ordine,aut dignitate,aut quoniam sit alteri causa. Vocabulū simul uel tempore, uel natura, sed citra causam, uel quoniam sub eodem genere sectione eadem contrà partiatis. Sex esse motus species,generationem,corruptionē, incrementū, decrementum,uariationē,loci mutationem. Motui quietem contrariam,corruptioni generationem,decremento incrementū, loci mutationi mutationē alteram in contrarium locum,uariationi uel nihil,uel qualitatis pausam, uel qualitatis in contrariū mutationem. Quin illud habere,nunc ut ad habitū dispositionemq; referri,nunc ut ad quantum,nunc ut ad aliquod circa corpus,aut in corporis particula, nūc ut ad partem,nūc ut ad id quod in uase,nunc ut ad possessionem, nunc ad exemplū illud quo uxor uirū, uir habere uxorem dicatur. Atq; hactenus in prædicamētis. Sed age librum quoq; Peri hermenias inspiciamus, in quo iam uerba nectuntur. Quæcunq; igitur uocibus insunt notæ,illorū sunt,quæ animo,sicuti uocum notę ipsa quæ scribimus. Sed nec uoces, nec literæ tamen eædem cunctis cùm sint in animo omnibus eadem quorū sunt hæ similitudines. Conceptiones & in animo sunt ueri expertes, & falsi, quibus nomina & uerba respondent: nam uerum falsumq; diuisionis est, & compositionis utrobiq;. Nomen dico uocem significatui habilem,exposito sine tēpore,cuius pars nulla seorsum significat,licet affectet. Cui quidem negatio si obstiterit, indefinitū uocabitur nomē,sic aliud à nomine, quemadmodū & nominis casus.Eadem & uerbi finitio,modò tempore non fraudetur,quod est eorum signū,quæ de altero dicuntur,à quo itidem indefinitū uerbum,casusq; uerbi discrepant.Hæc aūt seorsum quidem significant,sed non uerū tamē,ac falsum.Quare ad orationem pergamus, quæ uox est significatui habilis, cuius etiam seorsum partes ipsæ significant: nec omnis tamē oratio uerū falsumq; recipit,sed enuntiatiua duntaxat,quę affirmatio primū,uel negatio est,etiam' que prius q̃ copula uinciatur: uerbum autem sibi enuntiatio poscit, quod etiam finitionibus adhibetur:estq; una interdum enuntiatio in uocabulis pluribus,est & in uno multiplex.Sensus enim potius ibi respicitur,sed affirmatio de quopiam, negatio à quopiam,quid enuntiat.Nullaq; omnino est affirmatio,cui nō aliqua aduersetur negatio,quod totū contradictio dicitur. Agatur de eodem oportet,reiecta æquiuocatione,& cauillamentis cæteris. Fit autem ut uniuersalia nomina, sit

ut & singularia committantur: sed uniuersalia, nunc uniuersali nota nunc particulari, nunc prorsus nulla proferantur: ubi nota non est, nihil repugnat: ubi uniuersales, contraria nascunt, quæ simul uera nunquam sunt, cum uera illa esse possint, quæ his opponuntur. At cum ab angulis mutuò respiciunt, contradictio fit, cuius pars altera uera semper, aut falsa: quod in singularibus quoque deprehenditur, etiam quauis nota carentibus. Idem tamen quod affirmatum fuerat, abdicari ab eodem conuenit, cui fuerat dedicatum. non enim affirmationis cuiusquam plures singulis negationes, ueraque semper alterutra, nisi cùm futurum tempus singularia præsertim respiciunt, ne fateri illud absurdum cogamur, fortuitò nihil fieri. Nam neutrum simul nunquam omnino non uerum distinctum, quippe uerissimum semper. Ex nomine autem, & uerbo, uel ex indefinitis, nunc utroque, nunc altero affirmationes primæ constant, & negationes: quæ sic tamen porriguntur, ut uerbum Est, tertium quiddam sit, ac prædicato adnumeretur, aut uerbum certè aliud adsit, quod in hoc ipsum denique resoluatur. Hic uerò enuntiationum geminatur numerus, tum ubi quæ diximus, indefinita ponuntur, multa oritur diuersitas, prout negatio locum mutat. Nam uerba ipsa, & nomina, quamuis loco priore cedant, minimè intellectum uariant, alioqui negationes plures affirmationis erunt unius. Verùm nec una dialectici interrogatio, quæ uel unum quærit de pluribus, uel de uno plura: quare nec una responsione excipitur. Nam cùm sint duo interdum separatim uera, falsa eadem si iungas, deprehendentur: quæcunque autem ex accidenti, uel de uno eodemque, uel ipsa inter se dicuntur, nequaquam fieri unum possunt; nec item, si quod ipsum dicitur, inerat illi iam, de quo dicitur. Quibus autem prædicationibus repugnantiæ nihil adhærescit, & ubi uocabulis orationes dicuntur, quæ uidelicet à se ipsis, non ex accidenti prædicantur, & purè uerum profertur, & quadantenus. Nec tamen illud omnino est, quod est in opinione. Cæterùm per modos etiam contradictio uariatur, qui uicem prędicati obtinent, sicuti subiecti quod reliquum. Necessarij dehinc illa, & possibilis, & contingentis atque impossibilis multa & uaria, sed ab omnibus decantata contradictio. In qua tamen impossibilis æquiuocationem caueas, necessarium propterea quòd actu sit, in capite constituas. Nam disceptationem prætereo sex illis argumentationibus confectam, qua repugnare magis negatio affirmationi colligitur, quàm duę inter se affirmationes: quoniam eam plerique Aristotelis esse negant. Quare per priores iam resolutorios decurramus. Præcepta igitur de demonstratione daturus Aristoteles, ipsam priorib. libris ratiocinationem, quoniam cōmunior, edocet propositionem finiens, quæ aliquid aut confirmet, aut neget de aliquo. Sed uel uniuersalem esse ait, uel particularem, uel indefinitam, tum aliud demonstratiuam propositionem, atque aliud dialecticam, quoniam sumat illa propositionem contradictionis alteram, hęc ipsius contradictionis interrogationem, si quęras illius optionem quod uerisimile uideatur si respondeas. Terminum quo propositio resoluatur. Sed cum uel subijci, uel prædicari, uel affirmari, uel negari: in qua oratione quæpiam statuantur, unde aliud necessariò efficiatur, propterea quòd illa sint. eam propriè ratiocinationem dici: quæ si necessaria protinus appareat esse perfectam: sin ad id uno aut pluribus indigeat, quę necessaria quidem terminis fiant, licet ex propositionibus nō sumant, imperfectam: quod si nihil accipere de subiecto possis, de quo non alterum dicatur esse illud in altero toto, dicique alterum de omni, sed & de nullo eadem ratio est. Retrò agi propositiones incolumi sensu, siue absolutæ, siue necessariæ sint, quoties uel uniuersales negent, uel particulares affirment: ad affirmantis uerò uniuersales recurrere eiusdem tantum ordinis particulares: nam quæ particulares negent, minimè esse

esse retrogradas, nisi cùm propriæ contingunt, ubi particulatim magis, quàm in uniuersum remeant. Perfecta ratiocinatio in prima dũtaxat è figuris tribus deprehenditur, quoties in toto medio sit ultimus terminus in primo uel toto, uel nullo sit medius, sed in medio ultimus, affirmans ubiq;, nec in uniuersum modò, sed & per parteis: ita modi quatuor emergunt omnibus problematis idonei: mediũ uerò illud appello, quod ipsum in altero cùm sit, in ipso alterum medio quoq; loco recipitur: extrema, cùm quod ipsum est in altero, tum illud in quo est alterum. In figura secunda mediũ illud est, quod de utroq; dicitur: extrema, de quibus mediũ, sed maius quod propius ipsum: minus, quod longius: nec in medio mediũ, sed in capite: nec perfecta ibi ratiocinatio. siue autem bis uniuersale, siue semel sit, hoc est, in maiore tantũ propositione, negare alterã cõuenit: unde modi existũt quatuor, reiectis cæteris: quorũ duo priores ad primæ secundũ, tertius ad tertiũ retrò acta propositione altera, sed non utralibet reuocantur: quartus impossibili perficitur, nec unq; quod colligitur, asseuerat. At quoties eidem uel utrũq; omne, uel maius nullũ minus omne, uel maius aliquod minus omne: uel item contrà, uel maius nõ omne minus omne, uel maius nullũ minus aliquod, figura hæc postrema, modiq; sex imperfecti particulatim colligentes. Primus, tertius, quartus ad primæ tertiũ, secundus ac sextus ad eiusdem quartũ propositione altera cessim redeunte perducendi. Nam quintus impossibili se perficit, hic medium postremo quasi gradu subsidit, ac de illo tam maius quàm longius abest, quàm etiam minus extremũ prædicatur, quod adhæresci. Reliqua omnia coniugata reijcito, nisi si maior ait, minor negat, sed utraq; in uniuersum, Nam si ambæ in figura prima retrò eunt, in secũda minor, in tertia maior, ritè quidem, sed non quod uoles, ratiocinabere. Absolutis necessaria cõgruunt, licet hic expositiõe perficiatur quę illic impossibili. Quòd si necessaria misceas absolutis, necessarium colliges, quoties maior necessaria fuerit: at in secũda, quoties uniuersalis necessariò deneget, in tertia uerò, quoties in affirmãtibus utrisq; uniuersalibus, utrauis necessaria proponatur, aut si altera neget, ipsa quæ neget: aut si particularis altera sit ipsa quæ particularis non sit. sed & contingens hoc loco excutitur, quòd necessarium non sit: at si esse tamen concedatur, nihil impossibile consequatur, quare omneis propositiones recurrere, quę figuram habeant in contrapositis affirmantem. Sed contingens modò in his uersari, quæ sæpius usu ueniant, necessitate repulsa, modò in ijs, quæ susq; deq; se habeant. Conuerti oppositas utrobiq; propositiões, sed illic quod suapte natura sit, ad illud quod necessariò nõ sit. Hic autẽ, quod susq; deq; uocamus, à quo demonstratio excluditur. Vtrisq; igitur contingentibus semper in figura prima contingenter colliges, ubi iugationes quas dixeris obtinueris. sed & cùm neget utraq;, cùm neget & minor tantum (quod licet) ad affirmandum compellas, contingenter efficies quod uoles. Ita si contingentibus absoluta permisceas, maiorq; contingens, minor absoluta sit, & cõtingenter colligas, & perfectè. Nam minor contingens non imperfectè modò, sed impropriè contingens efficiet. Hic illud tractatur, si necesse est hoc esse, cum illud est, & cùm possibile hoc est, necessariò & illud fore possibile, quod ab hoc emanat, posito falso, quod impossibile non sit, etiam quod inde fit, non esse impossibile, sed falsum. Quòd si maius interuallum contingat, & uniuersale sit, minus absolutum ponas, & particulare: colliges quidem, modò particulare affirmet: sin autem particulari contingat, imperfectè concludes: ac si neget, conuersione: sin uerò affirmet, impossibili perficitur. Necessarium uerò contingenti perinde se miscet, ut absolutum. tantum illud uariat: quod ubi propositio negatur absoluta, contingens euenit conclusio: necessaria

uerò quę negat,& contingens colligit,& quod non absolutè sit.Porrò in secūda nihil euenit ex contingētibus, quo loco illud acerrimè tuetur Aristoteles uniuersalem contingentem,quæ neget,nusquam recurrere.At si neget contingens, affirmet absoluta,nimirum colligi ait,quemadmodū & si neget utraq;,sed transmutanda cōtingens.Lex eadem & necessario, sitq; cōclusio semper latè accepti contingentis,quoties uniuersalis necessariò perneget.In tertia cōtingentes duæ colligunt,si terminos ritè adiugent.Nam uel sibi ipsæ constant,uel conuertendo restituuntur. Verùm si altera absoluta sit,altera contingat, nimirum continget & quod efficitur. Quòd si necessaria & contingens committantur,ubi termini asserunt, contingit, quod efficitur . At si tantùm necessaria propositio affirmet,continget ut non sit. sin uerò neget, non modò ut non sit continget, sed & prorsus non erit.Et quoniam ex impossibili argumentatio,pars conditionalis est, iurè illud ostenditur,ad has omnino formas & eam redigi,quoniã robur ipsius ratiocinando tutamur. Deniq; illud quoq; facilius expugnari, quæ rarius colliguntur, ægrius defendi,sed & expugnare se inuicem quæ particularia , quæq; uniuersalia sunt,defendi ab uniuersalibus tantūmodo particularia,prorsusq; esse facilius oppugnare,quàm tueri.Agamus et de propositionum copia.De nullo singularia dicuntur,nisi ex accidenti.De summis generibus opinione reiecta nihil dicit. Constet oportet,quid sit de quo agitur,quæ finitio,quod eius proprium, quid sequatur,quid ue præcedat,quid inde abhorreat,quæ ut quid sint,quæ ꝓpria, quæ accidentia,quæ opinione,quæ uero: sumendum quod rem,non quod hanc rem sequatur,sed adijcienda particularis nota,ne fallat indefinitum. Totum sumendum quod præit,non quod sequitur sumptis quibus comprehenditur subiectum, superuacuo sumpseris, quę in uniuersum sequantur: sume autem quę speciem propriè consequantur, quæq; sint utplurimum: nec autem,quæ succedunt omnibus. Sume quæ cōmuniora, sed & medium inspice, siue demonstras, siue colligis impossibili,uenari potes ex diagrammate sex illos quasi limites, quib. aut affirmes, aut neges.Nōnihil sibi & diuisio colligit,ea est imbecilla ratiocinatio,sed noscenda omnium disciplinarū principia,ut ubiquaq; ratiocineris. Vt aūt resoluas propositiones captandæ,uidendumq; utra in toto,utra in parte : sarciendū quod desit,reijciendum quod inane sit.Nec esse statim ratiocinationē credendum, quod necessariū sit.Propositiones ad terminos redigendæ. Nam figuras inde singulas odorabere.Discernenda terminorū similitudo,notæ addendæ,ne discrimen exiguum fallat.Cauendum à terminis perperàm expositis,spectandus & habitus,& quod ex habitu.Non semper terminis imponenda nomina.Termini sic statuēdi, ut primi nominum situs,propositiones casibus uariandę.Quod duplicatur,iuxta maiorem ponendū.Variādi termini, cùm quid in plenū colligis,& aliquatenus. Nomen pro nomine, sermonem pro sermonē, alterū capiendū pro altero,dummodo idem ualeant.Cæterùm pro sermone in terminis nomina capienda. Discrimen articuli,notæq; uniuersalis peruidendū,nec extimescendū continuò,si quid ex terminis efficiatur: sic nos illis utimur,ut Geometra literis, ut sensibus discipulus.Resoluendū quidq; ad ratiocinationē suam, non ad aliam pariter concludentem.Finitionis partes in terminis, non integra finitio sumēda. Ad hypotheticas, quod resoluamus non est,ex alijs figuris redigere ad alias licuerit. Nō est hoc, & est nō hoc,diuersum significant,quare illud uidendū,ne in contradictionibus offendas.In secundo Priorū libro quędam quasi adulterina tractant,quæ ueritatem plerunq; ementiuntur,quocirca dicenda breuibus.Plura semel colligi,ut particularia uniuersalibus.Ex ueris falsa:nam contrà uideri,q; esse potius:præsertim si nō prorsus

prorsus falsa maior. Id in figuris omnibus. Recurrere demonstrationē recurrentibus terminis, uersa in propositionē conclusione, sed recurrente cōclusione, manere alteram propositionē, cùm tollatur altera. Posita cōclusionis contradictione, atq; altera adsumpta propositione, tolli alteram impossibili, quod eisdem peragi terminis quibus & iusta demōstratio. Ex contradicentibus quoq; ratiocinationem cludi. Iam illa, quid principij petitio, quid non ex hoc sequens, quod falsæ rationis discerniculū, quo pacto nec ratiocinando capiamur, nec refellamur, nec falsò conuictos credamus, recursusq; illi etiam alterni extremorū, ac medij, tū inductio, exemplū, auocatio, obiectio, signum, uerisimile, cōmentum, signorūq; in physiognomico problemate exercitatio, reliquum sibi huius uoluminis adsciscunt. Itaq; ad posteriora transeamus. Iusta hic demōstratio tractatur, cuius nobis insita animo quasi semina, ut iam quod discimus, nō in plenum, sed quadantenus sciamus. Prænoscimus aut esse aliquid, aut hoc significare, sed & utrūq;, quædāq; prius & posterius, quædam simul intelligimus. Ritè quid ex causa scimus, & demonstratione. Ducit ea ex ueris primis, medio carētibus prioribus, causis necessarijs. Prioribus naturæ potius q̃ nobis. Principijs credendum potius q̃ conclusionibus. Prędicatū dici per se de subiecto debet, priusq; de omni, per se nunc accipe uel essentia, uel proprio, sed & uniuersaliter. Vniuersale hic intellige, quod & de omni, & per se, & qua ipsum est, nec in alio prius. Nec ideas demōstraueris. Caue aūt, ne demonstrasse uniuersale falsò te credas, aut non demonstrasse. Fallimur, cū de indiuiduo agimus solitario. Cùm uacat nomine illud quod specie differentia deuincit. Cùm discrimen inter uniuersale nō cernimus, & quod de omni. Nec ueritas modò, sed & necessitas exigitur: eaq; non conclusionū modò, sed & principiorū: nō modò esse indicans, sed & cur sit: nō modò ex necessarijs, sed & è suis, hoc est, ex ijs, quæ uel unius, uel cognati generis, tū ex uniuersalibus: nec enī corruptibiliū. Nec aūt scientia ulla sua tuetur principia, sed ad unam rediguntur omnes, quæ sapientia uocatur. Quæq; primas & easdem maximè causas considerat, subiectū statuimus esse. Propriū quærimus, quid significet. Axiomatis utrūq; debemus. Quorū interdū ui utimur potius. Sed & quædam sunt axiomata, quæ scientijs congruunt omnibus. Duæ scientiam facultates constituunt, sapientia & dialectica. Nunc eadē scientia & esse aliquid scimus, & cur sit, nunc diuersis. Causæ mutuò, & signa interdū recurrunt. Altera alteri scientia subest. Prima demonstratiōi figura debetur, aut rem sic ignoramus, ut esse nesciamus, aut ut aliter esse putemus, quæ dispositionis inscitia uocatur. Fit aūt uel ubi præstò est mediū, uel ubi desit, utrobiq; aūt aut notiōe simplici, aut adulterina ratiocinatiōe. Debellādæ contrarijs potius, q̃ contradictorijs minus ueræ propositiones. Si sensus defuerint, etiam demonstratio deerit: nam illorū ope inducimus, atq; abstrahimus. Nosce quod ex accidēti dicitur, uariè dici. Cæterùm accidens quoq; de accidēti. Sed & de accidenti eodem rursum substantia, quasi præter naturam prædicatur, nec subiecta in infinitum, nec prædicata procedunt. Particulari præstat uniuersale, affirmatio negationi, iusta demōstratio illi, quæ fit ex impossibili. Potior illa & prior facultas, quæ causam docet alterius, quæ circa intelligibile, circa uniuersale uertitur, quę superior, quæ simpliciora habet principia. Nam quarum diuersa principia sunt, hæ diuersæ scientiæ: res eadem uarijs demonstratur medijs, nulla fortuiti scientia, nihil sensibile demonstratur, demonstrationis origo in sensibus diuersarum scientiarum, nec eadem propria principia, nec cōmunia. Etiam utra opinio, & subiecto differt à scientia, & æstimationis modo. Nec eiusdem omnino rei opinio & scientia. Solers ille, qui medium quasi deimprouiso corripit.

Ergo in libro secundo demonstrationis medium excutitur, quoniamq; formalis causa medium potissimū demonstrationis est, ea porrò definitio de definitione agit. Sed & de cæteris causis, siue quæ factionem, siue quæ materiā, siue quæ finē spectent. Quæruntur & illa, num finitionis demonstratio, num finitionis finitio, quib. finitio cōpetat, atq; unde abhorreat. Aguntur & quæstiōes, an est, quod est: eæ uerò simplices, ac prior magis eadem: an illi illud competat, & cur competat, eæ compositæ, magis tamen posterior. Conueniunt illæ terminis, hæ propositionibus. Cuius demonstratio est, non eius omnino definitio. Nec idē omnino definitione scitur, & demonstratione. Constituit definitio quid est, ipsam demonstratio accipit: demonstratio prædicata, rerum naturas definitio exhibet. Neq; diuisione finitio, neq; suppositiōe demonstratur, utrobiq; principium petitur: eadem nec inductione probatur, nec sensibus. Definitio quidem ratio dicitur eius quod est, quod tamen aut nominis est, aut naturæ. Ratio autem una loco tantum differens à demonstratione. Diuersæ causæ medij locum subeunt, diuersæ inquam & tempore, Quarum uel ordo, uel recursus inspiciendus, quoq; pacto finitionis finitio sit, aut non sit. Communiora definitionis accipienda, non tamen & definitorum genere, quæ definitum iuncta simul exequent. Indiuiduarum partium definitiones, generum quoq; definitionibus indagandis adhibētur, ubi eorum spectatur ordo, quæ sumuntur: illud cauetur, ne quid utile prætereatur. Ipsum quoq; quod definitur, arte quærit̄, ne res aut nomen inuicē perturbēt, ubi duplex inspicitur subiectorū series. Nihil idem causa eiusdem ex pluribus, nec idem conclusionis, & rei. Postremò semen carentis medio propositionis in animo habemus, quando uniuersale illud, quod unum præter multa fit, sensibus, imaginatiōe, memoria, intellectu, formisq; & notis quibusdam pariter. Principium scientiæ intellectus, hoc est, cognitio principiorum scibilis rei. Nunc & topica percurramus. Differere hic in quouis negotio docemur. Tractaturq; dialectica potissimùm ratiocinatio ex probabilibus, differēs à litigiosa. Quoniā in ea non tam probabilia sunt, q̄ uidentur. Confert exercitationi, congressibus philosophię. Propositio igitur omnis, uel problema, quod à propositiōe modo tantū differt circa genus, definitionem, propriū, atq; accidens, & quidem in prædicamentis omnibus uersantur. Cernitur & idem, & alterum quod utrumq; genere, specie, numero: quatuor dialectici instrumēta, acceptio propositionū, distinctio intellectuū, inuentio differentiarum, cōsideratio similitudinis. Propositiones accipimus, ex omnium, ex uulgi, è sapientium opinionibus, uel moralibus, uel naturalibus, uel rationalibus. Distinguuntur intellectus inspectis oppositis, specie ne an uocabulo differant, item casibus, generibus, finitionibus, comparationibus, discriminibus. Differentiæ generibus exquirūtur, similitudo ijs indagatur, quæ diuersorū sunt aut eorundem generū. Horū quælibet usus habēt in disputando proprios. In lib. 2. loci tractantur absoluti accidentis siue refellendū, siue sit asserendū: loci aūt sunt hi ferè. Non est accidens interdū, quod ut accidens enuntiat̄. Subiectū seorsum capitur ab accidenti, seorsumq; definit̄. Transfertur problema ad uniuersalē propositionem, quæritur quid ipsi obijciat̄. Decernitur, quibus appellatiōibus multitudinē sequi, quibus inde recedere oportet. Distinguenda ęquiuocatio, sed & ambiguitas, obscuris infundēda lux, generis inspiciēda cōtraria: sed & propositi generis species, utendū definitiōe, cōsequentia, tēpore: reuocandū problema illuc, ubi argumentatiōes circūfluant, uestigāda quæ sequunt̄. Inspiciendū quo affirmatio ac negatio differāt. Eruēda etymologia, pēsanda quę cui necessario, quę secus cōpetant. Cōplectenda omnino multiuoca, cōtrariorū cōnexio, & opposita quęlibet,

& conserta

& conferta,& cõfertis obuia,& generationes corruptionesq́, & propositionum consequentiæ: præterea quod magis, quod minus, quod æquè sit, & appositio: & quod aliquatenus,& quando,& ubi. Tertius comparationum locos habet accidentibus adscriptos,considerans,utrũ diuturnius, stabilius, optabilius potioribus,uel seipso,uel ex accidenti. Præterea utrum simpliciter optabilius,& suapte natura,utrum præstantioris naturæ,uel bonum,uel proprium,utrũ honoratius,ac prius,utrum finis,utrum fini propinquius,utrum ad finem præstantiorem, utrum possibile.Finium proportionem cogitas,& à quibus præstantur fines, utrum pulchrius,honestius,laudabilius.Præstabilioris origo,ubi plura sint bona, ubi uoluptas,ubi opportunitas,ubi frequentior tempestiuitas,utrius corruptio peior,generatio melior,utrum bono uicinius,aut similius, sed & meliori, utrum illustrius, utrum magis proprium,utrũ in genere meliore, utrum magis ex abundanti, utrũ rarius,utrum sine altero eligibilius,utrum negetur minus,utro amisso quí doleat minus reprehendatur,utrum sua ui stet,utrum aut bonum, aut meliorem reddat, cui adsit,utro bonum præstantius efficiatur. Huc loci etiam pleriq; absoluti accidentis faciunt. Tũ illi,quod ex duobus optabilius tertio,ipsum quoq; altero optabilius,ut cuius excessus,excessu alterius,ut quod seipso potius optabile,ut quod cui adijcitur, optabilius facit, ut quod maiori additum, totum mox ipsum reddit optabilius,q́ quod minori,ut quod sui merito non gloriæ causa optabilius,ut q̃d utroq;, ut cui notiões cõpetant omnes optabiles: quodq; propter optabilia meliora sit.Cui nihil admixtũ quod fugias.Sume iñ uniuersales magis locos,quos & ad particulares trãsferre possis, siue determinatos, siue determinatiõis expertes, quæ uarijs defenduntur ac refelluntur modis,& ad usq; indiuidua perducuntur.In quarto genus agit,ubi cognata inspicis omnia,an sit, de quo nõ dicatur. De quo ut accidens, an possit & nõ inesse, an sit in eadẽ diuisiõe,genus & species, an capiat eius partẽ genus, quòd sit in genere:an ꝓposita species alicui uerè cõpetat,cui genus ipsum nõ cõpetat: an quod positũ sit in genere,nullius speciei sit particeps: an sit genere amplius,an ex æquo species dicatur, & genus: an specie quippiam differat, cuius aut non sit illud, aut non uideatur genus, an aliud eiusdem sit generis, quod nec contineat genus, nec contineatur: an superiora omnia genera de specie dicantur,qua quid est:an genus uel ipsum,uel superius speciei sit particeps:an si species,ut quid etiam genus,imò uero genera,ut quid prædicentur: an rationes generum speciei congruant, aut omnino his, quæ partem speciei capiunt. An in genere posita differẽtia sit,an & species, an in specie differentia, an in differentia genus: an dictum genus,ut differentia: an ut data species est,nulla de his differentia dicatur,quæ sunt generis: an prius natura species,an abesse possit aut genus,aut differẽtia: an quod in genere situm particeps alicuius aut sit,aut esse possit, quod generi sit contrariũ,an species alicuius particeps,quod competere his possit,quę sub genere sunt, an sint æquiuoca species, & genus: an esse aliqua nequeat propositi generis species,an dictum tralatione genus,an aliquid speciei contrarium, an in contrario contrarium, an quod generi contrariũ, nullo sit in genere, sed ipsum sit genus: an genus & species alicui contraria sint, cùm sit alterius tantũ medium:uel si utriusq;,tamẽ alterius dissimile:an mediũ quoq; in eodẽ genere,an alicui contrariũ genus,species nulli,an mediũ aliq̃d in proposito genere,an aliquid generi contrariũ,an in casib.& serie,& æqualiter se habẽtibus, & generatiõibus, generãtibus,corrumpentibus ex ęquo sequatur,an priuatio speciei opponatur,an & generis sui sit negatio, an ad aliquid, an nõ ad idẽ dicatur, ut species,& ut genus: uel ut genus, & quæ sub genere: an itidem genus & species dicatur in casibus: an quæ

an quæ ſimiliter ad aliquid dicuntur, non ſimiliter recurrant: an non ad æqualia genus dicatur & ſpecies: an contrapoſiti contrapoſitũ genus: an quæ ad aliquid, partim neceſſariò, partim ſecus: an in actu habitus, aut contrà, an habitus in cõſequenti, ſed poteſtate: an temerè quod ſequitur, acceptum ut genus, an utrunque in eodem aliquo: an quadantenus ſpecies generis particeps, an totũ in parte ſumptũ, an in poteſtate aut poſſibili, an quod in duobus generibus, aut pluribus, in altero poſitum: an genus ut differentia expoſitum, uel contrà: an affectio, uel in affecto, uel pro affecto capiatur: an in ſubiecta ſpecie redditũ genus, an è cõtrarijs, quod melius, aut quod æquè bonum, deteriore in genere ponatur. Specta & magis & minus ſiue ſit, ſiue appareat. Et an de quo genus dicitũ, non ſit inter ſpecies. Diſtingue à genere differentiam. Nam & amplius eſt, & qua quid dicitur. Concreta, abſtracta, comitantia peruide. Quinto uolumine proprium libratur. Inſpice, an impropriè proprium, an minus notum, an æquiuocũ ibi nomen, an & ſubiectum, an & idem, an quid ibi omnibus competat, an plura eiuſdẽ propria, nec diſtincta, an id cuius proprium, an quod tantum ſemper comitatur: an quod nunc proprium, an quod non ſolis noſcitur ſenſibus, an definitio magis, an nuſquã proprij genus. Vide illud quoque cuius proprium traditur, an nomen ibi genusque diſſideant, an ſubiectũ proprium ei traditũ, quod in ſubiecto: an quod in proprij participatu, an prius ibi aliquid, & poſterius, an eorundem qua ſunt, eadem nõ idem ſit proprium, aut non idem ſemper eorundem ſpecie, an pro illo nũc illud ſemper afferatur, an idem eiuſdem proprium. Conſidera & quę ſimilium ſunt partium, & oppoſita quælibet, & quæ de quibus prædicentur, quæ ſubijciantur, quæ diſtinguantur. Sed & caſus etiam in contrapoſitis. Et quæ ſimiliter ſe habeant, & quæ itidẽ. Sed & ideam. magiſque & minus, & quod ui proprium, & quod ſuperlatiõe. In ſexto definitionis aguntur loci: cuius negotij quinque partes. Sed hæc duo prius exquirimus: An obſcura elocutio: an plus dictum quàm oporteat. In priore: An translatio adhibita, an uerba inſolita, an inde cõtrarij parũ nota ratio, an nõ continuò cognita definitio. In poſteriore: An planè omnibus, & an omnibus eiuſdem generis competat, an ſuperfluũ quippiam, an quod eiuſdem ſpeciei non competat omnibus, an dictum idem ſæpius, an uniuerſali additum particulare. Vtrũ autem impleta ſit definitio, inde colligis, ſi uideas, an nõ ex prioribus ac notioribus, an certi definitio incerta, an res in genere non ponatur, an non quæ oportet, definitum reſpiciat, an tranſiliatur genus, an omittantur differentiæ generis, an differentia deſit, quę contrà diuidatur, aut ex uero non ſit genere, an genus negatione diuidatur, an genus, an etiam ſpecies, ut differentia reddantur, an differentia hoc aliquid ſignificet, an ex accidenti definitio competat, an differentia, uel ſpecies, uel quæ ſub ſpecie dicantur de genere, an rurſus de differentia, uel genus, uel ſpecies, uel quæ ſub ſpecie, an nõ differentia ſpecie prior, & an alterius quoque generis, an quod in aliquo eſt, an etiam affectio pro differentia, an illius quod eſt ad aliquid, ipſa non ſit ad aliquid differentia, an aliò ipſum, quàm quò debeat referatũ, an nõ primi definitio cum de pluribus agatur, an affectio, uel diſpoſitio, uel definitum quid aliud quod dicitur, nõ ſuſcipiat, an tempore aliquo diſſentiat, an alio pacto magis conueniat, an res ipſa magis quàm definitio, an nõ ambo pariter creſcant, an magis quod re, quàm quod ratione, an utrique alterum pariter competat, alterum nõ competat, an utrobique definitio duobus competat, an ſi loco nominũ ſumantur orationes alicubi diſſentiant, an non finem reſpiciat, generatio ſit, an actus, an indiſtincta prædicamenta, an habitus pro habente, uel contrà, an eorum quæ ſunt ad aliquid, eodẽ referuntur, & genus, & ſpecies, an in reliquis oppoſitis

ordo

ordo teneatur, an similes cõgruant casus, an ideæ congruant, an una ratio æquiuocorũ posita, an & impliciti, an & cõpositi, an transumptio adhibita, an uariatus intellectus uariatis nominibus, an transumptio nõ differẽtię, sed generis, an est cuius ratio traditur, nõ est id quod sub ratione, an indistinctũ, quò illud referẽdum, quod est ad aliquid: an definita nõ res, sed bene habens, aut perfecta res, an quod sui causa eligendũ sit, alterius eligendũ causa dicatur: an nõ ipsum, sed quod ex ipso definiatur. Quæ scitè singula discernes, ut totum & partes, ut magis & minus, ut melius & peius, ut inuocationẽ, ut præteritũ compositionis modũ, ut quod dicimus hoc post illud, ut quot modis alterũ cum altero dicatur, ut an totũ uocetur aliquorũ compositio, & an altero contrariũ quippiam definiatur. Declaranda interdũ & definitio, interdũ & melior excogitanda. Habes in septimo de eodẽ & altero, casus hic & series, & cõtradictio, & efficientia, & destruentia perpendũtur. An cui alterũ idem & alterum. Sed & accidentia eorum, & quibus accidant. An idem prædicationis genus, an genus alteriusutrius, nõ idem: an non eædem alteriusutrius differẽtiæ, an alterũ magis admittatur, alterũ respuatur. Sed & accessio, & decessio, & an ex suppositione aliquid cõpetat, an subiectũ alicubi à prędicato discordet, an iisdẽ dicendis alius modus, an esse alterũ sine altero nequeat. Obijciat affirmans, rarò à disputantibus definitionẽ ratiocinãdo colligi. Nam tradere exactam, disciplinæ esse alterius: sunt enim affirmantiũ & negantiũ non iidẽ loci. difficiliusq; defenditur, quàm oppugnaẽ definitio. Octauo qui ultimus est, artes ipsæ disceptantiũ traduntur, uel interrogantiũ, uel respondentiũ: locos inueni, temet rogita, cum altero congredere: locorũ inuentio philosophi, duo reliqua dialectici. Propositiones extra necessarias quatuor: aut enim sunt inductionis gratia, ut uniuersale concedatur: aut ad pompam sermonis, aut ad cõclusionis latebras, aut ad explicandũ quod obscurum. Necessaria nõ statim proponẽda, sed recedẽdum procul, nisi cum sint manifestissima. Inducẽda ex particularib. uniuersalia, ex notis ignota. Latebis secundæ ratiocinationis ope, & si posterius conclusiones interrogabis, & cõgeres: nec perpetuò, sed interpellatim rogabis: atq; aliorsum tendes, quàm quò sis euasurus, aut similitudinibus ages: ac tute tibi aliquid obiectabis. Nec magnifacere uideberis, cui plurimũ fidas, propones aliquid ut exemplũ: nec aũt quod obtinere uis, sed unde id sequatur: & si posterius interrogabis, quod obtinere uis, prius: sed mutanda tamen ratio, si contumax homo sit, aut acer cum quo disputas: dilatandus interdũ sermo: & quæ nihil ad rem faciant, insertanda. Magnificam præstabit disputantis orationẽ uel inductio, uel diuisio: perspicuam uerò exempla & imagines. Ratiocinandũ contra dialecticos, sed inducere uniuersalia nõ semper licet: aliter obijciendũ, si unũ proponas: aliter, si duo. Ex impossibili nõ magnopere argumentandũ. Cauendũ & illud, ne parum dialecticas propositiones afferamus. Nec idem rogandum sæpius, tenẽda prorsus, quæ difficilè oppugnẽtur, quæ facilè defendãtur, ut prima, ut primis proxima, ut quæ sunt aut incertæ definitionis, aut impropriæ. Respondentis officiũ est, necubi labascat: sed alia ratio, si cõgruat opinioni propositio, alia si abhorreat, alia si mediũ teneat, alia simpliciter, alia si uel sibi, uel ei quẽ tuetur, cõgruat. Videndumq; illud, an ad rem faciat, quod quæritur. Si quid obscurè quæratur, postulandũ audacter, ut explanetur. Si æquiuocũ, cùm ex cõmodo, aut dandum, aut distinguendum. Ac si quid ex concessis deducatur quod nolis, dicendum illud aliò spectantem concessisse. Si manifestũ sit quod quæritur, respõdeto est, nõ est. Aliter tamẽ particularibus, aliter uniuersalibus occurrendũ. Nunq; absurda positio tuenda. Interpellanda conclusio, quod procedet, si illud sustuleris, unde deducitur, si interrogãti obieceris,

si ad

si ad interroganda dixeris, si diem (quod est nouissimum) dicendo exemeris: nec autem uera modò, sed & falsa: nec ex ueris modò, sed & ex falsis colligendũ: dialecticè potius agendum, quàm litigatoriè. Nam & sermo increpatur, & discepatur. Sermo igitur quinque modis, ubi nihil colligitur, ubi nihil ad rem, ubi frustra quippiã adijcitur, unde rursus aufertur, ubi ex inopinabilibus, aut minus credendis deducitur. In uniuersum cauẽda ratiocinationis uitia. Principij contrariorũq; petitio, meditandum sæpe, quid interroganti, quid respondenti prosit, opus tamẽ ingenio maximo, noscendæ rationes primarum maximè quæstionũ, definitiones & plurimæ & nobilissimæ, & primæ tenendæ memoria, pernoscenda illa potissimum, de quibus frequentius disputatur. Consuescendum ut ex una ratione plures efficiamus. Propositiones à ratiocinantibus accipiẽdæ potius, ab inducentibus exempla proponendi obijciendiq; capienda exercitatio: cum hominibus indoctis non magnopere disputandũ, habenda quasi arma semper in promptu aduersus problemata quælibet rationum illarum, quæ non facile deimprouiso excogitantur. Peregimus topica, leuissimè nunc elẽchos attingamus. Hi nõ tam præstant ut simus, q̃ ut docti uideamur. Aspiciendi tamen nonnihil, ne facilè à sophistis confutemur. Quorum hi sunt in disputando fines, ut refellant, ut mentiri cogant, ut absurda loqui, & barbara, & nugatoria, loci eorũ in uerbis, aut extra uerba. In uerbis æquiuocatio, ambiguitas, compositio, diuisio, accentus, dictionis figura: nam subiectas generibus species omitto. extra uerba autem, quod ex accidenti, quod purè & aliquatenus, tũ confutationis inscitia, & quod ex consequẽti, nec non principij acceptio, & positio non causæ tanq̃ causæ, & multarum interrogationũ in unam collisio, quos explicare longissimum, & fortasse quoniam plerunq; ad topica referuntur, superuacuum. Hactenus Aristotelis ars omnis, uel ratiocinandi, uel peculiariter demonstrandi, uel disserendi, uel postremò cauillandi. Quam qui penitus inspexerit, edidicerit, exercuerit, & secũ quod opus est, argumentando colliget ac demonstrabit, & cum alio disputans facilè quod uolet, aut impugnabit, aut tuebitur. Dixi.

ANGELI POLITIANI PRAELECTIO DE DIALECTICA.

DIALECTICA nobis in manibus, nõ illa quidem, quæ ars una omnium artium maxima dicitur, eademq; purissima philosophiæ pars est, quæq; se supra disciplinas omnes explicat, omnibus uires accõmodat, omnibus fastigiũ imponit. Illa enim (si Plotino credimus Platonicorũ summo) præstat, ut ratione quadam de quouis dicere possimus, quod sit, quo differat ab alio, in quo conueniat, aut ubi quidq; sit, an sit quod est, quot sint quæ sunt, quot rursus quæ non sunt, alia scilicet ab ijs quę sunt. Hæc & de bono disputat, & de eo quod bonum nõ est, omniaq; pertractat, quæq; sub bono sunt, quæq; sub eo, quod contrarium bono. Quærit item, quid sempiternum, quid rursus tale non sit, sic tamen, ut opinionem reijciat, scientiam tantùm admittat, errorem q; tollat omnem, quem sensibilia concilient, supraq; id statuat nos, quod sit intelligibile, prorsusq; mendacium repudians, in illo qui dicitur ueritatis campo animum pascat, utaturq; Platonis diuisione, nunc species distinguens, nũc indagans, quid unumquodq; sit, nũc prima intuens genera, quęq; de his fiant, quasi quodam mentis digito implicans, donec omne intelligibilium

transmittat

transmittat spatium, rursusq; eôdem recurrat, unde ab initio profecta fuerat, telam quidem Penelopes exemplo modò texens, modò retexens: ubi uerò quieta, nihil iam quærit ultrà, sed in se ipsa cõsidens, etiam, quæq; logica disciplina uocatur, inter propositiões ratiocinationesq; suas, interq; regulas & theoremata agitantem. Nec enim ipsa illa talibus, tamq; minutis uacat, sicut neq; literis, sed ueritate perspecta, atq; animi cognitis motibus, & hæc ipsa planè peruidet, sed materiæ sordes reformidans, uolutare in eis logicam sinit. Quę tamen quoniam similitudine quapiam dialecticam repræsentat, nata inde cõtentio inter philosophos est, philosophiæ ne pars, an instrumentum dialectica sit, an (quod Boetius existimauit) utrunq;. Verùm Platonica ista remota nimis, nimisq; etiam fortassis ardua quibusdam uideri poterit. Itaq; operæpreciũ, credo, faciemus, si institutam orationem quasi de fastigio deducamus in planum, hoc est, si ad ea quæ sunt instituti operis propria, descendamus. Prius tamen quàm longius progrediar, respondendum mihi tacitis quorundam cogitationibus uideo: qui quoniam ante hoc tempus partem hanc philosophiæ nunquam attigerim, quærent ex me fortassis, quo tandem magistro usus, dialecticæ me doctorem profiteri audeam. Quibus ego tamen minimè ad Epicuri exemplum respondebo: ille enim, ut audio, seipsum tantum sibi in omni disciplina magistrum fuisse iactabat, atq; αὐτομαθὴς, hoc est à seipso doctus & esse & haberi uolebat. Ego si de me idem dixero, profectò mentiar. Doctores enim habui numero plurimos, doctrina eminentissimos, autoritate celeberrimos. Pictor autem nescio quis interrogatus, quis ei magister artis contigisset, digito populum monstrauit, inde se uidelicet symmetrię, luminum, colorũ, linearumq; rationem, inde sensus omnes, uenustatem, elegantiam, argutias, aliaq; id genus hausisse significans. Et ego igitur, si ex me quæratis, qui mihi præceptores in Peripateticorũ fuerint scholis, strues uobis monstrare librarias potero, ubi Theophrastos, Alexandros, Themistios, Hammonios, Simplicios, Philoponos, aliosque præterea ex Aristotelis familia numerabitis, quorum nunc in locum (si dijs placet) Burleus, Erueus, Occan, Tisberus, Antisberus, Strodusq; succedunt. Et quidem ego adulescens doctoribus quibusdam, nec ijs quidem obscuris philosophiæ dialecticæq; operam dabam, quorum alij græcarum nostrarumq; iuxtà ignari literarum, ita omnem Aristotelis librorum puritatem dira quadam morositatis illuuie fœdabant, ut risum mihi aliquando, interdum etiam stomachũ mouerent. Pauci rursus, qui Græca tenebant, quanquam noua quædã nonnullis inaudita, admirabiliaq; proferre uidebantur, nihil tamen omnino afferebant, quod non ego aliquanto antea deprehendissem in ijs ipsis commentarijs, quorũ mihi iam tum copia fuit, huius beneficio Laurentij Medicis, cuius totum muneris hoc est, quod scio, quod profiteor. Quocirca cum ne ipsi quidẽ quicquam, nisi (quod dicitur) ex commentario saperent, libenter ego quoq; ad illos adiunxi me duces, quorũ trita uestigijs ad usq; lares philosophiæ semita patebat. Sed cùm ad ipsam quoq; dominam affectarem uiam, nequaquã postrema fuit cura, etiam eius mihi ancillas & pedissequas conciliandi, quæ liberales à nostris artes appellantur. Earum igitur me scitis ad hanc usq; diem familiaritate intima esse usum, quoniã non inutiles esse audieram, præsertim si præpararent ingenium, non detinerent. Nam si philosophiam non docent, ipsæ mox tamen percipiendæ locum parant, si non perducunt, at certè expediunt: quapropter minimè equidem negauerim, harum quoq; beneficio factum, ut ipsis aliquando dominę mensis accubuerim, de cuius uidelicet cratera uobis in præsentia propino. Nec tamẽ hæc prima nostra sunt rudimenta iuuenes: nam & in palæstram quandoque disputationis, non sine laude

descendimus, & philosophiæ libros nonnullos uel publicè uobis (quod scitis) uel priuatim studiosis aliquot hominibus enarrauimus. Deniq; quid uerbis o pus est? spectemur agendo: ut enim oues, quod Stoicus inquit Epictetus, in pascua dimissæ, nequaquã illæ quidem apud pastorem gloriantur, plurimo se pastas gramine, sed lac ei potius, uellus'que præbent: ita philosophus minimè quidem prędicare ipse debet, quantum in studijs desudauerit, sed ipsam suæ doctrinę frugem proferre in mediũ, quod & nobis erit, opinor, faciendũ. Quare ades auribus, atq; animis Florẽtina iuuentus, ac ueræ philosophiæ primordia, nõ iam de lutosis Barbarorũ lacubus, sed de Gręcorũ Latinorumq; nitidis fontibus hauri mecũ. Curæ autẽ nobis erit, ne quid huc afferaf, quòd nõ uel ratione tueri, uel autoritate possimus. Nec uerò aut uerbositate nimia, aut perplexitate orationis, aut quæstionum molibus uestræ mentis acies retundetur. Etenim perspicua breuitas, atq; expeditus erit nostræ orationis cursus. Dubitationes autem nec omnes, nec ubique aut interponemus, aut omittemus, sic ut uestra quàm cõmodissimè exerceantur ingenia, non fatigentur. Dixi.

ANGELVS POLITIANVS ANTONIOTTO GENTILI, TT. SANCTAE ANASTAsiæ presbytero Cardinali Auriensi s.

ARVVM quidem tuo nomini libellũ dedico, sed (ut spero) nec inanem rerum, nec inopem. Multa & remota lectio, multa illum formauit opera. Titulum Nutricia diximus. Qua figura & Statius Soteria. Plenior hic enim mihi uisus, & argumento cohærentior, quàm qui olim placuerat, Nutrix. Tu uerò electus potissimùm, in cuius appareat nomine, non quò rem tantillam tantæ uirtuti fortunæ'que conuenire arbitrer, aut hoc esse denique putem, quod tuis erga me meritis debeatur: uerùm cùm prodire nollet hic in publicum liber sine patrocinio, tuũ pręcipuè sibi nomen inscripsit, ex quo tutior foret, atque honestior. Quare suscipe quęso, quicquid hoc est mei fœtus, qua me quoq; ipsum soles humanitate. Deinceps autem plura melioraq; forsitan accipies, modò hunc primum quasi gustum non asperneris. Nec enim uel ignoro, uel dissimulo, quantum tua mihi apud Innocentium pontificem maximum suffragata sit autoritas, cui quidem et ipsi quotidie à me, si non par gratia, certè aliqua tamen pro uirili parte, scribendo saltem, beneq; & sentiendo & eloquendo refertur. Vale.

ANGELI

ANGELI POLITIANI SYLVA, CVI TITVLVS NVTRICIA.

ARGVMENTVM DE POETICA ET POETIS.

S TAT uetus,& nullo lex interitura sub æuo
Diuórum,atque hominum concors:incidit in auro
Scilicet hanc natura parens,dictasse feruntur
Fatorum consulta Themis,solersque futuri,
Nondum Caucasea pendens de rupe Prometheus,
Quæ gratos blandæ officio nutricis alumnos
Esse iubet, longumque pia mercede laborem
Pensat, & emeritis cumulat compendia curis.
Hinc Italos Phrygio signauit nomine portus
Caietæ memor Aeneas: hinc urbe Quirini
Annua cinctutos nudabant festa Lupercos.
Hinc pater astrigero Dodonidas intulit axi
Bacchus Agenoreo facturus cornua tauro.
Hinc iubar Olenium ratibus pelagoque pauendum
Exoritur,siquidem Cretæa fertur in Ida
Capra Iouem puerum fidis aluisse papillis.
Ast ego,cui sacrum pleno dedit ubere nectar,
Non olidi coniunx hirci,non raua sub antris
Bellua,non petulans nymphe,non barbara mater,
Sed dea Pieridum consors, & conscia magnæ
Pallados,humanas augusta poetica mentes
Siderei rapiens secum in penetralia cœli:
Quas rogo,quas referam grates,quæ præmia tantæ
Altrici soluisse queam, nec fulminis autor,
Nec thyrsi sceptrique potens? quo nam improba ducis
Mens auidum? quo me pietas temeraria cogis
Attonitum? qui nam hic animo trepidante tumultus?
Fallor? an ipsa aptum dominæ præcordia munus
Parturiunt ultro, uocemque & uerba canoro
Concipiunt sensim numero,inlibataque fundunt
Carmina,nunque ullis parcarum obnoxia pensis?
Sic eat. En agedum quà se furor incitat ardens,
Quà mens,quà pietas,quà ducunt uota sequamur.
Intulerat terris nuper, mundoque recenti
Cura dei sanctum hoc animal, quod in æthera ferret
Sublimes oculos,quod mentis acumine totum
Naturæ lustraret opus, causasque latenteis
Eliceret rerum,& summum deprenderet æui
Artificem,nutu terras,maria,astra regentem,
Quod fretum ratione animi substerneret uni
Cuncta sibi,ac uindex pecudum, domitorque ferarum
Posset ab ignauo senium defendere mundo.
Neu lento squallere situ sua regna,neque ægram

Segnitie pateretur iners languescere uitam.
Sed longum tamen obscuris immersa tenebris
Gens rudis,atq; inculta uirûm,sine more,sine ulla
Lege,propagabant æuum,passimq; ferino
Degebant homines ritu, uisq; insita cordi
Mole obsessa graui,nondum ullos prompserat usus.
Nil animo,duris agitabant cuncta lacertis.
Nondum relligio miseris (si credere fas est)
Non pietas,non officium, nec fœdera discors
Norat amicitiæ uulgus,discernere nulli
Promptum erat ambiguo susceptam semine prolem.
Non thorus insterni genio,non crimina plecti
Iudicio,nulla in medium consulta referri.
Non quæri cõmune bonum,sua cõmoda quisq;
Metiri, sibi quiq; ualere, & uiuere sueti.
Et nunc ceu prorsus morientem uespere sero
Ignari fleuere diem,nunc luce renata
Gaudebant ceu sole alio,uariosq; recursus
Astrorum,uariam Phœben,sublustris in umbra
Noctis,& alternas in se redeuntibus annis
Attoniti stupuere uices.insignia longum
Spectabant cœli,pulchroq; à lumine mundi
Pendebant causarum inopes, rationis egentes:
Donec ab ætherio genitor pertæsus Olympo
Socordes animos,longo marcentia somno
Pectora,te nostræ diuina poetica menti
Aurigam,dominamq; dedit.tu flectere habenis
Colla reluctantum, tu lentis addere calcar,
Tu formare rudes,tu prima extundere duro
Abstrusam cordi scintillam, prima fouere
Ausa Prometheæ cœlestia semina flammæ.
Nam simul ac pulchro moderatrix unica rerum
Suffulta eloquio dulcem sapientia cantum
Protulit,& refugas tantum sonus attigit aures,
Concurrere ferum uulgus,numerosq;, modosq;
Vocis & arcanas mirati in carmine leges
Densi humeris,arrecti animis immota tenebant
Ora cateruatim,donec didicere,quid usus
Discrepet à recto,qui fons,aut limes honesti
Qui'ue fide cultus,quid ius æquabile,quid mos,
Quid poscat decor,& ratio,quæ cõmoda uitæ
Concilient inter se homines, quæ fœdera rebus,
Quantum inconsultas ultra solertia uires
Emineat,quæ dein pietas præstanda parenti,
Aut patriæ,quantum iuncti sibi sanguinis ordo
Vindicet,alternum quæ copula seruet amorem.
Quod gerat imperium fractura Cupidinis arcus,
Atq; iras domitura truces,uis prouida ueri,

Vis animæ, celsa quæ sic speculatur ab arce,
Vt uel in astrigeri semet præcordia mundi
Insinuet, magniq; irrumpat claustra tonantis.
Agnorant se quisq; feri, pudibundaq; longum
Ora, oculos, taciti inter se, immotiq; tenebant.
Mox cunctos pariter morum, uitæq; prioris
Pertæsum: ritusq; ausi damnare ferarum,
Protinus exeruere hominem. tum barbara primùm
Lingua nouos subijt cultus, arcanaq; sensa
Mandauere notis, multaq; tuenda uirum ui
Mœnia succinctus populis descripsit arator.
Tum licitum, uetitumq; inter discrimina ferre,
Et pretium laudi, & noxæ meditantia pœnam
Vindicibus cœptum tabulis incidere iura.
Mox & dictus Hymen, & desultoria certis
Legibus est adstricta Venus, sic pignora quisq;,
Affectusq; habuere suos, belliq; togæq;
Innumeras cōmenti artes, etiam æthera curis
Substrauere auidis, etiam famulantibus altum
Inseruere apicem stellis, animoq; rotatos
Percurrere globos mundi, & sacra templa per orbem
Plurima lustrato posuerunt deniq; cœlo.
Sic species terris, uitæ sua forma, suusq;
Dijs honor, ipsa sibi tandem sic reddita mens est.
An uerò ille ferox, ille implacatus, & audax
Viribus, ille graui prosternens cuncta lacerto,
Trux uitæ, præceps animæ, submitteret æquo
Colla iugo, aut duris pareret sponte lupatis,
Ni prius indocilem sensum facundia uictrix
Vimq; reluctantem irarum, flatusq; rebelles
Carmine mollisset blando, pronisq; sequentem
Auribus, ad pulchri speciem duxisset honesti?
Quippe etiam stantes dulci leo carmine captus
Submittit ceruice iubas, roseamq; dracones
Erecti tendunt cristam, & sua sibila ponunt.
Ille quoq; umbrarum custos, ille horror Auerni
Cerberus, audita Getici testudine uatis,
Latratum posuit triplicem, tria sustulit hiscens
Ora, nouo stupidus cantu, qui flexerat atram
Tisiphonen, sæuo lacrymas conciuerat Orco.
Ipsum fama Iouem, cùm iam Cyclopea magna
Tela manu quatit insurgens, tonitruq; coruscat
Horrisono, & cæcis miscet caua nubila flammis:
Vt tamen increpuit neruis, & pectine pulcher
Delius, alternumq; piæ cecinere sorores,
Placari, totumq; sua diffundere mundum
Lætitia, & subito cœlum instaurare sereno.
Nunc agè, qui tanto sacer hic furor incitet œstro

Corda uirûm, quàm multiplices ferat Enthea partus
Mens alta, cognata polo, qui præmia doctæ
Frontis Apollineas ausi sibi nectere lauros,
Inclyta perpetuis mandarunt nomina seclis,
Expediam, faueat pulchro nunc musa labori.
Musa quies hominum, diuûmq; æterna uoluptas.
Iuppiter (ut perhibent) liquidi per & ignea mundi
Templa, per & stellis radiantibus æthera fixum,
Aurarumq; animas, sola terræ, & cærula ponti
Diffitus, errantes citharæ uice temperat orbes,
Ac rapidum imparibus cursum rotat interuallis.
Quem rara pars tamen, & certum confine diremit.
Hinc nostro maior captu sonus exit, acutas
Compensans grauibus septem in discrimina uoces,
Stellantesq; globos, sua quæq; innoxia Siren
Possidet, ambrosio mulcens pia numina cantu.
Nec tamen in nullis hominum simulacra refulgent
Mentibus, arcanam cœli testantia musam,
Permixtumq; Iouem. nam ceu tralucet imago
Sideris in speculum, ceu puro condita uitro
Solis inardescit radio uis limpida fontis,
Sic nitidos uatum defæcatosq; sonori
Informant, flammantq; animos modulamina cœli.
Is rapit euantem feruor, fluctuq; furoris
Mens prior it pessum, tum clausus inæstuat alto
Corde deus, toto lymphatos pectore sensus
Exstimulans, sociumq; hominem indignatus, ad imas
Cunctantem absterret latebras, uacua ipse potitus
Sede, per obsessos semet tandem egerit artus,
Inq; suos humana ciet præcordia cantus.
Non illos cygnæa Mele, non Dædala chordis
Apta fides, non quæ duplici geniale resultant
Naula citata manu, non uincat dulcior ille
Flatus inæquales digitis pulsantibus implens
Compresso de folle tubas, pius æmula contra
Iubila cui referunt chorus, alternisq; lacessunt.
Agnoscas propere numen, suspirat anhelo
Grandior ore sonus, quantusq; impleuerit antrum
Phœbados, aut rupem Euboicam, nec Martius illum
Terrificum clangens rauci canor æris obumbret,
Nec tonitrus Iouis, aut petulantibus incita flabris
Ossæo pineta iugo, Nili ue ruentis
Exsurdans uicina fragor, mirantur & ipsi
Sæpe (quis hoc credat?) quæ nuper cumq; recepto
Numine, legitimi cecinere oracula uates,
Caligatq; animus uisis, nec uindice lingua
Defendunt sua dicta sibi, postquam ille quieuit
Spiritus, & pressi tacuit sacer impetus oris.

Ipsaꝗ; Niliacis longûm mandata papyris
Carmina Phœbæos uideas afflare furores,
Et cœli spirare fidem, quin sancta legentem
Concutiunt parili turbam contagia motu,
Deꝗ; alijs alios, idem prosemina t ardor
Pectoris instinctu uates: ceu ferreus olim
Anulus arcana quem ui Magnesia cautes
Sustulerit, longam nexu pendente catenam
Implicat, & cæcis inter se conserit hamis.
Inde sacros Musarum amnes, Heliconia Tempe
Multisoni celebrant numeroso gutture cycni,
Prima tamen dubias fuderunt carmina sortes.
Quippe etiam ante Iouem fagis instincta resoluit
Ora sonis Nereus, Nereus quem prisca marinum
Dictat fama senem, tuꝗ; ô consulte Prometheu,
Qui tenuem liquidis ignem furatus ab astris
Mirantem frustra Satyrum, captumꝗ; decoro
Lumine, ne flammæ daret oscula blanda, monebas.
Mox quoꝗ; Phocaico uerum mugiuit ab antro
Alma Themis, qua rupe pares utrinꝗ; uolatus
Armigeræ posuere Iouis, tum Iuppiter ipse
Fatidico mouit cantu Dodonida quercum,
Præsciaꝗ; in Libycis concussit cornua lucis,
Moxꝗ; Lycaonias Pan carmine terruit umbras.
Carmen Apollinei tripodes, laurusꝗ; locutæ,
Quæꝗ; coronatum sonuere Philesia Branchum,
Pastorem Branchum, tribuit cui gratus amorum
Sortilegas uoces admissus ad oscula Pæan.
Et sua per carmen ducibus responsa Latinis
Noctiuagus cecinit calcato uellere Faunus.
Vos quoꝗ; per carmen triplices oracula Parcæ
Vestra datis, quin & ueteres prompsere Sibyllæ
Carmen, Amalthea, & fati Marpesia diues,
Herophileꝗ; Idæa genus, prædoctaꝗ; Sabbe,
Demoꝗ;, Phygoꝗ;, & ueri gnara Phaennis,
Et Carmenta parens, & Manto, & Pythia longos
Phemonoe commenta pedes, & filia Glauci
Deiphobe, nimium uiuax, & Marcia fratrum
Nomina, lymphatusꝗ; Bacis, subterꝗ; triones
Natus Hyperboreos Ollen, inꝗ; Atthide terra
Clarus honore Lichas, Dodoniadesꝗ; columbæ.
Nam quid ego innumeras uariantem Prothea formas,
Sed dubio risus uultu, lachrymasꝗ; perosum?
Quid' ue loquar te Glauce senex? plenumꝗ; parente
Idmona, fulminei prostratum dentibus apri?
Ampycidemꝗ; pium, Libycis quem fudit arenis
Vipera fatifero fauces accensa ueneno.
Quid te, cui uolucrum linguæ patuere Melampu?

Quid, cui post uisos nudatæ Pallados artus
Cernere nil licitum? quid quem impia prodidit uxor,
Hosticaq; hausit humus? quiq; alto in melle necatum
Restituit luci, quo nuper uixerat anguis
Gramine Minoum Dictæo carcere Glaucum,
Aut qui mille rates peritura ad Pergama duxit
Thestoriden, aut qui magica fera murmura lingua
Ingeminans, liquido deduxit ab æthere fulmen
In caput ipse suum, propugnariq; bidental
Iussit, Achæmeniam seruantia busta tiaram?
An memorem Solymos præclustria nomina uates:
Psallentemq; deo regem, qui turbine fundæ
Icta Philistæo fecuit puer ora giganti.
Teq; Palæstini laqueantem culmina templi
Mentis, opumq; potens Solomon, nec odora tacentem
Oscula solicito languentis amore puellæ?
Pars hymnos fudere deo. sic maximus ille
Nondum clara sacris radiatus tempora Moses
Ignibus, ut rubras sicco pede transiit undas,
Demerso insignem cecinit Pharaone triumphum.
Tuq; puer modo dicte mihi Iessæe uicissim
Dulcia terribili mutans psalteria bello,
Voce deum placas, ut quos Babylone rebelli
Lambit in horrisonis non noxia flamma caminis:
Quosq; alios ueteris gens seruantissima ritus,
Retrorsum Iudæa legit: sed enim æthera magnum,
Custodesq; alijs genios (ita iusserat error
Publicus) innumerosq; lares, functosq; sepulcris
Mille deos, uarijsq; animatum partibus orbem,
Heu frustra coluere pij, ueniamq; rogantes,
Qualiacunq; suo placabant numina cantu.
Mox chaos & teneri prima incunabula mundi,
Et diuûm genus, atq; hominum, & Titania secla
Non humili dixere tuba, quoq; edita partu
Gramina, frondiferumq; nemus, gentesq; ferarum,
Quid'ue parens natura agitet, quos'ue aurea ducant
Astra choros, ut se fraternis Delia flammis
Induat, & radijs eadem mox depleat haustis.
Quę cœlo portenta uolent, quem'ue ille tumultum
Misceat, aut quantis uarietur ab ignibus aer,
Quo saliat quassante solum, qui torqueat error
Oceani refluas undas, molemq; natantem.
Inde sacrosanctas modulati carmine leges,
Multisonum fecere Nomon, nec uulnera tantum
Sæua, sed & cæcos uincebant carmine morbos
Sacrifici quondam nec dijs ignara poetæ
Nomina. Quin magicas arcano murmure linguas
In uarios duxere modos: nec fabula mendax

Parrhasio

Parrhasio lapides mouisse Amphiona plectro,
Orpheos atq; lyram curua de ualle secutas
In caput isse retrò liquido pede fluminis undas,
Cumq; suis speluæa feris, cum rupibus ipsis
Dulcia Pierias properasse ad carmina fagos.
Quæq; auis applauso libraret in aere pinnas,
Penè intercepto uix se tenuisse uolatu.
Illius argutis etiam patuere querelis
Tartara, terrificis illum uillosa colubris
Tergemini stupuere canis latrantia monstra.
Tum primùm & lacrymas inuita per ora cadentes
Eumenidum, Stygij coniunx mirata tyranni
Indulxit uati Eurydicen, sed muneris usum
Perdidit, heu duræ nimia inclementia legis.
At iuuenem postq; Thressarum iniuria matrum
Frustra suaue melos, frustra pia uerba mouentem,
Dispersit totis lacerum furialiter agris,
Cùm lyra diuulsum caput à ceruice cruenta
Heu medium ueheret resonans lugubre per Hebrum,
Relliquias animæ iam deficientis amatam
Mouit in Eurydicen, tamen illam frigidus unam
Spiritus, illam unam moriens quoq; lingua uocabat.
Lesboum stupuit uulgus, cùm flere natantes
Sponte fides, atq; os domini uectare cruentum
Vidit, & heu lassis uclut aspirare querelis.
Improbus hanc stultè chelyn affectare Neanthus
Ausus, Apollinea pendentem substulit æde.
Quem tamen indocto ferientem pollice chordas
Vindice discerpsit rictu nocturna canum uis,
Illa recepta polo, ceu quondam saxa nemusq;
Sic nunc stelliferis agit aurea cornibus astra.
Quin & Pellæi quondam præsaga triumphi
Delicuit sudore sacro Libethris imago.
Tantus honor Getico fuit & post funera uati.
At tu, qui merito dulcem cratera magistro
Obtuleras, uolucri penetrans in secula fama,
Cantando trahis elysios Musæe minores.
Contrà autẽ indocilem nimis execratur alumnum,
Immemoremq; Linus uocat, ingratumq; laborum
Amphitryoniaden, qui quondam triste perosus
Doctoris magni imperium, ueneranda rebelli
Contudit ora lyra, & clamantem plurima frustra,
Tendentemq; manus, obtestantemq; peremit,
Heu non ista piæ meritum sibi præmia linguæ.
Iam Methymnæum uatem delphine reuectum,
Iam Tamyram cantu doctas anteire sorores
Fretum, mox citharæ damnatum, & luminis orbum
Quis nescit? princeps idem (ni uana uetustas)

Ad

Ad faciles uenerem inlicitam conuertit ephebos,
Insignemq; sacro tulerat certamine palmam
Tertius: hoc etenim Cirrhæus honore Philammon
Claruit antè pater: sed Cres præuenerat ambos
Chrysothemis: nam Demodoci uiuacior æuo
Fama Meletæis gaudet iuuenescere chartis,
Et tua Neritias inuito pectine mensas
Qui celebras. etenim ut stellas fugere undiq; cœlo,
Aurea cùm radios Hyperionis exeruit fax,
Cernimus, & tenuem uelut euanescere lunam:
Sic ueterum illustres flagranti obscurat honores
Lampade Męonides: unum quem dia canentem
Facta uirûm, & sæuas æquantem pectine pugnas,
Obstupuit, prorsusq; parem confessus Apollo est.
Proximus huic autem, uel (ni ueneranda senectus
Obstiterit) fortasse prior, canit arma uirumq;.
Vergilius, cui rure sacro, cui gramine pastor
Ascræus, Siculusq; simul cessere uolentes:
Quem non tabifico mordax attingere liuor
Dente queat, liuor tandem & sandalion ausus
Carpere, cùm dominam asseruit sua forma Dionem.
Excipiunt gemini procul hos, longeq; sequuntur
Qui septem Cadmæa uocent ad mœnia reges.
Hunc Phœbea Claros, Cumæa Neapolis illum
Protulit, hic elegis etiam tua funera Lyde
Flet pius, herois ille audax uersibus effert
Magnanimum quoq; Peliden, hic deniq; magni
Instar habet populi pendentem ad uerba Platonem,
Ille etiam syluis partum sibi prædicat aurum.
Ecce alij primo tentatum remige pontum,
Palladiamq; ratem, tabulasq; dedere loquaces.
Quorum Threicio personam primus ab Orpheo
Accepit genitus Miscelli gente salubri:
Alter Alexandri Nilotidas abnegat arces
Exosus natale solum, tumidamq; Colosso
Solis, & irriguam pluuio Rhodon expetit auro.
Huius in Ausonio uestigia puluere Varro
Ponè legit linguæ haud opulens, ut barbara Narbo
Vt quem paruus Atax Latiæ transcripserat urbi.
Atq; idem imparibus proprios exponit amores,
Leucadiamq; suam numeris, succedere magno
Aruncæ quondam frustra conatus alumno.
Nam te Flacce sinu sulcantem cærula pleno
Heu iuuenem cursu excussit mors sęua, priusquàm
Aesonides Pagasas, patriamq; reuectus Iolcon.
At tibi Dædaleos monitus Heliconie uates
Qui sequeris, neq; uentosis in nubibus alas
Expandis, neq; serpis humi, sed præpete lapsu

Ceu

Ceu medium confine teris, quo carmine dignas
Addiderim tandem, quo'ue ore aut pectore laudes?
Scilicet huic patrijs pecudes in uallibus olim
Seruanti, cunctæ sese indulxere uidendas
Aonides, laurumque uiro, uocemque dedere,
Qua superum caneret stirpem, præceptaque morum,
Descriptosque dies operum, clypeumque tremendi
Herculis, & ueteres diuum genus Heroinas.
Ergo & Chalcidico uatum certamine quondam
Rettulit auritum tripoda, & (si uera minores
Audimus) cantu magnum quoque uicit Homerum.
Moxque dolo extinctum, mersumque ad littora tristis
Delphinum uexere chorus, nec defuit index
Turba canum, medioque darent qui corpora fontum
Mersa mari, & meritam placarent mortibus umbram.
Ossaque fatali tellus Minyæa sepulcro
Nunc habet, annosæ conspectu inuenta uolucris.
Nec quæ magnanimum nodosæ robore clauæ
Instruit Alciden, nullum nomenque decusque
Conciliat sterili Pisandria musa Camiro.
Nec qui bissenos iterum memorare labores
Audet, & à primo uatum figmenta priorum
Vsque chao repetit, non saltem laudibus æquet
Ascræum, Clariumque senes, neque Chalcis alumnum
Euphoriona tacet, uario qui personat ore
Mopsopiam, neque Tyrtæi Lacedæmona cantu
Victricem se ferre pudet, licet impare gressu
Tenderet: adde nouis mutantem corpora formis
Parthenium, pictique notantem lumina mundi
(Namque hoc præcipuè se carmine iactat) Aratum,
Cui cor ab intonsi fax ore accensa Philini
Vrebat miserum, quem terra Cilissa recepit,
Et portentoso celebrem dedit esse sepulcro.
Nec te quem Colophon tulerit Nicandre, tacebo
Pæonijs celebrem studijs, qui nigra uenena
Prodis, & emissas serpentum fauce saliuas,
Tum medicam subiungis opem, prædicere finem
Morborum, & tacitas gnarus deprendere causas:
Atque idem pia rura sonas, dulcissima miscens
Austero figmenta operi. sed lustra ferarum
Scrutatur, captat uolucres, prolemque natantum,
Mox dat habere pio gratissimus Antonino
Oppianus, docti prędiues honore laboris.
Pingit & exiguis totum Dionysius orbem
Terrarum in tabulis: sed non & prælia Bacchi
Nonnus in exigua potuit contexere tela.
Battiades Hecalen sonat, & Marathonia gesta
Celsior assueto, causasque ætate latentes

Prodit

Prodit,& undeno molles pede cantat amores,
Et nunc ingratum tenebrosis deuouet Ibin.
Nunc superos celebrat,nunc tristibus ardet iambis,
Nunc humili premitur socco,nunc ille cothurno
Altior assurgit,centumq; poemata pangens
Dissipat in uarios Heliconia flumina riuos.
Sed Tyberim dominũ rerum,mundiq; potentem
Ambigitur, rigui ne tener Sulmonis alumnus
Nobilitet magis, an uerò tibi Roma pudori
Sit potius, Getica sic semipultus arena,
Proh dolor,exul,inops,nimium quia forsan amicò
Lumine Cæsareæ spectauerit ora puellæ.
Ille nouas primo facies transformat ab æuo:
Ille cupidineas uersu canit impare flammas:
Inuoluitq; nouum dubijs ambagibus Ibin:
Vel dat amatricum dictatas ore tabellas:
Vel miser exilium cycnæo gutture deflet:
Temporaq;,& causas Romani digerit anni,
Vel memorat pisces,& adhuc ignara Latinis
Nomina,uel cœlo labentia computat astra,
Et replet astrictas diuerso epigrammate chartas,
Consutum quoq; Syrma trahit,suspendit & unca
Nare malos(quorum nunc omnia plena) poetas,
Indulgens tamen usq; sibi : nam præditus acri
Nimirum ingenio , faciem putat esse decoram
Carminis,inspersus macul et quam deniq; næuus.
Iam senior triplici uates qui corde superbit
Mæonides Italis(ni fallunt uisa)secundus
Bella horrenda tonat,Romanorumq; triumphos,
Inq; uicem nexos per carmina digerit annos,
Arte rudis,sed mente potens,parcissimus oris,
Pauper opum,fidens animi,morumq; probatus,
Contentusq; suo,nec bello ignarus,& armis.
Quem Rudijs ortum rigidi quæstura Catonis
Ad septem geminas iuuenem deduxerat artes.
Mox comes armorum Fului,qui sanguine partas
Scilicet haud dubitat Latijs sacrare camœnis
Exuuias, dedit Aetolis hostilia campis
Corpora multa neci,longè gratissimus idem
Scipio magne tibi, & Calabris uicinus in hortis
Virtute emeritis,cuius gentile sepulcrum
Mox tenuit,nullo patiens sua funera fletu
Produci,lætusq; uirũm uolitare per ora.
Præterea tragico boat ampullosus hiatu.
Comica lasciuo proscenia laxat iambo.
Exponit Satyros,Latioq; Euhemeron infert.
Et modò reprensi deflorans carmina Næui,
Carmina,quæ quondam Fauni,uatesq; canebant:

Mox gemet ipse suo natas in littore conchas
Præcultum purgare fimo, & sibi ferre Maronem.
Sed quanquam in primis docto Verona Catullo
Gaudet, uulnificos elegis qui miscet iambos,
Et sub adoptiuum redigit te Clodia nomen:
Parturit & fortem forti quoque carmine Achillem,
Atque urbis proceres multo sale defricat audax,
Cæsareæque notas, & inurit stigmata fronti:
Nonnihil Aemilium tamen hæc quoque iactat alumnum
Texentem tenui Macrum subtegmina filo:
Dum uolucres numeris, dum gramina pingit & angues.
Nec qui philtra bibit, nimioque insanus amore,
Mox ferro incubuit, sic mentem amiserat omnem,
Vt non sublimi caneret Lucretius ore
Arcanas mundi causas, elementaque rerum
Doctus, & Arpino tamen exploratus ab ungui.
Scilicet & ueteres naturam pandere Graij
Carmine tentarunt celebri, ceu maximus ille
Aerisonas pedibus qui quondam inductus Amyclas
Insiluit Siculi rapidum cratera camini:
Et cui de uocum tenebris cognomina flendi
Addita, quosque alios studio sapientia dulci
Implicuit, cecinitque diu memoranda uetustas.
Emicat Hesperio trifidum ceu fulmen ab orbe,
Qui uix puber adhuc, rudibusque tenerrimus annis
Hæmonios iterat currus, auroque repensum
Hectora, tartareasque domos, dirumque Neronem.
Orpheaque & meritæ peragit præconia Pollæ.
Lasciuitque iocis, ac torrens uoce soluta
Dulichias æquare niues, & fulmina tendit,
Quanta pericleo lepor intorquebat ab ore:
Mox tonat ardenti Pharsalica prælia cantu,
Aegyptique nefas, primo uix flore genarum
Conspicuus, toruo quem protinus ore secundum
Respexit, captæ uix ausus fidere palmæ
Vergilius, sed iniqua bonis Rhamnusia tantis
Heu decus hoc orbi inuidit, ne uindice ferro
Assereret miseras incesto à principe terras.
Tu felix tamen, ô iuuenis (nam conscia pœnam
Corda leuant) felix inquam, licet ille cruentum
Rugiat, & truncas desiccet sanguine uenas
Fronte minax, diræque instinctus uerbere matris,
Macte animo, non te ô uates Parnasside lauru
Nequicquam deus, & cithara dignatus honora est.
Post hunc Sidoniæ damnat periuria gentis
Emeritosque foro, musis tandem adserit annos
Sillius, Ausonio qui quondam fulgidus ostro
Expulit horribilem, uitaque aulaque tyrannum.

Ipse obijt plenusq; æui, natoq; superstes
Aspera congenito fixus uestigia clauo.
An taceam Bassum grauido tua dona ferentem
Vespasiane sinu? & fantem Sicula arma Seuerum?
Aut te Sidonias repetentem Pontice Thebas?
Aut Pelusiaci missum de plebe Canopi
Pulchra suum quem nunc Florentia iactat alumnum,
Gaudentem Stygio dominam iunxisse marito,
Magnanimiq; uagos ducis ostentare labores?
Aut te Niliaca relegentem sidera cura
Bis uates Manli, & Babylonia signa sequentem?
Quosq; sibi æquæuos puro uocalior ore,
Ne qua laboranti incumbant obliuia famæ,
Naso refert, queruli tangens confinia Ponti:
Et qui Smyrnæis poterat contendere plectris
Valgius, ut tersi memorat pia musa Tibulli?
Musa sibi primos quæ iure adsciscat honores
Imparibus numeris, ni blanda Propertius ora
Soluat, & ambiguam faciat certamine palmam.
Plania materiam teneri dat, & Hostia cantus
Nomine supposito, ceu Galli mima Citheris
Personam falsæ lasciua Lycoridos adfert
In scenam, & docto clausam se iactat amanti,
Dum miser ipse suo fodiat præcordia ferro.
At non exigui tenuis quoq; pagina Calui
Dissimulat pulchram, sed acerbo funere raptam
Quintiliam, nec Cous ad hæc non sacra Philetes,
Quanq; est æger, adest: quanq; uestigia lento
Fulta grauat plumbo, nec qui sine amore, iocisq;
Iucundum nil esse putat, quid rustica dicam
Iubila pastorum syluis meditata sub altis?
Vt patrias Moschus non inficietur auenas:
Externasq; Bion, ut opaca Tityron umbra
Prouocet Ausonio Calpurni fistula cantu?
Aetios procul in tractus, & nubila supra
Pindarus it Dircæus olor, cui nectare blandæ
Os tenerum libastis apes, dum fessa leuaret
Membra quiete puer mollem spirantia somnum.
Sed Tanagræa suo mox iure poetria risit,
Irrita qui toto fereret figmenta canistro.
Tum certare auso palmam intercepit opimam
Aeolijs prælata modis, atq; illice forma.
Ille Agatoclea subnisus uoce coronas
Dixit Olympiacas, & qua uictoribus Isthmos
Fronde comam, Delphiq; tegant, Nemeæaq; Tesqua
Lunigeram mentita feram, tum numina diuum
Virtutesq;, uirosq; undanti pectore torrens
Prouexit, sparsitq; pios ad funera questus.
Frugibus hunc, libisq; uirum Cirrhæus ab ara

Phœbus,& accubitu mensæ dignatus honoro est:
Panaq; pastores solis uidere sub antris
Pindarico tacitas mulcentem carmine syluas.
Inde senem pueri gremio ceruice reposta
Infusum, & dulci laxantem corda sopore,
Protinus ad maneis, & odoro germine pictum
Elysium tacita rapuit Proserpina dextra.
Quinetiam hostiles longo pôst tempore flammæ,
Quæ septemgeminas populabant undiq; Thebas,
Expauere domum tanti tamen urere uatis,
Et sua posteritas medios quoq; tuta per enses
Sensit inexhausta cinerem iuuenescere fama.
Non ego te longo præsignis Anacreon æuo
Transierim bicolore caput redimite racemo:
Cui citharæ cordi, cui nigri pocula Bacchi
Semper, & ancipiti stimulans Amathusia cura.
Nam modô Threicij crinem miraris ephebi,
Nunc Samium celebras (iubet Adrastea) Barhyllum.
Nunc teneram Eurypylen, tenerumq; Megisthea laudas:
Tandem acino passæ cadis interceptus ab uuæ.
Ipse Lyci nigros oculos, nigrumq; capillum,
Quamq; uides digito natiuam inolescere gemmam,
Exactosq; canis pugnax Alcæe tyrannos,
Aeolium docto pertentans barbyton auro,
Arma sed Attææ tua fles suspensa Mineruæ.
Sustinet heroi ualida testudine pondus
Carminis, & damnans Helenen, laudansq; uicissim
Amittit, recipitq; oculos tuus Imera ciuis
Stesichorus, quem trux Phalaris ueneratus & hostem est.
Cuius & in labris sedit puerilibus olim
Daulias, & uestrum musæ cantauit alumnum.
Sed uocat ad lacrymas Cei pia Nænia uatis,
Vnum Mnemosyne quondam, præq; omnibus unum
Quem coluit, sæuæ quem subtraxere ruinæ
Ledæi iuuenes, uacuam cui tristis ad arcam
Gratia flet laniata comas, nudata lacertos:
Quiq; sui uindex fuit & post fata sepulcri.
Ipsi etiam patria pressi breuitate Lacones
Ascitum largo tamen ore Alcmana recensent:
Quem tulit auriferos ostentans Lydia fontes:
Nunc gemit heu tineis artus, & rabe peresum.
At te cui numeros dictat dea Suada canoros
Ibyce, quiq; marem tantum meditaris amorem
Nec superi, nec auis pygmea reliquit inultum,
Et nunc Rheginis tua sedibus ossa quiescunt.
Nec uulgare canit dulcis ab Iulide Siren
Bacchylides: sed enim lyricis iam nona poetis
Aeolis accedit Sappho, quæ flumina propter

Pierias legit ungue rosas, unde implicet audax
Serta Cupido sibi, niueam quæ pectine blando
Cyrinnem, Megaramq; simul, cumq; Atthide pulchram
Cantat Anactorien, & crinigeram Telesippen.
Et te conspicuum recidiuo flore iuuentæ
Miratur reuocatq; Phaon, seu munera uectæ
Puppe tua Veneris, seu sic facit herba potentem:
Sed tandem Ambracias temeraria saltat in undas.
Quæ toties Gorgo, toties incesserat atrox
Famosam Andromeden, patriaq; libidine turpem.
Non illi Praxilla suos, prædoctaq; Nossis
Contulerint, Myrtisq; modos, non dulcis Agacles
Non Anyte, non quæ uersus Erinna trecentos
Castalio ceu melle rigat, non candida Myro,
Nec Telesilla ferox, non quæ canit Aegida sæuę
Pallados effusum crinem uittata Corinna.
Illam etiam decimo cunctæ accepere sedili
Pierides, sertumq; nouem de floribus auro
Contextum nitidis lætæ imposuere capillis.
Hinc Venusina fauos dulci iucunda susurro
Carpsit apis, sed acu ferit irritata cruento.
Hæc eadem rigidis Auruncæ in uepribus errans,
Quas Persi manus, & bilem succensus Aquinas
Mox legere sibi: neq; enim his metuendus iambo
Certet Echidnæo, licet acrem effusus in iram
Ore Lycambiadas rabioso occiderit ambas
Archilochus, medio licet illum in Marte peremptum
Vindicet, & nigro sit Pythia dura Calondæ.
Nec ferus Hipponax, atro qui felle cruentus
Bupalon & stratum morsu laniauit Athenin.
Nec Batius, spinisq; Bibaculus asper acutis.
Multi Bacche tuo proculcauere cothurno
Fortunas regum ambiguas, & sceptra tyrannis
Extorsere feris, totumq; tremore, metuq;
Horribiles, totum luctu oppleuere theatrum.
Pluraq; Palladiæ quondam impendistis Athenæ,
Dum scena Oedipoden, pauidumq; agitatis Orestem,
Atreaq;, & medica percussum Telephon hasta,
Oenidæq; facem, furijsq; Alcmæona pulsum,
Quosq; alios olidum cantor produxit ob hircum,
Quàm cùm barbarico Marathonia sanguine tellus
Incaluit, multoq; obstructæ funere Xerxen
Thermopylæ tarda refugum uidere carina.
Autorem perhibent Thespin, quem iussa Solonis
Cura cothurnatis iussit descendere plaustris.
Tres porrò insignem sibi defendere coronam,
Aeschylus aeriæ casu testudinis ictus,
Quemq; senem meritæ rapuerunt gaudia palmæ,

Quemq;

Quemq; tegit rabidis lacerum pia Pella molossis.
Inuasere locum plias septena secundum.
Quippe alios, quos nec centum sit dicere linguis,
Fortunæ nunc quemq; suæ famæq; relinquam,
Ni Latium Varius tamen obiectare Thyesten
Ambiat, atq; suum iactet mihi Corduba uatem.
Cuius ad Herculeum tremefacta orchestra furorē est.
Ecce & grandiloquo semet quoq; suggerit ore
Accius, & magna conturbat uoce canentem
Pacuuius, nitidumq; ostentat musa Secundum.
Adde & mordaci quatientes pulpita risu
Eupolin, in medium quem mendax fabula pontum
Cliniadæ manibus puppi deturbat ab alta.
Quiq; leues nebulas Attææ effuderat urbi
Salsus Aristophanes, compotoremq; Cratinum.
Adde nouos etiam soccos, exemplaq; morum,
Et uariæ specimen uitæ. iam grata Menandro
Posteritas, ipsoq; uolente Philemone palmam
Restituit, longe sequitur quem plurima turba
Haud nostro referenda sono, sed pagina docti
Reddit Athenæi tamen, insinuatq; futuris.
Claudicat hîc Latium, uixq; ipsam attingimus umbram
Cecropiæ laudis. grauitas Romana repugnat
Scilicet: & quamuis ueterum sit multus in ore
Cæcilius, quamuis iucundi scripta Terenti
Scipio dissimulet, quamuis Plautina camœnis
Lingua opicis placeat, scenam tamen ipsa suorum
Aeneadum fugit alma Venus, tantumq; togatis
Interdum Afrani grato se indulget honore.
Hos tamen, atq; alios Volcatius ordine sistit
Sedigitus. mimos sed enim scripsere proteruos,
Implicitusq; Sophron, risuq; Philistio tandem
Perditus, hinc Laberi lasciuia, multaq; Publi
Claruit Ausonio sententia dicta theatro.
Pars quoq; Sotadicos ceu prostituêre cinædos:
Pars tenues sparsere sales epigrammate multo,
Sed Latio celebres, quem misit Iberia Marcum,
Romuleumq; suis exornans fascibus annum
Ausonius. mitto Hortensi, doctiq; Catonis,
Qui solus legit quondam, fecitq; poetas.
Mitto & Cornifici lusus, Ticideq; Perillam,
Et Cinnam obscurum, teq; ore proteruior Anser:
Pammetron hic cecinit, Sillos dedit ille licentes.
Ille Menippeæ ioca miscellanea peræ
Inserfit, Satyros alius nudauit agrestes:
Et patuêre nouæ per mille poemata curæ.
Quas ego, si Pyliæ duplicentur tempora uitæ
Iam mihi, si cunctas nostra in præcordia uoces

Fama ferat, rigidoq; sonent hæc pectora ferro,
Non amplecti ausim numero, non ore profari
Eualcam, tantæ' ue situm indagare senectæ.
Nec tamen aligerum fraudarim hoc munere Dantem
Per Styga, per stellas, medijq; per ardua montis
Pulchra Beatricis sub uirginis ora uolantem.
Quiq; Cupidineum repetit Petrarcha triumphum:
Et qui bis quinis centum argumenta diebus
Pingit, & obscuri qui semina monstrat amoris:
Vnde tibi immensæ ueniunt præconia laudis
Ingenijs, opibusq; potens Florentia mater.
Tu uerò æternam per per aui uestigia Cosmi,
Perq; patris (quis enim pietate insignior illo?)
Ad famam eluctans, cuius securus ad umbram
Fulmina bellorum ridens procul aspicit Arnus,
Mæoniæ caput, ô Laurens, quem plena senatu
Curia, quemq; graui populus stupet ore loquentem,
Si fas est, tua nunc humili patere ocia cantu,
Secessusq; sacros auidas me ferre sub auras.
Namq; importunas mulcentem pectine curas
Vmbrosæ recolo te quondam uallis in antrum
Monticolam traxisse deam, uidi ipse corollas
Nexantem, numerosq; tuos prona aure bibentem:
Viderunt socij pariter, seu grata Dianæ
Nympha fuit, quanquam nullæ sonuere pharetræ:
Seu soror Aonidum, & nostræ tunc hospita syluæ.
Illa tibi, lauruq; tua, semperq; recenti
Flore comam cingens, pulchrum inspirauit amorem.
Mox & Apollineis audentem opponere neruis
Pana leues calamos nemoris sub rupe Pherei,
Carmine dum celebras, eadem tibi uirgo uocanti
Astitit, & sanctos nec opina afflauit honores.
Ergo & nocticanum per te Galatea Corinthum
Iam non dura uidet: nam quis flagrantia nescit
Vota, Cupidineoq; ardentes igne querelas?
Seu tibi Phœbeis audax concurrere flammis
Claro stella di, seu lutea flore sequaci
Infelix Clytie, seu mentem semper oberrans
Forma subit dominæ, seu pulchræ gaudia mortis,
Atq; pium tacto iurantem pectore amorem,
Atq; oculos canis, atq; manus, niueisq; capillos
Infusos humeris, & uerba, & lene sonantis
Murmur aquæ, uiolæq; comas, blandumq; soporem,
Lætaq; quàm dulcis suspiria fundat amaror.
Quantum addat formæ pietas, quàm sæpe decenter
Palleat, utq; tuum foueat cor pectore nymphæ.
Non uacat argutosq; sales, Satyraq; bibaces
Descriptos memorare senes, non carmina festis

Excipienda

Excipienda choris, querulas'ue animantia chordas,
Idem etiam tacitæ referens pastoria uitæ
Otia, & urbanos thyrso extimulante labores,
Mox fugis in cœlum, non ceu per lubrica nisus
Extremamq; boni gaudes contingere metam.
Quodq; alij studiumq; uocant, durumq; laborem,
Hic tibi ludus erit, fessus ciuilibus actis
Huc is emeritas acuens ad carmina uires.
Felix ingenio, felix cui pectore tantas
Instaurare uices, cui fas tam magna capaci
Alternare animo, & uarias ita nectere curas.
Quòd ni blanda meum lactant præsagia sensum,
Ni pietas, ni longus amor, ni uana magistros
Aura suo nimios iubet indulgere fauores
Quemq; operi, ni me tacita experientia fallit,
Ibit in exemplum natus, mea maxima cura,
Ibit in acta patris, sese tanta indole dignum
Præstabit: lustris nondum tribus ecce peractis
Iam tamen in Latium Graiæ monimenta senectæ
Euocat, & dulci detornat carmina plectro,
Meq; per Aoniæ sequitur compendia syluæ,
Ereptans auidè montem, iamq; instat anhelo.
It iam penè prior, sic, ô sic pergat, & ipsum
Me superet maiore gradu, longeq; relinquat
Protinus, & dulci potius plaudatur alumno,
Bisq; mei uictore illo celebrentur honores.

Absoluta est in Fesulano VIII. Idus Octobris,
M.CCCCLXXXVI.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO SALVIATO SVO S. D.

N Rusticum tibi. id illi scilicet ab argumento inditũ nomen. tuo coactu prodit in uulgum, tibi est uni quicquid acciderit imputaturus. Iam'ne sentis, quã tibi tuẽdus sit, uel tuo ipsius nomine, uel meo? Tua enim fides in eo, meus honos agitur: cuius quidem, etsi semper cura apud te iam inde à pueritia excubuit, tamen eum tueri nunc, uel ob id ipsum impensius debes, quòd es nuper Laurentio Medici principi uiro, cuius ego cliens alumnusq; sum, unus ex omni Florẽtina iuuentute gener ascitus. Profer igitur in tali patrocinio autoritatem omnem atq; gratiam, quam uidelicet tibi & uiri excellentis affinitas, & tua egregia indoles, morumq; suauitas conciliant. Vale, meq;, ut facis, ama.

ANGELI POLITIANI SYLVA,

CVI TITVLVS RVSTICVS.

In poetæ Hesiodi, Vergilijque Georgicôn enarratione pronunciata.

Vris opes saturi, gnauoque agitanda colono
Munera, & omniferæ sacrum telluris honorem
Ludere septena gestit meâ fistula canna.
Fistula Mantoæ quam nuper margine ripæ
Ipse renidenti dum dat mihi Tityrus ore,
Hac puer Ascræum repete, inquit, arundine carmen.
Pan ades, & curui mecum sub fornice saxi
Versibus indulge, medio dum Phœbus in axe est,
Dum gemit erepta uiduatus compare turtur,
Dum sua torquati recinunt dictata palumbes.
Hîc resonat blando tibi pinus amata susurro:
Hîc uaga coniferis insibilat aura cupressis:
Hîc scatebris salit, & bullantibus incita uenis
Pura coloratos interstrepit unda lapillos:
Hîc tua uicinis ludit lasciua sub umbris
Iamdudum nostri captatrix carminis Echo.
Felix ille animi, diuisque simillimus ipsis,
Quem non mendaci resplendens gloria fuco
Sollicitat, non fastosi mala gaudia luxus:
Sed tacitos sinit ire dies, & paupere cultu
Exigit innocuæ tranquilla silentia uitæ,
Vrbe procul, uoti exiguus, sortemque benignus
Ipse suam fouet, ac modico contentus aceruo,
Non spes corde auidas, non curam pascit inanem,
Securus quò sceptra cadant, cui dira minentur
Astra, & sanguinei iubar exitiale cometæ.
Non illum fragilis fauor, indocilisque potenti
Plebs seruare fidem, euectum popularibus auris
Casuro imponit solio, nec ducit hiantem
Huc illuc uanos ostentans purpura fasces.
Non mentem pauet ipse suam, nec conscius omneis
Exhorret strepitus, nec edaci pectora culpa
Carpitur occultè: non opportunus iniqui
Iudicio uulgi, aut celsa conspectus in arce
Degeneri patet inuidiæ: non ipse uicissim
Obliquo liuore macet, fœtusque ueneno
Aestuat, atque aliena oculis bona limat acutis.
Rure agit in uacuo, spatijsque indulget aperti
Aetheris, aut operi insudans, aut ille supinos
Euadens cursu in monteis. hinc scilicet omnes
Gratæ epulæ, nudis Acheloum in pocula palmis
Aduocat, excussæque cibos dant brachia syluæ,
Et fessa in duro renouantur membra cubili.

Maior

Maior quippe uenit comitata labore uoluptas,
Nec satias dominam, aut fastidia lenta sequuntur.
Ergo neq; imbrifero pallens Autumnus hiatu,
Nec malus hunc afflat rabioso Sirius astro,
Sæua'ue Rhiphææ labefactant frigora brumæ.
Quippe hyemem excipere,& uentos,cœliq; ruinam
Suetum,atq; octipedem nec opaco uertice cancrum,
Et Ioue sub gelido nocturnos carpere somnos,
Et pede concretas nudo calcare pruinas.
Et perferre sitim, & ieiunia soluere glande,
Et lassare feras cursu,& superare natatu
Torrentem,& uolucri fossam tramittere saltu:
Et quercum annosam ferro obturbare bipenni.
Tum prædam extorquere lupo,fasciq; maligno
Subiecisse humeros,& iniqui pondera rastri
Prædura tractare manu,& domitore lacerto
Sub iuga cornigeri colla obluctantia tauri
Ducere,& iratis concurrere cõminus ursis.
Hinc agilis subit ora uigor,robustaq; magno
Pectore uis habitat,fortesq; animosa tuentur
Membra tori & crudo tendunt se robore nerui.
Hinc facies procera,hinc fronti Martius horror.
Quòd si bella uocent,quis ad aspera promptior arma?
Aut quis equum sternacem arctis fregisse lupatis
Acrior? aut fortem mucrone haurire cruorem?
Aut torquere sudem? aut neruo exturbare sagittam?
Aut prępilatis aciem perrumpere contis?
Quis certet duro agricolæ? seu ducere uallum,
Seu sit opus celso præcingier aggere castra,
Seu fronte aduersa tormentum figere ahenum,
Quod tonitru horrifico magnas sternentia turres
Ardua fulmineo iaculetur saxa rotatu:
Seu uigil insomnem peragat custodia noctem:
Seu tacitum rapiatur iter,seu parcere parto
Conueniat,si fors lenta obsidione premantur.
Scilicet his Babylon dextris,Nabatheaq; regna
Creuerunt: hic Mopsopio delectus ab aruo
Miles, Achæmenium Marathonis in æquore Persen
Contudit.his adiuta uiris,se Romula tellus
Imposuit mundo,& rerum tractauit habenas.
Nunc agè,quæ studia agricolis industria solers
Extudit,atq; operum quanta experientia, dicam.
Protinus extremo cùm iam Boreas autumno
Incubuit terris,primo cùm frigore tactæ
Labuntur frondes, maternaq; brachia linquunt,
Nec cariem cæsæ formidant robora syluæ:
Ecce sagax tacitam uenientis rusticus anni
Curam corde coquit,qua bubus ab arbore plaustrum

Dedolet

Dedolet, unde iuga & curuum fabricetur aratrum.
Nec mora, quin ueteris truncata cacumina phagi,
Chaoniæque cadant quercus, nudataque ramos
Vlmus, & audaci laurus sonet icta securi.
Quarum quæque nouam fumo explorata calenti
Vertitur in faciem, diuersaque munia tractant.
Continuò auditus gruis inter nubila clangor
Agricolam citat, & crista spectabilis alta
Auroram gallus uocat applaudentibus alis.
Excitat ille operum socios, simul horrida cautus
Terga rudi centone fouet, capitique galerum
Induitur, crudusque operit uestigia pero:
Hinc saturos iungens loris ad aratra iuuencos
Increpitat stimulo, & cantu minuente laborem
Prælongis ferrata terit dentalia sulcis,
Ac latè elicibus collectos exprimit imbres:
Ieiunamque fimo tellurem, & rudere pascit.
Tum plenum farris læua seruante canistrum
Semina dispensat parca cerealia dextra:
Quæ ne iacta auidæ populentur grana uolucres,
Et prædam sublime ferant, it pone minutus
Sarcula parua tenens puer, & frugem obruit aruo.
At cùm se Eois iam uespertinus ab undis
Extulit Arcturus, cùm uersicoloribus ardet
Terra comis, rutilosque interuiret herba colores,
Daulias & Getici tandem secura mariti
Ales adest, plausuque larem, cantuque salutat.
Rursum inuadit opus, stiuæque innixus, adunco
Ponè nigrescentes proscindit dente nouales:
Quas rapidi soles urant, gelidæque pruinæ.
Mox ubi iam sapiens cœpit frondescere morus,
Antè quidem sapiens, nunc ambitiosa, nec ullum
Quæ pariat pomum, sed serica pensa ministret.
Ille aliam atque aliam culturam dulcis agelli
Pertentans, truncos plantariaque infodit aruo,
Nec pictas lugubre fabas, nec pabula parcit
Veruacto mandare putri, glebasque bicorni
Persequitur ferro, & secat insuperabile gramen.
Et montem cædit scrobibus, fortique bidente
Terga soli frangit, Baccheaque semina rectum
Explicat in quincuncem, & differit ordine lõgo.
Atque iterum, atque iterum terra capita ima frequentat,
Et ramos tondet falce, atque impunè fluentem
Compescit uitem fingens, & robore fulcit
Deciduam, charæque hærentem in pectore matris
Acclinat sobolem sulco, iuxtaque propagat.
Aut ipso durus genitricis ab ubere flentis
Abscisam rapit, atque aliò traducit alendam.

Quid dicam? externis cùm se uernacula succis
Robora nobilitant, peregrinaq; segmina duri
Accipiunt trunci, aut discreto germina libro.
Namq; oculis oculos, non blandi tempora ueris
Iungere, sed medijs gaudet feruoribus æstas,
Aestas congestos Cereris tritura maniplos,
Aestas absconsum siliqua excussura legumen,
Aestas, qua grandes expectant horrea messes,
Dùm coaceruatas euentilet area fruges.
Tum sola puluerei pinguescunt arida campi,
Soluunturq; putres glebæ, ac peritura lupini
Germina parturiunt, tum cliuo rauca sonantes
Eliciuntur aquæ, præcepsq; recumbit agro fons:
Pòst ubi iam medio uestigia librat in axe
Ensifer Orion, croceoq; insignis amictu
Aspicit Arcturum, pulsa pallantias umbra
Sentibus horrenteis aperit iam uinea sepes,
Aureolamq; metit lentis de uitibus uuam
Vinitor, & fœtos rubicundo nectare fructus.
Quos coniux, quos uirgo comes, par uertice matri
Aut cista exportant, aut rasilibus calathiscis.
Nec sentitur onus studio, leuat ipsa laborem
Sedulitas, quin frugiferos curuantia ramos
Poma sinu, baccasq; ferunt, ficumq;, nucemq;.
Nec nihil addit hyems, nigros tum laurea fœtus
Exuitur, tum myrta legunt, glandemq; caducam,
Glaucaq; Palladiæ distringunt brachia syluæ.
Nocte autem ad lychnos aut iunco texit acuto
Fiscellam, aut crates uirgis, aut uimine qualos
Rusticus, infinditq; faces, & robora ualli,
Dolia quassa nouat, ferramentisq; repellit
Scabriciem, tritaq; docet splendescere cote.
Nam quid delicias memorem? quamq; alta labori
Otia succedant? iam primùm obsessa pruinis
Cùm iuga floriferi regelauerit aura Fauoni,
Suaue serenato rident uaga sidera cœlo.
Suaue ciet tardos per sudum luna iuuencos,
Ipsa quoq; ætherij melius nitet orbita fratris,
Terq; quaterq; manu madidantes nectare crines
Exprimit, & glebas fœcundis roribus implet,
Vecta Medusæo Titonia præpete coniux.
Alma nouum tellus uultu nitidissima germen
Fundit, & omnigenis ornat sua tempora gemmis.
Idalio pudibunda sinus rosa sanguine tingit,
Nigraq; non uno uiola est contenta colore,
Albet enim, rubet, & pallorem ducit amantum.
Vt sunt orta, cadunt, niue candidiora ligustra.
Nec longùm durant calathos imitata parentis

Lilia, sed longùm stant purpurei Amaranthi.
Hic Salaminiaci scribunt sua nomina flores,
Hic gratum Cereri, plenumq; sopore papauer
Oscitat, hic inhiat sibimet Narcissus, at illic
Corycios alit aura crocos, notumq; theatris
Aera per tenerum flatu dispergit odorem.
Nec iam flammeolæ conniuent lumina calthæ.
Nec melilotos abest. Tyrium seges illa ruborem
Induit, hic uiuo cespes se iactat in auro,
Hæ niueos, hæ cyaneos superare lapillos
Contendunt herbæ, uernantq; micantia latè
Gramina, per tumulos, perq; umbriferas conualles,
Perq; amnis taciti ripas, atq; omnia rident,
Omnia luxuriant, & amica luce coruscant.
Parturiunt stipulæ frugem, & genitalibus auris
Peruia, turgescunt lactentibus hordea culmis.
Palmes agit rupto lacrymanteis cortice gemmas,
Seq; rudes primis monstrant in uitibus uuæ.
Dulce uirent teneræ modò nata cacumina syluæ,
Succrescuntq; piæ pullorum examina matri.
Ipsa sibi ignotas miratur adultera frondes
Arbor, & ascitis natiuas inserit umbras.
Auricomæ iubare exorto de nubibus adsunt
Horæ, quæ cœli portas atq; atria seruant.
Quas Ioue plena Themis, nitido pulcherrima partu
Edidit, Ireneq;, Diceq;, & mixta parenti
Eunomie, carpuntq; recenteis pollice fœtus.
Quas inter Stygio remeans Proserpina regno,
Comptior ad matrem properat, comes alma sorori
It Venus, & Venerem parui comitantur amores,
Floraq; lasciuo parat oscula grata marito.
In medijs resoluta comas, nudata papillas
Ludit, & alterno terram pede Gratia pulsat.
Vda choros agitat Nais, decurrit Oreas
Monte suo, linquunt faciles iuga celsa Napææ.
Nec latitat sub fronde Dryas, non sibila Fauni
Fundere, non iunctis Satyri dare sibila cannis,
Nec querulæ cessant tenerum tinnire uolucres.
Fluctibus Alcynoe, densa philomela sub umbra,
Canus olor ripis, tecto uaga plorat hirundo.
Lene susurrat apis, plenoq; saporibus alueo
Candida multiforæ solidat fundamina ceræ.
Colludunt per prata greges, atq; omne beato
Flagrat amore nemus, iuuenem lasciua maritum
Fert equa, fert tergo salientem bucula taurum,
Setigeræq; subant matres, decertat amator
Fronte aries, auidos olidum pecus accipit hircos.
Spectant innisi baculis, gaudentq; magistri.

Inde ubi prægnantes partu Lucina recenti
Soluit,ut exæquet numero fœtura parentes,
Ipse rudem,nec adhuc uestigia certa prementem,
Fert sobolem gremio,sed ouem, gracilem'ue capellam
Enisas humero subit,atq; in stramine molli
Componit sensim pastor,stabuloq; recondit.
Mox ut conualuere, rubos hæc rupibus altis,
Illa recens campo gramen decerpit aprico,
Aut dulceis gelido delibant amne liquores,
Vt sua conclusis ne desint pocula natis.
Vtq; fluat plenis diues mulsura papillis,
Subrumi expectant hœdiq;,agniq; petulci:
Cornigerasq; uocant tremulo clamore parenteis.
Bruta gregem plenum densis alit uberibus sus
Exporrecta solo,& grunnitu allectat amico
Fellantes,turpiq; luto se immunda uolutat:
Radices eadem calloso auidissima rostro
Eruit,& bulbum,aut madida se pulte saginat.
Flet uitulum mœsta absentem mugitibus altis
Mater,& immensam raucis miseranda querelis
Syluam implet,boat omne nemus,uallesq;,lacusq;.
Illa nigros latè lucos,saltusq; peragrat
Crebra gemens,crebra ad montem,stabulumq; reuisit
Tabescens desiderio,non ulla dolorem
Pabula,nec salicum frondes,nec gramina rore
Sparsa leuant, non quæ uiridi uaga flumina ripa
Perspicuam tenui deducunt murmure lympham.
Prata tener persultat equus, libatq; uolucri
Aequora summa fuga,aut alti subit aspera montis
In iuga,saxosumq; amnem pede plaudit inermi,
Cui pulchro micat acre caput,luduntq; decoræ
Fronte comæ,uibrant aures,atq; orbe nigranti
Prægrandes extant oculi,tum spiritus amplis
Naribus it feruens,stat ceruix ardua,qualem
Præfert marmaricis metuenda leonibus ales,
Ales,quæ uigili lucem uocat ore morantem.
Crescunt spissa toris,lateq; animosa patescunt
Pectora,consurguntq; humeri,& iam sessile tergum est:
Spinaq; depressos gemino subit ordine lumbos.
Et castigatum cohibent crassa ilia uentrem.
Fundunt se lætæ clunes,subcrispaq; densis
Cauda riget setis,& luxuriantia crebræ
Velant colla iubæ,ac dextra ceruice uagantur.
Tum tereti substricta genu,mollissima flectit
Crura ferox,celsum ingrediens,fremituq; superbit.
Grande sonat tornata cauo breuis ungula cornu,
Ingenti referens corybantia cymbala pulsu.
O dulces pastoris opes,ó quanta beatum

Quàm tenet hunc tranquilla quies? ut pectore toto
Lætitiam, totaq; fouet bona gaudia mente?
Nempe odij,fraudumq; expers,exemptus inani
Ambitione,uacansq; metu, spe liber, & insons
Natiuo cultu , & gaza prædiues agresti,
Ipse sibi uiuit nullo sub teste,suoq;
Pendet ab arbitrio,suus ipse est censor,& alto
Calcat opes animo,ac regum deridet honores.
Si non Tænareis illi stant fulta columnis
Robora,cælatumq; altè laquearia subter
Ridet ebur,postem'ue silex Asaroticus ornat,
Nec Maurusiacos pulchræ testudinis orbis
Delphica sustentat, nec docto trita Myroni
Pocula,multiplici florent radiantia gemma.
Aut bis in Herculea Milesia uellera concha
Versantur,tenuiq; satur lanugine bombyx
Luteolos folleis,preciosaq; fila relinquit,
Textile nec tenero subtegmine fulgurat aurum,
Spiranteis referens uultus,quæ Pergamos olim
Artifici descripsit acu,quæ stamina Memphis,
Quæ Tyros,& Babylon radio pinxere sonanti.
At iacet in molli proiectus cespite membra,
Quà cauus exesum pumex testudinat antrum:
Quà'ue susurranti crinem dat aquatica uento
Arbor,& aut calamos,aut fixa hastilia iungit
Cortice,statq; leui casa frondea nisa tigillo,
Quam metuant intrare pauor, curæq; sequaces,
Sub qua iucundos tranquillo pectore sensus
Nutrit inabruptoq; fouet sua corpora somno,
Syluarum,& pecoris dominus.stant sedula circùm
Turba canes,audaxq; lacon,acerq; molossus.
Dant ignem extritum silices,dant flumina nectar
Hausta manu,dat ager Cererem: non caseus,aut lac,
Lucorum'ue dapes absunt,stat rupibus ilex
Mella ferens trunco,plenoq; cacumine glandem.
Illi sunt animo rupes,frondosaq; tesqua
Et specus,& gelidi fontes,& rosida Tempe,
Vallesq;,Zephyriq;,& carmina densa uolucrum,
Et Nymphæ,& Fauni,& capripedes Satyrisci,
Panq; rubens,& fronte cupressifera Syluanus,
Sileniq; senes, subdiualesq; Ithyphalli,
Et montana Pales,& quo pastore Pherçi
Gaudebant campi,& crinem resoluta Mimallon.
Et qui cornigera bicolores fronte corymbos,
Pampineamq; manu tenera quatit Euius hastam,
Semper amor,semper cantus,& fistula cordi est,
Semper odorati, Venerisq; stipendia flores,
Vitarumq; altrix urbi malè nota uoluptas.

Talibus in studijs pastor molle exigit æuum.
Pôst ubi raucisonæ pinna uibrante cicadæ
Increpuere, ardensq; metentibus ingruit æstus,
Paulisper tum cessat opus, saxiq; sub umbra
Prostrati indulgent genio. non mollia pleno
Desunt uina cado, non lacti mixta polenta,
Aut pinguis tergum uitulæ, placidusq; sonoræ
Lapsus aquæ, crinemq; auræ, frontemq; lacessunt.
Inde opus integrant, donec sub nocte coruscent
Flammigero paruæ stellantes clune uolucres.
Ecce autem dulces labris pater ingerit uuas
Autumnus, crebręq; elisus uerbere plantę,
It per præla latex, puerîq; examine denso
Exultant lasciua cohors, circumq;, supraq;.
Ille manu panda pronus bibit, alter ab ipso
Sugit musta lacu crepitantibus hausta labellis.
Hic sua suspensum resupinus in ora racemum
Exprimit, hic socij patulos irrorat hiatus,
Irriguumq; mero sordet mentumq;, sinusq;:
Ebriaq; incertis titubant uestigia plantis.
Postq; acris successit hyems, & pendula tectis
Diriguit glacies, larga strue tollitur altè,
Collucetq; focus, coeunt uicinia simplex
Vnà omnes, iuuenesq; probi, materq; seuera
Coniuge cum duro, & pueris, & uirgine grandi,
Conuigilantq; hilares, & primæ tempora noctis
Decerpunt, molli curas abigente Lyæo.
Mutuaq; inter se ludunt, tum tibia folle
Lasciuum sonat inflato, tum carmina cantant,
Carmina certatim cantant, tum tenta recusso
Tympana supplodunt baculo, & caua cymbala pulsant,
Et læti saltant, & tundunt æribus æra,
Et graue conspirat cornu tuba flexilis unco,
Conclamantq; altum unanimes, tolluntq; cachinnos.
Porrò autem, quanta est differtæ copia uillæ,
Quamq; penu diues? neq; enim uel frugibus ornis
Horrea sufficiunt, uel odoro dolia musto.
Testaq; Palladijs iam non uacat ulla trapetis.
Terga suis pendent fumoso sordida tigno,
Pertica pensilibus oneratur longa racemis,
Non uuæ arentes, non pruna, & carica desunt.
Sorbaq; cum cerasis, duroq; putamine clausa
Persica nux, regumq; altas imitata coronas
Mespila, cumq; pyris miserorum munus amantum
Iam laxum in rugas malum, decoctaq; ahenis
Defruta, & omphacinus liquor, & lacrymosa sinapis,
Et meditata nouos Sicyonia bacca sapores.
Tum sapa, melq; recens, edulcatiq; lupini,

Et prunæ increpitans balanus, contextaq; cannis
Fiscina lacte madens, & durati sale fungi.
Annonam facilem uicinus suggerit hortus,
Murmur apricantes niuea dant turre columbi,
Expandunt alas, & amicam blanda rogantes
Oscula, circumeunt insertantq; oribus ora:
Iam uicibus nido incubitant, genitrixq;, paterq;,
Iamq; oua excudunt, natisq; implumibus escam
Commansam alternant, rostellaq; hiantia complent.
Adde gregem cortis, cristatarumq; uolucrum
Induperatores, laterum qui sidera pulsu
Explaudunt, uigiliq; citant Titana canore:
Et regnum sibi Marte parant, quippe obuia rostris
Rostra ferunt, crebrisq; acuunt assultibus iras.
Ignescunt animis, & calcem calce repulsant
Infesto, aduersumq; affligunt pectore pectus.
Victor ouans cantu palmam testatur, & hosti
Insultans uicto, pauidum pede calcat iniquo.
Ille silet, latebrasq; petit, dominumq; superbum
Ferre gemit. comes it merito plebs cætera regi:
Formoso regi, cui uertice purpura alto
Fastigatus apex, dulciq; errore coruscæ
Splendescunt ceruice iubæ, perq; aurea colla,
Perq; humeros it pulcher honos. palea ampla decenter
Albicat ex rutilo, atq; torosa in pectora pendet
Barbarum in morem: stat adunca cuspide rostrum,
Exiguum spacij rostrum, flagrantq; tremendum
Raui oculi, niueasq; caput late explicat aureis.
Crura pilis hirsuta rigent, iuncturaq; nodo
Vix distante sedet, durus uestigia mucro
Armat, in immensum pinnæq; hirtiq; lacerti
Protenti excurrunt, duplicíq; horrentia uallo
Falcatæ ad cœlum tolluntur acumina caudæ.
Ipse salax totam fœcundo semine gentem
Implet, & oblongo nunc terram scalpurit ungui,
Rimaturq; cibos, nunc edita nubila uisu
Explorat cauto, non illum squamea tutò
Aggreditur serpens. non raptor ab æthere miluus.
Vocibus interea crebrum singultat acutis
Parturiens coniux. quæ scilicet oua subinde
Tollit anus, signatq; dies, uigilemq; lucernam
Consulit, & lunæ crescentis tempora seruans,
Vt primùm gallina glocit numero impare subdit:
Versatisq; diu, solers auscultat, an intus
Pipiat inuolucer pullus, tenerumq; putamen
Pertuderit molli rostro, atq; erumpere tentet.
Parte alia bifero plumosam corpore messem
Nutrit, & in crassa satur urinare lacuna

Anser

Anser auet, stagnumq́ super pede remigat udo
Depictæ ceruicis anas, prolemq́ natatum
Inuitans, nunc extat aquis, nunc mergitur altè.
Erigit explicitæ gemmata uolumina caudæ
Ambitiosus amans: at ficu, & polline glifcit
Pellaci cantu deceptus ab aucupe turdus.
Insidit mutilo turtur, seseq́ saginans
Rauca gemit, dulcesq́ miser suspirat amores.
Flet uiduus perdix, queritur peregrina cothurnix
Inclusi caueis. hic cæca cuniculus antra
Excauat, hic septo prægnans lepus errat in amplo,
Capreoliq́, hinuliq́, & aduncis dentibus apri.
Hic stertunt glires, hic fœmina fœtat echinus.
Dædala somniferos peragunt examina bombos,
Plenaq́ captiuos seruant uiuaria pisces.
Scilicet his opibus placidè sua corpora curant,
Dulciaq́ inter se læti tellure magistra
Officia exercent, ut quæ neq́ ferre recuset
Imperium, neq́ non grandi mercede rependat,
Si qua laborifero debentur farra colono.
Ille autem & uolucri petit ardua sidera mente,
Scruturq́ sagax, quæ sit sententia diuûm.
Quid quæq́ emergens, latitans'ue, oriens'ue, cadens'ue
Stella paret, quid quadruplici celer afferat annus
Cardine, quæ sulcis, quæ sint stata tempora messi,
Quidq́ pecus uehat Olenium, qua grandine collis
Trux nepa dilapidet, quo turbine surgat Orion,
Quos glomerent imbreis, aut pressus Arione delphin,
Aut Pleas, Arcturusq́ senex, Hyadesq́ puellæ:
Vnde bibant herbæ diuini pocula lactis:
Cur rubigo satis, uredoq́ uiribus obsit:
Quid nebulas abigat, tempestatesq́ repellat:
Quod uento ingenium, quæ nubes causa serenet:
Quidq́ silens moneat, quidq́ intermenstrua Phœbe,
Vel cùm plena meat, uel cùm decrescere rursum
Incipit. ille etiam numeros, legesq́ dierum
Prouidus obseruat: scit enim quid septima portet
In qua nascentem excepit bona Delia fratrem.
Scit quoq́ post decimam quid prima, quid altera luces
Iniungant operum, quocirca aut uellera lanæ
Demetit, aut grauido maturas mergite aristas:
Aut telam locat uxoris: nam pendula in ortu
Posteriore suos etiam net aranea casses.
Quæ sequitur bona uirgultis, inimica serendis
Frugibus. ergo cauet, quod obest, quodq́ expedit urget:
Nouit enim quota connubijs, quota partubus obstet,
Aspitet'ue dies, quota pinguem emasculet hœdum,
Septaq́ circundet pecori, quota iungat amanteis

Et clandestinos iubeat miscere susurros:
Qua ponat canis hirritum, malesuadaq; pectus
Cura nimis laceret, qua tristis oberret Erynnis
Nocte magis. secat ille suo sibi tempore lignum,
Dolia degustat, subigit iuga ferre iuuencum.
De flabris quoq;, de pluuia dulciq; sereno,
Aut lunæ occasus, aut idem consulit ortus.
Tractat opus, si pura micet: sin atra recedat,
Aut quinto directa die, aut medio orbe retusa,
Nec gracili cornu, aut triplici sit culta corona,
Tecta subit metuens hyemes. si rubra coruscet,
Tum uerò expectat uentos, nec fallit eundem
Quo Boream cornu, quo Cynthia prouocet Austrum.
Consulit & Phœbi flammas, an grandinis augur
Palleat, an radijs monstret discordibus imbrem.
An præ se exoriens nubeis agat, an niger orbem
Circulus extremum claudens, quà rumpitur, acres
Carceris Aeolij moneat consurgere flatus:
Adnotat & cœli faciem, num stella sereno
Aethere lapsa cadat, rapidi prænuntia Cauri.
Conscia num subita semet caligine obumbrent
Astra, trahantq; hyemem, gemino Thaumantias arcu
Quid ferat, aut curto cùm uix secat aera gyro,
Et penè unicolor taurina fronte minatur.
Nunc præsepe oculis, nunc Bacchi spectat asellos,
Quiq; Noton cernit, quiq; est obuersus ad Arcton,
Fulgores, tonitrus, inspersaq; uellera cœlo,
Brumalemq; diem, & totum semel aspicit annum.
Necnon & nautis ruiturum in carbasa nimbum
Augurat, undisonum si fors mare surrigit Aegon,
Canaq; conspergit sale saxa & littora frangit.
Tunc & tristifico reboant montana fragore,
Et repetunt siccum mergi, atq; ex æquore clamant.
Ipsa uolans sublimè auras, æthramq; lacessit
Ardea, colludunt fulicæ, plauduntq; gregatæ.
At lasciua lacus alis præstringit hirundo,
Et summas propè radit aquas, ranæq; coaxant.
Fusca gradu cornix lento metitur arenas,
Aut fluuium capite, & madida ceruice receptat,
Crocituq; graui pluuiam increpat usq; morantem.
Clangunt Naupliadæ uolucres, & peruia pinnis
Nubila conscribunt, incertus in æquore delphin
Difflat aquas, latrant corui, uocemq; resorbent.
Progerit oua cauis patiens formica laborum.
Blanda canis terram pedibus scabit, ore lapillos
Tardigradus prendit cancer, seseq; saburrat,
Atq; hæret ripæ, densum occinit improbulus mus,
Straminaq; exculcat. quin centipedes scolopendræ

Parietibus reptant,aures pigra motat asella.
Dependent bullæ lychno,sitiensq; cruoris
Musca redit,summosq; proboscide mordicat artus.
Nec longè à tectis apis ingeniosa recedit.
Prunaq;,concretusq; ima cinis hæret in olla:
Carboq; pellucet: neq; non prænuntiat Euros
Pluma natans,folium'ue errans,pappiq; uolantes:
Flammaq; cùm flectit,cùm sese elidit,& ipsis
Vix sedet in stuppis,scintillamq; excutit udam.
Vos quoq; pastores uentos horretis,& imbres,
Cùm temerè excursans pecus ampla in pascua fertur,
Cumq; alacres luduntagni, calceisq; proteruos
Subsultim incutiunt inter se,& cornibus hęrent:
Aut cùm se è pastu ui, uix,ægreq; reuellunt:
Cumq; boues liquidi suspectant lumina cœli,
Olfactantq; auras,& succos naribus udos
Crebra trahunt,dextrumq; latus consternere gaudent,
Aut lingunt aduersa pilos,aut uespere sero
Mugitu ingenti redeunt,caulasq; fatigant.
Cùm sibi non factos sus dissipat ore maniplos,
Cumq; antro lupus exululat, cumq; improbus idem
Nec metuens hominum propius consistit,& offert
Se mendicanti similem,ac loca culta pererrat.
Ergo in consilium maria aduocat,æthera,terras,
Naturamq; omnem,uiuitq; autoribus astris
Cura deûm agricola,atq; animo præscita recenset,
Et rerum euentus sensu præsagit acuto.
Hanc ó cœlicolæ magni concedite uitam.
Sic mihi delicias,sic blandimenta laborum,
Sic faciles date semper opes.hac improba sunto
Vota tenus, nunq; certè, nunq; illa precabor,
Splendeat ut rutilo frons inuidiosa galero,
Tergeminaq; grauis surgat mihi mitra corona.
Talia Fesuleo lentus meditabar in antro
Rure suburbano Medicum,quà mons sacer urbem
Mæoniam,longiq; uolumina despicit Arni.
Quà bonus hospitium felix,placidamq; quietem
Indulget Laurens,Laurens haud ultima Phœbi
Gloria,iactatis Laurens fida ancora musis:
Qui si certa magis permiserit otia nobis,
Afflabor maiore deo,nec iam ardua tantum
Sylua meas uoces,montanaq; saxa loquentur,
Sed tu (si qua fides)tu nostrum forsitan olim
O mea blanda altrix non aspernabere carmen,
Quamuis magnorum genitrix Florentia uatum,
Doctaq; me triplici recinet facundia lingua.

ANGELVS POLITIANVS LAVRENTIO MEDICI, PETRI FRANCISCI F. S. D.

OGIS tu quidem me Laurenti carmen edere incōditum, incmendatum, & quòd in publico semel pronuntiatū, nimis fuisse impudens, uisum sit. Satis profectò fuerat, uixisse unū diem, quod tam foret imperfectū animal, ac posse etiam inter insecta illa, quæ uocentur ephemera, cōnumerari. Namq; ego id ad præsentem duntaxat celebritatē, quasi Adonidos hortū, cōcinnaueram. Prorogare tu nostræ Mantus (ita enim inscribimus) nō tam uitam cupis, q̃ dedecus: ferreus sim, si tibi quid denegem, tam nobili adolescenti, tam probo, tam mei amanti, tanto denique eam rem studio efflagitanti. Quare habe tibi quicquid hoc libelli, ac tu quoq; desiderio nostro aliquādo subueni, & quæ tibi musæ amatoria carmina uernaculè suggerent, ne patere, quæso, à nobis expectari diutius. Vale. Florētiæ 4. Nonas Nouēb. M. CCCCLXXXII.

ANGELI POLITIANI IN SYLVAM, CVI TITVLVS MANTO, PRAEFATIO.

TABAT adhuc rudibus Pagasæo in littore remis
Quæ ratis undosum prima cucurrit iter:
Dum tamen extremis hærent succincta ceruchis
Lintea, dum nautas flamina nulla uocant,
Conueniunt Minyæ gemini Chironis ad antrum,
Quà fugit obliquo garrula lympha pede,
Quaq; ingens platanus genialibus excubat umbris,
Explicat hic faciles rustica mensa dapes.
Crescit fronde torus, uernant in flore capilli,
Sed uiret Herculeis populus alba comis.
Dat puer Aeacides niuea carchesia dextra,
Sed suus Alcidæ pocula miscet Hylas.
Finis erat dapibus, citharam pius excitat Orpheus,
Et mouet ad doctas uerba canora manus.
Conticuere uiri, tenuere silentia uenti,
Vosq; retrò cursum mox tenuistis aquæ.
Iam uolucres fessis pendere sub æthera pinnis,
Iamq; truces uideas ora tenere feras.
Decurrunt scopulis auritæ ad carmina quercus,
Nudaq; Peliacus culmina motat apex.
Et iam materno permulserat omnia cantu,
Cùm tacuit, querulam deposuitq; fidem.
Occupat hanc audax, digitosq; affringit Achilles,
Indoctumq; rudi personat ore puer.
Materiam quæris? laudabat carmina blandi
Hospitis, & tantæ murmura magna lyræ.
Riserunt Minyæ: sed enim tibi dicitur Orpheu,
Hæc pueri pietas grata fuisse nimis.
Me quoq; nunc magni nomen celebrare Maronis.
(Si qua fides uero est) gaudet & ipse Maro.

ANGELI POLITIANI SYLVA
CVI TITVLVS MANTO.

In Bucolicon Vergilij pronuntiata.

ST dea quæ uacuo sublimis in aere pendens
It nimbo succincta latus, sed candida pallam,
Sed radiata comam, ac stridentibus insonat alis.
Hæc spes immodicas premit, hæc infesta superbis
Imminet, huic celsas hominum contundere mentes,
Successusq; datum, & nimios turbare paratus.
Quam ueteres Nemesin genitam de Nocte silenti
Oceano dixere patri. stant sidera fronti,
Frena manu pateramq; gerit, semperq; uerendum
Ridet, & insanis obstat contraria cœptis,
Improba uota domans, ac summis ima reuoluens
Miscet, & alterna nostros uice temperat actus,
Atq; huc atq; illuc uentorum turbine fertur.
Viderat hæc domitis tumidam te Græcia Persis,
Signa quoq; Eoum uictricia ferre sub orbem.
Viderat & cantu Aonio, eloquijsq; superbam
Ire altum, magnumq; loqui, cœloq; supinum
Insertare caput, nec dijs te ferre minorem.
Mox fastus exosa graueis, ceruice coegit
Ferre iugum, & Latijs superatam subdidit armis.
Nec fandi permansit honos: tu namq; potenti
Protinus ore tonans, ardentis fulmine linguæ
Cuncta quatis Cicero, Pyliæ non mella senectæ,
Nec iam Dulichias audet conferre procellas,
Sponte tibi uirides transcribens Græcia palmas.
Se tamen Aoniæ solatur fronde coronæ.
Deerat adhuc Latio uatum decus, horrida quanq;
Bella, tubasq; rudi cantauerat Ennius arte.
Editus ecce Maro, quo non felicior alter,
Seu syluas, seu rura canit, siue arma, uirumq;.
Namq; Syracosiis cum uix assurgat auenis,
Hesiodum premit, & magno contendit Homero.
Ergo age quis centum mihi nunc in carmina linguas,
Immensumq; loqui, uocemq; effundere ahenam,
Quis mihi det Siculas Latio clangore sorores
Post Geticam superare chelyn? dum te optime uatum
Imbellis pietas audaci promere cantu
Audet, Atlanteasq; humeris fulcire columnas.
Vnde ego tantarum repetam primordia laudum?
Aut qua fine sequar? facit ingens copia rerum
Incertum. sic frondifera lignator in Ida
Stat dubius, uastæ quæ primum robora syluæ
Vulneret. hic patulam procero stipite phagum,

 Hic

Hic uidet annosam sua pandere brachia quercum,
Illic succinctas caput exertare cupressos,
Metiturque oculis Phrygiæ nemora alta parentis.
Te nascente Maro Parnassi è culmine summo
Affuit Aonias inter festina sorores
Calliope, blandisque exceptum sustulit ulnis,
Permulsitque manu quatiens, terque oscula iunxit,
Omnia ter cecinit, ter lauro tempora cinxit.
Mox aliæ dant quæque tuis munuscula cunis:
Certatim dant plectra, lyram, pellemque, pedumque,
Dant & multiforam modulanda ad carmina loton,
Et decrescenti compactas ordine auenas.
Dant Pandionias uolucres, ter murmure placant
Liuenteis oculos, ter frontem baccare tangunt.
Venit & Elysio uenturi præscia Manto,
Manto quæ iuuenem fluuio conceperat Ocnum,
Ocnum, qui matris dederat tibi Mantua nomen,
Venit & horrentes quatiens uittamque, comasque,
Sanguineamque rotans aciem, sic ora resoluit
Plena deo, & ueras excussit pectore uoces.
Dicebam memini, memini tibi Mantua quondam:
Surge bonis auibus fundata, & fulmine læuo:
Surge, paremque atris contende educere molem,
Pyramidum supra sumptus. prò quanta manet te
Gloria, quam longum senibus celebrabere seclis.
Nascetur, uideo, supera tibi missus ab arce
Sidereus uates, alti cui numinis haustum
Mens cœlo cognata ferat, quem grande sonantem
Non Linus Inachides tantum, atque Oeagrius Orpheus,
Aut mea qui Tyrio construxit mœnia plectro,
Sed uos ò Musæ, sed tu mireris Apollo.
Et nunc ecce puer tranquillæ ad lumina lucis
Ille diu promissus adest, uitamque salutans
Has teneris iam nunc mulcet uagitibus auras.
Euge beate puer sanguis meus, horreat ortus
Græcia tota tuos, laurumque habitura secundam,
Ascra Arethusa suis metuant & Smyrna coronis.
Incipe adhuc gracili connectere carmina filo.
Incipe magne puer, nec uota intexere diris
Impia, nec Culici gemitum præstare merenti,
Nec te Lampsacium pudeat lusisse Ithyphallum,
Blandaque lasciuis epigrammata pingere chartis:
Acmonidas refer, & Brontem, Volcaniaque antra,
Igniuomosque apices montis, raucoque trementem
Murmure Trinacriam, quoties per nubila flammas
Eructat, tentatque latus uersare Typhoeus.
Dic Scyllam subitis miseram, quæ se induit alis,
Scyllam quæ nimio flagrans Minois amore,

Ah potuit

Ah potuit rigido genitorem inuadere ferro
Crudelis, potuit cano spoliare capillo
Crudelis, sed quis duro contendat amori?
Crudelis, sed culpa tua est, tua culpa Cupido.
Atq; hæc prima noui fuerint elementa poetæ.
Hæc fuerint timidæ præludia prima iuuentæ.
Iam uatem, iam Roma uocas, iam sæua recessit
Paupertas, præstatq; pijs grata otia Musis
Tuscus eques. nosco hunc, atauis qui regibus ortus,
Discinctum iuuenem, cerno & te maxime princeps,
Purpureos inter proceres, sanctumq; Senatum
Pendentem stare ad numeros atq; ora tenentem.
Tu tamen ô miseræ nimium uicina Cremonæ
Quid fles amissum, quid fles mea Mantua campum,
Pascentem niueos herboso flumine cycnos?
Non'ne uides ingrata tuis quæ præmia damnis
Accumulent superi, & solatia quanta rependant?
Ipsa en Roma tuo sese quoq; iactat alumno.
Iamq; phalantei resonant pineta Galesi
Tityre te uacuo meditantem murmur in antro,
Iamq; tuam dociles recinunt Amaryllida syluæ.
Nigraq; dum raucum tremulis euibrat ab alis
Carmen & epoto canit ebria rore cicada,
Montibus ah solis formosum iactat Alexin
Vocalis Corydon, & Alexin reddit imago.
Ecce autem imparibus dum sibila flectit auenis
Impubis pastor, faciles dum ludit amores,
Aureolo petit hunc malo, lasciuaq; currit
Ad salices Nymphe furtiuo prodita risu.
Sed maiora uocant, nunc, ô nunc omnis abesto
Impius, & casti, linguisq;, animisq; fauento.
Stelligero deus ille, deus se fundit ab axe
Aeterni mens certa patris, quiq; omnia nutu
Torquet, Idumææ se uirginis inserit aluo
Aurea sparsurus rediuiuo secula mundo.
Tu tamen ante alios felix mea uera propago,
Cui licitum in syluis, inter coryleta iacenti
Rimari quid fata parent, quid pulchra minentur
Sidera, quiq; mihi diuini pectoris hæres,
Enthea Cumæis incingas tempora uittis.
Verùm agè iam gelidosq; tegant umbracula fonteis,
Et folijs cumuletur humus, densiq; maniplis
Inspirent flores, uacuoq; incisa sepulcro
Candida formosum testetur littera Daphnin,
Daphnin ad astra uocet tenero caua fistula cantu.
Ebrius interea nostri nutritor Iacchi
Silenus molli dormit resupinus in antro,
Ebrius, & nimio uenas tumefactus alumno.

Securum

Securum pueri audaces, atque improba Nais
Inuadunt furtim, deque ipsis uincla coronis,
Quae senis è mutilo modò uertice defluxerunt,
Injiciunt alacres, promissaque carmina poscunt:
Carmina cum syluis totos mulcentia monteis.
Iamque tuis Minci glauca sub arundine ripis
Vincitur alterno Corydonis carmine Thyrsis.
Iam repetit querulam Damonis tibia Musam:
Damonis Musam scopuli, pinusque loquuntur.
Sed quid io tam dulce tibi est Galatea sub undis,
Quam formosa uocet nequicquam ad littora Cyclops?
Infelix Cyclops: sed enim infelicior illo
Gallus amat, queriturque suam procul esse Lycorin:
Gallus quem rigidae fleuere in montibus orni,
Cuius amorem omnes nequeunt mutare labores:
Gallus, quem frustra uerbis solatus Apollo est.
Haec sat erit simas inter cecinisse capellas
Pastorem, tu uictricem fer Mantua palmam.
Ecce lacertosi quaerunt noua turba coloni
Quo segetes ueniant campo, quo sidere tellus
Vertatur, quod sit facilis, quod tempus aratri.
Egredere ô syluis iuuenis, curruque leuatus
Triptolemi Latios foecunda messibus agros.
Nec coelebs iam palmes agat, sed reptet ad ulmum
Ebrius, at dulci rubeat noua nupta marito,
Et pater autumnus medio consurgat ab aruo
Pomiferum uiridi caput altè umbratus amictu,
Atque Acheloe tuū teneat graue dextera cornu,
Stetque catenatas suadens nudare palaestras.
Palladis ampla arbos bicoloribus horrida baccis,
Frondibus & uersis longum discriminet annum,
Iam laetos inter saltus, frondosaque tesqua.
Hinc uitulus primo cui frons protuberet aeuo,
Mugitu tenero matrem uocet, inde per herbas
Candida lasciuo discurrat bucula saltu.
At quibus assurgunt pleno iam cornuá gyro,
Inter se aduerso decertent pectore amantes,
Dum rudis exultim florentis in aequore campi
Ludit equus, uolucresque fuga praeuertere uentos,
Aut tranare amneis, aut cursu euincere montem
Gestit, Olympiacae rapturus dona coronae.
Lanigerumque pecus primo propellat Eoo
De stabulis pastor, dum pratis rosida lucent
Gramina, dum teretes per flexa cacumina guttae
Colludunt, ipsae haerentes uix rupibus altis
Aspera Cinyphiae carpant dumeta capellae.
Tum glomerata cauo fundant se examina saxo,
Halantemque rosam, & tenerorum germina florum

Taurigenae

Taurigenæ populentur apes, plenoq; recurrant
Poplite: iam lentum teneat fundamina gluten.
Iam portas, arcemq; & propugnacula condant,
Ceraq; nectareas ducat sexangula cellas:
Aut natos, aut mella legant, fucosq; repellant
Turpe pecus, iamq; accinctæ ciuilibus armis
Expediantq; manus rostris, & spicula uibrent,
Nocturnoq; sonent mussantia castra susurro.
At tu quæ tellus, æstuq; geluq; laboras,
Cui sacer hybernos Helicon intercipit ortus,
Ne cessa acceptam nostræ submittere laurum,
Nec iam supremi certent de sanguine uatis
Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamis, Chios, Argos, Athenæ.
Quippe Bianoream manet hæc uictoria gentem.
Namq; meus timido qui rura, & pascua uersu
Hactenus excoluit, stimulis tandem acribus actus,
Dediscetq; metum, ualidasq; in pectora uires
Contrahet, attonitoq; canet fera pectine bella.
Qualis adhuc breuibus quæ uix bene fidere pinnis
Cœpit auis, matrem primò, nidosq; loquaces
Circumit, & crebrum patula super arbore sidit:
Colligit inde animos sensim, & uicina uolatu
Stagna legit, terrasq; capit, captasq; relinquit,
Lasciuitq; fuga: tandem & sublimia tranat
Nubila, & iratis audens se credere uentis,
In spacia excurrit, iustisq; eremigat alis.
Ac primùm Siculis magnum producet ab oris
Laomedontiaden, undisq; & turbine sæuo
Auferet in Libyen, quem Dido ignara futuri
(Sic placitum superis) animoq; domoq; receptet.
Reginæq; hospes diri commenta Sinonis,
Mendaces Graios, uanæ periuria gentis,
Et populata malis Neptunia Pergama flammis,
Se quoq; iactatum referet terraq; mariq;.
Illa auidis bibet ignem oculis, noctemq; diemq;
Nutriet infelix uesanum pectore amorem.
Venatu tandem in medio Saturnia nimbum
Pronuba diffundet, soloq; Hymenæus in antro
Affuerit, nullasq; faces mœstum afferet omen.
Fulgoresq; dabit nymphis ululantibus æther.
Ipse Iouis monitu Aeneas rursum ire per undas
Cogetur uento, rursum Itala quærere regna,
Surgentem Ausoniæ solio impositurus Iulum.
At Phœnissa rogum sæuo furiata dolore
Incendet moritura, trucesq; in uota uocabit
Eumenidas, mox & Phrygium, proh tristia dona,
Ah niueum per pectus aget miserabilis ensem.
Discolor interea taurino combibet ore

Iris aquas, iterumq; antris effundet apertis
Hippotades hyemem, & rapidis ruet æquora uentis.
Zanclæas iterum fessi ejicientur ad oras
Troes, & hospitio fidi accipientur Acestæ.
Hic patris ad tumulum solenneis ordine pompas
Dux feret, ac meritos celebrabit littore ludos.
Tum pelagus relegens amisso præside puppis
Vix tandem Euboica lacrymans potietur arena.
Atq; ubi fata deûm uiuacis ab ore Sibyllæ
Hauserit, infernas etiam descendet ad umbras,
O pietas, manesq; petet per Auerna paternos,
Romanosq; suos Lethæi ad fluminis undam
Conferet, & magnos gaudens cognoscet Iulos,
Paciferumq; ducem, fuluo cui pulchra metallo
Secla fluent, cui pressa graui pede bella iacebunt.
His lætus porta ad socios euadet eburna
Dux Anchisiades, Thuscumq; enabit ad amnem.
Necdum parta quies, restant bella aspera, restant,
Et crassus multo stagnabit funere Tybris.
At tibi Castalijs renouentur pectora lymphis
Chare nepos, nunc nunc ingenti est ore sonandum
Grande opus à tergo. quis enim alto euincere cantu,
Clamoresq; uirûm, atq; hinnitus speret equorum.
Tu tamen euinces, licitum tibi maxime uatum
Arma, acies, furias, Martem ipsum æquare canendo.
Iamq; uolans superas Alecto impunè per auras
Tartareum canit, & resides stridentibus hydris
Instimulat, dux ipsa manu Saturnia sæua
Claustra quatit belli, postesq; irata refringit.
Iam Latiæ coiere manus, domat aspera duris
Ora lupis sonipes, facilesq; in puluere gyros
Flectit eques, ipsæ alpino de uertice syluæ
Præcipitant, auidæ Phrygios haurire cruores.
Iam rastri pondus rigidum diffingit in ensem
Cædis amor, uersiq; abeunt in pila ligones,
Attritusq; caua mutatur casside uomis.
Iamq; aurem horrisono rumpunt fera classica bombo,
Armorumq; minax perstringit lumina fulgor.
Dumq; alacres secum in Martem Cythereius heros
Arcadas, & missum auspicio Pallanta sinistro
Audacem puerum, melioraq; fata sequutos
Tyrrhenos rapit, & tantis accingitur ausis.
Ecce furens Rutulus, sæuoq; instinctus amore
Nequicquam in Phrygiam iaculatus lampada classem
Miratur subitas pelago consurgere nymphas.
Nec minus irrumpit castris, altamq; cruentus
Dat stragem, fluuioq; euadit lætus amico.
Vltor adest, sociosq; exponens littore tuto

Auspicium belli, maternis fulgurat armis
Dardanides, totasq; in pugnam exsuscitat iras.
O qui sudor equis, qui se alto in puluere reges
Turpabunt, quanto exsurget rubra sanguine tellus.
Nec tuus hasta deus, nec te tua dextera forti
Mezenti leto eripiet, uisq; effera mentis,
Sed consors nato accedes tumuliq;, necisq;.
At tu quò nimio spoliorum, & laudis amore
Inconsulta ruis? quin sæuas bellica uirgo
Insidias prius, & uenientem respicis hastam.
Tuq; miser pone ó rapti mala gaudia baltei,
Et cæsi exuuias pueri, inuidiamq; deorum
Turne caue. dabis heu pœnas, dabis improbe, & istam
Euandro debes animam, atq; ultricibus umbris.
Sic tandem Iliacas properans pensare ruinas
Ad Teucros fessis reuolat uictoria pinnis.
Grande tamen uobis leti solamen honesti
Magnanimi heroes nati felicibus astris
Afferet Aonius iuuenis, cui dia canenti
Facta uirûm totis pariter præconia linguis
Soluet fama loquax, cui dulci semper ab ore
Rosida mella fluent, cuiusq; Acheloia Siren
Gestiet innocuo diuina poemata cantu
Flectere, cui blandis insidet Suada labellis,
Cui decus omne suum cedet stupefacta uetustas.
Ipsa illi quem uix ducibus largiris honorem
Sponte feres, totoq; assurges Roma theatro.
Hæc ubi ueridico fudit de pectore Manto,
Composuit uultu, teneroq; arrisit alumno,
Osculaq; ore legens sacrum inspirauit amorem,
Afflauitq; animum, tenuesq; recessit in auras.
Plauserunt hilares ad tanta oracula musæ.
Plauserunt nymphæ, quiq; alto è uertice montis
Affuerat, capripes concussit cornua Faunus.
Et triplices carmen scripsere adamante sorores.
Vos agè nunc alacres certatim Ethrusca iuuentus
Aonijs operata sacris accurrite mecum
Dædala perpetui uisum monumenta poetæ,
Qualia nec castæ peplis intexta Mineruæ
Solenni ueteres lustro explicuistis Athenæ:
Picta rubro quoties animantur prælia cocco.
Nec uetus immensum fuerint quæ sparsa per orbem
Gloria, septena celebrat spectacula fama.
Nam neq; belligeris Babylon pulsata quadrigis
Mœnia, nec liquido pomaria pendula cœlo
Conferat, aut dextris constructa altaria Delos
Cornibus, aut uasti molem Rhodos aurea Phœbi.
Non Cares Mausole, tui cælamina busti,

Phidiacum non Elis ebur,non ipsa superbas
Pyramidas iactet lasciui lingua Canobi.
Namq; hæc aut ualido Neptuni quassa tridenti;
Aut telo Sumane tuo traxere ruinam:
Aut trucibus nimbis,aut iræ obnoxia Cauri:
Aut tacitis lenti perierunt dentibus æui.
At manet æternum,& seros excurrit in annos
Vatis opus,dumq; in tacito uaga sidera mundo
Fulgebunt.dum sol nigris orietur ab Indis,
Præuia luciferis aderit dum curribus Eos,
Dum uer tristis hyems,autumnum proteret æstas,
Dumq; fluet spirans,refluetq; reciproca Tethys,
Dum mixta alternas capient elementa figuras,
Semper erit magni decus immortale Maronis,
Semper inexhaustis ibunt hæc flumina uenis,
Semper ab his docti ducentur fontibus haustus,
Semper odoratos fundent hæc gramina flores,
Vnde piæ libetis apes,unde inclyta nectat
Serta comis triplici iuuenalis gratia dextra.
Et quis io iuuenes tanti miracula lustrans
Eloquij,non se immensos terræq;,marisq;
Prospectare putet tractus.hic ubere largo
Luxuriant segetes,hic mollia gramina tondet
Armentum,hic lentis amicitur uitibus ulmus,
Illinc muscoso tollunt se robora trunco,
Hinc maria ampla patent, bibulis hoc squallet arenis
Littus,ab his gelidi decurrunt montibus amnes,
Huc uastæ incumbunt rupes,hinc scrupea pandunt
Antra sinus,illinc ualles cubuere reductæ.
Et discors pulchrum facies ut temperat orbem,
Sic uarios sese in uultus facundia diues
Induit,& uasto nunc torrens impete fertur
Fluminis in morem,siccо nunc aret in alueo,
Nunc sese laxat, nunc exspatiata coercet,
Nunc inculta decet,nunc blandis plena renidet
Floribus,interdum pulchrè simul omnia miscet.
O uatum preciosa quies , ó gaudia solis
Nota pijs,dulcis furor,incorrupta uoluptas,
Ambrosiæq; deûm mensæ.quis talia cernens
Regibus inuideat? mollem sibi prorsus habeto
Vestem,aurum,gemmas,tantum hinc procul esto malignum
Vulgus,adhæc nulli perrumpant sacra profani.

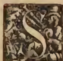
ANGELVS

ANGELVS POLITIANVS LAVRENTIO TORNABONO SVO S. D.

EBETVR hæc sylua tibi, uel argumento, uel titulo: nam & Homeri studiosus es, quasiq; noster consectaneus, & propinquus Laurenti Medicis summi, præcellentisq; uiri: qui scilicet Ambram ipsam Caianam, prædium (ut ita dixerim) omniferum, quasi pro laxamento sibi delegit ciuilium laborum. Tibi ergo poemation hoc, qualecunque est, nuncupamus, ut sit amoris nostri monimentum, sit incitamentum tibi ad studia literarum, præsertimq; Græcarum. in quibus tamen in tantũ processisti, ut uideare ad summum breui, si modò perrexeris, euasurus. Vale. Florẽtiæ, pridie Nonas Nouembres. M.CCCCLXXXV.

ANGELI POLITIANI SYLVA CVI TITVLVS AMBRA.

In poetæ Homeri enarratione pronuntiata.

PICEA si Cereris templo suspensa corona
Donum erat agricolæ quondam, si uinitor uuam
Seposuit Bromio, quoties prædiuite cornu
Copia se fudit, placidam si lacte recenti
Pastores sparsere Palem, spumantia postq;
Complerant olidam supra caput ubera mulctram,
Primitias & quisq; sui fert muneris autor,
Cur ego non uocem hanc, aut si quid spiritus olim
Concipit egregium, si quid mens ardua conscit
Rarum insigne sibi, si quo se murmure iactat
Lingua potens, cur non totum in præconia soluam
Mæonidæ magni, cuius de gurgite uiuo
Combibit arcanos uatum omnis turba furores.
Vtq; laboriferi ferrum lapis Herculis altè
Erigit, & longos chalybum procul implicat orbes,
Vimq; suam aspirat cunctis, ita prorsus ab uno
Impetus ille sacer uatum dependet Homero.
Ille Iouis mensæ accumbens, dat pocula nobis
Iliaca porrecta manu, quæ triste repellant
Annorum senium, uitamq; in secla propagent.
Ille deum uultus, ille ardua semina laudum
Ostentat populis, ac mentis præpete nisu
Peruolitat chaos immensum, cœlum, æquora, terras,
Vimq; omnem exsinuat rerum, uocesq; refundit,
Quas fera, quas uolucris, quas uenti, atq; ętheris ignes,
Quas maria, atq; amnes, quas dijq; hominesq; loquantur.
Quin nudam uirtutem ipsam complexus honores
Fastidit uanos, & ineptæ præmia famæ
Despicit exemptus uulgo, ac iam monte potitus,
Ridet anhelantem dura ad fastigia turbam.
Vos agè nunc tanti precor incunabula uatis

Diuinosq; ortus Clio dictate canenti;
Muneris hoc uestri, longis siquidem obsita seclis
Fama tacet, centumq; deæ premit ora uetustas.
Iuerat Aethiopum solitas inuisere mensas
Oceanumq; senem, & fœcundæ Tethyos antra
Iuppiter, Aetnæoq; manum exarmauerat igni.
Contentus sceptris. frontem tranquilla serenat
Maiestas, sanctoq; nitet pax aurea uultu,
Nimbi, hyemes, tonitrusq; procul, regem omne deorum
Concilium facie, cultuq; insigne sequuntur.
Bistonijs Mars instat equis, tu iungis olores
Phœbe Therapnæos, Getica Mars fulgurat hasta,
Contendis tu Phœbe fides, arcusq; retendis,
Lyncas agit Bromius, pauos Saturnia pictos,
Tardos luna boues, annosas Delia ceruas,
Grypas Hyperboreos Nemesis, Cytherea columbas,
Fert pedibus pinnas puer Arcas, crine galerum,
Et chelyn incuruam, atq; incuruam sustinet harpen,
Paciferaq; duos uirga discriminat angues:
Goryton puer Idalius calamosq;, facemq;,
Alcides clauam, & Nemeæi uellera monstri,
Tartaream Pallas galeam, & Phorcynida gestat,
Concordes gemino radiantur Castores astro.
Clauiger in semet redeuntem computat annum
Iam dextra deus. at Saturnum lanea compes
Mulcibero iubet ire parem, nec dextra Prometheu
Non tua Caucaseæ meminit ferrata catenæ.
Arma deos sua quemq; decent. nec segnius alti
Numina conueniunt pelagi, rex ipse biformes
Arduus urget equos, sæuoq; tridentè minatur
Euroq;, Boreæq;, & uultu temperat Austros,
Solus equo Zephyrus tremulis persultat in undis.
Ipse sinu facilem molli fouet Amphitriten.
Ludunt Nereidum simplex chorus. illa sororem
Prouocat, & blando certat superare natatu,
Hæc iunctum Delphina regit, premit illa leonem,
Trux uehit hanc aries, olido sedet illa iuuenco;
Insultant aliæ monstris, quæ plurima uastus
Subluit Oceanus, scopulis horrentia Cete
Ballænam, Pistrimq;, & Physetera marinos
(Si qua fides uero est) efflantem ad sidera fluctus.
Quasdam & semiferi dorso Tritones amico
Excipiunt, bifidæq; ligant curuamine caudæ,
Et nunc tortilibus permulcent æquora conchis,
Dulcia nunc flexis ceruicibus oscula captant.
It Phorcus pater, it glaucus, longamq; per undas
Canitiem trahit, & nymphis luctantibus instat.
Inousq; puer, glauca cum matre, repulsas

Nunc

Nunc ſubter laſciuit aquas, nunc improbus extat
Pubetenus, conchasq́, & rubra corallia uellit.
Tu quoq; non dubio frontem laxare ſeueram
Tandem auſus riſu Proteu. uerùm una peremptum
Plorat adhuc natum Thetis, & crudelia diuûm
Numina, crudeles Parcas miſeranda laceſſit,
Ac precibus mixtas obliquans ſæua querelas,
Exitijq́; reum citat, & conuitia fundit.
Tum uix paſſa thoro primos accumbere diuûm
Procurrit turbata comas, & pectore nudo,
Sic dolor ille monet, læuaq́; amplexa uerendi
Genua Iouis, dextraq́; attentans ſupplice barbam
Talibus affata eſt: O qui ſtellantia nutu
Regna quatis, uiden' ut magna de gente dearum
Sola ego perpetuo (quid enim mea uulnera cælem?)
Tabeſcam luctu, ueſtrasq́; infeſta profanem
Has epulas? quod nam ob meritum pater optime? certè
Non ego uincla tibi, ſcis ô, ſcis ipſe parabam
Magne ſator, non Corycio tua tela ſub antro
Seruabat Thetis anguipedi iurata Typhœo.
Nec nunc mortalis thalamos, humilemq́; maritum
Conquerimur: fuerint Parcarum uellera iuſtis
Inuida connubijs, liceat timuiſſe tonanti.
Quanq́ ô (ſed taceo) cur autem ſumme deorum,
Cur meus Aeacides Latoia tela cruentat
Te minor? an'ne etiam ſobolem damnauimus ipſæ,
Aut faciem Titani tuam? ſed uertite quæſo,
Me quoq; iamdudum in ſilicem, nec marmora ſolùm
Triſtibus æternùm lacrymis Sipyleia manent.
Hos certè ingrato cineri, mutisq́; ſepulcris,
Quando aliud quid ſit, genitrix perſoluat honores:
Si neq; perpetuæ ſaltem illum munere laudis
Dignaris pater, & Lethen parua accolet umbra.
Talia uerba refert, genibusq́; affixa tonantis
Hæret inexhauſtum lacrymans, ſparſisq́; capillis.
Iamq́; deos omnes dictis, & imagine mœſta
Flexerat, inuidiam ſenſit, uultusq́; retorſit
Ad Venerem Phœbus. tum diuam pauca moratus
Subleuat omnipotens, uerbisq́; ita mulcet amicis:
Ne crede æterno inciſas adamante reuelli
Poſſe deûm leges, ſtant omne immota per æuum
Quæ triplices neuere colus, nec funera nati
Flet Thetis una ſui. cõmunes deſine caſus
Adnumerare tibi, ac totam hanc circumſpice turbam:
Scilicet inuenies conſortes undiq; luctus,
Me quoq; in his: ſiquidem tranſegit Opuntia cuſpis
Ductorem Lyciæ, & moribundum in puluere merſit.
Nec tu digna tamen, fateor (ni fata repugnent)

Quæ tam ſæua gemas,quæ mortales Hymenæos
Nerei pertuleris,nec ſolus Apollinis arcus
Pignora diuarum Phrygijs tamen obruit aruis.
Eſt etiam cui Memnoniam Pallantias urnam
Imputet.atq; adeò triſtes ut pectore curas
Excutias,animumq; leues,reddetur Achilli
Ingens tantorum precium(mihi crede)laborum:
Nam neq; Cerbereos rictus,nec Erynnidas atris
Anguibus implicitas,inamœnaq; tartara paſſus
Elyſium tenet.hic magna uenerabilis umbra
Mutatis pulchram auſpicijs ſibi Colchida iunget
Solis & Oceani uoluenti progener æuo.
Vtq; Rhodos Solem, Venerem Paphos,atq; Cythera,
Iunonemq; Samos,Cereremq; Typhoias Aetne,
Me mea Creta colit,ſic nato candida Leuce,
Leuce,quæ Scythicis procul inſula perſonat undis,
Templa tuo ponet.nautis hic ille ſub alto
Fata canet luco uenturæ nuntia ſortis.
Adde,quòd & pulchro tradetur pulchra marito
Tyndaris Aeacidæ ſtellis fulgentibus ardens:
Meq; dabit ſocerum,thalamis en ſternuit iſtis
Pulcher Hymen,grataſq; uices ſortita uoluptas
Iam nunc diuiduos iuueni deſpondet amores.
Vtq; tuos artus nunc dulci Gratia nodo,
Nunc Paphie roſeis nectit Vulcane lacertis:
Sic illum formoſa Helene,formoſa Cytæis
Auferet alternum,& lentus feſta otia ducet.
Famaq;(ne dubita)centeno gutture ueſtros
Indefeſſa canet,cœloq; æquabit honores.
Audiet hos,& quem torrenti flammeus aſtro
Carcinus æſtiferis latè diſpeſcit arenis:
Et quos Herculeæ ſummorunt orbe columnæ,
Atq; hominum primi Blemyæ,quosq; altior axis
Cogit Hyperboreos ſubter durare triones.
Nulla uirûm gens,nulla dies,nuſquam ulla tacebit
Poſteritas,nulla teget inuida nube uetuſtas.
Quippe deûm ſancta naſcetur origine uates,
Qui lucem æternam factis immanibus addat,
Qui regum fera bella tonet, grandiq; tremendas
Obruat ore tubas,cuius uocalia Siren
Pectora,& Aonidum miretur prima ſororum.
Ille tuum Theti Peliden uenientibus annis
Dedet honoratum,ſeriſq; nepotibus unum
Theſſalus exemplum uirtutis habebitur heros.
Quondam etiam noſtro iuuenis de ſanguine cretus
Dux bello inuictus,Gangen domiturus,& Indos,
Atq; Semiramias fracturus cuſpide turres,
Felicem tanto præcone uocabit Achillem:

Et dubitabis adhuc obductæ nubila frontis,
Atq; importunas Euris mandare querelas?
Quin audes laxare animum, uultusq; priores
Induis, & lætis hilarem te cœtibus infers?
Dixerat, illa oculis iamdudum absterserat imbrem
Læta omnem. ætherio grates agit inde tonanti,
Instauratq; comas, cultusq;, habitusq; decoros
Accipit. hic diuam glaucarum tota sororum
Circunfusa cohors studio excolit, ipsa sibi obstat
Sedulitas. pars multifidi discrimine dentis
Cæsariem comit, molli pars colligit auro
Effusam, pars fingit acu, crinemq; lapillis
Spargit Hydaspæis, hæ baccas auribus addunt,
Restituuntq; sinus, illa aurea cingula donat,
Donat Erythræis hæc plena monilia conchis.
Lætantur Nereusq; pater, grandæuaq; Doris.
Continuò redit ille decor, suffusaq; pulchris
Fax radiat tranquilla genis. procul exulat omnis
Tristitia, insuetam tentant noua gaudia mentem.
Haud aliter uerno cùm pulsa rosaria nimbo
Frondentis rutilum uirgæ spoliantur honorem,
Defluit expirans dominæ cruor, ictaq; lapsis
Commoritur folijs halantum gratia florum.
Ast ubi mox clarum iubar aureus exeruit sol,
Augescunt recidiua nouis tum germina truncis,
Lætaq; natiuas ostentat purpura gemmas.
Iamq; implere fidem diuini cœperat oris
Aeacides thalamo, & templis, & honoribus auctus:
Cùm partum ingentem memor extulit Ilithyia.
Hermæo prætenta sinu fuit inclyta quondam
Vrbs toti prælata Asiæ, Bœbeius illam
Coniugis extinctæ monimentum nobile Theseus
Esse dedit Smyrnes, arcemq; in monte locauit
Prospectantem undas semel, & sua tecta tuentem,
Quo flet mœsta silex Niobe, Niobesq; sepulcrum.
Hîc placido fluit amne Meles, auditq; sub altis
Ipse tacens antris meditantes carmina cycnos.
Hæc uatem eximium tellus, ita sancta uetustas
Credidit, hæc illum dias in luminis oras
Prima tulit. pater Aonij deus incola luci
Ductare assuetus thiasos, sacrisq; sororum
Responsare choris, & par contendere Phœbo:
Furtiuo pulchram implerat Critheida fœtu:
Inde capax nato ingenium, largusq; uerendæ
Scilicet haustus aquæ, primo (si credimus) ille
Vagitu horrisoni sternebat murmura ponti,
Pacabat uentos, mollibat corda ferarum.
Ipsa etiam lacrymas Sipyleia fundere cautes

Destitit audito. reptabat maximus infans
Fluminis in ripa, reptantem mollibus ulnis
Nais areniuagum rapiebat sæpe sub amnem
Ostensura patri, & rursum exponebat in ulua
Flore breues cinctum, aut apio rorante capillos.
Vosq; Etheocleæ (ni mendax fama) sorores
Misistis lectas Horarum à fonte corollas,
Flauaq; uirgineam pueró immulsisse papillam
Dicitur Actæo ceu quondam Pallas Erechtheo.
Ipse ut iam certo uestigia ponere nisu,
Vtq; datum uaria uoces effingere lingua,
Gaudebat calamos Hybleis iungere ceris,
Dilectos Bromio calamos. gaudebat & uncam
Ore inflare pio, ac digitis percurrere loton.
Grande tamen calami reboant, grande unca remugit
Tibia, sæpe illum uicina Faunus in umbra
Demirans, aureis tacitus tendebat acutas,
Et subitò puerum Satyri cinxere theatro.
Cùm Satyrisq; feræ, sed quæ nil triste minentur,
Cumq; feris syluæ, sed quæ alta cacumina motent,
Multifidæq; sacris adnutent legibus auræ.
Ipsi quinetiam riguo Pactolus, & Hermus
Certatim affluxere auro, iussosq; tacere
Ripa ab utraq; suos Mæander misit olores:
Mæander sibimet refluis sæpe obuius undis:
Mæander sub humum pudibundo flumine labens:
Quòd puerum ignarus Carpon, dum ludit in unda,
Delicias nati, mox natum merserat alueo
Infelix genitor: sed uenti id crimen amantis.
Verùm ubi primæuæ dubio se flore iuuentæ
Induit, ac plenis adoleuit fortior annis,
Carmen amat, carmen, prò maxima numina uatum,
Carmen Apollineo tantum modulabile plectro,
Carmen Caucaseas silices, cautemq; Sicanam
Quod trahat, & rigidi leges infringat Auerni,
Exarmetq; Iouis minitantem fulmine dextram.
Iamq; insana sacrum uis, insertusq; medullis
Exstimulat uatem Aeacides, iam parturit altum
Mens opus, & magnis animosa accingitur ausis.
Ille tamen quæ nam ora sui, qui uultus Achilli,
Qui ue oculi, quantus maternis fulguret armis,
Scire auet, ah nimius uoti, uiolentaq; fundens
Murmura, terribilem tumulo ciet improbus umbram.
Continuò Sigæus apex concussus in æquor
Procumbit, raucumq; gemit Rheteia contra
Littora, & effusis tremit ardua fontibus Ide,
Semiustumq; cauo Xanthus crinem abdidit antro.
Ecce tuens toruum, nec uati impunè uidendus

Phthius

Phthius honoratis heros adstabat in armis:
Qualis Peliaca Teucros obtriuerat hasta
Priamiden uersa à Danais dum quæreret ira
Vltor,& heu fluuijs miseros,campisq; fugaret:
Flammeus ignescit thorax, auroq; minatur
Terrifico radiatus apex,in nubila surgit
Fraxinus,& longa rursum Hectora uulnerat umbra:
Ipse ardens clypeo ostentat terramq;, fretumq;,
Atq; indefessum Solem, Solisq; sororem
Iam plenam & tacito uoluentia sidera mundo.
Ergo his defixus uates,dum singula uisu
Explorat miser incauto, dum lumina figit,
Lumina nox pepulit,tum uerò exterritus hæsit:
Voxq; repressa metu,& gelidos tremor impulit artus.
At iuuenem sacer Aonium miseratus Achilles,
Quandoquidem Saturne tuas inflectere leges,
Haud licitum cuiquam,clypeo excipit, oraq; iungens
Inspuit augurium,baculum dat deinde potentem
Tiresiæ magni, qui quondam Pallada nudam
Vidit,& hoc raptam pensauit munere lucem,
Suetus inoffensos baculo duce tendere gressus.
Nec deest ipse sibi,quin sacro instincta furore
Ora mouet,tantiq; parat solatia damni.
Aeaciden tamen,Aeaciden cœlo æquat,& astris,
Aeaciden famæ leuat arduus alite curru,
Vnum Dardanidis,unum componit Achiuis
Aeaciden,unum antè omneis miratur,amatq;.
Ac primùm irarum causas,trepidiq; tumultus
Expedit,utq; luem neglecta induxerit ægris
Religio populis,ut regem irritet amantem
Thestorides,ut acerba fremens,uix temperet ipso
Ense puer Thetidis,uix magni sanguine Atridæ
Abstineat, diuæ admonitu,quæ iurgia contrà
Dux ferat incensus dictis,quo uulnera Nestor
Melle riget,quantum amisso dux frendeat alter
Munere, quos nato genitrix exoret honores,
Quid doleat Iuno, cœlo quid portet ab alto
Insidiosa quies,quæ rex obliquet inertis
Tentamenta fugæ,faciat Laertius heros
Quantum operæprecium,cum dulcibus aspera miscet.
Cùm uaga clamosæ reprimit conuicia linguæ,
Cùm suadet durent castris,præsagaq; monstrat
Fata deûm, memorat platanum, infantesq; uolucres
Cum matre absumptas, uersumq; in saxa draconem.
Quo Pylius fremat ore senex, ut pacta, fidemq;
Deploret,dextrasq; datas,ut fulmina narret
Missa polo,ac pretium ostentet uictoribus urbem.
Quæ facies Danaûm,cùm sese in munia Martis

Accingunt, quantum dux ore, & pectore, & armis
Emineat. tum Pieridas sua numina rursum
Consulit, Hectoreasq; Agamemnoniasq; phalangas
Enumerans, ipsos icto mox fœdere amantis
Committit, uictumq; rapit Phryga nubibus atris,
Victorem Atriden necopino uulnerat arcu.
Tum pugnam instaurans toto dat funera campo
Haud dubitans alta Tydiden strage cruentum
Dardanio, Lycioq; duci, totidemq; repentè
Obiectare deis, Glauci pòst munere pulchro
Insignem auratis ostentaturus in armis.
Quid nunc Sidonio tentatam Pallada peplo,
Quid memorem lacrymas Thebææ coniugis, & te
Parue puer cristas, & cassidis æra timentem?
Teq; heros longè gradientem, & torua tuentem,
Quassantemq; procul metuendam cuspidis umbram,
Atq; ausum corde impauido, solum Hectora contra
Stare diu? quid te populorum fata duorum
Lancibus æquantem imparibus, rex magne deorum
Aut miseros tonitru Danaos, & lampade sæua
Terrentem? quid te uallo, castrisq; minantem
Priamida armipotens? his rursum adiungitur ardens
Heu precibus nihil, & donis inflexus Achilles,
Exceptusq; Dolon, & somno proditus heros
Othrysius, tacitaq; auersi nocte iugales,
Qui superent candore niues, qui cursibus æquent
Flamina. mox ipsi ferro, telisq; repulsi
Ductores Danaûm, clypeoq; interritus Aiax
Tutari sociam classem, Iliacumq; paratus
Ductorem, & ferrum, & flammam exceptare, Iouemq;.
Quem cæsto tamen Idalio, coniunxq;, sororq;
Implicat, & somni facies mentita uolucrem,
Dum pater æquoreus fessis aspirat Achiuis.
Nec mora, Peliacis cùm longè horrendus in armis
Emicat, & nubem belli defensat Achiuis
Actorides, ac sanguineo Sarpedona campo
Obruit, heu magni prolem Iouis. inde secundis
Elatus rerum, Balium, Xanthumq; iugales,
Quos Zephyro peperit geminos Harpyia Podarge:
Et te captiuo funalem Pedase collo
Igneus extimulat, Scæææq; in limine portæ
Concidit, ah tanti nimium securus amici.
Nam quid Panthoiden fœdantem sanguine crineis
Illos, prò dolor, argentoq; auroq; micanteis:
Quid primos querar heroum pro corpore functo
Certatim obnisos inter se haud cedere certos,
Atq; animam exanimum funus super exhalantes?
Ecce suum tandem cantor Smyrnæus Achillem

Suscitat, ardentem clypeo, atq; Hyperionis orbem
Orbe lacessentem pulchro, & cœlestibus armis,
Ingentiq; manu Centaurica tela tenentem,
Atq; immortaleis adigentem in prælia bigas.
Hic uerò obuersis uictoria remigat alis,
Dum rapit inferias, dum curribus ille, uirisq;,
Atq; armis, & equis minitantem infestior implet
Xanthon, & arsuras angustat cædibus undas.
Vix ego nunc si mille sonent mea pectora linguis,
Voxq; adamante rigens, atq; indefessus anhelet
Spiritus infusum totos pæana per artus,
Bella deûm narrem, terram ipsam immane gementem,
Clangentemq; polum, Martemq; in iugera septem,
Porrectum multoq; comas in puluere mersum,
Aegidaq; horrificam, protectamq; Aegide pectus
Pallada, nil magni metuentem fulmina patris,
Imbellemq; deum Venerem. & te Phœbe tridenti
Summittentem arcus, & te Latonia uirgo
Iam pauidam, ac uacua linquentem castra pharetra.
Nec si Castalios ipsis à fontibus amnes,
Hauriat os auidum, nec si Pirenida lympham,
Pimplæosq; bibat latices, æquare canendo
Hectora sanguineum, uiolentumq; ausit Achillem.
Hectora pro patria charisq; penatibus unum
Stantem animis contrà. qualis draco pastus amaros
Per brumam succos, uenientem expectat iniquus
Pastorem, & tumido furiatus felle cruentum
Spectat, hians immane, cauoq; aduoluitur ingens.
Aeaciden autem cædem, & crudele ferentem
Exitium. qualis uasti canis Orionis
Per noctem exercet radios, sæuumq; minatur.
Iamq; illum ante oculos amborum, ante ora parentum
Raptatum Hæmonio circum sua mœnia curru,
Iam funus Patrocle tuum, Priamumq; superbos
Porrectum ante pedes, atq; auro supplice uictum,
Dixerat inuictum iuuenem, lamentaq; sæua
Iliadum, mœstosq; rogos, cineremq; sepultum:
Cùm subitò in somnis Ithaci experientis imago
Visa uiro, sic ampla humeros, sic pectora fundens,
Sed letale gerens uulnus: namq; inscia nati
Dextera quæsitum per cærula uasta parentem
Protinus æquoreæ uiroso trigonos ictu
Perculerat, siue ira deûm, seu fata iubebant.
Atq; ait: ó magnæ qui princeps debita laudi
Præmia persoluis, qui lenta obliuia seclis
Excutis, & seros famam producis in annos,
An'ne tot exhaustos nobis terraq; mariq;,
Lethæo mersos fluuio patiere labores?

Nec sua reddetur uirtuti gloria merces?
Namq; licet uirtus semet contenta quiescat,
Sola tamen iustos uirtus adsciscit honores,
Solaq; se merito laudum fulgore coronat.
Quinetiam ignaris præferre nepotibus optat
Prima facem, ac monstrare uiam, quæ tendat in altum
Culmen, & è celso scandenti porgere dextram.
Quem neq; posteritas, neq; tangit fama superstes:
Nempe alijs exempla, sibi uitam, inuidet amens.
Ergo sub Iliacis tractantem prælia muris
Graius Achilleis populus donauerit armis:
Tu uerò emenso quæ gessi plurima ponto,
Quæq; tuli, nullo uates dignabere cantu,
Quem solum uocat iste labor, cui pectore pleno
Defluit illa meæ felix opulentia linguæ.
Incipe, namq; adero, & præsens tua cœpta iuuabo.
Hæc ait, & pariter somnusq;, Ithacusq; recessit.
Ille nouo rursus musarum percitus œstro
Concinit abiegnæ Danaos compagibus alui
Occultos, & equi molem, fraudemq; Sinonis,
Indicijq; metu præclusum pollice fauces,
Anticlon Ortygiden, populataq; Pergama flammis,
Disiectasq; rates, patriumq; à Pallade missum
Fulmen, Oiliden q; ignes, & sulfura fixo
Pectore proflantem, teq; importunè Caphareu,
Nec faciles Ciconas, fortunatosq; ciborum
Lotophagos, uinoq; grauem Cyclopa per antrum
Exporrectum ingens, humanaq; frusta uomentem
Mixta mero, inq; bouis constrictos tergore uentos,
Et Lamium Antiphaten, & uirgam, & pocula Circes,
Cimmerionq; domos, Euerridenq; locutum
Vera senem, fusoq; allectos sanguine maneis,
Et maris illecebras, uocemq; impunè canoræ
Virginis auditam, Scyllamq;, auidamq; Charybdin,
Lampetienq; patri uiolata armenta querentem,
Immersosq; undis socios, ipsumq; natantem
Littus ad Ogygies, & Atlantidos antra Calypsus,
Neptunumq; iterum uentosq; undasq; cientem,
Leucotheamq; piam, Cercyræosq; recessus
Hospitio faciles, subitumq; in gurgite montem,
Assertumq; larem tandem, ultricesq; sagittas.
Ergo tegunt geminæ uictricia tempora laurus
Vatis Apollinei, geminis ergo arduus alis
Fugit humo, celsumq; altis caput intulit astris,
Par superis, ipsiq; Ioui, quò nulla rebellis
Spicula liuor agat, quò nulla aspiret iniquæ
Tempestas fœda inuidiæ. sic eminet extrà
Liber, & innocuus, toto sic ille sereno

Perfruitur

Perfruitur gaudens, magni ceu purus Olympi
Supra imbres uertex, & rauca tonitrua surgit,
Despectatq; procul uentorum prælia tutus.
Quo nunc diuitias animosi carminis ore
Exequar? haud illi plena se conferat urna
Hermus, & aurata radians Pactolus arena,
Et Tagus, & Durius, latebris quodq; eruit audax
Dalmata, quodq; procul Bessus rimatur, & Astur,
Fusile Callaica quodq; in fornace liquescit,
Decolor in toto quodq; inuenit Indus Hydaspe,
Quemq; Rhodos fuluis hausit de nubibus imbrem,
Quodq; manu dea cæca tenet prædiuite cornu.
Vtq; parens rerum fontes, & flumina magnæ
Suggerit Oceanus terræ, sic omnis ab istis
Docta per ora uirûm decurrit gratia chartis.
Hinc fusa innumeris felix opulentia seclis
Ditauit mentes, tacitoq; infloruit æuo:
Omnia ab his, & in his sunt omnia, siue beat
Te decor eloquij, seu rerum pondera tangunt.
Nam quæ tam uarium Memphitis stamen arundo
Separat, aut quæ sic Babylonos texta potentis
Solicita pinguntur acu, quæ tanta colorum
Gloria, cum pinnis Zephyri rorantibus adsunt:
Quantus honos uocum, quàm multis diues abundat
Floribus, & claris augescit lingua figuris?
Siue libet tenui uersum deducere filo,
Seu medium confine tenet, seu robore toto
Fortior assurgit: seu uena paupere fertur
Aridius, celeri seu se breuis incitat alueo,
Gurgite seu pleno, densisq; opulentior undat
Vorticibus, siue humentes læto ubere ripas
Dædala germinibus uariat, maiore nec unquam
Sermo potens meminit se maiestate loquentem.
Quòd si facta uirûm uicturis condere chartis,
Flectere si mauis orando, & fingere mentes,
Hunc optato ducem: non causas doctius alter,
Personamq;, locumq;, modosq;, & tempus, & arma,
Remq; ipsam expediat, dum nunc iactantior exit,
Nunc contorta ruit, nunc se facundia profert
Simplicior, uaria nunc floret imagine rerum.
Dulcius eloquium nulli, nec apertior unquam
Vis fandi fuit, aut quæ mentibus acrior instet.
Indole quemq; sua pingit, sua cuiq; decenter
Attribuit uerba, & mores, unumq; tenorem
Semper amat, meminitq; sui, scit & unde moueri,
Et quo sit prodire tenus, fusumq; gubernat
Arte opus, & medijs prima ac postrema reuincit.
Nunc teneras uocat ad lacrymas, nunc igneus iram

Suſcitat, interdum retrahit, probat, arguit, urget.
Nunc noua ſuſpendunt auidas miracula mentes,
Fœta bonis, ipſum utiliter celantia uerum.
Quicquid honorato ſapiens canit ore uetuſtas,
Doctaq; multiiugæ poſt hunc diuortia ſectæ,
Hinc hauſtum, ſiue infantis cunabula ſecli,
Seu conſpirantes pugnaci fœdere cauſas,
Diſcordemq; fidem, & genitalia ſemina rerum,
Seu potius mundi fines, diuumq; rotatas
Contemplere domos, atq; obluctantia cœlo
Sidera. quæ magnum uis tanta Hyperionis orbem
Torqueat, exhauſtam reparet quo fonte ſororem
Auſam fraternis mediam ſe opponere flammis,
Et ſubitis uiolare diem, lucemq; tenebris.
Conſcia fatorum cùm mens animauerit aſtra,
Vnde tremat tellus, triſida' ne impulſa laboret
Cuſpide Neptuni, cæcis an terga cauernis
Subdat atrox Boreas, noſtrum erupturus in orbem.
Ventorum nunc ille uices, nunc fulminis ortus
Monſtrat, & eliſis crepitantes nubibus auras:
Curq; ruunt imbres, ſubitus cur lumina fulgor
Sic ferit, ut medium credas diſcindere cœlum.
Eſſe deum, mentem immenſam, rerumq; potentem,
Cunctaq; complexum, ſtabili qui lege gubernet
Naturam, mundiq; uices, qui fata ſolutis
Subiuget arbitrijs, qui temperet omnia ſolus.
Eſſe animos lethi exortes, ſed corpore claudi
Ceu tumulo, quos in uarias tamen ire figuras,
Hoc dictante docet tacitæ dux ille cohortis,
Antè ortus memor uſq; ſui, ſibiq; ipſe ſuperſtes.
Quin & præcelſa rationem ſiſtit in arce
Ceu dominam, triſtes in pectore concitat iras,
Viſcera degeneri damnata cupidine paſſus.
Nec tacet, unde æger cruciat dolor, unde rebellem
It furor in rabiem, cur pallent ora timentum,
Genua tremunt, ſtant corda gelu, ſtant uertice crines.
Quæ ſummi ſit meta boni, quæ' ue orbita rectum
Signet iter, quò ſe confundat deuius error,
Quo uirtus fluat in riuos, quo cardine honeſtum
Vertatur, rebus quantum Fortuna caducis
Præſit, ut humanos toleret mens cruda tumultus.
Quæ ciues menſura premat, quo robore leges
Firmentur, plus conſilio res creſcat, an armis
Publica. quas belli tentet dux callidus artes:
Quàm uocum ſit amica fides, quàm magna gregandis
Religio numeris, quantis præſagia ſignis
Conſultes: quantum ſuccos rimata ſalubres
Ardua Pæoniæ ualeat ſolertia dextræ.

Hinc

Hinc & magniloquis uoces creuere cothurnis.
Hinc lasciua datos riserunt compita soccos.
Hinc hausisse iocos teneri creduntur amores,
Quiq; astricta breui claudunt epigrammata nodo.
Quin & Apellæos digitis animare colores
Monstrat, Olympiaco quin is dedit ora tonanti.
Nec faber ille negat, dum nigris mota laborant
Cuncta supercilijs, immortalesq; sequuntur
Astra iubas, sancta dum maiestate tremendum
Excipiunt, magnoq; assurgunt numina patri.
Heroumq; idem facies, & celsa potentum
Ora deûm, uarijsq; horrenda animalia formis,
Diuersasq; urbes, positusq;, habitusq; locorum
Innumeros, sensusq; animorum, carmine pulchro
Naturamq; omnem illa ipsa mirante figurat.
Huic aras, huic templa dedit ueneranda uetustas.
Hunc ære, hunc saxo, fuluoq; colebat in auro:
Hunc unum autorem teneris præfecerat annis,
Rectoremq; uagæ, moderatoremq; iuuentæ:
Hunc etiam leges uitæ agnouere magistrum:
Omnis ab hoc doctas sapientia fonte papyros
Irrigat: hunc proprias olim Gangetica tellus
Transtulit in uoces: huius natalia septem
Quæq; sibi rapiunt studijs pugnacibus urbes:
Hunc & Sithonij patientem iura flagelli
Asseruit patrio uindex Ptolemæus ab amne:
Hunc quoq; captiuo gemmatum clausit in auro
Rex Macedûm, medijs hunc consultabat in armis:
Hoc inuitabat somnos, hinc crastina bella
Concipere, huic partos suetus iactare triumphos.
Et nos ergo illi grata pietate dicamus
Hanc de Pierio contextam flore coronam,
Quam mihi Caianas inter pulcherrima nymphas
Ambra dedit patriæ lectam de gramine ripæ:
Ambra mei Laurentis amor, quam corniger Vmbro
Vmbro senex genuit domino gratissimus Arno:
Vmbro suo tandem non erupturus ab alueo.
Quem super æternùm staturæ culmina uillæ
Erigis, haudquaq; muris cessura Cyclopum,
Macte opibus, macte ingenio, mea gloria Laurens:
Gloria musarum Laurens, montesq; propinquos
Perfodis, & longo suspensos excipis arcu,
Prægelidas ducturus aquas, quà prata supinum
Lata uidet Podium riguis uberrima lymphis,
Aggere tuta nouo, piscosisq; undiq; septa
Limitibus, per quæ multo seruante molosso
Plena Tarentinis succrescunt ubera uaccis.
Atq; aliud nigris missum (quis credat?) ab Indis

Ruminat ignotas armentum discolor herbas.
At uituli tepidis clausi fœnilibus intus
Expectant tota sugendas nocte parentes.
Interea magnis lac densum bullit ahenis.
Bracchiaq; exertus senior, tunicataq; pubes
Comprimit: et longa siccandum ponit in umbra.
Vtq; piæ pascuntur oues, ita uastus obeso
Corpore sus Calaber cauea stat clausus olenti.
Atq; aliam ex alia poscit grunnitibus escam.
Celtiber ecce sibi latebrosa cuniculus antra
Perforat, innumerus net serica uellera bombyx.
Ad uaga floriferos errant dispersa per hortos,
Multiforumq; replent operosa examina suber.
Et genus omne auium captiuis instrepit alis.
Dumq; Antenorei uolucris cristata Timaui
Parturit, & custos Capitoli gramina tondet,
Multa lacu se mersat anas, subitaq; uolantes
Nube diem fuscant Veneris tutela columbæ.

ANGELI POLITIANI ELEGIA, SIVE EPICEDION.

In Albieræ Albitiæ immaturum exitum, ad Sismundum Stupham eius sponsum.

ET meritò, quis enim tantum perferre dolorem?
Aut quis iam miseris temperet à lacrymis?
Sed tamen heu frustra crudelia sidera damnas
Sismunde, & frustra numina surda uocas.
Proh dolor, ah quantos rapta pro coniuge fletus
Ingeminas, quanto perluis imbre genas,
Solicitasq; fratres pios, miserumq; parentem,
Inq; tuo tota est uulnere nigra domus.
Nigra domus tota est, flent mœsti ad limina ciues,
Flent socij lacrymis & tua damna pijs.
Ipse ego qui dudum reges magno ore canebam,
Dardanaq; Argolica Pergama rapta manu.
Heu nil dulce sonans taceo iam bella, tubasq;,
Et refero ad nigros carmina mœsta rogos:
Ac tecum infaustus uates consortia luctus
En repeto, & querulam pectine plango lyram.
Nec Sismunde tuos gemitus, ægrumq; dolorem
Arceo, sunt lacrymis funera digna pijs.
Maius habes uulnus secreto in pectore, quo
Te deceat madidas non habuisse genas.
Nam poteras dudum nulli inuidisse deorum,
Dum subijt uelis aura secunda tuis.
Nunc ubi dira suum uertit Fortuna tenorem,
Vxor abest, animæ portio magna tuæ.

Vxor

Vxor abest, heu heu, sed qualem nulla tulerunt
 Secula, sed qualem tempora nulla ferent.
Vni, quicquid habet, dederat natura decoris,
 Vni etiam dederat gratia quicquid habet.
Candor erat dulci suffusus sanguine, qualem
 Alba ferunt rubris lilia mixta rosis.
Vt nitidum læti radiabãt sidus ocelli,
 Sæpe amor accensas retulit inde faces:
Soluerat effusos quoties sine lege capillos;
 Infesta est trepidis uisa Diana feris:
Siue iterum adductos fuluum collegit in aurum;
 Compta Cytheriaco est pectine uisa Venus.
Vsq; illam parui furtim componere amores
 Sunt soliti & facili Gratia blanda manu:
Atq; honor & teneri iam cana Modestia uultus;
 Et decor, & probitas, purpureusq; pudor,
Casta fides, risusq; hilaris, moresq; pudici,
 Incessusq; decens, nudaq; simplicitas.
Quæ cuncta in cineres fati grauis intulit hora,
 Mors cuncta immiti carpsit acerba manu.
Occidis Albiere prima fraudata iuuenta,
 Exigeres uitæ cùm tria lustra tuæ.
Occidis amborum correpta ante ora parentum,
 Occidis ante tui limina mœsta uiri.
Ah dolor, i nunc & rebus confide secundis,
 Quas Fortuna leui fertq; refertq; manu.
Tolle animum & uicto molire ex hoste triumphos,
 Laurigerum morti subijciere caput.
Erige Tænareis radiantia tecta columnis,
 Parca tamen rapida te trahet inde manu.
Ingenio, formæ, ualidæ confide iuuentæ,
 Albiera ecce graui morte soluta iacet.
Tu mihi nunc tanti fuerit quæ causa doloris,
 Attonito uati mœsta Thalia refer.
Annua pelliti referentem sacra Ioannis.
 Extulerat roseo Cynthius ore diem,
Cùm celebres linquens Sirenum nomine muros,
 Herculeumq; petens regia nata torum.
Candida Syllanæ uestigia protinus urbi
 Intulerat longæ fessa labore uiæ.
Pro se quisq; igitur pueri, iuuenesq;, senesq;,
 Matresq;, & teneræ splendida turba nurus
Illius aduentum celebrant, atq; unicus urbis
 Est uultus, festo murmure cuncta fremunt.
Est uia, Panthagiam Syllani nomine dicunt,
 Omnibus hic superis templa dicata micant.
Hic domus æthereas perrumpens Lentia nubes,
 Prouehit ad rutilos culmina celsa polos.

Quam propè ridentes submittunt prata colores,
Pictaq; florifero germine uernat humus.
Hîc dum cornipedes primi sub carceris oras
Tyrrhenæ expectant signa canora tubæ,
Regia nata leues gaudet celebrare choreas,
Iamq; nurus certa brachia lege mouent.
Emicat ante alias uultu pulcherrima nymphas
Albiera, & tremulum spargit ab ore iubar.
Aura quatit fusos in candida terga capillos,
Irradiant dulci lumina nigra face.
Tamq; suas uincit comites, quàm Lucifer ore
Purpureo rutilans astra minora premit.
Attoniti Albieram spectant iuuenesq; senesq;:
Ferreus est quem non forma, pudor'ue mouet.
Mentibus Albieram lætis, plausuq; secundo,
Albieram nutu, lumine, uoce probant.
Vertit in hanc toruos Rhamnusia luminis orbes,
Exiguoq; mouet murmura parua sono.
Tum miseræ letale fauens, oculisq; nitorem
Adijcit, & solito celsius ora leuat.
Tantaq; perturbans extemplo gaudia, tristem,
Qua pereat uirgo, quærit acerba uiam.
Hîc Febrim æthereas carpentem prospicit auras,
Exerere Icarius dum parat ora Canis.
Illam Erebo, Nocteq; satam comitantur euntem
Luctusq;, & tenebris Mors adoperta caput.
Et Gemitus grauis, & Gemitu commixta Querela,
Singultusq; frequens, Anxietasq; ferox:
Et Tremor, & Macies, pauidoq; Insania uultu,
Semper & ardenti pectore anhela Sitis:
Horridus atq; Rigor, trepidæq; Insomnia mentis,
Inconstansq; Rubor, terrificusq; Pauor.
Marmariciq; trahunt dominæ iuga curua leones,
Ignea queis rabido murmure corda fremunt.
Vertice diua feras ardenti attollit echidnas,
Quæ saniem Stygio semper ab ore uomunt.
Sanguinei flagrant oculi, caua tempora frigent,
Colla madens sudor, pectora pallor obit.
Atq; animi interpres liuenti lingua ueneno
Manat, & atra quatit feruidus ora uapor:
Spiritus unde grauis tetrum deuoluit odorem,
Letifera strident guttura plena face.
Sputa cadunt rictu croceo contacta colore,
Perpetuo naris laxa fluore madet.
Nulla quies, nulliq; premunt membra arida somni,
Faucibus in salsis tussis acerba sonat.
Risus abest, rari squallent rubigine dentes,
Sordida lunato prominet ungue manus.

Dextera

Dextera fumiferam præfulgens lampada quassat,
  Sithoniasq; gerit frigida læua niues.
Olli templa olim pôsuit Romana propago:
  Abstinuit sæuas nec tamen inde manus.
Sacra illam Actiaco tenuere palatia Phœbo,
  Quiq; olim uicus nomine Longus erat.
Area quinetiam diræ templa ardua febris
  Ostendit, Marij quæ monumenta tenet.
Hoc ubi crudelis uidit Rhamnusia monstrum,
  Exacuit sæuo lurida corda sono.
Aspicis hanc, inquit, uirgo fata nocte puellam,
  Cuius & hinc radijs ora serena micant.
Quæ gaudet fati, sortisq; ignara futuræ,
  Quam digito atq; oculis densa caterua notat.
Hanc niue tu gelida, rapidis hanc infice flammis:
  Sic opus est, uires sentiat illa tuas.
Dixerat, & pariter gressumq; auertit, & ora:
  Non oculos poterat iam tolerare truces.
Continuò ardentes stimulis citat illa leones,
  Sæpius & ducto uersat in orbe facem.
Intereà humentem noctis uariantia pallam
  Hesperus in rutilo sparserat astra polo.
Albiera in patrios iam candida membra penates
  Intulerat, molli constiteratq; toro:
Iam tenero placidum spirabat pectore somnum,
  Venit ad obstrúsos cùm dea sæua lares.
Quò dea? quò tendis? non te lacrymabilis ætas,
  Non te forma mouet? non pudor? aut probitas?
Non'ne mouent lacrymæq; uiri? lacrymæq; parentum?
  Mortalem potes ah perdere sæua deam?
Limina contigerat, tremuerunt limina, pallor
  Infecit postes, & patuere fores.
Virgineum petit illa torum, pauidæq; puellæ
  Pectore ab obscœno talia dicta refert:
Quæ placidam carpis secura mente quietem,
  Et fati & sortis nescia uirgo tuæ:
Nondum sæua meæ sensisti uulnera dextræ,
  Quæ tibi ego, & mecum quæ tibi fata parant.
Stat uacua tua Parca colo moritura puella,
  Ne geme, cùm dulce est uiuere, dulce mori est.
Sic ait, æstiferamq; excussit lampada, & acres
  Virginis iniecit dura sub ossa faces.
Tum letale gelu inuergens, guttasq; ueneni,
  Inserta heu uenis effugit inde nece.
Excitat illa graui geminos clamore parentes,
  Aduocat absentem nuntia fama uirum.
Vicinæ extemplò matres, trepidæq; puellæ
  Conueniunt, teneras imbre rigante genas.

Iam fera uirgineas populatur flamma medullas,
  Iam gelida torpent horrida membra niue.
Liquitur infelix, non ars operosa medentum,
  Non facta à misero coniuge uota iuuant,
Liquitur, & quanquam diræ uestigia mortis
  Cernit, & extremum sentit adesse diem:
Corde tamen gemitum premit, & spem fronte serenat,
  Tristitiamque acie dissimulante tegit.
Scilicet augeret trepidi ne dura mariti
  Lamenta, & curas anxietate graues.
Iam decima infaustam referebat lampade lucem
  Cynthius, & picea texerat ora face,
Cùm miseræ extremus iam presserat error ocellos,
  Fugerat heu uultus, fugerat ore color.
Aspicit illa tamen dulcem moritura maritum,
  Illum acie solum deficiente notat.
Illius aspectu morientia lumina pascit,
  Mens illum è media morte reuersa uidet.
Quis tibi nunc Sismunde dolor, cùm uirginis artus
  Aspiceres anima iam fugiente mori?
Non tamen illa tui, non illa oblita parentum
  Te uocat, & tales fundit ab ore sonos:
Pars animæ Sismunde meæ, si coniugis in te
  Quicquam iuris habent ultima uerba tuæ,
Parce precor lacrymis, uixi, cursumque peregi,
  Iam procul à uobis me mea fata uocant.
Immatura quidem morior, sed pura sub umbras
  Discedam & nullis sordida de maculis.
Discedam uirgo, facibus nec uicta maritis
  Cessi, coniugij nil nisi nomen habes.
Est mihi dulce mori, uitamque impendere famæ.
  Edita mortali conditione fui.
At nisi nunc morerer fueram moritura subinde,
  Est mihi dulce etiam te superante mori.
Nil mihi iam poterant anni conferre seniles,
  Vita breuis longi temporis instar habet.
Mi dederat teneri leges natura pudoris,
  Mi dederat mores cum probitate pios,
Nil mutari in me cuperes, nisi tristia fata:
  Humanæ uici conditionis opus.
Vidi ego te summi defunctum munere honoris,
  Vidi omnem festa pace nitere domum.
Et nisi me gemini possunt nil flere parentes.
  Parce igitur manes sollicitare pios.
Parce precor, lacrymis coniux: sic lætus in auras
  Euadet tenues spiritus inde meus.
Mœsta sed amborum nimis ah nimis ora parentum
  Solare, heu nostro torpet in ore sonus.

Heu rapior, tu uiue mihi, tibi mortua uiuam,
  Caligant oculi iam mihi morte graues.
Iamq; uale ô coniux, chariq; ualete parentes.
  Heu procul hinc nigra condita nocte feror.
Sic ait, & dulcem moriens complexa maritum
  Labitur, inq; illo corpus inane iacet:
Corpus inane iacet chara ceruice recumbens
  Coniugis, heu fati tristia iura grauis.
Hoc licuit uobis, ô ferrea pectora Parcæ.
  Credo ego iam diuûm numina posse mori.
Quis nunc quis gemitus miserorum & uerba parentum
  Nesciat in tantis heu repetita malis?
Ora rigat lacrymis frater, rumpitq; capillos
  Mœsta soror, teneras & secat ungue genas.
Non secus Hectoreo Troianæ in funere matres
  Fleuerunt scissis publica fata comis.
Implentur clamore lares, clamore resultant
  Atria, luctisonis fletibus aula fremit.
Heu quid agas coniux? quæ uocem in uerba relaxes?
  Quo fletu incuses tristia fata miser?
Non lacrymas miserandus habes, non uerba dolentum,
  Attonitus pigro torpet in ore sonus.
Extinctæ ingeminas tantùm misera oscula, & arctè
  Impedis amplexu frigida membra tuo:
Dilectosq; premis uultus, premis ora, nec ullum
  Inuenit inclusus pectore luctus iter.
Quoq; magis mersum premis alto in corde dolorem,
  Hoc magis ille furit, æstuat atq; magis.
Sic magis inclusus furit intra obstacula torrens,
  Quæ si dimoueas, lenior inde fluet.
Quin etiam inuisæ rupisses uincula uitæ,
  Coniugis ut manes prosequerere pios.
Sed prohibent fratres, & blandi cura parentis,
  Sed prohibent socij pectora fida tui.
Iam uirgo effertur nigro composta feretro,
  Desectas humili fronde reuincta comas.
Heu ubi nunc blandi risus, ubi dulcia uerba,
  Quæ poterant ferri frangere duritiem.
Lumina sidereas, ubi nunc torquentia flammas,
  Heu ubi puniceis æmula labra rosis?
Proh superi, quid non homini breuis eripit hora?
  Ah miseri, somnus, & leuis umbra sumus.
Non tamen aut niueos pallor mutauerat artus,
  Aut gelido macies sederat ore grauis:
Sed formosa leuem mors est imitata soporem,
  Is nitidos uultus, oraq; languor habet.
Virginea sic lecta manu candentia languent
  Liliaq;, & niueis texta corona rosis.

Hic

Hic ceu nulla prius fuerint lamenta, nouatur
  Luctus, & indignis imbribus ora madent.
Præcedit iam pompa frequens, iam mœsta sacerdos
  Verba canit, sacris turribus æra sonant.
Funerea ciues pullati ueste sequuntur,
  Et spargunt mœstas ore madente genas.
Densaq; plebs uidui deplorant fata mariti,
  Atq; illum digito, luminibusq; notat.
O quantum impexi crines, oculiq;, genæq;
  Noctis habent? quantus nubilat ora dolor?
Quid nunc exequias celebres, opulentaq; dicam
  Munera? quid donis templa referta pijs?
Omnis ceratis radiat funalibus ara:
  Omnis odoratis ignibus ara calet:
Aeternamq; canunt requiem, lucemq; uerendi
  Sacricolæ, & lymphis corpus inane rigant.
Et tandem gelidos operosi marmoris artus
  Includit tumulus, & breue carmen habet.
Hoc iacet Albieræ pulchrum sub marmore corpus,
  Nulla quidem tantùm marmora laudis habent.
Exornat tumulum corpus, sed spiritus astra.
  O quanta accessit gloria, lausq; Polo.

AD LAVRENT. MEDICEM.

Cùm referam attonito Medices tibi carmina plectro,
  Ingeniumq; tibi seruiat omne meum,
Quòd tegor attrita ridet plebecula ueste,
  Tegmina quòd pedibus sint recutita meis,
Quòd digitos caligæ disrupto carcere nudos,
  Permittunt cœlo liberiore frui,
Intima bombicum uacua est quòd stamine uestis,
  Sectaq; de cæsa uincula fallit oue,
Ridet, & ignauum sic me putat esse poetam,
  Nec placuisse animo carmina nostra tuo.
Tu contrà effusas toto sic pectore laudes
  Ingeris, ut libris sit data palma meis.
Hoc tibi si credi cupis, & cohibere popellum,
  Laurenti uestes iam mihi mitte tuas.

AD EVNDEM GRATIARVM ACTIO.

Dum cupio ingentes numeris tibi soluere grates
  Laurenti, ætatis gloria prima tuæ,
Excita iamdudum longo mihi murmure tandem
  Astitit arguta Calliopæa lyra:
Astitit, inq; meo preciosas corpore uestes
  Vt uidit, pauidum retulit inde pedem:
Nec potuit culti faciem dea nosse poetæ,
  Corporaq; in Tyrio conspicienda sinu.
Si minus ergo tibi meritas ago carmine grates,
  Frustrata est calamum diua uocata meum.

Mox

Mox tibi sublato modulabor pectine uersus,
Cultibus assuerit cùm mea musa nouis.

IN ARIDAM POPVLVM, QVAE REPENTE ante domum Laurentij reuiruit.

Quod rediuiua nouas diffundit uertice frondes
Quæ medicam surgit populus ante domum,
Cui quondam Ogygio fierent cùm sacra Lyæo,
Admouit rapidas ebria turba faces.
Quid mirum? Herculeis nam cùm Laurentius armis
Æmulus, Ausonios temperet arte lares,
Ipse suas iuueni Tyrinthius explicat umbras,
Implicet ut meritum lecta corona caput.
Sic quoniam dextro modulatur Apolline carmen,
Antè suas Lauri circumiere comas.
Nunc igitur duplici crines lambente corona,
Se bello ostentet, seq; ualere toga.

DE CANE HEBRO AD LAVRENtium Medicem.

Quod canis Hesperio Medices tibi missus ab Hebro
Terribiles uasto strangulat ore feras:
Ast hominem pauido metuit contingere rictu,
Nil mirum, domino conuenit ille suo:
Sic tua nam sontes Laurenti pœna coercet,
Sic referunt abs te præmia digna pij.

AD FONTIVM M. CCCCLXIX. ætatis suæ anno XIII.

Dulce mihi quondam studium fuit, inuida sed me
Paupertas laceros terruit uncta sinus.
Nunc igitur quoniam uates fit fabula uulgi,
Esse reor satius cedere temporibus.

CAROLO MARSVPINO.

Carle quid obstrusas sapientum quærere mentes,
Quid properas tetricos consuluisse senes?
Te decet exactos mordaci claudere uersus
Pumice, delicias & celebrare tuas.
Vt cantata nouo se carmine iactet amica,
Subijciatq; leues nuda Thalia iocos.
Par est nequitia iuuenes gaudere proterua,
Hanc Venus ætatem uendicat ipsa sibi.
Si sapis ergo graues procul ò procul exige chartas,
Non facit ætati musa seuera tuæ.
Vince Philetæos molli cum carmine lusus,
Inuideat teneris Græcia docta modis.
Sic tibi purpurea geminus cum matre Cupido
Imponet meritæ myrtea serta comæ.
Æternamq; feres super aurea sidera famam,
Quæ tibi post cineres sola superstes erit.

AD PONTICVM M. CCCCLXXII.

Pontice uis nostro cumulum superaddere amori,
 Inq; dies fieri semper amabilior?
Vis mihi uel tenera iucundior esse puella,
 Vis mihi uel geminis charior esse oculis?
Mitte leues numeros, calamo nec parce iocoso,
 Mitte tuæ testes carmina nequitiæ.
Si facies, charo fies mihi charior auro,
 Et nitido Phœbi sidere fulgidior.
At si non facies, uilis mihi uilior alga,
 Atq; asini fies stercore sordidior.

IN PAVLVM M. CCCCLXXII.

Quæ tu condideras damnaui carmina nuper,
 Nec tua damnaui carmina Paule tamen.
Autor eras, fateor: sed cùm sunt edita Paule,
 Autoris non sunt carmina, sed populi.

ANTONIO BENIVENIO MEDICO
Elegia. M. CCCCLXXII.

Vt sonipes geminas attollit Martius aures,
 Cùm raucæ belli signa dedere tubæ:
Sic mihi languenti surgunt in pectore uires,
 Ingenij laudas cum monumenta mei.
Et meritò, neq; enim tanto sub iudice tutus
 Pertimeo uulgi scommata uana rudis.
Nam quoniam Stygiam facile est tibi pellere mortem:
 Quàm facile inuidiæ frangere colla potes?
Felix cui liceat fati peruertere legem,
 Quem propter cymba stet leuiore Charon,
Stamina qui ualeas inuita nectere Parca,
 Atq; animas uacua restituisse colo.
Felix grata domus Lycio Beniuenia Phœbo,
 Cui sua concessit munera cuncta Deus,
Nanq; Coronidem tibi cedere iussit Apollo,
 Iussit & Æmonium cedere Phylliriden.
Ast alius simili frater uirtute recenset,
 Quæ medicam surgens herba ministret opem.
Tertius Aonijs satur ille Hieronymus undis
 Ad querulam docto barbiton ore canit.
Bissenos alius modò cum transcenderit annos,
 Pectore iam canos uincit & ore senes.
Cederet huic Thamiras docti certamine cantus,
 Cederet aurata Calliopea lyra.
Argumenta etiam logicis miranda figuris
 Implicat, & magnum uersat Aristotelem.
Dij tibi dent Pyliam longe superare senectam
 Antoni, Euboicos & superare dies.
Dij tibi dent geminos longùm superesse parentes:
 Dij seruent fratres pignora chara tuos.

Tu modò præcipiti quæ nuper carmina penna
Scripsimus, ingenij munera parua mei,
Excipe, meq; tuum memori sub mente reconde,
Mutuaq; alternus pectora seruet amor.

AD XYSTVM CARDINALEM.

Quòd dubia incerto uariantur nubila Phœbo,
Dum petis Hetruscos maxime Xyste lares.
Quid mirare? tuæ sol ipse umbracula fronti
Obijcit, & radios temperat ipse suos.
Sic te Xyste uidet, sic te non lædit, & uno
Tempore, sic geminum perficit officium.
Iure igitur parent homines, cui sidera parent.
Spes hominum prima es, primaq; cura deûm.

AD EVNDEM.

Tenderet Hetruscam nuper cùm Xystus in urbem,
Aurea quæ magni signa leonis habet,
Viderat assiduis pallentes solibus herbas,
Et caua limoso flumina sicca sinu.
Viderat & querulis poscentem uocibus imbres,
Effusas populum congeminare preces.
Ergo salutiferos suspendit in æthere nimbos,
Dum pergit Lydas Xystus adire domos.
Inde ubi iam lætus mediæ sese intulit urbi,
Obtulit & Tuscis ora serena pijs.
Ardua laxato discussit nubila cœlo,
Et liquido arentem nectare pauit humum.
An quisquam neget esse deum te Xyste, tenentem
Imperium terris, imperiumq; polo?

AD EVNDEM.

Verba dedi Xysto, decet hæc dare dona poetam,
Æra decet Xystum reddere, uerba refert.
Verùm habet ille alios, qui dent sibi uerba, fatemur,
Æra tamen qui nunc det mihi, nullus adest.

AD EVNDEM PROPTER ALIQVOS poetas detractores.

Credebam demens Xystum mihi uerba dedisse,
Fallebar, uates nam mihi uerba dabant.
Nil queror, insanis mos est dare uerba poetis:
Dij faciant ne sis Xyste poeta mihi.

AD EVNDEM.

Dicenti te Xyste deum si dona dedisses,
Quæ petijt, iam te diceret esse Iouem.

IN PICTVRAM PVELLAE QVAE IN delicijs Laurentio Med. est.

Ne dubita, picta est quam cernis uirgo, sed acres
Hisce oculis flammas eiaculatur amor.
Hisce oculis uocem dedit ars, linguæq; negauit,
Heu fuge, sed nulla est iam fuga, uulnus habes.

AD FRANCISCVM SALVIATVM.

Quam peto si dederis, dulcis Saluiate salutem,
O quàm conuenient nomina tanta tibi.
Parua peto, dare magna soles, da parua petenti,
Parua tamen nescis si dare, magna dato.
Parua tibi, sed magna mihi sunt ista, rogamus,
De nobis Xysto hæc dicere uerba uelis.
Est iuuenis, te Xyste colit, ueneratur, amatqꝫ,
Spes sibi tu prima es, primaqꝫ cura tibi.
Nec malus est uates, nec pessima carmina condit,
Sed nullo hic uates est tamen ære grauis.
Hoc satis est, diuo mandamus cætera Xysto,
Sat bene perspiciet, quid tua uerba petant.

DE DOMITIO ET MARSILIO.

Audit Marsilius missam, missam facis illam
Tu Domiti, magis est relligiosus uter?
Quis dubitet? tantò es relligiosior illo,
Quantò audire minus est bona, quàm facere.

IN PAMPHILVM.

Mittis uina mihi, mihi Pamphile uina supersunt:
Vis mage quod placeat mittere, mitte sitim.

IN CORYDONEM.

Sum puer exclamas Corydon, subigisqꝫ fateri:
In te reclamat sed tua barba, uir es.

IN MABILIVM.

Innumeræ tibi sunt Mabili in carmine mendæ,
Atqꝫ ubi sint quæris, per mare quæris aquam.

DE ANTONIO TVSCO EXTEMPOrali poeta, ad Fabianum.

Tuscus ab Othrysio Fabiane Antonius Orpheo
Hoc differt, homines hic trahit, ille feras.

IN LAVRENTIVM MEDICEM.

Antè erat informis Laurens tua patria truncus,
Nunc habet ecce suum te tribuente caput.
Namqꝫ tuis nimia est frænata licentia nuper
Legibus, hoc patriæ quis neget esse caput?
Cæca fuit quondam tua dicta Fluentia, sed nunc
Cuncta oculos illi te tribuente uidet.
Ocia namqꝫ pijs statuisti dulcia musis,
Quas patriæ ueros dixeris esse oculos.
Consilium dic esse aures, quo consulis illi:
Quod fugit insidias te duce, nare ualet.
Cùm dederit largas illi tua dextera fruges,
Os habet, hoc totum patria corpus alit.
Impensis ductuqꝫ tuo Volaterra repulsas
Accepit leges, hæc sua dextra fuit.
Penè puer læuamqꝫ manum, clypeumqꝫ dedisti,
Cùm tuta à misera seditione fuit.

Præmia certa manent iustos,rata pœna nocentes:
Hisce urbem pedibus comprobat ire Solon.
Præterea auratos posito squalore capillos
Compsit,& aurata candida ueste nitet.
Hoc decus educti templorum ad sidera sumptus,
Hoc Medicæ præstant ardua tecta domus.
Sic patriam gignis Laurens,educis,& ornas,
Patria sic uero te uocat ore patrem.

IN EVNDEM.

Cui tua gesta licet breuibus comprendere Laurens,
Ille breui cœlum claudet & astra manu.

IN PHILIPPVM FRATREM pictorem.

Conditus hîc ego sum picturæ fama Philippus,
Nulli ignota meæ est gratia mira manus,
Artifices potui digitis animare colores,
Sperataq; animos fallere uoce diu.
Ipsa meis stupuit natura expressa figuris,
Meq; suis fassa est artibus esse parem.
Marmoreo tumulo Medices Laurentius hîc me
Condidit,antè humili puluere tectus eram.

AD LAVRENTIVM EXTEMPORAneum Epigramma.

O ego quàm cupio reducis contingere dextram
Laurenti,& læto dicere lætus aue:
Maxima sed densum capiunt uix atria uulgus,
Tota salutantum uocibus aula fremit.
Vndiq; purpurei Medicem pia turba senatus
Stat circum,cunctis celsior ipse patet.
Quid faciam?accedam?nequeo,uetat inuida turba:
Alloquar?at pauido torpet in ore sonus.
Aspiciam?licet hoc,toto nam uertice suprà est.
Non omne officium turba molesta negas.
Aspice sublimi quem uertice fundit honorem,
Sidereo quantum spargit ab ore iubar.
Quæ reducis facies,lætis quàm lætus amicis
Respondet nutu,lumine,uoce,manu.
Nil agimus,cupio solitam de more salutem
Dicere,& officium persoluisse meum,
Ite mei uersus,Mediciq; hæc dicite nostro,
Angelus hoc mittit Politianus,aue.

AD EVNDEM.

Inuideo Pisis Laurenti,nec tamen odi,
Ne mihi displiceat,quæ tibi terra placet.

IN EVNDEM CVM RVRI QVERNA CORONA frontē redimitum uiderem,ex tempore.

Quàm bene glandifera cingis tua tempora quercu,
Qui ciuem seruas non modò,sed populum.

IN EVNDEM VOTVM.

Det tibi Nestoreos Laurenti Iuppiter annos:
Nestoreum quoniam pectus, & ora dedit.

IN LAVRENTIVM MEDICEM

Cùm commissa sibi tellus male fida negasset
Semina, & agricolæ falleret herba fidem:
Protinus optatas patriæ tua dextera fruges
Obtulit, & celerem iussit abire famem.
Nec mora, Piseis commutas sedibus urbem
Seruatam, & nimio tempore lentus abes.
Heu quid agis? patriæ Laurens te redde gementi.
Non facta est donis lætior illa tuis.
Mœsta dolet, malletq; famem perferre priorem,
Quàm desiderium patria ferre tui.

IN LAVRENTIVM IVLIVMQVE PETRI filios, fratres piissimos.

Nec tanta Oebalios tenuit concordia fratres,
Nec tanto Atridas fœdere iunxit amor.
Implicuit quanto Medicum duo pectora nexu
Mitis amor, concors gratia, pura fides.
Vnum uelle animis, unum est quoq; nolle duobus,
Corq; sibi alterna dant, capiuntq; manu.
Esse quid hoc dicam Iuli, & tu maxime Laurens,
An ne duos una mente calere putem?

IN LAVRENTIVM MEDICEM.

Num tibi littorea collectum Anthedone gramen
Diuinum extemplò pectus & ora dedit?
Nil mortale sapis Laurens, sed pectore cœlum,
Sed cœlum lingua, mente, animoq; refers.
Cùm referas cœlum, cœlum tibi præmia fiet:
Tu citò parta tamen præmia serò pete.

IN EVNDEM.

Quicquid habet natura, tibi, & fortuna dederunt,
Sed tamen hæc superas munera consilio.
Nam sunt illa quidem paucis communia tecum,
Maxima consilij gloria tota tua est.
Consilio quid agis, cupiunt imitarier omnes
Laurenti rerum maxime, nemo potest.

IN MARSILIVM.

Mores, ingenium, musas, sophiamq; supremam
Vis uno dicam nomine, Marsilius.

IN LAVRENTIVM MEDICEM.

Nescio quos media cœli de sede petitos
Luminibus radios suspicor esse tuis:
Nam quoties oculos in me conuertis amicos,
Complector cunctas pectore lætitias.
Tunc faciles subeunt musæ, tunc ipse uidetur
Purus Apollinei sideris esse nitor.

At quoties oculos à me deflectis amicos,
Complector nullas pectore delicias.
Non faciles subeunt musæ,non ipse uidetur
Purus Apollinei sideris esse nitor.
Cur ergo auertis Laurenti lumina,redde,
Redde meis quæso lumina luminibus.
Lætitias mihi redde meas,redde inuide musas,
Quas tua mi rapiunt lumina,sed propera.

AD EVNDEM.

O ego si possem laqueo subducere collum,
Et pedicis uinctos explicuisse pedes:
Haud equidem dubitem uolucres superare canendo,
Quas aluit campis unda Caystra suis.
At nunc Phœbeos inter uelut anser olores,
Agrestem rauco gutture fundo sonum.
Sed facilè expediar Medices,fiamq; canorus,
Si modò tu dicas,Politiane ueni.

IN EVNDEM.

Celsa triumphatis Medices Florentia Pisis
Inuidet,ut dominam se putet ipsa,redi.

IN GADDIVM.

Delicias tibi Roma suas,Florentia Gaddi
Datq; suas. ò quàm deliciosus homo es.

IN LIBELLVM ELEGIARVM Naldi poetæ.

Dum celebrat Medicem Naldus,dum laudat amicam,
Et pariter gemino raptus amore canit.
Tam lepidum unanimes illi ornauere libellum,
Phœbus,amor,Pallas,gratia,musa,fides.

IN AEDES PVBLICAS OCTO VIRORum Florentiæ.

Si qua fides.scelerum procul ò procul ite ministri,
Hîc uos iustitiæ pœna seuera manet.

IN EASDEM.

Hos etiam cœlo præfert Astræa penates,
Non illi in toto est gratior orbe domus.

IN ALBIERAM SISMVNDI STVPHAE sponsam,fato immaturo ereptam.

Viuebam,fato sum rapta Albiera,coniux
Sismundus uitam reddidit en iterum:
Nam faciem,& claram cælato marmore formam,
Ingenium,& mores carmine restituit.

IN EANDEM.

Viua tibi fueram coniux Albiera semper
Chara quidem,nunc sum mortua chara magis.

IN EANDEM.

Debebam uiuens tibi,sed mage rapta uoluptas
Illa fuit,uerùm hæc proxima relligio est.

IN EANDEM.

Morte una geminam sum nacta Albiera uitam,
Fama etenim terras, spiritus astra colit.
Fama olim, nunquam sed spiritus occidet. haec mi
Vita quidem semper uiuet, at illa diu.

IN EANDEM.

Mortalis fueram dum uixi Albiera coniux
Sismunde, at nunc sum, mortua, facta dea.

IN EANDEM.

Quòd tibi uir tenera sum rapta Albiera iuuenta,
Ne geme, cùm dulce est uiuere, dulce mori est.

IN EANDEM.

Quid quereris genitor? uiuit tua filia coelo
Albiera: an' ne deam progenuisse doles?

IN DEMETRIVM CRETENSEM, ET DIOnysium Parauisinum, Graecorum uoluminum impressores.

Qui colis Aonidas, Graios quoq; uolue libellos:
Namq; illas genuit Graecia, non Latium.
En Parauisinus quanta hos Dionysius arte
Imprimit, en quanto cernitis ingenio.
Te quoq; Demetri ponto circunsona Crete
Tanti operis nobis edidit artificem.
Turce quid insultas? tu Graeca uolumina perdis,
Hi pariunt, hydrae nunc age colla seca.

IN PVELLAM MORIENTEM.

Quaerenti Venerem diu negasti:
Sed dum mi toties pudet negare,
Tandem occasio iusta pernegandi
Inuenta est, moreris, uafra es, sagaxq;.

EIDEM BERNARDO BEMBO VENETO ORAtori, uiro undecunq; elegantissimo.

Vt miseros quondam nautas Acheloia Siren
In poenam traxit carmine blandisono:
Sic Bernarde tuo quemuis succendis amore,
Seu quid mente agitas, seu geris, aut loqueris.
Si causam Veneti tutaris Bembe senatus,
Mox Pitho in labris stat ueneranda tuis.
Seria si tractas, credam tractare Mineruam:
Si ioca, dat puros gratia nuda sales:
Carmina seu cantas, tibi Musae in pectore cantant,
Siue taces, tacito ridet in ore lepos:
Si graderis, placido non dura modestia uultu
Est comes, & dulcis cum grauitate modus.
Blandus honos uestem furtim componit, ouansq;
Te circum plena ludit amor pharetra.
Fronte decor, sedet ore fides, in pectore candor,
Inq; tuis omnes sunt oculis Veneres.

Sic nos deuincis,nec uinctos Bembe relaxas,
Sic te quisquis adit,mox tua philtra bibit.
Frustra ad te florem Cylleni ferret Vlysses,
Sed pro te optasset linquere uel patriam.

IN PANAETIVM.

Tantus amor tuus est in me,tamq; omne Panæti
Exemplum ueteris uincis amicitiæ:
Vt tibi collatus iuuenis Phocæus Orestem
Oderit,& spernat Thesea Pirithous:
Sicanium Piladen credatur fallere Damon,
Vixq; bonum frænis Castora frater amet.
Non tu unam pro me mortem,sed mille subires,
Pro me Sisyphium non fugeres lapidem.
Nunc solum hoc tanto refero mercedis amori,
Quòd me abs te solo uictum in amore puto.

IN IOVINIANVM CRASSVM Menopoliten.

Non rara Atthææ quòd amem te gloria linguæ
Causa est,non Latiæ copia,non Solymæ:
Non acre ingenium,non lingua diserta,nec oris
Gratia,nec uersus uena benigna tui:
Sed quòd inest rarus tibi Crasse in pectore candor:
Quem nisi amem,rabida tygride natus ero.
Nec te ut amem causa est,hæc me abs te cogit amari.
Crede mihi,precium est solus amoris amor.

IN SIMONETTAM.

Dum pulchra effertur nigro Simonetta pheretro,
Blandus & exanimi spirat in ore lepos,
Nactus amor tempus quo non sibi turba caueret,
Iecit ab occlusis mille faces oculis.
Mille animos cepit uiuentis imagine risus,
Ac morti insultans:est mea,dixit,adhuc.
Est mea,dixit,adhuc:nondum totam eripis illam:
Illa uel exanimis militat ecce mihi.
Dixit,& ingemuit,neq; enim satis apta triumphis
Illa puer uidit tempora,sed lachrymis.

IN EANDEM.

Cùm Simonetta decens media iam morte labaret,
Mors illi quidam iam prope,dixit,adest.
Sustulit illa graues oculos,nec territa dixit:
Hanc animam nobis qui dedit accipiat.
Hactenus & tacuit.repete hic æuum omne uetustas.
Nil par huic animo,quod referatur,habes.

IN EANDEM.

Hîc Simonetta iacet,iacet hîc simul omnis amorum
Turba,iacent omnes deliciæ & ueneres.

IN SIMONETTAM IVLII EST SENtentia à me uersibus inclusa.

Aspice ut exiguo capiatur marmore, quicquid
Mortali possit à superis tribui.
Hîc Simonetta iacet, cuius mortalia cuncta
Concipere immensum non poterant animum,
Quam neq; mors potuit uisa exterrere, deumq;
Mox periit, cui se nympha dedit moriens.

IN ARCHEANASSAM, PLATONIS EPIgramma è Græco uersum.

Archeanassa mihi meretrix Colophonia nunc est,
Cuius & in rugis insidet acer amor.
Ah miseri à prima tetigit quos illa iuuenta
Igne suo: medij uos rapuere rogi.

SAPPHVS EPITAPHION IN TImadem è Græco uersum.

Timades hic puluis, quæ dulces ante Hymenæos
Excepta est nigro Persephones thalamo.
Illius heu fato cunctæ de uertice amatam
Æquales ferro subsecuere comam.

ANTIPATRI IN HOMERVM è Græco uersum.

Troiam canens Homere flammis erutam,
Vrbes graui liuore stantes concutis.

AD GALEOTTVM PRINCIPEM FAVENTINVM.

Cur promissa tibi tuus poeta
Nondum præstiterit, rogas? poeta est.

IN PTOLOMAEI GEOGRAPHIAM E GRAECO

Si cœlum è terra spectes, cœlum omne uidebis:
Si terram è cœlo, penitus tibi terra patebit.
Nunc terram penitus cernis, cœlum esse putato.

IN HERCVLEM ET ANTAEVM E GRAECO.

Incaluere animis dura certare palæstra
Neptuni quondam filius atq; Iouis.
Nec certamen erant operoso ex ære lebetes,
Sed quod uel uitam, uel ferat interitum.
Occidit Antæus, Ioue natum uincere fas est:
Estq; magistra pales Græcia, non Libya.

IN NIOBEN LAPIDEM.

Hoc est sepulchrum intus cadauer non habens,
Hoc est cadauer & sepulchrum non habens,
Sed est idem cadauer & sepulchrum sibi.

IN MABILIVM NOVATVM INSVBREM.

Quòd uestes oleo geris perunctas,
Mucco & puluere sordidas Mabili:
Quòd lardum madidò fluit capillo,
Pleno furfuribusq;, uermibusq;,
Et cadaueribus pedunculorum:

Quòd fuligine scatet atra barba,
Quam rodunt tineæ,pulexq; saltans:
Quòd muccosa tibi seges pilorum
Extat naribus usq; pulyposis,
Qua septem lepores queant latere:
Quòd gingiuaq;,buxeiq; dentes
Sordent Ploxonio,ac putente in ala
Educas olidæ marem capellæ:
Quodq; unguis sanie rubet cruenta
Sæpe ut lucifugam putem esse blactam,
Cœnæ relliquiasq; pridianæ,
Incrementa manus habent uoracis:
His te ex omnibus esse quis poetam,
Vatem,fatidicum neget Mabili?
Tales Cæcilios fuisse credo,
Plautos,Pacuuiosq;,Neuiosq;,
Aut si quis Curium boues sequentem,
Traxit uersibus ulmeum in theatrum.
Cœli numina quòd negas,deumq;,
Lucreti fuit hoc,& Euripidis.
Pædicas,fuit hoc Maronianum.
Pædicauit Anacreon Bathyllum.
Insanis,Colophonius poeta es.
Iam iam phthiriasi scaturiente
Semesus cadis,& foraminatis
Membris,hoc Pherecidæ habes tragœdi.
De cunctis male dicis,hoc poeta es.
Es mendax,leuis,insolens,ineptus,
Insulsus,petulans,& his poeta es.
Quid multis moror?es poeta totus,
Possum hoc indicijs probare centum.
Quo uulgus negat esse te poetam,
Id quiddam est minimum,neq; adnotandum,
Quòd uexas miseras subinde chartas
Plenis uersibus inficetiarum.

IN EVNDEM MABILIVM OBIICIENTEM ANgelo Politiano,quòd neq; curtum carmen, neq; longum sciat componere,in quo responso Mabilium ludit, quòd curtum et longum impropriè usurparit,simulq; obijcit q; antepenultima producta posuerit Mabili.

Quòd me scire negas uel curtum scribere carmen,
Vel longum,fateor,solus utrunq; facis.
Nil breue,nil medium est,longum est,curtum'ue Mabili
Quicquid habes,quicquid aut geris,aut loqueris.
Proximus à primo tibi pes est tempore curtus,
Quando expediuit inseris hexametro.
Altera curta tibi solea est,curtumq; Mabili
Subligar,erumpunt hinc digiti,hinc ueretrum.

Si quis fortè tuas studeat componere laudes,
  Vno longus erit hic quoq; uersiculo.
At si quis scribat, quot habent tua carmina mendas,
  Conficiet curtas hic uel hic Iliadas.
Quæ semper fellat, dicit periuria semper,
  Longa tibi lingua est, hac citò curtus eris.
Quod uacat, est longum caput, atq; enorme Mabili
  Iudice, uel cerebro si quod inest, rogita.
Verùm alia est alijs sententia, nanq; phrenesis
  Conqueritur capitis de breuitate tui.
Qui cerebro tenus id facerant, curtum esse fatentur,
  Tu quoq; mox curto curtus eris capite.
Quanquam id carnifices nondum statuere, sed ingens
  De te certamen est gladio, & crucibus.
Hoc est quod uultur, quod coruus gestit, & escam
  Te fore uterq; sibi præuidet augurio.
Hoc spurci mores, impura hoc uita meretur,
  Obscœnoq; animus corpore sordidior.
Quid moror his? nam si prolixum singula narrans
  In te ego nunc librum scripsero, curtus erit.

IN MABILIVM MINITANTEM NOVVM SE fulgur uerosq; tonitrus missurum.

Quòd fulgur mihi te nouum Mabili
  Missurum, & tonitrus minere ueros,
  Nil est: nouimus hos neq; esse fictos,
  Nam ueros tuus esse odor probauit.

IN EVNDEM MABILIVM.

Si iam carmina nostra te Mabili
  Vrgent ad laqueum miser, crucemq;,
  Ne, quæso, propera mori, tuum ne
  Fraudes carnificem suo lucello.
  Nanq; est percupidus tui, ac libenter
  Is tantum tibi dempserit laboris.
  Quid? nostin' hominem? negas? at idem est
  Aurem qui secuit tibi sinistram.

IN MABILII INERTEM MAledicentiam.

Ore tibi pauci, sed nulli in carmine dentes
  Cùm sint, atq; illi sint putridi & ueteres:
Allatras, ut cùm nequeas mordere Mabili,
  Latratu ostendas te tamen esse canem.

IN MABILIVM QVOD PERTVRBAtus respondeat.

Iratus nimium nobis, sed iure, Mabili,
  Vrgeris nostris iam, puto, carminibus.
Ipse iocor tecum ridens, sed iure, Mabili,
  Quis non rideret carmina, quæso, tua?

IN MABILIVM RESPONSVM.

Quòd nasum mihi, quòd reflexa colla
Demens obijcis, esse utrumq; nostrum
Assertor ueniam uel ipse: nam me
Nil nasutius est, sagaciusq;,
In te dum liceat uibrare nasum.
Nam quis te rogo sic inelegantem,
Insulsum, illepidum uidens, ineptum,
Versus scribere prorsus infacetos,
Non centum cupiat sibi esse nasos?
Centum rhinocerotas, atq; barros,
Ronchos, auriculas, ciconiasq;
Cum splene & petulantibus cachinnis?
Condas te in putidum licet lupanar,
Mergas te in medijs licet cloacis,
Non cedas olida licet latrina,
Quoquò diffugias pauens Mabili,
Nostrum non poteris latêre nasum.
Prendam te miser, utq; trux molossus
Frangam dentibus imbecille tergum.
Sed nasus superest tibi Mabili,
Curtus, dimidiatus, osseusq;,
In quo pulypus exurit, uel ipse
Quo cimex posuit sibi cubile,
Quo tutas pulices habent latebras,
Qui iam peruius est adusq; frontem,
In quo nidificare uespa possit,
Qui neutro patet indecens hiatu
Clausus sentibus hic quibus: sed ille
Plenus cassibus est araneorum.
Sed quid te cruciat, reflexa colla
Si interdum gero? num parum uidetur
Si pronos statuis tuos cinædos?
Si pronum statuent miser Mabili
Mox te carnificis manus, uelut nunc
Pronum te statuunt mutoniati?
Atqui tu resupina colla demens
Posthac desine iam mihi exprobrare.
Nam qui pronus obambulas popinas,
Spurcatum caput erigas libenter,
Si pondus sinat herniæ Mabili.

IAMBICVM TRIMETRON DE DOMO nuper à Mabilio empta in desertissimo urbis loco, qui ad Caballũ dicitur.

Hæres relictus à parente sordido,
Ille impudicus, temulentus, aleo,
Spurcus, lutosus, pedecosus, hispidus,
Pannosus, unctus, horridus, caprimulgus,

Edax, ineptus, insolens Mabilius,
Vno expatrauit patrimonium die
Gula helluante, cunnilingis osculis,
Vorace culo, & exfututa mentula.
Mox cùm super uix quindecim nummi forent,
Rebus cauendi iam suis tempus ratus,
Emit lacertis & colubris hospitam
Domum, rigentem senticetis & rubis,
Familiarem uulturi & bubonibus.
In qua solebat turba mendicantium
Longis coactos esuritionibus
Mandare terræ turgidi uentris cibos.
Qua contumaces Aeolus uentos solet
Punire clausos: qua recuset Tantalus
Siticulosam ditis horridi Styga
Mutare, & Aetnæ centiceps gigas onus.
Nec uendere illam, nec locare, si uelit,
Donare nec Mabilius cuiquam potest.
Mutare dominum domus hæc nescit suum.
Quantumlibet Mabilius sit prodigus,
Profundat ore, pene, podice, & manu,
Quàm nunc sit, esse non potest pauper magis,
Fecit lucrum ingens, hanc emens Mabilius.

IN VIOLAS A' VENERE MEA dono acceptas.

Molles ô uiolæ Veneris munuscula nostræ,
  Dulce quibus tanti pignus amoris inest.
Quæ uos quę genuit tellus? quo nectare odoras
  Sparserunt Zephyri, mollis & aura comas?
Vos'ne in Acidalijs aluit Venus aurea campis?
  Vos'ne sub Idalio pauit Amor nemore?
His ego crediderim citharas ornare corollis
  Permessi in roseo margine Pieridas.
Hoc flore ambrosios incingitur flora capillos,
  Hoc tegit indociles Gratia blanda sinus:
Hæc Aurora suæ nectit redimicula fronti,
  Cùm roseum uerno pandit ab axe diem:
Talibus Hesperidum rutilant uiolaria gemmis,
  Floribus his pictum possidet Aura nemus:
His distincta pij ludunt per gramina manes,
  Hos fœtus uernæ Chloridos herba parit.
Felices nimium uiolæ, quas carpserit illa
  Dextera, quæ miserum me mihi subripuit.
Quas roseis digitis formoso admouerit ori
  Illi, unde in me spicula torquet amor.
Forsitan & uobis hæc illinc gratia uenit,
  Tantus honor dominæ spirat ab ore meæ.

Aſpice lacteolo blanditur ut illa colore,
Aſpice purpureis ut rubet hæc folijs.
Hic color eſt dominæ,roſeo cùm dulce pudore
Pingit lacteolas purpura grata genas.
Quàm dulcem labris, & late ſpirat odorem?
En uiolæ in uobis ille remanſit odor.
O fortunatæ uiolæ,mea uita,meumq́
Delicium, ô animi portus & aura mei.
A uobis ſaltem uiolæ grata oſcula carpam,
Vos auida tangam terq́ quaterq́ manu.
Vos lacrymis ſatiabo meis,quæ mœſta per ora,
Perq́ ſinum uiui fluminis inſtar eunt.
Combibite has lacrymas,quæ lentæ pabula flammæ
Sæuus amor noſtris exprimit ex oculis.
Viuite perpetuùm uiolæ,nec ſolibus æſtus,
Nec uos mordaci frigore carpat hyems.
Viuite perpetuùm miſeri ſolamen amoris
O uiolæ,ô noſtri grata quies animi.
Vos eritis mecum ſemper, uos ſemper amabo,
Torquebor pulchra dum miſer à domina.
Dumq́ Cupidineæ carpent mea pectora flammæ,
Dum mecum ſtabunt & lacrymæ,& gemitus.

ODE DICOLOS AD ALEXANDRVM CVRTEſium adoleſcẽtem bene literatum, qui ut Politianum uideret,Florentiam petierat,cum ille ſe cõmodùm in Caſaſolanum contuliſſet.

Nil me iam patula iuuat
Seuo lethiferum lumine Syrium
Deuitare ſub ilice,
Exceptum torulo gramineo caput
Bullantem prope riuulum.
Iam ſordet tremulo murmure palpitans,
Illabens aqua calculis.
Longis Dauliados garrula queſtibus,
Iam ſordent auiaria.
Nil blandum eſt oculis,nil placet auribus.
Odi rura,nemusq́,
Et uallem,& Zephyros,& gelidos ſpecus.
O qui mœnibus inferat
Iam me,ô qui medio ſiſtat in atrio
Vrbani cupidum laris
Curteſi,ô placido qui locet in ſinu.
Cur mi non teneros datur
Totis uerſiculos imbibere auribus
Coràm dulciter aſperos?
Cur dextræ cupidam iungere dexteram?
Tu me dulcis amicule,

Tu uisum propera. ô sæua necessitas.
O cur frangere compedes,
Detrectare mihi cur iuga non licet?
Sed quid fundere iam iuuat
Nequicquam ad superos tot querimonias?
Sors cuique est sua, cœlitus
Dependens homini, quinetiam Iouem
Vrget dura necessitas.
Quod Parcæ annuerint, haud reuocabile est.

IN POSTE CVBICVLI SVI.

Blanda quies habitet, duri procul este labores.

IN CVBICVLO PRO IVL. SALVIATO.

Pectoris interpres, genij domus, hospita curis,
  Cellula sum domini conscia delicijs.
Hic faciet te Iuno patrem, Cytherea maritum,
  Libertas regem, semideumque sopor.

E GRAECO THEOCRITI, VERSVM PER Angelum Politianum.

Pulchra quidem nobis haud primis pulchra uidentur.

EX EODEM VERSVM.

Et uanis in basiolis iucunda uoluptas.

EX HESIODO VERSVM.

Ipsa dies nunc est genitrix, nunc sæua nouerca.

EX EODEM VERSVM.

Consilio perit ipse suo consultor iniquus.

IN LEGES, EXTEMPORALE.

Inuentum Attæi dicuntur iura Draconis.
  Vera est fama nimis, nil nisi uirus habent.

IN THEODORVM GAZAM.

Heu sacrum caput occubuit Theodorus, & hora
  Vna obiere omnes relliquiæ generis.
Nec tamen hoc querimur, nimis est potuisse uideri,
  Non erat hic nostro tempore dignus honos.
Hoc dolet heu, quod neutra patri est nunc lingua superstes,
  Quæ mittat iustas manibus inferias.

IN EVNDEM.

Cùm terram hinc nosset Theodorus, & aera, & undas:
  Iam restant, inquit, sidera, terra uale.

IN SOMNOS.

O mihi quanta datis fallaces gaudia somni:
  Inuideo Endymion Latmia saxa tibi.
Iam si nil sopor est gelidæ nisi mortis imago,
  Omnia mors superat gaudia, uita uale.

BASSO.

Basse licet ueterum monimenta reuoluat auorum,
  Vix quem fama tibi conferat inueniet.
Omnia nam tibi sunt, fuerant quæ singula priscis,
  Fecisset triplex qualia uix Erilus.

Tu mittis Lydos æterna in secula fastos,
 Tu conferre audes cum Cicerone manum.
Tu breuibus claudis lasciua epigrammata chartis,
 Et tener exiguos ludis amans Elegos.
Idem & Pindaricos gaudes recludere fontes,
 Vt Venusina tibi barbitos astupeat.
Ecce Syracusias tentas inflare cicutas,
 Non iam hic in syluis Tityrus unus erit.
Iam chaos antiquum, primamq; euoluere molem
 Incipis, & grandi protinus ore tonas.
Iam Maro te torua respectat fronte, secundum
 Iam pauet, & sceptris gloria prisca suis.
Vtq; intret biferi si uirgo rosaria Pæsti,
 Quam primo carpat, uix sciat illa rosam:
Sic tot fama tuæ cernens miracula laudis,
 Palmam cui primùm deferat, in dubio est.

EIDEM.

Carmina cùm Basso deberem, carmina misi,
 Rettulit ille meis carmina carminibus.
Qualia sub densis uolucris nec Daulias umbris,
 Eridani in ripis nec canit albus olor.
Sic sua cum Lycio donasset ahenea Glauco,
 Aurea Tydides rettulit arma domum.

IN ARGVM.

Quid tibi uis gelidos seruans uigil Arge liquores,
 Quid nitidum ad fontem ferre gradum prohibes?
Obscœnos hinc pelle sues, armenta, ferasq;.
 Non peto membra istis fontibus abluere.
Non lymphas turbare paro, da tingere fauces:
 Exiguo liceat rore leuare sitim.
Hostibus hoc Langia dedit, potumq; uetantes
 Ruricolæ in nigro gurgite nunc saliunt.
Quicquid adest æstas? quicquid sitis ipse? uolensq;
 Supplicio infelix Tantaleo frueris?
Ista quidem diues, sed non est uena perennis,
 Iam custoditas perbibet æstus aquas.
Quod serues nil postmodo erit, quid inepte moraris?
 Vnda perit, bibe tu, uel sine, quæso bibam.

IN MABILIVM EPITAPHION.

Flecte uiator iter: fœtet nam putre Mabili
 Hac fouea corpus, conditur atq; animus.

IN LALAGEN.

Lætior ut ceruus protracto naribus angui
 Exuit annoso cornua cum senio:
Aurea Callaicis ut nuper dempta caminis
 Lamna repercusso dulcius igne tremit.
Pulchrior Eois ut Phosphorus emicat undis,
 Phosphorus Idaliæ fax adamata deæ:

Sic mea frigidulo nuper languore soluta
  Purpureo Lalage fulgurat ore magis.
Aspice sidereis ut blandum arridet ocellis,
  Vtq; sub his geminam lampada quassat amor.
Aureoli ut ludunt per lactea colla capilli,
  Quantus in explicita fronte superbit honos.
Quàm non mortalem se fert? quæ hæc ora manusq; ?
  O superi: an'ne Iouis dignior ulla toro?
Nunc lacrymæ, nunc ipsa iuuant suspiria: sed tu
  Quàm mage formosa es, tam mage mitis ades.
Omnibus antè alijs, nunc te quoq; pulchrior ipsa es,
  Deq; auida uolucer febre triumphat amor.
Sed tu ne posthac per tanta pericula formam
  Quæsieris, metam contigit illa suam.
Pulchrior esse nequis, uel si potes, æquius est te
  Iam Lalage nostris parcere luminibus.
Vix te, uix talem ferimus: quòd si auxeris illam,
  Fiam ego, qui nunc sum nil nisi flamma, cinis.

AD LAVRENTIVM PRO SACERDOTIO ACCEpto in templo diui Pauli, cùm adhuc sub iudice lis esset.

Gratatur Laurens uenienti nuper in urbem
  Quantum hominum tota uiuit in urbe mihi.
Vtq; omneis taceam, studium quos copulat, aut tu,
  Quosq; uetus nobis uinxit amicitia.
Caupo, auceps, lanius, pistor, cocus, institor urgent,
  Hinc me ungit tactu fartor, at inde cocus.
Hic me ueste trahit, hinc basior, inde salutor,
  Occurro his uultu, lumine, uoce, manu.
Gratamur, Paulum quòd habes, uox omnibus hæc est:
  Non habeo Paulum dico. quid ergo? nihil.

IN FLORAM.

Plectron habet citharæ mea Flora, & plectron amoris:
  Hoc mentem plectro percutit, hoc citharam.
Ah miserum, sed cui dura est, si quem aspicit illa,
  Alter is Anchises, alter Adonis erit.

IN INVIDVM.

Carpit libellos inuidus meos quidam,
Gibber, pusillus, crispulus, macer, blæsus,
Meos libellos, meq; (si libet) carpat,
Et calcet, & cõmingat, hæc feram cuncta:
Dum nec libellos inuidus meos iste
Gibber, pusillus, crispulus, macer, blæsus,
Nec me ausit unquam basiare. cur? fellat.

IN EQVVM LAVRENTII Medicis.

Et uolucrem, & Zephyros cursu præuertitur ipsos,
  Quem tibi misit equum Barbara Laure Nomas.

Cesserit huic pauidas submittens Pegasus alas,
Iamq; deo parens Cyllarus Oebalidę.
Hunc aut carceribus, aut meta cernere in ipsa
Laure licet, medio non licet in stadio.

DOMITII EPITAPHION.

Hunc Domiti siccis tumulum qui transit ocellis,
Vel Phœbo ignarus, uel male gratus homo est.
Intulit hic uatum cæcis pia lumina chartis,
Obstrusum ad musas hic patefecit iter.
Hunc Verona tulit docti patria illa Catulli,
Huic letum atq; urnam Roma dedit iuueni.

DONATI AZAIOLI.

Donatus nomen, patria est Florentia, gens mi
Azaiola domus, clarus eram eloquio.
Francorum ad regem patriæ dum orator abirem,
In ducis Anguigeri mœnibus occubui.
Sic uitam impendi patriæ, quæ me inde relatum
Inter maiorum nunc cineres sepelit.

CAMPANI.

Ille ego laurigeros cui cinxit & infula crines
Campanus, Romæ delicium, hic iaceo.
Mi ioca dictarunt Charites, nigro sale Momus,
Mercurius niueo, tinxit utroq; Venus.
Mi ioca, mi risus, placuit mihi uterq; Cupido,
Si me fles, procul hinc, quæso, uiator abi.

ANGELVS POLITIANVS LAVRENTIO MEDICI PATRONO SVO S.

Va ode Gentilem nostrum nuper sum consolatus, eandẽ quoq; ad te mittendam statui. Visa est enim mihi res, quæ nõ minus ad te quam ad eum, atq; ad me ipsum pertineret. Omnia collegi, quę cõmunem hunc nostrũ dolorem, etsi minus tollere, leuare proculdubio aliqua ex parte possint. Tu cùm tot uideas tuæ saluti tam diligenter inuigilare, potes admoneri, quàm tibi necesse sit, magni te ipsum facere: neque tuam, hoc est, publicam totius (ita me Deus amet) Italiæ salutem neglectam pati. Lege, & uale.

AD GENTILEM EPISCOPVM,
Ode dicolos.

Gentiles animi maxima pars mei
Communi nimium forte quid angeris?
Quid curis animum lugubribus teris,
Et me discrucias simul?
Passi digna quidem perpetuo sumus
Luctu, qui medijs (heu miseri) sacris
Illum, illum iuuenem uidimus, ò nefas,
Stratum sacrilega manu.

At sunt attonito quæ dare pectori
Solamen ualeant plurima: nam super
Est, qui uel gremio creuerit in tuo
Laurens Hetruriæ caput.
Laurens quem patriæ cœlicolûm pater
Tutum terrifica Gorgone præstitit.
Quem Thuscus pariter, quem Venetus leo
Seruant, & dracó peruigil.
Illi bellipotens excubat Hercules,
Illi fatiferis militat arcubus,
Illi mittit equos Francia Martios,
Felix Francia regibus.
Circunstant populus murmure dissono.
Circunstant iuuenem purpurei patres.
Causa uincimus & robore militum.
Hac stat Iuppiter, hac fauet.
Quare ô, cum misera quid tibi Nænia,
Si nil proficimus? quin potius grauis
Abstersisse bono lætitiæ die
Audes nubila pectoris.
Nam cùm iam gelidos umbra reliquerit
Artus, non dolor hanc perpetuus retrò,
Mordacesue trahunt sollicitudines,
Mentis curaq; peruicax.

IN AMICAM.

Allicis, expellis, sequeris, fugis, es pia, & es trux:
Me uis, me non uis, me crucias, & amas.
Promittis, promissa negas, spem mi eripis, et das:
Iamiam ego uel sortem Tantale malo tuam.
Durum ferre sitim circùm salientibus undis,
Durius in medio nectare ferre sitim.

IN DOMITIVM SCAZON.

Asta uiator, puluerem uides sacrum,
Quem uerticosi turbat unda Benaci.
Hoc mutat ipsum sæpe musa Libethron,
Fontemq; Sisyphi, ac uireta Permessi,
Quippe hoc Domitius uagijt solo primùm,
Ille ille doctùs, ille quem probè nosti
Dictata dantem Romulæ iuuentuti,
Mira eruentem sensa de penu uatum.
Abi uiator, sat tuis oculis debes.

AD FRANCISCVM DISTICHON.

Scripsit in inuidiam quidam Francisce poeta,
Tam bene, tam doctè, nullus ut inuideat.

IN AMOREM ARANTEM, EX Græco Moschi.

Peram humeris habilem, posito nūc induit arcu,
Et posita baculum lampade sumpsit Amor.

Subq; iugum missos stimulo citat ecce iuuencos
Improbus,& cultæ semina mandat humo,
Suspiciensq; polos,imple,inquit,Iuppiter arua,
Ne cogam Europæ te iuga ferre bouem.

INNOCENTIO PONT. MAX.

Si quod arcanis Helicon sub umbris
Carmen intactum fidibus priorum
Parturit,saxis iterum audiendum
Arboribusq;,
Quale nec triplex Achelois ausa est
Cautibus uirgo residens marinis,
Nec puer Phœbi Ciconum remoto
Dicere in antro.
Illud attritas repetita chordas
Barbitos docto moduletur arcu,
Dulcis interpres animi, piæq;
Conscia mentis.
Namq; te rerum caput Innocenti
Turpe uulgato cecinisse plectro est,
Cuius aurata triplices refulgent
Fronte coronæ.
Roma cui paret,dominusq; Tybris,
Qui uicem summi geris hic tonantis,
Qui potes magnum reserare,& idem
Claudere cœlum.
Blanda cui uultu grauitas sereno
Ridet,inuisos abigitq; fastus,
Mitis,& celsi radios potestas
Temperat oris.
Sponte sublatos uerecunda fasces
Deprimit uirtus,apicata tristi
Nube maiestas caret,& decoro est
Splendida cultu.
Ergo formosam redit in iuuuentam,
Seq; iam lætos parat ad triumphos
Roma,septenos hilarata colles
Præside tanto.
Vrbsq; quæ Phryxi speculatur undas,
Exuet sæuas properè catenas,
Ac suas nobis opulenta palmas
Mittet Idume.
Quippe concordes animos,manusq;
Deuouent reges tibi,seq; ad arma
Concitat,Turci sitiens cruoris
Vesper & Arctos.
Scilicet tales meditatus annos
Iuppiter fesso comes it parenti,
Quò tibi felix simul atq; faustum
Proroget æuum.

IN

IN FONTEM VNGARI REGIS.

Vſq; Fluentina uectum eſt hoc marmor ab urbe,
Matthiæ ut regi largior unda fluat.

IN EVNDEM.

Tuſca manus, Tuſcum marmor, rex Vngarus autor,
Aureus hoc Iſter ſurgere fonte uelit.

IN CICCHAM SENENSEM.

Mnemoſyne audito Senenſis carmine Cicchæ,
Quando, inquit, decima eſt nata puella mihi?

IN FONTEM LAVRENTII MEDICIS Ambram.

Vt furtiua ſuo furtim daret oſcula lauro,
Ipſa ſibi occultas repperit Ambra uias.

IN EVNDEM.

Traxit amatrices hæc uſq; ad limina nymphas,
Dum iactat laurum ſæpius Ambra ſuum.

AD LAVRENTIVM MEDICEM IVNIOREM epiſtola penè extemporanea.

Quæ petis omnifera Laurenti dulcis ab Ambra
Carmina, præpoſita mitto ſalute tibi.
Ille domi ueſtræ tenero nutritus ab ungui:
Sed tuus ante omnis Politianus amor.
Si quid agam quæris: ualeo, ruriſq; benigni
Seceſſu gaudens ocia lenta tero.
Et modò paſcentes ſpeculor de colle iuuencas,
Nunc repeto ductus proſilientis aquæ:
Iactaq; magnificæ miror fundamina uillæ,
Sæpe fruor ſtudio, uerſiculiſq; meis:
Aut ego florentem moneo, ne ceſſet, alumnum,
Ardua Pieridum per iuga ferre gradus:
Aut uarias cantu procul alliciente uolucres
Captamus, uiridi tectus uterq; caſa:
Te tamen abſentem mea mens, oculiq; requirunt,
Et deſiderio torqueor uſq; tui.
Nam puerū iuuenis (potes hoc meminiſſe) colebam,
Qui nunc te iuuenem uir quoq; factus amo.
Indolis iſtius iam tum præſagia uidi,
Scilicet & uatem uera monebat auis.
Viderat hæc eadem, pueri cognomine gaudens,
Publica res uno quo ſtabilita manet:
Cùm ſibi te comitem lugubria patris habentem,
Seu pede ducebat, ſiue iter eſſet equo:
Exemploq; ſui ſtudium probitatis alebat,
Ne labes annos tangeret ulla rudes.
Ergo à ſe factis fruitur quoq; moribus autor,
Iudicioq; ſibi iam placet ipſe ſuo.
Quare aut pontificem magnis de rebus adire,
Atq; galeritos te iubet ille patres.

Aut sua dat Gallo regi mandata referre,
  Imponitque humeris pondera tanta tuis.
Nam tibi nec grauitas, nec amica gratia frontis;
  Nec deest proceri uerticis altus honor:
Ingeniumque capax, & par ciuilibus actis,
  Quæque animi largas lingua ministret opes.
Iudice cum facias & Apolline carmina primus,
  Prima fauore tamen nostra Thalia tuo est.
Utque lygustra nouo superas candore, niuemque,
  Præfers carminibus carmina nostra tuis.
Ne'ue meæ pereant cura est tua maxima nugæ;
  Cogis & inuito me patre ferre diem.
Ne'ue nihil scribam, blandè noua carmina poscis,
  Officioque foues qualiacunque pio.
Et nunc quæ magnum longè testentur amorem,
  Scripta repentino fusa calore damus:
Non ut ab his nostrum censeri debeat orsis
  Ingenium summa deficiente manu:
Sed tamen ut studium uatis tibi constet amici;
  Lapsa putes animo nec tua dicta meo.

En tibi quam flagitabas elegiam, penè illam quidem extemporaneam, siquidem manè dum se rei diuinæ sacerdos parat inchoatam, absolui dein post meridiem dum rediẽs carrucæ adequito. Quod etiam unum, stylus quoque ipse satis superque probabit. Vale dulce decus meum.

ODE. M.CCCCLXXXII.

Iam cornu grauidus præcipitem parat
Afflatus subitis frigoribus fugam
Autumnus pater, & deciduas sinu
    Frondes excipit arborum.
Cantant emeritis Bacche laboribus
  Te nunc agricolæ, sed malè sobrios
  Ventosæ querulo murmure tibiæ
    Saltatu subigunt frui.
Nos anni rediens orbita sub iugum
  Musarum reuocat dulce ferentibus,
  Porrectisque monent sidera noctibus
    Carpamus uolucrem diem.
I mecum docilis turba biuerticis
  Parnassi rapidis per iuga passibus,
  Expers quò senij nos uocat, & rogi
    Consors gloria cœlitum.
Nam me seu comitem, seu iuuenes ducem
  Malitis, uenio: nec labor auferet
  Quærentem tetricæ difficili gradu
    Virtutis penetralia.

IN QVENDAM.

Hunc quem uidetis ire fastoso gradu
  Seruis tumentem publicis,

Vel

Vel hinniente per forum uehi capax
  Equo, quod omnes despuant:
Turbam superbo præterit fastidio
  Qui ciuium stomachantium,
Grauiꝙ cunctos ora torquentes retrò
  Despectat insolentia:
Intraꝙ tutum mœnibus pomerium
  Agros patentes possidet,
Villamꝙ diues publico peculiò
  Insanus urbanam struit,
Vbi ocietur inter obscœnas lupas,
  Ne turpiora dixerim:
Vbi ampla pergræcetur inter pocula,
  Senex podagra rancidus.
Hunc uos putatis stirpe forsan inclyta,
  Virtutis aut insignibus
Ad hoc uolasse protinus fastigium.
  Falsum putatis hospites.
Molas hic inter natus est aquaticas,
  Gratus sodalis muribus.
  Nigris sodalem muribus
Fortuna ludens furfuris plenum tulit
  Ad usꝙ supremos gradus,
Monstrare gaudens, arroget quantum sibi
  Mortalis impudentia.
Ergo iste tantis arduus suffragijs
  Nunc immemor natalium,
Vt quemꝙ longo stemmate clarum uidet,
  Aut dote rara nobilem,
Tristi ueneno spargit, & rodit statim
  Rubiginosis dentibus.
Non ipse se, fortuna non ipsum capit
  Aura fauoris ebrium:
Sic culmen altum lubrico premens pede,
  Ventisꝙ turbidis patens,
Casurus usꝙ nutat, & iamiam cadet,
  Sed non gradatim scilicet.

IN INVIDVM CARMEN.

Quisquis es obscuro uatem qui dente lacessis
  Maiorem tristi degener inuidia,
Vsꝙ late, lucemꝙ paue, blactarius autor,
  Liuidior Græcis, barbariorꝙ tuis.
Quosꝙ fames opicis ad nos emisit Athenis,
  Hos audi, gens est auribus apta Midæ.

DE ANGELI PVELLA.

Puella delicatior
  Lepusculo & cuniculo,
  Caraꝙ tela mollior,
  Anserculiꝙ plumula.

Puella

Puella qua lasciuior
Nec uernus est passerculus,
Nec uirginis blandè sinu
Sciurus usq; lusitans.
Puella longè dulcior
Quàm mel sit Hyblę, aut saccarum,
Ceu lac coactum candida,
Vel lilium, uel prima nix.
Puella cuius non comas
Lyæus æquaret puer,
Non pastor ille Amphrysius
Amore mercenarius,
Comas decenter pendulas,
Vtroq; frontis margine,
Nodis decenter aureis
Nexas, decenter pinnulis
Ludentium Cupidinum
Subuentilantibus uagas,
Quas mille crispant anuli,
Quas ros, odorq; myrrheus
Commendat, atq; recreat.
Puella cuius duplices
Sub fronte amica fulgurant
Amoris arcani faces,
Quas contueri non queo,
Nec stare contrà, uel procul,
Quin occupet flamma graui
Miser miser, quæ mollibus
Furtim medullis adsilit.
Non non ocellus hospites
Ille est, & ille, sed faces,
Faces Amoris igneæ:
Quas læta suscitat Venus:
Quas blanda pascit Gratia.
Quid narium dulcem modum,
Vel quid genarum leuium
Dicam rosam cum lilio?
Labella quid corallijs
Rubore pręnitentia,
Iam sæpe, tam longum mihi
Mordente pressa basio?
Quid margaritas dentium
Præcandidorum proloquar?
Linguamq; perplexabilem,
Vtcunq; iuncto anhelitu,
Amanti amantem copulans
Festinat ad calcem Venus,
Cum suauè olentem spiritum

Semiulca fugunt oſcula,
Lenocinante gaudio
Subinde murmurantia,
Mentum'ue quid tornatile?
Gulamq́ teretem, & lacteam,
Et quæ lacertis millies,
Vt arbor hedera incingitur,
Incincta ceruix eſt meis.
Nam quæ tibi mamillulæ
Stant floridæ, & protuberant
Sororiantes primulum,
Ceu mala punica arduæ
Quas ore toto preſſeram,
Manuq́ contrectaueram,
Quem non amore allexerint?
Cui non aſilum immiſerint?
Quem non furore incenderint?
O qui lacerti, quæ manus?
Quos Iuno, quas Aurora habet.
O quale pectus, & latus,
O uenter, ó crus, ó femur,
O qui Thetim decent pedes:
Pedes choreis nobiles,
Saltatibus mirabiles,
Statu, gradu ſpectabiles.
O uerba iucundiſſima,
Tam nequiter ludentia,
Arguta, plena aculeis,
Decore, ſuauitudine,
Dicacitate, gratia.
O carminum dulces notæ,
Quas ore pulchra melleo
Fundis, lyræq́ ſuccinis:
Vt non Thalia blandius,
Non ipſe Apollo doctius
Feras canendo mulceant.
Fluenta uertant in caput,
Et ſaxa cum ſyluis trahant,
O cuncta ſalſa, & dulcia,
Feſtiua, læta, & mollia,
Referta amœnitatibus,
Amoribus lubentia,
Proteruitate, luſibus,
Riſu, ioco, leporibus.
O quicquid eſt pulchrum & decet
Puella ſola continens.
O præpotens cultu nimis,
Nimisq́ non culta placens,

Quis

Quis te deus mihi inuidet?
Quæ te mihi fors eripit?
Quò te repentè proripis?
Quò, quò fugis bellissima,
Risu serenans æthera,
Heu mea uoluptas, mel meum,
Meum puella corculum,
Mihiq́ longè charior
Auro, lapillis, purpura:
Ac nec lapillis charior,
Auroq́ solū, & purpura,
Sed spiritu mi charior,
Sed charior mi sanguine.
Memento tu tamen, precor,
Memento formosissima
Amoris, atq; compedum,
Quas à tenellis unguibus,
Mecum tibi circundedit,
Heu lacrymis amantium heu
Suspirijs ridens Venus.

DE SEIPSO SEMPER AMANTE.

Sex ego cùm plena perago trieteride lustra,
Nec placet in speculo iam mea forma mihi:
Nec responsurum spes improba fingit amorem,
Blanditijsq́ leuem suspicor esse fidem:
Cùm tamen hęc ita sint, capior miser illice uultu.
Et nunc à dura compede soluor amans.
Iamiam militia nostræ contenta iuuentæ
Desinat, aut ceston cōmodet alma Venus.

DE ALCONE ET SERPENTE.

Vidit ut implicitum puero pater anxius anguem,
Intendit dubia cornua flexa manu:
Inq; feræ fauces calamum sic torsit, ut audax
Terruerit natum non minus angue senex.
Sed nunc pius errat amor: puer hoste perempto
Saluus erat, stupuit morte dirempta salus.
Victor ab hac pharetram quercu suspendit, & arcum
Fortunæ, atq; artis, quæ monumenta suæ.

IN PVELLAM.

Nix ipsa es uirgo, & niue ludis, lude, sed antè
Quàm pereat candor, fac rigor ut pereat.

AD FVRES.

Ite aliò fures, nulla hic occasio lucri:
Nam fida est custos addita pauperies.

AD HIRVNDINEM NIDIFICANTEM SVB Medeæ statua.

Medeæ statua est misella hirundo,
Ang. Polit.

Sub qua nidificas, tuos ne credas
Huic natos rogo, quæ suos necauit.

DE LECTVLO MERETRICIO è Lucretio.

Vnius effugi torum,
Vt omnium fierem torus.

DE LAVRO SECVRI CAESA.

Cùm Mars Daphne se miscuit,
Apollo tunc ubi fuit?

DISTICHON.

Spem simul & Nemesin posita dicat Eunus in ara,
Scilicet ut speres omnia nil habeas.

IN OLEAM VITIBVS implicatam.

Quid me implicatis palmites
Plantam Mineruæ, non Bromi?
Procul racemos tollite,
Ne uirgo dicar ebria.

EPITAPHIVM.

Stirpe fui, forma, natoq;, opibusq;, uiroq;
Felix, ingenio, moribus, atq; animo:
Sed cùm alter partus iam nuptæ ageretur, & annus,
Heu nondum nata cum sobole interij.
Tristius ut caderem, tantùm mihi Parca bonorum
Ostendit potius, perfida, q̃ tribuit.

IOANNAE ALBIERAE VXORI INCOMPArabili, Laurentius Tornabonus pos. B. M.

IN FONTE BAPTISMATIS Florentiæ.

Quicquid ab antiqua manauit origine morbi,
Purgabunt istæ (si modò credis) aquæ.

IN MICHAELEM VERINVM.

Verinus Michael florentibus occidit annis,
Moribus ambiguum maior, an ingenio.
Disticha composuit docto miranda parenti,
Quę claudunt gyro grandia sensa breui.
Sola Venus poterat lento succurrere morbo,
Ne se pollueret, maluit ille mori.
Sic iacet, heu patri dolor, & decus, unde iuuẽtus
Exemplum, uates materiam capiant.

IN DAPHNEN.

Complexus uirides frondosæ uirginis artus,
Sic quoq; mutata, dixit Apollo, fruar.
Vtq; nouas gustu baccas tentauit, eandem
Hei mihi seruat, ait, nunc quoq; amaritiem.

PRAEFATIO IN MENAECHMOS.

Heus heus tacete fultis uos, ego ut loquar,

Nam

Nam nostra cōducta est huc lingua, uestri oculi
Vos spectare decet, nos loqui & fabulam agere,
Alioqui capite ipsi hunc ornatum scenicum,
Atq; exporgite lumbos, tum nos sessum ibimus.
Spectabimusq;, nos taciti, aut ridebimus.
Aut si actio frigebit, dormitabimus.
Comœdiam Menæchmos acturi sumus
Lepidam, & iocosam, & elegantē, ut nihil suprà:
Sed mendosa alicubi tamen culpa temporum
Ingerunt in ea nonnulla, ne nobis quidem
Satis intellecta, sed hæc erunt pauca admodum.
Quæ si minus placebunt auribus, expuite,
Aut deuorate ceu soletis catapotia.
Romanus est hic sermo, Romani sales,
Nihil inuenustum, aut ineptum, aut Græculum,
Quale solent nugari molitores cæteri,
Quorum nec ullis uersibus comœdiæ,
Nec argumento constant perplexabili,
Nec quicq; habent comœdiæ præter titulos,
Non ipsæ secum congruunt, nec adest fides
Rebus agundis, ac nec personis indoles,
Tantumq; si quid furtiuum est in eis, placet:
Quippe alienis insidiantur laboribus.
Facient profectò maiora operæprecia nunc
Longè adulescentes isti, siquidem insueuerint
Puro sermoni Romę urbis uernaculo,
Quàm si magistris freti triuialibus,
Linguas tenellas polluant stribligine.
Siquidem ita traditum est à laudatis uiris:
Latinè uellent etiam si Musæ loqui,
Nullis usuras nisi Plautinis uocibus.
Quòd si qui clamitent, nos facere histrionicam:
Atq; id reprehendant, minimè diffitebimur,
Dum nos sciant disciplinam antiquam sequi.
Etenim formando comœdo ueteres dabant
Pueros ingenuos, actionem ut discerent.
Sed qui nos damnant, histriones sunt maxumi,
Nam curios simulant, uiuunt bacchanalia.
Hi sunt præcipuè quidam clamosi, leues,
Cucullati, lignipedes, cincti funibus,
Superciliosum, incuruiceruicum pecus.
Qui quòd ab alijs habitu & cultu dissentiunt,
Tristesq; uultu uendunt sanctimonias,
Censuram sibi quandā & tyrannidem occupant:
Pauidamq; plebem territant minacijs.
Sed iam ualete spectatores, & gregi
Fauete nostro, uobis quod uortat bene.

Recitata Florentiæ.

Ang. Polit.

IN ANVM.

Huc,huc iambi.arripite mi iam mordicus
Anum hanc furenti percitam libidine,
Tentiginosam,catulientem,spurcidam,
Grauedinosam,uietam,olentem,rancidam,
Cadauerosam,fronte rugosa,coma
Cana,atq; rara,depilatis palpebris,
Glabro supercilio,labellis defluentibus,
Oculis rubentibus,genis lacrymantibus,
Edentulamq;(ni duo nigri & sordidi
Dentes supersint)auriculis exanguibus
Flaccisq;,mucco naribus stillantibus,
Rictu saliua undante,tetro anhelitu,
Mammis senecta putridis,prægrandibus,
Araneosis,deciduis,inanibus:
Laxoq; uentre,dissipato & fissili:
Cunno ulceroso,uerminante podice,
Natibusq; macris,aridis,& osseis:
Vtroq; sicco crure,utroq; brachio,
Talo,genuq; utroq; procul extantibus,
Calcaneoq; pernionibus graui:
Vt nil sit aspernabilius,nil tetrius
Monstrosiusq;, aut nauseabundum magis.
Quam pistor olim,caupo,calo,baiulus,
Et institores,& lanius,& carnifex,
Et muliones permolebant,& coci,
Ceu prostitutam & sellulariam meram.
Nunc nemo iam uult uisere,nemo colloqui:
Fastidit unusquisq;,& habet ludibrio
Anum subante perditam prurigine:
Sed audet impudens tamen,audet impudens,
Procax,proterua: nec iam anus,sed mortua:
Vtcunq; prurit (prurit autem iugiter)
Se postulare,ut comprimam,sibi ut arrigam:
Quasi ipse uerres,quasi asinus sim,uel canis.
Abi hinc, abi anus in maximam malam crucem:
Abi scelesta,obscœna,siue uera anus,
Seu terriculum es,seu larua bustuaria.
Nam si optio mi detur,ædepol magis
Scrofam futuam q̃ te,uel asinam,uel canem.

ANGELI POLITIANI IN DIVAM
uirginem hymnus.

O uirgo prudentissima
Quam cœlo missus Gabriel
Supremi regis nuntius
Plenam testatur gratia.
Cuius deuota humilitas

Gemmis

Gemmis ornata fulgidis
Fidentis conſcientiæ
Amore deum rapuit.
Te ſponſam factor omnium
Te matrem dei filius
Te uocat habitaculum
Suum beatus ſpiritus.
Per te de tetro carcere
Antiqui patres exeunt:
Per te nobis aſtriferæ
Panduntur aulæ limina.
Tu ſtellis comam cingeris,
Tu lunam premis pedibus,
Te ſole amictam candido
Chori ſtupent angelici.
Tu ſtella maris diceris,
Quæ nobis inter ſcopulos,
Inter obſcuros turbines
Portum ſalutis indicas.
Audi uirgo puerpera
Et ſola mater integra,
Audi precantes quæſumus
Tuos Maria ſeruulos.
Repelle mentis tenebras,
Diſrumpe cordis glaciem,
Nos ſub tuum præſidium
Confugientes protege.
Da nobis in propoſito
Sancto perſeuerantiam,
Ne noſter aduerſarius
In te ſperantes ſuperet:
Sed & cunctis fidelibus,
Qui tuum templum uiſitant,
Benigna mater dexteram
Da cœleſtis auxilij. Amen.

ALIVS HYMNVS EIVSDEM.

Ecce ancilla domini,
Quam pater ipſe omnipotens
Elegit ante ſecula
Quietum tabernaculum.
Ecce cui ſacras nuptias
Fortis indixit angelus:
Ecce quam ſanctus ſpiritus
Alto repleuit numine.
Ecce uirgo concipiens
Intacta dei genitrix,
Ecce Ieſſea uirgula,
De qua flos pulcher emicat.

Huc huc omnes accurrite
Emanuelem uisere,
Quem iacentem præsepio
Bos adorant & asinus.
Cuius natali iubilant
Celsi regis exercitus,
Et magnum nocte gaudium
Adnunciant pastoribus.
Videte stellam præuiam
Sanctis Eois regibus,
Qui uagienti domino
Aurum, myrrham, thus offerunt.
Heu iam tenellum sanguinem
Fundit ex lege ueteri,
Dum Symeonis gremio,
Desideratus incubat.
Videte matrem uirginem.
Herodis metu pauidam,
Latentem cum filiolo
Aegypti regionibus.
Cernite mox sollicitam,
Cùm puer templo disputat:
Cernite rursus hilarem,
Dum sacras replet hydrias.
Spectate miserabilem,
De cruce nati pendulam,
Cõmendatam discipulo,
Cor sæuo fixam gladio.
Videte tandem radijs
Magna uincentem sidera,
Vndantem plena gratia,
Splendentem clara gloria.
Regina cœli maxima,
Sanctissima, pulcherrima,
Sustenta tuos seruulos,
Defende tuum populum. Amen.

HERODIANVS LATINITATE A POLITIANO donatus, in laudem traductoris sui canit hendecasyllabum.

Qui me transposuit Politianus,
Verbis omnia reddidit latinis,
Pulchro sensa reuestiens nitore:
Mirum, transtulit Atticos lepôres
Contextu, numeroq; blandiori.
Romanus (iuuat hoc) recens amictus
Concinna speciem ferens ab arte,
Nobis conciliat patentiori

Gentes

Gentes quæ Latium sonant in orbe,
Vt posthac mihi latius uagari,
In plures liceat manus uenire.
Felix historiæ fides renatæ,
Felix exoriente luce tanta
Olim publica res Latina surget.
Iam debes studiosa turba plausus.
Laudis munere gratiam referto:
Aeger desinat utiles malignis
Liuor carpere dentibus labores.

EPITAPHION IOCTI PICTORIS.

Ille ego sum, per quem pictura extincta reuixit,
Cui quàm recta manus, tam fuit & facilis.
Naturæ deerat, nostræ quod defuit arti,
Plus licuit nulli pingere, nec melius.
Miraris turrem egregio sacro ære sonantem,
Hæc quoque de modulo creuit ad astra meo.
Denique sum Iottus, quid opus fuit illa referre?
Hoc nomen longi carminis instar erat.

OB. AN. M.CCCXXXVI. CIVES POS. B. M. M.CCCCXC. FLORENTIAE IN TEMPLO DIVAE REPARATAE.

MONODIA IN LAVRENTIVM MEDIcem, intonata per Arrighũ Isac.

Quis dabit capiti meo
Aquam? quis oculis meis
Fontem lacrymarum dabit?
Vt nocte fleam,
Vt luce fleam.
Sic turtur uiduus solet,
Sic cygnus moriens solet,
Sic luscinia conqueri.
Heu miser, miser,
O dolor, dolor.
Laurus impetu fulminis,
Illa illa iacet subitò,
Laurus omnium celebris
Musarum choris,
Nympharum choris.
Sub cuius patula coma
Et Phœbi lyra blandius,
Et uox dulcius insonat.
Nunc muta omnia,
Nunc surda omnia,
Quis dabit capiti meo
Aquam? quis oculis meis
Fontem lacrymarum dabit?

Vt

Vt nocte fleam,
Vt luce fleam.
Sic turtur uiduus solet,
Sic cygnus moriens solet,
Sic luscinia conqueri.
Heu miser, miser,
O dolor, dolor.

AMOR FVGITIVVS E GRAECO Moschi.

Cùm Venus intento natum clamore uocaret,
Si quisquam in triuijs erantem uidit Amorem:
Hic fugitiuus, ait, meus est: pretium feret index
Basiolum Veneris: quòd si ad me duxeris illum,
Non simplex dabo basiolum, plus hospes habebis.
Insignis puer est, at totam agnosce figuram:
Corpore non niueus, uerùm ignem imitatur, ocelli
Acres, flammeoli, mala mens, suauissima uerba.
Quod loquitur, non sentit idem, uox mellea: sed cùm
Ira inflammatur, tum mens illi effera, fallax,
Fraudator, mendax, ludit crudele puellus.
Crispulus est olli uertex, faciesq; proterua,
Exiguæq; manus: procul autem spicula torquet,
Torquet in umbriferumq; Acheronta, & regna silentum.
Membra quidem nudus, mentem uelatus, auisq;
More citans pennas, nunc hos, nunc aduolat illos,
Sæpe uiri pressans præcordia, sæpe puellæ.
Arcum habet exiguum, super arcu imposta sagitta est.
Parua sagitta quidem, sed cœlum fertur adusq;
Parua pharetra olli dependet & aurea tergo:
Sunt & amari intus calami, quibus ille proteruus
Me quoq; sæpe ferit matrem, sunt omnia sæua,
Omnia, seq; ipsum multò quoq; sæuius angit.
Paruula, fax olli, sed & ipsum Hyperiona uincit.
Verbere, si prendes age, ne miserare puellum.
Si flentem aspicies, ne mox fallare caueto:
Sin arridebit, magis attrahe, & oscula si fors
Ferre uolet fugito, sunt noxia & oscula, in ipsis
Suntq; uenena labris, si fors ita dixerit, heu tu
Accipe, nempe tibi cuncta hæc mea largior arma:
Ne quicquam attigeris, fallacia munera Amoris.
Omnia namq; igni sunt infecta illius arma.

IN LAVDEM CARDINALIS Mantuani.

O meos longum modulata lusus,
Quos amor primam docuit iuuentam,
Flecte nunc mecum numeros, nouumq;
Dic lyra carmen.

Non

Non quod hirsutos agat huc leones,
Sed quod & frontem domini serenet,
Et leuet curas, penitusq; doctas
Mulceat aures.
Vindicat nostros sibi iure cantus
Qui colit uates, citharamq; princeps;
Ille cui sacro rutilus refulget
Crine galerus.
Ille cui flagrans triplici corona
Cinget auratam diadema frontem,
Fallor? an uati bonus hæc canenti
Dictat Apollo?
Phœbe quæ dictas, rata fac, precamur;
Dignus est nostræ dominus Thaliæ,
Cui celer uersa fluat Hermus uni
Aureus urna.
Cui tuas mittat Cytherea conchas
Conscius sibi Phaethontis Indus;
Ipsa cui diues properet beatum
Copia cornu.
Quippe non gazam pauidus repostam
Seruat Aeæo similis draconi,
Sed uigil famam secat, ac perenni
Imminet æuo.
Ipsa Phœbeæ uacat aula turbæ
Dulcior blandis Heliconis umbris,
Et uocans doctos, patet ampla toto
Ianua poste.
Sic refert magnæ titulis superbum
Stemma Gongazæ recidiua uirtus,
Gaudet & fastos superare auitos
Aemulus hæres.
Scilicet stirpem generosa succo
Poma cōmendant, timidumq; nunq;
Vulturem fœto Iouis acer ales
Extudit ouo.
Curre iam toto uiolentus amne
O sacris Minci celebrate Musis,
Ecce Mecœnas tibi nunc, Maroq;
Contigit uni.
Iamq; uicinas tibi subdat undas
Vel Padus multo resonans olore,
Quamlibet flentes animosus alnos
Astraq; iactet.
Candidas ergo uolucres notarat
Mantuam condens Tiberinus Ocnus,
Nempe quem parcæ docuit benignæ
Conscia mater.

ZENOEI7S

ZENOBIVS ACCIAIOLVS STVDIOSIS OMNIBVS FELICITATEM.

NGELI Politiani græca epigrāmata, sicut in Archetypo uolumine scripta erant, publicanda curaui. non quòd ea censerem iudicio autoris ad æternitatem probata, sed ut bonis adulescētibus ad certam spem profectus extarent: cùm Politianū uiderent, in hoc quoq; genere scriptionis, in quo Latini paulō modò mussitantes gloriari solemus, eò tamen studio ac diligentia processisse, ut horū permulta penè puer conscripserit. Quędam uerò inambulanti etiam, aut cœnanti ueluti repentino calore fusa ipsi sciamus. In queis tamen ipsis (ut mihi quidem uidetur) eiusmodi multa sunt, quorum si facilitatem ac copiam reputaris, magni quidem ingenij Politianum, sed & multæ lectionis fuisse ostēdant, planeq; indicent, quantū uir ille operæprecium facere potuerit, si perficere quæ cogitabat per importunum obitum licuisset. Vt quod effecit, laude dignissimus, quod non potuit, uenia ac commiseratione censendus sit. Florentiæ Calend. Decemb. M. CCCCXCV.

M.CCCCLXXI. ætatis meæ anno XVII.

IN INVIDVM QVENDAM.

Ὦ φίλε χαῖρε λέγεις, ὅτε σοί ποτι δῶμα καθήκω,
αὐτὰρ ἔμ' οὐκ ἔλαθεν ῥῆμα χαριζόμενον.
οὐδ' ἐθέλεις φθονερὸς χαίρειν ἐμὲ, ὅτε φιλεῖς με.
καὶ γὰρ σαμαίνει τοῦτο τὸ χαῖρε δύο,
ἔστιν σώζεσθαι χαίρειν, ἔστιν δ' ἀπολέσθαι.
τοὶ γὰρ ἔγωγε λέγω σοὶ φίλε χαῖρε μάλα.

IN CORYDONEM.

Sum puer exclamas Corydon, subigisq; fateri:
In te reclamat, sed tua barba, uir es.

Græcè.

Εἰμὶ λέγεις παῖς ὦ κορύδων, δεῖ τοῦτο λέγειν με,
ἀνὴρ δ' εἶ, ἠδὲ σοῦ σὸν τὸ γένειον ἔφα.

M.CCCCLXXII. anno ætatis XVIII.

Εἰς χάρολον Βρεξίκα.

Σύ γ' ἔτι παιδαρίῳ ἱερὸ στέφος ἀμφίδυσεν ἀπόλλων
κωρυκίοις δάφνης πλέγμασι χρυσοκόμης.
καὶ σ' ἐχρησμολόγει γλυκερῶν κοσμήτορ' ἀοιδῶν,
μέλλονθ' ἱππόβοτον ἐς κλέος ἄργος ἄγειν.
νῦν δέ μ' ἐς ἀθανάτους ἐπαείρειν θυμὸς ἀνώγει
τοῦτο θάρσος χαρόλου μάστιγι πλαττόμενον.

AD PAMPHILVM.

Mittis uina mihi, mihi Pamphile uina supersunt:
Vis mage quod placeat mittere? mitte sitim.

Græcè.

Οἶνόν μοι πέμπεις, τοῦ δ' ἔστ' ἅλις, εἰ δέ τι μᾶλλον
λῇς γε χαρίζεσθαι, πέμψ' ἅμα δίψαν ἐμοί.

M.CCCCLXXII. XVIII anno. AD IOANNEM Baptistam Bonisignium.

Ἦλθε πάρα μὲν χειμὼν, πάρα δ' ἄσπετος ὄμβρος,
ἀγρονόμοι τ' ἔφυγον, μεστὰ δὲ πᾶσα πόλις.

σὺ

σὺ μόνος ἀφύας ποταμοὺς καὶ ὄρεα φύλλα
ποσσὶ πατεῖς ἁπαλοῖς. σὺ μόνος ἄντρα νέμῃ
νῦν μὲν ἄρ' ὠτώεντα λαγὼν, νῦν δ' ἄγριον αἶγα
εἰς τὰ λίν' ἐμβάλλων καρχαρόδοντι κυνί.
νύμφας τ' ἰσοφόρους θέλγων πολυδενδρέϊ ὕλῃ.
γλώττης τ' ἠδὲ λύρης ἄμβροτον ἆσμα χέας.
δεῦρο φίλος, μὴ φεῦγε φίλους, ὦ χαῖρε κούρων
πικρὰ ἄνευ γε φίλων, δὴ καὶ ἀμβροσίη.

M. CCCCLXXII. AD EVNDEM.

Εἰς σοφίαν παράκλησις.

Νῦν γε νότος πτύει μελανόπτερος ἄσπετον ὄμβρον
ἠδὴ καὶ νιφάδας θρῆξ Βορέας συνάγει
φηγῶν καὶ πτελεῶν ἐμαράνθη φύλλ' ἐπὶ γαίης,
χεῖμα δὲ κεντρομένον ὄρεσι κεῖρε κόμας.
πεῦκαι ἄκαρποι ἔασιν ἀειθαλέες περ ἐοῦσαι,
ὑψίκομοί τ' ἐλάται καὶ θανάτοιο φυτόν.
ἀλλὰ καὶ ὡς δάφνη τε καὶ ποικίλον ἔρνος ἐλαίας
φύλλων καὶ καρπῶν χαίρουσι βριθοσύνῃ.
πάντα γὰρ ἄλλα χρόνου κρατεροὶ κατέδυσεν ὀδόντες.
ἄφθαρτος δ' ἡμῖν ἐστι μόνον σοφίη.

XVIII. ætatis anno. AD EVNDEM.

ὦ πόποι ὅσσον ἔγωγε σὲ μείζονα εἰ πεπασμαι
πλῆρες ἐὸν μουσῶν τὸ στόμα καὶ χαρίτων.
καὶ σοὶ ἄρ' αὐτομάτας κροτάφους περιέδραμε δάφνη
βριθομένη πετάλοις ἄνθεα λευκὰ χέει.
ἀλλὰ παρευρήσω τὰ σὰ ἴχνια μαιόμενός περ
κύματα, γῆν, αὔρας, νηΐ, ποδί, πτέρυγι,
ἀμφὶ ἐγὼ ποτὶ σὲ γλυκερῷ βεβολημένος οἴστρῳ
ὡς βόες ὑλοφάγοι ἔνθα καὶ ἔνθα θέω.
ῥῖνα μὲν ἐγκλίνων ἐπὶ γῆν, τὰ δ' ὦτ' ἀείρων,
ὄμματα παπταίνων, πλαζόμενος δὲ ποσί.
γούνατε δὴ καμέτην, ποῖ γῆν ἀλαόν σε διώξω
ποῖ δ' ἔτι φεύγεις τὸν φιλέοντα φίλος,
ἐνδοῖ ἄτερ γε φίλου δνοφερή τ' ἠὼς ἀνατέλλει
πικροὶ δ' οἱ χαδόνες, πᾶς δ' ὁ βίος θάνατος.
χωρὶς δ' αὖ κείνου οὐδ' ἀθάνατός γε θέλοιμι
ἔμμεναι, οὐδ' αὐτῶν κοίρανος ἀθανάτων.

XVIII. anno ætatis. AD EVNDEM.

Ὅσσον μὲν χαίρουσιν ὑφ' ἁλκυόνων ὀπὶ καλῇ
ναῦται ποντοπόροι μαλακὸν πλόον ἀγγελλουσῶν,
ὅσσον δ' ἐχθίστην βασιλεὺς πόλιν ἐξαλαπάξας
ὅσσον τὶς χαλεπὴν φεύξας νόσον, ὅσσον ἐραστὴς
παρθενίοιο φίλης γλυκερὸν λέχος εἰσαναβαίνων,
τόσσον ἐπὶ στήθεσφιν ἀγάλλεται ἡμέτερον κῆρ
σόν τε πρόσωπον ἰδὸν, καὶ σεῦ ἔπι μῦθον ἀκοῦον.
ὦ λευκοῦ λίθακός τε καὶ ἄσματος ἄξιον ἦμαρ,

ἦμαρ μνήμης ἄξιον ἐς πολιὰς λυκάβαντας.
ὦ μέλιτος γλυκίων φίλε ὦ χαρίεσσα πρόσοψι
χαῖρ' αἰεὶ καὶ σοὶ Ζεὺς ὄλβια πάντα πορίζοι.
τήρειν δ' ἐπάλληλον ὑπὲρ σήθεσφιν ἔρωτα.

XVIII. ætatis anno. προσευχὴ πρὸς τὸν θεόν.

Ω πάτερ ἡμέτερε χρυσόθρονε αἰθερεναίων
ὦ πάντων βασιλεῦ θεὸς ἄφθιτε αἰθέρι παν
πάντα ἰδὼν καὶ πάντα κινῶν, καὶ πάντα κατέχων
πρεσβύτερός τε χρόνου πάντων ἀρχή τε τέλος τε.
παμμακάρων δ' ἀπιδὼν καὶ οὐρανίων σέλας ἄστρων.
σὺ πάτερ ἠέλιόν τε μέγαν λαμπράν τε σελήνην
πηγάς καὶ ποταμοὺς, καὶ γῆν, καὶ πόντον ἔτευξας
πάντα ζωογονῶν σῷ πάντα πνεύματι πληρῶν.
οὐράνιοι χθόνιοί τε καὶ οἱ ὑπένερθε καμόντων
πάντων ὑποχθόνιοι σὴν ἐκτελέουσιν ἐφετμήν.
νῦν δὲ κικλήσκω σε τεὴ κτίσις, ἔνθα χαμευνὰς
ἄθλιος ὠκύμορος θνητὸς γήϊνος ἀνθρωπίσκος
ἀλγῶν ὢν ἦμαρ τόν γε καὶ δάκρυα χεύων.
ἀλλ' ἄγε μοι λίτομαι πάτερ ἄφθιτε ἵλαος ἴσθι
κὰξ ἐμέθεν δὴ κόσμου θελξινόοιο ἔρωτα
δαίμονος ἠδ' ἀπάτας καὶ ἀτάσθαλον ὕβριν ἔλαυνε.
δεῦε δ' ἐμὴν κραδίην σοῦ πνεύματος ἀσπέτῳ ὄμβρῳ.

XVIII. anno. AD IOVIANVM Monopoliten.

Τί στάχυας Δήμητρι, τί κύματα δῶν ἐθέλεις με
πρωτέᾳ ποντοπόρῳ, νυκτελίῳ τε βότρυς;
σὺ μόνος ἐκ γλώττης γλυκερὸν μέλι, σὺ μόνος αὐδὴν
ἀμβροσίην στόματος ἐκ λιγυροῖο χέεις.
τὴν μὲν καὶ σκόπελοι, καὶ οὔρεα μακρ' ἐφέπονται,
ὡς πόκα θρηϊκίης ἄμβροτον ᾆσμα λύρης.
εἰ δέ μοι ὠκυπέτης ἰειόνιος οὔνομα θῆκεν,
ὥστ' ἐπὶ ῥωμαίους θεῖον ὅμηρον ἄγειν.
σὺ δ' ἄρ' ἔχεις μεγάλου διὸς οὔνομα παμβασιλῆος,
ὥστε σ' ἄνακτα πᾶσιν ἔμμεναι ἐν σοφίῃ.
σὸν γὰρ νεκταρέοιο γάλακτος λαιμὸν ἐπλήρουν
ἐννέα δὴ θύγατρες μνημοσύνης καὶ διός.
αὐτόματος δὲ τεὴν περιπέπταται ἀμφὶ ἔθειραν
κισσὸς τηλεθάων ἄνθεα πολλὰ χέων.
ὦ μάκαρ, ἀθανάτοισι βροτῶν, ὦ φίλτατε πάντων,
χρυσοκόμων θεράπων ὄλβιε πιερίδων,
ὦ χαῖρ' ἱερὴ κεφαλὴ λιγύφωνος ἀοιδῆς
τήρει δ' ἡμέτερον αἰὲν ἔρωτα φίλος.

XIX. ætatis anno. AD IOANNEM ARGYropulum, Dorice.

Ὅσσον διψάων ἔλαφος κράνᾳ μελανύδρῳ
ἅδεται, ὅσσον ὄϊς θέρεος μέσῳ εὐσκίῳ ἄλσει,

ὅσσον ἅλω μάρμαξ, ὅσσον κήποισι μέλισσα,
ὅσσον δενδρείω τέττιγος, ὅσσον δ' ἂν ὀλολυγὼν
ὅσσον δ' ἂν λαλιά τε χελιδονὶς εἴαρι πρώτῳ,
τόσσον νῦν πάντων μυστάων εὔφρανθεν ὀπαδοί.
καὶ ἄμμες δ' ἐν πρώτοις ὅτι τοῦ ἀγγέλλετο νόστος
τᾶς ἱερᾶς κεφαλᾶς, σοφίας πρόμος ἀργυρόπυλε.
κεῖθ' ὅτω Βορέω χρυσοπτέρυγας πόκα κούρως
Φινέα φαντὶ ποθεῖν, ὅτ' ἀρπυίας ἀπέλαυνον,
ὡς τό γε πάντες νῦν σοφίας μαιήτορες ὅσσοι
ἀθανάτω πελόμεσθ' ὁμοθυμαδὸν ὧδε ποθεῦμες
ὥστε νόσῳ βλεφάρων ἀχλὺν λίγγας τ' ἐκβάλλων.
νῦν γὰρ φεῦ σχέτλιοι λοξοῖσι πλανώμεθ' ἀταρποῖς
κοὐχ οἷόν τε τυφλοὺς εὑρεῖν δυσκαμπέα οἶμον
ὀρθοπόρου βιότοιο, καὶ ἐξυπαλύξαι βάραθρον
ἀνδρομέας ἀνοίας πολύφλοισβόν τε κυδοιμὸν
αἰ μὴ χεῖρα λαβὼν σύ γε νῦν πάτερ ἄμμιν ὁδαγοῖς
πυρσοὺς ἀτρεκέων ὑποθημοσυνάων ἅψας.
ἀλλὰ τί οὐ σπεύδεις ἐνθὼν, τί δ' ἄρ' οὐχ ὑπακούεις.
πάντες κοινᾷ κοινὸν ὄπι κληΐζομες ἀμφὶ
ἐνθεῖν, οἷα βρέφη ποθ' ἑὸν κνυζῶντα τιθηνόν.
πάντων δ' αὖ πλέον αὐτὸς ἐπ' ἐλπίδι τάκομαι, ὥς τε
πιδακόεσσα λιβὰς σέλας ἀελίω ἀνίκα φεύγῃ.
ἦ μὰν καὶ λευκῷ λίθακος καὶ ἄσματος ἔσται
τῆνο τὸ ἆμαρ ἐμοὶ πάνυ ἄξιον, ὁππόκα κείνω
ἄψ ἀννοστήσαντα φίλαν ὁράοιμι πρόσοψιν.

XIX. ætatis anno. AD EVNDEM.

Α μὲν ἐν ἀθανάτοισι φατίζεται πότνια Ἥβα
νέκταρ χρυσείοις οἰνοχοεῖν δέπασιν,
σοὶ δ' ἄρ' ἐν ἀνθρώποισι θεὸς πόρεν ἀργυρόπυλε
χρυσέω ἐκ στόματος νᾶμα χέειν σοφίας.
ἅδε βίον μὲν ἀγήραον ἀθανάτοισι φυλάττει,
τὺ δ' ἄρα κἀκ θνατῶν ἐξελάεις θάνατον.

XXI. ætatis anno. Εἰς Θεόδωρον τὸν γαζῆ.

Κεῖνο μέγας ποτ' ἀγὼν γαζῆ θεοδώροιο ἀμφὶ
μούσαις τ' αὐσονίαις, ἠδ' ἑλικωνιάσι.
ταῖς μὲν γὰρ γενεὴν, ταῖς δ' αὖ θρεπτήρια ὀφλεῖν·
ἑλλὰς γὰρ τέκε τόν γ', αὐσονίη δ' ἔτραφεν.
ἶσον δ' ἀμφοτέρων σοφίῃ, γλώττῃ τ' ἐκέκαστο.
τὸν δ' ὅτ' αὐτὸς ζῶν, ὅτ' ἄρ' ἔκτεινε θανών,
ἀλλὰ καὶ ἰταλίας μεγάλῃ ὑπὸ ἑλλάδι κεῖθαι
εἴλετο, ὄφρα κλέος ξυνὸν ᾖ ἀμφοτέροις.

Μονόστιχον εἰς τὴν σελήνην.

Νυκτιφινὸς ἀκτῖνας ἐς ἡμᾶς πέμπει σελήνη.

Εἰς Θεόδωρον τὸν Γαζῆ.

Ἑλλὰς μὲν Θεόδωρε σὲ μᾶλλον κλαῦσε θανόντα,
τύρκιον ἢ ὅτ' ἐμὴν ἐξαλάπαξε γένος.
καὶ γὰρ ἓν τὸ σκῆπτρον ποθ' ὁ βάρβαρος εἷλε τύραννος.
νῦν δὲ κλέος γλώττης κλέψατο μοῖρ' ὀλοή.
ἀλλά νυ καὶ ῥώμης ὑπὸ πρὶν πολέμοις δεδάμασται
πρῶτον δ' αὖ γλώττης πτῶμα τόδ' οἱ συνέβη.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Τῆνο τὸ Καλλιόπας ἱερὸν στόμα ἠνίδε σιγᾷ,
τὸ κλέος Ἑλλήνων ἔσκε πόκα, νῦν δὲ γόος.
ἀδυεπὴς Θεόδωρος, ὃς ἐν κραδίῃ ἔχε πάντα
τοὔνεκα καὶ πάντων κεῖται ἐνὶ κραδίῃς.
τῷ δὲ καὶ ἐν στόματι πρὶν γ' ἔμφρονα πάντα δίανθα,
ἔμφρονι νῦν κεῦθος πᾶσι διὰ στομάτων.
ἀλλά τινα κραδίαν; τί φάμεν στόμα; τῷ δὲ θανόντος
πᾶν στόμα ἐσβύνεται πᾶσ' ἀχρεῖ κραδία.

Εἰς Δημήτριον μέτρον φαλαίκιον.

Ἐξ οὗ δὴ Θεόδωρος οὐρανόνδε
βῆ, καὶ ὥς γε χελιδόνος νεοσσοὺς
μαζὸς χερσὶ βρεφυλλὶς θανοῦσας
ἀπτῆνας λίπεν ὧδ' ὑπὲρ καλιᾶς
μὰψ δ' ἦμ μάστακα τῷ δὲ προσδοκῶντας.
ὦ Δημήτριε πάντες ἄθλιοί γε
νῦν γενόμεθα. σὺ δὲ πρᾶος ἐλθὼν
πεινῶσιν σοφίας ἐδητὺν ἡμῖν
δὸς, σὺ νῦν μόνος εἶ γλυκὺς τιθηνός.

Εἰς Κορνήλιον ἰαμβικός.

Οὐκ ἐμὰ λέγεις ἐμμέλ' ὅσα σοὶ γράφω ἔπη
Κορνήλι' ἀλλ' ὅμως ἀοιδὸν εἶμι καλεῖς.
σὺ γοῦν βόας τε μὴ φύσει κερασφόρους
λέξας, ὅμως δὲ βόας καλέσεις σοὺς βόας.
σοῦ δ' ἔτυχε λέξας ἐπεὶ μέτρον οὔπω γράφεις.
οὕτω βραδύπους ὄνος ἐλάφους ὄντας ταχεῖς
ἀρνεῖται, οὕτως ὁ λαγωὸς θρασὺν λύκον.

Εἰς τοὺς συνδαίτους.

φεύγετε Πιερίδων ἀηδνοὶ θεράποντες ἄρουραν,
πᾶς Ἑλικωνιάδων ἦλθε πόλινδε χορός.
εἰ δέ τις αὖ κείνου θαλάμους ἐπὶ δώματ' ἐρευνᾷ,
χαλκεοκονδύλου στήθεα ναιετάει.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ.

Σειρήνων ἔφυγεν λιγυρὸν ποτὲ ῥυθμὸν Ὀδυσσεύς
ὦ Δημήτριε σὸν δ' οὐκ ἂν ἔπος γε φύγοιμ.
καὶ γὰρ ἐγὼ γλυκεροῖο ποτοῦ δόρπου τε χατίζων
χθὲς τεὸν οὐδ' ἀίων, ἆσμ' ἔπιον καὶ φάγον.

Δίστιχον περὶ Παύλου καὶ Ξύστου ἀρχιερέων.

Ἀρχιερεὺς ἀγαθὸς Παῦλος ποθ' ἦν, ἀλλὰ κακὸς φώς.
νῦν δ' ἀγαθὸς Ξύστος φώς, κακὸς ἀρχιερεύς.

Εἰς παῦλον τὸν ἀστρονόμον.

Γῆν μὲν ποσὶ πατεῖ, νῷ δ' οὐρανὸν ἀσφρόγγετε
παῦλος, ὁ θνητὸς ἐὼν ἅμα κἀθάνατος.
ὦ θεοί, ὦ μοῖραι μὴ λείπετε, καὶ δότ' ἐπαυρεῖν
τοῦ μὲν ὑποχθονίους, τοῦ δ' ἅμ' ἐπουρανίους.

Ἐρωτικὸν δωρικόν.

Δισσὸς ἔρως ἀνιᾷ με, δυοῖν ὑποτάκομαι παίδοιν
ἴσον τοι χαροποῖν, ἴσον ἐπαφροδίτοιν.
δεξιμὸς ὁ μὲν γ' ἰταμὸς ὃ δ' ὅλε τῷ θεῷ ἴκελος ὄψιν
ἄμφω δρῶντας ὁμῶς εἰαρινὸν μαλακώς,
τοῦ δὲ κόμαι ἰοειδέες ἐκ κρανίοιο τέτανται,
τῷ δ' ἑτέρῳ ξανθαὶ σείονται πλοκαμίς.
τὰ πλᾶς' οὐδὲν ὁμοίω, ἀμειλιχίην δὲ θ' ὁμοίω.
νικᾷ δ' οὐτ' ἄλλος κάλλεϊ καὶ χάρισιν.
ἄμφω δ' οὐχ οἷον θ' ὑποτελεῖν κύπρει. τὺ δ' ἄρα σύμμιν
βούλευσον ποτέραν ταῖνδε φέροιμι φλόγα.

Ὁμήρου ὑποκειτής.

Ἄλλους μὲν ῥα σοφούς τε λιγυφθόγγους τε ἀοιδούς,
τοὺς δ' αὖ ῥητορικῆς ἀβατὸν λειμῶνα δρέποντας.
τοὺς δ' ἄρ' ἅμ' εἰρήνην κουροτρόφον ἔπειτ' ἀείδειν
ἡσυχίην ἀγορήν τε. μόνον δὲ με φοῖβος ἀπόλλων
κηρύξαι πόλεμόν τε κακὸν καὶ φύλοπιν αἰνήν.

M.CCCCLXXX. Ζαμπέτρῳ ἀρριβαβένῳ
πλάτωνος.

Χείλεα νηπιάχου βάψαι ποτὲ φαντὶ πλάτωνος
ξουθὰς μοψοπίῳ πλημμύρας μέλιτι.
εὐστιχόρου δ' ἥκασιν ὑπὸ στομάτεσιν ἀηδών,
λείγματα μειλιχίης ἀμφοτέρου χάριτος.
ἀλλὰ σὺ οὔτινά γ' ὄρνιν ἐφιζάω, οὔτε μελίσσας
πάθομαι, ἀλλ' αὐτὰς ζάμπετρε πιερίδας.
οὐκ αὖ δὴ λωβίο καὶ αὐτὸς γεύσατ' ὀδυσσεύς,
ὁ ὅγε τοῖος ἔην, οἷος ὁ σεῖο λόγος.

M.CCCCLXXXI. Ἐρωτικὸν περὶ τοῦ
χρυσοκόμου.

Βλέψον μ' οὐρανόθεν τὸν ἐμὸν παῖδ' ἀγκὰς ἔχοντα,
καὶ μὴ ζεῦ φθονέει, κοὔπιν' ἐγὼ φθονέω.
στέρξον ζεῦ στέρξον γανυμήδεα, τὸν δ' ἄρα φαιδρὸν
χρυσόκομόν μοι ἄφες τοῦ μέλιτος γλυκίω.
ὄλβιος ὦ τρὶς ἐγὼ καὶ τετράκις, ὃς ἐφίλασα
ἤδ' ἔτι καὶ φιλέω σὸν στόμα παῖ χαρίεν.
ὦ στόμα, ὦ κόμαι, ὦ μειδίαμα, ὦ φάος ὄσσοιν
ὦ θεοί, ἦρα σ' ἔχω παῖ φίλε ἦρα σ' ἔχω.
ἦρα σ' ἔχω τὸν ἐμόν, τὸν ἐρωτύλον, ὅσσα μογήσας,
ὅσσα παθών, ὅσσα δρῶν τοῦτ' ὄπαθλον ἔχω.
θυμὲ τί νῦν θορυβεῖς ὡς καὶ πρίν, ὅτις ἔτ' ἐστὶ
κίνδυνος, οὐκ ἔτι χρὴ σὲ κραδίῃ τρομέειν.
καὶ γὰρ ὁ ἐκπτοήσας ἡμᾶς πόκα καὶ πεφοβηκώς,
ληφθεὶς ἀγκάλαις ἤνιδ' ἐμαῖς δέδεται.

Ang.Polit.

ταὶ δ' ἄρα, ταὶ φάσσαν λάβε δὴ θεά, τόδ' ἐπὶ βωμῷ,
καὶ τόδ' ἐμοὶ σάσιμον κύπρι τὸ χάρμα δίδοι.
τὺ δ' ἄγε μοι μαλακῶς ὅσον δώῃ ἔμπνει ἔρωτας,
καὶ γλῶτταν γλώττᾳ τᾷ περίπλεκτον ἔχε.

M. CCCCXC. LATINVM NESCIO CVius Roma aduectũ, quod nos rogatu Ciampolini Gręcum deinde fecimus.

Eruta signorum uastis fragmenta ruinis,
Et quæ uirtutis sunt monumenta tuæ.
Roma parens ignosce breui si condit Hypætro
Hæc domus & domino sic onerosa suo.
Cedere non facilè est meritis, & tanta uidentes
Haud cupere: in magnis & uoluisse sat est.

GRAECVM ANG. POLITIANI M. XD. die XXVIII. Iunij, in domo Ciampolini insculptum.

Εἰκόνας ἡμιτόμους ἃς καὶ γῆς χῶμα κέκευθε
μυρίον, ὦ ῥώμης λείψανα σῆς ἀρετῆς.
εἰ μὲν ἐπὶ στενῷ κρύπτει δόμος οὗτος ὑπαίθρῳ
καὶ βαρὺς ἐστὶ λίαν, ἵλαθι μῆτερ ἐμή.
εἴκειν δ' οὐ ῥᾴδιον, καὶ μὴ ποθέειν τάδ' ὁρῶντας.
ἀρκεῖ δ' ἐν μεγάλοις καὶ τὸ θέλημα μόνον.

M. VIID. Εἰς ἀλεξάνδραν τὴν ποιήτριαν.

Ἠλέκτρην ὑπέκειν' ὁπότ' ἄζυξ ἄζυγα κούρην
κούρη ἀλεξάνδρη τήν γε σοφοκλείην,
θαμβέομεν πάντες πῶς δυμαθὲς ἀτθίδα γλῶτταν
ἤπυεν ἀπταίστως αὐσονὶς οὖσα γένος.
πῶς δέ γε μιμηλὴν πνοιὰν καὶ ἐτήτυμον αὐδὴν
τἀκριβὲς ἐν τέχνῃ τήρεε πῶς θυμέλης.
πῶς ἦθος δ' ἐφύλαττεν ἀκήρατον ὄμματα γαίῃ
πήξασ' οὐδ' ὁρμῆς ἤμβροτεν οὐ βάσεως.
οὐδ' ἀσχημονέεν φωνὴν βαρύδακρυν ἱεῖσα,
βλέμματι μυδαλέῳ σὺν δ' ἔχεεν θεατάς,
πάντες ἄρ' ἐξεπλάγημεν. ἐμὲ ζῆλος δ' ὑπένυξεν,
ὡς τὸν ὅμαιμον ἑῆς ἔσδυν ἐν ἀγκαλίσιν.

Εἰς τὸν παῖδα.

Μή με πολυστροφάλιγξι κατάφλεγε νεύμασι κούρη,
ἄχρι φίλης αἰεὶ πυρσοβολῶν κραδίης.
σοῦ γὰρ ἔρως γελάοντος ἐν ὄμμασι δᾶδας ἀνάπτα,
ἃ ἐμὲ δοὺς ἐς ὅλας ζῶντ' ἐπὶ πυρκαϊάς.

M. VIID. Εἰς ἀλεξάνδραν τὴν ποιήτριαν.

Εὗρηχ' εὗρηχ' ἣν ἤθελον, ἣν ἐζήτεον αἰεί,
ἣν ἤτουν τὸν ἔρωθ', ἣν καὶ ὀνειροπόλουν.
παρθενικήν, ἧς κάλλος ἀκήρατον, ἧς ὅγε κόσμος,
οὐκ ἀπὸ τέχνης, ἀλλ' ἀφελοῦς φύσεως.

παρθενικὴν, γλώττῃσιν ἐπ' ἀμφοτέρῃσι κομῶσαν,
ἔξοχον ἔν τε χοροῖς, ἔξοχον ἔν τε λύρῃ.
ἧς πολὺ σωφροσύνη τ' ἐνὶ χαρίτεσσι θ' ἅμιλλα,
τῇ καὶ τῇ ταύτην ἀντιμεθελκομένας.
εὕρηκ', οὐδ' ὄφελος. καὶ γὰρ μόλις εἰς ἐνιαυτὸν
οἱ στρῶντι φλογερῶς ἐστιν ἅπαξ ἰδέειν.

ALEXANDRAE SCALAE RESPONSVM.

Οὐδὲν ἄρ' ἦν αἴνοιο παρ' ἔμφρονος ἀνδρὸς ἄμεινον,
κἀκ σέθεν αἶνος, ἐμοί γ' οἷον ἄαρι κλέος.
πολλοὶ θεοβόλοι παῦροι δέ τε μάντιές εἰσιν,
εὗρεν, ἄρ' οὐχ εὗρεν, οὐδ' ὄναρ ἠντίασεν.
φῆ γὰρ ὁ θεῖος ἀοιδὸς ἄγει θεὸς ἐς τὸν ὁμοῖον,
οὐδὲν ἀλεξάνδρῃ σοῦ δ' ἀνομοιότερον.
ὡς σύ γ' ὁποῖα δανούβιος ἐκ ζόφου ἐς μέσον ἦμαρ
καὖθις ἐπ' ἀντολίην αἰπὰ ῥέεθρα χέεις.
φωναῖς δ' ἐν πλείσταις σόν τοι κλέος ἠέρ' ἐλαστρεῖ
ἑλλάδι, ῥωμαϊκῇ, ἑβραϊκῇ, λυδίῃ.
ἄστρα, φύσις δ' ἀριθμοί, ποιήματα, κύρβεις, ἰατροί,
ἀλκείδην καλέει σ' ἀντιμεθελκόμενα.
τἀμὰ δὲ παρθενικῆς ἀπουδάσματα, παίγνια φασί
βόκχοεις δρέπτει, ἄνθεα καὶ δρόσος ὥς.
τοὶ γὰρ μεθ' ἐλέφαντος ἐναντία βόμβον ἀείρω,
αἴλουρον παλλὰς, καὶ σύ γ' ὑπερφρονέεις.

Εἰς ἀλεξάνδραν τὴν ποιήτριαν.

Τίπτε μοι ὠχρὸν ἴον πέμπεις; ἦ οὐχ ἅλις ὠχρὸς
ξάνδρα, τὸ καὶ ἅπαν αἷμα πέπωκεν ἔρως.

Εἰς τὴν αὐτήν.

Καρπὸν ἐμοὶ ποθέοντι, σὺ δ' ἄνθεα φύλλά τε μοῦνον
δωρῇ, σημαίνουσ' ὅττι μάτην πονέω.

Εἰς τὴν αὐτήν.

φύλλα δίδουσ' ἐράοντι καὶ ἄνθεα ἦρος ἀπαρχάς.
αὐτὸ ἐπαγγέλλουσα τῆς ἔαρ ἡλικίης.

Aedem Reparatæ inambulans, amicis ſtipatus,
hæc compoſui extempore.

Εχε σιμωνίδεω οἶκος δύο λάρνακας ἔνδον,
τὴν μὲν τοι μισθοῦ, τὴν δ' ἑτέραν χαρίτων.
ἣν δ' ἡ μὲν χαρίτων κενεή, πλεία δ' ἥγ' ἐπίμισθος.
σὺ γοῦν δὴ πάντων ξεῖνε λάθοις ἔρανον.

Αὐτοσχέδιον ἕτερον.

Ην ποτέ τις πολίτης ἀγαθὸς καλαῖς ἐν ἀθήναις,
ὃν σὺ κόθορνον ἔφης ἀττικὲ ξενοφῶν.
οὗτος ἀριστήεσσι καὶ αὐτὸς ἐφήρμοσε δήμῳ
τοὔνεκα καὶ θάνατον πρόσθ' ὑπὸ κριτίου.

M.CCCCXCIII. Αὐτοσχέδια ἐν τῷ περιπατεῖν.

Μὴ κύνε μ' ὑγροπότα, τὰ γὰρ εὔοδμα χείλεα κύρσων
αὖθις ζηλείαν τὰ σά γ' ἀποστρέφομαι.

Εἰς ὄργανα.

Οὐκ ἀξίως δονάκων μέλος ἄσπετον, ἦρά γε τήνας
τὰν ὄπα τις κύκνων μυριὰς ἐξελάει.

Προβλητικόν.

Οὐ νέαν διάλεκτον ἀεὶ φυγέειν δοκέουσαν
εἰ δράξαι σπεύδεις ἄγγελε, τεῖνε δρόμον.

Απόκρισις.

Τείνω κοὐ δράσσω, ποτὶ γὰρ τὸ μᾶλλον ὀλισθεῖ,
ὁππόσον ἑλεῖν δοκέω ἴκελος ἐγχέλυϊ.

Προβλητικόν.

Οὕτως ὀτρυνόμεν ἀμοιβαδὶς, ὅτι μαχαίρας,
φῆ λόγος ἀρχαίων ἐστὶ μακρ' ἀκόνα.

Εἰς ἄγγελον τὸν πρεσβύτερον.

Ὅσσον ἐμοὶ φίλος ἐστὶν ὁ ἄγγελος ἀντὶ τὸ δεῖγμα,
καὶ πολὺν πατέειν εἵνεκ' ἐμοῖο θέλει.

Allusio ad antiquum Græcum
epigramma.

Ἐκ πολέμου φυγόντα μαχας τὸν ἑὸν παῖδ' ὡς ἐφόρεσεν
σπαρτιάτις μάτηρ φασγάνῳ ἀντίασεν.
καὶ κτάνε τὸν δύστανον ὃν ἔτρεφεν, ὃν τέκεν αὐτὰ
ταῦτα δ' ἐκφθόμενον λόξ' ὑποδερκομένα,
εἰ τοῖον σ' ἐδόκευν οὐκ ἂν τέκον. ἔρρε λακαίνας
ὡς παῖς οὐκ ἐθέλων ὡς λακεδαιμόνιος.

Alludit ad Græcum epigramma.

Τυφλὸς, ἄπους τ' ἤτην ἀλλήλοιϊν ὠφελοῦντε.
τυφλὸς ὁδηγεῖτο, νωτοφορεῖτο δ' ἄπους.

Εἰς τοὺς τέσσαρας ἀγῶνας.

Ζηνὸς ὀλύμπια νικῶντες φέρον ἀγριέλαιον,
μῆλα δ' ἀπόλλωνος πυθικὸς ἦρεν ἀγών.
ἰσθμιακὴν δὲ πίτυν πόρεν ἰνῶος μελικέρτας,
σὺ δὲ σέλιν' ἐτίθεις ἀρχέμορ' ἐν νεμέᾳ.

GERMANICI EPIGRAMMA.

Thrax puer astricto glacie dum ludit in Hebro,
Frigore concretas pondere rupit aquas.
Dumq; imæ partes rapido traherentur ab amne,
Abscidit tenerum lubrica testa caput.
Orba quod inuentum mater dum cōderet urna:
Hoc peperi flammis, cætera, dixit, aquis.

POLITIANI EPIGRAMMA.

Παῖς ἕβρῳ ἐπέβραισκε πεπηγότι τυτθὸς ἀθύρων,
κρυσταλλοῦ δ' ἐάγη μαρμαρόεν δάπεδον.
χ' ὁ μὲν ὀλισθαίνων πέσεν εἰς βυθὸν, ἀλλ' ἀδιάντε
κρατὸς ἔκοψε δέρην ὀστρακόεις παγετός.
σκῆνος ἄρ' ἐνδόμυχον ῥοθίοις ταχὺς ἔσπασεν ὁλκὸς,
τοῦ πυρὶ δ' ἁ μάτηρ κεῖνον ἔθηκε κάρη.

ἀπ

ἄπει δ' ὑπεσφάχυσσα, τί δύσμορος ἥδ' ἔτεκε;
ἆρ' ὡς σεαχοίοιν βρῶμα γένοιτο λυκοῖν.

Antiquum contra illud græcum.

Ἀμφοτέρους ἀδικεῖς, καὶ πλούσια, καὶ φαίνοντα,
τὸν μὲν ἔτ' εἰσορόων τὸν δ' ἀπολειπόμενος.

POLITIANI GRAECUM epigramma.

Οὐδ' ἑτέρους ἀδικῶ, τὸ γὰρ ἄπνοον οὐκ ἔτι λεύσσει
ἥλιον, ἔμπνου γ' αὖ πλουτεῖ οὐδὲ μέλει.

M.CCCCXCIII. ALLUSIO AD GRAEcum epigramma.

Παιδὶ λάκαινα σάκος πολεμησείοντι διδοῦσα,
τοῦτ', ἔφη, ἢ σὺν τῷδ' ἢ ἐπὶ τῷδε νέευ.

Πατρόκλου ὑποκριτής.

Μὴ μέμφοισθ' ἐπὶ δορί. τὸ γάρ τοι κεῖθ' ἐγὼ ἔκτωρ
αὐτία, οὔτ' ἰσιδεῖν, μὴ ὅτι καὶ φορέειν.

Εἰς Βαρῖνον τὸν καμηρτέα γραμματικόν.

Ἑλλάδι τοῖς ἰδίοις πεπλανημένῃ ἐν λαβυρίνθοις
οὐ μίτον ἀλλὰ βίβλον προὔθετο δαιδάλειον,
οὐχ ἕλλην, ἰταλὸς δὲ γαρῖνος. κοὔτι γε θαῦμα,
εἴ γε νέοι τὴν γραῦν ἀντεπελαργέομεν.

Εἰς ἀλεξάνδραν τὴν ποιήτριαν.

Ἂν μὲν δ' ἐσαθρεῖν, ἂν μὲν δ' ἔξεστιν ἀκούειν.
ἆρ' οὐδὲ γραπτῆς τεύξομ' ἀχρείστως;

Εἰς τὸν πῖκον μιρανδουλέα.

Καὶ τοῦτ' ἀστρολόγοις ἐπιμέμφομαι ἠδὲ προλέξαι,
ὅττι σοφὸς πῖκος μοι φθονέουσ' ὀλέσας.
καὶ γὰρ ὁ ἐνδικέως τούτων τὸν λῆρον ἐλέγχων
μουνάζει ἐν ἀγρῷ δηρὸν ἑκὰς πόλεως.
πῖκε τί σοὶ καὶ τούτοις; οὐ σ' ἐπέοικεν ἀγύρτας
ἀντᾶραι τὴν σὴν εὐτυχίαν γραφίδα.

Εἰς ἀλεξάνδραν τὴν ποιήτριαν.

Δέξο τὸν ἐξ ὅσου δάμαλι κτῆνα τὸν τριχοπάκτην,
δὸς δὲ τὸν ἐκ σαρκὸς τόν γε τριχωτὸν ἐμοί.

Εἰς τὸ ὄργανον.

Χάλκεον δονάκων ὁρόω εἶχον, ἀλλὰ τίς αὐτῶν
τεχνᾶται κρύβδην τὸν πολύθρουν κέλαδον;
οὗτος ὁ τοῖς πλαγκτῆρσιν εὔτροχα δάκτυλα παλμοῖς
δινεύων βομβάς τ' ἀμφιβοῶν σελίδας.
ἀλλὰ πολυσπερέων πόθεν οἱ πόσος ἰσμὸς ἀητῶν,
οὐκ ἀθρεῖς ἀσκοὺς διχθαδίους ὄπισθεν;

Versus hos ponè scripsi in libro Ducis Vrbinatis, cum mihi cõmodatum remitterem.

Ἥδε βίβλος τίνος ἐστί; νέου τινός. ὃς καλὸς ὄψιν,
σῶμα δὲ ῥωμαλέος. καὶ γὰρ τέχνῃ τε βίῃ τε

ἀθλεύων πάντεσσι μετέπρεπεν αἰθιόπεσσιν
ἱπποσύνῃ καὶ ὅπλοισι μέγ' ἔξοχος, οὐκ ἀμελῶν δὲ
οὐδὲ βίβλων, σοφίην ἀσκῶν διδυμάονι γλώττῃ
πρᾶος, ἐλεύθερος, γλυκύς, οὐκ ἀπεσύγορος, εὔφρων.
εἰπὲ τύχην, βασιλεύς, ἀρκεῖ πόλει, τὸν γείδωνα
εἴπας ἀνικήτοιο πατρὸς γόνον, ἡγεμονῆα
οὐρβίνε μεγάλοιο, θεοῖς ἐναλίγκιον ἄνδρα.

Εἰς τὸν πῖκον.

Πολλάκι τοξευθεὶς φλεχθεὶς θ' ὑπὸ πῖκος ἐρώτων
οὐκ ἔθελε προτρέψω, πάντα δ' ἀφάλεθ' ὅπλα
τόξα, βέλη, φαρέτρας, καὶ νευρὰς τάδε πάντα
ἦψεν ὁμοῦ σωρὸν λαμπάσι λαιδίοις.
σὺν δ' αὐτοὺς μάρψας ἀμενηνὰ χερύδρια δῆσεν
ταῖς νευραῖς μέσσῃ δ' ἔμβαλε πυρκαϊῇ.
καὶ συνέφλεξε τὸ πῦρ. τί δ' ὦ ἄφρονες αὐτὸν ἔρωτες
τὸν πῖκον μουσῶν εἰσπετάσθε πρόμον.

Κύπρις ἀναδυομένη.

Κύπριν ἀπελλέας ἔργον χερὸς ὡς ἴδον, ἦσαν
δαρὸν θαμβαλέος τὰν ἀναδυομέναν.
τᾶς ἅτε πορθμικᾶς, ἅτε τὸ φιλοπαίγμονος αἰδὼς
τὰν ὄψιν μίγδαν ἔλλαχεν ἠδὲ γέλως.
καὶ τᾷ μὲν ῥαθάμιγγας ἁλιβρέκτοιο καρᾶνος
δεξιτερᾷ θλίβει, καὶ κελαρύζει ἀφρός.
κῦδ' ἄρα τᾶς νοτίδος τίς ἐμοὶ φόβος, ἀδὲ γε λαιᾷ
ἔσκεπε τὰν ἥβαν, τὰν ἔθ' ὑποβρύχιον.
καὶ γὰρ ἕως λαγόνων ὕφαλος πέλε, κἀὶ ἐς ἐπ' ὀφρὺς
μαζὸς ἀπ' ὠδίνων ὄμφακα μασὸν ἔλχει.
αἰ τοίαν ποκ' ἄρης ἔχε δέσμιος οὐκ ἀχθῶσαι
οὐδ' ἀφαιρείας ἤθελ' ἀλυκτοπέδας.

Εἰς ἀφροδίτην ὡπλισμένην.

Ἐς τί σάκος κρατέεις παφίη, λόγχαν τε τινάσσεις,
καὶ θώρακ' ἐνέδυς, καὶ κόρυν ἀμφίφαλον,
μέμνασ' ὅτι οὐ σοὶ δίδωται πολεμήια ἔργα
τᾷ τρυφερᾷ, δίωκε δ' ἱμερόεντα γάμον,
ἀλλ' οὐκ ἐς δᾶριν θωρήσομαι. ὅπλα δ' ἄρηος
ἐνδύομ' ὡς κ' ἄρης ἐκλελάθοιτο μάχας.
ἐν γὰρ ἐμοὶ μούνᾳ τὰ τεύχεα, καὶ κύπριν εὑρὼν
οὔποτ' ἐμῶν θαλάμων ἔσσετ' ἀπαυλόσυνος.

LATINVM EPIGRAMMA PVLICIS ANtiqui poetæ, Græcum feci, id tale est.

Cùm mea me genitrix grauida gestaret in aluo,
Quid pareret, fertur consuluisse deos.
Mas est, Phœbus ait, Mars fœmina, Iunoq; neutrum.
Cumq; forem natus, Hermaphroditus eram.
Quærenti lethum dea sic ait: Occidet armis,
Mars cruce, Phœbus aquis, sors rata queq; fuit.

Arbor

Arbor obumbrat aquas: ascendo, decidit ensis,
Quem tuleram, casu labor & ipse super.
Pes hæsit ramis, caput incidit amne, tuliq;
Fœmina, uir, neutrum, flumina, tela, cruces.

GRAECVM POLITIANI, IN QVO VT de tertia pœna de Hermaphrodito narratur. M.CCCCXCIIII.

Ἔγκυος οὖσα γυνὴ τέκιος πέρι φοῖβον, ἄρηα,
ἥρην, τοὺς ἅμα τρεῖς ἐξερέεινε θεούς.
ἄρσενα φοῖβος, ἄρης θῆλυν φάτο, κοὐδέτερον δὲ
ἥρη, πάνθ' ὑγιῶς. ἀνδρόγυνος γὰρ ἔφυ.
ὀρομένης δὲ μόρον, μόρος οἱ ξίφος ἔσχατον ἥρη,
σταυρὸς ἄρης, φοῖβος κύματα, πάντ' ἀπέβη.
δένδρῳ ἐφεστήκει, πέσε δ' οἱ ξίφος, αὐτὸς ἐπ' αὐτῷ
ἤειπεν εἰς ποταμὸν κύμβαχος, ἐκ δὲ ποδῶν
ἔρθη ἀπ' ἀκρεμόνων. θάνε γοῦν θῆλύς τε, καὶ ἄρρην
κοὐδέτερον, σταυρῷ, κύμασι, καὶ ξίφει.

M.CCCCXCIII. Εἰς τοὺς κώνωπας.

Τοὺς κώνωπας ἔρων μᾶλλον πρέπει, ἤ περ ἄνδρας
φῶτας τῶν γονίμων ὡς κύπρις ἐξ ὑδάτων.
καὶ μιμνησαμένους ἀφροπότατον ἔρωτα
εἰρεσίαις πτερύγων, ὥστ' ἐμὲ αἱμοπότας
τὸν κῶμον τ' ᾄδοντας ἐγερσιγύναικα πλανήτην,
αἰνῶ ὑπνάπατας τῶν ἱεμένους ὀάρων.
ἐς λέχος ἐμπταίοντας, ἐπ' αὐτοὺς πολλάκι μαστοὺς
κἀμφαφόωντας ὅλως ἅψεα θηλυτέρας.
ἀγρύπνους, ἰταμούς, σκοτοδρομέας, ἆρα τις ἀνδρῶν
ὅσσα γε κώνωπες δείγματ' ἔρωτος ἔχει.

FINIS EPIGRAMMATVM.

ANGELI

ANGELI POLITIANI DE PACTIANA IN LAVRENTIVM ET IVLIANVM FRATRES, VNIuersamq; Medicæam gentem coniuratione, Historia siue Commentarius.

Actianam coniurationem paucis describere instituo: nam id in primis memorabile facinus tempestate mea accidit, parumq; ab fuit, quin Florentinā omnem Remp. penitus euerteret. Cum is igitur esset eius urbis status, ut omnes boni à Laurentio & Iuliano fratribus, reliquaq; Medicum familia starent, Pactiorum una gens, ac Saluiatorum nonnulli, cœpere præsentibus rebus clàm primò, mox etiam palàm aduersari: inuidebant enim Medicæ familię, eiusq; summam nostra in rep. auctoritatem & priuatum decus, quantum in eis esset, obterebant. Erat Pactiorum familia ciuibus plebiq; iuxtà inuisa, nam præterquàm quòd amarissimi essent omnes, neq; eorum contumax atq; insolens ingeniū satis ęquo animo tolerari poterat: eius familiæ princeps Iacobus Pactius, equestris ordinis uir, diem noctemq; aleæ uacare, sicubi malè iactus caderet, deos atq; homines diris agere, nonnunquā & alueolum tesserarium, aut quod aliud irato offerretur, temerè in proximū quemq; iaculari. ipse pallidus atq; exanguis, caput iactare semper, & quod leuitatis maximū foret argumentum, nunq; ore, nunq; oculis, nunq; manibus consistere. Duo in homine ingentia uitia, eaq;, quod mirum esset, maximè inter se contraria eminebant, multa auaritia, multa perdendi patrimonij uoluptas: domum paternā magnificè extructam à fundamentis diruit, nouam deintegro ædificare aggressus est. sæpè ille mercenarias operas conducere, neq; tamen integrum soluere, pauperculos homines miserè sibi uix manuum labore uictum quærentes defraudare, & corruptam suillam pro mercede apponere solitus. quare omnibus erat inuisus, neq; is, neq; eius maiores gratiosi populo unquam fuerant. Erat præterea sine legitima prole: quapropter à suis necessarijs, quippe qui hominis hæreditatem captarent, præter cæteros colebatur: incuria in homine maxima, maximaq; rei familiaris negligentia. cum'que hi essent hominis mores facilè rem fracturus uidebatur, quod ipsi homini ad maturandum facinus calcar maximum, faces'que subdidit: non enim sperabat homo insolens & ambitiosus, decoctoris ignominiam æquo animo ferre posse. studebat itaque uno incendio sese, suam'que omnem patriam concremare. Franciscus autem Saluiatus, homo repentè fortunatus, quippè qui Pisanum haud multò antea Archiepiscopatum esset adeptus, uix ipse sese, suamq; fortunam capiens, cœperat supra quàm dici potest, secundis rebus insolescere, omniaq; sibi de sese suaq; fortuna polliceri. Is Franciscus homo fuit (id quod dij atq; homines sciunt) omnis diuini atq; humani iuris ignarus & contemptor, omnibus flagitijs & facinoribus coopertus, luxuria perditus, & lenocinijs infamis: aleæ & ipse studiosus, maximus præterea adulator, multæ leuitatis ac uanitatis. idem audax, promptus, callidus, & impudens. quibus artibus (adeò nihil fortunā puduit) & Archiepiscopatum est adeptus, & cœlum iam ipsum uotis captabat. Hic unà cum Francisco Pactio, quòd propter insitam animo uanitatem, ingenteis spes sibi proposuerat, consiliū Laurentij ac Iuliani necandi, occupandæq; Reip. multò antea Romæ dicitur agitasse: tandem in suburbana Iacobi Pactij uilla, quod Montughium dicitur, unà omnis factio in facinus coniurant: eius coniurationis formulam Saluiatus ipse pręscribit. Principes

pes coniurationis post Saluiatum, Iacobus & Franciscus Pactij. Franciscus ipse ex Antonio Iacobi fratre erat natus: qui cùm contumacis homo ingenij esset, magnos sibi spiritus, magnam arrogantiã sumpserat, mirificè indignari, præferri sibi Medicam familiam, semper Laurentio, semper Iuliano obtrectare, eosq; passim traducere, nulli maledicto parcere, nullis contumelijs, nihil pensi habere, dum illis, quantum in se esset, iniuriam faceret: Romæ plurimùm ad nummariam Pactiorum mensam ætatem agere: nam Florentiæ nihili suam esse authoritatem sentiebat, propter eam quam sibi Medices germani pietate & bonis moribus uendicarant. Erat autem & ipse, quod Pactijs omnibus peculiare fuit, suprà quàm dici potest, ad excandescentiam procliuis, statura fuit breui, gracili corpusculo, colore subliuido, candida coma, cuius & in cultu nimium ferebatur occupatus. Is uerò eius corporis uultus que habitus hi gestus erant, ut facilè intelligeres, hominis incredibilem insolentiam, quã tamen ipse, primis maximè congressibus magnopere obtegere conabatur, neq; id satis ex sentẽtia succedebat. Sanguinarius præterea homo erat, & qui dum rem quamcunq; is animo uolueret, expeditum iret, nullo honestatis, nullo religionis, nullo famæ aut nominis respectu detineretur. Iacobus deinde Saluiatus, homo ad captandos hominũ animos maximè factus, semper ijs arridere, modis omnibus lautè omnes accipere, scortis & comessationibus intentus agere: mercaturæ tamen & studiosus & gnarus ferebatur: In his erat & Iacobus tertius, Poggij illius eloquẽtissimi uiri filius: hic & ob angustiam rei familiaris, æsq; alienum, quod grande conflauerat, & ob ingenitam quandam sibi uanitatem, rerum nouarum cupidus erat: eius præcipua in maledicendo uirtus, in qua uel patrem maledicentissimũ hominem referebat: semper ille aut principes insectari passim, aut in mores hominum sine ullo discrimine inuehi, aut cuiusque docti scripta lacessere, nemini parcere: ipse ex multa historiarum memoria, magnaq; loquendi copia, mirificè superbus esse, eas omnib. circulis coronisq; uel ad satietatem audientium ingerere. Patrimonium quod ipsi amplum ex hæreditate paterna obuenerat, totũ paucis annis profuderat: quare & egestate coactus, Pactijs Saluiatoq; se totum addixerat: erat enim, quod semper fuit, cuicunq; emptori uenalis. Fuit in his & quartus Iacobus, archiepiscopi frater, omnino uir obscurus & sordidus. Bernardus præterea Bandinus, perditus homo, audax, impauidus, quem & ipsum dilapidata res familiaris, in omne flagitiũ præcipitem ageret: septem ij fuere ciues, qui facinus susciperent. Additi his, Ioannes Baptista, ex oppido Montesicco, & Hieronymi comitis familia: Antonius Volaterranus, quem uel patrium odium, uel facilis quædam hominis, leuisq; ad obsequendum natura in facinus sollicitabant. Stephanus pręterea sacerdos, Iacobi Pactij scriba, homo impudicus, & malè audiens omni crimine, qui & in Iacobi domo haud satis honestè uersari ferebatur: eius enim unicam filiam, adulterio conceptam, literas docebat. Coniurationis huius & Renatum & Guilhelmum Pactios nõ ignaros fuisse compertum est: Guilhelmus ipse Blancam, Laurentij Medicis sororem in matrimonium duxerat, eq; ea amplam iam sobolem susceperat: quare à duabus, quod dicitur, sellis sedere putabatur. Hic eius, quem sæpe diximus, Francisci maior natu erat germanus. Renatus autẽ ex Petro, equestris ordinis uiro, Iacobi atq; Antonij fratre genitus, Guilhelmi & Frãcisci patruelis. Erat hic homo haud incallidus, maximus odij atq; iræ dissimulator, animi uerò maximi: neq; tamen audax, sed qui rem maturius, quamcunq; is animo agitasset, expeditũ iret. Tenax idem, & pecuniæ auidus: quapropter & multitudini minimè charus. Cliens pręterea Guilhelmi Neapolio Francesius, non ultimas partes in eo negotio assumpserat.

pferat. Interfuere ei facinori & nonnulli obſcuriores, partim ex archiepiſcopi, partim ex familia Pactiorum. Hos inter & Brigliernus quidam, homo extremæ conditionis, & Nannes notarius Piſanus, uir ſceleſtus & factioſus. ſed qui ex peregrinis primas partes ſuſceperat, is erat, quem diximus, Ioannes Baptiſta, Hieronymi familiaris. hic rem totum biennium iam antè agitatam, in quintum Calend. Maias, anni à Chriſtiana ſalute octaui & ſeptuageſimi, ſupra mille & quadringentos, inq́ ipſum Dominicum ante Aſcenſionem diem reiecerat. erat is magni uiri ingenij, conſilij, & ſagacis animi, ad obeundas res maximè dexter, neq́ uerò in ijs non ſæpe exercitatus: magnam in eo fidem Saluiatus, magnam coniurati omnes habuerant. Res ipſa iam poſtulat, uti coniurationis conſilium explicemus. Medicum familia cùm pleriſque in rebus ſplendida ſemper magnificentiſſimaq́ eſt, tum uel maximè in claris hoſpitibus accipiendis: nemo unquam uir clarus Florentiam aut Florentinum agrum petijt, in quem non illa domus hoc magnificentiæ genere uſa ſit. Cùm igitur in ſuburbano illo Iacobi rure (ubi ſuprà coniurationem factam oſtendimus) Raphael fortè Cardinalis, ex Hieronymi Comitis ſorore natus, haud multo antea diuertiſſet, hanc tanti facinoris anſam coniurati occupant, nuntiant Cardinalis nomine geminis fratribus, uti ſe Fæſulis, quæ ipſorum ſuburbana uilla eſt, accipiant: eò Laurentius atq́ egomet cum puero Petro, Laurentij filio, accedimus. Iulianus quòd ualetudine impediretur, domi reſtitit, id quod rem in ipſum, quem diximus diem, diſtulit. Iterum familiarius homini nuntiant, cupere Cardinalem & Florentiæ cõuiuio accipi: urbanæ domus ornamenta, ueſtem, aulea, gemmas, argentum, pretioſam omnem ſupellectilem inſpicere. Nullum optimi iuuenes dolum ſuſpicantes, domum parant, ornamenta depromunt, ueſtem explicant, argentum, ſigna, toreumata in propatulo collocant, producunt gemmas in promptuarium, magnificẽtiſſimè conuiuium apparatur. Ecce tibi, ante tempus, coniuratorum manus ſcitantur, ubi Laurentius? ubi Iulianus? dicunt in templo diuæ Reparatæ eſſe ambos. eò contendunt, Cardinalis in ſuggeſtum chori de more ſubducitur: dumq́ Euchariſtiæ myſteria celebrantur, archiepiſcopus cum Iacobo Poggio, et duobus Iacobis Saluiatis, alijſq́ nonnullis comitibus in curiam cõtendit, uti dominos Florentinos arce deturbet, ipſe curiam occupet, reliqui in templo ad facinus obeundũ remanent. Deſtinatus ad Laurẽtij cædem Ioannes Baptiſta negotiũ detractarat, Antonius Volaterranus Stephanusq́ ſuſceperant, reliqui in Iulianum tendebant. ibi primùm peracta ſacerdotis communicatiõe, ſigno dato, Bernardus Bandinus, Franciſcus Pactius, alijq́ ex coniuratis orbe facto, Iulianum circundant. princeps Bandinus enſe per pectus adacto, iuuenem tranſuerberat. is aliquot paſſus fugitare, illi inſequi, iuuenis deficiẽte ſpiritu, terræ cõcidit, iacentẽ Franciſcus repetito ſæpe ictu, pugione traiecit, ita pium iuuenem neci dedunt. qui Iulianum ſequebatur famulus, terrore exanimatus, in latebras ſe turpiter coniecerat. Interim & Laurentium delecti ſicarij inuadũt, ac primò quidem Antonius manum ſiniſtro eius humero inijcit, ictum in iugulum deſtinat. ille imperterritus humeralem amictum exuit, leuoq́ aduoluit brachio, ſimul gladium uagina liberat, uno tamẽ ictu petitur: nam dum ſeſe expedit, uulnus in collo accipit: mox ſe homo acer & animoſus, ſtricto gladiolo, ad ſiccarios uertere, circumſpectare ſe cautè, & tueri: illi exterriti fugam capiunt. neq́ uerò ſegnis in eo tuendo Andreæ & Laurentij Caualcantis (quibus ille pediſſequis utebatur) opera fuit. Caualcantes brachium uulneratur, Andreas integer ſuperat. Videre erat tumultuantem populum, uiros mulieres'que, ſacerdotes, pueros fugitantes paſſim quò pedes uocarent, omnia fremitu plena

& gemitu

& gemitu, nihil exaudiri tamen expressæ uocis. fuere & qui crederent templum corruere. Qui Iulianum trucidarat, Bernardus Bandinus, nõ contentus suis partibus, ad Laurentium contendit: ille se commodùm cum paucis in sacrarium conieccrat. Bandinus obiter Franciscum uirum prudentem, & mercaturis Medicæ familiæ præfectum, ense per stomachum adacto, uno uulnere peremit. eius cadauer spirans adhuc, idem in sacrarium quò se Laurentius receperat, inuectũ est. Tum ego, qui eódem me contuleram, alijq; nonnulli, fores quæ alienæ sunt, occludimus. ita periculũ quod à Bandino ingrueret, propulsauimus. dum fores seruamus, trepidare intus alij, de Laurẽtij uulnere solliciti esse. Ibi Antonius Rodolphus Iacobi filius, egregius adolescens, Laurentij uulnus exsugere. ipse nullam suæ salutis rationem ducere, sed rogitare continenter, ecquid Iulianus ualeat? Interdum uerò & indignabundus minari, queriq;, quod à quibus minimè æquum fuerat, sua uita peteretur. Continuò iuuenum globus, qui Medicæ domui fidi essent, ad sacrarij fores cum telis constipantur, clamant unanimes, amicos sese, & necessarios, exeat, exeat Laurentius antequàm aduersa factio robur capiat. Nos trepidi intus ambigere, hostes an amici forent: rogitare tamen, an incolumis Iulianus? Ipsi ad ea nihil respondere. Tum Sigismundus Stupha, egregius iuuenis, & qui Laurentio iam inde à puero, miro amore, mira pietate esset cõiunctus, scalas ascendit, speculamq; qua in templum despiceret, ubi & organa essent musica, festinans petit. facinus continuò ex Iuliani cadauere, quod prostratum uiderat, intelligit. qui pro foribus astabant, uidet esse amicos, iubet aperiri. Illi frequentes Laurentium in armatorum globum accipiunt, domum per dispendia, ne in Iuliani cadauer incideret, perducant. Ego rectà domum perrexi, Iulianumq; multis confectum uulneribus, multo cruore fœdatum, miserabiliter iacentem offendi. ibi titubans, & prę doloris magnitudine uix satis animi compos, à quibusdam amicis subleuatus, domum' que sum deductus. omnia ibi armatorum plena erãt, omnia fauentium clamoribus personabant, strepitu & uocibus tectum omne resultabar. uideres pueros, senes, iuuenes, sacros ac prophanos uiros arma capere, domum Medicam quasi publicam omnium salutem defensare. Interim Pisanus præsul, Cæsarem Petrutium, uexilliferum, quod aiunt, Iustitiæ, remotis arbitris, in colloquium uocat, eo consilio, ut hominem trucidet, uelle se, ait, nonnulla pontificis referre nomine. Quidam ex Perusinis proscriptis, qui hominem facinoris conscij, in curiam comitabantur, in publici cubiculum scribę se conijciunt, uti locum idoneum teneant. fores concludunt cubiculi, neque eas, ubi res postulat, aperire queunt. ita neque sibi, neq; suis auxilio esse. At Cæsar, ubi titubantem Saluiatum contemplatur, dolum suspicatus, lictores ad arma concitat: Saluiatus metu perturbatus, è cubiculo se proripit. Ille in Iacobũ Poggij filium incidit, eumq;, ut est homo ingentis animi, capillo correptum, humi deturbat, custodibusq; seruandum mandat. Mox ad summam turrim cum dominorum manu festinus euadit: ibi, quantum in se est, correpto è culina ueru (nam id ei telum metus atque ira obtulerant) fores tuetur, suam atque publicam salutem acriter defensat: idem alij pro se quisq; uiriliter agunt. Crebræ in Florentina curia sunt ianuæ. eæ à lictoribus occlusæ capita coniuratorum separant. ita illi in multos diducti riuulos impetum perdunt. interea omnis intus curia fremere, pauci ex ciuibus eò conuenire. Iacobus autem Pactius, ubi spem Laurentij necandi se fefellisse intellexit, haud ignarus, quantum sceleris in se admisisset, utraque palma suam ipse faciem ceciderat. mox dum se domum è templo corriperet, ad terram præ angustia collapsus est: tandem ubi rem in angusto esse uidet, fortunam tentare aggressus, cum

paucis & necessarijs rectà in forum contendit, populum ad arma conuocat: nihil succedere illi, uerùm omnes hominem scelestum, & tum præ formidine uix sonū uocis qui exaudiretur erumpentem, contemptui habere, facinus'que detestari. is ubi nihil in populo auxilij uidet, trepidare, animoq; destitui. qui in summam curiæ arcem receperant se, saxa ingentia, telaq; in Iacobum iaculantur, homo pauitans, domum se refert. Eòdem & Franciscus, acceptis in eo tumultu grauibus uulneribus, repente cōfugerat. Interim Laurentiani curiam recipiunt: Perusini effracto ostio trucidantur, tum in reliquos sæuitum. Iacobum Poggium è fenestris suspendunt. Cardinalem comprehensum, magno præsidio in curiam subducunt, ægreq; hominem à populi impetu tuentur. qui eum affectari consueuerant, plerique à plebe occisi, omnia direpta, cadauera ipsa fœdè lacerata. Iam ante Laurentij fores caput humanum lanceæ præfixum, iam humeri partem attulerant: nihil tamen undique magis exaudiri, quàm populi uoces, Pilas, Pilas (id enim Medicæ familiæ insigne est) clamitantis. At Iacobus Pactius fuga sibi consulit: portam quę ad Crucis dicitur, cum armatorum manu petit: inde erumpit. interim ad Medicum ædes, miro studio, miro fauore populus cōfluere, proditores ad suppliciū flagitare, nulli maledicto, nullis minis parcere, dum ad pœnam sceleratos rapi cogerent. ibi Iacobi Pactij domus à direptiōe defensa. Petrus Franciscus nudus ac saucius à Petri Corsini globo ad laqueum capitur penè semiuiuus. non enim facile aut pronum erat, furenti populo temperare. Mox & Pisanus præsul ex eadem qua & Franciscus Pactius fenestra pendebat: supra ipsum exanimum corpus suspendit. Cùm deijceretur, id quod mirū quidē omnibus uisum iri arbitror, nemini tamen ignotum eo tempore extiterit, siue id casus aliquis, siue rabies dederit, ipsum illud Francisci cadauer dentibus inuadit, alteramq; eius mamillam uel cū laqueo suffocatus est, apertis furialiter oculis mordicus tenebat. Post hunc & duo Iacobi ex Saluiatorum familia laqueo guttur franguntur. Memini me tum uenire in forum: nam domi quieta iam res erat, ibiq; multa cadauera fœdè lacerata passim uidere proiecta, multa in ea populi ludibria, multæ detestationes: erat enim Medica domus multis causis populo grata. Tum Iuliani cædem detestari omnes, indignum facinus clamitare, iuuenem egregium, delicias Florentinæ iuuentutis, per scelus, per dolum ac proditionem, à quibus minimè oportuit interemptum, familiam impotentem ac sacrilegam, dijs hominibus'que infestam, tantum facinus perpetrasse. Stimulabat plebem & memoria recēs eius uirtutis. nam cùm paucis ante annis equestre illud cataphractorum equitum certamē celebraretur, mira uirtus Iuliani extiterat, palmamq; & spolia domum reportauerat: quæ res magnopere uulgi animos conciliat. Ad hæc & facinoris indignitas accedebat. neq; enim quicquam tam sceleste dici aut excogitari poterat, quod huius atrocitatem sceleris adæquaret. Fremebant omnes, iuuenem pium, innocentem, in templo, inter aras & sacra crudeliter trucidatum, uiolatum hospitiū, uiolata sacra, pollutum humano sanguine templum: ipsum autem Laurentium, in quem unum Florētina omnis Respublica recumberet, ipsum illum Laurentium, in quo spes omnes opes'que populi sitæ forent, ferro petitum. Id uerò indignissimum clamitabant. Iam ex omnibus municipijs, ut quæque urbi uiciniora essent, magna uis armatorum in forum, in triuia, in Medicam pręcipuè domū confluere, ostētare pro se quisque suum studium, ciues cateruatim cum liberis & clientibus polliceri suam operam, suas uires atq; opes. Omnes ex uno Laurentio publicam & priuatam pendere ipsorum salutem dictitare. Videre erat, continuos aliquot dies undique in domū Laurentianam arma conuehi, importari carnes & panes,

quæq;

quæq; essent uictui opportuna. Ipse Laurentius non uulnere, non metu, non dolore, quem ex fratris nece maximum ceperat, impediri, quo minus rebus suis prospiceret: prehensare ciues omnes, gratiam se singulis habere, ipsis omnibus suam dicere salutem referre acceptam, populo sese de ipsius salute anxio, nõnunquam è fenestris ostentare. ibi acclamare omnis populus, manus ad cœlum attollere, gratulari eius saluti, exultare gaudio. ipse rebus omnibus intentus agere, neque animo, neq; consilio destitui. Dum hæc aguntur, nuntiatum Ioannem Franciscum Tollentinaten, fori Liuij præfectum, cum delecta equitũ manu, in nostrũ agrum ex ipsis fori Liuij finibus irrupisse: idem mox & Tiphernatem fecisse Laurentium, qua parte Senensium fines Florẽtinum disterminant agrum, multorum nuncijs literisq; admonemur: tum utrunq; à nostris pulsum, domum suam recepisse se. nocte atra, uigiliæ per urbem dispositę, domus Laurẽtiana diligenter custodita, stationes armatorum in quadruuijs, in foro, tota urbe. Postridie eius diei Ioannes Bentiuolus Bononiensis eques, suæq; princeps Reipublicæ, uir multis officijs familiæ Medicum cõiunctissimus, in Mugellanum cum aliquot equitum turmis, multis'que peditum cohortibus auxilio uenerat. iamq; tota urbs peditibus expleri cœpta, sed ueriti Octouiri, ne quid milites prædæ auidi tumultuarentur, delectis qui custodiæ urbis præessent, reliquos ut primùm in urbem uenerãt, suam quemq; domum, aut sicubi usum fore decernerent, regredi iubent. Renatus interim Pactius, qui pridie eius diei, quo facinus gestum est, in uillam Mugellanam se receperat, ibiq; milites cogebat, cum duobus fratribus, Ioanne & Nicolao captus ducitur. Guilhelmi ac Francisci frater Ioannes Pactius, in horto quodam suæ domui contiguo deprehenditur. qui Iacobum sequuti sunt ab omnibus iam destitutum, in Castaneto uico comprehendunt. qui primus hominem assecutus est, is fuit Alexander quidam agricola, annos plurimùm uiginti natus, ipse homini manum inijcit. At Iacobus septem prolatis aureis, obsecrare rusticũ incipit, uti se neci dedat: neq; uerò id homini persuadet. ut uerò magis hoc magisq; precibus cõtendit, à fratre Alexandri scipione uerberatur. tum intellexit homo pauidus, uerum esse quod dicitur, Ducũt uolentem fata, nolentem trahunt. Ibi Florentiam cum præsidio Octouirorum ne plebi laniaretur, in curiam perlatus, expressa nullo tormento totius facinoris confessione, paucis post horis laqueo pœnas luit. Hic homo iam leto uicinus, haudquaquam sui illius rabidi furiosiq; ingenij obliuiscitur: Manes suos aduerso dæmoni dedere se clamat. Post eum & de Renato supplicium sumptum, reliqui fratres in uincula cõiecti, eorum minimus natu, Galeotus impubes adhuc, muliebri stola amictus, fugam trepidus moliebatur: ibi agnitus, in eundem carcerẽ conijcitur. Eodemq; haud multo pòst, & Andream Pactium Renati fratrẽ, ex fuga retractũ, obtrudunt. Bandinus fugiens in Tiphernatem incidit, à quo in aciem receptus, Senas peruasit. Neapoleo à Petro Vesputio equite adiutus, fuga sibi consuluit. Aliquot post dies & de Ioanne Baptista supplicium sumptum. Qui Laurentium percusserat Antonius Volaterranus, & Stephanus, in Florentina abbatia aliquot dies latuere: id ubi rescitũ, continuò gregatim eò populus cõuolat, uixq; ab ipsis monachis, quod religiõe prohibiti non eos indicassent, manũ abstinet, arreptos sicarios fœdè lacerat. ibi demum mutilato naso, truncis auribus, multis colaphis contusi, ad laqueũ post confessionem sceleris rapiunt. Præmia deinde publicè his decreta, ac per præconem denuntiata, qui Bandinum & Neapolionem aut occiderẽt, aut uiuentes agerent captiuos. Guilhelmus Pactius, qui affinitate fretus in Laurentianam domũ confugerat, unà cum liberis eius uigesimum trans quintum ab urbe lapidem proscri-

bitur. ubi rescitū est à Petro Vesputio Neapolionē adiutū, continuò & ipsum ca-
piunt: hic iam tamen à pueritia bona paterna dilapidauerat: quare & hæreditatis
iure parētis testamēto mox cecidit. domi erat illi summa inopia, foris grande æs
alienū: quamobrē & præsenti repub. offendebatur, & rerū nouarum cupiēs erat.
Atq; is ut primū Iuliani cædes transacta, cœpit, ut erant hominis subita ac repen-
tina consilia, Pactiorum facinus uerbis attollere. Mox ut omnem populum, om-
nes ciues uidit à Laurentio stare, confestim se ad diripiendam Pactiorum domū
corripuit, nactusq; prædam inhiantes milites, parum abfuit, nisi Petrus Corsinus
egregius iuuenis eius ferociæ occurrisset, quin ciuitatem omnem, sacra, propha-
na omnia in summum periculum adduceret: adeò homo præceps & furiosus, po
pulum milites q; omnes ad prædam animauerat. demùm & ipse in carcerem con
iectus, & Marcus filius ad quintum ab urbe lapidem proscriptus. Multę pręterea
insecutæ cædes, atq; omnes conscij partim cæsi, partim in uinculis habiti aut pro-
scripti sunt. Romæ ubi nuntiatum est, maximus dolor, multæ undiq; legationes,
mira omnium de Laurentij incolumitate exultatio. Funus Iuliano magnificè du-
ctum, & iusta manibus in diui Laurentij templo persoluta: pleraq; iuuentus uestē
mutauit, ipse undeuiginti uulneribus transfossus erat: annis uixerat quinq; & ui-
ginti. Paucis pòst diebus cū iugès pluuię essent insecutę, repentè ex omnib. agris
magna uis hominum in urbem confluit, noxas esse clamant, Iacobi Pactij cada-
uer in sacro conditum: ideo tam diu perpluisse, quòd hominem tam scelestum,
& qui ne in morte quidem, religionis ullam, aut Dei rationē habuerit, contra ius
fasq; in templo cōdiderint. officere id, quæ rusticorū uetus est superstitio, lacten
tibus adhuc frumentis. Idem & populus omnis, ut in tali re assolet, passim dictita-
re. tum ad ipsum sepulchri locum conueniunt frequentes, erutum cadauer in po-
mœrio defodiunt. Postridie eius diei, id quod monstri simile uisum est, puerorum
ingens multitudo, uelut quibusdam furiarum arcanis facibus accensa, conditum
rursus cadauer effodiunt, prohibentem nescio quem, parum abfuit, quin lapidib.
necarent. cum quo fuerat suffocatus laqueo apprehendunt, multisq; conuitijs ac
ludibrijs per omnes urbis uicos passim raptant. Hic alij per ridiculum pręeuntes,
decedere uiæ obuios iubere, quòd se equitem insignem dicerent adducere: alij
baculis stimulisq; increpitantes monere hominem, ne præstolantibus se in foro
ciuibus esset in mora. Mox ad suas eductum ædes, ostium capite pulsare subigūt,
simul exclamant & quis intus sit? ecquis redeuntem magno comitatu dominum
excipiat? In forum uenire prohibiti, ad Arni fluuium contendunt, eoq; cadauer
abijciunt. Id cum supernataret, magna uis rusticorum conuitia fundentes subse-
quebantur. Vnde & quidam nō irridiculè dixisse fertur, Fuisse illi omnia ex sen-
tentia successura, si quem extinctus habuit populi comitatum, & uiuens habuis-
set. Ex hac tanta rerum commutatiōe sæpe ego de humanæ fortunæ instabilitate
sum admonitus, maximé que admiratus incredibilem omnium de Iuliani inte-
ritu dolorem: cuius quæ forma corporis, quí ue habitus, qui mores fuerunt, pau-
cis perstringam. Statura fuit procera, quadrato corpore, magno & prominenti
pectore, teretibus & musculosis brachijs, ualidis articulis, compresso aluo, am-
plis femoribus, suris aliquanto plenioribus, uegetis oculis, acri uisu, subnigro co
lore, multa coma, capillo nigro & promisso, atque in occiput à fronte reiecto.
Equitandi iaculandiq; gnarus, saltu & palæstra excellens, uenatu mirum in mo-
dum delectari solitus. Magni animi, & maximæ constantiæ, religionis & bono-
rum morum cultor. Picturam maximè amplectebatur, & Musicam, atque omne
munditiarum genus. Ingenio erat ad Poesin non inepto. Scripsit nonnulla He-

trusca

trusca carmina, mirè grauia, & sententiarum plena. Amatoria carmina libens lectitabat, & facundus erat, & prudens, minimè tamen promptus. Idem & urbanitatum mirus amator, & ipse non inurbanus. Mendaces magnopere oderat, & iniuriarum memores. Tum cultu corporis mediocris, mirè uerò & elegans & lautus: obsequij erat multi, multæ humanitatis, miræ in fratrem obseruantiæ, magni roboris & uirtutis. Hæc illa, atque alia, charum populo, charum suis, dum uixit, reddebant. Hæc eadem nobis omnibus luctuosam egregij iuuenis, atque acerbissimam memoriam relinquunt. Deum tamen optimum maximumque, ne prohibeat precamur, Hunc saltem euerso iuuenem succurrere seclo.

IN SALVIATVM.

Quid tam furca doles, laqueus cum gestiat? Heu heu
 Saluiatum eripuit celsa fenestra meum.

IN EVNDEM.

Saluiatus mitræ sceleratus honore superbit,
 Et quenque cœlo credimus esse Deum?
Scilicet hæc scelera, hoc artes meruere nephandæ?
 At laqueo en pendet. Estis, Io, superi.

IN EVNDEM.

Et laqueum & gestans rutilum Fortuna galerum,
 Vtrum, inquit, mauis, accipe Saluiate.
Respondit: Sat mitra caput decet. Ipsa quid inde
 Conueniat collo, tu quoque Cæca uides.

LATINA INTERPRETATIO EORVM QVAE GRAECE HABENTVR IN ANGELI POLItiani operibus, aut ex authoribus citata, aut ab ipso conscripta.

PAgina secunda. τὰ μὲν κοινὰ, &c.) Cōmunia quidem noue, noua uerò communiter.

Pag. 3. νύμφαι, &c.) Nymphæ gratijs similes,
Fæsula & Coronis, bene coronataq; Cleia,
Phœboq; suauis, & Eudore habens longum peplum,
Nymphæ quas Hyadas uocant genera hominum.

Pag. 4. ὦ Ζεῦ, &c.) O Iupiter plue calamitates.

Pag. 5. χάλκεα χρυσείων.) ærea aureis. ἀττικώτατα τοῖς ἐλλησιν ἀττικισμοί.) Vernaculi Græcis atticismi.

Pag. 6. πολλάκι, &c.) Sæpe sagittatus, incensusq; Picus ab amoribus,
Non tolerauit ultrà, omnia uerò abstulit arma,
Arcus, sagittas, pharetras, & congregans hæc sanè omnia,
Accendit simul aceruum flammis edacibus.
Ipsos uerò corripiens debiles manulas ligauit
Funiculis, in medium uerò iniecit ignem:
Et igne combussit ignem. Quid uerò o insipientes ipsum amores
Ad Picum Musarum uolastis principem?

Pag. 7. συμφραδμόνων.) Consiliarij

Pag. 11. τοὺς δὲ μετ', &c.) Post hos autem quàm primū, deinde Genetæi Iouis arcem
Flectentes, acti sunt præter Tibarenida terram:
Vbi postq; utiq; sustulerunt ex uiris filios uxores,
Ipsi quidem suspirant, lectis decumbentes,
Capita reuincti: illæ autem rursus nutriunt epulis
Viros, & lauacra partualia his laboriose ministrant.

ἄγχι δὲ, &c.) Propè uerò habitant affluentes agnis Tibareni.
Iouis hospitalis Genetæam super arcem.

εἵπετο δ', &c.) Sequebatur autem Eurytionq; & robustus Eribotes
Filij hic quidem Theleontis, ille uerò Iri Actoridę
Nempe hic quidem Theleontis inclytus Eribotes:
Iri autem Eurytion, simul & tertius erat Oileus.

Pag. 12. ἀντιστρέφειν.) Retorquere.

Pag. 14. περιπολίας.) Ventricosos. πατρόκλου, &c.) Patrocli desiderans utilitatem & robur bonum.

Pag. 17. ἀΐδι προΐαπτει.) Præmittit in orcum.

Pag. 18. τὴν ἀπ' ἀρότρου.) Vulnus ab aratro

Pag. 23. φιλοπονίαν.) Charum laborem. θαυμαστόν.) Admirandum. φίλαλλην καὶ παιδείας χάριν.) Græcanicæ doctrinæ gratia. οὐδὲν γλυκύτερον, ἢ πάντ' εἰδέναι.) Nihil dulcius, quàm omnia scire. πᾶν ἐπ', &c.) Totus in ueritate effigiatus ex Ioue ramus. τῶν μουσῶν, &c.) Musarum spiranre & uegeto ore.

Pag. 24. χρύσεα χαλκείων.) Aurea æreis. ἑκατόμβοια ἐννεαβοίων.) Centū bobus taxata, scilicet Glauci Lycij: nouem bobus taxatis, scilicet armis Diomedis. Homerus Iliad. ζ. φύσιν σαρμόν.) Afflationē diuini numinis, aut diuinæ substantiæ. ἐκτραγῳδεῖν.) Decantare, νυμφόληπτον.) Lymphatū. διθυραμβικώτερον.) furiosius.

Pag.

Pag.25.αὐτὸ τὸ,&c.) Ad ipsam mensuram,& melius. πολιτικώτατον.)Ciuilissimum. εἰς ταυτὸν,&c.) In unum cogens conuersatio:

τᾶς μοι πᾶς,&c.)Quo mihi tota sit plena domus: neq; enim somnus;
Neq; uer derepente dulcius, neq; apibus
Flores, quantum mihi musæ Politiani gratæ.

Pag.26.περὶ ψυχῆς,&c.)De anima,& quid sit,& quæ eius essentia.

Pag.27.ἀλλ' ὅμως,&c.) Veruntamen (melior enim miserantibus inuidia) ne dimitte honesta , & rege iusto temone.

Pag.30.τὰ διδακτρα ἀντιπελαργεῖν.) Mutuam officij uicem rependere; ciconiarum instar.

Pag.34.καπυρῷ στόματι.) Anhelante ore.

Pag.36.κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων.)Cōmunia enim amicorum.

Pag.60.ἐκ τῆς οὐρᾶς.) à cauda.

αἰσχρὸν τοῦτ' ἐστιν.)Turpe hoc est.

Pag.66.εἰς ἀφροδίτην,&c.) In Venerem emergentem.

Venerem Apelleæ opus,manus,ut uidi,steti
Diu attonitus, Venerem,inquam,Anadyomenan.
Nunc uirginis,nunc etiam iocis indulgentis,pudor
Ipsam faciem sortitus est,& risus.
Et manu quidem guttas salo perfusi capitis
Dextra stringebat, & strepitabat spuma.
Erat uerò utiq; humoris quidam mihi horror.at sinistra quidem
Tegebat pubem adhuc demersam.
Etenim laterum tenus in mari erat,& quidam adhuc horror
Matris ex partus doloribus acerbum uber habebat.
Si talem olim Mats habuisset uinctus,non exui
Ne Vulcanias quidem uoluisset pedicas.

Pag.67.εἰς ἀφροδίτην ὡπλισμένην,&c.) In Venerem armatam.

Ad quid scutum tenes Paphia, hastam uerò quatis:
Et loricam induta es,& galeam cristatam?
Memento quòd non tibi data sunt bellica opera
Delicatæ,cutam uerò habes dulcium nuptiarum.
At non ad pugnam armor, arma autem Martis
Induor,ut Mars obliuiscatur.
In enim me sola & arma,& Venerem nactus,
Nunq; à meis cubilibus secubabit.

Εἰς λάκαιναν,&c.) In Lacænam.

Effugientem prælium filium suum ut cognouit
Spartana mater ense occurrit.
Et interfecit miserum, quem nutrierat,quem pepererat ipsa:
Huiusmodi autem conuitijs insectata est torue intuens:
Si talem te putassem,non peperissem,peri Lacænæ
Vt filius, nolens ut Lacedæmonius.

Εἰς τὸ ὄργανον,&c.)In organum.

Æreum fistularum conspicio ordinem: sed quis in ipso
Efficit occultè multisonum strepitum?
Is qui citis uicissim motos digitos motibus
Versat,tremulasq; utrinq; agitat tabellas.

Sed

Sed disperforu m unde ipsum tantum agmen flatuum?
Non uides folles geminos retrorsum.
Εἰς παῖδα.)In puerum.
Puer Hebro insiluit concreto paruulus ludens,
Glaciei uerò fractum est marmoreum solum.
Et sic quidem labens cecidit in profundum, ast immadefactum
Capitis abscidit collum testacea glacies.
Corpus utiq; abditum fluctuũ traxit præceps uorago,
Igni autem mater solum dedit caput.
Dixit uero ingemiscens, Quid infelix filium peperi?
Vtiq; ut elementorum cibus fieret duorum.

Pag.68.μὴ γένοιτο.)Ne fiat, absit.

Pag.69.πληϊάδων,&c.)Pleiadibus ab Atlante genitis exorientibus. ἄνδρα μοι,&c.)Virum mihi dic Musa perq; exercitatum, qui ualde multa. τὴν ἀναδυομένην,&c.) Anadyomenen & ut Lacedæmonius. ὄμφακα μαστόν;) acerbũ uber. ἐπεὶ κεφαλὴν,&c.) Quoniam caput & genua Syrius desiccat.

Pag.71.πολυγραφότερος.) Qui plura scripsit.

Pag.77.τοὺς λόγους,&c.) Libros & editos & nõ editos. ζῶσαν φωνήν.) Viuam uocem. ἐγκυκλοπαιδείας.)Cyclicæ doctrinæ.

Pag.78.ἱεμένῳ καὶ,&c.) Cupio & fumum exilientem nosse.

Pag.90.εἰ σεαυτὸν γινώσκεις.)Si teipsum cognoscis.

Pag.91.ψευδόμενον.)Fallacem.

Pag.99.ἃ μὲν ἀν',&c.) Hæc quidem per pergulas frequentat uastans uuam.

Pag.120.πολλοὶ μαθηταὶ,&c.)Multi discipuli meliores præceptoribus. ἀσπάζομαι.)Saluere iubeo.

Pag.123.τὸν ἐν διαθέσει λόγον.) In affectu orationẽ. τὸν ἐν προφορᾷ.)In eloquentia, siue in enuntiatione.

Pag.126.ἀλλὰ μὲν,&c.) Alia enim Leucon, alia Leuconis filius.

Pag.127 θάλασσαν ἀγαθῶν.)Mare bonorum.

Pag.130.ὑποζυγιώδη.)Iumento indigentẽ. ἀδύνατον.) impossibilem. αἰθίοπα λευκαίνειν.)Aethiopem dealbare. ὁ μὲν γὰρ, &c.) Ipsa oratio admiranda, qui autem dicit, non credendus..

Pag.131.ἄνθρωπος,&c.)Homo homini deus, aut dæmoniũ. αὕτη ἡ,&c.) Iste funis nihil attraxit. χερσαῖος ὢν,&c.)Terrestris cum sis, ne quęras mare: & cùm non sis Syrus, ne Syrisses: et nouos amicos parans optime, ueterum ne obliuiscaris. ὁ γὰρ ἔχων,&c.)Nam qui multum piperis habet, admiscet uel holeribus.

Pag.163.βίβλον,&c.) Librum Iustinianus imperator construxit hunc,
Quem utiq; Tribonianus magno elaborauit omnium imperatori.
Qualiter quis Herculi uarium scutum fabricatus,
In quo splendent imagines omnes legum.
Homines uerò, Asiæq;, captiuæq; Libyæ,
Europæq; confidunt totius imperatori mundi.

Pag.168.μονόκερως μόσχος.) Vnicornis uitulus.

Pag.169.ἀσφαλής.) Firmus.

Pag.171.ἄκυρα.) Impropria. ὑποσόλοικον.) Subsolœcum, & uerè solœcismum, subabsurdum.

οὐ κώνωπας,&c.)Culices amare magis decet, q; uiros
Productos fertilibus ut Venus ex aquis.

Etimi.

Et imitatos altiuolum Amorem
Remigio alarum, ut sint sanguinis potores
Comum cantantes suscitatorem mulierũ uagum
Grauiter somno captarũ cupidos mulierum,
Ad lectum inuolantes, ad ipsas sæpe mammas,
Et contrectantes totius membra fœminæ
Tangentes labraq́; & exugentes faciei
Splendores, linguamq́; paulatim gustantes,
Vigiles, impudentes, tenebris uidentes: nunquis uirorum
Quanta sanè culices signa amoris habet?

Pag. 172. ἀεροπέτητον.) In aere uolantem.

Pag. 173. ἀεροπέτητος.) In aere uolans. ὄμματα.) Oculi acres & flammantes.

Pag. 274. ἐχθρὸς γὰρ, &c.) Hostis enim mihi ille perinde ac inferorum portæ: Qui aliud quidem celat in præcordijs, aliud uerò dicit.

Pag. 175. ἀγέλαστος.) à risu alienus.

Pag. 177. γαίης κνώδαλα δίπτερυγα.) Terræ bestias binis alis præditas.

Pag. 179. Ἄγγελος ὁ, &c.) Angelus Politianus Raphaeli Volaterrano S. In admirationẽ tuæ literæ Raphael me adduxerũt, & nimirũ diu suspensum, dubiũq́; tenuerũt, fieri scilicet me nulla ratione posse existimantẽ, ut ex insperato ad summũ Atticismũ ita sis prouectus. Qui enim mihi facile credendũ fuit, ex tua ipsius officina adeò exactã epistolã, Atticoq́; refertã exijsse, quę ipse superiore anno græcę norim linguę penitus expertẽ? Supra modũ igitur sum admiratus, unde nam inuentu rem ita difficilẽ subitò cõpereris, quibusq́; modis tantillo tẽporis momẽto ipsum percurreris stadiũ, quem nondũ nc in carceribus quidẽ cõspeximus. Incredibile sanè, ut ita dicã, paradoxũ. Quinimò quanq́; ego grauissimis uigilijs totam ætatẽ insudaui, ac propemodũ uoluendis græcarũ literarũ libris cõsenui, nõ protinus tantũ mihi ꝑfecisse uideor, quantũ tu ipse modò annũ neq; solidũ in studio uersatus: idq́; per solitudinẽ, & citra omnẽ præceptoris operã. Quis igit, quæso, deorũ compendiariã tibi, breuissimãq́; uiam indicauit: aut qua ratione factũ est, ut ita repentè nobis ex Romano Græcus euaseris? Quæ nam uerò apes cũctos istis labellis fauos hymettios expresserũt? Vereor, ita Mercurius me amet, ad te Raphael interim rescribere, ac mihi uideor ridiculus fore, antea & præceptor uocitatus, & Græcorũ eminẽtissimo cuiq; seculi nostri collatus. Neq; eñ solũ accuratã tuæ epistolæ diligentiã amplector: quandoquidẽ & multo ueluti agmine pręcipitatus effluis, torrentisq́; in morẽ defereris, à Gratijs tñ, ne digito quidẽ transuerso discedẽs, quin potius uarijs ubiq;, & illecebrosis oblectamẽtis perpetuò scaturiens. Sed de his hactenus. Librorũ indicẽ in pręsentia quidẽ ad te mittere nõ licet. Miscellanea enim, ac cõfusa iacent omnia, asseruantur tñ utcũq; recõdita, quoad suprema bibliothecæ manus imposita fuerit. Nihil est præterea ꝙ Robertũ mihi cõmendes: eum namq; habeo uel filij locò, pigellũ tamen, & remissiorẽ, quemadmodum tu ais, cęterum moribus inculpatis, & omni prorsus crimine alienis. Vale, Florentiæ octauo Idus Maij.

Pag. 181. καλλίμαχος τὸ.) Callimachus piaculũ, ludicrũ, ligneũ commentum, Auror, qui scripsit ætia Callimachi.

Pag. 185. εἰς τοῦτονὶ, &c.) In hoc certamen uenisti. φιλία, &c.) Amicitia excusationem non admittit. εἰ δὲ μὴ.) Si uerò non.

Pag. 186. τὸ τοῦ φωκυλίδου, &c.) Iuxta illud Phocylidis: Sæpe enim percutiens inuitus necem perfecisti. ἀμφὶ δὲ, &c.) Circa autẽ hominũ mentes errores innumeri pendent.

Pag.

Pag. 187. Αγγιλε τῶν, &c.) Angele bonorũ utilitas magna, & ualde bona,
Omnibus incredibilis existens Angele admiratio mortalibus.
Atq; iuuenum lumen, solq; discentium.
Vnus equidem Mineruæ amicissimus, unus uerò sapiens.
Salue charum caput, & ut in longè uiuas,
Thebani quidem super Tiresiæ uitam.
Immortales hunc quidem seruate causa multorum,
Sophiæ uerò maxime, & doctrinæ.
Ne tantum uerò auferte bonum, quæso, inuidentes.
In hunc etenim omnes suspicimus.
Existens enim in hominibus, omnibus par alijs.
Vestri quispiam igitur dignus est esse generis.
Sed tu in tenebris, utiq; iacentia omnia doce
Vt Deus ex cœlo magno labens.
Ambrosia uerò utiq; terram & nectare asperge.
Hæc enim ex ore, aliaq; pulchra fluunt.

Pag. 199. Ερμόλαος ὁ βάρβαρος ἰουστίνῳ, &c.) Hermolaus Barbarus Iustino Decadio S. Et quòd mirificè amas, & ob uim ipsius amicitiæ, cui in amore uicissim respondeatur, dignissimus es, quũ id præsertim tute ingenti studio efflagites. ego primũ à uobis quidem me plus æquo laudari certò scio. Ignoscendum tamen tibi falsa scribere nunc primũ aggredienti. Huiusmodi enim rerum authorẽ exploratum habeo te haudquaq; extitisse, sed illum cuius uerbis facilè adductus imprudens laudandi leges præuaricatus es, & minimè ueram de me sententiam acceptã prætcrijsti, nec id tamen inuitus. Quomodo enim credere oportuit, homini talia tantaq; de nobis decantanti, & non insanire potius ipsum narrantem autumare? Augusti mentem excusserunt amici, excusserũt inquam. Testabitur de his ô præclare, intercedẽte etiam iureiurando nihil ueri, quum uir alioqui generosus sit, & mendacij abstinens, hoc uno impudens, & rimosus ubiq;, & uanus uidebitur. Veruntamen gratias ei permultas habeo, quòd de me cũ laude & benedicẽtia nunquam non meminerit: perpendeat tamen Euripideum illum: Quum enim laudantur, inquit, boni, nescio quomodo laudantes odio prosequuntur, si plus satis laudent. Esto. Quòd autem dicis, quando per multam locorum intercapedinem non tibi licet nec me cognoscere, nec à me cognosci, iterum uidelicet ad nos literas scribere uelle: scribe quæso, charissime mihi Iustine, creberrimas: & uenti, q̃d dici solet, impos, remos arripe. Cæterũ cùm reliqua omni sedulitate, animiq; alacritate, tum uerò rescribendi cura & diligentia nunq; abs te comperiar superari. Quòd si coràm tueri aliquando nobis datũ fuerit, quod dijs forsan bene iuuantibus breui succedet, quemadmodũ nunc & amore, & literis, sic tum quoq; pro uirili beneficijs prosequi non desinam: utrunq; simul arguere contendens, tum cognomen, quòd Barbarus non sim, tum parœmiam, quòd etiam in Barbaro gratiæ. Vale, quintadecima Iulij.

Pag. 200. Ερμόλαος ὁ βάρβαρος ἀντωνίῳ πυροπύλῳ, &c.) Hermolaus Barbarus Antonio Pyropylo medico philosophoq; clarissimo S. Et ex multis, & sæpe audire nobis licet, referentibus generòsum illud tuum, et philosopho dignissimũ institutum, amoremq; non tam in cæteras disciplinas, q̃ mathematicas, & physicam, & huius partem dignitate præcellentem medicinam: deniq; quòd unus omnium hominum sis huiusmodi, quem sibi parare amicum, & coràm cõpellare nullus non certatim eniti debeat, & huic pulcherrimo certamini cætera omnia posthabere

habere,nullumq́ laborem hoc præstantiorem existimare,quãdo multis & ingentibus uirtutibus sic anteis,& emines,duplici mœrore,& quidē summo cōficior, & quòd in periculum adducor,ne tibi tanto uiro perpetuò sim ignotus, & quòd id quidē mutuis curare epistolis licet. Quippe tua olim cōsuetudine utendi spes me omnis destituit.Est tamē nobis medela doloris reliqua,minima quidē illa, dij boni: unica uerò,& alioqui gratissima,in tuas cōtinuò laudes ire,& sępissime ad te literas dare,modò id tibi molestũ non sit futurũ.At rectè & tibi maximè desideranti forsan præstabit.Nec ego quidē tam hebeti sum ingenio, & rudi,ut huiusce amicitiæ me lateat inæqualitas,quodq́ emolumentum mihi abs te maius q̃ tibi à me sit obuenturũ.Verumenimuero quando amicitiæ operępreciũ animorũ magis est,nec utilitatis modo uenit metiendũ,ut uos philosophi asseritis,magni uiri fuerit,& morib.prædit grauissimis, ac modestissimis, amicorũ in albũ admittere ultrò sese ingerentes,qui neq; barbari sint,neq; improbi.Deniq; cum sis ipse honestus,& probus,si quisquã alius,tui studiosos puto redamabis: sin secus,tui certè amorē admirationemq́ certò scio te nobis nequaq; adempturũ. Nam tui meminisse,memoriamq́ colere nostri est arbitrij. Quòd autē me abs te in amicitiam ascitũ,& hospitē tibi factũ esse lætabundus exultem,id in te situ est. At si iam non in te est,quomodo poteris, quũ uir sis optimus, & sapientia singularis,reluctari, & hominem ita tibi affectum & addictum non admittere? Vale, Venetijs octauo Idus Ianuarij.

Pag.205.ἠῶθινα.) Matutina.

Pag.230.ὦ φίλε,&c.)O amice Cliniæ & Dinomaches fili.

ἀλλ' ἄγε,&c.) Verũ age,iam progredere, & equi structuram cane
Lignei quem Epeus fabrefecit cum Minerua.

δουράτεον, &c.) Ligneũ magnũ equũ,ubi cōsidebant omnes præstantissimi.

Pag.234.ἀλλ' ἄκροι,&c.)Sed summam quidem ad extremitatem habitant
Prope columnas Maurusidis gentes terræ.

Pag.235.ὥστε καὶ κωμῳδεῖσθαι.) Ita ut etiam comœdijs sint decantata. ὁ δὲ τοὔνομα δοῦλος,καὶ τῇ προαιρέσει.) Et nomine seruus,& instituto.

Pag.236.μοῦνον δὲ συῶν,&c.)Solum aũt aprorũ noluit conspicere oblectamentum,utpote uates,quoniam apri sub imagine Mars dentiũ letale uirus proijciens præ zelotypiæ insania paraturus erat necem Adonidi.

Pag.237.καὶ Τυρίης,&c.) Et Tyriæ specta infectas uestes concha
Purpureis splendoribus micantes maris.
Vbi canis cursitans in maris littoribus mandens,
Abditum sublucentibus faucibus admirandum piscem,
Niueas rubefacit maxillas intra concham,
Labra purpurissans roranti igne, quo olim solo
Amœna purpuratorum rubefiebat uestis regum.

Pag.238.οὐ ναῦλα,&c.)Non naula luctibus, non lyra grata.

Pag.243.ἀσκοπήρα,&c.) Ascopera marsupium uel sacculus,

Pag.244.ἀχὼ φίλα,&c.)Echo chara mihi assona aliquid. quid?
Amo puellam,illa uerò me non amat. amat.
Faciendi uerò tempus occasionem non patitur. patitur.
Tu igitur ipsi dic quòd amo. amo.
Et fidem ipsi pecuniariam tu da. tu da.
Echo quid reliquum? an uoto potiri? potiri.

Pag.246.μέλπω δὲ, &c.) Modulor uerò anus hospitæ mores.

ὁ φθόνος,&c.) Inuidia Apollinis in aures clandestina dixit,
Non admiror illum cantorem,qui neq; quanta pontus canit.

ἐγκαλεῖ δὲ,&c.)Accusat per hoc inuidos cauillantes,in eum nõ posse condere magnum poema,unde est coactus condere Hecalen.

Pag.247.κἤν με,&c.)Et si me comederis ad radicẽ,tñ adhuc fructũ ꝓducam,
Quantum inspergi tibi hirce immolato. (supple, satis)

Pag.248.κἤν με.) Et si me comederis ad radicẽ, tamẽ fructum producam,
Quantum infundi Cæsari immolato. (supple,sufficit)

Pag.249.Κορίνθιαι,&c.) Corinthiæ fœminæ egressæ sunt domos:
Ne mihi quippiam crimini uertatis: noui enim multos mortalium
Honestos factos,illos quidem ab oculis,
Hos uerò in extremis, sed homines ab otioso pede
Infamiam sibi contraxerunt,& ignauiam.

ἄτ' ὤφελ',&c.)Vtinam Argus non peruolasset nauigium
Colchorum in terram, Cyaneas Symplegades,
Neq; in syluis Pelij cecidisset unquam
Secta picea,neq; remos egissent manus
Virorum præstantissimorum, qui aureum uellus
Peliæ petierunt: non enim hera mea
Medea ad turres terræ nauigasset Iolcidis,
Amore animum perculsa Iasonis.

Pag.250.καί τις.) Et quædam uetula ministrarum opinata fortasse,
Vel Panos iras,uel alicuius deorum mouere
Vlulauit.

εἰσφρεὶς,&c.) Agitatus Athamas insano Panos uerbere
Semper uerò ipsi intra aurem.

πανιάδος,&c.)Panici Saturnici insonat bombus flagelli.

Pag.251.ὅ ποθι, &c.) Cuius inflammauit quondam animum umbo clypei.

ὃς σβέσεν,&c.)Qui extinxit arrogantiam eiusdem nominis
Cum auicida,à Tyriaq; abstulit.

σφῆκες.)Vespæ. κἀναστράψω ποππύζουσιν.) Et affulgurabo poppyssantibus.
ἔθος.)Mos fulgetris poppyssare. ποππύζει τα ζδυγλάτρις.)Poppyissat mulier au rigans. ἢ εἴ τις.)Vel si quis inarticulatus strepitus ut in poppysmatis.

Pag.255.μεταβαίνειν, &c.) Transire uerò tempus ad celeria absq; tentione & uiolentia: cursus uerò sunt talia,& umbratiles pugnæ.

ὁμοίως δὲ,&c.) Similiter autem & hoc, quod dici solet,Sub umbra pugnamus, fœdum nihil significat,& præterea neq; ipsum compositũ,quod est sciamachein, id est,in umbra pugnare. ὄργανον.) instrumentum.

εὐήμερος,&c.)Euemerus senex insolens iniquos libros effutiens.

Pag.256.Κρῆτες,&c.)Cretes semper mendaces: etenim sepulchrũ ô rex tuum Cretes extruxerunt,tu uerò non interijsti: es enim semper.

πρὸς Κρῆτα,&c.)Aduersus Cretensem Cretizare.

Pag.257.Δάκτυλοι,&c.) Dactyli Idæi Cretenses,quos olim nympha
Anchiale Dictæo in antro utraq; manu
Capiens terram Oaxida produxit.

Pag.259.ἁ δὲ πάτρα.)Nouit patria Phœnissa,quæ nã inuidia,ubi & Cadmus Ille,ex quo scriptam Græcia habet paginam.

γραμματικὴ,&c.) Grammatica huius nulla contemplatio, neq; conspectio

Viro

Viro edocto Phœnicicâ signa Cadmi.
Pag.260.βίβλον,&c.) Librum Iustinianus imperator molitus est hunc,
Quem utique Tribonianus magnô elaborauit omnium imperatori:
Veluti quispiam Herculi uariegatum clypeum fabricatus.
Vbi refulgent imagines omnes legum.
Homines uerò Asiæ, subiectæque Libyæ,
Europæque parent totius rectori mundi.
Pag.262.ἐπ' ἄνθεσιν ἀειθαλέσιν.)In floribus uernis.
Pag.268.τετραέτης,&c.) Quadrimus prima fundamenta Phœbus fecit,
Pulchra in Ortygia orbiculari in lacu.
Diana uenata cornua assiduè caprarum
Cynthiadum tulit, ipse uerò connexit aram Apollo.
Extruxit quidem cornibus fundamenta, compegit autem aram
Ex cornibus, corneos uerò circunduxit parietes.
Pag.269.μνημονικὸν ἁμάρτημα.)Memoriæ uitium.
Pag.280.ἐπ' ἄκρων,&c.)In summum trahens uelut extrà refrigerans.
Pag.282.ἢ με κόνων,&c.) Vel me Conon uidit in aere Berenices
Crinem, uel illa omnibus posuit deis
μέμνηται,&c.)Meminit & ipsorum Callimachus. Chalybûm ut pereat genus, à
longè exorientem malum germen, qui ipsum demonstrat.
οὐδ' γὰρ,&c.)Nihil quidem Otos, nihil Oarion bonas nuptias ambierunt.
Βοιωτῷ,&c.) Boeto parans malum fatum Oarioni.
οὐ γὰρ,&c.) Non enim naturam Oarioneam sortitus est.
ὀρέαν,&c.)Montanam à columbis non longè Oariona accedere.
πλὴν τὸ,&c.) A conuersando cum mulieribus.
Pag.285.ὀρτυγίδης,etc.)Ortygides autem Anticlus quem ibi mortuum
Equo lacrymantes sepeliuerunt Achiui.
ἄντικλος,&c.) Anticlus uerò cùm stimulum accepisset Laodamiæ,
Solus respondentem incepit uocem aperire,
Sed Vlysses irruit.
Pag.288.Εἰς λουτρὰ τῆς παλλάδος.) In lauacra Palladis.
ὄλβιε,&c.) Felix Tiresia, tu quidem uidisti citra perniciem
Nudam inuitæ misericordis formam Mineruæ.
ζώεις,&c.)Viuis tuorum oculorum perdito lumine, uestrorũ uerò oculorum
Splendorem, cum mente commutauit Pallas.
Pag.296.ἐν τῷ περὶ ζώων ἀποχῆς.) In libro de Animalium abstinentia.
Pag.299.ἄμμες, &c.) Nos quondam fuimus robusti iuuenes. Et: Nos uerò erimus longè meliores. Et: Nos uerò sumus, si autem uis, respice. Et: Iam olim fortes erant Milesii.
Pag.303.κεῖτο μέγας, &c.) Proponebatur olim magnum certamen de Theodoro Gaza,
Musisque Ausoniis, & Heliconiadibus.
His quidem natiuitatem, illis autem nutritoria præmia debebat.
Græcia enim genuit hunc, Ausonia uerò nutriuit.
Ex æquo autem utriusque sapientia, linguaque excelluit.
Hoc neque ipse uiuens, neque certè diremit mortuus:
Sed & in Italia magna Græcia iacere
Voluit, ut gloria cõmunis sit utrique.
Ang.Polit.

Pag.304.κράτιστος,&c.)Præstantissimus hic fuit hominum ad dicendum
Quando esset ingressus,quemadmodum boni cursores,
Sexdecim pedibus superabas orans ipsos rhetoras.
Velox ad dicendum quidem: ad namque ipsius uelocitatem
Pitho quædam insidebat in labris,
Ita demulcebat, & solus oratorum
Aculeum reliquit audientibus.
μόνου δὲ,&c.)Solius uerò pitho quædam insidebat in labris.
Pag.305.χρύσεα,&c.)Aurea pro æreis,quæ centū boum,pro quę nouē boum.
Pag.307.καὶ ὡς ἔτυχεν.)Et ut contigit.
Pag.448.εὐτύχει μουσηγέτα.)Felix esto musarum dux.
Pag.466.περὶ τῶν,&c.)De his quæ in harmonica sunt iudicijs.
Pag.475.ἀπάθειαν.)Indolentiam.
Pag.478.οἱ μὲν σὲ,&c.) Diceris à multis Colophonis alumnus Homere,
Hic te Smyrneum credit, & ille Chium:
Quin & Ion quidam,quidam Salamina superbam,
Thessaliam multi te genuisse ferunt.
Sunt & qui memorent alijs te sedibus ortum:
Sic uarijs natus crederis esse locis.
Dicere si liceat mihi Phœbi oracula: cœlum
Certa tibi patria est,Calliopea parens.
Pag.479.ὣς εἰπὼν,&c.)Sic fatus coegit nubes,turbauit uerò pontum,
Manibus tridentem capiens, cunctas autem concitauit procellas
Variorum uentorum, nubibus uerò contexit
Terram simul, & pontum, irruit autem cœlo nox.
ὣς εἰπὼν, οὗ παιδὸς,&c.) Sic fatus, suum puerum appetijt clarus Hector.
Cæterùm puer in sinu succinctæ nutricis
Sedit clamans,patris chari aspectu exterritus,
Horrens æs & galeam equinis setis cristatam.
αὐτὰρ ὁ,&c.) Sed ipse exutus est pannis prudens Vlysses:
Insiluit autem magno limini,habens arcum, & pharetram
Sagittis plenam: celeres uerò effudit sagittas
Ibi ante pedes,subinde autem procis dixit.
κεῖται,&c.)Iacet Patroclus: cæterùm de cadauere certant
Nudo, sed ipsa arma habet bellicosus Hector.
ὠκεανός,&c.)Oceanusque quemadmodum origo omnibus est.
Pag.480.ἀλλ' ὑμεῖς,&c.)Sed uos quidem omnes aqua & terra fueritis.
τρεῖς γὰρ,&c.Tres enim ex Saturno sumus fratres,quos peperit Rhea,
Iupiter & ego,tertius uerò Pluto mortuis imperans.
τριχθὰ δὲ,&c.)Tripliciter omnia diuisa sunt, unusquisque assecutus est honorē.
εἶμι γὰρ,&c.) Sum enim ego uisura feracis fines terræ
Oceanumque deorum originem,& matrem Tethin:
Hos sum uisura,& eorum indiscretas lites soluam.
κόσμον,&c.) Mundum,& terræ fines.
ἀκροτάτῃ,&c.) Summo cacumini ardui olympi.
ὦ φίλοι,&c.)O amici: non enim scimus ubi tenebræ,neque ubi aurora,
Neque ubi sol lumen ferens mortalibus it sub terram,
Neque ubi ascendit.

ἐς δ' ὡς ἥλιος.) Splendidus uerò ut sol.
ἦμος δ',&c.) Quando uerò sol medium cœlum emensus fuerat.
ἠέλιος θ',&c.)Solq; qui cuncta uides,& cuncta audis.
δύσομαι εἰς,&c.)Cadam ad inferos,& inter mortuos appareo.
ἠέλι' ἤτοι,& c.) Sol nempe tu immortalibus appare,
Et mortalibus hominibus super fertilem terram.
πληϊάδας,&c.)Pleiadasq;,Hyadasq;,roburq; Orionis.
γαιήοχον.) Terræ contentorem. ἐνοσίχθονα.)Terræ concussorem.
ζεὺς δ',&c.)Iupiter aũt noctem perniciosam obtendens forti pugnæ.
οὐ δήκε,&c.)Neq; diceres,
Neq; unq; solem saluum esse,neq; lunam:
Caligine enim tenebantur.
Pag.481.(ζεῦ πάτερ,&c.)Iupiter pater,sed tu libera de caligine filios Achiuos:
Fac uero serenitatem,da autem oculis uidere.
αὐτὰρ ἐγὼ,&c.)At ego zephyri,& procellosi Noti
Feram ex mari molestam tendens tempestatem.
οἱ δ' ῥίον,&c.)Fluebant aũt flatu stridulo nubes turbantes retrorsum.
τοῦ μὲν,&c.)Illo quidem desinente mense,hoc uerò instante.
ἆ δειλοί,&c.)Ah miseri,quid malum hoc admittis,nocte quidem uestra
Velantur capitaq;,uultusq;,infraq; genua.
Vmbris uerò plenum uestibulum,plena uerò & aula.
Euntibus Erebus quidem sub tenebris: sol uerò
Ex cœlo perijt,mala autem incessit caligo.
ἀνέμων μένος,&c.)Ventorum robur semper flantium.
σὺν δ',&c.)Simul uerò Eurusq;,Notusq; ruit,Zephyrusq; uiolentus,
Et Boreas sudificum magnum fluctum uolutans.
ἐξ δ' ὑψόθεν,&c.)Ex alto demisit rores
Sanguine humidos ex æthere.
αἱματοέσσας,&c.)Sanguineas uerò guttas effudit in terram.
τῶν μὲν αἷμα,&c.)Ipsorum quidem sanguinem nigrũ pulchrè fluentẽ apud Scamandrum
Dispersit acer Mars,animæ aũt ad inferos descendebant.
ἀστράψας,&c.)Fulgurans uerò multum strepuit.
ζεὺς δ' ἄμυδις,&c.)Iupiter uerò simul tonuit,& iniecit naui fulmen.
ῥεῖα ζώοντες.)Placide uiuentes.
οὐ γὰρ σῖτον,&c.)Non enim cibum comedunt, non bibunt ardens uinum,
Vnde exangues sunt, & immortales uocantur.
ἦ καὶ κυανέῃσιν,&c.)Nempe nigris supercilijs innuit Saturnius,
Ambrosii uerò pili uibrati sunt regis
Capite immortali,magnum autem tremefecit Olympum.
εἷς κοίρανος ἔστω.)Vnus dominus sit. εἷς βασιλεύς.) Vnus rex.
Pag.482.πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.) Pater hominum atq; deorum.
ὦ πάτερ,&c.)O pater noster Saturnie.princeps regnantium.
ὅσσον ἐγὼ,&c.)Quantum ego supraq; sum deos,supraq; sum homines.
εὖ νυ καὶ ἡμεῖς,&c.) Bene profectò & nos scimus,quòd robur non subditum.
εὗρε δ' εὐρύοπα,&c.)Inuenit autem latè sonantem Saturnium.
ἀλλ' ἤτοι μὲν,&c.) Verumenimuero ego quidem consisto in recessu Olympi,
Sedens ubi conspiciens animo oblectabor.
ἀλλὰ ζεὺς πρότερος,&c.)Sed Iupiter prior fuit,& plura nouit.

νῦν δ' αὖτ' ἄλλ' ἐνόησε.)Hinc autem alia intellexit.
μέλλουσί τε μοὶ,&c.)Mihi curæ ſunt, licet pereuntes.
πῶς ἂν ἔπειτ',&c.)Quomodo poſthac Vlyſſis ego diuini obliuiſcar.
οὐ γὰρ σχέτλια,&c.)Non enim impia opera dij beati diligunt,
Sed pœnas luunt,& facta hominum iniqua.
μοῖραν δ' οὔ τινα,&c.)Fatum uerò neminem dico fugere uirorum
Non malum,neq; quidem bonum,quando prima fuerint.
Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή.)Iouis perficiebatur conſilium.
ἔνθα δὲ καὶ δύστηνος,&c.)Hic uerò & infelix fato perijſſet Vlyſſes,
Niſi in præcordijs poſuiſſet dea oculos glaucos habens Minerua.
Vtraq; autem manu impulſus apprehendit ſaxum,
Cui hærebat ſuſpirans,donec magnus fluctus præterijt.
ψυχὴ δ' ἐκ,&c.)Anima autem ex membris uolans, inferos adijt.
ἦλθε δ' ἐπὶ,&c.)Subijt autem anima Thebani Tireſiæ,
Aureum ſceptrum habens.
εἰσόκ' ἀϋτμὴ,&c.)Donec euaporatio in pectoribus ſola.
ψυχὴ δὲ κατὰ,&c.)Anima uerò in terra uelut fumus.
Pag.483.ἕως ὁ ταῦτ',&c.)Quouſq; hæc concitauit in præcordijs, & in animo.
τέτλαθι δὴ,&c.)Suffer utiq; corde,& peius aliud aliquandò tolerasti.
ἀλλά με γαστὴρ,&c.)Sed me uenter præmiſit maleficus.
γαστέρα δ',&c.)Ventrem uerò non licet tegere furentem.
κραδίη δὲ,&c.)Cor autem ipſi intus latrat.
τέο μέχρις,&c.)Quouſq; conquerens & dolens corrodis animum?
κραδίη δέ μοι,&c.) Cor autem mihi extra pectus exilit,
Subtremunt autem fortia membra.
καρδίῃ ἄλληκτον,&c.)Corde inceſſanter bellare & pugnare.
ἀχνύμενος,&c.)Triſtatus,furore autem ualde præcordia circum nigra
Implentur,oculi uerò ei igni ſplendenti ſunt ſimiles.
χλωροὶ ὑπαὶ,&c.)Pallidi præ timore,& pallidus timor occupabat,& ſubtremiſcunt fortia membra.
ὡς φάτο σὺν,&c.)Sic locutus eſt,ſeni aũt mens confuſa eſt,tenuit aũt grauiter.
Recti uerò capilli conſtiterunt in curuis membris.
Ζεὺς γὰρ,&c.) Iupiter enim ſuccenſeat mihi, quando cum præſtantiori uiro pugnauero.
Διὶ μῆτιν ἀτάλαντον.)Ioui prudentiam æquabilem.
τίπτε δεδάκρυσαι,&c.)Cur lacrymaris Patrocles ueluti puella?
ἀλλὰ χρὴ,&c.)Sed oportet ipſum quidem ſepelire qui moriatur,
Immitem animum habentes.
ὡς ἔρις ἔκ τε,&c.)Vt lis ex dijs hominibusq; pereat.
μή τι φόβον,&c.)Nihil metum inceſſe,quoniam neq; te paſſurum puto.
Pag.484.Τρῶας μὲν,etc.)Troas quidẽ tremor grauis ſubijt per mẽbra unumquemq;
Hectoremq; ipſum animus in pectore percellebat.
ἐμὸν δὲ,&c.)Meum uerò riſit charum cor.
χεῖρας,&c.)Manus leuantes riſu perierunt.
δωτῆρες ἐάων.) Datores bonorum. δύστηνον.)Infelicem.
αἰναρέτη τις,&c.) O uirtute grauis abs te alius iuuabitur poſt naſciturus,
Niſi Argiuis moleſtam peſtem arceas.
ἀλλ' ἧμαι,&c.)Sed ſedeo apud manes inutile pondus terræ,

Talis

Talis existens, qualis nullus Achiuorum ære tunicatorum.
χαῖρε δὲ, &c.) Gaudebat uerò Minerua prudenti uiro iusto.
τοῖος γὰρ, &c.) Talis enim patris qui & prudenter loqueris.
τοὔνεκά με, &c.) Quare me præmisit doceri hæc omnia,
Verborumq; rhetorem esse, factoremq; operum.
μονάδα.) Vnitatem. δυάδα.) Binarium.
οὐκ ἀγαθὸν, &c.) Non bona res multorum dominatio, unus dominus sit.
τὸ διὰ βράζεις) Duplicia loqueris.
τῶν δ' ἐννέα, &c.) Ipsorum uerò nouem omnes surrexerunt.
ἐννέωροι γὰρ, &c.) Nouem annorum enim hi.
ἐννεαπήχεες, &c.) Nouem cubiti erant latitudine, sed longitudine fuerunt nouem ulnæ.
ἐννῆμαρ, &c.) Nouem diebus quidem per exercitum iuerunt tela Dei.
ἐννῆμαρ ξείνισσεν.) Nouem diebus sunt hospitati.
ἐννέα βοῦς, &c.) Nouem boues sacrificauit.
τῶν μὲν πεντήκοντα, &c.) Horum quidem quinquaginta naues uenerunt, in uerò unaquaque
Filij Bœotiorum centum & uiginti ibant.
πεντήκοντ' ἔσαν ἄνδρες.) Quinquaginta erant uiri.
Pag. 485. χίλι' ἄρ' ἐν, etc.) Mille utiq; in cāpo pyra urebat, apud uerò unūquenq; Quinquaginta fuerunt uiri.
καί τι ἔπος, &c.) Et quoddam uerbum præmisit, quod indicium melius.
Τρῶες μὲν, &c.) Troes quidem clangore clamoreq; ibant ut aues,
Sed ipsi ibant silentio robora spirantes Achiui.
αὐτὰρ ὁ, &c.) Ac simulacrum fabrefecit argenteum habens arcum Apollo.
ἕπου θεῷ.) Sequere Deum.
ὅς κε θεοῖς, &c.) Quicunq; dijs paruerit, ualde uerò exaudierunt eum.
μηδὲν ἄγαν.) Ne quid nimis.
νεμεσσῶ δ' ἄλλῳ, &c.) Et alij quidem succenset, qui nimium quidem amauerit:
Nimium uerò oderit, meliora autem legitima omnia.
Τυδείδη, μήτ', &c.) Tydide, neq; utiq; me laudes, neq; item uituperes.
γνῶθι σαυτόν.) Nosce teipsum.
Αἴαντος, &c.) Aiacis uitauit pugnam Telamonij.
δειλαί τοι, &c.) Miseræ sanè miserorum quidem fideiussiones fide iubere.
ἶσον ἐμῇ κεφαλῇ.) Aequale meo capiti.
Pag. 486. νῦν αὖτέ μιν, &c.) Nunc uerò ipsum filij Achiuorum
In palmis ferunt iudices, quiq; leges
Ab Ioue obseruant.
τῷ μή τις, &c.) Ideo nullus unquam prorsus uir iniustus sit.
Sed hic tacitè dona deorum habeat, quodcunq; dent.
βουλὴν δὲ πρῶτον, &c.) Consiliū uerò primū magnanimorū constituebat senum.
Pag. 487. ὡς ἐγὼ, &c.) Quòd ego neq; uolēs in tuā domū, neq; desiderās ueni.
ἀμφότερον, &c.) Vtrunq;, rexq; bonus, fortisq; bellator.
λαῶν δ' οἷσιν, &c.) Populis aūt suis imperabat, pater uerò ꝙ humanissimus erat.
Neq; aliqua faciens indecenter, neq; quicquam loquutus
In populo, hæc est iustitia diuinorum regum.
Εἰς Ἔχετον, &c.) Ad Echetum tyrannum hominibus perniciosum, omnibus
Qui nasum amputarit, & auriculas sæuo ære.

οὐδὲ τοκεῦσι,&c.) Neq; parentibus alimenta charis dedit.
εἷς οἰωνὸς,&c.) Vnum augurium optimum defendere patriam.
ἀφρήτωρ,&c.)Inciuilis,sine lege,sine domo est ille,
Qui bellum amat ciuile horrendum.
ἐχθρὸς γάρ,&c.Inimicus enim mihi ille,perinde ac inferorum portæ,
Qui aliud quidem celat in præcordijs,aliud uerò dixerit.
ἥρη μὴ δὴ,&c.) Iuno ne utiq; omnes meos speres sermones scire.
μή πως μοι,&c.)Ne mihi posthac succenseas,si tacitè
Abeam ad ædes profundiflui Oceani.
Pag. 488.ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ,&c.)Medicus enim uir multis par alijs.
ἰητρὸς δὲ,&c.)Medicus uerò unusquisq; doctus supra alios.
φάρμακα πολλά.)Medicamēta multa quidē bona,cōmixta, multa uerò noxia.
τοῖα διὸς,&c.)Talia Iouis filia habebat medicamenta salutaria.
οὐ γὰρ σῖτον,&c.)Non enim cibum edunt,non bibunt ardens uinum:
Ideo exangues sunt,& immortales appellantur.
τίς νύ σε,&c.)Quæ te sors domuit duræ mortis.
An longus morbus,an Diana sagittis gaudens
Suis missilibus attingens interemit?
εὗδε δ',&c.) Dormiebat autem recubās, resoluta uerò sunt ei membra omnia.
νηπενθές τ',&c.) Illuctuosamq;, sine bileq; malorū inducentē obliuionē omniū,
Infuderit uerò crateri,& uos omnes perdat.
Pag. 489.φήμην τίς μοι,&c.)Nomen quis mihi demonstrat surgentiū hominū
Intus,foris uerò Iouis prodigium aliud apparuit mihi.
νῦν δὲ δὴ,&c.)Nunc uerò utiq; Aeneæ uis Troianis imperabit.
Et filiorum filij quicunq; sunt post nascituri.
οὐ νέμεσις,&c.)Non est reprehensio,Troas,& bene ocreatos Achiuos
Tali pro muliere diu dolores pati.
ἀνδρὸς μὲν,&c.)Viri quidem hoc est monumentum olim defuncti:
Quem quondam strenuè bellantem interfecit clarus Hector.
ἕκτορος ἥδε,&c.)Hectoris hæc uxor,qui optimè se gerebat pugnando,
Troum equorum domitorum,quando Ilion oppugnabant.
τὴν γρηῦς,&c.)Hanc anus manibus promis accipiens
Agnouit abstergens: pedem autem dimisit ferri.
Rursum uerò in partem alteram inclinata est,at in terram effusa est aqua.
Huius autem simul gaudium & dolor inuasit mentem,eius uerò oculi
Lacrymis impleti sunt,dulcis uerò ipsi hæsit uox:
Contingens autem mentum, Vlyssem salutauit.
Certè Vlysses es chare fili: neq; quidem te
Prius agnoui,q; totum regem meum contrectaui.
Quippe & Penelopen inspexit oculis,
Indicare uolens,&c.
Pag.513.ἐξ ἁμαξῶν.) è plaustro.
Pag.624.ὦ φίλε χαῖρε,&c.)O amice chęre dicis,quādo ad tuā domū descēdo:
Sed me non latuit uerbum blandiens.
Neq; uis inuidus saluere me,neq; amas me.
Etenim significat hoc uerbum Chære duo,
Est saluum esse,est & perire.
Quapropter equidem dico tibi amice, uale prorsus.

Εἰς

Εἰς κάρολον βριξιάν, &c.) In Carolum Brixienſem.
Tua quidem adhuc adoleſcentuli tempora circumligauit Apollo
Corieijs lauri ſertis auricomi,
Et te uaticinabatur dulcium principem poetarum,
Futurumq́; equos alens in gloriam Argos euehere.
Nunc autem me ad immortales extollere animus iubet
Hoc onus, Caroli uerbere ſtimulatum.
ἤδη τοι πέτρα, &c.) Iam utiq; adeſt hyems, adeſt uerò immenſus imber,
Agreſtesq́; fugerunt, plena autem omnis urbs.
Tu ſolus perennes fluuios, & montanas frondes,
Pedibus tranſis mollibus, tu ſolus antra habitas:
Nunc quidem auritum leporem, nunc uerò agreſtem capram
In retia inijciens dentibus aſpero cane.
Nymphasq́; uioliferas mulcens arboroſa ſylua,
Linguaq́; & lyra immortale carmen fundis:
Huc ades amice, ne fuge amicos, & cede tempori,
Amara ſine quidem amicis eſt, & ambroſia.
Pag. 625. Εἰς σοφίαν πάρκλησις, &c.) In Sophiam exhortatio.
Nunc quidem Notus ſpuit nigras habens alas immenſum imbrem,
Iam & niues thrax Boreas colligit.
Phagorum & ulmorum emarcuerunt folia in terra:
Hyems uerò mordens montibus totondit comas,
Piceæ ſine fructu ſunt, licet ſemper uireant,
Alticomæq́; abietes, & mortis arbor.
Sed & laurus, & uarius ramus oliuæ
Frondium, & fructuum gaudent pondere.
Omnia enim alia temporis uiolenti edunt dentes:
Nunq́; interitura uerò nobis eſt ſolum Sophia.
ὦ πόποι ὅσσον, &c.) O dij, quanto duco te maiorem, q́; credideram,
Plenum tibi Muſarum os & Gratiarum.
Et tibi utiq; ſponte tempora circumcurrit laurus
Onuſta frondibus, flores candidos fundit.
At tandem inueniam tua ueſtigia, perluſtrans
Fluctus, terram, auras: naue, pede, ala.
Semper ego ad te dulci ictus ſtimulo,
Vt boues per ſyluas paſcentes, huc & huc curro,
Naſum quidem inclinans in terram, aures uerò extollens,
Oculis ſpectans, errans autem pedibus.
Genua iam feſſa ſunt, quò igitur uagum te ſequor?
Quò uerò ſic fugis amantem amice?
Homini ſine amico obſcura etiam aurora oritur.
Amari uerò ſaui, omnis uerò uita mors.
Sine rurſus illis, neq; immortalis uelim
Eſſe, neq; ipſorum rex immortalium.
ὅσσον μὲν χαίρουσιν, &c.) Quantũ quidẽ delectanť ab halcedinibus uoce amœna
Nautæ pontiuagi mollem nauigationem nuntiantibus:
Quantum uerò hoſtilem rex urbem depopulatus,
Quantum quis grauem uitauit morbum, quantum amat

Virginis

Virginis charæ dulce cubile ascendens.
Tantum in pectoribus exultat nostrum cor,
Tuamq́ faciem uidens,& tuum uerbum accipiens.
O albo lapilloq́,& cantu dignum diem,
Diem memoria dignum in multos annos.
O melle dulcior,ó grata facies,
Salue semper,& tibi Iupiter beata omnia prębeat.
Serua uero mutuum in pectore amorem.
  Pag.626.πρὸς σὺ χεῖ πρὸς τὸν θεόν,&c.) Oratio ad deum.
O pater noster in aureo solio sedens,in æthere habitans,
O omnium rex deus immortalis,æthere Pan
Omnia uidens,& omnia mouens, & omnia continens
Antiquiorq́ tempore,omnium principiumq́ & finis,
Felicium solum,& cœlestium lumen astrorum.
Tu pater & solem magnum,lunamq́ micantem,
Fontes,& fluuios,terram,pontumq́ creasti,
Omnia uiuificans,tuo omnia spiritu implens:
Cœlestes,terrestresq́,& infernè mortui
Omnes subterranei tuum perficiunt pręceptum.
Nunc inuoco te,tua creatura,hic humi iacens
Miser,caducus,ó Deus,terrestris homunculus,
Dolens ob ea quibus offendi te,& lacrymas fundens.
Eia age mihi, rogo, pater æterne propitius sis,
Et ex me mundi animum allectantis amorem,
Dæmonis & fraudes,& perniciosam libidinem pelle.
Perfunde autem meum cor tui spiritus immenso imbre,
Vt semper te solum colam princeps imperantium.
  Τί στάχυας:) Quid spicas Cereri, quid fluctus dare uis me
    Proteo mariuago,Nyctelioq́ racemum?
Tu solus ex lingua dulce mel,tu solus uocem
  Ambrosiam ore ex dulci fundis:
Hanc quidem scopuli, & montes magni sequuntur.
  Vt quondam Thraciæ immortale carmen lyræ.
Quod si mihi uolucer Mercurius nomen posuit,
  Vt ad Romanos diuinum Homerum agam:
Tu uerò habes magni Iouis nomen omnium regis,
  Vt tu rex omni sis in Sophia.
Tuas enim nectareo lacte fauces implerunt
  Nouem filiæ Mnemosynes & Iouis.
Spontanea uerò tuam circũ extenditur cæsariem
  Hedera uirescens flores multos fundens.
O felix,immortalibus hominum gratissime omnium
  Auricomarum cultor beate Pieridum,
O salue sacrum caput canore poeta:
  Serua autem nostrum semper amorem amicus.
ὅσον διψάων ἔλαφος,&c.) Quantũ sitiens ceruus fonte cœruleo
Delectatur, quantum ouis æstatis medio opaco nemore,
Quantum area formica, quantum hortis apis,

Quantum

Quantum arbore cicadæ, quantum uerò ulula:
Quantum uerò garrula hirundo uere primo:
Tantum nunc omnes musarum lætati sunt sequaces.
Et nos uerò in primis quando tui nuntiabatur reditus
Sacri capitis, Sophiæ princeps Argyropule,
Et neq; sic Boreæ aureas pennas habentes unq; filios
Ossiuagum aiunt desiderare, ut Harpyias expellant.
Vt hoc omnes Sophiæ candidati quotquot
Immortales sumus, unanimiter hic desideramus,
Vt animo oculorum tenebras, caliginemq; abijcias.
Nunc enim heu miseri obliquis erramus uijs:
Nec est possibile cæcis inuenire sinuosum iter
Rectæ uitæ, & effugere barathrum
Humanæ stultitiæ, multifremumq; tumultum,
Nisi manu apprehendens tu quidē nunc pater nos dirigas,
Faces uerorum præceptorum accendens.
Sed quid nō properas profectus? quid uerò non auscultas?
Omnes publica publicum uoce uocamus semper
Venire, ut infantes ad suum gannientes nutricium:
Super omneis uerò ipse ob spem liquesco, ut quæpiam
Humida gutta, iubar solis quando torruerit eam.
Nempe & niueo lapillo, & carmine erit
Ille dies mihi admodum dignus, cùm te
Reuersum amica uiderim facie: id est,
Cùm tuam ipsius reuersi amicam faciem uiderim.
Pag. 627. Α μὲν γὰρ ἀθανάτοισι.) Ipsa quidē immortale dicit̄ ueneranda Hebe
Nectar aureis infundere poculis:
Tibi inter homines Deus dedit Argyropule
Aureo ex ore poculum fundere Sophiæ.
Illa uitam quidem non senescentem immortalibus seruat,
Tu uerò etiam à mortalibus arces mortem.
Εἰς θεόδωρον τὸν γαζῆ, &c.) In Theodorum Gazam.
Propositum fuit quondam magnum certamen de Gazæ Theodoro
Musisq; Ausonijs, & Heliconiadibus.
His quidem natiuitatem, illis uerò nutricia præmia debebat.
Græcia enim peperit hunc, Ausonia uerò educauit.
Ex æquo autem utriusq; Sophia, linguaq; excelluit,
Sed hoc neq; ipse uiuens, neq; diremit mortuus:
Sed & Italiæ magna in Græcia iacere
Voluit, ut gloria cōmunis sit utriq;.
Μονόστιχον εἰς τὴν σελήνην, &c.) Singulare carmen in lunam.
Nocturnos radios in nos mitte Luna.
Pag. 628. Εἰς θεόδωρον τὸν γαζῆ, &c.) Ad Theodorum Gazam.
Græcia quidem Theodore te magis luxit mortuum,
Turcarum q; quando ipsam uastauit genus.
Etenim ei sceptrum quondam Barbarus abstulit tyrannus:
Nunc uerò decus linguæ surripuit mors perniciosa:
Sed & Romæ antea bello subacta est.
Primū uerò linguæ casus dic ipsi contigit.

Aequè gratiosis, æquè uenustis.
Acer ille quidem, improbusq;: hic uerò uirginis similis aspectu,
Ambo amores tamen inspirant molliter.
Illi comæ subnigræ ex capite passæ dependent,
Alteri uerò flaua uentilatur cæsaries
In plurimis nihil similes, asperitate uerò similes:
Vincit autem neuter forma & gratijs.
Ambos autem non possibile est ferre ô Venus: tu igitur mihi
Consule utram harum feram flammam.
ὁμήρου ὑποκριτὴς, &c.) Homeri actor, seu repræsentator.
Alios quidem doctos, & canoros poetas
Hos uerò rursum rhetorices amabile pratum carpentes.
Hoc utiq; simul pacem iuuenum nutricem decebat canere
Otium, forumq;, solum uerò me Phœbus Apollo
Tuba sonare, bellumq; malum, & pugnam grauem.
ζαμπίτρῳ ἀῤῥιβαβήνῳ, &c.) Zampetro Arriuabeno, Doricè.
Labra infantis tinxisse olim aiunt Platonis
Rutilas apes Mopsopio implentes melle:
Stesichori uerò cecinit in pectoribus luscinia
Signa suauis utriusq; Gratiæ.
Sed tibi neq; ullam auem insidere, neq; apes
Credo, sed ipsas Zampetre Pieridas.
Nempe lotum & ipse gustasset Vlysses,
Si talis quidem fuisset, qualis tua oratio.
Ερωτικὸν περὶ τοῦ χρυσοκόμου, &c.) Amatorium de Auricomo puero.
Aspice me cœlitus meum puerum in ulnis habentem,
Et non Iupiter inuideas, & nemini ego inuideo.
Contentus esto Iupiter Ganymede, hunc utiq; amœnum
Auricomum mihi dimitte melle dulciorem.
Beatus ô ter ego, & quater: nempe osculatus sum
Profectò, & adhuc osculor tuum os, ó puer gratiose.
O os, ó comæ, ó risus, ó lumen oculorum,
O dij, nempe te habeo puer chare, certè te habeo.
Certè te habeo meum, amasium, quot tolerans,
Quanta passus, quanta faciens hoc præmium habeo.
Mens, quid nunc tumultuaris ut etiam prius? nullum amplius est
Periculum, non amplius oportet te cor tremere.
Etenim qui debellauit nos aliquando, & qui terruit
Captis ulnis nunc meis uinctus est.
Hanc igitur palumbem cape dea hanc super aram,
Et hoc mihi stabile ó Venus gaudium da.
Tu autem age mihi mollirer quantum potes, inspira amores,
Et linguam linguæ implicitam habe.
Pag. 636. εἰς ἀλεξάνδραν τὴν ποιήτριαν.) In Alexandram poetriam.
Electram quando agebat iniugis iniugem puellam
Puella Alexandra illam Sophocleam,
Stupebamus omnes qualiter facile Atticam linguam
Exprimebat absq; errore, Itala cum sit genere:

Qualiter quidem expressam emittebat,& ueram uocem,
Accurationem artificiosæ seruabat qualiter scenæ,
Quomodo mores uerò obseruabat incorruptos, oculos terræ
Figens,neq; motu errabat,neq; gradu.
Neq; indecore se habebat uocem querulam emittens,
Vultu madido confundebat uero spectatores.
Omnes igitur perculsi sumus,me inuidia autem stimulauit,
Vt Germanum eius uidi in ulnis.
Εἰς τὸν παῖδα, &c.) Ad puerum.
Ne me uertiginosis combure nutibus puer
Ad charum semper faces iaculans cor.
Tuus enim amor ridentis in oculis faces accendit,
Heu me redigens in totos uiuentem adhuc ignes.
Εἰς ἀλεξάνδραν τὴν ποιήτριαν, &c.) In Alexandram poetriam.
Inueni,inueni,quam uolebam,quam quærebam semper,
Quam petebam amore,de qua etiam somniabam:
Virginem,cuius pulchritudo immortalis, cuius cultus quidem
Non sit artis,sed simplicis naturæ.
Virginem,linguam ob utramq; insignem,
Excellentem & in choris,excellentem & in lyra.
De cuius modestia sit Gratijs certamen,
Hinc & hinc certatim habentibus.
Inueni,neq; utilitas:etenim uix in anno
Insano ardentes licet semel uidere.
Pag.631.οὐδὲν ἄρ' ἦν αἴνοιο,&c.) Nihil utiq; fuit laude à prudenti uiro præstantius,
Et ex te laudatio mihi qualem extulit gloriam
Multi trioboli,pauci uerò uates sunt.
Inuenisti,certè non inuenisti,neq; in somnijs occurristi.
Dixit enim diuinus poeta,agit deus ad similem.
Nihil Alexandræ te uerò dissimilius.
Nam tu qualia Danubius, ex Occasu in Meridiem,
Et rursus in Orientem alta fluentia fundis.
Vocibus uerò in plurimis tua gloria caliginem expellit,
Græca,Romana,Hebraica,Lydia.
Astra,natura,numeri,poemata,tabulæ,medici
Herculem uocant te certatim trahentia.
At mea uirginis scripta,ludicra,ut aiunt,
Bocchoris dixerit,flores uti & rós.
Neq; enim contra elephantem bombum excito,
Aelurum Pallas,& tu quidem contemnis.
Εἰς ἀλεξάνδραν τὴν ποιήτριαν,&c) Ad Alexandram poetriam.
Cur mihi pallentem uiolam mittis? nunquid satis pallida
Xandra,cuius etiam uniuersum sanguinem ebibit amor.
Εἰς τὴν αὐτὴν,&c.) Ad eandem.
Fructum mihi cupienti,tu uerò flores,foliaq; solum
Das,denotant quòd frustra laboro.
Εἰς τὴν αὐτὴν,&c.) Ad eandem.

Folia

Folia dans amanti & flores ueris primitias
Ipsum profiteris tuæ uer ætatis.
ἔχε σιμωνίδεω, &c.) Habuit Simonidis domus duas capsas intus:
Alteram quidem muneris, alteram uerò gratiarum.
Erat quidem gratiarum ipsa uacua, plena autem mercenaria.
Tu igitur omnium hospes acceperis munus.
Αὐτοσχέδιον καὶ τόδε, &c.) Extemporaneum & hoc
Erat quondam quidam ciuis bonus Athenis,
Quem tu Cothurnum dixisti Attice Xenophon:
Hic proceribus & ipsi se accōmodabat populo,
Quare & ad mortem à Critia traditus est.
Αὐτοσχέδιον ἐν τῷ περιπατεῖν.) Extemporaneum inter ambulandum.
Ne me osculeris lotij potor, etenim rodentia labra puerorum
Solitus osculari tua quidem auersor.
Εἰς ὄργανα, &c.) In organa.
Non audis fistularum melodiam immensam? nempe illis
Vocem quæpiam cygnorum myrias instillat.
Προτρεπτικόν, &c.) Hortatorium.
Externam linguam semper fugere apparentem,
Si assequi properas Angele, intende cursum.
Ἀπόκρισις, &c.) Responsio.
Intende, & non assequor. tunc enim etiam magis labitur,
Quando capere uideor, similis anguillæ.
Προτρεπτικόν, &c.) Hortatorium.
Sic hortemur uicissim, quoniam machæræ
Inquit prouerbium antiquorum, est machæra cos.
Εἰς ἄγγελον τὸν πρεσβύτερον, &c.) In Angelū presbyterū, seu seniorē.
Quantum mihi amicus est Angelus, ecce signum
Etiam lutum calcare mei causa uult.
ἐκ τοῦ φυγόντα μάχας, &c.) Fugientem è prælio suū filium ut intellexit
Spartana mater, ense occurrit:
Et occidit infelicem, quem nutrierat, quem pepererat ipsa.
Talibus uerò dictis incessit toruè intuens:
Si talem te existimasem, nequaq̃ peperissem, peri Lascænæ
Vt filius, non uolens ut Lacedæmonius.
τυφλὸς, ἄπους.) Cæcus, pedibusq́; captus erant sibi inuicē seruiētes,
Cæcus uiæ duxerat, dorso ferebat pedibus captus.
Εἰς τοὺς τέσσαρας ἀγῶνας.) In quatuor certamina.
Iouis in Olympico certamine uictores ferebant oleastrum:
Mala uerò Apollinis Pythicum tollebat certamen.
Isthmiacam autem pinum dabat Inous Melicerta,
Tu uerò apium ponebas Archemore in Nemea.
παῖς ἕβρῳ ἐπιθρώσκει.) Puer Hebro insiliebat concreto paruulus ludēs,
Glacici autem fructum est marmoreum solum:
Et ipse quidem labens cecidit in profundū, cæterū non asperso aqua
Capite abscidit collum testacea glacies.
Corpus itaq; abditum undæ præceps attraxit tractus,
Igni autem mater solum dedit caput.

Dixit uerô lacrymans, quid infelix filium peperi?
Certè ut elementorum cibus esset duorum.

Pag. 633. ἀμφοτέρους ἀδικῶ, etc.) Vtrūq; offendis, & Plutonē, & Solē,
Hunc quidem intuens, ab illo autem absens

οὐδετέρους ἀδικῶ, &c.) Neutrū offendo, etenim pars mortua non amplius inspicit
Solem, uiua autem Plutoni non est curæ.

παιδὶ λάκαινα, &c.) Filio Lacæna scutum pugnaturo dans
Fili, inquit, uel cum hoc, uel in hoc redi.

πατρόκλου ὑποκειτής.) Patrocli actor.
Ne incusetis ob hastam: hanc enim neq; potuit Hector
Contra, neq; uidere, nedum etiam ferre.

Εἰς βαρῖνον τὸν καμερτία.) In Varinum Camertem Grammaticum.
Græciæ proprijs erranti in labyrinthis
Non filum, sed librum præposuit Dædaleum.
Non Græcus, sed Italus Varinus, nec mirum quidem
Si iuuenes uetulæ beneficium rependimus.

Εἰς ἀλεξάνδραν τὴν ποιήτριαν.) Ad Alexandram poetriam.
Si neq; intueri, si neq; licet audire,
An neq; scriptam consequar remissionem?

Εἰς τὸν πῖκον μιρανδυλία.) In Picum Mirandulanum.
Et ob id astrologos incusò nebulones,
Quòd doctas Pici mihi inuident consuetudines.
Etenim ipse magnopere istorum nugas carpens,
Solitarius est in agro diu longè ab urbe.
Pice quid tibi & istis? non te decuit in circulatores
Erigere tuum felicem stylum?

Εἰς ἀλεξάνδραν τὴν ποιήτριαν.) Ad Alexandram poetriam.
Suscipe ex osse ô iuuencula pectinem capillorum comptorem:
Da autem ex carne ipsam quidem comam mihi.

Εἰς τὸ ὄργανον.) In organum.
Aereum fistularum uideo ordinem, sed quis in ipso
Efficit occultè multiforem strepitum?
Hic uagis uolubiles articulos pulsibus
Agitans, tremulasq; utrinq; mouens tabellas.
Sed dispersorum unde tantum agmen flatuum?
Non uides folles duplices à tergo?

Ἡδε βίβλος τίνος ἐστί.) Hic liber cuius est? iuuenis cuiusdā, qui pulcher aspectu,
Corpore uerò robustus: etenim arte & ui
Certans omnes præstans iuuenes,
Arte equestri, & armis maximus, non negligens,
Neq; libros, Sophiam exercens duplici lingua,
Comis, liberalis, dulcis, non inaffabilis, prudens.
Dic fortunam. rex. satis sint hæc, illum Guidonem
Dixisti inuicti patris filium, ducem
Vrbini magni, deis similem uirum.

Pag. 634. Εἰς τὸν πῖκον, &c.) In Picum.
Sæpe sagittatus, incensusq; Picus ab amoribus
Non pridem tolerauit, sed omnia abstulit arma,
Arcus, sagittas, pharetras, & cōgregans hæc omnia

Accendit

Accendit simul aceruum flammis edacibus:
At ipsos comprehendens, debiles manus ligauit
 Neruis, medio uero iniecit igni,
Et igne combussit ignem. quid autem ô stulti ipsum amores
 Ad Picum musarum uolastis principem?
κύπρις ἀναδυομ. &c.) Venus Anadyomene (id est emergens)
Venerem Apelleæ opus manus ut uidi, steti
 Diu attonitus, illam Anadyomenen
Partim ut uirginis, partim ut mundanæ pudor
 Aspectum sortitus est, & risus,
Et manu quidem guttas mari perfusi capitis
 Dextra stringebat, & resonabat spuma,
Erat utique humoris quidem horror: at læua
 Tegebat pubem adhuc demersam.
Etenim ad latera usque sub mari erat, & quidam adhuc horror
 Matris à partus doloribus acerbum uber occupabat.
Si talem olim Mars habuisset uinctus, non dissolui
 Neque Vulcanias uoluisset pedicas.
Εἰς ἀφροδίτην ὡπλισμένην, &c.) In Venerem armatam.
Ad quid clypeum tenes ó Venus, hastamque quatis?
 Et loricam induta es, & galeam cristatam?
Memento quòd non tibi data sunt bellica opera
 Delicatæ, at præes dulcibus nuptijs.
Sed non ad pugnam armor: arma autem Martis
 Induor, ut etiam Mars obliuiscatur pugnæ.
In me enim sola, & arma, & Venerem nactus,
 Nunquam à meis secubabit thalamis.
Pag. 635. Εἰς τοὺς κώνωπας &c.) In culices.
Culices amore capi magis decet, quam uiros
 Productos fertilibus, ut Venus, ex aquis.
Et imitantes aeriuolum Amorem
 Remigio alarum, & quòd sanguinem bibant.
Comum decantantes mulierum excitatorem uagum,
 Grauiter somno oppressas cupientes fœminas
Ad lectum illabentes, supra ipsas sæpe mamillas,
 Et contrectantes totius membra fœminæ
Vigiles, improbos, in tenebris uidentes: quis igitur uirorum
 Quot quidem culices, signa amoris habet?

AVTORES IN ANGELI POLITIANI LVCVBRATIONIBVS CITATI.

Abammon
Achilles
Acro Gram.
Aeschylus
Africanus
Alciphron
Alexander philo.
Ambrosius
Ammianus
Ammonius Gram.
Aphthonius
Apollodorus
Apollonius
Apollonij interpretes
Appianus
Apuleius
Aquila
Aristides
Aristophanes
Aristoteles
Arrianus
Artemidorus
Artemon
Asconius Paedianus
Athenaeus
Atticus
Augustinus
Auicenna
Ausonius

B

Basilius
Boetius
Brutus

C

Callimachus
Callistratus
Capitolinus
Catullus
Censorinus
Cicero
Clemens
Cleomedes
Claudianus
Columella
Cor. Celsus
Cor. Nepos
Cor. Tacitus
Cyprianus

D

Dexippus
Diodorus Siculus
Diogenianus
Dion
Dionysius
Dionysius Halicarnas.
Dioscorides
Donatus
Doxapater

E

Epicharmus Comicus
Epictetus
Euenus
Euripides
Eusebius
Eustathius
Eutropius

F

Faustus
Festus
Fulgentius

G

Galenus
Gaudentius
Gauradas
Gellius
Germanicus Caesar

H

Helianus
Heliodorus
Hephestion
Heraclitus
Herodes
Herodianus
Herodotus
Heron
Hesiodus
Hieronymus
Hilarius
Homerus
Horatius
Hyginus

I

Iamblichus
Io. Boccatius
Iosephus
Iulianus
Iulius Firminus
Iul. Frontinus
Iul. Pollux
M. Iunius Nyphus
Iunius Philargyrus
Iustinianus
Iuuenalis

L

Lactantius
Laertius
Libanius
Licentius
T. Liuius
Lucanus
Lucianus
Lucilius
Lucilius Tarrhaeus
Lucretius

M

Macrobius
Marcellus
Martialis
Martianus
Maximus
Maximus tyrius

N

Nonius Marcellus
Nica
Nicetes
Nicephorus
Nymphodorus
Nonnus

O

Orpheus
Ouidius

P

Paulinus Ambrosii discipulus
Paulus Aegineta
Paulus apostolus
Pausanias
Persii interpres
Persius
Petronius
Philadelphus
Phalaris
Philo
Philoponus
Philostratus
Pindarus
Plato
Platonius
Plautus
Plinius
Plinius Iunior
Plutarchus
Pollux

Porphy-

LOCORVM EX AVTORIBVS A POLITIANO VEL EXPLICATORVM, VEL A MENdis purgatorum Index.

A

Danubij

Georgij

Irascen-

L

Maxi-

Z

FINIS.

SERIES CHARTARVM.

*ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ abcdef ghiklmnopqrstuxyz AaBb CcDdEeFfGg HhIi KkLl Omnes terniones, præter * duernionem, & Ll quaternionem.

BASILEAE, APVD NICOLAVM EPISCOPIVM IVNIOREM, ANNO M. D. LIII.

EPI SCOP.

